

90

ΤΩ

ΦΙΛΟΚΑΛΩ ΔΗΜΩ

ΤΗΣ

ΙΝΟΦΙΛΟΥΣ ΓΥΜΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΝΟΜΑΣΤΟΤΑΤΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

ΤΗΣ

ΑΝΑΓΕΝΝΗΘΕΙΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΤΙΣ Δ. ΑΜΠΕΛΑΣ.
Βουλῃ

ΑΦΙΕΡΟΙ.

δ.
2.

195

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΝΗΣΟΣ ΣΥΡΟΣ

ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1821.

Κεφ.	ΠΡΟΛΟΓΟΣ	Σελίς.
Α'.	Περὶ Κυκλάδων νήσων ἐν γένει.	1.
Β'.	Τοπογραφία τῆς Νήσου Σύρου	20.
Γ'.	Οἱ πρῶτοι τῆς νήσου οἰκιστὰι καὶ ὄνομα αὐτῆς	38.
Δ'.	Ἡ Σύρος ἐπὶ τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς	55.
Ε'.	Ἡ περὶ τῆς ταυτότητος τῆς ὁμηρικῆς Συρίας φιλολογικὴ συζήτησις	66.
ΣΤ'.	Αἱ δύο ἀρχαιότεραι τῆς νήσου πόλεις	87.
Ζ'.	Ὁ Βασιλεὺς τῶν Συρίων Κτήσιος.—Γενικαὶ τινες παρατη- ρήσεις περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς νήσου	99.
Η'.	Πολιοῦχοι θεοὶ καὶ ναοὶ ἐν Σύρῳ	105.
Θ'.	Φερεκύδης ὁ Σύριος	115.
Ι'.	Τὸ ἐν Σύρῳ ἡλιοτρόπιον καὶ σπήλαιον τοῦ Φερεκύδους	128.
ΙΑ'.	Θάνατος Φερεκύδους.—Ἐπιστολὴ πρὸς αὐτὸν.—Ἐπι- γράμματα	146.
ΙΒ'.	Ἡ Σύρος ἐπὶ τῶν Μηδικῶν πολέμων	155.
ΙΓ'.	Ἡ Σύρος σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων	163.
ΙΔ'.	Νομίσματα Συρίων ἐπὶ τῆς αὐτονομίας τῆς νήσου κοπέντα.	172.
ΙΕ'.	Βουλὴ καὶ Δῆμος Συρίων	176.
ΙΣΤ'.	Στέψις Ὀνησιάνδρου ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων.	182.
ΙΖ'.	Συνέχεια τῶν περὶ Βουλῆς καὶ Δήμου Συρίων.—Στέψις τῆς ἱερέας Βερνίκης	187.
ΙΗ'.	Θέατρον Συρίων.—Ἀγῶνες.—Ἑορταί	191.
ΙΘ'.	Νύξεις τινες περὶ Συρίων καλλιτεχνῶν	200.
Κ'.	Ἀρχαῖα τῆς νήσου νεκροταφεῖα	204.
ΚΑ'.	Κωμοπόλεις.—Πύργοι.—Ὀδοὶ ἐν τῇ νήσῳ	216.
ΚΒ'.	Ἡ Σύρος κατὰ τὴν Μακεδονικὴν ἐποχὴν καὶ μέχρι τῶν Μιθριδατικῶν πολέμων	222.
ΚΓ'.	Ἡ Σύρος ἐπὶ τῶν Μιθριδατικῶν.—Ἐπιδρομαὶ Κιλικίων κατὰ τὸν Α'. π. Χ. αἰῶνα	231.

- Ζ'. Τὰ περὶ διαιρέσεως τῶν ἐμπορίων νομοσχέδια τοῦ Κυβερνήτου.—Δημεγεργσία ἐν Ἑρμουπόλει.—Ἀφιξίς Κυβερνήτου —Ἡ εἰς τὸ ἐγκληματικὸν Μυκόνου παραπομπή τῶν κατ'ηγερθέντων ὡς ἀρχηγῶν στάσεως 612.
- Η'. Ἡ Ἑρμούπολις ἐπαναστατεῖ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου καὶ ἐνοῦται μετὰ τῆς Ὑδρας.—Κατάλυσις φιλοκυβερνητικῶν ἀρχῶν καὶ ἀποστολὴ ἀντικυβερνητικῶν πλτρεξουσίων.—Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδίστρια.—Ἡ διὰ νυκτὸς ἐγκαθίδρυσις νέων ἀρχῶν ὑπὸ τοῦ Αὐγ. Καποδίστρια 622.
- Θ'. Τὰ μέχρι συστάσεως δημαρχιῶν.—Γυμνάσιον.—Σχολεῖα.—Ὅδοι, πλατεῖαι.—Τυπογραφεῖα.—Ναυπηγεῖον.—Ἐμπορίον.—Αἱ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος πρῶται ἀρχαί.—Ἐμπορικὴ καὶ κοινωνικὴ εἰκὼν τῆς Ἑρμουπόλεως.—Δημογέροντες 631.
- Η'. Δήμαρχοι Ἑρμουπόλεως Γ. Πετρίτζης, Ν. Πρασακάκης, Γ. Καραγιαννάκης, Ι. Α. Ῥάλλη, Ἀρχ. Ταρποχτζής, Ν. Γιαγιτζής, Ἀμβ. Δαμαλάς, Δ. Παππαδάκης, καὶ Δ. Βαφιαδάκης, μετὰ περιληπτικῆς ἀφηγήσεως τῶν ἀπὸ τοῦ 1835—1870 πεπραγμένων ὑπὸ τῶν Δημοτ. Συμβουλίων, τῶν Δημάρχων, τῶν ιδιωτῶν, παραθέσεως τῶν ἐτησίων ἰσολογισμῶν τοῦ Δήμου, ἐκθέσεως τῆς ἀνεγέρσεως τῶν δημοσ. καὶ δημοτικῶν καταστημάτων, τῶν ναῶν, διαχαράξεως καὶ λιθοστρώσεως ὁδῶν, πλατειῶν κλπ. καὶ τῶν σπουδαιωτέρων γεγονότων ἐν Ἑρμουπόλει 649.
- Ι'. Δήμαρχοι Συρίων.—Βουλευταὶ Ἐπαρχίας Σύρου.—Διοικηταί.—Νομάρχαι Κυκλάδων. 696.
- ΙΑ'. Ἐμπόριον.—Ναυτιλία.—Βιομηχανία.—Τέχναι ἐν Ἑρμουπόλει μετὰ καταστατικῶν τινων πληροφοριῶν 703.
- ΙΓ'. Ναοί.—Ἐκπαίδευσις.—Δημοσιογραφία.—Ἀγαθοεργὰ κατὰστήματα.—Δημοτικά.—Ὅδοι.—Οἰκοδομαί.—Ἐξοχαί.—Πλατεῖαι.—Πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις τοῦ Δήμου Ἑρμουπόλεως κατὰ τὸ 1870 715.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ .

Εἰκόνες. 1.) Ἡ πόλις καὶ ὁ λιμὴν Σύρου κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα κατὰ Tournesfort. 2.) Πειρατικὴ σκηνὴ ἐν τῷ λιμένι Σύρου κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Ἐνδυμασία Συρίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ἐκ πιστῆς ἀντιγραφῆς πρωτοτύπου εἰκόνης. 3.) Πίναξ ἐπὶ τὰ νομισμάτων ἀρχαιοτάτων τῆς Σύρου, ἀντιγραφέντων ἐκ τῶν παρὰ Π. Λάμπρω σωζομένων.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πρό τινων ἐτῶν μελετῶν ἐνθουσιωδῶς τὸν ἀθάνατον Ὅμηρον ἔφθασα εἰς τὴν Ὁ ράψωδιάν τῆς γοήτιδος Ὀδυσσεΐας του, ἐνθα εἶδον περιγραφομένην τὴν ἀγαθὴν νῆσον Σ υ ρ ί η ν. Ἡ περιγραφὴ τῆς νήσου μοι ἐφάνη τοσοῦτω ζωηρὰ ὥστ' ἐφαντάσθην ἑαυτὸν εὕρισκόμενον ἐν μέσῳ μυθικῆς τιнос νήσου τῶν Ἑλυσίων, καὶ ἐδυσπίστητα παραβαλὼν τὴν ὁμηρικὴν ταύτην Σύρον πρὸς τὴν νεωτέραν, περὶ ἧς ἐσχηματίσθη ἐνστιχος παροιμία ἢ Σ ύ ρ α = ψ ε ῖ ρ α κλπ. Ὅπως ἐξέλθω τῆς δυσπιστίας ταύτης ἤρχισα ἐν ὥραις σχολῆς ἀναδιφῶν, μελετῶν, ἐρευνῶν, τέλος συλλέγων πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ μοι ἐξηγήσῃ τὴν καταπληκτικὴν διαφορὰν καὶ μεγάλην μεταβολὴν, ἣν ὑπέστη ἡ ἄλλοτε πλουσία καὶ κατάφυτος αὕτη νῆσος, ἀποτελοῦσά ποτε ἀξιόλογον ἑλληνικὴν μικροπολιτείαν μετὰ βασιλέως, Βουλῆς, Δήμου καὶ ὄλων τῶν γνωρισμάτων ἀνεξαρτήτου κρατιδίου. Ἐρευνῶν ἔφθασα μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων, ὅτε εἶδον ἀπὸ τοῦ 1821 συνοικιζομένην ἐπὶ ἐρήμου ἀκτῆς τῆς νήσου νέαν πόλιν, τὴν Ἑρμούπολιν, ποιήσανσαν καταπληκτικὰς ἐν διαστήματι πεντήκοντα ἐτῶν προόδους καὶ πράγματι κατασταθεῖσαν ἐλληνοφιλή.

—Ἐχει λοιπὸν ἱστορίαν ἡ μικρὰ νῆσος Σύρος;

—Ἐχει, μοι ἀπήντων τὰ ἐπιγράμματα, αἱ παραδόσεις, τὰ νομίσματα αὐτῆς, οἱ συγγραφεῖς, οἱ περιηγηταὶ καὶ μυρία ἄλλα ἐπιβοηθητικαὶ πηγαί.

—Καὶ πρέπει νὰ συλλεχθῇ ἡ περὶ αὐτῆς ἱστορικὴ ὕλη;

λιν μεγάλην καὶ ὀνομαστήν. Διὸ παρακαλῶ τοὺς λογίους καὶ
 εἰδημονεστέρους ἐμοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα, εἴτ' ἐν Ἑρμουπόλει εἴτε
 ἀλλαχοῦ, ὅπως λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς δυσχερείας τοῦ ἔρ-
 γου, τὸ ἀλλότριον τῶν ἀσχολιῶν τοῦ ἐπαγγέλματός μου
 καὶ μὴ ἀπαιτοῦντες παρ' ἐμοῦ τελείαν καὶ ἀλάνθαστον καθ' ὅ-
 λα ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης, διορθώσωσιν εἴτε δημοσίᾳ εἴτε
 ἰδιαιτέρως τὰς ἐλλείψεις τοῦ ἱστορικοῦ τούτου δοκιμίου μου ἵνα
 πληρωθῶσιν αὐταὶ ἐν ἄλλῃ ἐκδόσει. Εὐχόμεαι ἄλλοι προνο-
 μιῶχοι θνητοὶ νὰ δημιουργῶσιν ἔργα τέλεια καὶ ἀναμάρτητα.
 Ἡ ἐμὴ πρόθεσις καὶ ἐπιθυμία ἦτο νὰ δώσω διὰ τῶν ἀτελῶν
 τούτων σημειώσεων νύξεις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου ἀπὸ
 τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, ἥτοι νὰ ὑπο-
 δείξω ἐν συντόμῳ ὅτι ἡ νήσος αὕτη δὲν ἦτο βράχος ἀκατοί-
 κητος καὶ ἀνιστόρητος, ἀλλ' ἔκπαλαι περιεῖχε μέχρι μὲν τῆς
 ὑποδουλώσεως τοῦ ἔθνους τὰ στοιχεῖα ἑλληνικῆς μικροπολι-
 τείας, καθ' ὅλους δὲ τοὺς αἰῶνας τῆς δουλείας διετήρησε τὴν
 γλῶσσαν, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ὅτι ἡ ἐπὶ
 τῆς ἐρήμου αὐτῆς παραλίας πρὸ πεντήχοντα ἐτῶν συνοικισθεῖ
 ὑπὸ τῶν διασωθέντων ἐκ τῆς σφαγῆς καὶ τῶν φλογῶν τοῦ
 1821 Ἑλλήνων Ἑρμούπολις, ἀντιπροσωπεύσασα σύμπαντα
 σχεδὸν τὸν Ἑλληνισμόν, ἀπεκατέστη ἐν βραχεί ἡ πλουσιωτέρα
 καὶ ἀχμαιοτέρα τῶν πόλεων τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος,
 τροφοδοτήσασα τελεσφόρως τὸν ἀγωνισθέντα ὑπὲρ ἐλευθερίας
 Ἑλληνισμόν, πλουτίσασα τὸ Δημόσιον ταμεῖον, καὶ ἐκ τῆς ὑ-
 ψηλῆς περιωπῆς, εἰς ἣν ἀνῆλθε διὰ τε τῆς ἐμπορίας, τῆς ναυ-
 τιλίας, τῆς βιομηχανίας, καὶ τῶν ἀρετῶν τῶν δημοτ. ἀρχόντων
 καὶ τῶν φιλεργῶν πολ:τῶν αὐτῆς, καταστήσασα τὴν μὲν κοινὴν
 αὐτῆς γνώμην ἀπ' ἀρχῆς τὴν μᾶλλον πεφωτισμένην καὶ ἐπι-
 βάλλουσαν, τὸ δὲ προσφιλὲς τῆς Ἑλλάδος ὄνομα γνωστὸν
 καὶ εἰς τ' ἀπώτατα τοῦ ἐμπ. κόσμου μέρη, καὶ τέλος ὅτι ἐν
 τῇ παραλίᾳ ταύτῃ, ἥτις ἐχρησίμευσεν ὡς ἄσυλον τῶν φυγα-
 δευθεισῶν ἑλληνίδων οἰκογενειῶν, καὶ ἥτις μετεβλήθη εἰς ἐ-
 στίαν κινήσεως καὶ ζωῆς, ἀνεπήδησεν ἡ μᾶλλον ἀναγεννηθῆναι
 φοίνιξ, ἐκ τῶν φλογῶν, τῆς τέφρας καὶ τῶν ἐρείπιων τοῦ
 μεγάλου ἐκείνου ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος τῶν νεωτέρων Ἑλ-
 λήνων ἀχμαΐα καὶ ἑλληνοφιλῆς ἡ Ἑρμούπολις.

T. Δ. Α.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

Η ΝΗΣΟΣ ΣΥΡΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1821.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ Κυκλάδων Νήσων ἐν γένει.

Εἰς τὴν ἱστορίαν ἐνὸς ἔθνους, μιᾶς πόλεως, ἢ μερικώτερον ἤδη, μιᾶς νήσου συμβαίνει ὅ,τι καὶ εἰς τὴν βιογραφίαν ἐνὸς ἀνθρώπου. Ἐξ ἀνάγκης ὅπως τις ἐκμάθῃ τὸν βίον τινος καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς λεπτομερείας, πρέπει νὰ μὴ περιορισθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν στενὸν κύκλον, περὶ ὃν στρέφεται τὸ βιογραφούμενον πρόσωπον, ἀλλὰ νὰ ἐκτανθῇ καὶ εἰς ἄλλα τινα περὶ αὐτὸ, ἵκανῶς συμβάλλοντα εἰς τὴν λεπτομερεσέραν γνῶσιν τοῦ βίου αὐτοῦ. Σαφέστερον δ' εἰπεῖν, τὸ ἔθνος, ἢ πόλις δύναται νὰ ἐξετασθῇ ὡς πολλαπλοῦς τις οἶονεῖ ἄνθρωπος, σύνολόν τι ἀνθρώπων, παρεμφερές πως πρὸς τὸν μεμονωμένον ἄνθρωπον. Καὶ τοῦ ἔθνους ἢ τῆς πόλεως ἡ βιογραφία ἀρχεταὶ ἐξ οὗ σημείου καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως παρ' αὐτῷ τὸ εἶκλον, ἡ ἐποχὴ καὶ ὁ τόπος τῆς γεννήσεως, αὐταὶ αἱ πρῶ-

ται αὐτοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀναστροφῇ, αὐταὶ αἱ πρῶται αὐτοῦ ἐντυπώσεις καὶ αἱ τῶν περὶ αὐτὸ ἀντικειμένων, ἢ ἀνθρώπων ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεώς του λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, κατέχουσαι τὰς πρῶτας τῆς βιογραφίας του σελίδας, οὕτω καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις ἐνιαίου τινος συνόλου ἀνθρώπου, μιᾶς πόλεως, μιᾶς τέλους νήσου ἀνάγκη νὰ ἐνδιατρίψῃ τις περὶ τὰ πρῶτιστα, νὰ ἐκμάθῃ οὐ μόνον γεωγραφικῶς καὶ γεωλογικῶς τὸν ὕλικόν χῶρον ἐν ᾧ διαδραματίζονται τὰ ἱστορούμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ πλησιάζοντα αὐτῇ μέρη, καὶ αὐτοὺς τοὺς γειτνιάζοντας λαοὺς, ἐὰν μάλιστα γεωγραφικῶς, πολιτικῶς καὶ ἱστορικῶς συνδέωνται μετὰ τοῦ βιογραφουμένου.

Ἐντεῦθεν δῆλον ὅτι προκαταρκτικῶς πρέπει νὰ ἐκτεθῶσι τινὰ περὶ τοῦ συμπλέγματος τῶν ἀδελφῶν νήσων, ἐν αἷς συγκαταλέγεται καὶ ἡ Σύρος, περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ὁποίας ἐνταῦθα πρόκειται. Ἄλλως τε καὶ ἡ γεωγραφικὴ γειτνίασις τῆς Σύρου μετὰ τῶν λοιπῶν Κυκλάδων, ἡ ἐν πολλοῖς ὁμοιότης τῶν τοχῶν καὶ τῆς ἱστορίας των, ἐπὶ τέλους ὁ δεσμός, ὅστις καὶ παλαιάτατα καὶ σήμερον ἔτι τὰς συνδέει ὑπὸ ἐν κοινὸν ὄνομα, ἐχόντα ἄκοντα θά με φέρῃ πολλάκις εἰς τὴν ἀνάγκην, ἐν τῷ Α' μόνον μέρει τῆς παρούσης ἱστορίας, ὅπως καὶ περὶ ἐκείνων φέρω τὸν λόγον. Δύο δὲ πρὸς τοῦτο λόγοι πρόκεινται· πρῶτον μὲν ὅτι, ὡς εἶπον, αἱ Κυκλάδες τὰς αὐτὰς ἐν πολλοῖς ἔσχον τύχας, δεύτερον δὲ ὅτι πολλάκις ἔνεκεν ἀπουσίας ἱστορικῶν εἰδήσεων, εἰδικώτατα ἀναφερομένων εἰς τὴν νήσον Σύρον, ἀρύομαι ἐκ τῆς ἐκείνων ἱστορίας τινὰ, ὅπως διὰ τοῦ συνδυασμοῦ κοινῶν τινων ἱστορικῶν πληροφοριῶν, συμπληρῶ ὅ,τι δὲν δύναμαι ἐν τισὶ κεφαλαίοις κεκυρωμένως περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Σύρου νὰ εἶπω.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ περὶ Κυκλάδων νήσων παρεκβάσεις ἡδύναντο νὰ λάβωσι μερίζοντας διαστάσεις ἢ ὅσον μοί ἤρκουν πρὸς πλήρωσιν τῶν κεχρηνότων τῆς ἱστορίας Σύρου καὶ οὕτω ἡθελον μακρύνεσθαι τοῦ σημείου τοῦ σχετίζοντος αὐτὰς μετὰ τοῦ

Θέματος, περιέλαβον μὲν ἐνταῦθα περιληπτικῶς γενικά τινα περὶ Κυκλάδων, ἐπιφυλάττομαι δὲ μετὰ τῆς αὐτῆς συντομίας νὰ ἐκθέτω εἰς τὰ κατάλληλα μέρη ὅ,τι σχετικὸν ἐκ τῆς ἐκείνων ἱστορίας δύναμαι νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν μου.

Αἱ Κυκλάδες, κατὰ τοὺς ἀπωτάτους αἰῶνας, δὲν ἔφερον βεβαίως τὴν ποικιλίαν καὶ τὸ σχῆμα νήσων οἷαι παρίστανται σήμερον. Ἀποτελοῦσαι μέρος τῆς ἡπείρου, ἣτις ἐπέξετείνετο πιθανῶς πέραν τοῦ Αἰγαίου πελάγους, μετεβλήθησαν καὶ εἰς νήσους διεχωρίσθησαν συνεπεία βιαίων τῆς φύσεως ἀνατροπῶν, προσελθουσῶν εἴτε μεγάλων πλημμυρῶν ἕνεκα, κατὰ τὸν Leibnitz καὶ Buffon, εἴτ' ἐξ ἡφαιστειῶν ἐνεργειῶν κατὰ τὸν Hatter καὶ Houck. Συνεπεία τῶν βιαίων τούτων ἀνατροπῶν τῆς φύσεως ἡ κατακλυσμῶν, περὶ ὧν λεπτομερείας ἀκριβεστάτας δὲν ἡδύνατο ν' ἀνεύρη ἡ ἐπιστήμη, διασχισθέντος τοῦ ἡπειρωτικοῦ μέρους, τοῦ μεταξὺ μικρᾶς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, καὶ εἰσρευσάσης τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἐσχηματίσθη βορειότερον μὲν ὁ Πόντος, ἐνταῦθα δὲ αἱ Κυκλάδες.

Εἴτ' ἐκ τούτων λοιπὸν, εἴτ' ἐκ φοβερῶν ἡφαιστειῶν ἐνεργειῶν, ὧν μέχρι σήμερον βλέπομεν ὑπόλοιπα ἐν Θήρᾳ, εἴτ' ἐξ ἀμφοτέρων, ἦτοι τῶν βιαίων πλημμυρῶν, καὶ τῶν ἡφαιστειῶν ἀνατροπῶν, τὸ Ἀρχιπέλαγος, τὸ πρὶν ἡπειρωτικὸν τοῦτο μέρος, μετεσχηματίσθη εἰς τὴν σημερινὴν αὐτοῦ κατάστασιν· καὶ σήμερον δ' ἔτι αἱ ἀποτελοῦσαι αὐτὸ νῆσοι ἀνὰ πᾶν βῆμα δεικνύουσιν εἰς τὸν διαβάτην λείψανα τῶν παλαιάτων ἐκείνων ἀνατροπῶν κατάδηλα ἐκ τε τῆς ποικιλίας καὶ ἀνωμαλίας τῶν γηίνων στρωμάτων, τῆς ἀφθονίας τῶν ὀρυκτῶν, τῶν ὑδάτων τῆς Κύθου καὶ τῶν ἀναδυομένων μέχρι σήμερον νησιδίων τῆς Θήρας. (1)

(1) Παράβαλ. περὶ τούτων πάντων Humbolt Cosmos. Tom. I. 2. Expédition scientifique de Morée etc. σελ. 54 καὶ ἐξῆς.—Lenormant ἐν Revue Archéol. μεταφρ. Πανδ. Τομ. ΙΗ'.—Ross ἐν Archéologische

Ζήτημα δύσλυτον εἶνε ἂν αἱ Κυκλάδες, ὅτε ἀκόμη ἀπετέλουν μέρος τῆς ἡπείρου, κατωκοῦντο καὶ ὑπὸ ποίων. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε τοσοῦτο μᾶλλον δύσλυτον, καθ' ὅσον ἐν γένει στερούμεθα ἀκριβεστάτων πληροφοριῶν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους καὶ τῶν πρωτίστων κατοίκων αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀπωτάτης βαρβαρότητος. Οὐχ' ἦττον ἐκ τῶν περὶ τούτου κυμαινομένων εἰκασιῶν, παρατίθημι ἐνταῦθ' αἰνας ἀναφερομένας εἰς τὰς Κυκλάδας.

Ὁ Albert Dumont ἐρευνήσας τὰ περὶ τούτου καὶ ἐξετάσας πολλὰ μὲν ἄλλα παλαιοντολογικὰ ἀντικείμενα, ἰδίως δὲ τοὺς ἐν Θήρᾳ καὶ Ἀμοργῷ ἀνακαλυφθέντας λιθίνους πελέχεις, συμπεραίνει ὅτι εἰς τὰς Κυκλάδας ἔζων ἄνθρωποι κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς τελείας βαρβαρότητος (1). Ταῦτ' αὖ συμπεραίνει ὁ ἐπ' ἱσῆς διάσημος Lenormant, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ παρομοίων ἀντικειμένων εὐρεθέντων ἐν διαφόροις νήσοις τῶν Κυκλάδων. Ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἐν Θήρᾳ ἀρχαιότατα ἐρείπια κτιρίων καὶ τὰ λίθινα σκευὴ ἀρκοῦσιν ὅπως ἀποδείξωσιν ὅτι ἦ τε Θήρα καὶ αἱ λοιπαὶ Κυκλάδες κατωκοῦντο ὑπ' ἀνθρώπων ἤδη ἐπὶ τῆς τοῦ Ἀβραάμ ἐποχῆς. (2).

Ἀλλ' ὁ Albert Dumont προβαίνει περαιτέρω· ἐκ νεωτέρων

Aufsatze—Malte-Brun ἐν Καθολ. Γεωγρ.—Spon et Wheler ἐν Περιηγ. εἰς Ἑλλ. Τόμ. Α'.—Plin ἐν Β. 2. κ. 87—Β. 4. κ. 12, § 23 —Ἰουστίν. Β. 30 κ. 7 — Δίων Κάσσιος Β. 60, κ. 29 — Σενέκα Quaest. natur. Β. 2. κ. 26.—Grote ἐν Ἑλλ. Ἱστ. Τόμ. 3. — Tornefort ἐν Relation d'un Voyage etc. ἐν Τόμ. Α'.—Histoire et phénomens du Volcan et îles Volcaniques de Santorin par l'Abbé Pégnés—Πανδ. 12. σ. 372.—Στράβ. ἐν Γεωγ. Α. 57 Ἐκτ. Κορ. Τόμ. Α'.—Univers Pittoresque, îles de la Grèce par L. Lacroix.—Fragments d'un Voyage dans l'Archipel ἐν Archives des Missions Scientifique, 1850. etc.

(1) Revue archéologique ἐν μεταφρ. Πανδ. Τόμ. 1Η'

(2) Αὐτόθι ἐνθ' ἄνωτέρω.

ἀνακαλύψεων πείθεται ὅτι καὶ ἡ χρῆσις τῶν μονοξύλων κατὰ τὴν διάσπασιν τοῦ ἡπειρωτικοῦ τούτου μέρους καὶ εἰς νήσους μεταμόρφωσίν του δὲν ἦτο ἄγνωστος· συμπεραίνει δ' ἐπὶ τέλους ὅτι κατὰ τὸν χρυσοῦν λεγόμενον αἰῶνα τῆς μυθολογίας ἔζων εἰς τὰς Κυκλάδας οἱ ἄνθρωποι, ὅπως οἱ ἄγριοι τῆς πυρίνης γῆς, ἢ τοῦ κέντρου τῆς Αὐστραλίας· καθ' ὅσον, καὶ μετὰ τούτου συμφωνεῖ καὶ ὁ ἐμβριθέστατος Ross, τὰ ἐν Θήρᾳ ἀνακαλυφθέντα ἐρείπια κτιρίων, τὰ λίθινα ὄπλα καὶ σκεύη, τὰ εὑρεθέντα κατὰ καιροὺς εἰς τὰς Κυκλάδας, ἀνήκουσιν εἰς τὸν νεολιθικὸν λεγόμενον αἰῶνα, ὅτε οἱ ἄνθρωποι ἠγγόουν ἀκόμῃ τὸν χρυσοῦν καὶ τὸν σίδηρον (1).

Τοιαῦτα καὶ παραπλήσια ἀναφέρονται περὶ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως ἀνθρωπίνων ὄντων εἰς τὰς Κυκλάδας, ὁπότε αὐταὶ συνεδέονται μετὰ τῆς στερεᾶς. Καὶ πλείονες δὲ εἰκασίαι ἂν ἐπὶ τούτου ὑπάρχωσι, πάντοτε ὑπολείπονται τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, διότι οὐ μόνον ὡς πρὸς τὰς Κυκλάδας, ἀλλ' ὡς πρὸς σύμπαν τὸ ἡπειρωτικὸν μέρος, τὸ κατόπιν συνδεθὲν διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος τῆς Ἑλλάδος, ἢ ἐπιστήμη, ὡς πρὸς τινα ἀκόμῃ τηρεῖ ἔτι ἐπιφυλακτικὴν τινα σιωπὴν, ἕως οὗ ἄρῃ τὸ παραῤπετάσμα καὶ διακρίνωμεν τὸ ἀπώτατον παρελθὸν ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ λεπτομερείᾳ. «Πᾶν τὸ πρὸ τῆς Ὀμηρικῆς ἐποχῆς, λέγει ὁ Σχοίμαννος, περικαλύπτεται μὲ σκότος ὅπερ τὰ ἡμέτερα μέσα δὲν ἐπαρκοῦσι νὰ φωτίσωσιν, ἀλλὰ τὸ πᾶν πολὺ ἐπιτρέπουσι ν' ἀποφανθῶμεν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ εἶναι πιθανὰς εἰκασίας.» (2).

Ὡς πρὸς τοὺς οἰκιστὰς τῶν Κυκλάδων, ὁπότε αὐταὶ ἀπετέλεσαν σύμπλεγμα νήσων, ὁ συνδυασμὸς πάλιν τῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν καθαρίζει ἐν πολλοῖς τὸ ζήτημα. Διότι τότε

(1) Ἐν μεταφ. Πανδ. Τόμ. ΙΗ'. ἐνθ' ἀποφ. — Ἐν Archeologische Aufsatze.

(2) Γ. Φ. Σχοίμαν Ἀρχαιολογ. ἐν Εἰσαγ. Ὀμην. Ἑλλάδος, μετ.

τακτοποιηθέντος φυσικῶς τοῦ νησιωτικοῦ τούτου συμπλέγματος καὶ κατασκευασθέντων πλοίων ἐπεφάνησαν, οἱ θαλασσοκράτορες Φοίνικες εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας, ὅπερ συνέβη κατὰ τὴν λεγομένην προσελληνικὴν ἐποχὴν. « Ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη, λέγει ὁ ῥηθεὶς Σχοίμαννος, ἥτις αὐτοχθονικὴν κατοίκησιν τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν τῶν παλαιῶν ἔννοιαν, δὲν παραδέχεται, διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ἡ Ἑλλὰς τοὺς αὐτοὺς κατοίκους ἔλαβεν ἐξ Ἀσίας τῆς πρωῒμωτάτης πατρίδος, ἐὰν μὴ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, θεβαίως ὅμως ἐκείνου τοῦ κλάδου εἰς ὃν ἀνήκουσιν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ὅλης Εὐρώπης, τοῦ Καυκασικοῦ » (1).

• Εὐτυχῶς ὡς πρὸς τοὺς πρώτους ἐκ Φοινίκης οἰκιστὰς τῶν Κυκλάδων δὲν σιωπῶσιν αἱ ἀρμόδιαι πηγαί· ἀπ' ἐναντίας πληθὺς μαρτυριῶν πείθει ἡμᾶς ὅτι τὰς νήσους ταύτας ἀπώκησαν κατὰ πρῶτον οἱ Φοίνικες, θεωρήσαντες αὐτὰς λίαν ἐπικαίρους διὰ τὸ πειρατικὸν ἐμπόριον, ὅπερ μετὰ τῶν Καρῶν μετήρχοντο. Οἱ πρῶτοι οὗτοι οἰκισταί, κατὰ τὸν Σχοίμαννον, καὶ ἰδίως οἱ Κᾶρες, ἀπαρτίζοντες μερίδα τοῦ λελεγεικοῦ κλάδου ἐλάλουν σύμμικτόν τινα ἑλληνικὴν καὶ σημιτικὴν γλῶσσαν. (1). Κατ' ἄλλας δὲ μαρτυρίας τὸ Αἰγαῖον ἀπώκησαν κατὰ πρῶτον οἱ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐκδιωχθέντες Φιλισταῖοι ἢ Φοίνικες, οἵτινες κατὰ τὸν G. Swinton, εἶνε αὐτοὶ οἱ Πελασγοί, ὧν τοσοῦτον φιλονεικεῖται ἢ καταγωγῇ. (2).

(1) Παραβ. Ἡρόδοτ. I. 171, VII, 2, 4. — Σχοίμαν. ἐνθ' ἀνωτέρω, ἐνθα παραπομ. εἰς Ἰαμβλόνσκιον opusc. III. σελ. 94, καὶ εἰς Λάσσην περὶ Ἀνατολικῆς ἐπιμιξίας. Παραβ. καὶ Στραβ. ἐν XVI, 2 ἐν σ. 662.

(2). « Πόσοι τὸν ἀριθμὸν, προσθέτει ὁ Σχοίμαννος, ἀρχ ἐγένοντο ἐν ἐκείναις ταῖς νήσοις ἢ ἀκταῖς οἱ Φοίνικες ἄποικοι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν. Εἰς ἀρκετοὺς τόπους ἐσύστησαν λιμένας ἐμπορικοὺς πρὸς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις χωρὶς νὰ κατὰσχωσιν ἐκτενεστέραν χώραν καὶ θεμελιώσωσιν ἀποικίαν· ἄλλοθι πού ἐνδέχεται νὰ ἀπεπειράθησαν

Βεβαιόταται λοιπὸν μαρτυρίαι πείθουσιν ὅτι οἱ πρῶτοι τῶν Κυκλάδων οἰκισταὶ ἦσαν Φοίνικες ἐκ τῶν ἐμπορευομένων, οἵτινες, καίτοι δὲν κατέστησαν διαρκεῖς καὶ μονίμους ἐν αὐταῖς ἀποικίαις, συνετέλεσαν οὐχ' ἥττον εἰς τὴν ἐπιμιξίαν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Ἑλλάδος (1).

Περὶ τούτου δὲ ἀξιοπίστους πληροφορίας ἐκτίθησιν ὁ ἀκριβέστατος περὶ τὴν ἱστορίαν Θουκιδίδης, βεβαιῶν τὴν τε τῶν Φοινίκων καὶ Καρῶν ἀποίκισιν καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τούτων

τούτου καὶ νὰ τὸ ἐξετέλεσαν. Τόσον μόνον εἶνε βέβαιον ὅτι κατὰ τὰς γνώμας τῶν Ἑλλήνων πρέπει νὰ τεθῇ τέρμα τῆς θαλασσοκρατίας, ἥδη ἐν τῇ προελληνικῇ ἐποχῇ. Καὶ ἐὰν ὁ Μίνως ὁ μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Κρήτης, οὗ ἡ κυριαρχία λογίζεται τρεῖς γενεάς πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, καὶ ὅστις, καθὼς λέγουσιν οἱ Ἕλληνες, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου τὰς τότε ἐν τῇ κατοχῇ τῶν Φοινίκων καὶ Καρῶν ἔφερεν εἰς τὸ αὐτὸ κράτος καὶ ἀποίκους ἐν αὐτοῖς κατώκισε, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς προσωποποιήσις τῆς φοινικικῆς κυριαρχίας, ἐπιτρέπουσιν ὅμως αἱ παλαιάταται μαρτυρίαι αἱ δίδουσαι ἡμῖν περὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχέσεων ὡς τι, τὰ Ὁμήρου ἔπη, νὰ μὴ ἀναγνωρίσωμεν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἔχνος φοινικικῶν ἀποικίσεων ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν νήσων, ἀλλὰ νὰ γνωρίσωμεν μόνον ἐμπόρους Φοίνικας ἐπισκεπτομένους ταύτας τὰς χώρας μὲ τὰς πραγματείας των, καὶ πρὸς τούτοις καὶ τὴν πειρατείαν ἐξασκοῦντας καὶ ἀνθρώπους ἀπάγοντας.» (Σχοίμαν. αὐτόθι).

(1). Σημειωτέον ὅτι ἐκτὸς τῶν ἐμπορευομένων Φοινίκων, τῶν οἰκιστῶν τῶν Κυκλάδων, ἀναφέρονται καὶ ἄλλαι περὶ φημοὶ ἀποικίσεις τῶν φοινικικῶν φύλων εἰς Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Κάδμου, Δαναοῦ, Πέλοπος καὶ Κέκροπος. Ἀλλ' ἡ περὶ τούτων ἱστορικὴ ἀλήθεια δὲν ἐξηγρήθη σαφῶς, οὐδ' ἐπιτρέπει ὁ χώρος ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσωμεν τοῦτο. Παράβ. Σχοίμαν. ἐν Ἀρχαιολ. Ὁμηρ. Ἑλ. Εἰσαγ. ἐνθα καὶ παραβ. Thirlwall Κερ. III. τομ. I. σελ. 71 — 89. — Od Müller Ὁρχομ. σελ. 99 καὶ ἐξῆς. — Διόδ. XL. 3 — Niebur περὶ παλαιᾶς ἱστορ. I. σ. 96 — Hermann, Opuscul. VII. ἐν σ. 289 κλπ.

ἡγεμονείαν τοῦ Μίνως ἐφ' ὅλων τῶν νήσων τούτων. (1)

Οἱ Φοίνικες, τὸ ὀνομαστὸν ἐν τοῖς ναυτικοῖς χρονικοῖς ἔθνος ἀναχθέντες εἰς τὴν θάλασσαν ὥρμησαν μεταξὺ τῶν πρώτων ἐπὶ τὰς Κυκλάδας καὶ ἐκεῖθεν πειρατικῶς ἐμπορεύοντο ἀνθρώπους καὶ πραγματείας, ὧν ἀφθόρους παρῆχεν ἡ τότε ἀκμαίουςα Φοινίκη. Καὶ ἄλλας μὲν τῶν Κυκλάδων εὐρόντες ἀκατοικήτους, αὐτοὶ προσωρινῶς, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, κατόκησαν, εἰς ἄλλας δὲ εὐρόντες ἀνθρώπους συμπεριεφέροντο ἐμπορικῶς ἢ πειρατικῶς, ἀναλόγως τῆς ἀντιστάσεως, ἣν παρ' αὐτοῖς εὐρισκον. Οὐχ' ἦττον ἐκ τῆς ἐπιμιξίας αὐτῶν οὐ μόνον οἱ νησιῶται, ἀλλ' ἐν γένει οἱ Ἕλληνες ὠφελήθησαν, προαχθέντες ἐν τε τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ναυτιλίᾳ. (2)

(1) «Καὶ οὐχ ἦσσαν, λέγει ὁ Θουκιδίδης, λησταὶ ἦσαν οἱ νησιῶται, Κᾶρες τε ὄντες καὶ Φοίνικες. Οὗτοι γὰρ δὴ τὰς πλείστας τῶν νήσων ὥκησαν· μαρτύριον δέ. Δήλου γὰρ καθαιρομένης ὑπὸ Ἀθηναίων ἐν τῷ δε τῷ πολέμῳ (τῷ Πελοποννησιακῷ) καὶ τῶν θηκῶν ἀνααιρεθειῶν ὅσαι ἦσαν τῶν τεθνεώτων ἐν τῇ νήσῳ, ὑπὲρ τὸ ἥμισυ Κᾶρες ἐφάνησαν, γνωσθέντες τῇ τε σκευῇ τῶν ὀπλων συντεθαμμένη καὶ τῷ τρόπῳ, ὃ νῦν ἔτι θάπτουσι· καταστάντος δὲ τοῦ Μίνως ναυτικοῦ, πλωϊμώτερα ἐγένοντο παρ' ἀλλήλοις. Οἱ γὰρ ἐκ τῶν νήσων κακοῦργοι ἀνέστησαν ὑπ' αὐτοῦ, ὅτε περ καὶ τὰς πολλὰς αὐτῶν κατόκισζε. Καὶ οἱ παρὰ θάλασσαν ἄνθρωποι, μᾶλλον ἤδη τὴν κτῆσιν τῶν χρημάτων ποιούμενοι βεβαιότερον ὥκουν καὶ τινες καὶ τεῖχη περιεβάλλοντο, ὡς πλουσιώτεροι ἑαυτῶν γιγνόμενοι. Ἐφιέμενοι γὰρ τῶν κερδῶν οἱ τε ἦσους ὑπέμενον τὴν τῶν κρεισσόνων δουλείαν, οἱ τε δυνατώτεροι προσεποιούντο ὑπηκόους τὰς ἐλάσσους πόλεις. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ μᾶλλον ἤδη ὄντες ὕστερον χρόνῳ ἐπὶ Τροίαν ἐστράτευσαν.» (Θουκιδ. Βιβλ. Ι. 8.)

(2) «Ὅτι πρὸς τούτοις ἀνατολικαὶ καὶ ὀνομαστὴ φοινικικαὶ ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐγένοντο ἐν τῇ προελληνικῇ ἐποχῇ πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ ὅτι ἐκείνης τῆς περιόδου οἱ Ἕλληνες ὀφείλουσι εἰς αὐτοὺς ἀρκετὰς μεταδόσεις γνώσεων καὶ τεχνῶν, εἶνε ἀναμφί-

Ἡ ἐπὶ τῶν Κυκλάδων νήσων διαμονὴ τῶν φοινικικῶν φύλων δὲν ὑπῆρξε πολυχρόνιος τοσοῦτον, ὥστε ν' ἀφήσῃ ἔχνη δυσεξίτηλα ἐν τῇ κατόπιν διασπαρείσῃ ἐνταῦθα Ἰωνικῇ πρὸ πάντων φυλῇ. Διότι ὁ Μίνως ἐκδιώξας ἐκ τῶν Κυκλάδων τοὺς ξένους ἀποίκους καὶ ἀντικαταστήσας αὐτοὺς διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν, διένειμε τὰς νήσους εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καθαρίσας, κατὰ τὴν λέξιν τῶν ἱστορικῶν, τὸ Αἰγαῖον ἐκ τῶν ξένων, οἵτινες ἦσαν πλέον ἥκιστα ἀνεκτοὶ ἔνεκα τοῦ ληστρικοῦ ἐμπορίου των (1).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεταναστευόντων πολλῶν φύλων, ἰδίως Ἰωνικῶν, εἰς τὰς Κυκλάδας, αὗται ἐμονιμοποιήσαν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐν αὐταῖς, ὅπερ τότε ἦτο ἔτι διηρημένον εἰς τὰς τρεῖς διακεκριμένας φυλάς τὴν Ἰωνικὴν, Δωρικὴν καὶ Αἰολικὴν. Τοῦτο δὲ ἐξηγεῖται ἐκ τῶν ἐξῆς, ἐν οἷς μερικώτερον θέλει γίνεαι σύντομος λόγος περὶ τῶν ἀρχαίων οἰκιστῶν ἐκάστης νήσου τῶν Κυκλάδων.

Ἡ Θήρα κατὰκρήθη τὸ πρῶτον μὲν ὑπὸ Φοινίκων τῶν μετὰ τοῦ Κάδμου ἐκ τῆς Φοινίκης ἐλθόντων· κατόπιν μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν, ἀποσταλέντος ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων τοῦ Θήρα, μετ' ἀποικίας Λακεδαιμονίων καὶ Μινυῶν, μετωνομάσθη ἡ νῆσος Θήρα. (1) Ἡ δὲ Θηρασία ἐπίσης ὑπὸ Φοινίκων ὠκίσθη.

λεκτον. Οἱ Φοίνικες εἶχον, ὅπερ γνωρίζομεν ἐκ βεβαιοτάτων μαρτυριῶν, ἀποικίας ἐν πολλαῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς ὅχι ὀλίγας παραλίαις τῆς Ἑλληνικῆς Ἠπείρου. Φοίνικες ἀπώκησαν εἰς Ῥόδον, Θήραν, Μῆλον καὶ περαιτέρω εἰς Αἴμνον, Σαμοθράκην, Θάσον, ἔνθα ἤνοιξαν τὰ τότε μεταλλεῖα τοῦ χρυσοῦ... Οἱ Ἕλληνες ἔλαβον παρὰ τῶν Φοινίκων οὐ μόνον ἐμπορεύματα, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικὰς ἰδέας καὶ λατρείαν... κτλ». (Σχοίμαν. ἐνθ' ἀνωτέρω).

(1) Ὁ Θήρας οὗτος ἐγένετο ἀμέσως δεκτὸς ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς νήσου, οἵτινες προὔτιμων τὸν Λακεδαιμόνιον τοῦτο οἰκιστὴν τοῦ Μεμβλιάρου, ὃν εἶχεν ὁ Κάδμος ὀνομάσαι βασιλέα τῶν ἐκεῖ ἀποί-

Τῆς δὲ Πάροῦ πρῶτοι οἰκισταὶ ἀναφέρονται οἱ Κρήτες, ἐξ οὗ καὶ Μινῶα ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Μίνωος ἐκλήθη, τῆς δὲ Ὠλιάρου πρῶτοι ἀποικοὶ ἦσαν Φοίνικες (1). Μετὰ τούτους ἐγκατέστη ἐν αὐτῇ ἡ Ἴωνικὴ φυλὴ (2).

Ἡ δὲ Ἴος πρῶτους οἰκιστὰς ἔσχεν Φοίνικας, ἐξ ὧν καὶ Φοινίκη τὸ πρὶν ἐκαλεῖτο (1)· κατόπιν, τούτων ἐκδιωχθέντων, ἐγκατέστησαν ἐν αὐτῇ Ἴωνες, ἐξ οὗ καὶ ἡ νῆσος Ἴος μετωνομάσθη.

Καὶ τῆς Μήλου δὲ πρῶτοι οἰκισταὶ οἱ Φοίνικες ἀναφέρονται, ἐξ οὗ καὶ Βυβλὶς ἐκλήθη ἕνεκα τῶν Βυβλίων Φοινίκων μετ' αὐτοὺς ἐγκατέστη ἀποικία Λακεδαιμονίων (2).

Ἡ δὲ Δῆλος πρῶτους κατοίκους ἔσχε τοὺς Πελασγοὺς, ἐξ οὗ παλαιάτατα Πελασγία ἐκαλεῖτο περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Δευκαλίωνος (3). Κατωκλήθη δ' ἔπειτα ὑπὸ Δρυόπων,

κων του. Παραβ. Πausαν. ἐν Ἀχαϊκ. 2. — Στράβ. 8. σελ. 347. — Ἡρόδοτ. ἐν Β. 4. κ. 151 καὶ ἐξῆς. — Ἡ ἀποικία αὕτη ἀπεστάλη μίαν γενεάν πρὶν ἢ ἐκπλεύσωσιν οἱ Ἴωνες ἐξ Ἀθηνῶν. Τάχιστα δ' οἱ ἀποικοὶ τῆς Θήρας εἶχον πολλαπλασιασθῇ καὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ ἀλλαχοῦ ἀποικίαν νὰ ἐπέμψωσιν, εἰς τὴν Κυρήνην. Παραβ. Καλλιμ. Ὑμν. εἰς Ἀπολ. στ. 75, 76 — Πίνδαρ. Πυθ. 4. π. 10 — Στράβ. β. 10. σ. 484, β. 8, σ. 347 — Εὐστάθ. εἰς Διον. Περιηγ. στ. 530 — Εὐσεβ. Χρον. β. 2. σ. 115 — Ἰσοκρ. εἰς Φίλιπ. § 11. σ. 80 ἐκδ. Κορ. κλπ. — Ἑλληνικά ὑπὸ I. Ρ. Ῥαγκαβῆ τομ. Γ', ἐν Κυκλ.

(1) Στέφαν. Βυζαντ. ἐν λ. Ὠλιάρος. — Χούδσον. τόμ. 4. σ. 37 — Εὐστάθ. εἰς Διονίσ. περιηγητ. ἐν 83 στ'. 526.

(2) Ἡρόδοτ. Β. 8 κεφ. 48 — Θουκιδ. 13. 5 κεφ. 84 καὶ 112 — Κόνων Διηγ. 36. — Πλούταρχ. ἐν τῷ περὶ γυναικ. ἀρετῆς. — Ἑλλην. Ῥαγκ. ἐν Κυκλ.

(3) Raoul Rochette ἐν τῷ περὶ Ἑλλ. Ἀποικ. Τόμ. I. καὶ IV. σελ. 272, 274. — Ἑλλην. Ῥαγκ. ἐν Κυκλ.

Καρῶν καὶ Κρητῶν (1) ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Ἀνίωνα ἐπὶ Μίνωος.

Ἡ δὲ Κέως ὠκλήθη πρότερον μὲν ὑπὸ νυμφῶν, κατὰ τε τὸν Πλίνιον καὶ Ἡρακλείδην τὸν Ποντικὸν (2). Κατ' ἄλλους δὲ ὑπὸ τοῦ Ναυπακτίου Κέω καὶ κατ' ἄλλους ὑπὸ Ἰώνων Ἀθηναίων (3).

Δρύορες δὲ τῆς Κύθου λέγονται οἱ πρῶτοι οἰκισταί (4). ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους καταπολεμηθέντες καὶ διασπαρέντες κάτοικοι τῆς Οἴτης.

Ἡ δὲ εἰς Σέριφον ἀποσταλεῖσα πρώτη ἀποικία λέγεται Αἰολική, καίτοι τοῦ Ἡροδότου ῥητῶς λέγοντος τοὺς Σεριφίους Ἴωνας ἐξ Ἀθηνῶν (5). Ἴωνες δὲ ἐκ τῶν ἐξεληθόντων τῶν Ἀθηνῶν μετὰ Νηλέως τοῦ Κάδμου λέγονται καὶ οἱ πρῶτοι ἄποικοι τῆς Τήνου (6). Τοὺς αὐτοὺς ἀναφέρουσιν ὡς ἀποίκους καὶ τῆς Σίφνου (7). Τῆς δὲ Φολεγάνδρου καὶ Ἀμοργοῦ Κρήτες ἦσαν οἱ πρῶτοι ἄποικοι, ἐξ ὧν ἡ μὲν Ἀμοργὸς Μινῶα τότε ἐκλήθη, ἡ δὲ Φολεγάνδρος ἐκ τοῦ Φολεγάνδρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Μίνωος (8). εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι οἱ Νάξιοι τετρακόσια περίπου ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἐπεμψαν

(1) Διόδωρ. Σικ. Β. 5. κεφ. 80 — Ovid. ἐν μεταμορφ. Β. 13, 5, στ'. 640 καὶ ἐξῆς. — Στράβ. 6. 10 σ. 486 — Raoul Rochette Ἑλλ. Ἀποικ. Τ. 1. κ. 6. σ. 448 καὶ Τ. 2 κ. 4. σ. 149. — Θουκιδ. Βιβλ. Α'. 8. — Σέρβιος εἰς Βιργιλ. Αἰνείαδ. Β. 3, κ. 80 — καὶ Ἑλλην. Παγκ. ἐν Κυκλ.

(2) Plin. 2, 94, 4, 20. — Ἡρακλ. Ποντ. Ἀποσπ. ἐν λ. Κείων.

(3) Αὐτόθι 9. σ. 210 ἐκδ. Κοραῆ. — Ἡροδοτ. Β. 8. κ. 46.

(4) Ἑλλην. Παγκραδῆ τομ. Γ'. ἐν Κυκλ. νήσους. — Στέφ. Βυζαντ. ἐν λ. — Raoul Rocette Ἀποικ. Ἑλλ. Τ. 1. κεφ. 6. σ. 439.

(5) Ἡροδοτ. Β. 8. κ. 36. — Ἑλλην. Παγκ. αὐτόθι.

(6) Εὐστάθ. Σχόλ. εἰς Διον. περιηγ. — Ἑλλην. Παγκ. αὐτόθι.

(7) Ἡροδοτ. Βιβλ. 7. κ. 48.

(8) Στέφ. Βυζαντ. ἐν λ. — Ἑλλην. Παγκ. αὐτόθι.

ἀποικίαν εἰς Ἀμοργὸν, κατόπιν δὲ καὶ Σάμιοι (1). Καὶ τῆς Ἀνδρου δὲ ὁ πρῶτος ἀποικὸς ἡγεμὼν ἦτο Κρής καὶ ἐκ τούτου, Ἀνδρέως λεγομένου, καὶ ἡ νῆσος ὠνομάσθη (2). Τέλος δὲ τῆς Νάξου τῆς μεγαλειτέρας τῶν Κυκλάδων Θραῆες ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ, κατόπιν δ' οἱ Ἥλαιοι καὶ τέλος οἱ ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ Νηλέως ἐλθόντες Ἴωνες (3).

Ποῖοι δὲ τῆς Σύρου ἦσαν οἱ πρῶτοι οἰκισταί, θέλομεν ἐν τοῖς κατόπιν λεπτομερέστερα μάθει, διότι ὡς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου τῆς παρούσης συγγραφῆς, περὶ ταύτης ἰδίᾳ πρόκειται.

Γοιαῦτά τινα εἰσὶ γνωστὰ ἱστορικώτερον περὶ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῶν Κυκλάδων. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἡ ἐνότῃς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους δὲν εἶχεν ἐκδηλωθῇ συμπαγῆς, αἱ δὲ πόλεις αὐτοῦ ἀπετέλουν κρατίδια μεμονωμένα καὶ αὐτοδιοικούμενα. Ἀφ' ἧς ὅμως ἐποχῆς ἐξηγέρθη ἡ συνειδησις τῶν Ἑλλήνων διὰ τοῦ πραξικοπήματος τοῦ Πάριδος προσβαλόντος τὴν Ἑλληνικὴν φιλοτιμίαν, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐγερθὲν ὡς εἰς ἄνθρωπος ἐξεδήλωσε πανηγυρικῶς τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἐνότητά. Ἡ ἐπὶ Τροίαν ἐκστρατεία τῶν Ἑλλήνων συνεχέντρωσεν εἰς ἓν τὰς διαφόρους τῶν Ἑλλήνων φυλάς· αἱ γείτονες πόλεις ἀδελφοποιήθησαν, αἱ νῆσοι τῶν Κυκλάδων ἤρχισαν βαθμυδὸν διακρινόμεναι ὑπὸ ἓν κοινὸν ὄνομα· ἰδίως δὲ, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ Δῆλος ἐκηρύχθη ἱερὰ νῆσος, αἱ κύκλω αὐτῆς κείμεναι νῆσοι ἤρχισαν πέμπουσαι εἰς αὐτὴν θεωροὺς καὶ θυσίας καὶ χοροὺς παρθένων· οὕτω δὲ καθιερώσασαι διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐθίμου τὰς μεγάλας ἐκεῖνας πανηγύρεις, ἐπὶ πλεόν συνεχρωτίσθησαν ἀλλήλῃαις, συνταυτίσασαι μέχρι τινος τὰς τύχας των καὶ ὑπὸ τὸ κοινὸν αὐτῶν

(1) Στέφ. αὐτόθι. — Σουΐδας ἐν λ. Συμμίαις.

(2) Διοδ. Σικελ. Β. 5. κ. 79 — Πανυσχ. Φωκ. κ. 13.

(3) Αἰλιαν. Ποικ. Ἱστ. Β. 8. κ. 5. — Raoul Rochette Τόμ. 3. κ. 10.

διακριθεῖσαι ὄνομα (1). Καί κατ' ἀρχάς μὲν ἦσαν δώδεκα αἱ ἐξῆς: Κέως, Κύθνος, Σέριφος, Σίφνος, Μήλας, Κίμωλος, Πάρος, Νάξος, Σύρος, Μύκωνος, Τήνος καὶ Ἄνδρος. Κατόπιν δὲ προσετέθησαν αὐταῖς καὶ τρεῖς ἐλάσσονος μεγέθους καὶ ἐλάσσονος λόγου ἄξιαι, ἡ Πρεπέσινθος, ἡ Γύαρος καὶ ἡ Ὠλίαρος· καὶ οὕτω αἱ δεκαπέντε αὗται νῆσοι περιελήφθησαν εἰς τὸ κοινὸν αὐτῶν ὄνομα Κυκλάδες, ὡς κύκλω τῆς Δήλου κείμεναι (2).

Ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου ἡ Δῆλος κατέστη κέντρον πολιτικῆς ἐνώτεως καὶ ἐμπορεῖον ὀνομαστόν (2). Αἱ περὶ αὐτὴν νῆσοι καίτοι κατ' ἀρχάς ἰδίους ἔχουσαι βασιλεῖς, βαθμηδὸν

(1) Στράβ. β. 10 σ. 485. — Ὀμηρ. Ὀδύσ. ο. στ'. 405 — Ἑλλήν. Παγκ. ἐν Κυκλ.

(2) «Οἱ εὐφραντασίωτοι Ἕλληνας, λέγει ὁ σοφὸς Γερμανὸς Κόντζε, εὖρον τρόπον νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἐν τῷ ταπεινῷ νησιδρίῳ τῆς Δήλου διατριβὴν τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος· ἐνταῦθα ἔτεκεν τὸ τέκνον τῆς ἡ πάντοθεν ἀποδιωκομένης Λητώ. Ἡ ἐπαγγελία τῶν τιμῶν καὶ τῶν ὠφελιμάτων, ἅτινα παρῆχεν ἡ Δῆλος ἐνομισθησαν ἀμοιβή οὐχὶ μικρά. Ὁ Ὀμηρικὸς ὕμνος περιγράφει διὰ μακρῶν τὴν συρροὴν τῶν Ἰώνων μετὰ τῶν ἐλκεσιπέπλων γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων των, τὰς θυσίας καὶ τὰς πικνιγύρεις.

Δις δὲ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἤκμασεν ἡ Δῆλος, ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ προστατευομένης εἰρήνης, ὡς συνέδριον τῆς Ὀμοσπονδίας καὶ μετὰ τὰ Μηδικά, ὡς κοινὸν ταμεῖον· ἀλλὰ καὶ ἀφ' οὗ ἐξέλειπεν αὐτόθεν ἡ πολιτικὴ δύναμις ἐξηκολούθησαν ἀκμάζοντα τότε ἐμπόριον καὶ ἡ ἐπιμίσξια ἔνεκα λόγων καὶ δὴ ἔνεκα τῆς ἐορτῆς τῶν Πυθίων. Εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς ἀκμῆς ἔφθασεν ἡ Δῆλος ὅτε ἡ ζήλοτυπία τῶν Ῥωμαίων κατέστρεψε τὴν Κόρινθον καὶ τὸ ἐμπόριόν της. Τότε ἡ Δῆλος ἀπέβη ἡ μεγίστη ἀγορὰ τῶν δούλων ἐν τῇ ἀνατολικῇ μεσογείῳ· ἀλλ' ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας καίριον κατὰ τῆς Δήλου τραῦμα κατήνεγκεν ἡ πειρατεία ἡ ἐρημώσασα τὰς νήσους καὶ τὰς ἀκτὰς.

Τελευταῖον ἐσθέσθη ὁ ἀστήρ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅποτε καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις νήσοις οἱ κάτοικοι ἀπὸ τῆς παραλίας ἀνέ-

συνεξωμοιώθησαν κατὰ τὸ πολίτευμα καὶ ἀπετέλεσαν εἰδὸς τι ὁμοσπονδίας, εὐνοήτου ἄλλως διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος καὶ τῶν κοινῶν αὐτῶν ἐορτῶν καὶ πανηγύρεων, ἐν αἷς ἐξεῖχε ἡ ἰωνικὴ φυλὴ, ἣτις ἀπετέλει τὸ πλεῖστον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Κυκλάδων (1).

Τὸ εὐφραντασίωτον τῶν κατοίκων καὶ τὸ ἐκ τῆς γειτνιασεως τῆς ἱερᾶς Δήλου ἐξαπτόμενον φιλόθησκον αὐτῶν, διέπλασαν χαριεστάτας μυθοπλαστίας. Οἱ ἔρωτες τῆς Ἀριάδνης καὶ τοῦ Θησέως ἐπὶ τῆς Νάξου, τὰ συμβάντα τοῦ Περσέως καὶ Πολυδέκτου ἐπὶ τῆς Σερίφου καὶ μυρία ἄλλα μυθολογήματα συνέδεσαν τὰ ὀνόματα τῶν νήσων τούτων μὲ ὅ,τι χάριεν καὶ ποιητικὸν παρέδωκεν ἡμῖν ἡ ἀρχαία Ἑλλάς. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ὀνομασία τῶν νήσων, οἷον τῆς Νάξου ἀπὸ τὸν Νάξον τὸν υἱὸν τοῦ Ἐνδυμίωνος, ἑραστοῦ τῆς Σελήνης, τῆς Μυκῶνου ἀπὸ τὸν Μύκωνον, τῆς Φολεγάνδρου ἀπὸ τὸν Φολέγανδρον, καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν οἱ πρῶτιστοι ἡγεμόνες ἀπεθανάτισαν τὰ ὀνόματά των, δόντες αὐτὰ εἰς τὰς νήσους των.

Ἡ Ἰωνικὴ φυλὴ ἐπικρατήσασα βαθμηδὸν εἰς τὰς Κυκλάδας προητοίμασεν ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν εἰς τὴν ὑπερτάτην κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων. Μετασχοῦσαι δὲ τῶν πανελληνίων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐποχῇ πολέμων (2), ὑπαχθεῖσαι δὲ κατόπιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων,

θησαν εἰς τὴν μεσόγαίαν· ἡ μικρὰ Δῆλος ἄμοιρος ὀρέων οὐδὲν ἠδύνατο νὰ παράσχη καταφύγιον. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διακοπείσης τῆς ἐπιμιξίας ἐσκοτίσθη καὶ ἡ δόξα τοῦ Αἰγαίου.» (Δύο Ἑλλ. νῆσοι ὑπὸ τοῦ Κ. Κόντζε μετὰρ. Κλ.)

(1) Παπαρ. Ἑλλ. Ἰστ. Α'. σ. 297.

(2) Ἐκ τῶν Κυκλάδων νήσων μετέσχον τοῦ ἀρχαίου κατὰ τῶν βαρβάρων πολέμου καὶ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ἐγένοντο αἱ ἐξῆς:

Ἡ Κύθνος παρέσχε μίαν ναῦν καὶ μίαν πεντηκόντορον κατὰ τῶν Περσῶν. (Ἡρόδοτ. Β. 8. κ. 46). Ἡ Κέως παρέσχεν εἰς τὸν ἐν Σαλα-

συνεταύτισαν τὴν τύχην των καὶ ὑπέκυψαν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τοὺς Μακεδόνας βασιλεῖς, εἰς τοὺς Ῥωμαίους, εἰς τοὺς Λατίνους καὶ μέχρι τῆς ἐλληνικῆς παλιγγενεσίας εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς. Τὰ αὐτὰ περίπου ὑποστᾶσαι δεινὰ, τὰς αὐτὰς ἐρημώσεις καὶ ἐπιδρομὰς τῶν τε κατακτητῶν καὶ πειρατῶν ἀπεγυμνώθησαν μὲν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας τῶν φυσικῶν αὐτῶν καλλονῶν ἄσημον δὲ κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους, τοὺς σκοτεινοὺς διὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ἀφῆκαν ἱστορίαν. Οὐχ' ἦττον δὲ με' ὅλην αὐτῶν τὴν γύμνωσιν, διατηροῦσι πολλὰι τούτων ἔχνη ζωηρὰ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν καταστάσεως, καὶ παρέχουσι περιέργον ἐν πολλοῖς ὕλην ἱστορίας καὶ μελέτης(1).

μῖνι Ἑλλήν. στόλον δύο τριῖρεις καὶ δύο πεντηκοντόρους. (Ἡρόδ. Β. 8. 1. 46). Ἡ Νάξος μετέσχε καὶ ναυτικῶς καὶ κατὰ ξηρὰν ἐν Πλαταιαῖς (Διοδ. Σικ. Β. 5. κεφ. 52)· εἶχε στρατὸν ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ ἐξ ὀκτὼ χιλιάδων μαχητῶν, ὅσον σχεδὸν τακτικὸν στρατὸν ἔχει σήμερον σύμπασα ἡ Ἑλλάς. (Παπαρ. Ἑλλήν. Ἱστορ. Τόμ. Α'. 297.)

Ἡ Σέριφος καὶ ἡ Σίφνος ἐπεμψαν εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι κατὰ Περσῶν ναυμαχίαν ἀνὰ μίαν πεντηκόντορον. Καὶ ἡ Τήνος δὲ μετέσχε τοῦ κατὰ Περσῶν πολέμου καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸ ἀνατεθὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐπίγραμμα τῶν μετασχόντων τοῦ πολέμου Ἑλλήνων. Ἐπ' ἴσης καὶ ἡ Πάρος, πέμψασα μίαν ναῦν καὶ ἡ Ἀνδρος. Ἡ δὲ Θήρα καὶ Μῆλος δὲν ἤθελον νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων (Θουκιδ. Βιβλ. 2. κ 9), μολονότι καὶ ἡ Μῆλος ἠγωνίσθη ἐν Σαλαμῖνι κατὰ τῶν Περσῶν διὰ δύο πεντηκοντόρων. Ἐπὶ τέλος δὲ καὶ αὐταὶ ὑπετάχθησαν. Περὶ δὲ τῆς συμμετοχῆς καὶ συμμαχίας τῆς Σύρου ἐν οἰκείῳ τόπῳ τίθενται τὰ εἰδότα λεπτομερέστερον.

(1) Ἡ θεὰ πασῶν τῶν Κυκλάδων, λέγει ὁ πολυμαθὴς Lacroix εἶναι ὁμοία. Δὲν διακρίνει τις πλητιάζων πρὸς αὐτάς εἰ μὴ βράχους τραχεῖς, ἀπορρώγας καὶ αὐχμηροὺς, πολλαχοῦ δὲ κεκομμένους ὡς δι' αἰζίνης. Ὁ χειμὼν εἶν' ἐν αὐταῖς γλυκύτατος, εἶναι ἡ μόνη ἐποχὴ, καθ' ἣν ἀκούονται βρονταί. Ἐν γένει δὲ οἱ ἀνεμοὶ εἰσιν ἄστατοι κλπ». (Lacroix, Iles de la Grèce). «Αἱ Κυκλάδες, λέγει ἕτερος περιηγητὴς

Αἱ Κυκλάδες ὑπῆρξαν ἐκ παλαιτάτων χρόνων πλούσιαι εἰς προϊόντα καὶ μεταλλεῖα. Ἡ Πάρος καὶ ἡ Τήνος διὰ τὰ ὀνομαστά μάρμαρά των, ἡ Νάξος διὰ τὰ ποικίλα προϊόντα καὶ τὸν οἶνόν της, ἐπ' ἴσης ἡ Θήρα διὰ τὸν οἶνον, ἡ Μῆλος καὶ ἡ Σέριφος διὰ τὰ μεταλλεῖα των (1), ἀπελάμβανον διὰ τῆς ἐμπορίας τῶν προϊόντων των ἐν ἀνέσει τὴν ὕλικήν εὐημερίαν των.

οὐ τὰς ἐντυπώσεις παρατίθησιν ὁ προμνησθεὶς Lacroix, αἱ Κυκλάδες, ἃς οἱ ποιηταὶ εἰκονίζουσιν τοσοῦτον χαριέσσας, παρέχουσιν ἀνέλπιστον διὰ τὴν φαντασίαν ξηρότητα. Πόσον ἐξυψοῦται ἡ φαντασία τινος φθάνοντος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐρχόμενος ἐξ Εὐρώπης, ὀλίγον πρὶν ἰδῆ κατὰ πρῶτον τὴν Πελοπόννησον, μόλις διακρινομένην, καθορᾷ εὐθὺς διαψευδομένας τὰς ἐλπίδας του. Βλέπει δεξιόθεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Κυθήρων βράχυν τραχὺν κλπ. . . . Κατόπιν θὰ πλησιάζητε πρὸς τὴν Μῆλον, . . . τὴν Πάρον, τὴν Ἀντίπαρον, τὴν Σύρον καὶ πανταχοῦ θὰ εὕρητε τὴν ἰδίαν γύμνωσιν. Ἐὰν δὲ στρέψητε τὸ πηδάλιον θέλετε ἰδεῖ εἰς τὴν ἐτέραν ἄκρην τοῦ Ἀρχιπελάγους τὴν αὐτὴν στεῖρωσιν. Τὸ πλεῖστον τῶν νήσων τούτων εἶνε μέγιστοι βράχοι οὐ μόνον ἀκαλλιέργητοι, ἀλλὰ καὶ μὴ παρέχοντες φαινόμενα καλλιεργησίμου γῆς. Ἐν τούτοις ἂν παραδεχθῇ τις ὅτι αἱ γαῖαι αὗται δὲν ἐκαλλιεργήθησάν ποτε, θέλει εὐρεθῇ ἀντιλέγων πρὸς μέγαν ἀριθμὸν μαρτυριῶν. Ἄλλοτε, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἀρχαίων, ἦσαν κατὰφυτοι. Ὡστε πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ ἐξολόθρευσις τῶν δασῶν εἶνε ἡ αἰτία τῆς ἐνεστώσης ξηρασίας των· οὗτος τοῦλάχιστον εἶνε ὁ μόνος λόγος, ὃν δύνανται νὰ προσάξωσι». (Αὐτόθι ἐνθ' ἄνωτέρω).

(1) Περὶ ὀρυκτῶν ἐν τοῖς νήσοις τῶν Κυκλάδων παρέπεμψα ἄνωθεν εἰς τὰς ἀρμοδίας πηγὰς τὸν ἀναγνώστην. Ἐνταῦθα παρατίθημι τινὰ περὶ τούτων. «Σημαντικὴ ποσότης χρυσοῦ συνελέγετο ἐν Σίφῳ ἥτις καθ' ὅλον τὸν ΣΤ' αἰῶνα π. Χ. συγκαταριθμεῖτο μεταξὺ τῶν πλουσιωτέρων κοινοτήτων τῆς Ἑλλάδος . . . Εὐρίσκεται ἐπ' ἴσης σίδηρος ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἐν Μήλῳ. Ἐξαίρετως δὲ ἐν Σερίφῳ σώζονται ἔτι καταφανῆ τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας μεταλλουργίας». Δάυριον Α' Οἰκ. — Grotte Ἑλλ. Ἰστ. III, 2. I.

Γόνιμοι οὐχ ἤττον ὑπῆρξαν αἱ Κυκλάδες, καὶ εἰς ἄνδρας δι-
ασήμους ἔν τε τῇ ποιήσει, τῇ πεζογραφίᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ. Ἡ Πά-
ρος εἶνε πατρίς τοῦ Σκόπα, τῶν ποιητῶν Προδίκου καὶ Ἀρχιλό-
χου, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου οἱ Ἰουβενάλιοι καὶ Προπέρτιοι τῆς
Ῥώμης δὲν θαμβοῦσι τὸν ἀναγνώστην. Ὁ χαριέστατος καὶ

«Φαίνεται ἀκόμη λέγει ὁ κατὰ τὸ 1700 ἐπισκεφθεὶς τὴν Κίμω-
λον Tournefort, λείψανα ἐργοστασίων καὶ κλιδάνων ἐν οἷς τὸ μέ-
ταλλον κατεργάζετο· ἀλλὰ δὲν τολμῶσιν οἱ κάτοικοι ἵνα ἐπαναλά-
βωσι τὴν ἐκμετάλλευσιν ἄνευ ἀδείας τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐπὶ τῇ
προφάσει ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλων κερδῶν θέλουσιν ἐπιβαρύνει
αὐτοὺς διὰ φόρων. Οἱ Κιμῶλιοι πιστεύουσιν ὅτι τὰ κύρια μεταλλεῖα
τῆς νήσου αὐτῶν κεῖνται ἀντικρὺ τοῦ μικροῦ τῆς Μήλου λιμένος
Πολώνια». *Relation d'un voyage* Tom. I. 4. σ. 145 καὶ
Λαύριον ἐνθ' ἀνωτέρω. — «Ἡ δὲ Μῆλος εἶνε βράχος σπογγώδης πε-
ριέχων μεταλλεῖα σιδήρου ἐξ ὧν ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἡ θέσις αὐτῆς
Σιδερογιάνη». (Αὐτόθι). — Περὶ δὲ πλουσιῶν μεταλλείων
χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐν Νάξῳ καὶ περὶ πλουσιῶν τοιούτων μεταλλείων
ἐν Σίφνῳ πολλὰ ἐκτίθησιν ὁ ῥηθεὶς Tournefort καὶ ἡ ἐπισκεφθεῖσα
τὴν Ἑλλάδα ἐπιστημονικῇ τῶν Γάλλων ἐπιτροπῇ. Ἐν Σίφνῳ μάλι-
στα ἐγένοντο ἀπόπειραι ἐκμεταλλεύσεως περὶ τὰ μέσα τοῦ 17 αἰῶνος
ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀποτυχοῦσαι διὰ τῆς ἐπιδεξιότητος τῶν Σιφνίων
(ἐν Tournefort ἐν σ. 175). — Ἐν Μυκῶνῳ κατὰ τὴν θέσιν Μαυρο-
σπηλιὰ ὑπάρχει λόφος πλήρης ὀξυδωμένου σιδήρου παριστῶν
θέαμα ἀληθοῦς ρεύματος λάβας, ἐξ οὗ εἰκάζεται ἡ ὑπαρξὶς ἄλλοτε
μεταλλείου σιδήρου». *Expedition scientifique de Morée*, σ. 54.
— Ἡ Σύρος περιέχει σίδηρον ὅστις καλλιεργηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρ-
χαίων δύναται καὶ πρὸς τοὺς νεωτέρους ἔτι νᾶ καταστῇ ὠφέλιμος». (Αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω).

«Ἀρχαία μεταλλικὰ τῆς φύσεως ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἐρείπια δεικνύου-
σιν ἱκανῶς εὐρὺν τὸν ὀρίζοντα τῶν ἐνδιαφερόντων ἡμᾶς τοπολογικῶν
συμπτωμάτων. Ἀς ἐκτείνωμεν τὴν νοητὴν ταύτην γραμμὴν ἀπὸ των
μεταλλικῶν τῆς Ὑπάτης καὶ Αἰδηψοῦ ὁδῶν μέχρι τῆς μελανῆς
νεφέλης, ἥτις ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπειλεῖ τὰ λείψανα τῆς πα-

ἐρωτικώτατος Σιμωνίδης ἦτο Ἀμοργίνος, ὁ στωμύλος Βαχχυλίδης Κεῖος, ὁ δὲ φιλόσοφος Φερεκύδης ὁ ἐκ Σύρου ἀρκεῖ ὅπως θεωρῆται ἡ δόξα τῶν νησιωτῶν, ὡς θέλομεν ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἰδεῖ.

Πρὶν περατώσω τὸν γενικὸν περὶ Κυκλάδων ἐνταῦθα λόγον κρίνω εὖλογον ἔν' ἀπὸ τοῦδε προσθέσω ὅτι αἱ νῆσοι αὗται δὲν διεκρίνοντο ὑπὸ τὸ γενικὸν αὐτῶν ὄνομα τῶν Κυκλάδων καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας μέχρι τοῦ νῦν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τινα χρόνον Δωδεκάνησα καὶ Δουκάνησα ἐκαλοῦντο καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Αἰγαῖον καὶ ἐν γένει τὸ Ἀρχιπέλαγος Ἀσπρη θάλασσα, ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐκαλεῖτο. Ἀλλὰ περὶ τούτων, ὡς καὶ περὶ τῶν ἐπὶ Βυζαντινῶν, Λατίνων καὶ Τούρκων διοι-

λαιας Στρογγύλης (Θήρας), καὶ ἰδοὺ ὁ προχειρότερος γεωγραφικὸς χάρτης παριστᾷ τὰς νήσους Ἑλένην, Κέα, Κύθον, Σέριφον, Σίφνον Κίμωλον, Μήλον καὶ Θήραν, ὡς ἐξακολούθησιν τῆς Λαυριωτικῆς ἄκρας, ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ Κυκλάδες φαίνονται ὡς παρέχουσιν τῆς Εὐβοϊκῆς τὰ μεταλλικὰ συμπτώματα ἀπαντῶνται μετὰ τοσαύτης βεβαιότητος κατὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς γραμμῆς ταύτης, ὥστε ὑπὸ πάντων μαρτυρεῖται ἢ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἑλλάδος μεγάλη δραστηριότης τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἥτις ἀνεκίνησε τὴν ἐν τοῖς σπλάγχθοις τῆς γῆς μεταλλικὴν μάζαν.» (Λαύρ. Α. Οἶκον. σελ. 128).—Καὶ τὸ ἐν Μήλῳ δὲ θεῖον καὶ αἱ λοιπαὶ ἡφαιστειώδεις ὕλαι μαρτυροῦσι τὸ ὑφαιστειογενὲς πολλῶν νήσων τῶν Κυκλάδων. «Αἱ νῆσοι Δῆλος, Ῥόδος, Ἀνάφη, Μῆλος καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀνέδυσαν ἐκ τοῦ πελάγους κατὰ τὰς διηγῆσεις τοῦ Πλινίου, τοῦ Στράβωνος, καὶ τοῦ Πλουτάρχου δι' ἡφαιστειῶν δυνάμεων. Καὶ τῶ ὄντι φέρουσιν αὗται, κατὰ τὰς μαρτυρίας νεωτέρων φυσιολόγων, προφανῆ δειγμάτων τῆς τοιαύτης γενήσεως». (Μαθ. καὶ Φυσ. Γεωγ. Χορ. Κερ. ΣΤ. — Ὀρυκτολογία Ξ. Λανδ. σ. 85. βλ. καὶ περὶ σμύρνης Νάξου κλπ.

Ἴδε καὶ Humboldt (ἐν Κόσμῳ Τομ. Ι. 2.) περὶ σχιστολίθων καὶ λοιπῶν μεταλλικῶν φαινομένων ἐν τε τῇ Πάρῳ καὶ Ἀντιπάρῳ κλπ.

κητικῶν διαιρέσεων τῶν Κυκλάδων θέλει γίνεαι λόγος εἰς τὰ κατάλληλα τῆς παρούσης συγγραφῆς μέρη.

Τοῦτο δ' ἔτι παρατηρητέον ἐνταῦθα ὅτι αὗται τὴν μὲν ἀρχαίαν αὐτῶν εὐημερίαν καὶ διασημότητα ὀφείλουσιν εἰς τὴν μικροτέραν αὐτῶν Δῆλον, ἧς ἕνεκα καὶ Κυκλάδες ἐκλήθησαν, τὴν δὲ νεωτέραν εἰς τὴν ἐπ' ἴσης μὲν μικρὰν τὴν ἑκτασιν, ἀλλὰ μείζονα τὸν τε πληθυσμὸν, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν πλοῦτον Σύρον, ἧς ἕνεκα ἐν σύμπαντι τῷ Αἰγαίῳ ἀνεπτύχθη ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἡ τοσοῦτον ζωηρὰ κίνησις καὶ εὐημερία τῶν νησιωτῶν (1), ἥτοι ἐν ἄλλοις λόγοις ὅ,τι ἐν τοῖς

(1) Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, λέγει ὁ μνημονευθεὶς ἀνωτέρῳ Γερμανὸς Κόντζε, ἡ ἐκ τῶν δεσμῶν ἐπελθοῦσα ἐπιμιξία ἐστράφη εἰς τὸ παλαιὸν αὐτῶν κέντρον· οἱ φιλέλληνες, εἰάν εἶχον τὴν δύναμιν θ' ἀπεδείκνυον τοιοῦτον κέντρον ἴσως τὴν Δῆλον, ὡς ἀπέδειξαν πρωτεύουσταν τὰς Ἀθήνας, τιμῶντες ἀπλῶς τὸ ὄνομα· ἀλλ' αἱ ζωτικαὶ τῆς ἱστορίας δυνάμεις ἀπέδειξαν ὡς κέντρον τὴν νέαν πόλιν τῆς Σύρου, εἰς ἣν ἐδόθη τὸ περιττὸν ἴσως κλασικὸν ὄνομα τῆς Ἑρμοῦπόλεως. Ἡ Δῆλος κεῖται χαμαί, μέγα ὄνομα, νεκρὸς τόπος, γυμνὸς καὶ πετρώδης, πλήρης ἀκανθῶν καὶ τριβόλων, ἐνθα νέμονται πρόβατα καὶ αἶγες· τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἄλλα αὐτῆς μεγαλοπρεπῆ κτίρια κατέπεσαν. Ἡ ἀσπλαγχνὸς πραγματικότης ἀπεπειράθη μάλιστα ν' ἀποδείξῃ λοιμοκαθαρτήριον τὸ πρῶην κτῆμα τοῦ ἀγνοτάτου καὶ καθαρωτάτου τῶν θεῶν. Αἱ πέτραι καὶ τὸ μάρμαρον τῆς Δήλου ἐχρησίμευσεν εἰς οἰκοδομὰς τῆς Ἑρμοῦπόλεως ἢ ἐξαπεστάλησαν μέχρι τοῦ Βυζαντίου. Οὕτω καὶ ἐν τῇ φύσει τὰ φθίνοντα πλάσματα συντελοῦσιν εἰς τὴν γέννησιν νέων. Ἐνταῦθα ἀρκεῖ νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὡς ἄλλοτε ἡ Δῆλος, οὕτω νῦν ἡ Σύρος ἔλαβε τὴν ὑπαρξιν ἐκ τῆς ἀκαταμαχῆτου δυνάμεως τῶν αὐτῶν γεωγραφικῶν σχέσεων καὶ αἰτίων. Μικρὰ ἀπλῶς συνέβη μετατόπισις, ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις μία πόλις παραποτάμιος μετετοπίζετο ἀπὸ τῆς μιᾶς ὕχθης εἰς τὴν ἀντίπεραν. Τοιαῦται μεταθέσεις παρατηροῦνται ὅπου ἡ ζωὴ τῆς ἐμπορικῆς ἀγορᾶς δὲν ἐξήρτηται ἐκ μόνων τῶν τοπικῶν στοιχείων » (Κόντζε, αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρῳ).

ἀρχαίοις χρόνοις ἦτο ἡ Δῆλος πρὸς τὰς λοιπὰς Κυκλάδας ὡς πρὸς τε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν θρησκευτικὴν κίνησιν, τοῦτ' αὐτὸ περίπου κατ' ἀναλογίαν εἶνε καὶ ἡ Σύρος πρὸς τὰς περὶ αὐτὴν ἀδελφὰς νήσους ὡς πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἐμπορίαν.

Σήμερον αἱ Κυκλάδες ἀποτελοῦσαι τὸν φιλονομώτερον νομὸν τῆς Ἑλλάδος συνεισφέρουσιν οὐκ ὀλίγον εἰς τὸ κοινῇ συμφέρον τῆς πατρίδος, ἐπιδιδόμεναι συνάμα καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν τοπικῶν αὐτῶν συμφερόντων καὶ τῆς εὐημερίας των. Ἐὰν δὲ αἱ δεξιαὶ τῶν νησιωτῶν τούτων χεῖρες χρησιμοποιοῦσιν καὶ πολλαπλασιάσωσι τὰ ἐγγύρια αὐτῶν προϊόντα, ἐὰν τῶν αἰτηθέντων παντοειδῶν μεταλλείων πραγματοποιηθῇ ἡ ἐκμετάλλευσις καὶ δοθῇ οὕτω μέζων ἐργασία καὶ πλοῦτος, ὁ νομὸς τῶν Κυκλάδων θέλει κατασταθῇ εἰς τῶν πλουσιωτέρων καὶ μᾶλλον φιλονόμων νομῶν τῆς Ἑλλάδος· διότι καὶ τὰ ἤθη τῶν νησιωτῶν διατελοῦσιν ἔτι ἀμιγῆ παρεισάκτων τινων στοιχείων τοῦ κακῶς ἐννοουμένου πολιτισμοῦ, ἀποθάντων ἐπιβλαβῶν εἰς ἄλλας ἐπ' ἴσης ἀπλοϊκὰς τῆς Ἑλλάδος κοινωνίας, καὶ ἡ φιλοπονία παρ' αὐτοῖς θεωρεῖται ἀρετὴ καὶ καθήκον καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν γυναικῶν, χρησιμοποιοῦντων ἐπικερδῶς τὸν χρόνον καὶ τέλος ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν Σύρον, ἣτις, ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ἀπεκατέστη οὐ μόνον τῶν Κυκλάδων πρωτεύουσα, ἀλλ' ἐν γένει πρωτεύουσα νῆσος τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς καὶ Μεσογείου.

Μετὰ τὰς προκαταρκτικὰς ταύτας καὶ συντόμους περὶ Κυκλάδων σημειώσεις ἀρχεται ἡ ἱστορία τῆς νήσου Σύρου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς (1).

(1) Πλείονα περὶ Κυκλάδων νήτων ἶδε ἐν Abbé De la Rocca *Traité complet sur les abeilles*. T. I. σ. 3—29. 1790—Marco Voscino *Rivista del Archipelago*. Venezia 1848—*Liber insularum*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Τοπογραφία τῆς νήσου Σύρου.

Ἡ νῆσος Σύρος κειμένη πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κύθνου, πρὸς δυσμὰς τῆς Μυκῶνου καὶ πρὸς τὸ δυτικο-νότιον τῆς Τήνου, ἔχει μῆκος μὲν 9 μιλίων, πλάτος δὲ 6 περίπου, καὶ περιμέτρον 25 ὡς ἔγγιστα μιλίων (1). Βορειότερον εἶναι ὑψηλότε-

archipelagi de Gristof Buon de-Imonti.—Tournefort Relation d'un Voyage en Orient—Dapper, Description des îles de l'Archipel—L. Ross, Reisen auf den Griechischen Inseln.—Louis Lacroix, îles de Grèce.—Mourchard, Tableaux et images de l'archipel.—Sonnini Voyage en Grèce et en Turquie (1778,—Dallaway, Constant, ancienne et moderne et description des cotes et îles de l'archipel.—Henri Breuve, Relation des Voyages etc.—Boschini, L'arcipelago con tutte le isole, scogli, secche et bassi fondi (1658).—Thévenot, Relation d'un Voyage fait au Levant, (1656).—Philippe Le Bas, Itineraire etc.—Bochard, de colonies Phoeniciens.—Freret, mémoires sur les anciens habitant de la Grèce.—Ghoiseul Gouffier, Voyage pittoresque de la Grèce. T. I.—F. L. Pinzani Vita del V. A. Garga. C. IX.—Mionnet Description de médailles antiques Grecques et Romains T. D.—H. P. Borrell, Unedited Greeck, καὶ ἐν Numis. Chronick T. E'.—κλπ. Στράβων, ἐν Γεωγραφ. Νῆσοι.—Ἑλληνικά ὑπὸ Ῥαγκαζῆ, Κυκλάδες—Δεκιγάλα, Στατιστ. τῆς νήσου Θήρας.—Κανακάρη, Γεωλογικ. ἱστορ. Θήρας.—Δ. Δρόσου, Ἰστ. τῆς νήσου Τήνου.—Ἀργυροπ. ἐν προλεγ. Διοικήσεως.—Π. Λάμπρου μοναρχ. περὶ νομ. Ἀμοργού.—Ι. Κ. Σάθα ἐν Τουρκοκρ. Ἑλλ. καὶ Ι. Νάζη βασιλ. Νάξου κλπ. κλπ. Πολλὰς ἄλλας παραπομπὰς εἰς ἑλλήνας συγγραφεῖς, γεωγράφους καὶ ξένους ἱστοριογράφους παρατίθημι εἰς διάφορα τῆς παρούσης συγγραφῆς μέρη. Παράβ. δὲ καὶ τὰς προεκτεθείσας παραπομπὰς.

(1) « Syrus quam circuitu patere viginti millia passuum prodidere veteres, Mutianus centum sexaginta » Plin. lib. 4. cap. 12.

ρα, καθ' ὅσον τὸ ὑψηλότερον ὄρος κεῖται εἰς πλάτος 37°, 28' 30" Βορ. καὶ εἶνε παράλληλον τοῦ τῆς Μυκῶνου ἀπέχοντος εἴκοσι μίλια (1).

Ὁ ρη. Τὸ ὑψηλότερον τῆς νήσου ὄρος ὁ Πύργος εἶνε ὕψους 1415 ποδῶν (2). Ἡ τοιαύτη ὀνομασία ὑψηλῶν ὀρέων χρησιμευσάντων ὡς προπύργια ἢ ἀκροπόλεις. εἶνε συνήθης ἐν Ἑλλάδι. Καίτοι ἐκ τῆς ὀνομασίας τοῦ ἐν Σύρῳ ὄρους τούτου δὲν ἐξάγεται ἀδιστακτικῶς ὅτι ἐχρησίμευσε πράγματι ὡς τοιοῦτος ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, οὐχ ἥττον ἀξιοσημείωτον ὅτι ἡ ἑλληνικωτάτη αὕτη ὀνομασία διετηρήθη ἐκ παλαιῶν χρόνων, μὴ διαφθαρεῖσα ἢ ἀντικατασταθεῖσα οὐδ' ἐπὶ τῶν μέσων αἰώνων, οἵτινες πολλὰς παρεμόρφωσαν ὀνοματοθεσίας (3). Ὁ Σύριγγας, ὄρος κείμενον πρὸς τὸ βόρειον τῆς νήσου μέρος, εἶνε ὕψους 943 ποδῶν, ὠνομάσθη δ' οὕτω ἢ ἐκ τοῦ ἐκεῖ ὑπάρχοντος σύριγγος ἀναβλύοντος ὑγιεινότατον μεταλλικὸν ὕδωρ, ἢ ἐκ μυθολογικῆς παραδόσεως περὶ Σύριγγος καὶ Πανός, ὡς περὶ ταύτης γενήσεται ἐν ἄλλῳ τοῦ παρόντος βιβλίου

(1) « Syra ou Syros est située presque au centre des Cyclades, vers le 37° degré 22 minutes de latitude et le 42 degré 14 minutes de longitude. Sa longueur da N. O. ou S. E. est d' environ 14 milles et sa largeur de l' O. à l' E. de 6 à 7 milles ; ce qui lui donne au moins 40 milles de côtes, quoique on ne les estime communement qu' à 36 dans le pays ». Abbé De la Rocca Tr. Com. sur les ab. T. A. ch. II. Λεπτομερέστερα ἴδε ἐν Λιμενοδ. I. T. Νόρις, μετὰφ. I. Μαυρομ. σ. 377.

(2) Παραβ. χάρ. « Syra island, Syros, serveyd by commander Owen Stanley 1835 ἐν ἀρ. 1:9.

(3) Ἰδε πλείονα περὶ τῆς ὀνομασίας ταύτης τοῦ ἐν Σύρῳ ὄρους ἐν Ἀνατολ. Επιθ. T. A'. σ. 8.—Ἐκ τῶν παρ' ἐμοὶ δ' εὗρισκομένων ἐγγράφων τῆς Μεσαιωνικῆς Σύρου, πείθομαι ὅτι ἡ ὀνομασία αὕτη παλαιότατα ἀπεδόθη εἰς τὸ ὄρος τοῦτο, ἐξ οὗ συμπεραίνω ὅτι ἐπῆχε τὸν φυσικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ἀκροπόλειος ἢ προπυργίου τῶν Συρίων,

μέρει. Τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν μὲ τὸν Σύριγγα ὕψους ὅρος εἶνε ἡ Νῆτες, ὕψους 921 ποδῶν (1). Τὸ ὄρος τοῦτο κεῖται πρὸς τὸ νότιον τῆς νήσου μέρος καὶ ἀπολήγει εἰς ὁμῶνυμον ἀκρωτήριον. Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως εἶνε δυσεύρετος· ἐλλείπει πάσης ἄλλης πιθανωτέρα εἶνε ἢ ἐκ τῆς ὁμηρικῆς λέξεως Νείατα σημαίνουσης ἔσχατα, ὡς κειμένου τοῦ ὅρους περὶ τὰ ἄκρα τῆς νήσου (1). Τοιαῦται δὲ ἐτυμολογίαι λέξεων, ἐλκουσῶν τὴν καταγωγὴν ἐξ ὁμηρικῶν ριζῶν δὲν πρέπει· καὶ θεωρῶνται ὅλως ἀβάσιμοι. Διότι ἐν Σύρῳ λ. χ. πληθὺς ὀνοματοθεσιῶν ὑπάρχει ἀποπνεουσῶν ὁμηρικὴν ἀρχαιοπρέπειαν, ἣ πεζότερον εἶπεῖν, εἰλημένων ἐκ τοῦ ὁμηρικοῦ λεξιλογίου.

Σχῆμα φυσικῆς ἀκροπόλεως ἔχει τὸ παρὰ τὸν Πύργον ὄρος ἐφ' οὗ κεῖται ἡ Ἀνω χώρα. Διότι καίτοι μόνον 599 ποδῶν ἔχον ὕψος καὶ ἐπομένως κατὰ 1000 περίπου πόδας χαμηλότερον τοῦ γείτονος Πύργου, οὐχ ἥττον ἐχρησίμευσεν ὡς τοιαύτη κατὰ παρελθόντας χρόνους καὶ προεφύλαξε πολυτάκως τοὺς Συρίους ἐκ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν. Ὅν ἐκ τοῦ ὀπισθεν δύσβατον, ἀπολήγει εἰς ὃς καὶ περισκοπεῖ ἅπασαν σχεδὸν τὴν περὶ τὴν Σύρον θάλασσαν, ἐφ' ὅσον δὲν κωλύεται ὑπὸ τοῦ ὑψηλοῦ Πύργου.

Ἡττονος ὕψους ὄρη καὶ λόφοι εἰσὶν: ὁ Χαρασσών, ἐλληνικωτάτη ὀνομασία καὶ κατάλληλος πρὸς τὴν μορφὴν τοῦ ὄρους ἔνεκα τῶν ἐπ' αὐτοῦ καταφανῶν φυσικῶν χαραγμῶν (2). Ὁ Βώλακας ὑπέρχεται τῆς θέσεως Ἐπισκοπεῖον· ἐπίσης ἡ ἐλληνικωτάτη αὕτη ὀνομασία ἀρχαιότατα ἀπεδόθη εἰς τὸ ὄρος τοῦτο ἔνεκα τῶν πετρωδῶν βώλων. Ἡ ὀνομασία αὕτη τοῦ Βώλακος μᾶς ἐνθυμίζει τὸ ὁμηρικὸν ἐπίθετον τῆς ἐριβώλακος Φθίας. Ἐτερον ὄρος πρὸς τὸ νότιον τῆς νήσου μέρος

(1) Ἴδε χάρ. Syra.— Owen Stauley.

(2) Ἀνατολ. Ἐπιθ. φυλ. Γ'. ἐπιστ. διατ. σ. 60.

εἶνε τὸ Γερουσι, καὶ Γιουρουσι παρά τισι προφερόμενον. Ὁρθότερον ὅμως γράφεται ὅπως καὶ προφέρεται ἤτοι Γερουσι· διότι κατ' ἀρχαιοτάτην τῶν Συρίων παραδόσιν, ἣν ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ 1790 ὁ Abbé De la Rocca ἐκ τοῦ ὅρους τούτου ἐκρημνίζοντο οἱ ὑπέργηροι Σύριοι, ἐξ οὗ καὶ Γερουσι, ἤτοι ὅρος τῶν γερόντων (1). Ἡ ἀρχαιοτάτη δὲ αὕτη τῶν Συρίων παραδόσις συμφωνεῖ μὲ τὴν παρ' Ὀμήρῳ σωζομένην περὶ τοῦ θανάτου τῶν ὑπεργήρων Συρίων (2). ὥστε ἀπέναντι τοσούτων λόγων δὲν φαίνεται βάσιμος ἡ ἐξηγήσεις τῆς λέξεως προφερομένης, ὡς λέγουσιν Γιουρουσι καὶ σημαινούσης τουρκιστὶ ἔφοδον· διότι ἡ ἀρχαιοτάτη αὕτη παραδόσις εἶνε προγενεστέρα τῆς Τουρκικῆς ἐν Σύρῳ δεσποτείας.

Ἄτερον ὅρος πρὸς τὸ βορειανατολικὸν μέρος τοῦ Πύργου εἶνε ἡ Κάππαρη, ὅπερ ἀπολήγει εἰς τὸ βορειότερον μέρος εἰς τὴν τοποθεσίαν Κυπερουσα.

Ἄτερον βουνὸν διατηρήσαν ἐπ' ἴσης ἀκέραιον καὶ ἀμετάβλητον τὴν ὀνομασίαν του εἶνε ὁ Κριός, περὶ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον ἄλλοτε δενδροφυτεῖαι, ὡς ἐξάγω ἐκ τῶν παρ' ἐμοὶ εὐρισκομένων μεσαιωνικῶν πωλητηρίων καὶ ἐγγράφων τῶν Συρίων. Ἄτεροι δὲ λόφοι καὶ λοφίσκοι εἶνε ὁ Λίθαργος, πιθανῶς ὀνομασθεὶς οὕτω ἕνεκα τῶν ἀχρήστων ἤτοι ἀργῶν λίθων (3). Αὐτὸ, τὸ παρὰ τὴν χθαμαλὴν παραλίαν τοῦ λιμένος, Τρία Λαγγόνια, ὅρος μὲ τρεῖς βαθείας σχισμάδας, εἰς τὴν μίαν τῶν ὁποίων φαίνονται ἐρείπια ἀρχαίου κτιρίου (4), Λωτὸ ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ φυομένου ὁμωνύμου φυτοῦ, Τουρκοβοῦνι « ὅρος τραχὺ κατὰ τὸ

(1) Abbé De la Rocca Tr. com. sur les ab Tom. I. ch. II. 33.

(2) Ὀμηρ. Ὀδυσ. XV. 412 καὶ ἐξῆς.

(3) Ἰδε Ἀνατ. Ἐπιθ. ἐνθ' ἀνωτέρω.

(4) Αὐτόθι.

βόρειον τῆς νήσου μέρος, ἐπὶ τῆς ὀνομασίας τοῦ ὁποίου βασιμῶς δύναται νὰ δοθῇ ἡ ἑρμηνεία τοῦ σοφοῦ Κοραῆ: Τουρκοβοῦνι, ὑπάρχον πανταχοῦ τῶν νήσων, σημαίνει τόπον ὀρεινὸν φυλασσόμενον ἢ κρατούμενον ἀπὸ Τούρκους». — Δ ἡ λ ι τὸ ὑπερχείμενον τῆς Ἑρμοπολέως. Περὶ τῆς ὀρεινῆς ταύτης θέσεως συμφωνοῦσι μαρτυρίαι τινες μετὰ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, καθ' ἣν οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ μεταβῶσιν εἰς προσκύνησιν τοῦ ἐν Δήλῳ θεοῦ, προσηύχοντο ἐντεῦθεν, διότι, ὡς ἐκ τῆς τοποθεσίας ὁ περικαλλῆς ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος βεβαίως διεκρίνετο ἐντεῦθεν, ὡς ὁ τῆς ἐν Τήνῳ Εὐαγγελιστρίας σήμερον. Περὶ τῆς παραδόσεως δὲ ταύτης ταῦτα ἔγραφεν ὁ πολυχρονίως καὶ κατὰ βάθος σπουδάσας τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις τῶν Συρίων Abbé de la Rocca.

«Θὰ περατώσωμεν τὸ κεφάλαιον τοῦτο διὰ μιᾶς παραδόσεως ἥτις διατηρεῖται μετὰ τῶν κατοίκων. Ἐπὶ τρικυμιῶν, ὅταν οἱ ἐναντίοι ἄνεμοι ἐκώλυνον τοὺς προσκυνητὰς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸν λιμένα τῆς Δήλου καὶ ἰνάγκασον αὐτοὺς νὰ προσορμίζωνται εἰς τὸν τῆς Σύρου, ἐὰν ἔβλεπον ὅτι οἱ ἐναντίοι ἄνεμοι ἤθελον διαρκέσει ἐπὶ πολὺ ἢ ὅτι αἱ ὑποθέσεις των δὲν τοῖς ἐπέτρεπον νὰ παραμείνωσιν, ἐκαθαρίζοντο (ἐν Σύρῳ) ἐν τῷ ὕδατι τῆς πηγῆς, ὅπερ μετεχειρίζοντο ἐπὶ τούτῳ ἐγγύτατα τοῦ λιμένος, ἔφθανον εἰς τὴν κορυφὴν μικροῦ ὄρους πλησίον κειμένου καὶ ἀντικρὺ τῆς Δήλου καὶ ἐκεῖθεν ἀπηύθυνον τῷ Ἀπόλλωνι τὰς προσευχὰς των, τὰς προσφορὰς καὶ τὰς θυσίας των. Τὸ βουνὸν τοῦτο διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ὠνομάζετο ὄρος τῆς Δήλου, τὸ καλοῦμεν δ' ἐτι Δ ἡ λ ι». (Abbé de la Rocca Tom. A' ch. II). Ὑπάρχει δὲ πληθὺς ἄλλων ὀρεινῶν θέσεων ἢ λοφίσκων, διατηρούντων μέχρι σήμερον τὰς Ἑλληνικὰς των ὀνομασίας (1).

(1) Τοιαῦται ὀρειναὶ θέσεις εἶνε αἱ ἑξῆς: *Καταφρά, Μαῦρος κρημνός, Κόφα, Πάρος, Σχίζομεναῖς, Τρία ἀδελφία, Τοῦρλος*, (ἴσως ἐκ τοῦ Τροῦλλος, οὗ φέρει τὸ σχῆμα). *Φυρὸς, Παγγρό, Ἀμάραντος* (εσοῦ),

Λιμένες καὶ ὄρμοι. — Κυριώτερον μὲν δύο εἰσιν οἱ λιμένες, ἀλλ' ἡ νήσος ἔχει καὶ ἄλλους μικροτέρους, ἥτοι ὄρμους, ὧν αἱ ὀνομασίαι ἐκτίθενται εἰς τοὺς λεπτομερεῖς γεωγραφικοὺς καὶ ὑδρογραφικοὺς χάρτας τῆς νήσου. Εὐρυχωρότερος μὲν τῶν δύο λιμένων εἶνε σήμερον ὁ τῆς Ἐρμουπόλεως, ἔχον περιφέρειαν ὀλικὴν 3,650 μέτρων, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ ἀπέναντι τῆς προκυμαίας Κάθου καὶ λήγουσαν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ μέχρι τοῦδε κατασκευασθέντος ἐξ 135 μέτρων μήκους προ-

Θρί, (ἄνωθεν τοῦ Χαλανδίου) Σκόπελος (λόφος κατὰ τὸ μεσημβρινὸν τῆς νήσου), Φωλιαίς, Πήδημα, Ἐρινός, ἡ Ὁρεινὸ, Καταβάτης, Κακὰ Στεφάνα, Τρυπητὴ, Παχάμος, Ἀρμακᾶς (ἐκ τοῦ Ἐρμαξ-Ἐρκος. Ἴδε Ἀνχτ. Ἐπ. ἐνθ' ἄνωτέρῳ). Ἀληθινή, Ἀρδραίς, (ἴσως ἐκ τοῦ ἀδρὺς-ἄδενδρος), Γλάρονας (ἴσως ἐκ τοῦ γλάρου Ὑλάρου ἢ Λάρου). Ἐτεροι λοφίσκοι εἶνε τὰ Καμπιά, ἄνωθεν τοῦ Βήσσα, Κολωνάκι, Κασίδης, Σκληρὴ κλπ. Ἡπτονος δὲ λόγου ἄξια τοποθεσίαι, φέρουσι μάλιστα καὶ ξενικὰς τὸ πλεῖστον ὀνομασίας εἶνε αἱ ἐξῆς, περιεχόμεναι καὶ ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐπιστολ. διητριβῇ τῆς Ἀν. Ἐπιθ. καὶ τῆς Πανδώρας. Ἐμπάτι, Μούδια, Ἀγιάδι, Μότακα, Πετροβοῦρι, Γαδοροκυλίστρα, Κακοβοῦρι Ὀβριόκαστροι, Λειά, Μαυροβοῦρι, Μαύρη μάνδρα, Καραμπογιά, Κακὸς Κατήφορος, Χαλανδρα, Χαλικολόγος, Ἀργαλιό, Ἀτελιό, Ἀσπρη Φοντάνα, Ἀσήκωτο, Βάρδια, Δαμαλᾶς, Καταστέα, Καλόγερος, Κοκκουφᾶς, Κορακόπετρα, Κίστρινο, Λιανοπή, Λουπαρδάκι, Μεγαλεῦκι, Μεσόραχη, Μαύρη Φοντάνα, Ξυλοκοπή, Ἰψά, Καβεῖρι, Πλάτο, Πλατουλό, Περδίκι, Πινακωτή, Πλατοῦρα, Πομόρι, Ροζιά, Ριχοπό, Ρόπακας, Στελιά, Φανερό, Φαρρονί, Φόκια, Ζιά Βουνί, κλπ. κλπ.

Σημειωτέον ὅτι πλεῖσται ἄλλαι ὀρεινὰί θέσεις καὶ ὀροπέδια ὀνομάσθησαν μεταγενεστέρως ἢ ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν κτισθέντων ναϊδίων, ἢ ἐξ ἰδιοκτητῶν οἰκίων ἢ γαιῶν οἶον: Σταυρός, Σά Γιακωμος, Ἀγ. Στέφανος, Ἀῖς Λουκᾶς, Ἀῖς Ἀνδρέας, Ἀγία Παναγηνή, Ἀγία Βακοῦ, Ταξιάρχης, Ἀσώματοι, Παντάνασσα, Φανερωμένη, Σαν νερό, Ἀγία Ἀννα, κλπ. Αἱ δὲ λαβῆσαι τὸ ὄνομα πιθανώτατα ἐκ τῶν ἰδιοκτη-

μώλου, κατὰ μέσον δὲ ὄρον βάθος 14 μέτρ., Περικλείει δὲ ὁ λιμὴν οὗτος ἐτέρους τρεῖς ὁρμίσκους, τὸν τοῦ Λοιμοκαθαρηθρίου, τὸν τοῦ Πακτωτηρίου καὶ τὸν τῆς Σανιτάς ἢ Προκυμαίας. Ἀλλὰ πρό τινων δεκατηρίδων, ὅτε ἦτο τὸ ἐνωθὲν σήμερον Νησάκι, κεχωρισμένον τῆς νήσου, ὁ λιμὴν οὗτος δὲν ἦτο τοσοῦτον εὐρύχωρος καὶ ἀπρόσβλητος ἀπὸ τοὺς βορείους ἀνέμους ὅπως σήμερον. Σήμερον οὗτος εἶναι ὁ κεντρικὸς τῆς νήσου λιμὴν, ἔνεκα τῆς Ἑρμουπόλεως, ἣτις τὸν κατέστησε τοιοῦτον. Οὐχ ἦττον ἀναντιρρήτως οὗτος ἦτο ὁ λιμὴν ἀνέκαθεν τῆς ἐτέρας τῶν δύο ἀρχαίων πόλεων τῆς νήσου, φερούσης τὸ αὐτὸ μὲ τὴν νῆσον ὄνομα. Ἡ θάλασσα ἣτις μέχρι τοῦ 1821 ἔφθανε μέχρι τῆς κεντρικῆς πλατείας τῆς Ἑρμουπόλεως, ἐφ' ἧς ἐφύοντο βοῦρλα καὶ φύκη εὐρίσκοντο, συμπεραίνω ὅτι μεταγενεστέρως ὑπερεπήδησε τὰ ὅριά της καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς πλατείας, ὠφεληθεῖσα ἴσως ἐκ τινος ὑφέσεως τοῦ παραμελημένου ἐδάφους ἡ ἐκ τῶν ρευμάτων τῶν ἐκτῆς βροχῆς, ἅτινα γυμνῶσαντα βαθμηδὸν τὸ παράλιον ἐκ τῶν χωμάτων καὶ ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως, τὸ κατέστησαν χθαμαλώτερον. Τοῦτο δὲ συμπεραίνω κυρίως ἐκ τοῦ ἐξῆς. Ἡ ἀρχαία πόλις ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἰδίου παραλίου ἐφ' οὗ καὶ ἡ σημερινὴ ἀγορὰ, ἐκτεινομένη μέχρι τοῦ Ξηροκάμπου ἀφ' ἐνὸς καὶ τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἀφ' ἐτέρου. Τοῦτο δὲ τεκμαίρεται ἐκ τῆς θέσεως ἐν ἣ

τῶν εἶναι: Στ' Ἀφρόκου, Ἀνδριώτη (στοῦ), Ἀρβανίτη (στοῦ), Μπαμπακᾶ (στοῦ), Ἀβράμη (τοῦ), Φύχα (ἢ Μαυροβοῦνι), Περσέλη (τοῦ), Σαντορινιοῦ (στοῦ), Τρεῖτου (τοῦ), Φιριάτσι (στοῦ), Σάντου (στοῦ) κλπ. Αἱ ὀνοματοθεσίαι αὗται εἶνε ἀξιοσημείωτοι πολλῶ μᾶλλον καθότι θὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τινὰ ζητήματα ἢ μᾶλλον θέματα τῆς ἱστορίας Σύρου ὡς ἐν ἄλλοις κεφαλαῖσις θέλουσιν ἐκτεθῆ.

Περὶ δὲ τῶν ἄλλων τοποθεσιῶν, *Τάλαντα*, *Μάρνα*, *Κροῦσα* ἢ *Χροῦσα*, *Κοῦμμός*, *Κόμητο*, *Βάρη*, *Ἑ.λ.ληνικὸ*, *Παρανιλά*, *Τῆραδος*, *Βῆσσα*, *Παρακοπή*, κλπ. γενήσεται ἀλλαχοῦ λόγος.

εὐρέθησαν τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου θεάτρου (1), ὁ ἀνδριάς τοῦ Ἀνδριανοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τῆς Κοιμήσεως, καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων λουτρῶν ἐπὶ τῶν θεμελίων τοῦ ἐν τῇ Πλατεῖᾳ Παντοπωλείου, καὶ τελευταῖον ἐκ πλακὸς μετὰ γραμμάτων εὐρεθείσης εἰς τὸ παράλιον τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ (2). Κ' ἐπὶ ἄλλων δὲ στηρίζω τὴν γνώμην μου ταύτην περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἀρχαίου λιμένος καὶ τῆς πόλεως, ὡς θέλει ἰδεῖ ὁ ἀναγνώστης ἐν οἰκίῳ τόπῳ.

Ὁ ἕτερος τῶν λιμένων κείμενος ἐπὶ τοῦ μεσημβρινο-δυτικοῦ μέρους τῆς νήσου εἶνε ὁ τοῦ Φοίνικος καὶ Πόσειδείου. Ὁ λιμὴν οὗτος καίτοι μὴ εὐρύχωρος καὶ ἐξησφαλισμένος ὑπὸ τῶν προσβαλλόντων αὐτὸν νοτίων ἀνέμων, ἠδύνατο οὐχ ἥττον νὰ κατασταθῇ τοιοῦτος καὶ ὥςως κρείττων τοῦ πρωτεύοντος σήμερον λιμένος τῆς νήσου, ἐὰν οἱ παρακείμενοι τοῦ στομίου του βράχοι ἤνοῦντο διὰ μικρᾶς δαπάνης μετὰ τῆς ξηρᾶς. Ἐπὶ τοῦ μεσημβρινωτέρου μέρους τοῦ λιμένος, ἐνθα κεῖται ἡ ἐξοχὴ Φοίνικας διακρίνονται ἐπὶ τοῦ παραλίου ἔχνη ἐρείπίων τῆς ἀρχαίας προκυμαίας, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι ὁ λιμὴν οὗτος οὐ μόνον ἐχρησίμευεν ὡς τοιοῦτος εἰς τὴν ἑτέραν πόλιν τῆς ἀρχαίας Σύρου, ἀλλ' εἶχε καὶ προκυμαίαν μεγάλην καὶ λιθόχτιστον (3). Ὡς δὲ θέλομεν ἰδεῖ ἐν τῷ περὶ τῶν δύο ἀρχαίων τῆς νήσου πόλεων κεφαλαίῳ, ἡ ἐνταῦθα κειμένη ἄλλοτε πόλις ἐπεξετείνετο μέχρι τοῦ παραλίου καὶ πιθανῶς πέραν αὐτοῦ, μέρος δὲ αὐτῆς κατεβυθίσθη ἐν τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης, ἡ ἕνεκα βαθυμιαίας ὑφέσεως τοῦ χθαμαλοῦ ἐδάφους

(1) Ἦτοι ἐν ᾗ θέσει κεῖται σήμερον ἡ οἰκία τοῦ Κυρ. Κ. Ἀλεξίου. Τὰ ἐρείπια ταῦτα ἀνεγνωρίσθησαν ὑφ' ὅλων τῶν ἀρχαιολόγων τῶν ἰδόντων αὐτὰ ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸ ἀρχαῖον θέατρον ὡς θέλομεν ἰδεῖ.

(2) Περὶ τούτων γενήσεται ὁ προσήκων λόγος ἐν τῷ οἰκίῳ τόπῳ.

(3) *Revue archeologique* Rr. année X Octobre 1862.

τοῦ Φοίνικος ἢ ἔνεκα σεισμῶν εἰς ἄγνωστον συμβάντων ἐπο-
χὴν, ἔσως δὲ καθ' ἣν πλέον ἐποχὴν ἢ πόλις εἶχεν ἐρημωθῇ (1).
Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ δὲ πολλῶν εἰκασιῶν, συμπεραίνω ὅτι ὁ
λιμὴν οὗτος ἦτο τὸ πρῶτον ὀρμητῆριον τῶν πρώτων τῆς νή-
σου οἰκιστῶν Φοινίκων, οἵτινες ἀπέδωκαν οὐ μόνον εἰς τὸν λι-
μένα τοῦτον τὸ ὄνομα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν ὠνόμασαν
φοινικιστὶ καὶ πολλὰ μαρτύρια τῆς παλαιάτατα αὐτόθι διαμονῆς
τῶν ἀφῆκαν (2). Καὶ σήμερον δὲ ὁ λιμὴν οὗτος χρησιμεύει ὡς
ὀρμητῆριον πλοιαρίων, ὅσας οἱ βόρειοι ἄνεμοι κωλύουσιν αὐ-
τὰ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἑρμουπόλεως.

Ἀξιοῖ λόγου ὅρμοι εἶνε μόνον ὁ τῆς Βάρης καὶ ὁ τοῦ
Κίνι. Ὁ μὲν κεῖται ἐπὶ τοῦ νοτιανατολικοῦ μέρους τῆς
νήσου, ἔχων ὁμώνυμον ἐξοχὴν. Καίτοι δὲ ἀβαθὴς κατὰ τὸ πλεῖ-
στον, οὐχ ἦτο ὅμως χρησιμεύει ὡς προσωρινὸν ὀρμητῆ-
ριον πλοιαρίων, μὴ προσβαλλόμενος ὑπὸ τῶν βορείων ἀνέ-
μων (3). Ὁ δὲ, ὁ τοῦ Κίνι, τῆς αὐτῆς χωρητικότητος ὅρμος
κεείμενος βορειότερον τῆς Βάρης καὶ ἔχων ἐπίσης ὁμώνυμον
ἐξοχικὸν χωρίον, δὲν εἶνε μείζονος λόγου ἄξιος. Ὀρμίσκοι δὲ
πλεῖστοι περὶ τὴν νήσον ὑπάρχουσιν ἐπὶ μὲν τοῦ βορειοανατο-
λικοῦ μέρους τῆς νήσου κατὰ σειρὰν κεῖνται οἱ ἐξῆς Πέρα-
μα, Κλεισοῦρα, Λούλα, Καμίνι, Βαπόρια,
Ἀζόλιμνος, Ἀβίλλα, Κόχλακας, Ἀμπέ-
λα κλπ. Δυτικο-μεσημβρινῶς δὲ κεῖνται περὶ μὲν τὸ Κίνι, ὁ
ὀρμίσκος Ξαραθοῦμα (4) κατόπιν Θανά κλπ. βορειό-
τερον δὲ Γράμματα κλπ.

Ἀκρα ἢ Ἀχρωτήρια. Βορειότερον μὲν πάντων ὁ Στρί-

(1) Ἴδε τὸ κεφάλαιον «Αἱ δύο πόλεις τῆς Σύρου».

(2) Περὶ τούτου ἐν τῷ ἐξῆς κεφαλαίῳ.

(3) Περὶ τὸν ὅρμον τοῦτον ὑπάρχουσιν ὑφαλοίτινες ἐπικίνδυνοι
εἰσὶν εἰς τὰ πλοιάρια. Εὐτυχῶς ἐσχάτως διετάχθη ἡ ἐπ' αὐτῶν ἀ-
νέγερσις λευκῶν κιόνων πρὸς διάκρισιν αὐτῶν.

(4) Ἴδε τοὺς μνημονευομ. ἠπισθεν γεωγ. καὶ ὕδρ. χάρτας Σύρου.

μ ε σ σ ο ς (1), νοτιώτερον δὲ τὸ Β ε λ ο σ τ ά σ ι, αξιοσημείωτος ὀνομασία, σημαίνουσα τὸν τόπον, ἐνθα στήνεται ἡ βελόστασις, ἥτοι μηχανὴ δι' ἧς ῥίπτουσι βέλη. Βεβαίως δὲ ἡ ὀνομασία αὕτη δὲν ἀπεδόθη ἀπλῶς καὶ ὥς ἔτυχεν, ἀλλ' ἔχει λόγον τινα ὡς καὶ ἄλλαι τῆς νήσου ὀνοματοθεσίαι καὶ ἄκραι. Βορειοανατολικῶς δὲ κεῖνται κατὰ σειρὰν αἱ ἐξῆς ἄκραι. Μ ο υ σ τ α φ ᾱ ς, ὀνομασθεὶς οὕτω ἐκ συμβάντος τινος, διασωθέντος ἐν παραδόσει, καθ' ἣν ἐκρημνίσθη ἐκεῖθεν Μ ο υ σ τ α φ ᾱ ς τ ι ς, ὑπὸ Συρίου χωρικοῦ, τιμωρήσαντος αὐτὸν διὰ τὴν ἥκιστα ἐντιμον πρὸς τὴν σύζυγόν του συμπεριφορὰν. Μετ' αὐτὸν παράκεινται ὁ Κ α λ ό γ ε ρ ο ς καὶ τὰ Τ ρ ο ξ ύ λ ι α, κατόπιν Σ τ ρ ί φ τ ι, Ἀ ρ μ ε ν ο, (ἴσως ἐξ εὐρεθέντος ἐκεῖ που ἁ ρ μ έ ν ο υ ναυαγήσαντος πλοίου) Κ ά β ο ς, Κ α χ α μ ά σ τ ι (;), Τ ρ ί φ α, Κ α τ ε ρ α κ ά κ ι, Ξ ό ν τ ρ α, Ἀ χ λ ά δ ι, Χ α σ ά ν ι, Φ η ρ ά, Μ α ὕ ρ ο ς, Β α σ ά λ ο, Ἀ σ π ρ ο φ υ λ λ ά δ α κ λ π. Δυτικομεσημβρινῶς δὲ τὸ Ἀ σ ί κ ο π ο, Κ α π ε τ α ν ά κ ι, Θ α ν ᾱ ά, Δ ε λ φ ί ν ι, Τ ρ α ί κ τ α (;) Σ α ρ α κ ί ν ι κ ο, Μ ε γ ά λ ο, Η ά λ ο ς κ λ π.

Ν η σ ί δ ι α ἡ βράχοι. Μεγαλείτερον νησίδιον εἶνε τὸ πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἀντικρὺ σχεδὸν τοῦ λιμένος κείμενον καὶ καλούμενον Γ ά δ α ρ ο ς ἢ Φ α ν ά ρ ι. Κεῖται 3)4 μιλίου μακρὰν τοῦ λιμένος Σύρου. Ἐπ' αὐτοῦ εὐρίσκεται φάρος, οὗ τὸ φῶς διακρίνεται εἰς 20 μιλίων ἀπόστασιν. Κτισθεὶς κατὰ τὸ 1844 ἔχει ὕψος 25, 5, μέτρων, πλάτος 37ο, 25', 30" μῆκ. 22ο 38' 27" (2). Θέλομεν ἶδει ὅτι τὸ νησίδιον τοῦτο ἐχρησίμευσέ πο-

(1) Ῥητέον ὅτι ἐν τῇ παρουσίᾳ συντόμῳ τοπογραφικῇ ἐκθέσει ἔχω ὑπ' ὄψιν μου διαφόρους τῆς Σύρου τοπογραφικοὺς καὶ ὑδρογραφικοὺς χάρτας, ἐν οἷς τὸν τε τοῦ Owen Stanley καὶ Carte de la Grèce redigée et gravée au dépôt de la guerre d'après la triangulation et les levés exécutés par les officiers du corps d'état major etc 1852.

(2) I. Γ. Νόρις, Λιμὲν. μεταφ. I. Μαυρ. σ. 377.

τε καὶ ὡς λοιμοκαθαρτήριον καὶ νοσοκομεῖον διὰ τε τοὺς Συρίους καὶ τοὺς ναυτιλλομένους ἐν ἐποχῇ δεινῆς νόσου καὶ ὡς καταφύγιον τῶν πειρατῶν.

Πλησίον τοῦ νησιδίου Φανάρι, κεῖται τὸ σήμερον λεγόμενον Ἀσπρονήσι, παρουσιάζον δύο προβολὰς ἢ προεξοχὰς ἀνίσους (1). Ἐκ τῶν ὀπισθεν, ἤτοι νοτιώτερον εἶνε ἀποτόμως κεκολοβωμένον, βορειότερον δὲ εἶνε χθαμαλὸν καὶ παρουσιάζει ἄλυστον σκοπέλων καὶ ὑφάλων ἐπικινδύνων εἰς τὰ πλοῖα. Ἐπὶ τοῦ πετρώδους αὐτοῦ ἐδάφους ὑπάρχουσι πολλαὶ αἶγες· χρησιμεύει δ' ἔστιν ὅτε, καὶ ὡς καταφύγιον τῶν ἀλιέων ἐν καιρῷ τρυχιμῶν.

Ἐπὶ δὲ τοῦ δυτικομεσημβρινοῦ μέρους τῆς νήσου κεῖνται πρὸ μὲν τοῦ λιμένος Ποσειδείων αἱ νητίδες ἢ βράχοι Ψ' α' θ' ο' ν' ἤ σ' ι, Στ' ρ' ο' γ' γ' υ' λ' ὁ καὶ Σ' χ' ι' ν' ο' ν' ἤ σ' ι, ἐκ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀφθόνως φυομένων σχίνων· πρὸς δὲ τὸ μεσημβρινοβόρειον μέρος κεῖται ἡ νησίς Β' α' ρ' β' α' ρ' ο' ὤ σ' α, λαβοῦσα τὸ ὄνομα πιθανῶς ἐκ πειρατικοῦ τινος ἐπεισοδίου τῆς ἱστορίας Σύρου, ἀξία δὲ λόγου διὰ τὸ ἐπ' αὐτῆς ναυάγιον Τουρκικῆς φρεγάτας διαφυγούσης τὴν παρὰ τὸν Καφηρέα καταδίωξιν τοῦ ναυάρχου Σαχτούρη.

Περὶ τῆς νήσου Γ' υ' α' ρ' ο' υ' ἥτις ἀνήκε τῇ Σύρῳ, δωρηθεῖσα αὐτῇ ὑπὸ τῆς Σάχ Σουλτάνας γενήσεται ἀλλαχοῦ λόγος.

Περὶ δὲ τῶν μεσογειῶν μερῶν τῆς νήσου σημειῶ ἐπὶ τοῦ παρόντος πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τοπογραφικῶν σημειώσεων τὰ ἐξῆς.

Τὸ μεσογειότερον μέρος τῆς νήσου καλεῖται Μ' ε' σ' α' Μ' ε' ρ' ι' α'. Περὶ τούτου δὲ γράφει τὰ ἐξῆς ὁ κατὰ τὸ 1790 ἐκδούς τὰς περὶ Σύρου σημειώσεις τοῦ Abbé de la Rocca. « Ἡ διαίρεσις τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου εἰς δύο πόλεις, περὶ ὧν λαλεῖ ὁ ποιητῆς Ὁμηρος, παρίσταται ἴσως διὰ τοῦ μέρους, ὅπερ σήμερον

(1) I. Γ. Νόριε μεταφ. I. Μανρ. σ. 377.

καλεῖται **Μέσα Μερία** καὶ διὰ τοῦ ἑτέρου μέρους τοῦ καλουμένου **Ὁξω Μερία** καὶ δι' ἐνὸς τοίχου, ὅστις κατὰ τὴν παράδοσιν, ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους τῆς θαλάσσης καὶ ἐτελεύτα εἰς τὸ ἕτερον, διαχωρίζον τὴν νῆσον εἰς δύο μέρη» (1).

Ἦττον γνωστὴ σήμερον ἀλλ' ἀξία λόγου εἶναι ἡ τοποθεσία **Ἐλληνηκό**. Ἐκ πολλῶν μαρτυριῶν γινώσκομεν ὅτι εἰς διάφορα τῆς νήσου μέρη ὑπῆρχον κωμοπόλεις διατηρήσασαι μέχρι τινος τὰ ἀρχαῖα ἐρείπιά των. Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης Ἑλληνικόν, ὑπῆρχον μέχρι τινος ἔχνη ἐρειπίων ἀρχαίας κωμοπόλεως, σήμερον ἐξαλειφθέντα (1). Περὶ δὲ τοῦ κατὰ τὸ βορειονατολικὸν μέρος τῆς νήσου σπηλαίου, λεγομένου σπηλαίου τοῦ **Φερεκύδου**, περὶ τοῦ ἑτέρου ὑπογείου σπηλαίου τοῦ παρὰ τὴν **Ἀληθινὴν** καὶ **Ἀγίαν** **Ἀνναν**, ἔχοντος οὐχί μικρὰν ἔκτασιν, περὶ οὗ ἀπεφάνθησαν τινες ὅτι εἶνε τοῦ **Φερεκίδου** (2) ὥς καὶ περὶ ἄλλων τινων σπηλαίων τοῦ μὲν παρὰ τὴν **Ἀμπέλαν** καὶ τὰς **Νήτας**, τοῦ δὲ παρὰ τὴν **Κυπεροῦ** **σάβανθ** ποιήσω λόγον ἐντῷ περὶ σπηλαίου καὶ ἡλιο-

(1) Ab. De la Rocca Tr. com. sur les ab tom. I ch. II.

(1) Περὶ τούτου ἀναγινώσκω ἐν τῇ Ἀνατ. Ἐπιθ. Γιλ. I. 6. 220. α' **Ἐλληνηκό**, θέσις ὀνομασθεῖσα ἱως ἔνεκα παρακειμένου τινος κτιρίου μὴ ὑπάρχοντος ἤδη, διότι ὁ λαὸς πᾶν κτίριον ἀρχαῖον ὅπως δῆποτε καλεῖ Ἑλληνικόν, Ἀηνικόν ἢ Ἑλληνόκαστρον καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς πλεῖστα μέρη ὑπάρχουσι θέσεις ὑπὸ τὰς ὀνομασίας ταύτας. **Ἐλληνηκό**, καλεῖται παρὰ τὸ **Ῥέθεμνον** τῆς Κρήτης θέσις μὲ ἐρείπια ἀρχαίου κτιρίου, ὁμοίως ἐν **Εὐβοίᾳ** παρὰ τὸ **Ἐπροχώριον**, ἐν **Ἀνδρῷ**, **Κεφαλληνίᾳ**, **Σερίφῳ**, **Κέα**, **Κιμῳ**, **Ἀττικῇ**, **Ἀστυπαλαίᾳ** καὶ **ἄλλαχού** παρ' Ἡροδότῳ ἀναφέρεται ἰσρὸν ἐν Αἰγύπτῳ κτισθὲν ὑπὸ **Ἑλλήνων** καλούμενον **Ἑλληνικόν**. Ἰδε παραπ. Απομ. Κρητων Κριτοβ. 6. 560 Στατιστ. Συνοικ. Ἑλλ. Ἰωαν. 6. 42—Schindt *Dai Volksleben der Neugriechen* Tom., Α. σ. 209—Ἀττικὰ Δ. Σουρ. 6. 78, 88—Ἡροδ. Β. 178.

(2) Ἰστορ. Περιλ. Σύρου καὶ Ἐρμού. II Ζωντ. ἐν σ. 32—39

τροπίου τοῦ Φερεκύδους κεφαλαίῳ. Ἐπ' ἴσης θέλει γίνεαι ὁ προσήκων λόγος περὶ τῶν θέσεων Σ κ λ η π ι καὶ Κ α β ε ι ρ ι καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν περὶ ἀρχαίων ναῶν εἰκασίων, ὡς καὶ περὶ τῆς Π α ν α υ λ ι ᾱ ς καὶ Χ α λ ᾶ ν δ ρ ω ν.

Περὶ τοῦ ἑδάφους τῆς νήσου ὑπὸ γεωλογικὴν καὶ ὀρυκτολογικὴν ἔποψιν σημειῶ τὰ ἑξῆς.

Τὸ ἑδάφος τῆς Σύρου τὸ παριστάμενον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοσοῦτον πετρῶδες καὶ ἄγονον, δὲν εἶνε τοιοῦτον ἐξεταζόμενον ἐπισταμένως. Γειτνιάζον μὲ τὰς πλουσίας εἰς μεταλλεῖα νήστους τὴν Πάρον, τὴν γόνιμον Νάξον, τὴν ἄλλοτε χρουσοφόρον Σίφνον, τὴν σιδηρᾶν Σέριφον καὶ τὰς λοιπὰς περὶ αὐτὴν νήσους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦνε ὅλως ἀμέτοχον τῶν γεωλογικῶν καὶ ὀρυκτολογικῶν ιδιοτήτων τῶν περὶ αὐτὴν νήσων. Ἦδη πρὸ χρόνου πολλοῦ ἢ ἐκ Γαλλίας ἐλθοῦσα εἰς Ἑλλάδα ἐπιστημονικὴ ἐπιτροπὴ ἀνομολογεῖ ὅτι ἡ Σύρος περιέχει σιδηρὸν ὅστις καλλιεργηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων δύναται καὶ πρὸς τοὺς νεωτέρους ἔτι νὰ καταστῇ ὠφέλιμος (1). «Μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῆς νήσου Σύρου, μοὶ ἐπιστέλλει ὁ καθηγητὴς Κ. Λάνδερερ, τελευταίως ἀνακαλυφθέντων ὀρυκτῶν, ἀνευρέθησαν ὀρυκτὰ τοῦ χαλκοῦ ἐμπεριέχοντα τὸ πράσινον τοῦ χαλκοῦ καὶ τὸν μαλαχίτην. Ἐλπίζομεν ὅτι πλησίον αὐτῶν θ' ἀνευρεθῇ τὸ καλούμενον ποικιλόχρουν καὶ τὸ ἐρυθροῦν ἥπατικὸν χαλκοῦχον ὀρυκτὸν, καλούμενον ὀρυκτολογικῶς Buntkupfererz τὸ ὅποιον εἶνε ἐκμεταλλεύσιμον. Ἐπειδὴ ὑπάρχουσιν εἰς Σύρον ὀρυκτὰ πράσινα κατὰ τὸ χρῶμα, τὸ ὅποιον χαρακτηρίζει τὰ χαλκοῦχα, τὰ ὅποια ὅμως δὲν ἐμπεριέχουσι χαλκόν, δύνανται διὰ τινος χημικῆς ἐργασίας νὰ διακριθῶσιν τῶν ἄλλων ἀπατηλῶν ὀρυκτῶν». Καὶ ἐξ ἄλλων δὲ ὀρυκτολογικῶν σημειώσεων τοῦ ἀξιοτίμου συγγραφέως καθηγητοῦ ἐξάγω ὅτι τὸ ἑδάφος τῆς Σύρου περιέχει σί-

(1) Βλ. Expedition scientifique de Morée etc.—Λαύρ.Οἶκον ἐνθ' ἀνωτέρω.

δηρον ἀρκετόν, ιδίως δὲ, κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ ῥηθέντος ἐπιστή-
μονος, κατὰ τὴν θέσιν **Μ α υ ρ η σ π η λ ι α**. Ἐξ ιδίων παρατη-
ρήσεων ἐπιπροσθέτω ὅτι συμφώνως τῇ προμνημονευθείσῃ μαρτυ-
ρία δύναται τις νὰ διακρίνῃ λείψανα ἀρχαίου μεταλλείου ἐν Σύ-
ρῳ, ἢ τουλάχιστον μέρος εἰς ὃ ἐγένετο ἀπόπειρα ὑπὸ τῶν ἀρ-
χαίων πρὸς ἐκμετάλλευσιν. Ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ὄρους **Ν ἡ-
τ ε ς** καὶ παρὰ τὴν **Ἀ μ π έ λ α ν** ὑπάρχει σπήλαιόν τι εὐρὺ,
οὗ τὸ ἔνδον εἶνε σιδηρόχρουν καὶ ἔχει δύο διεξόδους μίαν πρὸς
τὴν θάλασσαν καὶ ἄλλην πρὸς βάραθρον σκοτεινὸν καὶ ἐπι-
κίνδυνον. Ἐπ' ἱσθῆς ἐν ἐτέρᾳ θέσει, παρὰ τὴν τοποθεσίαν **Ἀ λ η-
θ ι ν ῆ**, ἐνθα σήμερον ἐργάζονται οἱ Σίφνιοι πηλοπλάσται,
ὑπῆρχε μέχρι τοῦ 1842 ὁπῇ, δι' ἧς κατέβαινον εἰς ὑπόγειον
σπήλαιον, ὅπερ, κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τῶν ἐπισκεφθέντων
αὐτὸ, ἦτο ἐκτάσεως οὐχὶ μικρᾶς (1). Αἱ ἀπόπειραί μου πρὸς
ἐπίσκεψιν τοῦ βαραθρώδους τούτου σπηλαιοῦ ἀπέβησαν μάταιαι,
διότι πρὸ πολλῶν ἐτῶν οἱ χωρικοὶ εἶχον χτίσει τὴν ὁπὴν ὅπως
προφυλάττωσι τὰ ζῶά των ἀπὸ τὰς εἰς αὐτὴν πτώσεις. Τέλος
ἐκ διαφόρων χημικῶν ἀναλύσεων ἀπεδείχθη ὅτι ὑπάρχει ἀρκε-
τὸς σίδηρος εἰς πολλὰ τῆς νήσου μέρη, ιδίως δὲ περὶ τὴν
Κ λ ε ι σ ο υ ρ α ν, τὴν **Μ α υ ρ η ν Σ π η λ ι α ν** κλπ.
ἐνδεχόμενον δὲ δι' ἐπισταμένης ἐρεῦνης ν' ἀνευρεθῇ καὶ μέταλ-
λον τοῦ μαγκανίου (manganése oxydé noir) καὶ τιτάνιον (titane)
καὶ ἄλλα συγγενῆ ὀρυκτά (2).

Καὶ μεταλλικῶν ὑδάτων δὲν στερεῖται ἡ νῆσος, μολονότι
ἡ κυρίως μεταλλικὴ πηγὴ τῶν **Χ ρ ο υ σ ω ν** ἠφάνισθη δι' ἀνο-
ρύξεως φρέατος πλησίον αὐτῆς. Περὶ τῆς μεταλλικῆς ταύτης
πηγῆς ἀρκοῦντα ἐποίησε λόγον ἐν τῷ Ἱατρικῷ αὐτοῦ ὁδηγῷ
ὁ ἰατρὸς καὶ νομάρχης τότε Κυκλάδων **Α. Ζυγομαλάς** κατὰ
τὸ 1860 (3).

(1) Ἴδε Ἰστ. Περ. Σύρου Ἑρμουπ. 1842. σ. 32 καὶ ἐξῆς.

(2) Πολιτειογρ. Πληροφ. Ἑλλ, 1867 σελ. 125

(3) Εἰς τὰ **Χ ρ ο υ σ α τῆς** Σύρου ὑπάρχει πηγὴ ὑδατος ἔχοντος

Ἡ πηγή αὕτη ἔκειτο εἰς τὴν δενδρόφυτον χαράδραν τῆς ἐξοχῆς Χ ρ ο ὕ σ α. Ἐνεκα δὲ τῶν συστατικῶν στοιχείων τοῦ ὕδατος ἦτο πολύτιμος διὰ τινας διαστίτους ἀσθενείας· πολλοὶ δὲ ἀσθενεῖς κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἱατροῦ καὶ τότε νομάρχου ἰάθησαν. Ἀλλὰ, « τὸ πολύτιμον τοῦτο ὕδωρ, ἐπιπροσθέτει ὁ συγγραφεὺς, ἠφάνισθη σχεδὸν, ὡς μᾶς ἐβεβαίωσαν ἔνεκα διαρρήξεως φρέατός τινος ὀλίγα θήματα μακρὰν ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ. Τὸ δυστύχημα τοῦτο δὲν ἠθελε συμβῇ ἐὰν τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τῆς Ἑλλάδος ὑπεβάλλοντο εἰς διοικητικὰ καὶ ἀστυνομικὰ μέτρα ὅμοια τῶν ληφθέντων ἐν Γαλλίᾳ» (1).

Ἐπ' ἱσῆς τὸ ὕδωρ τοῦ Σ ύ ρ ι γ γ ο ς φημίζεται ὡς ἱαματικὸν ἔνεκα τῶν μεταλλικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων, πολλοὶ δὲ ἰάθησαν τινων κοιλιακῶν νοσημάτων καὶ ἔτι χρῶνται αὐτῷ. Πιθανώτατα δὲ εἶνε καὶ τοῦτο διακλάδωσις τῆς μεταλλικῆς φλεβός, ἣτις διήρχετο καὶ διὰ τῆς εἰρημένης ἐν τῇ ἐξοχῇ Χ ρ ο ὕ σ α πηγῆς.

τὴν ἀρετὴν νὰ θεραπεύῃ τὰ ἐξανθήματα καὶ πολλὰς ἀλλοιώσεις τῆς κάτω κοιλίας διὰ μόνης τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ χρήσεως. Ἐκ δὲ τῆς γεύσεως τοῦ ὕδατος τούτου, τοῦ ὁποίου ἡ θερμοκρασία εἶνε φυσικὴ πιστεύομεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ στοιχεῖα καλίου καὶ πυριτικοῦ ὀξέως. Τὴν παρουσίαν τῆς τελευταίας ὑλῆς ὑποθέτομεν ὁρμώμενοι ἐκ τῶν γεωλογικῶν χαρακτῆρων τῆς ὀρεινῆς ἐκείνης χώρας, συγκειμένης ἐξ ὀγκολίθων πυρίτου, δι' οὗ τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς διέρχεται.. Ἡ πηγή αὕτη τὴν ὁποίαν δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ Χ ρ ο ὕ σ ῆ ν, ὡς πρὸς τὸν τόπον αὐτὸν, ῥέει εἰς τὸ βάθος χαράδρας δενδροφύτου, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὁποίων ἀναπαύονται οἱ μοχθοῦντες καθ' ἅπασαν τὴν ἐβδομάδα ἐργατικοὶ κάτοικοι τῆς Ἐρμουπόλεως. Ἐκτὸς τοῦ πλεονεκτήματος τούτου παρετηρήθη ὅτι οἱ πάσχοντες ἀπὸ ἐξανθήματα συφιλιτικὰ καὶ χρόνια πάθη τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος ἢ τοῦ ὕπατος ἰάθησαν ἐντελῶς χρώμενοι τῷ ὕδατι αὐτῆς». (Ἱατρ. ὁδηγὸς τῶν θαλ. καὶ ἱαμ. ὑδάτων τῆς Ἑλλ. ὑπὸ Α. Ζυγομαλά 1860 σελ. 106).

(1) Αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω

Ὑδάτων δὲ γλυκέων δὲν στερεῖται ἡ νήσος ἐν γένει, μολονό-
τι ἐπεκράτησεν ἡ ἰδέα αὕτη, ἐπειδὴ ταῦτα εὐρίσκονται μακρὰν
τῆς πόλεως καὶ ἐπομένως γίνεται ἐπαισθητὴ ἡ ἔλλειψις των
ἐν τῇ πόλει. Βεβαίως τὰ ἐν Πηγῇ, ἐν Ἐπισκοπείῳ, ἐν Πηγαδα-
κίοις, ἐν Ποσειδείοις, ἐν Ἀγίῳ Ἀθανασίῳ κλπ. παραβαλλόμε-
να πρὸς τὰ ἐν τῇ νήσῳ ὕδατα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους
ὑπολείπονται ἐκείνων κατὰ τὴν ἀφθονίαν. Τοῦτο δ' ἐξάγεται
ἀριδῆλως καὶ ἐκ τῶν πλείστων λειψάνων τῶν ἀρχαίων ὕδραγω-
γείων, περὶ ὧν ἀλλαχοῦ γίνεται λόγος καὶ ἐκ τῶν σχετικῶν
παραδόσεων γηραιῶν Συρίων καὶ ἐκ τῶν ὀνομασιῶν πολλῶν
τοποθεσιῶν τῆς νήσου(1). Ὑφαλμύρων δ' ὕδάτων πλεῖστα ὑ-
πάρχουσι φρέατα καὶ πηγαὶ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ
καὶ ἐν Βαπορίοις καὶ τοῖς ὁδοῖς Ἐπισκοπείου καὶ Ποσειδείων
καὶ πολλαχοῦ τῆς νήσου.

Περὶ δὲ τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους, ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς
τὴν σημερινὴν εὐφορίαν του γενήσεται ὁ προσήκων λόγος ἐν
τῷ Β' μέρει τῆς παρούσης ἱστορίας, ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀρ-
χαιοτέραν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θέλω ποιῆσαι ἐκτενέστερον λόγον
ἐν τῷ περὶ ἀρχαίας καταστάσεως τῆς νήσου κεφαλαίῳ, προκα-
ταβολικῶς σημειῶ ἐνταῦθα ὅτι ἦτο ἀξία λόγου, μαρτυρουμένη
ὑπὸ πολλῶν ἀξιοπίστων μαρτυριῶν καὶ ἐνδεικνυομένη καὶ αὕτη

(1) Αἱ ἐξῆς ὀνοματοθεσίαι τῆς νήσου τεκμηριοῦσι τὴν κατὰ τὸ
παραλθὸν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ὑδάτων. "Αδασ-
τα (ἐκ τοῦ ἄδυστα ἢ ὑδάζτια ἢ ἐκ διημῶδους φράσεως *μη ἀδιαζό-
μενα*), Πηγῇ, Καταφνᾶ, Κλημάτα, Κοιλάδα, Ἀμπέλα, Λειβάδια,
"Αγριελλας, Λιῶνας (Ἐλαιῶνας), Ὑδραγῶ, (Ὑδραγωγεῖον), Ἀρδευτῇ,
Δωρακός, Μυρτιαῖς, Δαφνῶνας, Σελινίθρα, Πηγαδάκια, Ἀπάνω νε-
ρὸ, Λιμνί, "Ασπρη Φορτάρα, Σὰν νερὸ, Μαύρη Φορτάρα, Τὰ δυὸ νε-
ρὰ, Βρυσακί, Μάρρα, (ἡ μάννα τοῦ νεροῦ, τὸ διημῶδως λεγόμενον κε-
φαλάρι) κλπ.

ἐκ τῶν αὐτῶν ἐνδείξεων, ἐξ ὧν καὶ ἡ ἀφθονία τῶν ὑδάτων τῆς νήσου κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας (1).

Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς νήσου, κειμένης ἐν τῇ διόδῳ Εὐρώπης, Ἀνατολῆς, Αἰγύπτου κλπ. προσφέρει σπουδαιότατον φυσικὸν πλεονέκτημα τῇ νήσῳ, ἥτις καθίσταται ἐκ τούτου επικαιροτάτη θέσις πρὸς τὸ διαμετακομιστὸν ἰδίως ἐμπόριον ὡς διὰ τακτικῶν στατιστικῶν θέλομεν ἰδεῖ ἐν τῷ Β' μέρει τοῦ παρόντος βιβλίου (2).

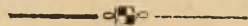
Τὸ κλίμα τῆς νήσου εἶνε ὑγιεινότατον, χάρις δὲ εἰς τοὺς περιοδικούς ἐτησίους ἀνέμους τὸ θέρος διέρχεται ἥκιστα ὀχληρόν. Οἱ ὀχληρότεροι διὰ τὴν νήσον ἀνεμοὶ εἶνε ἰδίᾳ οἱ νότιοι, προσβάλλοντες μάλιστα τὸν ἄλλως ἀσφαλέστατον λιμένα τῆς Ἑρμουπόλεως. Οὐχ ἥττον γενικῶς εἰπεῖν τὸ κλίμα εἶνε γλυκύτατον καὶ κατὰ τὸν μνημονευθέντα Della Rocca « ἡ ὑγιεινό-

(1) Καὶ βοτανολογικῶς ἐξεταζόμενον τὸ ἔδαφος τῆς νήσου δὲν εἶνε ἀνάξιον λόγου. Ἐκτὸς τῶν ἐν αὐτῇ ἀνακαλυφθέντων (κατὰ τὸ 1852) δύο εἰδῶν βοτάνων, τέως ἀγνώστων τῇ βοτανολογίᾳ, ὑπάρχουσι καὶ πλεῖστα ἐκ τῶν γνωστῶν εἰδῶν. Ἴδε Θ. Ὀρφανίδου Βοτ. ἀνακαλύψεις ἐν Ἑλλάδι ἐν Μνημοσ. Τευχ. IB' σελ. 285—287. 1852. Ἐν γένει δὲ περὶ Κυκλάδων ὑπὸ βοτανολογικὴν ἔποψιν ἴδε *Enumeratio plantarum quas in insulis archipelagi aut littoribus Ponti-Euxini collegit atque detexit Dumont d'Urville Parisiis Tom. I. etc.*—*Flore de Peloponèse et des Cyclades, par Boryet Chabart—Boidier, Diagnoses plantarum Orientalibus novarum etc.*

(2) Ἰδιότης τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως εἶνε βεβαίως καὶ ἡ παρατηρουμένη πρόωρος ἐνταῦθα ἐλάσθησις ὀσπρίων καὶ ὀπωρῶν, ἐκπεμπομένων εἰς μικρὰν Ἀσίαν καὶ Κωνσταντινούπολιν πρὸ τῆς ἐκεῖ ὠριμάνσεώς των, ἐξ οὗ ὠφελοῦνται οὐκ ὀλίγον οἱ ὀσπριοῦλαι καὶ ὀπωροῦλαι Σύρου —. Εἰς τὴν γεωγραφικὴν δ' ἐπ' ἴσης θέσιν καὶ τοὺς περιοδικούς ἐτησίους ἀνέμους ἀποδοτέα καὶ ἡ κατὰ τοὺς μῆνας Αὐγούστου καὶ Σεπτεμβρίου διάβασις καὶ διαμονὴ πληθύος πτηνῶν, ἐξ ἧς καὶ αἱ πεμφημισμέναι τῶν Συρίων κυνηγετικαὶ ἐκδρομαί, αἵτινες ἄ-

της τοῦ ἀέρος εἶνε ἡ αὐτὴ οἶα καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ὅμηρου (1).

Τοιαύτην τινα τοπογραφικὴν εἰσαγωγὴν ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ προτάξω τῆς ἱστορίας Σύρου ἐπιφυλασσόμενος νὰ συμπληρῶ ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις καὶ διὰ πλείονος λόγου τὰ ἤδη συντομώτερον ἐκτεθέντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Οἱ πρῶτοι τῆς νήσου οἰκισταὶ καὶ ὄνομα αὐτῆς.

Εἶδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι, κατὰ πολλὰς ἀξιοπίστους καὶ συμφώνους μαρτυρίας, Φοῖνικες ἐκ τῶν ναυτιλλομένων καὶ ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Κάδμου ἐλθόντων ἐκ Φοινίκης ἀπώκισαν τὰς Κυκλάδας.

Πρὸ τῶν Φοινίκων ἀποίκων οὐδὲν σαφὲς καὶ ὠρισμένον ἔχομεν περὶ τῶν ἀποίκων τῶν νήσων, ἐξ εἰκασιῶν δὲ ἐξήγαγον συμπέρασμά τι περὶ ἐμφανίσεως κατὰ πρῶτον ἀνθρωπίνων ὄν-

τως ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς συγγραφὴν ἐκτενοῦς καὶ εὐφυστάτου ἔπους, διακωμωδοῦντος τὴν δυσαναλογίαν τῶν κυνηγῶν πρὸς τὰ πτηνὰ, ὅπερ ὁμως ἐνδεχόμενον νὰ συμβαίῃ ἐν μέρει ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τοὺς ῥηθέντας δύο μῆνας. (Ἴδε Ὀρφανίδου *Τίρι-Αἶρι*, ἥτοι τὸ κυνηγέσιον ἐν τῇ νήσῳ Σύρῳ. Περὶ τοῦ ὠραίου τούτου ἔπους θὰ λάβω ἀφορμὴν νὰ λαλήσω ἀλλαχοῦ, διότι καίτοι κωμωδοῦν συνήθειάν τινα τῆς Σύρου, οὐχ ἥττον περιέχει πλεῖστα ὅσα περὶ ἐθίμων καὶ ἠθῶν τῶν Συρίων καὶ Ἑρμοπολιτῶν).

(1) « Οἱ γέροντες οἱ ἔχοντες ἡλικίαν 80 ἢ 90 ἢ 100 ἐτῶν εἶνε κοινότατόν τι ἐνταῦθα. Πρὸ τίνος χρόνου ὑπῆρχεν εἰς 115 ἐτῶν καὶ ἀναντιρρήτως διελθὼν τις ἐνταῦθα τὸ 45 ἔτος εἶνε βέβαιος ὅτι θὰ φθάσῃ τὰ 70, 80 καὶ πλέον ἀκόμη ἔτη» (Abbè dela Rocca, ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 32).

των εἰς τὰς Κυκλάδας, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὡς παραγόμενον εἰκασίων δὲν ἔχει τι ὠρισμένον καὶ ἱστορικόν, ἐν ᾧ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Φοινίκων αὐτὰ τὰ πράγματα λαλοῦσιν. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν μαρτυριῶν πείθεται τις ὅτι καὶ τῆς Σύρου πρῶτοι ἄποικοι ἦσαν Φοίνικες. Εἶνε ἀληθὲς μὲν ὅτι ὠρισμένην καὶ εἰδικὴν μαρτυρίαν περὶ τούτου δὲν δύναμαι νὰ παραθέσω, ἀλλ' ἐπ' ἴσης οὐδεμίαν ἄλλην ἐναντίαν δύναται τις νὰ παραθέσῃ. Ἐξ ἐναντίας δὲ καὶ ἐκ τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου, παραχθέντος ἐκ φοινικικῆς ῥίζης καὶ ἐκ τῶν ἰχνῶν τῆς ἐντεῦθεν διαβάσεως καὶ διαμονῆς τῶν Φοινίκων πείθομαι ἀδιστακτικῶς περὶ τούτου (1). Ἀρχομαι ἐκ τοῦ τελευταίου· οἱ μελητήσαντες ἐπισταμένως τὸν βίον καὶ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Συρίου φιλοσόφου Φερεκύδους πείθονται ὅτι οὗτος αὐτοδίδακτος ὢν, ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐν Σύρῳ τείνων πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων, ἀπέμαθε πλεῖστα ὅσα ἐκ τῶν βιβλίων καὶ τῶν περὶ Φοινίκων καὶ τῶν μυστηρίων των παραδόσεων, ἃς ἐν Σύρῳ ἤκουσεν. Αἱ περὶ τοῦ αὐτοῦ διδάκτου γινῶμαι τῶν ἀρχαίων εἰσὶ κατὰ τὸ πλεῖστον σύμφωνοι. «Τὸ πρῶτιστον σημεῖον τῆς διαμάχης τῶν κριτικῶν εἶνε τὰ βιβλία τῶν Φοινίκων. Ὁ Ὅμηρος εἶπεν διαρρήδην ὅτι οἱ Φοίνικες προσορμίζοντο εἰς Σύρον καὶ ὁ Rochart δράττεται τῆς περιστάσεως ἔν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ Φοίνικες συχνότατα ἐπεσκέπτοντο τὴν Σύρον ἀπὸ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων καὶ διήρχοντο σχεδὸν ἐνιαυτὸν ὀλόκληρον ἐνταῦθα χάριν τοῦ ἐμπορίου των. Δὲν εἶνε λοιπὸν ἄξιον ἀπορίας ὅτι ἄνθρωπος δεξιώτατος εἰς τὸ μανθάνειν (ὁ Φερεκύδης), συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν ξένων καὶ ἐμπόρων ἤκουσε περὶ βιβλίων μεστῶν γνώσεων,

(1) Θουκιδ. Βιβ. Ι 8.— Σχοίμην Ἀρχ. Ὅμηρ. Ἐλ. ἐν Εἰς.—Raoul Rochette περὶ Ἑλλ. Ἀποικ. Τομ. Ι—Ἑλλην. Πάγκ. ἐν Κυκλ.—Παράβ. Memoires de l' Academie de Berlin année 1747 Ἰδε καὶ τὸ περὶ Φερεκύδ. κεφάλαιον.

ὕψηλῶν καὶ βαθυτάτων καὶ ἀνεφλέχθη ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ τ' ἀποκτήσῃ » (1).

*Εἰς ἄλλους συγγραφεὺς ὁ Bochart (2) ἀδιστάκτως περὶ τούτου πεισθεὶς ἐπιφέρει. «Οἱ Φοίνικες διέμενον ἀρχετὸν χρόνον ἐν τῇ νήσῳ· θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες ὅτι οἱ Φοίνικες τῇ ἀπέδωκαν μάλιστα αὐτὸ τὸ ὄνομά της καὶ γνωρίζομεν ὅτι ἦσαν σοφώτατοι κατὰ τὰ ἀστρονομικὰ» καὶ ἀμέσως κατωτέρω «... ἐντεῦθεν ὁ Ὅμηρος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ Φοίνικες εἶχον ἐγείρει ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἐν ἡλιοτρόπιον (Cadran)` » (3).

Αὕτῃ ἡ ὀνομασία τῆς νήσου δύναται νὰ σαφηνίσῃ ἔτι πλέον τὰ τῶν ἀποίκων Φοινίκων ἐν Σύρῳ.

*Ὡς εἶδομεν οἱ Φοίνικες μεταναστεύσαντες εἰς τὰς Κυκλάδας ἀφῆκαν ἔχνη τῆς διαβάσεώς των, ὀνομάσαντες τινὰς νήσους διὰ φοινικικῶν ὀνομασιῶν. Εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι ἡ Θήρα κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Φοινίκου τῶν μετὰ τοῦ Κάδμου ἐλθόντων εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1550 Π. Χ. Εἶνε δ' ἔτι πλέον ἱστορικῶς γνωστὸν ὅτι ὁ Κάδμος ἀφῆκε ἐν Θήρᾳ τὸν Μεμβλίανον ἐπὶ τῇ εἰς Βοιωτίαν (4). Ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς Κυκλάδας δὲν ἐξακριβοῦται ἐὰν ἐκ τῶν Φοινίκων τούτων τῆς ἀποικίας τοῦ Κάδμου ἐναπελήφθησαν κάτοικοι εἰς τὰς λοιπὰς Κυκλάδας, ἢ ἐὰν νέοι ἐκ Φοινίκης ἦλθον ἀποικοῖ, ἢ οἱ ἐμπορευόμενοι Φοίνικες βαθμηδὸν συνίσταντο ἀποικίας εἰς τὰς νήσους ταύτας. Τοῦτο εἶνε γνωστὸν ὅτι αἱ εἰς Μῆλον, Ἴον καὶ Σύρον ἀποικίαι ἦσαν πιθανῶς πολυπληθέστεραι· διότι ὠνόμασαν τὰς νήσους ταύτας διὰ φοινικικῶν ὀνομασιῶν, οἷον ἡ μὲν Ἴος Φοινίκη εἶχεν ὀνομασθῇ, ἡ δὲ Μῆλος Βυβλίς, ἐνεκα τῶν Βυβλίων Φοινίκων, ἡ δὲ Σύρος διὰ τῆς λέξεως ταύτης, φοινικικὴν ἐχούσης καταγωγὴν. Ἡ δὲ

(1) Ab. dela Rocca ch. III.

(2) Chanaan lib. I cap. 14.

(3) Αὐτόθι.

(4) Ἴδε τὸ περὶ Κυκλάδων νήσων (Α΄.) κεφάλαιον.

ὁ Bochart καὶ ἄλλοι ἀπέδειξαν ὅτι οἱ Φοίνικες ὠνόμασαν τὴν νῆσον Σύρον ἐκ τῆς φοινικικῆς λέξεως Οὐ σ Ὑ ρ α, ὅπερ σημαίνει πλουσία, ἢ ἐκ τῆς συγγενοῦς λέξεως Οὐ σ ο Ὑ ρ α, σημαίνουσης εὐ τ υ χ ῆ (1). Ἀλλ' ἐκ τούτου, ἥτοι ἐκ τῆς φοινικικῆς ὀνομασίας τῆς νήσου δὲν ἔπεται ὅτι οἱ Φοίνικες παρέμεινον πλεῖστον χρόνον ἐνταῦθα καὶ ἐμονιμοποίησαν τὴν ἀποικίαν των, διότι οἱ τῆς Σύρου ἀποικοὶ Φοίνικες πιθανώτατα δὲν ἦσαν ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Κἀδμου ἐλθόντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐμπορευομένων Φοινίκων, οἵτινες εὐρόντες τὴν νῆσον ἐπικαίρουν πρὸς τὸ πειρατικὸν αὐτῶν ἐμπόριον εἶχον αὐτὴν ὡς ὀρμητήριον ἐπὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Ἀλλως τε καὶ ἐὰν ἐπὶ σκοπῷ μονίμου ἐγκαταστάσεως ἤρχοντο, γνωρίζομεν ὅτι μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Μίνως εἰς τὰς Κυκλάδας «οἱ ἐκ τῶν νήσων κακοῦργοι, κατὰ Θουκυδίδην, ὑπ' αὐτοῦ (τοῦ Μίνως) ἀνέστησαν, ὅτε περ καὶ τὰς πολλὰς αὐτῶν κατώκιζε» (2). Οὐχ ἥττον καὶ μετὰ τὴν ἐκδιώξιν των ταύτην καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Ἰωνικῆς φυλῆς ἐν ταῖς νήσοις ταύταις, οἱ Φοίνικες δὲν ἔπαυσαν συχνότατα ἐπισκεπτόμενοι τὴν νῆσον, πωλοῦντες τὰς ἐπιζητήτουςπραγματείας των καὶ ἀρπάζοντες ἀνθρώπους (3).

Ὅτι δὲ οἱ Φοίνικες ἀφῆχαν ἔχνη τῆς ἀποικίας των καὶ οὐ μόνον διὰ τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων ἐμονιμοποίησαν, οὕτως εἰπεῖν, τὰ ἔχνη ταῦτα, εὐαπόδεικτον. Διότι, ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μυστηρίων, περὶ ὧν παιδιδόθεν ἐν Σύρῳ ὁ Φερεκύδης ἤκουσεν, οἱ Σύριοι εἰς πολλὰ αὐτῶν νομίσματα σύμβολον εἶχον τὸν φοίνικα. Οἶον εἰς τὸ νό-

(1) Παρὰβ. Ab. della Rocca ch. II — Θέλω προσπαθῆσαι ν' ἀποδείξω ἐν τοῖς κατόπιν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ σημερινὸς λιμὴν Φοίνικας ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων διατηρεῖ τὴν ὀνομασίαν ταύτην.

(2) Θουκυδ. Βιβλ. I. 8

(3) Σχοίμαν Ἑλλ. Αρχ. Ὅμηρ. Ἑλ. ἐν εἰσαγ.— Raoul Rochette ἐν τῷ περὶ Ἑλλ. ἀποικιῶν Τομ. I.

μισμα τὸ φέρον ἀφ' ἐνὸς κεφαλὴν τοῦ Βάχου καὶ ἀφ' ἑτέρου κάρθρον, ἐν τῇ μέσῳ ὑπάρχει φ ο ῖ ν ι ξ (1) Εἰς ἕτερον νόμισμα τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς κοπὲν ὑπὸ τῶν Συρίων εἰς τιμὴν τοῦ Δομιτιανοῦ εἶνε κεχαραγμένα, ἀφ' ἐνὸς ἡ κεφαλὴ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου καὶ ἀφ' ἑτέρου φ ο ῖ ν ι ξ περίξ τοῦ ὁποίου διακρίνονται τὰ γράμματα CYPRI . . ABIPQ . . Εἰς ἕτερον ἐπ' ἴσης νόμισμα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου ὑπάρχει ὡς σύμβολον ὁ φ ο ῖ ν ι ξ (2). Καὶ εἰς τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Καίσαρος Οὐήρου νόμισμα τῶν Συρίων φέρεται ἐν τῷ μέσῳ φ ο ῖ ν ι ξ, καὶ εἰς ἄλλο δὲ πρὸς τιμὴν τοῦ ἰδίου αὐτοκράτορος εἶνε κεχαραγμένους φοῖνιξ μετὰ μελίσσης καὶ ἀστέρος. Ἐπ' ἴσης τὸ σύμβολον τοῦ φοίνικος φέρεται καὶ εἰς τὰ νομίσματα τῶν Συρίων τοῦ Κορμόδου καὶ τοῦ Σεβήρου (3).

Καὶ αὕτῃ δὲ ἡ λατρεία τοῦ Πανός, οὗ φέρεται ἡ κεφαλὴ εἰς πολλὰ τῆς Σύρου ἐπ' ἴσης ἀρχαιότατα νομίσματα, εἰκάζεται μεταδοθεῖσα ὑπὸ τῶν Φοινίκων, διότι ὁ Πᾶν ἦτο εἰς τῶν ἀρχαιότερων θεῶν τῶν αἰγυπτιακῶν καὶ φοινικικῶν φύλων, καθ' Ἡρόδοτον.

Ὡστε ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ πάντων τούτων καὶ ἐξ ἀναλόγων συμπερασμάτων ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν λοιπῶν Κυκλάδων συμπεραίνω πρῶτον μὲν ὅτι Φοινικες ἀπώκησαν τὴν νῆσον, μεταδόντες αὐτῇ πολλὰς αὐτῶν γνώσεις καὶ θρησκευτικὰς δοξασίας, καὶ τὴν νῆσον φοινικιστὶ ὀνομάσαντες, δεύτερον δὲ ὅτι μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Μίνως καὶ τὴν κατόπιν ἐγκατάστασιν τῆς Ἰωνικῆς φυλῆς εἰς τὰς Κυκλάδας, ἐγκατέστησαν καὶ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ Ἰωνες ἐκ τῶν συνοικισάντων καὶ τὴν Ἴον, ἣν Φοινίχην καλου-

(1) Mionnet description de medailles antiques, καὶ παράρτ. Τομ. Δ' σ. 404 καὶ ἐξῆς.

(2) Αὐτόθι.

(3) Πλείονα περὶ τῶν νομισμάτων τούτων ἴδε ἐν ταῖς περὶ νομισμάτων τῆς Σύρου κεφαλαίοις τῆς παρούσης ἱστορίας.

μένην, αὐτοὶ οὕτως ὠνόμασαν, καὶ τὴν Μῆλον, τὴν πρὶν Βυβλίδαν, καὶ τὴν Τήνον καὶ τὴν Σίφνον καὶ τὴν Νάξον (1). τρίτον δὲ ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Σύρου ἐκδίωξιν τῶν Φοινίκων ὑπὸ τε τῶν μετὰ τοῦ Μίνως Κρητῶν, καὶ τῶν μετὰ τοῦ Νηλέως ἐλθόντων Ἰώνων, οἱ Φοίνικες συχνότατα ἐπεσκέπτοντο τὴν Σύρον χάριν ληστοπειρατείας ἢ ἐμπορίας, εὐρόντες αὐτὴν ἐπικαιρωτάτην πρὸς τὸ πειρατικὸν ἐμπόριον τῶν ἐκ τε τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως, τῆς εὐφορίας τῆς νήσου καὶ τῆς γειτνιάσεως μετὰ τῆς Δήλου, εἰς ἣν συνεκεντροῦντο οἱ πανταχόθεν ἐρχόμενοι προσκυνηταὶ τοῦ Δηλίου θεοῦ καὶ μυρία κομίζοντες θρησκευτικὰ δῶρα καὶ χρυσίον διὰ τὴν κατὰ τὰς πανηγύρεις περιώνυμον ἐμπορίαν πραγμάτων καὶ ἀνθρώπων (2).

Ὡς προανέφερον λοιπὸν, οἱ Φοίνικες εἶχον ὀνομάσει τὴν νήσον διὰ λέξεως φοινικικῆς, ἐξελληνισθείσης κατόπιν διὰ τῆς καταληκτικῆς συλλαβῆς, ἣν φέρει.

Ἐπειδὴ δὲ πρὶν προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου πρέπει νὰ μάθωμεν τὴν ἱστορίαν τοῦ βαπτιστικοῦ της, οὕτως εἰπεῖν, ὀνόματος κρίνω ἐνταῦθα κατάλληλον νὰ ἐκθέσω τινα περὶ τῶν ὀνομασιῶν Σ ύ ρ ο ς, Σ ύ ρ α, Σ υ ρ ί α καὶ Σ ύ ρ ο ς· οὕτω δὲ καὶ ὁ λόγος τῶν μεταβολῶν τῆς καταληκτικῆς συλλαβῆς τοῦ ὀνόματος θέλει ἐξευρεθῇ καὶ ἡ ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ γραφὴ τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου δικαιολογηθῇ, ὥς ἡ ὀρθότερα καὶ ἐπισήμως ἐπικρατήσασα καὶ ἐπικρατοῦσα καὶ σήμερον ἔτι (3).

(1) Ἴδε τὸ περὶ Κυκλάδων νήσων κεφάλαιον καὶ τὰς ἐν τέλει αὐτοῦ παραπομπάς.

(2) Κόντζε «Δύο νῆσοι τοῦ Ἀρχιπ.», ἐνθ' ἀνωτέρω.

(3) Καταβαίνω καὶ εἰς τὸν τόπον τῶν σημειώσεων ἵνα, χάριν τῶν φιλοπεριέργων, λεπτομερέστερον ἐκθέσω τινα περὶ τῆς ἱστορίας τῶν μεταβολῶν καὶ τῆς γραφῆς τῆς ὀνομασίας ταύτης. Διότι αὕτη ὑπέστη κατὰ τὸ μακρότατον διάστημα τοῦ παρελθόντος λεπτάς τινας περὶ τὴν

Ἐν πρώτοις ῥητέον ὅτι πλείσται ὀνομασίαι τῶν πόλεων καὶ νήσων δὲν ἔμεινον ἐξ ἀρχῆς, ἥτοι ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀπεδόθησαν εἰς τὰς πόλεις, μέχρι σήμερον ἀμετάβλητοι· διότι ἔπαθον ἄλλαι μεταβολὰς περὶ τὴν καταληκτικὴν συλλαβὴν, ἄλλαι ἀναγραμματισμοὺς, ἄλλαι κολοβώσεις καὶ ἄλλαι προσθήκας.

Πρὶν ἢ ἐνότης τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους κατασταθῇ συμπαγῆς καὶ ἐκδηλωθῇ διὰ τῶν περιφήμων ἀρχαιοτάτων ἐκστρατειῶν, πρὸ τοῦ τρωικοῦ δηλαδὴ πολέμου, τῶν ἐλληνικῶν φυλῶν

καταληκτικὴν συλλαβὴν μεταβολὰς, αἵτινες ἔδωκαν οὐχ ἥττον χώραν εἰς ποικίλας καὶ περιέργους ἐτυμολογίας. Ἡ ἐτυμολογία λόγου χάριν ἦν ἥκουσεν ὁ περιηγητὴς Tournefort τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου ἔχει τι περίεργον, ἵνα μὴ εἶπω, κωμικόν. Καθ' ἃ τῷ εἶπον τινες, ὅταν ἐπεσκέφθη τὴν νήσον, ἡ λέξις *Σύρα* (κατὰ δὲ τὸν γαλλιστὶ τονισμόν τῆς λέξεως *Syrā* καὶ κατὰ τὴν τότε νησιωτικὴν τινων προφορὰν *Τζυρά*) παρήγετο ἐκ τῆς λέξεως *Κυρά* ἢ μᾶλλον ἦτο αὐτὴ αὕτη ἡ λέξις· *Κυρά* ἦτοι *Κυρία* μεταξὺ τῶν λοιπῶν νήσων. Καὶ ὁ μὲν Tournefort ἐφρόντισεν ἐν δυοὶ γραμμαῖς ν' ἀνασκευάσῃ τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην, ἄλλος δὲ τις ἐκ ταύτης ἠδύνατο νὰ ἐξαγάγῃ ἄλλο συμπέρασμα, ὅτι δηλαδὴ οἱ ἀπλοῦστεροι τῶν τότε Συρίων εἶχον πιθανῶς δώσει τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην ἐπιρρεασθέντες ἐκ τούτου, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ Σύρος ἀνῆκεν εἰς τὴν *Σάχ-Σουλτάναν*, ἣν καὶ ἐν τοῖς δημοσίοις ἐγγράφοις των καὶ ἐν ταῖς ὁμιλίαις των καὶ παραδόσεσιν ἐκάλουν *Κυράν* των καὶ κατὰ τὴν προφορὰν τινῶν νησιωτῶν *Τζυράν*. Ἡ βεβιασμένη καὶ ἀστεία αὕτη ἐτυμολογία ἤθελε μοι φανῇ κολακευτικωτέρα ἐκείνης ἣν, ὡς φαίνεται, ἔδωκεν τῷ Tournefort ὅτι δηλαδὴ ἡ Σύρα, (*Συρά*, *Τζυρά*) ἐδήλου ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἦτο ἡ *Κυρά* ἥτοι δεσπόζουσα τῶν νήσων· τοῦτο ἐκτὸς τοῦ ἐγωίστικοῦ ἤθελε περιέχει ἄγνοιαν γραμματολογικὴν μὴ συγκεχωρημένην καὶ εἰς τὸν ἀπλοῦστερον χωρικόν, πολὺ μᾶλλον εἰς τοὺς Συρίους, οἵτινες, ὡς θέλω ἀποδείξει, διετήρησαν εὐτυχῶς ἐν μέσῳ τῶν σκρτεινῶν μέσων αἰώνων τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν καὶ εὐφυΐαν ἥττον παρεφθαρμένας ἢ ὅσον ἠδύνατό τις νὰ νομίσῃ ἕνεκα τῶν συνεχῶν ξενικῶν ἐπιδράσεων καὶ ἐπιμιξιῶν. (Tournefort, *Relation d'un voyage* Tom. I. VIII). Οὐχ ἥττον περὶ-

διεσπαρμένων εἰς τὰς ἰδίαις αὐτῶν χώρας καὶ ἰδίαις ἐχουσῶν διαλέκτους, ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ἔμενεν ἔτι κυμαινομένη ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἰδιωτισμῶν, ἥτοι μὲ ἄλλους λόγους δὲν ἦτο οὕτως εἰπεῖν, ὁμοιόμορφος ἐντελῶς. Μόλις ὅμως συγκεντρωθέντος ἅπαξ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, ἤρξαντο μονιμοποιούμεναι αἱ ὀνομασίαι τῶν πόλεων, ὑποχωροῦσαι εἰς μίαν, ἥτις γραμματικῶς καὶ ἐτυμολογικῶς ἐφαίνετο ὀρθότερα. Οὕτως ἡ Ψυτάλεια ἐλέγετο καὶ Ψυτάλη καὶ Ψυταλεία, αἱ Θῆβαι, Θῆβα καὶ Θῆβη, αἱ

εργος μοι ἐφάνη ἑτέρα γνώμη περὶ τῆς ὀρθότερας γραφῆς τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου, ἣν ἐξήνεγκε πρὸ τινος χρόνου ἀνὴρ ἐκ τῶν εὐμαθεστέρων καὶ πειστικωτέρων λογίων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλάδος. Οὗτος οὐ μόνον ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ Σύρος πρέπει νὰ γράφηται *Σύρα* καὶ ὄχι Σύρος, διότι Σύρα ἦτο ἡ ἐπίσημος ἢ τουλάχιστον ἡ ἐπικρατοῦσα ὀνομασία πρὸ 2300 ἐτῶν, ἀλλ' ἐπίστευσεν ὅτι ὁ εἰδυλλιογράφος Θεόκριτος εἰς τὸ εἰδυλλίον του *Ἐργατῖναι ἢ Θερισταὶ* διὰ τῆς λέξεως *Σύρα* ἐννοεῖ τὴν νῆσον Σύραν. Ἰδοὺ τί περὶ τούτου γράφει (ἐν Πανδώρα Τομ. ΙΣΤ. σ. 52). ».. Ἡ νῆσος, ὅθεν σοὶ ἐπιστέλλω, ὠνομάζετο πάλαι *Σύρος*, *Συρία*, καὶ *Σύρα*. ἐξενίκησε δὲ ὁ τελευταῖος οὗτος τύπος καὶ μέχρι πρὸ τινῶν ἐτῶν οὐ μόνον ἐλέγετο ἀλλὰ καὶ ἐγράφετο *Σύρα*. Ὁ λογισματισμὸς ὅμως ὁ ἐνταφιάσας τὸ ἐλληνικὸν καὶ πάγκοινον ἀπέβαλεν ἐντὸς τοῦ αἰωνήθους ἀπεβίωσε καὶ τὸ ἦλθεν ἐντὸς τοῦ κακοῤῥύθμου καὶ σολοϊκοῦ ἀφίχθη προσεκόμισε καὶ τὴν προαιωνίαν *Σύραν* ὀλοκαύτωμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἀγνώστου *Σύρου*. Τὸ κατ' ἐμὲ ἐννοῶ τὴν ἀντικατάστασιν ὁσάκις αἱ λέξεις ἔστω καὶ αἱ φράσεις, εἰ καὶ ἐλληνικαὶ ὁμολογοῦνται πάντῃ χυδαῖαι ἢ καὶ ἀπόζουσαι ἀγοραίας δυσωδίας· τῶν μὴ τοιούτων ὅμως πρὸς τί ἡ ἀλλαγὴ; Ἐὰν ὁ Θεόκριτος ἐβαρβαρίζε πρὸ 2300 ἐτῶν ὀνομάζων Σύραν τὴν Σύραν, ἃς βαρβαρίσωμεν καὶ ἡμεῖς· ἃς μὴ ζητῶμεν νὰ γίνωμεν ἐκεῖνου ἐλληνικώτεροι, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ ἡ φύσις αὕτῃ τῆς νήσου ἔμεινεν ἀναλλοίωτος. Ἦν νεωτέρα παροιμία «*Σύρα, ψεῖρα*» τίς ἀγνοεῖ; Οὕτω πῶς παροιμιακῇ διὰ τὸ λυπρόγαίων εἶχε καταντήσῃ καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ποιητοῦ τῶν εἰδῶν. . . .» Ἀφοῦ ἐκθέσω καὶ σχολιάσω τοὺς στίχους τοῦ Θεοκρίτου, ἐφ' ὧν στηρίζει, ὡς φαίνεται, κατὰ τὸ

Πλαταιαί, Πλάταια κτλ." Ἀλλαι δὲ πάλιν ὀνομασίαι, ξενικῆς καταγωγῆς οὔσαι, βαθμηδὸν ἐξελληνίζοντο, ἕως οὗ ἐπεκράτει ἐπὶ τέλους ἡ περιβαλλομένη ἐλληνικώτερον ἔνδυμα. Οἶον τῶν Θηβῶν ἡ ὀνομασία προήλθε, κατὰ τινα γνώμην, ἐκ τοῦ φοινικικοῦ *θεβὰ* σημαίνοντος κιβώτιον, οὐχ ἥττον διὰ τῶν ἐξελληνίσεων ἀπώλεσεν τὴν πρώτην αὐτῆς καταγωγὴν. Τὸ φοινικικὸν *γαδερ* σημαίνει ἐπτά, εἶνε κατ' ἄλλην γνώμην, τὸ πρῶτον ὄνομα τῶν Γαδεῖρων, οὕτως ἐξελληνισθέν. Τοιαῦται δὲ ἐξελληνίσαις φοινικικῶν ὀνομασιῶν δὲν εἶνε ὀλίγαι. Τρεῖς ὀνομα-

πλεῖστον τὸν ἰσχυρισμὸν του, θέλω ἀπαντήσῃ καὶ ἀποδείξει α) ὅτι ἡ νῆσος δὲν ἐλέγετο *προαιωρίως* καὶ *ἐπισήμως* Σύρα, β') ὅτι ἡ ὀνομασία Σύρος δὲν εἶναι ἄγνωστος ἀλλ' ἡ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν αἰώνων ἐπισήμως ἐπικρατήσασα ἐν τῇ ἐκλεκτῇ γλώσσῃ, ἥτοι γλώσσῃ τῶν νομισμάτων, τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν συγγραφῶν ὀνομασία τῆς νήσου γ') ὅτι ὁ Θεόκριτος διὰ τῆς λέξεως Σύρα δὲν ἐννοεῖ τὴν νῆσον Σύρον, οὔτε ἡ παροιμία «*Σύρα, ψεῖρα*» ἀποδεικνύει τὴν πτωχίαν καὶ τὸ λυπρόγαιον τῆς νήσου, μάλιστα πρὸ 2300 κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ὑποθέτει ὅτι ἡ φύσις τῆς νήσου ἐμεινεν ἀναλλοίωτος ἥτοι πτωχή, ἄκαρπος καὶ λυπρόγαιος.

Ἐν συντόμῳ ἐκτίθῃ τὴν ὑπόθεσιν καὶ τοὺς σχετικούς στίχους τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος· εἰδυλλίου τοῦ Θεοκρίτου. Ἐν αὐτῷ ἐπιγραφόμενῳ *Ἐργατῖναι* ἢ *Θερισταί* δύο θερισταὶ ὁ Μίλων καὶ ὁ Βάττος συνδιαλέγονται περὶ τινος γυναικὸς Βομβύκας. Ὁ Βάττος τρωθεὶς ὑπ' ἔρωτος πρὸς τὴν Βομβύκαν, ἐκμυστηρεύεται τὸ ἐρωτικόν του πάθος πρὸς τὸν φίλον του θεριστήν.— «*Τὴν Βομβύκαν ἀγαπᾷς*», ἐπιφωνεῖ ὁ ἀπλοῖκός Μίλων, «*ἐκεῖνον τὸν μελανὸν καὶ κατζουριασμένον τζίτζικα ; Ποῦ τὴν ἐψάφεις ; Ὅμοιάζει ἐντελῶς με ἰσχνὴν καὶ ἡλιόκαυστον Σύραν !*» — «*Λέγε τὴν μαύρην καὶ ἰσχνὴν, ἀποκρίνεται ὁ ἐρωτοκτυπημένος θεριστής, ἐγὼ τὴν εὗρισκω ὡχρὰν ἀλλὰ ὡς μέλι γλυκεῖαν. Μήπως καὶ τὸ ἴον δὲν εἶνε μαῦρον καὶ ὁ ὑάκινθος μελανὰ ἐστιγματισμένος ; . . .*»

Οὕτως οἱ ἀπλοῖκοι θερισταὶ ἐξακολουθοῦσιν ὁ μὲν ἐπιτιμᾷ τὸν Βάττον διὰ τὴν κακκισθησίαν του καὶ εἰρωνεύεται αὐτόν, ὁ δὲ ὑπερχσιζέται τὴν περιφρονητικῶς περιγραφομένην ἐρωμένην του. Οἱ ἐνδιαφέρον-

σίου ἐν Καρχηδόνι, δηλ. Βύρσα, Κώθων καὶ Μεγαλία ἢ Μέγα-
ρα εἶνε, κατὰ τὸν πολυμαθῆ Ὡμαῖν Πινέδον, φοινικιῆς κατα-
γωγῆς. Τέλος ἡ Σύρος, ὡς προέγραψα παραχθεῖσα ἐκ τοῦ φοι-
νικοῦ Οὐ σύ ρ α, ἴσως ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὴν ἐνταῦθα πρῶ-
την ἀποίκησιν τῶν Φοινίκων· κατόπιν εἰσαγομένων τῶν Ἑλλ.

τες ἡμᾶς στίχοι τοῦ Θεόκριτου εἶνε οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὴν παραβο-
λὴν τῆς Βομβύκας πρὸς ἀλιόκαυστον Σύραν, ἥτοι οἱ ἐξῆς :

« . . Σύραν καλέοντί τυ πάντες
ἰσχνάν, ἀλιόκαυστον . . »

Καὶ πρὶν ἀναγνώσῃ τις τὸ εἰδύλλιον τοῦτο δύναται νὰ συμπεράνῃ
ὅτι θὰ ἦτο λίαν ἄχαρες καὶ ἀπειρόκαλον νὰ παραβάλλῃ εἰς ποιητῆς
καὶ μάλιστα ὁ Θεόκριτος μίαν μελαχροινὴν γυναῖκα πρὸς μίαν νῆσον.
Ἀλλ' ἀφ' οὗ ἀναγνώσῃ τὸ εἰδύλλιον καὶ ἴδῃ δύο θεριστὰς ἀπλοϊκώ-
τατα συνδιαλεγομένους ἐν τῷ ἀγρῷ περὶ τῆς χωρικῆς Βομβύκας, κατ'
οὐδένα λόγον δύναται νὰ πεισθῇ ὅτι οὗτοι θὰ ἐνθυμοῦντο τὴν νῆσον
Σύραν, ἣν ὡς θερισταὶ καὶ οὐχὶ ναυτικοὶ ἴσως ἠγνόουν, καὶ ὅτι θὰ
παρέβαλον τὴν ἐρωμένην Βομβύκαν πρὸς νῆσον ὀλόκληρον καὶ μάλι-
στα ἐν εἰδυλλιακῇ ποιήσει, εἰς ἣν αἱ περιγραφαὶ καὶ παραβολαὶ εἶνε
ἀφελέσταται καὶ λαμβάνονται ἐξ ἀναλόγων πρὸς τὴν ποιμενικὴν καὶ
χωρικὴν ζῶν ἀντικειμένων.

Ἐὰν ὁ Θεόκριτος ἐποίει σήμερον θὰ ἔγραφεν ἐν τῇ ἄνω περιστάσει,
ὅ,τι ἡδύνατο σημερινός τις θεριστὴς νὰ εἴπῃ, ἥτοι αὐτοὺς τοὺς λόγους
τοῦ Μίλωνος. « Ποῦ ἐξετρώπωσες αὐτὴν τὴν κατ'ζαρίδα (τὴν Βομβύ-
καν) τὴν ἰσχνὴν καὶ μαύρην ἥτις ὁμοιάζει μὲ Ἀραπίναν » ; ἥτοι Σύραν;

Προφανέστατα ὁ Θεόκριτος διὰ τοῦ στίχου « Σύραν καλέοντί τυ
πάντες ἰσχνὴν ἀλιόκαυστον » ἠννόει τὸ ἐξῆς: « Ἀραπίναν σὲ λέγουν πάν-
τες ἰσχνὴν καὶ ἡλιόκαυμένην ». Καὶ ἀναντιρρήτως, διότι Σύρα ἐλέγετο
καὶ λέγεται ἡ κάτοικος τῆς Συρίας, πλεῖσαι δὲ ὑπῆρχον ἐν Ἑλλάδι δοῦ-
λαι κάτοικοι τῆς Συρίας, ἃς ἡμεῖς σήμερον διὰ γενικωτέρου ὀνόματος
καλοῦμεν Ἀραπῖνας, εἰς ἃς περιλαμβάνομεν καὶ τὰς οὐχὶ ἐντελῶς με-
λανοχρούους· ὥστε ὁ θεριστὴς Μίλων θέλων νὰ περιγράψῃ δυσμενῶς τὴν
μελαχροινὴν καὶ ἰσχνὴν Βομβύκαν τὴν παρέβαλε πρὸς Σύραν ἥτοι κά-
τοικον τῆς Συρίας, ἰσχνὴν καὶ ἡλιόκαυστον καὶ πάνυ προσφυῶς, διότι

φυλῶν εἰς τὰς νήσους καὶ ῥυθμιζομένης τῆς ἑλλ. γλώσσης, ἣ μᾶλλον καθαρευούσης τῆς γλώσσης τῶν ἀποίκων Φοινίκων ἥτις, κατὰ τὰς τοῦ Σχοιμάνου καὶ ἄλλων ἐκτεθείσας ἄνω μαρτυρίας, ἦτο μίγμα ἑλληνικῆς καὶ σημιτικῆς, βαθμηδὸν ἐστερήθη τινων γραμμάτων, ἥτοι συντμηθεῖσα ὑπὸ νέων ἀποίκων, ἀπέ-

τοιαύτας δούλας ἐβλεπον πωλουμένας καὶ ἐρχομένας εἰς Ἑλλάδα συχνότατα. Νομίζω ταῦτα ἀρκούσιν ὅπως ἀποδείξωσιν ὅτι ὁ Θεόκριτος δὲν ἐννοεῖ τὴν νῆσον Σύραν, ἐπομένως ἦτο ἀβάσιμον τὸ ἐπιχείρημα τοῦ εὐπαιδευτοῦ λογίου ἰσχυρισθέντος ὅτι καὶ ἐπὶ Θεοκρίτου καὶ μέχρι χθὲς ἐτι ἐπεκράτησεν ἡ προαιωνία ὀνομασία Σύρα καὶ ὄχι ἡ ἀγνωστος ὀνομασία Σύρος. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης του φέρει καὶ ἓνα ξένον σχολιαστὴν τὸν Κονράνδον συμφωνοῦντα μετ' αὐτοῦ ὅτι δηλ. ὁ Θεόκριτος ἐννοεῖ τὴν νῆσον Σύραν, ἐπιπροσθέτω τὰ ἑξῆς. Δὲν ἦτο δυνατόν ἡ ὀνομασία Σύρα νὰ ἐπεκράτησε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα οὐδ' ἐπὶ μίαν ἡμέραν τουλάχιστον ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν λεγομένων χρόνων, διότι τοῦτο θὰ ἦτο ἐναντίον τῆς γραμματικῆς καὶ ἐναντίον τοσοῦτων ἀψευδῶν μαρτυριῶν οἷα δηλαδὴ εἶνε τὰ ἀρχαῖα νομίσματα καὶ ἐπιγραφαί. Καὶ εἰς νομίσματα καὶ εἰς ἐπιγραφάς, περὶ ὧν ἐν πλάττει γενήσεται κατωτέρω λόγος, ἡ νῆσος γράφεται ΣΥΡΟΣ καὶ οὐχὶ ΣΥΡΑ. Ἀλλως τε ἐὰν ἐπεκράτει ποτὲ ἡ ὀνομασία Σύρα ὁ κάτοικος αὐτῆς θὰ ἐλέγετο Συραῖος, ὡς ὁ τῆς Θήρας Θηραῖος, κτλ. ἐν ᾧ εἰς τε τὰ ἀρχαῖα καὶ ῥωμαϊκὰ τῆς Σύρου νομίσματα καὶ τὰς ἐπιγραφάς ὁ κάτοικος λέγεται Σύριος καὶ ὁ Δῆμος Δῆμος Συρίων καὶ οὐχὶ Συραίων. Ἡ δὲ ὀνομασία Σύρος ἦτο ἡ ἐπισήμως ἐπικρατήσασα καθ' ὅλους τοὺς ἱστορικοὺς λεγομένους αἰῶνας, τοὺς ῥωμαϊκοὺς καὶ πολὺ ἀκόμη μετ' αὐτοὺς, ἕως οὗ κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαιῶνος παραφθαραιῶν πολλῶν ἑλλ. λέξεων καὶ ὀνομασιῶν ἡ Σύρος ἐγένετο Σύρα· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος καὶ ἑξῆς ἡ λέξις Σύρα δὲν ἦτο ἡ ἐπικρατοῦσα ἐντελῶς διότι καὶ εἰς ἐπιγραφάς καὶ ἐγγράφα μεταγενεστέρas τοῦ μεσαιῶνος ἐποχῆς φέρεται ἡ λέξις Σύρος. Ὡς πρὸς τὸ λυπρόγαιον καὶ πτωχὸν τῆς νήσου δὲν ἐκτείνομαι ἐνταῦθα ἵνα μὴ διττολογῶ, διότι ἀλλοχου θὰ ἐξηγηθῇ πότε ἤρξατο ἡ νῆσος καθισταμένη λυπρόγαιος καὶ ἀγονος. Ἐκεῖ δὲ θὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ παροιμία «Σύρα, ψεῖρα» κτλ. ἥτοι θὰ ἐξ-

μεινεν Σύρα (1), μετὰ ταῦτα δὲ προσέλαβεν ἑλληνικωτέραν κατάληξιν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὁμοιομορφωτέραν πρὸς τὰς τῶν λοιπῶν νήσων, ὧν αἱ ὀνομασίαι σχεδὸν ὅλων ἀπέληγον εἰς ο ς, καὶ οὕτως, ἂφ' ἧς ἐποχῆς ἐτέθησαν τὰ ὀριστικά, οὕτως εἰπεῖν, θεμέλια τῆς γλώσσης καὶ τῶν ὀνομασιῶν, ἡ ὀνομασία ἐπεκράτησε καὶ ἐπισήμως ἐγράφετο Σύρο ς ἐπὶ πλείστους αἰῶνας, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν παρατιθεμένων νομισμάτων καὶ ἐπιγραφῶν.

Ἡ φοινικὴ καταγωγὴ τῆς λέξεως Σύρου καὶ πλείστων ἄλλων ἑλληνίδων καὶ ξένων πόλεων δὲν πρέπει νὰ φαίνεται ἡμῖν δυσπίστευτος καὶ δυσἀπόδεικτος. Αὐτὸς ὁ σοφὸς Πλάτων ἐβεβαίωσεν ὅτι πολλῶν πόλεων λέξεις ἔχουσι φοινικὴν καταγωγὴν «.. ἐγὼ γὰρ οἶμαι, λέγει, ὅτι πολλὰ οἱ Ἕλληνες ὀνόματα, ἄλλως τε καὶ οἱ ὑπὸ βαρβάρους οἰκοῦντες παρὰ τῶν βαρβάρων εἰλήφασιν... » (2)

Δυσεύρετον εἶνε ἔάν κατὰ τὴν παλαιτάτην ἐποχὴν, τὴν προῖστορικὴν, ἡ νῆσος ἐλέγετο Σύρα ἢ Συρία. Ἀπαντᾷται μὲν ἡ λέξις αὕτη παρ' Ὀμήρῳ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, γράφεται δὲ Συρίη

ευρεθῇ ὁ λόγος καὶ ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἤρξατο διασπειρομένη εἰς τὰ στόματα τῶν νησιωτῶν ἡτοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πειρατικῶν δηώσεων.

Ἐξετάσθην ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ ἐλλογίμου τούτου συγγραφῆς καθ' ὅσον μοι ἐφάνη ἀνασκευαστέα ἡ γνώμη του, ἀποφανθέντος ὅτι ἡ μὲν Σύρα εἶνε ἡ προαιωνία ὀνομασία τῆς νήσου, ἡ δὲ Σύρος ἀγνωστος.

(1) Σημειωτέον ὅτι ἐκτὸς τῆς λέξεως Οὐσύρα ἢ Οὐσούρα, δυνατόν νὰ κατὰγῃται ἡ λέξις Σύρα καὶ Σύρος ἐκ τῆς φοινικικῆς ῥίζης Σὺρ ἢ Σοὺρ πρὸς ἣν συγγενεύουσι καὶ ἄλλαι φοινικικαὶ ὀνομασίαι ὡς ἡ τῆς Τύρου (Σοὺρ, συριστι), ἡ τῆς Σύρο τῆς Βαβυλωνίας καὶ ἡ τῆς Σύρο ἐρήμου τῆς πετραίας Ἀραβίας. Δὲν δύναται τις ἐπακριβῶς νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ λέξις Σύρος παρήχθη ἐκ ταύτης ἡ ἐκείνης τῆς φοινικικῆς λέξεως· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ λέξις εἶνε φοινικικὴ καὶ ἡ ῥίζα αὐτῆς συγγενεὺς μὲ ὁμοίαν ῥίζαν φοινικικὴν, ἐξ ἧς πολλαὶ πόλεις τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ σήμερον ἔτι ὀνομάζονται.

(2) Πλάτων ἐν Κρατύλῳ.

νήσος· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀπόδειξις ἰσχυρά ὅτι καὶ Συρίη ἐλέγετο, διότι πρῶτον ὁ Ὅμηρος τίθησιν ἐνίοτε ἐπιθετικῶς τὸ ὄνομα, ὡς καὶ σήμερον συνειθίζεται, οἷον Ἀττικὴ γαῖα, Ἀργεῖον πτολίεθρον κλπ. ἤτοι πιθανώτατα ἔθεσε Συρία νήσος ἀντὶ νήσος τῆς Σύρας χάριν τοῦ τε μέτρου καὶ τῆς ποιητικῆς φρασεολογίας, δεύτερον δὲ ἢ παρ' Ὁμήρῳ λέξις Συρίη ἠδύνατο νὰ παραχθῇ ἐκ τοῦ Σύρα, καὶ κατὰ παρεμβολὴν τοῦ ἰ χάριν τοῦ μέτρου Συρίη, ὡς ἡ νήσος Ψύρα (Ψαρρά), παρ' Ὁμήρῳ ἐτράπη εἰς Ψύρη καὶ Ψυρίη, ἤτοι ἀκριβῶς ὡς τὰ Σύρα, Σύρη, Συρίη (1)

Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν, ὁπότε ἡ γραφὴ δὲν ἦτο ἔτι ἐν χρήσει συνέβη εἰς τὸ ὄνομα τῆς νήσου ταύτης ὅ,τι καὶ εἰς πλείστας ἄλλας ὀνομασίας, ἤτοι ἡ ὀνομασία ἐκυμαίνετο μεταξὺ τοῦ Σύρα καὶ Συρία, ἅτινα ἀμφότερα ἐκ τῆς αὐτῆς φοινικικῆς ῥίζης καὶ λέξεως παρήχθησαν καὶ ὅτι μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς γραφῆς μονιμοποιηθεῖσων τῶν κατὰ τι παραλασσουσῶν ὀνομασιῶν, ἡ νήσος ὀριστικῶς ὠνομάσθη Σ ύ ρ ο ς, παραλαβοῦσα καταληκτικὴν συλλαβὴν ἐλληνικωτέραν καὶ συμφωνοτέραν πρὸς τὰς τῶν λοιπῶν νήσων (2) ἀπολήγουσων εἰς ος. Ἡ ὀνομασία δὲ Σύρος ἦτο ἡ ἐπικρατήσασα ἀμέσως μετὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους, ἡ διατηρηθεῖσα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἱστορικῶν, Ρωμαϊκῶν καὶ Βυζαντινῶν χρόνων (3).

(1) Γνωστότατον ὅτι ὁ Ὅμηρος παρενθέτει οὐ μόνον ἐν φωνῇ χάριν τοῦ μέτρου ἀλλὰ καὶ δύο οἷον τὸ Θρηϊκίη εἶνε ἐκ τοῦ Θράκη, Θρήκη, Θρηϊκή, Θρηϊκίη (ἴδε Κρύγερ. ἐν γραμ. Διαλ. Ἰων. καὶ Δωρ.).

(2) Ἐξαιρέσειν τοῦ ὁμοιομόρφου τῆς καταληκτικῆς συλλαβῆς τῶν Κυκλάδων νήσων ος ἀποτελεῖ μόνον ἡ Θήρα, διατηρήσασα ἀναλλοίωτον τὸ ὄνομα αὐτῆς ἕνεκα τοῦ ἀποίκου Θ ή ρ α.

(3) Ἐπειδὴ ἡ φοινικικὴ ὀνομασία τῆς νήσου ἐδόθη καθ' ἣν ἐποχὴν ἦτο ἔτι ἀσταθὴς ἡ γλῶσσα, ἡ φοινικικὴ λέξις, δι' ἣς διέκρινον οἱ Φοῖνικες τὴν νήσον ταύτην, ἔλαβε τὴν σημερινὴν αὐτὴν μορφήν ἀφ' ἣς ἐποχῆς ἐδιώχθησαν οἱ Φοῖνικες ἐκ τῶν Κυκλάδων καὶ ἐγκατεστάθησαν οἱ

Ὅτι δὲ ἡ ὀνομασία Σύρος ἦτο ἡ ἐπικρατοῦσα καὶ μόνη γνώ-
στη ἀποδεικνύεται ἀριδῆλως ἐκ πάντων τῶν νομισμάτων τῆς
Σύρου, ἅτινα, ὄντα τεσσαράκοντα περίπου διαφόρων ἐποχῶν, πε-
ριλαμβάνουσι τοὺς αἰῶνας τῆς ἱστορικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς.
Εἰς πάντα δὲ τὰ νομίσματα ταῦτα ὑπάρχουσι τὰ γράμματα ΣΥ-
ΡΙΩΝ, ΣΥΡΙ . . , CYPI . . . , ΣΥΡ . . . , ὡς ἐν πλάτει θέλει γίνει
λόγος ἐν τοῖς περὶ νομισμάτων ἀρχαίων καὶ ῥωμαϊκῶν τῆς Σύρου
κεφαλαίοις. Εἰς τὰς λέξεις Συρίων ἐξυπακούεται ἡ λέξις ΔΗΜΟΣ
παραφθαρεῖσα εἰς τὰ πλείονα αὐτῶν. Ἐὰν λοιπὸν ἡ Σύρος ἐκα-
λεῖτο ΣΥΡΑ, ὁ δημότης ἔπρεπε νὰ λέγηται ΣΥΡΑΙΟΣ καὶ ὁ
δῆμος ΔΗΜΟΣ ΣΥΡΑΙΩΝ καὶ ὄχι ΣΥΡΙΩΝ, κατὰ τὸ Θῆρα,

Ἰωνες. Ἰδοὺ τι σχετικὸν ἀναγινώσκω ἐν τῷ Ἡρόδοτῳ α Οἱ δὲ Φοί-
νες οὗτοι οἱ σὺν Κάρδμῳ ἀπικόμενοι, τῶν ἦσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἄλλα τε
πολλὰ οἰκήσαντες ταύτην τὴν χώραν ἐσήγαγον διδασκάλια εἰς τοὺς
Ἕλληνας καὶ δὴ καὶ γράμματα, οὐκ ἔόντα πρὶν Ἕλλησι, ὡς ἐμοὶ δο-
κέειν, πρῶτα μὲν τοῖσι καὶ ἥπαντες χρέωνται Φοίνικες· μετὰ δὲ χρό-
νου προβαίνοντος, ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον καὶ τὸν ρυθμὸν τῶν γραμ-
μάτων. Περιόικεον δὲ σφέας τὰ πολλὰ τῶν χώρων τοῦτον τὸν χρόνον
Ἑλλήνων Ἰωνες, οἳ παρλαβόντες διδασχὴν παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμ-
ματα μεταρρ.θμίσαντες σφέων ὀλίγα ἐχρέωντο, χρεώμενοι δὲ ἐφάτισαν
ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἔφερε, ἐσαγαγόντων Φοινίκων εἰς τὴν Ἑλλάδα,
φοινικῆϊα κεκλησθαι» Ἡρόδοτ. V 58.

Ἀναντιρρήτως δὲ οἱ Ἰωνες συνετέλεσαν εἰς τὴν ἑλληνικωτέραν ὀ-
νομασίαν τῆς λέξεως. Εἴτε Οὐσύρα, εἴτε Οὐσοῦρα, εἴτε Σύρο ὑπὸ
τῶν Φοινίκων καὶ ἂν ἐκλήθη ἡ νῆσος, οἱ ἐπελθόντες Ἕλληνες οὐχ
ἦττον Σύρον αὐτὴν ὠνόμασαν. Διότι καθ' ἃ λέγει ὁ Wolf α . . . οἱ Ἕλ-
ληνες πρῶτον ὤφειλον ἵνα τὰ ξένα στοιχεῖα τοῖς πατρίοις ἤχοις προσ-
αρμόσωσι καὶ σημείῃταις φωναῖς, ὧν ἡ φοινικικὴ γλῶσσα ἐστερεῖτο,
δώσωσιν . . . » Wolf Proleg ad Homer σελ. 58. Πότε ἀκριβῶς συνέ-
βη τοῦτο, ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τῆς νήσου, δὲν δύναται τις νὰ ὀρίσῃ·
γινωσκτὸν ὅμως ὅτι μετὰ τὸν Ὀμηρον καλοῦντα τὴν νῆσον *Συρίην*,
οὐδαμοῦ ὑπάρχει ἡ ὀνομασία Σύρα, ἐν γένει δὲ καὶ εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας
ἐπιγραφὰς φέρεται ἡ λέξις Σύρος.

ὁ δημότης Θηραῖος καὶ ὁ Δῆμος Θηραίων κλπ. Ἄλλ' οὐ μόνον εἰς τὰ νομίσματα τῆς Σύρου ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐπιγράμματα καὶ εἰς τὰ ψηφίσματα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων ἡ μὲν νῆσος γράφεται ΣΥΡΟΣ, ὁ δὲ Δῆμος ΣΥΡΙΩΝ (1).

Κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας παραφθαρειῶν πολλῶν λέξεων καὶ ὀνομασιῶν ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ ἐπισήμως ἐπικρατήσασα τοσούτους αἰῶνας ΣΥΡΟΣ ἐγένετο ΣΥΡΑ, σχοῦσα τὴν εὐτυχίαν νὰ μὴ μεταβάλλῃ εἰμὴ μόνον τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς καταληκτικὴν συλλαβὴν ΟΣ, ἐν ᾧ ἄλλαι ἐλληνίδες πόλεις ἀπώλεσαν πρὸς καιρὸν τὸ ὅλον ὄνομα, διακρινόμεναι διὰ ξενικῶν (2). Καὶ πράγματι ἐν τοῖς παρ' ἐμοὶ σωζομένοις ἐγγράφοις τοῦ 1695, 1764 κλπ. ἡ Σύρος γράφεται. Σ Ὑ ρ α καὶ ἐν ἐπιγράμμασί τισι CY-

(1) Ἐν ἀρχαιοτάτῳ ἐπιγράμματι σβεσθέντων τῶν λοιπῶν γραμμάτων, ἀπέμεινεν ἡ λέξις ΣΥΡΟΣ. Ἐν τῷ ψηφίσματι τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων, στεφόντων τὴν Φερεινέικην ὑπάρχουσι τὰ γράμματα «Ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος ΣΥΡΙΩΝ.» Ἐν τῷ ψηφίσματι τῆς ἐςέψεως τοῦ Ὀνησάνδρου ὁ Δῆμος γράφεται Δῆμος ΣΥΡΙΩΝ, ὑπάρχει δὲ καὶ ἡ λέξις ΕΞΥΡΟΥ κατὰ χονδρὸν λάθος τοῦ λιθοξόου, ἐνώσαντος τὸ τελικὸν τῆς ΕΚ προθέσεως μὲ τὸ ἀρχικὸν γράμμα τῆς λέξεως ΣΥΡΟΥ Παρὰ λείπων ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ λοιπὰ ἐπιγράμματα, σημειῶ ὅτι καὶ τὰ ἐπιγράμματα τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἀναφέρουσι τὰς λέξεις CYPOC καὶ τὸν Δῆμον CYΡΙΩΝ, τοιαῦτα δὲ πλεῖστα, ἐν οἷς καὶ SYPOS, καὶ ἄλλα ἐτι ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὡς θέλω ἀναφέρει ἐν τῷ ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθέντι πολυτίμῳ ἐπιγράμματι τῆς δημοθουινίας ἐν τῇ ἐξοχῇ Ἐπισκοπείου καὶ ἐν τῷ ψηφίσματι τῶν Συρίων ὑπὲρ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμόδου κλπ.

Οὕτω δὲ γράφεται ἡ λέξις καὶ ἐν τινι ἐπιτυμβίῳ ἐπιγράμματι τοῦ ἐπισκόπου Συμεῶνος εὐρίσκομένῳ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς Ἀνδρου καὶ φέροντι τὰς λέξεις. CYMEΩΝ ΕΠΙΣΚΟ... CYPAC TZIAS ΘΕΡΜΙΩΝ 1594 κλπ.

(2) Ὡς ὁ Πειριαιεύς ἦτο γνωστὸς ὑπὸ τ' ὄνομα Porto Leone, ἡ Θήρα, Santorini, ἡ Σίφνος Argentaria κλπ.

ΡΑ. Πότε κυρίως μετεβλήθη ἡ Σύρος εἰς Σύραν ἀκριβῶς δὲν δύναμαι νὰ ὀρίσω, θεβαιότατα ὅμως οὐχὶ πρὸ τοῦ 17 αἰῶνος, διότι τὰ διασωθέντα ἔγγραφα τῆς κοινότητος Σύρας χρονολογοῦνται περὶ τὰ τέλη τοῦ 17 αἰῶνος· πρὸ δὲ αὐτοῦ οὐδὲν μαρτύριον δύναται νὰ μᾶς πείσῃ περὶ τοῦ ἐναντίου· οὔτε τὸν λόγον τῆς μεταβολῆς δύναταί τις νὰ ἀνεύρῃ εὐκόλως· εἰκάζω ὅμως ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παραφθορᾶς τῆς γλώσσης, αἱ λέξεις ἤρχισαν διαφθειρόμεναι πρῶτον ἀπὸ τὰς τελευταίας συλλαβὰς καὶ ἔπειτα κατὰ τὴν ῥίζαν, ὡς αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ νῦν ἔτι παρὰ τοῖς ἀγραμμάτοις ἐνικῶς ἐλέγοντο ἡ Ἀθήνα, ἡ Νάξος, Ναξία, αἱ Πάτραι, ἡ Πάτρα κλπ. δηλαδή ἐν τῇ ἀφελείᾳ καὶ ἀκαταστασίᾳ τῆς γλώσσης, ὁ κόσμος συνείθιζε ἐνικῶς καὶ ὁμοιογενῶς νὰ προφέρῃ τὰς ὀνομασίας τῶν πόλεων, ἥτοι θηλυκῶς ἐπειδὴ καὶ ἡ πόλις εἶνε γένους θηλυκοῦ. Ἡ Νάξος λ. χ. μετεβλήθη εἰς Ναξίαν πόλιν καὶ τὸ Δουκάτον ἐγένετο Δουκάτον Ναξίας, ἡ Κέως ἐγένετο Τζιά, αἱ νῆσοι τῆς Δήλου ἐγένοντο (αἱ) Δῆλες κλπ. Ὡστε ἐν τῷ διαστήματι τῶν παρελθόντων αἰώνων ἡ Σύρος μόνον ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας, τὸν 17 καὶ 18 καὶ μέρος τοῦ 19 ὠνομάζετο Σ ύ ρ α, ἥτοι μέχρι τῆς ἀνδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου. Διότι τότε τακτοποιηθέντος τοῦ βασιλείου, ἡ διαταραχθεῖσα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπανεῦρε τὴν γαλήνην καὶ ἐλληνοπρέπειάν της, καὶ αἱ ἀρχαῖαι καὶ ὀρθαὶ ὀνομασίαι τῶν πόλεων ἐτακτοποιήθησαν. Ἐκτοτε ἡ Σύρος ὀνομάζεται ἐπισήμως καὶ ὀρθῶς Σύρος, μόνον δὲ παρὰ τισὶ ξένοις καὶ παρὰ τῷ ξένῳ ἐμπορικῷ κόσμῳ γράφεται ἔτι Σύρα, διότι οὕτω ἐγένετο γνωστὴ ὑπ' αὐτῶν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρξατο ἀκμάζουσα ἐμπορικῶς ἡ νῆσος καὶ οὕτω παρεδόθη αὐτοῖς ὑπὸ τινων ξένων περιηγητῶν.

Παρὰ τοῖς νεωτέροις δὲ συγγραφεῦσι, συγχρόνοις γεωγράφοις καὶ περιηγηταῖς, ὡς καὶ ἐν τοῖς δημοσίοις ἐγγράφοις ἡ νῆσος γράφεται Σ ύ ρ ο ς, παρὰ τισὶ δὲ Σ ὕ ρ ο ς. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὁ τῶνισμός δὲν εἶνε ἀντικείμενον

συζητήσεως· διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι οἱ πλείονες τῶν συγχρόνων γράφουσιν αὐτὴν Σ ύ ρ ο ν παραδεχόμενοι τὸν τονισμόν τῆς λέξεως, ὡς παρεδέχθη αὐτὸν καὶ ὁ Ἡσύχιος(1) καὶ ὁ Σκύλλαξ(2) καὶ ὁ Ἀρτεμίδωρος(3), καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος(4) καὶ ὁ Θαλῆς(5) καὶ πολλοὶ ἄλλοι συγγραφεῖς καὶ ἐπιγραμματογράφοι (6) ὑπάρχει ἕτερόν τι ὄνομα γραφόμενον καὶ τονιζόμενον οὕτως, τὸ τοῦ Σ ύ ρ ου, υἱοῦ τῆς Σινώπης καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐπειδὴ δὲ αἱ πλείονες τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου οἰκισιοποιοῦνται ὡς ἀναδόχους τῶν καὶ ὀνοματοθέτας ἥρωας ἢ ἡμιθέους, ὡς ἡ Σέριφος τὸν Σέριφον, ἡ Φολέγανδρος τὸν Φολέγανδρον, ἡ Μύκωνος τὸν Μύκωνον, ἡ Σίκινος τὸν Σίκινον, δὲν εἶνε ἀπίθανον ὅτι ὁ υἱὸς οὗτος τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Σινώπης Σ ύ ρ ο ς ἐπέδρασεν, ἂν ὅχι βεβαίως εἰς τὴν ὀνομασίαν τῆς νήσου, ἥτις ὡς ἀπεδείχθη, εἶνε φοινικική, τουλάχιστον εἰς ἑλληνικωτέραν μορφήν τῆς λέξεως, ἅφ' οὗ μάλιστα οἱ παλαιᾶτοι νησιῶται ἀφωμοῖουν τὰς ὀνομασίας τῶν νήσων πρὸς τὸ ὄνομα ἡμιθέου τινος ἢ ἥρωος ἢ οἰκιστοῦ αὐτῶν.

Ἐκ πάντων τούτων ἀποδεικνύεται πρῶτον ὅτι φοινικιστὶ ὠνομάσθη ἡ νῆσος, ὅτι κατόπιν λαβούσης τῆς ὀνομασίας ἑλληνικω-

(1) Ἡσύχιος ἐν λεξ.

(2) Σκύλλαξ ρ. 22. ed Hudson.

(3) Ἐν Στράβ. X. κεφ. V.

(4) Στεφάνος Βυζάντιος ἐν λέξει.

(5) Ἐν Διογ. Λαρετίῳ ἐπιστολῇ Θαλοῦ πρὸς Φερεκ.— Προσθετέον ὅτι παρὰ Γάλλοις καὶ ἐν γένει καθολικοῖς ὁ μὲν κάτοικος Σύρου λέγεται Syriote, ὁ δ' ἐπίσκοπος Σύρου Episcopus Syrensis, ἐπὶ τὸ λατινικώτερον, καὶ πρὸς διάκρισιν τοῦ τῆς Συρίας τιτλοφορουμένου Episcopus Syrus.

(6) Ὡς φέρ' εἰπεῖν τὸ πρὸς τὸν Φερεκύδην ἐπίγραμμα ἐν μέτρῳ φερεκρατεῖω, παρατιθέμενον ὑπὸ τοῦ Διογένους.

Τὸν κλεινὸν Φερεκύδην

Ὅν τίκτει ποτὲ Σύρος

τέραν μορφήν ἐκαλείτο Σύρος, καὶ ὅτι μόλις ἐπὶ δύο αἰῶνας μετεβληθεῖσα εἰς Σ Ὑ ρ α ν, ἤδη ἐπανέλαβε τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς καὶ ὀρθὴν ὀνομασίαν Σ Ὑ ρ ο ς ὅπως καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ παραδεχθεὶς γράφω τὴν λέξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἡ Σύρος ἐπὶ τῆς Ὀμηρικῆς ἐποχῆς

Ὁ μελετῶν τὴν ἱστορίαν μέρους τινος τῆς Ἑλλάδος ἢ συμπάσης τῆς Ἑλληνίδος φυλῆς κατὰ τὴν λεγομένην προελληνικὴν ἐποχὴν εὐρίσκει γλυκεῖαν ἀναψυχὴν μόλις ἐξερχόμενος τῆς σκοτεινῆς ταύτης ἐποχῆς καὶ εἰσερχόμενος εἰς τοὺς ἥρωϊκοὺς χρόνους· διότι τότε διακρίνει φαεινοτάτην λαμπράδα φωτίζουσαν αὐτὸν ἐν τῇ ἀβύσσῳ τοῦ παρελθόντος, συναντᾶται μετὰ τοῦ Ὀμήρου, ὅστις ἀκριβέστατος ζωγράφος τῆς φύσεως καὶ ἐξεταστῆς τῶν συμβάντων τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀνασύρει τὴν αὐλαίαν καὶ διοραταὶ τὸ παρελθόν, ἢ ἥρωϊκὴ λεγομένη ἐποχὴ, ἐν ὅλῃ αὐτῇ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ.

Τίς ἡ νῆσος Σύρος, τίς ἡ κατάστασις αὐτῆς κατὰ τοὺς ἥρωϊκοὺς χρόνους, ἰδοὺ τὸ ὑπ' ὄψιν μας θέμα. Ἀρκεῖ ν' ἀνοίξωμεν μίαν σελίδα τοῦ Ὀμήρου καὶ δι' αὐτῆς θὰ ἴδωμεν τὴν μὲν ἀρχαίαν κατάστασιν τῆς νήσου ἀναπαριστανομένην ζωηρότατα ἐνώπιόν μας, τοὺς δὲ Συρίους ἀναζῶντας μεταξὺ ἡμῶν.

Τὰ ὀμηρικὰ ἔπη, τὸ μεγαλουργημα τοῦτο τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἡ ποιητικὴ δόξα οὐ μόνον τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος ὁμοιάζουσι τὴν ἀνασκαφεῖσαν Πομπήϊαν· ὅπως τις θέλων νὰ μάθῃ ἢ νὰ εὐρεθῇ ἐντὸς ἀρχαίας πόλεως, περιπατήσῃ ἐπὶ τῶν ὁδῶν τῆς, ἀναπαραστήσῃ ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ ζῶντα τὸν ἀρχαῖον κόσμον, κατορθοῖ σχεδὸν τοῦτο ἐπισκεπτόμενος τὴν νεκραναστᾶσαν, οὕτως εἶπεῖν, πόλιν τῆς

Πομπήας, οὕτως ὁ μελετῶν τὸν Ὅμηρον μεταφέρεται εἰς Τροίαν, ἀναστρέφεται μετὰ τῶν ἡρώων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἀκούει αὐτοὺς λαλοῦντας, συμπαρακολουθεῖ καὶ συμπάσχει μετὰ τοῦ πλάνητος Ὀδυσσεύος καὶ ἀπέρχεται γνωρίζας καὶ ἀναζῶντα ἰδὼν τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον κόσμον.

Εὐτυχῶς διὰ τὴν νῆσον Σύρον ὁ περικλητὴς ποιητὴς τῆς Ἰωνίας ἐφύλαξεν στίχους τινας, ὀλίγους ἀλλὰ πολυτίμους διὰ τὴν Σύρον, ἐν τῇ ἐξαισίᾳ αὐτοῦ πινακοθήκη ἐναπέθηκεν ζωηρὸν φωτογράφημα τῆς νήσου ταύτης, οἷαν αὐτὸς ἤεῖδεν ἢ ἤκουσεν ζῶν(1).

Ἦδη λοιπὸν θέλω ἐκθέσει ὁποῖα ἡ Σύρος καθ' Ὅμηρον, ἥτοι ἡ Σύρος οἷα ἐξάγεται ἐκ τινων Ὀμηρικῶν στίχων, χρονολογικῶς δὲ ὁποῖα ἡ Σύρος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου (2).

(1) Ὁ πυρρωνισμὸς τινων γερμανῶν ἀρνηθέντων πασίγνωστα γεγονότα ἐξ ἐπιδεικτικῆς δυσπιστίας, ἀρνηθέντων οὐ μόνον τὴν ὑπαρξιν τοῦ Ὀμήρου ἀλλὰ καὶ τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου καὶ πόλεως Τροίας, ἐλαθεν ἐσχάτως καιρίαν προσβολὴν ὑπὸ τοῦ φιλελληνικωτάτου γερμανοῦ Ἑρ. Σχλίεμαν, ὅστις ἀνασκάψας τὸ ἔδαφος τῆς Τροίας ἀνέστυρεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας Τρωάδος. Τὸ ζήτημα τῆς ὑπάρξεως τῆς Τρωϊκῆς ἐκστρατείας καὶ ἐν γένει τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας τῶν τρωϊκῶν συμβάντων κατὰ τοῦτο ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα, ὅτι ἐὰν πάντα ἐκεῖνα ᾗσαν μυθοπλαστίαι παραμυθολόγων ῥαψωδῶν, καὶ τὸ ἐν Σύρῳ ἐπεισόδιον τοῦ Εὐμαίου, καὶ ἡ αὐτόθι γέννησις τοῦ καὶ τέλος ὅ,τι σχετικὸν περὶ τούτου ἐκτίθησιν ὁ Ὅμηρος ἤθελεν παραπεμφθῆ εἰς τὴν τάξιν τῶν μᾶλλον ἀπιστευτῶν παραμυθίων. Εὐτυχῶς τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης φωτίζει τὰ σκοτεινότερα χωρία τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Ὅμηρος ἀναλαμβάνει τὸ κῦρος τοῦ ἀκριβοῦς ζωγράφου τοῦ βίου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ πολυμαθοῦς γεωγράφου τῶν γνωστῶν μερῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, περὶ ὧν ποιεῖ λόγον ὁ μέγας τῆς Ἰωνίας ποιητής.

(2) Προκαταβολικῶς σημειωτέον ὅτι ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἐζῆ καὶ ἐποίει ὁ Ὅμηρος εἶνε ζήτημα εἰς οὗ τὴν λύσιν πλείστοι παρενέβησαν. Παρατιθημι ἐνταῦθα τὰς διαφόρους γνώμας, ἵνα ὁ ἀναγνώστης ἐκλέξῃ τὴν ὀρθοτέραν καὶ οὕτω γνωρίζῃ εἰς τίνα ἐποχὴν περιγράφεται οὕτως ὑπὸ

Ὁ Ὅμηρος ὅπως παρεδόθη ἡμῖν ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος καὶ οἷος καταδείκνυται ἐκ τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ ἔργων ἦτο οὐ μόνον ποιητὴς ἀλλὰ καὶ δεινὸς περὶ πᾶσαν γνῶσιν τῆς ἐποχῆς του. Καὶ ἂν δὲν ἐπεσκέφθη τὰ περιγραφόμενα μέρη, κατώρθωσεν ὁμως νὰ συμπληρώσῃ ὅ,τι αὐτὸς δὲν ἀντελήφθη, κατα-

τοῦ Ὀμήρου ἢ Σύρος. Ἀσθενεστέρα γνώμη εἶνε ἡ τοῦ Κυκλογράφου Διονυσίου λέγοντος τὸν Ὅμηρον σύγχρονον τοῦ Θηβαϊκοῦ καὶ Τρωϊκοῦ πολέμου (Προκλ. Γένος Η σ.— Μιστρ. ἱς. Ὀμηρ. σ. 39). Κατὰ Φιλόστρατον ὁ Ὅμηρος ἔζησε 24 ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκά (Ἡρωϊκ. σ. 194), κατὰ τὸν Κράττητα 60 ἔτη μετ' αὐτά (Εὐσεβ. Εὐαγ. Χ. II.), κατὰ τὸν Ἀρίσταρχον, ᾧ συμφωνεῖ ὁ Sengebusch ὁ Ὅμηρος ἤκμασε τῷ 1043 Π.Χ. περίπου (Homer dissert post σελ. 85), ἡ δὲ ἄλωσις τῆς Τροίας συνέβη κατ' Ἀπολλόδωρον περὶ τὸ 1184 Π.Χ. (Εἰς τοῦτο σύμφωνος καὶ ἡ μαρτυρία Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασέως καὶ τοῦ Ἐρατοσθένους. Κατὰ τὴν ψευδοηροδότειον βιοτήν ὁ Ὅμηρος ἐγένετο 168 ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκά (Κεφ. 38), κατὰ δὲ τὸν Φιλόχορον μετὰ 180 ἔτη (Philochor fragm. 52.53 καὶ 54), κατὰ δὲ τὸν Ἀρχέμαχον καὶ Εὐθυμένην μετὰ τρεῖς κύκλους, ἥτοι μετὰ διακόσια ἔτη (Κλήμ. Ἀλ. Στρωμ. I. 227 Α'). Κατὰ συμπαραβολὴν δὲ τῶν μαρτυριῶν Βελληίου, Νέπωτος, Γελλίου καὶ Πορφύριου ἐξάγονται νέαι γνῶμαι περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου, μὴ διαφέρουσαι κατὰ πολὺ (Παράβ. Ἀτ. νύκτ. ΧVIII, 21 (Lauer Ches eichte der Homer Poesie σ. 122.) Κατὰ δὲ τὸν Θεόπομπον (Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ, I. σ. 327 Β') μεθ' οὗ συμφωνεῖ καὶ ὁ Εὐφορίων (Εὐσεβ. Εὐαγ, προπαρ. Χ.Π) παρεμπίπτουσι 500 περίπου ἔτη, μεταξὺ τῶν Τρωϊκῶν καὶ τοῦ Ὀμήρου. Κατὰ τὸ Πάριον Χρονικὸν τὸν Σουΐδαν κλπ. ὁ Ὅμηρος ἐγεννήθη τῷ 907. Συνδυάζων τὰς διαφόρους γνώμας, πείθομαι τῇ γνώμη τῶν μεγαλειτέρων χρονολόγων τῆς ἀρχαιότητος Ἀπολλοδώρου καὶ Ἐρατοσθένους, λεγόντων ὅτι ἡ μὲν ἄλωσις συνέβη περὶ 1184 Π.Χ. ὁ δὲ Ὅμηρος ἤκμασε μετὰ 240 ἔτη ἢ 4 κύκλους. Τὴν γνώμην ταύτην παρεδέχθησαν καὶ ὁ W. Muller (Home-ri-ah Vorschule σ. 60) καὶ ὁ Ottf. Muller, (Geschichte der Griech. Lit σ. 80) κλπ. τοῦ ἱστορικοῦ Grote παραδεχομένου ὡς ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τοῦ Ὀμήρου τὸ 850 — 776 Π.Χ. (Παράβ. Μιστρ. ἱστ. Ὀμηρ.

στας περίφημος γεωγράφος τοῦ κόσμου τῆς ἐποχῆς του καὶ ἀποσπῶν τὸν θαυμασμὸν πάντων, διότι οὔτε ἡ ἔλλειψις τῆς συγκοινωνίας τότε, οὔτε ἡ τυφλότης αὐτοῦ ἠλάττωσε τὴν ἀξιόθαύμαστον περὶ τὴν γεωγραφίαν πολυμάθειάν του.

Ἴδου πῶς περιγράφει τὴν Σύρον κατὰ ἐλευθέραν παράφρασιν τῶν στίχων του. Πρὸς πλείονα κατανόησιν τῆς χάριτος καὶ ποιητικῆς ἀρετῆς τῶν σχετικῶν στίχων παρατίθῃμι ὁλόκληρον τὸ διηγηματικὸν τοῦτο μέρος τῆς Ὀδυσσεΐας (1).

Κεφ. Δ' — Δε Φόρτια, περὶ Ὀμήρ. καὶ τῶν ποιημ. Κεφ. Β' — Ἀγγ. Βλάχου, ἐν ἱστορ. Ὀμηρ. ζητήμ.— Δ Βερναρδάκη, Τρία μαθήμ. περὶ Ὀμήρου ἐν Πανδῶρ. κλπ). Ἀλλ' ἡ οὕτως ἡ ἄλλως ἡ παρ' Ὀμήρῳ περιγραφὴ τῆς Σύρου ἀναφέρεται εἰς τὴν μετὰ τὸ ἐνδεκάτου καὶ δεκάτου αἰῶνος Π.Χ. ἐποχὴν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὅμηρος, ἀκμάσας κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην 250 μετὰ τὰ Τρωϊκά, ἦτοι περὶ τὰ 930—950 Π.Χ. περιγράφει τὴν Σύρον ὅπως ἡ αὐτὸς εἶδεν ἢ ἐκ περιγραφῆς ἤκουσεν κατὰ τὴν ἐποχὴν του, τεκμαίρεται ὅτι ἡ παρ' αὐτῷ εἰκὼν τῆς Σύρου παριστᾷ αὐτὴν οἷα ἦτο τότε, διότι ὁ Ὅμηρος ὡς γνώστης πολλῶν πόλεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου δὲν ἤκουσε βεβαίως τὸν Εὐμαῖον περιγράφοντα τὴν Σύραν, ἀλλ' αὐτὸς θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ Εὐμαίου τὴν ἀρίστην αὐτῆς περιγραφὴν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ (ἐν τῇ ῥαψωδίᾳ Ο). Ὅτι δ' ἐγνώριζεν ὁ Ὅμηρος τὰς πλείονας νήσους προκύπτει ἐκ τοῦ εἰς Ἀπόλλωνα ὕμνου αὐτοῦ, ἐνθα λέγει ὅτι διαβαίνει εἰς Δῆλον κατὰ τὴν πανήγυριν τῶν Ἰώνων ἐπὶ τὸν ἀγῶνα τῶν αἰοιδῶν. Ὁ Θουκυδίδης πιστεύει ὅτι αὐτὸς ὁ Ὅμηρος μετέβαινεν εἰς Δῆλον (Θουκ. 3. 101—Καρ. Μύλλερ Ἱστ. Ἑλ. Φιλ. σελ. μεταφ. 55). Ὡστε ἐὰν πράγματι ὁ Ὅμηρος ἐπεσκέπτετο τὴν Δῆλον, ἡδύνατο νὰ γνωρίζῃ κάλλιστα τὴν Σύρον, ἥτις κεῖται πλησιέστατα τῆς Δήλου.

(1) Εἶχον ἐτοίμην ἔμμετρον μετάφρασιν τῆς σχετικῆς ταύτης διηγήσεως τοῦ Εὐμαίου περιεχομένης ἐν τῷ στοιχείῳ Ο τῆς Ὀδυσσεΐας (στ. 380—484), ἀλλ' ἔκρινα πρέπον νὰ μὴ παραθέσω αὐτὴν ἐν ταῦθα διὰ δύο κυρίως λόγους, πρῶτον διότι φρονῶ ὅτι ὁ Ὅμηρος εἶνε ἀμετάφραστος, οὕτως εἰπεῖν, διότι ἀδύνατον ν' ἀποδοθῇ ἐν μεταφράσει οὐδὲ ποσοστὸν τῆς Ὀμηρικῆς χάριτος καὶ ποιητικῆς φρασεολογίας καὶ

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπανελθὼν εἰς Ἰθάκην εἶδε πρὸ τοῦ οἴκου τοῦ τὸν ἀρχισυβώτην Εὐμαῖον, ὅστις μὴ γνωρίσας αὐτὸν ἔτι τὸν φιλοξενεῖ οὐχ ἥττον, περιποιούμενος καὶ διηγούμενος αὐτῷ τὰς τύχας του. Ὁ Ὀδυσσεὺς παρακινεῖ τὸν Εὐμαῖον νὰ τῷ διηγηθῇ λεπτομερῶς πῶς εὐρέθη ἐν Ἰθάκῃ. Ὁ Εὐμαῖος προθύμως ἀποδέχεται, τῷ προσφέρει οἶνον καὶ ἄρχεται οὕτω.

Ὑπάρχει τις νῆσος Συρία, εἴαν που ἔχεις ἀκούσει, καθόπερ θεν τῆς Ὀρτυγίας ἔνθα καὶ αἱ τροπαὶ τοῦ ἡλίου (πρὸς τὰ δυτικὰ αὐτῆς). Καὶ δὲν εἶνε μὲν τοσοῦτον πολυάνθρωπος, ἀλλ' εἶνε εὐδαίμων (ἀ γ α θ ἦ), ἔχει καλὴν καὶ ἄφθονον βοσκήν, (εὐ β ο τ ο ς), ἔχει καὶ πολλὰ καὶ καλὰ πρόβατα εὐ μ η λ ο ς, πα-

δεύτερον, διότι ἵνα διατηρῇ ὁ Ὅμηρος ἅπαν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ποιητικὴν ἀρετὴν πρέπει ν' ἀναγινώσκηται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἔχει. Διὸ παρατίθημι ἐνταῦθα αὐτοὺς τούτους τοὺς στίχους τοῦ Ὁμήρου.

α... Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πολύμητις Ὀδυσσεύς

» ὦ πόποι, ὡς ἄρα τυτθὸς ἐών, Εὐμαῖε συβῶτα,
πολλὸν ἀπεπλάγχθης σῆς πατρίδος ἡδὲ τοκῆων.
ἀλλ' ἄγε μοι τόδε εἰπὲ καὶ ἀτρεκέως κατάλεξον,
ἥδ' διεπράθετο πτόλις ἀνδρῶν εὐρυάγυια,
ἣ ἔνι ναιετάασκε πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ,
ἣ σέ γε μουνωθέντα παρ' οἴεσιν ἢ παρὰ βουσὶν
ἄνδρες δυσμενέες νηυσὶν λάβον ἡδ' ἐπέρασσαν
τοῦδ' ἀνδρὸς πρὸς δώμαθ', ὁ δ' ἄξιον ὄνον ἔδωκεν. α

Τὸν δ' αὖτε προσέειπε συβώτης, ὄρχαμος ἀνδρῶν
» ξεῖν', ἐπεὶ ἄρ' δὴ ταῦτα μ' ἀνείρεαι ἡδὲ μεταλλάς,
σιγῇ νῦν ξυνίει καὶ τέρπεο, πῖνέ τε οἶνον
ἤμενος, αἶδε δε νύκτες ἀθέσφατοι· ἔστι μὲν εὐδειν,
ἔστι δὲ τερπομένοισιν ἀκούειν· οὐδέ τί σε χρὴ,
πρὶν ὥρῃ καταλέχθαι· ἀνίη καὶ πολὺς ὕπνος.
τῶν δ' ἄλλων ὅτι νὰ κραδίη καὶ θυμὸς ἀνώγει,
εὐδέτω ἐξελθὼν· ἅμα δ' ἧοῖ φαινομένηφιν
δειπνήσας ἅμ' ὕεσιν ἀνακτορίησιν ἐπέσθω.

ράγει οἶνον πολὺν (οἶνον πλεονάζοντα) καὶ σίτον ἄφθονον (πολύπυρον). Ὁ λαὸς αὐτῆς (δῆμος) οὐδέποτε αἰσθάνεται πείναν, οὐδὲ ἄλλην τινα στυγερὰν ἀσθένειαν· ἀλλ' ὅταν γηράσκωσιν ἐν τῇ πόλει τὰ φύλα τῶν ἀνθρώπων εὐρίσκουσι γλυκὺν θάνατον διὰ τῶν βελῶν τοῦ ἀργυροτόξου Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὑπάρχουσι δύο πόλεις, πάντα δὲ εἰν' ἐν αὐταῖς ἐξ ἴσου δεδιχασμένα. Ἀμφοτέρων τῶν πόλεων τούτων ἐβασίλευεν ὁ πατήρ μου Κτήσιος, υἱὸς τοῦ Ὀρμένου, ὁμοιάζων πρὸς τοὺς ἀθανάτους».

Μετὰ τὴν σύντομον ἀλλὰ περιεκτικωτάτην ταύτην περιγραφὴν τῆς νήσου γενομένην ὑπὸ τοῦ Εὐμαίου υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς νήσου, ἐξακολουθεῖ διηγούμενος πρὸς τὸν Ὀδυσσεά ὁ Εὐμαιοὺς οὕτως πῶς ἤρπάγη ἐκ τῆς Σύρου, ἥτοι λέγει οὕτως:

νώϊ δ' ἐνὶ κλισίῃ πίνοντί τε δαινυμένω τε
κῆδεσιν ἀλλήλων τερπόμεθα λευγαλέοισιν,
μνωμένω μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγῃσι τέρπεται ἀνὴρ,
ὅστις δὴ μάλλινά πολλα πάθη καὶ πόλλ' ἐπαλθῆ.
τοῦτο δέ τοι ἔρῃ ὅ μ' ἀνείρεαι ἡδὲ μεταλλᾶς.

Νῆσός τις Συρίη κυκλήσκειται, εἴ που ἀκούεις,
Ὀρτυγίης καθύπερθεν, ὅθι τροπαὶ ἡελίοιο,
οὔτι περιπληθὴς λίην τόσον, ἀλλ' ἀγαθὴ μὲν,
εὖβοτος, εὖμηλος, οἶνοπληθὴς, πολὺπυρος.
πείνη δ' οὔποτε δῆμον ἐσέρχεται, οὐδὲ τις ἄλλη
νοῦσος ἐπὶ στυγερῇ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσιν·
ἀλλ' ὅτε γηράσκωσι πόλιν κάτα φύλ' ἀνθρώπων,
ἐλθὼν ἀργυροτόξος Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν
οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχόμενος κατέπεφνεν.
ἐνθα δὴ δύο πόλεις, δίχα δὲ σφισι πάντα δέδασται·
τῆσιν δ' ἀμφοτέρῃσι πατὴρ ἐμὸς ἐμβασίλευεν
Κτήσιος Ὀρμενίδης, ἐπιείκελος ἀθανάταισιν.

Ἐνθα δὲ φοίνικες ναυσίκλυτοι ἤλυθον ἄνδρες,
τρῶκεται, μυρὶ' ἄγοντες ἀθύρματα νῆϊ μελαίνῃ.

«Εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἦλθον ἄνδρες Φοῖνικες ἔμπειροι περὶ τὴν ναυτυλίαν (ν α υ σ ί κ λ υ τ ο ι), αἰσχροχερδεῖς, πλεονέχται (τ ρ ῶ κ τ α ι), κομίζοντες μυρὶ ἄθύρματα ἐν τῇ μελαίνῃ αὐτῶν νηί· ὑπῆρχεν δὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου γυνὴ Φοίνισσα καλὴ καὶ ἐνδόξου καταγωγῆς (μ ε γ ά λ η=μεταφ. ἡθικῶς ἢ κοινωνικῶς, ἐνδοξος, σημαντικὴ) καὶ πολύτιμος διὰ τὴν ἐργασίαν, ἣν ἐγνώριζε. Ταύτην τὴν γυναῖκα οἱ ἀρχοῦντως πανοῦργοι καὶ ἀπατεῶνες Φοῖνικες (π ο λ υ π α ί π α λ ο ι) ἠπερόπευον (οἱ ἀπατηλῶν λόγων ἠπάτων=ἐξελογίζον). Καὶ πρῶτον εὐρὼν τις αὐτὴν πλύνουσαν πλησίον τῆς κοίλης νηὸς, ἤρχισε νὰ τῇ λέγῃ μυρία περὶ ἔρωτος καὶ εὐνῆς καὶ ἐν γένει λόγους, οἵτινες ἀποπλανῶσι καὶ τέρπουσι τὰς φρένας τῶν γυ-

ἔσκε δὲ πατὴρ ἐμοῖο γυνὴ Φοίνισσ' ἐνὶ οἴκῳ,
καλὴ τε μεγάλη τε καὶ ἀγλαὰ ἔργα ἰδυῖα,
τὴν δ' ἄρα Φοῖνικες πολυπαίπαλοι ἠπερόπευον.
πλυνούσῃ τις πρῶτα μίγῃ κοίλῃ παρὰ νηὶ
εὐνῇ καὶ φιλότῃ, τὰτε φρένας ἠπεροπεύει
θηλυτέρῃσι γυναιξί, καὶ ἡ κ' εὐεργὸς ἔστιν.
εἰρώτα δὴ ἔπειτα τίς εἴη καὶ πόθεν ἔλθοι·
ἡ δὲ μάλ' αὐτίκα πατὴρ ἐπέφραδεν ὑπερφερὲς δῶ·
ἔκ μὲν Σιδῶνος πολυχάλκου εὐχομαι εἶναι,
κούρῃ δ' εἴμ' Ἀρύβαντος ἐγὼ ῥυδὸν ἀφνειοῖο·
ἀλλὰ μ' ἀνὴρπαξαν Τάφιοι ληίστορες ἄνδρες
ἀγρόθεν ἐρχομένην, πέρασαν δέ τε δεῦρ' ἀγαγόντες
τοῦδ' ἀνδρὸς πρὸς δώμαθ'· ὁ δ' ἄξιον ὦνον ἔδωκεν'.

Τὴν δ' αὖτε προσέειπεν ἀνὴρ, ὃς ἐμίσγετο λάθρῃ·
ἡ ῥά κε νῦν πάλιν αὖτις ἄμ' ἡμῖν οἴκαδ' ἔποιο,
ὄφρα ἴδῃ πατὴρ καὶ μητέρος ὑπερφερὲς δῶ
αὐτούς τ' ; ἡ γὰρ ἔτ' εἰσὶ καὶ ἀφνειοὶ καλέονται.'

Τὸν δ' αὖτε προσέειπε γυνὴ καὶ ἀμείβετο μύθῳ
εἴη κεν καὶ τοῦτ' εἴ μοι ἐθέλοιτέ γε, ναῦται,
ὄρκῳ πιστωθῆναι ἀπήμονά μ' οἴκαδ' ἀπάξειν.'

Ὡς ἔφαθ', οἱ δ' ἄρα πάντες ἐπώμνουν ὡς ἐκέλευεν,

ναικῶν. Ἐπειτα δέ τις αὐτῶν ἡρώτα αὐτὴν πόθεν ἦτο καὶ πῶς εἶχεν εὑρεθῇ ἐνταῦθα· ἡ δὲ ἀπήντησεν ἐκ τοῦ ὑψηρεφοῦς δώματος τοῦ πατρός μου. Πατρίς μου μὲν εἶνε ἡ πλουσία Σιδῶν, κόρη δὲ τοῦ πλουσιωτάτου εἶμαι Ἀρύβαντος· μετ' ἤρπασαν λησταὶ Τάφιοι ἐρχομένην ἐκ τοῦ ἀγροῦ, μετ' ἤνεγκον δὲ εἰς τὰ δώματα τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις ἔδωκεν δι' ἐμὲ βαρὺ τίμημα.— Πρὸς ταύτην δὲ προσεῖπεν ἀνὴρ τις λαθραίως ἀναμιχθεὶς.— « Ἐλθέ λοιπὸν πάλιν μεθ' ἡμῶν, ἵνα ἐπανέλθῃς εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ ἴδῃς τοῦ πλουσίου πατρός σου καὶ τῆς μητρός σου τὸ ὑψηρεφές οἶκημα». Πρὸς αὐτὸν δὲ ἀπήντησε ἡ γυνὴ — « Ἐστω ἀλλ' ὥ ναῦται, ὀρκισθῆτέ μοι ὅτι ἀβλαβῆ θέλετε με μεταφέρει

αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ὁμοσάν τε τελεύτησάν τε τὸν ὅρκον,
 τοῖς δ' αὖτις μετέειπε γυνὴ καὶ ἀμείβετο μύθῳ
 'σιγῇ νῦν, μὴ τίς με προσαυδάτω ἐπέεσσιν
 ὑμετέρων ἐτάρων, ξυμβλήμενος ἢ ἐν ἀγυίῃ,
 ἢ που ἐπὶ κρήνῃ· μὴ τίς ποτὶ δῶμα γέροντι
 ἐλθὼν ἐξείπῃ, ὃ δ' οἰσάμενος καταδῆσῃ
 δεσμῶ ἐν ἀργαλέῳ, ὑμῖν δ' ἐπιφράσσετ' ὄλεθρον.
 ἀλλ' ἔχετ' ἐν φρεσὶ μῦθον, ἐπείγετε δ' ὦναι ὑδαίων.
 ἀλλ' ὅτε κεν δὴ νηὺς πλείη βιότοιο γένηται,
 ἀγγελίῃ μοι ἔπειτα θοῶς ἐς δώμαθ' ἰκέσθω·
 οἴτω γὰρ καὶ χρυσὸν, ὅστις γ' ὑποχείριος ἔλθῃ·
 καὶ δέ κεν ἀλλ' ἐπιβὰθρον ἐγὼν ἐθέλουσά γε δοίην.
 παῖδα γὰρ ἀνδρὸς ἐῆος ἐνὶ μεγάροις ἀτιτάλλω,
 κερδαλέον δὴ τοῖον, ἅμα τροχόωντα θύραζε·
 τὸν κεν ἄγοιμ' ἐπὶ νηὸς, ὃ δ' ὑμῖν μυρίον ὄνον
 ἄλφοι, ὅπῃ περάσῃτε κατ' ἄλλοθρόους ἀνθρώπους.
 Ἡ μὲν ἄρ' ὣς εἰποῦσ' ἀπέβη πρὸς δώματα καλὰ,
 οἱ δ' ἐνιαυτὸν ἅπαντα παρ' ἡμῖν αὖθι μένοντες
 ἐν νηὶ γλαφυρῇ βίοτον πολὺν ἐμπολόωντο.
 ἀλλ' ὅτε δὴ κοίλῃ νηὺς ἤχθετο τοῖσι νέεσθαι,
 καὶ τότε ἄρ' ἄγγελον ἤκαν, ὃς ἀγγείλειε γυναικί.
 ἤλυθ' ἀνὴρ πολυΐδρις ἐμοῦ πρὸς δώματα πατρός

εἰς τὸν οἶκόν μου» — Μόλις εἶπε ταῦτα, ἐκεῖνοι πάντες ἐπώ-
μνυον, ὡς αὕτη τοῖς εἶπεν· μετὰ τὴν ὀρκοδοσίαν, τοῖς εἶπεν ἡ
γυνή — « Ἐν σιγῇ τώρα! μὴ καὶ εἰς τῶν συντρόφων σας ἐκφρά-
ζη λόγους εἴτε εἰς τοὺς δρόμους εἴτε παρὰ τὴν κρήνην, μὴ
ἐννοήσας τις ἐκ τοῦ μεγάρου τὸ εἶπη εἰς τὸν γέροντα βασιλέα καὶ
ἐτοιμάσῃ φοβερά δεσμὰ καὶ ἐξολοθρεύσῃ καὶ ὑμᾶς πάντας. Ἄλλ'

χρῦσειον ὄρμον ἔχων, μετὰ δ' ἡλέκτροισιν ἔερτο.
τὸν μὲν ἄρ' ἐν μεγάρῳ δμῶαι καὶ πότνια μήτηρ
χερσὶν τ' ἀμφαφόμενοι καὶ ὀφθαλμοῖσιν ὄρωντο,
ἔων ἐπισχόμεναι· ὁ δὲ τῇ κατένευσε σιωπῇ.
ἦτοι ὁ καννεύσας κοίλῃ ἐπὶ νῆα βεβήκει,
ἡ δ' ἐμὲ χειρὸς ἐλοῦσα δόμων ἐξῆγε θύραζε.
εὔρε δ' ἐνὶ προδόμῳ ἡμὲν δέπα ἡδὲ τραπέζας
ἀνδρῶν δαιτυμόνων, οἳ μου πατέρ' ἀμφεπένοντο.
οἱ μὲν ἄρ' ἐς θῶκον πρόμολον, δῆμοιό τε φῆμιν,
ἡ δ' αἶψα τρι' ἄλεις κατακρύψας ὑπὸ κόλπῳ
ἔκφερον· αὐτὰρ ἐγὼν ἐπόμεν ἀσειφροσύνησιν.
δύσετό τ' ἥελιος, σκιδώοντό τε πᾶσαι ἀγυαί·
ἡμεῖς δ' ἐς λιμένα κλυτὸν ἤλθομεν ὧκα κιόντες,
ἐνθ' ἄρα φοινίκων ἀνδρῶν ἦν ὠκύαλος νηῦς.
οἱ μὲν ἔπειτ' ἀναβάντες ἐπέπλεον ὕγρὰ κέλευθα,
νῶ ἀναβησάμενοι· ἐπὶ δὲ Ζεὺς οὔρον ἔκλεπεν.
ἐξῆμαρ μὲν ὅμως πλέομεν νύκτας τε καὶ ἡμαρ·
ἀλλ' ὅτε δὴ ἔβδομον ἡμαρ ἐπὶ Ζεὺς θῆκε Κρονίων,
τὴν μὲν ἔπειτα γυναῖκα βάλ' Ἀρτεμις ἰοχέαιρα,
ἄντλῳ δ' ἐνδοῦπησε πεσοῦς ὥς εἰναλλίη κῆξ.
καὶ τὴν μὲν φώκησι καὶ ἰχθύσι κύρμα γενέσθαι
ἔκβαλον· αὐτὰρ ἐγὼ λιπόμεν ἀκαχήμενος ἦτορ·
τοὺς δ' Ἰθάκη ἐπέλασσε φέρων ἄνεμός τε καὶ ὕδωρ,
ἐνθα με Λαέρτης πρίατο κτεάτεσσιν ἑοῖσιν.
οὕτω τήνδε δε γὰρ γαῖαν ἐγὼν ἶδον ὀφθαλμοῖσιν. »

(Ὅδισ. Ταιζ. Ο. στ. 380—985).

ἔχετε ταῦτα μυστικά καὶ ἐπισπεύσατε τὰς ἐνοδίους ἀγοράς, ὅταν δὲ ἡ ναῦς πληρωθῇ ζωοτροφῶν (π λ ε ῖ η β ῖ ο τ ο ι ο γ ἑ ν η α τ ι) ἀναγγεῖλάτε το μοι τάχιστα εἰς τὸ μέγαρον διότι θέλω φέρει καὶ χρυσόν, ὅσον δυνηθῶ νὰ λάβω εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἄλλον ναῦλον θέλω πρὸς ὑμᾶς προσφέρει διότι καὶ τὸν παῖδα τοῦ βασιλέως, ὃν ἐγὼ ἀνατρέφω ἐν τοῖς μεγάροις θέλω φέρει μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς νηὸς· οὗτος δὲ θέλει παράσχει ὑμῖν ἄξιον τίμημα ὅπου καὶ ἂν μεταφέρητε αὐτόν».

Τὰ λοιπὰ τῆς διηγήσεως ἔχουσιν συντόμως ὡς ἐξῆς, διότι ἡ ἐνταῦθα παράφρασις των δύναται νὰ χαλαρώσῃ καὶ μηδενίσῃ τὸ γραφικώτατον τῆς περιγραφῆς τοῦ ἄρπαζομένου Εὐμαίου καὶ τῆς Φοινίσσης τροφοῦ του. Ἦτοι ἡ τροφὸς Φοίνισσα εἰσηλθὲν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ βασιλέως, οἱ Φοῖνικες ἔμειναν χρόνον τινα ἐν τῷ λιμένι προμηθευόμενοι ζωοτροφίας διὰ τὸν πλοῦν· ἐτοιμασθείσης τῆς νηὸς οἱ πειραταὶ ἔπεμψαν ἄγγελον πρὸς τὴν Φοίνισσαν, ὅστις ἐλθὼν ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐμπορίου πωλοῦντος πραγματείας καὶ ἰδίως χρυσοῦν περιλαίμιον καὶ ἤλεκτρα περιεστοιχήθη ὑπὸ τῶν θεραπαινίδων καὶ τῆς π ο τ ν ῖ α ς μητρὸς τοῦ Εὐμαίου· τότε ὁ προσποιούμενος πειρατῆς (ἀνὴρ πολυίδρις) ἔνευσε τῇ τροφῇ Φοίνισσῃ σιωπῶν. Μετὰ ταῦτα ἡ Φοίνισσα παρέλαβε τὸν βασιλόπαιδα Εὐμαῖον καὶ ἔβαινε κρύφα πρὸς τὸ πειρατικὸν πλοῖον· διαβαίνουσα τῶν μεγάρων εἶδεν τὴν τράπεζαν τοῦ δεῖπνου καὶ παρ' αὐτῇ τοὺς δαιτυμόνας ἄνδρας. Ἐπὶ τέλους κρύψασα ὑπὸ τὸν κόλπον τῆς τὸν νήπιον Εὐμαῖον ἵνα μὴ φωραθῇ ἐξῆλθε καὶ ὅτε πλέον ὁ ἥλιος εἶχε δύσει καὶ ἐσχιόωντο αἱ ἀγυαὶ ἔφθασαν εἰς τὸ παράλιον τοῦ λιμένος, ἔνθα τοὺς περιέμενεν ἡ ταχύπλους ναῦς· ἀμέσως δὲ ἀπέπλευσεν, πνέοντος οὐρίου ἀνέμου. Ἐπὶ ἑξ ἡμέρας καὶ νύκτας ἔπλεον τὴν δὲ ἐβδόμην ἡ Φοίνισσα τροφὸς κακοπαθήσασα ἀπέθχεν καὶ ἐρρίφθη ὑπὸ τῶν ἐμποροπειρατῶν Φοινίκων λεία εἰς τοὺς ἰχθῦς, ἐγκαταλείψασα τὸν νήπιον Εὐμαῖον. Ὁ δὲ ἄνεμος καὶ τὰ κύματα ἔρριψαν τὸ πλοῖον εἰς τὴν Ἰθάκην, ἔνθα ὁ βασιλεὺς

Λαέρτης ἠγόρασε παρὰ τῶν πειρατῶν τὸν βασιλόπαιδα Εὐμαίον καὶ τοιουτοτρόπως οὗτος εἶδε τὴν γῆν τῆς Ἰθάκης.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ περιγραφή τῆς Σύρου καὶ ἡ διήγησις τῆς ἄρπαγῆς τοῦ Εὐμαίου. Κατὰ τὸν διάσημον Κρούσιον αἱ λεπτόμερεσαι τῆς ἄρπαγῆς καὶ ἡ περιγραφή τῆς Σύρου ἐξετέθησαν εἰς τὸν Λαέρτην οὕτω κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν ἀνθρωπεμπόρων Φοινίκων· διότι ὁ Εὐμαῖος, παιδίον τότε ἢ καὶ νήπιον, δὲν ἐνθυμεῖτο πιθανῶς ταῦτα, ὁ δὲ Λαέρτης διηγῆθη κατόπιν εἰς τὸν Εὐμαῖον ἐνηλικιωθέντα τὰς λεπτομερείας τῶν τυχῶν του καὶ τὴν περιγραφὴν τῆς πατρίδος του Σύρου.

Τινὲς ἐν Γερμανίᾳ, διασημότατοι ἄλλως φιλόλογοι, ἠμφισβήτησαν τὴν ταυτότητα τῆς νήσου ταύτης, δι' ὅσους ἐναντίον τῆς πεποιθήσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῆς πλειονότητος τῶν φιλολόγων καὶ γεωγράφων ἀρχαίων καὶ νεωτέρων, ὅτι ὁ Ὅμηρος δὲν ἐννοεῖ τὴν νῆσον Σύρον τῶν Κυκλάδων, ἀλλ' ἄλλην τινα νῆσον πιθανῶς ὑπάρξασαν παρὰ τὴν Σικελίαν ἢ καὶ ὅλως ἀνύπαρκτον.

Ἐπειδὴ τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ταυτότητος τῆς νήσου εἶνε βεβαίως σπουδαῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου, διότι τίθεται εἰς ἀμφισβήτησιν ἡ ὠραιότερα εἰκὼν τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀφιερῶ ἴδιον κεφάλαιον, ἥτοι τὸ ἐπόμενον, ἐνθα ἐκτίθημι ὅ,τι ἠδυνήθην νὰ συλλέξω ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ ζητήματος, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται, κατὰ τὴν πεποίθησίν μου τουλάχιστον, ὅτι ἡ νῆσος Σύρος εἶνε αὐτὴ αὕτη ἢ καὶ παρὰ τοῦ Ὁμήρου περιγραφομένη.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς τῆς ἄρπαγῆς τοῦ Εὐμαίου ἐξάγω εἰκασίαν τινα, ἴσως τολμηράν, ἀλλ' οὐχ ἥττον μὴ ἐστερημένην τινος βάσεως.

Τίς ἐκ τῶν δύο λιμένων τῆς νήσου ἦτο ὁ κλυτὸς καθ' Ὅμηρον λιμὴν ἐνθα ἐτελέσθη ἡ ἄρπαγὴ τοῦ βασιλόπαιδος Εὐμαίου; Ἐὰν λυθῇ καὶ τὸ ἐπεισοδιακὸν τοῦτο ζήτημα ἔχομεν σειρὰν συμπερασμάτων ἐνδιαφερόντων, διότι θέλομεν μάθει

ποῦ ἔκειντο τὰ μέγαρα τοῦ βασιλέως Κτησίου, ἐκ τούτου δὲ θέλομεν ἐξάξει ἕτερον συμπέρασμα περὶ τῆς πρωτευούσης τῶν δύο ἀρχαίων πόλεων τῆς νήσου· διότι βεβαίως ἡ πόλις ἔνθα ἐδρεύει ὁ ἡγεμὼν καὶ ἡ βουλὴ θεωρεῖται ἡ πρωτεύουσα.

Καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο θέλω ἐξετάσει ἐν τῷ περὶ τῶν δύο πόλεων τῆς νήσου κεφαλαίῳ, ἔνθα θέλω παραθέσει καὶ τὰς εἰ-
κασίας μου περὶ τοῦ λιμένος Φοίνικος καὶ Ηοσειδεΐ-
ων, ἐν ᾧ εἰκάζω δηλαδὴ γενομένην τὴν ληστρικὴν ἐκείνην
πραΐξιν. Διότι ἄλλως, προκειμένου νὰ ἐκλέξῃ τις μεταξὺ δύο
εἰκασιῶν, δὲν ἀμαρτάνει παραδεχόμενος ἐκείνην, ἣτις τῷ φαί-
νεται ὁπωσοῦν βασιμωτέρα.

Ἡ καθ' Ὁμηρον δεκάστιχος περιγραφὴ ἰδίως τῆς νήσου εἴ-
νε πηγὴ, ἐξ ἧς, τῇ ἐπικουρίᾳ καὶ ἄλλων πληροφοριῶν, πηγάζου-
σιν οὐχὶ ὀλίγαι ἱστορικαὶ πληροφορίες περὶ τῆς νήσου Σύρου
κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐποχὴν. Τοῦτο θέλομεν ἴδῃ ἐν τοῖς κατό-
πιν, ἀφ' οὗ πρότερον βεβαιωθῶμεν, ἐὰν ἡ νῆσος αὕτη εἶνε ἡ ὑπὸ
τοῦ Ὀμήρου περιγραφομένη· πρὸς τοῦτο δὲ χρησιμεύει τὸ ἀμέ-
σως ἐπόμενον κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἡ περὶ τῆς ταυτότητος τῆς Ὀμηρικῆς νήσου Σύρου

φιλολογικὴ συζήτησις

Αἱ ἀμφιβολίαι, αἵτινες ἡγέρθησαν περὶ τῆς ταυτότητος τῆς
ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περιγραφομένης νήσου Σύρου, ἦτοι οἱ λόγοι
δι' οὓς ἀμφιβάλλουσί τινες ἐὰν ἡ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περιγραφο-
μένη νῆσος εἶνε ἡ νῆσος τῶν Κυκλάδων Σύρος, συνοψίζονται
ἐν τοῖς ἑξῆς:

Α') Ἐν γένει ἡ ἀνομοιότης τῆς ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περιγρα-

φομένης Σύρου, παρισταμένης ὡς νήσου εὐδαίμονος καὶ εὐφόρου, πρὸς τὴν νῆσον τῶν Κυκλάδων σήμερον ξηρὰν καὶ ἄγονον.

Β') Γεωγραφικῶς ἐφάνη αὐτοῖς κακῶς προσδιοριζομένη ἡ νῆσος Σύρος ὡς κειμένη καθ' ὑπερθευτης Ὁρτυγίας (Δήλου), ἐν ᾧ ὡς πρὸς τὸν Εὐμαιον περιγράφοντα αὐτὴν ἐν Ἰθάκῃ, ἡ Σύρος κεῖται οὐχὶ καθ' ὑπερθευ τῆς Δήλου, ἀλλ' ἐδῶθεν αὐτῆς.

Γ') Γραμματικῶς ἡ μετὰ τὰς λέξεις «καθ' ὑπερθευ Ὁρτυγίας» φράσις ὅθι τροπαὶ ἡ ἐλίοιο ἐρμηνεύεται κατ' αὐτούς = «ἐνθα δύνει ὁ ἥλιος» τοῦτο δὲ λέγεται κυρίως παρ' Ὀμήρῳ ἐπὶ τῶν ἀπωτάτων μερῶν, ἐνθα ὁ ἥλιος κλίνει δύνων.

Δ') Ὁ Ὀμηρος λέγει ὅτι οἱ πολυπαίπαλοι καὶ τρωκται Φοίνικες ἤρπασαν τὸν Εὐμαιον καὶ τὴν τροφὸν τοῦ Φοίνισσαν ἐκ Σύρου, ὑποσχεθέντες ἐνόρκως ἵνα τὴν μεταφέρωσιν εἰς Φοινίκην. Ὡστε, ἐπειδὴ καθ' Ὀμηρον, ἔπνεεν οὐριος ἄνεμος, τὸ πλοῖον δὲν ἤθελεν ἀποσυρθῆ εἰς Ἰθάκην ἐὰν ἔφευγεν ἐκ τῆς Σύρου τῶν Κυκλάδων, ἀλλ' εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ

Ε') Ὁ Ὀμηρος ὀνομάζει τὴν νῆσον Συρίην καὶ ὄχι Σύραν ἢ Σύρον, ὥστε δὲν ἐννοεῖ τὴν νῆσον τῶν Κυκλάδων.

Συμπέρασμα τῶν λόγων τούτων εἶνε κατὰ τοὺς μὲν ὅτι ἡ ὁμηρικὴ Συρίη εἶνε νῆσός τις κειμένη παρὰ τὴν Ὁρτυγίαν, ἥτις ἦτο νησίς τις παρὰ τὰς Συρακούσας, κατὰ τοὺς δὲ ὅτι ἡ Συρίη τοῦ Ὀμήρου εἶνε μυθικὴ νῆσος, πλᾶσμα τῆς φαντασίας τοῦ Ὀμήρου καὶ αὐτόχρημα παραμύθιον.

Εἰς ταῦτα ἀπαντῶσι ὡς ἐξῆς οἱ ἐναντίοι.

Α' Ὡς πρὸς τὴν ἀνομοιότητα τῆς εὐφόρου καὶ ἀγαθῆς Σύρου πρὸς τὴν σημερινὴν ἄγονον Σύραν: Τὰ ἄφθονα κοσμητικὰ ἐπίθετα τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως δὲν πρέπει νὰ ἐρμηνεύωνται ἰουδαϊκῶς, ἥτοι στενωῶς τοσοῦτον, ὥστε νὰ προσαρμόζωνται ἐπακριδῶς εἰς τὰ πρόσωπα ἢ ἀντικείμενα, πρὸς ἃ προστίθενται. Ἐκ τῶν ποιητικῶν περιγραφῶν πρέπει ν' ἀφαιρῇ τις τὴν ποιητικὴν ὑπερβο-

λὴν καὶ τὸ ἐπιχεόμενον ποιητικὸν κάλλος τῶν κοσμητικῶν καὶ χαρακτηριστικῶν ἐπιθέτων, ἵνα εὐρίσκη γυμνῇ τὴν εἰκόνα τῶν περιγραφομένων. Ὁ Βιργίλιος λ. χ. (ἐν τῇ Γ' ῥαψωδίᾳ) ἀποκαλεῖ τὴν νῆσον Πάρον χιονώδη. Τίς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὰ ὄρη τῆς Πάρου εἶνε χιονοσκεπῇ, ὡς τὰ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσης; Κατ' οὐδένα λόγον ἐπιτρέπει ἡ γλυκεῖα τῶν Κυκλάδων ἀτμοσφαῖρα νὰ δεχθῶμεν τὴν Πάρον αἰωνίως χιονοσκεπῇ. Τί ὅμως ἐκίνησε τὸν Βιργίλιον νὰ ὀνομάσῃ τὴν Πάρον χιονώδη; Ὁ πολυμαθὴς σχολιαστὴς Εὐστάθιος εὔρε τὴν προσφυστέραν ἐρμηνείαν, ὅτι δηλαδὴ ὀνομάζει αὐτὴν οὕτω ἕνεκα τῆς λευκότητος τῶν ἐν τοῖς λατομείοις αὐτῆς μαρμάρων κατασταθέντων ἀπὸ τότε περιφύμων. Ἐάν τις ἤθελεν ἐξηγήσῃ στενῶς τὰ ποιητικὰ ἐπίθετα, ἤθελεν εὐρῇ παρ' Ὀμήρῳ μυρίους ἄνδρας ἐπὶ ἐικέλουσ ἀθανάτησι· τὴν Ἀθηναῶν ἔχουσαν ὀφθαλμοὺς γλαυκοὺς, τὴν Ἡῶ ἔχουσαν δακτύλους καὶ μάλιστα ῥοδινοὺς κλπ. Ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τῶν σημερινῶν ποιητῶν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐποιήθη ὁ πρῶτος στίχος μέχρι σημερινον, ἡ ποιητικὴ παρεδέχθη φρασεολογίαν καὶ λεξικὸν ἀλλοῖον καὶ διάφορον τοῦ κοινοῦ. Ἐάν τις ἕνα στίχον δημοτικοῦ ποιήματος ἐρμηνεύσῃ στενότερα, θέλει εὐρῇ παραλογιζόμενον τὸν ποιητὴν Σολωμὸν γράφοντα π.χ. ὅτι ἡ ἐλευθερία ἐξῆλθε ἀπὸ τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων, διότι, ὡς θὰ ἔλεγέ τις δάσκαλος, ἡ ἐλευθερία δὲν εἶνε μυελὸς ἵνα ἐξέλθῃ τῶν ὀστέων, ἀλλ' ἰδέα ἀφηρημένη κλπ. Εἰς τοιαύτας ἐρμηνείας καὶ παραλογισμοὺς θέλει φθάσει ὁ ἰουδαϊκῶς ἐρμηνεύων τὰ ἐπίθετα οὐ μόνον τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως, ἀλλὰ πάσης ποιήσεως παντὸς ἔθνους καὶ πάσης ἐποχῆς.

Ἀλλὰ θὰ εἴπῃ τις: «Ὁ Ὀμηρος ὅπωςδήποτε περιγράφει τὴν νῆσον Σύρον ὡς εὐφορωτάτην, οἶνοπληθῆ, πολύπυρον, εὖβοτον, εὐμηλον, ἡ δὲ νῆσος Σύρος εἶνε σήμερον ξηρὰ καὶ ἄγονος.

Τὸ ζήτημα τῆς φυσιολογικῆς ταύτης διαφορᾶς δὲν πρέπει, νομίζω νὰ λυθῇ ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ τινῶν ἐν Γερμανίᾳ ἄλ-

λως διασημοτάτων φιλολόγων, γνωρίζοντων μάλιστα όπό-
σας μεταβολάς υπέστησαν εδάφη μερών γνωστοτάτων άλλοτε
επί ευφορία και γονιμότητι. Εάν ο Σχοίμανος φερ' είπειν, ή-
ρώτα και σήμερον έτι γηραιόν τινα Σύριον ήδύνατο να μάθη
ότι πρό εκατόν ακόμη έτών ή νήσος αύτη διετήρει προφανέστα-
τα ίχνη τής αρχαίας της ευφορίας.

Μολονότι ο διάσημος Woud εξήγησεν ήδη την υπερβολήν
των παρ' Όμήρω χαρακτηριστικων επιθέτων τής Σύρου, απο-
δείξας ότι ή εικών αύτη τής Σύρου είνε είλημμένη εν τή φαν-
τασία του ποιητού εκ των απόψεων και φυσικων εικόνων τής
Μικράς Ασίας, εν ή έγγραφεν μολονότι ή ποιητική φρασεολο-
γία χρᾶται επιθέτων επιδεικτικωτέρων προς χαρακτηρισμόν
τινος, ουχ ήττον είνε αποδεδειγμένον εκ τής ιστορίας και των
έγχωρίων παραδόσεων ότι ή Σύρος είχε τας φυσικας ταύτας
ἀρετάς, ἄς τή απέδωκεν ο Όμηρος και διετήρει μέχρι του εκ-
πνεύσαντος αιώνος σαφέστατα μαρτύρια των φυσικων αὐτῆς
πλεονεκτημάτων.

Η φήμη τής Σύρου ως νήσου καταφύτου διετηρείτο μέχρι
των χρόνων του συγγραφέως του νέου Αναχάρσιδος. Ο πολυ-
μαθέστερος οὗτος συγγραφεύς του αιώνος του λέγει: « Ίδου
ή ευκαρπος νήσος Σύρος, οία παρεστάθη υπό των αρχαιοτέρων.
Αὐτή είνε ή πατρίς του φιλοσόφου Φερεκύδους . . » (1).

Επιφυλασσόμενος εν τοίς κατόπιν να εκθέσω την γενικήν πε-
ποίησιν των αρχαιων, ότι δηλαδή ή νήσος των Κυκλάδων είνε ή
νήσος Σ υ ρ ί η, προστίθηνι ότι και οι πρό ενός αιώνος και πλέον
επισκεφθέντες την νήσον περιηγηται μαρτυροῦσιν ότι ευρον εν αυ-
τῇ ίχνη των αρχαιων αὐτῆς φυσικων πλεονεκτημάτων. Αὐτός
ο Tournefort ιδών κορμόν δένδρου παμμεγέθους, σωζομένου τότε
παρά τον λιμένα τής νήσου και υπαγομένου εις είδη δένδρων
εὔρισχομένων κυρίως εις τας ἐρήμους τής Περσίας, συμπεραίνει

(1) Περιήγ. Νέου Αναχ. εν κερ. Κυκλ.

πολλά περὶ τοῦ ἄλλοτε καταφύτου τῆς νήσου. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἐγγράφων μαρτυριῶν ὑπάρχουσιν ἄλλαι καὶ πολλαὶ μονιμώτεραι καὶ πειστικώτεραι. Τὰ πολλαχοῦ τῆς νήσου εὑρεθέντα ἐρείπια ἀρχαίων ὑδραγωγείων, τὰ λείψανα τῶν ἐλαιοτριβείων, αἱ ὀνομασίαι πολλῶν τοποθεσιῶν, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, ἐν αἷς ὑπῆρχον φυτεῖαι δοῦσαι ὀνομασίας ἀναλόγους εἰς αὐτάς, τὰ σύμβολα τέλος τῆς ποιμενικῆς ζωῆς καὶ εὐφορίας, τὰ παριστάμενα εἰς πάντα σχεδὸν τὰ νομίσματα τῶν Συρίων, ἦτοι ὁ Πάν, ἡ αἶξ, ἡ μέλισσα, ὁ φοῖνιξ, ὁ Ἑρμῆς, τὸ κηρύκειον, ὁ στάχυς κλπ. εἶνε ἀψευδῆ τεκμήρια τῆς παλαιᾶς εὐφορίας τῆς νήσου.

Ἐάν τις συνδυάσῃ τὰ τεκμήρια ταῦτα μὲ τὰς ἀλλεπαλλήλους καταστροφὰς καὶ δηρώσεις, ἃς ὑφίστατο ἡ νῆσος μέχρι τοῦ προτελευταίου ἐτι αἰῶνος, θέλει ἐξηγήσῃ τὴν διαφορὰν τῆς ἀρχαίας αὐτῆς καταστάσεως καὶ τῆς σημερινῆς.

Ἐκτὸς τῶν ἀρχαιοτέρων λεηλασιῶν (1) ἡ ἱστορία μᾶς διε-

(1) Μετὰ τὸν Μιθριδάτην λεηλατήσαντα τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων, φοβεραὶ λεηλασίαι ἐν ταῖς νήσοις ταύταις συνέβησαν ὑπὸ στόλων πειρατικῶν καὶ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ (362 μ.Χ.) καὶ ἐπὶ Ἰοβιανοῦ (365) καὶ ἐπὶ Οὐάλεντος (375). Κατόπιν ἐπῆλθεν ὁ καταστρεπτικώτατος διὰ τὰς Κυκλάδας λοιμὸς τοῦ 558 Μ.Χ. Κατὰ τὸ 653 ἐπὶ Κωνσταντος οἱ Σαρακηνοὶ καὶ πάλιν ἐδήλωσαν τὰς Κυκλάδας. Καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐβδόμου Μ. Χ. αἰῶνος αἱ Κυκλάδες ἦσαν θέατρον δηώσεων πειρατικῶν καὶ ναυμαχιῶν. Γνωσταὶ δὲ εἶνε αἱ εἰς τὰς Κυκλάδας ἐπιδρομαὶ καὶ τοῦ διαβοήτου Ἑμίρου Σάελ καὶ τοῦ Σαρακηνοῦ Φύτ (882 μ.Χ.), ὡς καὶ αἱ κατὰ τὸ 904—948 ἀλλεπάλληλοι λεηλασίαι τῶν νήσων ὑπὸ τοῦ Ἑμίρου τῆς Τύρου καὶ τοῦ τῆς Τριπόλεως. Μόλις κατὰ τὸ 1027 ὁ Θεοδωροκάνος ἀρχινάυαρχος τῶν Ἑλλήνων κατῴρθησε νὰ ἐκδιώξῃ προσκαίρως ἐκ τῶν Κυκλάδων τοὺς Σαρακηνοὺς. Ἄλλ' ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Καλαφάτου (1035 Μ.Χ.) νέοι Σικελοὶ καὶ Σαρακηνοὶ πειραταὶ ἔφθασαν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Τότε καὶ ὁ Ροβέρτος Γουϊσκάρος, υἱὸς τοῦ Ταγκρέδου ἐπέρχεται κατὰ τῶν νήσων τούτων καὶ κα-

φύλαξε πολλάς νεωτέρας. Τῷ 1470 ὁ ἐπίφοβος Μαχμουτ με 300 πλοῖα καὶ 70000 μαχητὰς διελθὼν τῆς Σύρου καὶ παραμείνας ἐν αὐτῇ ἀπετέφρωσεν ὅ,τι καύσιμον ἐν αὐτῇ εὔρεν. τῷ δὲ 1537 ὁ Χαϊρεδὶν διελθὼν ἀπετελείωσε τὸ ἔργον τοῦ Μαχμούτ, λεηλατήσας καὶ πάλιν τὴν Σύρον. Αἱ ἀλλεπάλληλοι αὗται δηώσεις, περὶ ὧν γενήσεται ἀλλαχοῦ λόγος, δὲν ἤρκουν ὅπως καταστήσωσι τὸ ἔδαφος γυμνὸν ἀφ' οὗ ἐπανελαμβάνοντο τοσοῦτον συχνῶς; Ἄλλως τε ἀφ' οὗ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτιπολλὰ μέρη κατάφυτα παρ' ἀρχαίοις σήμερον ἔνεκα πολλῶν περιστάσεων εἶνε ξηρά, ὡς ὁ Ὑμηττὸς λ. χ. ἐξηγεῖται κάλλιστα ἡ ἐκ φυσιολογικῶν περι-

τακρατεῖ αὐτὰς ἐπίτινα χρόνον· κατὰ δὲ τὸ 1091 ὁ Ὁθωμανὸς Τσαχᾶς (ἡ κατὰ Ζωναράν Ζαχαρίας, καὶ κατὰ Γλυκᾶν Τσαχατσᾶς) γαμβρὸς τοῦ Σουλτάνου Ἀκίτου Ἀρσλάν λεηλατεῖ τὰς Κυκλάδας, ἃς ὁμως τῷ ἀφῆρεσεν ὁ Βυζαντινὸς ναύαρχος Κωνσταντῖνος Δαλασσηνός. Ἀπὸ τοῦ 1124—1200 δὲν ἐπαυσαν καταστρεπτικαὶ κατὰ τῶν Κυκλάδων ἐπιδρομαὶ τῶν Βενετῶν, οἵτινες κατέκτησαν αὐτὰς κατὰ τὸ 1204. Ἐντούτοις λεηλασίαι νέων πειρατῶν ἤρχισαν ἐκ νέου· τῷ 1283 ἐπεφάνη εἰς τὸ Αἰγαῖον ὁ διαβόητος Πέρσης πειρατὴς Ὁσμάν τοῦ Ἑρτογούλ, τῷ δὲ 1292 ὁ ἐπίφοβος Τομῆρος Λούριας. Κατόπιν δὲ ἐλεηλάτησεν τὰς Κυκλάδας καὶ ὁ Ρογῆρος Φλῶρος (1304) καὶ ὁ Ὁσμάν ἑγγονος τοῦ Ὁρχάνου (1346) καὶ ὁ Ὁμοῦρ Ἀτῆν (1343) καὶ ὁ Ὁρτογορὺλ Ἀμοῦρ (1396) ἀρχηγὸς φυλῆς σκηνιτῶν. (Περὶ πάντων τούτων βλέπε τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς— Ἰστ. Καρόλου Χόπφ— Ἰστ. Ἑλλ. Γόλσμιθ— Τουρκοκ. Ἑλλὰς Σάθα— Σαμιακὰ Ε. Σταματιάδου— Daru Ἰστ. Βενετ.— Lacroix ἐν Cyclades— Τὰς εἰδικὰς πηγὰς θέλω ἐκθέσει ἐν οἰκείῳ τόπῳ).

Μετὰ τοιαύτας λεηλασίας καὶ ἐμπρησμοὺς τίς δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Σύρος (διότι ἐξ ὅλων τῶν ἐπιδρομῶν ἐβλάβη προφανῶς καὶ ἡ Σύρος) ἔπρεπε νὰ ᾔτο κατάφυτος διότι, ἄλλως, ὡς μὴ ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν παρ' Ὁμήρῳ κατάφυτον Σύρον, δὲν εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου εἰκονιζομένη ἐν τῇ ῥαψωδίᾳ Ο ;

στάσεων, ἐκ τῆς ἀραιώσεως τῶν κατοίκων, ἐκ τῶν λεηλασιῶν, ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀνδρῶν γεωπόνων ἐπελθοῦσα γύμνωσις μέχρι τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου.

Ἄλλ' ἴσως καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ὅμηρου ἀποδιδομένη τοῖς Συριοῖς μακροβιότης φαίνεται ἐνδειξις νέα ὅτι ὁ Ὅμηρος ὠμίλει περὶ μυθικῶν καὶ ἀνυπάρχων Συρίων. Καὶ τί μυθικὸν ἔχει ἡ μακροβιότης; Φυσικὸν εἶνε εἰς τόπον εὐκραεστάτου κλίματος, ἔνθα οἱ ἄνθρωποι ἀπολαμβανουσιν ἡθικῶς μὲν βίου ἡσύχου, ὑλικῶς δὲ ἀρχούσης εὐημερίας, νὰ φθάνωσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς βαθὺ γῆρας (1) Ἄλλως τε εἰς τὴν μακροβιότητα δὲν ἦσαν μο-

(1) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μακροβιότητα τῶν Συρίων, ἂν ἀφαιρέσωμεν καὶ ἀπὸ ταύτης τὴν ποιητικὴν ὑπερβολὴν ἔχομεν μίαν καθαρὰν φράσιν ὅτι διὰ τούτου ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης ἔφθانون εἰς μακρὸν γῆρας, καὶ ὅτι ἐθανατοῦντο ὑπὸ τῶν βελῶν τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ θανάτου, ὅπερ εἶνε ποιητικὴ ἐκφρασις συνήθης παρ' Ὁμήρῳ πρὸς δῆλωσιν τοῦ θανάτου.

Πρὸ παντὸς ἄλλου ὀφείλω πάλιν νὰ εἶπω ὅτι ὁ Ὅμηρος πάντοτε ἀναφέρων γεγονότα καὶ ἀνθρώπους προϋπάρχοντας αὐτοῦ καὶ παραβάλλων αὐτοὺς πρὸς τοὺς τοῦ καιροῦ του ἐκπράττεται περιποιητικῶς δι' ἐκείνους, ὅτι ἔζων μακρότερον, ὅτι ἦσαν ἀνδρειότεροι κλπ. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Ὅμηρος ἐκτίθησιν ὅτι οἱ Σύριοι τότε ἔφθانون εἰς μακρὸν γῆρας. Τοῦτο δύναται νὰ μᾶς φέρῃ εἰς συμπέρασμα ὅτι οἱ Σύριοι ἦσαν μυθικοὶ ἄνθρωποι; Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι πλεῖστα μαρτύρια ὑπάρχουν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα περὶ μακροβίων ἀνθρώπων, καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων δυνάμεθα ν' ἀρυσθῶμεν πολλαπλασίονα. Ἐὰν ὁ Ὅμηρος ἔλεγεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι ζῶσι μακρότατον χρόνον ἐν νήσῳ νοσηρᾷ τεлмаτωδῇ καὶ προσβαλλομένη ὑπὸ ἐπιδημικῶν νόσων, παραγομένων ἐκ φυσιολογικῶν καὶ κλιματολογικῶν περιστάσεων, ἡδυνάμεθα νὰ ἐνδῶσωμεν ἄλλ' ὅμως ὁμιλεῖ περὶ κατοίκων νήσου ἥτις, βεβλῶς μὲν κατὰ τὸ διάστημα τοσούτων αἰώνων ἥλλαξε κατ' ἐπιφάνειαν, γυμνωθεῖσα τῶν φυτειῶν, ἀλλὰ πάντοτε μένει ἐν τῇ ἰδίᾳ γεωγραφικῇ θέσει, ἔχουσα εὐκραεστάτην ἀτμοσφαῖραν καὶ βλέπουσα ἔτι καὶ σήμερον τοὺς κα-

ναδικοί οἱ Σύριοι τότε. Ὁ Ἡρακλείδης, ἵνα φέρω προχείρως παραδειγμά τι, ἐν τῷ περὶ πολιτειῶν βιβλίῳ αὐτοῦ, λέγει περὶ τῶν Κείων ὅτι φθάνοντες εἰς βαθύτατον γῆρας ἐκουσίως ἐδηλυτῆριάζοντο. Τὰ αὐτὰ ἀναφέρει περὶ τῶν κατοίκων τῆς Massilia ὁ Βαλέριος Μάξιμος. Ὅτι δὲ ἡ νῆσος ὡς ὑγιεινὴ καὶ οὐχὶ βαλτώδης δὲν παράγει καχεκτικούς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τουναντίον ὑγιεστάτους καὶ μακροβίους, τοῦτο δὲν εἶνε ἀντικείμενον συζητήσεως καὶ ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Abbé dela Rocca ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ Σύριοι τῆς ἐποχῆς του ἐφθانون εἰς βαθὺ γῆρας καὶ ὅτι διεσώθη ἀρχαιοτάτη παράδοσις περὶ τῶν Συρίων ὅτι φθάνοντες εἰς βαθὺ γῆρας, ἐπιζήτουν τὸν θάνατον, ῥιπτόμενοι ἐκ τοῦ Γερουσίου ὅρους. Ἡ παράδοσις αὕτη δὲν εἶνε παρομοία πρὸς τὴν παρ' Ὁμήρῳ περὶ τῶν μακροβίων Συρίων ἐκτιθεμένην ;

τοίκους τῆς ὑγειεῖς καὶ φθάνοντας πολλάκις εἰς μακρὸν γῆρας, καίτοι ἐν γένει αἱ σύγχρονοι γενεαὶ, ἐφευροῦσαι πολλὰ μηχανήματα πρὸς εὐζωίαν καὶ εὐπάθειαν ἐπολλαπλασίασαν τὰ εἶδη τῶν νόσων ἤθελον δὲ καταστήσει εὐκολωτέραν τὴν εἰς τὸν θάνατον πορείαν, ἐὰν συγχρόνως δὲν ἐτελειοποιεῖτο καὶ ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη. Ἐκτὸς τοῦ παραδείγματος τῶν Κείων κλπ. μακροβίων, γενικώτερον ἂν ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα τῆς μακροβιότητος, δὲν θέλει μᾶς θέσει εἰς ἀπῆραν ἂν αὕτη ὑπῆρχεν ἐν τῇ ὑγιεινῇ νήσῳ Σύρῳ.

Πολλοὶ φυσιολόγοι καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων παραδειγμάτων ὁρμώμενοι παραδέχονται ὅτι ἡ διάρκεια τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς δύναται νὰ παραταθῇ ἐπέκεινα τοῦ αἰῶνος.

Εἰς πολλὰς ἀνθρωπολογικὰς συγγραφὰς ἀναφέρονται πλείονες ἢ τετρακισχίλιοι διαφορῶν ἐποχῶν ἀνθρωποι, ὑπερβάντες τὸ ἐκκτοςτόν. Τὴν διάρκειαν ταύτην τῆς ζωῆς πειράται νὰ ἀποδείξῃ καὶ ὁ πατὴρ τοῦ φιλέλληνος Φλουράνης, καθήγητῆς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν Παρισίοις ἐν τῷ συγγράμματί του De la longevité de la vie humaine et de la quantité de la vie sur le globe (τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν). Ἀλλὰ κατὰ τὸν Haller, τὸν Οὐφελάνδον, καὶ τὸν Βαν-Ὁβεν ὑπῆρξαν πλείστοι

Ὡστε καὶ ἡ ἀρχαιοτάτη εὐκαρπία καὶ γονιμότης τῆς νήσου μαρτυρεῖται καὶ ἡ σημερινή αὐτῆς κατάστασις ἐξηγεῖται ἐκ τῶν ἄνω καὶ τὸ μακρόβιον τῶν Συρίων δὲν εἶνε μῦθος τις, ἀλλὰ κοινὸν εἰς νῆσον εὐχραεστάτου κλίματος.

Β') Ὡς πρὸς τὰς λέξεις «καθύπερθεν Ὀρτυγίας»·

Ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ τούτου προσδιορισμοῦ ἠγέρθησαν δύο ἀμφιβολίαι· πρῶτον ἡ Σύρος ἐξεταζομένη ἐκ μέρους τῆς Ἰθάκης, ἔνθα ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς ὁ Εὐμαῖος δὲν κεῖται καθύπερθεν τῆς Ὀρτυγίας ἥτοι τῆς Δήλου, ἀλλ' ἐδῶθεν αὐτῆς· δεύτερον ἐκτὸς τῆς Δήλου, ἥτις καλεῖται Ὀρτυγία, ὑπῆρχε ποτε καὶ τι νησίδιον παρὰ τὰς Συρακούσας ἐπ' ἴσης Ὀρτυγία καλούμενον, ὥστε ἐνδεχόμενον νὰ ἡννόει ἐκεῖνο τὸ νησίδιον, πλησίον τοῦ ὁποίου πιθανὸν ἔκειτο ἄλλη νῆσος Συρία καλουμένη· ὡς πρὸς τὴν πρῶτην ἀμφιβολίαν, εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ Εὐμαῖος, ἐπειδὴ ὁμιλεῖ ἐν Ἰθάκῃ, ἔπρεπεν ἀκριβέστερον ἐκφραζόμενος νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Σύρος κεῖται ἐδῶθεν τῆς Δήλου καὶ ὄχι ἄνωθεν αὐτῆς.

ὑπερβάντες τὸ 150 ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἐκτὸς τῆς θεωρίας τῶν σοφῶν τούτων, ἤθελον προσθέσει λεπτομερῆ κατάλογον μακροβιωτάτων ἀνθρώπων, ἐκ τε τῆς ἐλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ιστορίας, ἐὰν ὑπῆρχε χώρος ἀρκετὸς ἐνταῦθα καὶ ἂν δὲν ἐφρόνουν πειστικωτάτας τὰς μαρτυρίας τοσούτων συγγραφέων, εἰς οὓς προστίθῃμι καὶ τὸν Πλίνιον ἐκτιθέμενον πλεῖστα παραδείγματα περιέργων μακροβίων Ῥωμαίων ὡς καὶ τῶν συζητησάντων τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλίματος καὶ τῆς διαίτης ἐπὶ τῆς ζωῆς, διότι κατὰ Πλούταρχον καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν καὶ κατὰ πάντα αἶρα μακρόβιοι γεγόνασιν ἄνδρες οἱ γυμνασίοις τοῖς καθήλουσι καὶ δικίτῃ τῇ ἐπιτηδειοτάτῃ πρὸς τὴν ὑγίαν χρώμενοι». «Ὡστε ὁ Ὅμηρος λέγων μακροβίους τοὺς Συρίους, δὲν ἀποδίδει μυθικὴν τινα ιδιότητα εἰς αὐτοὺς, ἀλλ' ἀπλῶς· λέγει ὅτι οἱ Σύριοι ἐφθάνον εἰς βαθὺ γῆρας. Ὑπάρχει δὲ παράδοσις ἐν Σύρῳ καθ' ἣν οἱ εἰς βαθὺ γῆρας φθάντες ἐπιπτον ἐκ τοῦ ὄρους Γερουσίου, ἥτοι ὄρους τῶν γερόντων. (Ἴδε Dela Rocca T. I, ch. II).

Ἄλλ' ἐξ ὅσων θέλω εἶπει ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν λέξεων τροπαὶ
 ἡ ἐλίοιο, θέλει καταδειχθῇ ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐπιρρεαζόμενος
 ἐκ τῆς θέσεως ἐν ᾗ ἔγραφεν, ἥτοι ἐκ τῆς Ἰωνίας, ἔθεσεν εἰς
 τὸ στόμα τοῦ Εὐμαίου τὰς λέξεις καθύπερθεν Ὀρτυ-
 γίας, ἐν ᾧ, ὡς πρὸς τὸν Εὐμαῖον ἐν Ἰθάκῃ εὕρισκόμενον, ἡ
 Σύρος κεῖται οὔτε ἄνωθεν τῆς Δήλου οὔτε ἐντελῶς κάτωθεν αὐ-
 τῆς, ἀλλὰ μᾶλλον πλαγίως τῆς Δήλου· δηλ. ἐὰν ἀχθῇ γραμμὴ
 εὐθεῖα ἀπὸ τῆς Δήλου μέχρι τῆς Ἰθάκης ἡ Σύρος δὲν πίπτει
 ἐντελῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης. Διὰ τὸν Ὅμηρον ὁμως, γρά-
 φοντα ἐξ Ἰωνίας, ἡ Σύρος πλέον δὲν κεῖται πρὸ τῆς Δήλου,
 ἀλλ' ἄνω αὐτῆς, ἥτοι καθύπερθεν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν μνημονευ-
 θέντα Rocca, ὁ Ὅμηρος τόσον ὡς πρὸς τὴν Ὀρτυγίαν (Δήλον)
 ὅσον καὶ πρὸς τὴν Ἰθάκην ἠδύνατο νὰ εἶπῃ ὅτι ἡ Σύρος κεῖται
 ὑπεράνω τῆς Ὀρτυγίας· τὸν δὲ λόγον τοῦτον δίδει βασίμως (1).
 Οἱ λεπτολογήσαντες ὁμως ἐπὶ τοῦ καθύπερθεν Ὀρτυγίας δὲν
 ἀντέκρουσαν καὶ τὴν γνώμην ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ οἰστρηλασίᾳ
 τῆς ποιητικῆς συνθέσεως προσηλοῦτο καὶ ἐπιρρεάζετο μᾶλλον
 ἐκ τῆς θέσεως ἐν ᾗ ἔγραφεν ἢ ἐκ τοῦ μέρους ἐνθα ὠμίλει ὁ
 Εὐμαῖος, μολονότι καὶ οὗτος δὲν ἔπεσεν εἰς προφανὲς γεω-
 γραφικὸν λάθος μὲ ὅλην τὴν ἀτέλειαν τῆς τότε γεωγραφίας.

(1) « ... Voici comment. Naturellement parlant la partie du globe la plus élevée, c'est de l'équateur, et les deux pôles forment ses parties laterales ; d' où il resulte que tout pays plus voisin de l'équateur qu' un autre, est aussi plus élevé et par conséquent au dessus. Or Syra, quoique placée au couchant de Delos, est en même temps plus meridionale ou plus rapprochée de l'équateur que cette île et Ithaque. Par conséquent tant par rapport à Ortygie ou Délos, que par rapport à Ithaque, Homère a pu dire que Syra est au dessus d' Ortygie. . . etc » (Ab. Dela Rocca, tr. comp. sur les ab. Tom. I. III.) Αὐτόθι ἐκτίθενται λεπτομερέστερόν τινες ἐκ τῶν περὶ τούτου γνωμῶν, ἃς συντόμως ἐνταῦθα ἐκτίθημι, φοβούμενος τὸν σχολαστικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ κεφαλαίου τούτου τῆς ἱστορίας.

Ἡ ἐν μέρει κατ' αὐτοὺς ἀτέλεια τοῦ γεωγραφικοῦ προσδιορισμοῦ καὶ ὁ ὑπερθεῖν Ὀρτυγίας συμπληροῦται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἰδίῳ στίχῳ

καὶ ὁ ὑπερθεῖν Ὀρτυγίας ὁ θιτροπαὶ ἡελίοιο,

ὅπερ ἐρμηνεύεται κατὰ τοὺς πλείστους ἀπέραντης Δήλου, πρὸς τὰ θυτικὰ αὐτῆς μέρος. Ἐὰν ὁ Ὁμηρος ἐπίστευεν ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πέραν τῆς Δήλου ἐκ μέρους τῆς Ἰθάκης ἐκλαμβανομένης, ὁ συμπληρωτικὸς προσδιορισμὸς ὁ θιτροπαὶ ἡελίοιο, θὰ ἦτο καθαρὰ ἀντίφασις· διότι προφανέστατον ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πρὸς δυσμὰς τῆς Δήλου.

Ἀλλὰ, κυρίως εἰπεῖν, ἡ ἐκ τῆς λέξεως Ὀρτυγίας καὶ ὁ ὑπερθεῖν ἀμφιβολία ἠγέρθη ἐκ τῆς ἀντιρρήσεως τοῦ διασήμεου Θειρσίου (Thiersch), εἰπόντος ὅτι δὲν ἐκαλεῖτο μόνον ἡ Δῆλος Ὀρτυγία ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι νησίδιον ἀπέναντι τῶν Συρακουσῶν, ὥστε ἐνδεχόμενον ὁ Ὁμηρος νὰ ἡγνόει τὴν παρ' ἐκεῖνο τὸ νησίδιον νῆσον Συρίην, περὶ ἧς ὁμοῦς οὐδεὶς μέχρι σήμερον γεωγράφος ἐποίησε λόγον. Εἰς δὲ τὴν εἰκασίαν ταύτην ἔφθασε, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐρμηνεύσῃ ἐπακριδῶς τὸ ὁ θιτροπαὶ ἡελίοιο. Ἐκ τούτων παρήχθη παρεμπύπτον ζήτημα, ἂν δηλαδὴ ὁ Ὁμηρος διὰ τῆς Ὀρτυγίας ἐννοεῖ τὴν Δῆλον, ἢ τὸ ἄλλοτε ὀνομασθὲν Ὀρτυγία παρὰ τὰς Συρακούσας νησίδιον. Ἐὰν δὲ λυθῇ τοῦτο ὑπὲρ τῆς Δήλου, προφανέστατα τότε ἡ Συρίη νῆσος εἶνε ἡ Σύρος, διότι ἄλλη νῆσος Συρία δὲν ὑπῆρξε περὶ τὴν Δῆλον.

Εὐτυχῶς πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου αἱ πηγαὶ εἶνε ἄφθονοι, πειστικαὶ καὶ ποικίλαι, διότι καὶ ἡ μυθολογία ἔρχεται ἐπικούρος καὶ ἡ ἱστορία καὶ οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι καὶ σχολιασταὶ καὶ οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων σχολιαστῶν, λεξικογράφων καὶ γεωγράφων, ἀποφαινόμενοι ὅτι Ὀρτυγία κυρίως ἐκαλεῖτο παλαιάτατα ἡ Δῆλος ἐν παρόδῳ δὲ τινες τῶν νεωτέρων λεξικογράφων ἀναφέρουσιν ὅτι ὑπῆρξε καὶ νησίδιόν τι παρὰ τὰς Συ-

ρακούσας, Ὀρτυγία καλούμενον, ξένον πρὸς τὴν μυθολογίαν, ἄγνωστον δὲ καὶ ἀφανὲς παραβαλλόμενον πρὸς τὴν ἱεράν Ὀρτυγίαν, τὴν μετὰ ταῦτα κληθεῖσαν Δῆλον (1).

Ὁ Στράβων ἐν τῷ περὶ Σύρου παραγράφῳ μνημονεύων τοῦ ὁμηρικοῦ στίχου Σ υ ρ ί η, Ὀ ρ τ υ γ ί η ς κ α θ ύ π ε ρ θ ε ν βεβαίωσεν ὅτι εἶνε ἡ νῆσος Σύρος· οὐδ' ἐξηγεῖ καὶ ὅτι Ὀρτυγία εἶνε ἡ Δῆλος, διότι κ' ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ἔτι διὰ τῆς Ὀρτυγίας ἡνόουν μόνον τὴν Δῆλον (2). Καὶ ὁ Λυκόφρων (3) καὶ ὁ Εὐστάθιος καὶ ἐν γένει εἰπεῖν πάντες οἱ ἀρχαῖοι σχολιασταὶ διὰ τῆς Ὀρτυγίας ἐννοοῦσι τὴν Δῆλον (4). Ἀλλὰ μήπως οἱ νεώτεροι γεωγράφοι καὶ λεξικογράφοι ἔχουσιν ἀμφιβολίας; τινὲς τούτων ἀπλῶς προσθέτουσιν ὅτι τοιοῦτο ὄνομα ἔφερε καὶ τὴ νησίδιον παρὰ τὸν λιμένα τῶν Συρακουσῶν (5).

Πᾶσα ἄλλη ἐρμηνεία τῆς λέξεως θέλει μᾶς φέρεи εἰς ἄτο-

(1) Ἡ Δῆλος ὠνομάζετο Ὀρτυγία ἕνεκα τῆς Ἀστερίας, μεταβληθείσης εἰς Ὀρτυγα καὶ πεσοῦσης εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἀποφύγη τὴν καταδίωξιν τοῦ Διός. Κατ' ἄλλους δὲ ὁ Ζεὺς μεταβληθεὶς εἰς Ὀρτυγα ἐξηπάτησεν ἐν Δῆλῳ τὴν Λητώ καὶ ἐντεῦθεν ἐκλήθη Ὀρτυγία· κατ' ἄλλους δὲ διότι τὸ πτηνὸν ὄρτυξ κατὰ πρῶτον ἐφάνη ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ καὶ κατ' ἄλλους διότι εἶχεν πολλοὺς ὄρτυγας καὶ ἔχει ἔτι ἡ Δῆλος. (Βλ. Απολλ. Α. Β' 4.— Ὑγῖνος Μύθ. 53 — Καλλ. εἰς Δῆλον 37—Ὀρτυγία Σταιρ. Αθην. ἐν γε Τομ. Α')—Ἐκ τῶν μυθικῶν τούτων παραδόσεων καταφαίνεται ὅτι καὶ τὸ πρῶτον ὄνομα τῆς Δήλου τοῦτο ἦτο περιβεβλημένον θρησκευτικόν τινα μῦθον, ἐφ' ᾧ καὶ μετὰ τὴν μετονομασίαν τῆς Δήλου διεκρίνετο ἔτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο.

(2) Στράβ. Γεωγρ. νῆσοι. σελ. 388 ἐκδ. Ch. Tauchnitz.

(3) Παραβ. Σχόλια εἰς Ὀδύσσειαν Καρ. Βαουγμάρτεν Κρουσίου ἐν στίχ. 404.

(4) Ὁμηρ. λεξικὸν μετάφρ. 1872 ἐν λ. Ὀρτυγία.

(5) Ἴδε τὰ λεξ. Σέϋλερ καὶ Κρουσίου — Meissas et Michelot, — Bochart, Chanaan Lib. I. — Despreaux sur Longin — Mad. Dacier ἐν Ab. Dela Rocca Ton, I. III, — Heinius αὐτόθι κλπ.

πον. Ἐὰν ὁ Ὅμηρος διὰ τῆς Ὀρτυγίας δὲν ἐννοεῖ τὴν Δῆλον ἀλλ' ἄλλην τινα νῆσον, ἐπεται ὅτι πλησίον τοῦ ἐν Συρακούσαις νησιδίου, Ὀρτυγία καλουμένου ποτε, ἔκειτο μία νῆσος Σύρος. Τί ἐγένετο αὕτη; ἐχάθη ὑπὸ τὴν θάλασσαν; Ὡστε ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκουσι τὴν ἀκριβῆ ἐρνηνείαν τοῦ κα θ ὑ π ε ρ θ ε ν Ὀ ρ τ υ γ ί α ς, ὁ θ ι τ ρ ο π α ῖ ἡ ε λ ί ο ι ο, προτιμῶσι νὰ πλάσωσι μίαν νέαν νῆσον Σύραν, ἣτις ἔκειτο πιθανῶς πλησίον τοῦ παρὰ τὰς Συρακούσας ἀγνώστου νησιδίου Ὀρτυγία, ἢ νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ τὴν Δῆλον διὰ τῆς ὀνομασίας Ὀρτυγία, ἣτις ἰδιαιτέρως εἶνε γνωστὴ τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔνεκα τῆς μυθολογικῆς παραδόσεως (1). Ἀλλ' ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ δὲν ἀναφέρει ἄλλην Ὀρτυγίαν καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ λειψιανοὶ ἐκδόται τοῦ Ὀμήρου ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐκδόσεων σημειοῦσιν ἐν παρενθέσει ἐν τῇ λέξει Ὀρτυγία τὴν λέξιν Δῆλον.

Ὡστε ὁ λόγος ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλη Ὀρτυγία (2) καὶ ὅτι πιθανὸν παρ' αὐτῇ νὰ ἔκειτο νῆσός τις Σύρος ἀπωλεσθεῖσα εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, εἶνε τόσον βάσιμος, ὅσον καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ ἰδανικὴν νῆσον, ἐν ᾧ θ' ἀποδειχθῇ καὶ ἐκ τῶν κατόπιν ὅτι ἐννοεῖ αὐτὴν ταύτην τὴν νῆσον τῶν Κυκλάδων.

Γ') Ἡ ἀμφιβολία ἣτις ἠγέρθη ἐκ τῶν λέξεων ὁ θ ι τ ρ ο π α ῖ ἡ ε λ ί ο ι ο, εἶνε ἡ σπουδαιότερα, ἐπενεγχοῦσα πολύλογον διαμάχην μεταξὺ τῶν φιλολόγων.

Τινὲς ἰσχυρίσθησαν ὅτι διὰ τούτων ἐννοεῖ ὁ Ὅμηρος ὅτι ἡ

(1) Παράβ. Ἀπολλοδ. Α. Β' 4.— Ὑγίν. Μυθ. 53— Βιργ. Αἰν. Γ. 73.— Σχολ. Ἀπόλλων. Δ. 308.— Ὀργυγία Αθ. Σταγειρ. Τομ. Α. σ. 232— Μυθολ. Κοντογ. ἐν Λητ.—

(2) Σημειωτέον ὅτι καὶ τῇ Ἐφέσῳ ἀποδίδεται ἡ ὀνομασία αὕτη. Ἀλλ' οὔτε ἡ Ἐφεσος, οὔτε τὸ παρὰ τὰς Συρακούσας νησίδιον ἡδύνατο παρ' ἀρχαίοις νὰ διακριθῇ μόνον διὰ τῆς ὀνομασίας ταύτης, ἐν ᾧ τὴν Δῆλον ἠγνόουν, μάλιστα οἱ ἀρχαιότεροι, καὶ μόνον διὰ τῆς λέξεως Ὀρτυγία.

ν ἤσος Συρίη κεῖται εἰς τὸ κέντρον τοῦ δίσκου τῆς γῆς, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἔδυνεν ὁ ἥλιος καὶ ὑπὲρ τῆς λύσεως ταύτης ἐτάχθησαν ὁ Nitzsch καὶ ὁ Grottefand. Ἕτεροι δὲ ἐν οἷς ὁ Bochart ὁ Muller, ὁ Heinius καὶ ἡ Κυρία Bacier παραδέχονται ὅτι διὰ τῶν τροπῶν τοῦ ἡλίου ἡνόει ὁ Ὅμηρος τὴν ὑπαρξιν ἀρχαιοτάτου ἀντροῦ ἐν Σύρῳ δεικνύοντος τὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου (ἡ λ ι ο τ ρ ό π ι ο ν). Τρίτη γνώμη ἦν ἐξήνεγκεν ὁ Εὐστάθιος, παρεδέχθησαν δὲ πολλοὶ ἐν οἷς ὁ Despreaux, ὁ Κρούσιος, ὁ Woud καὶ ἄλλοι, εἶνε ἡ ἐξῆς: διὰ τῶν ὁ θ ι τ ρ ο π α ῖ ἡ ε λ ι ο ι ο ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ ὅτι ἡ Σύρος κεῖται καθύπερθεν τῆς Δήλου ἔνθα κλίνει (τρέπεται) ὁ ἥλιος, ἥτοι πρὸς τὰ δυτικὰ αὐτῆς μέρη.

Ἡ πρώτη ἐρμηνεία φαίνεται ἐντελῶς ἀνυποστήρικτος, ὅτι δηλ. ἡ Σύρος ὑπολαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ὡς κέντρον τῆς γῆς, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου δύνει ὁ ἥλιος. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐρρίφθη εἰς τὸ μέσον ἐξ ἀνάγκης ὅπως ὑποστηρικτῇ ἡ γνώμη ὅτι ἡ ὁμηρικὴ Συρίη εἶνε νῆσος ἀνήκουσα εἰς τὴν μυθικὴν γεωγραφίαν(1). Διὰ τοῦτο ἡ γνώμη αὕτη ὀλιγίστους ἔχει στηρικτὰς οὐδὲ κρίνεται λίαν συζητήσιμος.

Ἡ δευτέρα ἐρμηνεία, ἣτις δὲν εἶνε τῶν νεωτέρων σχολιαστῶν γνώμη, ἀλλ' ἐμνημονεύθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ὡς ὑπάρχουσα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του, εὔρε πλειότερους προσηλύτους. Κατ' αὐτὴν ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ ὅτι ἐν Σύρῳ ὑπῆρχεν ἄντρον δεικνύον τὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου, ἥτοι ἡλιοτρόπιον. Ὁ Muller δι᾽ ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο τῆς Ὀδυσσεΐας εἶνε παρεμβεβλημένον ὑπὸ νεωτέρων ραψωδῶν, διότι, ὡς ὑποθέτει, ὁ Ὅμηρος δὲν ἠδύνα-

(1) Σχοίμαν. Ἑλλ. Ἀρχαιολ. Ὁμηρ. Ἑλλάς. Εἰσαγ. μεταφρ. σ. 60 σημ. 4. Εκκεῖ λέγει ὁ Σχοίμανος ὅτι ὁ W. C. Clark ἐχαρακτήρισεν τὴν Σύρον ὡς μυθικὴν, ἀλλὰ τὴν γνώμην ταύτην δὲν ἀνασκευάζει, διότι δὲν εἶχεν ἐτι ἰδεῖ τὸ βιβλίον τοῦ Clark ἀλλ' ἀπλῶς ἔλαβε πληροφορίαν παρὰ τοῦ Κουρτίου, ὅτι ὁ Clark ἀπέδειξεν ὅτι ὁ Ὅμηρος ὁμιλεῖ περὶ μυθικῆς τιнос νήσου!

το νὰ γνωρίζῃ τὸ ἐν Σύρῳ ἡλιοτρόπιον τοῦ Φερεκύδους, ὅπως δὴποτε ὁμῶς πείθεται ὅτι διὰ τοῦ ὅ θ ι τ ρ ο π α ῖ ἡ ε λ ί ο ι ἐννοεῖται ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Σύρῳ ἡλιοτρόπιον. Ἀλλ' ὁ Bochart ἐξηγεῖ τοῦτο, ἀποκρούων τὴν ἀντίρρησην τοῦ ἀναχρονισμοῦ, διὰ τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι πρὸ τοῦ Φερεκύδους οἱ ἐν Σύρῳ παλαιάτατοι Φοίνικες, ἐμπειρότατοι περὶ τὴν ἀστρονομίαν, εἶχον κατασκευασαί ἐν Σύρῳ ἡλιοτρόπιον κατὰ τὰς περὶ ἡλιοτροπίου γνώσεις τῶν Φοινίκων, οἵτινες κατεσκεύαζον τοιαῦτα καὶ πρὸ τοῦ ἐν τῇ Ἀγίᾳ γραφῇ μνημονευομένου ἡλιοτροπίου τοῦ Ἀχάξ καὶ ἐπεὶ δὴ, προσθέτει ὁ Bochart, ἡλιοτρόπιον ἐν Σύρῳ ἦτο θαυμασιώτατον τι ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, ὃ Ὅμηρος πολυπράγμων καὶ πολυμαθέστατος ἀνὴρ, σημειοῖ τοῦτο ὡς διακρίνον τὴν νῆσον ταύτην (1).

(1) Ἴδε τὴν Συγγρ. Chanaan, lib. I. cap. 14. Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶνε σχεδὸν πολλοὶ πολυμαθέστατοι ἄνδρες ὧν τὰς σχετικὰς εἰκασίας ἀνάγνωθι ἐν Abbé Dela Rocca Tom. I. chap. III. Αὐτόθι δύναται τις νὰ ἴδῃ καὶ τὴν γεωγραφικὴν ἄγνοιαν τῶν πλείστων φιλολόγων ὑποστηρίζοντων ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πρὸς ἀνατολὰς καὶ οὐχὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Δήλου, ὅπερ διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Σύρου εἶναι ἀρκούντως ἀστείον.

«Μὲ ὅλον τὸ σέβας, γράφει ὁ ἐν Σύρῳ διατρίψας Dela Rocca πρὸς τὴν πολυμαθειαν τῆς σοφῆς Dacier, ἡ φιλαλήθεια δὲν μοι ἐπιδέχεται νὰ συνταχθῇ τῇ γνώμῃ τῆς, καθ' ὅσον καὶ αὕτη καὶ ὁ Bochart καὶ πάντες οἱ γεωγράφοι, οἵτινες θέτουσιν τὴν Σύρον πρὸς ἀνατολὰς τῆς Δήλου, πλανῶνται. Καὶ ὁ Πτολεμαῖος πίπτει εἰς τὴν ἰδίαν πλάνην. Τὸ κατ' ἐμὲ δύναμαι νὰ θεβαιώσω ὅτι ἡ οἰκία μου ἐν Σύρῳ ἐβίβη περὶ τὴν Δῆλον οὕτως ὥστε, ὅταν τὴν πρῶτάν, τουλάχιστον κατὰ τὸν μῆνα τοῦ Ὀκτωβρίου, Φεβρουάριον, εὐρισκόμενῃ εἰς τὸ παράθυρον ἢ τὴν θύραν, ὁ ἥλιος ὑφούμενος ὀπισθεν τῆς νήσου ταύτης, ἦτο ἀκριβῶς ἀπεναντί μου. . . » (Abbé Dela Rocca Tom. I. III.) Φρονῶ ἀνάξιον λόγον νὰ ἐνδιατρίψω περὶ τὴν ἀποδειξιν ταύτην ὅτι δηλαδὴ ἡ Σύρος κεῖται πρὸς δυσμὰς καὶ οὐχὶ πρὸς ἀνατολὰς, τῆς Δήλου. Εἰς τοιαύτην ἀστείαν

Μολονότι καὶ ἡ γνώμη αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τινων βάσεων, διότι οἱ Φοίνικες πράγματι μετέδωκαν τοῖς Συρίοις πολλὰς αὐτῶν δοξασίας καὶ γνώσεις, ἐξ ὧν καὶ ὁ Φερεκύδης κατόπι· ὠφελήθη, οὐχ ἥττον ὀρθοτέρα καὶ φυσικωτέρα ἐρμηνεία μοι φαίνεται ἡ τρίτη, ἥτοι ἡ τοῦ Εὐσταθίου, ὃν παρηκολούθησαν οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων γεωγράφων καὶ λεξικογράφων, ὅτι δηλαδὴ διὰ τῶν ὁ θ ι τ ρ ο π α ῖ ἡ ε λ ῖ ο ι ο, ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ ὅτι ἡ Σύρος κεῖται καθύπερθεν τῆς Δήλου πρὸς τὰ δυτικὰ αὐτῆς μέρη, ἥτοι ὑπεράνω καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Δήλου. Καὶ πράγματι ἐάν ᾔηνε βέβαιον ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐπιρρεασθεὶς ἐκ τοῦ μέρους τῆς Ἰωνίας, ἐν ᾗ ἐποίει, ἠθέλητε νὰ προσδιορίσῃ ὅτι ἡ Σύρος κεῖται ὑπεράνω τῆς Δήλου καὶ πρὸς δυσμὰς αὐτῆς κάλλιστα ἔθηκε τὸν στίχον: «καθύπερθεν Ὀρτυγίης, ὅθι τροπαὶ ἡελίοιο.» καὶ οὕτω συνεπλήρωσε τὴν τοποθεσίαν τῆς νήσου, ἥτις θὰ ἦτο ἀτελής μόνον διὰ τοῦ κα θ ὑ π ε ρ θ ε ν Ὀ ρ τ υ γ ῖ ης· ὥστε καὶ ἡ δευτέρα ἀμφιβολία περὶ τῆς ταυτότητος τῆς νήσου ἔνεκα τῶν λέξεων ὁ θ ι τ ρ ο π α ῖ ἡ ε λ ῖ ο ι ο, οὐ

αν πλάνην πίπτουσιν ὅσοι φιλόλογοι ἐξετάζουσι τοὺς τόπους, τουλάχιστον γεωγραφικῶς, ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ των καὶ διὰ μόνης τῆς γραμματικῆς. Τὸ ἀστειὸν εἶνε ὅτι οἱ δισχυρισθέντες ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πρὸς ἀνατολὰς τῆς Δήλου τοσοῦτον εἶνε πεπεισμένοι περὶ τούτου, ὥστε εἰρωνεύονται τὸν πολυμαθέστατον σχολιαστὴν τοῦ Ὀμήρου Εὐστάθιον, ὅστις ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πρὸς δυσμὰς τῆς Δήλου· «... il est absolument faux, λέγει ἡ διάσκημος Dacier, que l'île de Syra soit au couchant de l'île de Delos...» !! Ἐάν ἡ Κυρία Dacier, ἡ διαφιλονεικοῦσα δικαίως τὰ πρωτεῖα τῆς πολυμαθείας καὶ κριτικῆς μετὰ τὴν Στάελ, ἤρχετο τότε μέχρι τῆς Δήλου, θὰ ἔβλεπεν ὅτι ὁ ἥλιος δὲν ἀνατέλλει ὀπισθεν τῆς Σύρου, οὔτε δύνει ὀπισθεν τῆς Δήλου καὶ θὰ ἠρρυθία διότι εἰρωνεύθη τὸν σοφώτερον καὶ πολυμαθέστερον κριτικὸν Εὐστάθιον, ὅστις ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀγρὸν ἀγράφει διὰ τὰς παρρησίας ἐπικρίσεις, θὰ ἦτο ἀνκμφιβόλως ἀνεγκινὸς καὶ ἀνεξίκακος ὡς ἀρχιεπίσκοπος !

μόνον αἴρεται, ἀλλὰ μετατρέπεται εἰς πεποιθήσιν ὅτι αὐτὴ εἶνε ἡ ὁμηρικὴ Σύρος καὶ εἶνε ἔτι ἀξιοθαύμαστος διὰ τὴν ἀκρίθειάν του ὁ Ὅμηρος, προσθεὶς τὰς λέξεις ταύτας.

Δ') Ὀλίγα θὰ εἴπω περὶ τῆς τετάρτης ἀμφιβολίας, ἥτοι περὶ τῆς πορείας τῶν πειρατῶν Φοινίκων, οἵτινες ἂν ἔφευγον ἐκ τῆς Σύρου διὰ τὴν Φοινίκην μὲ οὐριον ἄνεμον δὲν ἤθελον παρασυρθῇ εἰς τὴν Ἰθάκην, ἀλλὰ τουλάχιστον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἂν μὴ καὶ περαιτέρω. Τίς μᾶς βεβαιοῖ ὅτι οἱ πειραταὶ Φοίνικες, ἐλθόντες ἐκ Φοινίκης καὶ ἀρπάσαντες ἐκ Σύρου τὸν Εὐμαιον καὶ τὴν φοίνισσαν τροφὸν του, διηυθύνοντο πάλιν εἰς τὴν Φοινίκην; Οὗτοι πειρατικῶς ἐξασκοῦντες τὴν ἐμπορίαν, πανούργως ἐξαπατήσαντες τὴν Φοίνισσαν ἀπῆλθον τῆς Σύρου μὲ οὐριον ἄνεμον ἵνα πωλήσωσιν ἀλλαχοῦ καὶ αὐτὴν καὶ τὸν Εὐμαιον. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἀρπαγῆς δύναται τις νὰ ἴδῃ τὸν πανούργον τρόπον, ὃν μετεχειρίσθησαν ὅπως ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ των. Ἀλλ' ἂφ' οὗ ὠρκίσθησαν ὅτι θὰ ἐπαναφέρωσι τὴν δούλην φοίνισσαν εἰς τὴν Φοινίκην, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μὴ τηρήσωσι τὸν λόγον καὶ νὰ μὴ ἀποπλεύσωσι διὰ τὴν Φοινίκην; That's the question! Δεν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς εἰς τίνα σχολιαστὴν ἀνέγνωσα τὴν ἀπορίαν ταύτην· ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶ τὸν λόγον τῆς ἀπορίας των νομίζω ὅτι ἐπλανήθησαν μεγάλως πιστεύσαντες ὅτι ἄνθρωποι πειραταί, π ο λ υ π α ί π α λ ο ι, τ ρ ῶ κ τ α ι κατὰ τὸν παρ' Ὁμήρῳ Εὐμαιον, ἀρπάσαντες διὰ πανούργων τρόπων καὶ τὴν δούλην καὶ τὸν Εὐμαιον ἤθελον ἐπιστρέφει εἰς Φοινίκην, ἵνα παραδώσωσι τὴν δούλην εἰς τοὺς γονεῖς των τηροῦντες οὕτω τὴν ἔνορκον ὑπόσχεσιν αὐτῶν!

Ἀρκεῖτις ν' ἀναγνώσῃ τὴν προεκτεθεῖσαν διήγησιν τῆς ἀρπαγῆς τοῦ Εὐμαίου καὶ ἀμέσως θὰ ἐννοήσῃ καὶ ἐκ τῶν ἐπιθέτων, ἃ τοῖς ἀποδίδει διὰ τοῦ Εὐμαίου ὁ Ὅμηρος καὶ ἐκ τοῦ τρόπου μεθ' οὗ διηγεῖται ὁ Εὐμαιος τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀρπαγὴν του, ἂν πειραταὶ τοιοῦτοι ἀπαταιῶνες, πλεονέκται, πανούργοι καὶ ἀπλούσερον εἰπεῖν, τετραπερασμένοι (τ ρ ῶ κ τ α ι, π ο λ υ π α ί π α λ ο ι

πολύδρις κλπ.) ἤθελον τηρήσει ἱποτικῶς τὸν λόγον των καὶ ἐπαναφέρει τὴν δούλην εἰς τὴν Φοινίκην! Οἱ πειραταὶ οὗτοι ἀφ' οὗ ἀπέτυχον ὑπερωπεύοντες καὶ ἐπιδεικνύοντες ἀθურματα καὶ πραγματείας εἰς τὴν δούλην τροφόν, ἵνα τὴν δελεάσωσιν, ἡναγκάσθησαν ἐνόρκως νὰ ὑποσχεθῶσιν ὅτι θὰ τὴν μεταφέρωσιν εἰς τὴν πατρίδα της, ἕως οὗ τὴν ἤρπασαν μετὰ τοῦ Εὐμαίου καὶ, ἀμέσως ἐκπλεύσαντες μὲ οὐριον ἄνεμον, μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἔπεσαν εἰς τὴν Ἰθάκην, ὅπου ἀμέσως ἐπώλησαν τὸν Εὐμαίον, μὴ προφθάσαντες νὰ πωλήσωσιν καὶ τὴν τροφόν του, ἥτις καὶ ἐκ τῆς κακοπαθείας καὶ πιθανῶς ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἀπάτης τῶν πειρατῶν ἐξέπνευσε κατὰ τὸν πλοῦν.

Ἡ ἀμφιβολία λοιπὸν αὕτη εἶνε ἡ μᾶλλον ἀβάσιμος, ὡς στηριζομένη ἐπὶ ἡθικῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν φοβεροὶ ἀπαταιῶνες πειραταὶ προϋτίθεντο νὰ τηρήσωσι τὸν λόγον των καὶ ἐπανέλθωσιν εἰς Φοινίκην, μόνον διότι τὸ ὑπεσχέθησαν εἰς τὴν δούλην ἐκείνην, πεσοῦσαν θῦμα τῆς εὐπιστίας της· ὥστε καὶ ἡ ἀμφιβολία αὕτη, κυρίως εἰπεῖν, στηρίζει τὴν πεποιθήσιν ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ τὴν νῆσον τῶν Κυκλάδων· διότι οἱ πειραταὶ οὗτοι ἐλθόντες ἐκ Φοινίκης καὶ ἀρπάσαντες τὸν Εὐμαίον καὶ τὴν τροφόν του διὰ μυρίων πανουργιῶν ἀπέπλευσαν καὶ μὲ οὐριον ἄνεμον ἔφθασαν ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν εἰς τὴν Ἰθάκην· τοσαύτη δὲ πράγματι εἶνε ἡ μεταξὺ Σύρου καὶ Ἰθάκης ἀπόστασις διὰ τὴν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ναυτιλίαν.

Δ') Τελευταῖον ἐπιχείρημα τῶν ἀρνούμενων τὴν ταυτότητα τῆς νήσου εἶνε τὸ ὄνομα αὐτῆς, διότι, λέγουσιν, ὁ Ὅμηρος δὲν ὀνομάζει αὐτὴν Σύραν ἢ Σύρον ἀλλὰ Σ u ρ ί η ν, ἥτοι Σ u ρ ί α ν. Ἐν τῷ περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου κεφαλαίῳ ἐξέθηκα πολλὰς περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου παρατηρήσεις, ἃς συνοψίζω ὡς ἑξῆς.

Ἐν πρώτοις εἶνε γνωστότατον ὅτι ὁ Ὅμηρος συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ἐπιθετικῶς καὶ πόλεις καὶ μέρη τῆς γῆς· ὡς καὶ σήμερον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἀντί: ἡ νῆσος τῆς Νάξου, ἡ Νάξια, ἀντί: ἡ γῆ τῆς Ἀττικῆς Ἀττικὴ γαῖα καὶ οὕτω κα-

θεξῆς, χαρακτηρίζοντες μέρος τι ἐκ τοῦ ὅλου ἢ ἐκ τῶν κατοίκων, ὡς Κορινθία ἤτοι γῆ εἴτε μέρος τῶν Κορινθίων ἢ τῆς Κορίνθου, οὕτω καὶ παρ' Ὀμήρῳ συνηθέστατα ὀνομάζεται τόπος τις ἢ ἐκ τῶν κατοίκων, ἢ ἐκ τῶν ἀποίκων, ἢ ἐκ τοῦ μείζονος μέρους εἰς ὃ περιέχεται, οἷον ἡ πόλις τοῦ Ἄργους, Ἀργεῖον πτολίεθρον, Πριάμου πόλις κ.λ.π. ὥστε οὐδόλως ἀπίθανον νὰ ἐτέθη παρ' Ὀμήρῳ ἡ νῆσος Συρίη, ἀντὶ νῆσος Σύρα ἢ Σύρος ἢ νῆσος τῶν Συρίων.

Δεύτερον, γνωστὸν καὶ εἰς τοὺς μείρακας τῶν γυμνασίων ὅτι ὁ Ὀμηρος παρενθέτει χάριν τοῦ μέτρου καὶ τῆς φρασολογίας ἐν καὶ δύο ἐνίοτε φωνήεντα ὡς τὸ Θράκη γίνεται ἰωνικῶς Θρήκη, παρεμβάλλεται ἐν ἰῶτα, Θρηίκη, παρεμβάλλεται καὶ δεύτερον ἰῶτα ἐνίοτε καὶ γίνεται Θρηική. Τέλος ἡ νῆσος Ψύρα παρ' Ὀμήρῳ Ψύρη καὶ Ψυρίη νῆσος, ἀκριβῶς ὅπως τὸ Σύρα, Σύρη, Συρίη νῆσος. Ὡστε καὶ ἡ ἀμφιβολία αὕτη εἶνε ἀναξία μείζονος συζητήσεως. Τοῦτο μόνον προστίθῃμι ὅτι ἅπαντες οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι καὶ σχολιασταὶ τοῦ Ὀμήρου ἐρμηνεύοντες τὸ περὶ Σύρου χωρίον τῆς Ὀδυσσεΐας ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ ἀποφαίνονται ὅτι ὁ Ὀμηρος διὰ τῆς καθύπερθε τῆς Ὀρτυγίας κειμένης νήσου Συρίης ἐννοεῖ τὴν νῆσον τῶν Κυκλάδων Σύρον, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐξέθηκα (1).

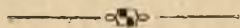
(1) Ἰδὲ τὸ Γ' κεφάλαιον τῆς παρούσης ἱστορίας. Ἐνταῦθα προστίθῃμι περικοπὴν τῆς πρὸς ἐμὲ ἐπιστολῆς τοῦ ἐλλογίμου Κυρ. Μ. Δέφφνερ, ὑφηγητοῦ τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας ἐν τῇ ἡμετέρῳ πανεπιστημίῳ, ἣν ἐλάβον μετὰ τὴν τύπωσιν τοῦ περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου κεφαλαίου. Ὁ Κύρ. Δέφφνερ ἐτυμολογῶν τὸ ὄνομα τῆς νήσου προβαίνει καὶ περαιτέρω, ἥτοι ἀνέρχεται εἰς τὸν κύκλον τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν, αἵτινες εἶνε αἱ πηγαὶ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν: « . . . Σπουδάζων καὶ μελετῶν ἐσχημάτιζα μίαν γνώμην περὶ τῆς παραγωγῆς τῆς λέξεως Συρος, τὴν ὁποίαν σὰς ὑποβάλλω . . . Καλὸν καὶ ἀσφαλὲς νὰ μένωμεν ἐντὸς τοῦ κύκλου τουλάχιστον τῶν

Ἐκ πάντων τούτων καταδείκνυται ὅτι αἱ ἀμφιβολίαι αἱ ἐγερωθεῖσαι περὶ τῆς ταυτότητος τῆς νήσου οὐ μόνον δὲν προήλθον ἐξ ἀκριβοῦς ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῆς γεωγραφίας, ἀλλὰ συντελοῦσι μάλιστα ὅπως ἀφαιρέσωσι τὸν ἐλάχιστον δισταγμὸν ὅτι ἡ νήσος Συρίη εἶνε αὐτὴ αὕτη ἡ νήσος τῶν Κυκλάδων. Τολμῶ δὲ νὰ μὴ ἔχω τὸν ἐλάχιστον περὶ τούτου δισταγμὸν, διότι τὸ ζήτημα τῆς ταυτότητος τῆς νήσου δὲν εἶνε καθαρῶς φιλολογικόν, ἀλλὰ ζήτημα λυόμενον οὐχὶ ἐν τοῖς μεμαχρυσμένοις σπουδαστηρίοις τῶν φιλολόγων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐπιτοπίου ἐξετάσεως τῆς νήσου, ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως, ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου ἐξηγούσης τὸν λόγον τῆς διαφορᾶς τῆς ἀρχαίας καὶ σημερινῆς φυσιολογικῆς καταστάσεως καὶ ἐκ τῆς πεποιθήσεως τῶν ἀρχαίων οὐδόλως ἀμφισβητησάντων τὴν ταυτότητα αὐτῆς (1).

Ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν. Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὰ λατινικὰ ὀνόματα πόλεων τὰ ἀρχίζοντα ἀπὸ S, εὐρίσκομεν μεταξὺ ἄλλων: Sora πόλις τῶν Οὐόλσκων, Sorrentum, πόλις τῆς Καμπανίας. Ἑλληνικὰ ὀνόματα πόλεων εἶνε: Συρακοῦσαι, Σύρνα πόλις τῆς Καρίας, Σύρος. Τὰ λατινικὰ ὀνόματα παράγονται ἀπὸ τὴν ῥίζαν *suar, sur*, ἣτις σημαίνει *λάμπω, στίλλω*, εἶμαι λευκός. Εἰς αὐτὴν τὴν ῥίζαν ἀνάγονται ἐκ τῆς σανοκριτικῆς τὸ ὄνομα τοῦ ἡλίου *suras* κτλ. . . Γράψατέ μοι τὴν γνώμην σας. . . » Ἄλλ' ἡ γνώμη μου περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως ταύτης, μορφωθείσα ἐκ τῶν κρίσεων ἐπ' αὐτῆς πολυμαθῶν ἀνδρῶν ἐξετέθη ἐν τῷ Γ' κεφαλαίῳ. Τοῦτο ῥητέον ἐνταῦθα ὅτι ἡ μὲν ἐτυμολογία τῆς λέξεως ἐκ τῆς Ἰνδογερμανικῆς ἐρεῖδεται ἐπὶ τῶν γενικῶν βάσεων τῆς παραγωγῆς τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ἡ δὲ ἐκ τῆς φοινικικῆς παραγωγῆς στηρίζεται καὶ ἐκ τῶν ἱστορικῶν λόγων, οἵτινες ἐξετέθησαν ἐκεῖ.

(1) Πλήττων σπεύδω νὰ κλείσω τὸ κεφάλαιον τοῦτο, λέγω δὲ πλήττων, διότι ὡς ἐκ τοῦ θέματος φοβοῦμαι μὴ ἐμπέσω εἰς γραμματολογικὴν σχολαστικότητα. Ὅταν βλέπῃ τις ὅτι οἱ ἐκφράσαντες ἀμφιβολίας περὶ τῆς ταυτότητος τῆς νήσου ταύτης, ἔχουσιν ἀκράδαν-

Εἶδομεν δὲ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ περὶ μακροβιότητος τῶν Συρίων ὁμηρικὴ παράδοσις ἐσώζετο ζωηρὰ μέχρι τῶν μέσων αἰώνων καὶ πρὸ ὀλίγων ἔτι χρόνων. Ὅτι δὲ βεβαιοῦται ἀριδῆλως ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἱστορίας πᾶν ὅ,τι λέγει ὁ Ὅμηρος περὶ Σύρου, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς πληροφορίας ἣν δίδει ἡμῖν ὅτι δηλαδὴ ὑπῆρχον δύο πόλεις ἐν τῇ νήσῳ, ὅπερ εὕρισκεται εἰς πλήρη συνάφειαν μὲ τὰ πράγματα, διότι θέλομεν ἰδεῖ ἐκ τοῦ ἐπομένου κεφαλαίου ὅτι πράγματι ὑπῆρχον δύο πόλεις ἐν τῇ νήσῳ ἀπὸ τῆς παλαιτάτης ἐποχῆς, ὅπερ προκαλεῖ καὶ πάλιν τὸν ὑπὲρ τοῦ Ὁμήρου θαυμασμὸν διὰ τὴν γεωγραφικὴν αὐτοῦ πολυμάθειαν καὶ τὰς ἐν ὀλίγαις λέξεσιν θαυμασίας αὐτοῦ περιγραφάς.

τον πεποιθήσιν ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πρὸς ἀνατολάς τῆς Δήλου καὶ ὄχι πρὸς δυσμὰς, δύναται νὰ κρίνῃ κατὰ πόσον ἐξήτασαν οὗτοι τὰ πράγματα ἐμβριθῶς καὶ ἐκ τοῦ πλησίον. Εἶμαι πεπεισμένος καὶ δὲν ἔχω νὰ δώσω εἰς κανένα διδάσκαλον ἐκτενεστέρας περὶ τούτου εὐθύνας ὅτι ἡ ἀμφιβολία περὶ τῆς νήσου Συρίας αἰτίαν ἔσχε τὴν ἐπίδειξιν τοῦ νεωτερισμοῦ διότι σήμερον νεωτερισμὸς θεωρεῖται καὶ πνεῦμα ἀνώτερον ἢ ἀμφισβήτησις θεμάτων ἀποδεδειγμένων. Μήπως δὲν ἠρνήθησαν τὴν ὑπαρξίν τοῦ Ὁμήρου, τὴν ὑπαρξίν τῆς Τροίας, τὴν ὑπαρξίν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, τὴν γνησιότητα τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων; μήπως ἐσχάτως ὁ Cobineau δὲν ἠρνήθη τοὺς ἐν Ἑλλάδι περσικοὺς πολέμους, θέλων ν' ἀποδείξῃ ὅτι αἱ ἐν Μυκῶνι καὶ Πλαταιαῖς μάχαι εἶνε παραμύθια τῶν Ἑλλήνων, ὅτι οὐδέποτε συνέβη ἐν Σαλαμῖνι ἑλληνοπερσικὴ ναυμαχία; (!) Εὐτυχῶς οἱ διασημότεροι τῆς Γερμανίας καὶ Γαλλίας ἄνδρες ἀπεστόμωσαν τοὺς καινοτόμους τούτους τῆς ἱστορίας καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τεθεῖσα ὑπὸ ἀμφισβήτησιν νῆσος Σύρος εὗρεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ διασημοτάτους προμάχους, ἀποκρούσαντας τὰς γνώμας των, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶνε καὶ ἡ πεποιθήσις ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πρὸς ἀνατολάς τῆς Δήλου!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Αἱ δύο ἀρχαιότεραι τῆς νήσου πόλεις.

Καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ὀμηρικῇ περιγραφῇ τῆς Σύρου ὁ στίχος :

Ἐνθα δύο πόλεις, δίχα δὲ σφισι πάντα δέδασται,
ὑπάρχουσιν ἀναμφισβήτητοι ἀποδείξεις ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν ὑπῆρχον ἐν τῇ νήσῳ δύο πόλεις, ὧν ἡ μὲν ἔκειτο ἔνθα καὶ ἡ σημερινὴ Ἑρμούπολις ἡ δὲ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν παραλίων θέσεων Π ο σ εῖ δ εῖ α καὶ Φ οῖ ν ι κ α ς.

Ἀρχομαι ἀπὸ τῆς δευτέρας ἥτοι τῆς ἐν Ποσειδείοις καὶ Φοίνικι, ἥτις καίτοι ἀρχαιότερα καὶ πιθανῶς μεγαλειτέρα τῆς ἐτέρας, ταχύτερον ὅμως ἔνεκα πολλῶν λόγων ἐξηφανίσθη καὶ διὰ τοῦτο ὀλιγώτερα ἔχνη τῆς ὑπάρξεως τῆς ἀφῆκε.

Πρὶν ἐκθέσω τὰ ἐκ τῶν ἰδίων παρατηρήσεων συμπεράσματα ἀναγράφω ἐνταῦθα τὰς ἀρχαιολογικὰς παρατηρήσεις ὅσαι περὶ τούτου πρὸ δεκαετίας λεπτομερῶς ἐξετέθησαν ἐν τῷ ἀρίστῳ τῆς Γαλλίας ἀρχαιολογικῷ συγγράμματι, τῇ Revue archeologique (1). Αἱ ἀρχαιολογικαὶ αὗται μελέται εἶνε ἔτι πλέον σπουδαιότεραι διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Σύρου, καθ' ὅσον ἐγένοντο πρὸ δεκατριῶν ἐτῶν ὅτε τὰ ἔχνη τῆς ἀρχαίας ἐν Φοίνικι καὶ Ποσειδείοις πόλεως ἦσαν καταφανέστερα, ἐν ᾧ δυστυχῶς κατὰ τὸ ὀλιγοετές ἀπὸ τότε διάστημα ἐξηφανίσθησαν τὰ περισσότερα αὐτῶν.

« Ἐπὶ τῆς ἀντικειμένης τῇ πόλει τῆς Σύρου ἀκτῆς εἶνε λιμὴν τις σημειούμενος ἐν τοῖς πίναξι λ ι μ ῆ ν Δ ε λ α γ ρ ά τ σ ι α, ἐκ τοῦ ὀνόματος παρεκκλησίῳ ἀφιερωμένου τῇ Παναγίᾳ τῆς Χάριτος. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε ἄγνωστον εἰς τοὺς ἐγγχωρί-

ους καλοῦντας τόν τε λιμένα καὶ τὴν θέσιν **Ποσειδεῖα** (1), ἐξ
οὗ ἐν τῇ ἐπισήμῳ γλώσσῃ ἐπλάσθη τὸ **Ποσειδονία** παρα-
λόγως, διότι τὸ δημοτικὸν ὄνομα **Ποσειδεῖα** εἶνε αὐτὸ τὸ
ἀρχαῖον **Ποσειδεῖα**, ἥτοι τόπος ἡ ναὸς ἱερὸς τῷ Ποσειδῶ-
νι (2). Τὸ δὲ αὐτόθι ὑπερτεῖνον ὄρος καταλήγει εἰς ἄκραν κλει-
ουσάν μὲν τὸν λιμένα, ἀποχωρίζουσάν δὲ αὐτὸν ἐτέρου τινος
παρακειμένου· τοῦτο δὲ ἐξηγεῖ ἱκανῶς τὸ πληθυντικὸν **Ποσει-
δεῖα**· ὁ δὲ δεύτερος ἐκεῖνος λιμὴν καλεῖται σήμερον **Φοῖνι-
κας**. Αὕτη λοιπὸν ἡ ἀκτὴ μετὰ τῶν δύο αὐτῆς λιμένων προσ-
φυστάτῃ εἶνε εἰς θέσιν ἀρχαίου δήμου, ἐνδεικνυμένου πρό-
τούτοις διὰ πολλῶν φανερῶν λειψάνων, ὧν τινα συνέλεξα.

α. Λείψανα προκυμαίας ἀνευ χαρακτῆρος, ἧς ὁμως ἡ βάσις
πολλαχοῦ εἶναι ἀρχαία· πρὸς βορρᾶν δὲ μετὰ τινα βήματα εὐ-
σκονταί.

β'. Δώριον κιανόκρανον ἐκ παρίου λίθου ἐκ τῶν νῦν καλο-
μένων λατομείων τοῦ Ἀγ. Μηνᾶ, οὔτινος ἡ διάμετρος εἶναι
Ο μ. 40. σώζει δὲ τὴν ἀρχὴν εἰκοσιδύο διαξυσμάτων καὶ τρι-
δακτυλίων μετ' ἐντομῆς πρὸς συναρμογὴν ἐν τῷ μέσῳ.

γ'. Συννομοί τινες λίθοι.

δ'. Βάθρον κιονοειδὲς ὕψους 1 μέτρου, διαμέτρου **Ο μ. 37**,
τὰ κοιλώματος ἐν τῷ μέσῳ καὶ αὐλακος πρὸς ἐγχυσιν μολύβδου.

ε. Βωμίσκος κυλινδροειδὲς μετὰ βουκράνων καὶ ἐγκαρπί-
ῳ ὕψους **70 Ο μ.**, διαμέτρου δὲ **Ο μ. 40**, τὸ δὲ μάρμαρον εἶναι
πιθανῶς ἐκ Νάξου.

(1) Revue archeologique, nouvelle serie 3me année X. Octo-
βριος 1890. Σύρας ὑπὸ Γ. Γ. Παπαδοπούλου μεταφ. Πανδ. Τομ. Ις 1

(2) Σημειωτέον ὅτι ὑπὸ τὸνομα τοῦτο καὶ μάλιστα ἰωνικῶς
σημαίνει (ὡς παρ' Ἡροδότῳ) ἡ το γινωστή καὶ πόλις τις τῆς μ.
Ἀσίας μετὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Συρίαν, καθὼς καὶ τινα ἀκρωτήρια. Ἡ
ἐξ εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιότατα ἀπονεμηθεισῶν εἰς πόλεις προστα-
τας ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος.

ς' ἑτερον κιονοειδὲς βάθρον καὶ διάφορα ἄλλα ἥττον ἀξιό-
λογα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα.

Ὀλίγον δὲ ἀπέχοντες φαίνονται ἱκανοὶ τάφοι, πάντως μαρ-
τυροῦντες τὴν θέσιν τοῦ δήμου, ὃν Π ο σ εῖ δ εῖ α ἐν γένει δυ-
νάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν. (1)

ζ'. Ἐν τινι δὲ τῶν τάφων τούτων εὐρέθησαν δύο πυξίδες
ἀλαβάστρινοι, τηρούμεναι σήμερον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κ. Βεάκη,
δικηγόρου, καὶ ἀσπίς ἐξ ὀπτῆς γῆς Ο, 40 διαμέτρου μετὰ πε-
ριγῆσι τοῦ ἥτοι γύρου.

Διακρίνονται δὲ ἐν αὐτῇ προφανῇ γραφῇς ἵχνη, ἀλλὰ δυσ-
τυχῶς ἀμαυρότερα ἢ ὥστε νὰ πειραθῶμεν τῆς συνθέσεως τὴν
ἐπανόρθωσιν. Πανταχοῦ δὲ φαίνεται π ρ ό σ τ υ μ μ α (por-
tant) λευκὸν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ μεταλλικόν τι πράσινον, πιθανῶς
προερχόμενον ἐκ τῆς ἐπαφῆς τῆς ἀσπίδος πρὸς χαλκοῦν τι
σκεῦος. Ἐπὶ τῆς περιφερείας φαίνονται ἵχνη καλοῦ τινος μαιάν-
δρου καὶ κάλχης, εἰς δὲ τὸ μέσον ἵχνη ἀνδρὸς καὶ ἀγγείου. Κα-
τά τι δὲ μέρος τοῦ γύρου εἶναι δύο ὁπαὶ δι' ὧν εἰσῆρχετο τὸ
σπαρτίον, δι' οὗ ἡ ἀσπίς ἠδύνατο ν' ἀναρτᾶται. Ὅπισθεν τέλος
ἀναγινώσκεται ΑΡΗΑΛΙΝΟΣ ὄνομα τοῦ τεχνίτου διὰ γραμ-
μάτων ἀναγγελλόντων τὴν ἀκμὴν τῆς τέχνης. Ἡ περίεργος
αὕτη ἀσπίς κατετέθη εἰς τὸ μουσεῖον τῆς ἐν Ἀθῆναις ἀρχαιο-
λογικῆς ἐταιρίας.

η'. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον κακότεχνον, ἐν παρακειμένῃ τινι
καλύβῃ τηρούμενον.

(1) Ἡ ὀνομασία αὕτη δὲν περιεσώθη μὲν ἐν ἐπιγραφῇ ἢ νομίσματι,
διετηρήθη ὅμως οὕτως καὶ μαλιστα μετ' ἀρχαιοτάτης παραδόσεως
περὶ ὑπάρξεως ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Τεκμαίρεται δὲ ἐκ τούτου ὅτι
ἡ ὀνομασία Ποσειδεῖα ἐπεκράτησε τῆς ὅλης ἐκεῖ πόλεως ἔνεκα τοῦ
ἐν αὐτῇ ἱεροῦ ὡς καὶ ἀλλαχοῦ πόλεις τινὲς Ποσειδεῖον ἢ Ποσηδῆϊον ἰω-
νικῶς ἐκαλοῦντο.

θ'. Τέλος ἐπὶ τινος ἡκρωτηριασμένης στήλης ἐφ' ὕψηλῃς βά-
σεως, ἥς τὸ σωζόμενον εἶναι Ο μ. 58, χ, Ο 22 ἀναγινώσκεται
ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ

[ΕΠΙ] ΙΕΡΕ [ΩΞ]
[ΑΡ] ΙΞΤΕΟΥ Τ [ΟΥ]
ΑΡΙΞΤΕΟΥ ΜΑΡΑΘΩ [ΝΙΟΥ]
ΚΑΝΗΦΟΡΟΥΞΩ [Ν]
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΑΞ
ΦΙΛΑΞ ΤΩΝ ΑΡΙΞΤ [Ε]
ΟΥ ΘΥΓΑΤΕΡΩΝ
ΚΛΕΙΔΟΥ ΧΟΥΝΤΟΣ
ΑΡΙΞΤΕΟΥ ΤΟΥ
ΦΙΛΩΝΙΔΟΥ
ΖΑΚΟΡΕΥΟΝΤΟΣ
ΚΡΟΙΞΟΥ

Τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ἥς τὰ γράμματα ἐμφαί-
νουσι τὸν πρῶτον ἢ δεύτερον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα, εἶναι δυσ-
τυχῶς ἡκρωτηριασμένον ὥστε δὲν παρέχει ὑμῖν γνῶσιν τινα
ἀκριβῆ περὶ τοπογραφίας ἢ ἱστορίας. Σκοπὸν δὲ εἶχε νὰ διαιω-
νίσῃ τὴν μνήμην γεγονότος τινος ἐπὶ τῆς ἱερωσύνης Ἀριστέου
ιερέως πιθανῶς τοῦ Ποσειδῶνος, τῶν θυγατέρων αὐτοῦ διατε-
λουσῶν κανηφόρων θεότητος μὴ δυναμένης σήμερον νὰ ἐξακρι-
βωθῇ· ἐν γένει δὲ ἐμφαίνεται θρησκευτικὴ τις ἐπιτροπὴ, ἐνδει-
χνύουσα ἱερὸν ἐν Ποσειδείοις, πιθανώτατα τοῦ Ποσειδῶνος (1).

(1) Περί τοῦ ἱεροῦ τούτου τοῦ Ποσειδῶνος ὡς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν
ἀρχαίων ναῶν ἰδὲ τὸ περὶ τούτων ἐπόμενον κεφάλαιον. Ὁ τοσοῦτον
μελετήσας ἐπὶ τῶν ἐν Ποσειδείοις ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων προσ-
τίθησι καὶ τὸν παράγραφον τοῦτον ἐνταῦθα: « Τὰ μνημονευθέντα
ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τὰ πιθανῶς εἰς τὸ αὐτὸ μνημεῖον ἀνήκοντα,
δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς ἀπόπειραν ἀνορθώσεως αὐτοῦ. Διότι ὁρμώμενοι ἀπὸ

«... Τὸ σύνολον τῶν λειψάνων τούτων ἱκανῶς μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξιν δῆμου· σκοπῶν δὲ γενόμεναι ἀνασκαφαὶ δύνανται ν' ἀναδείξωσι βεβαιωτέρας ἀποδείξεις» (1).

Καὶ πράγματι τὰ ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐν Π ο σ ε ῖ δ ε ῖ ο ῖ ς εἶναι ἀρκοῦντα ὅπως ἀποδείξωσιν τὴν ὑπαρξιν ἀρχαίας ἐκεῖ πόλεως. Ἡ ὠραία τοποθεσία, τὸ φυσικὸν καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀρχαϊκὸν τοῦ λιμένος Φ ο ῖ ν ῖ κ ο ς σχηματιζομένου ἐκ τῶν ἄκρων τῶν ὀρέων καὶ τῶν παρακειμένων νησιδίων, τὸ ἐπίπεδον τοῦ μέρους ἐκείνου, διαχωριζομένου διὰ τοῦ Κ ρ ι ο ῦ, λόφου χωρίζοντος τὰ Ποσεῖδεια ἀπὸ τοῦ Φοίνικος, αἱ ἀρχαϊκώταται ὀνοματαθεσίαι τῶν περίξ τοποθεσιῶν, ταῦτα πάντα συνδυαζόμενα μετὰ τῶν ἀνωθεν ἀψευδῶν τεκμηρίων πείθουσι πάντα ὅτι ὑπῆρχε ποτε ἐνταῦθα πόλις, Π ο σ ε ῖ δ ε ῖ ο ν πιθανῶς καλουμένη, ἔχουσα λιμένα τὸν Φοῖνικα, ὅστις εἶνε εὐρυχωρότερος καὶ φυσικώτερος τοῦ τῶν Ποσειδείων. Μέχρι σήμερον ἔτι δι' ἀκριβοῦς ἐπιστάσεως δύνανται νὰ διακριθῶσι τὰ ἔχνη τῆς ἀρχαίας προκυμαίας, ἐμφαινόμενα διὰ τινων λίθων συννόμων. Ἐντὸς τοῦ λιμένος καὶ παρὰ τὴν προκυμαίαν τοῦ Φοίνικος ἀνεκαλύφθησαν πρὸ δύο ἐτῶν ὑπὸ καλυμνίων δυτῶν δύο ἀρχαῖοι πίθοι καλῆς τέχνης καὶ ἐποχῆς, οἵτινες εὐρίσκονται σή-

τῶν διαστάσεων τοῦ κιονοκράνου καὶ δύο ἐτέρων, ἅπερ καίτοι ἐφθαρμένα ἔχουσι τὰς αὐτὰς διαστάσεις, ἠδυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς μέγιστον ὕψος τοῦ σώματος 2μ., 75· προστιθέντες δὲ τὸ ὕψος τοῦ κιονοκράνου, τὸ πιθανὸν ὕψος τοῦ θριγκοῦ καὶ τοῦ ἀετώματος, ἂν ὑπῆρχεν, ἀποτελοῦμεν 4 μ. 75 ἥτοι μικρὸν ὡς πρὸς ἀξιόλογόν τινα ναόν.» Αὐτόθι.

(1) Τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἐν τῇ Revue Archeologique ἀρχαιολογικῆς διατριβῆς στρέφεται περὶ τὴν ἀρχαίαν τῶν Συρίων νεκρόπολιν ὀπισθεν τῶν Χαλάρδρων, περὶ ἧς ἀλλαχοῦ γενήσεται λόγος· ἐπ' ἱσῆς δὲ ἱκανὸν λόγον ποιεῖ περὶ χαλκίνου τινος ἀρχαιολογικοῦ ἀντικειμένου εὐρεθέντος ἐν Σύρῳ, ἥτοι δίσκου φέροντος τὰ γράμματα ΨΗΦΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑ. Καὶ περὶ τούτου ἀλλαχοῦ γενήσεται ὁ προσήκων λόγος.

μερον εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τῶν Παρισίων (1). Ἰχνη δὲ τῶν ἐρειπίων τοῦ μεγάλου ὑδραγωγείου τῆς πόλεως Ποσειδεῖων διακρίνονται καταλήγοντα εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Φοίνικος· καὶ ἡ τοποθεσία δὲ αὕτη ἐκαλεῖτο καὶ καλεῖται ἔτι σήμερον Ὑ δ ρ α γ ῶ, ἥτοι Ὑδραγωγεῖον.

Ἐπ' ἰσῆς μαρτυροῦσι δὴται κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐξετάσαντες τὸν πυθμένα τοῦ λιμένος Φοίνικος, ὅτι διέκρινον ἰχνη ἀρχαίων ἐρειπίων παρὰ τὴν προκυμαίαν, λίθους τινὰς συννόμους ἐξ ὧν, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων ἔτι ἐνδείξεων, εἰκάζεται ὅτι μέρος τῆς ἀρχαίας προκυμαίας, πιθανῶς δὲ καὶ ἀρχαίων οἰκοδομῶν εἶναι βεβηθισμένα εἰς τὴν θάλασσαν δι' ἄγνωστον αἰτίαν.

Ταῦτα νομίζω ἀρκοῦσιν εἰς ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως ἀρχαίας ἐν Ποσειδεῖοις καὶ Φοίνικι πόλεως, εἰκάζω δὲ ἐκ τε τῆς ἀρχαιοτάτης ὀνομασίας καὶ τῆς τοποθεσίας ὅτι ἡ μὲν πόλις κυρίως ἤρχιζε ἀπὸ τοῦ Ποσειδείου καὶ οὕτως ἐκαλεῖτο, κατέληγε δὲ εἰς τὸν λιμένα Φοίνικα. (2)

(1) Οἱ Καλύμνιοι ἐπώλησαν τοὺς πίθους τῷ Κυρ. Α. Μαρούλῃ, οὗτος δὲ ἐδωρήσατο αὐτοὺς τῷ Κυρ. Tallon, ὅστις ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τῶν Παρισίων· δυστυχῶς δὲν εἶδον τοὺς πίθους, οὔτε εὗρον περιγραφὴν αὐτῶν ὅπως εἶπω πλείονα περὶ αὐτῶν.

(2) Πείθομαι ὅτι καὶ ὁ Φοίνικας διατηρεῖ τὴν ὀνομασίαν ἂν ὄχι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Φοινίκων, οὐχ ἥττον ἀπὸ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς· τουλάχιστον ἐν τοῖς παρ' ἐμοὶ σωζομένοις ἐγγράφοις καὶ πωλητηρίοις τῶν Συρίων, διακασίων ἐτῶν περίπου, ἀναγινώσκω τὸ ὄνομα Φοίνικας· τεκμαίρεται δὲ ὅτι καὶ πρότερον ἔτι οὕτως ἐκαλεῖτο, διότι ἐν τοῖς ἐγγράφοις ἀναφέρεται ἡ θέσις ὡς τις γνωστοτάτη καὶ οὕτω διακρινόμενη. Ἡ ἐτέρα γνώμη, καθ' ἣν τὸ μέρος ὀνομασθῇ οὕτως ἐκ δένδρων φοινίκων εἶνε ἐκ πρώτης ὄψεως ἀποδεκτὴ, διότι ἐνδεχόμενον νὰ ὑπῆρξέ τι δένδρον φοινῖξ ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ· ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ὑπῆρξε μακρόδιον τὸ δένδρον τοῦτο βεβαίως ἡ ἐμφάνισίς του δὲν δύναται ν' ἀνέλθῃ εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς τὸ μέρος τοῦτο εἶχεν ὀνομασθῇ Φοίνικας. Ἀλλως τε, ἐὰν ᾖ νεωτέρων αἰώνων ὀνομασθεῖς, εὐκολότε-

Πρὸς τούτοις ἄφ' ἐνὸς μὲν ἢ παλαιότητος τῶν ἐκεῖ ἀνακαλυφθέντων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων, καὶ ἢ ἐκ τοῦ χρόνου ἐξάλειψις τῶν λοιπῶν, ἄφ' ἐτέρου δὲ ἢ καλλιτέρα διατήρησις τῶν ἀρχαιολογικῶν τῆς ἐτέρας πόλεως, συνωνύμου τῇ νήσῳ, πείθει πάντα ὅτι ἢ μὲν ἐν Ποσειδεῖοις πόλιν ἦτο ἀρχαιοτέρα καὶ ταχύτερον ἐξηφανίσθη, ἢ δὲ Σύρος εἶν' ἐπ' ἴσης ἀρχαία, ἀλλὰ πλείοτερον διετηρήθη, διότι ἐν αὐτῇ εὐρέθησαν ἐκτὸς τῶν ἐρείπων τοῦ θεάτρου, τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ψηφίσματα τῆς νεωτέρας ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Ἐὰν εἰς τὴν εἰκασίαν ταύτην προσθήσῃ τις καὶ ἐτέραν εἰκασίαν ὅτι πρῶτον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ λιμὴν Φοίνικος ἦτο

ρον ἰδύνατο τὸ μέρος νὰ ὀνομασθῇ *Χουρμαδιὰ*, ὡς παρὰ τῷ λαῷ καλεῖται τὸ δένδρον τοῦτο καὶ ὡς ἐν ἄλλαις τῆς Ἑλλάδος πόλεσιν ὑπάρχουσιν ὀνομασίαι. Πείθομαι λοιπὸν ὅτι ἡ ὀνομασία *Φοίνικας* διατηρεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων· πρῶτον διότι πρὸς τοῦτο συνετέλεσαν οἱ Φοίνικες οὔτινες συχνότατα καὶ μετὰ τὴν ἐκ Σύρου ἐκδιώξιν τῶν ἐπεσκέπτοντο τὴν νῆσον χάριν ἐμπορίας μέχρι τῶν ἱστορικῶν λεγομένων χρόνων· δεύτερον διότι καὶ πρὸ δύο αἰώνων οὕτως ἀναφέρεται εἰς ἐγγράφους μαρτυρίας· τρίτον διότι οἱ Φοίνικες καὶ εἰς ἄλλας νήσους ἀπέδωκαν φοινικικᾶς ὀνομασίας καὶ μάλιστα τὸ ὄνομα *Φοινίκη*· τέταρτον διότι οὐδόλως ἄπορον ἐν ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων διατηρεῖται καθ' ὅσον καὶ τὸ παρακείμενον Ποσειδεῖον καὶ ὁ Κριὸς καὶ πολλὰ ἄλλα ὀνομασίαι ἀπὸ ἀρχαιοτάτων διατηροῦνται χρόνων, πέμπτον διότι τὸ μέρος ἐκεῖνο δὲν εἶνε γνωστὸν ὡς περιέχον φοινικῶνας, οὔτε σώζονται ἔχνη τοιούτων δένδρων· ἄλλως τε ἀποδεδειγμένου ὄντος ὅτι ἐν Ποσειδεῖοις ὑπῆρχεν ἀρχαία πόλις, προσφυέστερος πρὸς ναυλοχίαν εἶνε ὁ λιμὴν Φοίνικας, καὶ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἀπὸ πλείστων ἤδη χρόνων ὀνομάζουσιν τὸ μέρος *Φοίνικα*, ἐν ᾧ ἂν εἶχε ἄλλην ἀρχαιότεραν ὀνομασίαν ἰδύνατο κάλλιστα νὰ διατηρῇ ἐκείνην, ὡς τὴν διετήρησαν τὰ Ποσειδεῖα, αἱ τοποθεσίαι *Σκληπεῖ* (Ἀσκληπεῖον), *Δηλι* καὶ πλείσται ἄλλαι. Διὰ τοὺς λόγους τούτους πείθομαι ὅτι τὸ ἐπίνειον τῶν Ποσειδεῖων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων διατηρεῖ τὸ ὄνομα *Φοίνικας*.

ἀσφαλέστερος καὶ εὐρυχωρότερος ἢ ὁ τῆς νῦν Ἑρμουπόλεως, διότι πρὶν ἢ χωρισθῇ τὸ νηϊδίον (Ἰ η σ ά κ ι), εὐκολώτερον καὶ ὑπὸ τῶν ἀνέμων προσεβάλλετο καὶ περιφερείας ἤτο ἐλάσσονος, δεύτερον ὅτι ἐν Φοίνικι καὶ Ποσειδείοις ἐλλιμενίζοντο συχνότερον τὰ πλοῖα, ἐξ οὗ καὶ ἱερὸν τῷ θαλασσίῳ θεῷ Ποσειδῶνι εἶχεν ἐγερθῆ, δύναται νὰ συμπεράνῃ ἐλλόγως ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν Φοινίκων ἀρπαγὴ τοῦ Εὐμαίου καὶ τῆς τροφῆς του συνέβη ἐν Ποσειδείοις ἔνθεν ἐκπλεύσαντες μὲ οὐρίον ἄνεμον οἱ πειραταὶ ἔφθασαν εἰς Ἰθάκην ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν. (1)

Συνδυάζων δέ τις τὴν εἰκασίαν ταύτην μὲ τὴν περὶ παλαιότητος τῆς πόλεως ἐκείνης φθάνει εἰς τὸ συμπέρασμα, ἵνα συμμορφωθῇ καὶ μετὰ τῆς τοῦ Ὀμήρου περιγραφῆς, ὅτι ὁ καθ' Ὀμηρος κ λ υ τ ὅς λιμὴν ἤτο ὁ τοῦ Φοίνικος καὶ ὅτι τὰ μέγαρα τοῦ ἀπλοϊκοῦ βασιλέως τῆς νήσου Κτησίου ἔκειντο ἐν τῇ πόλει τῶν Ποσειδείων.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ἐν Ποσειδείοις ἐξαφανισθείσης πόλεως, ἔχομεν πολλῶν θεβαιότερας ἀποδείξεις περὶ τῆς ἐτέρας ἀρχαίας πόλεως, ἥτις ἔκειτο ὅπου ἡ σημερινὴ Ἑρμούπολις, κυρίως ὁμῶς ἐπὶ τῶν θέσεων τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμησεως ἔνθα εὐρίσκετο ὁ ἀνδριάς τοῦ Ἀδριανοῦ, τοῦ Παντοπωλείου, ἔνθα εὐρέθησαν, τὰ ἀρχαῖα θαλανεῖα, τῶν Φυλακῶν, πλῆσιον τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου θεάτρου

(1) Οὐρίος ἄνεμος διὰ τὸν ἀπὸ Σύρον εἰς Ἰθάκην πλοῦν εἶνε ὁ βορρᾶς. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ ὕψος τῆς διηγήσεως τοῦ Εὐμαίου ἤτο τρικυμιώδης, ἐξ οὗ ἴσως ἐξέπνευσε κατὰ τὸν πλοῦν ἡ τροφὸς του, εἰκάζεται ὅτι οἱ Φοίνικες εὐκολώτερον ἠδύναντο νὰ ἐκπλεύσωσι τοῦ Φοίνικος μὲ δυνατὸν βορρᾶν ἢ ἐκ τοῦ λιμένο· τοῦ κειμένου ἀπέναντι του βορρᾶ· τοῦτο ὁμῶς εἶνε ἀπλὴ εἰκασία, διότι δὲν εἶνε τοσοῦτον δύσκολον νὰ ἐκπλεύσωσι τοῦ λιμένο· Ἑρμουπόλεως πλοῖα, εἶνε οὐχ ἥττον δυσκολώτερον παρὰ ἐὰν ἐκπλεύσωσιν ἐκ τοῦ λιμένο· Φοίνικος, ἰσχυρῶς πνέοντος τοῦ βορρᾶ.

καὶ τῶν Πέντε μύλων, ἔνθα εὐρέθη ἡ ἐπὶ βράχου λε-
λεξευμένη ἐπιγραφὴ ΑΘΗΝΑΣ ΦΡΑ (ΤΡΙΑ)· καὶ μέρος δὲ
τοῦ Ξηροκάμπου περιλαμβάνετο ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, διό-
τι αὐτόθι καὶ ἰδίως παρὰ τὰ Καταλύματα εὐρίσκονται τὰ ἐρεί-
πια τοῦ μεγάλου ὑδραγωγείου τῆς πόλεως ταύτης.

Περὶ τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως, ἣτις ἐκαλεῖτο ὡς καὶ ἡ
νῆσος ΣΥΡΟΣ, αἱ μαρτυρίαι εἶναι ἄφθονοι. Τὰ ἐρείπια τῆς
πόλεως ταύτης ἦσαν καταφανέστατα μέχρι τοῦ 1700· ὁ
Tournefort μαρτυρεῖ ὅτι « εἶδε πλησίον τοῦ λιμένος τῆς Σύ-
ρου ἐρείπια ἀρχαίας καὶ μεγάλης πόλεως καλουμένης Σύ-
ρος » (1). Οὗτος μαρτυρεῖ περὶ τοῦ μεγάλου ὑδραγωγείου
τῆς πόλεως ταύτης, ὅπερ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης διατηρούμενον
ἐν ἐρειπίοις, ἀρχαιότατον δὲ ὄν, ἔρρεεν εἰς τὸ βάθος κοιλάδος,
πλησίον κειμένης τῆς πόλεως. (2)

Ἄλλος ἀξιόπιστος περιηγητὴς ὁ Choiseul Couffier πείθεται
ὅτι ἐγγύτατα τοῦ λιμένος ἔκειτο ἀρχαία πόλις Σύρος κα-
λουμένη, ἐξάγων τοῦτο ἐκ τῆς θέας τῶν ἐτι τότε σωζομένων
ἐρειπίων ἃ αὐτὸς ἰδίῳις ὀμμασιν εἶδε, καὶ ἐπισταμένως ἐξήτα-
σεν. Καὶ οὗτος δὲ ἐκτίθησι πειστικώτατα τὰς περὶ τούτου
χρίσεις του. (3)

Ἄλλος περιηγητὴς, ὁ Le Bas, εἶδε κατὰ τὸ 1770 τὴν

(1) Tournefort, Relation d'un voyage VII, ἔνθα σύντομον ποιεῖ
λόγον περὶ τῶν ἐν Σύρῳ ἀρχαιοτήτων.

(2) Τὸν ἐβεβαίουν δὲ οἱ τότε Σύριοι ὅτι εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδραγωγείου
τούτου ἐκαθαρίζοντο οἱ προσκυνηταὶ πρὶν μεταβῶσιν εἰς λατρείαν τοῦ
ἐν Δήλῳ Θεοῦ. Ἡ παράδοσις δὲ αὕτη συμφωνεῖ μετὰ τῆς ἐτέρας, καθ'
ἣν οἱ προσκυνηταὶ καθαριζόμενοι εἰς πηγὴν ἀνήρχοντο εἰς τὸ βουνὸν
Δηλι (Μυλκράκι), καὶ ἐκεῖθεν προσήχοντο βλέποντες τὸν ἐν Δήλῳ
ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ σήμερον χριστιανοὶ ἐκ τῆς
θέσεως Νησάκι, βλέποντες τὸν ἐν Τήνῳ ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας.

(3) Choiseul Gouffier Voyage pittoresque Tom. I. σελ. 48.

βάσιν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀδριανοῦ, ὃν ἀνήγειραν οἱ Σύριοι πρὸς τιμὴν καὶ εὐγνωμοσύνην. Τὸν ἀνδριάντα τοῦτον, κείμενον εἰς τὸ ὕψωμα τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήτεως παρέλαβον κατὰ τὸ 1770 οἱ Ῥώσοι, ἀλλαχοῦ μετενεχόντες αὐτόν. (1)

Ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀνατρέξω εἰς μαρτυρίας ἄλλων, ἔχω εὐτυχῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὰς ἐξῆς ἀποδείξεις:

α'. Ἐρείπια ἀρχαίου θεάτρου εὐρισκόμενα πλησίον τῶν φυλακῶν καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κ. Κυρ. Ἀλεξίου, ἀναγνωρισθέντα ὑπὸ πάντων τῶν διελθόντων τῆς Σύρου περιηγητῶν ἀρχαιολόγων ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς Σύρου θέατρον. Ἐπὶ τῶν διατηρουμένων τριῶν σειρῶν ἐδωλίων τοῦ θεάτρου ἐξηφανίσθησαν τὰ γράμματα· μόνον δὲ εἰς ἓν τούτων, ἀνέγνωσα τὴν λέξιν ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣ. Ταῦτα ἀνεγνώρισαν ἐσχάτως καὶ ὁ Stark καὶ ὁ Conze (2).

β'. Ἐρείπια μεγάλου βαλανείου, ἀνακαλυφθέντα μὲν ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ παρὰ τὴν Πλατείαν Λεωτσάκου Παντοπωλείου, ἐκτεθειμένα δὲ σήμερον ἔξωθεν τοῦ Θεάτρου « Ἀπόλλωνος ».

γ'. Ἐπιγραφή εὐρεθεῖσα εἰς τὸ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως ὕψωμα κατὰ τὸ 1838 καὶ φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν ΣΥΡΟΣ.

δ'. Ἡ παρὰ τοὺς Πέντε μύλους ἐν Ἑρμουπόλει ἐπὶ βράχου ἐπιγραφή ΑΘΗΝΑΣ ΦΡΑ σημαίνουσα πιθανῶς Φρατρίαν ἢ Φρατρεῖον Ἀθηνᾶς, ἐξ οὗ εἰκάζω ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ νήσῳ

(1) Le Bas Itineraire ch. II. σελ. 24. Κατὰ τὸ 1770 ἐσώζετο ἔτι ἡ βάσις τοῦ ἀνδριάντος, κατὰ δὲ τὸν Le Bas, αὕτη μετενεχθεῖσα εἰς ἄνω Σύρον ἐχρησίμευσεν ἐν τινὶ Δυτικῇ ἐκκλησίᾳ ὡς βάσις κολυμβήθρας (Le Bas αὐτόθι).

(2) Stark. ὁδοιπορ. ἀναμνήσεις ἐν Ἑλλάδι μετὰφρ. Κλειοῦς 1872 — Conze, Δύο Ἑλλ. νῆσοι μετὰφρ. Κλειοῦς. Ἐκτενέστερον λόγον περὶ τοῦ θεάτρου τούτου ποιήσω ἐν τῷ περὶ ναῶν καὶ θεάτρου κεφαλαίῳ.

φυλή τις ἡ ἀδελφότης (φρατρία) Ἀθηνᾶς (1). Κατὰ τὸ 1844 ἐγένετο ἀνασκαφὴ ἐν τῷ μέρει τούτῳ πρὸς ἀνόρουξιν φρέατος (2), ἀλλ' ἀπέμεινεν ἀτελής· οὐχ' ἦττον μοι φαίνεται βάσι-

(1) Ὁ Κύρ. Ζωντανὸς ἐν τινι αὐτοῦ φυλλαδίῳ (Ἱστορ. περίλ. Σύρου καὶ Ἑρμ.) προστίθῃσιν ὅτι πιθανὸν ἡ σύστασις τῆς ἀδελφότητος ταύτης νὰ ἔλαβεν τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ προσφιλοῦς τῇ Ἀθηνᾷ δένδρου, τῆς εἰλαίας, ἣτις ἦτο πυκνὴ ἐν τῇ νήσῳ, ὡς μαρτυροῦσι τὰ πολλαχοῦ τῆς νήσου ἀνευρεθέντα εἰλαιοτριβεῖα καὶ ὀλίγα, ἀλλὰ παλαιότατα δένδρα εἰλαίας ὑπάρχοντα ἔτι καὶ νῦν.

(2) Ἴδου τί ἀναγινώσκω ἐν τῇ τότε ἐκδιδομένῃ ἐν Ἑρμουπόλει ἐφημερίδι *Αἴολος* (φυλ. 62. ἔτος Α') « Πλησίον τῶν Πέντε μύλων ὅπου ὑπάρχει ἡ ἀρχαία ἐπιγραφὴ **ΑΘΗΝΑΣ ΦΡΑ**. . . . ἔγεινε χρεῖα νὰ γείνη λιθοκοπία διὰ τῶν ὑπονόμων πρὸς ἐξαγωγὴν πετρῶν χρησίμων εἰς οἰκοδομὴν τῆς ἤδη ἐπισκευαζομένης ἐκκλησίας τῆς *Κοιμήσεως* ἀπὸ πολλοὺς ἦτο γνωστὸν ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπῆρχεν ἀρχαῖον φρέαρ βαθύ, ἀλλὰ κινεῖς δὲν ἤλπιζε νὰ ὑπάρχῃ μετὰ τῶν τοιούτων τεκμηρίων βράχων. Ἐν τοσούτῳ οἱ λιθοκόποι μετὰ τινων ἡμερῶν ἐργασίαν ἀνεκάλυψαν ἥδη τὸ φρέαρ τοῦ ὁποίου τὸ στόμιον μένει εἰσέτι κεκαλυμμένον ἀπὸ τὰ τμήματα τῶν ἐκεῖ πετρῶν. Ἐν τοσούτῳ οὐδὲμία ἐλήφθη φροντίς περὶ τῆς προφυλάξεως τοῦ ἀρχαίου τούτου μνημείου τὸ ὁποῖον εἶναι φόβος μὴ καλυφθῇ καὶ πάλιν μετὰ τοὺς σωροὺς τῶν παρακειμένων ἐκεῖ πετρῶν· εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι νὰ λάβῃ πρόνοιαν τοῦλάχιστον ἡ ἀστυνομία μας διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκ νέου κατακάλυψιν του ἐν τῷ παρόντι, μέχρις οὗ ὁ Δῆμός μας εὐρεθῇ εἰς κατὰστασιν διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν κάθαρσίν του καὶ τὸ καταστήσῃ χρησίμον εἰς τὴν πόλιν μας, ἔχουσιν τοσαύτην ἀνάγκην ὕδατος, τὸν καιρὸν τοῦ θέρους μάλιστα » (*Αἴολος* 26 Ὀκτωβρίου 1845). Δυστυχῶς ἡ πρόνοια τῆς ἐφημερίδος ταύτης δὲν εὗρεν ἀνάλογον ἐκτέλεσιν τῆς εὐχῆς καὶ οὕτω καὶ διὰ ζημίαν τῆς ἀνύδρου πόλεως μας καὶ τοῦ μέρους τούτου τῆς ἱστορίας, αἱ ἀνασκαφαὶ εἶχον ἀπὸ τότε παύσει, ἐν ᾧ ἡδύνατο νὰ ἀνακαλυφθῇ καὶ τι ἔτι πολίτιμον ἐκτὸς τοῦ ὕδατος· ἐξάγω δὲ τοῦτο ἐκ τῆς θέσεως καὶ τῆς ἐπιγραφῆς **ΑΘΗΝΑΣ ΦΡΑ**. . . . ἣτις δίδει χώραν εἰς πολλὰς εἰκασίας.

μος ἡ γνώμη ὅτι περὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο κατῴκει φρατρία τις ἢ ἀδελφότης ἔχουσα προστάτιδα τὴν Ἀθηνᾶν. (1)

έ. Προτομή τοῦ φιλοσόφου Φερεκύδους διατηρηθεῖσα μετὰ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως Σύρου μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ περὶ ἧς γενήσεται ὁ προσήκων λόγος ἐν τῷ περὶ τοῦ Συρίου Φερεκύδους κεφαλαίῳ.

στ'. Ψηφίσματα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων ὑπὲρ Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων καὶ ἄλλων Ἑλλήνων. (2)

ζ'. Διάφορα ἀνάγλυφα μετὰ ἐπιγραφῶν, συντρίμματα ἀγαλμάτων καὶ ψηφισμάτων (3)

Ταῦτα πάντα, ὡς καὶ ἕτερα περὶ ὧν γενήσεται ἐν τοῖς κατόπιν λόγος, πείθουσι πάντα ὅτι ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς νῦν Ἑρμούπολεως καὶ τοῦ Ξηροκάμπου καὶ μέχρι τοῦ σημερινοῦ ναυπηγείου ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία πόλις Σύρος, ἧς τὰ ἐρεῖπια ἐσώζοντο μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Οὕτω δὲ θεδαιωθέντες περὶ τῆς

(1) Ἀνάλογοι ἀδελφότητες ἔχουσαι προστάτην ἅγιον ἢ ἁγίαν διατηροῦνται καὶ σήμερον λεγόμεναι *Συνάγια*, (Συνάφειαι, ἀδελφότητες).

(2) Τοιαῦτα εἶνε πολλά. Σπουδαιότερον πάντων καὶ ἐκτενέστερον εἶνε τὸ ψήφισμα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων ὑπερφόντων τὸν Σίφνιον Ὀνήσανδρον. Ἔτερον εὑρεθὲν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς αὐλῆς τῆς Μεταμορφώσεως ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ. Ἔτερον ὑπὲρ τῆς Βερενίκης, συζύγου τοῦ Ἀριστοκλέους καὶ θυγατρὸς τοῦ Νικομάχου, ὡς καὶ διάφορα ἐπιτύμβια εὑρεθέντα εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως, ὧν τινὰ μὲν εὐρίσκονται ἐν τῷ μικρῷ τοῦ Γυμνασίου μουσεῖῳ, τινὰ δὲ ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῷ μουσεῖῳ.

(3) Οἷον τὸ τῆς *Νικοκράτης*, τὸ τοῦ *Ἀμφιτέλους*, ἄτινα μετὰ τινος ἐπιγραφῆς τοῦ *Φίλτωνος* εὐρίσκοντο μέχρι τοῦ 1865 ἐν τῷ κατὰ τὴν Ποσειδωνίαν ὁδὸν κήπῳ τοῦ δικηγόρου Κυρ. Ι. Παλαιολόγου. Ἄλλα δὲ ἀνάγλυφα μετ' ἐσθεςμένων γραμμάτων, ὡς καὶ τμήματα ἀγαλμάτων διαφόρων εὐρίσκονται ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου (Ἴδε καὶ Πανδώραν Τόμ. ΙΣΤ. σελ. 537).

ὑπάρξεως δύο πόλεων, ὅπερ συμφωνεῖ καὶ τῇ τοῦ Ὀμήρου πληροφορίᾳ, ἰδωμεν ἐν συντόμῳ ὅποια τις ἡ πολιτικὴ καὶ φυσιολογικὴ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους καὶ τίς ὁ βασιλεὺς τῶν δύο αὐτῆς πόλεων καὶ ὁλοκλήρου τῆς νήσου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ὁ Βασιλεὺς τῶν Συρίων Κτήσιος.

Γενικαὶ τινες παρατηρήσεις περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς νήσου.

Εἰδήσεις λεπτομερεῖς περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῶν ἐλληνικῶν πόλεων κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐποχὴν δὲν ἔχομεν· μόνον δὲ ὅσα ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς γνῶσιν τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου· τὰ λοιπὰ συμπληροῦνται ἢ δι' εἰκασιῶν ἢ ἐξ ἀναλογίας ἢ ἐκ τῶν σποράδην εὕρισκομένων ποῦ καὶ που εἰδήσεων. Ἐν γένει εἰπεῖν πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι ἐλληνικαὶ πόλεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μοναρχικῶς ἐπολιτεύοντο (1)· γενικὸν κυβερνητικὸν σύστημα πασῶν τῶν πολιτειῶν καθ' ἑκάστας φαίνεται ἡ βασιλεία (2). Τοῦτο βλέπομεν καὶ ἐν τῇ νήσῳ Σύρῳ ἣτις εἶχε βασιλέα ἴδιον, ἰδίαν βουλὴν γερόντων ἀποτελοῦσα μικροσκοπικόν τι καὶ ἀνεξάρτητον βασίλειον

(1) Διονύσ. Ἀλικαρν. σελ. 248. Ἐκδ. Τοβ. Στεφ. 1546.

(2) Σχοίμην. Ἀρχαιολογ.— Ὅμηρ. Ἑλλάς μετάφρ. Ἑλλ. σελ. 36.
 α Ἡ βασιλεία, λέγει ὁ Σχοίμανος ἐν τῇ Ὀμηρικῇ αὐτοῦ Ἑλλάδι, νομίζεται θεία ἰδρυσις· ὁ Ζεὺς ἔθεσεν ἀρχῆθαι τοὺς βασιλεῖς· οὗτοι ἔσονται ὑπὸ τὴν αὐτοῦ ἰδιαιτέραν σκέπην καὶ φροντίδα· κατὰγονται μάλιστα ἀπ' αὐτοῦ ἢ ἀπ' ἄλλων θεῶν, οὗ ἕνεκα διοτρεφέες διογενεῖς ὀνομάζονται καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτῶν διαβαίνει κατὰ τὸν νόμον ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν υἱόν. Αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω—ἴδε δὲ πλείονα ἐν Ἱστορ. Ἑλλ. Παπαρρ. Τομ. I. Βιβλ. Α' — Smith Λεξικὸν Ἀρχ. μετάφρ. Πανταζῆ ἐν λ.—

Ἐνὸς μόνον βασιλέως τῆς Σύρου διετηρήθη τὸ ὄνομα, τὸ τοῦ Κτησίου. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ὀρμένου. Ὀρμενοὶ δὲ δύο ἀναφέρονται, ὁ υἱὸς τοῦ Κερκάφου καὶ ἔγγονος Αἰόλου τοῦ Β' ὁ κτίτωρ τοῦ Ὀρμενίου (1) καὶ Τρωαδίτης τις φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πολυποίτου. Καὶ τοῦ μὲν Τρωαδίτου Ὀρμένου δὲν ἦτο βεβαίως υἱὸς ὁ βασιλεὺς τῶν Συρίων Κτήσιος· διότι ὁ Ὀρμενος οὗτος ὡς πρόσωπον τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου, φονευθὲν μάλιστα ἐν μάχῃ, ἔπρεπε νὰ μνημονευθῇ κάπως ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου του Εὐμαίου ἐν τῇ διηγήσει τῶν τυχῶν αὐτοῦ· ἄλλως τε ἀφ' οὗ ἡ καταγωγή τῶν βασιλέων ἦτο ἐκ βασιλέων ἢ εὐγενῶν, ἢ ἡμιθέων, πλείονας ἀξιώσεις βασιλικῆς εὐγενείας ἔχει βεβαίως ὁ Ὀρμενος ὁ υἱὸς τοῦ Κερκάφου (2) καταγομένου ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ βασιλέως Αἰόλου· τούτου λοιπὸν τοῦ Ὀρμένου υἱός, ὡς φαίνεται, ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Συρίων Κτήσιος, ὁ καθ' Ὁμηρον ἐπιείκελος ἀθανάτησι ν.

Ἐκ τῶν γενικωτέρων περὶ τῆς τότε πολιτικῆς καταστάσεως τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀρχῶν ὁρμώμενος, παρατηρῶ τὰ ἐξῆς καὶ περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Σύρου, περὶ τῶν μεγάρων τοῦ ὁποίου δίδει τινὰς εἰδήσεις ὁ Ὁμηρος.

(1) Τὸ Ὀρμένιον κείμενον ἐν Θετταλομαγνησίᾳ ἐπὶ τοῦ Παγασαίου κόλπου, ἦτο καθέδρα τὸ πάλαι μικροῦ τινος βασιλείου τῶν Αἰολέων, μετοικησθέντων ὕστερον εἰς τὴν Δημητριάδα. Ἐπειδὴ εἰδήσεις ἱστορικὰς δὲν ἔχω περὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ Κτησίου, δὲν δύναμαι οὐδὲ νὰ εἰκάσω ἐὰν ὁ Κτήσιος ἦτο ἐκ τῆς Αἰολικῆς φυλῆς ἢτοι ἐξ ἧς φυλῆς καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ.

(2) Καὶ Κέρκαφοι δύο ἀναφέρονται κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν ὁ υἱὸς τοῦ Αἰόλου, καὶ ὁ τοῦ Ἥλίου, βασιλέως τῆς Ρόδου. Τὸ γενεαλογικὸν τοῦτο ζήτημα τοῦ Κτησίου ὡς πρὸς τὸν πρόγονον Κέρκαφον, δὲν θίγω καὶ διὰ τὴν ἑλλειψιν εἰδήσεων καὶ τὴν ἀποφυγὴν εἰκασιῶν δυναμένων νὰ ἐκτανθῶσι μέχρι τοῦ κύκλου τῆς ἀσφαφεστέρας μυθολογικῆς ἐποχῆς.

Γνωστὸν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς εἶχον περὶ ἐ-
αυτοὺς βουλὴν, ἣτις συνετίθετο ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀριστο-
κρατικῶν οἰκῶν, καλουμένων β ο υ λ η φ ὅ ρ ω ν, β ο υ λ ε υ-
τ ῶ ν ἢ γ ε ρ ό ν τ ω ν. Οὗτοι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀπλῶς
συνεβουλεύοντο μετὰ τοῦ βασιλέως, μάλιστα ἐν δεῖπνοις προσ-
καλούμενοι ὑπ' αὐτοῦ (1). Ταῦτα, καὶ ἰδίως τὸ τελευταῖον
βλέπομεν γινόμενα ἐν Σύρῳ παρὰ τῷ βασιλεῖ Κτησίῳ. Ἐν τῇ
'Οδυσσεΐᾳ ἡ τροφὸς τοῦ Εὐμαίου

εὖ ρ ε ἐ ν ἰ π ρ ο δ ό μ ω ἤ μ ἐ ν δέ π α ἡ δέ τ ρ α π έ ζ α ς
ἀνδρῶν δ α ι τ υ μ ό ν ω ν, ο ἷ μ ε υ π α τέ ρ' ἀ μ φ ε πένοντο·
θεβαίως ἐν βασιλικοῖς μεγάροις, οἷα τὰ τοῦ Κτησίῳ, ἄνδρες
δαιτυμόνες, οἷτινες, (κατὰ τὸν Εὐμαιον, οἷ μ ε υ π α τέ ρ' ἀ μ-
φ ε πέν ο ν τ ο,) δὲν ἦσαν ἐκ τῆς τάξεως τῶν σημερινῶν αὐ-
λικῶν, ἀλλ' οἱ βουλευφόροι ἐκεῖνοι, οἷτινες συνεσκέπτοντο μετὰ
τοῦ βασιλέως καὶ μάλιστα κατὰ τὸ ἔθιμον ἐν δεῖπνῳ.

Τὰ μέγαρά τοῦ βασιλέως Κτησίῳ ἦσαν καθ' Ὁμηρον κα-
λ ᾱ καὶ ὑ ψ η ρ ε φ ῆ (στ. 424, 454). Ἀλλὰ τὰ ἐπίθετα ταῦ-
τα συνήθη παρ' Ὁμήρῳ ἐν τῇ ἐξεικονίσει τοιοῦτων βασιλικῶν
δ ῶ μ ᾱ τ ω ν δὲν δύνανται νὰ μᾶς δώσωσι πιστὴν ἢ λεπτομε-
ρεστέραν εἰκόνα αὐτῶν.

Ἐν τοῖς μεγάροις αὐτοῦ ὑπῆρχον δ μ ω α ἰ (θεραπαινίδες),
αἷτινες κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Εὐμαίου, ἀπλήστως ἐθεώρουν
τὸν χ ρ ύ σ ε ο ν ὅ ρ μ ο ν καὶ τὰ ἡ λ ε κ τ ρ α, ἃ ἔφερεν εἰς
τὸ βασιλικὸν δῶμα πρὸς πώλησιν ὁ πολυίδρις φοῖνιξ.

Τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς τοῦ Εὐμαίου, ἦτοι τῆς βασιλίσσης
δὲν μνημονεύεται ἐν τῇ ῥαψωδίᾳ ταύτῃ τῆς Ὀδυσσεΐας. Ὁ Εὐ-
μαιος ἀπλῶς ἀναξέρει ὅτι αἰ δ μ ω α ἰ καὶ ἡ π ό τ ν ι α μ ἡ-
τ η ρ διεπραγματεύοντο ἐν τῷ μεγάρῳ τὴν ἀγορὰν τοῦ χρυσοῦ
ὄρμου καὶ τῶν ἡλέκτρων μετὰ τοῦ φοῖνικος ἐμποροπειρατοῦ.
Ὁ Εὐμαιος ὁ ἀρπαγεὶς ἐν νηπιακῇ ἡλικίᾳ ὑπὸ τῶν πειρατῶν φαί-

(1) Ὁμ. Ἰλ. IX. 70.

νεται ὅτι ἦτο ὁ μόνος βασιλόπαις καὶ διάδοχος τοῦ Κτησίου· οὐχ' ἦττον ἢ βασιλικὴ αὐτοῦ καταγωγὴ ἀνεγνωρίζετο καὶ διαρκούσης τῆς ἐν Ἰθάκῃ δουλείας του ἢ μᾶλλον τῆς ὑπηρεσίας του ἐν ταῖς ιδιοκτησίαις τοῦ Ὀδυσσεύς (1).

Ἐπ' ἴσης ἐκ τῶν γενικωτέρων περὶ διαιρέσεως τοῦ λαοῦ εἰς τάξεις γνώσεων, γνωστὸν ὅτι ὁ λαὸς διεκρίνετο εἰς κρατοῦσαν τάξιν καὶ εἰς ιδιώτας· διηρεῖτο δὲ κατὰ φ ὕ λ α καὶ κατὰ φ ρ ἡ τ ρ α ς. Οὐδεμίαν λεπτομέρειαν καὶ πληροφορίαν ἔχω περὶ τοιούτων διακρίσεων τῶν Συρίων κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἐποχὴν· τοῦτο μόνον εἶνε γνωστὸν ἐκ τοῦ Ὀμήρου ὅτι ἡ νῆσος εἶχε κυρίως δύο πόλεις, ἴσας ὅπωςδῆποτε κατὰ τε τὸν πληθισμὸν καὶ τὴν ἑκτασιν, διότι οὐδεμίαν ποιεῖ διάκρεσιν αὐτῶν, ἀλλὰ πρστίθησιν ὅτι τὰ πάντα εἶνε διαμεμοιρασμένα ἐξ ἴσου (δ ί χ α δ έ σ φ ι σ ι π ά ν τ α δ έ δ α σ τ α ι) μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων, ὧν κοινὸς ἄρχων ἦτο ὁ Κτήσιος. Καὶ ὑλικώτερον δὲ, οὕτως εἰπεῖν, ἢ εἰς δύο διαίρεσις τῆς νήσου παρέμεινε

(1) « Ὁ Εὐμαιὸς λέγει ὁ Σχοίμανος ἐν τῇ ὁμηρικῇ του Ἑλλάδι, ὅστις πραγματικῶς δὲν ἐγεννήθη δούλος ἀλλ' ἦτο βασιλόπαις, καταντήσας εἰς δουλείαν διὰ Φοινίκων ἀνδραποδιστῶν, φαίνεται ἐνώπιον τοῦ Τηλεμάχου ὡς πατρικὸς μᾶλλον φίλος ἢ δούλος καὶ διηύθυνε τὴν ὑπηρεσίαν του τὴν τοῦ ἀρχισυβώτου, ὅπως ἄρχων ἀνδρῶν (*ἄρχαμος ἀνδρῶν*. Ὀδ. XV. 413 καὶ ἐξῆς). Κτᾶται δὲ καὶ *peculium* (*χρημῆτιον*) καὶ πρὸς τούτοις ἴδιον δοῦλον (Ὀδ. XVI. 449) καὶ ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἂν ὁ Ὀδυσσεὺς οἴκοι ἔμενεν, ἤθελε δώσῃ αὐτῷ ἴδιον οἶκον καὶ κλῆρον καὶ πολύμνηστον γυναῖκα, πρὸς οἷς πιθανὸν εἶνε νὰ ἐννοηθῇ βεβαίως καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις» (Ὀδ. XVI. 62) Σχοίμαν, ἐνθ' ἀνωτέρω. Παρατηρητέον δὲ ὅτι καὶ ὁ συβώτης Εὐμαιὸς καὶ ὁ βουκόλος Φιλοίτιος ὀνομάζονται *δίοι* καὶ *θεῖοι* « τουτέστι προικισμένοι θεοσδότῃ ἱκανότητι, καὶ μόνῃ αὕτῃ ἢ παρατήρησις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἡ προσωπικὴ ἱκανότης καὶ ἐν τοῖς κατωτέροις ἐνομιζέτο ἀξία ἀναγνωρίσεως καὶ τιμῆς» (Αὐτόθι).

μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, διότι καθ' ἃ πιστοποιεῖ ὁ πολυμαθὴς Dela Rocca « ἡ διαίρεσις τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου εἰς δύο πόλεις (ἦτοι εἰς περιφερείας τῶν δύο πόλεων, περὶ ὧν λαλεῖ ὁ Ὅμηρος) παρίσταται διὰ τοῦ μέρους ὅπερ σήμερον καλεῖται **Μέσαμερ** ἢ ἦτοι τοῦ ἐνδοτέρου τῆς νήσου καὶ διὰ τοῦ μέρους τοῦ καλουμένου **Ὀξωμερ** ἢ καὶ δι' ἐνὸς τοίχου, ὅστις, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους τῆς θαλάσσης καὶ ἐτελεύτα εἰς τὸ ἕτερον διαχωρίζων τὴν νῆσον εἰς δύο μέρη. Ἐκτὸς δὲ τῶν δύο τούτων πόλεων ὑπῆρχον πολλὰ **χωμοπόλεις** (Villages) ὡς μαρτυροῦσιν ἐρεῖπια κείμενα εἰς πολλὰ καὶ διάφορα μέρη τῆς νήσου . . . » (1).

Βεβαίως ἡ πολιτικὴ κατάστασις δὲν παρέμεινεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἢ αὐτῇ, διότι αἱ βασιλεῖαι βαθμὴδὸν κατέπεσαν, ὑποχωροῦσαι πρὸ τῶν δημαρχιῶν· ἀφ' ἧς μάλιστα ἐποχῆς αἱ Ἀθηναὶ ἀνιδρύσασαι τὴν δημοκρατίαν κατέστησαν κέντρον πολιτικῆς ζωῆς, ἔδωκαν ὑπόδειγμα βίου ἐλευθέρου καὶ πολιτικωτέρου εἰς τὰς μικρὰς πόλεις καὶ ἰδίως τὰς **Κυκλάδας**, αἵτινες μεταξὺ τῶν πρώτων ἀπεδέχθησαν τοὺς σωτηρίου θεσμούς τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ βασιλεῖς τῶν μικροπόλεων τῆς ἡρωικῆς ἐποχῆς δὲν ἦσαν πάντοτε πρότυπα ἀγαθῶν πατέρων πρὸς τοὺς λαοὺς αὐτῶν, ἀλλὰ πολλάκις τυραννίσκοι καὶ καταπιεσται, εἰδὸς τι δεσποτῶν ἀπορροφούντων τὸν ἰδρῶτα τοῦ λαοῦ. Τοιοῦτος, φερ' εἰπεῖν, ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς **Σερίφου Πολυδεύκης** ὅστις διὰ πίεσεως ἐξήτει παρὰ τῶν ὑπηκόων του χρήματα καὶ προῖκας ὅπως τελέσῃ τὸν μετὰ τῆς **Δανάης** γάμον του (2). Εἰς τὴν τάξιν τῶν τυραννίσκων τούτων δὲν φαίνεται ὅτι ὑπῆγοντο οἱ ἀπλοῖχοι βασιλεῖς τῆς **Σύρου**, ἦτις εὐτυχῶς πλουσιωτάτῃ τότε εἰς νομάς, σίτον,

(1) Abbé de la Rocca tr. comp. sur les abeilles tom. I. ch II.

(2) Τζέτζης εἰς **Λυκόφ.** (838 σελ. 823).

οἶνους καὶ ζῶα παρεῖχεν εὐχερέστερον τὰ μέσα τῆς εὐπορίας εἰς πάντας, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὸν βασιλέα.

Ἐρρέθη ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι ἡ Σύρος παρίσταται κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἐποχὴν ὡς εὐδαίμων καὶ εὐφορος νῆσος. Τοῦτο, ἐκτὸς τοῦ ὅτι διαρρήδην κατατίθεται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου, ἐξηγεῖται καὶ ὑπὸ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου, ὅπερ ὡς εἶδομεν φοινικιστὶ σημαίνει εὐδαιμονίαν (Usura) ἢ εὐπορίαν (Usira). Ἡ σημερινὴ ξηρασία τοῦ ἐδάφους δὲν δύναται νὰ διαψεύσῃ τὰς ῥητὰς πληροφορίας τοῦ Ὀμήρου καὶ δι' ὅσα ἐξέθεσα ἐν τοῖς προηγουμένοις καὶ δι' ὅσα θέλω ἐκθέσει ἐν πλάτει ἐν διαφόροις τῆς ἱστορίας κεφαλαίοις, ἐνθα θέλει γίνεαι καταληπτὴ ἢ ἐκ τῶν συνεχῶν δηώσεων ἐπελθοῦσα ξηρασία, μονιμοποιηθεῖσα οὕτως εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἕνεκα αὐτῶν τούτων τῶν δηώσεων, τῶν ἐρημώσεων καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιρροῶν. Αἱ περὶ τῆς ἀλλοιωσεως τοῦ ἐδάφους τῆς Σύρου σκέψεις τοῦ Dela Rocca μοὶ φαίνονται ὀρθαί· διότι εἶνε πιστευτὸν ὅτι καίτοι τὰ στοιχεῖα τῆς βλαστήσεως ἐλαττοῦνται ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν αἰώνων, τὰ ὄρη καὶ οἱ λόφοι οἵτινες ἦσαν ἄλλοτε κατάφυτοι ἐπιμελουμένης τῆς γεωργίας παρήγαγον ἀφθόνως προϊόντα. Ἀλλὰ τὸ ἔδαφος τοῦτο ἢ μετεβλήθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἢ αἰφνιδίως διὰ τῶν βροχῶν καὶ τῶν λοιπῶν φυσικῶν περιστάσεων ἔμεινεν γυμνὸν καὶ ἄγονον. Τινὲς κοιλάδες, μάλιστα αἱ γονιμώτεραι, κατέδειξαν τὴν ἀναστάτωσιν ταύτην καὶ αἱ πεσοῦσαι βροχαὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Dela Rocca, ἠρωτρίασαν τοσοῦτον αὐτάς, ὥστε οἱ χεῖμαρροι ρέουσιν σήμερον ὡς ἐν ἀρχικῇ τινι κοίτῃ (1).

Ἀλλ' ἡ μεταβολὴ αὕτη θέλει ἐξηγηθῇ διὰ πολλῶν ἐν τοῖς κατόπιν· ὅπερ δὲ εἶνε ἥδη ἐπίκαιρον νὰ ἐκθέσω, τοῦτο συντόμως περιλαμβάνεται ἐν τοῖς ἐξῆς· ἢ μὲν φυσικὰ κατὰστασις τότε τῆς νήσου παρέχει ὑμῖν τερπνὴν εἰκόνα νήσου εὐφόρου, ἐδάφους γο·

(1) Dela Rocca αὐτόθι.

νίμου, καλλιεργουμένου ὑπ' ἀνδρῶν φιλοπόνων, ιδίως δὲ πα-
ράγοντος σίτον καὶ σταφυλὰς, παρέχοντος παχεῖαν βοσκήν εἰς
τὰ ποιμένα, τὸ δὲ κλῆμα εὐκραέστατον διατηροῦν τὴν ὑγείαν
τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ μακρὸν χρόνον· ἡ δὲ πολιτικὴ καὶ κοινωνι-
κὴ αὐτῆς κατάστασις φέρει τὸν ἀπλοϊκὸν ἐκεῖνον χαρακτήρα λα-
οῦ εἰρηνικοῦ καὶ φιλοπόνου διοικουμένου ὑπὸ ἄρχοντος ἔχον-
τος τὸν τίτλον βασιλέως, ἀλλὰ βεβαίως διάφορον τοῦ μετέ-
πειτα καὶ σήμερον βασιλικοῦ ἀξιώματος.

Τοιαύτη τις ἡ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τὴν ὁμηρικὴν
ἐποχὴν, πιθανῶς διατηρηθεῖσα μέχρι τῶν παραμονῶν τῶν ἱστο-
ρικῶν λεγομένων χρόνων.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐν τῶν σκοτεινοτέρων μερῶν τῆς ἱστορίας
τῆς Σύρου εἶνε τὸ μεταξὺ τῆς ἡρωϊκῆς καὶ ἱστορικῆς ἐποχῆς
διάστημα· τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε χάσμα μόνον τῆς ἱστορίας τῆς
νήσου ταύτης ἀλλὰ καὶ πλείστων, ἵνα μὴ εἴπω, ἀπασῶν τῶν
πόλεων καὶ νήσων τῆς Ἑλλάδος. Εὐτυχῶς ὅμως ἐνταῦθα που
παρεμπίπτει φωτεινόν τι σημεῖον ἱστορίας καὶ δόξης τῆς νήσου,
ἀρκοῦν ἵνα καταστήσῃ ἀφανῆ πάντα τὰ σποράδην κείμενα ἱστο-
ρικὰ χάσματα.

Εἶνε ὁ Φερεκύδης!

Πρὸ αὐτοῦ ἴδωμεν ἔτι ὁποῖα ἡ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ
τὰς παραμονὰς τῆς γεννήσεώς του, καὶ ὁποῖα ἡ θρησκευτικὴ
αὐτῆς ἱστορία, ἥτοι οἱ προστάται αὐτῆς θεοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II.

Ποιοῦχοι θεοὶ καὶ ναοὶ ἐν Σύρῳ.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἐπίστευεν εἰς τὴν ὑπαρξιν πολλῶν θεῶν,
πρεσβεύουσα ὅτι οὐ μόνον τὰ τῆς φύσεως, οἷον ὁ ἥλιος, ἡ θά-
λασσα, τὰ ὄρη, ἀλλὰ καὶ ἡ γεωργία καὶ ἡ θήρα καὶ τὸ κάλλος
καὶ ἡ βία καὶ ἐν γένει εἰπεῖν καὶ αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ τέχναι καὶ τὰ

ἀνθρώπινα πάθη ἐπροσωποποιοῦντο καὶ ἐλατρεύοντο ὡς ἀνθρω-
πόμορφα ὄντα. Ἐντεῦθεν ἡ ποικιλία καὶ ἡ εἰδικότης τῶν θε-
ῶν. Ἐκάστη πόλις εἶχεν ἰδίους πολιούχους θεοὺς προστάτας
αὐτῆς, τῶν θαλασσῶν τῆς, ἐὰν ᾗτο παραλία, τῶν δασῶν τῆς,
ἀν εἶχε τοιαῦτα καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἐξεταστέον λοιπὸν τίνες οἱ πολιοῦχοι τῶν Συρίων θεοὶ
καὶ τίνες οἱ ναοὶ αὐτῶν ἐν τῇ νήσῳ. Βεβαίως τὸ μέρος τοῦτο
τῆς ἱστορίας τῆς νήσου δὲν εἶνε τὸ φωτεινότερον πάντων· διότι
ἐν ἐλλείψει ἀψευδῶν μαρτυρίων θέλει γίνεαι χρήσις ἄλλων μέ-
σων, δι' ὧν δυνάμεθα νὰ προσεγγίσωμεν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν.

Ἐν πρώτοις παρατηρῶ ὅτι οἱ προστάται τῆς νήσου θεοὶ εἴ-
νε, γενικῶς εἰπεῖν, οἱ προστάται θεοὶ τῆς ποιμενικῆς καὶ γεωρ-
γίας, θεοὶ τῆς εὐφορίας, τῆς γονιμότητος καὶ τῆς εὐπορίας.

Τοιούτους δ' ἐννοῶ τὸν *Π ἄ ν α*, τὴν *Δ ἡ μ ῆ τ ρ α*, τὴν
Ἄ ρ τ έ μ ι ε α, τὸν *Β ά κ χ ο ν* καὶ *Ἐ ρ μ ῆ ν* παριστανομέ-
νους ἐν τοῖς νομίσμασι τῶν Συρίων μετὰ τῶν συμβόλων αὐ-
τῶν, οἷον τῆς *α ἰ γ ὀ ς*, τοῦ *σ τ ά χ υ ο ς*, τῆς *σ τ α φ υ λ ῆ ς*,
τοῦ *π ά ν θ η ρ ο ς*, τοῦ *φ ο ί ν ι κ ο ς*, τοῦ *κ ι σ σ ο ὕ*, τοῦ
κ α λ ά μ ο υ καὶ λοιπῶν συμβόλων τῆς εὐπόρου καὶ εὐθύ-
μου ζωῆς, ἐν οἷς καὶ *Σ ά τ υ ρ ο ν* ἐστεμμένον. Οἱ πολιοῦχοι
δὲ οὗτοι θεοὶ καὶ τὰ σύμβολα αὐτῶν εἰσὶ νέα ἀπόδειξις τῆς τό-
τε εὐδαίμονος τῆς νήσου καταστάσεως, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις
ἐνδεικνύουσι καὶ ταῦτα ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἐπιδοθεῖσα εἰς τὴν
τοπικὴν αὐτῆς εὐημερίαν εἶχε πολιούχους θεοὺς τοὺς εἰρηνι-
κωτέρους καὶ εὐθυμοτέρους τῆς ἀρχαίας θεολογίας.

Π ά ν. Ἀρχαιοτάτος πάντων τῶν πολιούχων τῆς νήσου θεῶν
μοὶ φαίνεται ὁ *Π ά ν*, θεὸς καὶ προσάτης τῶν ὀρέων, τῶν ποιμνίων,
τῶν κυνηγῶν, τῶν ποιμένων, τῶν σπηλαίων, τῶν σκοπέλων καὶ
ἀρχηγὸς τῶν *Νυμφῶν* ἐξ οὗ καὶ *Νυμφαγέτης* ἐκαλεῖτο. *Μολονό-
τι* δὲν εἶνε ἐξηκριβωμένη ἡ γέννησίς του (1), οὔτε ἀναγκαία

(1) Παραβ. Ὠγυγίαν Σταγειρ. Τομ. I. Βιβ. Γ'. ἐνθα Σχολ. Θεοκρ.

μοι φαίνεται ἡ περὶ ταύτην χρονοτριβὴ καὶ συζήτησις, εἶνε οὐχ' ἥττον γνωστὸν ὅτι θεωρεῖται εἰς τῶν ἀρχαιοτάτων θεῶν, σύγχρονος τοῦ Ὀσίριδος, κατὰ Διόδωρον καὶ εἰς τῶν πρώτων ὀκτώ θεῶν τῶν Αἰγυπτίων, καθ' Ἡρόδοτον.

Ἡ λατρεία αὐτοῦ πιθανώτατα μετηνέχθη εἰς Σύρον ὑπὸ τῶν πρώτων ἀποίκων Φοινίκων· ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ δὲ τῶν νομισμάτων τῆς Σύρου παρίσταται ὁ Πάν πωγωνοφόρος καὶ μετὰ κεράτων ἐπὶ τοῦ μετώπου· ὀπισθεν τοῦ ἰδίου νομίσματος παρίσταται μία αἶξ ὀρθία ἐστραμμένη πρὸς ἀριστεράν, ἔμπροσθεν δὲ αὐτῆς εἰς στάχυσ (1). Καὶ εἰς ἕτερον δὲ νόμισμα τῶν Συρίων παρίσταται κεφαλὴ πωγωνοφόρος καὶ κερασφόρος ἐξωσμένη καλὰ μω, ὀπισθεν δὲ αὐτῆς αἶξ βαδίζουσα πρὸς δεξιὰν καὶ ἔχουσα στάχυν πρὸ αὐτῆς μετὰ σφαιριδίου καὶ περὶ αὐτὴν τὴν λέξιν ΣΥΡΙ...

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων λοιπὸν νομισμάτων μαρτυρεῖται ὅτι προστάτης τῆς νήσου θεὸς κατὰ τὴν παλαιτάτην ἐποχὴν ἦτο ὁ Πάν, καὶ σύμβολα τῆς νήσου ἡ αἶξ καὶ στάχυς, ὡς κατάδηλον γενήσεται καὶ ἐν τοῖς παρατιθεμένοις νομίσμασιν. Οὐδὲν ὅμως ἔχνος ἡ μαρτύριον περὶ ἀρχαίου ἐν Σύρῳ ναοῦ τοῦ Πανὸς ἡδυνήθην ν' ἀνεύρω, ἀλλ' ὀνοματοθεσία τις μοι ἔδωκε νύξιν περὶ ὑπάρξεως ἱεροῦ τοῦ Πανὸς ἐν Σύρῳ. Πρὸ πάντων ὅμως παρατηρητέον ὅτι ὁ ἀπλοῖκός οὗτος θεὸς, ἐνεκα τῆς φύσεώς του καὶ τῆς παλαιότητος καὶ ἂν εἴχε ναοὺς ἐν Σύρῳ οὗτοι θὰ ἦσαν

Ζ'. 109 καὶ Α'. 3 καὶ 123 — Ἀπολλόδ. Α'. δ'. I. Γυράλδ. Σύντ. I'. ε. 454 — Δοῦρις Σάμιος παρὰ Τζέτζη ἐν Λυκόφρ. 772 — Ἐπιμενίδ. παρὰ Ναταλ. Ε'. στ'. Ὀμηρ. Ὑμν. εἰς Πᾶνα 34 ἐν ὑποθ. — Πινδάρ. Πυθ. — Λουκιαν. Δ'. δ'. Κ β'. — Νόνου Διονυσιακ. Δ'. 87 Ἴων. 323 — Κοντογ. Μυθολογ. ἐν Πανί.

(1) Ἴδε τὸ περὶ νομισμάτων κεφάλαιον τῆς παρούσης συγγραφῆς. Τὸ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμισμα περιγράφεται οὕτως ἐν τῇ τοῦ Mionnet συλλογῇ ὑπ' ἀρ. I. τῶν νομισμ. Σύρου

ἄσθημα οἰκοδομήματα· διότι κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν ὅλοι σχεδὸν οἱ ναοὶ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἐκ ξύλου, μάλιστα κατὰ τὸν ἀρχαιομαθὴ Smith κυρίως ἐχρησίμευον ὡς ναοὶ οἱ λεγόμενοι σ η κ ο ἰ, οἵτινες πιθανῶς ἦσαν δένδρα κοίλα κατ' ἀρχὰς ἐν οἷς τὸ εἶδωλον τοῦ θεοῦ ἢ ἥρωος ἐτίθετο ὡς ἐν παστῶ (1).

Τοιοῦτοι σηκοὶ ἢ μέρη ἱερὰ τῷ Πανὶ πιθανώτατα ὑπῆρχον ἐν Σύρῳ, ἰδίως δὲ ἐν τῷ βορείῳ μέρει τῆς νήσου ἐν τῇ θέσει Κάμπῳ, μεταξὺ Σάν Μιχάλη καὶ Γραμμάτων, ἐν τῇ Π α ν α υ λ ῖ ᾱ, ἐνθα κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν γηραιότερων χωρικῶν συνηθροίζοντο τὰ ποιμνία καὶ ἡϋλουν οἱ ποιμένες. Ἡ ὀνομασία αὕτη, ἐτυμολογούμενη ἐκ τοῦ Π ἄ ν καὶ α ὕ λ ο ς, καὶ ἡ περὶ ἀρχαίου ποιμνιοστασίου ἐνταῦθα παράδοσις τεκμηριοῦ τὴν ὕπαρξιν αὐτόθι ἱεροῦ τοῦ Πανός, ἢ τουλάχιστον μέρους εἰς ὃ συναθροίζόμενοι οἱ ποιμένες ἡϋλουν· ἀναμφιβόλως δὲ τοιαῦτα μέρη ἐθεωροῦντο προσφιλέστατα καὶ ἐπικαιρώτατα πρὸς λατρείαν τοῦ Πανός, θεοῦ ἀρεσκομένου εἰς τὸν αὐλὸν, ὃν καὶ ἐφεῦρεν.

Ἡ ἐν τοῖς νομίσμασι τῶν Συρίων παρισταμένη αἰξ ἴσως δὲν ἐτέθη ἀπλῶς μόνον ὡς σύμβολον τῆς ποιμενικῆς ζωῆς ἀλλ' εἶχε καὶ σχέσιν τινα πρὸς τὸν Πᾶνα, ὅστις, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν Αἶγα. Τὴν μυθοπλαστίαν ταύτην παρέστησαν πιθανὸν οἱ Σύριοι, συνδέσαντες τὴν μυθολογικὴν Αἶγα μετὰ τῆς δι' αἰγὸς συμβολικῆς παραστάσεως τῆς εὐφορίας καὶ ποιμενικῆς ζωῆς (2).

(1) Παυσαν. Ε. 20 3, 16. 1. Η'. 10. 2. — Smith ἐν λέξει.— Ἡσιόδ. Ἀποσπ. 54 ἐκδ. Goetling Σχολιαστ. Σοφοκλ. Τραχίν. 1109.

(2) Καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ ὄρους καὶ τῆς πεηγῆς Σύριγγος δύναται νὰ δώσῃ χώραν εἰς νέας εἰκασίας. Κατὰ τὴν μυθολογίαν ἡ νύμφη Σύριγξ φεύγουσα τὸν ἐρώμενον Πᾶνα μετεμορφώθη εἰς κάλαμον, ὅστις πιεζόμενος ὑπὸ τῶν περιπτύξεων τοῦ ἀπηλπισμένου Πανός ἐξέπειπέ τινα συριγμόν, ἐξ οὗ κατεσκευάσθη ὁ αὐλὸς Σύριγξ. Ἐπειδὴ εἶνε τολμηρὰ ἡ εἰκασία ὅτι καὶ ἡ θέσις Σύριγγας ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἐκ τῆς

Δήμητρα. Περὶ χρόνους ἀγνώστους εἰσῆχθη καὶ ἐπεκράτησεν ἐν Σύρῳ ἡ λατρεία τῆς Δήμητρος, παρασταθεῖσα ἐν τρισὶ διασωθεῖσι νομίσμασι τῶν Συρίων, ὡς ἡ πολιοῦχος τῶν Συρίων θεά. Θέλομεν ἰδεῖ ἐν τῷ περὶ νομισμάτων κεφαλαίῳ ὅτι ἐκ τῶν δώδεκα νομισμάτων τῶν κοπέντων ἐπὶ τῆς αὐτονομίας τῶν Συρίων, ἦτοι πολὺ πρὸ τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως, τρία φέρουσι τὴν Δήμητρα μετὰ τῶν συμβόλων τοῦ στάχυος, τινὰ δὲ αὐτῶν διατηροῦσι καὶ τὴν αἶγα, λείψανον τῆς προγενεστέρας πιθανῶς λατρείας τοῦ προστάτου τῆς νήσου Πανός.

Καὶ εἰς τὰ τρία ταῦτα νομίσματα τῶν Συρίων ἡ κεφαλὴ τῆς Δήμητρος εἰκονίζεται ἐστραμμένη πρὸς δεξιάν, μία δὲ ἐστεμμένη στάχεσι, ὅπισθεν δὲ τῶν νομισμάτων ὑπάρχει στάχυς, ἡ αἶξ καὶ τὰ γράμματα **ΣΥΡΙΩΝ**. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν μονίμων τούτων χαλκίων μαρτυρίων περὶ τῆς ἐν Σύρῳ λατρείας τῆς Δήμητρος διεσώθη ἐπίγραμμα πληροφοροῦν ὅτι ὑπῆρχεν ναὸς τῆς Δήμητρος. Τεκμαίρεται δὲ ὅτι ἡ λατρεία τῆς θεᾶς ταύτης προστάτιδος τῶν Συρίων διετερεῖτο ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς διαφόρου ἐποχῆς τῶν νομισμάτων ἀποδεικνύει δὲ καὶ ἡ λατρεία τῆς θεᾶς ταύτης τῶν καρπῶν, ἰδίως τοῦ σίτου καὶ τῶν γεννημάτων ὅτι ἡ νῆσος ἦτο εὐφορος καὶ γόνιμος εἰς τὰ προϊόντα ἐκεῖνα τῆς γῆς, δι' ὃ ὁ Ὅμηρος ὠνόμασεν αὐτὴν πολύπυρον, οἶνοπληθῆ, εὐβοτον καὶ εὐμηλον.

ἀναμνήσεως τοῦ περὶ Σύριγγος μύθου, ἀποδεκτὴ μᾶλλον φαίνεται ἡ γνώμη, καθ' ἣν ὠνομάσθη οὕτως ἡ θέσις μᾶλλον ἐκ τῆς πηγῆς, ἥτις ἀναδίδει τὸ ὕδωρ ὡς διὰ σωλῆνος, ἢ ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ πνευστικοῦ ὀργάνου Σύριγγος ἢ ἄλλου τινος μυθολογήματος.

Τὸ ὕδωρ τῆς Σύριγγος εἶνε ἄριστον καὶ ὑγιεινότατον καὶ φημίζεται ὡς μεταλλικὸν ὕδωρ καὶ πρωτεύον κατὰ τὴν διαύγειαν καὶ τὰ συστατικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα πάντων τῶν ἄλλων, ἐξ οὗ καὶ τὸ δημῶδες τῶν Συρίων ἄσμα:

Νᾶ'χα νερὸ τοῦ Σύριγγα, σταφύλι' ἀπὸ τὰ Χροῦσα

Κ' ἓνα κλωνὶ βασιλικὸ ἀπὸ τὴν Κυπεροῦσσα.

Ἐκ τινος ψηφίσματος τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων, εὕρισκομένου ἤδη ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ μουσεῖῳ τῶν Ἀθηνῶν, γίνεται γνωστὸν ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Σύρῳ ναὸς τῆς Δ ἡ μ η τ ρ ο ς καὶ Κ ό ρ η ς, ἐν ᾧ διετέλει ἱερεία ἡ Βερενίκη Νεικομάχου, γυνὴ Ἀριστοτέλους τοῦ Ἰσιδώρου. Τοῦ ψηφίσματος τούτου, ὅπερ καταχωρήσω ὁλόκληρον ἐν τῷ περὶ ψηφισμάτων τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων μέρει τῆς ἱστορίας, παρατίθηναι ἐνταῦθα τοὺς ἐξῆς στίχους σχετικούς πρὸς τὰ περὶ ναοῦ τῆς Δήμητρος λεγόμενα.

ΕΔΟ . . . Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΤΩ ΔΗΜΩ
 ΠΡΥΤΑΝΕΩΝ ΓΝΩΥΜΗ.
 ΕΠΕΙΔΗ ΒΕΡΕΝΕΙΚΗ ΝΕΙΚΟΜΑΧΟΥ
 ΕΙΕΡΕΙΑ ΤΕ ΚΑΤΑΣΤΑΘΕΙΣΑ ΤΩΝ
 ΟΥΡΑΝΙΩΝ ΘΕΩΝ
 ΔΗΜΗΤΡΟΣ ΚΑΙ ΚΟΡΗΣ ΤΩΝ ΞΕΜΝΟΤΑΤΩΝ (1)

Πλείονα περὶ τῆς ἱερείας ταύτης καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος ἄκαιρον νὰ εἴπω ἐνταῦθα, διότι ἐκ τε τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ὕφους τοῦ ψηφίσματος φαίνεται ὅτι ἐψηφίσθη ἐν ἐποχῇ μεταγενεστέρα, ἥτοι κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους· θέλομεν δὲ ἰδεῖ ὅτι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν Σύρῳ ἡ ἐπικρατοῦσα μὲν λατρεία ἐπισήμως ἦτο ἡ τῶν Καβείρων καὶ Διοσκούρων, διετηρεῖτο δὲ καὶ ἐσχετίζετο πῶς μετ' αὐτῆς καὶ ἡ τῆς Δήμητρος.

Κ α β ε ι ρ ο ι. Ἐν τῶν νομισμάτων τῆς Σύρου τὸ παριστὰν ἀφ' ἐνὸς τὴν Δήμητρα σταχυοφόρον, ἀφ' ἐτέρου δὲ τοὺς θεοὺς Κ α β ε ί ρ ο υ ς ἔχοντας ἄνωθεν αὐτῶν ἀστέρα καὶ κρατοῦντας δόρυ, ἀμφοτέρους δὲ κειμένους ἐντὸς δαφνίνου κύκλου καὶ

(1) Διὰ τοῦ πολυτίμου τούτου ψηφίσματος « στεφανοὶ ὁ Δῆμος ὁ Συρίων Βερενείκην Νεικομάχου χρυσῷ στεφάνῳ ἀρετῆς ἕνεκα καὶ εὐνοίας τῆς εἰς αὐτήν». Ἴδε τὸ σχετικὸν κεφάλαιον τῆς ἱστορ. ταύτης.

περίξ τῶν γραμμάτων **ΞΥΡΙΩΝ ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ**, δίδει ὑμῖν νύξιν περί τῆς ἀρχαίας εἰσαγωγῆς τῆς λατρείας τῶν θεῶν τούτων ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ. Τὸ ἀργυροῦν τοῦτο νόμισμα ἴσως τὸ μεγαλύτερον τῶν νομισμάτων τῶν Συρίων, (μεγέθους 9 1/2 κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ νομισματολόγου Mionnet γενομένην δεκτὴν παρὰ πάντων τῶν νομισματολόγων) φέρον πρὸς τοῖς ἄλλοις μονόγραμμα τι παρεμφερές πρὸς τὴν λεγομένην πεντάλφαν, εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως καὶ μελέτης. Ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς ἐνταῦθα εἶνε ἡ πληροφορία ἣν μᾶς δίδει ὅτι ἡ λατρεία τῶν Καβείρων, θεῶν αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς, συνυπῆρχε μετὰ τῆς τῆς Δήμητρος. Θέλομεν δὲ ἰδεῖ ὅτι ἡ λατρεία τῶν Καβείρων ἦτο ἡ διαρκεστέρα ἐν Σύρῳ, παραταθεῖσα καὶ μετὰ τὸν χριστιανισμόν, διότι εἰς δεκατρία νομίσματα τῶν Συρίων κοπέντα κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν κατάκτησιν πρὸς τιμὴν τῶν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ὑπάρχουν τὰ γράμματα **ΞΥΡΙΩΝ ΚΑΒΙΡΩ** . . τινὰ μὲν ἀκέραια, τινὰ δὲ κεκολωβομένα, ἀλλὰ πάντα ταῦτα διακρινόμενα ὅπωςδήποτε καὶ συμπληρούμενα ἐκ τῶν ἐφαρμενῶν πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς λέξεως **ΚΑΒΕΙΡΩΝ**.

Πρὸς τοῦτοις σημειωτέον ὅτι κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν δημοσιευθεῖσαν μάλιστα, ἡ ἐν τῇ νήσῳ τοποθεσία **Καβείρι** διατηρεῖται ἐκ παλαιῶν χρόνων καὶ πιθανῶς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τινος ἱεροῦ τῶν θεῶν Καβείρων, ὅπερ ἐγὼ τουλάχιστον δὲν εὗρισκω ἄλογον ἢ ἀδύνατον, διότι, ὡς θέλω ἀποδείξει, ἡ λατρεία τῶν Καβείρων ἦτο ἡ διαρκῶς ἐπικρατήσασα ἐν Σύρῳ ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ μέχρι πιθανῶς τῶν Βυζαντινῶν.

Μολονότι ἐν τῷ καταλλήλῳ μέρει θέλω ἐκθέσει ὁποῖοι τινες οἱ μυστηριώδεις οὔτοι θεοὶ καὶ ἡ λατρεία αὐτῶν, συντόμως παρατίθῃμι ἐνταῦθα ὅτι καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ τρόπος τῆς λατρείας αὐτῶν εἶνε τὸ σκοτεινότετον καὶ ἀγνωστότατον κεφάλαιον τῆς ἀρχαίας θεολογίας καὶ ἀρχαιολογίας (6). Τὸ ἱστορικῶς γνωστὸν

(6) Ὁγυγία Σταγ. Τομ. Β'. Βιβλ. ΣΤ'.

περὶ τούτων εἶνε ὅτι ἦσαν δύο ἢ τρεῖς μυστηριώδεις δαίμονες, ὧν ἡ λατρεία ἐκ τῆς Αἰγύπτου μετηνέχθη κατὰ πρῶτον διὰ τῶν Πελασγῶν εἰς Σαμοθράκην, ἦσαν δὲ εἰδός τι πριάπων καὶ μάγων ἢ μάντεων. Καὶ κατὰ μὲν τὸν Φερεκύδην, Ἡρόδοτον καὶ Νόννον ἦσαν ἀρχαιότατοι θεοὶ τῶν Αἰγυπτίων, κατὰ δὲ τὸν Ἀχουσίλαον ἀπόγονοι τοῦ Ἡφαίστου· κατὰ τὴν θεολογίαν ὁμῶς τῶν Φοινίκων Κάβειροι καὶ Διόσκουροι ἐθεωροῦντο οἱ υἱοὶ τοῦ Σηδύκ (1). Λεπτομερέστερον περὶ τούτων ποιήσω λόγον ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐποχῇ· ἐνταῦθα ἀπλῶς γίνεται γνωστὸν ὅτι ἡ λατρεία τῶν Καβείρων ἐν Σύρῳ ἢ τοσοῦτον διαρκέσασα, ἀρχαιότατα εἰσήχθη εἰς αὐτήν.

Π ο σ ε ι δ ῶ ν κ α ι Ἀ μ φ ι τ ρ ί τ η. Τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα ἀνευρεθὲν σῶον ἐν τῇ νοτιανατολικῇ παραλίᾳ τῆς νήσου μαρτυρεῖ ἀριδῆλως ὅτι ὑπῆρχε ναὸς τοῦ **ΠΟΞΕΙΔΩΝΟΣ** **ΑΞΦΑΛΕΙΟΥ.**

**ΕΠΙ ΙΕΡΕΩΣ ΝΙΚΑΓΟΡΟΥ
ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ ΤΩΝ ΕΡΑΝΙΣΤΩΝ
ΩΝ ΗΡΧΕΡΑΝΙΖΕ ΜΑΡΩΝ
ΠΟΞΕΙΔΩΝΙ ΚΑΙ ΑΜΦΙΤΡΙΤΕΙ.**

Τὸ τετράστιχον τοῦτο ἐπίγραμμα δίδει χώραν εἰς τινας βασίμους πληροφορίας περὶ τοῦ ναοῦ τούτου· διότι, ὡς βλέπομεν, διέσωσε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως **Ν ι κ α γ ὁ ρ ο υ** καὶ τὸ τοῦ ἀρχιερανιστοῦ **Μ ἄ ρ ω ν ο ς**.

Οἱ Σύριοι καὶ ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς νήσου καὶ ὡς ἐκ τῶν πρώτων ἀποίκων, τῶν Φοινίκων, οἵτινες πρῶτοι ἐπέδόθησαν εἰς τὴν ναυτιλίαν ὡς ἔμποροι ἢ πειραταί, ἐπόμενον ἦτο νὰ ιδρύσωσιν ἰδίᾳ ναὸν τῷ θεῷ τῶν θαλασσῶν **Ποσειδῶνι**· καὶ τῇ **Ἀμφιτρίτῃ**, θυγατρὶ τοῦ **Νηρέως** καὶ γυναικὶ τοῦ **Ποσειδῶνος**. Εἶδομεν δὲ ὅτι οὐ μόνον ἱερὸν τοῦ **Ποσειδῶ-**

(1) Αὐτόθι Ἡρόδ. Θαλ. 37— Νόν. Διον. Ἰδ'. 19— Στραβ. Γ'. 446 472— Γυράλδ. Συντ. Β'. 23 καὶ Φερεκ. παρ' αὐτῷ Seld Συντ. 4.

νος ὑπῆρχε ἀλλὰ καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο εἰς ὃ ἔκειτο ἡ ἐτέρα τῶν δύο τῆς Σύρου πόλεων διὰ τοῦ ὀνόματος **Π ο σ ε ῖ δ ε ι α** ἐκαλεῖτο καὶ τοῦτο διετήρησε μέχρι σήμερον. Εἰκάζεται ὅτι τὸ ἐν τῷ ἐπιγράμματι **KOINON ΤΩΝ ΕΡΑΝΙΣΤΩΝ** ἐννοεῖ τοὺς ναυτικούς νησιῶτας, σύλλογόν τινα ἢ ἀδελφότητα ναυτικῶν, οἵτινες ἀνίδρυσαν ἢ διετήρουν τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης.

Ἐρανισταὶ δὲ ἦσαν οἱ πρὸς ἀγαθοποιητικούς ἢ συμποσιακοὺς σκοποὺς ἐνούμενοι ἢ δι' ἀμφοτέρω. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἐνὸς ἐρανάρχου διετήρησε τὸ ὄνομα, τὸ τοῦ Μάρωνος, ἀναλογοῦντος ὅπως οὖν πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους καὶ ἰδρυτὰς τῶν νῦν ἐκκλησιῶν, ἔχοντος ὅμως εὐρυτέραν δικαιοδοσίαν. Ἐν οὐδενὶ τῶν τεσσαράκοντα διασωθέντων νομισμάτων τῆς Σύρου παρίσταται ὁ Ποσειδῶν· ἐμονιμοποιήθη δὲ, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἀνάμνησις τῆς λατρείας καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος διὰ τε τοῦ ἐπιγράμματος τούτου καὶ διὰ τῆς ὀνομασίας **Π ο σ ε ῖ δ ε ι ο ν**· ἐπειδὴ ὅμως τὸ μέχρι σήμερον διατηρηθὲν ὄνομα τῆς θέσεως ταύτης, πληθυντικῶς προφέρεται **Π ο σ ε ῖ δ ε ι α**, δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι οὐχὶ εἷς, ἀλλ' ἴσως πλείονες τοῦ ἐνὸς ἦσαν ἐκεῖ ναοὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Τοῦτο εἶνε ὅμως ἀπλῆ εἰκασία, ἐν ᾗ περὶ ὑπάρξεως ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος ὑπάρχει πεποίθησις.

Ἀ σ κ λ η π ι ε ῖ ο ν. Ὑπερθεν τοῦ ναυπηγείου, ἐνθα ἐσχηματίσθη ἡ νέα συνοικία ἀνεσκάφησαν κατὰ τὸ 1838 τμήματά τινα μαρμαρίνων ἐρειπίων· ἐπειδὴ ἡ θέσις αὕτη διετήρησε τὴν ὀνομασίαν ἐκ παλαιῶν χρόνων **ΣΚΛΗΠΙ**, τεκμαίρεται ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ (**Α**)**ΣΚΛΗΠΙ**-(**ΕΙΟΝ**)· διότι ἄλλως ἡ ὀνομασία δισεξήγητος πολλῷ μᾶλλον καθότι ἄλλοθεν δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἡ ἐτυμολογία τῆς. Ἀλλ' ἡ ὀνομασία καὶ τὰ ἐκεῖ ἀνευρεθέντα ἐρείπια ἀρχοῦσιν ὅπως ἐνδείξωσιν τὴν ἐκεῖ ὑπαρξίν **Ἀ σ κ λ η π ι ε ῖ ο υ**, ἥτοι ἱεροῦ ἢ ἄλλους τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἢ τέλος μέρους ἐν ᾧ ἐνοση-

λεύοντο οἱ Σύριοι ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ θεοῦ τῆς ὑγείας.

Περὶ τῆς λατρείας καὶ τῶν ἐν Σύρῳ ναῶν τῆς Ἀρτέμιδος τοῦ Διὸς, τοῦ Βάχχου καὶ Ἑρμοῦ ἀλλαγῆς τῆς παρουσίας συγγραφῆς θέλω ποιῆσαι τὸν προσήκοντα λόγον καὶ ἐκθέσει τινας εἰκασίας περὶ αὐτῶν καὶ τῶν συμβόλων τῆς νήσου· ἐκεῖ θέλομεν ἰδεῖ ὅτι κατὰ περίεργον σύμπτωσιν τὰ τελευταῖα σύμβολα τῶν Συρίων ἦσαν ὁ Ἑ ρ μ ῆ ς μετὰ τὸν κ η ρ υ κ ε ἰ ο υ καὶ ἡ μέ λ ι σ σ α. Αὐτὰ δὲ ταῦτα εἶνε τὰ σύμβολα τῶν δύο σήμερον δῆμων, ἥτοι ὁ Ἑρμῆς καὶ τὸ κηρύκειον τοῦ δήμου Ἑρμουπόλεως καὶ ἡ μέλισσα τοῦ δήμου Σύρου.

Ἐνταῦθα κλείω τὸ περὶ τῆς κατὰ τὴν π ρ ο ῖ σ τ ο ρ ι κ ῆ ν ἐ π ο χ ῆ ν Σύρου μέρος τῆς ἱστορίας· αὐτὴ δὲ αὕτη ἡ λέξις δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν τε συντομίαν καὶ τὸ ἐνιαχοῦ χασματῶδες τῆς ἱστορίας· διότι πρὸ τῆς α'. Ὀλυμπιάδος ἦτοι πρὸ τοῦ ὀγδόου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος ἡ ἱστορία οὐ μόνον τῆς μικρᾶς ταύτης νήσου, ἀλλὰ συμπάσης τῆς Ἑλλάδος περιπεπλεγμένη οὔσα μετὰ μύθων, μὴ μονιμοποιηθεῖσα τότε διὰ τῆς γραφῆς, (καθ' ὅσον οἱ Ἕλληνες μόλις κατὰ τὴν ἕκτην ἑκατονταετηρίδα ἤρχισαν νὰ γράφωσιν εἰς πεζὸν λόγον, τοῦ Συρίου Φερεκύδους πρώτου γράψαντος), ἔν δύνανται νὰ ἐξακριβωθῇ λεπτομερῶς, οὐδὲ νὰ συμπληρωθῇ ἐν τισιν ἄλλως ἢ δι' εἰκασιῶν βασιζομένων ἐπὶ τῶν σποράδην ἑρριμένων εἰδήσεων ἐκ μνημείων, ποιημάτων καὶ ποικίλων ἄλλων βοηθημάτων.

Εἶδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, μετὰ γενικὰς τινὰς περὶ Κυκλάδων παρατηρήσεις ὅποιοι οἱ πρῶτοι τῆς Σύρου ἄποικοι, ὅποια ἡ νῆσος γεωγραφικῶς καὶ γεωλογικῶς, πόθεν τὸ ὄνομα αὐτῆς καὶ ποία ἡ ἐτυμολογία του, ὅποια ἡ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τὴν ὀμηρικὴν ἰδίαν ἐποχὴν, ἥτοι ποῖαι καὶ ποῦ ἔκειντο αἱ δύο αὐτῆς πόλεις, ποῖος ὁ καθ' Ὅμηρον βασιλεὺς αὐτῶν καὶ ἐν γένει ὅποια ἡ πολιτικὴ καὶ φυσιολογικὴ κατάστασις καὶ οἱ πολιῶχοι αὐτῆς θεοί. Οὕτω δὲ ἐφ' ὅσον ἦτο ἐφικτὸν, μαθόντες τὰ τῆς νήσου ταύτης κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύ-

την ἐφθάσαμεν ἤδη εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, οἵτινες ἄρχονται, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην, ἀπὸ τῆς ἀ. Ὀλυμπιάδος ἧτοι ἀπὸ τοῦ 776. Ἀλλ' ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐποίει ὁ Ὅμηρος καὶ περιέγραφε τὴν νῆσον μέχρι τῶν ἱστορικῶν χρόνων μεσολαβοῦσι δύο περίπου αἰῶνες· ἐκ τῶν προεκτεθέντων δὲ εἶδομεν ὅτι λεπτομέρειαι μὲν ἱστορικαὶ ἐλλείπουσι περὶ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου κατὰ τὰς δύο ταύτας ἑκατονταετηρίδας, ἀναπληροῦνται δὲ δι' εἰκασιῶν βασιμῶν ὅπως δῆποτε καὶ λογικῶν.

Ἀλλ' ἡ ἱστορία τῆς Σύρου καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν ἱστορικῶν χρόνων δὲν εἶναι τοσοῦτον φωτεινὴ διότι οὐδαμοῦ εὐρόν τι ἀναφερόμενον εἰδικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου κατὰ τὸν πρῶτον ἱστορικὸν αἰῶνα. Εὐτυχῶς ὅμως ἀμέσως μετ' αὐτὸν ἄρχεται διαλάμπουσα ἡ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ζηλωτὴ αὐτῆς δόξα καὶ ἡ τέως καθ' Ὅμηρον ἀγαθὴ, εὐδοτος, εὐμηλος, οἰνοπληθὴς, καὶ πολύπυρος Σύρος ἤρξατο διακρινομένη διὰ τῶν πολυσημάντων λέξεων πατρις τοῦ Φερεκύδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Φερεκύδης ὁ Σύριος.

Μέχρι τοῦ ἔκτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος ἡ φιλοσοφία καὶ ἐν γένει ἡ ἐπιστήμη μιστηριῶδές τι κάλυμμα περιβεβλημένη ἔμενεν ἐν προφορικοῖς λόγοις καὶ διδασκαλίαις ἀναφαίρετον κτῆμα τῶν θεολογούντων ἱερέων καὶ ποιητῶν· ἡ ἀνθρωπότης διψήσασα σοφίας, μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔμενεν ἀμύητος τῶν μυστηρίων τῆς φύσεως καὶ ἤρκετο θαυκαλιζομένη ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ ἰδίως τῶν Ὀρφικῶν καὶ ταπεινοῦσα τὸ ὄμμα πρὸ τῆς μυστηριώδους σοφίας τῶν ἱερέων καὶ ἰδίως τῶν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων. Ἐν ἐποχῇ τοιαύτῃ ἐγεννᾶτο ἐν τινι θράχῃ τῆς σφαίρας ὁ Οἰδίπους ἐκείνος ὅστις ἔμελλε νὰ λύσῃ τὸ αἰνίγμα

τῆς ἐπιστήμης, καὶ ν' ἀνασύρῃ πρῶτος τὸν πέπλον, ὅστις ἐθάμβου τὰ ὄμματα τῆς σφριγώσης ἀνθρωπότητος. Ἐν τῇ εὐρυτάτῃ ἐκτάσει τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον μερῶν τῆς γῆς ἡτύχῃσεν τὴν δόξαν ταύτην πρώτη ν' ἀποκτήσῃ ἡ νῆσος τῶν Κυκλάδων ἢ καθ' Ὁμηρον ἀγαθὴ Σύρος! διότι εἰς ταύτην πρῶτον ἐγράφη ἡ ἐπιστήμη ἐν πεζῷ λόγῳ, ὁ δὲ Φερεκύδης μονιμοποιήσας διὰ τοῦ πεζοῦ λόγου τὰ δόγματα τῆς σοφίας τοῦ πρῶτος ἤρχισε μεταδίδων οὕτω τὰς γνώσεις του· χρηματίσας δὲ διδάσκαλος τοῦ Πυθαγόρου, θεωρεῖται δικαίως ὁ πατὴρ καὶ διδάσκαλος σειρᾶς διασῆμων σοφῶν, πνεῦμα μεγαλουργὸν καὶ καρποφόρον τοῦ αἰῶνός του.

Δὲν ὑπάρχει τις ἀντίρρησης ὅτι ὁ Φερεκύδης ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ καὶ πατέρα ἔσχε τὸν Βάβυν. Ἡ φήμῃ τοῦ περιδόξου υἱοῦ ἐπεσχίασε τὴν τοῦ πατρὸς, καὶ ἡ μὲν ἱστορία σιγαῖα περὶ τοῦ πατρὸς, οἱ δὲ λεξικογράφοι ἀρκοῦνται νὰ διακρίνωσι τὸν Βάβυν τοῦτον ἀπὸ τινος ἄλλου Βάβυος· αὐλητοῦ Ἀθηναίου διὰ τοῦ πολυσημάντου· πατὴρ τοῦ Φερεκύδου, νομίζοντες ὅτι τοῦτο ἐλλείψει ἄλλης πληροφορίας περὶ τοῦ Βάβυος, εἶνε ἀρκοῦσα ἱστορία καὶ φήμῃ δι' αὐτόν, διότι μετὰ τοῦ υἱοῦ μνημονεύεται καὶ θὰ μνημονεύηται πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς.

Τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Φερεκύδους (1) ὑπολογίζεται συμπίπτον μετὰ τῆς 45 καὶ 58 Ὀλυμπιάδος (600—545 Π. Χ)· κατὰ τὴν ὀρθοτέραν δὲ γνώμην εἶνε τὸ 600 Π. Χ. Κατὰ τὸν Σουΐδαν ὁ Φερεκύδης ἤκμασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλιάττου τοῦ Λυδοῦ, κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ

(1) Ἐσφαλμένως γράφεται ὑπὸ τινων ἡ γενικὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ-
του ἄνευ σ. διότι ἡ κατάληξις τοῦ ὀνόματος *Φερεκύδης* δὲν εἶνε πα-
τρωνυμικὴ ὡς Εὐριπὸς Εὐριπίδης (Εὐριπίδου), Φίλιππος Φιλιππίδης
(Φιλιππίδου), Φειδιππος Φειδιππίδης (Φειδιππίδου), ἀλλὰ τὸ ὄνομα
εἶνε σύνθετον ἐκ τοῦ *Φέρε* καὶ *κύδος* (κύδους), ἄρα ἡ γενικὴ αὐτοῦ
ὡς τριτοκλήτου ὀρθῶς γράφεται μετὰ τοῦ τελικοῦ *ς* (Φερεκύδους).

Κύρου (1) κατὰ δὲ Διογένην τὸν Λαέρτιον κατὰ τὴν 59 Ὀλυμπιάδα. Ὁ Müller βλέπει τι ἀσυμβίβαστον ἐν ταῖς χρονολογίαις ταύταις καὶ ἀποκρούει τὸν Κλίντωνα συμβιβάζοντα αὐτάς (2). Ἡ τοῦ Διογένους μαρτυρία φαίνεται μᾶλλον πιστευτὴ, ὑποστηρίζεται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος λέγοντος τὸν Φερεκύδην σύγχρονον τῷ Σερβίῳ Τυλλίῳ.

Ἐπὶ ἤρξαν καὶ ἄλλοι ἔχοντες τὸ αὐτὸ ὄνομα, οἷον Φερεκύδης ὁ Ἀθηναῖος, πρεσβύτερος τοῦ Συρίου, περὶ οὗ λέγουσιν ὅτι συνήγαγε τὰ Ὀρφεῶς ἔπη. Ἀλλ' ὁ Πορφύριος οὐδένα δέχεται πρεσβύτερον τοῦ Συρίου, ἀλλ' «ἐκεῖνον μόνον ἡγεῖται ἀρχηγὸν συγγραφῆς». Ἄλλος δὲ ἦν Φερεκύδης ὁ Λέριος (3).

Ὁ Φερεκύδης πνεῦμα εὐρὺ καὶ μεταδοτικόν, προνομιούχος ὑπαρξίς ἀναφανείσα ἐν τῇ μικρᾷ νήσῳ ταύτῃ τῶν Κυκλάδων, ἐν ᾗ οὔτε σχολαί, οὔτε διάσημοι ἐβίωσαν ἄνδρες, σχετιζόμενος ἐν Σύρῳ μετὰ τῶν ἐτι περιπλεόντων ἐμπορίας ἢ πειρατείας χάριν Φοινίκων, κατώρθωσε ν' ἀνέυρῃ ἀπόκρυφά τινα βιβλία τῶν Φοινίκων, οἵτινες ὡς εἶπομεν μετέδωκαν οὐ μόνον τοῖς Συρίοις ἀλλὰ καὶ ἄλλοις πολλὰς αὐτῶν γνώσεις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς νεαρᾶς τοῦ ἡλικίας ἤχμαζεν ὁ Θαλῆς· ἡ δόξα τοῦ Μιλησίου σοφοῦ περιβομβοῦσα εἰς τὰ ὦτά του ἐξήγειρε τὴν ἐνυπάρχουσαν ἐν αὐτῷ ἀκατάσχετον ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ γνωρίσῃ τὸν κόσμον ὑπὸ τὴν βαθείαν τῆς φράσεως ἔννοιαν. Καὶ ἤρξατο ἄνευ διδασκάλου κατὰ τὰς ὁμοφώνους μαρτυρίας μανθάνων καὶ καταρτιζόμενος οὕτως ὥστε νὰ ᾔῃ εἰς θέσιν ν' ἀντιληφθῇ τῆς χαλδαϊκῆς σοφίας, μυσούμενος καὶ εἰς τὰ μυστήρια

(1) Hist. nat. 7. 56.

(2) Frangm. Hist. Gr. σελ. 34.

(3) Ἴδου τί περὶ τοῦ Συρίου Φερεκύδους λέγει ὁ Σουΐδας. «Φερεκύδης Βάβυος Σύριος· ἔστι δὲ μία τῶν Κυκλάδων ἡ Σύρα πλησίον Δήλου· γέγονε δὲ κατὰ τὸν Λυδῶν βασιλέα Ἀλιάττην· καὶ τετάρτῃ περὶ τὴν μὲ Ὀλυμπιάδα». Σουΐδας ἐν λ.

τῶν πανισχύρων ἱερέων τῆς Αἰγύπτου. «Διδαχθέντα τε ὑπ' αὐτοῦ, λέγει ὁ Σουίδας, Πυθαγόραν λόγος, αὐτὸν δὲ οὐκ ἐσχευέναι καθηγητὴν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀσκήσαι κτησάμενον τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα βιβλία» (1). Ἀλλὰ ποῦ ἀπέκτησε τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα ταῦτα βιβλία; Ὁ ἤδη μνημονευθεὶς ἐν τῇ παρούσῃ συγγραφῇ Bochart λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τῶν ἀποκρύφων τούτων βιβλίων, ὅτι οἱ Φοῖνικες διερχόμενοι τῆς Σύρου κ' ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον ἐν αὐτῇ μένοντες δὲν ἦτο ἄπορον ἂν κατέστησαν εὐκόλον τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν ἐν Σύρῳ εἰς τὸν Φερεκύδην. Καὶ ὁ Ἡσύχιος συμφωνεῖ λέγων ὅτι ὁ Φερεκύδης ἦτο αὐτοδίδακτος, μόνος εὐρὼν τὰ ἀπόκρυφα βιβλία τῶν Φοινίκων, τὴν δὲ γνώμην ταύτην ἐκφράζει καὶ ὁ Εὐστάθιος (2). «Δὲν εἶνε λοιπὸν ἄξιον ἀπορίας, λέγει ὁ Dela Rocca ὅτι ὁ Φερεκύδης, ἄνθρωπος δεξιώτατος περὶ τὸ μανθάνειν, συνδιαλεγόμενος συχνὰ μετὰ τῶν ξένων καὶ ἐμπόρων ἤκουσε περὶ βιβλίων μεστῶν γνώσεων ὑψηλῶν καὶ βαθυτάτων καὶ ἀνεφλέχθη ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ νὰ τ' ἀποκτήσῃ. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε ὅποια ἦσαν τὰ βιβλία ταῦτα, ἅτινα περιῆλθον εἰς χεῖρας τοῦ Φερεκύδους.

Ὁ διάσημος ἐπίσκοπος τῆς Avranches Huet (3) μᾶς ἐξήγα-

(1) Σουίδας ἐν λ. Φερεκ.

(2) Ἡ γνώμη ὅτι ὁ Φερεκύδης ἐδιδάχθη ὑπὸ Πιττακοῦ τοῦ Μιτυληναίου φέρει σύγχυσίν τινα περὶ τὴν χρονολογίαν καὶ τίθησιν εἰς ἀμφιβολίαν τὸ αὐτοδίδακτον τοῦ Συρίου σοφοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀσυγχώρητον λάθος διότι ὁ Πιττακὸς ἐγεννήθη κατὰ τὸ 401 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης, ὁ δὲ Φερεκύδης περὶ τὸ 156 ἀπὸ Κ. Ρ. ἦτοι πλέον ἢ 10 ἔτη ἀφ' οὗτο ἤρχισεν ὁ Πιττακὸς νὰ ἡγεμονεύῃ. Εἶνε δυνατόν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι γηραιὸς ὑπερεβδόμηκοντούτης; βασιλεὺς ἤθελε διδαι μαθήματα εἰς τὴν νεολαίαν; Ἀποδεκτὴ μᾶλλον μοὶ φαίνεται ἡ συμβιβάζουσα ταῦτα γνώμη καθ' ἣν ὁ Φερεκύδης συνεζήτει καὶ συνεφιλοσόφησε μετὰ τοῦ γηραιοῦ καὶ σοφοῦ τούτου βασιλέως. Ἴδε Dela Rocca Tom. I. ch. III.

(3) Demonstr. Evang. prop. IV. § 7.

γεν' ἤδη πάσης δυσχερείας. « Ο Φερεκύδης, λέγει, ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων, πρὸ πάντων δὲ τῶν Φοινίκων· ἐκ τῶν βιβλίων τούτων ἐξήγαγε, λέγουσι, μεγάλας γνώσεις θείων πραγμάτων, μὴ σχών ποτε ἄλλους διδασκάλους. Ἐννοῶ διὰ τῶν ἱερῶν τούτων βιβλίων τῶν Φοινίκων, τὰ τοῦ Μωϋσέως, ἃ ὁ Juvenal ὀνομάζει *Arriani*. » (1) Σημειωτέον ὅτι οὐ μόνον τὰ τοῦ Μωϋσέως, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα μυστηριώδη βιβλία, οἷον τὰ δόγματα τοῦ Σαγχονιάχθονος, ἐνδεχόμενον νὰ περιῆλθεν εἰς χεῖράς του. Μάλιστα, ἐπειδὴ ἐνωρίτατα ἐμυήθη τῆς φοινικικῆς σοφίας, εἰς δὲν ἐβράδυνε νὰ εἶπῃ ὅτι ὁ Φερεκύδης ἦλθεν ἀπὸ τὴν Συρίαν. Οὗτος εἶνε ὁ Γρότιος, ὅστις ὅμως δὲν φέρει οὐδεμίαν μαρτυρίαν, οὐδὲ ἀνασχευάζει τὰς περὶ τοῦ Συρίου Φερεκύδους συμφωνούς καὶ πλείστας μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων (2). Ἐτερός τις, Ἄνδρων ὁ Ἐφέσιος, μὴ δυνάμενος ἴσως νὰ πιστεῦσῃ τὴν εὐρύτητα τῶν γνώσεων τοῦ Συρίου Φερεκύδους ἀπεφάνθη « δύο γεγονέναι Φερεκύδας Συρίους, τὸν μὲν ἀστρολόγον, τὸν δὲ θεολόγον, υἱὸν Βάβυος, ὃν καὶ Πυθαγόραν σχολάσαι » (3) ἀλλ' ἐφρόντισε ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Ἐρατοσθένης νὰ μαρτυρήσῃ ὅτι εἷς ὑπῆρξεν ἐκ Σύρου Φερεκύδης μόνον, ὅστις κατ' ὀρθὴν ἔτι ν' ἀναδειχθῇ τοιοῦτος οἷος παρεστάθη ἔν τε τοῖς ἔργοις του καὶ ταῖς ἀποτελεσματικαῖς διδασκαλίαις αὐτοῦ.

Δὲν ἐξηκριβώθη τὸ ἔτος τῆς εἰς Αἴγυπτον διαμονῆς τοῦ Φερεκύδους· εἰκάζεται ὅμως ὅτι μετὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐκδρομὴν του ἐδίδαξε τὸν Πυθαγόραν, διότι οὗτος προτιθέμενος ν' ἀπέλθῃ εἰς Αἴγυπτον καὶ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Νεῖλον ἐπὶ δύο ἔτη ἠχροάσατο τῶν διδασκαλιῶν τοῦ ἐνδόξου διδασκάλου του, ἤδη γνωρίζοντος λεπτομερῶς οὐ μόνον τὰ τῆς αἰγυπτιακῆς

(1) Dela Rocca ἐνθ' ἀνωτέρω.

(2) Αὐτόθι.

(3) Παρὰ Διογ. Λαερτ. Φερεκ.

φιλοσοφίας ἀλλὰ καὶ τὰ μέρη ἐν οἷς παρέμεινε μυούμενος εἰς αὐτήν (5).

Ὁ Φερεκύδης ἐν Σάμῳ ἤρξατο διδάσκων τοὺς νέους ἐπιστήμας. Τότε ἠκροάσθη αὐτοῦ ὁ Πυθαγόρας.

Ἡ φήμη τοῦ Φερεκύδους ἔφθασεν ταχύπτερος εἰς τὰς ἀπωτάτας γωνίας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ διψῶντες σοφίας ἐπεζήτουν τὴν συνάντησίν του καὶ αὐτὴ ἡ σχολὴ τῶν τότε ἀκμαζόντων ἐπὶ τὰ σοφῶν τῆς Ἰωνίας συνεκινήθη ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ Συρίου σοφοῦ καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ὁ Θαλῆς ὑποχωρεῖ καὶ γράφει πρὸς τὸν Φερεκύδην ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐπανελθόντα μετὰ τὴν περιοδείαν του Φερεκύδην, προσκαλῶν αὐτὸν εἰς Ἰωνίαν, ἔνθα ἐναγωνίως περιμένουσιν αὐτὸν οἱ τῆς σχολῆς αὐτοῦ! Ὁ βαθύνους Ἀθηναῖος Σόλων συνεννοεῖται μετὰ τοῦ θάλητος ὅπως ἀφήσῃ καὶ τοὺς Αἰγυπτίους σοφοὺς καὶ πάντα ἄλλον καὶ ἔλθῃ εἰς τὴν Σύρον ἔνθα διέτριβεν συγγράφων πρῶτος εἰς πεζὸν λόγον τὰ δόγματά του ὁ διάσημος νησιώτης.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Θαλοῦ διασωθεῖσα ἐν τοῖς βιβλίοις Διογένης τοῦ Λαερτίου ἐπιμαρτυρεῖ τ' ἀνωτέρω.

Ἴδοὺ αὕτη (6).

«Θαλῆς πρὸς Φερεκύδην»

«Πυνθάνομαί σε πρῶτον Ἰώνων μέλλειν λόγους ἀμφὶ τῶν θεῶν χρημάτων εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐκφαίνειν. Καὶ τάχα μὲν ἡ γνώμη

(5) Auguste Langel, ἐν *Revue de deux mondes* φιλ. 973 τοῦ ἐτ. 1864. Ἐν τῇ καλλίστῃ ταύτῃ πραγματείᾳ βλέπει τις λεπτομερεῖας ἐνδιαφερούσας· ἐπ' ἱσῆς καὶ ἐν τῇ τοῦ ὑμετέρου καθηγητοῦ Π. Καλλιγᾶ περὶ Πυθαγόρα πραγματείας ἀναγνωσθεῖσιν ἐν τῷ Ἀθηναίῳ (Πανδ. Τομ. ΙΖ'. φυλλ. 405). Περὶ ταύτης ἐν τοῖς κατόπιν.

(6) Παρατίθηναι καὶ παράφρασιν αὐτῆς.

«Θαλῆς πρὸς Φερεκύδην»

«Πληροφοροῦμαι ὅτι πρῶτος σὺ μεταξὺ τῶν Ἰώνων μέλλεις νὰ

του δικαίῃ εἰς τὸ ξυγνὸν καταθέσθαι γραφὴν μᾶλλον ἢ ὁποιοσοῦν ἐπι-
τρέπειν, χρῆμα εἰς οὐδὲν ὄφελος. Εἰ δέ τι ἥδιον ἐβέλη γενέσθαι λε-
σχηνωτῆς περὶ ὅτεων γράφεις, καὶ ἦν κελεύεις, παρὰ σε ἀφίξομαι εἰς
Σύρον. Ἡ γὰρ ἂν οὐ φρενῆρες εἴημεν ἐγὼ τε καὶ Σόλων ὁ Ἀθη-
ναῖος, πλώσαντες μὲν εἰς Κρήτην κατὰ τὴν κεῖθι ἱστορίαν, πλώ-
σαντες δὲ εἰς Αἴγυπτον, ὅμιλῃσαντες τοῖς ἐκεῖνοι ὅσοι ἱερεῖες τε καὶ
ἀστρονόμοι, παρὰ σε δὲ μὴ πλώσαιμεν. Ἡξεὶ γὰρ καὶ ὁ Σόλων ἦν
ἐπιτρέπης. Σὲ μὲν τοι χωροφιλέων, ὀλίγα φοιτέεις εἰς Ἰωνίαν, οὐ-
δὲ σε πόθη ἴσχει ἀνδρῶν ξείνων. Ἀλλὰ ὡς ἐλπομυ, ἐνὶ μούνῳ
χρήματι πρόσκειαι τῇ γραφῇ. Ἡμεῖς δὲ οἱ μηδὲν γράφοντες περιχω-
ρόμεν τὴν τε Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν» (1).

Οὐδεμία μαρτυρία ὑπάρχει περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐπιθυ-
μίας ταύτης τοῦ Μιλησίου σοφοῦ, οὔτε ἂν ὁ Θαλῆς ἦλθεν εἰς
Σύρον ὅπως ἀκροασθῇ τοῦ διδασκάλου τούτου, οὔτε ὁ Σόλων
ἂν συνηντήθη μετὰ τοῦ διασήμου φιλοσόφου τῆς Σύρου. Εἰκά-
ζεται ὅμως ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ θεωρίαι αὐτοῦ μετεβιβάσθησαν
εἰς τὰς τότε ἀκμαζούσας σχολὰς τῶν φιλοσόφων, ἐπενεγκοῦ-
σαι μεταρρυθμίσεις νέας καὶ πρωτοφανεῖς καὶ ἀνοίξασαι νέαν

ὁμιλήσης πρὸς τοὺς Ἕλληνας περὶ τῶν θείων πραγμάτων. Ἡ ἰδέα
σου αὕτη ἤθελεν εἶσθαι δικαία, ἂν ἐξέθετες αὐτὰ διὰ τῆς γραφῆς εἰς
τὸ κοινὸν παρὰ νὰ τὰ μεταδίδης ἀνωφελῶς εἰς τὸν τυχόντα. Ἐὰν
εὐαρεστῇσαι θέλω γίνεαι ἀκροατῆς τῶν λόγων σου τῶν γραφομένων.
ἄλλ' ἂν προστάζης θέλω ἔλθεῖ παρὰ σοὶ εἰς Σύρον διότι θεβαιῶς
καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Ἀθηναῖος Σόλων ἠθέλομεν εἶσθαι ἄφρονες ἂν δὲν ἠθέ-
λομεν ἔλθεῖ πρὸς σέ, ἐν ᾧ πλέομεν εἰς Κρήτην διὰ νὰ μάθωμεν περὶ
τῶν πραγμάτων τῆς καὶ εἰς Αἴγυπτον διὰ νὰ συνδιαλεχθῶμεν με-
τὸς ἐκεῖ ἱερεῖς διότι, ἐὰν τὸ ἐπιτρέπης, ἐπιθυμεῖ νὰ ἔλθῃ καὶ ὁ Σό-
λων. Σὺ, ὡς βλέπω ἐπιθυμῶν νὰ μείνης εἰς τὸν τόπον σου (χωροφι-
λέων), πολὺ ὀλίγων θέλεις νὰ ἔρχῃσαι εἰς Ἰωνίαν. οὔτε ἐπιθυμεῖς νὰ
βλέπης ξένους ἀνθρώπους, καὶ καθ' ἃ ἐλπίζω, εἰς ἓν μόνον καταγίνε-
σαι, εἰς τὸ συγγράφειν ἡμεῖς δὲ οἱ μηδὲν γράφοντες περιφερόμεθα
τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν.

(1) Βλέπε ταύτην παρὰ Διογένηι Λαερτίῳ ἐν Βιβλ. I. Κεφ. I.

ὁδὸν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐν γένει τὰς ἐπιστήμας αἵτινες σκοποῦσι τὴν γνῶσιν τοῦ παντός.

Ὁ Φερεκύδης ἐκτὸς τῆς ἐν Σάμῳ διαμονῆς καὶ διδασκαλίας δὲν ἀναφέρεται ὡς ἰδρυτῆς ὠρισμένης τινος σχολῆς· φαίνεται δὲ ὅτι μετὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον καὶ Ἰωνίαν περιήγησίν του καταρτισθεὶς τελειότερον ἐπανῆλθεν εἰς Σύρον, ἐν ᾗ ἐβίωσε μέχρι τοῦ θανάτου του συγγράφων· τοῦτο ἐξηγεῖται ἔκ τε τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Θάλητος καὶ ἐκ τοῦ περιωνύμου τότε ἐν Σύρῳ ἡλιοτροπίου, ὃ αὐτὸς ἀνήγειρε πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης παραδόσεως περὶ σπηλαίου τοῦ Φερεκύδους ἐν Σύρῳ.

Πρὶν εἶπω περὶ τῶν συγγραφῶν του, σκόπιμον κρίνω νὰ προσθέσω γενικώτερα τινα περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Φερεκύδους ἐνταῦθα.

Ὁ Φερεκύδης καίτοι μυηθεὶς εἰς τὰς ἀποκρύφους ἐπιστήμας τῶν Χαλδαίων καὶ Φοινίκων, δὲν εἶχε μεταφέρει εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν γνώσεις μόνον φοινικικάς, ἀλλ' αὐτὸς ἐμόρφωσε σύστημα ἴδιον, λαβὼν παρ' αὐτῶν γνώσεις ἀπλῶς πρὸς τελειότεραν μόρφωσιν τῶν θεωριῶν καὶ δικαίως αὐτὸς τε καὶ ὁ ἐπ' ἑσῆς περιώνυμος μαθητῆς του Πυθαγόρας θεωροῦνται θεμελιωταὶ ἰδίου συστήματος φιλοσοφίας καὶ ἰδίας σχολῆς. Εἶνε μάλιστα ἀνάγκη ὅπως γνωρίσωμεν καλλίτερον τὸν ἡμέτερον σοφὸν Φερεκύδην, νὰ μὴ λητμονήσωμεν τὸν μαθητὴν του Πυθαγόραν· διότι οὗτος παραλαβὼν παρ' ἐκείνου τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐν γένει τὰς ἐπιστημονικάς γνώσεις, δι' ἃς ἀμφοτέροι ἐκλείθησαν, προήγαγεν αὐτὰς εἰς φωτεινότερον ὀρίζοντα καὶ μάλιστα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπεσίασεν τὸν διδάσκαλόν του, οὐχὶ ὡς τελειότερον καὶ εὐρύτερον πνεῦμα ἀλλ' ὡς μεταδοτικώτερον· καθ' ὅσον ἢ εἰς Ἰταλίαν διατρίβῃ τοῦ Πυθαγόρου κατέστησεν αὐτὸν γνωστότερον καὶ τὰς διδασκαλίας του ἀποτελεσματικώτερας.

Ἀλλ' ἀμφοτέροι ὅ τε διδάσκαλος καὶ ὁ μαθητῆς πρέπει νὰ θεωρῶνται οἱ πρῶτοι γινώσται τῆς Αἰγυπτιακῆς σοφίας, καὶ οἱ

κύριοι θεμελιωταί τῆς περιφήμου Πυθαγορείου φιλοσοφίας, οὐχ' ξενικῆς καὶ χαλδαϊκῆς, ἀλλὰ γνησίας ἑλληνικῆς καὶ πρωτοτύπου (1).

Ἄλλ' ἴδωμεν ὁποῖα τὰ ἔργα τοῦ Συρίου σοφοῦ. Ἐν γένει

(1) Ὁ Φερεκύδης ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις εἶναι ἄξιος πολλῆς ἀληθῶς μελέτης. Σήμερον συνείθισεν ὁ σύγχρονος κόσμος ν' ἀποθεοῖ μόνον τὰ μεγάλα πνεύματα τῶν νεωτέρων αἰώνων, νομίζων ὅτι αὐτὰ ἐξεύρον καὶ ἐπραγματοποιήσαν τὰς μεγάλας ιδέας μόνα καὶ ἄνευ ἐπικουρίας προγενεστέρων γνώσεων. Ἡ ἀποθέωσις αὕτη δικαιολογεῖται μέχρι τινος βαθμοῦ, διότι ἂν τις εἰσδύσῃ μυχιαίτερον εἰς τε τὰς σπουδαίας ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις καὶ εἰς τὰς ὑψίστας φιλοσοφικὰς ιδέας θέλει διακρίνει εἰς τὸ βᾶθος τοὺς ἀληθεῖς πατέρας τῶν μεγάλων ιδεῶν τοὺς θέντας τὰς βάσεις, ἐφ' αἷς οἱ μεταγενέστεροι στηριχθέντες ἐσυστηματοποίησαν συστήματα πάτης ὕλης τελειότατα. Ὁ Νεύτων λ. χ. ἄνευ τῶν προϋπαρχουσῶν μαθηματικῶν γνώσεων διαδοθεισῶν διὰ τῶν δαιμονίων πνευμάτων τῆς ἀρχαιότητος δὲν θὰ ἐξικνεῖτο εἰς τῆλικούτον ὕψος μεγάλου ἀνδρός. «Ἡ ἱστορία τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ, ἔγραφέ τις ἐν τῇ *Revue de deux mondes*, ἥτις ἐφάνη τοσοῦτον βραχεῖα ἐνόσω δὲν ἠτενίζομεν ἐπέκεινα τῶν ὁρίων τῆς Εὐρώπης, ἐκτείνεται εἰς ἀποστάσεις ἀκαταμετρήτους ὅτε συνάπτομεν αὐτὴν πρὸς τὸ παρελθόν, τὸ ὁποῖον ἡ μελέτη μετὰ τῆς ὑπομονῆς ζητεῖ σήμερον ν' ἀποκαταστήσῃ ἐκ λειψάνων τινων, καθὼς ἡ φυσιολογία ἀνακαλύπτει ἐκ τινων ὁστέων ἀπολιθωμένων τὰ ἄλλοτε ποτε ὑπάρξαντα ἐπὶ γῆς καὶ σήμερον ἄγνωστα ζῶα» (Πυθαγόρας, ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἱστορία αὐτοῦ, ἐν *Revue de deux mondes* μετάφρ. Μυρ. ὤσων σελ. 280).

Οὕτως ἐξεταζόμενοι οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι, ὡς θεμελιωταί δηλαδὴ τῶν πλείστων θεωριῶν, τίθενται εἰς τὴν πρέπουσαν αὐτοῖς θέσιν. Ὁ ἐκ Σύρου Φερεκύδης λ. χ. ἐξεταζόμενος ἀνεξαρτήτως τῶν καρπῶν, οὐ; παρήγαγεν ἡ φιλοσοφία του, ἀναδείξασα τὸν Πυθαγόραν καὶ τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, ἤθελεν τεθῇ ἐν ἡττονι μοίρᾳ. Ἄλλ' ἐὰν ληθῇ ὑπ' ὁψιν ὅτι πρὸ τοῦ Φερεκύδους οὐδεὶς σοφὸς ἔγραψε, ἥτοι διέδωσε τότε γραπτὰς τὰς ιδέας του, ὅτι ὁ Φερεκύδης τὰ μάλιστα συνετέλεσεν εἰς

ἡσυχολήθη περὶ τὴν μεταφυσικὴν καὶ ἰδίως τὴν θεογονίαν. Ἐν πολλοῖς καινοτομῶν, ἄλλα αὐτὸς ἀποκαλύπτων φαίνεται πρωτότυπος καὶ θαυρὸς ἐν ταῖς θεωρίαις του.

Ὁ Θεόπομπος αὐτοῦτον πρῶτον, λέγει, περὶ φύσεως καὶ

τὴν διάπλασιν τῶν φιλοσοφικῶν πνευμάτων τῆς ἐποχῆς του καὶ τῶν μεταγενεστέρων, ὅτι πλείσται γνῶσεις οἰκαιοποιηθεῖσαι κατόπιν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων των ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τελειότερων φιλοσοφικῶν καὶ μαθηματικῶν συστημάτων, ὁ Φερεκύδης ἦτο ἀληθῶς μέγας, καὶ εἰς τὴν εὐρύτητα καὶ βαθύνοιαν τοῦ πνεύματός του πολλὰ ὀφείλει οὐχὶ μόνον ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, ἀλλὰ σύμπας ὁ φιλοσοφικὸς κόσμος, ὅστις δὲν πρέπει νὰ οἰκαιοποιητῇ τὰ πάντα ὡς ἴδια, ἀλλὰ ν' ἀναγνωρίζῃ τὴν ρίζαν, ἐξ ἧς βαθμυδὸν ἐξεβλάστησαν αἱ σχετιζόμεναι μὲ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Φερεκύδους γνῶσεις του. Διότι καθ' ἃ λέγει ὁ προμνημονευθεὶς βιογράφος τοῦ Πυθαγόρου «αἱ νέαι ἀνακαλύψεις δὲν δύνανται νὰ ὀνομασθῶσιν ἀληθεῖς ἀνατροπαί· δὲν δημιουργεῖται τι νέον ἀλλὰ μόνον καλλύνεται ἢ τελειοποιεῖται, βελτιοῦται τὸ ἤδη δημιουργηθέν».

Ἐξετάζων τις τὸν βίον τοῦ Φερεκύδους, τοῦ Πυθαγόρου, τὰ φιλοσοφικὰ αὐτῶν συστήματα τὰ περιβεβλημένα τι μυστηριώδες καὶ ἱερὸν ἀναγνωρίζει ὀλίγον κατ' ὀλίγον πόσον ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ῥωμαϊκὸς καὶ ὁ σημερινὸς ὀφείλουσι τῇ Ἀσίᾳ, ἥτις πρωτὶ μῶτερον παντὸς ἄλλου διεμόρφωσεν πολιτισμὸν, ἐξ οὗ πλείστα ὅσα ἐδιδάχθησαν οἱ τότε σοφοί. Καὶ ὁ Φερεκύδης πιθανὸν ἐπιρρεάσθη ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ τούτου, ἀλλὰ δὲν διωχέτευσε μόνον τὰς ξένας γνῶσεις, ἀλλὰ καὶ νέας αὐτὸς παρήγαγεν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φερεκύδους ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς συνεκεντροῦτο ἐν Αἰγύπτῳ. Ἡ Αἰγυπτιακὴ λεγομένη ἐπιστήμη, προῖον πολυχρονίων μελετῶν καὶ πείρας ἦτο κληρὸς ἀναφάετος τῶν ἱερέων τῆς Αἰγύπτου. Ὁ ἀμύθητος πλοῦτος τῆς Φοινίκης, ἀποκτηθεὶς διὰ θαυμασίου θαλασσοκρατίας ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων, αἱ εἰκοσακισχίλια περὶ τὸν Νεῖλον πόλεις καὶ κῶμαι, τὸ φιλομαθὲς τῶν βασιλέων τῆς ἀπεκατέστησαν τὴν Αἰγυπτὸν κέντρον πάσης τότε γνώσεως, ἥτις ὅμως ἀπεδίδετο θρησκευτικῶς διὰ τῶν ἱερέων.

Ὁ Φερεκύδης φύσει ἐπιδεκτικὸς φιλοσοφικῆς ἀνκπιύσεως, μετέβη

θεῶν γράψαι, πολλὰ δὲ καὶ θαυμάσια λέγεται περὶ αὐτοῦ.» Τὸ περὶ τοῦ παντός σύστημα τῆς φιλοσοφίας του ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ Διὸς, τοῦ χρόνου καὶ τῆς γῆς, ἅτινα ἦσαν τ' ἀρχικὰ στοιχεῖα τοῦ παντός.

εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐμυήθη τῶν μυστηρίων τῆς πολυκρότου Αἰγυπτιακῆς ἐπιστήμης καὶ οὕτω καταρτισθεὶς τελειότερον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατόπιν εἰς τὴν πατρίδα του Σύρον. Μένων ἐν Λέσδῳ ἡ Σάμῳ ἤρχισε διδάσκων τὸν Πυθαγόραν τὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς σοφίας. Διὰ δὲ τῆς διετοῦς ταύτης διδασκαλίας ὁ Πυθαγόρας ἐθεσε τὰς βάσεις μέλλοντος, ὅπερ τὸν ἀνέδειξε τοσοῦτον μέγαν ὥστε ὁ βίος του ἐχαρακτηρίσθη μυθικός. Περὶ ποῖα ἀνεπτύχθη τελειότερον ὁ Φερεκύδης τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐπιστήμης δὲν ἠδυνήθησαν ἀκριβῶς νὰ εἴπωσιν.

Ἀλλ' ἐπὶ παραδείγματος ἀναφέρουσιν τὰ ἐξῆς. Πρῶτον αἱ γεωμετρικαὶ γνώσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διεδόθησαν εἰς αὐτοὺς παρὰ τοῦ Φερεκύδους καὶ Πυθαγόρου, λαβόντων καὶ βοήθειαν παρὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς γεωμετρίας· γνωστὸν δὲ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γεωμετρία εἶναι ἡ βᾶσις τῆς γεωμετρίας τῶν νεωτέρων. Ὁ Πλάτων (ἐν τῷ Τιμαίῳ αὐτοῦ) μαρτυρεῖ ὅτι τὰ πέντε κανονικὰ σώματα τῆς ὑψηλοτάτης γεωμετρίας ἦσαν γνωστὰ τῇ Πυθαγορείῳ σχολῇ, εἶναι δὲ ἀδύνατον, προστίθηναι ὁ βιογράφος τοῦ Πυθαγόρου ἐν τῇ *Revue de deux mondes*, νὰ μὴ προηγήθῃ τῆς σπουδῆς τῶν κανονικῶν τούτων σωμάτων, ἅτινα ὅλα δύνανται νὰ ἐγγραφῶσιν ἐντὸς σφαίρας, ἡ τῆς σφαίρας ταύτης σπουδὴ καὶ βαθυτάτη μελέτη. Δεύτερον πρὸ τῶν Πυθαγορείων οἱ ἀριθμητικοὶ ὑπολογισμοὶ ἐθεωροῦντο ταπεινὴ τις γνώσις προσιδιάζουσα τοῖς ἐμπορευομένοις, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Πυθαγόρου, ἡ τῶν ἀριθμῶν ἐπιστήμη εἰσχωρεῖ εἰς τὴν μουσικὴν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν μεταφυσικὴν (*Revue etc* ἐνθ' ἄνωτέρῳ). Ἐν ἐπιμέτρῳ προστίθηναι τὰ ἐξῆς ὅτι αἱ γνώσεις τοῦ Φερεκύδους καὶ Πυθαγόρου περιστρέφονται εἰς ὅσα περιλαμβάνανεν ἡ Ἀσσυριακὴ ἐπιστήμη, πρὸ ἐπτακοσίων ἐτῶν Π. Χ. ἥτοι περὶ τὴν ἀστρονομίαν, ἀστρολογίαν, τὴν μυθολογίαν, τὴν βοτανικὴν, τὴν ἰσορίαν, τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ἀριθμητικὴν, τὴν ἐπιστήμην τῶν ἡμερολογίων, τὴν ζωολογίαν, τὴν γεωγραφίαν καὶ στατιστικὴν. (*Revue de deux mondes* Μετάφρ. Μυρίων ὧσων σ. 278).

α Σώζεται δὲ, λέγει Διογένης ὁ Λαέρτιος, τοῦ Συρίου τό τε βιβλίον ὃ συνέγραψε, οὐ ἡ ἀρχὴ «Ζεὺς μὲν καὶ χρόνος εἰς αἰὶ καὶ χθὼν ἦν. Χθονίη δὲ ὄνομα ἐγένετο Γῆ, ἐπειδὴ αὐτῇ Ζεὺς γέρας διδοῖ.» Σώζεται δὲ καὶ ἡλιοτρόπιον ἐν Σύρα τῇ νήσῳ.» (1) Ὁ δὲ Σουίδας ἐκτίθησι τὸν ἐξῆς κατάλογον τῶν συγγραφῶν τοῦ «Ἐπτάμυχος ἦτοι θεοκρασία ἢ θεολογία· ἔστι δὲ θεολογία ἐν βιβλίοις δέκα, ἔχουσα θεῶν γένεσιν καὶ διαδόχους» (2). Ὁ Κικέρων μετὰ πολλῶν ἐπαίνων ἀναφέρει τὴν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς φιλοσοφικὴν θεωρίαν τοῦ Φερεκύδους (3).

Ὁ Φερεκύδης ἐν τῇ θεογονίᾳ καὶ κοσμογονίᾳ αὐτοῦ περιγράφει πῶς ὁ Ζεὺς μετεμορφώθη εἰς ἔρωτα θέλων νὰ δημιουργήσῃ τὸν κόσμον καλὸν καὶ ἐράσμιον ἐκ τῆς ὕλης, ἣν ἔπλασεν ὁ Χρόνος καὶ ἡ Χθονία «Ζεὺς ποιεῖ φάρος μέγα τε καὶ καλὸν καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει Γῆν καὶ Ὠγῆνον καὶ τὰ Ὠγῆνου δώματα (2). «Τὰς ὑπονοίας τὰς ὑποκειμένας ὑπὸ τὰς εἰκόνας ταύτας, λέγει ὁ Κάρ. Μύλλερους, οὐδ' ἐπιχειρῶ καὶ νὰ ἐξηγήσω· παρασημεῖω δὲ τὰ ἐξῆς ὅτι ὁ Φερεκύδης καὶ κατὰ τὰς ιδέας καὶ κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ὁμοιάζει τοὺς ὀρφικοὺς θεολόγους, διὸ καὶ πρέπει νὰ καταταχθῇ ἐν ἐκείνοις μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς Ἰωσι φυσιολόγοις» (4). Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα τὸ γνήσιον τῶν λειψάνων τοῦ Φερεκύδους, τῶν δημοσιευθέντων ἤδη, πιστοῦται ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἰωνικῶν τύπων, οὓς μνημονεύουσιν οἱ γραμματικοὶ Ἀπολλώνιος καὶ Ἡρωδιανός.

Κατὰ τε τὰς ὁμοφώνους μαρτυρίας ἀρχαίων καὶ νεωτέρων καὶ κατὰ τὰ περισωθέντα λείψανα τῶν συγγραφῶν τοῦ Φερεκύδους, οὗτος περιεκτικώτατος ὢν νοῦς ἡσχολήθη καὶ συνέγραψεν ἐπιτυχῶς καὶ πρωτοτύπως πλεῖστα ἀφορῶντα τὴν ἀστρο-

(1) Διογεν. Λαέρτ. Βιβ. I. Κεφ. IX.

(2) Σουίδας ἐν λέξει.

(3) Ciceron, quæst. Tusc. libr. I. cap. 156.

(4) Ἱστορ. τῆς Φιλοσ. Μυλλέρου μετάφρ. Κυπριανοῦ Τομ. Α'. σ. 361.

νομίαν, μυθολογίαν, ἀστρολογίαν, βοτανικὴν, ἱστορίαν, ἀριθμητικὴν, ἀρχιτεκτονικὴν, ζωολογίαν, γεωγραφίαν, στατιστικὴν, τὴν ἐπιστὴμην τοῦ ἡμερολογίου, ὥς γινώσκει μετὰ ταῦτα ὁ Πυθαγόρας ἐσυστηματοποίησεν (1).

Ὁ Ἀριστοτέλης κατατάσσει τὸν Φερεκύδην εἰς τοὺς μυθολόγους (2), ὁ δὲ Πλούταρχος εἰς τοὺς θεολόγους. Κατὰ τινὰς αἱ περὶ μετεμψυχώσεως θεωρίαι του, ἥ κατ' ἄλλους περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἐσώζοντο ἐν βιβλίοις μέχρι τῶν Ἀλεξανδρινῶν λεγομένων χρόνων. Πρὸ χρόνων δὲ τινων ἐγένοντο συλλογαὶ τῶν διασωθέντων λειψάνων τῶν συγγραφεῶν τοῦ Φερεκύδους καὶ μονογραφαί περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς φιλοσοφίας του ἐγράφησαν.

Τελειοτέραν συλλογὴν ἐξέδοτο ὁ Fredericus Sturz (Pherecydes Fragmenta), μονογραφίας δὲ ὁ J. Conrad καὶ ὁ Zimmerman καὶ ἄλλοι (3).

Ἡ ἑκτασις καὶ ποικιλία τῶν γνώσεων τοῦ Φερεκύδους κατέστησαν αὐτὸν οὐ μόνον ἐπιζήτητον ταῖς τότε αὐλαῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ λόγοι του Πυθίας χρησμοὶ πολλάκις ἐλογίζοντο. Διογένης ὁ Λαέρτιος λέγει: ἀνιόντα τε (τὸν Φερεκύδην) ἐς Ὀλυμπον εἰς Μεσσήνην τῷ ξένῳ Περικλῶ συμβουλευσαι μετοικίσαι μετὰ τῶν οἰκείων καὶ τοῦ μὴ πεισθῆναι, Μεσσήνην δὲ ἐαλωκέναι καὶ Λακεδαιμονίοις εἰπεῖν μήτε χρυσὸν τιμᾶν, μήτε ἄργυ-

(1) Revue de deux mondes μεταφρ. Μυρ. ὅσων σελ. 278.

(2) Ἀριστ. Μεταφ. ΓΓ. 4.

(3) Ἰδε Fr. Sturz. Pherecydes Fragmenta, ex variis scriptoribus collegit ect. — J. Conrad, de Pherecydis Syrii aetate et cosmologia, 1856 — R. Zimmerman, Die Leeredes Pherecydes von Syros ἐν Fiches Zeitsehrif für Philosophie T. XXI 2ον μέρος 1854 — Nicolai Geschieth griech. Literatur σ. 170, 1865 — Reinische, Museum für philologie Neae Folge T. IV. σ. 377 καὶ ἐξῆς — Memoires de l' Academie de Berlin, année 1747 —.

ρον, ὡς φησι Θεόπομπος ἐν τοῖς θαυμασίοις, προστάξαι δὲ αὐτῷ ὄναρ τοῦτο τὸν Ἡρακλέα, ὃν καὶ τῆς αὐτῆς νυκτὸς κελεύσας Φερεκύδην πείθεσθαι».

Πρὶν ποιήσω λόγον περὶ τοῦ διαστήμου ἡλιοτροπίου τοῦ ἐπιπροσθέτω ὅτι ἡ πυθαγορικὴ σχολὴ αὐτὸν κυρίως ἀνεγνώριζεν ἰδρυτὴν αὐτῆς, καίτοι ὁ Πυθαγόρας ἀπερρόφησε τὴν τιμὴν ταύτην καὶ ἡ σχολὴ αὕτη διεκρίνετο τῆς ἐτέρας καὶ ἀκμαζούσης τότε σχολῆς τοῦ Ἀναξιμάνδρου. «Φιλοσοφίας δύο γεγόνασι διαδοχαί, ἥτε ἀπὸ Ἀναξιμάνδρου καὶ ἡ ἀπὸ Πυθαγόρου· τοῦ μὲν Θαλοῦ διακηχοότος, Πυθαγόρου δὲ Φερεκύδης· καθυγήσατο». Αἱ σχολαὶ αὗται διεκρίνοντο διὰ τὰς διαφοροὺς θεωρίας των· καὶ ἡ μὲν τοῦ Ἀναξιμάνδρου ἐτελειοποίησεν ὅσα εὔρεν ἐν τῇ ἰωνικῇ σχολῇ, ἡ δὲ τοῦ Πυθαγόρου ἐκαινοτόμησεν ἐντελῶς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἕνεκα τῶν ἀποκαλύψεων τοῦ Φερεκύδους (1).

Αἱ περὶ ἡλιοτροπίου τοῦ Φερεκύδους ἐν Σύρῳ εἰδήσεις εὐτυχῶς εἰσὶ σαφέστεραι καὶ εἰς τὸ περὶ τούτου μέρος εἰσέρχομαι ἤδη.

(1) Τοῦτο καταδείκνυται ἐκ τῆς διχοφορίας τῶν θεωριῶν των διότι, π. χ. ἐν ᾧ ὁ Φερεκύδης ἐθεώρει ὡς ἀρχικὰ στοιχεῖα τοῦ παντός τὸν Δία, τὸν Χρόνον καὶ τὴν Γῆν, καὶ ἐπ' αὐτῶν ὠκοδόμησε τὴν κοσμολογίαν του, ἄλλας ἀρχὰς ἐπρέσβευον οἱ Ἴωνες φιλόσοφοι, οἷον ὁ Ἀναξίμενης ἀρχὴν τῶν ὄντων ἔλεγε τὸν ἀέρα, ὁ Θαλῆς τὸ ὕδωρ, ὁ Ἀναξίμανδρος τὸ ἄπειρον, καὶ ἄλλοι ἄλλας ἀρχὰς, οἷον ὁ Ἡράκλειτος τὸ πῦρ, ὁ Ἐμπεδοκλῆς τὸ πῦρ, τὸν ἀέρα, τὸ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν καὶ δύο δυνάμεις τὴν Φύλιν ἐνωτικὴν δύναμιν καὶ τὸ Νεῖκος διαιρετικὴν, ὁ Ζήνων τὸν θεὸν καὶ τὴν ὕλην, ἥτοι τὴν δύναμιν τοῦ ποιεῖν καὶ τὴν τοῦ πάσχειν, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Σωκράτης κατόπιν τὸν θεόν, τὴν ὕλην καὶ τὴν ἰδέαν. Ὡς βλέπομεν ὁ Φερεκύδης ἔχει ἰδίαν θεωρίαν, ἥτις κατὰ τὰς σημερινὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης φαίνεται ὀρθή, ἀν οὐχὶ ἡ ὀρθοτέρα ἀπασῶν τῶν λοιπῶν θεωριῶν. Συνεζητήθη ἄλλοτε καὶ σή-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τὸ ἐν Σύρῳ ἡλιοτρόπιον καὶ σπήλαιον τοῦ Φερεκύδους.

Πρῶτον ἡλιοτρόπιον ἐν Ἑλλάδι μνημονεύται τὸ ἐν Σύρῳ ὑπὸ τοῦ Φερεκύδους κατασκευασθὲν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἴσως

μερον ἔτι τὸ ζήτημα τῆς ἐθνικότητος, οὕτως εἰπεῖν, τῆς φιλοσοφίας τοῦ Φερεκύδους καὶ Πυθαγόρα, πολλῶν νομιζόντων αὐτοὺς σχεδὸν μεταφραστὰς τῶν αἰγυπτιακῶν θεωριῶν. Βεβαίως ἡ ἐπιστήμη δὲν ἔχει ἐθνικότητα. Ὁ Πλάτων εἶνε Ἕλληνα, ἀλλ' ἡ φιλοσοφία του εἶνε κοινὸν κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος. Νομίζω ὅτι τινὲς βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς εἰς Αἴγυπτον διαμονῆς τοῦ Φερεκύδους καὶ Πυθαγόρα, ἐνόμισαν ὅτι οὗτοι μετένεχον τὴν ἐπιστήμην ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς ὁ Προμηθεὺς τὸ πῦρ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἀπα- τῶνται ὁ ἐκπαιδευόμενος λ. χ. σήμερον εἰς Γερμανίαν, ἢ Γαλλίαν συγγράφων δὲ κατόπιν εἰς ἑλληνίδα φωνὴν δὲν λέγεται μεταφρα- στῆς τῶν γερμανικῶν ἢ γαλλικῶν θεωριῶν, ἀλλὰ καταρτισθεὶς ἐκεῖ διὰ τῆς γνώσεως τῶν γερμανιστῶν ἢ γαλλιστῶν γραφειῶν θεωριῶν, ἀ- ναπτύσσεται τελειότερον· καθ' ὅμοιον σχεδὸν τρόπον, ὁ θέλων νὰ γράψῃ περὶ Σινικῆς καὶ μεταβαίνων ἐκεῖ, κατόπιν δὲ συγγράφων, πα- ράγει τι ἴδιον καὶ πρωτότυπον. Ὁ ἄνθρωπος δὲν δημιουργεῖ ιδέας καὶ θεωρίας ἀπ' αὐτοῦ τοῦ λίκνου του καὶ ἀνευ τινος προϋπαρχούσης βοήθειας, ἀλλὰ μανθάνει, παραβάλλει, προσθέτει, ἀφαιρεῖ, κρίνει καὶ ἐπὶ τέλους παράγει τι ἴδιον.

Ὅσοι θέλωσιν ἄς λέγουν ὅτι ὁ Φερεκύδης ἦτο αὐτοδίδακτος· ἵνα γίνῃ τοιοῦτος, οἷος παρίσταται, δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ κατορθώσῃ μένων ἰσοθίως ἐν Σύρῳ, μὴ συνδιαλεγόμενός ποτε μετὰ τῶν πνευμάτων, ἄ- τινὰ διείπον τότε τὰ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐπίκαιρον πρὸς τοῦτο μέρος ἦτο ἡ Αἴγυπτος τότε. Πρὶν αὐτὸς ἀναπτύξῃ τὰς θεωρίας του ὥφειλε νὰ ἴδῃ εἰς ποίαν κατάστασιν εἶχε φθάσει ἡ ἐπιστήμη ἐπὶ τῆς ἐπο- χῆς ἐκείνης, τί ἐπρέσβευον οἱ τότε ἔχοντες τὸ μονοπώλιον πάσης σο- φίας καὶ γνώσεως ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου καὶ Φοινίκης. Συνέγραψεν,

τὸ πρῶτον καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἡλιοτροπίου, διότι ἡ Ἀγία Γραφή μνημονεύει ἡλιοτροπίου τινος ἐν Ἱερουσαλὴμ, καλουμένου τοῦ Ἀχάζ· κατὰ τὴν ἀγιογραφικὴν δὲ παράδοσιν ὁ Θεὸς, εὐνοῶν τὸν Ἐζεκίαν, διέταξε ποτε ἵνα ἡ σκιά τῆς βελόνης τοῦ ἡλιοτροπίου τούτου τοῦ Ἀχάζ ὀπισθοδρομήσῃ κατὰ

ἀλλ' αἱ θεωρίαι του εἰνέ τι νέον καὶ ὄχι αἰγυπτιακόν· ἔθεσε βάσεις θεωριῶν, ἅς ὁ Πυθαγόρας ἀνέπτυξε κανονικώτερον, ἐντεῦθεν δὲ ἡ φαινομένη διαφορὰ τῶν θεωριῶν τοῦ μαθητοῦ καὶ τοῦ διδασκάλου, ὅστις πρῶτος ὠνόμασε τὸ σύμπαν *Κόσμον*. "Ὅστις μελετήσῃ ἐπὶ τῆς πυθαγορικῆς φιλοσοφίας θέλει φθάσῃ εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο.

Περὶ τούτου ἀπήγγειλε ἐμβριθεστάτην πραγματείαν ὁ ἡμέτερος καθηγητὴς τοῦ Ῥωμ. Δικαίου Κ. Π. Καλλιγᾶ ἐν τῷ συλλόγῳ Ἀθηναίῳ. Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ, δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ Πανδώρα (τομ. I Z. Φυλ. 405) ὁ σοφὸς καθηγητὴς ἀφοῦ ἐκθέτει πῶς ὁ Πυθαγόρας πρῶτον ὠρμήθη πρὸς τὴν φιλοσοφίαν διδασχθεὶς τὰ τῆς μετεμψυχώσεως ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Συρίου Φερεκύδους ἐπὶ δύο ἔτη, κατόπιν ἀναλύνων τὸ σύστημα τοῦ Πυθαγόρα προστίθῃσι τὰ ἐξῆς ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Πυθαγορικὴ φιλοσοφία ἦτο αὐτόχρημα ἐλληνικῆς καὶ ὄχι προτὸν τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐπιστήμης, εἰς ἣν τὸν ἐμύνησεν ὁ σοφὸς Φερεκύδης.

. . . . « Ἐκ τοιαύτης περὶ τὰ καλὰ αἰσθήσεως ὁρμώμενοι οἱ σοφοὶ τῶν νεωτέρων μετὰ μακρὰς ἐριδας ἔκριναν ἀνωφελῆ καὶ ἄγονον τὴν ἀνίχνευσιν τῆς γενεαλογίας τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὡς ἀποτελοῦντος νέαν πρόοδον ἀφ' ἐαυτῆς ἀρχομένην. Ἀντὶ νὰ πλανῶνται ἐν τῷ σκότει ἀδеспότων καὶ ἀποκρύφων ἀκουσμάτων περὶ Δαναοῦ, Κέκροπος καὶ Κάδμου προτιμώτερον ἐνόμισαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξετάζοντες τοὺς ὀργανικοὺς νόμους τῆς πλαστικῆς δυνάμεως, ἐξ ἧς ἐβλάστησεν ὁ τέλειος τύπος ἀγνῆτου κάλλους.

α' Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ὅσοι ἐπραγματεύθησαν περὶ Πυθαγόρου, ἀπορρίπτοντες ἅπαντα τὰ περὶ τοῦ θαυμασίου ἀνδρὸς θρυλούμενα, κατέγειναν ν' ἀποδείξουν τὸν ὅλως Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, ὡς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἐκφράζοντος τὴν ἰδέαν τῆς ἐν τῇ συμμετρίᾳ ἁρμονίας κατὰ τὸν αὐστηρὸν ἀριθμὸν τοῦ ὤρωικοῦ κόσμου ».

Παραενθῆμι ἔτι τινὰς περικοπὰς διότι ἡ γνῶσις τοῦ μαθητοῦ Πυ-

δέκα βαθμίδας (1). Ὁ Ἀχάζ ἦτο κατὰ δύο αἰῶνας προγενέστερος τοῦ Φερεκύδους· χωρὶς νὰ θίξω τὴν ἀγιογραφικὴν ταύτην πληροφορίαν εἰκάζω ὅτι τὸ ἡλιοτρόπιον τοῦ Ἀχάζ, ἐφ' οὗ ἐθαυματούργησεν ὁ Θεὸς, δὲν ἦτο τοῦ εἴδους τοῦ ἡλιοτροπίου τοῦ Φερεκύδους. Διότι ἐνδεχόμενον μὲν νὰ ἦνε ἀληθὲς ὅτι τὸ ἐν Σύρῳ ἡλιοτρόπιον τοῦ Φερεκύδους ἐβασίζετο ἐπὶ τῶν σχετικῶν ἀνακαλύψεων καὶ γνώσεων τῶν Φοινίκων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ὁμοιότητα τῶν δύο ἡλιοτροπίων. Ἀλλως τε δὲν λησμονῶ ὅτι τὴν ιδέαν ταύτην τῆς φοινικικῆς καταγωγῆς τοῦ ἐν Σύρῳ ἡλιοτροπίου ἐξήνεγκον

θαγόρου συντελεῖ ὡς προεῖπον εἰς τὴν τελειοτέραν γυνῶσιν τοῦ διδασκάλου Φερεκύδους, ὅστις εἶνε καὶ τὸ ἐνδοξώτατον τέκνον τῆς ἡμετέρας νήσου.

« . . . Ὁ Πυθαγόρας, ἐξακολουθεῖ ὁ Κύρ. Καλλιγᾶς, ἀποκρούει τὰ φυσικὰ στοιχεῖα, ὅσα οἱ πρὸ αὐτοῦ σοφοὶ ἀνηγόρευσαν ὡς ἀρχὴν καὶ τέλος τοῦ πνυτός. Οὔτε τὸ ὕδωρ δέχεται ὡς ὁ Θαλῆς, οὔτε τὸν ἀέρα, ὡς ὁ Ἀναξίμενης, οὔτε ἐπαρκεῖται εἰς τοῦ Ἀναξιμάνδρου τὸ ἀόριστον ἄπειρον, τὸ περιέχον τὰ πάντα, ἀλλὰ περὶ οὐδενὸς ποιούμενος τὴν ὕλην, ὡς κυρίαν ιδιότητα παντός πραγματος, ὥρισε τὴν ἀναλογίαν, τὸ μέτρον, τοὺς ἀριθμοὺς τὸ δὲ ἁρμονικὸν σύμπαν ἐν τῇ ζώσῃ αὐτοῦ κινήσει ὡς ἔρρυθμον πρῶτος ὠνόμασε *Κόσμον*. Ὁ ὑπαρκτός οὗτος κόσμος εἶνε μουσικὴ ἁρμονία, διαμένουσα ἄφθαρτος καὶ ἀκαταπόνητος τὸν ἄπειρον αἰῶνα, διότι οὐδὲν δύναται νὰ ταράξῃ τὴν ἀκεραιότητα αὐτοῦ».

«Τοιαύτη φιλοσοφία ἀπάδει πρὸς ὅλας τὰς πανθεϊστικὰς ιδέας τῆς Ἀσίας, ὧν δὲν ἐφάνησαν ἀμέτοχοι οἱ τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς.» (Τομ. ΙΖ Παιδ. σελ. 499). Ἐκ τούτων καὶ ὅσων ᾤδε περιέχονται περὶ τοῦ διδασκάλου τοῦ Φερεκύδους ἐνδεικνύεται ἡ μεγάλην τροπὴν, ἣν ἔλαβεν ἡ φιλοσοφία ἐπὶ τῶν δύο τούτων σοφῶν τῆς ἀρχαιότητος.

(1) IV. K. 20 V. II. Παραβ. Bochart, Chanaan lib. I. cap. 14— Dela Rocca Tr. com. sur. les ab. Tom. I. ch. III. καὶ τὰς αὐτόθι ἀνασχευὰς τῆς Mad. Dacier.

ὀρμηθέντες ἐκ τῆς ἀνασκευασθείσης ἐρμηνείας τῶν ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Σύρου λέξεων τοῦ Ὅμηρου ὁ θ ι τ ρ ο π α ῖ ἡ ε λ ί ο ι ο. Τινὲς ἐρμηνευταὶ νομίσαντες ὅτι διὰ τῶν λέξεων τούτων ἐννοεῖ ὁ Ὅμηρος ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Σύρῳ ἄντρον δεικνύον τὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου, ἐπίστευσαν ὅτι ὑπῆρχεν τοιοῦτον ἐν Σύρῳ καὶ πρὸ τοῦ Φερεκύδους, κατασκευασθὲν ὑπὸ τῶν Φοινίκων· τινὲς μάλιστα μὴ δυνάμενοι νὰ συμβιβάσῃσι τὰ πράγματα ἐσκέφθησαν ὅτι τὸ χωρίον τὸ περιγράφων τὴν Σύρον ἐν τῇ Ὅ δ υ σ σ ε ῖ α εἶνε παρεμβεβλημένον ὑπὸ μεταγενεστέρων ῥαψωδῶν, διότι πῶς ἦτο δυνατόν ὁ Ὅμηρος νὰ ὁμιλῇ περὶ ἡλιοτροπίου ἐν Σύρῳ, ἐν ᾧ εἶνε γνωστὸν ὅτι τὸ πρῶτον ἡλιοτρόπιον κατασκευάσθη ὑπὸ τοῦ Φερεκύδους κατὰ δύο αἰῶνας περίπου μεταγενεστέρου τοῦ Ὅμηρου.

Ἄλλ' ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία τῶν λέξεων Ὁ ρ τ υ γ ῖ η ς κ α θ ὕ π ε ρ θ ε ν ὁ θ ι τ ρ ο π α ῖ ἡ ε λ ί ο ι ο, σημαίνουσάν ἐστι ἡ Σύρος κεῖται καθύπερθεν τῆς Ὀρτυγίας (Δήλου) πρὸς τὰ δυτικὰ αὐτῆς μέρη, ἐσαφῆνισεν ἀρκούντως τὸ ζήτημα (1) καὶ τὸ θέμα ἐνταῦθα εἶνε μόνον περὶ τοῦ ἡλιοτροπίου, ὅπερ ὁ Φερεκύδης κατασκεύασεν ἐν Σύρῳ περὶ τὸν 5^{ον} Π. Χ. αἰῶνα.

Ἦδὲ ἀπὸ τοῦ 1747 ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βερολίνου ἀνεκινήθη τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ἐν Σύρῳ ἡλιοτροπίου τοῦ Φερεκύδους (2). Κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον καὶ ὁ Ἀναξίμανδρος εἶχε κατασκευάσει ἐν Λακεδαίμονι γινώμονά τινα, κατόπιν δὲ καὶ ὁ Μέτων ἀνήγειρε εἰδὸς τι ἡλιοτροπίου ἐν τῇ Πηνυκί τῶν Ἀθηνῶν. Πρὸ αὐτῶν ὁ Πλίνιος δι᾽σχυρίζεται ὅτι φυσικὸν καὶ οὐχὶ τεχνητὸν ἡλιοτρόπιον ὑπῆρχεν ἐν Syenne· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο βεβαίως ἡλιοτρόπιον, ἀλλὰ φρέαρ, ὅπερ ἀνώρυξαν διὰ τὴν δο-

(1) Ἴδε τὸ Ε'. κεφ. τῆς παρούσης ιστορίας.

(2) Memoires de l'Academie de Berlin 1747—Παράβ. τοὺς προμνημονιυθέντας ἐν τῇ προηγ. σημ. συγγραφαίς — Διογένης. Λαερτ. αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω.

χιμήν ταύτην καὶ οὗ τὸ ὕδωρ, ὃν διαυγὲς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ βάθος, ἐδείκνυε πότε ὁ ἥλιος ἔρριπτε καθέτως τὰς ἀκτῖνάς του.

Κατὰ τὰς σκέψεις τῶν χριτικῶν τὸ ἡλιοτρόπιον τοῦ Φερεκύδους ἐν Σύρῳ ἦτο τεχνητὸν ἅμα καὶ φυσικόν, ἦτο ἄντρον ἢ σπήλαιον εἰς κατάλληλον θέσιν κείμενον, ὅπερ κατέστησε διὰ μηχανήματος ὁ Φερεκύδης ἱκανὸν ἵνα δεικνύῃ τὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου (cadran solaire), ἦτοι προσήρμοσε γνώμονα, καὶ οὕτω πρῶτος αὐτὸς ἐν Ἑλλάδι εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τῶν ἡλιοτροπίων, ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς εἰσαγωγὴ εἰς γνώσεις ἐκτενεστέρας καὶ ὠφελιμωτάτας.

Εὐτυχῶς ἡ περὶ ἡλιοτροπίου τοῦ Φερεκύδους διασωθεῖσα πληροφορία διασώζεται μέχρι σήμερον παρὰ τοῖς γηραιότεροις Συρίοις χωρικοῖς, οἵτινες σπήλαιόν τι κείμενον κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου καλοῦσιν ἐτι Σ π η λ ῑ ἄ τ ο ὕ Φ ε ρ ε κ ὺ δ ο υ ς. Πρὸ τριακονταετίας ἤδη ἐδημοσιεύθη ἡ παράδοσις αὕτη (1) διὰ τῆς ἐξῆς περιγραφῆς: «Πολλοὶ θέλουσιν ὅτι ὁ Φερεκύδης ἐφιλοσόφει κατοικῶν εἰς ἐν σπήλαιον ὅπου ἔκαμνε τὰς παρατηρήσεις του εἰς τὸ ὅποιον καὶ ἀπέθανε ἀπὸ φθειρίας· τὸ σπήλαιον τοῦτο σώζεται μέχρι τῆς σήμερον, καὶ εὐρίσκεται κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου, ἔχον περὶ τοὺς τέσσαρας πήχεις, ἢ μέτρα τετραγωνικὰ περίμετρον, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου βρύει ὕδωρ καθαρώτατον καὶ ἐλαφρώτατον» .. (2).

Ἐνταῦθα παρεμπίπτει ζήτημά τι, ὅποιον τὸ ἐν Σύρῳ σπήλαιον τοῦ Φερεκύδους, εἰάν ἄλλο ἦτο ἐν ᾧ κατώκει καὶ ἀπέθανεν ἐκ φθειρίσεως, ἢ τέλος εἰάν ἐν ᾧ τὸ χρησιμεύσαν καὶ ὡς ἡλιοτρόπιον καὶ ὡς κατοικία τοῦ φιλοσόφου τούτου.

Τοῦτο ἤδη θέλω ἐξετάσει· διότι ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου τοῦ καλουμένου Σ π η λ ῑ ἄ τ ο ὕ Φ ε ρ ε κ ὺ δ ο υ ς, τὰς αὐτάς

(1) Ἐν τῇ Ἰστ. Περιλ. Σύρου καὶ Ἑρμ. Π. Ζωντανοῦ.

(2) Αὐτόθι, σελ. 11.

ἀξιώσεις, δειδικαιολογημένας μάλιστα, ἔχει καὶ ἕτερόν τι σπήλαιον κείμενον μεταξὺ τῶν δῆμων Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως, ἐν τῇ θέσει Ἀληθινῇ, ἐνθα σήμερον εὐρίσκονται οἱ Σίφνιοι πηλοπλάσται, καλούμενον Σπήλαιά τῃς Ἀγίας Ἀννης.

Μέχρι τοῦ 1842 δὲν ὑπῆρχέ τις ἰδέα περὶ τοῦ δευτέρου τούτου σπηλαίου· ἐνομιζέτο δὲ ὅτι ἐν μόνον ἐν Σύρῳ ἔχει τὰς ἀξιώσεις τοῦ νὰ λέγῃται σπήλαιον Φερεκύδους. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο σκεφθέντες τινες ὅτι δύσκολον ἢ μᾶλλον ἀδύνατον ἦτο νὰ κατοικῇ ὁ Φερεκύδης εἰς τὸ σπήλαιον τὸ κείμενον ἐν τῷ βορειοανατολικῷ μέρει τῆς νήσου ἕνεκα τοῦ δυσβάτου καὶ ἀποκέντρου τῆς θέσεως, ἀνεκάλυψαν καὶ ἄλλο σπήλαιον εὐρὺ, τὸ κείμενον ἐν τῇ Ἀληθινῇ Σπήλαιον τῇς Ἀγίας Ἀννης, ἐνθα ἀνεῦρον καὶ ἐρείπια μαρμαρίνου κραμβάτου καὶ ἄλλα ἐνδεικνύοντα ὅτι τὸ σπήλαιον τοῦτο ἦτο κατοικήσιμον ἄλλοτε (1).

(1) Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἶχε δημοσιευθῇ τὸ τεσσαρακοντασέλιδον φυλλάδιον περὶ Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως. Ἐν αὐτῷ ὁ Κ. Ζωντανὸς περιγράφει λεπτομερέστατα τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ σπηλαίου τούτου. Ἐπειδὴ ἀπὸ τότε παρήλθον ἤδη τριάκοντα ἔτη αἱ δὲ ἐνδείξεις περὶ τοῦ σπηλαίου τούτου δὲν εἶνε τοσοῦτον ζωηραὶ ὅσον ἦσαν τότε ἀναδημοσιεύω ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὴν ἐκθεσιν τῆς ἀνακαλύψεως, ἐπιφυλασσόμενος νὰ προσθέσω τὰς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως παρατηρήσεις μου. «... πληροφορούμεθα ὅτι εὐρέθη ὑπάρχον ἄλλαχού καὶ ὅχι εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν (βορειοανατολικόν) μέρος, τὸ σπήλαιον τοῦ Φερεκύδους. Ὁ φιλόκαλος διδάσκαλος τῆς ἁνῶ Σύρου, Κ. Δ. Μαρκουλίδης, ὅστις εἶχε παρατηρήσει τὸ σπήλαιον αὐτὸ τοῦ Φερεκύδους, τὸ ὁποῖον καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπισκέφθησαν καὶ ἐνόμισαν ὡς τοιοῦτον, μὴ δυνάμενος νὰ πεισθῇ ὅτι ἠδύνατο ποτὲ νὰ κατοικῇ εἰς αὐτὸ ὁ φιλόσοφος οὗτος, ὡς ὃν εἰς μέρος δύσβατον καὶ ἀπόκεντρον, καὶ μάλιστα μακρὰν εὐρισκόμενον τοῦ λιμένος, ὅθεν καὶ μένει ἀφανής, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ φαίνεται ἢ νὰ εὐρίσκεται πλησίον τοῦ σπηλαίου τοῦ φιλοσόφου τούτου διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ προμαντεύσῃ περὶ τοῦ ναυαγίου ἐνὸς πλοίου τὸ

Πρὸ τινων μηνῶν ἐπεσκέφθην τὸ σπήλαιον τοῦτο τῆς Ἀγίας Ἀννης. Ἡ τοποθεσία τοῦ σπηλαίου τούτου εἶν' ἐκ τῶν ὠραιωτέρων καὶ ῥωμανικωτέρων τῆς νήσου. Πρὸ αὐτοῦ ἐκτυλίσσεται ἡ ποικιλωτέρα τῶν ἐν τῇ νήσῳ τοπογραφιῶν, ἥτοι

ὁποῖον εἰσέρχεται εἰς τὸν λιμένα, ὡς ἀναφέρει Διογένης ὁ Λαέρτιος. «Καὶ γὰρ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς ψάμμου περιπατοῦντα, καὶ ναῦν οὐριοδρομοῦσαν ἰδόντα, εἰπεῖν, ὡς μετ' οὐ πολὺ καταδύσεται καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ καταδύναι» μὴ πειθόμενος, λέγω ὁ καλὸς αὐτὸς διδάσκαλος περὶ τούτου, καὶ ἔχων ἰδέαν ὅτι ὑπάρχει ἐν ἄλλῳ σπήλαιον πλησίον τῶν δύο δήμων, τῆς Σύρου καὶ τῆς Ἑρμουπόλεως, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ παριστάνετο ὡς μὴ οἰκῆσιμον, ὃν διόλου ἀνώμαλον, σκοτεινὸν καὶ βραχῶδες, εἶναι ὅμως περίεργον διὰ τὴν βαθύτητα, τὴν ἔκτασίν του καὶ τὴν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς πολλὰ μικρὰν εἰσοδὸν του, παραλαβὼν καὶ δύο τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου, ἦλθε πρὸς τὸ μέρος αὐτὸ περιεργείας χάριν διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὸ σπήλαιον. μὴ γνωρίζων δὲ τὴν καθ' αὐτὸ θέσιν του ὠδηγήθη ἀπὸ ἑνα χωρικὸν ὅστις εὗρέθη ἐκεῖ καλλιεργῶν τὸν ἀγρόν του. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο πεφραγμένη ἡ ὁπῇ εἴτε εἰσοδος τοῦ σπηλαίου μὲ χῶμα πολλὰ πυκνὸν ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς, διὰ νὰ μὴν ἤθελον εἰσερχεσθαι τὰ ζῶά των καὶ χάνονται εἰς τὸ ἐντὸς βάραθρον, προσεκλήθη διὰ μικροῦ φιλοδωρήματος ὁ χωρικὸς διὰ νὰ σκάψῃ καὶ ἀνοίξῃ τὴν ὁπῇ· ἐν ὧσιν οὗτος νὰ φέρῃ τὴν σκαπάνην του διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀνασκαφὴν, ὁ διδάσκαλος καὶ οἱ μαθηταὶ παρετήρουν τὰ πέριξ μέρη μὴν ἤθελον ἵδει κανὲν σημεῖον ἀρχαιότητος· μόλις ἀνῆλθον 15—20 βήματα πρὸς τὸν πλησίον λόφον, ἐλθόντες δὲ πλησίον ἐνὸς ἐκεῖ εὕρισκομένου παρεκκλησίου τῶν Λατίνων ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ διὰ νὰ ἀναπαυθῶσιν ὀλίγον ἐπὶ τῶν ἔξωθεν καθισμάτων, παρατηροῦσι πέτρας τινὰς δεικνυούσας σημεῖα ἀρχαιότητος, μόλις στρέφουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ παρουσιάζεται ἔμπροσθέν των ἐν ἀρκετὰ εὐρύχωρον σπήλαιον ἔχον ἱκανὰ σημεῖα παλαιοτάτων κτισμάτων· εἰσέρχονται εὐθὺς εἰς αὐτὸ καὶ εὕρισκουν πλάκα λιθίνην ἀρκετὰ πλατεῖαν καὶ μένῃ ὀριζοντίως καὶ στηριζομένην ὑπὸ στηρίγματος στερεοῦ εἰς εἶδος κραββάτου. Οἱ παρατηρηταὶ μας ἄρχονται νὰ σκαλίζωσι μὲ τὰς

ὁ λιμὴν ἅπας τῆς Ἑρμουπόλεως καταφανῆς μέχρι τῶν μικροτέρων ὄρμων, ἡ πόλις κάτωθεν τοῦ σπηλαίου, παραλλήλως ὁ λόφος ἐφ' οὗ ὑψοῦται νῦν ἡ ἄνω Σύρος, μακρόθεν τὸ Αἰγαῖον, ἡ Δῆλος, ἡ Πάρος, Νάξος, Τήνος, Μύκωνος κλπ. ἐκ τοῦ

χειρας τοὺς ἐντὸς σωροὺς τῶν πετρῶν, καὶ μετὰ ἀρκετὴν ὥραν καὶ κόπον εὐρίσκουν μετὰξὺ αὐτῶν καὶ ὑποκάτω τῆς πλακὸς, ἥτις κεῖται πλησίον τῆς εἰσόδου, ὅπου φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε καὶ θύρα κτισμένη με πέτρας, τμημα ἀγάλματος παριστάνον ἐν μέρος τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους περικεκαλυμμένα με ἐν ἀπλοῦν τριβώνιον· τὸ μέγεθος του δὲν ὑπερβαίνει τὸν ἓνα γεωμετρικὸν πόδα· ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἐνεθάρρυνε τοὺς ἀνασκαφεῖς μας, αἱ χεῖρές των ἔλαβον περισσοτέραν δύναμιν, ἂν καὶ καταπληγόμεναι ἀπὸ τὸν κόπον, ἠδυνήθησαν μ' ὅλον τοῦτο νὰ προχωρήσωσι μέχρι τινὸς καὶ νὰ ἀνακαλύψωσι καὶ ἕτερον λείψανον ἀρχαιότητος, τοῦτο δὲ εἶναι σύντριμμα δακρυδόχου, τὸ ὅποιον οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες συνείθιζον νὰ βάλουν εἰς τοὺς τάφους. Μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ προοδύσωσι περαιτέρω, περιορίσθησαν εἰς τὸ νὰ παρατηρῶσι τὰ πλησίον μέρη, ὅπου εὗρον καὶ ἄλλας πέτρας τετραγώνους ἀρκετοῦ μεγέθους ἐχούσας πολλὰ ἔχνη ἀρχαιότητος· ἐπὶ τοῦ παρακειμένου παρεκκλησίου μάλιστα τῶν λατίνων, εὐρίσκονται κτισμένοι δύο πέτραι πελεκημένοι ἔχουσαι σχῆμα πολλὰ περιέργον· ἐξ αὐτῶν πιθανὸν νὰ ὑπῆρχε κτισμένον κἀνὲν μικρὸν οἰκοδόμημα ἀρχαῖον, καὶ πιθανὸν νὰ ἦτο τὸ ἡλιοτρόπιον τοῦ Φερεκύδου· ἀκολουθῶς καταβάντες οἱ περιηγηταὶ μας εἰς τὸ ἀνασκαφθὲν παρὰ τοῦ χωρικοῦ σπήλαιον, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρατηρήσουν κἀνὲν ἀρχαιολογικὸν σημεῖον· τὸ μόνον περιέργον τοῦ σπηλαίου τούτου εἶναι ἡ μετὰ τινα βήματα τῆς εἰσόδου τοῦ ὑπαρξίς ἐνὸς βαράθρου ἔχοντος καταπληκτικὴν βαθύτητα· πέτρας ἀρκετὰ βαρεῖας ῥιπτομένης μόλις ἀκούεται ὁ ἦχος ἔπειτα ἀπὸ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας.

Ἄμα ἐμάθαμεν παρὰ τοῦ Κ. Μαρκουλίδου τὴν περιέργον αὐτὴν ἀνακάλυψιν, μετέβημεν καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτοῦ τὴν ἐπιούσαν εἰς τὸ μέρος καὶ ἵδομεν τὸ ἀρχαῖον τοῦτο μνημεῖον, τὸ ὅποιον φαίνεται ὅτι τῷ ὄντι ὑπῆρξε τὸ σπήλαιον τοῦ Φερεκύδου. Οἱ λόγοι οὔτινες μᾶς πείθουν εἰς τοῦτο, ὡς δύνανται νὰ πείσουν καὶ τὸν καθέκαστον, εἶναι

ὀπισθεν αὐτοῦ ὁ ὑψηλὸς Πύργος, πλαγίως ἢ κοιλάς τῆς Πηγῆς καὶ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους ἢ χαράδρα ἢ σχηματιζομένη ἐκ τοῦ ρεύματος τοῦ διερχομένου μεταξύ Νεκροταφείου καὶ Ξηροκάμπου, μακρόθεν τὸ παρὰ τὰ Βυρσο-

οὶ ἐξῆς, α'. ἡ καταλληλότης τῆς θέσεως οὔσης ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ καὶ τερπνοῦ. β'. ἡ μικρὰ ἀπὸ τὴν παλαιὰν πόλιν Σύρου ἀπόστασις, μόλις ἀπέχουσιν περὶ τὸ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας ἀπὸ τὸ σπήλαιον. γ'. ἡ θέα τοῦ λιμένος φαινομένου ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸ σπήλαιον. δ'. ἡ εἰς αὐτὸ εὑρεσις ὡς ἐρρέθη, παλαιῶν μνημείων καὶ ἀρχαίων λειψάνων. ε'. ὁ εὕρισκόμενος πλησίον τῆς θύρας ἐκ λιθίνης πλακὸς καὶ εἰς εἶδος κλίνης κράθβατος, δι' οὗ ἠδύνατο ὁ φιλόσοφος νὰ δεικνύῃ τὸν δάκτυλόν του διὰ τῆς κλείθρας χωρὶς νὰ ἐγείρεται ἐκ τοῦ κράθβατου. ς'. ὁ σχηματισμὸς τοῦ σπηλαίου μετέχοντος μέρος τῆς φυσικῆς καὶ μέρος ἐκ τῆς τεχνητῆς κατασκευῆς. ζ'. ἡ εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ὑπαρξίς τοῦ παρεκκλησίου τῶν Λατίνων ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὁ ἐρημικὸς βίος τοῦ ὁποίου ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὸν τοῦ Φερεκύδου, καὶ ὡς ἐκ τούτου, φαίνεται ἀφιερῶθη τὸ παρεκκλήσιον αὐτὸ εἰς τὸν ἅγιον τοῦτον· ἢ. πάμπολλα δεῖγματα τῆς εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπάρξεως ἐνὸς δάσους, ὡς εὕρισκόμενον πολλῶν ἐκεῖ δένδρων παλαιοτάτων, καθὼς καὶ ἐλαιῶν μέχρι τῆς σήμερον, εἰκαζομένου τούτου ἔτι μᾶλλον καὶ ἐκ τῆς ὀνομασίας τοῦ ὀλίγον ἐκεῖθεν ἀπέχοντος τόπου λεγομένου τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ὀνομαζομένου ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους Ξυλοκοπή, δηλαδὴ τόπος ὅπου ἐκόπτοντο ξύλα· θ'. καὶ (α) τελευταῖον. ἡ παράδοξος ὀνομασία ἐνὸς καταφύτου ἀγροκηπίου ἀπέχοντος ἀπὸ τὸ σπήλαιον μόλις δύο λεπτὰ τῆς ὥρας ὀνομαζομένου Ἀλθινη, ὅπου ὑπάρχει πηγὴ εἰς εἶδος φρέατος. Ἡ ὀνομασία αὕτη τοῦ τόπου τούτου ἥτις ἦτο δυσεξήγητος πρότερον, ἐξηγεῖται ἄριστα ἥδη διὰ τῆς ἐκεῖ πλησίον διαμονῆς τοῦ φιλοσόφου Οἱ ἐντόπιοι ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὺς ἐρωτήσαμεν καὶ μάλιστα τοὺς γεροντοτέρους καὶ εἰδημονεστέρους, δὲν ἤξευρον νὰ μᾶς εἰπωσι τίποτε θετικὸν περὶ τῆς ὀνομασίας αὐτῆς τοῦ τόπου· καὶ δὲν ἤξεύραμεν οὐδὲ ἡμεῖς ποῦ νὰ ἀποδόσωμεν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως· ἀλλ' ἐρευνῶντες τοὺς ἱστορικοὺς εὔρομεν εἰς Διογένην τὸν Λαέρτιον τὴν ἀκόλουθον περικοπὴν εἰς τὸ περὶ Φερεκύδους κεφάλ-

δεψεία κατάφυτον Ἔλος· καὶ ἐν γένει εἰπεῖν, καίμενον ἐπὶ λόφου παραλλήλου τοῦ τῆς ἄνω Σύρου ἔχει περὶ ἑαυτὸ ποικίλην καὶ τερπνὴν ἀληθῶς θέαν. Τοιαύτην εὐχάριστον ἐντύπωσιν μοι ἐνεποίησεν κατ' ἀρχὰς ἡ τοποθεσία τοῦ σπηλαίου. Λεπτομερέστεραι δὲ παρατηρήσεις μου εἰσὶν αἱ ἐξῆς. Τὸ σπήλαιον σήμερον δὲν εἶνε εὐρύ· διότι δρόμος τις ῥυμοτομήσας μέρος τῆς εισόδου τοῦ σπηλαίου, τὴν μὲν ἔκτασιν του περιώρισε, μέρος δὲ τοῦ ὑποληφθέντος σπηλαίου κατέχωσεν οὕτως ὥστε μόλις σήμερον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ, ὡς ποιμνιοστάσιον, ἵνα μὴ εἴπω, ὅπερ καὶ παρετήρησα, χοιροστάσιον !! Ὀλίγα βήματα πρὸ τῆς εισόδου κεῖται σήμερον παρεκκλήσιον τῶν Δυ-

λαιον. « Καὶ ἀνιμνηθέντος ἐκ φρέατος ὕδατος, πίνοντα προειπεῖν, ὡς » εἰς τρίτην ἡμέραν ἔσοιτο σεισμὸς, καὶ γενέσθαι». Ἐκ ταύτης τῆς περιόδου δὲν ἐβραδύναμεν νὰ συνάξωμεν ὅτι τὸ φρέαρ ἢ ἡ πηγὴ ἐκ τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἐπρομάντευσε τὸν σεισμὸν ὁ φιλόσοφος τῆς Σύρου εἶναι αὕτῃ τοῦ ἀγροκηπίου, ἥτις ὑπῆρχε πλησίον του καὶ τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ μετεχειρίζετο πρὸς πόσιν του, μὴ ὑπάρχοντος ἄλλου ἐκεῖ πλησίον, καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ κάτοικοι τῆς ἔδωκαν τὸ ὄνομα Ἀληθινή, ὡς δεῖξασαν ἀληθεστάτην τοῦ ἀνδρὸς τὴν πρόβησιν (:) ».

« Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται σαφέστατον ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σπήλαιον εἶναι καθ' αὐτὸ τοῦ Φερεκύδους, καὶ ὅχι τὸ προλαβὸν τὸ ὁποῖον ἀπὸ πολλοὺς ὑποτίθεται, καὶ τὸ ὁποῖον καὶ ἡμεῖς ἀνεφέραμεν, καὶ ἦτον εὐχῆς ἔργον νὰ ἐφρόντιζεν ἡ ἄνω Δημαρχία Σύρου νὰ ἐπιχειρίσῃ μικρὰν τινὰ ἀνασκαφὴν μὴ ἀπαιτοῦσαν εἰμὴ μικρὰν δαπάνην. Εἶναι πολλὰ πιθανόν ὅτι θέλουν εὐρεθῇ καὶ ἄλλα τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὸ μέρος αὐτὸ λείψανα, ἀφοῦ με τὰς χεῖρας μόνον οἱ μικροὶ περιηγηταὶ μας ἠδυνήθησαν νὰ ἀνακαλύψουν μερικά. Τὸ μέρος τοῦτο κατοικοῦσιν ἤδη οἱ πλάσται τῶν πηλίνων ἀγγείων ἢ πηλοπλάσται οἵτινες, εἶναι ὅλοι Σίφνιοι, καὶ οἵτινες ἔχουν αὐτόθι τὰ ἐργοστάσιά των καὶ τὰς καμίνους των· καθότι εἰς μόνον τὸ μέρος τοῦτο τῆς νήσου εὐρίσκεται τὸ κατὰλληλον διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀγγείων χῶμα, τὸ ὁποῖον ἐξάγουσι δι' ὑπονόμων 15—20 ὁργιῶν βάθους (Αὐτόθι) ».

τικῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἐπὶ μιᾶς γωνίας τοῦ παρεκκλησίου παρετήρησα ἐκτισμένα ἐρείπια ἀρχαιολογικῶν τινων ἀντικειμένων, κεχρωματισμένα μὲν δι' ἀσβέστου σήμερον, διακρινόμενα οὐχ' ἤττον. Ἄνω δὲ τοῦ παρεκκλησίου παρετήρησα κίονα μικροῦ μεγέθους, ἐν εἵδει καπνοδόχου, ἐκτισμένον. Ἡ τε στήλη αὕτη καὶ τὰ ἐκτισμένα τμήματα μαρμάρων προφανῶς ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ παρακειμένου σπηλαίου, εἰς ὃ, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀνακαλυφάντων κατὰ τὸ 1842 τὸ παρακείμενον ὑπόγειον καὶ εὐρύτατον σπήλαιον, ὑπῆρχον πολλὰ ἐρείπια, ἐν οἷς μάρμαρα λελαξευμένα, τμήμα ἀγάλματος κλπ. Ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου τούτου, εἰς ἀπόστασιν 15—20 βημάτων ἀνεκαλύφθη κατὰ τὸ 1842 ὁπῇ τις ἐν τῷ ἐδάφει, δι' ἧς εἰσῆρχοντο εἰς ὑπόγειον σπήλαιον, εἰς τὴν ἄκραν τοῦ ὁποίου, κατὰ τὰς δημοσιευθείσας μαρτυρίας, ὑπάρχει βάραθρον ἔχον καταπληκτικὴν βαθύτητα. «πέτρας ἀρκετάς βαρείας ριπτομένης μόλις ἀκούεται ὁ ἦχος ἔπειτα ἀπὸ πέντε λεπτὰ.» (Ἴδε τὴν σημείωσιν). Πρὸ τινων μηνῶν παραλαβὼν τινὰς φίλους καὶ τινὰς ἐργάτας ἐπεχείρησα ν' ἀνασκάψω τὴν ὁπῇ τοῦ ὑπογείου σπηλαίου, ἀλλ' εἰς μάτην· διότι πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν, καθ' ἃ μ' ἐβεβαίωσαν χωρικοί, ἐκτίσθη ἡ ὁπῇ αὕτη ὑπ' αὐτῶν ἵνα μὴ πίπτωσι τὰ πρόβατά των ἢ καὶ ἀνθρωποὶ.

Συνδυάζων τὴν τε ἔκθεσιν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ὑπογείου τούτου σπηλαίου καὶ τὰς ἐμὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ τε τοῦ ὑπογείου σπηλαίου καὶ τοῦ ἄνω αὐτοῦ ἐτέρου σπηλαίου, ὡς καὶ τὰ τμήματα τῶν ἐκεῖ ἐρειπίων, συμπεραίνω ὅτι τὸ ὑπόγειον σπήλαιον συνεκοινώνει ἄλλοτε μετὰ τοῦ ἄνω αὐτοῦ καὶ 15 βήματα μακρὰν κειμένου σπηλαίου, ὅτι ῥυμοτομηθὲν τὸ μέρος τὸ μεταξὺ τῶν δύο σπηλαίων, χάριν ἴσως καὶ τοῦ παρεκκλησίου, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ διακόψῃ τὴν συγχωνώνειν τῶν δύο σπηλαίων καὶ τὴν εὐρύτητα τοῦ ἄνω σπηλαίου καὶ ὅτι ἀμφότερα ταῦτα, εἰς ἃ εὐρέθησαν τοσαῦτα ἐρείπια ἐχρησίμευσαν ἢ ὡς κατοικίᾳ τοῦ Φερεκύδους ἢ ἦσαν τὸ μέ-

ρος εἰς ὃ ἔκειτο τὸ ἥλιοτρόπιον, ἣ ἐν γένει τὸ μέρος εἰς ὃ ἔκαμε τὰς παρατηρήσεις του, καὶ ἐξ οὗ κατὰ Διογένην τὸν Λαέρτιον ἰδὼν ναῦν οὐριοδρομοῦσαν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν προεῖδε τὸ ναυάγιον αὐτῆς.

Ταῦτα ἐξετάζω ἡδῇ. Ἡ ἐξῆς ἔκθεσις τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐν τῷ μέρει τούτῳ ἐρειπίων κατὰ τὰ 1842 παρέχει βασίμους ἐνδείξεις περὶ τῆς ἐνταῦθα ὑπάρξεως ἀρχαίου τινος οἰκοδομήματος καὶ πιθανὸν τοῦ ἥλιοτροπίου « . . . Ὁ Δήμαρχος τῆς ἁνῶ Σύρου ἅμα ἔμαθε τὴν διὰ τοῦ διδασκάλου Κ. Μαρκουλίδου ἀνακάλυψιν τοῦ σπηλαίου, ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ἐνεργήσῃ τὴν εἰς τὰ ἐντὸς αὐτοῦ ἀνασκαφὴν διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ ἰδίου Διδασκάλου καὶ τοῦ φιλοκάλου Κ. Κυριακοῦ Ἀλεξίου, ἐξ ἧς ἀνεκαλύφθησαν διάφορα μάρμαρα καὶ πέτραι πελεκημέναι ἱκανοῦ μεγέθους, ἐστρωμέναι εἰς τὸ ἔδαφος αὐτοῦ τὸ ὁποῖον ἦτο χαμηλότερον τοῦ ἐξωτερικοῦ περὶ τὰς δύο καὶ τρεῖς βαθμίδας, αἵτινες εὐρίσκονται ἐπὶ τούτου ἔμπροσθεν τῆς εἰσόδου· μεταξὺ τῶν πετρῶν τούτων εὐρέθη ἄλλο τμῆμα ἀγάλματος καὶ κεσχωμένον πλησίον τῆς εἰσόδου ἐν τετραγωνικὸν μάρμαρον περὶ τὸν ἕνα καὶ ἥμισυ πόδα τὸ μέγεθος, καὶ περὶ τοὺς δύο δακτύλους πλάτος, ἔχον τὴν μίαν γωνίαν τετμημένην περὶ τοὺς ὅ δακτύλους εἰς ὀρθογώνιον σχῆμα, ἐνθα ὡς φαίνεται, ἐφηρμόζετο ἐν ἄλλο μάρμαρον στρογγύλον, τὸ ὁποῖον εὐρέθη πλησίον τοῦ εἰς εἶδος κυλίνδρου, περὶ τοὺς ὅ δακτύλους διαμέτρου, καὶ περὶ τὸν ἕνα πόδα τὸ μέγεθος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἦτον ἐτι μεγαλῆτερον, διότι φαίνεται ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους τεθλασμένον· τὸ περιεργότερον τὸ ὁποῖον παρετηρήθη ἀντικείμενον ὑπῆρξε τὸ χρίσμα εἰς εἶδος τετραγώνου ἐντελεστάτου, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τοῦ ἐδάφους, καὶ τὸ ὁποῖον ἐχωρίζετο ἀπὸ τὸ λοιπὸν ἔδαφος ἐκ τῶν τεσσάρων μερῶν διὰ τινος μικρᾶς βαθύτητος, οὐσῆς τῆς ἐπιφανείας τοῦ τετραγώνου τούτου χαμηλοτέρας τῆς τοῦ λοιποῦ ἐδάφους περὶ τοὺς τρεῖς περίπου δακτύλους Τὸ τετραγω-

νικόν τοῦτο χρίσμα, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπερέβαινε τοὺς δύο πόδας, ἦτον τόσον στερεὸν ὥς ἐνόμιζέ τις ὅτι εἶναι μάρμαρον· ὡς τοιοῦτον ἐκλαβόντες αὐτὸ οἱ ἀνασκαφεῖς, ἀπέσπασαν τὰς γύρωθεν αὐτοῦ εἰς εἶδος θεμελίου πέτρας, καὶ εὗρέθη ὅτι δὲν ἦτον, εἰμὴ μίγμα τιτανῶδες ἐρυθρόχροον εἰς εἶδος κεραμικοῦ (κουρασάνι) σκληροτάτου. Φαίνεται ὡς ἐκ τούτου ὅτι τὸ τετραγωνικὸν τοῦτο χρίσμα νὰ ὑπῆρχεν ἡ βάσις κανενὸς μνημείου ἢ κενοταφείου, εἰς τὸ ὁποῖον πιθανὸν νὰ ἐμπεριείχοντο λείψανα ἀρχαῖα ἀφαιρεθέντα ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους, ἢ ἄλλους περιέρχους Ἐντοσοῦτῳ ἐκ τῆς πληθύος καὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἐνυπαρχουσῶν ἐκεῖ πετρῶν καὶ τῶν εὗρεθέντων μαρμάρων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀφηρέθησαν ἀμύπολλα ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους, ὡς εἰδομεν ἰδίους ὀφθαλμοῖς εἰς διάφορα ἄλλα μέρη ὅπου ἔγιναν κτίρια εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, καὶ τὰ ὁποῖα μετεφέρθησαν, ὡς μᾶς διηγῆθησαν οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος σπηλαίου, συνάγεται εὐκόλως ὅτι τοῦτο ἦτον μὲν φυσικόν, ἀλλὰ στερεωμένον καὶ κτισμένον εἰς σχῆμα θόλου, καὶ περικυκλωμένον ἀπὸ διάφορα ἄλλα κτίρια, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ὑπαρχόντων εἰσέτι περὶ τὴν ἐκεῖ ἐκκλησίαν θεμελίων.»

Τοιοῦτο τὸ σπήλαιον τῆς Ἀγίας Ἀννης καὶ τοσαῦτα τὰ τεκμήρια περὶ τῆς ἐν αὐτῷ διατριβῆς τοῦ Συρίου φιλοσόφου. Πιθανὸν πᾶσαι αἱ εἰκασίαι τῶν ἀνακαλυψάντων αὐτὸ νὰ μὴ εἶνε τοσοῦτον βάσιμοι, οὐχ ἦττον τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐρείπια ὥστε δύναται νὰ στηριχθῇ ἐλλόγως ἡ ἰδέα ὅτι ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ ἢ κατῴκει ὁ φιλόσοφος ἢ εἶχε τὸ ἡλιοτρόπιόν του.

Ἀπέναντι ὅμως τοσούτων ἐνδείξεων περὶ τοῦ σπηλαίου τούτου, ὑπάρχει μία παράδοσις ὑπὲρ τοῦ ἐτέρου σπηλαίου, ἣτις δύναται νὰ μετριάσῃ τὴν βεβαιότητα περὶ τοῦ ἄλλου σπηλαίου. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ φιλόσοφος Φερεκύδης κατῴκει εἰς τὸ βορειοανατολικὸν σπήλαιον ὅπερ καὶ Σ π η λ α ῖ ο ὗ φ ι λ ο -

σόφου, κατά τινας, κατ' ἄλλους δὲ Σπηλαί τοῦ Φερκεξίδου ἐκαλεῖτο πρό πολλῶν αἰώνων.

Σέβομαι εἶπερ τις καὶ ἄλλος τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ, διότι αὗται ἐχρησίμευσαν ὥς ἡ Κιβωτός τοῦ Νῶε, διασώσασαι ἐν τῷ κατακλυσμῷ τῶν αἰώνων καὶ τῶν καταστροφῶν πολλὰ πολύτιμα κειμήλια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἐνταῦθα δὲν πρόκειται ν' ἀνατρέψω τὴν παράδοσιν τοῦ λαοῦ ἀλλὰ νὰ παραθέσω ἀπέναντι αὐτῆς σωρείαν ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων καὶ ἐνδείξεων βασίμων καὶ λογικῶν.

Τὸ σπήλαιον τὸ κείμενον εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος κεῖται ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ βουνοῦ Ἀμυγδαλοῦ, εἰς ὕψος 20 βημάτων ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀτραποῦ τῆς διερχομένης κάτωθεν τοῦ σπηλαίου καὶ ἀπέχει τῆς θαλάσσης ἡμίσειαν περίπου ὥραν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ρεύματος Μαυρ' Ἀμπέλια. Ἄνω αὐτοῦ κεῖνται βράχοι ἀπορρώγες καὶ ἐν γένει τὸ μέρος ἐκεῖνο ἔχει τι τὸ τραχὺ καὶ ἀπότομον. Κάτωθεν τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει μικρά τις πηγὴ οὐχὶ ἀφθόνου ὕδατος. Τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου κεῖται μεσημβριοανατολικῶς· τὸ ὕψος τοῦ σπηλαίου εἶνε τριῶν περίπου μέτρων ἡ δὲ περιφέρειά του μᾶλλον στρογγύλη ἢ τετραγωνική. Ἐνδον τοῦ σπηλαίου, πρὸς τὸ ἀριστερον μέρος τῆς εἰσόδου αὐτοῦ ὑπάρχει λελαξευμένον εἶδός τι προτομῆς ἐν ἀναγλύφῳ ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ τινα ἵχνη, γραμμάτων πιθανὸν ἢ ἄλλων σημείων. Τὸ σπήλαιον τοῦτο ἐσώζετο καλλίτερον, ἀλλὰ κατὰ τὴν παράδοσιν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως σεισμὸς κατέστρεψε τὰ πέριξ καὶ μάλιστα ἐθανάτωσε ἄνθρωπὸν τινα παρὰ τὸ σπήλαιον.

Ἡ τοποθεσία τοῦ σπηλαίου τούτου δὲν παρέχει τὴν εὐχάριστον ἐκείνην θέαν, ἣν καὶ τὸ ἕτερον τὸ τῆς Ἀγίας Ἀννης· ἀπεναντίας τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶνε βραχῶδες καὶ ἀπότομον προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ βορρᾶ, ἔχον ἔμπροσθεν μὲν τὴν θάλασσαν, ἄνωθεν αὐτοῦ τὸ βουνὸν καὶ πέριξ βράχους, ἥτοι θὰ ἦτο κατάλληλον μᾶλλον δι' ἓνα μισόκοσμον καὶ μισάγ-

θρωπον ἐρημίτην, δι' ἓνα ἀσκητὴν, ὡς Συμεῶνα τὸν Στυλίτην, παρὰ δι' ἓνα φιλόσοφον κατοικοῦντα μὲν εἰς σπήλαιον πλὴν ὅχι ἐκ πνεύματος ἀσκητισμοῦ, ἀλλ' ἀπλῶς χάριν ἡσυχίας καὶ χάριν τῶν φυσικῶν μελετῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ ἡλιοτροπίου, ὅπερ εἶχεν ἐν ἄνθρωπῳ ἢ σπηλαίῳ κατὰ τοὺς κριτικούς. Εἰς ἐνδοιασμὸν μὲ θέτει ἀκόμη ἢ αὐτόθι ἀνέγερσις τοῦ ἡλιοτροπίου διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους· πρῶτον τὸ σπήλαιον τοῦτο δὲν εἶνε περιθέατον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κλιτύος βουνοῦ ἀποκρύπτοντος τὸν ἥλιον ταχύτερον τῆς δύσεώς του· ἐπομένως ἐὰν ὑπῆρχεν ἐνταῦθα τὸ ἡλιοτρόπιον, θὰ ὑφούτο πολὺ ἄνωθεν τοῦ σπηλαίου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς πιθανὸν τοῦ βουνοῦ· ἀλλ' ἐρείπια τοιοῦτου κτιρίου δὲν διεσώθησαν ἐκτὸς καὶ ἄνω τοῦ σπηλαίου· δεύτερον εἰς τί ἡδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ τὸ ἡλιοτρόπιον εἰς μέρος ἀπόκεντρον, ἥτοι μακρὰν τῆς πόλεως, ἥτις ὡς εἶδομεν ἔκειτο ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς νῦν Ἑρμοὑπόλεως; Πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Φερεκύδης ἀνήγειρεν ἐνταῦθα τὸ ἡλιοτρόπιόν του πρὸς ἀτομικὴν του εὐχαρίστησιν καὶ ὠφέλειαν, ἀποκρύψας αὐτὸ ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῶν συμπολιτῶν του; Ἄλλ' ὁ Φερεκύδης δὲν ἐφάνη ἐκ τῶν συγγραφῶν του τοσοῦτον μυστηριώδης καὶ μισάνθρωπος, ἀλλὰ τὰς γνώσεις του ἔσπευσεν αὐτὸς πρῶτος νὰ διαδόσῃ εἰς τοὺς Ἑλληνας διὰ τῶν συγγραφῶν του. Ἐπομένως τὸ ἡλιοτρόπιόν του ὡς καινοφανές τι καὶ ὠφελιμώτατον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀμφιβάλλω ἂν ἀπέμεινεν ἄγνωστον καὶ ἀπόκρυφον εἰς τοὺς Συρίους θέαμα.

Ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ ἄλλῳ σπηλαίῳ, τῷ τῆς Ἀγίας Ἀννης, ὑπάρξεως τοῦ ἡλιοτροπίου, συνηγοροῦσι τὰ ἐξῆς. Πρῶτον τὸ μέρος εἶνε περιθέατον, διότι ὁ λόφος, ἐφ' οὗ τὸ σπήλαιον, εἶνε μεμονωμένος, τὸ δὲ σπήλαιον κεῖται σχεδὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου· ἐπειδὴ δὲ εὐρέθησαν ἐν τε τῷ σπηλαίῳ τούτῳ καὶ τοῖς περίξ τμήματα μαρμαρίνων ἐρειπίων ἐνδεικνύοντα τὴν ἐκεῖ ἄλλοτε ὑπαρξίν ἀρχαίου κτιρίου, ἐνδεχόμενον ἐνταῦθα νὰ ὑπῆρχε ἡλιοτρόπιον προσκεκολλημένον ἢ μᾶλλον λελαξευμένον

ἐπὶ τοῦ σπηλαίου, ἦτοι τεχνητὸν καὶ φυσικὸν συνάμα. Δεύτερον τὸ σπήλαιον τῆς Ἀγίας Ἀννης, ἢ μᾶλλον ὁ λόφος τῆς Ἀληθινῆς ὑπέρχετο τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἣτις ἐκαλεῖτο Σύρος· ἐπομένως τὸ ἡλιοτρόπιον ἦτο καταφανὲς ὑπὸ τῆς πόλεως ταύτης. Πρὸς τούτοις ἡ ἐκεῖ ὑπαρξίς τοῦ σήμερον κερωσμένην ἔχοντος τὴν εἴσοδον εὐρυχώρου ὑπογείου σπηλαίου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ βαράθρου μαρτυρεῖ ὅτι τὸ μέρος ἦτο κατάλληλον πρὸς τὰς φυσικὰς παρατηρήσεις τοῦ φιλοσόφου. Εἰς τὰς εἰκασίας ταύτας ἂν προστεθῶσιν αἱ μόνιμοι ἐνδείξεις ἦτοι τὰ ἐκεῖ ἀνευρεθέντα ἐρείπια, ἔχομεν μίαν λογικὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὸ μέρος ἦτο καταλληλότερον, τοῦ ἐτέρου μέρους, πρὸς ἔγερσιν τοῦ ἡλιοτροπίου, ἐὰν μὴ καὶ πρὸς οἴκησιν τοῦ φιλοσόφου.

Πῶς ὁμως θὰ συμβιβάσωμεν ταῦτα μετὰ τῆς παραδόσεως περὶ τῆς Σπηλαίου Φερικύδους; Ἀληθῶς εὐρέθην εἰς δύσκολον θέσιν, ἀφ' ἧς ἐνδεχόμενον νὰ μὴ ἐξηρχόμην ἐὰν ἑτέρα τις παράδοσις, διασωζομένη παρὰ τοῖς γηρυσιτέροις Συρίοις δὲν μ' ἐξήγαγε τοῦ λαβυρίνθου τῶν εἰκασιῶν, ὡς ὁ μίτος τῆς Ἀριάδνης. Κατ' αὐτὴν λοιπὸν, δημοσιευθεῖσαν μάλιστα, ὁ φιλόσοφος εἶχε δύο ἐν Σύρῳ σπήλαια, ἐν ᾧ ἐποίει τὰς διατριβὰς καὶ μελέτας του.

Τὸ ἐν τούτων ἐχρησίμευσεν ὡς χειμερινόν, τὸ δὲ ὡς θερινόν. Τοῦτο δὲν φαίνεται ἀπίστευτον. Φιλόσοφος περιωρισθεὶς ἐκουσίως εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἰσόβιον διαμονήν, θελήσας ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς τύρβης τῆς πόλεως, ἐνδεχόμενον νὰ ἐχρησιμοποίησε δύο τῶν εὐρυχωροτέρων σπηλαίων τῆς νήσου, εἰς ἃ κατώκει, ἢ ἐνδεχόμενον εἰς τὸ ἐν τούτων νὰ εἶχε τὸ ἡλιοτρόπιον καὶ νὰ ἐποίει τὰς παρατηρήσεις του καὶ εἰς τὸ ἄλλο νὰ κατώκει. Ἄν συνδυάσωμεν τὴν παράδοσιν ταύτην μετὰ τὰς ἀξιώσεις καὶ τὰς ἐνδείξεις τῶν δύο περὶ οὗ ὁ λόγος σπηλαίων, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι τὸ μὲν, τὸ κείμενον εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου ἔνεκα τοῦ δυσβάτου καὶ ἀποκέντρου αὐτοῦ εἶνε ἀκατάλληλον οἶκημα ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, τὸ δὲ, τὸ τῆς Ἀγίας

Ἄννης ὡς ἔχον τὸ στόμιόν του ὅπισθεν τοῦ βορρᾶ ἦτο καταλλήλοτερον πρὸς τὴν χειμερινὴν διαμονήν. Χωρὶς νὰ ἐκτανθῶ καὶ εἰς ἄλλας εἰκασίας, λ. χ. νὰ μνημονεύσω ἀπὸ τοῦδε ὅτι ὁ φιλόσοφος παθὼν ἐκ φοβερᾶς, δυσιάτου καὶ ἀηδοῦς νόσου, τῆς φθειριάσεως, ἐνδεχόμενον ν' ἀπεσύρθη εἰς μεμακρυσμένον μέρος τῆς νήσου, (καὶ τότε δύναμαι ν' εἰκάσω ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ βορειο-ανατολικὸν σπήλαιον κ' ἐντεῦθεν ἢ κατὰ παράδοσιν ὀνομασία : Σ π η λ ῖ ᾱ τ ο ὕ Φ ε ρ ε κ ὺ δ ο υ ς ἢ Σ π η λ ῖ ᾱ τ ο ὕ φ ι λ ο σ ό φ ο υ κατὰ τινος), χωρὶς, λέγω νὰ προβῶ εἰς νέας εἰκασίας, ὑποβάλλω ταῦτα εἰς τὴν κρίσιν ἐκάστου. Καὶ ἐγὼ μὲν κρίνων καὶ συμβιβάζων τὰς ἀρχαιολογικὰς ταύτας ἐνδείξεις καὶ ἀρχαίας παραδόσεις, ὡς ἐκτίθημι αὐτὰς ὧδε, ἐκφράζω τὴν ἐμὴν ἰδέαν, ἣτις δὲν ἔχει θεβαίως οὔτε αὐθεντείαν, οὔτε ἄλλο τι προσόν, εἰμὴ τὴν σκέψιν ὅτι ἕκαστος ἔχει ἰδίαν κρίσιν, καὶ ἀναλόγως αὐτῆς καὶ τῶν βοηθημάτων ἃ εὗρίσκει σχηματίζει τινα πεποιθήσιν. Ἄλλοι δὲ ἅς κρίνωσιν ἄλλως.

Ἄφ' οὗ διὰ τοῦ συμβιβασμοῦ τούτου δύναται καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἀρχαίαν περὶ σ π η λ ῖ ᾱ ς τ ο ὕ φ ι λ ο σ ό φ ο υ παράδοσιν νὰ διασωθῇ καὶ ἡ ἐκ τῶν ἀνακαλυφθέντων εἰς ἀμφοτέρα τὰ σπήλαια ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων ἐνδείξις νὰ ἐδραιωθῇ, εἶνε περιττολογία ἢ περισσοτέρα περὶ τὴν συζήτησιν ταύτην διατριβή, διότι ἄλλως τε, προκειμένου περὶ Φερεκύδους, ἔχει τοσαῦτά τις ἄλλα καὶ σπουδαιότερα νὰ μελετήσῃ, ὥστε ἡ περὶ τὴν ταυτότητα τοῦ σπηλαίου λεπτολογία θεωρεῖται σχεδὸν ἐπουσιώδης.

Πρὸς ζῆμίαν τοῦ τότε εἰς τὸν διάσημον νησιώτην προσέχοντος φιλομαθοῦς κόσμου, ὀδυνηρὰ νόσος ἐδέσμευσε ἐπὶ πολὺ τὴν διάνοιαν καὶ ἐπὶ τέλους ἐπήνεγκεν αὐτῷ τὸν οἰκτρότερον καὶ ἀηδέστερον θάνατον. Ἡ Ἑλλάς συνεκινήθη ἐπὶ τῇ ὀδυνηρᾷ τελευτῇ τοῦ ἐνδόξου Συρίου, οἱ ποιηταὶ ἔκρουσαν τὴν λύραν ἐν ἐπιγράμμασι συνοψίζοντες τὴν δόξαν καὶ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ οἱ Σύριοι ἐστεροῦντο τοῦ μεγαλοφυστέρου συμπολίτου

των. Θέλομεν ἤδη ἰδεῖ μετὰ πόσης στοργῆς ἔσπευσεν ὁ Πυθαγόρας μακρόθεν ὅπως παρασταθῇ εἰς τὰς ὑστάτας στιγμάς του, ὅτι οἱ Ἴωνες φιλόσοφοι ἠσθάνοντο πρῶτοι τὴν στέρησιν ἀνδρὸς, ὅστις ἂν ἔφθανεν εἰς ὑστατον γῆρας, ἥθελε μερισθῇ μέγα μέρος τῆς δόξης, ἣτις ἀπενεμήθη εἰς τὸν μαθητὴν Πυθαγόραν ὑπὸ τοῦ κόσμου· ἀλλ' οὗτος δὲν ἐλησμόνησεν ὅτι ἡ ὑστεροφημία εἶνε ἡ εἰλικρινεστέρα ἀμοιβή τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἐν πάσῃ τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Θάνατος τοῦ Φερεκύδους — Ἐπιστολὴ αὐτοῦ — Ἐπι-

γράμματα πρὸς αὐτόν.

Τῶν μεγάλων ἀνδρῶν συζητοῦνται λεπτολόγως καὶ αἰμικρότεραι λεπτομέρειαι τοῦ βίου των, πολὺ δὲ περισσότερον τὰ σπουδαιότερα τῆς βιογραφίας των, ἥτοι ἡ γέννησις καὶ ὁ θάνατος αὐτῶν. Εἶδομεν ὅτι περὶ τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως τοῦ Φερεκύδους ὑπάρχουσι διάφοροι γνῶμαι θέλομεν ἰδεῖ ὥδε ὅτι καὶ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐπ' ἴσης διάφοροι ὑπάρχουσιν εἰδήσεις.

Τὸ μὲν εἶδος τῆς νόσου τοῦ Φερεκύδους ἀνομολογεῖται ὑπὸ πάντων, τὸ δ' ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ δὲν εἶνε μὲν ἀκριβῶς γνωστὸν, ἀλλὰ συμπίπτει μεταξὺ τοῦ 545—540 Π. Χ. διότι καὶ πᾶσα ἡ ζωὴ αὐτοῦ χρονολογεῖται μεταξὺ τῆς 45ης καὶ 58 Ὀλυμπιάδος (600—545 Π. Χ.).

Κατὰ τὸν Ἑρμιππον, οὗ ἡ μαρτυρία διεσώθη παρά τε Διο-

γένει τῷ Λαερτίῳ (1) καὶ παρὰ τῷ Γάλλῳ Fenelon, ὁ Φερεκύδης ἀπέθανεν ὡς ἐξῆς, ὅπερ θὰ ἴδωμεν ἀνασκευαζόμενον ὑπ' ἄλλων μαρτυριῶν.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἀνερριπίζετο ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἐφεσίων καὶ Μαγνησίων, ὁ Φερεκύδης, ἐπιστήθιος τῶν Ἐφεσίων φίλος, συναντήσας καθ' ὁδὸν ἄνθρωπόν τινα τὸν ἠρώτησε περὶ τῆς πατρίδος του. Ἀκούσας δὲ ὅτι ἦτο Ἐφέσιος— Λάβε μ' ἐκ τοῦ ποδὸς, εἶπεν αὐτῷ, καὶ μεταφερέ με εἰς τὴν χώραν τῶν Μαγνησίων καὶ σπεῦσε ν' ἀναγγείλῃς τοῖς Ἐφεσίοις τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Φερεκύδης ἐπεθύμει νὰ τὸν μεταχειρισθῇς. Παράγγειλον, δὲ αὐτοῖς νὰ μ' ἐνταφιάσωσιν ὁπότεν νικῇσωσιν.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔσυρε τὸν Φερεκύδην καὶ παρευθὺς σπεύσας εἰς Ἐφεσον διηγῆθη τὸ γεγονός. Οἱ Ἐφέσιοι ἐμπλησθέντες ἐλπίδων ἤρχισαν τὴν ἐπιούσαν τὴν μάχην κερδίσαντες πληρεστάτην κατὰ τῶν ἐχθρῶν νίκην. Ἐρωτήσαντες δὲ καὶ μαθόντες ὅτι ὁ Φερεκύδης ἔκειτο νεκρός, τὸν ἀνεῦρον καὶ ἐνταφίασαν μεγαλοπρεπῶς (2).

(1) Ἴδου αἱ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ διασωθεῖσαι πληροφορίες τοῦ Ἑρμιππου, ὃς ἀνέγραψεν καὶ ὁ Fenelon ἐν τοῖς βίοις τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων. « Φησὶ δ' Ἑρμιππος πολέμου συνεστῶτος Ἐφεσίοις καὶ Μαγνησίοις βουλούμενον τοῖς Ἐφεσίοις νικῆσαι πυθέσθαι τινος παριόντος· πόθεν εἶη, τοῦ δ' εἰπόντος ἐξ Ἐφέσου, « Ἐλκυσόν με τοίνυν, ἔφη, τῶν σκελῶν καὶ θές εἰς τὴν τῶν Μαγνητῶν χώραν καὶ ἀπάγγειλόν σοι τοῖς πολίταις μετὰ τὸ νικῆσαι αὐτόθι με θάψαι. Ἐπεσκηφέναι τε ταῦτα Φερεκύδην ὁ μὲν ἀπήγγειλεν, οἱ δὲ μετὰ μίαν ἐπελθόντες κρατοῦσι τῶν Μαγνητῶν καὶ τὸν τε Φερεκύδην μεταλλάξαντα θάπτουσιν αὐτόθι καὶ μεγαλοπρεπῶς τιμῶσιν». Ἑρμιπποὶ ἀναφέρονται δύο, ὁ Σμυρναῖος ὁ γράψας περὶ Πυθαγόρου ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου καὶ ὁ περιπατητικὸς, ὁ γράψας βίους φιλοσόφων καὶ περὶ Μετεώρων. Ἐνταῦθα ὁμιλεῖ ὁ Σμυρναῖος, ὁ γράψας περὶ τὸ 220 Π. Χ.

(2) Ἴδε καὶ Fenelon ἐν βίοις ἀρχαίων φιλοσόφων.

Τὴν εἶδῃσιν ταύτην διέσωσαν καὶ τινες στίχοι παρὰ Διογένει
τῷ Λαερτίῳ διασωθέντες, οἱ ἐξῆς:

*Τὸν κλεινὸν Φερεκύδην
Ὅν τίκτει ποτε Σύρος
Ἐς φθεῖρας λόγος ἔστιν
Ἀλλάξαι τὸ πρὶν εἶδος.
Θεῖται τ' εὐθύ κελεύειν
Μαγνήτων, ἵνα νίκηρ
Δοίῃ τοῖς Ἐφεσίοις
Γερραίοις πολήταις.
Ἦν γὰρ χρησμὸς δὴ ἦδεν
Μοῦνος τοῦτο κελεύειν
Καὶ θνήσκει παρ' ἐκείνους (1).*

Ἀμφιβάλλω πολὺ περὶ τῆς ἀκριβείας καὶ αξιοπιστίας τῆς
πληροφορίας ταύτης τοῦ Ἑρμίππου, περὶ τῆς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν
Μαγνήτων τελευτῆς καὶ ἐνταφιάσεως τοῦ Συρίου φιλοσόφου.
Τὴν δὲ ἀμφιβολίαν μου ἐξάγω ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἄλλων
πληροφοριῶν, ἃς ἐκτίθημι ὧδε.

Ὁ Ἀριστόξενος, μνημονευόμενος καὶ αὐτὸς ὑπὸ Διογέλους
τοῦ Λαερτίου λέγει «νοσήσαντα αὐτὸν (τὸν Φερεκύδην) ὑπὸ
Πυθαγόρου ταφῆναι ἐν Δήλῳ».

Ὡς βλέπομεν ἤρχισαμεν μακρυνόμενοι τῆς χώρας τῶν Μα-
γνήτων, ἐν ᾗ λέγει ὁ Ἑρμιππος ὅτι ἀπέθανεν ὁ Φερεκύδης.
Θέλομεν δὲ ἰδεῖ ὅτι οὐ μόνον πλησιάζομεν πρὸς τὴν Σύρον,
ἀλλ' ἴσως πεισθῶμεν ὅτι ἐν Σύρῳ ἐτελεύτησεν ὁ διάσημος
φιλόσοφος, καὶ ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νόσου εὐρί-
σκετο ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτοῦ ἐν Σύρῳ, ὡς δύναται νὰ ἐξαχθῇ
τοῦτο ἐκ τε τῆς ἐξῆς περικοπῆς Διογέλους τοῦ Λαερτίου καὶ
ἐκ τῆς πρὸς τὸν Θαλῆν ἐπιστολῆς τοῦ ἐπιθανάτου Φερεκύδους,
ἐν ᾗ ζωηρότατα περιγράφει τὰ τῆς νόσου του.

(1) Παρὰ Διογέν. Λαερτίῳ αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω,

Καὶ ἡ μὲν περικοπὴ τοῦ Διογένους εἶνε ἡ ἐξῆς: «Οἱ δὲ φθειριάσαντα τὸν βίον τελευτήσαι· ὅτε καὶ Πυθαγόρου παραγενομένου καὶ πυνθανομένου πως διακέοιτο, διαβαλόντα τῆς θύρας τὸν δάκτυλον εἰπεῖν, Χ ρ ω τ ῖ δ ἤ λ α. Καὶ τοῦντεῦθεν παρὰ τοῖς φιλολόγοις, ἡ λέξις ἐπὶ τῶν χειρόνων τάττεται· οἱ δ' ἐπὶ τῶν βελτίστων χρώμενοι διαμαρτάνουσιν. Ἐλεγε τε, ὅτι οἱ θεοὶ τὴν τράπεζαν θυωρὸν καλοῦσιν».

Ἡ δὲ τοῦ Αἰλιανοῦ μαρτυρία ἐστὶν ἡ ἐξῆς: «Φερεκύδης Πυθαγόρου διδάσκαλος, ἐμπεσὼν εἰς ἀρρώστιαν, πρῶτον μὲν ἴδρου ἰδρώτα θερμὸν, ἰξώδη, ὅμοιον ὡς μύξαις, ὕστερον δὲ θηριώδη, μετὰ δὲ ἐφθειρίασε καὶ διαλυομένων τῶν σαρκῶν εἰς τὰς φθεῖρας ἐπεγένετο τῆξις καὶ οὕτω τὸν βίον μετήλλαξε». (1)

Ποῦ διέτριβεν ἀσθενῶν ὁ φιλόσοφος, οἱ μὲν ἄνω συγγραφεῖς οὐ μαρτυροῦσι, πληροφοροῦσιν ὅμως ἡμᾶς ὅτι ὁ Πυθαγόρας πα ρ ε γ έ ν ε τ ο παρὰ τῷ ἀσθενοῦντι καὶ ἔξωθεν ἡρώτα πῶς διακέοιτο, τεκμαίρεται δὲ ὅτι ἔξωθεν τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀσθενοῦντος φιλοσόφου πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ Θαλῆν, διασθεῖσα παρὰ Διογένηι Λαερτίῳ (Βιβ. Ι. Κεφ. ΧΙ.).

«Φερεκύδης Θαλῆν».

«Εὐ θηήσκοις, ὅταν τοι τὸ χρεὼν ἦκοι. Νοῦσός με καταλελάβηκε, δεδεγμένον τὰ παρὰ σέο γράμματα. Φθειρῶν ἔβρον πας καί με εἶχεν ἡπίαλος. Ἐπέπεμψον δ' ὦν τισι οἰκίητῃσι, ἐπιόν με καταθάψωσιν, εἰς σέ τὴν γραφὴν ἐνέγκαι. Σὺ δ' ἦν δοκιμώσης σὺν τοῖς ἄλλοις σοφοῖς οὕτω μοι φῆνον· ἦν δὲ οὐ δοκιμώσητε, μὴ φήνης. Ἔστι δὲ οὐκ ἀτρεκίη πραγμάτων, ὑπισχνέομαι, οὐτ' ἀληθὲς εἰδέναι. Ἀσσα δ' ἂν ἐπιλέγῃ θεολογέων, τὰ ἄλλα χρὴ νοεῖν. Ἀπαντα γὰρ αἰρίσσομαι. Τῇ δὲ νοῦσῳ πιεζόμενος ἐπὶ μάλλον, οὔτε τῶν τινα ἡτηρῶν, οὔτε τοὺς ἐταίρους εἰσέμην. Προεστεῶσι δὲ τῇ θύρῃ καὶ εἰ-

(1). Αἰλιαν. εἰς Ποικίλ. Ἱστορ. Ὑπάρχει καὶ τις ἄλλη γνώμη ὅτι μεταβάς ὁ Φερεκύδης εἰς Δελφοὺς ἐκρημνίσθη ἀπὸ τοῦ Κορυκαίου. Ἀλλὰ δὲν ἐπιβεβαιοῦται ἡ γνώμη αὕτη.

ρομένοις δοκῶν τι εἶη, διεις δάκτυλον ἐκ τῆς κλειήθρης, εἶδεις· ἂν ὡς ἔθνον τοῦ κακοῦ. Καὶ προεῖπ' αὐτοῖς, ἦκειν εἰς τὴν ὑστεραίαν ἐπὶ τὰς Φερεκῦδεω ταφάς.» (4).

Πρὶν ἐξετάσω τὸ περὶ τοῦ τόπου τῆς θανῆς τοῦ φιλοσόφου προσημειῶ τινα περὶ τῆς περιέργου ἀσθενείας, ἣτις κατέλαβε καὶ κατέστρεψε τὸν διάσημον τοῦτον σοφόν.

«... Πᾶς τις ἀκούων περὶ τῆς ἀσθενείας ταύτης, λέγει ὁ προμνημονευθεὶς Κύρ. Ζωντανὸς, καὶ ὅτι ἀπέθανεν ἀπὸ φθειρίασιν ἤθελε νομίζει ὅτι ὁ ἀνὴρ βέβαια ἦτον εἰς ἄκρον ρυπαρὸς καὶ ἐκ τούτου ὅτι ἐγέμισεν ἀπὸ φθειρας ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ἠσθένησε, ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτως τὸ πρᾶγμα, διότι καὶ χωρὶς νὰ ἀναφέρωμεν μαρτυρίας ἄλλων, καθεὶς δύναται νὰ ἐννοήσῃ δύσκολον τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν· ἀνὴρ τοιοῦτος, γνωρίζων καὶ τὴν φύσιν, τὴν ὁποίαν καὶ τοσοῦτον ἐμελέτησεν καὶ ἐκλέγων τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ τὸ ὑγειέστατον ὕδωρ, νὰ ἀφήσῃ τὸν ἑαυ-

(1) Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης παρατίθημι παράφρασιν:

«Φερεκῦδης πρὸς Θαλῆν».

«Βίθε ν' ἀποθάνης ἡτύχως ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα σου· μὲ κατεῖχεν ἀσθένεια ὅταν ἔλαβον τὰ γράμματά σου· ἤμην ὅλος πλήρης φθειρῶν καὶ κατειχόμεν ἀπὸ πυρετόν· παρήγγειλα δὲ εἰς τινὰς τῶν οἰκείων μου νὰ σοὶ φέρουν τὴν συγγραφὴν μου (γραφὴν), ἀφ' οὗ μὲ θάψωσιν· καὶ ἐὰν μὲν τὴν ἐγκρίνης ἐκ συμφώνου μὲ τοὺς ἄλλους σοφοὺς, ποιήσων αὐτὴν γνωστὴν εἰς τὸ κοινόν, ἐὰν δὲν τὴν ἐγκρίνητε, μὴ τὴν δημοσιεύσης· διότι οὐδὲ εἰς ἐμὲ ὅτι ἦτο ἔτι ἀρεστή· εἶνε δὲ ὅχι ἀκρίβεια πραγμάτων, οὐδ' ὑπόσχομαι ὅτι γνωρίζω τὸ ἀληθές καὶ πρέπει νὰ ἐννοῇ τις ἄλλα παρ' ὅσα λέγω θεολογῶν, διότι ὅλα ἐκτίθενται αἰνιγματωδῶς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ καταθλίβομαι πολὺ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν καὶ βαίνω ἐπὶ τὸ χειρότερον, δὲν δέχομαι οὐδὲ ἰατρὸν, οὐδὲ τοὺς φίλους (ἐταίρους), καὶ ὅταν ἔρχονται διὰ νὰ μ' ἐρωτήσωσι πῶς εὐρίσκομαι ἐκβάλλω τὸν δάκτυλόν μου διὰ τοῦ κλείθρου διὰ νὰ δείξω ὅτι φθειρομαι ἀπὸ τὸ κακὸν καὶ προλέγω εἰς αὐτοὺς νὰ ἔλθωσι τὴν ἐπαύριον εἰς τὴν ταφὴν τοῦ Φερεκῦδους» (Ἴδε καὶ Ἱστορ. περ. Σῦρ. καὶ Ἑρμ.).

τόν του νὰ φθαρῇ ἀπὸ τὴν ρυπαρίαν, δὲν ἔρχεται παντελῶς εἰς τὸ πιθανόν· καὶ πραγματικῶς ἡ φθειρίασις ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἀπέθανεν δὲν ἦτο ἡ ἀρχικὴ, ἡ πρωτότυπος ἀσθένεια ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπροσβλήθη· αὕτη ἦτο δευτερεύουσα, εἴτε προελθοῦσα ἀπὸ ἄλλην ἀσθένειαν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε συνέπεια· οὕτως ὡς ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τινας φθισικοὺς ἢ πάσχοντας ἀπὸ δυσεντερίαν οἵτινες ἀποθνήσκουσι μὲ τὰ συμπτώματα τοῦ ὑδρώπικος. Ὁ ὑδρώπικας (!) δὲν εἶνε εἰς αὐτοὺς ἀσθένεια πρωτότυπος, εἶνε δευτερεύουσα, προερχομένη ἀπὸ τὴν πρωτότυπον φέρουσαν τὴν ἀτονίαν τῶν ἀγγείων τῆς ἀδῆλου διαπνοῆς. Τοῦτο αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος φιλόσοφον, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἐπροσβλήθη ἀπὸ ἄλλην παρὰ τὴν φθειρίασιν ἀσθένειαν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Αἰλιανὸς, τοῦ ὁποίου τὴν μαρτυρίαν φέρομεν εἰς ἀπόδειξιν.» (1)

Ἡ γνώμη αὕτη μοὶ φαίνεται ὀρθή, ὡς στηριζομένη καὶ εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Αἰλιανοῦ. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ πολυπραγμονῶ ἱατρικῶς, ἀποκρούω τὴν γνώμην ἐκείνων, οἵτινες νομίζουν ἀνύπαρκτον τὴν πολλάκις θανατηφόρον νόσον τῆς φθειρίασεως, ὑπάγοντες αὐτὴν εἰς τὰς δερματικὰς νόσους. Ἐν τῷ τελειοτάτῳ ἱατρικῷ συγγράμματι τοῦ Nysten περιγράφεται ἱατρικῶς ἡ νόσος αὕτη ὡς πρωτότυπος καὶ ἐνίοτε ἐπιφέρουσα καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον· πολλοὶ δὲ καὶ διάσημοι ἄνδρες ἀπέθανον ἐξ αὐτῆς, οἷον ὁ Ἡρώδης, ὁ Φίλιππος II'. βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας· ὁ δὲ Πausανίας ἀναφέρει ὀνομαστὶ ὅτι ἐκ τῆς ἰδίας νόσου ἐξ ἧς ἀπέθανεν ὁ Σύριος Φερεκύδης ἀπέθανεν καὶ ὁ Σύλλας (2). Εἶνε δὲ ὅλως ἄχαρες νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἐκ ρυπαρότητος καὶ πτωχίας ἐφθειρίασε καὶ ἀπέθανεν ὁ διάσημος νησιώτης, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν ὑπῆγετο εἰς τὴν τάξιν τῶν μισανθρώπων καὶ ἀχοινωνήτων

(1) Ἱστορ. Περ. Σύρας καὶ Ἑρμοῦπ. σελ. 14.—Παράβ. καὶ Αἰλιαν. ἐνθ' ἄνωτέρῳ.

(2) Πausαν. ἐν Βιβλ. I. 20, 7.

όντων, δὲν ἡννόει τὴν ἐρημητικὴν ζωὴν οὔτε ὡς ὁ Κύων Διογένης οὔτε ὡς ὁ Συμεὼν Στυλίου. Ἀπ' ἐναντίας εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ Φερεκύδης ἦτο ἀνὴρ ἐκ τῶν πολὺ σημαίνοντων, ἥ, ὅπως συνειθίζουσιν οἱ γράφοντες σήμερον, ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς του δείκνυται ὅτι καὶ οἰκέτας εἶχεν καὶ φίλους πολλούς, οὓς παρεκάλεσε μάλιστα νὰ ἔλθωσιν ἐπὶ τὰς Φερεκύδεω ταφάς.

Ὁ Πυθαγόρας μαθὼν ὅτι ὁ διδάσκαλός του ἐκινδύνευε ν' ἀποθάνῃ ἔσπευσε πρὸς αὐτόν· ἀλλὰ ποῦ; βεβαίως εἰς τὴν Σύρον, διότι οὐδεμία μαρτυρία ἐναντία. Ἡ τοῦ Ἀριστοξένου, μνημονευομένου παρὰ τοῦ Αἰλιανοῦ, μαρτυρία περὶ τοῦ Πυθαγόρου ἐνταφιάσματος αὐτὸν εἰς Δῆλον δὲν ἀναιρεῖ τὴν εἰκασίαν ὅτι ἀσθενήσας εἰς Σύρον μετηνέχθη εἰς Δῆλον καὶ ἐτάφη ἐν νήσῳ ἱερᾷ μὲν διὰ τὰς θεολογικὰς παραδόσεις της, ἐνδοξος δὲ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ συγκέντρωσιν τῶν ταξειδιωτῶν, τῶν ἐμπορευομένων καὶ τῶν φιλοθρήσκων. Τὴν γνώμην ταύτην ἐκτίθησιν καὶ ὁ Ἡρακλείδης (ἐν τῇ τῶν Σατύρων βίῳ ἐπιτομῇ) παρὰ Διογένει Λαερτίῳ, λέγων ὅτι ὁ Πυθαγόρας μετὰ τὸν ἐν Δῆλῳ ἐνταφιασμὸν τοῦ Φερεκύδους, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, ἐνθα μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ἐξ ἀσιτίας. Βεβαιότερα εἰκασία ἀπασῶν μοι φαίνεται ἐκείνη καθ' ἣν ὁ Πυθαγόρας μαθὼν τὴν τελευτὴν τοῦ Φερεκύδους ἔσπευσεν εἰς Σύρον καὶ μὴ προφθάσας αὐτὸν ζῶντα ἀνεχώρησεν, ἀφ' οὗ ἐν Δῆλῳ ἐνταφίασεν αὐτὸν καὶ οὕτω ἐξήγγινε τὸν σοφὸν διδάσκαλον, ὃν οἱ τότε ἱερεῖς ὡς ἄθεον καὶ ἀντιστρατεύόμενον κατὰ τῆς τότε θρησκείας ὑπελάμβανον (1)

Οἱ συμπολιταὶ τοῦ ἐνδόξου φιλοσόφου ἐξεδήλωσαν τὸν

(1) Οἱ Πυθαγόρειοι ὅπως ἐδραιώσωσι τὰς ἀρχάς των εἶχον τοσοῦτον συνενωθῇ εἰς ἀδελφότητα, παραπλησίαν τῇ *Μασσορία*, ὥστε καὶ ἀκαταπόνητοι ἦσαν ἀπέναντι τῶν ἄλλων σχολῶν καὶ ταχύτερον διέσπάρησαν πανταχοῦ διαδίδοντες τὰς ἀρχάς των, αἵτινες τότε ἐφάνησαν ἀντίθετοι πρὸς τὰς θεολογικὰς τῶν ἄλλων θεωρίας.

πρὸς αὐτὸν σεβασμὸν δι' ἀνδριάντος οὗ μόνον ἡ προτομὴ δι-
 σώθη, τοιαύτη μάλιστα, οἷα παρεστάθη ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων
 καὶ ιδίως τοῦ Jacques Gronovius (1). Ἡ προτομὴ αὕτη μετε-
 νέχθη ἀλλαχοῦ πρὸ πολλῶν δεκαετηρίδων. Ὁ Abbé Dela Rocca
 συγγράφων πρὸ ἐνὸς περίπου αἰῶνος εἶδεν αὐτὴν καὶ τὴν ἀνε-
 γνώρισεν, ἐπόμενος εἰς τὰς περὶ ταύτης πληροφορίας· προστίθῃσι
 δὲ τὰ ἑξῆς:

«Πράγματι ἡ προτομὴ ἦτις πρὸ τινων ἐτῶν εὑρέθη ἐν Σύρῳ
 ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς ἀρχαίας πόλεως παριστᾷ φιλόσοφον
 ὠραιότητος φυσιογνωμίας καὶ μεγαλοπρεποῦς ὕφους· καὶ τὸ
 χωρίον τοῦτο τοῦ Gronovius ἐπιβεβαιοῖ ἔτι τὴν πεποιθήσιν, ἣν
 ἐσχημάτισα τότε ὅτι ἡ προτομὴ αὕτη παρίστα τὸν Φερεκύδην» (2)
 Ὁ Gronovius ἐνθουσιωδέστερον ὁμιλεῖ περὶ τοῦ φιλοσόφου λα-
 βὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς προτομῆς ταύτης, ἥτις κατ' αὐτὸν «πα-
 ριστᾷ τὴν ὡραίαν καὶ ἀξιοσημεῖωτον φυσιογνωμίαν τοῦ φιλοσό-
 φου τούτου τῆς νήσου Σύρου, τόσον ἐνδόξου διὰ τὰς πράξεις
 του καὶ συγγραφὰς καὶ κατέχοντος τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ
 τῶν σοφῶν τῆς ἐποχῆς του (3).

Δυστυχῶς ὅμως ἕτερόν τι μόνιμον μνημεῖον σχετικὸν πρὸς
 τὸν Φερεκύδην δὲν ἀνεκαλύφθη· λέγω δὲ δὲν ἀνεκαλύφθη καὶ
 ὄχι ὅτι δὲν ὑπῆρχε, διότι εἰκάζω ὅτι οἱ Σύριοι πολλαχῶς εἶχον
 ἐκδηλώσει τὸ σέβας πρὸς τὸν διασημότερον συμπολίτην των,
 ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Δῆμος καὶ ἡ Βουλὴ Συρίων ἔστεφε χρυσῷ
 στεφάνῳ ἥττον διασήμους πολίτας, οἷος ὁ Ὀνήσανδρος, πολ-
 λάκις δὲ καὶ γυναῖκας, οἷα ἡ Βερενίκη, ὡς θέλομεν ἐν τοῖς
 κατόπιν ἰδεῖ.

Ὁ θάνατος τοῦ Φερεκύδους παρήγαγε σπουδαίαν αἴσθησιν
 τῷ τότε κόσμῳ. Ἐκ τῶν εἰς αὐτὸν ποιηθέντων ἐπιγραμμαμάτων

(1) Antiquités Greques Tom. 2 fig. 37'

(2) Dela Rocca tr. sur les ab. Tom. I. ch. III.

(3) Αὐτόθι.

ὀλίγα μὲν διετῶθησαν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀρχοῦσιν ὅπως ὑποδηλώσωσι τὴν ἀξίαν ἣν σύμπασα ἡ Ἑλλάς ἀπέδωκεν εἰς τὸν ἐνδοξον φιλόσοφον τῆς Σύρου. Δικαίως δὲ κατὰ τὸν Δοῦριν ἐποιήθη τὸ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ διασωθὲν εἰς Φερεκύδην ἐπίγραμμα :

*Τῆς σοφίας πάσης ἐν ἐμοὶ τέλος· ἦν δέ τι πλεόν
Πυθαγόρῃ τῷ μῶ λέγε τοῦθ' ὅπερ πρῶτος ἀπάντων
Ἔστιν ἄν' Ἑλλάδα γῆν. Οὐ ψεύδομαι ὧδ' ἀγορεύων.*

Ἔτερον ἐπίγραμμα πρὸς αὐτὸν Ἴωνος τοῦ Χίου :

*ὦς ὁ μὲν ἠγορή τι κεκασμένος ἠδὲ καὶ αἰδοῖ
καὶ φθίμενος ψυχῇ τερπνὸν ἔχει βίοντορ.
Εἴπερ Πυθαγόρης ἐτύμως ὁ σοφὸς περὶ πάντων
Ἀνθρώπων γνώμας εἶδε καὶ ἐξέμαθεν.*

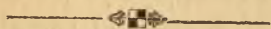
Καὶ ἕτερον ὅπερ δύναται νὰ ἐπισφραγίσῃ τὰ περὶ Φερεκύδου, ὡς ἀξίωμα ἀξιόλογον :

*Ἄρ' οὖν τοῦτ' ἄρ' ἀληθές
Ἦν, εἴ τις σοφός, ὄντως
Καὶ ζῶν ἔστιν ὄρησι
Χ' ὦταν μὴδὲ ὑπάρχη (1).*

(1). Διογέν. Λαέρτ. ἐν Φερεκ. — Καθ' ἣν στιγμὴν τυποῦται τὸ μέρος τοῦτο ἀναγινώσκω ἐν τῇ ἐνταῦθα ἐκδιδομένῃ ἐφημερίδι *Πανόπη* (ἀριθ. φυλ. 132) τὸ ἐξῆς εἰς Φερεκύδην ἐπίγραμμα ἐν συλλογῇ ποιημάτων Ἰατροῦ πάρεργα ἐπιγραφομένη, ἧς δὲν μνημονεύεται μὲν ὁ ποιητής, ἀλλ' ἐξ ὧν ἡ τε ἐφημερίς λέγει καὶ τὸ ὕφος ἐκδηλοῖ τῶν στίχων ὑποτίθεται ὅτι εἶνε ὁ ἐλλόγιμος Ἰατρός Κύρ. Καλλιθοῦρτης. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἀναδημοσιεύω, διότι εἶνε τὸ πρῶτον εἰς τὸν Φερεκύδην ἐπίγραμμα κατὰ τοὺς νῦν χρόνους ποιηθὲν καὶ ἀνακεφαλαιοῖ ἐπιτυχῶς τὸν βίον τοῦ Φερεκύδου.

*Ἐν τῇ ἀκλεῖ τῆς Σύρου τέως κεῦτελεῖ νησίδι
πρὸς αὐτίδῃν της κλέος, ἐγεννήθης, Φερεκύδη,*

Τοιοῦτος ὁ Σύριος Φερεκύδης, ὅστις συγκεντροῖ ἐν ἑαυτῷ τὸ φωτεινότερον μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ ΣΤ' Π. Χ. αἰῶνος οὐ μόνον τῆς Σύρου, ἀλλὰ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, τέκος μὲν καὶ θρέμμα τῆς Σύρου, ἀλλὰ χάρμα καὶ δόξα ὧν τῶν Ἑλλήνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ἡ Σύρος ἐπὶ τῶν μηδικῶν πολέμων.

Γεγονός τι διαδραματισθὲν ἐν Νάξῳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε'. Π. Χ. αἰῶνος δίδει ἡμῖν νύξιν τινα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Σύρου κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν Περσικῶν

ὅστις, ὡς ὁ Πλάστις ἔδω πνεῦμα εἰς τὸν χοῦν, εἰς ἓνα λίθον ἔδωκ σοφωτάτου Ὀροσκόπου καὶ σὴ φρένα.

Εἰς τοῦ οὐρανοῦ τὰ ὕψη πελωρίαν χεῖρας τείρας, ὁδομετρικὰς στηλίδας ἐκεῖ ἔστησας λιθίνας

ἐν τῇ τρίβῳ τοῦ Ἥλιου, ἀκαταμετρήτῳ τέως

δὴ δ' ὅσον καὶ ὁ Φοῖβος λάμπει τὸ λαμπρόν σου κλέος.

Σὺ ἀθάνατον ἐγγράφως τὴν ψυχὴν ἐκφήνας πρῶτος πρῶτιστος τῶν φιλοσόφων ὡμολόγησαι εἰκότως.

Τῆς δὲ σῆς ὁ Πυθαγόρας ὑψηλῆς διψῶν σοφίας,

ἀμαθὲς ἐνώπιόν σου ἐκαθέσθη νεανίας.

— Ἐνεκα τῆς ἐκτάσεως τοῦ μέρους τούτου τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πληθύος τῆς κατόπιν ἐρχομένης ὕλης περιορισθεὶς εἰς τὴν καθαρὰν τοῦ Φερεκύδους βιογραφίαν, ἐξώρισα πολὺ μέρος σχετικῆς πρὸς τὸν Φερεκύδην καὶ τὴν φιλοσοφίαν του ὕλης, οἷον περὶ τῆς καταστάσεως τῆς φιλοσοφίας κατὰ τὸ ΣΤ' Π. Χ. αἰῶνα, περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τε τῆς Ἰωνικῆς καὶ Πυθαγορείου σχολῆς, κλπ. φρονῶ δὲ ὅτι διὰ τὴν παρέλειψιν αὐτῶν, δὲν ἡμάρτησα ποσῶς, διότι δὲν λησμονῶ ὅτι γράφω ἐνταῦθα μόνον τὴν ἱστορίαν τῆς Σύρου.

πολέμων. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶνε ἀξιοσημείωτον καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἑλλήνων, διότι τοῦτο ἦτο τὸ προανάκρουσμα τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ἰωνικῆς φυλῆς.

Ἡ Νάξος κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ἦτο νῆσος ἀξία λόγου ἔχουσα πολλοὺς μὲν κατοίκους, ἀξιόλογον στόλον καὶ ὀκτακισχιλίους ὀπλίτας, ὅσον δηλαδὴ στρατὸν σύμπασα ἡ ἐλευθέρα νῦν Ἑλλάς. Ἡ Νάξος καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ Κυκλάδες ἦσαν ἀνεξάρτητοι. Αἱ Ἀθηναὶ δὲν εἶχον ἔτι ἀπορροφήσει περὶ ἑαυτὰς τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἡγεμονεύοντος τοῦ Πεισιστράτου. Ἐκάστη τῶν Κυκλάδων ἐκυβερνατο ὀλιγαρχικῶς. Ὁ τύραννος τῆς Νάξου Λύγδαμις, σύγχρονος τοῦ Πεισιστράτου, καθαιρεθεὶς εἶχεν ἐγκαταλείψει τὴν Νάξον εἰς τὸ ὀλιγαρχικὸν κόμμα, ὅπερ πολεμηθὲν ὑπὸ τοῦ Δήμου ἀπεδιώχθη τῆς Νάξου· οἱ ἐξορισθέντες ὀλιγαρχικοὶ κατέφυγον εἰς Μίλητον ζητοῦντες παρὰ τοῦ τυράννου τῆς Μιλήτου Ἀρισταγόρα βοήθειαν ὅπως ἐπαναλάβωσι τὴν ἐν Νάξῳ ἐξουσίαν. Ὁ Ἀρισταγόρας προθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρόσκλησιν, ἀλλ' ἔκρινε καλὸν νὰ καλέσῃ βοηθὸν τὸν Σατράπην τῶν Σάρδεων καὶ τῆς δυτικῆς μικρᾶς Ἀσίας Ἀρταφέρνην, ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου.

Ὁ Ἀρταφέρνης συνεφώνησε μὲν μετὰ τοῦ Ἀρισταγόρα νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν ὀλιγαρχίαν ἐν Νάξῳ, ἐπαναφέρων τοὺς ἐξοριστοὺς Ναξίους, ὑπέτρεφε δὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐμελλεν διὰ τούτου νὰ κατακτήσῃ καὶ τὴν Νάξον καὶ τὰς λοιπὰς Κυκλάδας. Ὁ Δαρεῖος εὐρέθη σύμφωνος καὶ μετὰ ἐν ἔτος μεγάλη στρατιὰ πεζικὴ καὶ ναυτικὴ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πέρσου Μεγαβάτου ἀπέπλευσεν ἐπὶ τὴν Νάξον μετὰ τοῦ Ἀρισταγόρα καὶ τῶν φυγάδων Ναξίων. Φθάντες ἔξωθεν τῆς Νάξου περιπλέκονται εἰς ἔριδά τινα ὁ Ἀρισταγόρας καὶ ὁ Μεγαβάτης· οὗτος θέλων νὰ καταστρέψῃ τὰ σχέδια τοῦ Ἀρισταγόρα, παραγγέλλει εἰς τοὺς Ναξίους ὅτι κινδυνεύουσιν. Οἱ Νάξιοι παρασκευάζονται εἰς πόλεμον, φθάνει ὁ στόλος τοῦ Μεγαβάτου, πολιορκεῖ αὐτοὺς τέσσαρας ὅλους μῆνας καὶ ἐπὶ τέλους ἀναγκάζεται νὰ ἐπανέλθῃ

ἄπρακτος εἰς Ἰωνίαν, χτίσας μόνον πύργον τινα ἐν Νάξῳ, ἔνθα ἐγκατέστησεν τοὺς φυγάδας Ναξίους, οὓς καὶ ἀφῆκεν αὐτοὺς ὥς ἐν φρουρίῳ.

Τοῦτο ἐδείνωσε τὰ πράγματα. Ὁ Ἀρισταγόρας μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ τὰ ἐξοδα τοῦ ματαίου τούτου πολέμου, θέλων δὲ νὰ δεσπόσῃ ἔτι ἐν Ἰωνίᾳ, συνεννοεῖτο μετὰ τοῦ πενθεροῦ του Ἰστιαίου καὶ παρασκευάζει γενικὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰόνων κατὰ τῶν Περσῶν. Ὁ κατὰ τῆς Νάξου στόλος τῶν Περσῶν παρέμενεν ἔτι ἐν Μυοῦντι. Οἱ ναῦται παρακινήθentes ὑπὸ τοῦ Ἰστιαίου καὶ Ἀρισταγόρα στασιάζουσι κατὰ τῶν Περσῶν καὶ οὕτω ἐκρήγνυται ἡ σπουδαία ἐκείνη ἐπανάστασις τῶν Ἰόνων ἢ καταδικασθεῖσα μὲν ὡς ἀσύνητος ὑπὸ τοῦ Ἐκταίου καὶ πολλῶν κριτικῶν ἱστορικῶν οὐχ ἤττον συντελέσασα εἰς τὸ νὰ διασπασθῇ ἡ δουλικὴ σχέσις τῶν Ἰόνων μετὰ τῶν Περσῶν καὶ οὕτω νὰ ἐπέλθῃ τὸ κατὰ Περσῶν μῖσος, κατόπιν δὲ οἱ Περσικοὶ πόλεμοι, οἵτινες ὅσῃν καταστροφὴν προξένησαν τῇ Περσίᾳ, τοσαύτην δόξαν περιεποίησαντο τῇ Ἑλλάδι (1).

Ἐξέθεσα λεπτομερέστερον τὸ ἐν Νάξῳ διαδραματισθὲν πραξικόπημα τῶν ὀλιγαρχικῶν, διότι ἐκ τούτου δύναται τις νὰ λάβῃ τινα ἰδέαν τῆς καταστάσεως τῶν Κυκλάδων κατ' ἐκείνον τὸν αἰῶνα.

Δεσπόζουσα φυλὴ ἐν ταῖς νήσοις ταύταις ἦτο πλεόν ἡ Ἴωνική. Μάλιστα οἱ Σύριοι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐρρέθη, ἀπὸ πολλῶν ἡδὴ χρόνων ἐθεωροῦντο Ἴωνες καὶ αὐτὸς ὁ Θαλῆς ἐν τῇ πρὸς τὸν Φερεκύδην ἐπιστολῇ του ὀνομάζει τὸν Φερεκύδην Ἴωνα, καὶ ἡ λαλουμένη γλῶσσα διετῆρει τοὺς ἰωνικοὺς τύπους, ὡς περὶ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὕφους τοῦ Φερεκύδους ἔκρινον, οἱ γραμματικοὶ Ἀπολλώνιος καὶ Ἡρωδιανός (2).

(1) Ὁ Ἡρόδοτος λεπτομερῶς ἱστορεῖ ταῦτα — Βλέπ. Παπαρ. ἱστορ. Ἑλ. Ἔθν. Τομ. Α' σελ. 345.

(2) Ἴδε τὸ Κεφάλ. Φερεκύδης ὁ Σύριος.

Ἐκ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πολιτεύματος τῆς Νάξου κατ' αὐτὸν τὸν αἰῶνα δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν καὶ τὸ τῆς Σύρου· διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης αἱ νῆσοι πᾶσαι ἔμεινον ἔτι ἀνεξάρτητοι καὶ αὐτοδιοίκητοι. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀμέσως μετὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον τὸ πολίτευμα οὐ μόνον τῆς Σύρου ἀλλὰ καὶ πασῶν τῶν Κυκλάδων ἀφωμοιώθη πρὸς τὸ τῶν Ἀθηνῶν, διότι ἐν τοῖς ψηφίσμασιν, ἃ θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς κατόπιν, διατηροῦνται οἱ τύποι οἱ φαινόμενοι ἐν τοῖς ψηφίσμασιν τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, καὶ οὐ μόνον φαίνεται τις ἀφομοίωσις ὡς πρὸς τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Δῆμον ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν πρυτάνεων καὶ τὰς πανηγύρεις καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ θεάτρα καὶ τὰς ἐν τῷ θεάτρῳ στέφεις διασῆμων πολιτῶν.

Πληροφορίαν λεπτομερεῇ περὶ τῆς κατὰ τὸν Ε'. αἰῶνα καταστατάσεως τῆς Σύρου δὲν εὔρον οὐδαμῶς, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐκ τῶν νήσων ἡ Νάξος ἀπερρόφησε τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἰσχυρὰ νήσος καὶ τὴν τῶν Περσῶν ὡς εὐφορος.

Ἡ Ἰωνικὴ ἐπανάστασις ἔλαβε τέλος οὐχὶ τοσοῦτον εὐχάριστον διὰ τοὺς Ἴωνας· διότι ἀλωθείσης τῆς Μιλήτου ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐν ἔτει 496 ἢ 495 πρὸ Χριστοῦ κατέπεσεν ἡ δύναμις τῶν Ἰώνων ἐπὶ τινα χρόνον, ἐστεροῦντο δὲ αἱ ἰωνικαὶ πόλεις μιᾶς ἰσχυρᾶς προστάτιδος. Φοινικικοὶ στόλοι ἤρχισαν ἐνοχλοῦντες τὰς νήσους καὶ βαθμηδὸν ἀνεπτύσσετο σφοδρὸν μῖσος κατὰ τῶν Περσῶν ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ κατέστησεν ἀναπόδραστον ἀνάγκην τοὺς τοσοῦτον ἐνδόξους διὰ τὴν Ἑλλάδα Περσικοὺς πολέμους, ὧν τοσοῦτον ἀστειὼς ἠρνήθη τὴν ἱστορικότητα ὁ ἄλλοτε πρεσβευτὴς τῆς Γαλτίας ἐν Ἀθήναις Gobineau.

Ἐντεῦθεν ἀρχεται ἡ εἰς τὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων μεγίστη συμμετοχὴ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ὡς προστατεύοντες τὴν Ἰωνίαν, ἀποικίαν αὐτῶν, υἱοθέτησαν πρῶτοι τὸ κατὰ Περσῶν μῖσος καὶ ἠρίστευσαν εἰς τὰς κατ' αὐτῶν μάχας.

Ἄλλ' ἐν ἔτει 490 πρὸ Χριστοῦ αἱ νῆσοι, ἐν αἷς καὶ ἡ Σύρος, ἀπώλεσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν, ὑποταχθεῖσαι εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Περσῶν.

Οἱ Νάξιοι τοῦ ἔτους τούτου δὲν ᾔσαν οἱ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀντισταθέντες ἐπὶ τέσσαρας μῆνας κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Μεγαβάτην Περσῶν, ἀλλὰ δειλιάσαντες ἀφῆκαν τὴν πόλιν αὐτῶν ἔρημον, ἣν ἐνέπρησαν θηριωδῶς οἱ Πέρσαι. Ἡ πτῶσις τῆς Νάξου συνεπῆνεγκε τὴν πτῶσιν τῶν λοιπῶν νήσων, αἵτινες ὑποτασσόμενοι εἰς τοὺς Πέρσας, παρέδιδον αὐτοῖς ὁμήρους πίστεως καὶ ἀνδρας πρὸς πόλεμον. Τότε ὑπετάχθη καὶ ἡ Σύρος εἰς τοὺς Πέρσας· ἐξάγω δὲ τοῦτο ἐκ τῆς πληροφορίας ὅτι μόνη ἡ Δῆλος ἐκ πασῶν τῶν Κυκλάδων (1) εἶχε μείνει ἐλευθέρα, ὡς ἱερὰ νῆσος.

Τινὲς τῶν Κυκλάδων μεθεῖξαν τῶν Περσικῶν πολέμων. μάλιστα ἡ Πάρος, προσενεγκοῦσα μίαν τριήρη εἰς τοὺς Πέρσας κατὰ τῶν Ἑλλήνων, παρ' ὀλίγον νὰ πάθῃ χειρίστα ὑπὸ τοῦ Μιλτιάδου, ὅστις τιμωρῶν αὐτὴν κατόπιν ἐπῆλθεν μὲ ἐβδομήκοντα πλοῖα καὶ ἐζήτηι ἑκατὸν τάλαντα λόγῳ τιμωρίας. Καὶ τὸ μὲν σχέδιόν του δὲν ἐπραγματοποιήθη ἔνεκα ἀπροόπτου τινος συμβάντος — ἔνεκα φανείσης τινος πυρκαϊᾶς φοβερᾶς εἰς τὰ δάση τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἥςπερ ἡ λάμψις ἔφθασε μέχρι Πάρου, φοβίσασα αὐτὸν ὥς τις κακὸς οἰωνός — ὁ δὲ Μιλτιάδης πληγωθείς τὸν μηρὸν κατὰ τινα ἐν Πάρῳ μάχην καὶ εἰσαχθεὶς εἰς δίκην ὡς λύσας τὴν πολιορκίαν τῆς Πάρου χάρις εἰς τὰ περσικὰ δῶρα καὶ χρήματα, ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ κατὰ τὸ 481.

Ἐνταῦθα ἡναγκάσθη, ἵνα προσάξω τινα ἱστορικά συμπε-

(1) Περί τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤρχισαν διακρινόμεναι κυρίως διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου αἱ σημεριναὶ νῆσοι τῶν Κυκλάδων, ὧν τινες κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἀπετέλουν μέρος τῶν Σποράδων, ἐν αἷς καὶ ἡ Θήρα· ἰδοὺ ὁ λόγος δι' ὃν ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τῆς παρούσης ἱστορίας ἀπαριθμῶν τὰς Κυκλάδας, δὲν προσέθηκα ἐκεῖ τὴν Θήραν.

ράματα περί Σύρου, ν' αναφέρω σχετικά τινα πρὸς τοὺς μηδικούς πολέμους συμβάντα ἐν ταῖς νήσοις τῶν Κυκλάδων. Πρῶται αἱ νῆσοι ἔδωκαν γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τὸν ζητήσαντα πρὸς ἔνδειξιν ὑποταγῆς Πέρσῃ μονάρχῃ, τινὲς μάλιστα παρέσχον καὶ πλοῖα ἅτινα ὅλα ἦσαν δεκαεπτὰ. Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει τις εἰδήσις περί μεθέξεως ἢ μὴ τῆς Σύρου, ἐν ᾧ τῶν ἄλλων μνημονεύονται τὰ ὀνόματα, μάλιστα διεσώθη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πλοιάρχου μιᾶς Τηνίας τριήρους Παναιτίου Σωσιμένους, ἥτις παρעυρεθεισα ἐν Σαλαμῖνι ἠὺτομόλησεν ἀπὸ τῶν Περσῶν εἰς τοὺς Ἑλληνας (1). Καὶ ἐτέρου δὲ νησιώτου παρעυρεθεντος μετὰ πλοῖον Νάξιον ἐν Σαλαμῖνι διέσωσεν ἡ ἱστορία τὸ ὄνομα καὶ ὑμνησεν ἡ ποίησις τὸ τοῦ Ναξίου Δημοκρίτου (2), ὅστις τρίτος ἤνοιξε τὴν μάχην.

Μὴ ἔχων ν' αναφέρω τι ἐνταῦθα περί τῶν Συρίων, προστίθῃμι μόνον ὅτι ἡ Περσικὴ τῶν Κυκλάδων κατάκτησις δὲν διήρκεσε μακρὸν χρόνον, διότι ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος καταδιώκων τὸν ἡττηθέντα Περσικὸν διῆλθε διὰ τῶν Κυκλάδων, ἐκδιώκων μὲν ἐκεῖθεν ὅσους εὑρίσκειν Πέρσας, καθυποτάσσων δὲ αὐτοὺς εἰς τὸ κράτος τῶν ἡγεμονευόντων τῆς Ἑλλάδος Ἀθηναίων (480 Π. X.).

(1) Ὁ Τήνιος οὗτος πλοίαρχος μάρτυς ὢν τῶν στρατηγημάτων τοῦ Θεμιστοκλέους παρὰ τῷ Πέρσῃ μονάρχῃ, αὐτομολήσας εἰς τοὺς Ἑλληνας, καθ' ἣν στιγμήν οὗτοι θορυβωδῶς συνεσκέπτοντο περί τοῦ σχεδίου τῆς μάχης, συνετέλεσε τὰ μέγιστα διὰ τῆς μαρτυρίας εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν. (Ἴδε λεπτομερ. παρὰ Ἡροδότ. — Παπαρ. Ἰστ. Ελ. Ἑθνους Τόμ. Α. σ. 459).

(2) Ὁ ποιητὴς Σιμωνίδης ἐποίησε ταῦτα περί τοῦ θριαμβεύσαντος τούτου Ναξίου.

Δημόκριτος τρίτος ἦρξε μάχης, ὅτε παρ' Σαλαμῖνα
Ἑλληνας Μήδοις σύμβαλον ἐν πελάγει·
πέντε δὲ νῆας ἔλεν δῆϊων, ἔκτην δ' ὑπὸ χεῖρα
ρύσατο βαρβαρικὴν Δωρίδ' ἀλικομένην.

Ὁ Θεμιστοκλῆς εὐρισχόμενος εἰς Ἄνδρον μετὰ τοῦ στόλου ἔστειλε πλοῖα καὶ ὀπλίτας εἰς τὰς πέριξ νήσους φορολογῶν καὶ τιμωρῶν ἐκείνας ἐξ αὐτῶν, ὅσαι εἶχον συνταχθῇ μετὰ τῶν πολεμίων. Ἀπὸ τοῦδε αἱ νῆσοι, ἐν αἷς καὶ ἡ Σύρος, ἦσαν πάλιν ἐλεύθεραι.

Ἔνεκα τῆς Δήλου εἰς ἣν συνεκεντροῦντο συνεχῶς οἱ στόλοι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔνεκα τῆς Νάξου ἣτις ἦτο νήσος πολυσήμαντος διὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ τοὺς ὀπλίτας, τὸ Αἰγαῖον πέλαγος εἶχεν ἐξασφαλισθῇ ἐπὶ τινα χρόνον ἀπὸ τῶν περσικῶν καὶ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν (1). Οἱ νησιῶται καὶ πάλιν μετέσ-

(1) Τῆς Δήλου ὁ λιμὴν ἦτο μεγάλης τεχνιτικῆς χωρητικότητος διότι ἐκτὸς τοῦ Λεωτυχίδου σταθμεύσαντος αὐτόθι μετὰ 110 πλοίων ἐν ἔτει 479 Π. Χ. καὶ ἄλλοι στόλοι παρεχέμασαν ἐν αὐτῇ. — Σημειωτέον ὅτι ἐκ τῶν Κυκλάδων ἀναφέρονται ὀνομαστί ὡς λαβοῦσαι μέρος εἰς τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον αἱ ἐξῆς νῆσοι :

Ἡ Κέως πέμψασα εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν δύο τριήρεις καὶ δύο πεντηκοντόρους (Ἡρόδ. Βιβ. 8. κεφ. I. 46). ἔμεινεν δὲ αἰείποτε σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ Κύθνος παρέσχε μίαν ναῦν καὶ μίαν πεντηκόντορον κατὰ τῶν Περσῶν· σύμμαχος καὶ φόρου ὑποτελής τοῖς Ἀθηναίοις (Ἡρόδ. Βιβ. 8. κ. 46. Δημοσθ. περὶ συντάξ. σ. 176).

Ἡ Σέριφος προσέφερε μίαν πεντηκόντορον (Αὐτόθι κεφ. 46).

Ἡ Ἄνδρος ἐγένετο ὑποτελής καὶ αὕτη τῶν Ἀθηναίων.

Καὶ ἡ Τήνος μετέσχε τοῦ πολέμου κατὰ Περσῶν καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸ ἀνατεθὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐπίγραμμα τῶν μετασχόντων.

Ἡ Νάξος μετέσχε καὶ ναυτικῶς καὶ κατὰ ξηρὰν ἐν Πλαταιαῖς (Διοδ. Σικ. Βιβ. 5. κεφ. 52) καὶ ὑπετάχθη τοῖς Ἀθηναίοις.

Ἡ Πάρος ἔστειλε μίαν ναῦν καὶ ἐγένετο κατόπιν ὑποτελής ἀποτίουσα φόρον τοῖς Ἀθηναίοις.

Ἡ Μῆλος καὶ ἡ Θήρα δὲν μετέσχον τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων (Θουκ. Βιβ. 2. κεφ. 9). Ἀλλ' ἡ Μῆλος ἀπέστειλεν εἰς Σαλαμίνα δύο πεντηκοντόρους καὶ ἔπειτα μὴ θέλουσα νὰ ὑποκύψῃ τῇ συμ-

χον τοῦ ἐν ἔτει 478 ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Πausανίαν κατὰ Περσῶν πολέμου. Γνωστὸν δ' ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ὁ Πausανίας οὗτος ἀπὸ Σπαρτιάτου εἰς σατράπην μεταβληθεὶς ἐπετάχυνε μὲν τὴν πτώσιν του, ἠνάγκασε δὲ διὰ τῆς διαγωγῆς του τοὺς Ἴωνας καὶ πολλοὺς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων νὰ συμπαθήσωσι καὶ προσκολληθῶσι μᾶλλον τοῖς Ἀθηναίοις.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης περιελθούσης τῆς ναυτικῆς τῶν Ἑλλήνων δυνάμεως εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, οὗτοι ἤρχισαν ἔχοντες συμμάχους μὲν κατὰ λέξιν, ὑποχειρίους δὲ κατ' οὐσίαν τὰς νήσους, ἐν αἷς καὶ τὴν Σύρον, ὡς θέλομεν ἀμέσως ἰδεῖ. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Σπαρτιάτου Πausανίου, ἀποτυχὼν καὶ ὁ διάδοχός του Δόρκις νὰ συγκρατήσῃ τὴν ναυαρχίαν τῶν Σπαρτιατῶν, ἐπανῆλθεν εἰς Σπάρτην. Ἐκτοτε ἀποχωρησάντων τῶν Πελοποννησίων, ἀνέλαβον τὸν ἐξωτερικὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν νησιωτῶν, θέλοντες νὰ ἐξασφαλίσωσιν ἐντελῶς τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ πάσης νεωτέρας περσικῆς ἐπιδρομῆς.

Τότε συνελθόντες οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ νησιῶται διωργάνωσαν τὰ τῆς κοινῆς συμμαχίας, εἰς ἣν ἔλαβε μέρος καὶ ἡ Σύρος.

μαχίᾳ τῶν Ἀθηναίων ἦλθεν εἰς πόλεμον ἕως οὗ ὑπετάχθη εἰς αὐτοὺς μὲ μεγάλαν ζημίαν.

Ἡ Σίφνος παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι κατὰ Περσῶν μάχην μὲ μίαν πεντηκόντορον. Αὐταὶ ἀναφέρονται ὡς μετασχοῦσαι τοῦ πολέμου. Βεβαίως ὅμως καὶ αἱ λοιπαὶ Κυκλάδες οὐ μόνον μετέσχον ἀλλὰ καὶ περιῆλθον, ὡς φόρου ὑποτελεῖς τοῖς Ἀθηναίοις, ἀλλὰ δὲν ἐμνημονεύθησαν πᾶσαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Ἡ Σύρος σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποχωρησάντων τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν λοιπῶν Πελοποννησίων, ὠφελήθησαν τῆς εὐκαιρίας ὅπως ἐγείρωσι μὲν τοὺς νησιώτας καὶ τινας τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἰς ἐξακολούθησιν τοῦ κατὰ Περσῶν πολέμου, διὰ δὲ τῆς ἐπὶ τούτῳ συμμαχίας περιποιήσωσιν εἰς ἑαυτοὺς μεγάλην δύναμιν, ἀναδεικνύμενοι αὐτοὶ ἡγεμόνες.

Δύο ἄνδρες διεῖπον τότε τὴν πολιτικὴν τῶν Ἀθηναίων ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης. Εἷς ἐκ τῶν δύο ἐμελλε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξετίμων μὲν τὸν Θεμιστοκλέα, ὃν καὶ σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος ἀνεκήρυττον, ἀλλ' εἶχον ὑπονοίας ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος ὥς φιλοχρήματος, ἐνδεχόμενον νὰ παρεξέκλινε τῆς εὐθείας ὁδοῦ διαχειριζόμενος τοσαῦτα χρήματα τῶν συμμάχων πόλεων· διὸ ἀνέθηκεν τὴν ἡγεμονίαν εἰς τὸν Ἀριστείδην, τὸν δίκαιον ἐπικληθέντα, ἐπίθετον ὅπερ κολακεύει μὲν τοὺς Ἀθηναίους τούτους, ἀλλὰ παρέχει ἀφορμὰς ὅπως πιστεύσωμεν ὅτι οἱ ἀκέραιοι καὶ δίκαιοι πολιτικοὶ ἄνδρες ἦσαν καὶ τότε σπάνιοι καὶ ἔπρεπέ τις νὰ ᾔηε Ἀριστείδης, ἵνα δύνатаι νὰ ὀνομασθῇ δίκαιος.

Ὁ Ἀριστείδης συνεκρότησεν ἀμέσως κοινὴν τῶν πόλεων σύνοδον, ἣτις συνήρχετο μὲν ὀριστικῶς ἐν Δήλῳ, ἣτις ἐθεωρεῖτο ἱερὰ διὰ τοὺς νησιώτας πρὸ πάντων καὶ τοὺς Ἴωνας νῆσος, δὲν εἶχεν ὅμως ὠρισμένον χρόνον συνεδριάσεων, ἀλλ' ἐκ διαλλειμμάτων συνεκροτεῖτο. Ἡ προεδρεία τῆς Συνόδου εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἐμελλον νὰ διέπωσι τὰ τῆς συμμαχίας. Κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου ἡ Σύνοδος ὥρισε τὰς εἰσφοράς, ἃς ἐμελλεν ἐκάστη πόλις νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ ταμεῖον τῶν συμμάχων· ἦτο δὲ τοσοῦτον δικαία καὶ ἀνάλογος εἰσφορὰ δι' ἐκάστην πόλιν, ὥστε ὑπὸ πάντων ἐπηγήθη ὁ Ἀρι-

στείδης διὰ τὴν δικαίαν ταύτην διανομὴν καὶ ἀναλογίαν τῶν εἰσφορῶν. Αἱ πρῶται συνεδριάσεις ἐγένοντο τῷ 477 καὶ 478 πρὸ Χριστοῦ· πρῶται συνελθοῦσαι εἰς Δῆλον ἐπὶ τούτῳ νῆσοι ἦσαν ἡ Σάμος, Χίος, Λέσβος, Τένεδος, Ῥόδος, Κῶς· ἀναφέρονται δὲ μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ αἱ πόλεις τοῦ Βυζαντίου, τῆς Μιλήτου, καὶ αἱ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου Σπάρταλος, Σκῶλος, Στάγειρος, Ἀκανθος, καὶ Ἀργίλος. Αἱ βαθμηδὸν συνερχόμεναι εἰς τὴν συμμαχίαν πόλεις ἦσαν ἐβδομήκοντα πέντε κατὰ τὸν Αἰσχίνην, κατὰ δὲ τὸν Διόδωρον ἐβδομήκοντα, ἐν αἷς καὶ ἡ Σύρος.

« Δὲν γνωρίζομεν, κατὰ δυστυχίαν ἀκριβῶς λέγει ὁ σοφὸς τῶν Ἑλλήνων ἱστοριογράφος (1), πῶς ὠργανίσθη κατὰ πρῶτον ἡ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου, ἂν ἐξ ἀρχῆς ὅλαι αἱ πόλεις ἔδιδον καὶ χρήματα καὶ πλοῖα· ἂν κατ' ἔτος ἐγένετο χρήσις τοῦ κατ' ἔτος εἰσπραττομένου φόρου, οὐδὲ τίνες ἦσαν αἱ συζητήσεις, αἱ αποφάσεις καὶ αἱ ἐνέργειαι τῶν ἐν Δήλῳ συνερχομένων ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων. Ἐξεύρομεν μόνον ὅτι ὁ ἐτήσιος φόρος, ὅστις τῷ 477 ἔτει ὠρίσθη εἰς 460 τάλαντα (δύο ἑκατομμύρια καὶ ἐπτακοσίας ἐξήκοντα χιλιάδας ἀττικῶν δραχμῶν), συνεποσώθη βραδύτερον, εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου εἰς τάλαντα 600, ὅτι ἐπὶ τινὰ ἔτη ἅπαντα τὰ μέλη τῆς συμμαχίας διετήρησαν τὴν αὐτονομίαν αὐτῶν, ὅτι ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ τὰ μὲν πράγματα τῆς συμμαχίας διεξήγοντο ὑπὸ τῆς ἐν Δήλῳ συνερχομένης κοινῆς συνόδου, ἡ δὲ πόλις τῶν Ἀθηναίων εἶχεν ἀπλῶς τὴν προεδρείαν, τὴν στρατηγίαν τῆς συμμαχίας, ὅτε ὅμως κατὰ μικρὸν ἡ προεδρεία αὕτη, ἡ στρατηγία μετεβλήθη εἰς δεσποτείαν ἢ κυριαρχίαν, αἱ πλεῖσται τῶν συμμαχίδων πόλεις ἀπέβαλον τὴν αὐτονομίαν, ἡ κοινὴ σύνοδος ἔπαυσε τοῦ νὰ συνέρχεται, τὸ ταμεῖον ἀπὸ τῆς Δήλου μετεφέρθη εἰς Ἀθήνας,

(1) Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους ὑπὸ Κ. Παπαρρηγοπ. τομ. Α' σ. 533.

ἡ δὲ πόλις αὕτη ἀπέβη ἀπόλυτος δέσποινα τῶν πλείστων ἐκ τῶν πόλεων ἐκείνων, ὧν κατ' ἀρχὰς ἀπλῶς προΐστατο. Ἡ μεταβολὴ αὕτη ἦτο φυσικώτατον νὰ ἐπέλθῃ. Ἡ ἐκτέλεισις τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου περὶ τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς ἐκάστην πόλιν ὑποχρεώσεων ἔπρεπε νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τινα, καὶ ἐπετράπη εὐλόγως εἰς τοὺς προεδρεύοντας καὶ στρατηγοῦντας Ἀθηναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, ἀνέλαβον τὴν εἰσπραξίν τοῦ φόρου ἐκάστης πόλεως, ἀναθέντες τὸ ἔργον τοῦτο εἰς ὑπαλλήλους, ὀνομασθέντας Ἑλληνοταμίαις, καὶ προσέτι ἐφρόντιζον ὥστε ἐκάστη πόλις νὰ παρέχῃ τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτῇ μερίδα πλοίων καὶ ἀνδρῶν».

Ἐὰν ὁμως περὶ τῶν λεπτομερειῶν τῶν συνεδριάσεων ἐλλείπουσιν εἰδήσεις ἀκριβεῖς, ὁ σκοπὸς οὐχ' ἥττον διεφάνη σαφῶς· περιωρίζετο δὲ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν καταδίωξιν τῆς πειρατείας, τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων ἀπὸ τῆς περσικῆς κυριαρχίας, καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐμπορικῆς ὁδοῦ μεταξὺ Εὐξείνου καὶ Αἰγαίου. Οἱ Πέρσαι καίτοι ἐκδιωχθέντες τῆς Ἑλλάδος κατεῖχον ἔτι μέρη τινα τῆς Θράκης καὶ εἶχον συνεννοήσεις μέ τινας τῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων. Ὡστε ἡ συμμαχία αὕτη ἦτο ὠφελιμωτάτη μὲν δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ἀπέβη ὁμως ἐπὶ τέλους τὸ ὄπλον τῆς φοβερᾶς δυνάμεως καὶ ἀκμῆς τῶν Ἀθηναίων.

Ταῦτα προέταξα ἐνταῦθα, ἵνα ὑπενθυμίσω τὰ τῆς συμμαχίας ταύτης, εἰς ἣν ἔλαβε μέρος καὶ ἡ Σύρος, ἥς ἐν μὲν τῷ ψηφίσματι τῷ ἀναγράφαντι τὰς συμμαχίδας πόλεις δὲν περιεσώθη τὸ ὄνομα, διότι οὔτε τὸ ὄλον ψήφισμα ἀνεκαλύφθη, περιεσώθη ὁμως ἐν ἐτέρῳ ψηφίσματι, ἀνευρεθέντι ἐν Παρθενῶνι (1).

(1) Τὸ περὶ ταύτης τῆς συμμαχίας ψήφισμα τῶν Ἀθηναίων ἐψηφίσθη ἐπὶ Ναυσινίκου Ἀρχοντος (Ὀλυμπ. 140, 3. ἤτοι) τὸ 378 Π.Χ. (Διόδωρ. Σικελιώτης Βιβλιοθ. 15. 27) (Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχ. Συλλόγου ἐν Ἀθήναις

Τὸ ἐν Δήλῳ ταμεῖον τῆς συνόδου τῶν συμμάχων πόλεων ἀνέγραφεν ἐν λιθίνοις ἐπιγράμμασι τὰς ἐτησίας εἰσφοράς τῶν

1851). Περὶ δὲ τῆς συμμαχίας καὶ τοῦ ψηφίσματος ταῦτα λέγει ὁ Διόδωρος « Τῶν Λακεδαιμονίων ἐπτωκότων περὶ τὰς Θήβας . . . , Ἀθηναῖοι πρέσβεις τοὺς ἀξιολογώτατους τῶν παρ' αὐτοῖς ἐξέπεμψαν ἐπὶ τὰς ὑπὸ τοῖς Λακεδαιμονίοις τεταγμένας πόλεις, παρακαλοῦντες ἀντέχεσθαι τῆς κοινῆς ἐλευθερίας. Οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι διὰ τὸ μέγεθος τῆς περὶ αὐτοὺς δυνάμεως ὑπεροπτικῶς καὶ θαρέως ἤρχον τῶν ὑποτεταγμένων, διόπερ πολλοὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένων ἀπέκλιναν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Πρῶτοι δὲ πρὸς τὴν ἀπόστασιν ὑπήκουσαν Χῖοι καὶ Βυζάντιοι, μετὰ τούτους Ῥόδιοι καὶ Μυτιληναῖοι καὶ τῶν ἄλλων τινὲς νησιωτῶν. Ἀεὶ δὲ μᾶλλον αὐξομένης τῆς τῶν Ἑλλήνων ὀργῆς πολλαὶ πόλεις προσέθεντο τοῖς Ἀθηναίοις. Ὁ δὲ δῆμος μετεωρισθεὶς ἐπὶ τῇ τῶν συμμάχων εὐνοίᾳ, κοινὸν συνέδριον ἀπάντων τῶν συμμάχων συγκατέστησαν καὶ συνέδρους ἀπέδειξαν ἐκάστης πόλεως. Ἐτάχθη δὲ ἀπὸ τῆς κοινῆς γνώμης, τὸ μὲν συνέδριον ἐν ταῖς Ἀθήναις συνεδρεῖν, πόλιν δ' ἐπίσης καὶ μεγάλην καὶ μικράν μιᾶς ψήφου κυρίαν εἶναι· πᾶσας δὲ ὑπάρχειν αὐτονόμους, ἡγεμόσι χρωμένας Ἀθηναίοις » (Διόδωρ. Βιβλ. 15, 27). « Προσελάβοντο δὲ καὶ τοὺς Θηβαίους ἐπὶ τὸ κοινὸν συνέδριον ἐπὶ τοῖς ἴσοις πᾶσιν. Ἐψηφίσαντο δὲ καὶ τὰς γενομένας κληρουχίας ἀποκαταστήσαι τοῖς πρότερον κυρίοις γεγονάσι καὶ νόμον ἔθεντο μηδὲνα τῶν Ἀθηναίων γεωργεῖν ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς (Αὐτόθι 15, 30).

Τὸ γεγονὸς τοῦτο τῆς συμμαχίας συνέβη κατὰ Διόδωρον ἐπὶ Καλίου ἄρχοντος (Ολ- 100, 4). Κατὰ δὲ τὸν Βοίχχιον ἐν ἔτος πρὶν ἢ τοῖς ἐπὶ ἄρχοντος Ναυσινίκου (Staatshaush. der Ath. II. σελ. 22)

Ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ ἀνεγράφησαν ἅπασαι αἱ σύμμαχοι πόλεις τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες ἦσαν κατὰ τὸν Αἰσχίνην (περὶ Παραπρ. σ. 70 ἐκδ. Bekk.) ἐβδομήκοντα πέντε, κατὰ δὲ τὸν Διόδωρ. ἐβδομήκοντα.

Ἡ στήλη τοῦ ψηφίσματος ἀνευρέθη κατὰ τὸ 1851 ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ποικίλης λεγομένης Στοᾶς (Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, ἐν Ἀθήναις 1851 σελ. 8.) ἀλλὰ συντετριμμένη εἰς 80 τεμάχια, εἰς 2 προστετέθησαν κατόπιν 11. Συγκολληθέντων τῶν τεμαχίων ἔγινε

συμμάχων. Ἐν ἐνὶ τῶν ἐπιγραμμάτων τούτων ἀνευρεθέντι ἐν τῷ ναῷ τοῦ Παρθενῶνος ἐν ἔτει 1839 ἀναφέρεται ὀνομαστικῶς

γνωστὸν ὅτι ἦτο τὸ ψήφισμα τοῦτο. μάλιστα ἐδημοσιεύθη τότε ἐν τῷ ἀνωτέρῳ συλλαδίῳ (Ἐπιγρ. Ἀνέκδ.). Ἐπειδὴ δὲ ἔνεκα ἐλλείψεως χώρου δὲν δύναμαι νὰ τὸ ἀναδημοσιεύσω καὶ ἐνταῦθα ὁλόκληρον σημειῶ τοῦτο μόνον, ὅτι ἐνῶ κατὰ τὰς ἀρχαίας μαρτυρίας (Διόδ. ἐνθ'. ἀνωτ.— Αἰσχίν. ἐνθ' ἀνωτέρῳ) αἱ σύμμαχοι πόλεις ἦσαν ἐβδομήκοντα ἢ 75 τὸ ἀνευρεθὲν μέρος τοῦ ψηφίσματος δὲν ἀναφέρει εἰμὴ τριάκοντα καὶ ἑννέα, σβεσθέντων τῶν λοιπῶν γραμμάτων ἢ ἀπολεσθέντων τῶν τεμαχίων. Μεταξὺ τῶν ἀναγινωσκομένων 39 πόλεων ἐσώθησαν τὰ ὀνόματα τινῶν νησιωτῶν, οἷον Ἀνδρίων, Τηνίων, Μυκονίων Ἀμοργίων (Ἀμοργίνων), Σιφνίων, Σικνηνητῶν καὶ Παρίων. Τῶν λοιπῶν Κυκλάδων νήσων, καὶ τῆς Σύρου τὰ ὀνόματα, δὲν ἐσώθησαν εἰς τὰ εὑρεθέντα τεμάχια τοῦ ψηφίσματος. Ἄλλ' εἰς τὰ ἀνακαλυφθέντα τεμάχια δὲν ἀναγινώσκονται εἰμὴ 39 πόλεων, ὥστε ἄλλων 35 πόλεων τὰ γράμματα κεῖνται εἰς τὰ μὴπω ἀνακαλυφθέντα τεμάχια τοῦ ψηφίσματος, ἅτινα ἤθελον συμπληρώσει τὸ ὅλον ψήφισμα, ὅπερ ἐδραίωσε τὴν πολυχρόνιον ἐκείνην συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, ἥτις ἐμόρφωσε καὶ ἐπροστάτευσεν ἐπὶ πολὺ τὰς συμμαχοὺς πόλεις, καὶ τὰς νήσους ἐν αἷς ἦν καὶ ἡ Σύρος.

Ἄξιοι μνηεῖς οἱ ἐξῆς στῆχοι τοῦ ψηφίσματος τοῦ ψηφισθέντος ὑπὸ τῶν συμμαχιδῶν πόλεων καταχωρούμενοι ὡς ἔχουσιν :

Ἐὰν δέ τι

ς (ἴη) ἐπὶ πολέμῳ ἐ[πι]τ (ὅς) ποιησαμένος
τὴν συμμαχίαν ἢ κατὰ (γῆ)ν ἢ κατὰ θάλαττα
ν βοηθεῖν Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμαχοὺς
τούτους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλαττα
ν παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν. Ἐὰν δέ τι
ς εἴπῃ ἢ ἐπιψηφίσῃ ἢ ἄρχῃ ἢ ιδιώτῃς
παρὰ τὸ δὲ τὸ ψήφισμα ὡς λύνειν τ(ικ)ε
ῶν ἐν τῷ δὲ τῷ ψηφίσματι εἰρημέν(ων, ὅ)
παρχέτω μὲν αὐτῷ ἀτίμῳ εἶναι καὶ τὰ
κε(ῖμα(τα αὐτ) ο Δημόσια ἔστω καὶ τῆς (θεᾶ

οὐ μόνον ἡ Σύρος ὡς σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτῆς Πριηνέως, ὅστις φαίνεται ἦτο Ἴων ἐγκατεστημένος ἐν Σύρῳ. Αἰσχετικαὶ λέξεις τοῦ ψήφισματος:

ΑΙΔΕ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΑΠ
[Ε]ΔΟΞΑΝ ΤΟΝ ΓΙΓΝΟ[ΜΕΝΟΝ] ΤΟΚΟΝ ΜΥΚΟΝΙΟΙ
ΞΥΡΙΟΙ ΞΙΦΝΙΟΙ ΧΗΗΗΔΔ. ΞΕΡΙΦΙΟΙ... ΚΑΙ ΤΗΝΙΟΙ κλπ.
καὶ κατωτέρω

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΟΥ (ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΠΟ)ΛΕΩΝ
ΤΟΚΟΥ ΑΠΕΔΟΞΑΝ

ΠΡΙΗΝΕΥΣ ΞΥΡΙΟΣ ΥΠΕΡ (1)

τ)ρ ἐπιδ(ἐ κα) τον καὶ κρινέσθω ἐν Ἀθηναί-
οις καὶ τοῖς συμμάχοις, ὡς διαλύων τήν(ν)
συμμαχίαν. Ζημιόντων δὲ αὐτὸν θανάτῳ
ἢ φυγῇ, ὅ που) Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχο
ι κρατοῦσι (ὅς ἄν)δε θανάτῳ τιμηθῇ, μὴ τα
φῇτω ἐν τῇ (Ἀττικῇ μὴδὲ ἐν τῇ τῶν συμ-
μάχων. Τὸ δ(ἐ ψήφισμα τόδε ὁ γραμματεὺς
ὁ τῆς βουλῆς) (ἀναγρ)αφάτω ἐν στήλῃ λιθι-
νῇ καὶ καταθέ(τω) παρὰ τὸν Δία τὸν Ἐλευ-
θέριον. κλπ.

(Βλέπε Ἀνεκδ. Ἐπιγραφὰς ἐν Ἀθήναις 1851).

(1) Ἴδου τὸ ὅλον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης.

Ἐν Δήλῳ ἐπὶ Καλλώ(ου ἀρχοντος, ἐπὶ τῆς βουλῆς ἡ . . . Λα-
μνη)τρειὺς ἐγραμμ(άτενε, τῷδε ἔπραξαν Ἀμφικτύ-
ον)ες. Πυθογένης Α . . .

Ἰδιώτης Πυθογένης Ἀχαρνεύς, ἐγραμμάτενε . . . Παρ-
(ε)λάβομεν παρὰ Ν Εὐρυ-

(δ)ίκου Κολωνῆθεν Αἶδε τῶν πόλεων ἀπ-

(ἐ)δοσαν τὸν γιγνό(μενον) τόκον. Μυκόνιοι . . . Σύριοι

Σίγριοι ΧΗΗΗΔΔ. Ξερίφιοι . . . Κεῖοι . . Τήριοι

Δυστυχῶς δὲν ἡδυνήθην ἀκριβῶς ν' ἀνεύρω πόσον ἐπλήρωνεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἡ Σύρος εἰς τὸ ἐν Δήλῳ ταμεῖον ὡς σύμμαχος πόλις. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε δυσεύρετον οὐ μόνον διὰ τὴν Σύρον ἀλλὰ διὰ τὰς πλείστας πόλεις, διότι κατ' ἀρχὰς ἡ εἰσφορά συνίστατο εἰς ἄνδρας καὶ πλοῖα, κατόπιν δὲ πολλαὶ πόλεις μὴ ἀντέχουσαι ἢ ἀποφεύγουσαι τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἐζήτησαν παρὰ τῆς συνόδου τῶν συμμάχων τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ μὴ προσφέρωσι πλοῖα καὶ ἄνδρας, ἀλλὰ χρήματα. Ἀλλὰ καὶ αἱ χρηματικαὶ εἰσφοραὶ δὲν ἔμενον πάντοτε αἱ αὐταί, διότι κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ ὅλον εἰσόδημα περιωρίζετο εἰς τετρακόσια

(Θε)ρμαῖοι ἐξ Ἰκάρου . . . Οἰναῖοι ἐξ Ἰκάρου, Πάριοι, Ἰη·
ται κεφαλαιον τοῦ (παρὰ τῶν πό)λεων τόκου ἀπέδοσαν
Πριηνεύς, Σύριος ὑπέρ

Ἰσαγόρας ὑπ(έρ)
..... ὑπέρ Ὑάδου Δ Δ Ι Ι Ι Ι
(τοῦ τόκου) ὃν εἰσεπράξαμεν
..... Π Δ Π Π. Ἀμειψίας
..... ὑπέρ Ὑψικ(λέους) οἱ δὲ τῶν ιδιωτῶν πάν·
(τα) τὸν τόκον ἀπέδ(οσαν)
..... Κράτων Δ Π . . .
..... Δ Π Ἀρίστων Δ Π.
..... Π ἐμῶντων
..... Η Η Η Η
..... ἡς ἐν πυρί . . .
..... τῶν φω

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εὐρεθείσης κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1839 κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Παρθενῶνος, σημειεῖ τὰ ἐξῆς ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς ἐν τῷ συγγράμματι *Antiquités Helleniques* (Tom. B'. 522) «C' est un compte rendu de la gestion des amphictyons que les Atheniens envoyaient au temple de Delos depuis Olympias 88, 3 lorsque ayant rétabli les Theories de Delos (Θουκυδίδου Γ. 104), ils se furent emparés de la direction, de l'entretien et du revenu du temmle».

ἐξήκοντα τάλαντα, βραδύτερον ἐπὶ Περικλέους εἰς ἑξακόσια καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, ὅτε ἡ ἀρχὴ ἐγένετο ἔρμαιον τῶν δημαγωγῶν, εἰς χίλια τριακόσια, ἤτοι περισσότερον τῶν ὀκτὼ ἑκατομμυρίων ἀττικῶν δραχμῶν. Τοῦτο εἶνε βέβαιον, ἐκ τῆς ἐπιγραφικῆς, περὶ Σύρου ὅτι μετέσχε τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων πληρώνουσα καὶ αὐτὴ ἀνίλογον φόρον. (1)

Ο Philippe Le Bas ἐν τῷ Itineraire (ch II. σελ. 23) ἀναφέρει τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ φόρου, ὃν ἐπλήρωνον οἱ Σύριοι εἰς τοὺς Ἀθηναίους. « . . . Les inscriptions nous en fournissent des preuves irrecusables pour les tempes de suprematie d'Atheènes et pour l'époque romaine. On apprend en effet que les habitants de Syros figuraient au nombre des tributaires qui reconnaissaient la suprematie des Atheniens et que leur quote part varia de 20 mines à 1 talent (Boeckh, Oeconom. pol. des Atheniens I. II. p. 736).

Ἦτοι οἱ Σύριοι ἐπλήρωνον περίπου ἓν τάλαντον, ἤτοι ἐξήκοντα μνᾶς, (6,000 ἀττικῶν δραχμῶν) εἰς τὸ ταμεῖον τῆς συμμαχίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὡς φόρον εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Πῶς περιῆλθεν ἡ Σύρος εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων, οὐχὶ πλεόν ὥς σύμμαχος, συνεισφέρουσα ποσόν τι ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ σκοποῦ τῆς συμμαχίας, ἀλλ' ὥς νῆσος φόρον ὑποταγῆς τοῖς Ἀθηναίοις; Ἡ ἀπάντησις εἶνε σύντομος· καθ' ὃν τρόπον ἐγένοντο ὑποτελεῖς καὶ αἱ λοιπαὶ σύμμαχοι πόλεις, αἵτινες ἐπλήρωνον ὑπερόγκους φόρους εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἵνα ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς δαπάνας τῶν θεάτρων καὶ τῆς καλλιτεχνίας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους καὶ εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ δαπανηροῦ καὶ ὀδυνηροῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα Πελοποννησιακοῦ πολέμου. (2)

(1) Παραβ. Boeckh Oeconom. pol. des Atheniens TI. II. p. 736 ἐκδοσ. Β'. — Le Bas Itinevaue ch. II. σελ. 24. — La Groix îles de la Grece p. 455.—

(2). Ἐνταῦθα ἀφίνω νὰ ὁμιλήσῃ ἀνὴρ καταλληλότερος καὶ κριτικώτερος, οὗ ἡ κρίσις ἔχει τὴν αὐθεντείαν τοῦ γεγραμμένου εἰς τὴν μελέ-

Οὕτω λοιπὸν κατέστη φόρου ὑποτελῆς ἡ Σύρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους, διατηροῦσα ὅμως ἰδίαν τινα αὐτονομίαν καὶ ἐξομοιοῦσα τὸ πολίτευμά της τὸ τοπικὸν πρὸς τὸ τῶν Ἀθηναίων, ὡς θέλομεν ἐν τοῖς ἐπομένοις ἰδεῖ.

τὴν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. « . . . πολλαὶ πόλεις θεωρήσασαι ἐπίπονον καὶ βαρεῖαν τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν νὰ μὴ δίδωσι πλοῖα καὶ πληρώματα, ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν νὰ καταβάλωσιν ἀνάλογον χρηματικὸν ποσόν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν προθύμως τὴν ἀνταλλαγὴν καὶ ἀνεπλήρωσαν δι' ἰδίων πλοίων καὶ πληρωμάτων τὰ ἐλλείποντα, ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι ὡς ἐκ τούτου ἡὔξησεν ἔτι μᾶλλον ἡ ὕλικὴ καὶ ἡθικὴ αὐτῶν ἐν τῇ συμμαχίᾳ ὑπεροχῇ. ἰδίως δὲ αἱ πόλεις αἱ μὴ παρέχουσαι εἰμὴ χρήματα δὲν ἠδύναντο πλεόν νὰ θεωρηθῶσιν, ὡς ἔχουσαι ἴσα δίκαια καὶ ἴσην ψῆφον πρὸς αὐτοὺς. Ἰσως ἐπεμπον ἔτι ἀντιπροσώπους εἰς Δῆλον· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ψηφοφορίας οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἀθηναίων ἠδύνηντο νὰ εἴπωσιν εἰς αὐτοὺς ὅτι εἴπε ποτε ὁ Ἀιμομφάρετος εἰς τὸν Παυσανίαν (σελ. 482—485) ὅτι ὑπάρχει ψῆφος καὶ ψῆφος καὶ ὅτι ὁ βράχος ὃν αἱ ἀθλητικαὶ αὐτοῦ χεῖρες ἐκύλισαν πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ στρατηγοῦ εἶχε βάρος πλειότερον ὅλων τῶν πετραδίων, δι' ὧν ἐψήφισαν οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοί. Τελευταῖον πολλαὶ πόλεις, εἴτε οἴκοθεν, εἴτε ὑπὸ τῆς Σπάρτης ὑποκινούμεναι ἠθέλησαν ἐντελῶς νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τῆς συμμαχίας, ἀπαλλαττόμεναι πάσης εἰς αὐτὴν συνεισφορᾶς εἴτε χρημάτων εἴτε πλοίων καὶ ἀνδρῶν. Ἀλλὰ τότε οἱ Ἀθηναῖοι πάντοτε πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Δῆλῳ συνόδου ἐπεχείρησαν νὰ δαμάσῃ τοὺς ἀποστάτας τούτους καὶ καθυπέταξαν αὐτοὺς καὶ ἀφώπλισαν καὶ ἀντὶ συμμάχων κατέστησαν ὑπηκόους· ὥστε αἱ τοιαῦται πόλεις ἐπαύσαν νὰ ἔχωσι ψῆφον εἰς τὸ ἐν Δῆλῳ συνέδριον· Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐκείνων τῶν πόλεων ὅσαι δὲν ἔδιδον εἰμὴ χρήματα ἢ ψῆφος ἀπέβη ὅλως ἀσήμαντος, ἡ σύνοδος κατήντησε βαθμικδὸν νὰ διαλυθῇ, ἡ δὲ πόλις τῶν Ἀθηναίων μετεχειρίσθη ὅλους σχεδὸν τοὺς προτέρους συμμάχους, ὡς ὑπηκόους καὶ τὰς εἰσφορὰς αὐτῶν ὡς ἴδια αὐτῆς εἰσοδήματα». (Ἱστορ. Ἑλλ. Ἑθν. Κ. Παπαρ. Τομ. Α'. 535).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Νομίσματα τῶν Συρίων

ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς αὐτονομίας τῆς νήσου.

Ἡ Σύρος καὶ μετὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων ἐξηκολούθει ἀποτελοῦσα αὐτόνομον κράτος διεπόμενον ὑπὸ Δήμου καὶ Βουλῆς· ὡς τοιοῦτο δὲ εἶχεν καὶ ἴδια νομίσματα καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐχάρασεν ἐπ' αὐτῶν τὸν εὖνουν τῇ πόλει θεὸν καὶ τὰ σύμβολα αὐτοῦ ἢ τὰ σύμβολα τῆς νήσου.

Πόσα ἀκριβῶς νομίσματα Συρίων ὑπῆρχον δὲν εἶνε γνωστόν· ἀνευρέθησαν ὅμως μέχρι τοῦδε τεσσαράκοντα διαφοροῦ ἐποχῆς νομίσματα, ὧν διεσώθησαν οἱ τύποι χάρις εἰς τὰς ἐρεῦνας τῶν εἰδικῶν νομισματολόγων.

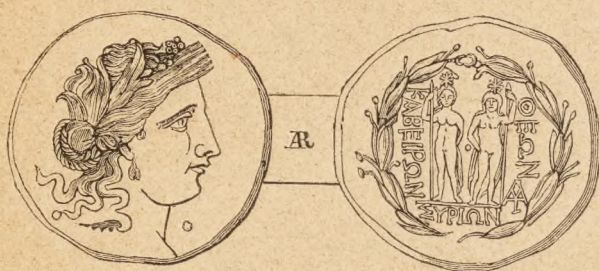
Ἀπαριθμῶ καὶ περιγράφω κατὰ πρῶτον τὰ νομίσματα τὰ κοπέντα, αὐτονόμου οὔσης τῆς πόλεως, ἀκολουθῶν τὴν τάξιν καὶ περιγραφὴν, ἣν ἠκολούθησε καὶ ὁ Mionnet ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Description de medailles antiques Grecques et Romain* (1). ἔχω δὲ ὑπ' ὄψιν μου καὶ ὅσας ἠδυνήθην ν' ἀνεύρω ἄλλας σχετικὰς πληροφορίας, οἷον παρὰ τῷ Ἀγγλῳ H. P. Borrell (2).

Ἴδου τὰ ἐπὶ τῆς αὐτονομίας τῶν Συρίων κοπέντα νομίσματα κατὰ τὴν τάξιν ἣν ἀκολουθεῖ ὁ Mionnet

Ἀ ρ ι θ. 1. Κεφαλὴ πωγωνοφόρος μετὰ δύο κεράτων ἐπὶ τοῦ μετώπου. Εἶνε χαλκοῦν.

(1) Paris Τόμος Β'. σελ. 328 καὶ Παρίρτημα Τόμος Δ'. σελ. 404
— Τὰς πλείονας τῶν πληροφοριῶν περὶ νομισμάτων τῆς Σύρου ὀφείλω εἰς τὸν διάσημον Ἑλληνα νομισματολόγον Κ. Παῦλον Λάμπρον, προθύμως παρασχόντα μοι ταύτας· ἐφ' ᾧ δημοσίᾳ ἐκφράζω αὐτῷ τὴν εὐγνωμοσύνην μου.

(2) *Nunismatic Chronicle*, περιοδ. νόμισμ. τοῦ Λονδίνου (Τόμος Ε'. 1845 σελ. 175).

Πέντε ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων νομισμάτων τῶν Συρίων, ἀντι-
γραφέντα ἐκ τῶν παρὰ Π. Λάμπρῳ εὗρισκομένων.

Ὅπισθεν τὰ γράμματα **ΣΥΡΙ** . . . Αἷξ ὀρθία, ἐστραμμένη πρὸς ἀριστεράν. Ἐμπροσθεν αὐτῆς στάχυς. Ἐχει μέγεθος $3 \frac{1}{2}$ κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ Mionnet, γενομένην σήμερον παραδεκτὴν καὶ οὖσαν ἐν χρήσει παρὰ πᾶσι τοῖς νομισματολόγοις.

Ἀ ρ ι θ. 2. Ἐτερον νόμισμα παριστάν ἀφ' ἑνὸς κεφαλὴν πωγωνοφόρον μετὰ διαδήματος, πρὸς δεξιὰν ἐστραμμένην. Εἶν' ἐπ' ἴσης χαλκοῦν, μεγέθους 3.

Ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους τὰ γράμματα **ΣΥΡΙ** . . . Αἷξ ἐστραμμένη πρὸς δεξιάν.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων νομισμάτων ἡ διαφορὰ εἶνε μικρὰ ἢ μὲν πρώτη κεφαλὴ φέρει κέρατα, ἢ δὲ διάδημα, ἐκ τοῦ ὅπισθεν δὲ ἔχουσιν στάχυν καὶ αἶγα τὸ μὲν πρὸς δεξιάν τὸ δὲ πρὸς ἀριστεράν. Τὰ σύμβολα ταῦτα εἶνε τὰ τῆς γεωργικῆς πρὸ πάντων ζωῆς ἢ δὲ κερασφόρος κεφαλὴ εἶνε ἀναμφιβόλως τοῦ Πανός.

Ἀ ρ ι θ. 3. Νόμισμα φέρον τὴν κεφαλὴν τῆς Δήμητρος, πρὸς δεξιάν ἐστραμμένης.

Ὅπισθεν καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πεδίου φέρει δύο στάχεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στελέχους. Εἶνε χαλκοῦν μεγέθους 5.

Ἀ ρ ι θ. 4. Λαμπρὸν νόμισμα ἀργυροῦν μεγέθους $9 \frac{1}{2}$, φέρον ἀφ' ἑνὸς τὴν κεφαλὴν τῆς Δήμητρος ἐστεμμένης στάχεσι καὶ ἐστραμμένης πρὸς δεξιάν Ὅπισθεν δὲ τὰς λέξεις **ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ ΣΥΡΙΩΝ**. Ἐν αὐτῷ παρίστανται οἱ θεοὶ Κάβειροι ἔχοντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀστέρα καὶ κρατοῦντες δόρατα, Ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ νομίσματος ὑπάρχει μονόγραμμά τι σχηματιζόμενον ἐξ ἑνὸς Δ περιπεπλεγμένου μετὰ Υ καὶ ἀποτελοῦν εἰδὸς τι παραπλήσιον τῆς λεγομένης πεντάλφας.

Τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἀργυροῦν νόμισμα ἔθεσεν εἰς ἀμβολίας τινὰς τῶν νομισματολόγων νομίζοντας ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν Συρίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑποπείσωσιν οἱ τότε νομισματοκόπται εἰς χονδρὸν γραμματικὸν λάθος γράφοντες τοὺς **ΣΥΡΟΥΣ ΣΥΡΙΟΥΣ**, ἐν ᾧ γράφονται **Σύριοι** οἱ

κάτοικοι τῆς Συρίας πρὸς διάκρεσιν τῶν Συρίων, κατοίκων τῆς νήσου Σύρου, ἡ ἀμφιβολία αὕτη αἵρεται, πολλῶ μᾶλλον καθ' ὅτι ὑπάρχουσι πολλὰ ἄλλα γνήσια νομίσματα τῆς Σύρου, φέροντα τὰς λέξεις ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ ΞΥΡΙΩΝ.

Τὸ ἐν αὐτῷ μονόγραμμα δὲν ἀρκεῖ ἵνα μᾶς θέσῃ εἰς ἀμφιβολίας, καθ' ὅτι ἐρρέθη ἤδη ὅτι οἱ Φοίνικες παρεισῆξαν καὶ τέχνας καὶ ἐπιστήμας καὶ αὐτὰ τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὰς ἐρεῦνας τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας φοινικικὰ γράμματα καὶ σημεῖα ὑπῆρξαν ἐν πρώτοις τὰ ἄμορφα ἐλληνικὰ γράμματα, ἅπερ κατόπιν ἐμορφώθησαν, οὕτως εἰπεῖν, ἐλληνικώτερον· ὥστε οὐδὲν ἄπορον ἂν διὰ τοῦ μονογράμματος τούτου συνεπτύχθησαν γράμματά τινα ἐλληνικά, ἀδηλον τι σημαίνοντα εἰς ἡμᾶς σήμερον. Ἀλλὰ πρὸ πάντων τολμῶ νὰ πιστεύσω ὅτι ἐὰν τὸ νόμισμα τοῦτο ἦτο τῆς Συρίας, οὐδέποτε ἡδύνατο νὰ φέρῃ τὴν λέξιν ΞΥΡΙΩΝ ἥτις ἀποκλειστικῶς καὶ γραμματικῶς χαρακτηρίζει τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Σύρου. Μολαταῦτα τὸ ζήτημα ἄς λυθῇ ἀπὸ εἰδημονεστέρους περὶ τε τὰ ἐλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν νομισματολογίαν.

Ἀ ρ ι θ. 5. Ἕτερον νόμισμα χαλκοῦν παριστάν κεφαλὴν ἀγένειον, ἐστεμμένην δάφνη. — Ὅπισθεν φέρει ἀγγεῖον, τὰ γράμματα ΞΥΡΙ . . . , ἐν τῷ πεδίῳ μίαν λύραν—Μεγέθους 4.

Πιθανῶς τὸ νόμισμα τοῦτο παριστᾷ τὸν Ἀ π ό λ λ ω ν α, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τε τῆς δάφνης ἐστεμμένης κεφαλῆς καὶ τῆς λύρας.

Ἀ ρ ι θ. 6. Ἕτερον νόμισμα χαλκοῦν ἀλλὰ μικρότερον, (μεγέθους 3) παριστᾷ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους κεφαλὴν Σ α τ υ ρ ο υ πωγωνοφόρον, ἐξωσμένην κάλαμον καὶ ἔχουσαν κέρας ἐπὶ τοῦ μετώπου· ἐκ δὲ τοῦ ὀπισθεν Α ἱ γ α βαδίζουσιν πρὸς δεξιάν, ἔμπροσθεν αὐτῆς στάχυν καὶ κάτωθεν σφαιρίδιον, περίξ δὲ τὰς λέξεις ΞΥΡΙ . . .

Ἀ ρ. 7. Ἕτερον νόμισμα χαλκοῦν μεγέθους 1 1/2 παριστάν κεφαλὴν νεανικὴν ἐστεμμένην δάφνη καὶ ἐστραμμένην πρὸς

δεξιάν· ὀπισθεν δὲ αἶγα ἐστραμμένην ἐπίσης πρὸς δεξιάν.

Ἄ ρ. 8. Ἔτερον νόμισμα, χαλκοῦ, μεγέθους I, παριστὰν κεφαλὴν Διὸς πωγωνοφόρον, ἐστεμμένην δάφνη. Ὅπισθεν κύων ἐστραμμένος πρὸς δεξιάν, βλέπων δ' ἀριστερά· περίξ δὲ τὰ γράμματα ΣΥΡΙ... .

Ἄ ρ. 9. Νόμισμα φέρον τὰ πιλίδια τῶν Διοσκούρων, ἐκάστου τῶν ὁποίων ὑπέρκειται ἄστρον· ὀπισθεν τὴν λέξιν ΣΥΡΙ... . παρίσταται δὲ καὶ πάνθηρ τρέχων πρὸς δεξιάν· ἐν τῷ πεδίῳ μονόγραμμα σχηματιζόμενον ἐκ τῶν γραμμάτων Μ Κ χαλκοῦν, μεγέθους 2. — Τὴν ἐξήγησιν τοῦ μονογράμματος ἀφίνω εἰς τοὺς ἀρμοδίους νομισματολόγους καὶ ἀρχαιολόγους.

Ἄ ρ. 10. Νόμισμα παριστὰν κεφαλὴν γυναικὸς, ἀναμφιβόλως τῆς Ἀρτέμιδος, ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν. Ὅπισθεν τὰ γράμματα ΣΥ... . ἐν τῷ μέσῳ στεφάνου, χαλκοῦν, μεγέθους 1 1/2.

Ἀ ρι θ. 11. Ἔτερον νόμισμα χαλκοῦν, μεγέθους 2, παριστὰν κεφαλὴν νεανικὴν ἐστεμμένην δάφνη καὶ ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν. Ὅπισθεν κηρύκειον· καὶ περίξ τὴν λέξιν ΣΥΡΙΩΝ. ἐν τῷ πεδίῳ δὲ τὸ γράμμα κ.

Τοῦτο εἰκάζω ὅτι παριστᾷ τὸν Ἑρμῆν, κρίνων ἐκ τοῦ συμβόλου του τοῦ κηρυκείου· ἀλλ' ἡ δαφνοστεφὴς κεφαλὴ παρέχει πολλὰς περὶ τούτου ἀμφιβολίας.

Ἀ ρι θ. 12. Τελευταῖον νόμισμα ἀναφέρεται τὸ παριστὰν κεφαλὴν Βάκχου, κισσοεστεμμένην καὶ ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν, ὀπισθεν δὲ φέρουσαν ἡμιεσβεσμένην σχεδὸν τὴν λέξιν (ΣΥ)ΡΙΩΝ καὶ Κάνθαρον μετὰ φοίνικος ἐν τῷ πεδίῳ.

Αὐτὰ εἶνε τὰ μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντα καὶ περιγραφέντα νομίσματα τῶν Συρίων, τὰ κοπέντα ἐπὶ τῆς αὐτονομίας αὐτῶν. Ὑπ' ἄλλων νομισματολόγων περιγράφονται καὶ ἄλλα νομίσματα τῆς Σύρου, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, πλὴν μὲ ἀσημάντων παραλλαγὰς καὶ διαφοράς.

Τοιαῦτα νομίσματα μέ τινας παραλλαγὰς ἀνευρίσκονται καὶ

νῦν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐν τῇ νήσῳ (1). Περισσότερα ὁμως ἀνευρέθησαν καὶ περιεγράφησαν ἐκ τῶν κοπέντων κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν πρὸς τιμὴν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, εἰς οὓς ὁ Δῆμος καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Συρίων προσήνεγκε τιμητικῶς τὸν τίτλον τοῦ Δημάρχου, Θεοῦ, Ὑπάτου κλπ.

Ἐπιφυλάσσομαι εἰς τὸ περὶ νομισμάτων τῶν Συρίων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς νὰ ποιήσω τινὰ λόγον ἐκτενέστερον, σχετίζων τινὰ αὐτῶν καὶ ἐξάγων συμπεράσματα διάφορα ἐκ τῶν νομισμάτων, ἅτινα ἐδείχθησαν πολλάκις οἱ μονιμώτεροι καὶ ἀψευδέστεροι μάρτυρες πολλῶν ἱστορικῶν θεμάτων.

Βλέπομεν βαθμηδὸν ὅτι ἡ Σύρος ἀπελάμβανε τοιαύτης αὐτονομίας, ὥστε καὶ νομίσματα ἀφθόνως ἔκοπτεν ἴδια καὶ ἰδίαν βουλήν καὶ Δῆμον καὶ Θέατρον καὶ ἀγῶνας συνετήρει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Βουλὴ καὶ Δῆμος Συρίων.

Τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας. Μετὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἤρξατο ἐκλείπουσα ἡ ἀπλοϊκότης ἐκείνων τῶν λαῶν, οἵτινες, θεωρούμενοι ὡς οἰκογένεια ἀδιάσπαστος, ἀνεγνώριζον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως ἀγαθὸν πατέρα, ἀναστρεφόμενον μετὰ τοῦ λαοῦ του, προϊστάμενον καὶ αὐτῆς τῆς θρησκείας, δικάζοντα τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν καὶ τιμωροῦντα τοὺς ἀπειθοῦντας πρὸς τὸ δίκαιον ὑπηκόους. Τὸ βασιλικὸν ὁμως ἀξίωμα δὲν διετηρήθη πάντοτε τὸ

(1). Συλλογοὶ τοιούτων νομισμάτων ἔμαθον ὅτι ὑπῆρχον παρὰ τε τῷ ἀρχαιοφίλῳ ἐπισκόπῳ τῶν Καθολικῶν καὶ λογιωτάτῳ Σεβ. Marinelli, παρὰ τῷ Κυρ. Τσιβουράκη, καὶ τῷ Κυρ. Βλαστῷ· εἶδον δὲ καὶ παρὰ τῷ Κυρ. Ν. Στεργίου.

αὐτὸ καὶ ἤδη παλαιάτατα οἱ βασιλεῖς, οἱ ὀνομαζόμενοι καὶ τύραννοι ἤρχισαν γενόμενοι τοιοῦτοι ὑπὸ τὴν σημερινὴν τῆς λέξεως σημασίαν. Ἐντεῦθεν οἱ περιορισμοί· τοὺς βασιλεῖς ἀντικατέστησαν οἱ ἄρχοντες ἀλλὰ καὶ τούτων τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ δικαιοδοσία περιορίσθη (ἐν ἔτει 684 Π. Χ. ἐν Ἀθήναις). Κατὰ δὲ τοὺς ἱστορικοὺς αἰῶνας οἱ ἐκλεγόμενοι βασιλεῖς κυρίως ἐθεωροῦντο ὡς ἀρχηγοὶ τῆς θρησκείας. Ἀλλὰ περὶ τούτους τοὺς αἰῶνας ἤρχισε ἐπικρατοῦν— τουλάχιστον εἰς τὰς ἰωνικὰς πόλεις— τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ μεγαλειτέρα ἐξουσία συνεκεντροῦτο εἰς τὴν Β ο υ λ ῆ ν καὶ τὸν Δ ῆ μ ο ν.

Ἡ Βουλὴ τῶν Συρίων ἔφερε τοὺς τύπους καὶ τὸν ὀργανισμόν τῆς Βουλῆς τῶν Ἀθηναίων· τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν τύπων τῶν ψηφισμάτων αὐτῆς καὶ τῶν ἀξιωματῶν τῶν πρυτάνεων, τῶν γραμματέων, τῶν ταμιῶν καὶ τοῦ ὕφους τῶν ψηφισμάτων. Ἐὰν δὲ πεισθῶμεν περὶ τοῦ ὁμοιομόρφου τῆς Βουλῆς αὐτῶν δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν τὰ ἐξῆς ἐκ τῆς τῶν Ἀθηναίων. Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ βουλὴ συνεκροτεῖτο ἐκ τῶν μελῶν ἐκάστης φυλῆς τῆς πόλεως, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων (1). Ποῖαι καὶ πόσαι ἦσαν αἱ φυλαὶ τῶν Συρίων ἄγνωστον. Ἐκ τινων ὁμῶς λέξεων τοῦ ψηφίσματος, δι' οὗ στέφει ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος Συρίων τὸν Σίφνιον Ὀνήσανδρον, γίνεται γνωστὴ μία τις φυλὴ, πιθανῶς ὀνομαζομένη Ν α ξ ί ς. Διότι αἱ λέξεις: «Κ ύ ρ σ ι λ ο ς Ἀ κ ρ ύ π τ ο υ Ν α ξ ί τ η ς ἔ φ ο δ ο ν ἄ π ο γ ρ α ψ ᾶ μ ε ν ο ς ἐ π ῖ τ ῆ ν β ο υ λ ῆ ν εἶ π ε ν . . » ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ Σύριος Κύρσιλος Ἀκρύπτου, Ν α ξ ί τ η ς τὴν φυλὴν, ἐπρότεινε τὴν στέψιν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Ν α ξ ί τ η ς δὲν δηλοῖ Ν ά ξ ι ο ς, ὁ δὲ Κύρσιλος, ἐὰν ἦτο Νάξιος δὲν εἶχε θέσιν ἐν τῇ βουλῇ τῶν Συρίων, τεκμαίρεται ἐλλόγως ὅτι οἱ Σύριοι Ναξίται ἀπετέλουν ἰδίαν φυλὴν.

Ἐκ τῶν περὶ Ἀθηναίων βουλευτῶν γνωστῶν εἰκάζεται ὅτι

(1) Thirwal Hist. of Gr. vol. ii. p. 42.

οἱ Σύριοι βουλευταὶ διετήρουν τὸ ἀξίωμα ἐπὶ ἓν ἔτος, ὅτι ἡ Βουλὴ διηρεῖτο εἰς μερίδας ἀναλόγως τῶν φυλῶν, αἵτινες τὴν συνεκρότουν· ἐκάστης μερίδος προέδρευεν εἷς, ἕκαστος δὲ πρόεδρος πάσης μερίδος κατεῖχε τὴν προεδρείαν ὑπὲρ τὸν μῆνα (ἐ π ρ υ τ ἄ ν ε υ ε ν) (1).

Τὸ ἀξίωμα τῶν π ρ υ τ ἄ ν ε ω ν βλέπομεν καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν Συρίων (2). Οἱ πρυτάνεις συνεχάλουν τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Δῆμον· ὁ ἐκάστοτε δὲ πρόεδρος εἰσῆγε τὰς συζητητέας ὑποθέσεις· εἰς αὐτοὺς δὲ ἀντίθετο καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐψηφισμένων. Τοῦτο γίνεται γνωστὸν καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς λέξεων τοῦ ψηφίσματος ὑπὲρ τοῦ Ὀνησάνδρου. « . . Οἱ π ρ υ τ ἄ ν ε ι ς ἐ π ι μ ε λ ῆ ς π ο ι η σ ἄ σ θ ω σ α ν ἀ ν τ ι γ ρ α ψ ἄ μ ε ν ο ι , ὅ π ω ς ἐ ξ α π ο σ τ ε ῖ λ ω σ ι τ ὅ δ ε τ ὸ ψ ῆ φ ι σ μ α π ρ ὸ ς τ ὸ ν Δ ῆ μ ο ν τ ῶ ν Σ ι φ ν ί ω ν , σ φ ρ α γ ι σ ἄ μ ε ν ο ι τ ῇ δ η μ ο σ ί ᾱ σ φ ρ α γ ί δι ».

Οἱ πρυτάνεις ἀναμιθόλως εἶχον καὶ ἐν Σύρῳ ἴδιον οἰκοδόμημα (π ρ υ τ α ν ε ῖ ο ν) ἐν ᾧ ἐσιτίζοντο. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀπλὴ εἰκασία στηριζομένη μόνον ἐπὶ τῆς παρατηρουμένης ὁμοιότητος τῶν τύπων καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων πρὸς τὴν τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος Συρίων ἦσαν διακεκριμένα, ὁμοιότηπως ὅπως καὶ παρ' Ἀθηναίοις· πάντα δὲ τὰ διασωθέντα ψηφίσματα τῶν Συρίων φέρουσιν ἐν ἀρχῇ τὸν πανηγυρικὸν τύπον « Ἐ δ ο ξ ε τ ῇ Β ο υ λ ῇ καὶ τῷ Δ ῆ μ ω Σ υ ρ ί ω ν ». Ἡ δὲ διάκρισις αὕτη συνίσταται ἐν τούτῳ. Ἡ Β ο υ λ ῇ ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς συναθροίσεως ὠρισμένων μελῶν ἐκάστης φυλῆς τῆς νήτου· ἔργον δὲ αὐτῆς ἦτο νὰ ἐκδίδῃ π ρ ο β ο υ λ ἢ ὑ μ α τ α , ἥτοι νὰ ἐπιψηφίζῃ τὰς ὑποβαλλομένας προτά-

(1) W. Smith. λεξ. ἀρχ. μεταφρ. Παντ. ἐν λ. Βουλὴ— Αἰσχ. κατὰ Τιμάρ. 15. 43.

(2) W. Smith. αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω.

σεις· ἡ δὲ ἐκκλησία τοῦ Δήμου ἀπετελεῖτο ὑπὸ συνελεύσεως πλειόνων δημοτῶν, ἥτις εἶχε πλείονα τῆς Βουλῆς ἰσχύν, διότι οὗτος ἐπεκύρου ἢ ἡκύρου τὰ προβουλευόμενα τῆς Βουλῆς. Ἀλλὰ μολαταῦτα καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ Δήμου περιορίζετο ὑπὸ τῆς Βουλῆς διότι ὅ,τι ἐψήφισεν οὗτος ἔπρεπε νὰ προψηφισθῇ καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἐπεξεργασθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἥτις ὅμως εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἠδύνατο νὰ ψηφίσῃ μόνη.

Ὁ τύπος οὗτος τοῦ πολιτεύματος, πρὸς ὃν ἀφωμοίωσαν τὰ ἑαυτῶν πολιτεύματα αἱ ἰωνικαὶ νῆσοι καὶ ἐν γένει αἱ συμ-μαχίδες πόλεις τῶν Ἀθηναίων διετηρήθη ἐπὶ πολὺ (1)· τουλάχιστον καὶ ἐπὶ Ἀδριανοῦ εἶνε βέβαιον ὅτι ἐπεκράτει ἐν Ἀττικῇ τὸ πολίτευμα τοῦτο (2).

Ἐκ τοῦ ψηφίσματος τῆς στέψεως τοῦ Ὀνησάνδρου γίνεται γνωστὴ ἡ ἐκπλήρωσις ἐνὸς τῶν καθηκόντων τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων στεφούσης ἄνδρα εὐεργετήσαντα τοὺς Συρίους διὰ τε τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος καὶ τοῦ πλούτου του. Τὰ ψηφίσματα ταῦτα ἐπέχουσιν ἐν μέρει τὸν τύπον τῶν σημερινῶν ψηφισμάτων τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν τῶν παρασῆμων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ τοιαύτη στέψις ἐγένετο δημοτελῶς, ἀνεγράφετο τὸ ψήφισμα εἰς στήλην ἐν θέσει ἐπιφανεστάτῃ καὶ κατ' ἔτος ἀνεγινώσκετο ἐν δημοσίοις τόποις ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων προσώπων.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος μανθάνομεν ὅτι ἐπετρέπετο ἡ ἀνακήρυξις τῆς στέψεως ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ τοῖς ἀγῶσι· ζήτημα ἐθεωρήθη παρά τε τοῖς φιλολόγοις καὶ δικανικῶς ἐπολέμησαν περὶ τούτου οἱ ἀρχαῖοι ῥήτορες Δημοσθένης καὶ Αἰσχίνης, ἃν

(1) Πλείονα περὶ τούτων βλέπ. W. Smith ἐν λ. Βουλῇ καὶ Δῆμος — Shoemann de Comitiiis — Boekh Publ. Oec. Ath. ἐν σελ. 186 καὶ ἐξῆς.

(2) Παραβ. Hermann Griesch St. Et. § 225 — W. Smith ἐν θ' ἀνωτέρῳ καὶ Schoemann ἐν θ' ἀνωτέρῳ.

δηλαδή ἐπετρέπετο ὑπὸ τῶν νόμων ἢ ἐν τῷ θεάτρῳ στέψις. Ὁ Αἰσχίνης οὐ μόνον διίσχυρίζετο ὅτι δὲν ἐπετρέπετο, ἀλλὰ προσεπάθη ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἄτιμος ἀνεκηρύσσετο ὁ ἀναγορεύων. Ἀλλ' ὁ ἀκαταγώνιστος Δημοσθένης ἀπέδειξεν ὅτι ἐπετρέπετο καὶ ἡ εἰς τοιαῦτα μέρη στέψις (1).

Ἐκ τῆς μερίμνης, ἣν ἐκδήλοῖ ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος Συρίων τοῦ ν' ἀποσταλῆ ἀντίγραφον τοῦ ψηφίσματος τούτου εἰς τὸν Δῆμον Σιφνίων, εἰς ὃν ἀνῆκεν ὁ στεφόμενος Ὁνήσανδρος, τεκμαίρεται ὅτι ὁ Ὁνήσανδρος, ἀνακηρυχθεὶς μάλιστα καὶ πρόξενος τῶν Συρίων ἐν Σίφνῳ, δὲν ἠδύνατο νὰ φέρῃ ἐγκύρως τὸν στέφανον τοῦτον, δι' οὗ ἐτίμησεν αὐτὸν ἡ Σύρος, ἐὰν δὲν ἀνεγνώριζεν αὐτὸν καὶ ἡ Σίφνος. Τοιαῦται ἀναγνωρίσεις ἦσαν πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖαι κατὰ τὰς σχετικὰς διατυπώσεις τῶν ἀρχαίων (2).

Τὸ εἰρημένον ψήφισμα εἶνε πηγὴ πολλῶν εἰδήσεων· ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν καὶ τὴν ὑπαρξίν τῶν ἀξιωματῶν Π ρ ο ξ έ ν ο υ τ ὶ ν Σ υ ρ ί ω ν, Τ α μ ί ο υ, Π ρ ο τ ά ν ε ω ν κλπ.

Ὁ ἐν αὐτῷ μνημονευόμενος ταμίας Ἀρισαγόρας ἦτο βεβαίως ὁ γενικὸς ταμίας τῶν προσόδων τῆς νήσου, ὅστις εἶχε παρὰ τῆς Βουλῆς λάβει τὴν περὶ δαπάνης τοῦ χρυσοῦ στεφάνου ἐντολήν (3).

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος βλέπομεν ὅτι ὁ Δῆμος καὶ ἡ

(1) Παράβ. τοὺς ἀρίστους λόγους Δημοσθ. περὶ Στεφάνου — καὶ Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφῶντος.

(2) Παράβ. τὰς ἀνωθι παρμπομπάς.

(3) Ταμίαι παρ' ἀρχαίοις ὑπῆρχον πολλοί· πρῶτος ἀπάντων ἦτο ὁ τῶν δημοσίων προσόδων, κατόπιν ἤρχοντο πολλοί, διάφορα ἔχοντες καθήκοντα, οἷον ταμίαι τριηροποιοί, ταμίαι φυλῶν, ταμίαι ναῶν κλπ. (βλ. περὶ τούτων, ἐν Boeckh Publ. Oecon. Ath. P. 160—164—Schoemann Ant. Inc. Publ. Gr. p. 250,— 362.—Meier Att. proc. p. 105 — Smith ἐν λέξει.

Βουλὴ Συρίων εἶχον ὀνομάσει πρὸ ξενον τῶν Συρίων ἐν Σίφνῳ τὸν Ὀνήσανδρον, διὰ τὰς πολλὰς εὐεργεσίας ἃς ἐποίησεν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ αὐτὸς προσωπικῶς κινδυνεύων ἐν περιστάσεσι πειρατικῶν ἐπιδρομῶν κατὰ πλοίων Συρίων καὶ διὰ φιλοξενίας καὶ πλουσιῶν δώρων καὶ ἐνδυμάτων περιθάλλων τοὺς εἰς Σίφνον ἐκ ναυαγίου ἢ πειρατικῆς καταδρομῆς φθάνοντας Συρίους Ἐν τῷ ἀμέσῳ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ θέλομεν ἰδεῖ ἐν ἐκτάσει τὰ περὶ τῆς στέψεως τοῦ προξένου τούτου τῶν Συρίων (1).

(1). Ποῖα τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα καὶ αἱ τιμαὶ τοῦ προξένου Ὀνήσανδρου εὐκολον νὰ μάθωμεν ἐκ τῶν ἄλλων προξένων διότι τοιοῦτους εἶχον οἱ ἀρχαῖοι, π. χ. οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἶχον ἐν Ζελεΐᾳ πρόξενον τὸν Ζελειάτην Ἀρθμιον (Αἰσχ. κατὰ Κησιφ. σ. 647) οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν Καλλίαν ἐν Ἀθήναις κλπ.

Ἡ ἐξῆς περικοπὴ τοῦ Smith περὶ προξένων ἐξηγεῖ τὸν χαρακτῆρα τοῦ προξενικοῦ δικαιώματος, δι' οὗ ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ δήμου Συρίων ὁ Ὀνήσανδρος.

« Ἡ ὑπηρεσία τοῦ προξένου ὁμοιάζουσα τῇ τῆς ὁμωνύμου ἀρχῆς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἢ καὶ τῆς τῶν πρεσβειῶν, ἣν ἐνίοτε διαδοχικὴ καὶ οἰκειὰ γένους τινος ἰδίου ὁ ὑπὸ πόλεως τινος ἀναδεικνυόμενος εἰς ἄλλην πρόξενος ἦν ἥτοι ἐκ τῶν ἰδίων τῆς πρώτης πολιτῶν ἀποστελλόμενος ἵνα διαμείνῃ εἰς τὴν δευτέραν, ἢ ἐκ τῶν πολιτῶν ταύτης, ὃν καθίστα πρόξενον αὐτῆς (ὡς ἡ Σύρος τὸν Σίφνιον Ὀνήσανδρον)». Ἡ συνήθεια τοῦ καθιστέναι ξένους πολίτας τῆς πόλεως, πρὸς ἣν ὑπῆρχε δημοσίᾳ ξενία, φαίνεται ὅτι μεταγενεστέρως ἐγένετο κοινὴ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσι. » « Τὰ κυριώτερα καθήκοντα τοῦ προξένου ἦσαν τὸ φροντίζειν περὶ τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἐκ τῆς πόλεως, ἧς πρόξενος διετέλει, ἐρχομένων, ἰδίως δὲ τῶν πρεσβευτῶν καὶ τῆς πρὸς τὸν δῆμον προσόδου αὐτῶν καὶ ἔδρας ἐν τῷ θεάτρῳ (Πολυδ. Γ'. 59)· τὸ προστατεύειν αὐτοῖς καὶ παρεμβαίνειν, μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ἐὰν ποτε ἀνεφύοντο ἔριδες (Ξενοφ. Ἑλλ. ΣΤ' 3. 4).

Ἐὰν ξένος τις ἀπέθνησκεν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὁ πρόξενος τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐφρόντιζε περὶ τῆς περιουσίας του. (Δημοσθ. πρ. Κάλ-

Ἐκ τούτων πάντων πιστοῦται τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ πολιτεύματος τῶν Συρίων πρὸς τὸ τῶν Ἀθηναίων, ὡς λεπτομερέστερον ἤδη θὰ γίνηται τοῦτο γνωστὸν ἔκ τε τοῦ ὕφους τῶν ψηφισμάτων καὶ τῶν πανηγυρικῶν λέξεων, αἷς ἐχρῶντο ἐν τῇ Βουλῇ καὶ τῷ Δήμῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

*Στέψις Ὀνησάνδρου Βούλωνος
ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων.*

Χρονολογικῶς δὲν ἔπρεπεν ἴσως νὰ θέσω ἐνταῦθα τὸ μέγα ψήφισμα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων στεφόντων πανηγυρικῶς τὸν ἐκ Σίφνου Ὀνήσανδρον Βούλωνος, εὐεργέτην μὲν τῶν Συρίων, πρόξενον δὲ αὐτῶν ἐν Σίφνῳ. Διότι τὸ ψήφισμα τοῦτο ἔκ τε τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ὀνόματος Ν ο υ μ ι ν ί ο υ τοῦ Συρίου φαίνεται ψηφισθὲν εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν τῆς ἐν ᾗ εὐρισκόμεθα ἤδη ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου. Ἄλλ' ἵνα συνεχίσω τὰ περὶ Βουλῆς καὶ Δήμου παρεντίθημι ἐνταῦθα τὸ ψήφισμα ὅπως ἐνδείξω ὅτι οἱ τύποι τῶν ψηφισμάτων εἰσὶν οἱ ἄνω, οὓς ἐξέθηκα, διατηρηθέντες μάλιστα μέχρι τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς.

λιπ. 1237 ἐπ.). α' Ως πρὸς τὰς τιμὰς καὶ τὰς προνομίας, ὧν ἀπήλαυεν ὁ πρόξενος παρὰ τῆς πόλεως, ἣν ἐκπροσώπει, ὑπῆρχε διαφορὰ παρὰ ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι· τινὲς μὲν ἀπένειμον τῷ μὴ πολίτῃ αὐτῶν προξένῳ τελειάν ἰσοπολιτείαν καὶ ἄλλας ἔτι εὐεργεσίας. (Δημοσθ. π. Στεφ. 256, Ξενοφ. Ἑλλ. Α'. Ι. 20—Boekh C. Ι. Gr. ἀρ. 1691—93).» W. Smith, ἐν λ. ταῦτα βλέπομεν ἀπονεμόμενα ὑπὸ τῆς Βουλῆς Συρίων τῷ προξένῳ τῆς Σύρου ἐν Σίφνῳ Ὀνησάνδρῳ (Ἐν τῷ ψηφίσματι τοῦ Κυρσίλου).

Ἰδοὺ οἱ λόγοι τῆς πανηγυρικῆς ταύτης στέψεως:

Ὀνήσανδρος ὁ Βούλωνος, ἐκ Σίφνου καταγόμενος, ἀνὴρ εὖ-
πορος καὶ καλοκάγαθος, πολλάκις ἐπεδείξατο θερμὴν ὑπὲρ τῶν
Συρίων μέριμναν καὶ ἀγάπην «οὐδεμίαν κακοπά-
θειαν καὶ δαπάνην, κατὰ τὰς λέξεις τοῦ ψηφίσμα-
τος, ὑποστέλλόμενος χάριν τῶν τῇ πό-
λει συμφερόντων».

Περίστασις τις λυπηρὰ ἀνέδειξε τὸν Ὀνήσανδρον πλειότερον
φίλον καὶ προστάτην τῶν Συρίων. Πλοῖα πειρατικὰ ἐλύμαινον
τὴν Σύρον· ὁ Δῆμος τῶν Συρίων συνταραχθεὶς καὶ μαθὼν ὅτι
ἐκρύπτοντο εἰς τὴν νῆσον Σίφνον ἐξελέξατο τὸν δημότην
Κτησικλῆν Χαρικλεΐδου καὶ ἀπέστειλε διὰ νυ-
κτὸς εἰς Σίφνον ὅπως ἀνακαλύψῃ τὰ διαβήματα τῶν πειρατῶν.
Φθάς ὁ Κτησικλῆς εἰς Σίφνον ἔτυχεν ἀρίστης ὑποδοχῆς παρὰ
τοῦ Σιφνίου Ὀνησάνδρου, ὅστις οὐ μόνον ἑαυτὸν προσήνεγκε
ἐπίκουρον τῷ Κτησικλεῖ, ἀλλὰ καὶ ἄνδρας μετ' αὐτοῦ παρέ-
λαβε ἵνα ἐρευνήσωσι συνάμα καὶ δώσωσι τὰς συλλεχθησομένας
πληροφορίας περὶ τῶν σχεδίων τῶν πειρατῶν εἰς τὸν Κτησι-
κλέα. Ἐκτὸς τούτου, μετὰ τὰς ἐρεῦνας, ἐφρόντισε νὰ ἐξασφα-
λίσῃ τὴν εἰς Σύρον ἐπιστροφὴν τοῦ Κτησικλέους. Ἀμα δὲ
μαθὼν ὅτι εἰς τῶν Συρίων αἰχμαλώτων τῶν πειρατῶν καλού-
μενος Νουμίνιος ἀπέδρασε διακολυμβήσας καὶ ὅτι κατήγετο
ἐκ Σύρου, ὑπεδέξατο αὐτὸν ἐνθέρμως, τῷ προσήνεγκε τροφήν,
ἐνδύματα καὶ ἰδίοις δαπανήμασι ἐξαπέστειλεν ἀσφαλῶς εἰς Σύρον

Ὁ Δῆμος καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Συρίων, ἔχοντες καὶ ἄλλους
λόγους εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Σίφνιον τοῦτον, πρὸς δὲ εὐχα-
ριστηθέντες ἐκ τῆς προστασίας, ἣν ὁ Ὀνήσανδρος διὰ τῆς
τοπικῆς ἐπιρροῆς καὶ τοῦ πλούτου καθίστα πραγματικὴν ὑπὲρ
τῶν Συρίων, προέβη εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ ψηφίσματος τού-
του, προταθέντος ὑπὸ τοῦ Κυρσίλου Ἀκρύπτου, καταγομένου
ἐκ τῆς φυλῆς ἡχωρίου τῆς Σύρου, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ
ὁποίου αὐτὸς ἐπωνομάζετο Ναξίτης.

Ἐψήφισε λοιπὸν τὴν χρυσῶ στεφάνῳ στέψιν τοῦ Ὁνη-
σάνδρου, τὴν κατ' ἔτος ἀνακήρυξιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης, τὴν
ἐπὶ τόπου ἐπιφανεστάτου ἀναγραφὴν τοῦ ψηφίσματος διὰ σήλης
λιθίνης, καὶ τὴν ἀποστολὴν ἀντιγράφου τοῦ ψηφίσματος εἰς
τὸν Δῆμον τῶν Σιφνίων ἐσφραγισμένου τῇ δημοσίᾳ σφραγίδι.
Δημοσιεύεται ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὸ ψήφισμα καταλογάδην γε-
γραμμένον πρὸς τε τὴν εὐκολίαν τῶν ἀναγνώστων καὶ τὴν ἀπο-
φυγὴν τῆς δυσκόλου ἀνατυπώσεως αὐτοῦ ἐν ταῖς σελίδι ταύταις.

« Ἐδοξε τῇ Βουλῇ καὶ τῷ Δῆμῳ, Κύριςιλος Ἀκρύπτου Ναξίτης
ἐφοδὸν ἀπογραφάμενος ἐπὶ τὴν βουλὴν εἶπεν :

Ἐπειδὴ Ὀρίσανδρος (1) Βούλωνος Σίφνιος διατετέλεκεν ἐν τε
τοῖς ἐνπροσθεν χρόνοις ὑπὲρ τῆς πόλεως ἡμῶν τὴν πλείστην πρό-
νοιαν ποιούμενος πᾶσιν ἑαυτὸν εὖχρηστον καὶ φιλάγαθον παρα-
σκευάζων εἰς τὰ λυσιτελεῖν οὐδεμίαν κακοπάθειαν καὶ δαπάνην ὑπο-
στελλόμενος χάριν τῶν τῇ πόλει συμφερόντων, καὶ τοῖς καθ' ἰδίαν
ἀφικνουμένοις τῶν πολιτῶν εἰς τὴν Σιφνίων πόλιν πρότερόν τε ἀν-
γελίας γενηθείσης διότι κακοῦργα πλοῖα καὶ πλείονα ἐπιβάλλειν
ἡμῶν ἡμελλεν ἐπὶ τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν κατὰ ῥύσιον καὶ ταρα-
χῆς μείζονος γενομένης κατὰ τὴν πόλιν ἃ καὶ ἀπηνγέλη προσωρι-
κῆναι πρὸς τὴν Σιφνίων χώραν καὶ περὶ τούτων παραχρῆμα ὁ Δῆ-
μος ἐλόμενος ἄνδρα εἰς Σίφνον Κτησικλὴν Χαρικλείδου διὰ νυκτὸς
ἔνεκεν τοῦ κατασκέψασθαι τὰ προγεγραμμένα καὶ ἐν ἐκείνοις Ὀρή-
σανδρος βουλόμενος ἀποδεικνύσθαι ἦν ἔχει ἔννοιαν εἰς τὸν δῆμον,
πυθόμενος παρὰ τοῦ Κτησικλέους τὰ προδεδηλωμένα αὐτόν τε φιλο-
φρόνως ὑπεδέξατο τούς τε υἱὸς Βούλωνα καὶ Νίκωνα ἐν Σίφνῳ δὲ
χρηματίζοντα ἕκ φαντο καὶ τινας μεθ' ἑαυτοῦ νεωτέρους παρακα-
λέσας ἐξαπέστειλεν ἐπὶ τὴν χώραν ἐξεραυνησομένους καὶ πάντα
σαφῶς πυθομένους τὰ προσαναγγελόμενα διασαφήσας τῷ Κτησικλῇ
ἐξαπέστειλεν αὐτὸν διὰ τάχους φροντίσας καὶ περὶ τῆς ἀνακομιδῆς
αὐτοῦ καθὼς καὶ ὁ Κτησικλῆς ἐνεφάνιζεν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας

(1) Διατηροῦνται ἐνταῦθα καὶ αὐτὰ τὰ γραμματικὰ σφάλματα
τοῦ λιθοξόου, ὡς Ὀνίσανδρος ἀντὶ Ὁνήσανδρος, καὶ κατωτέρω ἀνγε-
λίας ἀντὶ ἀγγελίας κλπ.

ομοί(ως δ) ἐ ἀφαρπαγέρτων καὶ οἰκετικῶν σωμάτων ὑπὸ πειρατῶν παρὰ Σωσίλου τοῦ Ξεροπέθου Νουμρίου καὶ Βότρυος ἀπὸ τῆς καλουμένης ἐσχατιᾶς συνέβη κατάρραι ἐπὶ τὴν ἐπικειμένην ἀπέναντι ρῆσον τῆς χώρας τῶν Σιφρίων ἕνα δὲ αὐτῶν Νουμήριον διακολυνθήσαντα ἀπὸ τῶν πειρατῶν Ὁρήσανδρος ὑπεδέξατο πυθόμενος ὅτι ἐστὶν **ΕΞΥΡΟΥ** (ἐκ Σύρου) καὶ ἔθρεψεν ἐκ τῶν ιδίων χρόνον καὶ πλείονα ἀργυρέας ἐξ ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν τοῖς ιδίοις δαπανήμασιν περὶ ὧν καὶ ὁ Δῆμος ἐπιγρὺς τὴν Ὁρησάνδρου φιλαγαθίαν καὶ εὐνοίαν ἦν ἔχων τυγχάνη εἰς τε αὐτὸν καὶ Συρίους πάντας πρὸ ἔξερόν τε αὐτὸν ἐποίησεν καὶ πρὸς ὁρίαν ἔδωκεν ἐν τοῖς ἀγῶσιν οἷς ἡ πόλις συντελεῖ καὶ πρὸς ὁδὸν πρὸς τε τὴν βουλὴν καὶ τὸν Δῆμον ἑὰν πού δέηται πρῶτω μετὰ τὰ ἱερὰ, πολλῶ δὲ μᾶλλον αὐτὸν παρασκευάζῃ καὶ διὰ τὰς διδομένας τιμὰς οὔτε δαπάνην ὑποστελλόμενος οὔτε κίνδυνον ἔρεκεν τῷ τῇ πόλει συμφερόντων, ὅπως οὖν καὶ ὁ ἡμέτερος Δῆμος εὐχάριστος φαίνεται καὶ τιμῶν τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας καὶ ἀξιόους κατὰ τὴν δύναμιν τὴν αὐτοῦ ἕτεροὶ τε πλήθοντες αὐτοὺς ἐπιδίδωσιν ἐπιγινώσκοντες τὴν τοῦ Δήμου καλοκαγαθίαν, ἀγαθὴ τύχη δεδόχθαι τῷ Δήμῳ καὶ τῇ Βουλῇ **ΕΓΑΙΝΕΣΑΙ**

ΟΝΗΞΑΝΔΡΟΝ ΒΟΥΛΩΝΟΣ ΞΙΦΝΙΟΝ ἐπὶ τῇ αἵρέσει ἡ(r) ἔχει εἰς τὸν Δῆμον τὸν ἡμέτερον καὶ στεφανῶσαι αὐτὸν χρυσῶσ τε φάρον τῷ ἐκ τοῦ νόμου καὶ ἀναγορεύειν καθέτος ἕκαστον τὸν ἱεροκῆρυκα Διονύσιον τε τῷ ἀγῶνι τῶν τραγωιδῶν καὶ ἡρακλειῶν τῇ πομπῇ καὶ Δημητριεῶν τῇ λαμπάδι κήρυγμα τόδε «**Στεφανοῖ ὁ Δῆμος ὁ Συρίων Ὁρησάνδρου Βούλωνος Σίφριον** εἰσεβέλης ἔρεκεν τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ εὐνοίας ἧς ἔχων διατελεῖ πρὸς Συρίους πάντας οἱ δὲ πρυτάνεις αἰεὶ οἱ ἐν ἀρχῇ ὄντως ἐπιμέλειαν ποιήσθωσαν τοῦ κηρύγματος κυρωθέντος τοῦδε τοῦ ψήφισματος. **Ο** ταμίαις Ἀρισταγόρας δότω Ὁρησάνδρῳ τὸ ἀποτεταγμένον εἰς τὸν στέφανον ἐκ τοῦ νόμου διάφορον ἀπὸ τῆς ἐνκυκλίου διοικήσεως, ἵνα δὲ φανερά ὑπάρχῃ ἡ τοῦ δήμου φιλαγαθία καὶ πολλοὶ ἐφάμμελοι γινόμενοι εὐεργετῶσιν τὸν Δῆμον τιμηθέντος Ὁρησάνδρου, ἀναγράφαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα εἰς στήλην λιθίνην καὶ στήσαι εἰς τόπον ἐπιφανέστατον, ἐλέσθαι δὲ ἄνδρα ὃς τις ἐγδώσει τὴν στήλην καὶ

στήσει καὶ ἐπιμελὲς ποιήσεται ὅπως ἀναγραφῇ τὸδε τὸ ψήφισμα, τὸ δὲ ἐσόμενον ἀνέλωμα εἰς τε τὴν στήλην καὶ τὴν ἀναγραφὴν δότω ὁ ταμίης Ἀρισταγόρας ἀπὸ τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως καθότι ἂν συνετελέσῃ ὁ ἐγδότης (ἐκδότης)· ἵνα δὲ καὶ Σύριοι ἐπιγνώσιν τὰ ἐψησμένα τίμα τῶ ἐαυτῶν πολίτῃ Ὀρησάρδρῳ οἱ πρυτάνεις ἐπιμελὲς ποιησάσθωσαν ἀντιγραφάμενοι ὅπως ἐξαποστείλωσι τὸδε τὸ ψήφισμα πρὸς τὸν Δῆμον τῶν Συρίων σφραγισάμενοι τῇ δημοσίᾳ σφραγίδι. Εἰρέθῃ ἐγδότης Κύριλος Ἀκρύπτου» (1).

(1) Ἐν τῇ συντόμῳ ἐκείνῃ περὶ Σύρου διατριβῇ ἀπαντῶ τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις περὶ τούτου, ἃς ἀποδεχόμενος ἀναδημοσιεύω ἐνταῦθα. α' Ἀξιοσημείωτος καθίσταται εἰς ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν ἡ σύγχυσις τοῦ η μετὰ εἰ καὶ ι. αὕτη μᾶς φαίνεται νέα ἀπόδειξις ὅτι ἡ προφορὰ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων δὲν εἶναι κατὰ πολλὰ παρηλλαγμένα ἀπὸ τὴν τῶν παλαιῶν, ὥς τινες εἰσχυρίσθησαν ν' ἀποδείξωσιν· ἀντὶ ἐκδότης καὶ ἐκδώσει ἔχει χαραγμένον ἐγδότης καὶ ἐγδώσει ἀπαράλλακτα, καθὼς προφέρει ὁ λαὸς μας τὴν σήμερον καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας λέξεις τὸ κ πρὸ τοῦ δ τρέπων εἰς γ, οἷον ἐγδύνω καὶ γδύνω ἀντὶ ἐκδύνω κτλ. ὅπου πάλιν εὐφωνίας χάριν, ἔπρεπε νὰ μεταβληθῇ τὸ ν εἰς μ ἢ εἰς γ, ὁ λιθοξόος τὸ ἀφῆκεν ἀμετάβλητον καὶ τὸ προσθέτει πάντοτε εἰς τὰς δοτικὰς εἰς σι καὶ εἰς τὰ τριτοπρόσωπα ῥήματα τὰ εἰς ι καὶ ε καὶ συμφώνου ἐπιφερομένον· τὸ δὲ προσγραφόμενον ι εἰς τὰς δοτικὰς ποτὲ μὲν τὸ προσθέτει, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως τὸ παραλείπει, ἴσως κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ καιροῦ του, ὥς μαρτυρεῖ ὁ Στράβων (Βιβλ. ΙΔ'). Εἶναι ἀξιοσημείωτος καὶ ἡ γραφὴ **ΕΞΥΡΟΥ** (ἀντὶ ἐκ Σύρου) ὅπου τὸ τελευταῖον κ τῆς προθέσεως σενέχῃς μὲ τὸ σ τῆς ἐπομένης καὶ ἔγραψε τὸ ἐξ αὐτῶν προκύπτον διπλοῦν ξ. Περὶ τοῦ λοιποῦ σημειοῦμεν τὴν λέξιν **Ναξίτης**, ἴσως ἐκ τινος τῆς Σύρου τόπου ἢ φυλῆς, ἐπειδὴ τὸ ἐθνικὸν τῆς Νάξου εἶναι Νάξιος καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς Νάξιος εἶχε δικαίωμα νὰ προτείνῃ γνῶμην εἰς τὴν τῶν Συρίων ἐκκλησίαν. Παρατηροῦμεν προσέτι τὴν φράσιν **ἐφοδοῖ ἀπογραφάμενος** ἀντὶ τῆς συνηθετέρας **πρόσδοον ἀπογραφάμενος**.

Αἱ ἀνωτέρω ἐπιγραφαὶ εἶναι τόσῳ πλέον σημαντικαί, ὅσον αὐταὶ μόνον σχεδὸν εἶναι αἱ παλαιαὶ μαρτυρίαι τὰς ὁποίας ἔχομεν περὶ

Τὸ μακρὸν τοῦτο ψήφισμα τῶν Συρίων ὑπάρχει σήμερον κατετεθειμένον εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν τῶν Ἀθηνῶν Μουσεῖον. Σύγκειται δὲ ἀπὸ ἐξήκοντα ἑπτὰ στίχους, γεγραμμένους ἐπὶ στήλης λιθίνης ἑνὸς καὶ ἡμίσεως γαλλικοῦ μέτρου τὸ μῆκος, ἄνευ ὑποστηρίγματος, ἡμίσεως δὲ τὸ πλάτος καὶ ἑνδεκα ἑκατοστημορίων τὸ πάχος· τὰ κεφαλαιώδη αὐτοῦ γράμματα δηλοῦσι καλὴν τέχνην. Καὶ ἐκ τῶν χαρακτήρων καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Νουμινίου εἰκάζεται ὅτι ἐγγράφη κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ῥωμαίων ἐπειδὴ δὲ εἶνε σαφέστατον γραμματικῶς καὶ συντακτικῶς δὲν χρήζει σχολίων καὶ ἐπεξηγήσεων, διότι τινὰ λάθῃ τοῦ λιθοξόου γίνονται ἀμέσως καταληπτὰ οἷον κακοπάθια, εἰρήθη, λανπάδη, πλήονες, καθ' ἔτος κλπ.

Οὐχ ἥττον ὅπως ἔχει μαρτυρεῖ τὴν κατάστασιν τοῦ Δήμου καὶ τῆς Βουλῆς καὶ τὴν πρόνοιαν, ἣν ἐδείκνυον βραβεύοντες τοὺς ἀνδρας ἐκείνους, οἵτινες ἐδείκνυον θερμὴν προστασίαν καὶ φιλοξενίαν εἰς τοὺς μακρὰν τῆς Σύρου διαμένοντας ἢ δυστυχοῦντας Συρίους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Συνέχεια τῶν περὶ Βουλῆς καὶ Δήμου Συρίων.

Στέφης τῆς ἱερείας Βερενίκης.

Ἐξακολουθῶ καταχωρῶν ψήφισματα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων, καίτοι πεπεισμένος ὅτι καὶ τὸ παρὸν ψήφισμα

τῆς Νήσου Σύρας. Στέφανος ὁ Βυζάντιος ὀνομάζει αὐτὴν Ἰωνικὴν νῆσον, ἴσως διότι πρῶτοι οἰκισταὶ αὐτῆς ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν οἱ Ἰῶνες, οἱ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου ἀποικήσαντες ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν εἰς τὰς νήσους καὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν» Σελ. 31.—

τῆς στέψεως τῆς ἱερείας Βερενίκης ἐψηφίσθη περὶ τοὺς ῥωμαῖ-
κοὺς χρόνους, ὡς ἐξάγω ἔκ τινων γραμμάτων ῥωμαῖστὶ γε-
γραμμένων ὡς τὸ C καὶ W. Οὐχ ἤττον τίθεται ἐνταῦθα πρὸς
συμπλήρωσιν τῶν περὶ Βουλῆς καὶ Δήμου.

Ὅ,τι παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς βλέπομεν ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ
τῶν ἐναρέτων καὶ σεβαστῶν ἀνθρώπων, ἤτοι τὴν κατὰταξιν
αὐτῶν εἰς τὸ ἀγιολόγιον ἢ ὀσιολόγιον τῶν θρησκειῶν, τοῦτο
παρ' ἀρχαίοις ἐγένετο ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου διὰ
ψηφισμάτων, στεφόντων δημοτελῶς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἰκα-
νότητα. Διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ψηφισμάτων τούτων ἡ πο-
λιτεία καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαξίως καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀντέμοιβεν καὶ
πρὸς μίμησιν ἄλλους προεχάλει.

Ἱερεῖά τις ἀγνὴ καὶ ἀρετὴν καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῆς ἀξιο-
ζήλευτον ἐπιδείξασα ἐν Σύρῳ, προὐκάλεσε τὸν ἔπαινον τῶν
πολιτῶν καὶ ψήφισμα στέψεως, μονιμοποιηθὲν ἐπὶ μαρμάρου.

Ναὶ μὲν παρ' ἀρχαίοις ὁ κοινωνικὸς τῶν γυναικῶν βίος
περιοριζόμενος ἐντὸς καὶ μόνου τοῦ οἴκου σπανίως ἔδιδεν
ἀφορμὰς πρὸς ἐκτίμησιν καὶ ἐπίδειξιν τῶν ἀρετῶν αὐτῶν,
αἵτινες ἐκρύπτοντο ἐν τῷ γυναικωνίτῃ, ἀλλ' οὐχ ἤττον ἡ ἀρχαία
Ἑλλ. ἱστορία γέμει παραδειγμάτων γυναικείας ἀρετῆς, ἀξίων
ἐπαίνου καὶ μιμήσεως.

Ἡ Συρία αὕτη γυνή, ἣν ἔστεψε χρυσῷ στεφάνῳ ὁ Δῆμος
καὶ ἡ Βουλὴ Συρίων ἐκαλεῖτο Βερενίκη Νικομάχου, σύζυγος
Ἀριστοκλέους τοῦ Ἰσιδώρου. Γυνὴ πλουσιωτάτῃ οὖσα καθ' ὅσον
«ἀφειδῶς ἐκ τῶν ἰδίων ἀρχεῖνῃ γενομένη ἐπετέλεσε καὶ θεοῖς
καὶ ἀνθρώποις ὑπὲρ τῆς πατρίδος», ἀπεκατέστη ἱερεῖα τῆς
Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης, ἀγαθὴ δὲ καὶ εὐσχήμων οὖσα ἐπέ-
συρε τὸν ἔπαινον τοῦ Δήμου καὶ τῆς Βουλῆς· πρὸς πλείονα δὲ
ἐπίδειξιν τῆς εὐνοίας καὶ πρὸς ἔγερσιν τῆς φιλοτιμίας τῶν
ἄλλων γυναικῶν καὶ μίμησιν τοῦ βίου τῆς Βερενίκης «σ τε-
φ α ν ο ῖ ὁ Δ ῆ μ ο ς ὁ Σ υ ρ ῖ ο ν Β ε ρ ε ν ε ῖ κ η ν
χ ρ υ σ ῶ σ τ ε φ ᾶ ν ω ἄ ρ ε τ ῆ ς ἔ ν ε κ α καὶ εὐ-

νοίας τῆς εἰς αὐτήν.» Διότι κατὰ τὰς λαμπρὰς
λέξεις τοῦ ψηφίσματος «πάτριον, εἶνε αὐτῷ, στεφά-
νεϊν τὰς ἀγαθὰς τῶν γυναικῶν».

Ἴδου τὸ ὅλον ψήφισμα ὅπως ἔχει ἐν τῷ μαρμάρῳ:

ΕΔΟ . . . ΗΒΟΥΛΗΚΑΙΤΩΔΗΜΩΠΡΥΤΑΝΕΩΝΓΝΩΜ
ΗΙ
ΕΠΕΙΒΕΡΝΕΙΚΗΝ ΕΙΚΟΜΑΧΟΥΓΥΝΗΔΕΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥ
ΣΤΟΥΕΙΓΙΔΩ
ΡΟΥΑΓΑΘΗΝΤΕΚΑΙΕΥΣΧΗΜΟΝΑΝΤΗΝΑΝΑΣΤΡΟΦΗ
ΝΠΕΠΟΝΤΑΙ
ΕΝΠΑΣΙΝ ΑΡΧΕΙΝΗΤΕ ΓΕΝΟΜΕΝΗΕΚΤΩΝΙΔΙΩΝΑΦΙΔ
ΩΣΕΡΕΤΕ
ΛΕΣΕΝΚΑΙΘΕΟΙΣΚΑΙΑΝΘΡΩΠΟΙΣΥΠΕΡΤΗΣΠΑΤΡΙΔΟ
ΣΕΙΕΡΕΙΑΤΕ
ΚΑΤΑΣΤΑΘΕΙΣΑΤΩΝΟΥΡΑΝΙΩΝΘΕΩΝΔΗΜΗΤΡΟΣΚ
ΑΙΚΟΡΗΣΤΩΝ
ΣΕΜΝΟΤΑΤΩΝΑΓΝΩΣΤΕΚΑΙ ΑΞΙΩΣΤΩΝΘΕΩΝΚΑΙΤ
ΗΣΠΟΛΕΩΣ
ΕΙΕΡΑΤΕΥΣΑΣΑΜΕΤΗΛΛΑΞΕΤΟΝΒΙΟΝΚΑΙΤΕΚΝΟΤΡ
ΟΦΗΣΑΣΑΔΙΑΔΙΑΔΗΔΟΚΕΙΤΗΒΟΥΛΗΚΑΙΤΩΔΗΩ
ΠΡΟΕΠΑΙΝΕΣΑΙΜΕΝΤΗΣΓΥΝΑΙΚΟΣΤΟΝΠΡΟΒΕΒΙΩΚ
ΟΤΑΧΡΟΝΟΝΣΤΕΦΑΝΩΣΑΙΤΕΑΝ
ΤΗΝΧΡΥΣΩΣΤΕΦΑΝΩΠΑΤΡΙΟΝΝΕΣΤΙΝΗΜΕΙΝΣΤ
ΕΦΑΝΟΙΕΤΑΣΑΓΑΘΑΣΤΩΝΓΥΝΑΙΚΩΝΟΔΕΓΡΑΦΩΝ
ΗΜΕΙΝΑΝΑΓΟΡΕΥΣΑΤΩΥΠΟΤΗΝΕΚΚΟΜΙΔΗΝΤΗΣ
ΓΥΝΑΙΚΟΣΟΤΙΣΤΕΦΑΝΟΙΟΔΗΜΟΣΟΣΥΡΙΩΝΒΕΡΝΕΙΚ
ΗΝΝΕΙΚΟΜΑΧΟΥΧΡΥΣΩΣΤΕΦΑΝΩΑΡΕΤΗΣΕΝΕΚΑΚΑΙ
ΕΥΝΟΙΑΣΤΗΣΕΙΣΑΥΤΗΝ

Ἴδου τὸ αὐτὸ ψήφισμα καταλογάδην γεγραμμένον ὅπως γίνῃ εὐανάγνωστον. «Ἐδοξε τῇ βουλῇ καὶ (τῷ) δήμῳ. Πρυτάνεων γνώμη· Ἐπει(δὴ) Βερενείκη Νεικομάχου, γυνὴ δὲ Ἀριστοκλέους τοῦ Εἰσιδώρου, ἀγαθὴν τε καὶ εὐσχήμονα τὴν ἀναστροφὴν πεπόηται ἐν πᾶσιν, ἀρχεῖν τε γενομένη ἐκ τῶν ἰδίων ἀφειδῶς ἐπετέλεσεν καὶ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις ὑπὲρ τῆς πατρίδος. εἰέρειά τε κατασταθεῖσα τῶν οὐρανίων θεῶν Δήμητρος καὶ Κόρης τῶν σεμνοτάτων, ἀγνῶς τε καὶ ἀξίως τῶν θεῶν καὶ τῆς πόλεως εἰερατεύσασα μετήλλαξε τὸν βίον καὶ τεκνοτροφήσασα· δι' ἃ δὴ δοκεῖ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ, προεπαινέσαι μὲν τῆς γυναικὸς τὸν προβεβιωκῶτα χρόνον, στεφανῶσαι τε αὐτὴν χρυσῷ στεφάνῳ· ὃ πάτριόν ἐστιν ἡμεῖν στεφανεῖν τὰς ἀγαθὰς τῶν γυναικῶν, ὁ δὲ γράφων ἡμεῖν ἀναγορευσάτω ὑπὸ τὴν ἐκχομιδὴν τῆς γυναικὸς ὅτι «στεφανοῖ ὁ Δῆμος ὁ Συρίων Βερενείκην Νεικομάχου χρυσῷ στεφάνῳ ἀρε-» τῆς ἕνεκα καὶ εὐνοίας τῆς εἰς αὐτήν.»

Καὶ περὶ τοῦ ψηφίσματος τούτου δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅ,τι καὶ περὶ τοῦ Ὀνησάνδρου, ὅσον ἀφορᾷ τὰ γράμματα καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ γλύπτου. Καὶ τὰ μὲν γράμματα ὑποδηλοῦσιν ἐποχὴν ῥωμαϊκὴν, οἱ δὲ γλύπται ἀμφοτέρων φαίνονται ἀπρόσεκτοι καὶ ἀνορθογράφοι· καθότι πολλοὶ μὲν λέξεις τοῦ ἐτέρου ψηφίσματος εἶνε ἐσφαλμένως γεγραμμένοι, τὰ δὲ ὀνόματα τοῦ ψηφίσματος τῆς Βερενίκης δὲν ἐγράφθησαν ἐν πλήρει ὀρθογραφίᾳ διότι Βερενίκη (μακεδονικῶς ἀντὶ Φερενίκης) ἔπρεπε νὰ γραφῇ, καὶ Νεικομάχου. Ἀλλὰ καὶ περὶ ἀμφοτέρων δύναται τις νὰ εἰκάσῃ εὐλόγως ὅτι τὰ λάθη ταῦτα εἶνε τῶν ὑποδεεστέρων ἐργατῶν τῶν καλλιτεχνικῶν τότε καταστημάτων τῆς Σύρου, ἧς οἱ καλλιτέχναι, ἐὰν κρίνῃ τις αὐτοὺς καὶ ἐξ αὐτῶν μόνων τῶν ἀνακαλυφθέντων μέχρι τοῦδε ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων, δὲν εἶνε ἀνάξιοι λόγου.

Περὶ ἄλλων ψηφισμάτων τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων ἀναγομένων εἰς τὴν καθαρῶς ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ ὑπὲρ Ῥω-

μαίων αὐτοκρατόρων, ὀνομαστί ἀναφερομένων ἐκεῖ ποιήσω λόγον. Ὅτι ἤδη ἀνακεφαλαιῶν λέγω περὶ Βουλῆς καὶ Δήμου Συρίων εἶνε ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς τοῦ πολιτεύματος τούτου καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ τύποι καὶ τὰ πρόσωπα τὰ συγκροτοῦντα τὸ πολιτικὸν μέρος τῆς νήσου εἶχον ἀφομοιωθῇ πρὸς τὰ τῶν Ἀθηναίων ὧν διετέλει κατ' ἀρχὰς μὲν σύμμαχος, κατόπιν δὲ φόρου ὑποτελὴς ἡ Σύρος, ἕως οὗ ἐπελθοῦσα ἡ ῥωμαϊκὴ κατὰκτησις μετερρύθμισε κατὰ τι τὰ πράγματα, διατηρηθέντων οὐχ ἥττον πολλῶν τύπων τοῦ πολιτεύματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Θέατρον Συρίων—Ἀγῶνες—ἑορταί.

Ὅσω τις προβαίνει μελετῶν τὴν ἱστορίαν τῆς μικρᾶς ταύτης τὴν ἑκτασιν νήσου τῆς Ἑλλάδος τοσούτῳ τέρπεται διαβλέπων ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τὴν ὑπάρξιν τῶν συνιστῶντων μίαν πόλιν μεγάλην, πλουσίαν καὶ αὐτοδιοίκητον. Προτέρημα καὶ τοῦτο τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ πολιτεύματος τῶν τότε συμμαχίδων πόλεων, αἵτινες, καὶ ὑποτελεῖς γενόμεναι τοῖς Ἀθηναίοις, διετήρησαν ἐπιτόπιον τινα ἐλευθερίαν, ἔχουσαι πρότυπον τῆς πολιτείας καὶ τοῦ βίου τὰς ἀκμαζούσας τότε Ἀθήνας. Μήπως διὰ τοῦ συστήματος τῆς ἀποκεντρώσεως τῶν δήμων δὲν ἠδύναντο καὶ σήμερον αἱ πόλεις νὰ πλησιάζωσι πρὸς τὴν κατάστασιν ἐκείνην;

Τοιαύτας καὶ παραπλησίας σχέψεις παράγει ἡ μελέτη ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῶν αὐτοδιοικουμένων ἀρχαίων πόλεων. Εἶδομεν ἤδη τὸν ὀργανισμὸν καὶ τοὺς τύπους τῶν ψηφισμάτων τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων. Θέλομεν ἤδη παρατηρήσει ὅτι ἡ μικρὰ τὴν ἑκτασιν Σύρος οὐδενὸς σχεδὸν ὑπελείπετο τῶν

ἄλλων τῆς Ἑλλάδος πόλεων διατηροῦσα καὶ θέατρα καὶ ἀγῶνας, προάγουσα καὶ τὴν καλλιτεχνίαν καὶ τέλος ἐν σμικρῷ ἔχουσα ὅ,τι καὶ αἱ μεγάλαι πόλεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Εἰς τὴν σημερινὴν συνοικίαν τῶν Πέντε Μύλων, πλησίον τῶν φυλακῶν καὶ ἐν τῷ ὑπογείῳ τῆς οἰκίας τοῦ ἡμετέρου συμπολίτου Κυριακοῦ Ἀλεξίου εὐρίσκονται ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου τῶν Συρίων θεάτρου, ἀναγνωριζόμενα ἐκ πρώτης ὄψεως ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸ θέατρον τῶν Συρίων.

Περὶ τούτου ὀλίγας λέξεις ἔγραψαν οἱ πρό τιнос χρόνου, διελθόντες τῆς Σύρου περιηγηταὶ Stark καὶ Conze ἐν διατριβαῖς δημοσιευθείσαις ἐν γερμανικοῖς φύλλοις, μεταφρασθείσαις δὲ ὑπὸ τῆς Κλειοῦς.

Τοῦ θεάτρου τούτου μέρος ἀνεκαλύφθη, ἥτοι τὸ εὐρισκόμενον ἐν τῷ ὑπογείῳ τῆς εἰρημένης οἰκίας· τὸ λοιπὸν τοῦ θεάτρου, ὅπερ ἀναμφιβόλως διατηρεῖται, εἶνε κεκαλυμμένον ὑπὸ τοῦ ἄνω αὐτοῦ διερχομένου δρόμου. Τὸ ἀνακαλυφθὲν καὶ φαινόμενον μέρος τῶν ἐρειπίων παριστᾷ τρεῖς σειρὰς ἐδωλίων, καλῶς διατηρουμένων, καὶ τοσοῦτον μάλιστα, ὥστε ἐπὶ μιᾶς αὐτῶν διακρίνεται καλῶς ἡ λέξις **ARTEMIDWROS**, ὅστις φαίνεται ἦτο ἱερεὺς τις ἢ ἄλλος ἐπίσημος Σύριος, διότι τὸ ἐδώλιόν του εὐρίσκεται ἐπὶ μέρους καταφανοῦς καὶ πλησίον τῆς ὀρχήστρας, ἔνθα γνωρίζομεν ὅτι ἔκειντο τὰ ἐδώλια τῶν ἱερέων, ὡς δῆλον ἐκ τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν ἐδωλίων τοῦ ἐν Ἀθήναις Διονυσιακοῦ θεάτρου.

Μέρος τῆς ὀρχήστρας εἶνε καταφανές· τὸ λοιπὸν καλύπτεται ὑπὸ τε τῶν θεμελίων τοῦ οἴκου καὶ τοῦ ἄνωθεν δρόμου. Ἐν γένει δ' εἰπεῖν ἡ κατασκευὴ τοῦ θεάτρου τούτου φαίνεται ὁμοιάζουσα τῇ τῶν Ἀθηναϊκῶν θεάτρων. «Πάντα τὰ ἐν Ἑλλάδι θέατρα, λέγει ὁ Smith ἐν τῷ ἀρίστῳ αὐτοῦ ἀρχαιολογικῷ λεξικῷ, ἦσαν πιθανῶς ὠκοδομημένα κατὰ τὸν τύπον τοῦ ἐν Ἀθήναις, καὶ πλὴν ὀλίγων παραλλαγῶν καὶ τροποποιήσεων ὁμοιάζον πάντα ἀλλήλοις κατὰ τὰ κυριώτερα μέρη, ὡς φαίνεται ἐν τοῖς

πολυαριθμοὶς ἐρειπίοις θεάτρων διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, Ἀσίας τῆς μικρᾶς καὶ τῆς Σικελίας, ὧν τινὰ ἦσαν παμμεγέθη» (1). Κατωτέρω δὲ παρατίθουσιν:

« Ἡ κατασκευὴ τῶν Ἑλληνικῶν θεάτρων ἐγένετο ὑπόθεσις πολλῶν ἐρευνῶν καὶ συζητήσεων κατὰ τοὺς νῦν χρόνους. Οἱ κράτιστοι τῶν συγγραφέων συμφωνοῦσιν ὥς πρὸς τὰ ἀπαρτίζοντα τὸ θέατρον μεγάλα τμήματα· τὰ καθέκαστα ὅμως αὐτῶν ἐν πολλοῖς κατ' εἰκασίαν φέρονται. Τὸ Ἀθήνησι θέατρον, ὡς καὶ πάντα τὰ Ἑλληνικὰ διετίθεντο οὕτως ὥστε ὁ τόπος τῶν θεατῶν ν' ἀποτελῇ τὸ ὑψηλότερον, ἥτοι τὸ βορειοδυτικὸν μέρος, ἡ δὲ σκηνὴ καὶ πᾶν ὅ,τι ἀνῆκεν αὐτῇ, τὸ μεσημβρινοανατολικόν· ἐν μέσῳ δὲ τῶν δύο τούτων μερῶν ἦν ἡ ὀρχήστρα» (2).

Αἱ παρατηρήσεις αὗται τοῦ διασήμεου τούτου ἀρχαιολόγου δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ εἰς τὸ ἐν Σύρῳ θέατρον.

Ἐπὶ τοῦ μέρους τοῦ ἀνακαλυφθέντος θεάτρου, τοῦ ἰδίως λεγομένου *θεάτρου*, ἥτοι τοῦ μέρους τῶν θεατῶν, δὲν φαίνεται τι *διάζωμα* ἢ *κατατομή*· ἐὰν ὅμως ἐγίνοντο ἀνασκαφαὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ ἀνευρίσκοντο καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῶν ἐδωλίων καὶ τῆς ὀρχήστρας. Εἰκάζω δὲ τοῦτο ἐκ τῆς καλῆς καταστάσεως, εἰς ἣν εὐρέθησαν τὰ μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντα. Πιθανὸν μάλιστα καὶ ὀλίγα βήματα μακρὰν τοῦ ὑπογείου τῆς εἰρημένης οἰκίας νὰ εὐρεθῶσι τὰ ἐρείπια τῆς σκηνῆς. Ἐὰν δὲν εὐρεθῶσι τοιαῦτα, οὔτε τὸ λοιπὸν μέρος τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν ἐδωλίων, δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὰ ἀνευρεθέντα παρὰ τὸ Παντοπωλεῖον καμπύλα τετράγωνα μάρμαρα μετὰ βαθμίδος μαρμαρίνης, τὰ σήμερον ἐκτεθειμένα ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ σημερινοῦ θεάτρου, εἰν' ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, πρῶτον διότι ἀνευρέθησαν οὐ πολὺ μακρὰν τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, καὶ δεύτερον διότι ὁ

(1) Smith. Ἀρχαιολ. Δεξ. μετάφρ. Πανταζῆ σελ. 403.

(2) Αὐτόθι.

σχηματισμός αὐτῶν εἶνε προσφυστάτος πρὸς ἀποτελέσιν μικροῦ μέρους τῆς ὀρχήστρας μετὰ τῆς σχετικῆς πρώτης σειρᾶς τῶν ἐδωλίων. Ἀλλὰ τὰ ἐρείπια ταῦτα, τὰ κείμενα ἔξωθεν τοῦ σημερινοῦ θεάτρου, κατὰ τινα γνώμην ἀπετέλουν μέρος ἀρχαίου βαλανείου κειμένου ὅπου ἀκριβῶς τὸ σημερινὸν Παντοπωλεῖον, διότι ἐγειρομένου αὐτοῦ εὐρέθησαν ἐν τῷ μέρει τῶν θεμελίων του. Ἴσως εἰς τινὰς φανῇ ἀπίθανον ὅτι τὰ ἐρείπια ταῦτα ἐχρησίμευσαν εἰς τι ἀρχαῖον βαλανεῖον, ὅπερ ἀναμφιβόλως δὲν ἦτο μικρᾶς ἐκτάσεως, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν προκειμένων ἐρειπίων· ἀλλὰ θέλομεν ἰδεῖ ἐν τῷ ἀρμοδίῳ τόπῳ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον βαλανεῖα μεγάλης ἐκτάσεως καὶ καλλίστης τέχνης καὶ καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἡ Σύρος εἶχε πολλὰ οἰκοδομήματα καλῆς τέχνης καὶ πολλῆς ἀξίας.

Τὸ ζήτημα τοῦτο περὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ βαλανείου, ἐὰν δηλαδὴ ταῦτα ἀνῆκον εἰς βαλανεῖον ἢ ἦσαν συνέχεια τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου θεάτρου διασκορπισθέντα μέχρι τῆς θέσεως τοῦ Παντοπωλείου ἤθελεν εἰσθε λελυμένον ἐὰν ἐγίνοντο ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ μέρει τοῦ θεάτρου· διότι θὰ ἐγίνετο γνωστὸν ἐὰν σώζονται ἐν τῷ μὴ ἀνασκαφέντι ἔτι θεάτρῳ τὰ λοιπὰ ἐρείπια τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ἐδωλίων· ἄλλως, ἐὰν περιμένῃ τις νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα μόνον ἐκ τῆς θέας τῶν ἐρειπίων τῶν ἔξωθεν τοῦ σημερινοῦ θεάτρου θὰ εὕρῃ τινὰς δυσκολίας καὶ ἴσως δὲν φθάσῃ εἰς τέρμα ἀλάνθαστον.

Δὲν ἔχω νὰ προσθέσω τι εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἀνακαλυφθέντων μέχρι τοῦδε ἐρειπίων τοῦ θεάτρου, διότι τόσα μόνον παρέχει συμπεράσματα τὸ μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθὲν (1). Αἱ

(1) Δύναται τις νὰ ἴδῃ πληροφορίας περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν θεάτρων καὶ ἐντεῦθεν νὰ εἰκάσῃ διὰ τὸ ἐν Σύρῳ ἐν Smith ἀρχαιολ. λεξικῷ μεταφρ. Παντ. σελ. 406 καὶ τὰς αὐτόθι παραπ.— Muller Hist. of Grek. St. i. p. 299 ἀγγλ. μετ.— Donalson, The Theatre of the Greeks— J. Chr. Genelli das Theater zu Athen, hinsicht-

φαινόμεναι σειραὶ τῶν ἐδωλίων ἦσαν προωρισμέναι διὰ τοὺς πρῶτους τῆς πόλεως πολίτας καὶ ἱερεῖς· ἐνὸς δὲ τὸ ὄνομα διεσώζεται, τὸ τοῦ **ARTEMIDOROU** (1). Τὰ ὑπὲρ ταύτας ἐδώλια ἐχρησίμευον διὰ τοὺς βουλευτάς, τὰ παρακείμενα διὰ τοὺς ἐφήβους καὶ τὰ ἐπίλοιπα διὰ τὸν δῆμον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν περὶ Ἀθηναϊκῶν θεάτρων καὶ θεατῶν εἰδήσεων (2).

Ποία ἡ ἐποχὴ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἐν Σύρῳ θεάτρου; Ἰδοὺ ζήτημα, εἰς οὗ τὴν λύσιν οὐδεμία ἄλλη βοήθεια προσφέρεται εἰμὴ ἡ ἐκ τῆς θέας τῶν ἐρειπίων. Βεβαίως τὸ θέατρον ἀνηγέρθη πολὺ μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις ἰδρυσιν θεάτρου μαρμαρίνου· τοιοῦτο δὲ μόλις ἀπεπερατώθη ἐν Ἀθήναις τῷ 340 Π. Χ. Ὡστε τὰ θεάτρα τῶν πόλεων τὰ ὅποια ἐσχηματίζοντο κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἀνεφάνη καὶ ἐτελειοποιήθη τὸ δρᾶμα καὶ ἡ θεατρικὴ ἀρχιτεκτονικὴ εἶνε μεταγενέστερα τοῦ τετάρτου Π. Χ. αἰῶνος.

Καίτοι ἤχιστα ἀρχαιολόγος, τολμῶ νὰ εἰκάσω, κρίνων ἐκ τε τῆς καταστάσεως τῶν ἐρειπίων καὶ ἐκ γενικωτέρων εἰδήσεων περὶ Σύρου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτι τὸ θέατρον τοῦτο ἀνηγέρθη κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὅτε ἡ Σύρος μὴ εὐροῦσα δυσκολίας ἢ μᾶλλον μὴ ἔχουσα τὴν δύναμιν ν' ἀντισταθῇ τῷ Ῥωμαϊκῷ χειμάρρῳ, προσεφέρετο φιλικῶς τῇ Ῥώμῃ καὶ μεταξὺ

lich auf Architectur, Scenerie und Darstellungs Kunst überhaupt Berlin 8 vo.— G. G. W. Schneider, Das Attische Theater nesezum bessern Verstehen der Griech Dramatiker— Stieglitz Archäologie der Baukunst, der Griech. und Römer— Ferrara, Storia e descrip. de princip. Teatri ant. e moderni κλπ.

(1) Πολυδ. Δ. 121. Η. 133. Σχολ. Ἀριστ. Ἰππεῖς 572— Smith ἐνθ' ἄνωτέρω.

(2) Παράβ. Ποικ. Ἰστ. Αἰλιαν. Β. 13.— Δημοσθ. κατὰ Μειδ. 572— Smith, αὐτόθι— κλπ.

τῶν πρώτων ἔκοψε νομίσματα πρὸς τιμὴν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, ἐψήφισε κολακευτικώτατα ὑπὲρ αὐτῶν ψηφίσματα καὶ ἀνδριάντας πρὸς αὐτοὺς ἀνήγειρεν, ὧν εἷς ὁ τοῦ Ἀδριανοῦ ἐσώζετο μέχρι τῶν νέων αἰώνων, ὑψούμενος ἐν τῷ λόφῳ τῆς σημερινῆς ἐκκλησίας τῆς Κοιμήσεως.

Εὐτυχῶς περιεσώθη καὶ εἰδησίς τις περὶ ἀγῶνος τραγωδιῶν ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ, ἀναφερομένη ἐν τῷ ψηφίσματι τοῦ Ὀνησάνδρου διὰ τῶν λέξεων « ἀ ν α γ ο ρ ε ὑ ε ι ν . . . τ ῷ ἄ γ ῶ ν ι τ ῶ ν τ ρ α γ ῳ δ ι ῶ ν ». Τὸ δημοσιεῦθεν ἤδη ψήφισμα τοῦ Ὀνησάνδρου δίδει ἡρᾶν νύξεις τινας ὅτι ἐδίδοντο ἐν Σύρῳ, ἐκτὸς τῶν θεατρικῶν παραστάσεων, καὶ θεάματα καὶ ἐτελοῦντο ἀγῶνες, ἰδίως κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Διονύσου, τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Ἡρακλέους, περὶ ὧν παρακατιῶν γενήσεται λόγος. Ἐκτὸς τῶν θεατρικῶν παραστάσεων δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ ἐν Σύρῳ θέατρον ἐχρησίμευεν καὶ ὡς τόπος τῆς συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων· διότι καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ Smith μετὰ πληθύος ἄλλων ἀρχαιολόγων, τοιαῦτα οἰκοδομήματα ἐχρησίμευον καὶ εἰς ἄλλα δημόσια θεάματα, «Οὕτως καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις ὑπῆρχον κατὰ νεωτέρους χρόνους παρεκτὸς τοῦ ἐν Αἰναιῷ θεάτρου καὶ δύο ἄλλα, τό τε Ἀγρίππιον καὶ τὸ ἐπὶ Ῥηγίλλῃ θέατρον, ἅτινα δὲν ἦσαν πρὸς δραμάτων διδασκαλίαν, ἀλλὰ τόποι ἐν οἷς οἱ σοφισταὶ ἀπήγγελλον τοὺς λόγους αὐτῶν». Ἐν Σπάρτῃ ὑπῆρχε θέατρον ἐκ λίθου λευκοῦ, ἐν ᾧ συνήγετο εἰς ἐκκλησίαν ὁ ἄνθρωπος, εἰσῆρχοντο χοροὶ νεανίσκων καὶ ἄλλα τοιαῦτα» (1).

Ἐκ τούτου εἰκάζω ὅτι καὶ ἡ στέψις τοῦ Ὀνησάνδρου καὶ ἡ τῆς Βερενίκης καὶ πάντα τὰ ὑπὲρ Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ψηφίσματα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων ἐψηφίσθησαν ἐν αὐτῷ τῷ θεάτρῳ, ὅτι αὐτόθι ἀνεκήρυσσεν κατ' ἔτος ὁ κήρυξ τὴν στέψιν, κατὰ τὰς λέξεις τοῦ ψηφίσματος τοῦ Ὀνησάνδρου.

(1) Παράβ. τὰς προηγουμένας παραπομπάς.

Ὁ ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ ἄγων τῶν τραγωδιῶν ἐτελείτο κατ' ἔτος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ εἰρημένου ψηφίσματος. Οὐδεμία ὁμῶς μαρτυρία ὑπάρχει περὶ ποιητοῦ Συρίου, ἢ ἡθοιοιοῦ ἢ διδαχθέντος δράματος. Εἰκάζεται δὲ ὅτι δραματικοὶ θίασοι διερχόμενοι ἔδιδον τοιαύτας παραστάσεις, διότι μονίμως δὲν πιστεύω νὰ ἔμενον δραματικοὶ θίασοι ἐνταῦθα ἢ νὰ ἐδιδάσκοντο δράματα Συρίων ποιητῶν, ἢ ἂν ὑπῆρχον ἐνταῦθα ἡθοιοιοὶ ἢ ποιηταί, μένοντες πάντοτε ἐν Σύρῳ, πιθανῶς ἦσαν μικροῦ λόγου ἄξιοι, διότι ἄλλως θὰ ἐμνημονεύοντό που Σύριοι ποιηταὶ ἢ ἡθοιοιοί.

Καὶ ἡ πομπὴ τῶν Ἑρακλείων καὶ ἡ λαμπαδοδρομία τῶν Δημητρείων ἐνδεχόμενον νὰ ἐλάβανον χώραν ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ ἢ περίξ αὐτοῦ· καθ' ὅσον τὸ θέατρον ἔκειτο εἰς τὸ κεντρικώτερον μέρος τῆς ἀρχαίας πόλεως· ἴσως δὲ καὶ τὸ ἐπιφανέστατον, καθ' ὃ ἀναφέρεται ἐν τῷ ψηφίσματι ὁ τόπος, ἐν τῷ ἔμελλε νὰ στηθῇ ἡ στήλη τοῦ ψηφίσματος.

Καὶ ὁ μὲν ἄγων τῆς λαμπάδος τῶν Δημητρείων ἦτο ἑορτὴ ἐνιαυσία καθιερωθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν ἔτει 307 Π. Χ. πρὸς τιμὴν Δημητρίου τοῦ πολιορκητοῦ. « Ἦγετο δὲ, λέγει ὁ Smith, ἡ ἑορτὴ ἐνιαυσίως μηνὸς Μουνυχιῶνος καὶ τούτου μὲν τὸ ὄνομα μετέβαλον εἰς Δημητριῶνα, τῆς δὲ ἑορτῆς τὴν ἡμέραν ὠνόμασαν Δημητριάδα· ἐχειροτόνουν ἐτησίως ἱερέα ἐπιμελούμενον τῆς τε δημοτελοῦς πομπῆς καὶ τῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τελουμένων θυσιῶν καὶ ἀγώνων (1). Ὅπως δὲ μᾶλλον οἱ Ἀθηναῖοι τὸν νέον θεὸν τιμήσωσι μετωνόμασαν Δημήτρια τὰ παρ' αὐτοῖς Διονύσια, ἅτε φιλοῦντος τοῦ νέου ἡγεμονόπαιδος ἀκούειν ἑαυτὸν τῷ Διονύσῳ παραβαλλόμενον. Τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου μνημονευόμενα Δημήτρια ἦσαν τὰ Διονύσια » (2).

(1) Διόδ. Σικελ. Κ. 46.— Πλουτ. Δημήτ. 10, 46.

(2) W. Smith ἐν ἀρχ. λεξ. μετὰφ. Πανταζ. λέξ. λαμπαδοδρομία.

Καὶ τοῦτο ἐτέρα ἀπόδειξις ὅτι ἡ Σύρος ἐπροθυμοποιεῖτο νὰ μιμηθῇ καθ' ὅλα τὴν μητρόπολιν τῆς ἰωνικῆς φυλῆς, τὰς Ἀθήνας, καθ' ὅσον καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν προστατῶν ἐκείνης θεῶν καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ἐορτὰς παρέλαβεν ὁμοιοτύπως.

Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἐορτὴν τῶν Δημητρείων ἐτελεῖτο καὶ ἐν Σύρῳ ἀγὼν λαμπάδ ο ς, ἡ λαμπαδοφορία, ἡ λαμπαδοδρομία, ἡ λαμπαδοῦχος ἀγὼν ἡ ἀπλῶς λαμπάς. Τὸ ὑπὲρ Ὀνησιάνδρου ψήφισμα τῶν Συρίων ἀναφέρει τὸν ἀγῶνα διὰ τῆς τελευταίας ὀνομασίας (1).

(1) Ὁ ἀγὼν οὗτος ἦτο κατ' ἀρχὰς τῶν Ἀθηναίων, κατόπιν ἐγένετο κοινὸς καὶ εἰς ἄλλας πόλεις. Ἐκ τῶν πέντε Ἀθηναϊκῶν λαμπαδοφοριῶν αἱ τρεῖς ἀνάγουν τὴν σύστασιν των εἰς χρόνους ἀγνώστους, μία εἰσῆχθη ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης καὶ ἡ τελευταία ἐπὶ Σωκράτους.

Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἀγῶνος τούτου καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ιδρύσεώς του ἐρίζουσιν οἱ φιλόλογοι, μὲ ὅλας τὰς περὶ αὐτῶν εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων (ἴδε Smith ἐν λ. καὶ παραβ. τὰς αὐτόθι. Ἡροδ. Η. 98 — Πλατ. ἐν Νομ. 776 — Auctor, ad Herenn. iv 46 — Boeckh. jnscrip. ἀρ. 243, 244 — Ἀριστ. Σφῆκ. 1203 — Βατραχ. 1085 — Welck. Aeschylische Trilogie p. 121. — C r e u z e r Symbolique, vol. ii p. 752 764 γαλ. μετ. — Muller. Mineva Polias p. 5 — Broensted, Voyages, vol ii p. 286 ἐν σ. 2). Ἐνταῦθα ἀρκοῦμαι ν' ἀναφέρω τὸ ἐκ τῆς φιλολογικῆς ταύτης διαμάχης συμπέρασμα τοῦ ἀρχαιολόγου Smith, ἵνα τὸ σχετίσω μέ τι σχετικώτατον πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Πανὸς ἐν Σύρῳ «Ἡ ἀρχὴ τῶν ἀγῶνων τούτων, γράφει ὁ W. Smith, νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Προμηθέως. Τὸ φέρειν ἄσβεστον πῦρ ἀπὸ τοῦ Κεραμικοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐστὶ ζῶηρον σύμβολον τῆς ἐπιδαψιλευθείσης τῷ ἀνθρώπῳ εὐεργεσίας ὑπὸ τοῦ Τιτάνος, ὅστις ἔδωκε πῦρ τοῖς θνητοῖς ἐκ τῆς κατοικίας τῶν θεῶν,

κλέψας ἀκαμάτοιο πυρὸς τηλέσκοπον αὐγὴν
ἐν κοίλῳ νάρθηκι (Ἡσίοδ. — Θεογ. 566).

Ὀλίγα θέλω προσθέσει περὶ τῆς ἐτέρας ἐορτῆς ἣτις ἐτελεῖτο ἐν Σύρῳ καὶ ἣτις ἀναφέρεται ἐν τῷ ψηφίσματι διὰ τῶν λέξεων **ΗΡΑΚΛΕΙΩΝ ΤΗ ΠΟΜΠΗ**. Αἱ λέξεις αὗται εἶνε αἱ μόναι ὑπάρχουσαι περὶ λατρείας τοῦ Ἡρακλέους ἐν Σύρῳ· ἄλλ' ἐκ μόνων αὐτῶν δὲν δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἄλλο τι εἰμὴ ὅτι κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἡρακλέους ἐτελεῖτο ἐν Σύρῳ πομπή τις πανηγυρικὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους, θεωρουμένη ἐπίσημος καὶ

Ἀλλὰ ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν δόντα τὸ πῦρ μετηνέχθη πρὸς τοὺς ὀλυμπίους θεοὺς τοὺς ἐπιστατοῦντας τῆς χρήσεως αὐτοῦ, δηλ. τὸν Ἡφαίστον, ὅστις ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὴν δι' αὐτοῦ χώνευσιν καὶ τύπωσιν τῶν μετάλλων, καὶ τὴν Ἀθηνᾶν, ἣτις ἐφήρμοσεν αὐτὸ εἰς ὅλον τὸν κύκλον τῶν χρησίμων καὶ κοσμητικῶν τεχνῶν. Τοῖς τρισὶν οὖν τούτοις θεοῖς, οἷον προστάταις τοῦ πυρὸς ἐγένοντο κατὰ πρῶτον ἱεροὶ οἱ λαμπαδοῦχοι ἄγῶνες. Ὡς ἐκ τοῦ τόπου δὲ εἰς ὃν ἐγένοντο— τοῦ Κεραμεικοῦ— κλίνομεν νὰ παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ Βελκέρου (Welek. Aechyliscte Trilogie p. 321.) δηλ. ὅτι οἱ κεραμεῖς ἐσύστησαν τὴν λαμπαδοφορίαν. Ἡ Ἀθηνᾶ (ὡς μαθάνομεν ἐκ τοῦ ἐπιθέτου αὐτῆς *Κεραμῆς*) ἦν ἡ προστάτις αὐτῶν· τίνες ἄρα εἶναι μᾶλλον εὐγνώμονες διὰ τὸ δῶρον καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ πυρός; Ἡ κεραμευτικὴ ἦν πάντως ἐκ τῶν πρώτων ὑπηρετικῶν τῆς προόδου τῆς βιομηχανίας τεχνῶν. Μεταγενέστερον ἢ αὐτὴ τιμὴ προσεφέρετο πᾶσι τοῖς ὁπωσδήποτε σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὸ πῦρ θεοῖς, οἷον τῷ *Παρι* εἰς ὃν ἐτήρουν διηνεκὲς πῦρ ἐν τῷ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν ἄντρον αὐτοῦ, καὶ δὲ ὠνομάζετο ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων *Φαρήτης*, ὑπὸ δὲ τῶν Ῥωμαίων *Lucidus*» (W. Smith ἐν μετ. ἐλ.).

Ὡς γνωρίζομεν δὲ ὁ Πάν ἦτο ὁ προστάτης τῶν Συρίων κατ' ἀρχάς καὶ αὐτῷ τὴν ἀπεικόνισιν φέρουσι τινὰ ἀρχαῖα τῆς Σύρου νομίσματα.

Συνδυάζων τὰς ὁρθὰς ταύτας κρίσεις τοῦ διασήμεου ἀρχαιολόγου, καθ' ἃς καὶ εἰς ἐορτὰς τοῦ Πανὸς ἐτελοῦντο λαμπαδοφορίαι, μετὰ τὴν λατρείαν τοῦ Πανὸς ἐν Σύρῳ, εἰκάζω ὅτι λαμπαδοῦχοι ἄγῶνες πιθανῶς ἐτελοῦντο ἐν Σύρῳ καὶ πρὸ τῶν Δημητριάδων παλαιάτατα ἤδη. Φαίνεται δὲ ὅτι αἱ λαμπαδοφορίαι αὗται μεταγενέστερον ἐγένοντο τακτικώτεροι

δημοτελής· διότι ἐν ταύτῃ ἔμελλεν ὁ κήρυξ, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ψηφίσματος τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων, νὰ ἐκφωνῇ τὸ ψήφισμα τῆς στέψεως τοῦ Ὀνησιάνδρου.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐνταῦθα περὶ τε τοῦ θεάτρου καὶ τῶν ἀγώνων, τῶν ἐν Σύρῳ τελουμένων, νῦν δὲ ἴδωμεν ἐν ὀλίγοις ὁποῖα ἡ κατάστασις τῆς καλλιτεχνίας καὶ ἐπιγραφικῆς ἐν Σύρῳ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ ἰδίως κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Νύξεις τινὲς περὶ Συρίων καλλιτεχνῶν

Ἐπὶ τῶν προδημοσιευθεισῶν ἐπιγραφῶν καὶ ψηφισμάτων παρετήρησα ὅτι τὰ γράμματα δὲν δηλοῦσι γλύπτας μεγάλης ἱκανότητος καὶ ὀρθογράφους· τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ ἐπε-

καὶ ἐπισημότεραι κατὰ μίμησιν τῶν Ἀθηναϊκῶν λαμπαδοφοριῶν καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Δημητρίων, ὡς ἐκ τοῦ ψηφίσματος τῶν Συρίων ἐξάγεται. Ὁ ἀγὼν οὗτος ἐτελεῖτο καὶ μὲ ἵππους πολλάκις καὶ ἐν νυκτί. Ὁ γυμνασίαρχος προσεγύμναζε τοὺς παρασκευαζομένους καὶ ἐχορήγει βαρυτάτας δαπάνας, ἐφ' ᾧ ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἐτάσσετο μετὰ τῶν χορηγῶν καὶ τριαρχιῶν, ὡς λέγει ὁ Ἰσαῖος δαπανήσας 12 μνᾶς ὡς γυμνασίαρχος (Φιλοκτ. κλήρ. σ. 62, 20). Κατὰ τινὰς ἀσκοποῦς τῶν ἀγωνιζομένων ἦτο νὰ φέρωσι τὴν λαμπάδα καιομένην κατὰ τὸ διάστημα, ὃ διέτρεχεν ἕκαστος καὶ ἐστεροῦντο τῆς τιμῆς τοῦ ἀγῶνος ἐκεῖνοι εἰς ὧν τὰς χεῖρας ἐσβενεν» (W Smith ἐν λ.). Οἱ τρέχοντες ἐτάσσοντο κατὰ στίχους, καὶ οἱ γυμνασίαρχοι ἐξελέγοντο εἰς ἐξ ἑκάστης φυλῆς». (W Smith ἐν λ.). Πλείονες λεπτομέρειαι δὲν εἶνε ἀναγκαῖαι ἐνταῦθα, ἀρκεῖ δὲ ὅτι ἐγνωρίσαμεν τινα περὶ τῆς ἐορτῆς ταύτης τῶν Δημητρίων καὶ τῆς λαμπαδοφορίας ἐν Σύρῳ.

κτανθῇ καὶ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων, ὧν οὐχὶ ὀλίγα ἀνευρέθησαν μέχρι τοῦδε ὡς καὶ ἐκ τῶν τμημάτων πολλῶν ἀγαλμάτων, ὧν τινα εἶνε ἔργα τέχνης καλῆς.

Ὅτι καὶ ἂν εἴπω περὶ γλυπτικῆς καὶ ἐπιγραφῶν θέλει εἶσθε περιωρισμένον ἐντὸς τῶν παρκτηρήσεων, ἃς μόνῃ ἢ θεᾷ τῶν ἀντικειμένων τούτων παράγει· διότι εἰδήσεις περὶ γλυπτῶν Συρίων ὀνομαστὶ ἀναφερομένων δὲν ἔχω νὰ προσάξω.

Ἐν τῶν καλῆς τέχνης ἀναγλύφων εἶνε τὸ τῆς Νικοκράτης, εὑρεθὲν καὶ κατατεθὲν πρὸ ἐτῶν τινῶν ἐν τῷ κήπῳ τῷ κατὰ τὴν Ποσειδονίαν ὁδὸν, ἀνήκοντι πρὶν τῷ Κυρ. I. Παλαιολόγῳ. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο παριστᾷ ἄνδρα ὄρθιον καὶ παιδίον παρ' αὐτῷ. Πέριξ δύο χίονες ἰωνικοῦ ρυθμοῦ περιβάλλουσι τὸ ὄλον τοῦ ἀναγλύφου· ἔχουσι δὲ μέχρι τοῦ μέσου ῥαβδώσεις. Ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ τι, ὡς διπλοῦν δόρυ, τὸ δὲ παιδίον καλᾶθους. Τοῦ παιδίου τὸ πρόσωπον εἶν' ἐφθαρμένον. Κάτωθεν δὲ τοῦ ἀναγλύφου ὑπάρχει τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα διὰ γραμμάτων καλῆς τέχνης (1).

ΝΕΙΚΟΚΡΑΤΗ ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΥ

ΚΑΙ ΠΩΛΛΗΣ ΥΙΕ ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ.

Ἐτερον τμήμα ἀγάλματος ἢ μᾶλλον προτομὴ ἀνδρὸς, ὃν ὑπολαμβάνουσιν τινες ὡς τὸν Φερεκύδην, εἶνε τέχνης καλῆς. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ προτομὴ αὕτη πρὸ χρόνων πολλῶν μετηνέχθη ἀλλαχοῦ, μόλις διασωθείσης τῆς περιγραφῆς του παρὰ τῷ Abbé De la Rocca (2), ὅστις λέγει ὅτι παρίστα ἄνδρα φιλόσοφον ὠραιοτάτης φυσιογνωμίας καὶ μεγαλοπρεποῦς ὕφους.

Καλῆς ἐπ' ἴσης τέχνης ἦσαν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀνα-

(1) Πανδ. Τομ. ΙΣΤ. σελ. 537.

(2) Abbé De la Rocca tr. com. sur les ab. Tom. I. ch. III.—
Παράβ. καὶ σελ. 153 τῆς παρ. ἱστορίας.

καλύψαντος αὐτά, τὰ ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Ἀγίας Ἀννης εὑρεθέντα τμήματα ἀγαλμάτων (1).

Ἐπίσης ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἀδριανοῦ ὁ ἐστημένος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν τῷ ὑψώματι τῆς Κοιμήσεως (παρὰ τὴν πλατεῖαν τῶν Ψαρριανῶν) ἦτο ἄξιος λόγου, ἀφ' οὗ ἡ θάσις μόνον αὐτοῦ ἐχρησίμευεν ὡς θάσις κολυμβήθρας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους· ἐπ' ἴσης καὶ ἄλλα λείψανα ἀρχιτεκτονικά (2).

Καὶ αἱ ἐξῆς ἐπιγραφαί, περὶ ὧν ἐν οἰκείῳ τόπῳ, γενήσεται ὁ προσήκων λόγος, δηλοῦσι γλύπτῃν ἐπιγραφῶν καὶ ἀναγλύφων τῆς καθαρᾶς ἐλληνικῆς ἐποχῆς καὶ τέχνης.

ΝΟΥΕΠΙΕΛΠΤΟΝΕΗΝΚΑΛΛΟΣΤΕΝΟΟΣΤΕ
 ΟΞΗΝΟΡΕΗΤΕΞΑΕΤΟΥΣΒΡΕΦΕΟΣ
 ΑΤΕΥΞΟΝΤΙΚΤΕΓΥΝΗΚΑΛΗΤΕΚΑΙΕΞΘΛΗ
 ΙΑΙΔΟΙΗΝΙΚΟΚΡΑΤΕΥΣΑΑΛΟΧΟΣ
 ΚΛΕΟΣΕΥΡΥΠΑΝΕΛΛΗΣΙΝΤΕΚΑΙΑΥΤΟΙΣ
 ΔΑΙΞΟΦΙΗΞΕΙΝΕΚΕΝΗΔΑΡΕΤΗΣ
 ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΚΛΥΤΗΣΑΛΟΧΟΙΟΠΑΡΟΧΘΑΙΣ
 ΔΡΟΥΠΟΤΑΜΟΥΚΑΛΛΙΝΑΟΥΧΘΑΜΑΛΑΙΣ
 ΚΕΝΑΡΠΛΑΣΕΡΙΟΥΝΙΟΣΕΥΒΟΥΛΗΙ
 ΑΘΥΡΜΑΦΕΡΕΝΦΕΡΞΕΦΟΝΗΤΑΛΟΧΩΙ
 ΑΧΟΣΛΕΙΠΩΝΠΑ . . ΛΩΜΕΓΑΚΥΔΕΙΦΩΤΙ
 ΩΠΑΤΡΑΙΞΤΗΛΕΓΟΝΕΥΞΙΦΙΛΟΙΣ

(1) Ἴδε σελ. 140 τῆς παρ. ἱστ.

(2) Tournefort rel. lettr. VIII.

ΕΝΘΑΔΕΤΗΝΙΕΡΑΝΚ
 ΑΜΠΕΛΙΟΝΛΟΗ
 ΜΟΥΞΑΙΟΞΦΙΛΟΠΑΤΡΙ
 ΑΙΝΟΠΑΘΗΣΠΑΥΛΕΙΝΑΤΕΙΑΛΙ
 ΚΑΛΗΝΗΔΑΓΑΘΗΝΚΑΙΜΕΙΛΙΧΟΝ
 ΗΔΕ ΟΥΔΗ
 ΜΟΥΝΟΛΕΧΗΠΡΟΤΕΡΑΙΞΕΗΑΡΙΘ
 ΜΙΟΝΗΡΩΣ
 ΟΥΝΕΚΑΔΗΞΟΦΙΗΤΕΞΑΟΦΡΟΣΥΝ
 ΗΤΕΙ
 ΠΟΥΛΥΤΙΠΑΣΑΩΝΠΡΟΦΕΡΕΞΤΑΤΗ
 ΕΞΚΕΝ
 ΚΑΙΔΑΥΤΗΠΑΤΡΗΜΙΝΥΠΕΙΡΟΧΑΚ
 ΔΑΙΝΟΥ
 ΓΑΣΑΑΜΑΜΥΡΟΜΔΝΗΤΕΤΑΦΟΙΞΕΝΕΘΗΚΑΤ . . .

Πρὸς τούτοις σημειῶ ἐνταῦθα, ἀπλῶς ὅπως δώσω νύξιν
 τινα τῆς ἐν Σύρῳ τέχνης καὶ ἀρχιτεκτονικῆς, ὅτι τὸ πρὸ τινων
 ἡμερῶν ἀνακαλυφθὲν ἐν Φοίνικι τῶν Ποσειδείων ψηφιδω-
 τὸν ἀποκαλύπτει ἡμῖν καὶ ἐνταῦθα τὴν ἀκμὴν τῆς τέχνης τῶν μω-
 σαϊκῶν ἢ ψηφιδωτῶν. Εἰς ταῦτα, ἃ συντόμως διεξέρχομαι ἐν-
 ταῦθα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ θεάτρου καὶ καλλιτεχνίας,
 ἂν προστεθῇ καὶ ἡ πληθὺς τῶν τμημάτων ἀναγλύφων καὶ
 ἀγαλμάτων, ὧν τινα μὲν ἐν τῷ ἐνταῦθα Μουσεῖῳ τοῦ Γυ-
 μνασίου, τινὰ δὲ ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις μουσεῖῳ εἰσὶ κατατεθει-
 μένα, ἔχομεν συμπέρασμά τι εὐχάριστον περὶ τῶν ἐν Σύρῳ
 καλλιτεχνῶν κατὰ τε τὴν καθαρῶς ἐλληνικὴν ἐποχὴν καὶ κατὰ
 τὴν ῥωμαϊκὴν. Ἄλλ' οὐ μόνον ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων
 τεχνῖται καλοὶ ὑπῆρχον ἐν Σύρῳ, ἀλλὰ καὶ ἄλλων τῆς τέχνης
 λεπτοουργημάτων, οἷον πυξίδων ἀλαβαστρίνων, ἀσπίδων ἐχου-
 σῶν λεπτὴν τέχνην, ὑπῆρχον τεχνῖται, μάλιστα ἐνὸς ἀσπιδο-

ποιου, Συρίου πιθανόν, περιεσώθη τὸ ὄνομα τὸ τοῦ **ΑΡΓΑ-ΛΙΝΟΥ**, διὰ γραμμάτων «ἀναγγελλόντων τὴν ἀκμὴν τῆς τέχνης», κατὰ τὸν περιγράψαντα αὐτὴν (1).

Ἐπειδὴ περὶ μὲν τῶν ἀναγλύφων καὶ νεκρικῶν τούτων ἐπιγραφῶν ἐκτενέστερος γενήσεται λόγος ἐν τῷ περὶ τῶν ἀρχαίων τῆς νήσου νεκροταφείων κεφαλαίῳ, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν τῆς τέχνης ἀντικειμένων καὶ περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ τοῦ Φοίνικος, ἀλλαχοῦ θέλω ποιήσῃ λόγον, ἀρκοῦμαι ἐνταῦθα ὑποδηλῶν μόνον ὅτι ἡ νῆσος ἥτις διετῆρει κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν καὶ θεάτρα καὶ ἀγῶνας τραγωδιῶν, καὶ λαμπαδοδρομιῶν καὶ νομίσματα καλὰ καὶ ποικίλα κατ' ἐποχὰς ἔκοπτε, δὲν ἦτο ἀναξία λόγου καὶ ὡς πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν, ὡς θέλει γενῇ τοῦτο δῆλον καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν σχετικῶν μερῶν τῆς παρούσης ἱστορίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Ἀρχαῖα τῆς νήσου νεκροταφεῖα

Ὑπάρχει τις γνώμη ὅτι τὸ κύριον τῆς νήσου ταφεῖον, τὸ χρησιμεῦσαν ὡς τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς ἐν Γυάρῳ πολιτικούς ἐξορίστους τῆς Ῥώμης, ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν **Χάλανδρα**, ἀπέχουσαν δύο λεύγας μακρὰν τῆς ἀρχαίας πόλεως Σύρου. Εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς ὑποθέσεως ταύτης συνετέλεσε τὰ μέγιστα ἡ ἐν τῇ **Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιθεωρήσει** τῶν Παρισίων κατὰ τὸ 1862 δημοσιευθεῖσα διατριβὴ τοῦ παρ' ἡμῖν πολυμαθοῦς **Γ. Γ. Παπαδοπούλου**. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰς τῶν ἐν αὐτῇ ἐνδείξεων ἀπεκδέχομαι, ἔχω δὲ καὶ ἄλλας ἐνδείξεις περὶ

(1) *Revue archeologique* (nouv. ser. 3me année X. octobre) 1862— **Γ. Γ. Παπαδ.** μετ. Πανδῶρ. Τομ. ΙΣΤ'. φυλλ. 365.

ὑπάρξεως νεκροταφείων καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου, ἥτοι ἐν τε τῷ Φοίνικι καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει Σύρω, θέλω ἀναδημοσιεύσει ἐνταῦθα ὁλόκληρον ἐκείνην τὴν διατριβὴν, ἵνα μὴ διακόψω τὴν σειράν τῶν ἐν αὐτῇ σκέψεων καὶ ἐνδείξεων καὶ μετ' αὐτὴν θέλω ἐπιφέρει μὲν ὅσας κρίνω ἀναγκαίας παρατηρήσεις, θέλω δὲ προσθέσει καὶ τὰς ἐμὰς περὶ τῶν τῆς νήσου νεκροταφείων ἐνδείξεις.

Ἐφαρμόζων δὲ καὶ ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι τὴν ἀρχὴν καθ' ἣν ἐκ τῶν γνωστῶν καὶ δεδημοσιευμένων πρέπει νὰ χωρῇ τις εἰς τὰ ἥττον γνωστὰ, ἄρχομαι ἀπὸ τῆς ἀναδημοσιεύσεως τῆς διατριβῆς ἐκείνης (16).

Περὶ νεκροπόλεως ἐν Σύρῳ

» Διατρίβων ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐν Σύρῳ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, καὶ παρακολουθήσας ἐνδείξεις τινὰς, ἀναφερομένας εἰς ἀγγεῖα ἀνακαλυφθέντα ἐν τάφοις κειμένοις πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου, μετέβην αὐτόσε. Ἐκολούθησα δὲ τὴν ὁδὸν τὴν διερχομένην παρὰ τὴν ἄνω πόλιν καὶ παρὰ τὴν πηγὴν τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, τὰς ἀγροικίας Φαρφοῦρι, Ὑπεροῦσαν καὶ Λιγυρόν, ἐνθα διαυγῆς πηγὴ διέρχεται τὸ αὐτόθι κηπάριον, καὶ τέλος λήγουσαν εἰς Χάλανδρα, μικρὸν ὁροπέδιον, παρατεῖνον εἰς τὴν θάλασσαν διὰ δύο κλιτύων, ὅθεν ἐξεγείρονται μεμονωμένοι τινες ὄχθοι. Εἶναι δὲ αὐτόθι ἐρημοκκλήσιον Παναγίας τῆς καλουμένης Χάλανδριανῆς. Ἡ θέσις λοιπὸν αὕτη ἀπέχει περὶ τὰς δύο λεύγας τῆς νῦν Ἑρμουπόλεως, κατεχούσης ἐν μέρει τὸν τόπον τῆς ἀρχαίας πόλεως Σύρας· διότι τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου θεάτρου εὐρίσκονται ἐν οἰκίᾳ κειμένη περὶ τὸ μέσον σχεδὸν τῆς νέας πόλεως. Ἀπαν δὲ τὸ ὁροπέδιον τοῦτο καὶ αἱ δύο αὐτοῦ κλιτύες καλύπτονται

(16) Κατὰ τὴν μετάφρασιν τὴν ἐν τῇ Πανδώρα περιεχομένην ἐν τόμῳ ΙΣΤ'. φυλλ. 365.

ὕπ' ἀρχαίων τάφων, ὧν ἱκανοὶ εἶναι καὶ ἐπέκεινα τῶν ὄχθων μέχρι τῆς θαλάσσης, ἣτις καὶ τινας αὐτῶν βρέχει. Ἡ γῆ εἶναι σκληρὰ (1) καὶ πλήρης ὄχθων, πολλαχοῦ ἐκ τοῦ ἐδάφους ἀναφαινομένων· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ λίθος σκληρὸς ὧν σχίζεται εὐκόλως εἰς πλάκας. Καθ' ὅσον ἡδυνήθην νὰ κρίνω, ὁ ἀριθμὸς τῶν τάφων εἶναι μέγιστος, ἦτοι ὑπὲρ τοὺς χιλίους· ἀλλὰ μόλις περὶ τοὺς ἑκατὸν ἀνωρύχθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὑπὸ τῶν χωρικῶν, ὅσων οἱ ἀγροὶ παράκεινται· ἀνεκαλύφθησαν δ' ἐν αὐτοῖς πολλὰ ἀγγεῖα. Πειραθεὶς δὲ καὶ ἐγὼ ν' ἀνασκάψω τινας τῶν τάφων τούτων, πανταχοῦ εὐδιακρίτων, ἐκ τῆς αὐτοψίας τῶν τόπων, ἐκ τῶν ἀνορυχθέντων καὶ ἀνερευνηθέντων τάφων καὶ ἐκ τῶν εἰδήσεων, ὅσας ἡδυνήθην νὰ πορισθῶ, ὁρμώμενος παρετήρησα τὰ ἐξῆς·

» Οἱ τάφοι εἶναι κατασκευασμένοι ἐν γένει διὰ τροχμάλου (ξηρολιθιάς), ἐν εἵδει φρεάτων ἀβαθῶν, ὧν ἡ συνήθης διάμετρος εἶναι περὶ 1 μ. 50, τὸ δὲ βάθος ὀλιγώτερον. Στεγάζονται δὲ ἐπιπέδως διὰ πλάκων καὶ ἔχουσιν θύραν σχηματιζομένην ἐκ δύο σταθμῶν καὶ ἐξ ἐτέρου λίθου ἀποτελοῦντος τὸ ὑπέρτονον· πολλάκις δὲ ὑπὲρ τὴν θύραν εἶναι ἰδρυμένη μία ἢ δύο στῆλαι· ἐνίοτε δὲ καταπεσόντος τοῦ ὑπερτόνου, οἱ ἐξέχοντες σταθμοὶ μαρτυροῦσι τὸν τάφον. Τὸ δὲ θύρωμα εἶναι 0 μ. 60 — 0 μ. 80. Τινὲς τῶν τάφων ἀντιπεριφερῶν εἶναι τετράγωνοι, ἢ παραλληλεπίπεδοι, καὶ ἐνίοτε ἐν τοῖς ἐσωτερικοῖς αὐτῶν τοίχοις φαίνεται εἷς ἢ πλείονες σηκοὶ (niches), ἐνθα εὐρίσκονται τὰ κτερίσματα, οἷον λύχνοι, ἀγγεῖα κτλ. Εἰς δὲ μόνον ἄχρι τοῦδε εὐρέθη τάφος τιτανόκτιστος, τετράγωνος, μείζων τῶν λοιπῶν, μετὰ τετραπλῆς ἐπιστρώσεως κονιάματος· περιεῖχε δὲ πολλοὺς σηκοὺς, ἐν οἷς εὐρέθησαν ἀγγεῖα ἐν εἵδει π λ ὡ σ κ α ς, Ἄλλ' ἐν οὐδενὶ τῶν τάφων ἀνεκαλύφθη σκελετὸς, εἰμὴ μόνον

(1) Πλήρης, ὡς λέγουσιν οἱ ἐγχώριοι, ἀπὸ χαλέπας· εἶναι δὲ ἡ λέξις ἀξιοσημείωτος.

ὅστ' ἐπιμελῶς κατατεθειμένα. Πρὸς τούτοις οἱ πλεῖστοι τῶν τάφων οὐδὲ δύνανται νὰ περιλάβωσιν ὁλόκληρον σκελετόν, κατὰ τὰς σημειωθείσας διαστάσεις. Γὰρ εὐρισκόμενα ἀγγεῖα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λύκηθοι, σκύφη, ἡμίτομα σφαίρας, κάνθαροι, πυξίδες, ὧν τινες ἐξ ἀλαβάστρου καὶ μετὰ πώματος στρεφόμενου καὶ στερεουμένου ἐπὶ τινος ἐξοχῆς, ὡς τὰ τῶν τεϊκῶν θερμορροῶν (theïeres), ἀγγεῖα ἐξ ὧν πιθανῶς ἐχύνετο ὑγρὸν πυκνότερον (μῦρον) κτλ. Ἄλλ' οὐδέποτε ἀνεκαλύφθη ἐπιγραφὴ, καὶ ἂν περιβολὸς τις παρακειμένου ἀγροῦ εἶναι ἐκτισμένος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ πλακῶν, στηλῶν καὶ ὑπερτόνων ἐξηγμένων ἐκ τῆς νεκροπόλεως ταύτης, γράμματα ἐπὶ λίθων οὐδόλως εὔρον.

» α'. Ἐπειδὴ κατὰ περιφέρειαν δύο λευγῶν οὐδαμοῦ ἀπαντῶσιν ἱχνη ἀρχαίας οἰκήσεως οἷον, τρίμματα ὀπτῆς γῆς καὶ μαρμάρων· μεταξὺ δὲ τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ τῆς νεκροπόλεως ὑφούται τὸ μέγιστον τῆς νήσου ὅρος τὸ τοῦ ἁγ. Μιχαήλ, καὶ ἡ ὁδὸς εἶναι δύσβατος, διὰ ταῦτα ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος νεκρόπολις δὲν ἀνήκει εἰς τὴν πόλιν Σύραν, οὐδὲ εἰς ἀρχαῖόν τινα δῆμον, πρὸς ὃν ἐτι ἤθελεν εἶσθαι εὐρυτέρα τοῦ δέοντος.

» β'. Ἐπειδὴ ἱκανοὶ νεκροὶ μετεχομίσθησαν ἐνταῦθα διὰ θαλάσσης, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς θέσεως πολλῶν τάφων ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, χωριζομένου ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου δι' ἀποκρήμνων ὄχθων, εἰ καὶ ἡ ἀκτὴ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο εἶναι ἀπόκρημνος καὶ δυσπέλαστος, μάλιστα ἔνεκα τῶν βορείων ἀνέμων (1)· ταῦτα ἐμφαίνουσιν ἰδιαιτέραν τινα καὶ ἐκταχτον περίστασιν, δι' ἣν ἐξελέχθη ὁ τόπος οὗτος καὶ τοι εἰς ταφὴν ἀνοίκειος.

» γ'. Οἱ τάφοι ἐμφαίνουσιν ταχυεργίαν τινα, ἀμέλειαν καὶ πτωχείαν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν πλακῶν καὶ στηλῶν, αἵτινες εἶναι σχεδὸν ἀργοὶ λίθοι, καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐπιγραφῶν.

(1) Οὗς οἱ ἐγχώριοι καλοῦσι βορορήματα, δι' ὀνόματος λίαν ἀξιοσημειώτου, ὅπερ τὸ πρῶτον ἤκουσα.

» δ'. Πάντες οἱ νεκροὶ ἐκάησαν, οὐδὲ φαίνονται τινες τεθαμμένοι, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἔλλειψις σκελετῶν· ἐν ᾧ ἐν ἄλλαις νεκροπόλεσιν, αἵτινες ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐχρησίμευσαν εἰς ταφὴν πόλεως ἑλληνικῆς, εὐκόλως παρατηροῦνται σώματα κεκαυμένα παρ' ἑτέρα τεθαμμένα· διότι κατὰ τὰς ἐποχὰς καὶ τὰς περιστάσεις, ἀμφότεροι οὗτοι οἱ τρόποι τῆς ταφῆς ἐπεκράτησαν.

» ε'. Τέλος ὁ μετὰ προσοχῆς ἐρευνῶν τὰ ἐν τῇ νεκροπόλει ταύτῃ εὑρεθέντα ἀγγεῖα, ὧν περὶ τὰ τριάκοντα κατέθηκα ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις μουσεῖῳ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, εὐκόλως δύναται νὰ τεκμηριώσῃ, ὅτι ἡ ἐποχὴ, εἰς ἣν ἀνάγονται δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὅρια ἐνὸς καὶ ἡμίσεως αἰῶνος, καὶ ὅτι ὁ χρόνος οὗτος δύναται νὰ ταχθῇ πρὸ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς καὶ μετ' αὐτήν.

» Ἡ δύνατό τις λοιπὸν νὰ ὑπολάβῃ ἐκ τῶν ἡγουμένων, ὅτι ἐπιδημίας ἐνσκηψάσης ἐν Σύρᾳ, ἥ καὶ ἐν ἄλλῃ τινι παρακειμένῃ νήσῳ, διὰ χρησιμοῦ ὠρίσθη ὡς τόπος ταφῆς τὸ ὀροπέδιον τῆς νεκροπόλεως ταύτης, ἔρημος, κεχωρισμένη τῆς πόλεως δι' ὑψηλοῦ ὄρους καὶ ἐπιπνεομένη ὑπὸ τῶν βορείων ἀνέμων, καὶ οὐδεὶς ἡδύνατο ν' ἀντείπῃ, ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν ὁ τόπος εἶναι καταλλήλोटτος. Ἡ δύνατό τις ἔτι νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἡ ταφὴ τῶν νεκρῶν ἐξηκολούθει ἐνταῦθα ἐφ' ὅσον ἡ μνήμη τῆς θεομηνίας ἐσώζετο εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ.

» Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἤθελε μὲν εἶσθαι πιθανή, ἀλλὰ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ προτιμηθῇ ἄλλη τις βέλτιον ἐξηγοῦσα τὰς ἰδιαιζούσας τῇ νεκροπόλει ταύτῃ περιστάσεις, ἣν καὶ ἄλλοι λόγοι συνενισχύουσι. Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἡ νῆσος Γύαρος, ὀλίγον ἀπέχουσα τῆς Σύρας καὶ κειμένη ἀντικρὺ τοῦ ὀροπεδίου τῶν τάφων, ἦτον ἡ κυριωτάτη ἐκεῖνων, εἰς ἧς οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεμπον τοὺς πολιτικοὺς αὐτῶν ἐξορίστους, ὡς μαρτυροῦσι πολλὰ ἀρχαίων συγγραφέων χωρία (1). σημειωτέον μάλιστα, ὅτι ἡ τοιαύτη

(1) Tacit. Ann. 3, 68 καὶ 69. καὶ αὐτόθ. 4, 38 — Juven., 1, 73 Aude aliquid brevibus Gyaris et carcere pignum, si vies esse aliquo

χρήσις τῆς Γυάρου ἐμφαίνεται εἰς κατάραν τῆς δημοτικῆς γλώσσης τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων (2). Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ νήσῳ εἰ καὶ ἀνασκαφαὶ δὲν ἔγειναν, γνωστὸν εἶναι ὅτι οἱ τάφοι εἶναι σπάνιοι. Δύναται τις λοιπὸν μετὰ πιθανότητος νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι οἱ πολιτικοὶ ἐξόριστοι οἱ ἐν Γυάρῳ θνήσκοντες ἐθάπτοντο ἐν Σύρα, ἐπὶ τοῦ ἐν Χαλάνδροις ὁροπεδίου.

» Διὰ δὲ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, πλὴν τῶν ἄλλων, ἐξηγοῦνται καὶ πολλὰ ἄλλα δυσεπίλυτοι καὶ ἰδιάζουσαι περιστάσεις. Διότι ὅλοι οἱ νεκροὶ ἐκάησαν, ἐπειδὴ τοῦτο εὐκόλυνε τὴν μετακόμισιν· πολλοὶ τάφοι εἶναι ἐπ' αὐτοῦ τοῦ αἰγιαλοῦ, διότι πάντες οἱ νεκροὶ φαίνεται ὅτι μετεκομίσθησαν διὰ θαλάσσης. Ἡ ἀτέλεια τῆς κατασκευῆς καὶ ἡ πτωχεία τῶν τάφων ἐξηγοῦντο διότι δὲν κατελείπετο πολὺ ἀργύριον, εἰς οὓς ἐστέρουσιν τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ ἔλλειψις τῶν ἐπιγραφῶν πηγάζει οὐ μόνον ἐκ λόγου πολιτικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τινος προνοίας περὶ ἐξαλείψεως τοῦ μίσους· αἰσθήματος φαινομένου καὶ ἐν τῷ νόμῳ, καθ' ὃν τὰ τρόπαια κατεσκευάζοντο ξύλινα. Τὰ ἀγγεῖα τέλος καὶ τ' ἄλλα τ' ἀνακαλυφθέντα ἐν τοῖς τάφοις δὲν ὑπερβαίνουσί τινα χρονικὰ ὅρια, διότι ἡ ἀνάγκη τῆς τοιαύτης ἐξορίας ἀνήκει εἰς μίαν μόνην ἐποχὴν τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς Ῥώμης. Ἄν δέ τις ἀντιτάσῃ τὸ πολυάριθμον τῶν τάφων, παρατηροῦμεν, ὅτι οἱ μακρὰν τῶν φιλτάτων στενάζοντες, τῆς ἐλευθερίας ἐστερημένοι, ἀποθνήσκουσι ταχύτερον· ἂν δὲ ὑποθεθῇ ὅτι οἱ τάφοι εἶναι χίλιοι, δέκα μόνοι θάνατοι ἀναλογουσι κατ' ἔτος, ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη.

» Εὐχομαι νέαι ἀνασκαφαὶ σκοπίμως γινόμεναι νὰ βεβαιώσωσιν τὴν γνώμην μου, διότι ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἤθελεν εἶσθαι πολλαχῶς ἀξιόλογος. Ὡς ἂν αἱ σκιαὶ τῶν γενναίων ἐκείνων

id— Ὅμ. Σατ. 10, 170 Ut Gyrae clausus scopulis parva quae Seripho. Cier. Att. 5, 12.

(2) Πήγαιρε σ τὰ Γιούρα = σ τὸν διάβολο, κρημνίσου. Παρατήρησον δὲ ἐνταῦθα καὶ τὴν προφορὰν τοῦ υ ὡς ου.

ἀνδρῶν, πρὸ δεκαοκτῶ αἰώνων, ὡς μαρτύρων τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας θανόντων, ἐγειρόμεναι ἀπὸ τῶν τάφων πένθιμον ἀποτείνουν διαμαρτύρησιν κατὰ τῆς τυραννίας, ἥτις καταθλίβει ἔτι τὰς προσφιλεῖς αὐτοῖς ἐθνότητας, τὰς βουλομένας καὶ δικαιουμένας νὰ ζήσωσιν ἐν ἐποχῇ, ἥτις ἔχει τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἐπανορθοῖ τοῦ παρελθόντος τ' ἀδικήματα».

Εἶνε ἀληθές ὅτι ἡ ἀξιόλογος αὕτη διατριβὴ πείθει πάντα ὅτι αὐτόθι ὑπῆρχε νεκροταφεῖον· ἀλλ' ἐνὸσω ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἐνδείξεις περὶ νεκροταφείων ἀρχαίων κειμένων καὶ ἀλ-
λαχοῦ τῆς νήσου δὲν δύναται τις ν' ἀποφανθῇ ὅτι τὸ νεκρο-
ταφεῖον τοῦτο ἦτο τὸ μοναδικὸν ἐν Σύρῳ, ἢ ὅτι δι' αἰτίαν ἐκ-
τακτον νόσου ἐπιδημικῆς προσδιωρίσθη ὡς τοιοῦτον, ἢ ὅτι
μόνον ἐχρησίμευσεν ὡς ταφεῖον τῶν πολιτικῶν ἐξορίστων τῆς
Ῥώμης.

Παρατίθημι καὶ τὰς ἐμὰς ἐνδείξεις περὶ τῶν ἄλλων νεκρο-
ταφείων, μεθ' ἃς θέλω συνδυάσει τοὺς διαφόρους περὶ τῶν
τριῶν νεκροταφείων ἐνδείξεις.

Α'. Νεκροταφεῖον τῆς πόλεως Σύρου.
Αἱ ἐξῆς νεκρικαὶ ἐπιγραφαὶ εὑρεθεῖσαι παρὰ τὴν Ποσειδωνίαν
ὁδὸν, πλησίον τῶν Βυρσοδεψείων μαρτυροῦσι τὴν ὑπαρξίν νε-
κροταφείου ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ἀρχαίας πόλεως Σύρου.

α). ΑΜΦΙΜΕΝΗΣ

ΔΕΙΝΟΜΕΕΝΟΥ.

β'). Ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἐν τῷ
προηγούμενῳ κεφαλαίῳ:

ΝΕΙΚΟΚΡΑΤΗ ΦΙΛΑΥΡΟΥ

ΚΑΙ ΠΩΛΛΗΣ ΧΡΗΣΤΕ ΥΙΕ ΧΑΙΡΕ.

Πρὸς τούτοις πληθὺς λαγήνων δακρυδόχων, τμημάτων νεκρι-
κῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἀναγλύφων ἀνευρισκομένων ἐν τῷ μικρῷ

μουσεῖω τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου, ἀνακαλυφθέντων δὲ εἰς διάφορα τῆς νῦν Ἑρμουπόλεως μέρη, ἥτοι ἐντὸς τῆς περιφερείας τῆς ἀρχαίας πόλεως, πείθει πάντα ὅτι ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ἀρχαίας πόλεως ὑπῆρχε νεκροταφεῖον ἀνῆκον, ἀποκλειστικῶς ἴσως, εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Σύρον.

γ'). Ἐπὶ ἐτέρου ἐπιταφίου λίθου.

ΦΙΛΤΩΝ (1).

Ἔτεραι ἐπιγραφαὶ εὐρεθεῖσαι ἀλλαχοῦ τῆς περιφερείας τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἐν αἷς καὶ δύο προδημοσιευθεῖσαι, ἃς ἀναδημοσιεύω ἐνταῦθα καταλογάδην μετὰ τινων σημειώσεων πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ τοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας πόλεως Σύρου

*Α'. Πανλεῖ)ρου ἐπίελεπτον ἔην κάλλιος τε νοός τε
Καὶ σθέ)ρος ἡγο(ρ)έη (θ') ἐξαετοῦς βρέφεος
Δημοκρά(τευσ' ὄν τίκτε γυνὴ καλή τε καὶ ἐσθλὴ,
Πανλεῖ)ρα) αἰδολὴ Νικοκράτευσ' ἀλόχος.
'Ανδρός, τοῦ) κλέος εὐρὺ Πανέλλησιν τε καὶ αὐτοῖς
Αἰρεά)δαις, σοφίης εἵνεκεν ἡδ' ἀρετῆς.
Πατρὶς δ' 'Αρτεῖόχεια κλυτῆς ἀλόχοιο, παρ' ὅχθαις
Μαιάν(δρου ποταμοῦ καλλινάσοο χθαμαλαῖς.
Εἴσο)κεν ἀρπάσας Ἐριούνιος Εὐβουλῇ
Τὴν μέγ') ἄθυρμα φέρειν Φερσεφόνη τ' ἀλόχῳ.*

(1) Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου, σημειοῖ τὰ ἐξῆς ὁ καθηγητὴς Κυρ. Κουμανούδης *Ἀφίλτων*, ὄνομα ἑλληνικόν, ἐν τῷ λεξικῷ τῶν ἑλλ. κυρίων ὀνομάτων τοῦ Pape, τῷ πληρεστέρῳ τῶν ὑπαρχόντων, εἶναι σημειωμένον ὡς εὐρισκόμενον μόνον παρὰ τῷ ῥωμαίῳ ποιητῇ Πλαύτῳ ἐν Τρινομύμῳ. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ εἰς ἰδίαν μου χρῆσιν τεύχει τοῦ Παππείου λεξικοῦ, ἔχω προσεπισημειωμένα ἔτι καὶ τὰδε : ἔτι τὸ Φίλτων ἐν ἐπιγραφῇ Παροικίας Πάρου, ἔτι Φίλτων Περιθολῆς ἐν ἐπιγραφῇ ΑΤΤ. νεωρίων ἐφημ. Ἀρχαιολογικῇ Ἀθηνῶν ἀριθ. 678.α — Πανδ. Τομ. ΙΣΤ. σελ 537.

Πικρὸν) ἄχος λείπων Πα(ύ)λῳ μεγακύνει φωτὶ
 . . . , . . . πάτραις τ' ἡ(δ) ἐ γονεῦσι φίλοις.

Β'. Ἐνθάδε τὴν ἱερὰν κ/εφαλὴν κατὰ γαῖα καλύπτει
 Ἀμπέλιον
 Μουσαῖος φιλόπατρι
 Αἰροπαθὴς Παυλεῖρα τὲι ἀλ' ὄχῳ
 Καλὴν ἡδ' ἀγαθὴν καὶ μείλιχον ἡδὲ
 Μονολεχὴ προτέραις ἐταρίθμιον ἠρωεῖταις,
 Οὐνεκα δὴ σοφίῃ τε σοφροσύνῃ τε καὶ αἰδοῖ
 Πουλὺ τι πασάων προφερεσιάτῃ ἔσκεν γυναικῶν.
 Καὶ δ' αὐτὴ πάτρῃ μιν ὑπείροχα κυδαίνου(σα)
 Πᾶσ' ἅμα μυρομένη τε τάφοις ἐνεθήκατο τοῖς δε..

Περὶ τούτων τῶν ἐπιγραμμάτων ἀναγινώσκω τὰ ἐξῆς ἐν
 τῷ προδημοσιεύσαντι αὐτάς φυλλαδίῳ (1).

«Τὰ ἀνωτέρω δύο ἐπιτύμβια α, β, ἐπιγράμματα εἶναι παιδὸς
 καὶ γυναικὸς, ἐξ ὧν συνάγεται, ὅτι τὰ ἀγάλματά των ὑπῆρχον
 τεθειμένα εἰς κοινὸν τάφον, ἢ ἡρώων δι' ἡρωϊκὴν λατρείαν·
 τὴν συνήθειαν αὐτὴν τοῦ νὰ ἀποδίδουν ἡρωϊκὰς τιμὰς εἰς τοὺς
 ἐνταφιασμένους (ἀφηρωΐζειν) εἶχον οἱ νησιῶται, εἰς τοὺς μετα-
 γενεστέρους μάλιστα χρόνους. Ἐπειδὴ δὲ ἐλλείπουν πολλὰ
 γράμματα ὡς ἐκ τῆς πολυκαιρίας διαφθαρέντα, καὶ κυρίως ἐκ
 τοῦ μέρους ὅπου ὑπῆρχον τὰ κύρια ὀνόματα, δὲν δύναται τις
 νὰ διακρίνῃ ἂν ἦσαν ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ ἢ υἱὸς καὶ μήτηρ οἱ
 ἐνταφιασμένοι. Ἐκ τῶν μενόντων γραμμάτων ὁμως γίνεται
 πιθανότερα ἢ ἐξῆς ἐξήγησις. Ὁ Παῦλος φαίνεται ἦτον εὐγε-
 νῆς τις καταγόμενος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, ὅστις εἶχε θυγα-
 τέρα τὴν Παυλίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ὑπάνδρευσε μὲ τὸν Νικο-
 κράτην Σύριον ἢ κατοικοῦντα εἰς Σύρον, ἐξ ὧν ἐγεννήθη υἱὸς
 ὁ Παυλῖνος ὅστις ὠνομάσθη Δημοκράτης, εἰς τὸ ἔχτον ἔτος
 τῆς ἡλικίας του ἀποθανόντος τοῦ υἱοῦ, μετ' ὀλίγον ἴσως καὶ

(1) Ἰστ. Περ. Σύρου καὶ Ἑρμ. σελ. 25.

τῆς μητρὸς, συνετάφησαν εἰς ἓν κοινὸν ἡρώων. Ἐριούνιος εἶναι ὁ Ἑρμῆς, καὶ Εὐβουλεύς ὁ Πλούτων».

Ἄλλοτερον ἐπίγραμμα νεκρικὸν ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς εὕρισκόμενον σήμερον εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις μουσεῖον.

ΑΝΔΡΑΣΟΦΟΝΜΟΥΣΑΙΣΙΤΕΤΕΙΜΕΝΟΝΕΣΘΛΟΝΕΤΑΙ
ΡΟΝ

ΠΑΙΦΙΛΟΙΣΑΓΑΘΩΧΡΗΣΑΜΕΝΟΝΒΙΟΤΩ

ΕΙΡΗΝΑΙΟΝΕΔΕΚΤΟΠΑΤΡΗΣΜΕΡΟΠΗΙΔΟΣΟΝΤΑ

ΣΥΡΟΣ (1).

Β'. Νεκροταφεῖον Ποσειδείων καὶ Φοίνικος. Ἐκτὸς τῶν δακρυδόχων ἀγγείων καὶ τινων τεμαχίων ἐπιτυμβίων μαρμάρων ἀνευρεθέντων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐν τῇ θέσει Ποσειδεῖα καὶ Φοίνικος, οἱ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 1873 ἀνακαλυφθέντες τρεῖς τάφοι ἐν Φοίνικι, πλῆσιον τοῦ κτήματος τοῦ Κυρ. Γ. Δαλεζίου, δίδουσι νύξιν περὶ ἑτέρου νεκροταφείου ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, χρησιμεύσαντος πιθανὸν ὡς τοιοῦτο τῆς ἐτέρας τῶν δύο μεγαλειτέρων τῆς νήσου ἀρχαίων πόλεων, ἥτις ἔκειτο ἐν τῇ θέσει ταύτῃ. Ὑπάρχει δὲ ἐλπίς ἀνευρέσεως καὶ ἄλλων τάφων ἐν τῷ μέρει τούτῳ, διότι μόλις ἤδη δοθείσης ἀφορμῆς ἀνευρέθησαν ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ καὶ τάφοι, καὶ μεγάλη τις λάρναξ, καὶ τὸ ψηφιδωτόν.

Ἐχομεν λοιπὸν ἐνδείξεις περὶ τριῶν ἐν τῇ νήσῳ νεκροταφείων. Ποῖον αὐτῶν ἦτο τὸ πρωτεῦον εἴτε κατὰ τὴν ἔκτασιν, εἴτε κατὰ τοὺς τάφους καὶ τὰ ἀνάγλυφα εἴτε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα; Τοῦτο ἐξετάζω ἡδῇ.

(1) Ἴδου τὸ αὐτὸ καταλογάδην γεγραμμένον.

Ἄνδρα σοφὸν, Μούσαισι τετειμμένον, ἐσθλὸν ἑταῖρον

Πᾶσι φίλοις, ἀγαθῷ χρησάμενον βιώτῳ,

Εἰρήναιον ἔδεκ(τ)ο πάτρης Μεροπηίδος ὄντα

Σύρος.

Βεβαίως ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐν Χ α λ ἄ ν δ ρ ο ι ς πτωχῶν τάφων ἀνεπιγράφων καὶ ἀτέχνων, ἐὰν κρίνῃ τις θέλει πιστεύσει ὅτι τὸ κύριον νεκροταφεῖον τῆς νήσου ἦτο τὸ ἐκεῖ κείμενον. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτω, νομίζω τὸ πρᾶγμα. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐκεῖ φαίνεται σωρεία ἀτέχνων τάφων ἀλλ' εἰκάζεται ὅτι οἱ ὑπὸ τὴν γῆν ἔτι φθάνουσι καὶ ἴσως ὑπερβαίνουν τοὺς χιλίους· τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε ἀπόδειξις ὅτι δὲν ὑπῆρχον καὶ ἄλλα νεκροταφεῖα ἐν τῇ νήσῳ, χρησιμεύοντα διὰ τὰς δύο μεγάλας τουλάχιστον πόλεις, ἤτοι τὴν Σύρον καὶ τὰ Ποσειδεῖα καὶ Φοίνικα.

Κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην καὶ ἡ πόλις Σύρος καὶ ἡ ἐτέρα ἡ κειμένη ἐν Η ο σ ε ι δ ε ῖ ο ι ς ἡ ἔχουσα λιμένα τὸν Φ ο ῖ ν ι κ α εἶχον ἴδια νεκροταφεῖα, ὧν ἡ θέσις δὲν εὐκρινίζεται ἀκριβῶς· ἄλλως τε οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον ἰδίας θέσεις πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν, ἀπεναντίας ἀνήγειρον τάφους εἰς τὰς κεντρικώτερας καὶ μεγαλειτέρας ὁδοὺς, ὡς δεικνύει ὁ Κ ε ρ α μ ε ι κ ὸ ς τῶν Ἀθηναίων, ἦτο τὸ νεκροταφεῖον τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ὧν οἱ τάφοι κεῖνται ἀμφοτέρωθεν τῆς μεγάλης ὁδοῦ τῆς διερχομένης διὰ τῆς Πνυκὸς, τοῦ Θησείου καὶ καλουμένης ἱ ε ρ ᾶ ς. Βλέπομεν δὲ ὅτι οἱ ἀνευρεθέντες ἐν Φ ο ῖ ν ι κ ι τάφοι κεῖνται εἰς μέρος κεντρικώτατον τῆς καταστραφείσης ἐκεῖ πόλεως· διότι τὸ ἀνευρεθὲν ἐσχάτως μωσαϊκὸν εἴτε λείψανον ναοῦ τῆς Ἰσιδος εἶνε, ὡς θὰ προσπαθῇσω ν' ἀποδείξω, εἴτε μέγαρον πλουσίου τινος κεῖται ἐγγύτατα τῶν ἀνακαλυφθέντων τάφων.

Κατὰ τ' ἄλλα αἱ σκέψεις τοῦ γράψαντος περὶ τῆς ἐν Χαλάνδροις νεκροπόλεως καὶ αἱ ἐνδείξεις ἃς προσάγει μοι φαίνονται βάσιμοι καὶ συμφωνοῦσι μετὰ τινος ἀρχαίας παραδόσεως περὶ ἐνσκήψεως ἐπιδημίας καταστρεπτικῆς ἐν τῇ νήσῳ. Ἱστορικῶς ὅμως εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ καταστρεπτικώτατος ἐκεῖνος διὰ τὰς Κυκλάδας λοιμὸς συνέβει τὸ 558 Μ. Χ. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ τάφοι φαίνονται ἀρχαιοτέρας ἔτι ἐποχῆς, εἰκάζω ὅτι τὸ ἐν Χαλάνδροις νεκροταφεῖον ἐνέκλειε κατ' ἀρχὰς νεκροὺς Συρίων, ἦτοι ἰδίως τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Σύρου, κατόπιν δὲ ἴσως τὸν πρῶτον

Η. Χ. αἰῶνα ἤρχισε δεχόμενον καὶ τοὺς νεκροὺς ἢ τὴν τέφραν τῶν ἐν Γυάρῳ θνησκόντων πολιτικῶν ἐξορίστων τῆς Ῥώμης, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἡϋξῆσε πρὸ πάντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἰδίως δὲ κατὰ τὸ 65 ἢ 66 Η. Χ. τοσοῦτοι διάσημοι Ῥωμαῖοι εἶχον ἐξορισθῆ εἰς Γυάρον, ὥστε πλῆθὺς νέων Ἑλλήνων συννέρεον εἰς τὴν νῆσον ἵνα ἀκροασθῶσι ἰδίως τοῦ στωϊκοῦ Μυσωνίου ἐξορισθέντος ὡς συνωμόσαντος κατὰ τοῦ Νέρωνος (1). Ἐπειδὴ δὲ κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἡ Σύρος εἶχε τὴν εὐνοίαν τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐπειδὴ ἡ μικρὰ Γυάρος δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη χῶρον καὶ διὰ νεκροταφείον οὐ ἢ θεὰ ἤθελεν εἶσθαι ὀχληροτάτῃ εἰς τοὺς καθειργμένους Ῥωμαίους· δὲν εἶνε ἀπίθανον ὅτι μετεκομίζοντο οἱ νεκροὶ εἰς Χ α λ α ν δ ρ α τῆς Σύρου, ἥτοι εἰς μέρος νήσου φιλικῶς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους διατεθειμένης, ἀλλ' οὐχ ἤττον ἀπόκεντρον τῆς πόλεως, ἐν ἣ ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος ἀνήγειρεν ἀνδριάντας, ἐψήφισε ψηφίσματα ὑπὲρ τῶν διεπώντων τότε τὰ τῆς Ῥώμης, ἥτις ἐξώριζε τοσοῦτον εὐκόλως τὰ ἄριστα πιθανὸν τῶν τέκνων τῆς.

Τοιαύτας ἐνδείξεις ἔχω νὰ προσάξω μόνον περὶ τῶν ἀρχαίων νεκροταφείων τῆς νήσου. Μετὰ τοὺς Ῥωμαίκοις χρόνους, ἰδίως κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, καταστραφεισῶν τῶν δύο ἀρχαίων πόλεων καὶ τινων κωμοπόλεων τῆς νήσου, οἱ Σύριοι πρὶν ἤδη ἐγείρωσι τὴν νέαν πόλιν, Ἀ ν ω Σ ύ ρ ο ν τὴν διαδεχθεῖσαν τὴν πόλιν Σύρον, ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἢ εἰς ἐξοχικά παρεκκλήσια ἢ εἰς γεωργικάς ἰδιοκτησίας (2). Ἀλλὰ περὶ τούτων ἀλλαχοῦ.

(1) Βλ. Τάκτ. Ἰστ. 3. κ. 73 — Δίων Κασσιος σ. 1020 ἐκδ. Ρεῖμ.
— Πολλοὶ δ' ἐπ' ἔσθης ἐξωρίζοντο Ῥωμαῖοι καὶ εἰς Ἀμοργὸν (Τακ. Χρον. 4. καὶ 30) καὶ εἰς τὴν Δοροῦσαν νησίδα παρὰ τὴν Νάξον (Βλ. Πομπ. Μέλας 2. κ. 7).

(2) Φαίνονται που διεσπαρμένως ἔχον τάφους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.
Ἐγὼ αὐτὸς εἶδον μετὰ τοῦ φίλου Κυρ. Ἀντ. Βλαστοῦ τάφον τοιοῦτον

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Ἀρχαῖαι κωμοπόλεις, πύργοι καὶ ὁδοὶ τῆς νήσου.

Μέχρι τοῦδε ἐγένετο λόγος κυρίως περὶ τῶν δύο ἀρχαίων τῆς νήσου πόλεων· ἤδη θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ἐκτὸς τῶν πόλεων τούτων, ὑπῆρχον καὶ τινες κωμοπόλεις καὶ ἐξοχικαὶ ἐπαύλεις εἰς πολλὰ τῆς νήσου μέρη, διότι τὰ σήμερον σποράδην φαινόμενα ἔχνη ἐρειπίων δίδουσι νύξεις περὶ τοιούτων χωρίων καὶ κωμοπόλεων πρὸ αἰώνων ἤδη καταστραφεισῶν.

Ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐγένετο λόγος περὶ διατηρηθείσης τινος παραδόσεως καθ' ἣν ἡ νῆσος ἦτο δεδιχασμένη εἰς δύο διὰ τοίχου ἀρχαιοτάτου, ἐξ οὗ τὸ μὲν ἑν μέρος ἐκκαλεῖτο **Μέσαμερῖα** (Μεσαριὰ) τὸ δὲ ἕξω μερῖα (Ὁξωμεριὰ), ὅπερ συμφωνεῖ μὲ τὴν περὶ τῆς ἀρχαίας νήσου ὁμηρικὴν παράδοσιν (1). Ἐκ τῶν ὀνοματοθεσιῶν ὅμως, τῶν ἐρειπίων ἀρχαιοτάτων ὑδραγωγείων καὶ τῶν διαφόρων ἐρειπίων καταδείκνυται ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαίους αἰῶνας αἱ δύο μεγάλαι πόλεις συνεκινώνουν διὰ διαφόρων ὁδῶν καὶ κωμοπόλεων, ὧν διατηροῦνται καὶ νῦν ἔτι αἱ ὀνομασίαι μετὰ δημωδῶν παραδόσεων.

Βῆσσα. Ἡ λέξις σημαίνει τόπον σύδενδρον ἀπενέμετο ὅμως τὸ πάλαι εἰς χωρία κατάφυτα. Ἀρχαιοτάτος τις δῆμος τῆς Ἀττικῆς ἐκαλεῖτο Βῆσσα, οὗ κατὰ Στράβωνα οἱ δημόται καλούμενοι **Βησσαεῖς** ἐγράφοντο δι' ἐνὸς σίγμα. Ἐπίσης ἀρχαιοτάτη τις θέσις ἐν Λοκρίδι ἐκαλεῖτο **Βῆσσα**. Ἐπειδὴ ἡ

ἔχοντα ὡς ἐπιτάφιον πλάκα, ἐπίγραμμα πολύτιμον τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἀνεστραμμένως τεθὲν ἐπὶ ταῦ τάφου. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο δι' οὗ δίδεται μεγάλη δημοθουρία τοῖς Συριοῖς ὑπὸ αὐτοκράτορος Ῥωμαίου ἀντιγραφὰς ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Πανδώρα, θέλω δὲ ἐν οἰκείῳ καὶ ἐνταῦθα τόπῳ ἀναδημοσιεύσει.

(1) Ἰδί Κεφ. Ζ'. τῆς παρ. ἰστ.— Abbé de la Rocca tom. I. ch. II

λέξις εἶν' ἐκ τῶν ἐν χρήσει οὐσῶν παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις, παρέμεινε δὲ μέχρι σήμερον ἡ αὐτὴ ἀναλλοίωτος ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τῆς θέσεως ταύτης, εἰκάζεται ὅτι ἡ Β ἤ σ σ α ἦτο κωμόπολις ἀρχαιοτάτῃ πλησιάζουσα μᾶλλον πρὸς τὴν ἑτέραν τῶν δύο πόλεων, τὴν ἐν Ποσειδείοις καὶ Φοίνικι (1).

Τάλαντα. Θέσις σύνδενδρος παρὰ τὸ βουνὸν Α ὕ γ ὁ, πλησιάζουσα πρὸς τὴν ἐξοχὴν Κ ο μ μ ὁ ἡ Κοῖμό. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ λέξις εἶν' ἐλληνικωτάτῃ, ἐνδεικνύουσα τὴν ἐκεῖ εὔρεσιν, πιθανὸν, ἀρχαίων νομισμάτων, ἔχομεν ἀρχαιοτάτην ἐπιγραφὴν εὑρεθεῖσαν ἐκεῖ καὶ βεβαιοῦσαν ὅτι τὰ Τάλαντα ἦσαν ἀρχαιοτάτῃ κωμόπολις ἢ μᾶλλον μικρὸν χωρίον, ἀνήκον εἰς τὴν οἰκογένειαν Συρίου τινος Κ λ ε ο μ β ρ ὁ τ ο υ καλουμένου, καὶ προικοδοτηθὲν τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, ὡς κάλλιστα ἐνδεικνύει τὸ ἐπίγραμμα, τὸ ἀνακαλυφθὲν ἐν αὐτῇ:

ΗΓΗΣΟΥΣ ΤΗΣ ΚΛΕΟΜ

ΒΡΟΤΟΥ ΘΥΓΑΤΡΟΣ

ΠΡΟΙΞ ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ

Τὸ χωρίον Τάλαντα δὲν ἔπαυσε ὄν κατωκημένον καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, διότι ὡς θέλομεν ἰδεῖ εἶχεν ἐξοχικὰς οἰκίας πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Τίς ἡ Ἡγησώ αὕτη, ἡ ἰδιοκτήτρια τῶν Ταλάντων, ἄγνωστον. Οὐχ ἦττον τὰ γράμματα φαίνονται ἀνήκοντα εἰς αἰῶνα II· X.

Ἑ λ λ η ν ι κ ὁ. Ἡ ἀξιοσημείωτος αὕτη ὀνομασία, συνδυαζομένη μετ' ἀρχαίας παραδόσεως περὶ ὑπάρξεως ἐκεῖ κτιρίων

(1) «Καὶ ἐν Χίῳ ὑπάρχει χωρίον Βέσσα» Ἀνατ. Ἐπιθ. Τομ. Α'. σελ. 33.— Μεταγενεστέρως βῆσσα ἐκαλεῖτο εἶδός τι ἀγγείου. Ἵνα βεβαιωθῶμεν ὅτι τὸ μέρος ὠνομάσθη Βῆσσα ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ἀρχαίων ἐκεῖ ἀγγείων, ἔπρεπε νὰ γνωρίζωμεν ὅτι οἱ Σύριοι ἐκάλουν τὰ ἀγγεῖα διὰ τῆς ἀρχαιοτάτης λέξεως Βῆσσα. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐὰν βεβαιωθῇ πάλιν ἐνδεικνύει ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀρχαία κωμόπολις.

Ἑλληνικῶν ἀγνώστου ἐποχῆς μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξιν ἀρχαίας κωμοπόλεως, πρὸ αἰώνων καταστραφείσης.

« Ὁ λαὸς, σημειοῖ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐπιθεωρήσει ὁ γράφων περὶ ὀνοματοθεσιῶν ἐν Σύρῳ (1), πᾶν κτίριον ἀρχαῖον ὅπως-δήποτε καλεῖ Ἑ λ λ η ν ι κ ὸ ν, Ἀ η ν ι κ ὸ ν ἢ Ἑ λ λ η ν ὸ κ α σ τ ρ ο ν, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη ὑπάρχουσι θέσεις ὑπὸ τὰς ὀνομασίας ταύτας. Ἑ λ λ η ν ι κ ὸ καλεῖται παρὰ τὸ Ῥέθυμνον τῆς Κρήτης θέσις μὲ ἐρείπια ἀρχαίου κτρίου (2), ὁμοία ἐν Εὐβοίᾳ παρὰ τὸ Ξηροχώριον, Ἀνδρῶ, Κεφαλληνία (3), Σερίφω (4), Κέα, Κιμῶλι, Ἀττικῇ, Ἀστυπαλαία καὶ ἀλλαχοῦ (5)· παρ' Ἡροδότῳ ἀναφέρεται ἱερὸν ἐν Αἰγύπτῳ κτισθὲν ὑπὸ Ἑλλήνων, καλούμενον Ἑλλήνιον, ὡς εἰ ἐλέγομεν Ἑλληνικόν». Εἰκάζεται δὲ ὅτι ἦσαν τοιαῦτα τὰ ἐκεῖ που διασωθέντα ἐρείπια ὥστε ὠνομάσθη τὸ μέρος κατ' ἐξοχὴν Ἑ λ λ η ν ι κ ὸ ν.

Κ ὠ μ η τ ο. Ἡ τοποθεσία τοῦ χωρίου κειμένου ἐγγὺς τῶν ἀρχαίων Ποσειδείων δύναται νὰ βεβαιηθῇ τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος. Εἰκάζω λοιπὸν ὅτι ὠνομάζετο κώμη, οἷον εἰ κώμη τῶν Ποσειδείων, καὶ κατὰ παρέκτασιν Κώμητο. Εἶνε δὲ ἡ θέσις προσφωστὴ πρὸς ὑπαρξιν ἐκεῖ παραθαλασσίῳ κώμῃ. Σήμερον δὲ θεωρεῖται, κατ' ἐμὲ τουλάχιστον, ἡ χαριεστέρα ἀληθῶς εἰπεῖν ἐξοχικὴ τοποθεσία τῆς νήσου.

Τὴν ὑπαρξιν ἀρχαίων κωμοπόλεων ἐπ' ἴσης ἐνδεικνύουσιν καὶ ἄλλαι τινες ὀνοματοθεσίαι οἷον Κ ο λ ω ν ἄ κ ι, ἐξ εὐρεθείσης ἐκεῖ ἀρχαίας στήλης, Β ρ υ σ ἄ κ ι, ἐξ ἐρειπίου ἀρχαίας

(1) Ἀνατολ. Ἐπιθ. Τόμ. Α'. 220.

(2) Ἀπομνημον. τοῦ περὶ αὐτ. πολ. τῶν Κρ. ὑπὸ Κριτ. σελ. 560.

(3) Στατιστικὴ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Θ. Ἰωαννιδ. σ. 12

(4) Schmidt *Dai Volksleben der Neugriechen* Α'. σελ. 209

(5) Ἐφημ. Πανόπη 1872 ἀρ. 52.—Ἀττικά ἢ περὶ Δήμων Ἀττικῆς ὑπὸ Δ. Σουρμ. σ. 78, 88.

κρήνης, Κ ο ὕ μ μ ὅ ς ἴσως ἐκ τοῦ κ ὠ μ ο ς, ἢ Κ ο μ μ ὅ ς (στολισμός). Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ τῶν ἀρχαίων τούτων χωρίων δὲν διεσώθησαν ἐνδείξεις ἐξ ἐρεπιίων ἢ παραδόσεων ἀρκοῦμαι εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα. Περὶ τῆς θέσεως Κ α σ τ ρ ί, θέλω ποιῆσαι λόγον κατόπιν.

Ὀδῶν δὲ καὶ ὀχυρῶν τῆς νήσου θέσεων διεσώθησαν ὀνομασίαι μετὰ παραδόσεων· περὶ τούτων δὲ ἀμέσως γίνεται ἐνταῦθα λόγος.

Π Ὑ ρ γ ο ς. Ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε δὲν ὠνομάσθη βεβαίως τὸ ὄρος τοῦτο τῆς νήσου, οὔτε μόνον διὰ τὸ φυσικῶς ὀχυρὸν αὐτοῦ. Ἐὰν ἐνθυμηθῶμέν τὴν συνήθειαν τῶν παλαιῶν τοῦ νὰ ὀχυρώνωσι τὰ ὑψηλότερα τῶν μερῶν τῶν πόλεων, νὰ ὀνομάζωσιν αὐτὰ ἢ Ἀκρας, ἢ Ἀκροπόλεις ἢ Πύργους θέλομεν συμπεράνει τοιοῦτό τι καὶ διὰ τὸ ἐν Σύρῳ ὀχυρὸν τοῦτο μέρος. Εἰκάζεται λοιπὸν ὅτι ὁ Πύργος ὡς τὸ ὀχυρώτερον τῆς νήσου μέρος ἦτο ἡ ἀκρόπολις τῆς ὅλης νήσου, ἔχουσα χτίριόν τι ὀχυρὸν ἐξ οὗ καὶ Πύργος ὠνομάσθη καὶ ὀνομάζεται μέχρι σήμερον (1).

(1) Ἴδου τι περὶ τούτου ἀναγινώσκω ἐν τῇ εἰρημένῃ Ἀνατολικῇ Ἐπιθεωρήσει (φυλλ. Α'. 8). «Δὲν ὑπάρχει ἴσως τόπος Ἑλληνικὸς ἐν ᾧ νὰ μὴ ὑπάρχει θέσις ἢ ὄρος φέρον τὸ ὄνομα Πύργος, μετὰ ἢ ἄνευ ἐρεπιίων ἀρχαίου χτιρίου, συνήθως δὲ ὑπάρχει μὲ κατάληξιν παρηλλαγμένην, καθὼς ἐν Χίῳ Πυργί, ἐν Μήλῳ Πύργωμα καὶ Πυργιάντες, εἰς τινὰ δὲ μέρη μὴ ὑπάρχον ἀπλῶς πύργος, ὑπάρχει σύνθετον ἐξ ὠπυργος, παλαιόπυργος, Τουρκόπυργος καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ πύργος εἶναι, ὡς γνωστὸν, τὸ ἀρχαιότατον οἰκοδομικὸν ὄνομα, σημαῖνον ὀχύρωμα· ἡ ρίζα του εὐρίσκεται ἐν τοῖς Περγάμοις τοῦ Ὀμήρου, ἐν ταῖς λέξεσι Πέργη καὶ Πέργωμα καὶ ἐν τοῖς Burg ἢ Bourg τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἀλλὰ καὶ Βουργᾶς παρὰ τὴν Μαύρην θάλασσαν καὶ Μεσαμβούργον ἐν Κυθίοις. Ταῦτα δὲν ἐνδιαφέρουσιν ἡμᾶς τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς εἶναι ὅτι ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ' ἣν οἱ ἄνθρωποι ἐν Ἑλλάδι ἐκτιζον πύργους καὶ βάριδας καὶ καθὼς τὸ πρᾶγμα, οὕτω καὶ τὸ ὄνομα ἀπέβη κοινὸν, διασωζόμενον ἔτι. Ἀξίον δὲ παρατηρήσεως εἶναι ὅτι τὴν παρὰ τοῖς

Β ε λ ο σ τ ά σ ι. Ἐτερον ὄχυρόν ἀκρωτήριο, ὀνομασθὲν βεβαίως οὐχὶ ἄνευ λόγου Β ε λ ο σ τ ά σ ι, διότι ἡ βελοστασία μία τῶν ἀρχαιοτέρων πολεμικῶν μηχανῶν τῶν Ἑλλήνων δὲν ἦτο ἐν χρήσει κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους (1). ἐπομένως εἰκάζω ὅτι ἀρχαιοτάτα ἀπεδόθη ἡ ὀνομασία αὕτη εἰς τὴν κατωτέραν ἄκραν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Συρίων ἔνεκα λόγου τινος σχέσιν ἔχοντος πρὸς τὴν β ε λ ο σ τ α σ ί α ν ἢ καὶ ἔνεκα μηχανῆς τοιαύτης στηθείσης ἐκεῖ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν αἵτινες ἦσαν οὐχὶ ὀλίγαι. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας εἰκασίας δύνатаι νὰ θῶσῃ ἀφορμὴν ἡ ὀνομασία τῆς ἄκρας ταύτης.

ἀρχαίοις ἄκραν ἢ ἀκρόπολιν ἦτοι ὄχυρωμένον ὑψηλὸν μέρος πόλεως ἢ λιμένος, ἀντικατέστησε παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἑλλησιν ὁ πύργος καὶ ἡ βᾶρις στενώτερον, καὶ τὸ Κάστρον εὐρύτερον, λέξις εἰσχωρήσασα εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὐχὶ ὅπως τινες πιστεύουσι διὰ τῶν Φράγκων, Βενετῶν καὶ Γενουαίων, ἀλλὰ διὰ τῆς Βυζαντινῆς ὀνοματολογίας ἥτις ἦτο καθαρῶς Ῥωμαϊκὴ. Καὶ τὸ Κάστρον παρατηροῦμεν ὅτι εἶναι λέξις κοινὴ καὶ λεγομένη περὶ τῆς πόλεως, ὄχυρωμένης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ κατ' ἀντίθεσιν τῆς ὑπαίθρου γῆς καὶ τῶν χωρίων. Τὸ ὄνομα Πόλις παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἑλλησιν ἐξέλειπε διαμεῖναι μόνον εἰς τὴν πρωτεύουσιν πόλιν ἢτοι τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀντὶ τῆς πόλεως ἡ τοῦ ἄστεως παρέμεινε τὸ ὄνομα Κάστρον ἢ Χώρα, ὅπερ εἶναι ὅλως παράσημον, ἀλλ' εἰκάζομεν ὅτι ἀπεδόθη κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ χωρία ἅτινα ὑποκοριστικῶς ὀνομάζοντες ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποδώσωσιν εἰς τὴν πόλιν, οἷον ὡς μικτέρα τῶν χωρίων, ὄνομα τῆς αὐτῆς ρίζης ἀλλὰ μὴ ὑποκοριστικὸν καὶ τρόπον τινα μεγεθυτικόν. Τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει ἡ Χώρα, μέγα χωρίον παρὰ τῷ λαῷ.»

(1) « Τὸ ὄνομα εἶνε περίεργον καὶ ἀναμφιβόλως ἀρχαιοτάτον, ἡ τῶν ἀρχαίων βελοστασία τόπος ἐν ᾧ ἐστήνετο ἡ βελοστάσις, μηχανὴ δὲ ἥς ἔρριπτον τὰ βέλη. Πιθανότατον ἐκλήθη τὸ μέρος ἀπὸ μηχανῆς ἐκεῖ στηθείσης ἢ διαρκῶς ἰσταμένης ἢ ἀπὸ οἰκοδομήματός τινος φυσικοῦ ἢ τεχνητοῦ πρὸς τὴν μηχανήν, ἐκεῖ ποτε ἀποκειμένου ἢ κατὰ συμβεβηκὸς ἂν ποτε ἐστάθη ἐκεῖ βέλος» (Ἀνατ. Ἐπιθ. 33 ὑπὸ Α. Χ).

Ἐκτὸς τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, ναυμαχίαι οὐχὶ ὀλίγαι συνέ-
βησαν εἰς τὰς θαλάσσας ταύτας καὶ λίαν ἐνδεχόμενον εἶνε ὅτι
οἱ Ἀθηναῖοι, εἴτε οἱ Νάξιοι, οἵτινες τότε ἦσαν ἰσχυρότατοι με-
τεχειρίσθησαν τὴν ἄκραν ταύτην πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν διερχο-
μένων ἢ ἐπερχομένων πλοίων· διότι διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου
ἠδύναντο νὰ κατοπτεύσωσι τὰς κινήσεις τῶν πλοίων. Ἡ οὕτως
ἢ ἄλλως ἢ ὀνομασία εἶνε ἀξία σημειώσεως.

Β ἄ ρ η. Ἀξιοσημείωτος ἐπίσης εἶνε καὶ ἡ λέξις αὕτη δὲν
ἀπαντᾷται μόνον ἐν Σύρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀττικῇ καὶ Τήνῳ καὶ
Κεφαλληνίᾳ, καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀντικρὺ τῶν Μυρμηκοννησίων
καὶ παρὰ τῇ Ἰταλίᾳ. Ἐὰν διὰ τῆς Βάρης πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν
τὴν β ἄ ρ ι δ α (Bāris—ιδος) ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ συμπε-
ράνωμεν, ὅτι ἐσήμεναιεν ἡ μ ἔ γ α ρ ο ν ἢ ο ἶ κ ο ν ἢ τόπον
ὁ χ υ ρ ό ν. Λέγω ὀλίγα ἐνταῦθα περὶ τῆς θέσεως ταύτης
γυμνῆς ἐρειπίων, ἐπιφυλασσόμενος ἀλλαχοῦ νὰ συμπληρώσω
τὰ κατ' αὐτήν, ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν σημερινῶν ἐξοχῶν καὶ
μικροχωρίων τῆς νήσου.

Δ ι α κ ό π τ η ς. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ παρὰ τὸν Φοῖνικα ὀνο-
ματοθεσίαι τεκμηριουσι τὴν ἐκεῖ ὑπαρξίν ὁδῶν καὶ θέσεων σχε-
τιζομένων μετὰ τῆς πόλεως τῆς ἐν Ποσειδείοις καὶ Φοίνικι
κειμένης· οὕτως μικρά τις χερσόνησος παρὰ τὸν Φοῖνικα ἐνου-
μένη διὰ μικροῦ πορθμοῦ μετὰ τινος λόφου Ἀ γ κ α θ ω π α ῖ ς
ὀνομάζεται καὶ νῦν ἔτι Δ ι α κ ό φ τ η ς, οἶονεῖ διακόπτουσα τὴν
θάλασσαν. Ἀνὰ μικρὰς δὲ ἀποστάσεις ἀπαντᾷ τις ἐκεῖ ἀρχαίαν
τινα ὀνομασίαν, οἶον Γ α λ ι σ σ ά ς, (ἐκ τοῦ ἁλίσσας πιθανόν)
ἐκ τοῦ ἁ λ ι ς, μικρὸν χωρίον, οὗ οἱ παλαιότεροι κάτοικοι διετή-
ρησαν παράδοσιν ἀξίαν σημειώσεως, περὶ ἧς ἀλλαχοῦ γενήσεται
λόγος.

Η α ρ α κ ο π ή. Καὶ ἡ θέσις αὕτη ἐνδεικνύει ὅτι ὑπάρχον
διάφοροι ὁδοὶ δι' ὧν συνεκoinώνουν αἱ δύο ἀρχαῖαι πόλεις τῆς
νήσου. Ἡ ἀξιοσημείωτος αὕτη θέσις συμφωνεῖ ἐντελῶς μὲ τὸ
πρᾶγμα διότι ἐν τῇ Η α ρ α κ ο π ή παρὰ κόπτει οὕτως εἰπεῖν ὁ

πρὸς τὰ Ποσειδεα βαίνων «ἡ διότι εἶναι παρὰ τὴν κοπήν, δη-
λαδὴ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ.» Ἀξιοσημείωτος δὲ ἡ πρὸ τῆς Πα-
ρακοπῆς ὀνομασία Προκόπης.

Ἐπ' ἴσης πολλάι ἄλλαι ὀνοματοθεσίαι, περὶ ὧν ἐρρέθησαν
τινα ἐν τῇ προταχθείσῃ τοπογραφίᾳ τῆς νήσου ἐνδεικνύουσιν
ὅτι πολλὰ ὑπῆρχον μικρὰ χωρία καὶ ὁδοὶ δι' ὧν ἐτελεῖτο ἡ
συγκοινωνία τῆς νήσου, ἥτις κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρό-
νους, ἕνα ἔχουσα βασιλέα διοικοῦντα ἀμφοτέρας, ἐπόμενον ἦτο
νὰ διατηρῇ τὴν συγκοινωνίαν, οἷα ἐνδείκνυται ἐκ τῶν ἐτι δια-
τηρουμένων ὀνομασιῶν.

Περὶ τῶν λοιπῶν θέσεων ἐν τοῖς κατόπιν γενήσεται λόγος,
διότι αἱ ὀνομασίαι αὐτῶν εἶνε μεταγενεστέρας ἐποχῆς καὶ χρη-
σιμεύουσι μᾶλλον πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς ἱστορίας τῆς νήσου
κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

*Ἡ Σύρος κατὰ τὴν Μακεδονικὴν ἐποχὴν καὶ μέχρι
τῶν Μιθριδατικῶν πολέμων.*

Ἐπανέρχομαι χρονολογικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, ἣν
εἵχομεν ἰδεῖ γενομένην σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων, κατόπιν δὲ
φόρου ὑποτελῆ. Οὐδὲν μαρτύριον ἔγγραφον, οὐδεμίᾳ ἐπιγραφῇ
δίναται νὰ μᾶς φωτίσῃ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου κατὰ τὴν
ἐποχὴν ταύτην μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς ῥωμαϊκῆς κα-
τακτήσεως.

Δύναται τις μόνον νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ Σύρος δὲν μετέσχευεν αὐ-
τοπροσώπως τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀλλὰ διὰ τοῦ τα-
λάντου ὅπερ ἐτησίως ἐπλήρωνεν συνετέλει τὸ ἐπ' αὐτῇ εἰς τὰς
ἀνάγκας τοῦ πολυχρονίου ἐκεῖνου πολέμου, ὅστις ἐξαντλήσας
τὰς δυνάμεις οὐ μόνον τῶν Ἀθηναίων ἀλλὰ πάντων τῶν Ἑλ-

λήνων κατέστησεν εὐχερεστέραν τὴν θέσιν τοῦ Φιλίππου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, καταπνίζαντος τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Χαιρωνείας.

Ἐὰν θελήσω νὰ ἐξάξω ἱστορικά συμπεράσματα περὶ τῆς Σύρου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, θέλω μακρυνθῆ τοσοῦτον, ὥστε νὰ συμπτύξω ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ὅπερ μὲ ὅλην τὴν συντομίαν θέλει περιλάβει οὐχὶ ὀλίγας σελίδας. Ἐκ τῶν ἐγνωσμένων ὅμως περὶ Σύρου δύναται τις ὀλίγας τοῦλάχιστον εἰκασίας νὰ σχηματίσῃ.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ Σύρος οὐ μόνον σύμμαχος καὶ φόρου ὑποτελὴς ἦτο τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ καὶ σφιγκτῶς, οὕτως εἰπεῖν, προσεκολλήθη εἰς τὴν ἡγεμονεύουσαν ἐκείνην πόλιν, ἀπεκδεχομένη καὶ αὐτοὺς τοὺς λεπτομερεστέρους θεσμοὺς καὶ τοὺς τύπους τῆς πολιτείας των. Πάντες γνωρίζουσι τὰ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τὴν ἀτυχῇ εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν. Ἐν ἔτει 413 Π. Χ. ἡ μεγάλη συμμαχία τῶν Ἀθηναίων εἶχε διασπασθῇ· ἡ Εὐβοία, ἡ Χίος, αἱ Ἐρυθραὶ καὶ πολλαὶ ἄλλαι συμμαχίδες νῆσοι τῶν Ἀθηναίων εἶχον ἀποστατήσῃ κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ὁ πελοποννησιακὸς στόλος ἐμελλεν ἐμφανιζόμενος εἰς τὰς Κυκλάδας νὰ ἐξασθενήσῃ τὸ ἐν αὐταῖς κράτος τῶν Ἀθηναίων, ὅπερ μετὰ τινὰς ἐνιαυτοὺς ἐγένετο ἄλωθεις τῶν Ἀθηναίων. Καίτοι πολλὰ παθοῦσα ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἀνέκτησε καὶ πάλιν τὴν ναυτικὴν τῆς ἡγεμονίαν. Ἡ Νάξος, ἡ Τήνος, ἡ Ἄνδρος, ἡ Σέριφος ἡ Σίφνος καὶ τινες ἄλλαι νῆσοι, ἐν αἷς πιθανὸν καὶ ἡ Σύρος, εἶχον λάβει μέρος εἰς τὴν νέαν ναυτικὴν ἀμφικτυονίαν, ἣν ἐσχημάτισαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐν ἔτει 379 Π. Χ. Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην τινὲς νῆσοι ὑπέκυψαν τῇ Σπάρτῃ. Ἡ Σύρος δὲν ἀναφέρεται οὔτε ὡς ὑποκύψασα ταῖς Ἀθήναις οὔτε τῇ Σπάρτῃ. Ἀλλ' ἐν τῇ σιωπῇ τῆς ἱστορίας δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐλλόγως, ὅτι ἡ ἰωνικὴ αὕτη νῆσος ἡ τοσοῦτον χρόνον διατελέσασα σύμμαχος καὶ φόρου ὑποτελὴς τοῖς Ἀθηναίοις εὐκολώτερον καὶ ἀσφα-

λέστερον ἡδύνατο νὰ συνταχθῇ τοῖς Ἀθηναίοις μᾶλλον ἢ τοῖς Σπαρτιάταις ἔχουσα μάλιστα ἰσχυροὺς γείτονας τοὺς Ναξίους καὶ τοὺς νησιώτας οἵτινες μετέσχον αὐτοπροσώπως τῆς νέας ταύτης ναυτικῆς ἀμφικτυονίας. Ἄλλως τε τὴν Σύρον ἐδοθήει καὶ ἡ γεωγραφικὴ αὐτῆς θέσις κειμένης ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Δῆλον, Νάξον καὶ τὰς μᾶλλον μεμακρυσμένας Κυκλάδας ὁδοῦ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Νάξιοι ἦσαν ἰσχυροὶ καὶ ἡ Δῆλος διετέλει ἥδη θρησκευτικὸν κέντρον τῶν συμμάχων, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι συχνῶς διήρχοντο τὰς θαλάσσας ταύτας, ὑπέπιπτεν ὑπὸ τὴν ἀένναον σχεδὸν ἐποπτεῖαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων νησιωτῶν.

Ἡ νέα αὕτη ναυτικὴ τῶν Ἀθηναίων ἀμφικτυονία ἐπεξετείνετο βαθμὴδὸν τῇ βοήθειᾳ τῶν νησιωτῶν. «Οἱ Ἀθηναῖοι, γράφει ὁ σύγχρονος ἱστοριογράφος τῶν Ἑλλήνων, ἤρχισαν τότε διὰ τῶν στρατηγῶν αὐτῶν Χαβρίου, Τιμοθέου τοῦ Κόνωνος καὶ Καλλιστράτου νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν νέαν ναυτικὴν συμμαχίαν, ἣν πρό τινων ἐτῶν ἐπεχείρησαν νὰ συγκροτήσωσιν. Ὁ ἀπὸ τῶν Περσῶν φόβος τῶν περὶ τὴν Ἀσίαν Ἑλλήνων, τὸ κατὰ τῆς Σπάρτης μῖσος τῶν πλησιεστέρων εἰς τὴν ἐνταῦθα Ἑλλάδα νήσων, ἡ ἐπιτηδειότης τοῦ Τιμοθέου καὶ τοῦ Καλλιστράτου, ἡ σύνεσις μὲ τὴν ὁποίαν ἐκανονίσθη μὲν ἡ ἰσοψηφία ὅλων τῶν πόλεων ἐν τῷ κοινῷ συνεδρίῳ ἀπηγορεύθησαν δὲ πᾶσαι αἱ κληρουχίαι τῶν Ἀθηναίων ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς, ὅλα ταῦτα συνετέλεσαν ὥστε ἡ νέα αὕτη συμμαχία νὰ λάβῃ ἐπὶ τινα χρόνον ἱκανὴν ὑπόστασιν καὶ ἀνάπτυξιν» (1).

Τὰ περὶ τῆς συμμαχίας ταύτης παρατίθῃμι ἐνταῦθα ὡς σχετιζόμενα μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, ἥτις μέχρι τῆς εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὑποταγῆς φαίνεται παρακολουθοῦσα τὴν τύχην τῆς μητροπόλεως τῶν συμμαχίδων νήσων, ὡς τοῦτο προκύπτει ἐξ ὧν ἐνδείξων εἶδομεν.

(1) Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους Τόμ. Α'. σελ. 792.

Ἄλλὰ διαφεύγει τὰ ὅρια τῆς παρούσης συγγραφῆς ἡ ἐξι-
στόρησις τῶν κατὰ τὴν συμμαχίαν ταύτην καὶ ὁ τρόπος μεθ' οὗ
ἡ μὲν συμμαχία παρέλυσεν, ὁ δὲ πολυμήχανος βασιλεὺς τῆς
Μακεδονίας ἐξέτεινε τοὺς πλοκάμους αὐτοῦ περὶ πᾶσαν τὴν
Ἑλλάδα περισφίγγων καὶ ἀπομυζῶν τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλ-
ληνίδων πόλεων καὶ ἐπὶ τέλους ἐνταφιάζων τὴν ἐλευθερίαν
τῆς ἐν τῷ πολυδακρύτῳ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνεξαρτησίας πε-
δίῳ τῆς Χαιρωνείας (ἐν ἔτει 338 Π. Χ. 3 Αὐγούστου).

Ἡ Σύρος ἐπόμενον ἦν ὅτι ἔμελλε νὰ παρακολουθήσῃ τὴν
τύχην τῶν Ἀθηνῶν, ὑποτασσομένη καὶ αὕτῃ τῷ Μακεδόνι
βασίλει (1). Εἰς μάτην αἱ Ἀθηναὶ ἀντεγωνίσθησαν διὰ πασῶν
τῶν δυνάμεων κατὰ τῶν μακεδονικῶν σχεδίων· οἱ ἄριστοι
φιλιππικοὶ τοῦ Δημοσθένους ἐξήναψαν τὴν φιλελευθερίαν πάν-
των τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ μὲ ὅλην τὴν ἥτταν τῶν Ἑλλήνων
ἡ μακεδονικὴ κατὰκτησις ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ὠφέλιμος
τῇ Ἑλλάδι, διότι ὁ Φίλιππος οὐ μόνον ἀφῆκε αὐτονομουμένας
τὰς ὑποταχθείσας πόλεις, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἐν Κορίνθῳ πανελ-
ληνίου συνεδρίου συνετέλεσεν εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς τετάρτης
πολιτικῆς ἐνότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἐξ ὧν γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν χρόνων ἐκείνων
ἡ μακεδονικὴ ὑποταγὴ δὲν ἐπιρρέασε τὴν ἐπιτόπιον πολιτικὴν
κατάστασιν τῶν πλειότερων ἑλληνίδων πόλεων· μάλιστα περὶ
τῆς Σύρου δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ ὀλί-
γον ἢ δύνατο νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ μεγαλεπιβό-
λου ἐκείνου βασιλέως τῆς Μακεδονίας, κ' ἔτι πλέον τοῦ Ἀλε-
ξάνδρου, ὅστις καὶ καιρὸν δὲν εἶχε νὰ σκεφθῇ περὶ τῶν μικρῶν
σχετικῶς πόλεων τῆς Ἑλλάδος καὶ συμφέρον εἶχε ν' ἀφήσῃ
αὐτὰς αὐτονόμους. Μάλιστα εἶνε γνωστὸν καὶ ἐκ τῶν πρὸς
τούς Ἑλληνας ἐπιστολῶν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὅτι κατὰ

(1) Ἰδε Le Bas Itineraire ch. II, σελ. 24.— La Croix îles de
la Grèce p. 445.

διαταγὴν αὐτοῦ οἱ μακεδονικοὶ στρατοὶ ἀφῆκαν αὐτονόμους τὰς Ἑλληνίδας πόλεις. Τεκμαίρεται δ' ἐλλόγως ὅτι καὶ ἡ Σύρος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων του διετήρησε ὅπωςδῆποτε ἐπιτόπιον τινα ἐλευθερίαν (1).

(1) Ὁ Πολυσπέρχων ἐν ἔτει 319 π. Χ. ἐξέδωκεν, ὡς ἀρχιστράτηγος αὐτοκράτωρ τῆς Μακεδονίας καὶ ἐπιμελητὴ τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν πρὸς ἀπάσας τὰς Ἑλληνίδας πόλεις, δι' ἧς ὑπόσχεται ν' ἀφήσῃ αὐτὰς αὐτονόμους ὡς καὶ πρότερον.

«Ἐπειδὴ συμβέβηκε τοῖς προγόνοις ἡμῶν πολλὰ τοὺς Ἕλληνας εὐεργετηκένοι, βουλόμεθα διαφυλάττειν τὴν ἐκείνων προαίρεσιν, καὶ πᾶσι φανεράν ποιῆσαι τὴν ἡμετέραν εὐνοίαν, ἣν ἔχοντες διατελοῦμεν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Πρότερον μὲν οὖν Ἀλεξάνδρου μεταλλάξαντος ἐξ ἀνθρώπων, καὶ τῆς βασιλείας εἰς ἡμᾶς καθηκούσης, ἡγούμενοι δεῖν ἐπαναγεῖν πάντας ἐπὶ τὴν εἰρήνην, καὶ τὰς πολιτείας, ἃς Φίλιππος ὁ ἡμέτερος πατὴρ κατέστισεν, ἐπεστείλαμεν εἰς ἀπάσας τὰς πόλεις περὶ τούτων. Ἐπεὶ δὲ συνέβη, μακρὰν ἀπόντων ἡμῶν, τῶν Ἑλλήνων τινὰς μὴ ὀρθῶς γινώσκοντας, πόλεμον ἐξενεγκεῖν πρὸς Μακεδόνας, καὶ κρατηθῆναι ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν, καὶ πολλὰ καὶ δυσχερῆ ταῖς πόλεσι συμβῆναι, τούτων μὲν οὖν τοὺς στρατηγοὺς αἰτίους ὑπολάβετε γεγενῆσθαι· ἡμεῖς δὲ τιμῶντες τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν, κατασκευάζομεν ὑμῖν εἰρήνην. Πολιτείας δὲ τὰς ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τ' ἄλλα πράττειν κατὰ τὰ διαγράμματα τὰ πρότερον ὑπ' ἐκείνων γραφέντα, καὶ τοὺς μεταστάντας ἢ φυγόντας ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν ἐκ τῶν πόλεων, ἀφ' ὧν χρόνων Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἀσίαν διέβη, κατὰγομεν, καὶ τοὺς ὑφ' ἡμῶν κατελθόντας, πάντα τὰ ἑαυτῶν ἔχοντας, καὶ ἀστασιάστους καὶ ἀμνησικακουμένους ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι πολιτεύεσθαι, καὶ εἴ τι κατὰ τούτων ἐψήφιστο, ἀκυρον ἔστω, πλὴν εἴ τινες ἐφ' αἵματι ἢ ἀσεβείᾳ κατὰ νόμον πεφεύγασιν· Μὴ κατιέναι δὲ μηδὲ Μεγαλοπολιτῶν τοὺς μετὰ Πολυαινέτου ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντας μηδ' Ἀμφισσεῖς, μηδὲ Τρικκαῖους, μηδὲ Φαρκαδονίους, μηδὲ Ἡρακλεώτας· τοὺς δ' ἄλλους καταδεχέσθωσαν πρὸ τῆς τριακάδος τοῦ Ξανθικοῦ μηνός. Εἴ δὲ τινα τῶν πολιτευμάτων Φίλιπ-

Εἶνε δύσκολον νὰ ἐξακριβωθῇ τίνες καὶ πόσαι ὠρισμένως ἐλληνίδες πόλεις ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐν Κορίνθῳ Σύνοδον ἣτις ἀνεκήρυξε ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἀλέξανδρον· ἐπομένως ἀγνοεῖται ἂν πᾶσαι αἱ Κυκλάδες ἐπεμψαν ἀντιπροσώπους· εἰκάζεται ὁμως ὅτι δὲν ἀπέλειπον καὶ αὗται, διότι ἐν τῷ Πανελληνίῳ ἐκείνῳ συνεδρίῳ, καὶ μὴ θέλουσαι, ἐπεμψαν πολλὰ ἀντιπροσώπους ὅπως ἐξευμενίσωσι τὸν μέγαν βασιλέα (1).

πος ἢ Ἀλέξανδρος ἀπέδειξαν ἑαυτοὺς ὑπεναντία, παραγινέσθωσαν πρὸς ἡμᾶς, ἵνα, διορθωσάμενοι τὰ συμφέροντα καὶ ἡμῖν καὶ ταῖς πόλεσι πράττωσιν. Ἀθηναῖοις δ' εἶναι τὰ μὲν ἄλλα καθάπερ ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Ὠρωπὸν δὲ Ὠρωπίοις ἔχειν, καθάπερ νῦν. Σάμον δὲ δίδομεν Ἀθηναίοις ἐπειδὴ καὶ Φίλιππος ἔδωκεν ὁ πατήρ. Ποιήσασθαι δὲ δόγμα πάντας τοὺς Ἕλληνας, μηδένα μῆτε στρατεύειν μῆτε πράττειν ὑπεναντία ὑμῖν· εἰ δὲ μὴ φεύγειν αὐτὸν καὶ γενεᾶν καὶ τῶν ὄντων στερεῖσθαι. Προστετάχαμεν δὲ περὶ τούτων καὶ τῶν λοιπῶν Πολυσπέρχοντι πραγματεύεσθαι. Ὑμεῖς οὖν, καθάπερ ὑμῖν καὶ πρότερον ἐγράψαμεν. ἀκούετε τούτου· τοῖς γὰρ μὴ ποιούσι τι τῶν γεγραμμένων οὐκ ἐπιτρέψαμεν».

(1) α' Ἡ πράξις ἐκείνη τῆς ἐν Κορίνθῳ συνόδου εἶχε πιθανώτατα ἀπαρραλλάκτως ὅπως ἡ πράξις δι' ἧς προηγουμένως ἀπενεμήθη ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Φίλιππον. Κατὰ δυστυχίαν οὔτε τῆς μιᾶς οὔτε τῆς ἄλλης περιωθῆ εἰς ἡμᾶς ὁλόκληρον τὸ κείμενον. Ἀλλ' ὁμως ἔκ τινων περικοπῶν τῶν λόγων τῶν ἐν Ἀθήναις ῥητόρων δυνάμεθα νὰ λάβωμεν γενικὴν τινα περὶ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἔννοιαν. Καὶ πρῶτον τοῦτο ἐκαλεῖτο »συνθήκη» ἢ «πρὸς Ἀλέξανδρον συνθήκαι,» καὶ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ διελάμβανεν, ὅτι κοινὴ συνομολογεῖται ἐν Ἑλλάδι εἰρήνη καὶ ὅτι ἅπαντες οἱ Ἕλληνες εἶναι ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ἡ συνθήκη ὥριζεν ὅτι, εἴ τις ἐπιχειρήσῃ νὰ καταλύσῃ τὰς ἐπικρατούσας πολιτείας, θέλει λογισθῇ ὑπὸ πάντων τῶν τῆς εἰρήνης μετασχόντων. Ἰδίως ἐκανονίζετο ὅτι οὐδεὶς θέλει ἐνδρυσθῇ δεσπότης καὶ οὐδεὶς καθαιρεθεὶς δεσπότης θέλει αὖθις ἀνορθωθῇ. Ἐκαστὴ πόλις ὑπεχρεοῦτο νὰ μὴ ἐπιχειρῇ ἀθέμιτόν τινα βιαιοπραγίαν

Τῆς ἐπιτοπίου ἐλευθερίας ἧς ἀπῆλαιον οἱ νησιῶται ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἤρχισαν ἤδη κατὰ μικρὸν στεροόμενοι ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, μὲ ὅλας τὰς ὑποσχέσεις των. «Ἐπὶ δέκα καὶ ἐπέκεινα ἔτη, γράφει ὁ προμνημονευθεὶς ἱστορικός, ὁ Πολυσπέρχων, ὁ Ἀντίγονος, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Λυσίμαχος, ὁ Κάσσανδρος, ὑπέσχοντο ἀλληλοδιαδόχως νὰ καταστήσωσιν τοὺς Ἑλληνας αὐτονόμους, ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους· καὶ ὅμως οἱ Ἑλληνες δὲν ἔπαυσαν φρουρούμενοι, φορολογούμενοι, δεσποζόμενοι ὑπὸ τῶν Μακεδόνων δυναστῶν. Εἰμποροῦμεν μάλιστα νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ τῆς κυρίως Ἑλλάδος πόλεις οὐδέποτε ἔπαθον τοσοῦτα δεινὰ, ὅσα κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καθ' οὓς τηλικοῦτος περὶ τῆς ἐλευθερίας

οἷον πολιτικούς θανάτους, δήμεύσεις, ἀναδυσμούς γαιῶν, ἀποκοπὰς χρεῶν καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐκάστη πόλει ἐπετρέπετο ὁ ἐλεύθερος κατὰ θάλασσαν πλοῦς, εἰς πάντας δὲ ἀπηγορεύετο νὰ μὴ ἐπάγῃσι κώλυμά τι κατὰ τοῦτο ἢ νὰ ἀπάγῃσι πλοῖα ἄλλων πόλεων, ἢ νὰ πέμπωσιν εἰς τοὺς λιμένας αὐτῶν πολεμικὰ πλοῖα, ἢ νὰ κατασκευάζωσιν εἰς τοὺς λιμένας τούτους τοιαῦτα πλοῖα, ἢ καὶ νὰ ναυτολογῶσιν ἐν αὐτοῖς, πᾶσαι αἱ κοινωνήσασαι τῆς συνθήκης πόλεις ὥρσαν ὅτι θέλουσι τηρήσει αὐτὴν ἀκριβῶς, καὶ ὅτι θέλουσιν ἀναγράψαι αὐτὴν ἐπὶ στήλης· τελευταῖον ἐπετρέπ' ἡ εἰς τὴν συμμαχίαν παραδοχὴ πάσης νέας πόλεως ἥτις ἤθελε ζητήσῃ τοῦτο ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις. Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφασισθέντων ἀνετέθη εἰς διαρκῆ στρατιωτικὴν δύναμιν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου διατελοῦσαν, ὅστις ἀνεκνήρυχθη ἐνταύτῃ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον· ἐκάστη δὲ τῶν συμμαχίδων πόλεων ὥφειλε νὰ συντελῇ εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἅμα ὑπὸ τοῦ βασιλέως προσκληθεῖσα».

«Τοιαῦται ὑπῆρξαν, καθόσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, αἱ περιώνυμοι ἐκείναι συνθήκαι, τὰς ὁποίας πολλάκις βραδύτερον ἐπεκαλέσατο ὁ Ἀλέξανδρος, ὀνομάζων αὐτάς «τὰ κοινῇ δοξάντα τοῖς Ἑλλησι,» «τὰ δόγματα τὰ τῶν Ἑλλήνων». Καὶ ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὅτε τύπος τῶν συνθηκῶν τούτων καὶ αἱ κατ' ἰδίαν διατάξεις αὐτῶν

αὐτῶν συνέβαινε θόρυβος· εἰς τὰς ἀρχαίας μεταξύ ὀλιγαρχικῶν καὶ δημοκρατικῶν διενέξεις προσετέθη πρὸ 30 ἐτῶν ἡ μεταξὺ μακεδονιστῶν καὶ ἀντιμακεδονιστῶν ἔρις καὶ ἤδη ἐκορυφώθησαν αἱ συμφοραὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνταγωνιζομένων ἐλευθερωτῶν καὶ τῶν παρακολουθούντων αὐτοὺς τυχοδιωκτῶν καὶ μισθοφόρων. Αἱ κατὰ τὴν μικρὰν Ἀσίαν τὴν Θράκην, τὸ Αἰγαῖον Ἡέλαγος καὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον Ἑλληνίδες πόλεις ἦσαν πολὺ ὀλιγώτερον δυστυχεῖς· αἱ πλεῖσται ἐξ αὐτῶν εἶχον ἀποβάλλει πρὸ καιροῦ πᾶσαν ἀξίωσιν πολιτικῆς

ἦσαν ἐλευθερώτερα τῶν γνωστῶν ἡμῖν διατάξεων τῆς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν ἡγεμονίας. Ἡ μακεδονικὴ ἡγεμονία ἰδρύθη δυνάμει συνθηκῶν τὰς ὁποίας ὥμοσαν οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἐνῷ αἱ προηγούμεναι ἡγεμονίαι εἶχον μὲν ἰδρυθῆ δυνάμει συνθηκῶν τὰς ὁποίας ὥμοσάν τινες τῶν πόλεων, ἔπειτα ὁμως ἐπεβλήθησαν ὑπὸ τῆς ἡγεμόνος πόλεως διὰ τῆς βίας εἰς τὰς ἐπιλοιπούς. Πλὴν τούτου ἡ μακεδονικὴ ἡγεμονία δὲν ἀπῆτησεν ἀπὸ τὰς συμμαχίδας πόλεις τακτικὸν ἐτήσιον φόρον, ὅπως ἐπραξάν ἄλλοτε οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Ἡ μακεδονικὴ ἡγεμονία κατηγορήθη μὲν ἐπὶ παραβάσει τῶν συνθεσιμῶν, κατηγορήθη ὅτι μετέβαλε τὰ πολιτεύματα πόλεων τινων, ὅτι ἐξώρισε πολίτας, ὅτι ἐνίδρυσε δεσπότης καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἡγεμονίαι τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐξετραχλίσθησαν πολλάκις εἰς ὁμοίας βιαιοπραγίας. Καὶ ἔπειτα, πόθεν ἤξεύρομεν τὰς παραβάσεις τῆς μακεδονικῆς ἡγεμονίας; Τὰς ἤξεύρομεν ἀπὸ τοὺς μικρὸν μετέπειτα ἐκφωνηθέντας ὑπὸ Ἀθηναίων ῥητόρων λόγους ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Παρεκτὸς ὁμως ὅτι οἱ λόγοι ἐκεῖνοι περιέχουν πιθανώτατα ὑπερβολὰς πολλὰς, αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός· ὅτι ἐξεφωνοῦντο ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου μαρτυρεῖ ἀποχρώντως, ὅτι ἡ μακεδονικὴ ἡγεμονία ἐσέβετο τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν τῶν πόλεων» Κ. Παππαργ. Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνο. Τομ. Β'. ἐνθ' ἀνωτέρω). Ταῦτα νομίζω ἀρκούντως εἰκονίζουσι τὴν κατάστασιν τῶν Ἑλλ. πόλεων καὶ τὴν ἐπιτόπιον τῶν πόλεων αὐτονομίαν ἐν οἷς καὶ τῆς Σύρου.

ἐνεργείας καὶ ἤρκοῦντο εἰς μόνον τὴν αὐτοτελῇ ἀστυκὴν ὑπαρξιν, ὑπείκουσαι κατὰ τὰ ἄλλα ὀριστικῶς εἰς τὸν Ἀντίγονον ἢ Λυσίμαχον, μὴδ' ἐννοοῦσαι ἄλλως πως τὴν ὑπὸ τούτων κηρυττομένην ἐλευθερίαν» (1).

Ἦνεν δύσκολον, ἐν ἀπουσίᾳ εἰδικῶν περὶ Σύρου εἰδήσεων, νὰ εἰκάσωμεν τὴν κατάστασιν τῆς νήσου κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἐὰν δὲν ἐνθυμηθῶμεν τὴν γενικὴν κατάστασιν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Τοσοῦτον προσηλῶθη ἡ προσοχὴ τοῦ τότε ἀνατολικοῦ κόσμου εἰς τὰς πολυχρονίους ἐρίδας τῶν διαδόχων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὥστε πόλεις πολὺ σπουδαιότεραι τῆς Σύρου εἶχον ἐντελῶς λησμονηθῇ. Ἡ λησμοσύνη αὕτη δὲν ἔβλαψε πολλὰς πόλεις, ἐν αἷς καὶ τὴν Σύρον. Διότι μὴ οὔσα πιθανῶς εἰς θέσιν νὰ ἐλκύσῃ τὴν φορολογικὴν χεῖρα τῶν κατακτητῶν τῆς Ἑλλάδος διήρχετο ἡμέρας εὐτυχεστέρας ἢ ὅσον αἱ ἐπιφάνεις τότε πόλεις· ἐλάχιστον δ' ἠσθάνθη τὴν πίεσιν τῶν κατακτητῶν. Δυνάμεθα μάλιστα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντων νομισμάτων διαφόρων ἐποχῶν τῆς Σύρου, ὅτι δὲν εὐρέθη εἰς δύσκολον θέσιν νὰ ἀνακηρύξῃ καὶ αὕτη θεὸν τὸν Δημήτριον, ἢ τὸν Ἀντίγονον ἢ τὸν Πτολεμαῖον, ὡς ἔπραξε τοῦτο ἐπὶ Ῥωμαίων· διότι μεταξὺ τῶν τεσσαράκοντα περίπου νομισμάτων τῆς Σύρου, ἐν ᾧ βλέπομεν εἰκονιζομένους τοὺς πλείστους αὐτοκράτορας τῆς Ῥώμης, ἐν οὐδενὶ αὐτῶν παρίσταται τις ἡγεμὼν ἐκ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ψηφίσματα καὶ ἀγῶνας καὶ ἀνδριάντας ἀνήγειρεν ἡ Σύρος εἰς Ῥωμαίους, ὧν τινὰ διεσώθησαν, οὐδὲν δὲ ἔχνος διετηρήθη τοιούτων καὶ πρὸς τοὺς προηγηθέντας τῶν Ῥωμαίων κατακτητῆς τῆς Ἑλλάδος, τεκμαίρεται βασίμως ὅτι ἡ Σύρος ἐν τῷ θορόβῳ τῶν τότε ἀενάων ταραχῶν καὶ ἐμφυλίων πολέμων λησμονηθεῖσα, ἀπήλαυε τῆς ἐπιτοπίου αὐτῆς αὐτονομίας καὶ ἐλευθερίας.

(1) Παππαρηγ. Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους τομ. Β'. σελ. 255.

Περὶ τὸν δεύτερον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ἡ ἐνότης τοῦ ἑλλη-
νικοῦ ἔθνους ἤρχισε νὰ διασπᾶται εἰς τοιοῦτον τρόπον ὥστε
οὔτε ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία οὔτε αἱ ἐνέργειαι τῶν στερεολ-
λαδιτῶν ἠδύναντο ν' ἀναχαιτήσωσι τὸν ῥωμαϊκὸν χεῖμαρρον
ὅστις ὀρμητικῶς ἐπέπιπτε κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὸ τὸ ἐπί-
θετον τὸ ἀπονεμηθὲν τῷ Φιλοποίμενι, στρατηγῷ τῆς Ἀχαϊκῆς
συμπολιτείας ἐσχάτος τῶν Ἑλλήνων, ἐδήλου ὅτι ὁ
Φιλοποίμην «οὐδένα εἶχε πλεόν τῶν διανοημάτων καὶ τῶν
ἀρετῶν συνεργόν». Ἡ ἐνάρητος καὶ ἑλληνικωτάτη ἐκείνη
ὑπαρξίς ἀπομονωθείσα ἐν τῇ διαιρέσει καὶ διαλύσει τῶν Ἑλ-
λήνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δικαιολογεῖ τὸ ἄπελπι ἐκεῖνο ἐπί-
θετον τοῦ ἐσχάτου τῶν Ἑλλήνων. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐν ἔτει 197
π. Χ. συνομολογηθεῖσα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας εἰρή-
νη καὶ ἀναγνώρισις τῆς αὐτονομίας πασῶν τῶν Ἑλληνίδων
πόλεων, ἦτο ἐπὶ χάρτου μόνου γεγραμμένη, ὡς ἐπ' ἔσης καὶ
ἡ ὑπὸ τοῦ Φλαμίνιου ἐν ἔτει 196 ἐν Κορίνθῳ ἀποδοθεῖσα τοῖς
Ἑλλησιν ἐλευθερία. Διότι τοὺς τέως ἡγεμόνας τῶν Ἑλλή-
νων Μακεδόνας ὑπέτασσον ἤδη οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες ἔρχονται
ὅπως πρωταγωνιστήσωσιν ἐπὶ μακρὸν ἐν τῷ δράματι τῆς ἑλ-
ληνικῆς ἱστορίας, κατέχοντες οὐ μικρὸν μέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ
καὶ τῆς νήσου ταύτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Ἡ Σύρος ἐπὶ τῶν Μιθριδατικῶν πολέμων.

Ἐπιδρομαὶ Κιλικίων κατὰ τὸν 4. π. Χ. αἰῶνα.

Ἡ μέχρι τινος ἐπεκρατήσασα δοξασία ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ
τὸ 145 π. Χ. κατέστη ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ἐδείχθη ἀνυπόστατος
συγεπεία τῶν νεωτέρων καὶ ὀρθοτέρων ἱστορικῶν ἐρευνῶν.

Ὁ Ἰωάννης Ζωναρᾶς δι᾽ ἰσχυρίζεται ὅτι καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μομμίου καταστροφὴν τῆς Κορίνθου ἡ Ἑλλὰς ἔμεινεν ἔτι αὐτόνομος (1). Βεβαίως ἡ ἐπισταμένη μελέτη τῆς ἱστορίας τῆς ἀ. πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος πείθει πάντα ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔπαυσεν οὕσα αὐτόνομος καὶ ἐλευθέρα κατὰ τὴν κυρίαν τῶν λέξεων σημασίαν· κατὰ τύπον ὅμως μόλις κατὰ τὸ 30 Π. Χ. ἦτοι ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου ὠνομάσθη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (2). Πρὶν λοιπὸν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν καθαρῶς Ῥωμαϊκὴν

(1) Παπαρρ. Ἰστ. Ἑλλ. Ἔθνους Τομ. Β'. σελ. 428.

(2) Γόλσμιθ Ἰστ. Ἑλλ. Τομ. Β'. σελ. 212 μετὰφρ. Δ. Ἀλεξάνδ.— Παπαρρ. ἔνθ' ἀνωτέρω, Ἰδοὺ πῶς· ἐκτίθησιν τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ σοφὸς ἱστορικὸς οὐ τὰς κρίσεις παρεντίθημι ἐνταῦθα ὅπως ὑπομνήσω τῷ ἀναγνώστῃ τὰ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, ἵνα φωτεινότερον καταστήσω τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας. « Ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν δὲν ἦτο τότε ἔτι ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ, ἀλλ' ἀπετέλει ὁμάδα πολιτειῶν αὐτονόμων καὶ ἐλευθέρων ἥτοι ἀπηλλαγμένων τακτικοῦ φόρου, αἵτινες ὅμως καλούμεναι σύμμαχοι, διετέλουν, δυνάμει ῥητῶν πολλάκις συνθηκῶν, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐπιτήρησιν καὶ προστασίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς βουλῆς. Αὕτη, εἴτε ἀμέσως, εἴτε διὰ τοῦ στρατηγοῦ τῆς γείτονος Μακεδονίας, ἐρρύθμιζε τὰς μεταξὺ τῶν πολιτειῶν τούτων συμβαινούσας διαφορὰς καὶ ἐπροστάτευε τὴν χώραν κατὰ πάσης ἐξωτερικῆς ἐπιδρομῆς, προπαρασκευάζουσα οὕτως αὐτὴν εἰς τὴν ὁλοσχερῇ ὑποδοúlωσιν. Τὸν βιθμιαῖον τοῦτον τρόπον τῆς κατακτῆσεως μετεχειρίζετο πολλάκις ἡ δορυκτῆτωρ ἐκείνη πόλις, ὡς παρετήρησε ἡδὴ ὁ Μοντέσκιος. Κατατροπώσασα, λέγει, λαὸν τινα, κατ' ἀρχὰς περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ τὸν ἐξασθενήσῃ καὶ ἐπιβάλλῃ αὐτῷ συνθήκας, αἵτινες ὑπέσκαπτον ἀνεπαισθήτως τὰς περιλειπομένας αὐτῷ δυνάμεις. Ἐὰν τυχὸν ἔπειτα οὗτος ἐξεγείρετο, ἐταπείνωνεν αὐτὸν ἔτι μᾶλλον· ὥστε ὁ λαὸς οὗτος ἀπέβαινεν ὑπὸ ἡκοῦς χωρὶς νὰ ἦναι δυνατὸν νὰ ὀρισθῇ πότε τοῦτο συνέβη. Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ φιλοσόφου ἐκείνου ἱστορικοῦ εἶναι ὀρθοτάτη μάλιστα ὡς πρὸς τὴν ἐνταῦθα Ἑλλάδα. Ἡ Ῥώμη καθὼς εἶδομεν, ἥσκησεν ὡς πρὸς αὐτὴν κυριαρχικὰ δικαιώματα ἔτι πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου, καί· τοι

τῆς Ἑλλάδος ἐποχὴν καὶ ἴδωμεν ὁποῖα ἡ Σύρος κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως, θέλομεν ἐνδιατρίψει ἐπὶ ὀλίγον ἐπὶ τῶν κατὰ τὰς Κυκλάδας συμβάντων κατὰ τὴν Α'. πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, καθ' ἣν ἐπεφάνη συνταράττων αὐτὰς ὁ ἐπιφοβὸς τοῦ Πόντου βασιλεὺς Μιθριδάτης καὶ οἱ ἔτι ἐπιφοβώτεροι πειραταὶ τῆς Κιλικίας.

Ἡ καταστροφή τῆς Κορίνθου ἐπήνεγκε τὴν ἀνύψωσιν τῆς Δήλου ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, μολυνομένου ὅμως διὰ τῆς δουλεμπορείας. Ἡ δὲ Δήλος συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐπορίαν πασῶν τῶν Κυκλάδων, διότι τοσοῦτος ἐκεῖ συνέρρευσεν πλοῦτος, τοσαύτη ἐγένετο συγκοινωνία, ὥστε δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι καὶ αἱ γείτονες αὐτῇ νῆσοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (100—30 Π.Χ.) εὐημέρουν δι' αὐτῆς ὑπὸ τὴν ὕλικὴν ἔποψιν διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς μεγάλης συγκοινωνίας. «Ἐτι μᾶλλον, λέγει ὁ Στράβων, ἠϋξήσεν αὐτὴν (τὴν Δήλον) καταστραφεῖσα ὑπὸ Ῥωμαίων Κόρινθος. Ἐκεῖσε γὰρ μετεχώρησαν οἱ ἔμποροι καὶ τῆς ἀτελείας τοῦ ἱεροῦ προκαλουμένης αὐτοὺς

τῆς Ἑλλάδος θεωρουμένης τότε ὁμολογουμένως ἐλευθέρας καὶ αὐτονόμου· οὕτω δ' ἐξηκολούθη πολιτευσομένη ἡ ῥωμαϊκὴ βουλὴ καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἑλλὰς ἐξηκολούθει νὰ λέγεται πάντοτε ἐλευθέρη καὶ αὐτόνομος. Ἡ μόνη μεταξὺ τῶν δύο ἐποχῶν διαφορὰ εἶναι, ὅτι, μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῆς Ἀχαΐκῆς συμπολιτείας, ὁ ἄληθης πολιτικὸς βίος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καταπαύει ἐν Ἑλλάδι· καὶ τοῦτο δικαιολογεῖ μέχρι τινὸς τὴν κοινὴν ἀξίωσιν, ὅτι διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ἡ Ἑλλὰς ὑπέκυψεν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν. Ναὶ μὲν ἐπαρχία δὲν ἔγινεν εἰμὴ πολὺ βραδύτερον ἐπὶ τοῦ πρώτου Ῥωμαίου αὐτοκράτορος Αὐγούστου, περὶ τὸ 30 πρὸ Χριστοῦ ἔτος. Ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀλώσεως, διατελεῖ οὕσα ἀπλοῦν δορυφόρημα, ἥτοι κωφὸν τοῦ ἱστορικοῦ δράματος πρόσωπον· καὶ δίδει μὲν εἰσέτι ἐκ διαλειμμάτων σημεῖα τινὰ ζωῆς, ἀλλὰ ἀκαριαία, ἥτις εἰς οὐδὲν ἄλλο συντελεῖ εἰμὴ εἰς τὸ νὰ καταστρέψῃ τὰς τελευταίας δυνάμεις τοῦ ἐκνευρισμένου τούτου σώματος».

καὶ τῆς εὐκαιρίας τοῦ λιμένος· ἐν καλῷ γὰρ κεῖται τοῖς ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἀσίαν πλέουσιν· ἥ τε πανήγυρις ἐμπορικόν τι πρᾶγμα ἐστὶ καὶ συνήθεις ἦσαν αὐτῇ Ῥωμαῖοι τῶν ἄλλων μάλιστα καὶ ὅτε συνεστήκει Κόρινθος. Ἀθηναῖοι τε λαβόντες τὴν νῆσον καὶ τῶν ἱερῶν ἅμα καὶ τῶν ἐμπορῶν ἐπεμελοῦντο». Ἡ Δῆλος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο πλέον τοῦ ὅτι ἡ Σύρος σήμερον ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ Εὐρώπῃ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἦτο τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, «ἐμπορεῖον πολυχρήματον», κατὰ τὰς λέξεις τῶν ἀρχαίων, οἵτινες καὶ παροιμίαν περὶ τούτου κατεσκεύασαν «Ἐμπορε, κατὰ πλεουσόν, ἐξελοῦ, πάντα πεπραταί».

Τοιαύτη ἡ Δῆλος κατὰ τὴν ἀ. πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, ἐπιδράσασα σπουδαίως ἐπὶ τῆς εὐημερίας τῶν γειτόνων τῆς νήσων.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ὅμως ταύτην ἐπεφάνη εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ὁ ἐπίφοβος τοῦ Πόντου βασιλεὺς Μιθριδάτης, ὅστις ἐπελήφθη τῆς ἐκτελέσεως τοῦ κατακτήσεως σχεδίου ἐπιπίπτων κατ' ἀρχὰς κατὰ τῶν Κυκλάδων νήσων, τὰς ὁποίας μετεχειρίζετο ὡς ἔνεδραν κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων, αἵτινες περιπόλουν τὴν Ἑλλάδα, ἣν καὶ μετὰ τινὰ ἔτη ὑπεδούλωσαν. Ἀλλ' ὁ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν τοῦ Μιθριδάτου Ἀρχέλαον ἐπιπλεύσας εἰς τὰς Κυκλάδας μέγας στόλος δὲν ἠρκέσθη μόνον εἰς τὴν κατάληψιν τῶν νήσων ἀλλὰ καὶ χεῖρα ἐπέβαλε κατὰ τῶν ἐν Δῆλῳ θησαυρῶν.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀπελλικῶντος κατόπιν γενομένη λεηλασία τῆς Δῆλου ἐπετάχυνε τὴν πτῶσιν τῆς ἱερᾶς νήσου, ἥτις μολταῦτα παρέμενεν ἔτι ὑπὸ τὴν ψιλῷ ὀνόματι ἐξουσίαν τῶν Ἀθηναίων.

Μὲ ὅλας τὰς κατακτήσεις τοῦ Μιθριδάτου, οἱ Ῥωμαῖοι ναύαρχοι καὶ στρατηγοὶ δὲν ἔπαυσαν ἐνεδρεύοντες, κρυπτόμενοι καὶ κατὰ τινὰ τρόπον προστατεύοντες τὰς Κυκλάδας ἀπὸ τῶν καταστρεπτικῶν σχεδίων τῶν τοῦ Μιθριδάτου στόλων. Οὕτως ὁ

Ῥωμαῖος στρατηγὸς Ὀρόβιος κατὰ τύχην περιπολῶν εἰς τὰς περὶ τὴν Δῆλον νήσους καὶ βλέπων τὸν Ἀπελικῶντα λεηλατοῦντα τὴν Δῆλον, ἐπέδραμε κατ' αὐτοῦ, κατασφάξας τοὺς μετ' αὐτοῦ Ἀθηναίους. Τ' ἄλλεπάλληλα ταῦτα κατὰ τῆς Δήλου τραύματα ἦσαν ἐκ τῶν καιριωτέρων ἐπενεγχόντα μετ' ὀλίγου χρόνους τὴν ἐντελῇ πτῶσίν της.

Ἐκ τῶν ἐκτεθεισῶν τούτων γενικωτέρων εἰδήσεων περὶ Κυκλάδων καὶ Δήλου παρέχεται ἀφορμὴ ὅπως εἰκάζωμεν καὶ περὶ Σύρου. Ἡ νῆσος αὕτη γειτνιάζουσα πρὸς τὴν Δῆλον βεβαίως ὠφελήθη ἐκ τῆς γειτνιασεώς της πρὸς τὴν ἀκμάσασαν τότε νῆσον, ἀλλ' ἐπίσης ἐνδεχόμενον ὅτι ἐβλάβη ἐκ τῶν κατ' ἐκείνης ἐπιδρομῶν. Καὶ ἡ μὲν ἐπὶ τῶν Κυκλάδων δεσποτεία δὲν διήρκεσε πολλοὺς χρόνους, διότι κατ' ἀρχὰς ὁ Σύλλας κατόπιν δὲ ὁ Πομπήιος κατέστρεψαν τὸ ἐν αὐταῖς κράτος τοῦ βασιλέως τούτου. Ἀλλὰ περὶ αὐτοὺς τοὺς χρόνους ἐπέπεσαν δηοῦντες καὶ λεηλατοῦντες τὰς πόλεις τῶν νήσων τούτων οἱ Κίλικες πειραταὶ ἐξοπλίσαντες στόλον ἐκ χιλίων πλοίων. Μετὰ πολλὰς δεινοπαθείας τῶν νησιωτῶν κατετροπώθησαν καὶ οἱ διαβόητοι Κίλικες ὑπὸ τῶν ῥωμαϊκῶν στόλων· οἱ δὲ νησιῶται βεβαιόθεντες ὅτι ὁ Πομπήιος δὲν ἐμάχετο κατ' ἀρχὰς πρὸς ὑποδοῦλῳσιν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ πρὸ πάντων πρὸς καταστροφὴν τοῦ Μιθριδάτου καὶ τῶν Κιλικῶν πειρατῶν, οὐ μόνον προσεδέχοντο ἐγκαρδίως τὸν Πομπήιον ἀλλὰ καὶ πλοῖα παρέσχον αὐτῷ, ὅστις ὠφεληθεὶς καὶ ἐκ τῶν ἐπικουριῶν τῶν Ἑλλήνων ἔστρεψε τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Καίσαρος τοῦ συνάρχοντος καὶ ἡττήθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν Φαρσάλῳ τῷ 40 Π. Χ. Ὁ μέγας Καῖσαρ δὲν ἐμνησικαχῆσε κατὰ τῶν Ἑλλήνων, συνδραμόντων τὸν ἀντίπαλόν του συμπολίτην Πομπήιον, ἀλλὰ τουναντίον προσεταιρίσθη αὐτοὺς δι' εὐνοίας λίαν ἐκφραστικῆς.

Ταῦτα ἐξέθηκα ἐν πλατεί ὅπως ἀναμιμνήσκων τῷ ἀναγνώσῃ τὰ συμβάντα ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ιδίως τῷ Αἰγαίῳ πελάγει κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως εἰσέλθω ἤδη εἰς

τὴν ἰδίως ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Σύρος δὲν φαίνεται στερουμένη ἱστορικῶν, ἰδησεων, αἵτινες ἐλλείπουσιν ὡς εἶδομεν, κατὰ τὴν Α'. πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Ἡ Σύρος ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

(Α'. αἰὼν μετὰ Χριστόν).

Ἀπὸ τοῦδε διευκρινίζεται ἱστορικῶς ἡ κατάστασις τῆς νήσου Σύρου, διότι τὰ μόνιμα μαρτύρια τῆς ἱστορίας αὐτῆς κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως εἶνε σχεδὸν πλείοτερα ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην παρελθοῦσαν περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς.

Διὰ τῶν μονίμων μαρτυρίων ἐννοῶ τὰ ἐπιγράμματα καὶ τὰ νομίσματα ἅτινά εἰσιν οὐκ ὀλίγα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης.

Πολλαὶ ἐλληνικαὶ πόλεις ὑποδουλωθεῖσαι ὠνομάζοντο ὑπὸ τῶν ῥωμαίων ἐπαρχία Ἀχάιας· διὰ τοῦ κοινοῦ τούτου ὀνόματος ἐκλήθη πᾶσα μετὰ ταῦτα ἡ Ἑλλάς, ἥτις ἐπὶ τινὰ ἔτι χρόνον εἶχε πολλὰς πόλεις αὐτῆς αὐτονόμους. Ἡ Σύρος ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἤρχισε πιθανῶς τελοῦσα φόρον τινὰ τῇ Ῥώμῃ· τοῦτο δὲ τεκμαίρεται καὶ ἐκ τοῦ γνωστοῦ τῆς Γυάρου ἱστορικοῦ ἀνεκδότου, ὃ διέσωσεν ὁ Στράβων. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ Γυάρος ἐπλήρωνεν ἐπὶ Αὐγούστου 150 δρ. εἰκάζεται ὅτι ἡ Σύρος ἡ πλησιεστάτη αὐτῇ, ἀλλὰ σχετικῶς πολλῶν μείζων ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐπλήρωνε πολὺ πλέον τοῦ ποσοῦ τούτου. Ἐκ τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος μόνον περὶ Γυάρου διεσώθη εἰδησις

περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ φόρου (1), ὥστε λεπτομέρειαν περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ φόρου τῶν Συρίων οὐδεμίαν ἔχομεν.

Εἰκάζω ὅμως ὅτι τῆς Σύρου ὁ φόρος ἦτο εὐτελής, ὅχι διότι ἡ Σύρος δὲν ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ βαρὺν φόρον, ἀλλὰ διότι ἡ νῆσος αὕτη ἀπελάμβανεν ἐξαιρετικῆς εὐνοίας καὶ προστασίας ἐκ μέρους τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ὑπὲρ ὧν ὡς θέλομεν ἰδεῖ, καὶ δημοθοινίαι ἐδίδοντο **ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΑΣ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΣΤΥΓΕΙΤΟΝΩΝ ΕΠΙΔΗΜΗΣΑΝΤΑΣ** κατὰ τὰς λέξεις τοῦ ἐν Ἑπισκοπείῳ τῆς Σύρου ἀνακαλυφθέντος ἐπιγράμματος, δημοσιευθέντος ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ Παν-

(1) Τὸ περὶ τούτου ἀνέκδοτον ἰδοὺ πῶς ἐκτίθησιν ὁ ἡμέτερος ἱστορικός:

«Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἔχομεν καὶ ἄλλην τινα μικράν, ἐλαχίστην πληροφορίαν, ἀλλ' ἐν ἐλλείψει πληρεστέρων εἰδήσεων, οὐχὶ ἴσως ὅλως ἀναξίαν μνείας. Ὁπόσος ἦτο ὁ φόρος ὃν ἐτάχθη νὰ πληρώσῃ τότε εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν εἴτε σύμπασα ἡ Ἑλλάς εἴτε πόλις τ.ς αὐτῆς ἡ νῆσος ἐκ τῶν μεγαλειτέρων, δὲν γνωρίζομεν. Κατὰ παράδοξον ὅμως σύμπτωσιν ἐμάθομεν τί ἐπλήρωνεν ἡ μικρὰ νῆσος Γύαρος, τὰ σήμερον λεγόμενα *Γουῶρα*. Ὁ Στράβων διηγεῖται, ὅτι προσορμισθεὶς εἰς τὸ νησίδιον τοῦτο εὗρεν ἐκεῖ κώμιον ὑπὸ ἀλιέων συνοικούμενον, ὅτε δ' ἐξέπλευσεν ἐκεῖθεν, ἐδέχθησαν εἰς τὸ πλοῖον αὐτῶν πρεσβευτὴν τῶν ἀλιέων τινά, ὅστις συμπλέων ἔλεγε πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας συνεπιβάτας, ὅτι πρεσβεύει πρὸς τὸν Αὐγούστον εὐρισκόμενον τότε εἰς Κόρινθον περὶ ἐλαττώσεως τοῦ φόρου· διότι τελοῦσι δραχ. 150, ἐνῶ μόλις ἠδύναντο νὰ καταβάλλωσι τὰς 100. Ἡ εἰρησὶς αὕτη ὁμοιάζει ὅπως οὖν τὰ συντρίμματα ἐκεῖνα ὅσα τυχαίως περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς ἐκ μεγάλων καὶ λαμπρῶν οἰκοδομημάτων ἢ ἀγαλμάτων, ἀνάγλυφόν τι λ. χ. ἢ πόδα, ἢ χεῖρα, ἢ δάκτυλον ἢ καὶ ὄνυχα τῇ ἀληθείᾳ ἀπλοῦν, ἅτινα δὲν ἀπορρίπτομεν οὐδὲν ἤττον, ἀλλὰ διαφυλάττομεν ἐπιμελῶς, διότι ὅσῳ μικρὰ καὶ ἂν ᾖναι, διδάσκουσὶ τι πάντοτε εἰς ἡμᾶς, κατὰ τὸ ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα». (Παπαρ. Ἱστ. Ἑλλ. Τομ. Β'. 463).

δώρα καὶ ἀναδημοσιευθησομένου καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ τῆς παρούσης ἱστορίας μέρει.

Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ διελθὼν κατὰ τὸ 29 Π. Χ. τῶν Κυκλάδων οὐ μόνον ἀφῆκεν αὐτὰς ἀνενοχλήτους, ἀλλ' ἔδειξεν πρὸς πάντας τοὺς νησιώτας εὖνοιαν, ἣτις ἤρχισεν, καίτοι αὐτονόμους ἀκόμη, νὰ καθιστᾷ αὐτοὺς κόλακας ὑπερβολικούς. Περὶ δὲ τὴν πρώτην μετὰ Χριστὸν δεκαετηρίδα αἱ Κυκλάδες διοικητικῶς ἐνωθεῖσαι μετὰ τινων Σποράδων νήσων ἀπετέλεσαν τὴν Ἑπαρχίαν τῶν Νήσων, εἰς ἣν ὑπῆχθη βεβαίως καὶ ἡ Σύρος. Χάρις δὲ εἰς τὴν πρὸς αὐτὰς εὖνοιαν τῶν αὐτοκρατόρων Κορνηλίου Σύλλα καὶ τῶν διαδόχων Λουκούλου, Πομπηίου, Καίσαρος καὶ μετέπειτα Οὐεσπεσιανοῦ (69—79 Μ. Χ.) ἐκραταιώθη ἔτι πλέον ἡ αὐτονομία τῶν νήσων τούτων, πάντοτε ὁμῶς ἐποπτευομένων ὑπὸ τῆς Ῥώμης καὶ ἀποτινουσῶν αὐτῇ ἢ φόρον ἢ δῶρα, ἢ διὰ κολακευτικῶν ψηφισμάτων, ἀνδριάντων καὶ νομισμάτων ἐξοφλουσῶν τὰς ὑποχρεώσεις των.

Ὁ περιηγητὴς Le Bas ποιῶν λόγον περὶ τῶν περιποιήσεων ἃς ἀπέδιδον οἱ Σύριοι εἰς τοὺς κατόπιν ἀναλαβόντας τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Ῥώμης, Ἀντωνῖνον, Μάρκον Αὐρήλιον, Λεύκιον Οὐῆρρον, συμπεραίνει ὅτι τὰ δείγματα ταῦτα τῆς ἀγάπης τῶν Συρίων ἦσαν μᾶλλον κολακείας πράξεις ἢ ἐνδείξεις εὐγνωμοσύνης. Διότι οἱ Σύριοι εἶχον ἤδη ὠφεληθῇ ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς δυνάμεως, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐξουσίας των ἀπὸ τοῦ Τίτου μέχρι Σεπτίμου Σεβήρου· περὶ τούτου δὲ ἔχομεν τὰς πλείοτέρας ἀποδείξεις (2). Νέα ἐπιγράμματα τοῦ Α' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος δεικνύουσι τὴν ὑπὲρ τῶν Συρίων μέριμναν τοῦ αὐτοκράτορος Νέρβα, λαβόντος πολλὰ μέτρα πρὸς ἐδραίωσιν τῆς αὐτονομίας καὶ τῆς εὐημερίας των (3).

(2) Le Bas, itineraire ch. II σελ. 23 καὶ ἐπ.—Mionnet Supplement t. IV, no 288—308 p. 405 et suiv.—La Groix, îles de la Grece, Syra.

(3) Inscriptions t. II N. 1890.

Ἡ Σύρος λοιπὸν ὑποταχθεῖσα μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους διετήρησε τὴν αὐτονομίαν καὶ ἐπιτόπιον αὐτῆς ἐλευθερίαν, ἔχουσα ὡς καὶ πρὶν τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Δῆμον αὐτῆς, τὸ Θέατρον, τοὺς ἀγῶνάς της, ἴδια νομίσματα, καὶ ἐν γένει παρέμενεν ἐπὶ Ῥωμαίων ἡ αὐτὴ κατὰ τὸ πολίτευμα, οἷα καὶ ἐπὶ Ἀθηναίων, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι νῦν ἀντὶ τῶν Ἀθηναίων ἀνωτέρους αὐτῆς προστάτας ἐθεώρει τοὺς Ῥωμαίους.

Πρῶτον, καθ' ἃ εἰκάζω, νόμισμα τῶν Συρίων κοπὲν πρὸς τιμὴν Ῥωμαίου αὐτοκράτορος εἶνε τὸ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 79—81 Μ. Χ. κοπὲν ἐπὶ αὐτοκράτορος Τίτου. Τὸ νόμισμα τοῦτο (ἀριθ. 1 μέρος Β'. συλλογῆς Mionnet) ὃν χαλκοῦν, μεγέθους 5, κατὰ τὴν νομισματικὴν κλίμακα τοῦ Mionnet παριστᾷ ἄφ' ἑνὸς μέρους τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Τίτου καὶ πέριξ τὰ γράμματα

ΚΑΙΣΑΡ Τ. ΙΟΥΣΤΟΣ,

ὁπισθεν δὲ φέρει δύο κεφαλὰς ἀντωποῦς, ἐν τῷ μέσῳ στάχυν, ἐν τῷ πεδίῳ ἀστέρα καὶ ἕτερόν τι δυσδιάκριτον σύμβολον: πέριξ δὲ τὰ γράμματα CYPI....

Διὰ τοῦ νομίσματος δὲ τούτου ἐκολάκευσαν οἱ Σύριοι τὸν Ῥωμαῖον τοῦτον αὐτοκράτορα, εἰς ὃν πιθανῶς καὶ ἄλλως ἐξεδήλωσαν τὴν εὐγνωμοσύνην των, διὰ ψηφισμάτων, φέρ' εἰπεῖν (ὡς τὸν Ἀδριανόν, τὸν Τραϊανόν κλπ.) μὴ διασωθέντων μέχρι σήμερον.

Ἀλλὰ καὶ τὸν αὐτοκράτορα Δομητιανὸν ἀναβάντα τὸν θρόνον τῆς Ῥώμης μετὰ τὸν Τίτον ἐκολάκευσαν δι' ὁμοίων τρόπων.

Τρία νομίσματα τῶν Συρίων κοπέντα πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου διεσώθησαν ἃ καὶ περιγράφω συμφώνως τῷ Mionnet καὶ μετὰ παραβολὴν πρὸς τὰς σχετικὰς πληροφορίας τῶν λοιπῶν νομισματολόγων.

Τὸ ἐν τῶν τριῶν τούτων νομισμάτων (1), χαλκοῦν τὴν ὕ-
λην, μεγέθους 4, κατὰ τὴν εἰρημένην νομισματολογικὴν
κλίμακα, φέρει ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους ἐστεμμένην τὴν κεφαλὴν
τοῦ Δομητιανοῦ καὶ περίξ αὐτῆς τὰς λέξεις

ΔΟΜΗΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ.

Ὅπισθεν τὰς κεφαλὰς τῶν Διοσκούρων, ἐν τῷ μέσῳ φοῖνικα
καὶ κάτωθεν ἄστέρα· περίξ δὲ αὐτῶν τὰ γράμματα CYP . . ABIPΩ

Τὸ δεύτερον εἰς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου κοπὲν
νόμισμα εἶνε ἐπίσης χαλκοῦν, μεγέθους 4, καὶ παριστᾷ ἄφ' ἐνὸς
τὴν κεφαλὴν τοῦ Δομητιανοῦ καὶ περίξ αὐτῆς τὰ γράμματα
ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΔΟΜΗΤΙΑΝΟΣ ἄφ' ἑτέρου δὲ τὰ
γράμματα CYP KABIP δύο κεφαλὰς κατὰ μέτωπον
τῶν Διοσκούρων ἢ, κατ' ἄλλην γνώμην, τῶν αὐτοκρατόρων
Τίτου καὶ Οὐεσπεσιανοῦ· ἐν τῷ μέσῳ στάχυν κάτωθεν ἐξ
ἐκάστου μέρους καὶ μέλισσαν (2).

Τὸ τρίτον δὲ ἐπ' ἴσης χαλκοῦν, τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, φέρει
τὴν κεφαλὴν τοῦ Δομητιανοῦ ἐστεμμένην καὶ περίξ τὰς λέξεις
ΔΟΜΗΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΥΙΟΣ ΘΕΟΥ. Ὅπισθεν δὲ στά-
χυν μεταξὺ τῶν δύο κεφαλῶν τῶν Διοσκούρων καὶ τὰ γράμματα
CYP KABI . . . (Ἀρ. 4 τῆς Συλλ. Mionnet. (3))

Τοιαῦτα μόνιμα σημεῖα κολακείας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα
τοῦτον Δομητιανὸν διεσώθησαν μέχρι σήμερον. Ἐνδεχόμενον
ὅμως καὶ ἄλλα νὰ ὑπῆρχον, ἅτινα ὅμως δὲν περιῆλθον
μέχρις ἡμῶν.

Ὁ Δομητιανὸς ἤρξεν ἀπὸ τοῦ 84 μέχρι τοῦ 95 M. X.
Ἐπομένως ἐκ τῶν μαρτυρίων τούτων ἐνδείκνυται ὅτι οἱ Νύριοι
κατὰ τὸν 4. M. X. αἰῶνα ὄντες αὐτόνομοι καὶ ἐλεύθεροι ἀνεγ-

(1) Ἀριθ. 2 μέρ. Β' Συλλογῆς Mionnet.

(2) Ἴδε ἀρ. 3 μέρ. Β' Συλλογῆς Mionnet.

(3) Περὶ τῶν δύο κεφαλῶν τοῦ προηγουμένου νομίσματος ἔχει τινὰς
ἀμφιβολίας ὁ Mionnet, descript. de med. etc. σελ. 328 § Δ' σ. 404.

νώριζον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου τὸν ἀνώ-
τατον προστάτην καὶ ἄρχοντα αὐτῶν ὃν καὶ υἱὸν θεοῦ
ἀπεκάλουν. Καὶ ἐν τούτοις ὁ υἱὸς οὗτος τοῦ θεοῦ
ἦτο εἰς τῶν θηριωδестέρων αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης καὶ ἐπὶ
τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐγένετο ὁ δεύτερος καὶ ὀλεθριώτατος
κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμός (94 μ. Χ. — 847 Κτ. Ρ.).

Εἰς ἥδη αἰὼν παρήρχετο ἅφ' ὅτου ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ ὁ
Ἰησοῦς Χριστός· τὸ γεγονός δὲ τοῦτο ἴσως θ' ἀπέμενε ἀγνω-
στον εἰς τοὺς Σύριους, ἐὰν οἱ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους
φοβεροὶ κατὰ τῶν ὀλίγων προσηλύτων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν
Ῥώμῃ διωγμοὶ δὲν καθίστων αὐτὸ γνωστόν. Θέλομεν δὲ ἰδεῖ
ὅτι οὐ μόνον κατὰ τὸν ἀ. Μ. Χ. αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν
δεύτερον καὶ τρίτον οἱ Σύριοι υἱοὺς θεῶν καὶ θεοῦ
ἀνηκήρυκτον μόνον τοὺς Ῥωμαίους αὐτοκράτορας, οὐδὲ δια-
νοούμενοι καὶ ν' ἀσπασθῶσι τὰ δόγματα τῆς νέας θρησκείας,
καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ἀνώτατοι αὐτῶν προστάται αὐτοκράτορες
διέτασσαν τὰς φοβεράς ἐκεῖνας ποινὰς κατὰ τῶν ἀσπαζομένων
τὴν νέαν θρησκείαν.

Κατὰ τὴν ἀ. Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα οἱ Σύριοι ἐτίμησαν διὰ
παραπλησίων τιμῶν καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ 69 μέχρι τοῦ 84 ἄρ-
ξαντας αὐτοκράτορας Τίτον καὶ Οὐσπεσιανόν, ὡς καὶ προηγου-
μένως ἐρρέθη, ἀλλὰ δὲν διεσώθησαν τὰ πρὸς αὐτοὺς ἐπιγράμ-
ματα καὶ νομίσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Ἡ Σύρος κατὰ τὸν Β'. Μ. Χ. αἰῶνα

Α'. Ἐπὶ Ἀδριανοῦ—Ἀρδριας αὐτοῦ.

Ἡ Σύρος βαθμὴδὸν συνεμορφοῦτο πρὸς τὰς Ἀθήνας ὡς πρὸς
τὸν τρόπον τοῦ πολιτεύεσθαι καὶ κολακεύειν τοὺς Ῥωμαίους

αὐτοκράτορας. Εἶδομεν ἤδη πόσας τιμὰς ἀπένειμεν τῷ Τίτῳ καὶ τῷ ἑλεεινοτάτῳ διὰ τὴν ἀπανθρωπίαν Δομητιανῶ. Δυστυχῶς δὲν διεσώθησαν ὅσα θεδαίως ἐψήφισεν ὑπὲρ τῶν λοιπῶν αὐτοκρατόρων Οὐεσπεσιανοῦ, Νέρβα καὶ Τραϊανοῦ μέχρι τοῦ Ἀδριανοῦ, πρὸς ὃν ἡ εὐνοια τῶν Συρίων, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν ἡ κολακεία ἐφάνη ζωηροτέρα καὶ ἐδικαιολογεῖτο ἐκ τοῦ ἐπιεικοῦς τρόπου καὶ τῶν φιλελληνικῶν αἰσθημάτων τοῦ λογίου τούτου αὐτοκράτορος.

Ὁ Ἀδριανὸς πράγματι ἐδείχθη φιλελληνικώτατος ἢ μᾶλλον εἰπεῖν φίλτατος τοῖς Ἀθηναίοις δι' ὃ καὶ διὰ πλειόνων ἐπιθέτων ἐκοσμήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἷον Ὁ λ ύ μ π ι ο ς, Η α ν ε λ λ ή ν ι ο ς, Ν ο μ ο θ έ τ η ς, Τ ρ ο φ ε υ ς, Υ ί ο ς Θ ε ο υ κλπ.

Οἱ Σύριοι ἀνήγειρον ἀξιόλογον ἀνδριάντα πρὸς τὸν Ἀδριανόν. Ὁ ἀνδριάς οὗτος ἐστήθη ἐν τῷ λόφῳ τῆς Κ ο ι μ ή σ ε ω ς, (ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Ψαρριανῶν). Ἦτο δὲ μεγάλου μεγέθους καὶ διετηρεῖτο μέχρι τοῦ 1770, ἢ 1774, κατὰ τὸν Le Bas καὶ Μουστοξύδην, ὁπότε οἱ Ῥῶσοι παρέλαβον αὐτὸν, μετενεγκόντες ἀλλαχοῦ.

Ἡ περὶ ἀνδριάντος τοῦ Ἀδριανοῦ πληροφορία διεσώθη μέχρι τῶν νεωτάτων, ὡς βλέπομεν, χρόνων. Ὁ Κύριος Μουστοξύδης, ἐν τῷ 10 ἀριθ. τῆς Αἰγιναιᾶς ἐφημερίδος, ἐκτίθησι πειστικώτατα τὰ τῆς παραδόσεως ταύτης, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν τῆς πληροφορίας ἣν ἤκουσε παρὰ γηραιῶν Συρίων ἰδόντων ἐστημένον ἔτι τὸν ἀνδριάντα (1). Ὁ Le Bas ποιῶν λόγον περὶ τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ διασωθέντος ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ἀνδριάντος τούτου, ἐπιβεβαιοῖ ταῦτα (2).

(1) *Αἰγιναια* ἐφημερίς ἀριθ. 11 καὶ ἐξῆς.

(2) Προσεπισημειῶν καὶ τὰ ἐξῆς « . . . Le rescrit d' Hadrien ne devait pas leur être moins favorable, puisque la même année, suivant tout vraisemblance, les Syriens élevèrent à Hadrien une statue,

Τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα ἀναφερόμενον εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ἀδριανοῦ δείκνυσι πόσον ὁ Δῆμος τῶν Συρίων ἤγαψε θυμίαμα κολακείας καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν φιλέλληνα τοῦτον αὐτοκράτορα.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΚΑΙΣΑΡΑ
ΘΕΟΝ ΤΡΑΙΑΝΟΝ ΠΑΡΘΙΚΟΝ
ΥΙΟΝ ΘΕΟΥ ΠΕΡΟΥ ΑΥΙΩΝΟΝ
ΤΡΑΙΝΟΝ ΑΔΡΙΑΝΟΝ ΞΕΒΑ
ΣΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΝ ΑΡΧΙΕΡΕΑ
(ΜΕΓΙ)ΣΤΟΝ ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣ
ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΥΠΑΤΟΝ ΤΟ Γ'
Ο ΔΗΜΟΣ

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη εὑρέθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, μετὰ τοῦ Νοσοκομείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κοιμήσεως· τὸ μάρμαρον ἐφ' οὗ αὕτη ὑπάρχει εἶνε ἱκανοῦ μεγέθους, κυλινδρικοῦ σχήματος, διαμέτρου τριῶν ποδῶν. Καθ' ἃ δὲ βλέπω καὶ ἐν τῇ πρὸ τριακονταετίας γενομένη περιγραφῇ αὐτοῦ (1) διεκρίνετο λίαν καλῶς ἡ μεγάλη ὀπή ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυλινδρικοῦ τούτου μαρμάρου, ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο ὁ ἀνδριάνς.

qui, s'il faut en croire le temoignage d' un veillard de l' Ile, temoignage, recueilli de M. Moustoxydi (Αἰγ. ἐφημ. 10), existait encore sur sa basse en 1771, époque ou elle fut emportée par les Russes et dont il ne reste plus aujourd'ui que le piedestal avec l' inscription qu' on y avait gravée (inscriptions t. II no 1891) ; le piedestal decore aujourd'ui le parvis de la cathedrale batie dans le haut de la ville et creusée à l' interieur il sert à donner aux enfants le bapteme suivant le rit grec, c' est à dire par immersion (Le Bas, Itineraire ch. II. σελ. 23 καὶ ἐξῆς.

(1) Ἰστ. Περιλ. Ζωντανοῦ σελ. 8.

Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς καταδεῖκνυται καὶ τὸ ἔτος καθ' ὃ καὶ τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἐγένετο καὶ ὁ ἀνδριάς ἀνηγέρθη Ἐκ τῶν λέξεων δημαρχικῆς ἐξουσίας ὑπατον τὸ Γ', δηλοῦται ὅτ' ἀνηγέρθη μετὰ τοῦ 119—120 Μ. Χ. διότι ὁ Ἀδριανὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγένετο τὸ τρίτον ὑπατος.

Ἐκ τῶν αὐτῶν λέξεων τοῦ ψηφίσματος τούτου βλέπομεν μόνον τὸν Δῆμον Συρίων ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ λοιπὰ γράμματα εἰν ἐφθαρμένα τεκμαίρεται ὅτι ἔλαβε μέρος καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Συρίων ἵότι, ὡς θέλομεν ἐκ τῶν κατωτέρω ἰδεῖ, αὕτη ἐξηκολούθει συμπράττουσα μετὰ τοῦ Δήμου εἰς τὰς τοιαύτας πράξεις, μάλιστα προκειμένου περὶ ἀνεγέρσεως ἀνδριάντος εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀδριανόν.

Τὸ κυλινδρικὸν τοῦτο μάρμαρον, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη τοῦ ἀνδριάντος, ἦτο κατατεθειμένον μέχρι τοῦ 1842 ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ Ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως (1), εἶνε δὲ ἀξία σημειώσεως ἔτι μᾶλλον καθ' ὅσον καὶ ἐν αὐτῇ διατηροῦνται αὐτοὶ οἱ τύποι καὶ αἱ λέξεις αἷς ἐχρῶντο οἱ Ἀθηναῖοι ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι.

Μέχρι λοιπὸν τοῦ 1771 διετηρεῖτο ὁ ἀνδριάς τοῦ Ἀδριανοῦ μετὰ δὲ τὸ ἔτος ἐκεῖνο μόνον ἡ βάσις αὐτοῦ καὶ τὸ εἰρημένον ψήφισμα διεσώθη. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν καὶ τὴν παράδοσιν διασωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κυρ. Μουστοξύδου, τοῦ Le Bas καὶ ἐτέραν σχετικὴν μαρτυρίαν τοῦ Abbé De la Rocca, τὸν ἀνδριάντα τοῦτον παρέλαβον οἱ Ῥώσσοι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, πρὸς μεγάλην τῆς ἡμετέρας νήσου ζημίαν, διότι ἀναμφιβόλως ὁ ἀνδριάς οὗτος ἤθελε σήμερον εἶσθαι κάλλιστον κόσμημα οὐ μόνον τῆς Πλατείας Μωραϊτίνῃ (τῶν Ψαρριανῶν) ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς νήσου.

Ἀκριβῶς δὲν δύναμαι νὰ εἰπῶ πῶς καὶ ὑπὸ τινων παρεδόθη ὁ ἀνδριάς οὗτος τοῖς Ῥώσσοις, ἢ ἂν οὗτοι αὐθαιρέτως μετήνεγκον αὐτόν ἀλλαχοῦ. Ἀλλ' ἐκ τινων γραμμῶν τοῦ Abbé De la

(1) Ἰδεῖ Ἰστ. Περ. ὑπὸ Ζωντανοῦ σελ. 21.

Rocca μανθάνομεν ὅτι περὶ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ ῥωσσικὸς στόλος διήρχετο τὸ Αἰγαῖον καὶ ὅτι ὁ Γιαννούλης Σαλάχας, ὢν τότε ἐπίτροπος τῆς Σύρας, ἰδιοκτῆτης δὲ τοῦ μέρους εἰς ὃ εὐρέθη ἀγαλμά τι (ὅπερ ὁ Rocca ὑπέθετεν παριστάνον τὸν Φερεκύδην), ἐδωρήσατο αὐτὸ τῷ Ῥώσσω Διοικητῇ τοῦ στόλου (1).

Ἐξ ὅλων τούτων πιστοῦται ὅτι οἱ Σύριοι ἀνήγειραν ἀνδριάντα εἰς τὸν Ἀδριανὸν θεέντα εἰς περιφανὲς τῆς πόλεως μέρος, ἦτοι ἐν τῷ ὑψώματι τῆς Κοιμήσεως, ὑπερκειμένῳ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, καὶ ὅτι ὁ ἀνδριὰς οὗτος ὑψοῦτο ἐν τῇ βάσει του μέχρι τοῦ 1770, ὅτε μετηνέχθη ἀλλαχοῦ ὑπὸ τῶν Ῥώσων, τῆς βάσεώς του μόνον μετενεχθείσης εἰς τὴν ἄνω πόλιν τῆς Σύρου, ἐνθα ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις κολυμβήθρας κατὰ τὰς ἐκτεθείσας ἀνωτέρω πληροφορίας.

Τὴν ἐξαιρετικὴν ταύτην ὑπὲρ τοῦ Ἀδριανοῦ ἔγερσιν ἀξιολόγου ἀνδριάντος ἐψήφισαν βεβαίως οἱ Σύριοι μιμούμενοι καὶ κατὰ τοῦτο τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ὑπὲρ πάντα ἄλλον Ῥωμαῖον αὐτοκράτορα ἐτίμησαν τὸν Ἀδριανὸν, ὅστις ποικιλοτρόπως ἐξεδήλωσε τὸν φιλελληνισμόν του, κοσμήσας τὰς Ἀθήνας δι' ὠραίων καλλιτεχνικῶν ἔργων καὶ ἐν γένει εἰλικρινέστερον προστατεύσας τοὺς Ἑλληνας καὶ τὴν θρησκείαν τῶν ἐθνικῶν, ἐφ' οἷς ἀναγορεύθη ἐπώνυμος ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐν ἔτει 130 Μ. Χ. ἀποθανόντος αὐτοῦ μετὰ ἡγεμονείαν εἰκοσιδύο περίπου ἔτη, ἀνεκηρύχθη διάδοχός του αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης ὁ Τίτος Ἀντωνῖνος.

(1) Abbé De la Rocca Tom. I. ch. II.— «Πρέπει νὰ συμπεράνωμεν, προσθέτει ὁ εἰρημένος De la Rocca, ὅτι ἂν ἐλάβανον τὸν κόπον νὰ ἐνεργήσωσιν ἀνασκαφὰς ἠδύναντο νὰ εὕρωσι ὠραίας ἀρχαιοτήτας ἐκεῖ. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνωσιν ἀνασκαφαὶ μετὰ βεβαιότητος καὶ νὰ μὴ ἐκτίθενται εἰς τὰς διαιοπραγίας τῶν Τούρκων, πιστευόντων ὅτι ζητοῦσι θησαυροὺς, ἔπρεπε νὰ ἀνασκάψωσιν μεταχειριζόμενοι τὸ ὄνομα Γάλλου προξένου ἢ τῶν Καπουκκίνων οἵτινες ἀπέλαμβανον ὁμοίων προνομίων» Αὐτόθι,

Θέλομεν δὲ ἰδεῖ ὅτι οἱ Σύριοι ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ ἐκδηλώσωσι τὴν ἀφοσίωσίν των καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον διὰ τῶν αὐτῶν τρόπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'.

Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας Τίτου Ἀντωνίου (138—161 M. X.)

Ἡ πρὸς τοὺς Συρίους δημοθυρία Μιλιωρίου Σκύμου.

Πολύτιμον ἐπίγραμμα τῶν χρόνων τοῦ Τίτου Ἀντωνίου ἀνακαλυφθὲν πρὸ τριετίας ἐν τῇ ἐξοχῇ Ἐπισκοπείῳ τῆς Σύρου εἶνε ἡ πηγὴ ἀφ' ᾧ ἀντλῶ πολλὰς εἰδήσεις τῆς χρονικῆς ταύτης περιόδου (138—161 M. X.) (1).

(1) Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1870 διαμένων ἐν τῇ ἐξοχῇ Ἐπισκοπείῳ καὶ εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ λογίου φίλου καὶ φιλαρχαίου κ. Ἀντωνίου Βλαστοῦ περὶ εὐρέσεως πλακὸς ἀρχαίας φερούσης γράμματα, μετέβην μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ μέρος ἐν ᾧ ἀνεκαλύφθη ἡ πλάξ καὶ τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ ἀντέγραψα τὸ ἐπ' αὐτῆς ἐπίγραμμα καὶ ἐδημοσίευσα ἐν τῇ Πανδώρα (Τόμ. Κ. σελ. 475).

Τὸ μέρος ἐν ᾧ ἀνεκαλύφθη εἶνε ὁ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ Βώλακος πετρώδης λόφος ἐφ' οὗ ἀνεγείρετο τότε ἡ ἐξοχικὴ οἰκία τοῦ συμπολίτου ἡμῶν Κυρίου Χαραλάμπους. Ἐν ᾧ οἱ ἐργάται ἀνέσκαπτον τὸ ἔδαφος ὅπως θέσωσι τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας ἐφάνη τις, τέως κρυπτόμενος μεταξὺ θάμνων, τάφος μεταγενεστέρως ἐποχῆς, ἔχων ὡς ἐπιτύμβιον τὴν εἰρημένην ἐνεπίγραφον πλάκα ἀνεστραμμένην. α' Ἐν τῷ Ἐπισκοπείῳ, ἔγραφον τότε ἐν τῇ Πανδώρα, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ Βώλακος ὑψοῦτο μέχρι τῆς προχθὲς ἐπὶ ὑψώματός τινος τάφος ἐγκλείων ἑξ κεφαλὰς καὶ ὅστ' ἀποσυντιθέμενα εἰς κόνιν ἅμα τῇ ἐπιψύσει τῆς χειρός. Ὁ τάφος οὗτος ἐλάνθανε τὴν προσοχὴν τῶν διαβατῶν διὰ τε τὸ μεμνημένον τῆς θέσεως καὶ τοὺς

Περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἡγεμονεύοντος τοῦ Τίτου Ἀντωνίνου, διαδόχου τοῦ Ἀδριανοῦ ὁ ἐν Σύρῳ «αὐθαίρετος στεφανηφόρος ἄρχων Αἰλίος Μιλιώνιος Σκύμωνος» ἔδωκεν δημοτελὲς συμπόσιον «εἰς τοὺς Συρίους ἐλευθέρους καὶ ἐλευθέρας καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἀστυγειτόνων ἐπιδημήσαντας ὑπὲρ ὑγείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν αὐτοκράτορος Τίτου Αἰλίου Ἀδριανοῦ Ἀντωνίνου Σεβαστοῦ Εὐσεβοῦς Τύχης καὶ Δήμου Ῥωμαίων καὶ τοῦ Συρίων Δήμου». Καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς δημοτελεῦς ταύτης ὁ ἡμοθoinία ἐστήθη τὸ ἐπίγραμμα περὶ οὗ ὁ λόγος.

Πρὸ μὲν τοῦ ἐπιγράμματος εἶνε γεγλυμμένος στέφανος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν αἱ λέξεις

ΑΓΑΘΗ
ΤΥΧΗ

περὶ αὐτὸν θάμνους, ἕως οὗ ἐσχάτως τὸ πτύον ἐργάτου ἐξέχωσεν αὐτόν. Ὑπῆρχον δ' ἐν αὐτῷ ἀτάκτως τεθεμένα τὰ εἰρημένα κράνια καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἡ προειρηθείσα πλάξ ἀνεστραμμένη. Χωρὶς ν' ἀνατρέξωμεν εἰς μαρτυρίας δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν μετὰ βεβαιότητος ὅτι ἡ πλάξ μετηνέχθη ἐκ τινος γειτονικοῦ μέρους ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἐπιτύμβιος λίθος. Φαίνεται δὲ ὅτι διαταγῇ τοῦ δόντος τὸ δημόσιον συμπόσιον εἰς τοὺς Συρίους ἐλευθέρους καὶ ἐλευθέρας καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἀστυγειτόνων ἐπιδημήσαντας ἀνηγέρθη ἡ στήλη αὕτη πρὸς ἀνάμνησιν καὶ ἵσως μάλιστα τὸ μέρος ἐν ᾧ ἐδόθη τὸ συμπόσιον εἶνε αὐτὸ ἐκεῖνο τοῦ Ἐπισκοπείου, ἐκλεχθὲν διὰ τε τὴν τοποθεσίαν καὶ τὴν ἐκείθεν ἄποψιν τῆς ἱερᾶς νήσου καὶ τὸ ἀναβλύζον ἔτι καὶ σήμερον ὕδωρ. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ λοφίσκου ἀνευρεθεὶς τάφος, μεταγενεστέρων χρόνων, ἄδηλον ἐὰν Συρίων ἢ ἄλλων παρεπιδημούντων ἐνέκλειεν ὅσῳ. Τόμ. Κ. σελ. 475. Σήμερον τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο κτισθὲν ἄνωθεν τῆς θύρας τῆς ἐν Ἐπισκοπείῳ ἐξοχικῆς οἰκίας τοῦ κ. Χαραλάμπους εἶνε περιθέατον καὶ μακρόθεν αὐτῆς. Λίαν δὲ καλῶς ἐτέθη ἐκεῖ ἐνθα εὐρέθη, ἵνα οὕτως δεικνύῃ καὶ τὸ μέρος ἐν ᾧ πιθανώτατα ἐδόθη ἡ δημοθoinία αὕτη εἰς τοὺς Συρίους καὶ ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος Τίτου Ἀντωνίνου.

κάτωθεν δὲ τοῦ ἐπιγράμματος ἀτέλως εἰκονίζεται σῶμα ζῶου,
πιθανὸν βοός. Τὸ δὲ ἐπίγραμμα ἔχει οὕτως:

ΥΠΕΡ ΥΓΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΑΥΤΟ
ΚΡΑΤΟΡΟΣ ΚΑΙΣΑΡΟΣ. Τ. ΑΙ
ΛΙΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΥ
ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΕΥΣΕΒΟΥΣ ΤΥΧΗΣ
ΚΑΙ ΔΗΜΟΥ ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ
ΤΟΥ ΞΥΡΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΑΜΙΛΙΩ
ΝΙΟΣ ΣΚΥΜΝΟΣ ΑΥΘΑΙΡΕΤΟΣ
ΑΡΧΩΝ ΣΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟΣ ΣΥΝ
ΑΡΧΕΙΝ ΗΤΕ ΜΑ ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΥ
ΓΥΝΑΙΚΙ ΙΔΙΑ ΕΚΑΛΛΙΕΡΗΓΕΝ
ΕΣΤΙΑ ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΙΣ
ΑΛΛΟΙΣ ΘΕΟΙΣ ΠΑΣΙ ΚΑΙ
ΠΑΣΑΙΣ ΚΑΙ ΕΔΗΜΟΘΟΙΝ
ΗΣΕΝ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΚΑ
ΤΟΙΚΟΥΝΤΑΣ ΤΗΝ ΝΗΣ
ΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣ ΚΑΙ
ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΟΥ
ΤΩΝ ΤΕΚΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ
ΕΚ ΤΩΝ ΑΣΤΕΙΓΕΙΤΟΝ
ΩΝ ΕΠΙΔΗΜΗΣΑΝΤΑΣ
ΕΠΙ ΤΟΥΤΩΝ ΗΝ ΥΓΕΙΑ

Τὸ ἐπίγραμμα εἶνε προδήλως εὐκατάληπτον ἐκτὸς τοῦ δεκάτου στίχου, ἔνθα αἱ λέξεις **ΗΤΕ ΜΑ** φέρουν τινα δυσκολίαν (1), Καὶ τὰ μὲν γράμματα καὶ τὸ ἐν αὐτῷ εἰκονιζόμενον ζῶον καὶ ὁ ἄνωθεν τοῦ ἐπιγράμματος στέφανος δὲν προδίδουσι τὴν ἀκμὴν τῆς τέχνης, αἱ δὲ ἐκ τῆς ὅλης ἐπιγραφῆς ἱστορικαὶ εἰδήσεις εἰσὶν αἱ ἐξῆς·

Πρῶτον, ὅτι ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Τίτου Ἀντωνίνου (138—161 Μ. Χ.) οἱ Σύριοι ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι· διότι ναὶ μὲν αἱ λέξεις ἡὐπὲρ τοῦ κυρίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κλπ.» ἐκδηλοῦσιν ὑποταγὴν τινα εἰς τὸν Ῥωμαῖον αὐτοκράτορα, ἀλλ' ἐκ τῶν κατωτέρω λέξεων «τοὺς κατοικοῦντας τὴν νῆσον ἐλευθέρους καὶ ἐλευθέρας καὶ τὰ τούτων τέχνα» καταδείκνυται ὅτι οἱ Σύριοι ἦσαν ἐλεύθεροι, ὅτι ὁ Συρίων Δῆμος διετῆρει τὴν ἐξουσίαν ἣν εἶχε καὶ ἐπὶ τῆς αὐτονομίας τῆς νήσου, ἀλλ' ὅτι ἀνώτερον αὐτῶν προστάτην ἐθεώρουν ἐκάστοτε τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥώμης.

Δεύτερον, ὅτι ἐπὶ Τίτου Ἀντωνίνου καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῶν δύο πρώτων Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδων διετηρεῖτο ἐν Σύρῳ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἄρχοντος καὶ ὅτι ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην

(1) Ἴδου τὸ αὐτὸ ἐπίγραμμα καταλογάδην γεγραμμένον πρὸς εὐκολωτέραν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ.

α' Αγαθὴ τύχη

Ἦπὲρ ὑγείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν αὐτοκράτορος Καίσαρος Τίτου Αἰλίου Ἀδριανοῦ Ἀντωνίνου Σεβαστοῦ Εὐσεβοῦς Τύχης καὶ Δήμου Ῥωμαίων καὶ τοῦ Συρίων Δήμου Αἰλίου Μελιόντιος Σκύμπος αὐθαίρετος ἄρχων στεφανηφόρος συναρχεῖν τε μα (;) Φιλαργύρου γυναικὶ ἰδίᾳ ἐκαλλιέργησεν Ἑστία Πρυτανεία καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς πᾶσι καὶ ἐδημοθοῖνῃσε πάντα τοὺς κατοικοῦντας τὴν νῆσον ἐλευθέρους καὶ ἐλευθέρας καὶ τὰ τούτων τέκνων καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀστυγευόνων ἐπιδημήσαντας. Ἐπὶ τούτων ἦν ὑγεία».

ἄρχων ἦτο ὁ Ἀἰλίος Μιλιώνιος Σκύμνος, Σύριος πιθανὸν ἢ ἐκ Ῥώμης καταγόμενος, ὅπως τὰ πρῶτα ὀνόματα δίδουσί τινα νύξιν, ἀλλ' ἐν Σύρῳ ἐγκατεστημένος πολίτης ἀπολαμβάνων πολιτικά δικαιώματα καὶ χαίρων τοιαύτην δημοτικότητα ὥστε καὶ ἄρχων στεφανηφόρος ἀνεδείχθη τῶν Συρίων. Τὸ ἐπιτασσόμενον ἐπίθετον αὐθαίρετος δὲν δύναται νὰ φέρῃ ἀμφιβολίαν τινα περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἄρχοντος. Ἐνδεχόμενον μὲν ὅτι ὁ Μιλιώνιος Σκύμνος ἐπεβλήθη αὐθαιρέτως εἰς τοὺς Συρίους, ἀλλ' ὀρθότερα καὶ πλησιέστερα πρὸς τὴν γραμματικὴν τῆς λέξεως σύνθεσιν μοι φαίνεται ἡ ἐρμηνεία αὐτῆς σημαίνουσης ἄρχοντα ἐκουσίως ἐκλεγθέντα ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Τρίτον, ὅτι ὁ ἄρχων διетήρει καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἀρχηγίαν ὅτι ἐπισήμως ἦτο εἰσηγμένη ἐν Σύρῳ ἡ λατρεία τῆς Ἑστίας ἐχούσης βωμὸν ἐν τῷ Πρυτανείῳ, διότι κατὰ τὰς θεολογικὰς παραδόσεις τῶν ἀρχαίων ἡ Ἑστία εἶχε βωμοὺς καὶ ἄσβεστον πῦρ ἐν τοῖς Πρυτανείοις (1), καὶ ὅτι εἰς ταύτην καὶ εἰς τοὺς ἄλλους θεοὺς προσήνεγκεν εὐπροσδέκτους θυσίας (ἐκ ἀλλιέρησεν) ὁ στεφανηφόρος ἄρχων Μιλιώνιος Σκύμνος μετὰ τῆς ἰδίας γυναικός. Γνωστὸν δὲ ὅτι ἡ Ἑστία ἦτο ἡ προσφιλεστέρα θεὰ τῶν Ῥωμαίων, θεοποιηθεῖσα καὶ πρὸ τῆς κτίσεως τῆς Ῥώμης, καθ' ὅσον ἡ μήτηρ τοῦ Ῥωμύλου ἦτο Ἑστίας. Ἐκ τῶν λέξεων δὲ τοῦ ἐπιγράμματος εἰκάζεται ὅτι ἡ γυνὴ τοῦ ἄρχοντος Μιλιωνίου Σκύμνου ἦτο Ἑστίας, μολονότι τὸ ἐν Ῥώμῃ τάγμα τῶν Ἑστιάδων συνεκροτεῖτο ἀπὸ παρθένους. Γίνεται ἐπίσης γνωστὸν ἐκ τῶν αὐτῶν λέξεων τοῦ ἐπιγράμματος ὅτι ἐν τῷ Πρυτανείῳ τῶν Συρίων ὑπῆρχε βωμὸς τῆς Ἑστίας.

Καὶ τελευταῖον ὅτι τὸ μέγα τοῦτο συμπόσιον (δημοθoinία) ὅπερ ἐδόθη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Τίτου Ἀντωνίνου ἦτο δημο-

(1) Ὠκυγία Τομ. Α'. βιβλ. I. σελ. 439— Πίνδ. Νέμεα Ιά. I. 7— Σχολ. Σοφοκλ. ἀποσπ. 82. Προυνσεβικ.

τελεστάτη τις καὶ λαμπροτάτη ἐν Σύρῳ ἑορτῇ, διότι ἐδόθη ἐν γένει εἰς τοὺς ἐλευθέρους καὶ ἐλευθέρας κατοίκους τῆς νήσου, εἰς τὰ τούτων τέκνα καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἀστυγειτόνων ἐπιδημήσαντας. Εἰκάζεται δὲ ὅτι ἐτελέσθη ἡ δημοθοινία αὕτη ἐπὶ τῇ ἀναβάσει τοῦ Τίτου Ἀντωνίνου εἰς τὸν θρόνον, ὑπὲρ ὑγείας τοῦ ὁποίου ὁ Μιλιώνιος Σχύμνος ἐκαλλιέρησεν τῇ Ἑστία καὶ πάσοις τοῖς ἄλλοις θεοῖς καὶ ἐδημοθοίνισεν τοὺς Συρίους. Ποῦ ὁμῶς ἀκριβῶς ἐδόθη τὸ μέγα τοῦτο συμπόσιον δὲν εἶνε δυνατόν νά ὀρίσῃ τις· ἀλλὰ φρονῶ ὅτι τοιαύτη συρροὴ δαιτυμόνων δὲν ἦτο δυνατόν νά δοθῇ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἢ τῆς Σύρου ἢ τῶν Ποσειδείων καὶ ἐπειδὴ τὸ μέρος ἐν ᾧ εὐρέθη τὸ ἐπίγραμμα, ἦτοι τὸ σημερινόν *Ἐπισκοπεῖον*, ἦτο κατάλληλον πρὸς τὴν περίστασιν ταύτην ἕνεκα τῆς θέσεως καὶ τοῦ ὕδατος, εἰκάζω ὅτι ἐδόθη ἐν τῇ θέσει ταύτῃ καὶ πρὸς ἀνάμνησιν ἐστήθη τὸ ἐπίγραμμα, ὅπερ μετὰ τινὰς αἰῶνας ἐχρησίμευσεν, ὡς προεῖπον, ὡς ἐπιτύμβιος πλάξ.

Τοιαύτη ἡ ἐν Σύρῳ δημοθοινία ἐπὶ ἄρχοντος Μιλιωνίου Σχύμνου καὶ τοιαῦται αἱ ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος αὐτοῦ ἐξαγόμεναι ἱστορικαὶ πληροφορίαι περὶ τῶν χρόνων ἐκείνων.

Νῦν ἰδωμεν διὰ ποίων ἄλλων τρόπων ἐξεδήλωσαν οἱ Σύριοι τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τίτον Ἀντωνῖνον ἀφοσίωσιν αὐτῶν.

Δύο μόνον νομίσματα τῶν Συρίων κοπέντα πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἀνεκαλύφθησαν μέχρι τοῦδε, τὰ ἑξῆς.

Πρῶτον νόμισμα χαλκοῦν μεγέθους 4, παριστᾷ ἀφ' ἐνὸς ἐστεμμένην τὴν κεφαλὴν Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς καὶ πέραν τὰς λέξεις **ΑΥΤ· ΚΑΙΣΑΡ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ**, ἀφ' ἐτέρου δύο κεφαλὰς αἵτινες κατὰ τινὰς εἶνε τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, διαδόχου τοῦ Ἀντωνίνου καὶ τῆς Φαυστίνης τῆς νεωτέρας, ἐν τῷ μέσῳ φοίνικα καὶ κάτωθεν μέλισσαν καὶ ἀστέρα, πέραν δὲ αὐτῶν τὰς λέξεις **СΥΡ ΚΑΒΙΡΩΝ** (1)

(1) Ἰδε Συλλογῆς Mionnet νομισ. Σύρου ἀρ. 5.

Τὸ νόμισμα τοῦτο πιθανὸν ἐκόπη μεταξύ τῆς ἡγεμονείας τοῦ Ἀντωνίνου καὶ τοῦ διαδόχου του Μάρκου Αὐρηλίου (ἄρξαντος ἀπὸ τοῦ 161—180 Μ. Χ.). ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται πῶς φέρεي συγχρόνως τὰς κεφαλὰς τῶν αὐτοκρατόρων Ἀντωνίνου, Μάρκου Αὐρηλίου καὶ τῆς αὐτοκρατείας Φαυστίνης· ἐκτὸς ἂν υποθέσωμεν ὅτι οἱ Σύριοι καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀντωνίνου ἐκολάχευσαν αὐτὸν, θέσαντες ὀπισθεν τοῦ νομίσματος τὴν προτομὴν τοῦ θετοῦ υἱοῦ του καὶ διαδόχου Μάρκου Αὐρηλίου, ὃν θερμῶς ἠγάπα ὁ Ἀντωνῖνος καὶ ζῶν ἔτι, περὶ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ζωῆς του, ὠνόμασε ἐνώπιον τῶν πρώτων του στρατηγῶν μόνον αὐτοῦ διάδοχον καὶ υἱόν.

Δεύτερον νόμισμα φέρον τὴν προτομὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου εἶνε ἐπ' ἰσῆς χαλκοῦν, μεγέθους 6. Ἐν αὐτῷ ἡ κεφαλὴ τοῦ αὐτοκράτορος φαίνεται ἐστεμμένη καὶ ἐστραμμένη πρὸς δεξιάν. Ὅπισθεν δὲ παρίστανται γυμναὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν Διοσκούρων, ἐν τῷ μέσῳ στάχυς, κάτωθεν μέλισσα καὶ ἄστρον· πέριξ δὲ τῆς μὲν κεφαλῆς αἱ λέξεις **ΑΥΤ. ΚΑΙ CΑΡ ΑΝΤΩΝΕΙ-ΝΟΣ**, τῶν δὲ Διοσκούρων **GYPI . . . ΚΑΒΙΡΩ . . .** (1)

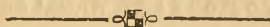
Τοσαῦτα μόνον μαρτύρια τῆς ἀφοσιώσεως τῶν Συρίων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον ἔχομεν. Βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ταῦτα μόνον ὑπῆρχον· ἀλλὰ λέγων ὅτι τοσαῦτα μόνον ἀνεκαλύφθησαν ἔχω τινὰς βασίμους εἰκασίας ὅτι καὶ ἄλλα ὑπῆρχον ἃ ὁ χρόνος ἢ τὸ ἔδαφος κρύπτει ἔτι ἀπὸ τὰς ὀφείας μας ἢ ὁ ξένος κατακτητὴς κατέστρεψεν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος βασιλεύσας εἰκοσιδύο ἔτη ἀπέθανεν ἀφείς, ὡς προεῖπον, διάδοχον τὸν θετὸν υἱόν του Μάρκον Αὐρήλιον. Θέλομεν ἰδεῖ ὅτι καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον ἐπεδαψίλευσαν οἱ Σύριοι τὰς αὐτὰς χολακευτικὰς τιμὰς.

Ἐν τῇ βαθμιαίᾳ ταύτῃ ἀπαριθμῆσαι τῶν νομισμάτων βλέπομεν ἐν αὐτοῖς τὰς λέξεις **Θεῶν Συρίων Καβείρων**, τινὰς μὲν ἐφθαρμένας ἄλλας δὲ ἡμιεφθαρμένας.

(1) Ἴδε Συλλ. Mionnet Νομ. Σύρου ἀρ. 6.

Αἱ λέξεις αὗται εἶνε πηγὴ νέα προστιθεμένη καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐνδείξεις ἃς ἔχομεν περὶ τῆς κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους ἐπικρατοῦσης θρησκείας τῶν Συρίων. Ἀλλὰ περὶ ταύτης ἐπιφυλασσόμενος πλατύτερον νὰ ποιήσω λόγον εἰς τὸ εἰδικὸν κεφάλαιον τοῦ μέρους τούτου τῆς ἱστορίας, ἀπλῶς προσημειῶ ἐνταῦθα ὅτι περὶ ταύτην ἰδίᾳ τὴν ἐποχὴν μεγίστη ἐπεκράτει σύγχυσις περὶ τὴν θρησκείαν· αἱ ἑλληνικαὶ παραδόσεις καὶ λατρεῖαι ἤρχιζαν συγχέομεναι μὲ τὰς αἰγυπτιακὰς, οἱ Κάβειροι μετὰ τῶν Διοσκοούρων, ἡ Ἴσις μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἤρχισαν τὰ προοίμια τῆς καταστροφῆς ἀμφοτέρων τῶν θρησκειῶν, ἑλληνικῆς καὶ αἰγυπτιακῆς, ὁ δὲ χριστιανισμὸς, καίτοι θρησκεία μόνον δύο αἰῶνων, καταδιωκομένη ἀμειλίχτως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ἤρξατο περὶ τὰ τέλη τοῦ δευτέρου τούτου αἰῶνος ἀναλαμβάνων καὶ προχωρῶν, ἀλλ' ἦτο ἔτι ἄγνωστος εἰς τὸ νησιωτικὸν τοῦτο μέρος τῆς Ἑλλάδος ἔνθα ἡ Δῆλος, ὁ πυρὴν τῆς ἀρχαίας θρησκείας, ἐνεκολποῦτο τὴν λατρείαν τῆς Ἰσίδος καὶ τοῦ Ἀππιος, συγχεομένην ἤδη μετὴν λατρείαν τῶν ἀναλόγων ἐθνικῶν θεῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας Μάρκου Αὐρηλίου
καὶ Κομμόδου (180—191 Μ. Χ.)

Ψήφισμα Συρίων ἐπὶ ἀρχοντος Ἀρταίου Μοδέστου.

Τὰ τῆς ἱστορικῆς ταύτης περιόδου (180—191 Μ. Χ.) διαφωτίζει ὅπως οὖν πολῦτιμον ψήφισμα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων ἀνευρεθὲν πρὸ εἰκοσαστείας εἰς τὴν θέσιν Τρεῖς μύλοισι, ἄνωθεν τοῦ ἀρχαίου τῶν Συρίων θεάτρου ἔνθα

πολλὰ μέχρι σήμερον ἀνευρέθησαν λείψανα ἀγαλμάτων καὶ ψηφισμάτων (1).

Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐψηφίσθη πρὸς τιμὴν τῶν αὐτοκρατόρων Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμόδου, ἐπὶ Ἀ ν τ α ί ο υ Μ ο δ έ σ τ ο υ ἐ φ ό ρ ο υ καὶ ἐ π ω ν ύ μ ο υ ἄ ρ χ ο ν τ ο ς τ ῶ ν Σ υ ρ ί ω ν. Εἶνε γεγραμμένον ἐν δυσὶ καὶ εἴκοσι στίχοις, ἐπὶ πλακὸς ἐχούσης μῆκος 0, 48 γαλλικοῦ μέτρου καὶ 0, 26 μ.

Εἶνε δὲ πολύτιμον τὸ ψήφισμα τοῦτο διότι χορηγεῖ ὑμὴν πληροφορίας ἱστορικὰς περὶ τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἥς ἀναγράφω ἐνταῦθα προκαταχωρῶν τὸ ψήφισμα.

Προσημειωτέον ὅτι τὰ γεγλυμμένα κοσμήματα τοῦ ψηφίσματος τούτου εἶνε ποικιλώτερα τοῦ προσημειωθέντος ἐπιγράμματος τοῦ ἄρχοντος τῶν Συρίων Μιλιωνίου Σχύμου. Τὸ ἐν λόγῳ ψήφισμα ὑπὲρ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμόδου φέρει ἄνωθεν αὐτοῦ στέφανον, ἐκ δάφνης πιθανόν, ἄνω δὲ τοῦ στεφάνου σχῆμά τι σχηματιζόμενον ἀπὸ γραμμῶν παρεμφερῶν πρὸς τὸ γράμμα Ψ καὶ ἀποτελουσῶν εἰδὸς τι ἀτέχνου στέμματος. Ἀμφοτέρωθεν τοῦ στεφάνου εἰκονίζονται δύο ἄτεχνοι ὄφεις ἐστραμμένοι πρὸς τὰ κάτω· τὸ ὅλον δὲ τοῦ ψηφίσματος περιβάλλεται ὑπὸ ἐξέχοντος ἐν τῇ πλακὶ ἐπιμήκους τετραγώνου ἀποκλινόντος ἄνω εἰς τριγωνικὸν σχῆμα, περικοσμούμενον κατὰ τὰ ἅκρα ὑπὸ μικρῶν καμπύλων καὶ ἐξεχουσῶν γραμμῶν.

(11) Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἡγοράσθη ὑπὸ τοῦ φιλαρχαίου συμπολίτου μας Κυρ. Ἐμμ. Κρητικίδου παρὰ τῶν ἀνευρόντων αὐτὸ καὶ ἐδωρήθη κατὰ τὸ 1858 τῇ Ἐφορίᾳ τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου ἥτις καὶ κατέθεσεν αὐτὸ ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ ἐν λόγῳ Γυμνασίου, ἐνθα εὑρίσκεται μέχρι σήμερον (ὑπ' ἀριθ. 2). Ἐκ τοῦ δωρητηρίου ἐγγράφου τοῦ Κυρ. Κρητικίδου ἀποσπῶ τὸ σχετικὸν μέρος « Ἀνευρέθη κατὰ τοὺς *Τρεῖς Μύλους*, μήκους 48) 0 γαλλ. μέτρα, πλάτους 26(0, ἐμπεριέχει ψήφισμα τοῦ Δήμου Συρίων ὑπὲρ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμώδου, ὃ πρό τινων ἐτῶν ἀντέγραψα, ἀλλ' ἀτυχῶς ἀπώλεσα τὸ ἀντίγραφον τούτου. Ἐμμ. Κρητικίδης». Εὐτυχῶς ἀντιγράψας, ἐφ' ὅσον ἡδυνήθην ὁρθῶς τὸ ψήφισμα, παρέβαλον αὐτὸ πρὸς διασωθῆν τι ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Γυμνασίου ἀντίγραφον καὶ εὗρον σύμφωνον τὸ τότε ληφθὲν ἀντίγραφον.

Καὶ ἐν τῷ ψήφισματι τούτῳ παρατηροῦνται ὅ,τι καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐπὶ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἤτοι τὰ γράμματα συμπεπικνωμένα τὸ γράμμα ξ ῥωμαϊστί C, τὸ Ω, ἀντιστρόφως ὡ κεφαλαῖωδες. Δυστυχῶς δὲν εἶνε σῶον τὸ ὅλον ἐπίγραμμα, οὐχ ἤττον ἐκ τῶν ἀναγινωσκομένων γραμμάτων δύναται νὰ ἐξαχθῇ τις ἔννοια, ὡς θέλομεν κατόπιν ἰδεῖ.

Ἴδου τὸ ψήφισμα ὡς διετηρήθη κατὰ γράμμα μέχρι σήμερον.

ΑΓΑΘΗ(ΤΥΧΗ)ΥΠΕΡΤΗΣΤΟΥΚΥ . . ΜΩΝΑΥΤΟΚΡΑΤ
 ΟΡΟΣΚΑΙΣΑΡΟΣΜΑΥΡΗΛΙΟΥ
 KOMMΩΔΟΥ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΥΣΕΒ(ΗΡΟΥ)ΟΥΣΤΥΧΗΣ
 ΚΑΙΝΙΚΗΣΙΕΡΑΣΤ(ΗΣΣΥΓΚ)ΛΗΤΟΥΚΑΙΔΗΜΟΥ . . .
 ΡΩΜΑΙΩΝ . . .ΟΥΣΣΥΡΙΩΝΑΝΤΑΙΟΣΜΟΔΕΣΤΟΣ
 ΩΝΕΦΟΡΟΣΕΡΩΝΥΜΟΣΑΡΧΩΝ
 ΡΗΣΟΝΕΣΤΙΑΠΡΥΤΑΝΕΙΑΚΑΙΤΟΙ(Ο) . . .
 ΚΑΙΘΕΟΙΣΠΑΣΚΑΙΠΑΡΕΣΧΕΤΗ . . . ΜΕΝ . . .
 ΤΗΣΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΗΤΕΡΑΔΙΤΟΕΞΕ
 ΤΟΙΣΠΑΝΤΑΤΗΔΕΓΕΝΕΣΙΟΣΗΜ . . Ε . . .
 ΡΙΟΥΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣΠΑΡΕΣΧΕΤΟΙΣΜ(ΕΝ)
 ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΑΙΣΔΕΙΠΝΟΝΚΑΙΕΔΩΚΕΝΟΥΣΦΥΡΙ
 ΔΟΣΔΗΝΑΡΙΑ ΠΕΝΤΕ (ΕΛΕΥ)ΘΕΡΑΙΣΔΕΓΥΝΑΙΞΙΠΑ
 ΣΑΙΣΚΑΙΔΗ . . ΝΙ . . ΔΙ . . .
 ΚΟΙΝΟΝΚΑΙΕΔΩΚΕΝΤΑΙΣΔΕ
 ΔΙΑΝΟΜΗΣΑΝΑ . . ΔΙΟ ΠΑΣΙΝΑΝΑΔ (ΗΝΑ) ΡΙΑ
 ΤΕΣΣΑΡΑΗΜΕΡΑΠΑΡΕΣΧΕΤΟΙΣΜΕΝ(ΓΕΡΟΥΣΙΑ
 ΣΤ)ΑΙΣΚΑΙΑΛΛΟΙΣΟΙΣΕΒΠΥΛΝΚΑΙΕΔΩΚΕΝΕΚΑ
 ΣΤΩΔΙΝΑΡΙΟΝΕΝΤΑΙΣΛΟΙΠΑΙΣΠΟΛΕΣΙΝΕΛΕΥΘΕΡΟΙ
 ΣΚΑΙΚΑΝΟΙ . . ΚΟ . . ΚΟΙΚΑΙΕΔΩΚΕΝΔΙΑΝΟΜ . . ΟΛΕ . .
 ΠΑΣΙΝΑΝΑΔΙΝΑΡΙΟΝΕΝΦΑΙΣΙΝΑΝΑΔΗΝΑΡΙΑΟΚΤΩ . . ΚΑ
 ΙΤΟΙΣΠΑΡΑΤΟΥΔΗΜΟΥ . . ΔΩΝΝΗΣΩΝΕΙΣΤΑΥΤΑ . .
 ΚΑΙΚΑΠΟΙΣΠΟΛΙΤΑΙΣΟΥΝΑΡΧΕΙΝΘΟΙ ΚΑΛΛΙΣΤΑ
 ΤΟΥΘΕΙΝΩΤΟΩΝΗΝΥΓΕΙΑΕΥΚΑΡΠΙΑΕΥΚΤΗΡΙΑ.

Τοιοῦτο τὸ ἐπὶ ἄρχοντος Ἀνταίου Μοδέστου ψήφισμα τῶν Συρίων ὑπὲρ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Δυστυχῶς ἐνιαχοῦ εἶναι τοσοῦτον ἐφθαρμένον, ὥστε ἡ ἔννοια δὲν ἐξάγεται καθαρῶς καὶ ἐντεῦθεν στερούμεθα τινων ἱστορικῶν πληροφοριῶν (12)

Οὐχ ἥττον ἐκ τοῦ ψηφίσματος τούτου μανθάνομεν τὰ ἐξῆς. Ἐν πρώτοις ὅτι ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμόδου (180—191 Μ. Χ.) διετηρεῖτο ἐν Σύρῳ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐ π ω ν ὕ μ ο υ ἄ ρ χ ο ν τ ο ς, ὅπερ ἦτο χαρακτηριστικὸν καὶ τῆς τῶν Ἀθηναίων πολιτείας καὶ ὅτι ἐπώνυμος ἄρχων τῶν Συρίων ἦτο ὁ Ἀ ν τ α ῖ ο ς Μ ό δ ε σ τ ο ς. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπωνύμου τούτου ἄρχοντος καὶ τὸ τοῦ προκατόχου του σ τ ε φ α ν η φ ό ρ ο υ ἄρχοντος Μ ι λ ι ω ν ί ο υ Σ κ ύ μ ν ο υ δηλοῦσιν ὅτι ἤδη ἤρξαντο νὰ ἐκρωμαίζωνται τὰ ὀνόματα τῶν Συρίων, διότι καὶ ὁ Μιλιώνιος καὶ ὁ Μόδεστος εἶνε Ῥωμαϊκά

(12) Ἴδου τὸ αὐτὸ ψήφισμα καταλογάδην γεγραμμένον ὅπως γίνῃ μᾶλλον καταληπτόν.

« Ἀγαθῇ (Τύχῃ), ὑπὲρ τῆς τοῦ Κυ . . . μῶν αὐτοκράτορος Καίσαρος Μ. Αὐρηλίου Κομμώδου Ἀντωνείνου Σεβ(ήρου), οὐε τύχης καὶ νίκης ἱερᾶς τῆς συγκλήτου καὶ Δήμου Ῥωμαίων οὐε Συρίων Ἀνταίος Μόδεστ(ος), ὧν ἔφορος ἐτώνυμος ἄρχων . . . ρησεν Ἐστία Πρυτανεῖα καὶ τοῖς(ε) . . . καὶ θεοῖς πᾶσι καὶ παρέσχε τῇ . . . μῆν . . . τῆς Γερουσίας τῇ Τεράδι τὸ ἐξε . . . τοῖς πάντα τῇ δὲ γενέσιος ἡ με . . . ρίου αὐτοκράτορος παρέσχε τοῖς μὲν Γερουσιασταῖς δεῖπνον καὶ ἔδωκεν . . . Οὐ σφύριδος δηνάρια πέντε (ἐλευθ)έραις δὲ γυναῖξιν πάσαις καὶ δη . . . νι . . . δι κοινόν καὶ ἔδωκεν ταῖς δε . . . διανομῆς ἀνα . . . δαῶ . . . παισὶν ἀνὰ δηνάρια τέσσαρ(α) . . . ἡμέρα . . . παρέσχε τοῖς μὲν Γ(ερουσιασ)ταῖς καὶ ἄλλοις οἷς ἐβούλ(ετο) . . . ν καὶ ἔδωκεν ἐκάστῳ δηνάριον ἐν ταῖς λοιπαῖς πόλεσιν ἐλευθέρους καὶ . . . κανοι . . . νοι . . . καὶ ἔδωκεν διανομ . . . ολε . . . παῖς ἀνὰ δηνάριον ἐν παισὶν ἀνὰ δηνάρια ὀκτώ καὶ τοῖς παρὰ τοῦ Δήμου . . . δων νήσων εἰς τὰ αὐτά καὶ κάποις πολίταις οὖν ἄρχειν . . . θοι . . . κάλλιστα τοῦ θεοῦ νω . . . Τούτων ἦν ὑγεία, εὐκαρπία, εὐκτήρια ».

ὀνόματα· οὐχ ἦττον ἀμφοτέροι οἱ ἄρχοντες διατηροῦσι καὶ τὰ ἑλληνικά ὀνόματα Ἀ ν τ α ῖ ο ς καὶ Σ κ ύ μ ν ο ς. Ἐκ τῶν ὀνομάτων τούτων δύναται τις νὰ εἰκάσῃ καὶ ὅτι πολῖται ῥωμαῖοι ἐγκατασταθέντες ἐν Σύρῳ ἢ ἀπεσταλμένοι ἐκ Ῥώμης ἐτιμήθησαν διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐ π ω ν ύ μ ο υ ἄ ρ χ ο ν - τ ο ς ὑπὸ τῶν Συρίων, οἵτινες βεβαίως μὲ ὅλην τὴν αὐτονομίαν καὶ ἐλευθερίαν των ὑπέκυπτον εἰς τὸ ἐλάχιστον νεῦμα τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου ἢ οἰουδήποτε ἀπεσταλμένου τῶν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων. Ἡ οὕτως ἢ ἄλλως ἡ πληροφορία αὕτη περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν ἐπωνύμων ἀρχόντων ἐν τοιαύτῃ ἐποχῇ εἶνε σημεῖον τῆς τε διατηρήσεως τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν καὶ τῆς διαρκείας τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτεύματος ἐν τῇ πρώτῃ συμμάχῳ τῶν Ἀθηναίων Σύρῳ.

Ἐπ' ἴσης γίνεται γνωστὸν ὅτι τελουμένης μεγάλης τινος δημοτελοῦς τελετῆς, πιθανῶς δὲ τῶν γενεθλίων τοῦ αὐτοκρατορος, ἐδόθη δεῖπνον τοῖς Γερουσιασταῖς καὶ δημοθoinία πρὸς τὸ κοινὸν καὶ διενεμήθησαν δὴ ν ἄ ρ ι α εἰς τε τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας. Οἱ ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ ἀναφερόμενοι γ ε ρ ο υ - σ ι α σ τ α ῖ παρέχουσι τινὰς ἀμφιβολίας, δύο δὲ εἰκασίαι εἶνε πιθανώτεραι ἢ ὅτι οἱ βουλευταὶ τῶν Συρίων ὠνομάσθησαν κατὰ μίμησιν τῶν ῥωμαίων γερουσιαστῶν ἢ τῶν συγκλητικῶν πατέρων, γερουσιασταί, ἢ ὅτι διελθόντες τῆς Σύρου ῥωμαῖοι γερουσιασταί ἐφιλοξενήθησαν ὑπὸ τῶν Συρίων. Ἡ πρώτη γνώμη μοὶ φαίνεται ὀρθότερα, διότι ὡς προεῖπον, ἤδη ἤρχισαν ἐκρωμαϊζόμενοι βαθμηδὸν οἱ τίτλοι καὶ λίαν πιθανῶς οἱ βουλευταὶ ἐκαλοῦντο γερουσιασταί, πολλῶ μᾶλλον καθ' ὅσον ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ δὲν ἀναφέρεται ἡ Β ο υ λ ῆ τ ῶ ν Σ υ ρ ί ω ν διὰ τῆς λέξεως ταύτης· ἄλλως τε διὰ τῆς ἐν τῷ ψηφίσματι Γ ε ρ ο υ σ ι α ς πιθανώτατα ἐννοεῖται αὕτη καὶ οὐχὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων, ἣτις ἀνωτέρω λέγεται σύγκλητος ἐν τῷ στίχῳ

(ΤΗΣ ΣΥΓΚΛ)ΗΤΟΥ ΚΑΙ ΔΗΜΟΥ ΡΩΜΑΙΩΝ

Εἰς τούτους λοιπὸν τοὺς γερουσιαστὰς ἐδόθη δεῖπνον, εἰς δὲ

τάς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας τῆς νήσου καὶ τοὺς παρεπιδημοῦν-
τας διενεμήθησαν δ ἡ ν ἄ ρ ι α.

Ἡ τελευταία αὕτη λέξις δηλοῖ ὅτι ἤδη εἶχεν εἰσαχθῆ ἐν
Σύρῳ τὸ ῥωμαϊκὸν τοῦτο νόμισμα ὅπερ ἀνελόγει πρὸς 3 1/2
ἀρχαίους ἑλληνικοὺς ὀβολοὺς, (ὅστις ἀνελόγει πρὸς λεπτά
17, 25) καὶ ὅτι τὰ νομίσματα τῶν Συρίων τῆς ἐποχῆς ταύτης
εἶχον ἀναλογισθῆ πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν τοῦτο ῥωμαϊκὸν νόμισμα.

Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἐν Σύρῳ δημοτελεῖ ἑορτὴν ὁ ἐπώ-
νυμος ἀρχων Ἀνταῖος Μόδεστος ἔδωκεν εἰς πᾶσαν ἐλευθέραν
γυναῖκα δηνάρια πέντε, εἰς τοὺς παῖδας ἀνὰ τέσσαρα εἰς δὲ τοὺς
τῶν ἄλλων πόλεων ἀνὰ δηνάριον ἓν καὶ τινα δηνάρια εἰς
παῖδας ἀγνώστου πόλεως. Ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ψηφί-
ματος εἶν' ἐφαρμόζον δὲν γίνεται γνωστὸν εἰς τίνας ἔδωκεν
ἀνὰ δηνάριον ἓν καὶ εἰς τίνας ἀνὰ ὀκτώ.

Ἐπίσης ἐνταῦθα γίνεται λόγος περὶ Ἑστίας Πρυτα-
νείας καὶ πάντων τῶν ἄλλων θεῶν, ὡς καὶ
ἐν τῷ ἐπιγράμματι τοῦ Μιλιωνίου Σκύμνου εἶδομεν. Ἦτο δὲ,
φαίνεται, θρησκευτικὸν ἔθος αἱ οὐσίαι αὗται καὶ συνήθης τύπος
ἐν τούτοις τοῖς ψηφίσμασι.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦρχεν ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ἐπὶ τῆς
αὐτοκρατορίας τοῦ ὁποίου ἐγένετο ὀλεθριώτατος διωγμὸς τῶν
Χριστιανῶν. Οἱ Σύριοι πρὸς πλείονα κολακείαν ἐμνημόνευσαν
ἐν τῷ δε τῷ ψηφίσματι τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ του καὶ διαδόχου
Κορμόδου.

Ὁ Κόρμωδος οὗτος εἶχε τὰς κακίας ὅλων τῶν τετραπόδων·
εἶχε τὴν ἀναίδειαν τοῦ κυνὸς, τὴν πλεονεξίαν καὶ πανουργίαν
τῆς ἀλώπεκος, τὴν ὠμότητα τῆς τίγρεως· ἦτο πλείοτερον
τοῦ τέττυγος κοῦφος καὶ ἀμέριμνος, ἦτο ἐνὶ λόγῳ εὐρετὴς
πάσης ἡδονῆς καὶ πάσης κακουργίας· περιέτρεχε γυμνὸς τὰς
ὁδοὺς ὡς μονομάχος, ἔκοπτε ρίνας διὰ τὰ περὶ τὰς ὥρας του,
ἔρριπτε ἀνθρώπους εἰς τὰ θηρία, ἐδημιούργησε τάγμα ἀκολάστων
γυναικῶν, εἶχεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ὅλας τὰς κακίας καὶ ἐπὶ

δώδεκα ἔτη ἐν στέμμα ἐπ' αὐτῆς, τὸ τῆς κοσμοκράτορος Ῥώμης.

Εἰς τὸ ἀπεχθές τοῦτο δίποδον θηρίον οἱ Σύριοι μιμούμενοι τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας, πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν περιστάσεων ἤναπτον θυμίαμα κολακείας καὶ ἀφοσιώσεως, ἐψήφίζον ψηφίσματα καὶ ἀνηγόρευον αὐτὸν Κ Ὑ ρ ι ο ν τ ῶ ν Σ υ ρ ί ω ν καὶ αὐτοκράτορα. Τουλάχιστον δὲν ἐφρόντιζον, οὐ μόνον οἱ Σύριοι ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀφ' οὗ ἤναγκάζοντο νὰ κολακεύωσι τὰ τέρατα ταῦτα ζῶντα, νὰ τὰ ἀποκηρύττωσι θνήσκοντα, καὶ νὰ μιμῶνται καὶ κατὰ τοῦτο τὴν Ῥώμην, χωρὶς νὰ φοβηθῶσι δυσμένειάν τινα παρ' αὐτῆς. Ἡ Ῥώμη ἱκανοποίησε τότε τὴν ἀνθρωπίνην φυλὴν ἀποκηρύξασα τὸν θηριώδη Κόμμοδον, ὡς πατροκτόνον, ἐχθρὸν τῶν θεῶν, τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ῥίψασα εἰς κοπρῶνα τὸ εἰδεχθές του σῶμα! *E pur si muove!* Ὁ Κόμμοδος ἦτο Κ Ὑ ρ ι ο ς οὐ μόνον τῆς Σύρου καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ τοῦ πλείονος μέρους τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Οὐήρου

(Συνέχεια — Νομίσματα — Καὶ ἕτερον ψήφισμα)

Ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, καλὸς μὲν κατὰ τὰ ἄλλα καὶ φιλόσοφος αὐτοκράτωρ, ἀλλ' οὐχὶ πρότυπον ἀνδρικῆς παρρησίας καὶ ἀρετῆς, κατὰ τρία ἡμάρτησε σπουδαίως· πρῶτον ἐγένετο ἔρμαιον τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἀκολάστου Φ α υ σ τ ί ν η ς, δεύτερον παρέλαβεν ἄνευ τινος ἀνάγκης συναυτοκράτορα τὸν Λ ο ὕ κ ι ο ν Ο ὕ ῆ ρ ρ ο ν ὅστις ἦτο ἀκριβὲς ἀντίτυπον τοῦ Κομμόδου καὶ

τῶν θηριωδεστέρων καὶ ἀκολαστοτέρων διπόδων θηρίων, καὶ τρίτον τὸν υἱόν του Κ ό μ μ ο δ ο ν μὴ δυνάμενος ν' ἀναδείξῃ συναυτοκράτορα ὠνόμασε Δήμαρχον, κατόπιν δὲ διάδοχόν του καὶ αὐτοκράτορα.

Οἱ Σύριοι θέλοντες νὰ χολακεύσωσι τὸν Μάρκον Αὐρήλιον ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τιμήσωσι συγχρόνως καὶ ἐκείνους οὓς ἐκεῖνος ἐτίμα καὶ ἀνέδειξε συνάρχοντας· διὰ τοῦτο εἶδομεν ἐν τῷ προηγηθέντι ψηφίσματι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Κομμόδου, θέλομεν δὲ ἤδη παρατηρήσει ὅτι εἰς πάντα σχεδὸν τὰ ἀνευρεθέντα νομίσματα τῶν Συρίων, τὰ κοπέντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (161—193 M. X.), ὑπάρχει ἢ τε προτομὴ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συνάρχοντος Λουκίου Οὐήρρου, εἰς τινα δὲ, ἐν ᾧ παρίσταται ἡ κεφαλὴ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ὑπάρχει τὸ ὄνομα τοῦ Λουκίου Οὐήρρου, εἰς τινα δὲ εἶνε καὶ τῶν δύο τὰ ὀνόματα καὶ αἱ προτομαί.

Διὰ τούτων πάντων οἱ Σύριοι ἤθελον νὰ προσελκύσωσι συγχρόνως τὴν εὐνοίαν τῶν τότε ἰσχυρῶν, οἵτινες μάλιστα συχνὰ ἀλληλεσφάζοντο· οὕτω δὲ προϋλάμβανον οἱ Σύριοι τιμῶντες διὰ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος, ἡ νομίσματος τὸν Μάρκον Αὐρήριον, τὸν συνάρχοντα Λούκιον Οὐήρρον, τὴν Φαυστίνην καὶ τὸν Δήμαρχον ἔτι Κόμμοδον. Τοῦτο καταδεύκνυται ἐκ τῶν νομισμάτων περὶ ὧν ἀμέσως ποιῶ λόγον, συμμορφούμενος καὶ πάλιν μὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ διασημοτέρου τῶν νομισματολόγων.

Ἐννέα εἶδη νομισμάτων ἐκ τῶν κοπέντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτοι ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, Λουκίου Οὐήρρου καὶ Κομμόδου ἀνευρέθησαν, τὰ ἐξῆς.

Πρῶτον, νόμισμα χαλκοῦν, μεγέθους 5 1)2, φέρει γυμνὴν τὴν κεφαλὴν τοῦ Μ ά ρ κ ο υ Α ὐ ρ η λ ί ο υ, καὶ περίξ τὰ γράμματα ΟΥΗΡΟΣ ΚΑΙCΑΡ, ὀπισθεν δὲ τὰς λέξεις CΥΡΙ... ΚΑΒΙΡΩ. . Δύο κεφαλὰς ἀντωποῦς τοῦ Ἀντωνίνου Πίου καὶ Φαυστίνης τῆς νεωτέρας. Ἡ μία τῶν κεφαλῶν εἶνε δαφνο-

στεφής, ἡ ἑτέρα ἔχει ἄνω αὐτῆς ἀστέρα, ἐν τῷ μέσῳ δὲ ὑπάρχει
φ ο ί ν ι ξ (1).

Δεύτερον, νόμισμα σχεδὸν ὁμοιον μετὸ προηγούμενον, μεγέθους 5, ἐπίσης χαλκοῦν φέρει τὰ γράμματα **ΣΥΡΙΩΝ ΚΑΒΙΡΩ** . . (2).

Τρίτον, νόμισμα χαλκοῦν μεγέθους 5 παριστᾷ τὴν κεφαλὴν τοῦ **Μάρκου Ἀύρηλίου** καὶ περίξ τὰς λέξεις **ΟΥΗΡΟΣ ΚΑΙΣΑΡ** ὅπισθεν δὲ πάλιν τὰς λέξεις **ΣΥΡΙ . . . ΚΑΒΙΡΩΝ**, δύο γυμνάς ἀντωποῦς, ἐν τῷ μέσῳ φοῖνικα, κάτωθεν μέλισσαν καὶ ἀστέρα (3).

Τέταρτον νόμισμα ἐπ' ἴσης χαλκοῦν, μεγέθους 4, παριστᾷ τὴν κεφαλὴν τοῦ **Μάρκου Ἀύρηλίου** καὶ περίξ αὐτῆς τὰς λέξεις **Μ. ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ**. Ὅπισθεν δὲ τὰς κεφαλὰς τῶν **Διοσκουρίων** ἀντωποῦς, περίξ δὲ **ΣΥΡΙ . . . ΚΑΒΙ . . .** Ἐν τῷ μέσῳ ὑπάρχει στάχυς καὶ κάτωθεν μέλισσα καὶ ἀστήρ (4).

Παρατηρητέα ἐνταῦθα ἡ παράστασις τῶν **Διοσκουρίων** καὶ αἱ λέξεις τῶν **θεῶν ΣΥΡΙΩΝ ΚΑΒΙΡΩΝ** θέλομεν ἰδεῖ ὅτι περὶ τοὺς αἰῶνας τούτους ἤρχισε νὰ συγχέηται ἡ λατρεία τῶν **Διοσκουρίων** καὶ ἡ τῶν **Καβείρων**, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους ἐπεκράτησαν οἱ τελευταῖοι μέχρι τοῦ Δ'. αἰῶνος **Μ. Χ.** ἐν Σύρῳ.

Πέμπτον νόμισμα παριστᾷ ἀφ' ἐνὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ **Μάρκου Ἀύρηλίου** καὶ περίξ τὰ γράμματα **ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ Μ. Α**, ἀφ' ἑτέρου δὲ **Νίχη** ν βαδίζουσιν πρὸς ἀριστερὰν κρατοῦσαν διὰ τῆς δεξιᾶς μὲν ὑψωμένης στέφανον δάφνης, διὰ τῆς ἀριστερᾶς δὲ τρόπαιον καὶ περίξ αὐτῆς τὴν λέξιν **ΣΥΡΙΩΝ**, τὰ λοιπὰ αὐτοῦ γράμματα εἰν' ἐφθαρμένα (5).

Ἀξία σημειώσεως εἶνε ἡ εἰκονιζομένη ἐν τῷ νομίσματι τούτῳ

(1) Ἴδε Mionnet ἐνθ' ἀνωτέρῳ ἀριθ' 9 νομ. Σύρου.

(2) Αὐτόθι. ἀριθ. 20 νομισμ.

(3) Mionnet αὐτόθι ἀριθ. 21.

(4) Αὐτόθι ἀριθ. 22.

(5) Αὐτόθι ἀριθ. 23.

Νίκη, κρατοῦσα δάφνην καὶ τρόπαιον. Πιθανῶς τὸ νομισμα τοῦτο ἐκόπη πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης ἣν ἤρατο ὁ Μάρκος Αὐρήλιος πολεμήσας ἐν ἔτει 169 Μ. Χ. τοὺς Μαρκομάνους καὶ Κουάδας, οὓς καὶ ἐξωλόθρευσε ἐκδιώξας διὰ τῶν Ἀλπεων.

Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐπανερχόμενος ὁ Λούκιος Οὐῆρρος ἀπέθανεν ἐξ ἀποπληξίας. Οὐχ ἦττον ἢ μορφὴ αὐτοῦ εἶχεν ἤδη ἀποτυπωθῆ ἐπὶ πολλῶν νομισμάτων τῶν Συρίων, ἃ ἐξακολουθῶ ἀπαριθμῶν ἐνταῦθα καὶ τηρῶν τὴν ἀριθμητικὴν τάξιν τοῦ Mionnet.

Ἐκτον λοιπὸν νόμισμα τῶν Συρίων παριστᾷ γυμνάς τὰς κεφαλὰς τῶν συνάρχοντων Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Λουκίου Οὐῆρρου. Ἡ ἐπιγραφή εἶν ἐσθεςμένη ἐκ τοῦ μέρους τούτου, εἰς τὸ ὅπισθεν δὲ μέρος ὑπάρχουσι τὰ γράμματα ΚΑ **ΣΥΡΙΩΝ**, αἱ κεφαλαὶ τοῦ Κομμόδου, τοῦ Ἀνίου Οὐῆρρου (πατὴρ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου). Καὶ τοῦτο εἶναι χαλκοῦν, μεγέθους 6. (Mionnet, ἀρ. 24).

Ἑβδομον νόμισμα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶνε τὸ φέρον δαφνοστεφῇ τὴν κεφαλὴν τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ γυμνὴν τὴν τοῦ Λουκίου Οὐῆρρου ἀμφοτέρας δὲ ἀντωπούς. Ἐκ τοῦ ὀπισθεν φέρει τὴν κεφαλὴν τῆς Αἰγυπτίας θεᾶς Ἰσιδος φερούσης πέπλον καὶ κεκοσμημένης διὰ λωτοῦ περίξ δὲ τὰ γράμματα **ΣΥΡΙΩ . ΚΑ** Χαλκοῦν, μεγέθους 4. (Mionnet, ἀρ. 25).

Καὶ ὄγδοον νόμισμα ἐπ' ἴσης χαλκοῦν, μεγέθους 4 1) 2 φέρει ἀντιμετώπους καὶ γυμνάς τὰς κεφαλὰς τῶν αὐτοκρατόρων Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Λουκίου Οὐῆρρου, περίξ δὲ τὰ γράμματα **ΗΡΟΣ ΑΥ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ** ἐκ τοῦ ὀπισθεν δὲ τὴν κεφαλὴν τῆς Αἰγυπτίας θεᾶς Ἰσιδος ἐςεμμένην λωτῷ καὶ ἐςραμμένην πρὸς δεξιάν, περίξ δὲ τὴν λέξιν **ΣΥΡΙΩΝ**. (Mion. ἀρ. 26).

Σημειωτέον ὅτι τὴν Ἰσιδα εἰκονίζει καὶ ἕτερον νόμισμα ἐπὶ αὐτοκράτορος Δομετιανοῦ κοπὸν, ὅπερ περιγράφει ὁ Δου-

μερσάν (1), φέρον τὰς λέξεις ΕΙCΙC CYPION, ἀλλὰ περὶ τοῦ νομίσματος τούτου κατόπιν γενήσεται λόγος ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ ἀριθμητικὴ σειρὰ τῶν νομισμάτων κατὰ τὴν τάξιν, ἣν τηρεῖ ὁ Mionnet καὶ ἣν ἀκολουθῶ ἐνταῦθα.

Καὶ εἰς τὸ ἔννατον ἀνακαλυφθὲν νόμισμα τῆς ἰδίας ἐποχῆς ἐπ' ἴσης χαλκοῦν, μεγέθους 4, βλέπομεν εἰκονιζομένης ἀφ' ἑνὸς τὰς κεφαλὰς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Λουκίου Οὐήρου καὶ περίξ τὰ γράμματα ΑΥ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC Α. ΑΥΡ. ΟΥΗΡΟC ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ πάλιν τὴν Ἰσιδα κεκαλυμμένην μὲ πέπλον ἐστραμένην πρὸς δεξιὰν καὶ λωτῷ ἐστεμμένην, περίξ δὲ αὐτῆς τὴν λέξιν CYPION (Mionnet ἀριθ. 27).

Ὡστε ἐννέα νομίσματα κοπέντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνεκαλύφθησαν καὶ περιεγράφησαν οὕτως (2). Ἐν τοῖς πλείστοις αὐτῶν βλέπομεν εἰκονιζομένην τὴν Αἰγυπτίαν θεὰν Ἰσιδα. Τοῦτο θέλει κατόπιν χρησιμεύσει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὥς ἐνδειξεις ὅτι ἐπικρατοῦσα λατρεία ἐν Σύρῳ ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἦτο ἡ τῆς Ἰσιδος καὶ τῶν Καθεείρων, ὅτι οἱ αἰγύπτιοι οὗτοι θεοὶ ἐλατρεύοντο τότε εἰς πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἱερὰν τοῦ Ἀπόλλωνος νῆσον Δήλον καὶ τέλος ὅτι ἡ λατρεία αὐτῶν εἶχε συγχυσθῇ μετὰ τῆς λατρείας τῆς Δήμητρος καὶ τῶν Διοσκούρων.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν νομισμάτων καὶ τοῦ ψήφισματος τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος Ἀνταίου Μοδέστου ἀνεκαλύφθη μὲν καὶ ἑτέρα πλάξ ἐφ' ἧς ἐγράφη καὶ ἄλλο ψήφισμα τοῦ Δήμου Συρίων ὑπὲρ τῶν αὐτοκρατόρων Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμόδου, ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ γράμματα εἶνε τοσοῦτον ἐφθαρμένα ὥστε, δὲν ἀναγινώσκονται.

Τὸ ψήφισμα τοῦτο γεγραμμένον δι' ἑνὸς καὶ εἴκοσι στίχων

(1) Δούμερσαν σελ. 60.

(2) Τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε τὰ ὑπ' ἀριθ. 19—27 περιγραφόμενα ἐν Mionnet Description etc. Τομ. Β' καὶ Παραρ. Τομ. Δ'.

ἐπὶ πλακὸς μεγέθους μέτρων 0, 57 μ. πλάτους 0, 44 μ. κατεστραμμένης κατὰ τὰς δύο πλευράς εὐρέθη κεκτισμένον ἐν τῷ ναῷ Ἀ γ ί ο υ Γ ε ω ρ γ ί ο υ τῆς Ἀνω Σύρου, πρὸ πολλῶν δὲ ἐτῶν ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ τότε Καθολικοῦ Ἐπισκόπου εἰς τὴν Ἐφορίαν τοῦ Γυμνασίου Ἑρμουπόλεως, ἣτις καὶ κατέθεσεν αὐτὸ ἐν τῷ μικρῷ ἀρχαιολογικῷ μουσεῖῳ τοῦ Γυμνασίου, ἔνθα μέχρι σήμερον εὐρίσκεται.

Μεθ' ὅλας τὰς προσπάθειάς ἀνδρῶν ἀρμοδιωτέρων ἀσυγκρίτως ἐμοῦ περὶ τὴν ἐπιγραφικὴν, δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀναγνωσθῇ, ἐπομένως στερούμεθα πιθανῶς καὶ ἄλλων ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἣτις οὐχ ἥττον διεσαφηνίσθη ὅπως οὖν διὰ τῶν προεκτεθέντων, ἐφ' ὅσον ἦτο ἐφικτόν.

Ἦδη εἰσερχόμεθα εἰς νέαν ἱστορικὴν περίοδον τὴν ἐπὶ Σεπτίμου, Καρακάλλα, Γέτα καὶ Μαξιμίνου περιλαμβάνουσαν τεσσαράκοντα περίπου ἔτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

Ἐπὶ Σεπτίμου Σεβήρου μέχρι Μαξιμίνου
(193—235 Μ. Χ.)

Οἱ Σύριοι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ψηφίσωσί τι ἢ νὰ κόψωσι νόμισμα πρὸς τιμὴν τοῦ διαδεχθέντος τὸν Κόμμοδον αὐτοκράτορος Περτίναξος, διότι οὗτος τρεῖς μόνον μῆνας ἐβασίλευσεν. Οὐτε πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Δίδιον, ἀγοράσαντα ὡς ἐπὶ πλειοδοσίας τὸ στέμμα τῆς Ῥώμης, καὶ ἐπίσης βραχυχρονίως βασιλεύσαντα φαίνεται σημεῖον ὑποταγῆς καὶ κολακείας. Ναὶ μὲν ἐν ἐνὶ νομίσματι τῆς ἐποχῆς τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου φαίνεται τὸ ὄνομα τοῦ Περτίναξος, ἀλλ' οὐχ ἥττον τὸ νόμισμα τοῦτο φέρει τὴν προτομὴν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου.

Περὶ τῆς ἱστορικῆς ταύτης περιόδου (193 — 235 Μ. Χ.) οὐδὲν ἔχω νὰ προσθέσω τι περὶ ψηφισμάτων ἢ ἄλλων ἱστορικῶν εἰδήσεων. Ἐχων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Βουλὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος Συρίων ἐψήφισον κατὰ σειρὰν ψηφίσματα τιμητικὰ ὑπὲρ τῶν προσηγουμένων αὐτοκρατόρων, συμπεραίνω ὅτι καὶ ὑπὲρ τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου ἐψήφισαν ὁμοίας φύσεως καὶ ὅρους ψηφίσματα, ἃ μένουσι πιθανῶς κεκρυμμένα ἔτι ὑπὸ τὴν γῆν ἢ κοσμοῦσι ξένον τι μουσεῖον, διότι πολλάκις ξένοι ἀνῆρπασαν τοιαῦτα κειμήλια τῆς ἱστορίας τῆς νήσου.

Ἄλλ' ἐὰν στερούμεθα εἰδικῶν εἰδήσεων περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐλλόγως ὅτι παρέμενεν πάντοτε ἡ αὐτὴ, διατηρουμένης ὡς καὶ πρότερον τῆς ἐπιτοπίου πολιτικῆς ἐλευθερίας.

Τὰ νομίσματα πάλιν, οἱ ἄψυχοι καὶ μονιμώτεροι μάρτυρες πολλῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων, ἔρχονται καὶ νῦν ἄρωγοί, ἢ μᾶλλον χρησιμεύουσιν ὡς φωτειναὶ λαμπάδες διαλευκαίνουσαι ὅπως οὖν τὰς σκοτεινὰς σελίδας τῶν χρόνων ἐκείνων.

Εἰς πᾶν νόμισμα τῶν Συρίων διακρίνει τις πάντοτε σημεῖόν τι ἐκδηλοῦν τὴν ἀνθηρὰν κατάστασιν, εἰς ἣν διετηρεῖτο ἡ νῆσος αὕτη, τρέφουσα ἄνδρας γεωπόνους καὶ φιλεργούς, οἵτινες προστάτας πολιούχους θεοὺς εἶχον τοὺς προστάτας τῆς γεωργίας, τῆς ποιμενικῆς ζωῆς καὶ ἐν γένει τῆς εὐημερίας. Ἀπόδειξις πρόχειρος πάντα τὰ ἐπὶ Σεπτίμου Σεβήρου καὶ Καρακάλλα κοπέντα νομίσματα τῆς Σύρου, εἰς ὧν τὴν περιγραφὴν προβαίνω ἀμέσως.

Εἰς ἓν τούτων παρίσταται δαφνοστεφής ἡ κεφαλὴ τοῦ αὐτοκράτορος Σεπτίμου Σεβήρου καὶ περίξ αὐτῆς τὰ γράμματα ΑΥ. C. Λ. CE. CEOYPOC. Ἐκ τοῦ ὀπισθεν δὲ μέρους αἱ κεφαλαὶ τῶν Διοσκούρων, ἐν τῷ μέσῳ στάχους, κάτωθεν αὐτοῦ μέλισσα καὶ ἄστρον καὶ περίξ αὐτῶν ἡ λέξις CYPION.

Τὸ νόμισμα τοῦτο εἶνε χαλκοῦν, μεγέθους 4, κατὰ τὴν κλίμαχα τοῦ Mionnet (1).

Ἔτερον νόμισμα κοπὲν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παριστᾷ ἀφ' ἐνὸς μὲν μέρους πάλιν δαφνοστεφῇ τὴν κεφαλὴν τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου, ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν καὶ περικυκλουμένην ὑπὸ τῶν γραμμάτων ΑΥ.ΚΑΙ.ΣΕ.ΣΕΟΥΗΡΟΣ, ἀφ' ἐτέρου δὲ πάλιν τὰς κεφαλὰς τῶν Διοσκούρων καὶ ἐν τῷ μέσῳ φοίνικα. Ἄνωθεν τῆς μιᾶς κεφαλῆς τῶν Διοσκούρων πρὸς ἀριστεράν ἀναγινώσκεται ἡ λέξις ACCA . . . - ἄνωθεν δὲ τῆς ἄλλης ἡ λέξις ΗΜΥ . . , ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ ὀπισθίου τούτου μέρους τοῦ νομίσματος ἀναγινώσκεται ἡ λέξις ΚΑΒΙ . . . τῶν λοιπῶν γραμμάτων ὄντων ἐσβεσμένων, κάτωθεν εἰκονίζεται μέλισσα καὶ ἀστήρ. Εἶνε δὲ τὸ νόμισμα ἐπ' ἰσης χαλκοῦν, μεγέθους 6 (2).

Τὸ νόμισμα τοῦτο εἶνε ἄξιον σημειώσεως διὰ τὰς ἐν αὐτῷ ἡμισβεσμένας λέξεις ACCA καὶ ΗΜΥ, ὧν τὴν ἐρμηνείαν ἡ τὴν συμπλήρωσιν δὲν εὔρον εἰς τὰ προσιτά μοι νομισματολογικὰ συγγράμματα.

Τρίτον νόμισμα ἐκ τῶν ἀνακαλυφθέντων καὶ περιγραφέντων ὑπὸ τοῦ Mionnet, ἀνῆκον εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου εἶνε ἐν τῆς αὐτῆς μεταλλικῆς ὕλης καὶ τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, παριστὰν δὲ ἐξ ἐνὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου δάφνη ἐστεμμένην καὶ τὰς λέξεις ΑΥ. Κ. Α. ΞΕΠ. ΣΕΒΙΡΟΣ ΠΕΡΤΙΝΑΞ, ἐκ τοῦ ὀπισθίου δὲ μέρους τὴν Ἀρτέμιδα ὀρθίαν, κρατοῦσαν βέλος διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐντεταμένον τόξον· πέραξ αὐτῆς ὑπάρχει ἡ λέξις ΚΥΡΙΕΩΝ (3).

Ὡς γίνεται ἀμέσως γνωστὸν ὁ κατασκευάσας τὸ νόμισμα

(1) Συλλογῆς Mionnet νομισ. Σύρου ἀριθ. 28.

(2) » Mionnet νομισ. Σύρου ἀριθ. 29.

(3) » Mionnet νομισμ. Σύρου ἀριθ. 30.

τοῦτο τεχνήτης ὑπέπεσεν εἰς δύο γραμματικά λάθη, πρῶτον, ὅπερ εἶνε καὶ ἐλαφρότερον, ἔγραψε **ΣΕΒΗΡΟΣ** καὶ ὄχι **ΣΕΟΥΡΟΣ** ὡς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ νομίσματα, ἔνθα φέρεται ἡ λέξις **Σεο υ η ρ ο ς**, εἰς τὰ τοῦ Οὐήρου Οὐήρος· δεύτερον ἀντὶ **ΣΥΡΙΩΝ** ἔγλυψε **ΣΥΡΙΕΩΝ**. Ἀλλὰ τοιαῦτα λάθη ἦσαν συνήθη εἰς τοὺς τότε τεχνήτας, ὡς εἶδομεν ἔκ τε τῶν ψηφισμάτων καὶ τῶν λοιπῶν νομισμάτων.

Τοσαῦτα μόνον νομίσματα τῶν Συρίων κοπέντα πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Σεβήρου ἀνεκαλύφθησαν μέχρι τοῦδε καὶ περιεγράφησαν. Πιθανῶς ἀνήκουσι τῇ ἐποχῇ ταύτῃ καὶ τινα περιγραφέντα ὑπὸ τοῦ Borrell· ἀλλὰ περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ νομισματολόγου τούτου περιγραφομένων ἑπτὰ νομισμάτων τῆς Σύρου, μὴ περιεχομένων ἐν τῷ Mionnet, ἐν ἰδίῳ μέρει γενήσεται λόγος, ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ ἀριθμητικὴ τάξις τοῦ Mionnet.

Ἐν τῷ τελευταίῳ νομίσματι βλέπομεν εἰκονιζομένην τὴν Ἀρτέμιδα, εἰς τὰ ἐπόμενα θέλομεν ἰδεῖ εἰκονιζομένους καὶ ἄλλους θεοὺς· τοῦτο μαρτυρεῖ τὴν ἀστασίαν τῆς λατρείας τῶν πολιούχων θεῶν, οἵτινες μετεβάλλοντο κατὰ τὰς ἰδιοτροπίας καὶ ἐπιθυμίας τῶν ἐκάστοτε αὐτοκρατόρων. Οὕτω λ. χ. ἐν ᾧ ἐν ἐνὶ νομίσματι τῆς ἐποχῆς τοῦ Καρακάλλα καὶ Γέτα παρίσταται ἡ Ἴσις, πέραξ αὐτῆς ὑπάρχουσι τὰ γράμματα **ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΣ ΣΥΡΙΩΝ**.

Ὁ Σέπτιμος Σεβήρος ἀποθανὼν τῷ 211 Μ. Χ. ἀφῆκε τὸν θρόνον εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Καρακάλλα καὶ Γέτα ν, ἥτοι εἰς γαλῆν καὶ χύνα, καθ' ὅσον ὁ Καρακάλλας, μὴ δυνάμενος νὰ συμβιώσῃ μετὰ τοῦ Γέτα, μετὰ πανουργίας ἐφόνευσεν αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἰδίας των μητρὸς, ἀποκατασταθεὶς φοβερώτερος τοῦ Νέρωνος καὶ Δομητιανοῦ.

Δύο μόνον νομίσματα τῶν Συρίων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀνεκαλύφθησαν, πλὴν ὀλίγα ἦσαν καὶ τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τῶν μισαδέλφων αὐτοκρατόρων. Ἀλλ' ἀμφότερα τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε ἄξια ἰδιαιτέρας σημειώσεως, ὡς περιέχοντα νέα

πράγματα, νέα σύμβολα, αυτόχρημα γρίφους δυσεξηγήτους. Οἶον τὸ ἐν τούτων χαλκοῦν μεγέθους 4, παριστᾷ ἀφ' ἑνὸς ἀντωποῦς τὰς κεφαλὰς τῶν αὐτοκρατόρων Κ α ρ α κ ἄ λ λ α καὶ Γ έ τ α, ὧν ἡ μὲν τοῦ Καρακάλλα δαφνοστεφῆς ἡ δὲ τοῦ Γέτα γυμνῇ· περίξ δὲ αὐτῶν τὰς λέξεις ΑΥ.ΚΑΙ.ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC Π.ΓΕΤΑC ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἰ σ ι δ ο ς ἐστεμμένης λωτῷ, ἔμπροσθεν αὐτῆς τροχόν, ἡ κατ' ἄλλην ἐξήγησιν τὸ γράμμα Χ ἐντὸς κύκλου, ὅπερ προσεγγίζει πρὸς παρίστασιν τροχοῦ· περίξ δὲ τὰς λέξεις ΙCΙC.CΥΡΙΩΝ. (1)

Τὸ δ' ἕτερον φέρει δαφνοστεφεῖς τὰς κεφαλὰς ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν αὐτοκρατόρων καὶ περίξ αὐτῶν τὰς λέξεις ΓΕΤΑC ΑΥ. ΚΑΙ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC. Ὅπισθεν δὲ πάλιν τὴν κεφαλὴν τῆς Ἰ σ ι δ ο ς ἐστεμμένης λωτῷ, ἐστραμμένης δὲ πρὸς δεξιάν. Ἐμπροσθεν αὐτῆς εἰκονίζεται τροχὸς μὲ τέσσαρας ἀκτίνας ἡ τὸ γράμμα Χ ἐντὸς κύκλου καὶ περίξ αἱ λέξεις ΑΦΡΟΔ . . . ΕΙCΙC CΥΡΙΩΝ (2).

Ἄλλων σημείων παρεχόντων ἀφορμὰς πρὸς εἰκασίας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς ἰδίᾳ ταύτης στερούμεθα. Ἄλλ' ἡ παρακμάζουσα βαθμηδὸν ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἐστερεῖτο τοῦ μεγαλείου τῆς καὶ ἡδυνάτει νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸ μέγα μέρος τῆς Ἀνατολῆς, ἣν ἐξουσίαζε. Μάλιστα ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ διαβοήτου Καρακάλλα, οἱ ἐν Ῥώμῃ στρατιῶται ἦσαν δικτάτορες, αὐτοὶ ἀναβιδάζοντες καὶ φονεύοντες τοὺς αὐτοκράτορας, ἀφίνοντες εἰς παραλυσίαν οὐ μόνον τοὺς δεσμοὺς, οἵτινες συνέδεον τὴν Ῥώμην μετὰ τῶν ὑποτελῶν πόλεων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίους αὐτῶν κοινωνικοὺς δεσμοὺς· οὕτω δὲ ἤρξατο ἡ φοβερά ἐκείνη ἔκλυσις τῶν ἡθῶν, κατόπιν δὲ ὁ διαμελισμὸς τῆς μεγάλης ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

(1) Mionnet Νομίσμ. Σύρου ἄρ. 31.

(2) Καὶ τὸ νόμισμα τοῦτο εἶνε χαλκοῦν, μεγέθους 5. Ἰδε Mionnet ἐνθ' ἀνωτέρω ἀριθ. 32.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τῆς Ῥώμης αἱ ὑποτελεῖς πόλεις ἥκιστα ἠνωχλοῦντο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὧν ἔπαυεν βαθμηδὸν ἡ φοβερὰ ἰσχὺς. Διὰ τοῦ λόγου τούτου δύναται τις νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἔλλειψιν τῶν ψηφισμάτων καὶ νομισμάτων οὐ μόνον τῆς Σύρου, ἀλλὰ καὶ πλείστων ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων κατὰ τὴν μετὰ τὸν Καρακάλλαν καὶ Γέταν μέχρις Ἀλεξάνδρου Σεβήρου ἐποχὴν, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 217—223 M. X. Κατὰ τὸ πενταετές τοῦτο διάστημα ἀνέβησαν ἀλλεπαλλήλως τὸν θρόνον ὁ Μ α κ ρ ῖ ν ο ς, ὁ Δ ι α δ ο υ μ ε ν ι α ν ὅ ς, ὁ Ἑ λ α ι ο γ ά β α λ ο ς, ὁ γυναικωδέστερος τῶν εὐτελεστέρων γυναικῶν, ὅστις παρελάμβανεν συγκοινωνοὺς τῶν αὐτοκρατορικῶν ὑποθέσεων τὴν μητέρα του Σαιμίαν, τὴν μάμμην του Μαίσην, πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων ἔκοψαν καὶ τινες πόλεις νομίσματα.

Ἐν μόνον νόμισμα τῶν Συρίων διεσώθη τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου ἄρξαντος ἀπὸ τοῦ 222—235 M. X.

Τὸ νόμισμα τοῦτο εἶνε χαλκοῦν, μεγέθους 4, καὶ παριστᾷ ἀφ' ἐνὸς δαφνοστεφῆ τὴν κεφαλὴν τοῦ Σεβήρου Ἀλεξάνδρου ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν, ἐμπρὸς δὲ αὐτῆς μέλισσαν ἔγκοιλον. Ὅπισθεν δὲ τὴν Ἰσιδα ὀρθίαν ἐστραμμένην πρὸς ἀριστεράν, κρατοῦσαν δὲ σ ε ῖ σ τ ρ ο ν τῇ δεξιᾷ χειρὶ, τῇ δὲ ἀριστερᾷ ἀγγεῖον· περίξ αὐτῆς ὑπάρχει ἡ λέξις **CYPIQN** (1).

Ἄρα γε τυχαίως ἐν μόνον νόμισμα τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀνεκαλύφθη, ἣ οἱ Σύριοι ἤρχισαν ἤδη λησμονοῦντες τοὺς Ῥωμαίους καὶ λησμονούμενοι ὑπ' αὐτῶν, ἔνεκα τῆς βαθμιαίας ἐκπτώσεώς των;

Τοῦτο θέλει ἐξηγητῇ ἐν τοῖς κατόπιν, ἐν οἷς θὰ ἴδωμεν ὅτι ἡ Σύρος ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος ἤρξατο καταπίπτουσα πολιτικῶς καὶ ὕλικῶς, καταστρεφόμενη μὲν ὑπ' ἀλλεπαλλήλων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, λησμονουμένη δὲ ἐν τῇ γενικῇ τῆς Ἀνα-

(1) Mionnet ἐνθ' ἀνωτέρω ἀριθ. 33.

τολῆς παραλυσία καὶ παρακολουθοῦσα κατὰ πόδα τὴν κατάπτω-
σιν τῆς ἀρχαίας μεγάλης καὶ ἐνδόξου Ἑλλάδος.

Συμπλήρωσις τῶν Συρίων νομισμάτων, κατὰ Borrell.

Ἐπειδὴ τὰ εὑρεθέντα καὶ περιγραφέντα νομίσματα τῶν Συρί-
ων ἀνάγονται εἰς ἐποχὰς οὐχὶ μεταγενεστέρας τοῦ Ἀλεξάνδρου
Σεβήρου, μέχρι δὲ αὐτοῦ τὰ κατατάσσει καὶ ὁ Mionnet ὃν ἤκο-
λούθησα μέχρι τοῦδε, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ νομισμάτων
τῆς Σύρου, καταχωρῶ ὧδε καὶ τὰ ἐξῆς ἑπτὰ νομίσματα, ἅπερ
περιγράφει ὁ Ἀγγλος Borrell καὶ ὧν τὴν περιγραφὴν μοι
ἐπρομήθευσεν ὁ διαπρεπὴς Ἑλλήν νομισματολόγος Κυρ.
Παῦλος Λάμπρος.

Τινὰ τῶν ἑπτὰ τούτων νομισμάτων εἶνε ἀγνώστου ἐποχῆς,
ἅτε δὴ μὴ φέροντα πάντα τὰ γράμματα ἢ τὰ σημεῖα, ἐξ ὧν
διαγιγνώσκουσιν οἱ νομισματολόγοι τὴν ἐποχὴν. Οὐχ ἥττον
δῆλον γίνεται ἀμέσως ὅτι τινὰ ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς
αὐτονομίας τῶν Συρίων, τινὰ δὲ εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων.

Τὴν περιγραφὴν τούτων κατεχώρησεν ὁ H. P. Porrell ἐν τῷ
Numismatic Chronicle τοῦ Λονδίνου (1) ἐν ἄρθρῳ ἐπιγραφο-
μένῳ Unedited Greek coins, εἰσὶ δὲ ταῦτα.

I Νόμισμα χαλκοῦν, μεγέθους 2 κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ
Mionnet, παριστάν ἀφ' ἐνὸς τὸ πιλίδιον ἐνὸς τῶν Διοσκού-
ρων, οὗ ὑπέρκειται ἄστρον καὶ τὰ γράμματα ΞΥ . . . Ὅπισθεν
δὲ μ ε λ ι σ σ α ν.

II. Ἅτερον τοῦ αὐτοῦ μεγέθους καὶ τῆς αὐτῆς ὕλης παρι-
στάν ἐστεμμένην τὴν κεφαλὴν ἐνὸς τῶν Διοσκούρων,
ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν, φέρουσιν δὲ κωνικὸν πιλίδιον. Ἐν
τῷ ὀπισθεν δὲ μέρει α ἱ γ α καθημένην καὶ ἐστραμμένην πρὸς
δεξιάν καὶ τὰ γράμματα ΞΥ . . .

III. Ἅτερον παριστάν τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἑρμοῦ, φέροντος

(1) Τόμος Ε'. 1843 σελ. 173.

τὸν πέτασον καὶ ἐστραμμένον πρὸς δεξιάν, χαλκοῦν, μεγέθους 2. Ἐν τῷ ὀπισθεν μέρει εἰκονίζεται τὸ κ η ρ ὕ κ ε ι ο ν τοῦ Ἑ ρ μ ο ὕ καὶ τὰ γράμματα ΞΥΡΙ

Σημειωτέον ὅτι καὶ τὸ πρῶτον τῶν νομισμάτων τούτων καὶ τὸ τελευταῖον φέρουσι κατὰ σύμπτωσιν τὰ σύμβολα τῶν σημερινῶν δήμων τῆς νήσου, ἥτοι τὴν μ έ λ ι σ σ α ν σύμβολον τοῦ Δήμου τῶν Συρίων καὶ τὸν Ἑ ρ μ ῆ ν μετὰ τοῦ κ η ρ υ κ ε ι ο υ, σύμβολον τοῦ Δήμου Ἑρμουπόλεως.

IV. Ἔτερον χαλκοῦν μεγέθους 3 1/2, παριστάν ἀφ' ἐνὸς τὴν κεφαλὴν τῆς Δ ή μ η τ ρ ο ς ἐστεμμένην μὲ στάχεις καὶ ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν, ἀφ' ἐτέρου δὲ γυμνοὺς τοὺς Διοσκούρους καὶ τὰ γράμματα ΞΥΡΙ

Ἐπὶ Δομετιανοῦ (81—95 M. X.)

V. Νόμισμα χαλκοῦν παριστάν ἐστεμμένην τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Δ ο μ ε τ ι α ν ο ὕ, ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν. Ὅπισθεν δὲ τοὺς Δ ι ο σ κ ο ὕ ρ ο υ ς ἵσταμένους καὶ τὰ γράμματα ΚΑΒ CYPIΩΝ. Εἶνε χαλκοῦν, μεγέθους 6.

Ἐπὶ Ἀδριανοῦ (117—138 M. X.)

VI. Ἔτερον χαλκοῦν, μεγέθους 3, παριστάν δαφνοστεφῇ τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀ δ ρ ι α ν ο ὕ, ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν. Ὅπισθεν δὲ τὴν προτομὴν τῆς Ἰ σ ι δ ο ς, ἐφ' ἧς τὸ ἄνθος τοῦ λωτοῦ καὶ τὰ γράμματα ΕΙCΙC CYPIΩΝ.

Ἐπὶ Αὐκλίου Οὐήρου (161 M. X.)

VII. Νόμισμα χαλκοῦν, μεγέθους 4, παριστάν τὴν κεφαλὴν τοῦ Λ ο υ κ ί ο υ Ο ὕ ή ρ ο υ δαφνοστεφῇ καὶ ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν, περίξ δὲ τὰ γράμματα ΑΥ . . . ΚΑΙ Ὅπισθεν δὲ τὸν Ἑ ρ μ ῆ ν ἵστάμενον ἐστραμμένον πρὸς δεξιάν, κρατοῦντα β α λ ά ν τ ε ι ο ν τῇ δεξιᾷ χειρὶ καὶ κ η ρ ὕ κ ε ι ο ν τῇ ἀριστερᾷ, περίξ δὲ τὰς λέξεις ΕΡΜΙ-ΗC CYPIΩΝ.

Καὶ ὑπὸ ἄλλων συγγραφέων περιγράφονται καὶ ἄλλα τῆς

Σύρου νομίσματα, πλὴν, καθ' ἃ μοι ἐπιστέλλει ὁ ἀξιότιμος Κ. Παῦλος Λάμπρος, με ἀσημάντους διαφορὰς καὶ παραλλαγὰς.

Ὁ Δ ο ὕ μ ε ρ σ α ν περιγράφει καὶ ἕτερον ὡς προερρέθη, παριστὰν τὴν κεφαλὴν τοῦ Δ ο μ ε τ ι α ν ο ὕ καὶ ἐκ τοῦ ὀπισθεν τὴν θεὰν Ἰσιδα περιστεφανουμένην λωτῶ καὶ ἕτερον χάκιστα ἐξεργασμένον νόμισμα φέρον τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Τ ρ α ῖ α ν ο ὕ, ὀπισθεν δὲ δύο κεφαλὰς ἐστραμμένους πρὸς ἀλλήλας καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν φοῖνικα, καὶ ἕτερον δὲ ἀρχαιότατον φέρον τὴν κεφαλὴν τοῦ Πανὸς κερασφόρον, ὀπισθεν δὲ λαγῶν καὶ τὰ γράμματα ΣΥΡΙ . . . (2).

Ταῦτα προσεπισημείωσα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς περιγραφῆς τῶν νομισμάτων τῆς Σύρου κατὰ τε τὴν ἐποχὴν τῆς αὐτονομίας τῆς καὶ τὴν ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων, περιττὴν θεωρῶν τὴν περιγραφὴν ἐκείνων ἅτινα, ὄντα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἀσημάντους ἔχουσι παραλλαγὰς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Μέχρι τῆς ιδρύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ἰδομεν ὅτι αἱ ἐκ τῶν νομισμάτων ἱστορικαὶ εἰδήσεις φθάνουσι μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος Γορδιανοῦ (238 Μ. Χ.). Ἀπὸ τούτου δὲ μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου (238—306 Μ. Χ.) ὅστις θεωρεῖται ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους, ἦτοι ἐν διαστήματι ἐβδομήκοντα περίπου ἐτῶν ἐβασίλευσαν τῆς Ῥώμης εἰκοσιν αὐτοκράτορες συντελέσαντες διὰ τῆς ἀνικανότητός των καὶ τῶν κακιῶν εἰς τὴν παραλυσίαν καὶ κατόπιν διαίρεσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν, ἀλλὰ

(2) Δούμερσαν σελ. 60—Ἑλληνικά ὑπὸ Ι. Ῥαγκ. Τομ. Γ'. σ. 120.

οὐδὲν νόμισμα τῶν Συρίων, οὐδεμία ἐπιγραφὴ ἀνεκαλύφθη, οὐδὲν τέλος σημεῖον κολακείας καὶ ὑποταγῆς τῶν Συρίων ἀνευρέθη ἀναγόμενον εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην (238—306 M. X.) καὶ ἔτι περαιτέρω μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἰδρύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Τί πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ; Δύο τινα, ἡ ὅτι κατὰ σύμπτωσιν πάντα τὰ νομίσματα καὶ τὰ ἐπιγράμματα τῶν Συρίων τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶν' ἔτι ἀφανῆ ὑπὸ τὸ ἔδαφος ἢ ἀπωλῆσθαι ἐντελῶς, ἡ ὅτι οἱ Σύριοι παθόντες ὑπὸ τῶν κατὰ τὸ διάστημα τούτων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, λησμονηθέντες δὲ καὶ λησμονοῦντες τὴν καταπίπτουσαν οἰκτρῶς Ῥώμην ἔπαυσαν τὴν ἄμετρον ἐκείνην σωρείαν τῶν διαδηλώσεων τῆς ὑποταγῆς καὶ κολακείας. Πιθανῶς οὔτε τὸ ἐν ἀκριβῶς, οὔτε τὸ ἄλλο εἶνε βέβαιον.

Πιθανωτέρα μοὶ φαίνεται μέση τις γνώμη συμβιβάζουσα τὰς δύο ταύτας εἰκασίας. Ἀφ' ἐνὸς τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς βασιλείας ἐκάστου τῶν εἴκοσι τούτων αὐτοκρατόρων, ἀφ' ἑτέρου αἱ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα καταστρεπτικώταται ἐπιδρομαὶ τῶν Γότθων (250—261 M. X.), τῶν Οὐνων, τῶν Γηπέδων καὶ Ἑρούλων (270) αἱ κλονίσασαι ἐκ βάθρων τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, καταστρέψασαι δὲ πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἐπήνεγκον γενικὴν τότε ἀναστάτῳσιν ἐν τῷ ἀπεράντῳ Ῥωμαϊκῷ κράτει, ἐκνευρίσασαι τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις καὶ ἀναγκάσασαι τὰς πόλεις ὅπως προφυλάττωνται πλέον καὶ προασπίζωσιν ἑαυτάς, ὀλίγον δὲ φροντίζουσι περὶ ἐπιδείξεων κολακευτικῶν ὑπὲρ τῶν ἐφημέρων αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης. Κατὰ τὸ χρονικὸν λοιπὸν τοῦτο διάστημα πιθανῶς οἱ Σύριοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐνθυμοῦντο τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἔκοπτον γλίσχρως νομίσματα ἢ ἐψήφίζον ὁμοίας τιμὰς ὑπὲρ αὐτῶν, ἅτινα, ὀλίγιστα ὄντα, ἀπωλῆσθαι ἀλλ' ὅποτε τὰ ἀπειροπληθῆ πλοῖα τῶν Γότθων καὶ Οὐνων ἐπλημμύρησαν τὴν Ἑλλάδα, διήρπαζον καὶ κατέστρεφον τὰς παραλίους πόλεις, οἱ Σύριοι βεβαίως μόνον περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἐφρόντιζον.

Οὕτως ἡρουνήθην νὰ ἐξηγήσω τὴν ἔλλειψιν παντὸς σημείου πολιτικῆς ζωῆς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, συγκρίνων τὴν πρὶν εὐημερίαν τῆς νήσου ταύτης, ἧς διεσώθησαν μέχρι σήμερον πέντε μὲν ψηφίσματα, εἰκοσι δὲ νομίσματα, ἀναγόμενα εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς δύο πρώτας μετὰ Χριστὸν ἐκατονταετηρίδας.

Ἐν ὅσῳ ἡ Ἑλλάς διετέλει ὑπὸ τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν ἐστερεῖτο μὲν τῆς πάλαι δόξης καὶ ζωῆς, οὐχ ἥττον διετήρει τὴν κατὰ τόπους ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν, εὐημεροῦσα ὕλικῳς, προάγουσα τὴν καλλιτεχνίαν καὶ διαδίδουσα τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Εἶδομεν δὲ τοῦτο μερικώτερον ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου ταύτης. Ναὶ μὲν διὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ὑποταγῆς προσεβάλλετο ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία, ἀλλὰ τὸ ἐκ τῆς διαδόσεως τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου προκύψαν ὄφελος ἦτο μείζον, διότι ἀντὶ νὰ ἐκρωμαίσθῃ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ ἑλληνικὸς κόσμος, τοῦναντίαν ἐξελληνίσθῃ ὁ ῥωμαϊκὸς καὶ παρήχθῃ ὁ Βυζαντινός.

Ἄλλ' ἡ ἐπὶ Ῥωμαίων πολιτικὴ κατάστασις καὶ ὕλικὴ εὐημερία τῆς ἤρξατο καταστρεφόμενη ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Γόθων καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐκείνων φύλων, ἅτινα ἀπὸ τοῦ 250 Μ. Χ. ἤρχισαν λυμαινόμενα τὰς πόλεις αὐτῆς καὶ ἐκνευρίζοντα τὰς δυνάμεις αἵτινες κατενίκησαν πρό τινων αἰώνων πᾶσαν τὴν Ἀσίαν.

Ἀπὸ τοῦ μοιραίου τούτου ἔτους πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι καὶ ἡ μικρὰ τῆς Σύρου νήσος, ἧς τὸ ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως πλεονέκτημα πολλάκις τῇ κατέστη ἐπιζήμιον, ἤρξατο ἐκπίπτουσα ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν. Καὶ ἡ καταστροφή τῶν δύο αὐτῆς παραλίων πόλεων καὶ ἡ ἀραίωσις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἐπελθοῦσα κατόπιν ἀσημότης πρέπει ν' ἀποδοθῇ καὶ εἰς πολλὰ μὲν ἄλλα, ἰδίως εἰς τὸ παράλιον τῆς θέσεως αὐτῶν καὶ εἰς τὴν γεωγραφικὴν τοποθεσίαν τῆς, ἧς ἔνεκα ἦτο ἐπίκαιρος μὲν πρὸς ἑνεδραν τῶν διαπλεόντων τὸ Αἰγαῖον πειρατικῶν στόλων,

εὐάλωτος δὲ διὰ τὸ ἀπροστάτευτον τῶν δύο παραλίων πόλεων, αἵτινες οὐχ ἤττον διετήρουν μέχρι τῶν Βυζαντινῶν ἔτι χρόνων τὰ σημεῖα τῆς ἄλλοτε πλουσίας καὶ εὐδαίμονος ζωῆς τῶν κατοικούντων αὐτήν.

«Τριακόσαι εἴκοσι χιλιάδες ἀνδρῶν, λέγει ὁ ἡμέτερος ἱστορικὸς (1) ἐνόπλων μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων καὶ δούλων καὶ σκευῶν κατέπλευσαν ἐπὶ δισχιλίῳν πλοίων ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ ἀφοῦ ματαίως προσέβαλόν τινες τῶν πόλεων τῆς Θράκης καὶ τῆς Μοισίας, ἀπέβαλον δὲ ἐν Προποντίδι ἕνεκα τῆς ναυτικῆς αὐτῶν ἀνεπιτηδειότητος πολὺ ἀνθρώπων καὶ πλοίων πλῆθος, εἰσῆλθον εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος». Καὶ ὥρισμένως μὲν δὲν κατέστρεψαν πόλεις, ἀλλ' αἱ διαδοχικῶς γενόμεναι λεηλασίαι τῶν παραλίῳν πόλεων ἦσαν ἄρκεται ὅπως παραλύσωσι τὴν κατάστασιν τῶν πόλεων τούτων πολιτικὴν τε καὶ ὕλικήν. Ὁ ἐπιλθὼν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (270 μ. Χ.) λοιμὸς εἰς τὰς ἀνατολικὰς πόλεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, αἱ εἰκοσασετείαν διαρκέσασαι ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβαρικῶν φύλων κατὰ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἢ ἐμφάνισις νέων ληστρικῶν γερμανικῶν φύλων, τῶν Φράγκων, εἰς Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ καταστροφὴ τῶν βαρβαρικῶν στόλων ὑπὸ τῶν ῥωμαϊκῶν, καθυσχύασε μὲν τὰ πράγματα, κατέπαυσε τὴν ἀναστάτῳσιν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἡ ἥσυχία αὕτη, ἡ μετὰ τοῦ Αὐρηλιανοῦ εἰρήνη τῶν πειρατικῶν φύλων, ἡ διακοπὴ τῶν ἐχθροπραξιῶν δὲν ἦτο εἰρήνη καὶ ἥσυχία, ἀλλὰ νεκρικὴ σιγὴ ὁμοία σχεδὸν πρὸς τὴν τοῦ νεκροταφείου μετὰ ἐπίσημον κηδεῖαν. Κηδεῖα δ' ἐνταῦθα ἦτο οὐχὶ τῆς Ἑλλάδος, διότι αὕτη ἔζησε καὶ ζῇ ἡ αὕτη ἴση σχεδὸν καὶ ἀπαράλλακτος τῇ ἀρχαίᾳ κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ πλεονεκτήματα, ἀλλὰ κηδεῖα τοῦ ἐνδόξου αὐτῆς πολιτικοῦ βίου, ὅστις ὅμως μετεμψυχωθεὶς ἀπὸ τὰ 306 μ. Χ. ἔζησε

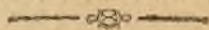
(1) Παπαρηγ. Ἱστορ. Ἑλλ. "Ῥθνους Τομ. Β', σελ. 516.

διαρκεστέραν ζωὴν διὰ τοῦ βυζαντινισμοῦ, ὅστις κυρίως ἐνώ-
νει τὴν νέαν μετὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Τοιαύτας καὶ παρομοίας σκέψεις παράγει ἡ μελέτη τῆς ἱστο-
ρίας, οὐ μόνον ὁλοκληήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀλλὰ καὶ
κατὰ μέρος καὶ αὐτῶν τῶν σμικροτέρων ἑλληνίδων πόλεων,
αἵτινες ἐν σμικρῷ ἔπασχον ὅ,τι ἐν ὅλῳ ἢ ὅλῃ Ἑλλάδι.

Παράδειγμα ἔστω ἡ Σύρος. Εἶδομεν ὁποία ἦτο ἐπὶ τῆς
ὁμηρικῆς ἐποχῆς, ἀ γ α θ ἡ ἀληθῶς καὶ εὐδαίμων νῆσος, οὐ-
δέποτε πεινᾶσα, καθ' Ὅμηρον· παρακολουθήσαμεν
τῆς ἱστορίας της, ἐφ' ὅσον ἦτο ἐφικτὸν κατὰ τοὺς καλοὺς τῆς
Ἑλλάδος αἰῶνας καὶ εἶδομεν αὐτὴν συμμετέχουσαν τῶν κινή-
σεων τῆς ὅλης Ἑλλάδος, συμμορφουμένην πρὸς τὴν καλλιτέ-
ραν πολιτείαν, τὴν τῶν Ἀθηναίων, ἐν τέλει εἶδομεν αὐτὴν ὑπὸ
τοὺς Ρωμαίους ζῶσαν τὸν αὐτὸν πολιτικὸν βίον ὃν καὶ ἡ ὅλη
Ἑλλὰς, μὴ λησμονοῦσαν καὶ αὐτὰς τὰς πανηγύρεις καὶ αὐτὴν
τὴν καλλιτεχνίαν, ἥτις, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ἀφῆκε ἔργα ῥωμαϊκῆς
ἐποχῆς οὐχὶ εὐκαταφρόνητα· ἀλλ' ἐπὶ τέλους θέλομεν ἰδεῖ
ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀσημοτέρα καθίστατο καὶ σκοτει-
νοτέρα ἡ ἱστορία της, ὅπως καὶ ἡ τῶν ἄλλων ἑλληνίδων πό-
λεων κατὰ μέρος καθ' ὅλους τοὺς βυζαντινοὺς καὶ τοὺς μέ-
σους αἰῶνας.

Πρὶν ὅμως παρακολουθήσωμεν τὴν ἱστορίαν της ἀφ' οὗ ση-
μείου ἀφήσαμεν αὐτὴν, ἥτοι ἀπὸ τῆς διαιρέσεως τῆς ῥωμαϊκῆς
κρατορίας, ἡ καθαρώτερον εἰπεῖν, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Βυ-
ζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἀνάγκη νὰ μάθωμεν συμπληρωτικῶς
ὁποία τις ἡ κατάστασις αὐτῆς ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, πο-
λιτικῶς καὶ θρησκευτικῶς καὶ ὅποια ἔτι ἔχομεν ἐρείπια ἐνδει-
κνύοντα τὴν εὐημερίαν καὶ τοὺς καλλιτέχνους της, αἵτινες εἶνε
οἱ ζωηρότεροι μάρτυρες τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύ-
ξεως τῶν μερῶν, ἐν οἷς ἐξήσκησαν τὴν εὐγενεστέραν τῶν
τεχνῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ κατάστασις

τῆς Σύρου ἐπὶ Ῥωμαίων.

Ὅπου σιγῶσιν αἱ ἱστορικαὶ πηγαί, σποράδην δὲ ποῦ καὶ που εὔρηνται πληροφορίαι περὶ τόπου τινος, αἱ εἰκασίαι καὶ οἱ ἐκ συμπαραβολῆς καὶ ἀναλογίας συμπερασμοὶ εἶνε συγχωρητοί. Περὶ Σύρου λ. χ. ὥς καὶ περὶ πλείστων ἄλλων ἐλληνίδων πόλεων καὶ νήσων ματαίως τις θ' ἀναζητήσῃ εἰς ἱστορικοὺς καὶ γεωγράφους εἰδικὰς πληροφoρίας περὶ τῆς πολιτικῆς, τῆς φορολογικῆς καὶ θρησκευτικῆς καταστάσεώς της κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν· τοσαῦτα ὅμως ὑπάρχουσιν ἐτέρωθεν βοηθήματα, εἴτ' ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ νομισμάτων, εἴτ' ἐξ ἀναλόγων εἰκασιῶν καὶ σχετικῶν εἰδήσεων, ὥστ' εὐχερὴς καθίσταται ἡ θέσις τοῦ ἐξεταστοῦ δυναμένου νὰ διίδῃ τὸν πολιτικὸν καὶ θρησκευτικὸν ὀργανισμὸν τῆς νήσου ταύτης.

Ἵνα μάθωμεν ἀκριβῶς ὅπως οὖν ὁποία ἡ πολιτικὴ κατάσταση τῆς Σύρου ἐπὶ Ῥωμαίων, ἀνάγκη ἐν πρώτοις νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὁποῖον τὸ πνεῦμα καὶ ὁ σκοπὸς τῆς Ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως, κατόπιν δὲ ὁποίας εἰδήσεις μᾶς παρέχει εἴτε ἡ ἐπιγραφικὴ, εἴτε ἡ ἱστορία τῶν λοιπῶν πλησιεστέρων νήσων.

Ἐξετάζων τις τὸ πνεῦμα τῶν Ῥωμαίων κατακτητῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς διατηρήσεως τῶν κατακτήσεων τούτων θέλει διακρίνει ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τῶν κατακτήσεων ἐπεδίωκον τὴν εἰς χεῖράς των συγκέντρωσιν τῆς δυνάμεως. Ἄλλ' ὁ σκοπὸς αὐτῶν δὲν ἦτο κυρίως ὁ ἐκρωμαϊσμὸς τῶν κατακτηθέντων, ὅπως ὁ σκοπὸς τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου ἐν Ἀσίᾳ καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐν ταῖς ἀποικίαις, ἐν αἷς διωχέτευσαν, οὕτως εἰπεῖν, τὸν ἐλληνισμὸν διὰ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς φιλοσοφίας. Οἱ Ῥωμαῖοι ἤθελον τὴν ἐν ἑαυτοῖς συγκέντρωσιν τῆς δυνά-

μεως, ἵνα ἐποπτεύωσιν ὅλων, οὐχὶ δὲ ἵνα κατὰ θάθος διαχειρίζωνται τὴν δύναμιν ταύτην πρὸς ὑψηλότερον σκοπόν. Μιμούμενοι τοὺς Ἀθηναίους ἀφῆκαν ἐπιτόπιον ἐλευθερίαν εἰς τὰς πόλεις, αἵτινες ὁμως δὲν ἐσέβοντο τὴν Ῥώμην ὡς αἱ ἀποικίαι τῶν Ἀθηναίων τὴν μητρόπολιν των, ἀλλ' ἐφοβοῦντο αὐτὴν καὶ τοσοῦτον μάλιστα ὥστε ἐλάτρευσαν ὡς υἱοὺς θεῶν τοὺς ἀπηνεστέρους αὐτοκράτορας τῆς Ῥώμης.

Καθ' ἃ παρατηρεῖ εἰς τῶν διασημοτέρων νομοδιδασκάλων τοῦ αἰῶνός μας ὁ Savigny, ὁ εἰσδύσας βαθύτατα εἰς τὸ πνεῦμα τῆς πολιτείας καὶ νομοθεσίας τῶν Ῥωμαίων, αἱ ἰδιαιτέρας περιφέρειαι εἰς ἃς ὑπεδιαιρέθη ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐπικράτεια ἦσαν κυρίως ἀστυκαὶ κοινότητες civitas, respublica, ἀποτελοῦσαι ἴδιον territorium, ἡ regio, ἐν ᾧ ἔσχυε δικαίον θετικὸν τὸ καὶ πρὸ τῆς συγχωνεύσεώς των ὑπάρχον (1).

Ὡστε κυρίως ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐπικράτεια ἦτο εὐρεῖα ὁμοσπονδία, ἥς ἡ μὲν ὑπερτάτη κυριαρχία ἐνησχεῖτο διὰ τῶν ἀνθυπάτων μὲν ἐν ταῖς ἰδιαιτέrais ἐπαρχίαις, διὰ τῶν ὑπάτων δὲ καὶ αὐτοκρατόρων ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐπικρατείας, τῇ Ῥώμῃ. Ναὶ μὲν ἡ κυριωτέρα ἐνασχόλησις τῶν κατακτητῶν δὲν ἦτο ὁ ἐκρωματισμὸς τῶν κατακτηθέντων, ἀλλ' ἡ διὰ τῆς φορολογίας καὶ τῆς δυνάμεως ἀπορρόφησις τοῦ τότε κόσμου, «οὐχ' ἦττον καὶ ἡ φορολογικὴ αὐτῶν μέθοδος ἐξεδήλου τὴν τότε κοινωνικὴν διαρρύθμισιν. Κατὰ τὰς κρίσεις τοῦ ἱστορικοῦ Γίββωνος, ἡ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ταύτῃ ὁμοσπονδίᾳ κυριαρχία ἐνησχεῖτο διὰ τῶν ἀνθυπάτων, ἡ δὲ φορολογία ἐνηργεῖτο διὰ τῶν συνδεόντων αὐτῶν ταμιῶν. Ἐάν δὲ, σημειοῖ οὗτος, κρίνωμεν ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς Γιούρου ὁ μὲν φόρος διενέμετο κατὰ πόλεις, τὰ δὲ ὑπόλοιπα ἦσαν ὑπόθεσις τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῶν ἡττημένων χωρῶν» (2).

(1) Παραβ. Savigny ἐν Συστ. Ῥωμ. Δικ. Τομ. 8. § 331, 350, 351—*Lauryer* Α. Οἰκονόμου σελ. 44.

(2) Gibbon, ἱστορ. τῆς πτώσεως τοῦ Ῥωμ. κράτους κεφ. VI.

Τὰς γενικωτέρας ταύτας σχέψεις ἐφαρμόσωμεν ἐπὶ τῆς Σύρου. Ἡ Σύρος κατὰ τὰ προεκτεθέντα ἐπιγράμματα ἦτο ἐλευθέρα, διετῆρει δὲ μέχρι τοῦ Γ'. ἴσως δὲ καὶ Δ'. καὶ Ε'. αἰῶνος τὸ πρὶν ἐλεύθερον αὐτῆς πολίτευμα· οὐχ' ἦττον ἐν πᾶσι τοῖς ἐπιγράμμασι γίνεται μνεία τοῦ Κυρίου τῶν Συρίων αὐτοκράτορος ὑπὲρ ὧν ἐψήφισον τὰς τιμὰς ἐκείνας ἡ ἐλευθέρα Βουλή καὶ ὁ Δῆμος Συρίων· τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ ὅτι μὲ ὄλην τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν τῆς ἡ Σύρος ὑπέκειτο ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν Ῥωμαίων. Ναὶ μὲν περὶ φορολογίας τῶν Συρίων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους οὐδὲν ἔχομεν μαρτύριον, οὐχ' ἦττον δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰς ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν ἐλευθέρας πόλεις δὲν ἐπέβαλον κανονικὴν φορολογίαν, ἀλλὰ πιθανὸν ἐκτάκτους μόνον εἰσφοράς καθ' ἃ μαρτυρεῖ ὁ Κικέρων (3).

«Ἐν γένει, λέγει ὁ Dureau Della Malle, αἱ σύμμαχοι ἡ ἐλευθεραὶ πόλεις, foederatae, socias, immunes, ἐκυβερνῶντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν νόμων, ἠδύναντο μάλιστα νὰ ψηφίσωσι καὶ νέους ἐξέλεγον ἰδίους ἄρχοντας, διετῆρουν τὴν χώραν αὐτῶν, ἐξηροῦντο τῆς δικαιοδοσίας τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας καὶ δὲν ἐπλήρωναν φόρον vestigal» (4).

(3) Cicero κατὰ Βερρ. Ε'. 19.

(4) Dureau De la Malle Πολιτ. Οἶκον. τῶν Ῥωμαίων Τομ. 2. σελ. 346 παρὰ *Λαυρίω* Οἶκον. σελ. 49 παρ' ᾧ καὶ ἡ μαρτυρία Δίωνος τοῦ Κασσίου λέγοντος περὶ Ἀθηνῶν ὅτι καὶ εἰς ἱκανῶς μεταγενεστέρας ἐποχὰς αἱ Ἀθῆναι οὐ μόνον ἦσαν ἀφορολόγητοι ἀλλὰ καὶ εἰσοδήματα ἄλλων πόλεων ἐλάμβανον διὰ τῆς εὐνοίας φιλαθηναίων αὐτοκρατόρων» Δίων Κάσσιος 49, 15, § 16. Μάρτυρας ἀξιοπίστους τῆς κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν διατηρήσεως ἐν Ἀθήναις τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτεύματος ἔχομεν τὸν γεωγράφον Στράβωνα ἐπισκεφθέντα τὰς Ἀθῆνας τῷ 20 μ. Χ. καὶ μαρτυροῦντα ὅτι εἶδε τὰς Ἀθῆνας πολιτευομένας ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ τιμῇ ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους (Γεωγρ Βιβλ. Θ. κεφ. 368), ἐπ' ἱσῆς τὸν ἀπόστολον Παῦλον ἐπισκεφθέντα αὐτὰς τῷ

Ἐν τοῖς λόγοις τούτοις τοῦ Dureau Dela Malle συγκεφαλαιοῦται πᾶν ὅ,τι ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ φορολογικῆς καταστάσεως τῆς Σύρου ἐπὶ Ῥωμαίων.

Λεπτομερείας εἰδικωτέρας περὶ τῆς Σύρου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν δύναται τις νὰ ζητήσῃ, οὔτε περὶ τοῦ πληθυσμοῦ, οὔτε περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐπωνύμων ἀρχόντων τῆς Σύρου, ὧν μόλις δύο διετηρήθησαν τὰ ὀνόματα, ὡς εἶδομεν τοῦ Μηλιωνίου Σκύμνου καὶ τοῦ Ἀνταίου Μοδέστου. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου κατὰ τοὺς Ῥωμαίκοις αἰῶνας, ἐλλείπει πάσης εἰδήσεως δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι δὲν ἦτο μικρὸς, ἐὰν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰ τεκμήρια ἐκεῖνα τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ ὕλικῆς εὐημερίας τὰ ἐξαγόμενα ἔκ τε τῆς πληθύος τῶν νομισμάτων, τῶν τάφων, τῶν ψηφισμάτων, τοῦ θεάτρου, τῶν ἀγώνων τῶν δημοθoiniῶν καὶ ἐν γένει ἔκ τῆς συναρμογῆς ὅλων ἐκείνων τῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων, αἵτινες δὲν ἡδύναντο ν' ἀναφέρωνται εἰς νῆσον ἄσημον καὶ ὀλιγάνθρωπον. Ἡ περὶ τοῦ οὐχὶ εὐκαταφρονήτου πληθυσμοῦ τῆς νήσου εἰκασία δύναται νὰ βασισθῇ ἐπὶ μᾶλλον συνδυαζομένη μὲ ὅσα γνωρίζομεν περὶ ὕλικῆς εὐημερίας τοῦ τόπου, τῆς κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν γονιμότητος τοῦ ἐδάφους, τοῦ εὐκραοῦς τοῦ κλίματος, οὗ ἔνεκεν ὁ Ὅμηρος ἐποίησε τοὺς ὠραίους ἐκείνους στίχους τῆς περιγραφῆς τῆς Σύρου.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἤρξατο ἐλαττούμενος ἔνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων δηώσεων τῆς νήσου, τῶν νόσων, καὶ λοιπῶν αἰτίων, περὶ ὧν ἐν τοῖς κατόπι γίνεται λόγος.

40 Μ. Χ. καὶ μαρτυροῦντα τὰ αὐτὰ (Πράξεις Ἀποστ. κεφάλ. ΙΖ' 16. Ἐπ' ἱσῆς τὸν Πausaniāν εὐρόντα τῷ 180 μ. Χ. ἐν Ἀθήναις τὰς παλαιὰς ἀρχὰς ἐν ἐνεργείᾳ. Τέλος γνωστὸν ὅτι οἱ ἐπώνυμοι ἄρχοντες τῶν Ἀθηνῶν Νικαγόρας καὶ Θεαγένης ἤρξαν ὁ μὲν τῷ 485 μ. Χ. ὁ δὲ τῷ 500. Γόλσμιθ. Ἰστ. Ἑλλ. Τομ. Β', κεφ. ΚΑ'.

Ἵπολείπεται νὰ σαφηνισθῇ τὸ περὶ τῆς ἐπικρατοῦσης κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν θρησκευτικῆς λατρείας ἐν Σύρῳ.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἦτοι καθ' ὅλην τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ μέχρι τοῦ τετάρτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος οὔτε ἡ ἀρχαία τῶν Ἑλλήνων θρησκεία ἐπεκράτει ὡς πρὶν ἐν Σύρῳ, οὔτε ὁ Χριστιανισμὸς ἠδύνατο νὰ εἰσαχθῇ· ἐπεκράτησε ὁμοίως καὶ πέραν τοῦ τετάρτου αἰῶνος συγκεχυμένη τις αἰγυπτιοελληνικὴ θρησκεία σχηματισθεῖσα ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν αἰγυπτιακῶν καὶ ἑλληνικῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν καὶ θεοτήτων, ἦτοι ἐκ τῶν Διόσκουρων καὶ τῆς Δήμητρος καὶ ἐκ τῶν Καβείρων καὶ τῆς Ἰσιδος. Ἐπεκράτησαν δὲ τῶν τελευταίων αἰγυπτιακῶν θεοτήτων τὰ ὀνόματα καίτοι διὰ τούτων ἠνοοῦντο οἱ ἀναλογοῦντες πρὸς αὐτοὺς καὶ ἡδὴ συνενωθέντες Ἕλληνες θεοί. Μόλις δὲ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν θεοτήτων κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν παρέμενον σημεῖα λατρείας πρὸς τὸν Ἑρμῆν καὶ τὴν Ἀφροδίτην καὶ τινας ἄλλους θεοὺς, ἀλλὰ καὶ αἱ θεότητες αὗται συγκεχυμένως ἐλατρεύοντο, ἦτοι ἐσυγχίζοντο μετὰ αἰγυπτιακῶν θεοτήτων.

Ἐκ τῶν γενικωτέρων παρατηρήσεων προχωρῶν εἰς τὰς εἰδικωτέρας σημειῶ τὰ ἑξῆς.

Ἐν πρώτοις αἱ θεογονίαι τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἔχουσαι κατὰ βάθος πολλὰς ὁμοιότητας, παρήλλασσον προφανέστατα μέχρι τινος κατὰ τὰ ὀνόματα τῶν θεοτήτων. Οἱ θεοὶ ἀμφοτέρων τῶν θρησκειῶν ἢ ἦσαν ἄνθρωποι ἀποθανόντες ἢ φυσικαὶ δυνάμεις λαβοῦσαι σάρκα καὶ ὄνομα θεοῦ. Οἱ παλαίτατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος Πελασγοί, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου ἐλάτρευον θεοὺς ὡς κυβερνήτας τοῦ παντός καὶ δημιουργοὺς, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζον οὔτε τὰ ὀνόματα οὔτε τὰς ἐπωνυμίας αὐτῶν· παρέλαβον δὲ κατόπιν τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν ἀπὸ τοῦς Αἰγυπτίου (1). Ὁ Ἀμμων τῶν Αἰγυπτί-

(1) Ἡρόδ. Εὐτέρ. 1, 50, 52, 156 — Ὀγυγία Τομ. Β'. σ. 246

ων ἦτο ὁ Ζεὺς τῶν Ἑλλήνων, ὁ Αἰγύπτιος Ὡρος ἀνε-
λόγει πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα τῶν Ἑλλήνων (2), ὁ Ἄνου-
βις πρὸς τὸν Ἑρμῆν (3) ἢ Ἴσις πρὸς τε τὴν Δήμητραν,
Ἥραν, Ἐκάτην Περσεφόνην, Νέμεσιν καὶ Ἀμφιτρίτην (4).

Εἶνε βεβαίως ἀκατάλληλος ἡ ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ συζή-
τησις τῆς φύσεως καὶ τῆς διαφορᾶς τῶν δύο τούτων θρη-
σκειῶν, οὐτ' αἱ δυνάμεις τοῦ γράφοντος ταῦτα ἐδῶ εἶνε ἱκα-
νὰ πρὸς συζήτησιν τοσοῦτον ἀκανθώδους καὶ σκοτεινοῦ θέμα-
τος. Τοῦτο εἶνε ἱστορικῶς γνωστὸν ὅτι ἡ σύγχυσις ἥτις ὑ-
πῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν περὶ τὰς αἰγυπτιακὰς καὶ
ἐλληνικὰς παραδόσεις περὶ θεογονίας καὶ κοσμογονίας, διαλυ-
θεῖσα κατὰ τὴν μετέπειτα γενομένην διάκρισιν καὶ διαφορὰν
τῶν αἰγυπτιακῶν καὶ ἐλληνικῶν θεοτήτων καὶ ὀνομάτων αὐ-
τῶν, ἐπανελήφθη ἐπὶ ῥωμαιοκρατίας, ἐνεκα τῶν πρώτων ῥω-
μαίων αὐτοκρατόρων οἵτινες διὰ τῆς ἐν Αἰγύπτου διαμονῆς
τῶν ἐπὶ Κλεοπάτρας ἰδίως, ἐμυήθησαν τὰ μυστήρια τῆς αἰγυ-
πτιакῆς θρησκείας καὶ βαθμηδὸν μετένεγκον ταῦτα εἰς τὴν
Ἑλλάδα. Διὰ τούτων δὲ καὶ πρὸ αὐτῶν διὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ
Σελευκιδῶν καὶ Πτολεμαίων ἀποτελέσθη οὕτως εἰπεῖν ἡ συ-
νουςίωσις τῆς ἐλληνικῆς καὶ αἰγυπτιακῆς θρησκείας ἥτις ἐπῆ-
νεγκε καὶ ἐθνολογικὴν τινα συγχώνευσιν (5).

(2) Ὁγυγία Τομ. Β'. σελ. 246 καὶ τὰς αὐτόθι παραπ. Βογγέλου.
Νομισμ. 75— Διόδ. Κέ.— Πλούταρχ. 473.

(3) Ὁγυγία, αὐτόθι, καὶ τὰς παραπ. Βόσσ. Θεολ. Β'. 75, Α. 27—
Διόδωρ. Ιά.— Σέρβ. Αἰνείαδ Η' 698.

(4) Ὁγυγία αὐτόθι σελ. 262. καὶ τὰς παραπ. Κιππίγ. Β' Ι. 5—
Αἰλιαν. Ιστ. Ζ' ΚΒ.— Σέρβ. ἐν Βιργ. Η. 696— Σέρβ. Παντ. 161
Μακρόβ. Κρον. Α'. κ.— Χαρτάρ. Εἰκον. 16— Κασαλτ. Αἰγυπτ.
Κδ'.— Ὑγῖνος σ. 145.

(5) Ὅπως ἐννοηθῇ σαφέστερον ἡ ἐλληνοαιγυπτιακὴ αὕτη θρησκευ-
τικὴ καὶ ἐθνολογικὴ συγχώνευσις, καλὸν κρίνω νὰ παραθέσω ἐνταῦθα
δύο σχετικούς πρὸς ταῦτα παραγράφους τῆς ἀρίστης καὶ μόνης σχε-

Ἐντεῦθεν βλέπομεν τὴν Ἰσθμὶν ἐξομοιουμένην κυρίως μὲν πρὸς τὴν Δήμητραν, πολλάκις δὲ πρὸς τὴν Ἀρτεμιν ἢ τὴν Ἀθηνᾶν, ἢ τὴν Ἐνυώ ἢ τὴν Ἥραν· τὴν Ἀφροδίτην πρὸς τῆς Αἰγυπτίας Ἀστάρτην, τὴν Ἀρτεμιν πρὸς τὴν

δὸν τελείας Ἑλληνικῆς ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου σοφοῦ Καθηγητοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου:

α. . . Ἐκ πρώτης λοιπὸν ὀψεως ἡ ἑλληνικὴ, ἢ, ἂν θέλετε, ἑλληνομακεδονικὴ αὕτη πολιτεία, ἢ τε αὐτὴ αὐτῆς καὶ ὁ στρατός, φαίνεται ὅλως ἀπὸ τοῦ ἐπιχωρίου φύλου διακεκριμένη· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπῆλθεν ἡ βαθμιαία τῶν δύο στοιχείων συνοικεῖσις καὶ μέχρι τινὸς συγχώνευσις. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἑλληνίδων πόλεων ἦτο μὲν μικρός· δι' αὐτὸ τοῦτο ὅμως οἱ Ἕλληνες, ζῶντες ὅχι εἰς ἰδίαις καὶ κεχωρισμέναις πολιτείαις, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν Αἰγυπτίων, διετέλουν εἰς συνεχῇ μετ' αὐτῶν ἐπιμιζάν. Ναὶ μὲν ἅπασαι αἱ πράξεις τῶν μὴ Αἰγυπτίων ὑπαλλήλων συνετάσσοντο εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ ἐγίνοντο δεκτὰ καὶ τὰ αἰγυπτιαστὶ γεγραμμένα συμβόλαια καὶ ἄλλα ἔγγραφα, ὅσάκις παρουσιαζόμενα εἰς τὰς ἀρχὰς ἦσαν ἑλληνιστὶ προσυπογεγραμμένα. Προϊόντος τοῦ χρόνου ἤρχισαν Ἕλληνες νὰ διδάσκωνται τὴν αἰγυπτιακὴν, Αἰγύπτιοι δὲ νὰ προσθέτωσι μὲν ὀνόματα ἑλληνικὰ εἰς τὰ ἐπιχώρια, νὰ εἰσέρχωνται δὲ εἰς τὸν μόνιμον στρατὸν καὶ νὰ προάγωνται μάλιστα μέχρι τῶν ἀνωτάτων τῆς διοικήσεως ἀξιωμάτων».

Ἀκριβὲς τῆς συγχωνεύσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ τῶν δύο θρησκευμάτων, τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ, συγχώνευσις, ἥτις παρασκευασθεῖσα διὰ τῆς πολυειδοῦς προστασίας, ἣν οἱ Πτολεμαῖοι ἀπένειμον εἰς τοὺς ναοὺς, εἰς τὰς τελετὰς καὶ εἰς τὰ ἱερὰ τῶν Αἰγυπτίων γράμματα, συνεπληρώθη μετ' οὐ πολὺ διὰ τῆς ἐν μέσῃ Αἰγύπτῳ ἐνιδρύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Διὸς Ἄδου. Ἰδοὺ δὲ πῶς ἱστοροῦνται τὰ περὶ τούτου. Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ εἶδε κατ' ὄναρ τὸν Θεόν, προσταξάντα νὰ μεταφέρῃ ἐκ Πόντου τὴν εἰκόνα αὐτοῦ· καὶ οἱ μὲν Αἰγύπτιοι ἱερεῖς δὲν ἤξευρον νὰ ἐρμηνεύσωσι τὸ ὄνειρον, ἀλλ' ὁ Ἀθηναῖος Τιμόθεος ὁ Εὐμολπίδης, ὅστις εἶχε προσκληθῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὡς ἐξηγητὴς τῶν Ἑλεσινίων μυστηρίων, ἐδήλωσεν, ὅτι ὁ θεὸς οὗτος

Ἄν αἴτιν, ὁ Σάραπισ, ἕτερος τῶν Αἰγυπτίων Θεὸς ἐξομοιοῦτο ὅτε μὲν πρὸς τὸν Δία, ὅτε δὲ πρὸς τὸν Ἀσκληπιὸν, τὸν Ἥλιον, τὸν Διόνυσον, «ἐξ οὗ λέγει ὁ σύγχρονος ἱστοριογράφος τῶν Ἑλλήνων, μέγα ἐπῆλθεν εἰς τὰ πνεύματα καὶ τὰς

ἐτιμᾶτο ἐν Σινώπῃ, ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὴν εἰκόνα τῆς Περσεφόνης. Τότε ἐπέμφθησαν πρεσβευταὶ εἰς Δελφοὺς, ὁ δὲ Ἀπόλλων διέταξε νὰ μεταφέρωσι μὲν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰκόνα, ν' ἀφήσωσι δὲ τὴν τῆς ἀδελφῆς. Μετὰ θαυμασίαν λοιπὸν θλασσοπορίαν, ἔφθασεν ὁ ἐν Σινώπῃ θεὸς εἰς Αἴγυπτον, ὁ δὲ Τιμόθεος, ὁ Ἕλλην ἐξηγητῆς, καὶ Μανέθων, ὁ Αἰγύπτιος ἀρχιερεὺς, ἀνεγνώρισαν ἐκ συμφώνου ὅτι ὁ Ἕλλην οὗτος θεὸς εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ Αἰγύπτιος Σάραπισ, ἦτοι ὁ τοῦ Ἄδου Ὅσιρις. Ὅθεν εἰς Ῥακῶτιν, τμημα τῆς Ἀλεξανδρείας, τὸ ὅποιον ἦτο ἡ κυρία τοῦ ἐμπορίου ἐστία καὶ περιελάμβανε συγχρόνως τὰ πλεῖστα ἱερὰ τῆς πόλεως καταστήματα, ἰδρύθη μέγας καὶ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς, καλούμενος Σαραπείον, ἐν τῷ ὅποιῳ ἐλατρεύθησαν τότε ἀπὸ κοινοῦ ὅτε Ἕλλην θεὸς, ὁ Ζεὺς Ἀδης, ὁ ἤδη ταύτισθεις πρὸς τὸν Αἰγύπτιον Σάραπιν ἢ Ὅσιριν Ἀδην, καὶ ἡ τοῦ Ὅσιριδος τούτου ἀδελφὴ καὶ σύζυγος, ἡ αἰγυπτία θεάιννα Ἰσις, Οἷα δὲ συνέβη ἐκ τούτου περὶ τὸν ὅλον ἀρχαῖον αἰγυπτιακὸν βίον ἀλλοίωσις! Ἐν αὐτῷ τῷ παναρχαίῳ Σαραπείῳ τῆς Μέμφεως εὐρίσκομεν τὸ ἀπὸ τοῦδε δύο ἱερείας ἐπιτελούσας τὰ τῆς λατρείας τοῦ Σαράπιδος καὶ τῆς Ἰσιδος, ἐνῶ ἄλλοτε ἡ Αἴγυπτος, ποτὲ ἱερείας δὲν εἶχεν. Ἐκτοτε πρὸς τούτοις ἀνῆκεν εἰς τὰ προσόντα ἀμφοτέρων τῶν θεοτήτων ὁ Κόλαθος, ὁ μετ' ἐμβασθεὶς ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς παρὰ τοῖς Ἕλλησι λατρείας τῆς *Δήμητρος*, ἥ τις ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἤδη ἐλέγετο ἡ αὐτὴ οὔσα πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν *Ἰσιν*. Μετ' ὀλίγον ὁ Σάραπισ ταυτίζεται τῷ Ἀσκληπιῷ, τῷ Ἠλίῳ, τῷ Διονύσῳ καὶ, ἀξιῶν ἐπὶ τέλους ὅτι εἶναι ὁ κοινὸς τοῦ κόσμου θεὸς, ἀποκρίνεται εἰς τὸν Κύπρου βασιλέα Νικοκρέοντα, ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶναι κεφαλὴ αὐτοῦ, σῶμα δὲ ἡ θάλασσα, πόδες ἡ γῆ, καὶ ὀφθαλμὸς ὁ ἥλιος. Πολυσήμαντος δὲ ὡσαύτως ἀναφαινεται ἡ Ἰσις, ἥς ἡ πανήγυρις διαδίδεται μετ' ὀλίγον εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὰς πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας.» (Παπαρρηγ. Ἰστ. ἐλλ. ἐθν. Τομ. Β'. σελ. 357).

συνειδήσεις ἀποτέλεσμα, τοῦτο ὅτι αἱ ποικίλαι τῶν θεοτήτων ἐκείνων ιδιότητες συνεκεντρώθησαν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς ὀλίγας τινὰς περὶ θεότητος ἀντιλήψεις. Οὕτω περὶ μὲν τῆς Ἱσιδος ἐρρέθη ὅτι εἶνε μήτηρ τῶν πραγμάτων, ἡ δέσποινα τῶν στοιχείων, ἡ πρώτη τῶν χρόνων θυγάτηρ, ἡ ὑπερτάτη τῶν θεῶν, ἡ βασιλὶς τοῦ Ἄδου, ἡ πρώτη τῶν οὐρανίων, τὸ μονόμορφον ἀρχέτυπον τῶν θεῶν, θεότις μία καὶ μόνη ἀλλ' ὑπὸ διάφορα σχήματα καὶ κατὰ ποικίλους τρόπους ἀπανταχοῦ τῆς γῆς λατρευομένη... » « ὥστε διὰ τῆς συνθέσεως ταύτης ἤρχισαν ν' ἀφανίζονται αἱ μερικαὶ καὶ τοπικαὶ τῶν θεοτήτων ιδιότητες καὶ τὰ πνεύματα νὰ συνοικεῖνται μὲ γενικωτέραν τινα τῆς θεότητος ἀντίληψιν » (1).

Τὴν αὐτὴν ἀφομοίωσιν παρατηρῶ καὶ εἰς τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων Διόσκορου καὶ εἰς τοὺς τῶν Φοινίκων Καθείρου, ὧν τὸ ὄνομα εἶνε τετυπωμένον εἰς δεκαπέντε ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντων διαφορῶν νομισμάτων τῶν Συρίων. Οἱ Κάθειροι οὗτοι, ὧν ἡ λατρεία εἰσαχθεῖσα ἀρ-

(1) Παπαρηγ. Ἑλλ. Ἱστορ. Τόμ. Β'. σελ. 420 — Καὶ ἐκ τῶν ποικίλων τῆς Ἱσιδος περιγραφῶν καταδείκνυται τὸ ποικίλον τῶν περὶ αὐτῆς παραδόσεων. Διότι ἐξεικονίζον ὅτε μὲν αὐτὴν ὡς γυναῖκα μεγαλοπρεπῆ μετὰ σχήματος ἡμισελήνου εἰς τὴν κεφαλὴν, ὅτε δὲ μετὰ ζέμματος ἐκ πτερῶν γυπὸς ὡς οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, μελανηφόρον, ὅτε δὲ μετὰ σείστρον, θρησκευτικοῦ μουσικοῦ ὄργάνου τῶν Αἰγυπτίων, ὃ εἶδομεν εἰκονιζόμενον καὶ εἰς νομίσματα τῶν Συρίων, ὃ ἐκράτει εἰς τὴν δεξιάν, φέρουσα ὑδρίαν διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ὅτε δὲ γυναῖκα μετὰ πολλῶν μαστῶν, ἐστεμμένην λωτῷ, κρατοῦσαν δὲ πλοῖον, ὅτε δὲ ὄφιν ἔχουσαν περιτετυλιγμένον εἰς τὴν δεξιάν χεῖρα, καὶ τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας φέρουσαν εἰς τὴν ἀριστεράν, ὅτε δὲ μετὰ πτερῶν ἐπ' ὤμου καὶ σφαῖραν ὑπὸ τὰ πτερὰ, τέλος δὲ ἐκάστοτε εἰκονίζετο διαφόρως καὶ ἀναλόγως τῆς περὶ αὐτῆς παραδόσεως, ἕως οὗ ἐπεκράτησεν ἡ περὶ ταύτης παράδοσις καθ' ἣν δι' αὐτῆς ἐκπροσωποῦνται πολλαὶ θεότητες.

χαιότατα εἰς Σύρον ἐπεκράτησεν πασῶν τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ πέραν ἔτι τοῦ τετάρτου αἰῶνος, εἶχον ἀφομοιοθῆ πρὸς τοὺς Διοσκούρους καὶ ὑπὸ τοιαύτην συγγώνευσιν ἀνεκηρύχθησαν πολιοῦχοι καὶ προστάται ταύτης ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας (2). Τὰ μυστήρια τῶν Καβείρων, τὰ ὅποια ἐτελοῦν-

(2) Ἐπειδὴ ἡ μὲν λατρεία τῶν Καβείρων ἦτο ἡ ἐπικρατεστέρα καὶ διαρκεστέρα ἐν Σύρῳ, μετὰ τὴν ὁποίαν εἰσῆχθη ὁ Χριστιανισμὸς κατὰ τὸν πέμπτον Μ. Χ. αἰῶνα, ἡ δὲ γενεολογία καὶ ἡ ἐξιστόρησις τῶν μυστηρίων τῶν εἶνε τὸ σκοτεινότερον τῆς φοινικικῆς θεολογίας, παρατίθημι ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὸ περὶ Καβείρων κεφάλαιον τοῦ ἀρίστου πεντατόμου συγγράμματος Ὡ γ υ γ ί α, ἐν ᾧ ἐναποταμιεύθησαν αἱ πολυτιμώτεραι ἱστορικαὶ καὶ θεολογικαὶ πληροφορίες ἑλληνικαί τε καὶ ξέναι· τοῦτο δὲ ὅπως καὶ τὰ περὶ Καβείρων σαφηνισθῶσι, ὡς ἐπικρατησάντων τοσούτους αἰῶνας ἐν τῇ νήσῳ καὶ ὅπως ἱκανοποιηθῇ ἡ περιέργεια τοῦ ἀναγνώστου βλέποντος τοσοῦτον συχνὰ τοὺς θεοὺς Σ υ ρ ῖ ο υ ς Κ α β ε ῖ ρ ο υ ς ἐν τοῖς προηγηθεῖσι κεφαλαίοις.

«Οἱ θεοὶ Κάβειροι, οἱ λατρευόμενοι μετὰ μεγάλῃς καὶ σχεδὸν ἰδιαιτέρας εὐσεβείας καὶ εὐλαθείας αὐτοῖ τε καὶ τὰ μυστήρια αὐτῶν εἰς τὴν Φοινίκην, Αἴγυπτον καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, μάλιστα δὲ εἰς τὴν Σαμοθράκην, ἐχρημάτισαν οἱ περιφημότατοι καὶ τρομερώτατοι δαίμονες τῆς εἰδωλολατρείας· ὅμως ἡ ἀρχή, ἡ ὀνομασία, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι τὸ σκοτεινότατον καὶ ἀγνωστότατον κεφάλαιον τῆς ἀρχαιολογίας».

Ἐπειδὴ εἶδομεν εἰς τὴν θεογονίαν τῶν Φοινίκων, ὅτι ὁ Σαγχου-νιάθων ἀναφέρει Καβείρους καὶ Διοσκούρους τοὺς ὀκτὼ υἱοὺς τοῦ Σηδύκ, ἐξ ὧν ἦτον καὶ ὁ Ἀσκληπιός· καὶ ὅτι ἔκτισαν αὐτοὶ πρῶτον ναὸν πρὸς τὸ Κάσσιον ὄρος, καὶ ὕστερον ὁ Κρόνος ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν πόλιν Βυρηπτόν· καὶ ὅτι αὐτοὶ ἐγραψαν τὴν ἱστορίαν ἐκείνην τὴν ἀρχαίαν τῶν Φοινίκων, κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Τρισευγίστου Ἑρμοῦ, καὶ οἱ πρόγονοι αὐτῶν ὠνομάσθησαν Κορύβαντες, καὶ Σαμόθρακες· δὲν λέγει ὅμως πόθεν ὠνομάσθησαν Κάβειροι, καὶ πῶς ὠνομάζετο ἕκαστος, καὶ διὰ τί οἱ πρόγονοι αὐτῶν ὠνομάσθησαν Κορύβαντες καὶ Σαμόθρακες. Τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι τὸ Καβείρ φοινικιστὶ σημαίνει ἰσχυρόν·

το διὰ τοσούτων αἰσχυρῶν τρόπων καὶ τελετῶν, ὥστε ὁ Παυσανίας ἐρυθριῶν τ' ἀπεσιώπησε λέγων «οὐκ ἐφαίνεται μοι ὅσιον γράφειν», δὲν διευκρινίσθησαν ὠρισμένως ὑπὸ τῶν ἀσχοληθέντων περὶ τὴν ἐξήγησιν τῶν θεολογικῶν παραδόσεων τῶν Φοινίκων,

Ὅθεν ὠνόμαζον αὐτοὺς θεοὺς μεγάλους, δυνατοὺς, χρηστοὺς κτλ. καὶ κατὰ ταύτην τὴν γνώμην οἱ Κάβειροι κατὰγονται ἐκ τῆς Φοινίκης, καὶ ἐτιμῆθησαν ἐκεῖ πρῶτον ὡς θεοὶ διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτῶν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, καὶ αἱ ἀποικίαι τῶν Φοινίκων ὕστερον διέσπειραν πανταχοῦ τὴν λατρείαν αὐτῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν Σαμοθράκην».

ἌΟ δὲ Ἡρόδοτος, Νόννος καὶ Φερεκύδης λέγουσιν, ὅτι οἱ Κάβειροι ἦσαν Αἰγύπτιοι καὶ υἱοὶ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦ ἀρχαιοτάτου Θεοῦ τῶν Αἰγυπτίων. Ὁ δὲ Ἀκουσίλαος παρὰ Στράβωνι λέγει, ὅτι ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Ἡφαίστου, καὶ υἱοὶ τοῦ Κασμίλου· ἄλλοι δὲ λέγουσιν τὸν Κασμίλον ἓνα τῶν Καβείρων· ἔτι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὠνομάσθησαν Κάβειροι ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν Καβείρας ὀνομαζομένης· μάλιστα δὲ ὁ Φερεκύδης λέγει αὐτὴν θυγατέρα τοῦ Πρωτέως· ἄλλοι δὲ νομίζουσιν, ὅτι ὠνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ Κουβάρ Θεοῦ τῶν Ἀράβων, καὶ ἐκείθεν ἐπέρσεν ἡ λατρεία αὐτῶν εἰς τὴν Σαμοθράκην.»

ἌΟ δὲ Ἀθηνίων λέγει, ὅτι ἦσαν δύο οἱ Κάβειροι υἱοὶ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥλέκτρας θυγατρὸς τοῦ Ἀτλαντος· ὁ Δάρδανος δηλονότι καὶ Ἰασίων, καὶ ὠνομάσθησαν Κάβειροι ἀπὸ τοῦ Καβείρου ὄρους τῆς Φρυγίας, ὅπου κατῴκουν πρότερον, ἔπειτα ἦλθον εἰς τὴν Σαμοθράκην. Ὁ δὲ Παυσανίας λέγει, ὅτι ἦσαν καὶ εἰς τὴν Βοιωτίαν Κάβειροι, καὶ εἰς τούτων ὠνομάζετο Προμηθεὺς, καὶ εἶχε υἱὸν Αἰτναῖον ὀνομαζόμενον, καὶ εἰς αὐτοὺς ἐλθοῦσα ἡ Δήμητρα παρέδωκε τὰ μυστήρια αὐτῆς· οὗτοι ὁμῶς φαίνεται ὅτι ἦσαν ἱερεῖς καὶ πρόπολοι τῶν Καβείρων μυστηρίων· ἐπειδὴ λέγει, ὅτι ἡ Δήμητρα ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὰ ὄργια αὐτῆς· ἔτι δὲ ὠνόμαζον Καβείρους καὶ τοὺς μεμνημένους τὰ μυστήρια ταῦτα. Ὅθεν τινὲς ἀπατηθέντες ἐνόμισαν τὸν Ἰασίωνα, Κάστορα, Πολυδεύκην καὶ ἄλλους, θεοὺς Καβείρους, ἐπειδὴ εὑρον αὐτοὺς Καβείρους ὀνομαζόμενους διὰ τὴν μύσιν. Ὁ δὲ Βόσσιος λέγει, ὅτι Καβείρους ἐννόουν τοὺς ἱερεῖς μόνον τῶν μυστηρίων τούτων, ὡς λέγει καὶ ὁ Παυσανίας· καὶ ὠνομάσθη ὕστερον καὶ ἓν ἔθνος ἀπ' αὐτῶν τῆς Βοιωτίας, ὠνομά-

Ἑλλήνων καὶ Αἰγυπτίων. Φαίνεται ὅμως ὅτι αἱ ἐλληνικαὶ παραδόσεις περὶ Διοσκούρων, αἱ ἐορταὶ τῶν Σατύρων, τοῦ Πριάπου, τῆς Ἀφροδίτης, τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων καὶ ἐν γένει πᾶσαι αἱ παραδόσεις περὶ θεοτήτων καὶ μυστηρίων ἀναλογούν.

σθησαν δὲ κατὰ τινας, ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος ὅρου τῆς Φρυγίας, ὅπου ἔφερεν ὁ Ἰακίων τὴν τελετὴν ταύτην».

«Κατὰ Σαγχουνιάθωνα λοιπὸν ἦσαν ὁκτώ οἱ Κάβειροι, κατὰ Στράβωνα δὲ τρεῖς Κάβειροι, καὶ τρεῖς νύμφαι Καθειρίδες ὀνομαζόμεναι. Κατ' ἄλλους δὲ τρεῖς, καὶ κατ' ἄλλους δύο μόνον, ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Διόνυσος, ἢ ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ κατ' ἄλλους. Ὁ δὲ Μινασέας δέχεται τρεῖς ὀνομάζων αὐτοὺς, Ἀξίερον, Ἀξιόκερσαν καὶ Ἀξιόκερσον· ὁ Διονυσόδωρος ὅμως προστίθῃσι καὶ τέταρτον τὸν Κασμίλον. Καὶ ὁ μὲν Ἀξίερος ἦτον ἡ Δήμητρα, ἡ δὲ Ἀξιόκερσα ἡ Περσεφόνη, ὁ δὲ Ἀξιόκερσος ὁ Πλούτων, καὶ Κασμῖλος ὁ Ἑρμῆς, ὅλοι καταχθόνιοι· ἐπειδὴ Δήμητρα ἦτον ἡ Γῆ· καὶ ὠνόμαζον αὐτοὺς μὲ ἄλλα ὀνόματα μυστηριωδῶς δηλονότι. Ἡ Γῆ δέχεται τοὺς νεκροὺς, ὁ δὲ Πλούτων καὶ ἡ Περσεφόνη εἶναι ὁ Ἄδης, ὅπου ἔρχονται οἱ νεκροὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ. Οὗτοι τοίνυν ἦσαν οἱ Κάβειροι οἱ φρικτότατοι Θεοὶ, καὶ τὰ μυστήρια τούτων ἐώρταζον πρὸ πάντων εἰς τὴν Σαμοθράκην, τὰ ἀπόρρητα καὶ τρομερώτερα, ὅπου ἤρχοντο καὶ ἐμυοῦντο αὐτὰ πρῶτον, ὅσοι ἤθελον νὰ ἐπιχειρισθῶσιν ἔργον κινδυνῶδες, πλοῦν μακρυνόν. ἢ πόλεμον, ἢ ἄλλο τι ὁμοίως οἱ ἐπίσημοι ἔπεμπον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, νὰ μυηθῶσι ταῦτα. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπεμπον οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοὶ ἔλαβον πρῶτον τὰ μυστήρια ταῦτα εἰς τὰς Ἀθήνας· ἔπειτα δὲ ἐμιμήθησαν αὐτοὺς καὶ οἱ λοιποί».

«Πρῶτος δὲ ἐμυήθη τὰ μυστήρια ταῦτα ὁ Ἰακίων ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Διὸς, ὡς λέγει ὁ Διόδωρος. Ἡ μὲν τελετὴ ἦτον πρότερον ἐκεῖ, πλὴν ἀπόρρητος· ὅθεν ἔμεινεν καὶ ὕστερον ἀπόρρητος, καὶ μόνον οἱ μεμυημένοι ἐγίνωσκον αὐτήν. Εἶχον δὲ οἱ Σαμοθράκες καὶ γλῶσσαν ἰδίαν καὶ ἀρχαιοτάτην, τὴν ὁποῖαν μετεχειρίζοντο εἰς τὰς θυσίας καὶ τελετὰς μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, διὰ νὰ εἶναι ἄγνωστα εἰς τοὺς πολλοὺς, καὶ μυστηριώδη· καὶ ἴσως κατὰ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ὠνόμαζον τὴν Δήμητραν Ἀξίερον, καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀξιόκερσαν καὶ Ἀξιόκερσον.

των πρὸς τοὺς Καθεῖρους καὶ τὰ μυστήρια τῶν συγχωνευθεῖσαι παρήγαγον βαθμιαίως λατρείαν τινα ἀνάμικτον, ἔχουσιν ἑορτάς παραπλησίας μὲν πρὸς τὰς τοῦ Ἡριάπου καὶ τῶν Σατύρων, πολλῶ ὁμως αὐτῶν αἰσχροτέρας καὶ μυστηριωδεστέρας.

Διδαχθεὶς οὖν τὴν τελετὴν πρῶτος ὁ Ἰασίων, ἐμύησεν αὐτὸς πρῶτος ὕστερον τοὺς ξένους, καὶ κατέστησε καὶ τὴν τελετὴν ἐνδοξον. Πρῶτος δὲ μετὰ τοῦτον ἦλθεν ὁ Κάδμος ἐκεῖ, καὶ μυηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἔλαβε καὶ τὴν Ἀρμονίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ γυναῖκα».

«Ἡ δὲ μύησις ἐγίνετο κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· ἐκάθιζον τὸν μουόμενον ἐπὶ θρόνον· ὅθεν ὠνομάζετο καὶ θρονισμός· ἡ μύησις αὕτη· ἐβαλὼν εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐλαίας, ἔδενον καὶ τὴν κοιλίαν αὐτοῦ μὲ ταινίαν πορφυρᾶν. Ἐπειτα ἐχόρευον περὶ αὐτὸν οἱ τελοῦντες, οἷον οἱ μουῦντες αὐτόν. Ὁ δὲ μυηθεὶς τὰ μυστήρια ταῦτα, ἀπέφευγε πάντα κίνδυνον, ἂν προσήυχετο· ὅθεν λέγει ὁ Ἀριστοφάνης,

» Ἀλλ' εἴ τις ὑμῶν ἐν Σαμοθράκῃ τυγχάνει

» Μεμυημένος, νῦν εὖξασθαι καλόν.

«Τὰς δὲ ἄλλας ἱεροπραξίας τῆς τελετῆς ταύτης οὐδεὶς τῶν συγγραφέων ἀναφέρει· ἐπειδὴ πρῶτον μὲν ἐγίνοντο μὲ ξένῃν γλῶσσαν, ὡς εἴρηται, τὴν ὁποίαν νομίζουσί τινες Φοινικικὴν. Ἐπειτα δὲ δὲν ἐδέχοντο εἰς τὸν ναὸν οὐδένα ἐκτὸς τῶν ἱερέων. Ὁ Πausanias ὁμως ἐγίνωσκε βεβαίως, πλὴν σιωπᾶ, ζήτων καὶ συγχώρησιν διὰ τοῦτο· ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι ἦτον ἄσεμνος ἡ τελετὴ· σαφηνίζει δὲ τοῦτο ὁπωσοῦν ὁ Ἡρόδοτος, λέγων, ὅτι τὰ μυστήρια ταῦτα καὶ τὴν τελετὴν ἔφερον οἱ Πελασγοὶ εἰς τὰς Ἀθήνας πρῶτον, καὶ παρ' αὐτῶν ἔμαθον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ζωγραφίζουσι τὸν Ἑρμῆν τῶν Καθεύρων» ὅπως ἀσέμνως «ὅθεν ἐγίνετο καὶ τὴν νύκτα μυστικῶς ἡ τελετὴ εἰς ἐν ἄντρον τῆς νήσου Ζήρυνθον ὀνομαζόμενον, τὸ ὁποῖον ἦτον ἱερὸν τῶν Καθεύρων, ὡς καὶ ἡ νῆσος ὅλη, καὶ ἐλέγετο καὶ ἄστὶ τῶν Καρυβάντων· ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, ἐνόμιζον τοὺς αὐτοὺς καὶ Κορύβαντας. Ἐθυσίαζον δὲ σκύλους ἐπικαλούμενοι τὴν Ἑκάτην, ἣτις ἦτον ἡ Περσεφόνη, καὶ τοὺς Κορύβαντας. Φαίνεται ὁμως, ὅτι ἡ μύησις ἦτον, καὶ μάθωσι τὰ μυστηριώδη ἐκεῖνα ὀνόματα. Ἐπειδὴ ὁ Πλούταρχος λέγει, ὅτι μαθόντες τὰ ὀνό-

Τοιούτους θεούς και τοιαῦτα μυστήρια ἐπόμενον ἦν νὰ ἐγκολποθῶσιν οἱ ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες, οἵτινες ἀφ' οὗ ἐχαυνώθησαν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῆς Αἰγυπτίας Κλεοπάτρας μέχρι βαθμοῦ ἀπιστεύτου, κατόπιν δὲ ὑπὸ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἐκλύσεως τῶν

ματα ταῦτα μετεχειρίζοντο αὐτὰ εἰς τοὺς κινδύνους ὡς ἀλεξίκακα προσευχόμενοι καὶ λέγοντες αὐτὰ ἡσυχῶς ἵνα μὴ τὰ ἀκούσωσιν οἱ ἀμύητοι· οὕτω λέγει ὁ Φερεκύδης, ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα ἦσαν μυστικά. Ὑστερον δὲ παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἔμαθον αὐτὰ καὶ οἱ ἄλλοι Ἑλληνες· ἐκ δὲ τῆς Σαμοθράκης ἐπέρασαν εἰς τὴν Ἰμβρον, καὶ Ἀἴμνον· καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ὥστε λέγει ὁ Πausanίας, ὅτι καὶ ἡ χώρα τῶν Περγαμηνῶν ἦτον ἱερὰ τῶν Καβείρων. Συνέχεον ὁμως μὲ αὐτοὺς τοὺς Κούρητας, Κορύβαντας, Ἰδαίους, Δακτύλους καὶ Διοσκόρους, ὡς μετ' ὀλίγον ῥηθήσεται».

«Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁμως ἦτον ἡ λατρεῖα αὐτῶν ἐπισημότερα ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, ὅπου εἶχον ἱερὸν τῶν Καβείρων ὀνομαζόμενον, καὶ ἄλλος ἱερὸν Δήμητρος τῆς Καβειρίας καὶ τῆς Περσεφόνης, εἴκοσι πέντε στάδια ἀπέχον τῶν Θηβῶν· ἦτον καὶ πόλις τῶν Καβείρων λεγομένη, καὶ οἱ ἐγκάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης ὀνομαζοτο ὅλοι Κάβειροι, καὶ Καβειραῖοι ἀπὸ τῆς πόλεως· τούτων ἦσαν ἀδελφαὶ αἱ ῥηθεῖσαι Καβειρίδες Νύμφαι. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν πόλιν ἦτον ὁ ῥηθεὶς Πρρηθηεὺς, ὁ ἐπισημότατος τῶν Καβείρων ἐκείνων, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Αἰτναῖος, καὶ εἰς τούτους ἐλθοῦσα ἡ Δήμητρα ἀφῆκε τὴν λατρείαν καὶ τὰ μυστήρια αὐτῆς, ὡς παρακαταθήκην. Ὅθεν ἐλέγετο δῶρον τῆς Δήμητρος ἡ τελετὴ αὕτη. Ὁ Πausanίας λέγει ἐνταῦθα οὕτως· ῥῆτις δὲ ἦν ἡ παρακαταθήκη, καὶ τὰ εἰς αὐτὴν γενόμενα, οὐκ ἐφαίνετο ὅσιόν μοι γράφειν. «Κατὰ δὲ τὴν ἐκστρατεῖαν τῶν Ἐπιγόνων, ὅτε ἐκυριεύθησαν αἱ Θηβαί, ἐδιώχθησαν ἐκεῖθεν οἱ Καβειραῖοι ὑπὸ τῶν Ἀργείων, καὶ διεκόπη μερικὸν καιρὸν ἡ τελετή. Ὑστερον δὲ ἡ Πελαργή, θυγάτηρ τοῦ Ποντεύως ἐνὸς τῶν Καβείρων, καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς Ἰσθμιάδης, κατέστησαν πάλιν ἐκ νέου τὴν τελετὴν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, καὶ ἔπειτα μετεκόμισαν αὐτὴν εἰς ἄλλο μέρος τῆς Βοιωτίας Ἀλεξιάρην καλούμενον, ἔξω τῶν συνόρων τοῦ προτέρου ἱεροῦ· ἐπεὶ δὲ φαίνεται, ὅτι ἡ Πελαργὴ ἤρξατο τὴν μύησιν τῶν μυστηρίων, πρὶν καταβῆ εἰς τὸ πρῶτον ἱερὸν, καὶ

ἤθων τῆς Ῥώμης, ἀνεκήρυσσον αὐτοὺς ὡς τοὺς προσφιλεστέρους των θεοὺς καὶ τὰ μυστήριά των ἐπροστάτευσον εἰς τὰς ὑποτελεῖς πρὸς αὐτοὺς ἐλληνίδας πόλεις.

Τοσοῦτον δὲ εἶχε διαδοθῇ καὶ ἐπικρατήσῃ ἡ λατρεία τῆς Ἰσι-

ἔξω τῶν συνόρων ἐκεῖνου· ἡ ἐνόμισαν τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο βεβηλωμένον, καὶ διὰ τὸν πόλεμον, καὶ ἐπειδὴ ἔμεινεν ἔρημον, καὶ εἰσήρχετο ὁ τυχὼν εἰς αὐτό· ταῦτα δὲ τὰ ἱερὰ τῶν Καβείρων ἦσαν ἄβατα. Μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθε καὶ ὁ Τελόνδης, καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Καβείρων, ὅσοι ἐσώζοντο, καὶ ἦσαν διεσκορπισμένοι ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου».

Ἡ ὀργὴ δὲ τῶν Καβείρων Θεῶν ἦτον ἀπαραίτητος, ὡς εἶδειξαν τοῦτο πολλάκις. Ἐπειδὴ ἠθέλησαν καὶ εἰς τὴν Ναύπακτον τινὲς ἰδιῶται, νὰ ἐορτάσωσι τὴν τελετὴν ταύτην, ὡς ἐώρταζον αὐτὴν οἱ Κάβειροι εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅμως ἐτιμωρήθησαν μετ' ὀλίγον. Τινὲς δὲ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μαρδονίου εἰσῆλθον εἰς τὸ ἱερὸν τούτων, ἡ διὰ ἀρπαγὴν, ἡ διὰ καταφρόνησιν· ἀλλ' εὐθὺς ἐμάνησαν, καὶ ἐπιπτον εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν κρημνῶν. Ὅτε δὲ κατέσκαψεν ὁ Ἀλέξανδρος τὰς Θήβας, εἰσῆλθον τινὲς Μακεδόνες καὶ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο, ἀλλ' ἐκεραυνώθησαν καὶ οὗτοι. «Θθεν ἐνομίζετο τὸ ἱερὸν τοῦ ἀγιώτατον».

Ἀὐτοῖς καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἦτον ἄβατον ἱερὸν τῶν Καβείρων, ὅπου εἰσήρχετο μόνον ὁ ἱερεὺς. Ὁ Καμβύσης ὅμως εἰσελθὼν καθύβρισε καὶ αὐτὸ, κατακαύσας καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν Καβείρων, τὰ ὅποια ἦσαν πυγμαῖα, καὶ ὅμοια μὲ τὰ παταϊκὰ τῶν Φοινίκων. Ἐπέρασε δὲ καὶ εἰς τὴν Τυρρηνίαν καὶ Ῥώμην ἡ λατρεία τῶν Καβείρων, ἔνθα εἶχον τρεῖς βωμοὺς αὐτῶν, εἰς τὸ ἵπποδρόμιον τοῦ Μαξίμου καλούμενον, «Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει καὶ φρούριόν τι τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας τῶν Καβείρων ὀνομαζόμενον, ὅπου ἐνίκησεν ὁ Λούκουλος κατὰ κράτος τὸν Μηθριδάτην, τὸ ὅποιον μετωνομάσθη ὕστερον Σεβαστεία, ἐπὶ Πομπηίου, καὶ ἐγένετο μητρόπολις τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας».

«Πολλοὶ συγγραφεῖς καλοῦσιν ἀδιαφόρως, ὡς εἴρηται τοὺς αὐτοὺς Καβείρους, Κούρητας, Κορύβαντας καὶ Ἰδαίους Δακτύλους· ἄλλοι δὲ πάλιν λέγουσιν, ὅτι δὲν ἦσαν μὲν οἱ αὐτοί, ἀλλ' εἶχον τινὰ συγγένειαν πρὸς ἀλλήλους. καὶ ὀλίγον τι διάφορον εἰς μερικὰ μόνον. Ταῦτα δὲ λέγοντες ἐννοοῦσιν ἴσως Καβείρους τοὺς ἱερεῖς τῶν Καβείρων Θεῶν, ὡς

δος καὶ τῶν Καθεύρων ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ Δῆλος, ἡ ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Αἰγυπτῶς νῆσος, ἡ Βηθλεέμ αὐτῆ τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τὸ κέντρον τῆς θρησκευτικῆς κινήσεως ἐλησμονήσῃ τοὺς ἀρχαίους θεοὺς καὶ ἐνεκολπώθῃ τοὺς Αἰγυπτίους, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν ἐσχάτως ἐκεῖ ἀνευρεθεισῶν πλείστων ἐπιγραφῶν ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς (1).

Ἐκ τούτων γίνεται γνωστὸν ὅτι ἐν γένει ἡ λατρεία τῆς Ἰσιδος καὶ τῶν Καθεύρων συγχωνευθεῖσα τῇ τῆς Δήμητρος, τῶν Διοσκούρων καὶ ἄλλων ἀναλόγων θεῶν, ἐπεκράτησεν εἰς πλείστας ἐλληνίδας πόλεις καθ' ὅλην τὴν ῥωμαϊκὴν περίοδον.

Εἰδικώτερον ἤδη δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἐπεκράτησεν ἐν Σύρῳ οὐ μόνον κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ἀλλὰ πιθα-

καὶ οἱ Κορύβαντες ἦσαν ἱερεῖς τῆς Ῥέας· ἐπεὶ δὲ οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ οἱ γράφοντες καὶ τὴν γενεαλογίαν τῶν Καθεύρων Θεῶν, ὡς ὁ Σαγχουνιάθων, Ἡρόδοτος, Φερεκύδης καὶ Νόννος, δὲν ἀναφέρουσιν ὄνομα Κορυβάντων, καὶ ἄλλων διότι ἐκεῖνοι ἐλεγον περὶ τῶν Θεῶν, καὶ οὐχὶ περὶ τῶν ἱερέων. Ὅτι δὲ ἀναφέρονται ἄλλαι γεννήσεις καὶ ἐκείνων, ῥηθῆσεται εἰς τοὺς οἰκείους τόπους· τοὺς δὲ Καθεύρους συνηριθμοῦν ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων Θεῶν. Ὁ Ἡσύχιος λέγει, ὅτι ἦτον τις ἱερεὺς τῶν Καθεύρων Κοίης, ἡ Κόης ὀνομαζόμενος, ὅστις ἐκάθρε τοὺς φονεῖς· τοῦτο δὲ ἐγένετο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὴν Αἴμωνα, ὅπου ἤρχοντο οἱ φονεῖς καὶ ἐκαθαρίζοντο, εἰς τὸ ἱερὸν τῶν Καθεύρων· καὶ τινὲς μὲν παράγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸ καίω, ὅθεν ἐλέγοντο καὶ Πυρκόοι, καὶ Θυηκόοι οἱ ἱερεῖς· ὅθεν καὶ τὸ Λαοκώων, καὶ Εὐρυκῶας, ὁ μεγάλωνος. Οἱ Λατῖνοι παράγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸ κόχεν Ἑβραϊκόν, τὸ ὁποῖον σημαίνει ἱερεὺς· καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ἐκεῖθεν παράγεται καὶ τὸ Γερμανικὸν Kochen, τὸ μαγεύειν. (Ἰγυγία Τόμ. Β'. Σελ. 130—137).

(1) Πλείονες τῶν ἐξήκοντα ἐπιγραφῶν ἀνευρέθησαν μέχρι τοῦδε ἐν Δήλῳ κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφάς, ἀναφερομένων μὲν εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἰσιδος, τῶν Καθεύρων καὶ λοιπῶν Αἰγυπτίων θεῶν, ἀναγομένων δὲ χρονικῶς εἰς τοὺς ῥωμαϊκοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρόνους.

νῶς καὶ πέραν τοῦ τετάρτου Μ. Χ. αἰῶνος καὶ ὅτι πρὸ τῆς ἐνταῦθα εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅπερ καθ' ἃ εἰκάζω ἐγένετο περὶ τὸν πέμπτον Μ. Χ. αἰῶνα, οἱ Κάβειροι καὶ ἡ Ἰσις ἦσαν οἱ πολιοῦχοι θεοί, ὧν ὁμως ἡ λατρεία καὶ αἱ γενεαλογικαὶ παραδόσεις ἦσαν συγκεχυμέναι μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ τῶν Διοσκούρων.

Πρῶτον ἡ ἐκ τῶν νομισμάτων τῆς Σύρου σχετικὴ περὶ τούτων εἰδήσις μοι φαίνεται ἀρκούντως ἀποδεικνύει τὸ θέμα.

Ἐν τῶν ἀρχαιοτέρων νομισμάτων τὸ περιγραφὲν ἤδη (1) παριστᾷ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους τοὺς θεοὺς Καβεῖρους, ὅπως παρίσταντο συνήθως οὗτοι μετὰ τῶν λέξεων **ΞΥΡΙΩΝ ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ**. Δώδεκα δὲ νομίσματα τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς φέρουσι τὰς λέξεις **ΞΥΡΙΩΝ ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ**, (2) ὁκτὼ δὲ τὰς κεφαλὰς τῶν **Διοσκούρων** (3).

Τὰ πλεῖστα λοιπὸν τῶν ἀνακαλυφθέντων μέχρι τοῦδε νομισμάτων βλέπομεν φέροντα τὸν συνδυασμὸν τοῦτον, ἥτοι τὰς κεφαλὰς τῶν Διοσκούρων, καὶ τὰ γράμματα **Συρίων Θεῶν Καβερίων**. Τί ἕτερον σημαίνουσι ταῦτα εἰ μὴ ὅτι οἱ Σύριοι πολιοῦχους αὐτῶν καὶ προσφιλεῖς θεοὺς ἐθεώρουν τοὺς Καβεῖρους καὶ Διοσκούρους, ὧν τὰς προτομὰς ἐθετον ἐπὶ ὄλων σχεδὸν τῶν νομισμάτων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς; Εἶδομεν καὶ ἀλλαχοῦ ὅτι οἱ Κάβειροι καὶ Διόσκουροι ἐθεωροῦντο ὡς υἱοὶ τοῦ Σηδύκ, κατὰ τὴν θεολογίαν τῶν Φοινίκων (4) ἐπ' ἴσης εἶδομεν ὅτι κατὰ δημοσιευθεῖσαν παράδοσιν ἡ ἐν τῇ νήσῳ θέσις

(1) Ἴδε κεφάλαιον ΙΔ'. τῆς παρ. ἱστορ. σελ. 173.

(2) Τοιαῦτα τὰ ὑπ' ἀριθ. 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25 τῆς Συλλογῆς τοῦ Mionnet ἐν Νομισμ. Σύρου καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Borrell μνημονευόμενον νόμισμα τῶν Συρίων ἐπὶ Δομητιανοῦ.

(3) Τοιαῦτα δὲ τὰ ὑπ' ἀριθ. 14, 16, 18, 22, 29 τῆς αὐτῆς Συλλογῆς καὶ τρία ὑπὸ τοῦ Borrell μνημονευόμενα.

(4) Ἴδε Σύρου Κεφ. Η' σελ. 110—112.

Καβείρι (ἴσως Καθεῖροι, ἢ Καθήρειοι) διετήρησε τὴν ὀνομασίαν ἢ ἐκ ναοῦ τῶν Καθεύρων ἢ ἄλλης σχετικῆς πρὸς τούτους αἰτίας (1).

Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ θρησκευτικὰ σύμβολα τῶν Αἰγυπτίων εἰκονίσθησαν ἐν τοῖς νομίσμασι τῆς Σύρου. Εἰς τὰ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου κοπέντα νομίσματα τῶν Συρίων, ὧν δύο περιέγραψα ἐν σελ. 266 τῆς παρούσης ἱστορίας, παριστῶντα τὴν Ἰσιδα μετὰ τῶν γραμμάτων ICIC CYPIΩN, ὑπάρχει σχῆμά τι ἐν εἵδει τροχοῦ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν σταυρὸς ἐντὸς κύκλου. Διὰ τοῦ συμβόλου τούτου οἱ Αἰγύπτιοι ἐξεικονίζον τὸν ἀρχαιότατον αὐτῶν θεὸν Κνήφ κυκλωτερῶς ὡς ὄφιν, ἐννοοῦντες διὰ τούτου τοῦ κόσμου. Ἡ κατ' ἄλλην ἐρμηνείαν διὰ μὲν τοῦ κύκλου ἡνόουν τὸν κόσμον, διὰ δὲ τοῦ εἰς τέσσαρα χωρίζοντος τὸν κύκλον σταυροῦ, τὰ τέσσαρα μέρη τοῦ κόσμου, Ἀνατολήν, Δύσιν, Ἀρκτον, καὶ Μεσημβρίαν (2).

Τὸ σύμβολον τοῦτο ἦτοι σταυρὸς ἐντὸς κύκλου ἦτο κυρίως παράστασις συμβολικὴ τοῦ θεοῦ Κνήφ, ἀλλ' οἱ Σύριοι, ἀκολουθοῦντες τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ταύτης, διὰ τῆς Ἰσιδος ἡνόουν πλείονας θεότητας, ἐν οἷς φαίνεται καὶ τὸν Κνήφ. διότι τὸ σύμβολον αὐτοῦ προτάσσεται τῆς Ἰσιδος ἐν ταῖς ἄνω νομίσμασι (3), ἐπ' ἴσης εἰς πάντα σχεδὸν τὰ νομίσματα τῶν

(1) Ἴδε ἱστορ. Σύρου Κεφ. Η' σελ. 110—112.

(2) Ὠγυγία Τομ. Β' σελ. 278.—Ἡ συμβολικὴ αὕτη παράστασις ἦτοι σταυρὸς ἐντὸς κύκλου ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ ἐν φοίνικι ἀνακαλυφθέντι ψηφιδωτῷ, ἐνθα πλείονες ἢ τριάκοντα σταυροὶ ἐντὸς κύκλων ὑπάρχουσιν. Ἀλλὰ τὸ σχῆμα τοῦτο παρεδέχθησαν κατόπιν καὶ οἱ Βυζαντινοί· ὥστε δύσκολον νὰ διακρίνη τις ἂν οἱ ἐν τῷ ψηφιδωτῷ κύκλοι μετὰ σταυροῦ εἶχον σχέσιν πρὸς τὸ αἰγυπτιακὸν σύμβολον τοῦτο ἢ πρὸς τὸ χριστιανικὸν σχῆμα τῶν Βυζαντινῶν.

(3) Ὠγυγία αὐτόθι. — Ὁ ἐν τοῖς νομίσμασι καὶ τῷ ψηφιδωτῷ παρατηρούμενος σταυρὸς ἐντὸς κύκλου δίδει χώραν καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἐρμηνείαν τοῦ αἰγυπτιακοῦ τούτου συμβόλου· διότι ὡς ἐρρέθη

Συρίων θεῶν Καθήρων παρίσταται πρὸς τῇ παραστάσει τῶν θεῶν Διοσκούρων καὶ Ἀστήρ, ὅπερ ἦτο κοινὸν σύμβολον τῶν τε Διοσκούρων, ἕνεκα τοῦ γνωστοῦ ἀστερισμοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τῶν Αἰγυπτίων Ὁρου καὶ Ἀρποκράτους ἢ τῶν Καθεύρων. Ἐκ τούτων πάντων καταφαίνεται ἡ συνταύτησις τῶν θεῶν τούτων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἡ ἐκ τῆς συγχύσεως ἐπελθοῦσα ἐνόησις αὐτῶν.

Τοσαῦτα ἡδυνήθην νὰ εἰκάσω περὶ τῆς ἐν Σύρῳ ἐπεκρατησάσης καθ' ὅλην τὴν ῥωμαϊκὴν περίοδον αἰγυπτιοελληνικῆς θρησκείας (1). Μέχρι τίνος ἀκριβῶς ἐποχῆς ἐπεκράτησεν αὐ-

οἱ Αἰγύπτιοι παρίστων τὸν Κνῆφ ὡς ὄφιν κυκλοτερῆ· ἐνόμιζον δὲ τὸν ὄφιν καὶ «ὡς σύμβολον τοῦ χρόνου, ὡς λέγει ὁ Ὁραπόλλων, καὶ τοῦ Ἥλιου, σημαίνοντα τὸν κύκλον αὐτοῦ διὰ τοῦ κυκλοτεροῦς σχήματος»· ἔτι δὲ ὁ κύκλος σημαίνει τὸ ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον τοῦ κόσμου, μὴ ἔχων καὶ αὐτὸς οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος κατὰ τὴν γνῶμην τινων ἀρχαίων. Ἐζωγράφισον αὐτὸν καὶ εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Μίθρα εἰς πολλοὺς κύκλους σπειροειδεῖς σημαίνονται τὴν ἐνιαύσιον περίοδον καὶ τοὺς ἡμερησίους κύκλους τοῦ Ἥλιου» Ὁγυγία αὐτόθι σελ 249.

Ἀξίον σημειώσεως ὅτι ἐν τῷ ψηφιδωτῷ τοῦ Φοίνικος ἐκτὸς τῶν εἰρημένων κύκλων μετὰ σταυροῦ, οἵτινες παρίστανται καὶ εἰς τὰ τῆς Ἰσιδος νομίσματα τῶν Συρίων, ὑπάρχουσι ἕτερα ὀφιοειδῆ σχήματα ἢ μᾶλλον κυκλοειδῆ κοσμήματα γενόμενα μὲν ὕστερον δεκτὰ καὶ εἰς τὴν βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικὴν ψηφιδωτῶν χριστιανικῶν ναῶν, οὐχ ἥττον δίδοντα χώραν εἰς εἰκασίαν καὶ ἀνεύρεσιν σχέσεως τινος μετὰ τῶν ἀνω αἰγυπτιακῶν συμβόλων. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐν τῷ περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ Φοίνικος.

(1) Εἰς τὴν διαφώτησιν τοῦ θέματος τῆς αἰγυπτιοελληνικῆς ταύτης θρησκείας ἐν Ἑλλάδι θέλουσι συντελέσει τὰ μάλιστα αἱ συχνὰ εὑρισκόμεναι σχετικαὶ ἐπιγραφαί. Οὕτως π. χ. ἀνασκαπτομένου ἐσχάτως τοῦ ἐν Δήλῳ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος εὑρέθησαν πλείονες τῶν ἐξήχοντα ἐπιγραφῶν σχετιζομένων μὲ τὴν λατρείαν τῶν Αἰγυπτιακῶν τούτων θεοτήτων. Καὶ ναὶ μὲν ἐπεκράτει αὕτη ἐν πολλαῖς τῆς Ἑλ-

τη, ἥτοι ἀπὸ τίνων ἀκριβῶς χρόνων εἰσῆλθη ὁ χριστιανισμὸς ἐν Σύρῳ ἄγνωστον, ἴσως δὲ καὶ ἀδύνατον νὰ ἐξευρεθῇ διὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης ὠρισμένης καὶ εἰδικῆς εἰδήσεως. Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι τὰ τελευταῖα ἐρείπια καὶ νομίσματα τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἐν Σύρῳ συνδέονται ἀναποστάτως μετὰ τῆς εἰρημένης αἰγυπτιοελληνικῆς θρησκείας. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, ἰδρυθέντος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ παρακμασάσης τῆς Δήλου, ἥτις ἐξηκολούθει οὕσα κέντρα τῆς συμμίκτου ταύτης λατρείας ἐν Ἑλλάδι, ἡ προσοχὴ τοῦ κόσμου ἐστρέφετο εἰς γενικώτερα ζητήματα καὶ πανταχοῦ ὑπῆρχε πολιτικὴ, ἐθνολογικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἀναστάσις, τεκμαίρεται ὅτι ἡ ἤδη λησμονηθεῖσα Σύρος περιέμενε ν' ἀσπασθῇ ἐκείνην τὴν θρησκείαν, ἥτις ἐπροστατεύετο ὑπὸ τῶν νέων κυβερνητῶν τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας ἥτις βεβαίως ἕως οὗ ἐγκαθιδρυθῇ ὀριστικῶς καὶ ἰσχυρῶς ὀλίγον ἐμερίμνησε περὶ τῶν νησιδῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

λάδος πόλεσιν, ἀλλ' ἴδιοι ναοὶ αἰγυπτιακῆς τέχνης δὲν ἀνεκαλύφθησαν, διότι ἐπελθούσης τῆς συγχωνεύσεως τῶν δύο τούτων θρησκειῶν οἱ ἑλληνικοὶ ναοὶ ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς τὴν αἰγυπτιοελληνικὴν λατρείαν, διατηρήσαντες καὶ αὐτοὺς τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα καὶ πᾶν ὅ,τι ἐχρησίμευεν σχεδὸν διὰ τὴν λατρείαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων θεῶν. Οὕτω π. χ. ὁ τῆς Δήλου ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος μετεβλήθη εἰς ναὸν τῆς ἀναλογούσης θεότητος τῆς αἰγυπτιοελληνικῆς ταύτης θρησκείας, καθ' ὃν σχεδὸν τρόπον ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ διασωθέντες ἑλληνικοὶ ναοὶ ἐχρησιμοποιοῦντο μεταβλλόμενοι εἰς χριστιανικὰ ἐκκλησίας, καὶ κατόπιν ἐπὶ Τευρκοκρατίας αὗται εἰς τουρκικὰ τζαμιά καὶ ἔπειτα πάλιν εἰς χριστιανικὰ ἐκκλησίας.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἄνω προστίθῃμι ὅτι καθ' ἃ ἔμαθον ἀνεκάλυψέ τις ἐπίγραμμα ἐν Σύρῳ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος, ὅστις παρήγγειλε τοῖς Συρίοις νὰ ἐγείρῳσιν ναὸν τῆς Ἰσιδος ἰδίαις δαπάναις. Ὁ ἀνεκαλύψας τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο, φυλάττει αὐτὸ κρυπτόν δι' ἄγνωστόν μοι αἰτίαν. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τούτου τὰ παρατεθέντα τεκμήρια τῆς ἐν Σύρῳ ἐπικρατησάσης κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν αἰγυπτιοελληνικῆς θρησκείας νομίζω, ἀρκοῦσι πρὸς ἀπόδειξιν τούτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄.

Ἐρείπια βαλανείου — Ἀνάγλυφα.

Ἀνασκαφαὶ καὶ ἀνακαλύψεις ἐν Φοίρικι.

Ἐν τῷ περὶ θεάτρου τῶν Συρίων κεφαλαίῳ ἐμνημόνευσα ἐρείπιων τινων εὐρεθέντων ἐν τῇ θέσει τοῦ παρὰ τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν τῆς Ἑρμοπολέως Παντοπωλείου, ἥτοι ἐν τοῖς θεμελίοις αὐτοῦ. Ἐκεῖ ἐξήνεγκα σχηματισθεῖσάν τινα εἰκασίαν περὶ τῶν ἐρείπιων τούτων ὡς ἀνηκόντων εἰς βαλανεῖον τῆς πόλεως κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν. Ἡ εἰκασία αὕτη μοὶ φαίνεται βάσιμος καθόσον καὶ τὸ σχῆμα τῶν μαρμάρων καὶ ἡ θέσις ἐν ᾗ εὐρέθησαν εἰς δύο μόνον εἰκασίας παρέχουσιν ἀφορμὴν· ἥτοι ἡ ἀνήκον εἰς θέατρον ἢ εἰς βαλανεῖον. Ἀλλὰ τοῦ μὲν θεάτρου τὰ ἐρείπια καὶ μέρος τῆς ὀρχήστρας σώζονται ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐκεῖ οἰκίᾳ τοῦ Κυρ. Ἀλεξίου, τὰ δὲ ἐρείπια ταῦτα εὐρέθησαν εἰς ἀπόστασιν οὐχὶ ὀλίγων βημάτων ἥτοι οὐχὶ τοσούτων ὥστε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι παρεσύρθησαν μέχρι τῆς θέσεως ταύτης· διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ εὐρεθέντα ἐρείπια ἀποτελοῦσι σειρὰν ἐδωλίων δυσαναλόγων πρὸς τὰ ἐδῶλια τοῦ θεάτρου τῶν Συρίων.

Τὰ ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ Παντοπωλείου εὐρεθέντα ἐρείπια, κατατεθέντα σήμερον κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ θεάτρου Ἀ π ό λ λ ω ν ό εἰσιν ἐν ὧν ἑνδεκα μάρμαρα τετράγωνα, ὧν τὰ ὀκτὼ κυκλωτερῇ.

Ἐκ τούτων τέσσαρα ἔχοντα μῆκος 1, 05 μ. ὡς ἔγγιστα (1), πᾶχος 0, 26 μ καὶ πλάτος 0, 87 μ, ἀποτελοῦσι περίμετρον 4, 45 μ. Τέσσαρα ἔτι θεθειμένα ὑπ' αὐτὰ καὶ ἀποτελοῦντα σει-

(1) Ἐν αὐτῶν εἶνε μήκους 1, 17 μ. καὶ πᾶχος 0, 20 μ.

ρὰν ἐδωλίου κυκλικοῦ εἶνε μήκους 0, 65 μ. ὕψους 0, 30 μ. μέσου πάχους 0, 25 μ. ἀποτελοῦσιν ἐδῶλιον πάχους 0, 27 μ. (1). Ἐκτὸς τῶν ὀκτῶ τούτων ἀποτελούντων τὸ κυκλικὸν ἐδῶλιον, ὑπάρχουν τρία ἕτερα ἐπίπεδα ἀποτελοῦντα μέρος τοῦ ἐδάφους, ὧν τὸ ἐν εἶνε μήκους 2, 40 μ. τὰ δὲ λοιπὰ δύο 0, 70 μ. Τὰ ἐπίπεδα μάρμαρα φαίνονται κατὰ τι ἐφθαρμένα ὡς πρὸς τὴν λειότητά αὐτῶν ἕνεκα πιθανῶς τοῦ ὕδατος ὅπερ ἐδέχοντο.

Δὲν δύναμαι βεβαίως αὐθεντικῶς νὰ εἶπω ὅτι ταῦτα ἀπετέλουν μέρος ἀρχαίου βαλανείου· δύναμαι ὅμως νὰ σημειώσω ὅτι διαφέρουσι κατὰ τε τὴν χροιάν καὶ τὰ μέτρα τῶν ἐρειπίων τοῦ θεάτρου· ἐπομένως εἶνε λίαν ἀμφίβολον ὅτι ἀπετέλουν μέρος τοῦ ἀρχαίου θεάτρου. Οὔτε πάλιν ἀνῆκον εἰς δεῦτερον θέατρον διότι τὰ μάρμαρα τὰ ἀποτελοῦντα μετὰ τῶν λοιπῶν τεσσάρων τὸ στενὸν καὶ κυκλωτερές ἐδῶλιον εἶνε ἀπροσφυῇ πρὸς σχηματισμὸν σειρᾶς θεατρικοῦ ἐδωλίου.

Ἡ πιθανωτέρη λοιπὸν γνώμη εἶνε ὅτι ἀνῆκον εἰς βαλανεῖον τῆς πόλεως Σύρου, ἥτοι λουτρὸν ἡ ἰδιωτικὸν ἢ δημόσιον, καθ' ἃ δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῆς ἐκτάσεως ἣν εἶχε (2).

Τὰ ἐρείπια ταῦτα δὲν φαίνονται ἀνήκοντα εἰς λίαν ἀρχαίαν ἐποχὴν· μάλιστα δύναται τις νὰ εἶπῃ ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν, ὀδηγούμενος ἐκ τε τῆς θέας αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς μεγάλης ἐπὶ Ῥωμαίων χρήσεως τῶν βαλανείων.

(1) Ἐν ἔχει μῆκος 1, 35 μ. πλάτος 0, 66 μ.

(2) Γνωστὸν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον λουτρά δημόσια καὶ ἰδιωτικά, τὰ μὲν ἰδιοκτησία τῆς πόλεως, τὰ δὲ ἰδιωτῶν. Δυσδιάκριτον δ' ἐπ' ἴσης ἂν τὰ ἐρείπια ταῦτα ἀπετέλουν βαλανεῖον θερμῶν ὑδάτων, ὧν ἡ χρῆσις δὲν ἦτο ἐπαινετὴ κατὰ τὸν στίχον τοῦ Ἀριστοφάνους «βαλανείων ἀπέχεσθαι», διὰ τὸ ἥκιστα ἀρρενωπὸν, εἴτε διὰ τὰς καταχρήσεις, αἵτινες συνέβαινον ἐν αὐτοῖς. Πλείονα περὶ βαλανείων ἴδε Smith μετὰφρ. Ἀρχαιολ. Λεξικοῦ ὑπὸ Πανταζῆ καὶ τὴν αὐτόθι μνημονευομ. διατριβὴν περὶ ἑλλ. λουτρῶν τοῦ Bekker.

Ἡ θέσις ἐν ἣ εὑρέθησαν ταῦτα ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀνά-
γλυφα, συντρίμματα ἀετωμάτων κλπ. περὶ ὧν κατωτέρω γενή-
σεται λόγος, συντελεῖ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι τὸ κέντρον τῆς
ἀρχαίας πόλεως Σύρου ἔκειτο περὶ τοὺς Πέντε λεγομένους
Μύλους, ἥτοι γενικώτερον εἰπεῖν κεντρικὸν τμήμα τῆς
πόλεως ἦτο τὸ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Κοιμήσεως μέχρι τοῦ
Παντοπωλείου μέρος περιλαμβάνον τὴν τε πλατείαν τῶν Ψαρ-
ριανῶν, τὴν συνοικίαν τῶν Πέντε μύλων, τὰς Φυλακὰς καὶ
τὰ περὶ τὸ Παντοπωλεῖον· διότι περὶ αὐτὰ τὰ μέρη ἔκειντο ὡς
εἶδομεν τό τε θέατρον, καὶ ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τὸ βαλα-
νεῖον τῆς πόλεως, πρὸς δὲ αὐτόθι εὑρέθησαν τὰ πλείονα τῶν
ψηφισμάτων, ἀναγλύφων, τινὰ νομίσματα, ψῆφος τις δημοσία
χαλκίνη καὶ ἄλλα περὶ ὧν ἐν τοῖς ἐξῆς.

Ἐνταῦθα ἐπὶ καιρὸν κρίνω νὰ συμπληρώσω τὸν κατάλογον
τῶν μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμέ-
νων ἀνηκόντων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν.

I. Μάρμαρον ὕψους 4 μ. πλάτους 0, 70, περιέχον ψήφισ-
μα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων κατὰ τὸ πλάτος αὐτοῦ,
δυσανάγνωστον ὅμως. Εὑρέθη ἐν τῷ ἐν Ταλάντοις ἰδιοκτῆτῳ
κῆπῳ I. Δελαρρόκα καὶ εἶνε κατατεθειμένον ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ
Γυμνασίου. Ἐπὶ τίνος αὐτοκράτορος ἐψηφίσθη τοῦτο ἄγνωστον
καὶ δυσεῦρετον καθότι τὰ γράμματα εἶνε τετριμμένα.

II. Πρισματικὸν μάρμαρον μετ' ἐπιγραφῆς κατὰ τὸ μῆκος
ἐκ τεσσάρων στίχων, μήκους 0, 49 μ. πλάτους 0, 25· ἡ ἐπι-
γραφὴ δυσανάγνωστος· εὑρέθη ἐκτισμένη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀγ.
Γεωργίου τῆς ἁγ. Σύρου καὶ παρεχωρήθη τῷ ἐνταῦθα Γυμνα-
σίῳ ὑπὸ τοῦ Λατίνου Ἐπισκόπου.

III. Πλάξ μὲ σῆστρον καὶ ἀγγεῖον ὕψους 0, 40 μ. πλά-
τους 0, 53 σῶα εὑρεθεῖσα εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ἰδίου ναοῦ,
παραχωρηθεῖσα δὲ τῷ Γυμνασίῳ ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου
Ταύτην περιγράφει ὁ Tournesfort, ἐν τῷ μνημονευθέντι ἐνταῦθα
συγγραμμάτι αὐτοῦ, παρατιθέμενος καὶ εἰκόνα αὐτοῦ.

IV. Στήλη ἡμίθλαστος πλάτους 0, 27, μ. ὕψους 0, 45, τετριμμένη ὑπὸ τῶν πατημάτων. Ἔχει ἐπιγραφὴν κατὰ πλάτος ἐκ στίχων τριῶν καὶ εἴκοσι, ὧν μόλις διακρίνονται τὰ γράμματα τοῦ πρώτου : ΤΩΔΕ ΝΕΩ. Εὐρέθη εἰς καλύβην ἧς ἐχρησίμευεν ὡς βαθμὶς καὶ κατετέθη εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Γυμνασίου.

V. Ἐπιτύμβιος στήλη ὕψους 0, 58 μ. πλάτους 0, 21· εὐρέθη σῶα εἰς τὸν τοῖχον καλύβης ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Ψαρριανῶν. Ἔχει ἐπιγραφὴν ἧς μόνον διακρίνεται ἡ λέξις ΦΡΟΝΙΜΑ. . .

VI. Λεῖψανον αἰτώματος ἀρχαίου κτιρίου, ἥτοι πῆλινος αἰ-
τός, ὕψους 0, 46, πλάτους 0, 43. Εὐρέθη εἰς τοὺς Πέντε Μύλους καὶ κατετέθη ἐπ' ἴσης εἰς τὸ ἄνω μουσεῖον.

Ἐπ' ἴσης κατετέθησαν κατὰ καιροὺς πλεῖστα πῆλινα ἀγγεῖα, δακρυδόχοι καὶ ἄλλα συντρίμματα πηλίνων σκευῶν, ὧν ἡ περιγραφὴ περιττὴ ἐνταῦθα καὶ δύσκολος διὰ τὸ ἀτελὲς καὶ συντετριμμένον πολλῶν ἐξ αὐτῶν.

Πρὶν ποιήσω λόγον περὶ τῶν ὑπολοίπων ἀναγλύφων, ση-
μειῶ ἐνταῦθα τὴν ἀνακάλυψιν χαλκίνης δημοσίας ψήφου, χρη-
σιμευσάσης πιθανὸν εἰς δικαστήριόν τι ἐν Σύρῳ. Περὶ τῆς ψή-
φου ταύτης ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἐξῆς μετὰ ἰχνογράφηματος αὐτῆς
ἐν τῇ *Revue archéologique* (9) ὑπὸ τοῦ Κυρ. Γ. Παπαδοπούλου.
« Ἐπιτάσσω μικρόν τι χαλκοῦν ἔργον, ἐπίσης ἐν Σύρῳ πρὸ
ἱκανοῦ χρόνου, ἀλλ' ἄδηλον ὅπου ἀνακαλυφθέν. Ἐχρησίμευσε
δὲ ὡς σταθμὸς ἐν τινι ἐργαστηρίῳ ὅτε παῖς τις, ἐντονώτερον
πατάξας αὐτὸ, ἀπέσπασε τὸ ὀξεῖδωμα καὶ ἀνεφάνησαν τὰ γράμ-
ματα Εἶνε δὲ δίσκος ὃν διέρχεται ἄξων καὶ φέρει τὴν
ἐπιγραφὴν ΨΗΦΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑ. Ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθεν ἐπιφα-
νείας τοῦ δίσκου εἶνε τετυπωμένη σφραγίς, ἐφ' ἧς ἀναγινώ-
σκεται Κ » (1).

(1) *Revue archeologique*, nouvelle serie, 3me anné X Oct. Μετ.
Πανδώρας. — Σχετικῶς πρὸς ταῦτα ἐπισημειοῖ τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους
« ψῆφοι εἰσι χαλκαῖ, ἀυλίσκον ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ αἱ μὲν ἡμίσειαι,

Ἐνταῦθα προστίθῃμι τινα περὶ πέντε ἔτι ἀναγλύφων καὶ τεμαχίων ἀγαλμάτων.

VII. Ἀνάγλυφον ἀνακαλυφθὲν εἰς τοὺς Πέντε Μύλους, παριστάν δὲ γυναῖκα καθήμενὴν ἐπὶ θρονείου μὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας κεκαλυμμένους ὑπὸ τὸ φόρεμά της· ἄνευ κεφαλῆς. Τοῦτο εὐρίσκεται ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου.

VIII. Ἐπ' ἴσης εἰς τοὺς Πέντε Μύλους ἀνεκαλύφθη τεμάχιον ἀγάλματος, ἦτοι κεφαλὴ γυναικὸς· τὸ ὑπόλοιπον δὲν εὐρέθη ἔτι.

IX. Τεμάχιον ἀγάλματος, ἦτοι χεὶρ γυναικὸς κρατοῦσά τι κυλινδρικόν. Καὶ τοῦτο δὲ ὡς καὶ τινα ἕτερα τεμάχια κατεστραμμένων ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων εὐρίσκονται ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου· τινὰ δὲ ἀνακαλυφθέντα κατὰ καιροὺς μετηνέχθησαν εἰς τὸ Ἀθήνησιν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ἐν ᾧ εἶδομεν ὅτι εὐρίσκονται καὶ τινα ἐκ τῶν ἐπιγραμμάτων καὶ ψηφισμάτων (1).

τετρυπημένοι, αἱ δὲ ἡμίσειαι πλήρεις· οἱ δὲ λαχόντες ἐπὶ τὰς ψήφους ἐπειδὴν εἰρημένοι ὧσιν οἱ λόγοι, παρατιθέασιν ἐκάστῳ τῶν δικασῶν δύο ψήφους, τετρυπημένην καὶ πλήρη, φανεράς ὄραν τοῖς ἀντιδίκοις ἕνα μῆτε πλήρεις, μῆτε πάντῃ τετρυπημένας λαμβάνουσι». Πανδ. Τόμ. ΙΣΤ'.

(1) Ἐὰν συλλεχθῶσι πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντα ἐν Σύρῳ ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ ἤδη εὐρισκόμενα πολλαχοῦ τῆς νήσου, ἡ πόλις θέλει ἀποκτήσει καλὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον.

Περὶ τούτου μάλιστα ἐσχάτως μοι ἔγραφεν ὁ σοφὴς καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας κ. Ἀθ. Πουσόπουλος, ὑποδεικνύων τὸν τρόπον τῆς συστάσεως τοῦ μουσείου διὰ συλλόγου φιλαρχαίων, πληρωνόντων εὐτελῆ τινα ἐτήσιον συνεισφοράν. Πράγματι δὲ ἐὰν συστηθῇ τοιοῦτος ἐν Σύρῳ σύλλογος φιλαρχαίων καὶ ζητηθῶσι πάντα τὰ ἐν τῷ Ἀθηνῆσι μουσεῖῳ κατατεθέντα μέχρι τοῦδε ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα τῆς Σύρου, γίνωσι δὲ ἀνσκαφαὶ περὶ τε τοὺς Πέντε Μύλους, τὸν Φοῖνικα, τὸν Γαλισσᾶν, τὰ Χάλανδρα, τὸ Ἀλγνικόν, καὶ περὶ ἄλλα τῆς νήσου μέρη, θέλει καταρτισθῇ μουσεῖον οὐ μικροῦ λόγου ἄξιον

Χ. ἑτερον ἀνάγλυφον μήκους 1 07, μ. πλάτους 0, 51 μ. παριζάν ἄνδρα ὀρθιον καλῶς ὁπωσοῦν διατηρούμενον, ἄνευ ὀμως κεφαλῆς ἀποκοπείσης ὑπὸ βεβήλου χειρὸς, ἐπικεχρισμένον πολλῷ ἀσβέστῳ, οὗ ἀφαιρεθέντος ἀνέγνωσα τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα

ΞΕΡΒΕΙΛΙΑ ΤΥΧΗ ΞΕΡΒΕΙΛΙΩ ΤΡΟΦΙΜΩ
ΧΡΗΣΤΩ ΠΑΤΡΩΝΙ ΚΑΘΩΣ
ΔΙΕΤΑΞΕΤΟ.

Ἐκ τε τῶν ὀνομάτων καὶ τῆς ἐνδυμασίας τοῦ ἀνδρὸς τεκμαίρεται ὅτι εἶνε ῥωμαϊκῆς καὶ τοῦτο ἐποχῆς (1). Τοῦτο μετενεχθὲν πρό τινος καιροῦ εἰς ἄνω Σύρον ἐχρησίμευσεν κτισθὲν εἰς τοῖχον χωρικοῦ ὡς ἀπλῆ πλάξ μαρμαρίνη (2).

διὰ τὴν νῆσόν μας. Ὁ Κύρ. Ῥουσόπουλος, καταρτιζομένου τοιοῦτου διὰ συλλόγου μουσείου, ἀναλαμβάνει αὐτορμητῶς, καθ' ἃ μοι γράφει, τὴν περιγραφὴν καὶ κατὰταξιν τῶν ἀρχαιολογικῶν τούτων κειμηλίων. Εἶθε ἡ ἐπιθυμία ἦν ἐκφράζω γίνῃ πρᾶγμα ἐπιτυγχανομένου τοῦ σκοποῦ τούτου διὰ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ σοφοῦ τούτου καθηγητοῦ.

(1) Συνεπιεία τῆς ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας Ἑρμουπόλεως κατασχέσεως τοῦ ἀναγλύφου τούτου ἔλαβον ἀφορμὴν αἱ ἐγγύραιοι ἐφημερίδες τῆς ἐβδομάδος ταύτης καθ' ἣν γράφω ταῦτα, νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν ἐπὶ τῶν καθ' ἐκάστην ἀνακαλυπτομένων ἀρχαιολογικῶν κειμηλίων τῆς νήσου μας, ἥτις ἔχει οὐκ ὀλίγα. Καλὸν ἤθελεν εἶσθε οἱ Δῆμοι Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως νὰ δαπανήσασί τι πρὸς ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς ἐν τῇ νήσῳ ἐξ ὧν πιθανῶς θέλει καταρτισθῇ καλὸν τι μουσεῖον, ἢ ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία, ἥτις βεβαίως θέλει ὀφελῆσαι καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν ἐκ τούτων, καθ' ὅσον ἐκτὸς τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἀναγλύφων κρύπτονται καὶ πολύτιμα ἄλλα οἷον λ. χ. τὸ ἐν Φοίνικι εὑρεθὲν βουστρηφιδὸν γεγραμμένον ἐπίγραμμα καὶ ἄλλα σπάνια κειμήλια.

(2) Ἡ Ἐφημερίς «Πανόπη» δημοσιεύσασα ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 143 τὴν περιγραφὴν τούτου τοῦ ἀναγλύφου ἐπιπροστίθησι τὰ ἐξῆς.

«Περὶ τοῦ ἀναγλύφου τούτου φίλος μας τις ἐξ Ἀθηνῶν, εἰς ὃν ἀναγγείλαμεν τὸ τοιοῦτον μᾶς γράφει τὰ ἐξῆς.»

Ἀξία σημειώσεως εἶνε ἡ πληθὺς τῶν ἀρχαίων λαγήνων ἡ εὐρεθεῖσα ἐσχάτως ἐν τῷ πυθμένι τοῦ λιμένος Φοίνικος. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν δυτῶν οὐ μόνον καὶ ἄλλαι λάγνηοι εὐρίσκονται ἐν τῷ πυθμένι, ἀλλὰ καὶ λίθοι τινες σύννομοι ἐν εἵδει τειχῶν ἀρχαίων, ἐξ οὗ πολλαὶ εἰκασίαι ἐγένοντο. Κατὰ τινα εἰκασίαν πιθανῶς πλοῖόν τι κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν μὲ φορτίον πίθων καὶ λαγήνων εἶχε ναυαγήσει εἰς τὸν λιμένα Φοίνικα, ἐντεῦθεν δὲ παρέμεινον ταῦτα ἐν τῷ πυθμένι. Ἡ εἰκασία αὕτη ἴσως θὰ ἐγένετο εὐκόλως δεκτὴ ἐὰν δὲν ὑπῆρχον αἱ τῶν δυτῶν μαρτυρίαι περὶ τῶν δυσδιακρίτων ἐρειπίων κτιρίων ἀρχαίων ἐν τῷ πυθμένι τοῦ αὐτοῦ λιμένος ἐν ᾧ ἀνευρίσκονται οἱ πίθοι καὶ αἱ λάγνηοι. Ἀλλὰ καὶ ἄλλη εἰκασία ἡ ἐκ τῶν ἐρειπίων τούτων ἐξαγομένη δὲν εἶνε ἐκ πρώτης ὄψεως λίαν πειστικὴ, διότι κατὰ ταύτην πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι μέρος τῆς ἀρχαίας παραλίας πόλεως τοῦ Φοίνικος εἶνε βεβυθισμένον εἰς τὴν θάλασσαν, ἡ μᾶλλον τὸ ἔδαφος εἶχε κατακλυσθῇ ὑπὸ τῆς θαλάσσης, παθὸν τινα ὕφρεσιν ἔνεκεν αἰτίας ἀγνώστου μέχρι τοῦδε. Οὐχ ἦτο

«Τὸ ἀνάγλυφον περὶ οὗ μοι γράφεις εἶνε κόσμημα ἐπιτύμβιον, τὸ ὁποῖον μία ἀπελεύθερος (πρῶην δούλη) Σερβιλία ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Πάτρωνος (πρῶην κυρίου) τῆς, καθὼς διὰ διαθήκης ἡ ἄλλης τελευταίας βουλήσεώς του ὥρισεν εἰς αὐτήν. Ἰσως δὲν ἀντέγραψας καλῶς τὰ γράμματα, φαίνονται ὅμως ἔνεκα τῶν ἀνορθογραφιῶν, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐσχάτην ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, ἥγουν τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατὰκτησιν τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα (Σερβιλία, Σερβίλιος) καὶ αἱ προσηγορίαι (πάτρων) δεικνύουσι. Τὸ πρᾶγμα οὐδαμῶς σπουδαῖον ἢ εἰκὼν φαίνεται νὰ ἦνε τοῦ μακαρίτου πάτρωνος Σερβιλίου, ὃν ἡ ἀπελεύθερος αὐτοῦ χρηστὸν ὀνομάζει. Ἄλλο τίποτε δὲν εἰμπορῶ νὰ ἐξαγάγω χωρὶς νὰ τὸ ἴδω. Τὸ ὄνομα τῆς θαπτοῦσης εἶνε Τύχη, προσέλαβε δὲ καὶ τὸ Σερβιλία ἀπὸ τοῦ κυρίου τῆς Σερβιλίου κατὰ τὸ ἔθος, τὸ δὲ ἐπίθετον τοῦ πάτρωνος εἶνε φαίνεται Τρόφιμος, ὥστε τὸ ὅλον θὰ ἦτο Σερβίλιος Τρόφιμος, ἐλλείποντος τοῦ πρώτου ἐκ τῶν τριῶν ὀνομάτων ἃ εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι, διότι φαίνεται ὁ ἀνὴρ ἦτο Ἑλλήν».

ὑπὲρ τῆς εἰκασίας ταύτης ὑπάρχουσι πολλοὶ ἰσχυρισμοί. Πρῶτος π. χ. εἶνε ὁ ἐξαγόμενος ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ φαινομένου σήμερον παραλίου ἐδάφους τοῦ Φοίνικος, ὅπερ φανερύεται λίαν χθαμαλὸν καὶ περιβρεχόμενον μέχρι τινος σημείου ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Καὶ πράγματι τὸ ἐδάφος εἶνε τοσοῦτον χθαμαλὸν ὥστε φαίνεται παθὸν ὕφους τινος εἰς ἐποχὴν ἄγνωστον καὶ δι' ἄγνωστον αἰτίαν. Ὡστε ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος δὲ στερεῖται βάσεως. Δεύτερον ἐπειδὴ εἰς ὀλίγων βημάτων ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀπόστασιν εὐρέθησαν πολλὰ ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα οἷον ἐκτὸς τοῦ ψηφιδωτοῦ, διάφοροι κίονες, τάφοι, ὡς παρὰ τὸ ψηφιδωτὸν λουτήρ, ἡ ἐλαιοτριβεῖον κατ' ἄλλους, τεκμαίρεται ὅτι ἡ πόλις ἐπεξετείνετο πέραν τοῦ σημερινοῦ αἰγιαλοῦ, διότι πῶς δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τοσαῦτα καὶ τοιαῦτά κτίρια ἔκειντο τοσοῦτον ἐγγὺς τῆς θαλάσσης, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐκ τῶν γενομένων ἐσχάτως ἀνασκαφῶν ἐξάγεται ὅτι ὅσῳ πρὸς τὴν θάλασσαν προβαίνουνσιν αὗται τοσοῦτον πλειότερα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα εὐρίσκονται; Ὡστε καὶ ὁ δεύτερος οὗτος ἰσχυρισμὸς φαίνεται λογικὸς καὶ βάσιμος.

Διστάζω νὰ παραδεχθῶ ἐξ ὀλοκλήρου ἑκατέραν τῶν εἰκασιῶν διότι τὸ ζήτημα τότε μόνον θέλει διευκρινισθῇ ὅταν διὰ δυτῶν καὶ μηχανῆς ἐπιτηδεΐας ἀνελκυθῶσιν ἐκ τοῦ πυθμένος καὶ ἄλλα φαινόμενα ἔχνη ἀρχαίων ἐρείπειων, ἡ ὅταν τουλάχιστον σαφηνισθῶσι καλλίτερον τὰ ἐν τῷ πυθμένι τοῦ λιμένος τούτου παρατηρούμενα ἐρείπια, ἅτινα κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν δυτῶν, εἶνε δυσδιάκριτα ἕνεκα τῶν ἐπ' αὐτῶν ὀστράκων καὶ θαλασσίων φυτῶν, ἅτινα περικαλύπτουσιν αὐτά (1).

(1) Ἡ παλαιότης ἀφ' ἐνὸς τῆς ἐπὶ τοῦ φοίνικος ἀρχαίας πόλεως, ὁ πλοῦτος ἀφ' ἑτέρου αὐτῆς διαφημισθεὶς ὑπὸ τε τοῦ Ὁμήρου λαλοῦντος περὶ τῆς ἀγαθῆς καὶ εὐδαίμονος νήσου καὶ τῶν δύο αὐτῆς πόλεων, ἐξ ὧν μία ἀναμφιβόλως ἦτο καὶ ἡ ἐν Ποσειδείοις καὶ Φοίνικι κειμένη, ὡς προαπέδειξα, νομίζω, πείθουσιν πάντα ὅτι ἐὰν γίνωσι ἀνασκαφαὶ μὲν τελειότεραι ἐν Φοίνικι καὶ Ποσειδείοις, καταδύσεις δὲ

Ποίας ἐποχῆς εἰσιν ἀκριβῶς οἱ πίθοι καὶ οἱ λάγνηοι οἱ ἀνελ-
σθέντες ἐκ τῆς θαλάσσης δυσεύρετον, διότι ἡ ἐν τῇ θαλάσσῃ
αὐτῶν τὰ περιέβαλε δι' ὀστράκων καὶ φυκῶν ἀποκρυ-
άντων τὰ χρώματά των. Τὸ σχῆμά των ὁμῶς φαίνεται
ρχαῖον καὶ κομψόν, καίτοι ἀνευ βάσεως καὶ ἀπολήγον κωνικῶς.

Ἄξιον ἐπ' ἴσης σημειώσεως εἶνε ἡ ποικιλία τῶν σχημάτων
ὧν παρὰ τὸ ψηφιδωτὸν καὶ ἐν τοῖς ἐγγύς κειμένοις τάφοις
οὐ Γ α λ ι σ σ ᾶ ἀγγείων. Ἐκ τῶν 30 — 40 εὐρεθέντων ἐκεῖ
ὅδὲν ὁμοιάζει ἐτέρῳ τινι εἴτε κατὰ τὸ σχῆμα εἴτε κατὰ τὸ
χρῶμα· τινὰ μάλιστα εἰν' ἐκ τῶν κομψοτέρων ἑλληνικῶν ἀγ-
γείων, ἃ εἶδον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μουσεῖῳ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀνεκα-
λύφθησαν πρὸς τούτοις ἀγγεῖα διατηροῦντα ἔτι ὕλην τινα με-
μιγμένην χρώματι, ὅπερ εἰκάζεται ὅτι εἶνε τέφρα καέντων πτω-
μάτων. Αἱ ἐν τοῖς δακρυδόχοις ἀγγείοις εἰκόνες εἶνε ἀρχοῦντως
ζωηραὶ, διατηρουμένων καλῶς τῶν χρωματισμῶν. Ἀνεκα-
λύφθησαν προσέτι σιδηροῖ δακτύλιοι δύο καὶ παιδικὰ τινὰ ἀ-
θύρματα, οἷον μικροσκοπικὰ ἀγγεῖα ἐκ κρυστάλλου οὐχὶ διαυ-
γοῦς ὥς καὶ δύο—τρία πήλινα πτηνὰ καὶ λυχναίαι, προσέτι
δὲ καὶ σιδηροῖ ἥλοι καὶ συντρίμματα ἄλλων ἀρχαιολογικῶν
ἀντικειμένων (1).

καὶ παρατηρήσεις εἰς τὸν λιμένα Φοίνικος, καὶ πλεῖστα ἀρχαιολογικὰ
κειμήλια θὰ εὐρεθῶσι καὶ θὰ σαφηνισθῇ τὸ ζήτημα τῆς ἐκτάσεως τῆς
ἐκεῖ κειμένης πόλεως, ἥτις, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῶν ἐκεῖ ἀνακαλυφθέντων
τάφων, ἀναγλύφων καὶ τοῦ βουστροφηδὸν γεγραμμένου ἐπιγράμματος,
ὡς ἀρχαιοτάτη, ἴσως κρύπτει πολύτιμα κειμήλια τῆς ἀρχαιοτάτης
ἐποχῆς.

(1) Πρὸς τὸν φιλαρχαῖον καὶ λόγιον κύριον ὅστις μοὶ ἐνεπιστεύθη
τὴν ἐξέτασιν καὶ περιγραφὴν τῶν κειμηλίων τούτων, ἃ διατρεῖ οὐχὶ
ἐπὶ σκοπῷ, ὡς μοὶ ὡμολόγησεν μεταφορᾶς αὐτῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν,
ἀλλὰ μελέτης ἰδίας, δαπανήσας οὐ μικρὸν ποσὸν πρὸς ἀπόκτησιν τού-
των, ἀπονέμω τὰς εὐχαρστίας μου ἐπὶ τῇ καλωσύνῃ ἣν ἔσχεν ἐπι-

Ἐπ' ἴσης ἄξιοι σημειώσεώς εἰσιν οἱ παρὰ τὸν Φοῖνικα καὶ πρὸς τὸν Γαλισσαῖν εὑρεθέντες τάφοι οἵτινες εἶνε πάντες ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς καὶ ἰδίως τοῦ Β'.—Δ'. αἰῶνος Μ. Χ. κατὰ τὴν γνώμην τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἀρχαιολογίας Κ. Ἀθ. Ρουσοπούλου(1).

Ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ ἐν Φοίνικι καὶ Ποσειδεῖοις ἀρχαία πόλις ἦτο οὐ μικρὰς ἐκτάσεως ἀλλὰ καὶ πολλοῦ λόγου ἀξία· καθ' ὅσον τὰ ἔχνη αὐτῆς διεσώθησαν ἀρχόμενα ἀπὸ τῶν Ποσειδείων, (τῆς σημερινῆς ἐξοχῆς Ποσειδωνίας) καὶ λήγοντα πέραν τοῦ Φοίνικος πρὸς βορρᾶν, ἤτοι πρὸς τὸν Γαλισσαῖν, καὶ πρὸς τὴν θέσιν Ὑδραγωγεῖον (Ὑδραγωγεῖον) ἔνθα κατέληγε τὸ μέγα ὕδραγωγεῖον τοῦ μέρους τούτου τῆς νήσου.

Ἐπισημειῶν δὲ καὶ ὅσα ἄλλοτε ἀνεκαλύφθησαν ἐν Ποσειδεῖοις καὶ Φοίνικι ἦτοι τὰ λείψανα προκυμαίας, τὸ δῶριον κιονόκρανον, τὰ κιονοειδῆ βάθρα, τὸν κυλινδροειδῆ βωμόν, τὰ ἀνάγλυφα, τὰς ἀλαβαστρίνους πυξίδας (2) εἰκάζω ὅτι ἡ ἐκεῖ χειμένη ἄλλοτε πόλις ἦτο παλαιάτατα μᾶλλον ἐκτεταμένη καὶ πολυάνθρωπος, ἀλλὰ ταχύτερον ἀπώλετο, ἐνοχλουμένη ἀδιαλείπτως μετὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ὑπὸ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν· διότι κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν κεντρικὴ τῆς νήσου πόλις φαίνεται ἡ Σύρος, ἐν ᾗ εὑρέθησαν τὰ ψηφίσματα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων καὶ πάντα ἐκεῖνα τὰ ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα ὅσα ἐξέθηκα ἀνωτέρω καὶ τὰ ὅποια ἐκδηλοῦσι τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συγκέντρωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου, τῶν ἀρχῶν, καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Συρίων.

δεῖξας μοι αὐτὰ αὐθρημύτω. — Ἐάν, μέχρις οὗ ἐκτυπωθῇ ἡ βίβλος αὕτη, ἀνακαλυφθῶσι καὶ ἄλλα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα θέλω περιγράψει αὐτὰ ἐν τέλει δι' ἰδίου κεφαλαίου.

(1) Καὶ οἱ τάφοι οὗτοι ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρ. Challet· τούτους ἐπεσκέφθη ἐπ' ἐσχάτων καὶ ὁ Κύρ. Ρουσόπουλος κατατάξας αὐτοὺς εἰς τὸν Β'.—Δ'. αἰῶνα Μ. Χ. καθ' ὃ μοι γράφει ἐν τῇ περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ τοῦ Φοίνικος ἐπιστολῇ αὐτοῦ.

(2) Ἴδε Κεφ. ΣΤ'. σελ. 88—90 τῆς παρουσίας ἱστορίας.

Ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἐξηγήσω ταῦτα πλατύτερον ἐν τοῖς κατόπιν ἐπισημειῶ ἐνταῦθα ὀλίγιστα, πρὶν ἰδωμεν τὰ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν.

Παρὰ τὸ ὅρος Νῆτες καὶ πλησίον τῆς λεγομένης Ἀμπέλας ὑπάρχει σπήλαιον ἀγνώστου ἐσωτερικῆς περιφερείας καὶ ἀρκούντως ἀξιοθέατον. Τὸ σπήλαιον τοῦτο, καλούμενον Ῥόζου σπηλιὰ εἶνε πλήρες σταλακτιτῶν κρυσταλλοειδῶν. Κατὰ τὰς παραδόσεις τὸ σπήλαιον τοῦτο ἔχει διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν· πιθανῶς δὲ ἐχρησίμευσε πρὸς τινα σκοπὸν παρ' ἀρχαίοις, καθ' ὅσον παρουσιάζει ἔχνη τινῶν οἰονεὶ ἐρείπιων ἀρχαίας ἐποχῆς. Ταῦτα σημεῖω συντόμως ἐνταῦθα ἐπιφυλασσόμενος νὰ παραθέσω ἀλλαχοῦ ἀκριβεστέρας πληροφορίας περὶ τοῦ περιέργου τούτου σπηλαίου, περιελθόντος ἐσχάτως εἰς τὴν κυριότητά μου διὰ τῆς καλωσύνης τοῦ πρώην ἰδιοκτήτου αὐτοῦ καὶ πελάτου μου. Ἐμνημόνευσα δὲ καὶ τούτου ἐνταῦθα πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐρείπιοις, καθ' ὅσον κατὰ παράδοσιν παλαιάν, ἐν αὐτῷ εὐρίσκοντο ἄλλοτε καὶ ἔξωθεν αὐτοῦ προφανῆ ἐρείπια ἀρχαίου κτιρίου, ἀλλ' ἀγνώστου ἐποχῆς καὶ τέχνης.

Ὅλίγιστα ὑπολείπονται ἐνταῦθα πρὸς περιγραφὴν τῶν ἀρχαίων ὑδραγωγείων τῆς νήσου.

Ἐκτὸς τῶν ἐν Ὑδραγῶ ἔχνων, ἐξ ὧν καὶ ἡ τοποθεσία αὕτη ἐκ παλαιᾶς ἐποχῆς διετήρησε τὸ ὄνομα τοῦτο, οἱ ἐπισκεφθέντες ἄλλοτε τὴν νῆσον περιηγηταὶ παρετήρησαν καὶ ἀλλαχοῦ ἐρείπια ἀρχαίων ὑδραγωγείων, ἰδίως δὲ παρὰ τὸ λεγόμενον Γύρι.

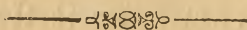
Ὁ Tournefort σημειοῖ περὶ τούτου τὰ ἑξῆς. « . . . Le principale fontaine de l' île est fort ancienne et coule tout au fond d' une vallée assez près de la ville ; les gens du pays croient, je ne sais par quelle tradition qu' on venaient autrefois s' y purifier avant que d' aller à Delos ; on nous avertit trop tard qu' il y avait une inscription à cette fontaine ; il fallut profiter du vent sans pouvoir l' aller examiner » (1).

(1) Tournefort Relation etc. Lettre VIII.

Πράγματι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη τοῦ ὑδραγωγείου ἤθελε εἶσθαι λίαν χρήσιμος ὅπως ἐξευρεθῇ ἡ ἐποχὴ τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τοποθεσίαις Π α ν α λ ι ᾱ καὶ Λ η ν ι κ ὸ (Ἑλληνικόν) ὑπάρχουσιν ἔχνη ἀρχαίου ὑδραγωγείου, μάλιστα ὑπάρχει ἐκεῖ που καὶ ἐρείπιον ἄξιον σημειώσεως.

Παρά δὲ τὸν Ξ η ρ ὀ κ α μ π ο ν καὶ ἰδίως παρὰ τὰ Καταλύμματα ὑπάρχει ἡ ἄκρα μεγάλου ὑδραγωγείου φέρουσα ἀποτύπωμά τι κεφαλῆς λέοντος, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ὁποίου εἰκάζεται ὅτι ἔρρεε τὸ ὕδωρ. Καὶ ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Ψ' α ρ ρ ι α ν ὦ ν ἀνεκαλύφθη ἐσχάτως σωλὴν ἀρχαίου ὑδραγωγείου, πωληθεὶς ὡς ὕλη μετὰλλου, πρὶν προφθάσω καὶ ἰδῶ ἢ ἀγοράσω αὐτὸν ὅπως καταθέσω εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Γυμνασίου. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τῆς νήσου εὐρίσκονται ἔχνη ἀρχαίων ὑδραγωγείων, ἀλλὰ τοσοῦτον κατεστραμμένων ὥστε οὐ μόνον περιγραφὴν λεπτομερεστέραν δὲν δύναμαι νὰ παραθέσω ἀλλὰ καὶ δύσκολον νομίζω τὴν ὀριστικὴν διαγραφὴν τῆς πορείας καὶ διακλαδώσεως αὐτῶν καθ' ὅλην τὴν νῆσον, ἥτις, καθ' ἃ ἐρρέθη, δὲν ἦτο τοσοῦτον γυμνὴ ἄλλοτε, ἀλλὰ καὶ φυτείας καὶ ὕδατα πλείονα εἶχε καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἦτο νῆσος, ἥς οἱ κάτοικοι πράγματι ἀπῆλαυον τῆς εὐημερίας ἐκείνης, ἣν διέσωσαν αἱ παραδόσεις. Εἰς αὐτὴν δὲ ταύτην τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων, τὴν εὐφορίαν καὶ γεωγραφικὴν θέσιν αὐτῆς καὶ τὴν φορὰν τῶν περιστάσεων θέλει ἀποδοθῇ ἐλλόγως ἢ ἐπελθοῦσα βαθμιαίως πτώσις καὶ ἀπογύμνωσις αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΒ'.

Τὸ ἐν Φοίνικι ψηφιδωτόν.

Ἡ τέως γυμνὴ παραλία τοῦ Φ ο ι ν ι κ ο ς ἥς τὴν ἐρημίαν διετάρασεν ὁ ῥόθος τῶν κυμάτων, οἶονεὶ ἀκHORÉCτως ἀσπαζο-

μένων τὴν γυμνὴν ἀκτὴν, προσέλαβεν ἀπὸ τινος χρόνου ἄλλην ἀξίαν, ἀρχαιολογικὴν. Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν γραφικωτάτην ἐκείνην ἐξοχὴν, ἥτις ἄλλοτε ὑπῆρξε πόλις πολυθόρυβος, ἔχουσιν ἤδη ἀντικείμενον εὐχαρίστου τινος ἐνασχολήσεως. Σήμερον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς αὐτῆς δὲν βλέπει τις μόνον ἀλιεῖς ἀπλοῦντας τὰ δί-
κτυα αὐτῶν ἢ κυνηγοὺς διερχομένους καθ' ὠρισμένας τοῦ ἔτους ὥρας, ἀλλὰ πολλοὺς φιλοπεριέργους, φιλίστορας καὶ φιλαρχαί-
ους λαμβάνοντας ἀφορμὴν ὅπως φιλοσοφήσωσιν ἐπὶ τοῦ χρόνου, ὅστις ἀφ' οὗ σαρώσῃ γενεὰς ἐπὶ γενεῶν ἀφίνει νὰ διολισθήσῃσι διὰ τοῦ σαρώθρου του συντρίμματά τινα τοῦ παρελθόντος, οἶονεὶ μνημεῖα τῆς ζωῆς κοινωνίας πρὸ αἰώνων ἐκλειψάσης.

Ὁ Φοίνιξ λοιπὸν σήμερον δὲν παρέχει εἰς οὐδένα ἐνδοιασμὸν ὅτι ἐνέκλειεν ἄλλοτε πόλιν οὐ μικροῦ λόγου ἀξίαν, ἥς τὰ ἐρείπια εἴτε ὑπὸ τὴν γῆν ὄντα, εἴτε ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης δύνανται νὰ γίνωσι καταφανῆ, ὡς ἄλλοι Λάζαροι ἐγειρόμενοι δια τῆς φωνῆς τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ πτύου.

Πρὸ εἰκοσαετίας περίπου καλλιεργουμένου ἐκεῖ ἀγροῦ τινος ἀνεκαλύφθησάν τινα συντρίμματα κιόνων καὶ τινα νομίσματα· ἕκτοτε διετηρήθη παρὰ τοῖς ἐκεῖ χωρικοῖς ἡ ἀνάμνησις τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐρειπίων καὶ ὑπεδεικνύετο ἡ ἐνδεχομένη ἀνα-
κάλυψις καὶ ἄλλων. Ἄλλ' οὐδεὶς μέχρι τῆς χθὲς ἀνελάμβανεν τὴν περαιτέρω ἀνασκαφὴν, πολλῶν χίμαιραν νομιζόντων τὴν ἐκεῖ ὑπαρξιν ἐρειπίων ἀρχαίων.

Πολλάκις ὀρμώμενος ἐκ τῶν ἐνδείξεων καὶ τῶν περιγραφῶν τῶν κατὰ τὸ 1862 εὑρεθέντων ἐκεῖ ἰχνῶν ἐρειπίων ἐξέφρασα εἰς πολλοὺς τὰς περὶ ὑπάρξεως ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων ἐν Φοίνικι εἰκασίας μου· ἀλλ' ἡ ἐκ τῶν λοιπῶν ἀσχολιῶν μου καὶ τοῦ δαπανηροῦ τῶν ἀνασκαφῶν ἐπελθοῦσα βραδύτης δὲν ἀπέβη ἐπιζημία διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, καθ' ὅσον ἀνὴρ ἀλλοδαπὸς μὲν ἀλλὰ φιλέλλην καὶ φιλαρχαῖος ἐπεχεί-
ρισεν ἐν σπουδῇ ἀνασκαφᾶς, ἐξ ὧν προῦκυψεν ἡ ἀνακάλυψις

δλοκλήρου ψηφιδωτοῦ ἢ μωσαϊκοῦ, πολλῶν τάφων, μιᾶς πολυτίμου ἐπιγραφῆς καὶ ἄλλων κειμηλίων τῆς ἀρχαιότητος.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐγένοντο περὶ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 1873· ὁ δὲ ἐπιχειρίσας τὰς ἀνασκαφὰς Κύριος Challet πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Σύρῳ ἔσχε τὴν καλωσύνην, μόλις ἰδὼν ἀποκαλυπτόμενον τὸ ψηφιδωτὸν νὰ με εἰδοποιήσῃ περὶ αὐτοῦ, γνωρίζων ἐκ τῶν προτέρων πόσον ἡ ἀνακάλυψις ἀρχαίων ἐν Φοίνικι κειμηλίων ἤθελεν εἶσθαι πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης.

Τὸ ψηφιδωτὸν ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ ὀλίγῳ βήματι ἀπὸ τὴν ἀκτὴν ἀπέχοντι ἀγρῷ τοῦ χωρικοῦ Μάη καὶ ἐγγὺς τῶν ἐξοχικῶν οἰκιῶν Σαχτούρη καὶ Δαλεζίου.

Πρὶν προβῶ εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ προσημειῶ ὅτι ἐκ πρώτης ὀψεως τὸ ψηφιδωτὸν τοῦτο δὲν φαίνεται ἀξιό· νὰ καταχθῇ εἰς τὰ πολύτιμα καὶ ἀξιόλογα κατὰ τὴν τέχνην μωσαϊκά· εἶνε ὁμῶς οὐχ ἥττον πολύτιμον κατὰ τοῦτο μόνον ὅτι χρησιμεύει ὡς παρέχον ἐνδείξεις νέας πρὸς ὑποστήριξιν ἱστορικῶν πληροφοριῶν καὶ ὡς ὃν ἐν ἐκ τῶν ὀλίγων μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντων μωσαϊκῶν τοιαύτης τέχνης καὶ ἐποχῆς (1).

(1) Ὁ Κύρ Challet ἐδημοσίευσε τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν ἐν τῇ ἐφημερίδι Π α ν ὀ π η (ἀριθ. 140) ἣν, ὡς σχετικὴν πρὸς τὰ περὶ ψηφιδωτοῦ τοῦ Φοίνικος καὶ ὡς ἐκτιθεμένην τὰ τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ, παρατίθημι ἐνταῦθα.

Κύριε Συντάκτα.

« Διὰ τῆς ἀξιοτίμου ὑμῶν ἐφημερίδος ἐδημοσιεύσατε γραμμὰς τινὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν πρὸ τινων ἡμερῶν γενομένην ἀρχαιολογικὴν ἀνακάλυψιν λαβοῦσαν χώραν ἔνεκα τῶν ἀνασκαφῶν τὰς ὁποίας ἤρχισα εἰς τὸ μικρὸν χωρίον «Φοῖνιξ» καὶ τὰ περίξ αὐτοῦ.

Εὐελπίζομαι ὅτι θέλετε μοι ἐπιτρέψαι νὰ συμπληρώσω τὰς ἡμετέρας πληροφορίας διὰ τινων λεπτομερειῶν αἵτινες θέλουσιν ἀποδώσει εἰς ἕκαστον τὸ ἀληθὲς μέρος ὑπερ ἡδυνήθη νὰ λάβῃ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ εἰρημένα ἀρχαιολογικὰ ἔργα.

Τὸ ἀνακαλυφθὲν ψηφιδωτὸν εἶνε μήκους ὀκτὼ μέτρων, πλάτους δὲ 6, 30 μ. Πιθανῶς τὸ μωσαϊκὸν ἔδαφος κατὰ τι ἀκόμῃ ἐπεξετείνετο, ἀλλ' αἱ περαιτέρω προχωρήσασαι ἀνασκαφαὶ εὖρον ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐρείπιον τοίχου, ἀφ' ἑτέρου δὲ χοῦν· ὥστε τὸ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς μόνον ἀναφανέν ψηφιδωτὸν εἶνε τοσούτου μήκους καὶ πλάτους.

Γενικώτερον δὲ διαιρεῖται τὸ ψηφιδωτὸν εἰς τρία τετράγωνα, περιζωννύμενον ὑπὸ δύο ταινιῶν, ὧν ἡ πρώτη συντίθεται ἐκ λευκῶν ψήφων, ἡ δὲ, ἡ καὶ πλατυτέρα, περικοσμεῖται ὑπὸ φύλλων τριχρόων κατὰ σειρὰν καὶ ἀντιθέτως κειμένων κρατουμένων δὲ ὑπὸ μελανῶν κλωνίων.

Δὲν μετέβην εἰς τὸν ἀφοίνικα ὅπως ὑπαινίττεται τὸ ἄρθρον ὑμῶν ἵνα καθάρίσω ἐκ τῶν χωμάτων ἐν *Μωσαϊκόν* εὗρεθὲν ὑπὸ τὴν ἀξίνην ἐνὸς χωρικοῦ, ἀλλ' ὠθούμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ν' ἀνακαλύψω τὴν τοποθεσίαν καὶ ν' ἀναγνωρίσω τὰς διευθύνσεις ἐνὸς μνημείου, τοῦ ὁποίου τὴν ὑπαρξίν εἰς τὸν εἰρημένον τόπον μοι ὑπεδὲ κλυοὺν ἄπειρα λείψανα στηλῶν καὶ μαρμάρων.

Πρὸ δύο περίπου ἐτῶν εἶχον συλλάβει τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον Μάιον ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ ὀδηγήσω εἰς τὸ μέρος, ὅπερ ἡρέθισε τὴν περιέργειάν μου, δύο ἐπιστήμονας τὸν Κύριον Βοορνῶφ, τὸν ἔξοχον Διευθ. τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς ἐν Ἀθήναις, καὶ ἕνα τῶν ὑμετέρων συμπολιτῶν, τὸν πεπαιδευμένον Κύριον Στυλιανὸν Κασιμάτην. Ἡ γνώμη αὐτῶν ἐπεβεβαίωσε τὴν ἰδικήν μου, ἀπεφάσισα ὅθεν νὰ ἐνεργήσω ἀνακαλύψεις ἅμα αἱ ἀσχολίαι μου ἤθελον μοι τὸ ἐπιτρέψει· ἀναμφιβόλως, Κύριε, ἐνταῦθα αἱ ὑμέτεραι πληροφορίες πλησιάζουσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἡρώτουν τοὺς χωρικοὺς καὶ ὅτι εἰς ἐξ αὐτῶν μοι ἐδήλωσεν ὅτι εὔρε μεταξὺ ἄλλων λειψάνων μερικὰ ἀντικείμενα ἅτινα σύμφωνα μὲ τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ μοι ἐφάνησαν ἔχοντα ὁμοιότητα πρὸς ἐν *Μωσαϊκόν*· ὀλιγίστη σπουδαιότης, κατὰ καιρὸν, ἐδόθη ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καὶ ἡγοεῖτο μάλιστα ἡ τοποθεσία τοῦ εἰρημένου *Μωσαϊκοῦ*, ἥρχισα λοιπὸν τὰς ἐρεύνας μου ἀγαθῇ τύχῃ· ὁ εἰρημένος χωρικός, ἐργαζόμενος δι' ἐξόδων μου ἐγνώριζε τόσον

Ἐκ τῶν τριῶν τετραγώνων τὰ δύο ἐν τοῖς ἄκροις εἰσὶ τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, τὸ δὲ μεσαῖον, ἐπιμηκέστερον ὄν, εἶνε σχεδὸν τοῦ ἡμίσεως πλάτους τῶν δύο παραπλευρώως κειμένων.

Τὸ ἐν τετράπλευρον διακρινόμενον τοῦ ἑτέρου διὰ μελανῶν γραμμῶν περιέχει 12 κύκλους, μὴ ἐφαπτομένους, ἀλλὰ συνεχομένους δι' ἐννέα ἑτέρων μικροτέρων κύκλων, ὧν ἡ περίμετρος, ἐν ᾧ σημείῳ ἐφάπτονται, φαίνεται συνεχομένη μετὰ τῆς κυκλικῆς γραμμῆς τοῦ μείζονος κύκλου, οὕτω δὲ οἱ δώδεκα μεγαλείτεροι κύκλοι ἀνταποκρίνονται καὶ συνεχονται διὰ τῶν μικροτέρων ἀποτελοῦντες κυκλικὸν ὀφιοειδὲς σχῆμα, ὃπερ ἂν ἐξετελεῖτο τοσοῦτον τεχνικῶς ὅσον καλλαισθητικῶς συνελή-

ὀλίγον τὸν σκοπὸν τῶν ἀνασκαφῶν μου ὥστε μείνας μόνος ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἄνευ ἐπιβλέψεως καὶ εὐρίσκων ἐκ νέου τὸ *Μωσαϊκὸν* τὸ κατέστρεφεν ἐκ διαλειμμάτων μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἐπανελθὼν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐργασίας, ἔδωσα νὰ ἐννοήσῃ τόσον εἰς τὸν εἰρημένον χωρικόν, ὅσον καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἐργάτας, τὴν σπουδαιότητα τῶν τεμαχίων τούτων τὰ ὅποια κατέστρεφον.

Τὰ ἔργα μου πρὸς στιγμὴν διακοπέντα ἔχουσιν ὅπως βλέπετε, σκοπὸν πολὺ γενικώτερον καὶ ὑψηλότερον· πρόκειται νὰ σπουδάσῃ τις τὸ παρελθὸν τοσοῦτον ἔνδοξον τῆς ὡραίας ὑμῶν χώρας ὅχι μόνον ἀπὸ ἔρωτα τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ἀλλ' ἐπίσης, διότι ἔχω τὴν ἐνδόμυχον πεποίθησιν ὅτι δύναται νὰ ἀναγνώσῃ τις τὸ μέλλον ἐνὸς τόπου ἐντὸς τοῦ παρελθόντος.

Τὸ ἔργον τῆς τέχνης τὸ ὁποῖον ἀνεκάλυψα κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς νήσου ὑμῶν πρέπει νὰ μένῃ ὡς μνημεῖον τῆς μεγάλης προόδου, ἥτις ὑπῆρχεν ἐνταῦθα πρὸ αἰώνων καὶ θὰ μοὶ εἶναι πάντοτε εὐχάριστον νὰ ὑποδεικνύω ὁσάκις αἱ δυνάμεις μου μοὶ τὸ ἐπιτρέπουσι.

Δέξασθε, Κύριε Συντάκτα, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαίρετου ὑπολήψεώς μου.

Ὁ Πρόξενος τῆς Γαλλίας

C. CHALLET.

φθῆ καὶ ἐσχεδιάσθη, ἤθελε προσφέρει μείζονα εὐχάριστον θέαν καὶ ἤθελεν εἶσθαι κάλλιστον ὑπὸ γραφικὴν ἔποψιν.

Οἱ ἐν τῷ πρώτῳ τετραπλεύρῳ δώδεκα οὗτοι κύκλοι καὶ οἱ ἐννέα μικρότεροι δὲν κοσμοῦνται ὑπὸ ἰδίων κοσμημάτων, ἀλλὰ διὰ τῶν ποικίλων ἐν αὐτοῖς σχημάτων ἀποτελοῦσι συνδυασμὸν τινα καλαισθησίας οὐχὶ κοινῆς. Μόνον οἱ ἐννέα μικρότεροι κυκλίσκοι, ἥτοι δακτύλιοι οἱ ἐνοῦντες τοὺς μείζονας κύκλους εἶνε ὅμοιοι ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διακοσμῇ, διότι ἕκαστος τῶν δακτυλίων τούτων φέρει ἐν τῷ κέντρῳ μέλαν κέντρον, ἢ ὀφθαλμόν. Οἱ δὲ δώδεκα μείζονες κύκλοι διακοσμοῦνται ἐσωτερικῶς ὡς ἐξῆς. Οἱ μὲν τέσσαρες ἐν τοῖς ἄκροις ἔχουσιν ἐντὸς αὐτῶν ἀγγεῖον ἀρχαίας ἐποχῆς, ὅπερ ἀντιστρόφως παρατηρούμενον φαίνεται προσεγγίζον πρὸς παράστασιν σχήματος παρεμφεροῦς πρὸς τιάραν. Οἱ δύο ἀφ' ἐνὸς κατὰ μῆκος μέρους κύκλοι ἔχουσιν ἐντὸς αὐτῶν ἀστέρα ἀποτελούμενον ἐξ ὀκτὼ ἀκτίνων ἀπομένων τοῦ κύκλου διὰ δεκαῆς γραμμῶν, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἀστήρ διὰ βυσσινοχρόων καὶ κιτρίνων χρωματιζόμενος χρωμάτων. Τὸν αὐτὸν δὲ ἀστέρα φέρει καὶ ὁ κύκλος ὁ κείμενος κατὰ πλάτος τοῦ τετραπλεύρου καὶ εἷς ἕτερος κείμενος πρὸς τὴν παράλληλον πλευράν. Τρεῖς ἕτεροι κύκλοι παριστῶσιν ἐντὸς κλῶνα μετ' ἄνθους κατὰ τὸν αὐτὸν συνδυασμὸν τῶν κυκλῶν τῶν παριστάντων ἀστέρα. Τὸ δὲ κενὸν τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν τεσσάρων κύκλων τῶν ἡνωμένων διὰ τῶν τεσσάρων μικροτέρων πληροῖ σχῆμά τι ἐκ δύο συμπεπλεγμένων τετραπλεύρων σταυροειδῶς κειμένων, διακρινομένων δὲ ἀπ' ἄλλων διὰ τοῦ χρώματος, καθ' ὅσον τὸ ἐν αὐτῶν εἶνε ἐρυθρόχρουν, τὸ δὲ κίτρινον· ἐκ δὲ τῶν ἐκ τοῦ συμπλέγματος τῶν τετραπλεύρων σχηματιζομένων ἐξωτερικῶν γωνιῶν ἀναχωροῦσι καμπύλαι γραμμαὶ ἀποτελοῦσαι σχῆμα μηνοειδές, προσεγγίζον τοὺς περίξ κύκλους. Τὸ δὲ μέρος τοῦ πρώτου τετραπλεύρου τὸ μεταξὺ τῶν κύκλων καὶ τῶν πλευρῶν τοῦ τετραπλεύρου κοσμεῖται ὑπὸ κοσμήματος ἀποτελουμένου ἐκ καμπύλων γραμ-

μῶν μνηοειδοῦς σχήματος, ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ὁποῖου ἀναχωρεῖ ἑτέρα γραμμὴ μέλαινα ἐν εἵδει κλωνίου.

Τοιοῦτο ὡς ἔγγιστα τὸ πρῶτον τετράπλευρον τοῦ ὅλου ψηφιδωτοῦ.

Τὸ δ' ἕτερον τοῦ αὐτοῦ μεγέθους τετράπλευρον, ἦτοι τὸ παραλλήλως κείμενον πρὸς τὴν ἑτέραν ἄκραν τοῦ ὅλου ψηφιδωτοῦ περιέχει ἐπ' ἴσης δώδεκα κύκλους, συνεχομένους δι' ἑννέα ἐπ' ἴσης μικροτέρων κύκλων κατὰ τὸν συνδυασμὸν τὸν ἐκτεθέντα ἐν τοῖς κύκλοις τοῦ ἑτέρου τετραπλεύρου. Ἡ ἐσωτερικὴ μόνον διακόσμησις τῶν κύκλων τοῦ τετραπλεύρου τούτου διαφέρει ὁλως τῆς τῶν ἑτέρων, καθ' ὅσον οἱ τέσσαρες ἐν τοῖς ἄκροις κύκλοις κοσμοῦνται ἐσωτερικῶς ὑπὸ ἑξ κεκλασμένων γραμμῶν παραλλήλως τεθειμένων ἴσως πρὸς παράστασιν κυμάτων, καθ' ὅτι ὡς κόσμημα ἐκ γραμμῶν ἀπλῶν εἶνε ἥκιστα λόγου καὶ τέχνης ἄξιον. Τέσσαρες δ' ἕτεροι κύκλοι περικοσμοῦνται ἐσωτερικῶς ὑπὸ κλώνων μετ' ἄνθους, ἦτοι οἱ κείμενοι ἐν τῷ τετραπλεύρῳ ἐν ἐκείνῃ τῇ θέσει, ἐν ᾗ κεῖνται οἱ τοῦ ἑτέρου τετραπλεύρου οἱ περικοσμούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀστέρος. Οἱ δὲ ὑπόλοιποι τέσσαρες κύκλοι περικοσμοῦνται ὑπὸ ἀστεροειδοῦς τινος κοσμήματος. Ἐπ' ἴσης δὲ καὶ ἐν τῷ τετραπλεύρῳ τούτῳ τὰ κενὰ τὰ σχηματιζόμενα ἐκ τῶν ἀπτομένων περιφερειῶν τῶν τεσσάρων μειζόνων καὶ τεσσάρων μικρῶν κύκλων ἢ δακτυλίων πληροῦνται ὑπὸ κοσμήματος ἀποτελουμένου ἐκ τῆς πλοκῆς ἑνὸς τετραπλεύρου καὶ ἑτέρου σταυροειδοῦς σχήματος, ἀποτελουμένου ἐκ καμπύλων γραμμῶν. Οἱ ἑννέα δὲ κυκλίσκοι ἔχουσι τὸ αὐτὸ ἐν τῷ κέντρῳ μέλαν κέντρον. Τὰ δὲ λοιπὰ κοσμήματα τῶν καμπύλων γραμμῶν καὶ κλωνίων εἶνε ὅμοια μὲ τὰ τοῦ ἑτέρου τετραπλεύρου.

Αἱ κυκλικαὶ γραμμαὶ τῶν περιφερειῶν πάντων τῶν κύκλων εἰσι τρίχροες, ἦτοι περιέχουσι γραμμὰς ἐλαφρῶς ἐρυθροῦ χρώματος, κιτρίνου καὶ λευκοῦ.

Τὸ δὲ μεσαῖον ἐπίμηκες τετράπλευρον διαιρεῖται εἰς τρία

ἄλλα τετράγωνα, ὧν τὸ κεντρικὸν εἶνε μείζον. Ἐκαστον τῶν ἐν τοῖς ἄκροις τοῦ μεσαίου τούτου τετραπλεύρου τετράπλευρον περιέχει ἐννέα μὲν κύκλους ἀκεραίους καὶ διατέμνοντας ἀλλήλους δέκα δὲ ἡμικύκλια τεμνόμενα ὑπὸ τῶν πλευρῶν τοῦ τετραπλεύρου. Ἐν τῷ κέντρῳ ἐκάστου κύκλου ὑπάρχει ἕτερος κυκλίσκος τεμνόμενος εἰς τέσσαρα ὑπὸ διαμέτρων ἐν σχήματι σταυροῦ τεμνομένων. Ἡ δὲ διὰ τῆς τομῆς ταύτης τῶν διαμέτρων ἀποτελούμενα τέσσαρα μέρη τοῦ κυκλίσκου χρωματίζονται ὑπὸ ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου χρώματος ἀντιθέτως τεθειμένου, ἥτοι ἐκάστη γωνία σχηματιζομένη ἐκ τῆς τομῆς τῶν διαμέτρων χρωματίζεται ὁμοίως ὥς καὶ ἡ ἀντιθέτως αὐτῆς σχηματιζομένη ὑπὸ τῶν αὐτῶν διαμέτρων.

Τὸ δὲ μέρος τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῆς τομῆς τῶν κύκλων κοσμεῖται ὑπὸ γραμμῶν, βυσσινοχρόων, ἐρυθρῶν, ὑσγινοειδῶν, πρασίνων καὶ κυανῶν.

Τὸ δὲ κεντρικὸν τετράγωνον τοῦ ἐπιμήκουσ τούτου τετραπλεύρου περιέχει μέγαν κύκλον, σχηματιζόμενον ἐκ γραμμῶν τῶν ἄνω χρωμάτων, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ὁποίου ἄγνωστον τί παρίστατο, καθ' ὅσον τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ψηφιδωτοῦ εἶνε τὸ μᾶλλον ἐφθαρμένον. Ὑπάρχουσι μὲν τινες κεχρωματισμένοι ψῆφοι, ἀλλὰ δύσκολον ἐξ αὐτῶν νὰ διαγνώσῃ τις παράστασιν τινα, εἴτε σχῆμα παρεμφερὲς πρὸς τὰ ἄλλα τοῦ ψηφιδωτοῦ τούτου. Ἐντὸς τοῦ κεντρικοῦ τούτου κύκλου ὑπάρχει περιφέρεια μικροτέρου κύκλου ἐκ μελανῶν ψήφων· τὰ δὲ λοιπὰ αὐτοῦ εἰσι δυσδιάγνωστα. Ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τοῦ κεντρικοῦ τούτου τετραγώνου κεῖνται ἀντιστρόφως τεθειμένα φύλλα, ἐν σχήματι καρδίας, ἀπτόμενα διὰ τῶν κλωνίων τοῦ κεντρικοῦ τούτου κύκλου.

Τοιοῦτο περίπου καὶ τὸ μεσαῖον τετράπλευρον τοῦ ψηφιδωτοῦ.

Ἐν τῷ μέρει τῷ μεταξὺ τῶν τριῶν τετραπλεύρων τοῦ ὅλου ψηφιδωτοῦ καὶ τῆς ἐκ φύλλων μεγάλης ταινίας τῆς περιζων-

νουούσης αὐτὰ ὑπάρχει κόσμημά τι ἀποτελούμενον ἐξ ἐλικοειδῶν γραμμῶν, ὑπὸ τῶν αὐτῶν χρωματιζομένων χρωμάτων, ὑφ' ὧν καὶ αἱ γραμμαὶ τῶν κύκλων.

Περίξ τοῦ ψηφιδωτοῦ ὑπάρχουσιν ἐρείπια τοίχων, οἵτινες, καθ' ἃ φαίνεται, εἶχόν ποτε καὶ αὐτοὶ ἴχνη γραφῆς καὶ χρωμάτων.

Τοιαύτη περίπου ἡ τεχνικὴ σύνθεσις τοῦ ψηφιδωτοῦ, οἷα καταδεικνύεται ἐκ τοῦ διατηρηθέντος μέρους καὶ οἷα εἰκάζεται διὰ συμπληρώσεως εἰς ἃ μέρη αὕτη φαίνεται κατορθωτὴ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν παραλλήλων μερῶν καὶ κύκλων.

Βεβαίως τὸ ψηφιδωτὸν τοῦτο δὲν εἶναι τέχνης ἀρίστης· ἐπειδὴ ὅμως ὀλίγα μέχρι τοῦδε ἀνεκαλύφθησαν ἐν Ἑλλάδι ψηφιδωτὰ θέλει καταταχθῇ καὶ τοῦτο ἐν αὐτοῖς ὡς ἄξιον τινος λόγου (1).

(1) Ἡ ψηφοθετικὴ ἢ ἡ τέχνη τοῦ ἀπεργάζεσθαι ψηφοθετήματα ἢ ἐμβλήματα διὰ ποικιλοχρῶν λίθων ἢ ψήφων θεωρεῖται ἐκ τῶν λεπτοτέρων καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν γραφικὴν, ἧς εἶνε κλάδος. Τοσοῦτον δ' ἐθεωρεῖτο δύσκολος καὶ δαπανηρὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὥστε τότε πρὸ πάντων κατεσκευάσθησαν ψηφιδωτὰ ὅταν ὁ πλοῦτος εἶχεν εἰσρεῦσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξ Ἀνατολῆς, κατόπιν δὲ εἰς Ῥώμην ὀλίγιστοι ὅμως ψηφοθετοῦν ἢ μουσειῶνται ἐγένοντο διάσημοι καὶ μόλις διασώθη τὸ ὄνομα τοῦ καλλιτέχνου Σώσου, διασήμου ὡς μουσειώτου. Καὶ ἡ ἀρχαία δὲ Ἑλλάς ἢ εἰς τοσαῦτα εἶδη τῆς καλλιτεχνίας ὁμολογουμένως διαπρέψασα ὀλίγιστα ψηφιδωτὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιδείξῃ ἀρίστης τέχνης καὶ καλαισθησίας καὶ δυνάμενα νὰ ἐρίσωσι περὶ τῶν πρωτείων μὲ τὸ ψηφιδωτὸν τῆς Τιβουρνίου ἐπαύλως τοῦ Ἀδριανοῦ, μὲ τὸ τοῦ Fauno ἐν Πομπηΐᾳ, μὲ τὸ τοῦ Καπιτωλίου, τὸ τοῦ Παινέστου καὶ τὸ τῆς Ἀλβάνου, ἅτινα εἶνε τὰ ὀνομαστότερα ψηφιδωτὰ. Πρὸς τὰ ἄριστα ψηφιδωτὰ πρέπει δικαίως νὰ καταταχθῇ καὶ τὸ ἐν Σπάρτῃ ἐσχάτως ἀνακαλυφθέν, παριστάν δὲ τὸν Δία ἐν μορφῇ ταύρου ἀρπάζοντα τὴν Εὐρώπην. Ἐπισκεφθεὶς ἐσχάτως τὸ ἐν Σπάρτῃ ἄριστον τοῦτο προϊόν τῆς ψηφοθετικῆς τέχνης, συνείδων πόσον ἀπέχει τὸ ψη-

Πρὶν εἶπω τινα περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ψηφιδωτοῦ μνημονεύω ἐνταῦθα καὶ ἄλλων τινων ἀρχαιολογικῶν χειμηλίων ἀνευρεθέντων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μέρους. Καὶ πρῶτον πρὸ εἰκοσαετίας μὲν ἀνευρέθησαν λείψανα κιόνων καὶ ἐνὸς βουκράνου, ἐξ ἐκείνων ἃ εἶχον οἱ ἀρχαῖοι ναοί· εὐρέθησαν πρὸς τούτοις τότε καὶ τμήματα μαρμάρων, ὧν τινα μέχρι τινος ὑπῆρχον καταφανῆ, καταχλωσθέντα κατόπιν καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν γῆν κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τῶν χωρικῶν.

Πρὸ δεκαετίας δ' εὐρέθησαν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος τὰ ὑπὸ τοῦ Κυρ. Γ. Παπαδοπούλου ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιθεωρήσει τοῦ 1862 περιγραφέντα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα, οἷον βάθρα τινα κιονοειδῆ καὶ ἕτερον δώριον κιονόκρανον. Ἡδὴ δὲ ἐκτὸς τοῦ ψηφιδωτοῦ ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἕτερά τινα τμήματα στηλῶν, ὀλίγον δὲ παρέχει ἀρκούντως εὐρύχωρος λουτήρ μετὰ μεγάλῃς ὀπῆς, ὃν ὑπέθεσάν τινες ὡς ἐλαιοτριβεῖον.

Περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς κατασκευῆς τοῦ ψηφιδωτοῦ τούτου ἐγὼ μὲν κατ' ἀρχὰς ἐτόλμησα νὰ εἰκάσω ὅτι εἶνε ῥωμαϊκῇ, καθ' ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν φαίνεται ἀνῆκον οὔτε εἰς λίαν μεμακρυσμένην ἐποχὴν, οὔτε εἰς λίαν μεταγενεστέραν τῆς ῥωμαϊκῆς. Εὐτυχῶς δὲ δύο διακεκριμένοι καθηγηταί, ὁ σοφὸς καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ Κύρ. Ἀθ. Ρουσόπουλος καὶ ὁ ἐπ' ἱσῆς πολυμαθὴς Διευθυντὴς τῆς

ψηφιδωτὸν ἐκεῖνο κατὰ τὴν τέχνην ἀπὸ τε τὸ ἐν Ἀθήναις καὶ τὸ ἐν Σύρῳ ψηφιδωτόν. Οὐχ ἥττον ὁμως τὸ ἐν Σύρῳ ψηφιδωτὸν ἐάν τοσοῦτον καλῶς ἐξετελείτο, ὅσον ὠραῖον ἦτο τὸ σχέδιόν του, βεβαίως ἤθελεν εἶσθαι καλλίτερον. Ἴσως ὁμως ἦτο τεχνικώτερον, μεταρρυθμισθὲν ὑπὸ μεταγενεστέρων ἐπισκευῶν ἢ παθὼν ἐκ τῆς ὑφέσεως τοῦ ἐδάφους ἐν ᾧ κεῖται, ἢ ἐκ τῶν πλημμυρησάντων ποτε ἐν αὐτῷ ὑδάτων· διότι ὅπως δῆποτε διατρεῖ ἔχνη τοσοῦτον ζωηρὰ τῆς ἀρχικῆς του συνθέσεως, ὥστε δι' ἀκτιβοῦς παρατηρήσεως συμπληροῦνται τὰ ἐφαρμένα μέρη καὶ ἀναπαρίσταται τὸ ὅλον τῆς ἀρχικῆς του τέχνης.

Γαλλικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν Κύρ. Em. Burnouf ἀνήγαγον τὸ ψηφιδωτὸν εἰς ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν (1).

(1) Ὁ Κύρ. Burnouf ἔγραψε πρὸς τὸν Κ. Challet τὴν γνώμην του περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ψηφιδωτοῦ, παρεκάλεσα δὲ τὸν Κύριον Challet νὰ μοὶ δώσῃ ἀντίγραφον τοῦ σχετικοῦ παραγράφου τῆς ἐπιστολῆς του· ὁ δὲ Κύρ. Challet λίαν φιλοφρόνως μοὶ ἐπέστειλε τὴν ζητηθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Bournouf συνοδεύσας αὐτὴν μετὰ τῆς ἐξῆς λίαν μετριόφρονος ἐπιστολῆς του.

Syra le 4 9bre 1873

Monsieur

« Vous m'avez fait l'honneur de me demander communication de l'avis émis par le savant M. Burnouf sur l'époque à laquelle peut remonter la mosaïque que j'ai récemment découverte à Phinica.

Je me fais un plaisir dans l'intérêt des utiles travaux auxquels vous avez le mérite de vous livrer sur l'histoire de votre ville natale, de mettre sous vos yeux le paragraphe de la lettre que m'écrit à ce sujet le compétent directeur de l'Ecole Française d'Athènes. Vous voudrez bien observer que M. Burnouf n'a jugé ce vestige de monument antique que par un dessin fort incomplet tracé par ma main inhabile. On ne pourrait donc pas en inférer que ce soit son opinion définitive.

Si dans mes prochaines recherches, sur plusieurs points de l'île où, d'après mes informations existaient probablement quelques monuments ou de villes d'un âge reculé, je suis assez heureux pour rencontrer des indices incontestables de leur origine, il me sera agréable de vous en faire part, trop heureux si je puis apporter une petite pierre ou monument que vous édifiez pour montrer à vos concitoyens et à tous ceux qui s'occupent d'histoire les nombreuses phases de l'existence de Syra depuis son origine.

Agréez en attendant, Monsieur, avec mes compliments la sincère assurance de ma considération distinguée.

C. CHALLET.

Ἀληθῶς, κρίνων τις οὐχὶ μεμονωμένως ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ψηφιδωτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς ἐκεῖ εὑρεθέντων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, δύναται μετὰ πολλῆς πιθανότητος ν' ἀναγάγῃ τὸ ψηφιδωτὸν εἰς ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, κυρίως δὲ εἰς τὴν μετὰ Χριστὸν, ἥτοι μέχρι τοῦ Δ'. αἰῶνος M. X.

Οἱ εἰς τοὺς ἐν τῷ κεντρικῷ τετραπλεύρῳ κυκλίσκους παρατηρούμενοι σταυροί, ὡς καὶ οἱ πληροῦντες τὰ κενὰ τὰ σχηματιζόμενα ἐκ τοῦ σταυροειδοῦς συμπλέγματος τῶν συνεχομένων διὰ τῶν δακτυλίων τεσσάρων μειζόνων κύκλων τετραπλεύρων δὲν εἶνε ἀψευδῆ τεκμήρια τῆς χριστιανικότητος, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ ἔργου, διότι τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ, ὅπερ κατέστη σύμβολον τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀποτελούμενον ἐκ τῆς ἐνώσεως δύο ἀπλῶν γραμμῶν δύναται νὰ διακριθῇ ἐν πλείστοις ἀρχαιολογικοῖς καὶ ἀρχιτεκτονικοῖς κοσμήμασι καὶ τῆς ἀρχαιοτέρας μάλιστα

Ἰδοὺ τὸ σχετικὸν μέρος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κυρίου Burnouf.

La mosaïque dont vous voulez bien me communiquer le dessin doit être belle. Elle est intéressante. La présence d' une croix entrelacée à l' angle gauche supérieur, et surtout, à l' angle inférieur, la croix posée sur le carré mystique ne laissent pas de doute sur l' origine chrétienne du monument. Les autres dessins qui doivent se trouver dans les cercles dont vous donnez plusieurs (le vase, la rose, mystique, eau la fleur) seraient très intéressants à relever exactement, pour l' histoire de la symbolique chrétienne. Cette mosaïque doit être du troisième ou peut être du second siècle, la frise de feuilles, alternées en forme de coeurs, la rapproche de celle du jardin du roi à Athènes ou de celle des thermes récemment découverts, thermes qui sont du temps d' Adrien ou de ses successeurs immédiats.— Nous ne possédons que très peu d' oeuvres chrétiennes de cette époque, en dehors des Catacombes de Rome. On en a découvert une analogue sous les ruines d' une petite église au bord de l' Ilissus.

ἐποχῆς. Ἄλλως τε ἡδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἔχει ἐνταῦθα
τινα σχέσιν πρὸς σύμβολόν τι τῶν Αἰγυπτίων, ἤτοι πρὸς σταυ-
ρὸν ἐντὸς κύκλου, ὅπερ συμβολικῶς παρίστα παρ' Αἰγυπτίοις
τὰ τέσσαρα μέρη τῆς σφαίρας ἢ καὶ ἄλλην τινα συμβολικὴν
ἐξεικόνισιν. Παρετήρησα δὲ εἰς τέσσαρα— πέντε νομίσματα
τῶν Συρίων εἰκονίζοντα τὴν Ἰσιδα, τὸ σύμβολον τοῦτο, ἤτοι
σταυρὸν ἐντὸς κύκλου, ἐν εἶδη τροχοῦ μὲ τέσσαρας ἀκτίνας (1).
Ὡστε ἡ ἀπλὴ θεὰ τοῦ σχήματος τοῦ σταυροῦ ἢ τῶν δύο τε-
μνομένων διαμέτρων τῶν κύκλων τούτων δὲν εἶνε ἀφευδὲς
τεκμήριον τῆς δι' αὐτοῦ παραστάσεως τοῦ συμβόλου τοῦ
Χριστιανισμοῦ.

Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ ἐν τοῖς κύκλοις σταυροὶ παρέχουσιν
τινας εἰκασίας περὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐὰν γίνῃ δεκτὸν
ὅτι διὰ τῶν σχημάτων τούτων ἡγνόουν παράστασιν τοῦ χρι-
στιανικοῦ συμβόλου, ὁποῖαν σχέσιν θὰ εἶχον πρὸς τὸ χριστι-
ανικὸν τοῦτο σύμβολον τὰ ἐν τοῖς ἄλλοις κύκλοις παρατηρού-
μενα ἀγγεῖα καὶ οἱ ἀστέρες; Ἄλλ' ἐὰν κρίνωμεν τὸ ψηφιδω-
τὸν ἀπλῶς καὶ μεμονωμένως ἐκ τῆς τεχνικῆς του συνθέσεως,
ἥτις πιθανῶς ἐνέχει τι Βυζαντινῆς, τίνα ἐξηγήσιν θέλομεν δώ-
σει εἰς τὴν σωρείαν τῶν συντετριμμένων κιόνων καὶ τῶν βου-
κράνων, ἅτινα ἐνδεικνύουσιν λείψανα ἀρχαίου ναοῦ;

Ὁ ἀξιότιμος Κύρ. Ρουσόπουλος τὰ μάλα ἐλλόγως ἐν ἐπι-
στολῇ του πρὸς ἐμὲ σημειοῖ ὅτι ἄνευ τεκμηρίων καλλιτέρων δὲν
δύναται νὰ ῥηθῇ τι βέβαιον καὶ ὀριστικὸν περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς
χρήσεως αὐτοῦ· τὸ ἔταξε δὲ εἰς τὸν Β'. ἢ Γ'. Μ. Χ. αἰῶνα,
ὁδηγηθεὶς ἐκ τῶν περὶ αὐτὸ λειψάνων καὶ τάφων, οἷτινες εἰσιν
ἅπαντες ῥωμαῖκοι τοῦ Β'.—Δ'. αἰῶνος (2).

(1) Περί τοῦ αἰγυπτιακοῦ τούτου συμβόλου ποιῶ λόγον ἐν τῷ κε-
φαλαίῳ Δ'. τῆς παρούσης συγγραφῆς σελ. 294.

(2) Ὁ πολυμαθὴς οὗτος καθηγητὴς εἶχε τὴν καλωσύνην τῇ πα-
ρακλήσει μου νὰ μοὶ ἐπιστείλῃ ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ ἐκφράζει τὴν γνώμην

Ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν οὐ μόνον τὸ ψηφιδωτὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ὅπως παρίσταται σήμερον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ ἀνευρεθέντα ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ καὶ τὰ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἄλλα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα, δύναται ἐλλόγως νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ μωσαϊκὸν τοῦτο ἔδαφος ὑπέστη τινὰς μεταρρυθμίσεις καὶ ἐχρησίμευσεν εἰς διαφόρους κατὰ καιροὺς χρήσεις. Τί ἄπορον ἐὰν ᾗτο μέρος κτιρίου συνεχομένου μετὰ τινος ναοῦ, ὡς ἐξάγεται ἐκ

του περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ψηφιδωτοῦ καὶ τὴν εἰκασίαν του περὶ τῆς χρησιμότητος αὐτοῦ. «Τὸ ἐν *Φοίνικι* ἢ *Φοινικίᾳ* τῆς Σύρου, μοὶ γράφει, μωσαϊκὸν ἔδαφος ἔνε μικροῦ λόγου ἄξιον καὶ τῶν συνήθως πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος εὕρισκομένων ὁσημέραι· τὸ ἔταξα εἰς τὸν Β'. ἢ Γ'. μ. Χ. αἰῶνα, οὐχὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐργασίας κρίνας, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸ λειψάνων, ὡς καὶ ἐκ τῶν αὐτόθι κειμένων ὁστράκων καὶ τῶν παρέκει ἀνασκαφέντων τάφων ὑπὸ τοῦ Κυρίου Challet, οὔτινες ἦσαν ἅπαντες, ὅσους ἐγὼ εἶδον, ῥωμαϊκοὶ τοῦ Β'.—Δ'. αἰῶνος». — Κατὰ τὰς πεποιθήσεις ἄλλων τὸ μωσαϊκὸν τοῦτο εἶνε Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἥτοι ἀνάγεται εἰς τὴν μετὰ τὸν Δ'.—Ε'. αἰῶνα Μ. Χ. ἐποχὴν. Ὁ Κύρ. Ρουσόπουλος, εἰς δὲν διεβίβασα τὴν πεποιθήσιν ταύτην μοὶ ἀπήντησεν ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ἀπὸ 31 Ὀκτωβρίου 1873 ἐπιστολῇ του ὅτι μόνον ἡ ἀνασκαφὴ δύναται νὰ δώσῃ λαβὰς εἰς εὔρεσιν τῆς ἀληθείας. Οἱ Βυζαντινοὶ, ὡς ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζετε, ἦσαν περίφημοι ψηφοθέται, καθὼς μαρτυροῦσι καὶ πλεῖστοι ναοὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ παντὸς τοῦ κόσμου, ἰδίᾳ δὲ ἡ Ἀγία Σοφία ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ὁ Ἅγιος Μάρκος ἐν Βενετίᾳ· ἐκ τῶν ἐν Ἀγίῳ Μάρκῳ τεχνιτῶν ἔμαθον τὴν τέχνην οἱ ἐν Ἰταλίᾳ καλλιτέροι· ὥστε ἀνευ τεκμηρίων καλλιτέρων οὐδὲν δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω περὶ τοῦ μωσαϊκοῦ τῆς νήσου σας ἔνε ὅμως διὰ τὴν νῆσόν σας καὶ τοιοῦτον δὲν πολλοῦ λόγου ἄξιον μνημεῖον διὰ τὴν σπάνιν ἀρχαιοτήτων ἐν αὐτῇ καὶ πρέπει νὰ φροντίζητε πάντες περὶ τῆς διασώσεως αὐτῶν».

Πράγματι δὲ, ὅπως ἔχει τὸ ἀνακαλυφθὲν ψηφιδωτὸν, οὐδὲν ὀριστικὸν περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ δύναται ἀπὸ τοῦδε νὰ ῥηθῇ, ἐὰν μὴ νέαι ἀνασκαφαὶ φέρωσιν εἰς φῶς τεκμηρίᾳ τινά, ἐξ ὧν θὰ βεβαιωθῇ τι ὀριστικώτερον περὶ αὐτοῦ.

τῶν ἐκεῖ εὐρεθέντων κιόνων καὶ τοῦ βουκράνου ; Καὶ ἂν τὸ βούκρανον καὶ τὰ λοιπὰ κιονόκρανα ἦσαν ἑλληνικοῦ ῥυθμοῦ, τίς ἄγνοεῖ ὅτι οὐ μόνον στηλαι καὶ βωμοὶ ἑλληνικῶν ναῶν ἐχρησίμευον κατόπιν, εἰσαχθείσης τῆς αἰγυπτιοἑλληνικῆς θρησκείας, εἰς λατρείαν θεῶν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληροὶ ἑλληνικοὶ ναοὶ μετεβάλλοντο εἰς ναοὺς, ἐν οἷς ἐλατρεῦοντο αἰγύπτια θεότητες ; (1)

(1) Τὴν εἰκασίαν ταύτην ἐξήνεγκα ἅμα τῇ ἀνακαλύψει τοῦ ψηφιδωτοῦ, ἀναγγέλλων τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην ἐν ἐγχωρίᾳ τινὶ ἐφημερίδι. Αἱ ἐνδείξεις ἐφ' ὧν ἐστῆριξα τὴν ἀπλὴν ταύτην εἰκασίαν ἦσαν περι-
που αἱ ἐξῆς.

Ἐν γένει μὲν ἡ καλαισθησία τῆς τέχνης καὶ τῶν χρωμάτων τοῦ μωσαϊκοῦ δὲν φέρει τὴν λεπτότητα ἐκείνην τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, τὰ δὲ χρώματα εἶν' ἐκ τῶν ζωηροτέρων, ὅπερ εἶνε τὸ forte τῶν ἀνατολικῶν ναῶν καὶ τῶν γειτόνων των Αἰγυπτίων. Αἱ ζωαὶ ἀντιθέσεις ἐρυθρῶν καὶ κιτρίνων χρωμάτων, ἡ ἔλλειψις τῶν ἰδίως καὶ καθαρῶς ἑλληνικῶν κοσμημάτων, τὰ κυκλικά καὶ μνηοειδῆ σχήματα καὶ ἐν γένει τὸ ὅλον ψηφιδωτὸν δὲν εἶνε λεπτοῦργημά τι καθαρῶς ἑλληνικῆς καλαισθησίας ἐν τῇ τέχνῃ. Διὰ τούτου δὲν ἐννοῶ ὅτι χεῖρες αἰγυπτίων ἢ ἀνατολιτῶν κατεσκεύασαν τὸ ψηφιδωτὸν, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτε ὁ μὲν ἀρχαῖος ἑλληνισμὸς εἶχε παρκαρᾶσαι μετὰ τῆς γνησίας ἑλληνικῆς τέχνης, οἱ δὲ ἀνατολικοὶ λαοὶ καὶ τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου εἶχον ἐπιδράσει σπουδαιότητα ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ τοσοῦτον μάλιστα ὥστε ἐπῆλθεν ἡ ἐθνολογικὴ καὶ θρησκευτικὴ συγχώνευσις τῶν δύο λαῶν, τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ, κατὰ τὴν ἐποχὴν λέγω ἐκείνην, ὅτε τὰ ἀγάλματα τῆς Δήμητρος μεταβάλλονται εἰς Ἰσιδος, οἱ ναοὶ τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς Αἰγυπτίους, οἱ Ἕλληνες καλλιτέχναι καὶ ἱερεῖς συνεκοινώνουν μετὰ τῶν Αἰγυπτίων, οὓς ἀνέδειξεν πρὸ πάντων ὁ αἰὼν τῶν Πτολεμαίων καὶ Σελευκειδῶν, ἡ ἑλληνικὴ τέχνη καὶ καλαισθησία ἐνοθεύθη, καὶ ἐπεκράτει τις σύγχυσις μετὰ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἑλληνικῆς, αἰγυπτιακῆς καὶ ῥωμαϊκῆς καλαισθησίας, μέχρις οὗ βραδύτερον ἐμορφώθη καὶ ἐσυστηματοποιήθη ἡ Βυζαντινὴ

Ἀνασκαφαὶ νεώτεραι ἴσως ἀναδείξωσι καὶ ἄλλα τεκμήρια, ἐξ ὧν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ καλλίτερον τις τῶν κυμαινομένων εἰκασιῶν περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ψηφιδωτοῦ. Διότι ὅπως ἤδη ἔχει παρέχει ἐνδείξεις πρὸς σχηματισμὸν ποικίλων εἰκασιῶν, αἵτινες στηρίζονται πάντοτε ἐπὶ τινος βάσεως.

τέχνη, ἣτις ἱκανοποίησε τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων καὶ αἱ θρησκευτικαὶ τότε περιπέτεια καὶ μεταρρυθμίσεις συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῆς τέχνης καὶ τὴν διαστρέφην τῆς καλαισθησίας. Γνωστὸν πῶς συνετελέσθη ἡ συνουσίωσις τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Αἰγυπτιακῆς θρησκείας· συνέπεια τῆς συγχωνεύσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ συγχώνευσις καὶ κατὰ τὸ ἐφικτὸν συνταύτησις τῶν συμβόλων ἢ συμβολικῶν σχημάτων τῶν ἐνωθειῶν θρησκειῶν. Οἶον, ἐν τῶν αἰγυπτιακῶν συμβόλων, ὁ σταυρὸς ἐντὸς κύκλου, ὁ διαιρῶν αὐτὸν εἰς τέσσαρα μέρη, συμβολικῶς ἐξεικονίζοντα τὰ τέσσαρα μέρη τῆς γῆς, ἐγένετο παραδεκτὸς παρὰ τοῖς ἀποδεχθεῖσι τὴν λατρείαν τῆς Ἰσιδος. Εἶδομεν δὲ τὸ σύμβολον τοῦτο, ὅπερ εἶχε κατ' ἀρχὰς ἰδίᾳ ὁ Αἰγύπτιος θεὸς Κνήφ, εἰς τινὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντων νομισμάτων τῶν Συρίων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Εἶδομεν προσέτι παραστάσεις ζώων, οἶον βοὸς εἰς τινὰ ἐπιγράμματα, πρὸ πάντων τὸ τῆς δημοποιίας τοῦ ῥωμαίου αὐτοκράτορος τὸ εὑρεθὲν ἐν τῇ ἐποχῇ Ἐπισκοπεῖον. Καὶ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μὴ γίνωσιν ἀποδεκτὰ τὰ σύμβολα ἐκεῖνα θρησκείας, ἧς αἱ θεότητες ἐλατρεύοντο τοσοῦτον δημοτελῶς ἐν τῇ Ἑλλάδι τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς; Οὕτω διεστρέφετο βαθμηδὸν ἡ καλαισθησία ἐν τῇ τέχνῃ τῶν Ἑλλήνων, ἐπιρρεασθέντων ὑπὸ τῶν ἐθνολογικῶν καὶ θρησκευτικῶν τούτων περιστάσεων. Ἀλλὰ καὶ ἐτέρωθεν καὶ δι' ἄλλην αἰτίαν διεστρέφετο αὕτη κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν. Ἰδρυθέντος τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν ἐποχῇ τοσοῦτων πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀνωμαλιῶν, οἱ πρῶτοι χριστιανοί, πρὸ πάντων δὲ οἱ τεχνίται οἱ ἐπιρρεασθέντες ὑπὸ τοῦ νέου θρησκευματος ἤρχισαν εἰκονίζοντες τὰ σύμβολα τῆς νέας ταύτης θρησκείας ἐν τοῖς ἔργοις τῆς καλλιτεχνίας. Ἀλλὰ φοβούμενοι τοὺς ἀμειλίκτους διώκτας τοῦ χριστιανισμοῦ, οἵτινες ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐξηκολούθουν ἐκτελοῦντες τοὺς φοβεροὺς ἐ-

Ὁ παρὰ τὸ ψηφιδωτὸν εὐρεθεὶς ἀρχαῖος λουτήρ ἀρκετῆς χωρητικότητος ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς σχηματισμὸν ἐτέρας εἰκασίας περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ, ὡς ἀποτελοῦντος μέρος ἰδιωτικοῦ βαλανείου· ἀλλὰ καὶ δεκτῆς γενομένης τῆς εἰκασίας ταύτης, εἰς ποῖαν ἐποχὴν ὁ ἀναχθῇ τὸ ἰδιωτικὸν βαλανεῖον; Τοῦτο βε-

κείνους διωγμοῦς, ὑπεξέφευγον τὴν καθαρὰν παράστασιν τῶν συμβόλων τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ οὕτω διέγραφον μὲν αὐτὰ ἐν τοιχογραφίαις καὶ μωσαϊκοῖς, ἀλλὰ μετὰ τρόπου ἐπιφυλακτικοῦ. Οὕτω δὲ ἐσυγχρίζετο ἐπὶ πλέον ἡ τέχνη, ἰδίως ἡ γραφικὴ, ἕως οὗ, ἐδραιωθέντος καὶ κραταιωθέντος τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀνυπόπτως ἐμορφώθη ἐν γένει ἡ βυζαντινὴ τέχνη.

Ἡδύνατό τις λοιπὸν νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ ψηφιδωτὸν τοῦτο καίασκευασθὲν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἀλλοιώσεως τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ τῆς διαστροφῆς τῆς ἑλληνικῆς καλαισθησίας ἐχρησίμευσε πρὸς τινὰ σκοπὸν θρησκευτικόν, ἥτοι ἀπετέλει μέρος κτιρίου, εἰς ὃ πιθανῶς ἐλατρεύετο θεότης τις, καὶ ἥτοι αἰγυπτία, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τε τῶν περὶ αὐτὸ λειψάνων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς καὶ τῆς καθ' ὅλην τὴν ῥωμαϊκὴν περίοδον ἐπικρατήσεως τοιαύτης τιнос λατρείας.

Εἰδικώτερον δὲ εἶχον προσάξει τὰς ἐξῆς ἐνδείξεις. Πρῶτον τὴν ἐκεῖ εὔρεσιν κιόνων καὶ ἐνὸς βουκράνου ὑποδηλούντων τὴν ἐκεῖ ποτε ὑπαρξίν ναοῦ. Καὶ ἂν δὲ τὸ βούκρανον καὶ οἱ κίονες ἦνε ἑλληνικοῦ ῥυθμοῦ, τοῦτο δὲν εἶνε τεκμήριον ὅτι κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ἑλληνικὸς ναὸς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμεύσῃ εἰς λατρείαν αἰγυπτίας θεότητος, ἀφ' οὗ, ὡς γνωρίζομεν, καὶ ἄλλοι ναοὶ μετεβλήθησαν οὕτως, ὥστε νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς λατρείαν θεοτήτων τῆς τότε ἐπικρατησάσης αἰγυπτιοελληνικῆς θρησκείας.

Δεύτερον τὰ ἐν τοῖς νομίσμασι τῶν Συρίων σύμβολα τοῦ κύκλου μετὰ σταυροῦ τὰ πλησίον τῆς θεᾶς Ἰσιδος μοι ἐφάνησαν ὅμοια πρὸς τινὰς ἐν τῷ ψηφιδωτῷ κύκλους μετὰ σταυροῦ, οὓς τινες ὑπέθεσαν ὡς παριστῶντας τὸ σύμβολον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλ' ὁ χριστιανισμὸς εἰσήχθη εἰς Σύρον βραδύτερον καὶ τοῦ Ε'. αἰῶνος, καθ' ὅσον ἡ Σύρος μετὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, ὑποκύψασα εἰς ἀλληλοδιαδόχους ἐπιδρομὰς καὶ λεηλασίας, περὶ παντὸς ἄλλου ἐφρόντιζεν ἢ περὶ ἀποδοχῆς

βαίως θά ἦτο λίαν πολυτελὲς κτίριον διὰ τὴν Σύρον τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἢ μᾶλλον διὰ τὴν ἐν Φοίνικι ἀρχαίαν πόλιν, ἣτις κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν φαίνεται ἔχουσα τὰ δευτερεῖα ὡς πρὸς τὴν ἐν Σύρῳ ἐτέραν πόλιν, ἣτις ἦτο ἡ ἐδρα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου καὶ τῶν ἐπωνύμων ἀρχόντων τῆς Σύρου.

Ἐὰν βεβαιωθῇ, ὅτι ἀπετέλει μέρος ἰδιωτικοῦ βαλανείου,

θρησκειύματος τοσοῦτον ἀπηνῶς καταδιωκομένου. Ἄλλως τε καὶ οἱ ἐν Σύρῳ χριστιανοὶ τοῦ Ε' καὶ ΣΤ' αἰῶνος βεβαίως ἦσαν καὶ εὐαριθμοὶ καὶ πένητες, ὡς θέλομεν ἐν τοῖς κατόπιν ἰδεῖ· ἐπομένως πῶς ἦτο δυνατόν κατὰ τὸν ΣΤ'. αἰῶνα νὰ ἐγείρῃσι κτίριον χριστιανικὸν ἐν παραλίᾳ τὰ μάλιστα ἐκτεθειμένη εἰς τὰς περικτικὰς ἐπιδρομάς; Διότι βεβαίως ἵνα παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἐν τῷ ψηφιδωτῷ σταυροὶ ἐτέθησαν ὡς σύμβολα τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὅτι ἐν γένει τὸ ἔργον εἶνε χριστιανικὸν πρέπει νὰ τάξωμεν αὐτὸ περὶ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ὅτε οἱ Σύριοι ἀσπασθέντες ὀριστικῶς τὸν χριστιανισμόν ἦσαν πιθανῶς εἰς θέσιν νὰ ἐγείρῃσι οἰκοδόμημα πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἀλλὰ τότε τί θὰ κάμωμεν τοὺς ἐπ' αὐτοῦ εὑρεθέντας κίονας, τὸ βούκρανον, τὰ νομίσματα, καὶ ὅσα ἄλλα πιθανῶς ἐτι κρύπτοντα παρ' αὐτῷ; Ὑπὸ τοιούτων σκέψεων ὀρμηθεὶς ἐξήνεγκα τὰς εἰκασίας ταύτας, ἐλλειπόντων μάλιστα εἰδικωτέρων τεκμηρίων περὶ τοῦ ἐναντίου.

Εἶχον δὲ πρὸς ταῦτα καὶ ἄλλας ἐνδείξεις, ὅτι δηλαδὴ ἡ κατασκευὴ τοῦ μωσαϊκοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ πολὺ μεταγενεστέρως τῆς ῥωμαϊκῆς, διότι, καθ' ἃ θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς κατόπιν, αἱ δύο παράλια πόλεις ὑπέστησαν σπουδαιότατας λεηλασίας κατὰ τὸν Ε', ΣΤ'. καὶ ἐξῆς αἰῶνας, ὅτε δὲν ἠδύναντο οἱ Σύριοι νὰ καλλωπίζωσι τὰς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀπειλουμένας παραλίους πόλεις των.

Οὐχ ἥττον ταῦτα εἶνε ἀπλὰί εἰκασίαι. Ἐως οὗ δὲν γίνωσι νέαι ἀνασκαφαὶ καὶ ἀνακλυφθῶσι καὶ ἄλλα τεκμήρια, πᾶς ἔμφρων παρατηρητῆς τοῦ ψηφιδωτοῦ τούτου θέλει ἐκφράζει μόνον εἰκασίας κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἑαυτοῦ κρίσεως. Τὸ κατ' ἐμὲ, ὠφειλον νὰ ἐξηγήσω τοὺς λόγους τῆς εἰκασίας ταύτης, δι' ἣν δὲν ἔχω νὰ δώσω πλείονας λόγους. διότι δὲν ἐξέθηκά τινα βεβαιότητα καὶ πεποίθησιν, ἀλλ' ἀπλὴν, ἀπλουστάτην εἰκασίαν.

πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἐν Φοίνικι κειμένη ἀρχαία πόλις ἦτο ἀρχοῦντως εὐρεῖα καὶ ἀξία λόγου, ἀφ' οὗ εἶχε τοιαῦτα ἰδιωτικά βαλανεῖα κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν (1).

Ἐὰν ἡ εἰκασία αὕτη ἀποδειχθῇ διὰ νέων ἀνασκαφῶν ἀληθὲς, τὸ ψηφιδωτὸν εἶνε πηγὴ νέων ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐκεῖ ἀρχαίας πόλεως καὶ τῆς ἐπὶ πολὺ διατηρήσεώς της (2).

(1) Κατὰ τὴν τελευταίαν λογοδοσίαν τοῦ Προέδρου τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρίας Κ. Φιλ. Ἰωάννου, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ Παλιγγενεσίᾳ, τὸ ἐν Ἀθήναις ἐσχάτως εὑρεθὲν ψηφιδωτὸν ῥωμαϊκοῦ βαλανείου, εἶνε τὸ μόνον ἀνακαλυφθὲν ἐν Ἑλλάδι (Φύλλον 18 Ὀκτωβ. 1873) ἐξ οὗ τεκμαίρεται ὅτι τοιαῦτα βαλανεῖα δὲν ἦσαν λίαν κοινὰ, ἀφ' οὗ μέχρι τοῦδε μόνον ἐν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ἐν Σύρῳ ἀνεκαλύφθησαν.

(2) Διότι, ἵνα τις κατασκευάσῃ ἰδιωτικὸν βαλανεῖον τοσοῦτον ἐγγὺς τῆς παραλίας καὶ πλησίον ἄλλων κτιρίων, ἃ εἰκάζονται ἐκεῖ ὑπάρχοντα ἐκ τῶν εὑρεθέντων λειψάνων, δὲν ἤθελεν ἐκλέξει ἀπόκεντρον καὶ παραλίαν πρὸς τοῦτο θέσιν· τεκμαίρεται δὲ ὅτι ἡ πόλις ἦτο εὐρεῖα καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς εὐημέρουν, ἀφ' οὗ εἰς μόνον εἶχεν ψηφιδωτὸν ἐν τῷ ἰδιωτικῷ αὐτοῦ λουτρῷ! Σκεπτόμενος δὲ τις ὅτι μόλις γενομένης ἐκεῖ ἀνασκαφῆς ἀνευρέθη τοιοῦτο βαλανεῖον, δύναται ἐλλόγως νὰ εἰκάσῃ ὅτι γεννησομένων νέων ἀνασκαφῶν ἐν τῇ παραλίῳ ταύτῃ ἐξοχῇ θὰ εὐρεθῶσι καὶ ἄλλα πολλὰ ἀρχαιολογικὰ κειμήλια· διότι δὲν δύναται τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν καὶ δηρώσεων μόνον τὸ μωσαϊκὸν τοῦτο διεσώθη, ὡς ἡ Κιβωτός. Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ὅπως εἴτε οἱ Δῆμοι Σύρου καὶ Ἐρμούπολεως εἴτε ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρία ἐπιχειρήσωσιν ἀνασκαφὰς εὐρυτέρας ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ, ἐξ ὧν ἐλπίς νὰ καταρτισθῇ ὁλόκληρον μουσεῖον τὸ ὁποῖον θὰ καλλωπίσῃ τὸ μέρος ἐκείνο ἀποδίδον καὶ ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν εἰς τὴν χαρίεσσαν ἐξοχικὴν θέσιν τοῦ Φοίνικος ὅστις πιθανῶς εἶνε ὁ κλυτὸς ἐκεῖνος λιμὴν, ἐν ᾧ καθ' Ὁμήρον προσωρμίσθησαν οἱ πολυμήχανοι πειραταί, οἵτινες, ἥρπασαν τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως Κτησιόου, καθ' ἣν στιγμὴν ἐσκιώωρτο αἱ ἀργυαί. ("Ἰδε Κεφαλ. ΣΤ'. σελ. 93—94 τῆς παρούσης συγγραφῆς).

Καὶ πρὸς ἑτέραν δὲ γνώμην ἔδωκεν ἀφορμὴν τὸ ψηφιδωτόν. Κατὰ τινὰ εἰκασίαν τοῦ μνημονευθέντος σοφοῦ καθηγητοῦ ἐνδεχόμενον διὰ μικρᾶς ἀνασκαφῆς ν' ἀποδειχθῇ καὶ ὡς μέρος οἰκήματος ῥωμαϊκοῦ, ὃ ἐκαλεῖτο *Argolinium*, ἥτοι τρικλί- νιον ἢ ἐστιατόριον. Τὰ εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας ἀγγεῖα, τὰ ἄνθη καὶ τὰ φυλλώματα τῶν ταινιῶν τοῦ ψηφιδωτοῦ παρέχου- σιν ἱκανὰς ἀφορμὰς πρὸς ὑποστήριξιν εἰκασίας τοιαύτης. Τότε δὲ θέλει ἐξηγηθῇ καὶ ἡ παρ' αὐτῷ θέσις τοῦ λουτήρος καὶ ἴσως ἀποδειχθῇ, γεννησομένων καὶ ἄλλων ἀνασκαφῶν, ὅτι ἀπε- τέλει μετὰ τοῦ λουτήρος μέρος ῥωμαϊκοῦ οἴκου τινος διαστή- μου ῥωμαίου, ἢ ἄρχοντος, ἢ ἄλλου τινος Συρίου εὐπόρου.

Αἱ ποικίλαι αὗται περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ εἰκασίαι ἔχουσι πᾶ- σαι τοὺς λόγους των· ἀλλ' οὐδὲν βέβαιον καὶ ὀριστικὸν περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ, ἐὰν διὰ νέων ἀνασκαφῶν δὲν ἀναδειχθῶσι καὶ ἄλλα πρὸς ἐπικουρίαν τεκμήρια. Τότε ἴσως συμβιβασθῶσιν αἱ ποικίλαι εἰκασίαι, ἀποδεικνυομένου ὅτι τὸ μωσαϊκὸν ἔδαφος, ὃ λουτήρ, τὰ λείψανα τῶν κιόνων, οἱ παρέχει τάφοι καὶ ὅσα ἄλλα εὐρέθησαν περὶ αὐτὸ, ἀπετέλουν μέρος τι ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ οἰκοδμήματος, ἀλλὰ παθόντος μεταρρυθμίσεις πολλὰς ἀναλόγως τῆς ἐπιδιωχθείσης χρησιμοποίησεως αὐτοῦ. Οὕτω δὲ δύνανται νὰ συμβιβασθῶσιν ὅπωςδῆποτε αἱ ποικίλαι εἰκα- σίαι καὶ νὰ ἐξευρεθῇ βαθμηδὸν ἡ ἀλήθεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΓ'.

Ἡ Σύρος ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς.

Εἶδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι ἡ νῆσος Σύρος κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, κυβερνωμένη κατὰ τὸ πολιτικὸν σύστημα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπολαύουσα ἐλευθερίας τινος ἐπιτοπίου,

μὲ ὅλην τὴν τυπικὴν αὐτονομίαν τῆς ἥτο ὑποτεταγμένη τῷ ῥωμαϊκῷ κράτει.¹ Ἀλλ' ἡ κατάστασις αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ καθ' ὅσον ἐν ἔτει 292 μ. Χ. διαμερισθέντος τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς τέσσαρα τμήματα, μετερρυθμίσθη τὸ διοικητικὸν σύστημα τῆς ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας. Αἱ ἐννεακόσαι τριάκοντα πέντε πόλεις αὐτῆς ἀπετέλεσαν ἐξήκοντα τέσσαρας ἐπαρχίας ὑποκειμένας εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλέα τῶν Ῥωμαίων. Αἱ Κυκλάδες μετὰ τῆς Ῥόδου καὶ Σάμου ἀπετέλεσαν τὴν εἰκοστὴν ἐννάτην ἐπαρχίαν, καλουμένην Ἐπαρχίαν τῶν Νήσων. Λεπτομερέστερον δὲ εἶνε γνωστὸν ὅτι τὴν Ἐπαρχίαν ταύτην ἀπετέλουν αἱ νῆσοι Ῥόδος, Κῶς, Σάμος, Χίος, Μιτυλήνη, Μέθυμνον, Πέταλος, Τένεδος, Προσελήνη, Ἄνδρος, Τήνος, Νάξος, Πάρος, Σίφνος, Μῆλος, Ἴος, Θήρα, Ἀμοργὸς καὶ Ἀστυπαλαία (1).

Ἡ Σύρος δὲν μνημονεύεται μετὰ τῶν ἀποτελεσασῶν τὴν ἐπαρχίαν ταύτην νήσων. Τίς ὁ λόγος; Ἐκ λήθης τῶν συγγραφέων, ἢ ἐξ ἀσημότητος; Μᾶλλον ἐκ λήθης, καθ' ὅσον ἐξ ἀσημότητος δὲν ἦτο δυνατόν, μνημονευομένων ἐτέρων ἀσημοτέρων καὶ μικροτέρων νήσων. Ἡ ἐπαρχία τῶν Νήσων περιελάμβανεν ἄλλας πολλὰς καὶ ἐλάσσονας νήσους, ὥστε ἡ παράλειψις τῆς Σύρου μόνον ἐκ λησμοσύνης τῶν συγγραφέων τῶν πραγματευθέντων περὶ τῆς διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους προελθοῦσα, δίδει νύξεις μόνον τῆς ἀσημότητος εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ νῆσος, μόλις καταπεσόντος τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ παραχμασάσης τῆς γείτονος Δήλου, ἣτις συνεχέντρον περὶ ἑαυτὴν ἱκανὴν πολιτικὴν ζωὴν καὶ θρησκευτικὴν κίνησιν.

Οὐχ ἥττον δὲν δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι εὐθὺς μετέπεσεν εἰς τοσαύτην ἀσημότητα ὥστε νὰ μὴ λογισθῇ ἀξία νὰ καταταχθῇ μετὰ τῶν λοιπῶν νήσων, αἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν Ἐπαρ-

(1) Παράβ. Ἱεροκλ. Γραμμ. Συνεκδ. 23. — Σαμιακὰ Σταματ. εελ. 366.

χίαν τῶν Νήσων. "Ὡστε προτιμώτερον νὰ συμπεράνωμεν μᾶλλον ὅτι ἐληθσμόνησε ν' ἀναφέρῃ αὐτὴν ὁ περὶ τῆς διοικητικῆς ταύτης διαιρέσεως γράφας συγγραφεὺς, ἢ ὅτι ἐληθσμόνησαν αὐτὴν οἱ διαιρέσαντες τὸ κράτος εἰς Ἑπαρχίας, ἀφ' οὗ εἰς τὴν Ἑπαρχίαν τῶν Νήσων κατέταξαν νήτους ἐλάσσονας κατὰ τὴν ἑκτασιν καὶ ἤττον ἀξίας λόγου κατὰ τᾶλλα.

Ἡ εἰκοστὴ ἐννάτη αὕτη ἐπαρχία τοῦ μεγάλου βασιλείου ἢ λεγομένη τῶν Νήσων εἶχεν ἴδιον ἡγεμόνα καὶ πρωτεύουσαν τὴν Ῥόδον.

Κατόπιν διαμελισθέντος ὀριστικῶς τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς δύο καὶ ἰδρυθείσης τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἐπῆλθεν νέα διοικητικὴ διαίρεσις. Ἀντὶ τῆς εἰς ἐπαρχίας διαιρέσεως ἐπῆλθεν ἤδη ἡ εἰς θέματα ἢ νομοὺς βυζαντινὴ διοικητικὴ διαίρεσις καὶ τότε αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πᾶσαι ὁμοῦ ἀπετέλεσαν ἓν θέμα. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ Πορφυρογέννητος ἐκτιθέμενος ταῦτα λέγει περὶ τῆς Σάμου «διὰ τὸ ἐπιφανεστάτην ὅμως εἶνε, μητρόπολιν αὐτὴν τοῦ θέματος τῶν πλωϊζομένων τεθήκασιν» (1).

Τὸ δὲ θέμα, οὗ ἦτο ἡ Σάμος μητρόπολις, ἀπετέλει τὸ δέκατον ἑκτον θέμα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας (2).

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς εἰς θέματα διαιρέσεως, ὑπῆρχε καὶ ἄλλη τις διαίρεσις εἰς τοὺς ῥυμὰς ἢ ἐπαρχίας, αἵτινες ἦσαν ὑποδιαίρεσις τῶν θεμάτων. Ἀναμφιβόλως ἡ Σύρος καίτοι μὴ ὠρισμένως μνημονευομένη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀπετέλει μέρος τοῦ θέματος τούτου τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους· εἰς ποίαν ὅμως εἰδικῶς τοὺς ῥυμὰν ἢ ἐπαρχίαν τῶν νήσων ὑπήγετο ἄγνωστον καὶ ἴσως ἀνάξιον ἐκρίθη μνημονεύσεως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν· διότι ἡ ἐπελθοῦσα παρακμὴ καὶ ἀσημότης τῆς Σύρου ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἢ ἐξηγηθησομένη ἐν τοῖς κατόπιν,

(1) Κωνσταντ. Πορφυρ. περὶ Θεμάτων Β, Ι. 4.

(2) Σαμιακά Σταματ. σελ. 370.

ἤκιστα προσήλκυε τὴν προσοχὴν τῶν Βυζαντινῶν, οἵτινες ἐπὶ χρόνους πολλοὺς ἡσχολήθησαν ὅπως παγιώσωσι τὴν αὐτοκρατορίαν των καὶ τὸν χριστιανισμόν καὶ κατασκευάσωσι τὴν ἀμέτρητον ἐκείνην πληθὺν τῶν ἀξιωματῶν, ὧν αἱ ὀνομασίαι ἀποτελοῦσι πολυσέλιδον λεξικόν.

Ἄλλ' οὐ μόνον ἡ Σύρος περιέπεσεν εἰς ἀσημότητα καθ' ὅλην τὴν βυζαντινὴν περίοδον, ἥτις εἶνε σειρὰ σπαραγμῶν, πολέμων καὶ θρησκευτικῶν ἐρίδων, ἀλλὰ καὶ πλεῖσται ἄλλαι ἐλληνίδες πόλεις πολλῶ μείζονες τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν ἐγκατελήφθησαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐμφωλευσάντων ὀλοκλήρους αἰῶνας εἰς τὰς ἐλληνικὰς θαλάσσας πειρατῶν, ἕως οὗ καταπεσόντος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους περιῆλθεν εἰς χεῖρονα κατὰστασιν ἐπὶ Λατινοκρατίας, τελευταῖον δ' ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Τὰ αἷτια δὲ τῆς κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἐπελθούσης ἀσημότητος οὐ μόνον τῆς Σύρου ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν νήσων δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἐκτυλιχθῶσιν οὐχὶ πλέον ἐκ πηγῶν ἱστορικῶν ἀναφερομένων εἰδικῶς εἰς τὴν Σύρον, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν αἰτίων τῆς γενικῆς καταστάσεως τῶν ἐλληνίδων πόλεων.

Ἡ ἰδρύσις τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἦτο μὲν μέγα ἔργον τοῦ Κωνσταντίνου, καθ' ὅσον συνετέλεσεν εἰς τὴν συγκρότησιν τοῦ ἐλληνισμοῦ κατὰ τοὺς αἰῶνας ἐκείνους τῆς γενικῆς διαφθορᾶς καὶ παραλυσίας, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ μεγάλου τούτου κράτους διεσπάρησαν ἐν πάσῃ τῇ Ἀνατολῇ σπέρματα ἐμφυλίων θρησκευτικῶν σπαραγμῶν καὶ ποικίλων διχονοιῶν, ἅτινα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἐναποληφθεισῶν ἀρχαίων ἀρετῶν καὶ τέλος εἰς τὴν οἰκτρὰν ἐκείνην κατάπτωσιν τῶν Βυζαντινῶν, ἧς ὠφελήθεντες τυχοῦνται τινες Βενετοὶ καὶ ἄλλοι ξένοι κατὰ τὸν ΙΒ'. αἰῶνα ἐγένοντο κύριοι τῆς Ἀνατολῆς.

Ὅσοι καὶ ἂν ᾖν ἀληθεῖς ὅτι ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία εἶνε ἐλληνικὴ κατὰ τε τὰ ἦθη, τὰς χώρας αὐτῆς καὶ τοὺς κατοίκους

αὐτῶν, εἶνε ἐπ' ἴσης ἀληθές ὅτι δὲν ἡδυνήθη νὰ καταστρέψῃ τὰς πλημμυρησάσας τὸ καταπεσὸν ῥωμαϊκὸν κράτος κακίας καὶ νὰ διασώσῃ τὰς ἐναποληφθείσας ἑλληνικὰς ἀρετάς.

Δὲν πρέπει νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἰδρύθη ἀγνὸν καὶ ἀμέτοχον ὅλως τῶν ἐλαττωμάτων ἅτινα εἶχον καταστρέψῃ τὸ ῥωμαϊκόν. Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ὑποδουλώσεως αὐτῆς ἀπήλαυεν μὲν ἐπιτοπίου τινος ἐλευθερίας, ἀλλ' ἡ φαινομένη αὕτη ἐλευθερία δὲν ἤρκει νὰ παγιώσῃ ἐν αὐτῇ τὴν προτέραν κατάστασιν· ὑπὸ δὲ τὸν ζυγὸν τῶν ῥωμαίων ἐν μέσῳ φοβερᾶς παραλυσίας, ἣτις ἐλύμαινε τοὺς ῥωμαίους δὲν διεφθάρη μὲν ὡς ἐκεῖνοι, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὰς ἀρετάς ἐκείνας, αἵτινες εἶχον ἀναδείξει αὐτὴν μεγάλην καὶ ἰσχυράν. Οὕτω δὲ καὶ πρὶν ἔτι γίνῃ βυζαντινὴ ἔπαυσε τοῦ νὰ περικλείῃ ἐν ἑαυτῇ τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνότητος καὶ πολιτικῆς δυνάμεως. Αἱ πολιτικαὶ ἀρεταὶ εἶχον ἐκλείψει, ἀνέβαινον δὲ ἀλληλοδιαδόχως τὰς ἀρχὰς οὐχὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐκλογῆς τοῦ λαοῦ, ἢ οἱ ἄξιοι ἕνεκα τῶν προσωπικῶν ἀρετῶν των, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι τῶν τριόδων καὶ τῆς τύχης ἀντὶ ἀρετῆς εἰς τὰ στήθη τὴν πανουργίαν καὶ ἀγυρτεῖαν ἔχοντες. Ἡ θρησκεία δὲν ἦτο πλέον ἰσχυρὰ ὅπως ἐπενεργήσῃ, ἂν οὐχὶ εἰς τὴν διάπλασιν ἡθικῶν ἀνθρώπων, εἰς διατήρησιν τῶν ἀρχαίων ἡθῶν. Οὕτως ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς στερηθεὶς καλῶν ἀρχόντων, ἀπολέσας καὶ τὴν θρησκείαν τοῦ ἐν τῇ ἐπελθούσῃ θρησκευτικῇ συγχύσει καὶ τοὺς νόμους ἐν τῇ ἀνωμάλῳ ἐκείνῃ ἐποχῇ, ἐγένετο οἰκτρὸν ἔρμαιον τῶν περιστάσεων καὶ διήνυσε καθ' ὅλην τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν νύκτα μακρὰν οὐχὶ ἐγρηγορῶς καὶ δρῶν, ἀλλ' ὑπνώττων καὶ ἐκ διαλειμμάτων δίδων σημεῖα ζωῆς διὰ τῶν ἀηδῶν ἐπευφημιῶν πρὸς τοὺς ῥωμαίους αὐτοκράτορας, οὓς ὠνόμαζεν υἱοὺς θεῶν καὶ θεοῦς.

Εἰς χεῖρονα θέσιν εἶχε περιέλθει ἡ Ρώμη· αὕτη οὐ μόνον εἶχεν ἀπολέσει πᾶσαν ἀρετὴν, ἀλλὰ ἀποθηριωθέντων τῶν αὐτοκρατόρων τῆς κατέπεσεν εἰς τὴν κτηνώδη ἐκείνην κατάστα-

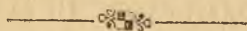
σιν, οἰκτρὰν ἄμα καὶ γελοίαν, ἐξ ἧς δὲν ἡδυνήθη πλεόν ν' ἀνα-
κύψῃ. Ἡ Βυζαντινὴ λοιπὸν αὐτοκρατορία ἰδρυθεῖσα ἐν τοιαύτῃ
καταστάσει ἡθῶν καὶ ἔχουσα πληθυσμὸν γραικῶν καὶ ῥωμαίων,
οἵτινες εἶχον ἐναποληφθῆ ἐν Ἑλλάδι, ἦτο δυνατόν νὰ μείνῃ
ἀμέτοχος τῶν ἐλαττωμάτων τῶν πολιτῶν, οἵτινες ἀπήρτισαν
τὸν πληθυσμὸν τῆς; Ναί μὲν ἡ μεγάλη τῶν ἐλληνικῶν στοι-
χείων δύναμις κατώρθωσε νὰ ἐξελληνίσῃ πᾶν ξενικὸν στοι-
χεῖον, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς δὲν εἶχον
πλεόν οὔτε πάσας τὰς ἀρετάς, οὔτε τὴν δύναμιν τῶν προπατό-
ρων των. Ἡ ἀπώλεια τῆς ἀρχαίας αὐτονομίας συνεπῆνεγκε
διαστροφὴν τινα περὶ πάντα καὶ ἀλλοῖωσιν· ἡ πρὸς τὰς τέ-
χνας καὶ τὴν φιλοσοφίαν κλίσις ἐσβέσθη μετὰ τῆς εὐγενοῦς
ἐκείνης φιλοδοξίας, εἰς ἣν ὥφειλε τὰ κατορθώματά τῆς, μικρο-
φιλοτιμίαι δὲ, ἔριδες θρησκευτικαὶ καὶ πολιτικαί, δεισιδαιμο-
νίαι καὶ πλάναι, ἦσαν αἱ σπουδαιότεραι ἀσχολίαι τῶν Βυζαν-
τινῶν Ἑλλήνων.

Τὴν ἀμίλλαν ἐν παντὶ ἔργῳ διεδέχθη ἡ βία τοῦ αὐθαιρέτου,
ἡ προδοσία καὶ τὸ ἐγγχειρίδιον τοῦ δολοφόνου· οὕτως ἀνέβαι-
νον ἀλλήλοδιαδόχως τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου οἱ κυβερνή-
ται τοῦ εὐρυτάτου ἀνατολικοῦ κράτους, τὸ ὅποῖον ἐκλόνιζον
ἀδιάκοποι περισπασμοὶ πολιτικοί, θρησκευτικοί καὶ ληστρικοί.
Κέντρον αὐτῶν ἦτο τὸ Βυζάντιον, εἰς ὃ καὶ αἱ δυνάμεις τῆς αὐ-
τοκρατορίας εἶχον συγκεντρωθῇ· οὕτω δὲ ἐγκατελήφθησαν αἱ
μεμακρυσμέναι νῆσοι καὶ πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας ἀπροστά-
τευτοι εἰς τὴν διάκρισιν τῶν πειρατῶν, οἵτινες χρυσφύγετα
ἔχοντες τὰς Κυκλάδας καὶ αὐτὰς ἐλύμαινον συχνότατα καὶ τὰς
δυνάμεις τῆς αὐτοκρατορίας βαθμὴδὸν ἐξήντλουν.

Αἱ γενικώτεραι αὗται παρατηρήσεις περὶ τῆς καταστάσεως
τῶν πραγμάτων κατὰ τοὺς πρώτους ἰδίως αἰῶνας τῆς Βυζαν-
τινῆς ἐποχῆς δύνανται νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἐπελθοῦσαν ἀσημό-
τητα τῆς μικρᾶς Σύρου, ἣτις ἀπέμεινεν ἀπροστάτευτος καὶ
ἀναξία μνήμης ἰδίας ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, καθ'

ὅσον ἔνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως ἀποβάσα τὸ ἐπικαιρώτερον χρυσφύγετον πειρατῶν ταχύτερον τῶν ἄλλων ἐρημοῦτο καὶ ἐλεηλατεῖτο καὶ δὲν ἐκρίθη ἀξία ὅπως ἐπασχολῇ τοὺς βυζαντινοὺς στόλους, οὐδὲ ἦτο τοσοῦτον εὐφροῦρητος ὅπως προστατευθῇ σκοπίμως ὑπὸ βυζαντινῶν στρατιωτῶν.

Τούτου ὅμως δὲν ἡξιώθησαν καὶ ἄλλαι, πολλῶ αὐτῆς ἐπισημότεραι, νῆσοι περὶ ὧν εἰρήνη ἐντελῶς ἡ ἱστορία τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἣτις εἶνε ἡ σκοτεινότερα περίοδος τῆς ἱστορίας τῶν ἐλληνίδων πόλεων. Οὐχ' ἦττον καὶ μεθ' ὅλην τὴν σιωπὴν τῆς ἱστορίας ἃς παρακολουθήσωμεν τὰς τύχας τῆς νήσου ταύτης καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐφικτόν, βοηθούμενοι ὑπὸ γενικωτέρων τινων ἱστορικῶν εἰδήσεων ἀναφερομένων εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΔ'.

Δεινοπάθειαι τῶν Συρίων καὶ λοιπῶν νησιωτῶν. Πειρατικαὶ ἐπιδρομαί. Λοιμός. (362—653 μ. Χ.).

Ὁ τέταρτος μ. Χ. αἰὼν ἐξέπνευσεν ἀφείς ἀναμνήσεις ὀδυνηράς. Λιμοὶ καὶ λοιμοί, ἀλλεπάλληλοι σεισμοί, ἐπιδρομαὶ ἀγρίων πειρατικῶν φύλων κατεκλόνισαν τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Οἱ κατὰ 362 καὶ 364 μ. Χ. φοβεροὶ σεισμοί, οἵτινες, καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ Ἀμμιένσης Μαρχελλῆνος ἤρξαντο ἀπὸ τὴν ἡφαιστειώδη Αἵττην, ἐκλόνισαν τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους πᾶσας τῶν Κυκλάδων, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ αὐτὴν τὴν Ἀραβίαν (1) βεβαίως ἐπήνεγκον μεγάλας ζημίας καὶ εἰς τὴν Σύρον, ὅπερ δὲν ἱστορεῖται μὲν εἰδικῶς, ἀλλὰ τεκμαίρεται

(1) Ammien Marc. XXVI. 10.

ἐκ τῆς πληροφορίας περὶ τῶν διαστάσεων ἃς ἔλαβον οἱ φοβεροὶ οὗτοι σεισμοὶ διασεύσαντες πᾶσας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου (1).

Ὡς ἂν μὴ ἤρχουν αἱ ἐκ τῶν σεισμῶν δεινοπάθειαι τῶν νησιωτῶν κατὰ τὸ ἀπαίσιον ἔτος 362, ἐπὶ δύο κατὰ συνέχειαν ἔτη βασιλεύοντος Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, στίφη πειρατῶν διεσπάρησαν εἰς τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων, ὧν εὖρον τοὺς κατοίκους ἀπροστατεύτους μὲν ἔνεκα τῶν μεγάλων περισπασμῶν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, πεφοβισμένους δὲ ἐκ τῶν δυστυχιῶν, ἃς βεβαίως ἐπήνεγκον οἱ ἀλλεπαλλήλοι οὗτοι σεισμοί.

Τὰ πειρατικὰ ταῦτα στίφη μὲ τὰς ἀμετρήτους λιθυρνίδας των καταφύγιον μὲν ἐξελέξαντο τὰς Κυκλάδας, ὧν τοὺς κατοίκους ἀπεγύμνωσαν, ἐξήρχοντο δ' ἐκεῖθεν εἰς περιπολίας, ληΐζοντες καὶ ἄλλας παραλίας πόλεις, καταθοροβοῦντες οὕτω τοὺς Βυζαντινοὺς διὰ τῆς πληθύος καὶ τῆς πανουργίας, μεθ' ἧς ἐξετέλουν τὰ πειρατικὰ σχέδιά των. Οἱ ἐκ τῶν πειρατικῶν τούτων ἐπιδρομῶν περισπασμοὶ ἐξηκολούθουν καὶ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἰοβιανοῦ (365) καὶ ἐπὶ Οὐάλεντος καὶ Γρατιανοῦ (375).

Ἡ Σύρος καθ' ὅλην τὴν δεκατριετῇ ταύτην διαμονὴν τῶν πειρατικῶν στόλων ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου βεβαίως ὑπέστη χεῖρονα τῶν ἄλλων νήσων, ἔνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως ἐπικαίρου πρὸς ἐνέδρας καὶ ἔνεκα τῶν δύο ἀσφαλῶν ὁπωσοῦν αὐτῆς λιμένων, εἰς οὓς κατέφευγον εὐκόλως οἱ πειραταὶ ἀποφεύγοντες τοὺς βυζαντινοὺς στόλους καὶ τὰς τρικυμίας.

Ἐὰν ἡ εἰκασία αὕτη ᾗνε βάσιμος, ἐπόμενον ὅτι αἱ δύο παράλαι αὐτῆς πόλεις, ἡ ἐν Φοίνικι καὶ ἡ ὁμώνυμος τῇ νήσῳ, ὑπέστησαν πολλὰς συμφοράς· λίαν δὲ πιθανῶς καὶ ἡ φαινομένη ὕφεις τοῦ ἐδάφους τοῦ Φοίνικος καὶ ἡ κατὰ παράδοσιν, σωζομένην ἔτι, ἱστορουμένη καταβύθισις μέρους τῆς ἀρχαίας πόλεως προῆλθεν ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων τούτων σεισμῶν ἡ

(1) Αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω.

τῶν ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου (417 μ. Χ.) συμβάντων νέων σεισμῶν, οἵτινες ἐκλόνιζον ἐπὶ ἕξ μῆνας μὲν τὰς νήσους, τῆς Μικρασίας πρὸ πάντων καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ Lacroix, ἐπὶ ἕν ἔτος δὲ συνεχῶς, καθ' ἃ σημειοῖ ὁ Ζαμπέλιος, τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰς νήσους, συνεπεῖα τῶν ὁποίων σεισμῶν καὶ ὄρη ὁλόκληρα ὑπέστησαν ὕφεσιν σπουδαιοτάτην καὶ ἄλλα ἀνεφάνησαν ὑψωθέντος τοῦ ἐδάφους καὶ νῆσοι ἀνέδυσαν ἡφαίστειοι καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἀνεστάτωσαν μέγα μέρος τοῦ νησιωτικοῦ συμπλέγματος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ μαρτυρολόγιον τῶν νησιωτῶν δὲν ἐκλείσθη ἐνταῦθα. Κατὰ τὴν πέμπτην ἑκατονταετηρίδα ἐπολλαπλασιάσθησαν αἱ δεινὸπάθειαι αὐτῶν, αἵτινες ἤθελον ἐξαντλήσει πάσας τὰς δυνάμεις των, ἐὰν μὴ ὠφελοῦντο τῆς ναυτικῆς αὐτῶν ἐμπειρίας, δι' ἧς ἡ διεσώθησαν διαβάντες εἰς Βυζάντιον, ἡ ἀπεμακρύνοντο ἐπὶ τινὰς χρόνους τῶν νήσων, ἀλλαχοῦ εὐρίσκοντες πόρον ζωῆς καὶ ἀσφάλειαν, καθ' ἃς ἐποχὰς διέμενον οἱ πειραταὶ εἰς τὰς πατρίδας των.

Δὲν ἦτο ἄσκοπον νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα τὰς φοβεράς ζημίας ἃς ὑπέστησαν καὶ πάλιν αἱ νῆσοι μετὰ τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἐπιδραμόντος κατ' αὐτῆς τοῦ περιβοήτου Ἀττίλα ἐπὶ κεφαλῆς πυκνῶν σιτιῶν Οὐνων, Γότθων, Γηπέδων Ἀλανῶν κλπ. καὶ ἐρημώσαντος ἐξήκοντα πόλεις (447). ἄλλ' ἐπειδὴ ἄγνωστον ἂν αἱ ἐρημώσεις καὶ λεηλασίαι τοῦ Ἀττίλα ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς καταστάσεως πασῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, εἰκάζω ὅτι καὶ ἂν τὰ στίφη τῶν βαρβαρικῶν τούτων φύλων δὲν ἐβλάψαν ἀμέσως τὰς Κυκλάδας, αὗται ἡσθάνοντο καὶ ὑπέφερον ἐκ τῶν περισπασμῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις μᾶλλον ἐφρόντιζε περὶ τῆς σωτηρίας τῶν μεγάλων τῆς πόλεως καὶ τῆς πρωτευούσης, ἐγκαταλιμπάνουσα εἰς τὴν τύχην των τὰς ἀπὸ τῆς πρωτευούσης μακρὰν κειμένας νήσους, πρὸς προφύλαξιν τῶν ὁποίων ἔπρεπε ν' ἀπασχολῇ οὐκ ὀλί-

γους ἄνδρας καὶ πλοῖα· οὐδ' ἐπῆρκει ὁ ἐπὶ Μαρκιανοῦ καὶ Πουλ-
χερίας βυζαντινὸς ναύαρχος τῶν νήσων (440—445) Κράδου-
λος ὁ Στράτωνος νὰ καταστρέψῃ τὴν πληθὺν τῶν ληϊζόντων
τὸ Αἰγαῖον πειρατικῶν πλοίων.

Μετὰ τοὺς περισπασμοὺς τούτους, νέος ἐχθρὸς ὁ Γενσερῆ-
κος βασιλεὺς τῶν Βανδίλων διήρπαξε τὴν Πελοπόννησον καὶ
ἐλεηλάτει τὰς νήσους κατὰ τὸ 467. Ὁ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο
αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Λέων, βλέπων τὰς καταστροφὰς
ἃς ἐπῆνεγκεν ὁ Γενσερῆκος, οὗ δὲν μνημονεύονται εἰδικώτερον
αἱ ἐπιδρομαὶ ἐκτὸς τῆς κατὰ τοῦ Ταινάρου καὶ τῆς Ζακύνθου,
ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ στόλον ἐκ 1113 πλοίων ὑπὸ τὴν ναυαρ-
χίαν τοῦ Βασιλίσκου, γυναικαδέλφου του· τοσοῦτον ὅμως ἦτο
ἰσχυρὸς ὁ στόλος τοῦ Γενσερῆκου καὶ δεξιοὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ὥστε
κατέκαυσαν τὸν βυζαντινὸν στόλον πλησίον τῆς Καρχηδόνας
καὶ κατέκοψαν τοὺς ἐν αὐτῷ Γραικοὺς (1). Ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ
τούτου δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ὁπόσας καὶ πάλιν κατὰ τὸ ἔτος
τοῦτο ὑπέστησαν ζημίας μὲν οἱ νησιῶται, περισπασμοὺς δὲ οἱ
Βυζαντινοὶ, οἵτινες ἀφ' ἑτέρου καθίσταντο ἄξιοι οἴκτου διὰ τὰς
ἀναξιοπρεπεῖς ἐκεῖνας θρησκευτικὰς ἔριδας, αἵτινες ἐπέδρασαν
οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐξασθένεισιν τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐν ᾧ δὲ αἱ μὲν δυνάμεις τῆς αὐτοκρατορίας ἀπησχολοῦντο
εἰς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ κατὰ τῶν Βανδίλων καὶ ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ
τῶν Γότθων πολέμους, αἱ δὲ ἐμφύλιαι ἔριδες ἀπεδεκάτιζον τοὺς
Βυζαντινοὺς, ὧν τριακονταχίλιοι ἐσφάγησαν εἰς μίαν ἡμέραν
ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ διὰ τινὰς μικροφιλοτιμίας, ἄλλος φοβερὸς
πολέμιος ἐπέπεσεν ἀμειλίκτως κατὰ τῶν Κυκλάδων, ὀλεθριώ-
τατος λοιμὸς, καθ' ὃν κατὰ Προκόπιον τὸν Καισαρέα «μυριά-
δες μυριάδων ἐπελήφθησαν καὶ ἐς Ἀδου κατῆλθον».

Ὁ λοιμὸς οὗτος ὁ ἐνσκήψας ἰδίως εἰς τὰς Κυκλάδας τῷ

(1) Γόλσμιθ. Ἱστορ. Ἑλλάδ. Τόμ. Γ. Κεφ. ΚΓ'. μετὰφρ. Ἀλε-
ξανδρ.—Παππαρηγ. Τομ. Β'. 778.

558 ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ συνετέλεσε βεβαίως εἰς τὴν φοβεράν ἐλάττωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νήσων. Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐπιδρομαὶ τῶν πειρατῶν, ἡ ἐκ τοῦ πανικοῦ φόβου τῶν νησιωτῶν καὶ τῆς ἀεργίας ἐπελθοῦσα πεῖνα καὶ ἀκαθαρσία, ἡ ἔλλειψις θεραπειᾶς καὶ ἐγκατάλειψις τῶν πτωμάτων ἀνέπτυξαν τὸ μόλυσμα εἰς ἀνώτατον βαθμὸν, ἐξ οὗ ἀπεδεκατίσθησαν οἱ νησιῶται, οἵτινες ἐγκατέλειπον τὰς παραλίας πόλεις, ἀποσυρόμενοι εἰς τὰ ὄρη, ἔνθα μετὰ τοῦ καθαροῦ ἀέρος ἀπήλαυνον πλείονος ἀσφαλείας (1).

Μετὰ τὸν καταστρεπτικὸν τοῦτον λοιμὸν οὐδὲν ἠκούσθη περὶ Κυκλάδων, ἕως οὗ οἱ Σαρακηνοὶ ἐν ἔτει 653 ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἱστορικοὺς, ὅπως ἐνθυμηθῶσι τὰς πολυπαθεῖς νήσους. Καὶ ἦτο ἐπόμενον μετὰ τοιαύτην καταστροφὴν ἔκ τε τῶν πειρατῶν καὶ τοῦ λοιμοῦ καὶ λιμοῦ νὰ ἐπέλθῃ ἡ σοβαρὰ ἐκείνη σιγὴ νεκροταφείου, οὗ σχεδὸν τὴν θέαν παρίστων αἱ παθοῦσαι νῆσοι. Τίς οἶδεν ἐὰν ἡ παρὰ τοῖς γηραιότεροις Συρίοις διασωζομένη παράδοσις περὶ καταστρεπτικωτάτου τινος λοιμοῦ δὲν σχετίζεται πρὸς τὸ λυπηρὸν τοῦτο συμβάν; Πιθανῶς ἡ παράδοσις ἀναφέρεται εἰς ἕτερον μεταγενέστερον λοιμὸν, ἀλλ' εἶνε τοσοῦτον ζωηρὰ, ὥστε πιθανὸν ἡ περὶ τοῦ παλαιότερου λοιμοῦ παράδοσις συνεχωνεύθη, οὕτως εἰπεῖν, μετὰ τῆς νεωτέρας ταύτης, καθ' ὅσον ἐκάτεραι δὲν εἶνε τοσοῦτον ὀριστικαὶ περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ λοιμοῦ. Καὶ ἀναμφιβόλως, ὅσω μακρυσμένη καὶ ἂν ᾖ ἡ ἐποχὴ τῶν λοιμῶν τῆς ΣΤ'. ἑκατονταετηρίδος, εἶναι τοσοῦτον ἀξιομνημόνευτος διὰ τὰς συνεπειὰς αἷς ἀφῆκαν οἱ ὄλεθροι ἐκεῖνοι, ὥστε ἡδύνατο νὰ παραδοθῇ ἀπὸ

(1) Ὅρα ἐν ἐκτάσει τὰ περὶ τῶν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ λοιμῶν ἐν Θεοφ. Χρον. 6026 — Μαλαλᾶ Χρον. 481 — Προκοπίου Ἱστορ. Η'. 4. — Θεοφ. 6039 — Γλυκᾶ 499, 16 — Μαλαλᾶ 448, 4 — Κεδρ. Ι'. 18 Θεοφαν. 6034 καὶ 6050 — Κεδρ. Ι'. 31 — Συάγρου Ἱστ. Δ'. 28 —

γενεᾶς εἰς γενεάν, ὅπως διетηρήθησαν ἄλλαι παραδόσεις πολλῶ ἀρχαιότεραι (1).

Δὲν παρῆλθεν οὐδ' αἰὼν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ λοιμοῦ καὶ νέοι πάλιν πειραταί, φοβερώτεροι τῶν προηγουμένων ἐπέδραμον κατὰ τῶν Κυκλάδων νήσων, αἵτινες ἐχρησίμευον ὡς γέφυρα πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκῆπτοντας κατὰ τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους. Ἡ ἐπιδρομὴ αὕτη ἔλαβε χώραν ἰδίως τῷ 653 ἐπὶ Κώνσταντος αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου. Ὁ ἐπιδραμὼν στόλος ἀναριθμήτων Σαρακηνῶν καὶ Ἀράβων, κατὰ τὸν Ζαμπέλιον διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ περιβοήτου Μωχαμέτ υἱοῦ τοῦ Ἀβδουλλάχ.

Τοσαύτας ὁμως καταστροφὰς καὶ κατακτήσεις διηγοῦνται περὶ αὐτοῦ, ὥστε καθίστανται μυθώδεις σχεδόν. Διηγοῦνται ὅτι ἐκυρίευσεν 36000 πόλεων καὶ κωμοπόλεων, κατεδάφισε 4000 χριστιανικοὺς ναοὺς καὶ κατέσφαξεν ἀναριθμήτους ἀνθρώπους. Κατὰ τὸν Ῥαμβόλδην ἐκυρίευσεν τὰς Κυκλάδας, τὴν Σάμον καὶ Χίον καὶ τινὰς Σποράδας, κατὰ δὲ τὸν Hammer καὶ τὴν Κρήτην. Ὁ Ῥαμβόλδης εἰδικώτερον προσθέτει ὅτι ἐκυρίευσεν ἐκτὸς τῆς Σάμου καὶ Σμύρνης καὶ Ἐφέσου, τὴν Νάξον, Δῆλον, Κῶν, Ἀνδρον, Τῆνον καὶ ἄλλας νήσους τοῦ Αἰγαίου, ὧν οἱ κάτοικοι περίφοβοι ἐγκατέλειπον τὰς πατρίδας των, εἰς ἃς πλέον δὲν ἠδύναντο νὰ ζήσωσιν ἐν ἀσφαλείᾳ.

Μεταξὺ τῶν λεηλατηθεισῶν πόλεων καὶ νήσων δὲν μνημονεύεται εἰδικῶς ἡ Σύρος, ἀλλ' ἦτο δυνατόν, πλημμυρησάντων τῶν βαρβαρικῶν τούτων στόλων τὰς Κυκλάδας καὶ κυριεύσαντων τὰς γείτονας νήσους Τῆνον Ἀνδρον Δῆλον καὶ Νάξον, νὰ μείνῃ ἀπρόσβλητος ἡ ἐγγὺς αὐτῶν κειμένη Σύρος; Δυσοῖν θάτερον, ἢ καὶ πάλιν ἐκ λήθης δὲν ἐμνημονεύθη ἡ Σύρος ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ἢ οἱ πειρατικοὶ στόλοι δὲν ἤξιώσαν

(1) Οἷα π. χ. ἡ ἐν σελ. 72—73 τῆς παρούσης ἱστορίας περὶ μακροδιήτητος τῶν Συρίων.

αὐτὴν ἐπισκέψεως τοιαύτης ἕνεκα τῆς ἀσημότητός της. Ἀμφότεραι ὅμως αἱ εἰκασίαι εἰς ἓν καταλήγουσιν ὅτι ἡ Σύρος ἕνεκα τῆς ἀσημότητός της οὐδὲ τὴν προσοχὴν τῶν στόλων προσήλκυσε, οὐδὲ τὴν τῶν περιγραφάντων τὰς καταστροφὰς ταύτας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διαχυθέντων πανικῶν φόβων ἤρχισαν αἱ μεταναστεύσεις τῶν νησιωτῶν εἰς ἀσφαλέστερα μέρη καὶ ἰδίως εἰς τὸ Βυζάντιον· καθ' ὅτι οἱ στόλοι τῶν Σαρακηνῶν δὲν ἤρκεσθησαν εἰς μίαν μόνον λεηλασίαν καὶ κυρίευσιν τῶν νήσων, ἀλλ' ἐξηκολούθουν ἐπὶ πολλὰ ἔτη λυμαινόμενοι αὐτὰς καὶ καταφεύγοντας εἰς Κρήτην καὶ Κύπρον.

Τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα συνέβησαν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τοῦ 653, ὅτε ἐλεηλατήθησαν αἱ Κυκλάδες ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν. Συμπεράνωμεν ἤδη ὅποια ἡδύνατο νὰ ᾔηνε ἡ κατάστασις τῆς νήσου Σύρου ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ τῶν δεινοπαθειῶν. Ἀναμφιβόλως αἱ δύο παράλια αὐτῆς πόλεις πρῶται ὑπέστησαν τὰς λεηλασίας. Οἱ Σύριοι ἐκεῖνοι οἱ ἕως χθὲς ψηφίζοντες τὰ τιμητικὰ ἐκεῖνα ψηφίσματα πρὸς τοὺς ῥωμαίους αὐτοκράτορας, οἱ δίδοντες δημοτελεῖς ἑορτὰς καὶ δημοθoinίας ὑπὲρ αὐτῶν, οἱ στέφοντες ἐν τῷ θεάτρῳ τοὺς χρηστοὺς πολίτας καὶ προξένους των, οἱ τιμῶντες δι' ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν τοὺς νεκροὺς των, οἱ κατασκευάζοντες μαρμάρινα βαλανεῖα καὶ ψηφιδωτὰ, οἱ κόπτοντες ἀφθόνως νομίσματα καὶ ἐν γένει διὰ τοσούτων τρόπων ἐκδηλοῦντες τὴν ἐπὶ ῥωμαίων πολιτικὴν αὐτῶν ζωὴν καὶ ἰδιωτικὴν εὐημερίαν, πῶς ἤδη ἐσίγησαν κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν; πῶς δὲν ἀφῆκαν ἡμῖν ἐρείπια τινα πρὸς μαρτυρίαν τῆς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εὐημερίας των; Ὁ ἀνεμοστρόβιλος τῶν ἐθνικῶν τότε περιστάσεων, αἱ ἀδιάκοποι ἐπιδρομαὶ τῶν πειρατικῶν φύλων, οἱ ἐπανειλημμένοι σεισμοὶ, οἱ λοιμοὶ καὶ λιμοὶ, οἱ ἄνω ἐκτεθέντες, ἀπεδεκάτισαν μὲν αὐτοὺς κατὰ τὸν πληθυσμὸν, ἀπεστέρουν δὲ διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ τῆς καταστροφῆς τῆς φυτείας

καὶ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ὕδατος τὸ ἔδαφος τῆς προτέρας του γονιμότητος, ἠνώχλουν τὰς παραλίους τῆς πόλεις καὶ ἠνάγκαζον τοὺς ἀραιωθέντας κατοίκους ν' ἀποσύρωνται βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς παραλίας, ἐγκατελείποντες εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐπιδρομέων τὰς ἐρημουμένας πόλεις των.

Δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι οἱ Σύριοι δὲν ἔζων ἤδη βίον ἡσυχον ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν, αἵτινες ἐλῆλίζοντο ἀδιακόπως ὑπὸ τῶν πειρατῶν, ἐκλονίζοντο ὑπὸ σεισμῶν καὶ ἐρημοῦντο ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ, ἀλλ' ὅτι ἀποσυρόμενοι βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν παραλίων συνεκεντρώτο πρὸς τὰ ὀρεινότερα μέρη· πρὸ πάντων δὲ, φαίνεται, οἱ κατοικοῦντες τὴν ἐτέραν πόλιν, τὴν ἐν Φοίνικι, ἐγκατέλειπον βαθμηδὸν αὐτὴν ὡς μᾶλλον εὐπρόσβλητον καὶ συνεκεντροῦντο πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς νήσου, ὅπερ καὶ δυσκολώτερον προσεβάλλετο καὶ ὕδατα πλείονα εἶχε τοῦ ἐτέρου μέρους τῆς νήσου καὶ πλείονα ἀσφάλειαν παρεῖχεν εἰς τοὺς ἐν στιγμαῖς κινδύνου πρὸς τοῦτο προσφεύγοντας (1).

Μολαταῦτα δὲν δύναται τις νὰ βεβαιώσῃ πότε ἐγένετο ἡ ὀριστικὴ ἐγκατάλειψις καὶ ἐρήμωσις τῆς ἐν Φοίνικι πόλεως. Ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις τινες πειστικαί, ὅτι καθ' ὅλην τὴν θυ-

(1) Καὶ ἐκ τῶν δεινοπαθειῶν τούτων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα συμβασῶν τεκμαίρεται ὅτι πλείονας ὑπέστη συμφορὰς ἡ ἐν Φοίνικι πόλις καθ' ὅσον ἐκείνη ταχύτερον φαίνεται καταστραφεῖσα, διότι τῆς ἐτέρας πόλεως Σύρου τὰ ἐρείπια ἐφαίνοντο μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, μάλιστα μέχρι τοῦ 1770, ὅτε οἱ Ῥῶσσοι παρέλαβον τὸν ἐν τῇ θέσει τῆς Κοιμήσεως ἀνδριάντα τοῦ Ἀδριανοῦ.—Ἰδοὺ καὶ ἐτέρα ἐνδείξεις, ἣν προσήγαγον, ποιῶν λόγον περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ, ὅπερ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κατασκευασθῇ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους Βυζαντινοὺς αἰῶνας, ὅτε τὸ παράλιον τοῦτο μέρος ὑφίστατο τὰς πλείονας ἐπιθέσεις καὶ λεηλασίας τῶν πειρατῶν. Ὁ ὁλοσχερὴς ὅμως ἐρήμωσις τῆς ἐν Φοίνικι πόλεως ἐγένετο μετὰ τινος αἰῶνος, ἰδίως ἐπὶ Λατινοκρατίας, ὅτε ἤρχισεν ἡ ὀριστικὴ συγκέντρωσις τῶν Συρίων εἰς τὸν λόφον τῆς Ἀνω Σύρου.

ζαντινήν περίοδον ἤτοι μέχρι τῆς Λατινοκρατίας ἡ ἐκεῖ πόλις δὲν εἶχεν ὀριστικῶς ἐγκαταλειφθῆ, ἀλλ' ὅτι βαθμηδὸν ἤραι- οὔτο ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς καὶ ἐσμικρύνετο ἡ ἔκτασις τῆς πό- λεως, μὴ οἰκοδομουμένων οἰκιῶν ἐν τῇ ἀνωμάλῳ ταύτῃ κατα- στάσει τῆς ἀσφαλείας τῆς νήσου.

Ταῦτα δὲ πιστοῦνται καὶ ὑπὸ ἐτέρων ἱστορικῶν πληροφο- ριῶν, διότι τὰ δεινὰ τῆς νήσου ταύτης καὶ πάντων τῶν Αἰγαιο- πελαγιδῶν δὲν ἔληξαν μέχρι τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν ἐφθάσαμεν, ἤτοι μέχρι τοῦ ὀγδόου μ. Χ. αἰῶνος· καθ' ὅσον θέλομεν ἰδεῖ ὅτι μετὰ τὰς λεηλασίας τῶν Σαρακηνῶν αἱ σελίδες τοῦ μαρτυ- ρολογίου τῶν νησιωτῶν εἶνε πλήρεις νέων συμφορῶν.

Τὴν συνέχειαν τούτων θέλομεν ἰδεῖ, ἀφ' οὗ ἐν ὀλίγοις ἤδη ἴδομεν ὅποια ἡ θρησκευτικὴ κατάστασις τῶν νησιωτῶν καὶ ἰδίως τῶν Συρίων κατὰ τὴν ζοφεράν ταύτην ἐποχὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕ'.

Θρησκευτικὴ κατάστασις τῶν Συρίων ἐπὶ Βυζαντινῶν.

*Ἱστορῶν τὰ τῆς Σύρου κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ἐξέθηκα τὰ τῆς θρησκευτικῆς αὐτῆς καταστάσεως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἡ αἰγυπτιοελληνικὴ ἐκείνη θρησκεία, περὶ ἧς ἔχο- μεν μαρτύριον ἐκ τῶν νομισμάτων τῆς Σύρου μέχρι τῶν παρα- μονῶν τῆς ἰδρύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, βεβαίως ἐν ἀκαρεῖ δὲν καταργήθη ἐν Σύρῳ, ἅμα τῇ ἰδρύσει τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἀλλὰ παρέμεινεν καταπίπτουσα ἀφ' ἑαυτῆς, οὐ μόνον ἐκ τῶν προόδων καὶ κατακτήσεων τῆς νέας θρησκείας, τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐκ τῶν δεινοπαθειῶν τῶν Συρίων, οἵτι- νες, τοσαῦτα παθόντες κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς βυζαν- τινῆς αὐτοκρατορίας, μόνον πλεον περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας

ἡδύναντο νὰ φροντίζωσιν, οὐχὶ δὲ νὰ ὑποφέρωσι καὶ κινδυνεύωσιν, εἴτε προασπίζοντες τὸ αἰγυπτιοελληνικὸν θρησκευμὰ των, εἴτε ἀσπαζόμενοι τὸ χριστιανικόν, οὗ οἱ προσήλυτοι ἐπὶ πολλοὺς χρόνους διέτρεχον κινδύνους.

Ἐλλείπει πάσης εἰδήσεως περὶ τῆς ὀριστικῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Σύρῳ, εἰκασία τις μόνον εἶνε συγχωρητὴ, σχηματιζομένη ἐκ πληροφοριῶν γενικωτέρων.

Ὁ θρησκευτικὸς ὀργανισμὸς τῶν Κυκλάδων νήσων ἢ μᾶλλον, ἡ ἐπισκοπικὴ διαίρεσις αὐτῶν εἶχε τινα σχέσιν πρὸς τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν.

Εἶδομεν ὅτι διοικητικῶς ἡ Σύρος μετὰ πασῶν τῶν Κυκλάδων ὑπῆχθη εἰς μίαν Ἐπαρχίαν τῆς αὐτοκρατορίας, τὴν λεγομένην Ἐπαρχίαν τῶν Νήσων, κατόπιν δὲ μεταρρυθμισθέντος ὀριστικώτερον τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὑπῆχθη εἰς τὸ Θέμα τῶν Νήσων, ὅπερ συνέβη κατὰ τὴν Η'. ἑκατονταετηρίδα, ὅτε διηρέθη κυρίως Ἑλλάς εἰς ὀκτὼ θέματα ἢ ἐπαρχίας.

Θρησκευτικῶς δὲ βλέπομεν ἐπ' ἴσης τὰς Κυκλάδας μετ' ἄλλων τινων νήσων ὑπαγομένας εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ῥόδου, ὅστις ἦτο τριακοστὸς ὄγδοος κατὰ τὴν τάξιν κατ' ἀρχάς, κατόπιν δὲ τεσσαρακοστὸς πέμπτος (1) μετὰξὺ τῶν χριστιανικῶν θρόνων. Σημειωτέον δὲ ὅτι μέγα μέρος τῆς κυρίως Ἑλλάδος ὑπήγετο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀρχιερέως, πρὶν ἔτι ἐπέλθῃ ἡ θρησκευτικὴ διαίρεσις αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ῥόδου ὑπήγοντο αἱ ἐπισκοπαὶ Σάμου, Χίου, Κῶ, Ναξίας, Θήρας, Πάρου, Τήνου, Μήλου, Πισίνης, Ἰκαρίας, Λέρνης, Στυπαλέας, Τραχείας καὶ Νισύρας (2). Ἡ Σύρος δὲν μνημονεύεται ἔχουσα ἰδίαν ἐπισκοπὴν μετὰξὺ τῶν

(1) Λέοντος τοῦ Σοφωτ. περὶ πρωτοκαθεδρίας Πατριαρχ. σελ. 300.

(2) Αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω.

ὑπαγομένων εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ῥόδου. Ἄλλ' ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ῥόδου ἐτιτλοφορεῖτο Μητροπολίτης Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἡ Ῥόδου, μητροπόλεως τῶν Κυκλάδων νήσων.

Ἐὰν καὶ ἐνταῦθα δὲν παρελήφθη ἡ Σύρος ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων τῶν ἀπαριθμούντων τὰς ἐπισκοπὰς ταύτας, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου ὀργανισμοῦ ἐν Σύρῳ χριστιανοὶ ἦσαν λίαν εὐάριθμοι, ὥστε δὲν ἤξιώθησαν ἰδίας ἐπισκοπῆς. Ναὶ μὲν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ῥόδου ἦτο μητροπολίτης Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἀλλ' ἡ παράλειψις τῆς Σύρου ἐν τῇ ἀπαριθμῇ τῶν νήσων, αἵτινες εἶχον ἐπισκοπὰς ὑπαγομένας εἰς τὸν μητροπολίτην Ῥόδου ἐκδηλοῖ οὐχὶ τὴν ἀσημότητα τῆς νήσου, ἀλλὰ τὸ εὐάριθμον εἶναι τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς καθ' ὅσον νῆσοι πολλῶ αὐτῆς ἀσημότεραι καὶ σμικρότεραι ἔχουσιν, ὡς βλέπομεν, ἰδίας ἐπισκοπᾶς.

Πιθανῶς ὁμοίως ὑπὸ τὸν μητροπολικὸν τοῦτον θρόνον ὑπήγοντο καὶ ἄλλαι μὴ μνημονευθεῖσαι ἐν τῇ ἀπαριθμῇ ταύτῃ κατόπιν δὲ προστεθεῖσαι. Ἐξάγεται δὲ τοῦτο ἐκ πολλῶν τεκμηρίων, ἃ ἐνταῦθα δὲν ἔχουσι χώραν. Καθ' ἃ ἐνδεικνύεται ἡ μητρόπολις τῆς Ῥόδου ἐμερίμνα περὶ πασῶν τῶν ἐπισκοπῶν καὶ μονῶν τῶν ἐν ταῖς Κυκλάσι νήσοις, ἐποπτευομένων πασῶν ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν καὶ ὑπὸ ἰδίου λειτουργοῦ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὅστις ἐκαλεῖτο ἀναγραφεὺς τῆς Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων. Οὕτως ἐν σιγιλλιωδὲς γράμμα ἀχρονολόγητον σωζόμενον ἐν τῇ Μονῇ τῆς Πάτμου ἐπιγράφεται μὲν «Αποκαταστατικὸν σιγιλλιωδὲς γράμμα τοῦ ἀναγραφέως τῆς Ῥόδου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν, οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἄρχεται δὲ οὕτω :

«Τὴν ἀπογραφὴν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν ποιουμένων ἡμῖν

τῆς νήσου Ῥόδου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν, οὐ μὴν ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων . . . » Ἐκ τοῦ ἐξῆς δὲ τέλους τοῦ σιγιλλιώδους γράμματος δέικνυται ὁ μακροσκελὴς τίτλος τοῦ ἀπογραφεύς τούτου, ὅζων βυζαντινῆς περιττολογίας : « Ὁ Δοῦλος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως ἀπογραφεὺς τῆς νήσου Ῥόδου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, Λέων ὁ Εὐσεβὴς (1). Ὁ ἀναγραφεὺς δὲ οὗτος τῶν Κυκλάδων νήσων καὶ τῆς Ῥόδου ἦτο οἰκονομικὸς λειτουργὸς καταγράφων ἐν τοῖς κώδεξι τὰς δημοσίας πράξεις, οἷον τις ἐπόπτης τῶν μονῶν τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Ῥόδου.

Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐξ ἄλλων σιγιλλίων γραμμάτων δύνανται νὰ ἐξενεχθῶσι τινες εἰκασίαι περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπαγωγῆς τῆς Σύρου εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ῥόδου, ἀλλ' ἐν ἀναπτυχθῇ καὶ ὑποστηριχθῇ τοιαύτη τις πληροφορία καὶ λεπτομέρεια περὶ τῆς Σύρου, ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἐκτενεστέρα ἐπιθεώρησις οὐ μόνον τῶν ἐν ταῖς μοναῖς ταῖς ὑπαχθείσαις ποτε εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ῥόδου χειρογράφων καὶ σιγιλλίων, ἀλλὰ καὶ πλείστων ἄλλων ἐγγράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπερ διὰ τὸ μάκρος τῆς συζητήσεως καὶ τὰς ὀλίγας ἐλπίδας ἀνευρέσεως θετικῆς πληροφορίας περὶ Σύρου παραλείπω ὑπεκφεύγων τὴν δημιουργίαν εἰκασιῶν ἀσθενῶν καὶ δυσαποδείκτων.

Θετικωτέρας εἰδήσεις περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τῆς Σύρου ἐπὶ Βυζαντινῶν ἔχομεν ὀλίγους χρόνους μετὰ ταῦτα, ἥτοι τὰς πληροφορίας ἃς παρέχει Λέων ὁ Σοφὸς ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ἐννάτου αἰῶνος. Ὁ σοφὸς οὗτος αὐτοκράτωρ ποιῶν λόγον περὶ τῶν ὑπὸ τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν ἐπισκοπῶν καταριθμεῖ τὰς ἐξῆς ἐπισκο-

(1) Τοῦτο ἐδημοσίευσεν ὁ ἐλλόγιμος Κυρ. Ι. Σακελλίων ἐν Πανδύρας τόμῳ 19. σελ. 376.

πάς : Εὐρίπου, Δαυλείας, Κορώνης, Ὀρεῶν, Ἀνδρου, Σκύρου, Καρύστου, Πορθμοῦ, **Σύρας καὶ Αὐλῶνος**».

Ταῦτα δὲ καὶ ὁ Lequien ἐπιβεβαιοῖ ἐν τῷ *Oriens Christianis* (1) ἤτοι κατὰ λέξιν : « Ἀθηνῶν Ἑλλάδος ἐπίσκοπος, Decemque ei episcopatus subduntur Euripi, Diauliae, Coroneaes, Orei, Andri, Seyri, Caristi, Porthmi, Auloni, **S y r a e n** ».

Σχετικῶς πρὸς ταῦτα ὁ Lequien ἐπισημειοῖ τὰ ἑξῆς. « Numerum eundem habet Crusius Lib. 4. Turcograeciae p. 325 Scilicet, Diaularium, Coronensem, Andrium, Scyrium, Carystium, Porthmium, Aulonensem, Euripii. Quoque Episcopum, elim, sed is nunc, metropolitana est, inquit, **S y r i q u o d a m**, sed nunc ibi **Latinus episcopus est** (quia molti Itali) ».

Ἀλλὰ τὰ περὶ Λατίνου ἐπισκόπου ἀναφέρονται εἰς μεταγεστέραν ἐποχὴν· καθ' ὅσον μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, καὶ ἔτι πλεόν, μέχρι τοῦ 1038, ὅτε ἐπῆλθεν ὁ ὀριστικὸς χωρισμὸς τῶν ἐκκλησιῶν, ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν, δὲν ὑπῆρχον αἱ ῥιζικαὶ θρησκευτικαὶ διαφοραὶ καθολικῶν καὶ ὀρθοδόξων. Ναὶ μὲν Λατῖνοι ἐπίσκοποι ὑπῆρχον εἰς πολλὰς τῆς Ἑλλάδος πόλεις καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης· ἀλλ' ἡ διαφορὰ ἦτο μέχρι ταύτης τῆς ἐποχῆς κυρίως ἐθνολογικὴ καὶ οὐχὶ θρησκευτικὴ, ἥτοι οἱ Λατῖνοι ἐπίσκοποι κατὰ τοῦτο κυρίως διέφερον τῶν Ἀνατολικῶν ὅτι ἤρχον πνευματικῶς τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν, ἀρχηγουμένων ὑπὸ τοῦ Πάπα, ἄνευ ὅμως τῆς θρησκευτικῆς διαφορᾶς, ἥτις ἐχώρισεν αὐτοὺς μετέπειτα καὶ χωρίζει μέχρι τοῦ νῦν. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ 886 πατριαρχεύοντος τοῦ πολυμαθεστάτου Φωτίου ἡ ἁρμονία μεταξὺ Πάπα, ἀρχηγοῦ τῆς ἐκκλησίας τῶν Δυτικῶν μερῶν, καὶ τοῦ Πατριάρχου τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας ἦτο πλήρης· ἀναφυσῶν ὅμως τότε ἐρίδων ἔνεκα τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐξουσίας

(1) *Oriens Chrestianus in quator patriarchatus, Digestus Studio Michaelis Lequien, Parisii MDCC. XL.*

τῆς παπικῆς ἀρχῆς ἔλαβον αὐται χαρακτηῖρα θρησκευτικῆς ἐριδος ἔνεκα τῆς προσθήκης περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», εἰς τὸ σύμβολον τῆς Πίστεως· ἔκτοτε ἤρξατο ὁ χωρισμὸς τελεσθεὶς μὲν κατὰ τὸ 998 πατριαρχεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Σεργίου, στερεωθείς δ' ἐπὶ πλέον ὀριστικῶς κατὰ τὸ 1038, πατριαρχεύοντος τοῦ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου. Ὡστε τὰ περὶ καθολικισμοῦ τῶν Συρίων πρέπει νὰ ἐξετασθῶσι κυρίως οὐχὶ ἐνταῦθα, ἀλλὰ κατόπιν, καὶ εἰδικώτερον, ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἐπῆλθεν ἡ ὀριστικὴ διαίρεσις τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα φραγκοκρατία, ἣτις συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ καθολικισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἰδίως ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου.

Πρέπει ὁμως νὰ ἐπισημειωθῶσιν τινὰ ἀπὸ τοῦδε ὅπως ἐξηγηθῇ σαφέστερον ἐν τοῖς κατόπιν ὁ ἐν τισὶ νήσοις καὶ ἰδίως ἐν Σύρῳ ἐπὶ μακρὸν ἐπικρατήσας καθολικισμὸς.

Τὸν ἐπὶ Βυζαντινῶν πληθυσμὸν τῆς νήσου Σύρου πρέπει νὰ εἰκάζωμεν πολὺ ἐλαττωθέντα ἔνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων λεηλασιῶν καὶ ἐρημώσεων καὶ τοῦ τοσαῦτα ἔτη ἐπικρατήσαντος ὀλεθρίου λοιμοῦ, ἰδίως δὲ τοῦ 747, ὅστις εἶχεν ἐπιφέρει ὀλεθριωτάτας καταστροφάς. Δὲν εἶναι βεβαίως ἀνάγκη νὰ προσάξω εἰδικὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ ἐπενεχθέντος ὀλέθρου καὶ ἐπὶ τῶν Συρίων καθόσον εἶνε γνωστὸν, ὅτι ὁ λοιμὸς οὗτος, ἐπὶ τρία διαρκέσας ἔτη, ἐπήνεγκεν τοσοῦτον ὀλεθρον εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὥστ' ἐδέησεν ἵνα ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου, ἰδὼν ἐρημωθείσας τοσαύτας νήσους καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν, μεταφέρει νέους κατοίκους ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀσιανῶν ἐπαρχιῶν. Ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης ἱστορικῆς μαρτυρίας καὶ τῆς ἀπὸ πολλοῦ ἐν Σύρῳ ἐπικρατήσασης παραδόσεως περὶ τοιούτων θεομηνιῶν καὶ συμφορῶν, ἐξ ὧν ἐρημώθη ἡ νῆσος, ἐξάγεται τεκμήριον τῆς σπουδαιότητος ἀραιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Σύρου ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν ἤδη χρόνων.

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἡραιωμένος οὗτος πληθυσμὸς τῆς νήσου ταύτης κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ὁποῖός τις ἦτο καὶ ἐκ τίνων συνετίθετο ; Ἰδοὺ ἐν τῶν ἀσαφῶν μερῶν τῆς ἱστορίας τῆς νήσου, πρὸς οὗ τὴν σαφήνειαν μόνον εἰκασίαι εἰσὶν ἐπιτρεπταί, ἀρκεῖ νὰ στηρίζωνται ἐπὶ λόγων καὶ γενικωτέρων ἱστορικῶν πληροφοριῶν.

Ἐν πρώτοις ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν τελευταίαν ἐπὶ ῥωμαίων κατάστασιν τῆς νήσου. Ἰδομεν ἐκεῖ ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ κατάρκτησις ἀφῆκε πολλὰ ἔχνη τῆς διαβάσεώς της· καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν Συρίων ἀρχόντων, τὰ διασωθέντα ἐν τοῖς ψηφίσμασι, καὶ πολλῶν Συρίων, διασωθέντα ἐν νεκρικοῖς ἐπιγράμμασιν, εἶχον ἐκρωμαίσθη. Διὰ τούτου δὲν ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἐκρωμαϊσμὸς τῶν Συρίων ἦτο βαθύτερον ἐρριζωμένος, ἤτοι ὅτι ἡλλοίωσε τὴν ἐθνικότητα τῶν κατοίκων τῆς νήσου· τεκμαίρεται μόνον ὅτι περιωρίζετο εἰς τὴν κατ' ἐπιφάνειαν ἡλλοίωσιν τῶν ὀνομάτων, τῶν ἄξιωματων, καὶ τῶν ἐθίμων πιθανῶς. Διότι ὁ ἑλληνισμὸς οὐδέποτε ριζικῶς ἐνοθεύθη ὑπὸ ξενικῶν στοιχείων, ἀλλὰ τοῦναντίον ἀπερρόφησε καὶ ἐξεμηδένισε τὰ ξενικὰ στοιχεῖα, ἐξελληνίσας τοὺς ἐν Ἑλλάδι κατὰ καιροὺς ἐναπομείναντας ξένους κατακτητάς. Οὐχ' ἦττον τὰ ξενικὰ στοιχεῖα ἀφῆκαν ἔχνη μόνον ἐν τοῖς ὀνόμασι, σπανίως δὲ ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει.

Τὰ ἔχνη ταῦτα δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀνεύρωμεν καὶ εἰς τοὺς Συρίους. Δύο ἐπώνυμοι ἄρχοντες τῶν Συρίων, λ.χ. ὁ Ἀνταῖος Μόδεστος καὶ ὁ Μιλιώνιος Σκύμνος, οὓς εἶδομεν μνημονευομένους ἐν δυσὶ ψηφίσμασι τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων, προφανῶς δὲν φέρουσι ὀνόματα ἑλληνικά, καθ' ὅτι καὶ ὁ Μόδεστος καὶ ὁ Μιλιώνιος εἶνε ῥωμαϊκά· βλέπομεν ὅμως διὰ τούτων τὴν βαθμιαίαν ἐπίδρασιν τοῦ ξενικοῦ στοιχείου, ὃ ἐπεπόλαζε τότε, ἔστω καὶ διαβατικῶς ἐν Ἑλλάδι· ἴσως τις ἀντεῖπει, δι΄ ἰσχυρίζομενος ὅτι οἱ δύο οὗτοι ἄρχοντες τῶν Συρίων δὲν ἦσαν Ἑλληγες καὶ εἰδικῶς Σῦριοι.

ἀλλὰ Ῥωμαῖοι, ἅτε δὴ φέροντες ῥωμαϊκὰ ὀνόματα· ἀλλ' ἐὰν ἐκ τούτων κρίνη τις, τότε θέλει ἐπιτρέψει καὶ τὴν ἐναντίαν γνώμην ὅτι ἦσαν Ἑλληγνες, ἅτε δὴ φέροντες ἑλληνικώτατα ὀνόματα, ὡς τὸ τοῦ Ἀνταίου καὶ τοῦ Σχύμνου (1). Εἰς παρομοίας σκέψεις παρέχουσιν ἀφορμὰς καὶ τὰ ἐπὶ νεκρικών ἐπιγραφῶν ὀνόματα, ὡς τὸ τοῦ Σεβιλίου Τροφίμου, τὸ τοῦ Παυλείνου καὶ ἄλλα, ἐν οἷς φέρονται ἀνάμικτα ῥωμαϊκὰ καὶ ἑλληνικὰ ὀνόματα, ἐνδεικνύοντα τὴν ἐκ τῆς ἐπιμιξίας μετὰ ξένων κ' ἐξ ἄλλων αἰτιῶν ἐπίδρασιν τοῦ ξενικοῦ καὶ ἰδίως τοῦ ῥωμαϊκοῦ στοιχείου.

Ἔχομεν ἀφ' ἐτέρου ἄλλας ἐνδείξεις περὶ τῆς ἐν Σύρῳ ἐγκαταστάσεως ξένων, οἵτινες παρέμενον ἀναμιγνύμενοι καὶ συγγενεύοντες μετὰ τῶν ἐντοπίων καὶ ἐν τέλει ἢ ἐξελληνιζόμενοι, ἢ μηδενιζόμενοι ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἀλλοδαπότητος ἐνεκα τῶν ἐπιδράσεων τοῦ τε κλίματος καὶ τῆς γλώσσης καὶ ἐν γένει τῆς μεγάλης ἐξελληνιστικῆς, οὕτως εἰπεῖν, δυνάμεως τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων. Εἶνε ἄρα γ' ἔωλον νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι πολλοὶ ξένοι καὶ ἰδίως Ῥωμαῖοι ἐκ πολλῶν περιστάσεων παρέμενον καὶ ἐγκαθίσταντο ἐν Σύρῳ, ἀφ' οὗ μάλιστα γνωρίζομεν ὅτι εἰς τινὰς νήσους τῶν Κυκλάδων, γείτονας τῆς Σύρου, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Γύαρον συνεκεντροῦντο ἐκάστοτε πλεῖστοι ῥωμαῖοι, εἴτ' ἐξοριζόμενοι, εἴτε πρὸς παραμυθίαν τῶν ἐξορίστων διαβαίνοντες, ἢ παραμένοντες ἐν Σύρῳ ; Ὅποιας πρὸς τοῦτο ἐνδείξεις παρέχουσιν ἡμῖν οἱ ἐν Χαλάνδροις πλεῖστοι τάφοι, οὓς, ὡς συνεπέρανόν τινες, ἀποτελοῦν νεκρόπολιν, εἰς ἣν κυρίως ἐθάπτοντο οἱ ἐξορίστοι τῆς Γυάρου ;

Ταῦτα σὺν τῇ συνδρομῇ καὶ ἄλλων συγγενῶν τεκμηρίων ἀρχοῦσιν ὁπωσδήποτε ἵνα παρέξωσιν ἡμῖν ἐνδείξεις τινὰς περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν

(1) Ἴδε τὰ σχετικὰ ψηφίσματα ἐν κεφαλαίοις ΚΣΤ' καὶ ΚΖ' τῆς παρούσης συγγραφῆς σελ. 246—259.

καὶ περὶ τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν συνετίθετο. Καὶ αἱ ἄλλαι δὲ ἐνδείξεις λαμβάνονται ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς σκέψεως. Αἱ εἴτ' ἐκ φόβου, εἴτε πρὸς εὖρεσιν πόρων ζωῆς μεταναστεύσεις τῶν Συρίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, αἱ ἀντικαταστάσεις τῶν φευγόντων ὑπὸ κατοίκων γειτόνων νήσων, φευγόντων δεινότερας συμφορὰς ἢ τυχαίως ῥιπτομένων ἐν τῇ νήσῳ ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν περιστάσεων καὶ τῶν κυμάτων, ταῦτα πάντα τέλος δὲν ἤρχουν ὅπως ἐλαττώσωσι καὶ ἀλλοιώσωσι τὰ στοιχεία τοῦ ἰθαγενοῦς, οὕτως εἶπεῖν, στοιχείου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου; Διότι τίς δύναται νὰ παραδεχθῇ ὅτι οἱ Σύριοι τῆς καθαρῶς ἐλληνικῆς ἐποχῆς, οἵτινες ἦσαν ἰωνικῆς καταγωγῆς, παρέμενον πάντοτε οἱ αὐτοὶ καὶ κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ τὴν διαδεχθεῖσαν ταύτην βυζαντινὴν, ἀφ' οὗ συνέτρεξαν τοσαῦται φυσικαὶ καὶ ἀνθρώπιναι συμφοραὶ καὶ ἀνωμαλίαι, αἵτινες διέσπασαν καὶ ἠραίωσαν καὶ ἡλλοίωσαν τὸν πληθυσμόν;

Συμπέρασμα τούτων εἶνε πρῶτον ὅτι ὁ κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν πληθυσμὸς τῆς νήσου δὲ περιεῖχε τὰ αὐτὰ στοιχεία, ἃ καὶ πρότερον, ἦτοι δὲν ἦτο πλεόν ἄριθμὸς Συρίων τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ περιεῖχε καὶ κατοίκους ἄλλων νήσων καὶ πόλεων, οὐ μόνον γειτόνων, ἀλλὰ καὶ μεμακρυσμένων (1), δεύτερον ὅτι ὁ μικτὸς οὗτος πληθυσμὸς δὲν διετηρεῖτο πάντοτε ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, ἀλλ' ἐμειοῦτο καὶ ἡϋξάνετο ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, κατὰ τοῦτο κυριώτερον πα-

(1) Οἷον ἐν παραδείγματι καὶ ἐξ Ἀντιοχείας, ὡς δεικνύει τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Παυλείνου (σελ. 214 τῆς π. Ἰστ.)

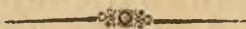
« . . . Πατρίς δ' Ἀντιόχεια κλυτῆς ἀλόχοιο »
καὶ ἐκ Μεροπίδος τῆς Κω (σελ. 213 τῆς Ἰστ.).

« » Ἐδεκτο, πάτρης Μεροπηίδος ὄντα,
Σύρος »

καὶ ἐξ Ἰου, καὶ Νάξου, καὶ Ἀθηνῶν καὶ Ναυπλίου, ὡς θέλομεν κατῆλθον ἰδεῖν.

θών, καθ' ὅσον δηλαδὴ οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὸν ἐπιρρεαζόμενοι ὑπὸ τῶν ῥωμαίων ἐξελατίνιζον τὰ ὀνόματά των, ἢ προσελάμβανον ῥωμαϊκὰ· οὕτω δὲ ἐφαίνετο περιλαμβάνων καὶ ξένους, ἐν ᾧ κατὰ τὰς ἄνω σκέψεις καὶ ἐνδείξεις ὁ ἐκρωμαϊσμός τῶν ὀνομάτων δὲν ἦτο τεκμήριον τῆς νοθεύσεως τῆς ἰθαγενείας καὶ τοῦ αἵματος· τουναντίον μάλιστα καὶ αὐτοὶ οἱ ξενικῆς καταγωγῆς, ἐγκατασταθέντες ἐν Σύρῳ, πιθανώτατα διετήρησαν τὰ ξενικά των ὀνόματα καὶ ἀπώλεσαν τὴν ἐθνικότητα, ἐξελληνισθέντες διὰ τε τῶν ἐπιμιξιῶν, καὶ τῆς γλώσσης, ἣτις παρέμενεν ἑλληνική· ἐν τῇ νήσῳ μέχρι σήμερον. Τελευταῖον δὲ ὅτι ὁ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν πληθυσμός τῆς νήσου ἀπετελεῖτο ἀπὸ Συρίους καὶ ἄλλους Ἑλλήνας, πιθανώτατα ἔχοντας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ξενικά καὶ ἰδίως ῥωμαϊκὰ ὀνόματα, ἐνεκα τῆς διαρκεστεράς ἐπιρροῆς τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ νήσῳ, ἀλλ' ὅτι εἶχεν ἀραιωθῆ σπουδαίως καὶ κατὰ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου ἐμειοῦτο, ἕως οὔ κατὰ τὴν IB'. ἑκατονταετηρίδα, κατακτηθείσης τῆς νήσου ὑπὸ Λατίνων, ἐγένετο σταθερώτερος καὶ ὁμοιομορφώτερος, ὡς θέλομεν ἰδεῖ.

Ταῦτα, καίτοι οὐχὶ εἰδικὰς ἱστορικὰς εἰδήσεις, ἀλλὰ συμπεράσματα ἐκ πολλῶν τεκμηρίων καὶ σκέψεων ἐξαγόμενα ἐσημείωσα ἐνταῦθα καὶ ὡς ἐπίκαιρα ἐν τῇ χρονικῇ ταύτῃ περιόδῳ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου καὶ ὡς νύξεις, αἵτινες θέλουσιν χρησιμεύσει εἰς τὰ περὶ ἐθνικότητος καὶ θρησκείματος τῶν μετὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν Συρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΣΤ'.

Τὰ κατὰ Θ' καὶ I' αἰῶνα.

Πειρατεία—Λοιμοὶ—Ἐπανάστασις ρισιωτῶν.

Βεβαίως ὁ ἀναγινώσκων τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης δὲν θέλει ἀπαιτήσῃ τὴν παράθεσιν εἰδικῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν

περὶ τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὴν σκοτεινὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Καὶ ὁ τὴν δυσπιστίαν τοῦ Θωμᾶ ἔχων θέλει βεβαίως ἀρκεσθῇ εἰς τὸν ἐκ τῶν γενικωτέρων ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ Κυκλάδων σχηματισμὸν βασίμων εἰκασιῶν περὶ τῆς Σύρου καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἀφ' οὗ μάλιστα αἱ ἱστορικαὶ πηγαὶ σιωπῶσιν οὐ μόνον περὶ μιᾶς ἐκάστης τῶν Κυκλάδων, ἀλλὰ περὶ πόλεων σημαντικωτέρων τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔτι πλέον, περὶ ὁλοκλήρων μερῶν αὐτῆς.

Ἄλλ' ὅταν ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι πᾶσαι π. χ. αἱ Κυκλάδες ὑπέφερον ἐκ λοιμῶν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη, ἣ ὅτι ὀρμητήριον τῶν δεῖνα πειρατῶν ἐχρησίμευον αἱ νῆσοι αὗται καθ' ὠρισμένην χρονικὴν περίοδον, δὲν δύναται τις νὰ συμπεριλάβῃ καὶ τὴν Σύρον εἰς ταύτας καὶ νὰ εἰκάσῃ βασίμως ὅτι μεθεῖξε τῶν κοινῶν τούτων συμφορῶν καὶ ἀνωμαλιῶν ; ἢ πρέπει νὰ σιωπήσῃ περὶ Σύρου, διότι δὲν ἔχει εἰδικωτάτην περὶ αὐτῆς μαρτυρίαν, καίτοι αἱ γενικώτεραι ἱστορικαὶ εἰδήσεις δίδουσι νύξεις καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα ἀφίνουσι φωνήν ;

Ἐκ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων καὶ τῶν τούτους σχολιασάντων καὶ ἀναπτύξαντων ἱστορικώτερον γίνονται γνωσταὶ σπουδαῖαι ἐπαναστατικαὶ πράξεις διαδραματισθεῖσαι ἐν Ἀνατολῇ ὑπὸ τε τῶν νησιωτῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων.

Ἐν ἔτει 727 ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης ἦτο Γρηγόριος ὁ Β'. ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπήγοντο ἐκκλησιαστικῶς πλεῖσται πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος, πρὶν ἔτι τελεσθῇ ὁ χωρισμὸς τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ ἀρχιερεὺς οὗτος ἐλθὼν εἰς ἔριδας μετὰ τοῦ εἰκονομάχου Λέοντος τοῦ Γ' αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου ὑπεκίνησεν ἐν ἔτει 727 μεγάλην ἐπανάστασιν κατ' αὐτοῦ, εἰς ἣν πρῶτοι ἔλαβον μέρος οἱ νησιῶται καὶ ἰδίως οἱ τῶν Κυκλάδων, ἀναταραχθέντες κυρίως ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο φοβερῶν ἐν Θήρᾳ ἐκρήξεων καὶ καταστροφῶν, ἃς ἐνόμισαν θεομηνίας ἐνεκα τοῦ κατὰ τῶν εἰκόνων πολέμου (1).

(1) Ὁ Βυζαντινὸς συγγραφεὺς Θεοφάνης ἐκτιθέμενος ταῦτα ἐπιση-

Τὸ διάταγμα τοῦ Λέοντος τὸ διατάσσον τὴν καταστροφὴν πασῶν τῶν εἰκόνων καθ' ὅλας τὰς ἐκκλησίας τοῦ κράτους, ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 725 ἤρκει ὅπως προπαρασκευάσῃ τὴν κατὰ τοῦ Λέοντος ἀποστασίαν, αἱ δὲ ἐν Θήρᾳ ἡφαίστειαι ἐκρήξεις κατάρθωσαν νὰ ἐξεγείρῳσιν τοὺς δεισιδαίμονας νησιώτας καὶ οὕτω ἐν ἔτει 727 ἡ ἐπανάστασις φανερώς πλέον ἐξερράγει καὶ νέος ἀναγορεύθῃ βασιλεὺς τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ὀνομαζόμενος Κοσμάς.

Μολονότι ὁ Κοσμάς οὗτος ἦτο ἄνθρωπος ἄσημος κατάρθωσεν ἐν τέλει νὰ καταρτίσῃ στόλον καλὸν καὶ περικλινὴ στρατιάν, ἀναθεὶς τὴν ἀρχηγίαν αὐτῶν εἰς δύο στρατάρχας τὸν Στέφανον καὶ τὸν Ἀγαλλιανόν.

Ἀγνωστον πόσαι καὶ ποῖαι νῆσοι τῶν Κυκλάδων προσήνεγκον ἄνδρας καὶ πλοῖα εἰς τὸν βασιλέα Κοσμᾶν, ἐπομένως καὶ περὶ Σύρου οὐδὲν ὑπάρχει μαρτύριον· γνωστὸν δὲ ὅτι ὁ στόλος οὗτος, ὁ κυρίως ἐκ νησιωτῶν ἀποτελούμενος ἔφθασε μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, ζητῶν νὰ καθαιρέσῃ τὸν Λέοντα καὶ ἐπιβάλλῃ τὸν Κοσμᾶν. Ἀλλ' ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία δὲν ἦτο τοσοῦτον ἐξησθεμισμένη ὥστε νὰ μὴ καταστρέψῃ τὴν ἀπο-

μειοῖ· ἀνὰ αὐτῷ δὲ τῷ ἔτει, ἰνδιωκτιῶνι Θ', ὥρα θέρους, ἀτμὶς ὡς ἐκ καμίνου πυρὸς ἀνέβρασεν ἀνὰ μέσον Θήρας καὶ Θηρασίας τῶν νήσων, ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ἐπὶ ἡμέρας τινὰς καὶ κατὰ βραχὺ παχυνομένης καὶ ἀπολιθουμένης τῇ ἐξάψει τῆς πυρώδους ἐκκαύσεως, ὅλος ὁ καπνὸς πυροφανῆς ἐδείκνυτο. Τῇ δὲ παχύτητι τῆς γαιώδους οὐσίας, πετροκισσῆρους μεγάλους ὡς λίθους τινὰς ἀναπέμψαι καθ' ὅλης τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ Λέσβου καὶ Ἀβύδου καὶ τῆς πρὸς θάλασσαν Μακεδονίας, ὡς ἅπαν τὸ πρόσωπον τῆς θαλάσσης ταύτης κισσῆρων ἐπὶ πολλάζοντων γέμειν· μέσον δὲ τοῦ τηλικούτου πυρὸς νῆσοι ἀπογαιωθείσα τῇ Ἱερᾷ λεγομένη νήσῳ συνήφθη μὴπω τὸ πρὶν οὔσα». Ἐννοεῖται ὅπόσον εὐκόλως ἀπέδωκαν εἰς ὀργὴν τοῦ Θεοῦ τὰ συμβάντα ταῦτα οἱ δεισιδαίμονες νησιῶται, οἱ ἐπαναστατήσαντες ἀμέσως κατὰ τοῦ εἰκονομάχου βασιλέως.

στασίαν ταύτην· οὕτω δὲ ὁ Αἰγαίοπελαγιτικός οὗτος στόλος, ἐπελθόντος κατ' αὐτοῦ τοῦ Λέοντος, κατεκάη διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πυρός, πνιγέντος μὲν τοῦ Ἀγαλλιανοῦ, θανατωθέντος δὲ τοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Κυκλάδων Κοσμά.

Ἡ ἐπανάστασις αὕτη τῶν νησιωτῶν δὲν παρήλθεν ἄνευ συνειπῶν, καθ' ὅσον οἱ βυζαντινοὶ στόλοι δὲν ἔπαυσαν ἐπὶ πολὺς δεκαετηρίδας περιπολοῦντες εἰς τὰς Κυκλάδας· ἐκ δὲ τῶν περιπολιῶν τούτων ἐδραϊώθησαν ἐκ νέου οἱ βυζαντινοὶ εἰς τὰς νήστους, καὶ ἐπῆνεγκον πλεῖστα ὅσα καλὰ, καθ' ὅσον θέλομεν ἰδῆ ὅτι ἄνευ τῆς προστασίας τῶν βυζαντινῶν στόλων αἱ Κυκλάδες ἤθελον πάθει μείζονα δεινὰ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον. Σπουδαιοτέρα ὁμῶς συνέπεια τῆς ἐπαναστάσεως τούτης τῆς ὑποκινήσεως ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης Γρηγορίου πέμπτου, ἣν ἡ διάταξις τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος, ὅστις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀφῆρσεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀρχιερέως πάσας τὰς ἐντεῦθεν τῆς Ἰταλίας πόλεις, προστιθεὶς αὐτὰς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερέως. Τὸ τόλμημα τοῦτο τοῦ Λέοντος ἦτο μέγα καὶ τελεσφόρον ἐξεταζόμενον οὐχὶ ὑπὸ τὴν θρησκευτικὴν ἔποψιν, διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ὑπῆρχε διάκρισις καθολικῶν καὶ ὀρθόδοξων, οἷα κατόπιν ἐγένετο, ἀλλ' ὑπὸ ἐθνολογικὴν, διότι προητοίμασε, οὕτω εἰπεῖν, τὴν διάκρισιν τῶν ἐθνικοτήτων, ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, αἵτινες κατόπιν διεκρίθησαν διὰ τῆς θρησκευτικῆς διαφορᾶς (1).

Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης τῶν νησιωτῶν, ἦτοι τῷ 747 νεὸς λοιμὸς ἐπῆνεγκεν ἐπὶ τριετίαν σπουδαῖον ὄλεθρον εἰς τὰς Κυκλάδας (2), ἀρξάμενος ἐν

(1) Ὅπως κατανοηθῇ ἡ σπουδαιότης τοῦ γεγονότος τούτου ἐπὶ Λέοντος, ἀνάγκη ὁ ἀναγνώστης νὰ ἐνθυμηθῇ ὅσα περὶ τούτου γράφει ὁ κριτικώτατος ἱστορικός ἡμῶν (Παπαρ. Ἰστ. Τόμ. Γ'. σελ. 451).

(2) Γόλσμιθ. μετάρρ. Τόμ. III. σελ. 46. — Παπαρ. Τομ. Γ' σελ.

Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς Μονεμβασίας, καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ χρονογράφος Θεοφάνης. Καὶ πρὸ τοῦ λοιμοῦ τούτου εἶχεν ἐνσκήψει ἕτερος λοιμὸς κατὰ τὸ 726, ἀλλ' ἄγνωστον, ἐὰν ἐπῆνεγκεν ὄλεθρον εἰς πάσας τὰς Κυκλάδας (1). Ὁ τοῦ 747 ὅμως διαρκέσας τριετίαν ὀλόκληρον ἀναμφιβόλως ἐπῆνεγκεν οὐκ ὀλίγην θραῦσιν· οὐδὲ δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ Σύριοι δὲν ὑπέφερον ἐκ τούτου, διότι δὲν μνημονεύονται ὀνομαστί· ἀρκεῖ ὅτι πληθὺς μαρτυριῶν πείθει πάντα ὅτι λοιμὸς τοσοῦτον ὀλέθριος, τριετίαν ὅλην εὐρὴν τροφὴν καὶ διαμονὴν ἐν ταῖς νήσοις τῶν Κυκλάδων, ἐπόμενον ὅτι δὲν ἐσεβάσθη οὐδεμίαν νῆσον, οὐδ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ ὑγειονομικῶν μέτρων, τοσοῦτον αὐστηρῶν ἃ καὶ ἂν ὑπῆρχον διὰ τὴν Σύρον, δὲν ἤθελον μᾶς πείσει ὅτι αὕτη ἔμεινεν ἀνεπηρέαστος καὶ ὅλως ἀπρόσβλητος.

Αἱ ἐκ τοῦ λοιμοῦ τούτου καταστροφαὶ παρέχουσιν ἐνδείξεις περὶ τῆς ἐλαττώσεως καὶ πάλιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων τῶν νήσων καὶ ἰδίως τῆς Σύρου, ἥτις μικρὰ τὴν ἑκτασιν, παθοῦσα κατὰ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων δηώσεων, τῆς παραμεληθείσης καλλιέργειας τῆς ἐκ διαφόρων αἰτιῶν στερήσεως ὑδάτων καὶ ἄλλων λόγων, δὲν ἠδύνατο οὔτε ἀσφάλειαν διαρκῆ νὰ προσφέρῃ, οὔτε βίον ὑλικὸν ἄνετον ἕνεκα τῶν ἀνωτέρω λόγων.

Ἐν ἔτει 740 οἱ Σαρακηνοὶ πειραταὶ ἐφώρμησαν καὶ πάλιν κατὰ τῶν Κυκλάδων, ἀλλ' ὁ τότε βασιλεύων τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντῖνος ΣΤ'. ὁ Κοπρώνυμος ἔπεμψε μέγαν στόλον κατ' αὐτῶν, ὅστις καὶ κατέστρεψε τοὺς Σαρακηνοὺς, καταφλέξας τὸν στόλον των διὰ τοῦ καλλινικείου πυρός, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ

477. — Σταματ. Σαμιακά. σελ. 371. Κ. Σάβη Χρον. Γαλαῆ. ἐν Σημ. — Παράβ. Βυζ. Κωνσταντ. Πορφυρ. Θεμ. Β' 6. — Ἰ. Λυκάων 527. 1 — Ζωναρᾶν X V. 8 — Νικηφ. Πατρ. 70, 11 — Θεοφ. 6, 238 — Κεδρ. Γ' 6. Θεόδωρ. Στουδίτ. ἐν β. Πλ. — Λέοντ. 184, 8
(1) Παράβ. Θεοφάν. 6218 — Κεδρ. Σ. 10.

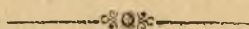
προμνημονευθεὶς Θεοφάνης. Οἱ Σαρακηνοὶ δὲν ἐξηφανίσθησαν ἐντελῶς, ἀλλὰ μετὰ πολυετῇ ἀπουσίᾳ ἐπανεφάνησαν τῷ 824 εἰς τὰς Κυκλάδας τολμηρότεροι ἢ πρότερον. Τετραετίαν ὅλην περιεπόλουν ληΐζοντες πειρατικῶς τὰς νήσους ταύτας, ὅτ' ἐπὶ τέλους ὁ ναύαρχος τῶν βυζαντινῶν Πητρωνᾶς, ἀδελφὸς τοῦ περιωνύμου Βάρδα κατέστρεψεν αὐτοὺς εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Οἱ Σαρακηνοὶ ἐπέπιπτον μὲν, ὡς βλέπομεν, πολλάκις κατὰ τῶν Κυκλάδων, ἀλλ' αὐταὶ κυριώτερον εἰπεῖν δὲν ἐκυριεύθησαν ὑπ' αὐτῶν εἰ μὴ δις, πρῶτον μὲν κατὰ τὸ 653, ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, δεύτερον δὲ κατὰ τὸ 882, βασιλεύοντος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα. Ἡ κυρίευσις αὕτη ἦτο μᾶλλον ἀξιοσημείωτος καθ' ὅσον προπαρασκεύασε τὰς κατὰ τὰ 904—948 ἔτη κατακτήσεις τῶν Σαρακηνῶν ἐπὶ τῶν Κυκλάδων.

Οἱ κατὰ τὸ 882 ἐφορμήσαντες κατὰ τῶν νήσων τούτων Σαρακηνοὶ εἶχον ἀρχηγὸν μὲν τὸν διαβόητον Ἐμίρην Ὑαὲλ καὶ τὸν ἐπ' ἱσῆς φοβερόν πολεμιστὴν Φύτ, στόλον δὲ ἐξ 27 μεγάλων πλοίων. Αἱ Κυκλάδες εἶχον ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Σαρακηνοὺς, ἀλλ' ἡ ὑποταγὴ αὕτη ἦν ὀλιγοχρόνιος, καθ' ὅσον ἐκπλεύσας ὁ ναύαρχος τῶν Βυζαντινῶν Νικήτας κατετρόπωσε μὲν τοὺς Σαρακηνοὺς, ἠλευθέρωσε δὲ τὰς Κυκλάδας. Ἡ καταστροφὴ τοῦ στόλου τῶν Σαρακηνῶν ἐτελέσθη διὰ τοῦ λεγομένου καλλινικείου πυρός· τὰ δὲ λείψανα τῶν πλοίων καὶ τῶν πειρατῶν κατέφυγον, καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ Λεμπῶ, εἰς τὰ παράλια τῆς Κρήτης, ἐξ ὧν εἶχον ἐκπλεύσει οἱ Σαρακηνοὶ οὗτοι.

Ἡ καταστροφὴ αὕτη ἦτο προκγγελο ἄλλων πολλῶν μεγαλύτερων συμβάντων ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Τῷ 904 νέος καὶ πολυάριθμος στόλος τῶν Σαρακηνῶν, ἐκ τριακοσίων πλοίων συγκεείμενος καὶ διοικούμενος ὑπὸ τῶν ἀρνησιθρήσκων χριστιανῶν Δαμιανοῦ, τοῦ Ἐμίρου τῆς Τύρου, καὶ Λέοντος, Ἐμίρου τῆς φοινικικῆς Τριπόλεως ἐφορμᾷ ἐκ νέου κατὰ τῶν Κυκλάδων. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ πολυαρίθμου τούτου στόλου ἐνέβαλεν εἰς

σπουδαίους φόβους τὸν βυζαντινὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἀμέτῳ ἐξέπεμψε κατ' αὐτῶν τὸν ναύαρχον Ἰμερον Ἄλλ' ὁ Ἰμερος συμπλακείς μετ' αὐτῶν ἡττᾶται, τοῦθ' ὅπερ κατέστησε μανιωδεστέρους καὶ προπετεστέρους τοὺς Σαρακηνοὺς. Μέχρι τοῦ 948 ἐφόρμων ἀλλεπαλλήλως κατὰ τῶν Κυκλάδων, λεηλατοῦντες αὐτάς καὶ ἀπογυμνοῦντες τοὺς νησιώτας, ἕως οὗ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο (948) ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος Φωκᾶς κυβερνῶν τὸν βυζαντινὸν στόλον κατετρόπωσε τοὺς πολυαριθμοὺς πειρατὰς, ἀποδοὺς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀσφάλειαν εἰς τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους τῶν νήσων τούτων, οἵτινες ὁμῶς δὲν ἀπήλαυσαν ἐπὶ πολὺ τῆς ἀσφαλείας ταύτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΖ'.

Κατάκτησις τῶν Κυκλάδων ὑπὸ τοῦ Γουῖσκάρδου, κατόπιν ὑπὸ τοῦ Τσαχᾶ. — Ρόζου Σπηλιά. — Πρώτη ἐμφάνις Ἐνστικοῦ στόλου. — Κατάστασις τῶν Συρίων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. (1027—1196).

Αἱ ἀδιάκοποι ἐπιδρομαὶ τῶν πειρατικῶν στόλων καὶ ἰδίως τῶν Σαρακηνῶν εἶχον ἀρκούντως ἐξασθενίσει τὰς δυνάμεις τῶν νησιωτῶν, οἵτινες ἐζήτουν προστασίαν παρὰ τοῦ παρακμάζοντος πλέον Βυζαντινοῦ κράτους, εἰς ὃ ἀνῆκον.

Τῷ 1027 ἐπελθόντων ἐκ νέου τῶν πειρατῶν καὶ ἐνοχλούντων τὰς Κυκλάδας, διωρίσθη πρὸς καταδίωξίν των ἄρχηγὸς τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τοῦ Ἀρχιεπελάγου ὁ Γεώργιος Θεοδωροκάνος, Κυβερνήτης τῆς Σάμου, ὅστις παραλαβὼν σύμμαχον τὸν Βεριβόην Κυβερνήτην τῆς Χίου συνῆψε μάχην μετὰ τῶν Σαρακηνῶν κατὰ τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων καὶ ἐπήνεγκεν οὐκ ὀλίγην φθοράν, κυρεύσας μὲν

δῶδεκα πεπρατικά πλοῖα, διαλύσας δὲ τὸν ἐπίλοιπον στόλον τῶν ἐπιμόνων τούτων πειρατῶν.

«Ὁ δὲ στρατηγὸς τῆς Σάμου, λέγει τὸ Χρονικὸν (1) ἐνίκησε μίαν ἀρμάταν ναυτικὴν τῶν Ἀγαρηνῶν, ὅπου ἔπλευσεν ἐναντίον τῶν λεγομένων Κυκλάδων νήσων, ἡγουν τῶν δώδεκα νήσων· ὅστις ἐπῆρε δῶδεκα καράβια σύμφυχα καὶ τὰ λοιπὰ διεσκόρπισε».

Οὕτω προσκαίρως πάλιν ἐτ' λείωσαν αἱ δεινοπάθειαι τῶν νησιωτῶν τούτων ἐν ἔτει 1027, καθ' ἃ ἀφηγεῖται ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῷ χρονικῷ καὶ ὁ Lebeau Μετὰ ὀκταετῇ ἀπουσίαν, ἦτοι τῷ 1035 ἐπεφάνησαν (2) ἐκ νέου εἰς τὰς Κυκλάδας οἱ Σαρακηνοί, βασιλεύοντος τοῦ Βυζαντινοῦ Μιχαὴλ Ε'. τοῦ Καλαφάτου, καὶ πάλιν διεσκορπίσθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Ἀλλ' ἡ ἡττά των αὐτῇ τοὺς ἀπεθάρρυνε τοσοῦτον ὥστ' ἔπαυσαν ἐν σώματι ἐνοχλοῦντες τὰς Κυκλάδας καὶ περιωρίσθησαν εἰς τὴν ἐξάσκησιν πειρατείας, οὐχὶ ὀλιγώτερον ἐπιφοβωτέρας καὶ βλαπτικωτέρας διὰ τὰς ἀτυχεῖς ταύτας νήσους.

Μόλις ἀπηλλάχθησαν αἱ Κυκλάδες τῶν Σαρακηνῶν στόλων, νέος ἀνεφάνη πολέμιος τῶν Βυζαντινῶν, ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας Γουλιέλμος, ὁ ἐπιλεγόμενος Ἀγαθός, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1068 κυρίως ἤρξατο ἐνοχλῶν τὰς χώρας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ ἀφορμὴν μὲν εὔρεν τὴν παραλαβὴν τοῦ πτώματος τοῦ ὀσίου Χριστοδούλου, εὕρισκομένου ἐν Πάτμῳ, σκοποὺς δὲ εἶχε πολλῶ μείζονας, ἐπιθυμῶν νὰ ὠφεληθῇ τῶν περισπασμῶν καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ ἐν ἔτει 1068 ἀποτυχία τοῦ Σικελοῦ βασιλέως προητοίμασε τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ αὐτοῦ σικελικοῦ στόλου ἐν ἔτει 1097. Σκοπὸς τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης καὶ πάλιν ἦσαν αἱ νῆσοι, αἱ ὑπαγό-

(1) Χρονικὸν Ζωναρ. XVII § 1.

(2) Ζωναρᾶς αὐτόθι — Lebeau. Histoire de l'Empir. T. 14 p. 201.

μεναι τότε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Ἀλλὰ πρῶτοι οἱ Σάμιοι ἀπέκρουσαν τοὺς Σικελοὺς, κατόπιν δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι, τῇ βοηθείᾳ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ οὕτω ἐπανῆλθεν ἄπρακτος καὶ ὁ στόλος οὗτος εἰς Σικελίαν ἐν ἔτει 1097.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ταῦτα ἐπεχείρει καὶ ἀπεκρούετο ὁ σικελικὸς στόλος ἕτερος πολέμιος ὁ Ῥοβέρτος Γουϊσκάρδος, υἱὸς τοῦ περιβοήτου Ταγγρέδου, ἄρχοντος τῆς Ἀντιοχείας, Δουξ τῆς Ἀπουλίας, τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ Καλαυρίας, εὐρὼν ἀφορμὴν τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξιον Α'. Κομνηνὸν ἔχθραν καὶ ἔριδά του, ἐφώρμα κατὰ τὸ 1084 κατὰ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἃς καὶ ἐληλάττησε, κατακρατήσας αὐτῶν ἐπὶ τινα χρόνον (1).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἐπολεμεῖτο πάντοθεν. Ἀφ' ἑνὸς οἱ Τοῦρκοι ἤρχιζαν λεηλατοῦντες καὶ κυριεύοντες πόλεις τῶν, ἀφ' ἑτέρου οἱ Σαρακηνοὶ ἐδέσποζον πολλῶν μερῶν, ἰδίως τῶν παραλίῳν τῆς Συρίας καὶ τῶν ἀγίων λεγομένων τόπων· ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ μὲν Ῥοβέρτος Γουϊσκάρδος κατεκράτει τῶν Κυκλάδων, οἱ δὲ Σκύθαι ἐπολιόρκουν τὴν Ἀνδριανούπολιν ἐκνευρίζοντες τὰς δυνάμεις τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Οὗτοι οἱ περισπασμοὶ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρξαν προάγγελοι δύο σπουδαιοτάτων γεγονότων ἐν τῇ καθολικῇ ἱστορίᾳ, ἥτοι τῆς ἐνάρξεως τῶν σταυροφορικῶν πολέμων καὶ τῆς ὑπὸ Λατίνων ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου, ἐπιδρασάντων σπουδαίως καὶ ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Ἐν ἔτει 1091 αἱ Κυκλάδες μόλις ἀπαλλαχθεῖσαι τῶν σικελικῶν κατακτητῶν ὑπέπεσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὀθωμανοῦ

(1) Γόλσμιθ Ἰστ. Ἑλλ. Τομ. Γ'. σελ. 113. μεταφρ. Ἀλεξανδρ.—Pet. Giannone hist. civile du Royaume de Naples. Βιβλ. Θ'.—Βιβλ. 10 Κεφ. Ε'. Τομ. Β'. σελ. 104.—Ἀννα Κομνηνὴ Ἀλεξ. Βιβλ. Ε'. καὶ ΣΤ'.

Τσαχαῖ ἢ κατὰ Ζωναράν Ζαχαίου καὶ κατὰ τὸν Γλυκᾶν Τσαχατσᾶ. Ὁ Τσαχᾶς οὗτος γαμβρὸς ὦν τοῦ Σουλτάνου Κλίτς— Ἀσρλὰν ἐκπλέει μετὰ στόλου συγχειμένου ἐκ τεσσαράκοντα πλοίων κατὰ τῶν Κυκλάδων καὶ κυριεύει τὰς νήσους ταύτας, ἃς καὶ κατεκράτει, ἕως οὗ ὁ βυζαντινὸς ναύαρχος Κωνσταντῖνος ὁ Δαλασσηνὸς ἐπελθὼν κατ' αὐτῶν μετὰ ἰσχυροῦ στόλου, ἀπεδίωξεν αὐτοὺς, ἀποδοὺς καὶ πάλιν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς πολυπαθεῖς κατοίκους τῶν Κυκλάδων. Ἀλλ' ἡ ἐλευθερία αὕτη ὀλίγον ἔμεινεν ἀπρόσβλητος, καθόσον μετὰ τρεῖς περίπου δεκαετηρίδας προσεβλήθησαν καὶ πάλιν οἱ νησιῶται ὑπ' ἐχθρῶν πολλῶ τότε ἰσχυροτέρων.

Ἐν ἔτει 1124, βασιλεύοντος Ἰωάννου Β'. τοῦ Κομνηνοῦ, ἐπιλεγομένου Καλογιάννη ὁ Δόγης τῆς Βενετίας Δομίνικος Μικιέλης, ὁ ἐπικληθεὶς *Terror Graecorum* ἐκπλεύσας μετὰ στόλου πολυαρίθμου ἔφθασεν εἰς τὰς Κυκλάδας, ἐμβαλὼν εἰς φόβον τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους αὐτῶν, προαισθανομένους ὅτι ὁ ξένος οὗτος ἔμελλεν νὰ ἐγκαθιδρύσῃ πολυχρόνιον τὴν ἐξουσίαν του ἐπὶ τῶν νήσων τούτων.

Ἡ δύναμις τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας ἤδη εἶχε γίνει γνωστὴ εἰς τὴν Ἀνατολήν· ἡ δὲ ἐμφάνισις τοῦ περιφόβου τούτου Δόγῃ παρήγαγε φόβους εἰς ἅπασαν τὴν ἀνατολήν, οἵτινες ἀπεδείχθησαν ἔλλογοι, καθ' ὅσον ἐπελθὼν καὶ λεηλατήσας τὰς Κυκλάδας, κατόπιν δὲ ἀποθανῶν ἠξιώθη τοῦ ἐξῆς ἀρκούντως δηλωτικοῦ τῆς δυνάμεώς του ἐπιτυμβίου.

Terror Graecorum jacet hic (1).

Οὐδ' ὁ Ὁμοῦρ ὁ σιδηρόψυχος υἱὸς τοῦ Ἀζίνῃ, ὅστις εἶχε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν λεηλατήσει τὴν Νάξον, Πάρον, καὶ τὰς λοιπὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου προὔξενε τε τοσοῦτον ὄλεθρον εἰς τὰς Κυκλάδας, ὅσον ὁ Δόγης οὗτος τῆς Ἑνετίας ὅστις πορθήσας

(1) Dandulli Chronic. IX. 12. p. 267—Daru Hist. Ven. T. I. p. 122.

τὴν Νάξον καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήστους, πλείστους μὲν αὐτῶν κατοίκους κατέσφαξε, πολλοὺς δ' ἐπώλησε δούλους καὶ κατέστρεψε πᾶν ὅ,τι ἡδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ, ἐκριζώσας καὶ δένδρα καὶ ἐν γένει ἐπενεγχῶν δυσεπανόρθωτον βλάβην εἰς τοὺς κατοίκους καὶ εἰς τὰς γαίας (1)

Εἵκοσιν ἔτη μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην (1143) ἐπανελάβε τὰς λεηλασίας ταύτας ὁ Δόγης τῶν Ἑνετῶν Βιτάλης Μικιέλης, ἀποτυχῶν, κατὰ τὸν Ν. Χωνιάτην, νὰ κατακτήσῃ τὰς Κυκλάδας.

Ἐν ἔτει δὲ 1196 οἱ σταυροφόροι Λατῖνοι ἐπήνεγκον οὐ μικρὰς ζημίας διερχόμενοι διὰ τῶν Κυκλάδων.

Ἐν ἔτει 1198 καὶ πάλιν αἱ Κυκλάδες ἐχρησίμευσαν ὡς χρησφύγετα τῶν πειρατῶν, οὓς ἐπὶ τέλους κατετρόπωσαν οἱ Βυζαντινοὶ ναύαρχοι Ἰωάννης Δούκας καὶ Κάσπαξ (κατὰ Γόλσιμθ, Ἰωάννην Κίνναϊμον κλπ).

Ἡ ἐπιδρομὴ αὕτη ἦν ἡ τελευταία τῆς περιόδου ταύτης, διότι μετὰ τέσσαρα ἔτη, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1204 ἐνιδρύθη, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ὀριστικῶς ἡ Λατινοκρατία.

Ἐξέθηκα ἐν συντόμῳ τὴν σειρὰν ταύτην τῶν ἐπιδρομῶν καὶ κατακτήσεων τῶν Κυκλάδων, μὴ προσάγων μὲν εἰδικὴν περὶ Σύρου μαρτυρίαν, ἀλλὰ πεποιθὼς ὅτι ἡ παράλειψις τῆς Σύρου ὑπὸ τῶν συγγραφέων δὲν εἶν' ἔνδειξις ἐξαιρέσεως αὐτῆς ἀπὸ τῶν καταστροφῶν τούτων, καθ' ὅσον τὰ ἱστορηθέντα ἀναφέρονται γενικῶς εἰς τὰς Κυκλάδας νήστους, οὐχὶ δὲ εἰδικῶς εἰς ὠρισμένας νήστους· οὐδ' ὑπάρχουσι μαρτυρίαι ἐναντίαι.

Ἐνταῦθα δυνατόν νὰ προταῖ ἡ ἐρώτησις, πῶς μετὰ τοσαύτας λεηλασίας, ἐξανδραποδισμοὺς, λοιμοὺς καὶ λιμοὺς καὶ ὑποδουλώσεις δὲν ἐξωλοθρεύθησαν ῥιζηδόν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης, ἥτις καὶ ἔνεκα τῶν λιμένων τῆς καὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως μεθεῖξε τῶν κοινῶν συμφορῶν τῶν Κυκλάδων; Οἱ πο-

(1) Dandulli ἐνθ' ἀνωτέρω — Daru αὐτόθι.

λυετεις λοιμοι, αι αλληπαλληλοι επιδρομαι και κατακτησεις των πειρατικων τότε φυλων οποιας συνεπειας αφηκαν ;

Η λεπτομερης σαφηνεια των τυχων των Συριων και της νησου των βεβαιως ειν' ανεφικτος· αλλα δυναται να τεκμηριωθῃ εξ αυτων των πραγματος και των ιστορικων τούτων ενδειξεων.

Βεβαιως ο πληθυσμος της νησου κατα την εποχην πλεον ταυτην, ητοι κατα τας παραμονας της Λατινοκρατίας (1204) ητο επαισθητως ηλαττωμενος. Εαν λαβωμεν υπ' οψιν τους ολεθρους, ους επηνεγκον οι λοιμοι του 537, 541, 555—558—του 726, του 747 και αλλων ετων, (οιον των 1044 επι Κωνσταντινου του Μονομαχου, του 733 και αλλων, ων τας διαστασεις δεν γνωριζομεν ακριβεστατα), εχομεν ενδειξιν σπουδαιας ελαττωσεως του πληθυσμου. Αφ' ετερου αι αλληπαλληλοι επιδρομαι ηραιωσαν επι πλεϊστον τους κατοικους, επιδρασσαι σπουδαιοτατα και επι της καταστασεως του καλλιεργησιμου εδαφους της νησου, οπερ εγκαταλειφθεν υπο των κατοικων ακαλλιεργητον, απογυμνωθεν πατης φυτειας υπο των ληϊσαντων τοςαις την νησον πειρατων και λοιπων επιδρομεων προητοιμασε την κατοπιν επελθοῦσαν πτωχειαν των κατοικων και στειρωσιν των γαιων, αιεινες μολαταυτα διετηρησαν εν πολλοις ιχνη της αρχαιας αυτων γονιμοτητος. Τα υδραγωγεια της νησου, ων ερειπια βλεπομεν μεχρι σημερον, υποδηλουσι ποσον ερρυθμως και τελεσφορως διενεμετο το υδωρ και συνετελει υπερ της γονιμοτητος του εδαφους· αλλ' αι τοςαυται καταστροφαι αι μεταβαλοῦσαι εις σωρους ερειπιων ολοκληρους πολεις ηθελον σεβασθη ταυτα ;

Το καλλιεργησιμον εδαφος της νησου εις τοιαυτην καταστασιν εγκατελειψεως ευρισκόμενον ολίγα ηδύνατο να προσφέρη προς ζωάρκειαν, πολὺ δὲ ὀλιγώτερα πρὸς εὐπορίαν. Πιθανῶς ποὺ καὶ ποῦ σίτος καὶ κριθὴ ἐφαίνετο, ἐν χαράδραις δὲ ἐλαιῶνες διετηροῦντο καὶ συκαῖ, ὡς αἱ ὀνοματοθεταὶ καὶ αἱ

τοπικαὶ παραδόσεις δηλοῦσιν. Οὐχ' ἤττον μολονότι ἐπη-
πειλήθη⁸ συχνότατα ἡ γεωργικὴ ζωὴ τῶν κατοίκων ὑπάρ-
χουσι μαρτυρίαι καὶ παραδόσεις περὶ καλλιιεργείας τῆς με-
τάξης κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ
Ἰουστινιανοῦ καὶ ἐντεῦθεν, ὅτε ἕνεκα τῶν πρὸς τὴν Περσίαν
ἐχθρικῶν ἐπιμιξιῶν μετηνέχθη ἐκεῖθεν ἡ μέταξα, ἤρξαντο αἱ
Κυκλάδες νὰ καλλιιεργῶσι τὴν προσοδοφόρον μέταξαν, ὅπερ
πιστοῦται καὶ ὑπὸ τῆς δημοσιευθείσης δημῶδους παραδόσεως
ἐν Σύρῳ περὶ τῆς πληθύος τῶν μωρεώνων ἐν τῇ νήσῳ καὶ τῆς
προσοδοφόρου καλλιιεργείας τῆς μετάξης (1). Κατὰ τὴν παρά-
δοσιν ταύτην «οἱ τῆς ζώσης γενεᾶς Σύριοι διηγοῦνται ὅτι ὑπῆρ-
χον πολλὰ δένδρα μωρεῶν ἐπὶ τῆς νήσου καὶ δὲν δυνάμεθα
ν' ἀμφιβάλλωμεν ὅτι οἱ Σύριοι, ἂν δὲν εἶνε γνωστὸν ὅτι ἔλα-
βον ἀμέσως ἀπὸ τὴν Περσίαν τὰς μωρέας, δὲν ἐβράδυνον ὁμῶς
νὰ τὰς λάβουν ἀπὸ τὰς πλησίον νήσους (2)».

Ἡ καλλιέργεια καὶ ἐσοδεία τοῦ σίτου καὶ τῆς κριθῆς ἐν τῇ
νήσῳ μόλις ἐξήρχει πρὸς ζωάρκειαν τῶν κατοίκων· διότι καὶ ἂν
ἐπλεόναζεν, οἱ ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας ἐπισκεπτόμενοι πειρατι-
κῶς τὴν νήσον βεβαίως ἐχρῶντο αὐτοῦ, πιθανώτατα δὲ καὶ
ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο δὲν κατέστρεφον τοὺς προσοδοφόρους
ἀγρούς.

Ἄλλως τε ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς τῆς νήσου ἡραιοῦτο καὶ
δι' ἄλλην αἰτίαν. Ἡ σιτεμπορία ἐν ταῖς Κυκλάσι ἦτο τὸ μᾶλ-
λον παρακεκινδυνευμένον ἐμπόριον, πρὸ πάντων ἕνεκα τῶν πει-
ρατῶν, καὶ τῆς μικρᾶς προστασίας, ἣν ἐχορήγουν οἱ Βυζαντι-
νοὶ εἰς τε τοὺς χειρώνακτας καὶ τοὺς γεωργούς, ἰδίᾳ ἀφ' ἧς

(1) Dictionnaire d' histoire naturelle par une societé de natura-
listes et d' agriuculteurs—ἐν λ. mûrier.—Ἐπιστολὴ περὶ Σύρου
καὶ τῆς ἐν αὐτῇ Ἑρμουπόλεως σελ. 12.

(2) Ἐπιστολ. περὶ Σύρου κλπ. αὐτόθι.

ἐποχῆς συνεστήθησαν τὰ κυβερνητικὰ μονοπώλια τοῦ σίτου ἐν Βυζαντίῳ (1).

Ἐνεκα τῶν μονοπωλείων τούτων προσεκάλουν ἐν Βυζαντίῳ πολλοὺς γεωργοὺς καὶ μέχρι σήμερον ἔτι διατηρεῖται ἡ ἀνάμνησις τῶν μεταναστεύσεων τῶν Συρίων γεωργῶν εἰς Βυζάντιον, ἔνθα ἡ Κυβέρνησις ἦτο σχεδὸν σιτέμπορος καὶ ἐμπορομεσίτης (2).

Πλεῖσται ὅσαι ὀνοματοθεσίαι, ἐκ παλαιᾶς ἐποχῆς σωζόμεναι ἐν τῇ νήσῳ, πείθουσιν ὅτι ὄρη σήμερον ξηρὰ καὶ γυμνὰ ἦσαν ἄλλοτε κατάφυτα. Τί ἄλλο σημαίνουναι αἱ ὀνομασίαι Δαφνῶνας, Ἀρευτιᾶς, Κάππαρι, Ἀμάραντα, Λιγερὸ, Σεληνίθρα, Λωτὸ, Σκορδιᾶ, Ἐρινιὸ, Ξυλοκοπή, Σχινονῆσι, Λαγχάδα, Κυπεροῦσα, Καταφυὰ, Ἀμπέλα, Κηπάρι, Κοιλάδα, Χαρουπιὰ, Λῆῶνας, Πρασονῆσι, Μεγαλεῦκι καὶ τοσαῦται ἄλλαι, αἵτινες σήμερον διατηροῦνται εἰς γυμνὰ ὄρη καὶ ἀκάρπους γαίας, τί ἄλλο σημαίνουναι ἢ ὅτι πρό τινων αἰώνων ἔτι διετηρεῖτο ἡ μεγάλη φυτεία τῆς νήσου, ἣν κατέστρεψαν αἱ λεηλασίαι τῶν ξένων πειρατῶν καὶ κατακτητῶν, ἢ ἐγκατάλειψις αὐτῆς ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ ἡ καταστρεπτικὴ πορεία τῶν αἰώνων;

Οὕτω βαθμηδὸν ἀπεγυμνοῦτο τὸ ἔδαφος τῆς προτέρας αὐτοῦ γονιμότητος καὶ θέας, ἕως οὗ παρεδόθη εἰς τοὺς νεωτέρους τοιοῦτον, οἷον παρίστατο μέχρι τινος διὰ τῆς παροιμίας Σύρα=Ψεῖρα, σχηματισθείσης καὶ λεχθείσης διὰ τὸ λυπρόγαιον καὶ ἄγονον αὐτῆς.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν. Περὶ δὲ τῶν ἀρχαίων αὐτῆς

(1) Παράβ. Dig. 1. 50, 5. de negotiatoribus frumentariis.

(2). Ἱστορ. τοῦ Βυζαντινοῦ ἐμπορίου ὑπὸ C. Hulman, καὶ Ἐπιτ. Ἱστορίας τοῦ Ἑμπ. ὑπὸ A. Blanquis. Κεφ. Γ'.

πόλεων, τέθναταί τις νά εικάσῃ μετὰ τὴν ἀπαριθμησιν τοσούτων ἐπιδρομῶν καὶ κατακτήσεων ; Ἀμφότεραι αἱ δύο αὐτῆς πόλεις, ὡς παραλίαι, ὑφίσταντο πρῶται τὰς προσβολὰς τῶν πειρατῶν. Καὶ τίς ἤθελεν μένει ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ εὐημερίᾳ ἐν παραλίᾳ πόλει, εἰς ἣν ἀποβαίνοντες οἱ πειραταί—καὶ ἂν μὴ κατέστρεφον πᾶν τὸ προστυχόν,—βεβαίως ἐπὶ νευγκον ζημίας ἐπ' ἴσης ἐπικινδύνους διὰ τὴν ζωὴν τῶν κατοίκων ;

Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ὅτι πολλαὶ πόλεις παραλίαι κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν εἶχον ἐγκαταλειφθῆ ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἀποσυρθέντων εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη καὶ ζητησάντων προστασίαν ἀπὸ τῶν φυσικῶν ὀχυρωμάτων τῶν μερῶν αὐτῶν, ἀπὸ τῶν ὀρέων, τῶν φαράγγων, τῶν σπηλαίων καὶ ἐν γένει ἀπὸ μερῶν, εἰς ἃ δυσκόλως εἰσεχώρουν τὰ πλημμυρήσαντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην στίφη τῶν πειρατῶν καὶ κατακτητῶν. Καὶ δὲν δυνάμεθα μὲν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἀμφότεραι αἱ πόλεις τῆς νήσου, ἦτοι ἡ ἐν Φοίνικι καὶ Ποσειδείοις κειμένη καὶ ἡ ἐν ἡ ἡ σημερινῇ Ἑρμούπολις, ἐγκατελήφθησαν ἀμέσως ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, διότι ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις τινες περὶ οἰκῶν καὶ κατοίκων ἐν ἀμφοτέραις ταῖς πόλεσιν, ἀλλὰ μέχρι τινος ἐποχῆς. Ἐν Ποσειδείοις π. χ. οἰκοδομουμένης πρὸ ἐτῶν οἰκίας τινος ἀνηκούσης σήμερον εἰς τὸν σεβασμ. Κύριον Μαρινέλλην καὶ σκαπτομένων τῶν θεμελίων αὐτῆς, εὐρέθησαν χρυσᾷ βυζαντινὰ νομίσματα, ἐκ τῶν λεγομένων Κωνσταντινᾶτων, ἄρπαγέντα ὑπὸ τῶν ἐργατῶν ἐκτὸς ὀλίγων, ἃ διεσώθησαν.

Τὸ γεγονός τοῦτο ὃ ἤκουσα καὶ παρὰ γηραιῶν Συρίων παρέχει ἐνδείξεις περὶ οἰκιῶν διετηρουμένων ἐκεῖ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν. Καὶ ἐκ τούτου δῆλον ἔτι κατὰ πόσον ἦτο ἐπισφαλὲς τότε ἡ διαμονὴ τῶν κατοίκων ἐν παραλίῳ πόλει, ἐν ἡ οὐχὶ βεβαίως ἅπαξ ἐπέβησαν πειραταί. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ διατήρησις νομισμάτων καὶ βαρυτίμων κοσμημάτων παρεῖχε κινδύνους καὶ κατ' αὐτῆς τῆς ζωῆς τῶν ἐχόντων αὐτὰ, οἵτινες

καθίσταντο ἕνεκα τούτων εὐπροσβλητότεροι ὑπὸ τῶν πειρατῶν. Διὸ θάπτοντες αὐτὰ ὑπὸ τὴν γῆν τ' ἀπέκρυπτον ἀπὸ τὸ πλεονεκτικὸν ὄμμα τῶν πειρατῶν.

Ἄλλ' ἡ ἔνδειξις αὕτη, ὡς καὶ ἄλλαι ἀνάλογοι πρὸς αὐτὴν δὲν δύνανται νὰ μᾶς πείψωσιν περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν δύο τούτων παραλίων πόλεων, καθ' ὅλην τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν. Διότι ναὶ μὲν τὰ ἐρείπια τῆς ἐν Φοίνικι πόλεως εἶνε ἀρχαῖως ζωηρά, ὡς καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἐτέρας πόλεως, ἃ διετηροῦντο μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, οὐχ' ἥττον πάντα τὰ ἐρείπια ἀμφοτέρων τῶν πόλεων εἶνε ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, τινὰ δὲ ἴσως καὶ τοῦ Ε'. ἢ τὸ πολὺ ΣΤ'. αἰῶνος, οὐδὲν δὲ μαρτύριον ἄλλο τῆς μεταγενεστέρας βυζαντινῆς ἐποχῆς ἀνεκαλύφθη, ἢ ἐν τῇ μιᾷ ἢ ἐν τῇ ἐτέρᾳ πόλει, ἐκδηλοῦν τὴν ὑπαρξίν πόλεων καθ' ὅλην τὴν βυζαντινὴν περίοδον.

Ἐκ τούτων τεκμαίρεται ὅτι κατὰ τὴν μεταγενεστέραν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἀμφοτέραι αἱ πόλεις ἐγκατελήφθησαν διασπαρέντων τῶν κατοίκων εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη, ὅπως ἀποφεύγῃσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πειρατῶν, καθ' ὅσον, ἄλλως τε, ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἀνω Σύρου, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν γενόμενος, μόλις ἤρξατο περὶ τὸν ΙΒ'. αἰῶνα, ὅτε, ὡς θέλομεν ἰδεῖ οἱ Λατίνοι συνετέλεσαν πρὸς τὴν συγχρότησιν τῆς ἐκεῖ πόλεως ἀσφαλεστέρας πάντως τῶν παραλίων μερῶν, εἰς ἃ ἔκειντο αἱ δύο ἀρχαῖαι πόλεις.

Ἄλλ' οἱ Σύριοι βεβαίως δὲν συνεκεντρώθησαν συγχρόνως πάντες περὶ τὸν λόφον τῆς Ἀνω Σύρου, ἀλλὰ διεσπαρμένοι εἰς πλεῖστα μέρη τῆς νήσου, εἰς τοποθεσίας, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν ὁποίων τεκμαίρεται τοιαύτη διαμονή, μετηνέχθησαν βαθμηδὸν εἰς τὴν νέαν πόλιν, μετενεγκόντες πρὸς οἰκοδομὴν οὐχὶ ὀλίγους λίθους ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς ἐγκαταλελειμένης πόλεως· οὐδὲ δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι συγχρόνως καὶ ὁμοθυμαδὸν ἐγκατέλειψαν μὲν τὴν ἀρχαίαν πόλιν, ἔκτισαν δὲ τὴν νέαν. Ὡστ' ἐκ τούτων τεκμαίρεται ὅτι πολλοὺς χρόνους πρὸ

τῆς Λατινοκρατίας εἶχον ἐντελῶς ἐγκαταλείψει τὴν ἀρχαίαν πόλιν (Σύρον), ἐν καιροῖς δὲ ἐπιδρομῶν κατέφευγον εἰς ὄρη, ἢ εἰς σπήλαια καὶ ἰδίως εἰς τὸ μέγα σπήλαιον, τῷ παρὰ τὸ ὄρος Νῆτες, περὶ οὗ διετηρήθη ἡ ἐξῆς παράδοσις, μόλις πλέον διατηρουμένη.

Παρά τινα ὑπώρειαν τοῦ ὄρους Νῆτες καὶ πλησίον τῆς λεγομένης Ἀμπέλας κεῖται σπήλαιον λίαν εὐρύχωρον ἐν τῇ θέσει ἀκριβῶς τῇ λεγομένη Ῥόζου (στοῦ Ῥόζου), ἀπεχούσῃ τέταρτον τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς Ποσειδωνίας. Ἡ ὁπῇ τοῦ σπηλαίου τούτου κεῖται πρὸ ἀγρῶν ἀκαλλιεργήτων ἀνηκόντων εἰς ἐμὲ, καὶ ἄλλων παρακειμένων, ἀνηκόντων εἰς τὸν κ. Τζώρτζην Πρίντεζην.

Ἡ ὁπῇ τοῦ σπηλαίου ἀποκρύπτεται ἐνίοτε ὑπὸ θάμνων, καὶ ἐν γένει τὸ μέρος ἐκεῖνο φαίνεται ἔρημον καὶ δυσπέλαστον ἔνεκα τοῦ πετρώδους ἐδάφους. Τὸ σπήλαιον τοῦτο καλούμενον εἰδικώτερον Ῥόζου Σπηλιά, ἐχρησίμευτε, κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, ἣν ἤκουσα παρὰ τῶν προκλητόρων, ὡς ἀποθήκη τῶν πολυτίμων σκευῶν τῶν Συρίων ἐν περιστάσει πειρατικῶν ἐπιδρομῶν καὶ πολλάκις ὡς χρησφύγετον τῶν καταδιωχομένων κατοίκων τῆς νήσου, κρυπτομένων ἀσφαλέστατα ἐν αὐτῷ, ἀρκούντως εὐρυχώρῳ. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν ἐν αὐτῷ παρακατάθεσιν τῶν πολυτίμων σκευῶν καὶ πιθανῶς τῶν χρημάτων τῶν Συρίων, ἡ παράδοσις συμφωνεῖ μετὰ τῆς παρατηρήσεως τοῦ σπηλαίου, ὅπερ ἦτο καταλλήλōτατον πρὸς ἀποκρυψιν τοιούτων χειμηλίων κατὰ τὰς ὀλεθρίας ἐκείνας ἡμέρας· καθ' ὅσον καὶ αὐτὴ ἡ εἰσοδος τοῦ σπηλαίου ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἀόρατος τοῖς πειραταῖς, περιφρασσομένη διὰ σχίνων καὶ θάμνων. Ἀλλ' ἡ ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ διαμονὴ τῶν κατοίκων μοι φαίνεται δυσπίστευτος, ἐκτὸς ἐὰν πρὸς ὥραν μόνον συνεκεντροῦντο ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ οἱ φεύγοντες τὴν μάχαιραν καὶ τὴν ληστρικὴν χεῖρα τῶν πειρατῶν Σύριοι.

Βεβαίως τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶνε τοσοῦτον εὐρύχωρον, ὥστε

σύμπαντες οὗτοι οἱ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν κάτοικοι ἠδύ-
ναντο νὰ καταφύγωσιν ἐν αὐτῷ. Ὅποια ἀκριβῶς ἡ εὐρύτης καὶ
ἐκτασις τοῦ σπηλαίου δεν ἠδυνήθη ν' ἀνεύρω μεθ' ὅλας τὰς
προσπαθείας μου, καὶ ὡς ιδιοκτῆτου αὐτοῦ. Ὅτι ὅμως εἶνε λίαν
ἐκτεταμένον, ἀποδεικνύεται κ' ἐκ τῶν παραδόσεων τῶν γη-
ραιῶν Συρίων, καθ' ἃς τὸ σπήλαιον τοῦτο ἔχει διέξοδον πρὸς
τὴν θάλασσαν, ἐξ οὗ τεκμαίρεται ὅτι ἔχει ἡμισείας, ἐὰν μὴ
μιάς, ὥρας ἀπόστασιν. Ἐκεῖνο ὅπερ ἰδίως παρέχει ἀμφι-
βολίαν περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐν αὐτῷ διαμονῆς τῶν κατοίκων
εἶνε τὸ βαραθρῶδες τοῦ ἐδάφους, τὸ ὑγρὸν τῶν θόλων,
καὶ ἡ δύσκολος συγκοινωνία τοῦ ἐν αὐτῷ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος
μετὰ τοῦ ἐκτὸς αὐτοῦ (1).

Οὐχ ᾔττον ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἐνὸς τὸ δεινὸν τῆς
θέσεως, ἐν ᾗ εὐρίσκοντο οἱ Σύριοι, ἐκτιθέμενοι τοσάκις εἰς
σπουδαιοτάτους κινδύνους, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὴν καταλληλότητα,

(1) Τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶνε, καθ' ἃ φαίνεται, λείψανον ἡφαιστείων
ἐνεργειῶν, κατ' ἄγνωστον ἐποχὴν συμβασῶν. Τὸ ἐν τῷ συγράμματι
Expédition scientifique de Morée Σ. 52 καὶ ἐξῆς, μνημονευόμενον με-
ταλλοῦχον σπήλαιον ἐν Σύρῳ εἶνε πιθανῶς αὐτὸ, καθ' ὅσον μέχρι
σήμερον εἶτι φαίνονται φαινόμενά τινα τῆς μεταλλούχου ιδιότητος
τοῦ μέρους τούτου τῆς νήσου. Ὁ Κυρ. Challet καὶ ἄλλοι ἐπισκεφθέν-
τες ἐσχάτως τὸ σπήλαιον μετὰ πολλῆς δυσκολίας εἰσῆλθον καὶ πρού-
χώρησαν· παρέλαβον δὲ ἐξ αὐτῶν πολλοὺς κρυσταλλώδεις σταλακτί-
τας. Ποῦ καὶ ποῦ τοῦ σπηλαίου φαίνονται πεπαλαιωμένα ὅσα ζῶων,
ἴσως παρασυρθέντων ἐκεῖ καὶ καταστραφέντων ὑπὸ πείνης. Λέγεται
δὲ ὅτι καὶ ἄνθρωποι κινήθοντες ὑπὸ ἐπιθυμίας νὰ γνωρίσωσι τὰς δια-
στάσεις τοῦ σπηλαίου καὶ εὕρωσι τὴν διέξοδόν του, ἀπέθανον ἐν
αὐτῷ, κατ' ἄγνωστους χρόνους. Αἱ περὶ τοῦ σπηλαίου τούτου ποι-
κίλαι παροδόσεις διατηροῦνται ζῶνται καὶ παρὰ τοῖς σημερινοῖς Συρί-
οις· εἶνε δὲ λίαν περίεργον τὸ σπήλαιον καὶ πιθανῶς οἱ ἀρχαῖοι εἶχον
χρησιμοποίησι αὐτὸ εἴτε ὡς μεταλλοφόρον εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν καὶ
χρῆσιν.

τοῦ σπηλαίου κειμένου εἰς θέσιν ἀπόκεντρον καὶ καθισταμένου ἀφανοῦς διὰ περιφράξεως τῆς μικρᾶς αὐτοῦ ὀπῆς, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὴν σχετικὴν παράδοσιν μὲ τὴν ἐξῆς διαφορὰν, ὅτι προσκαίρως μόνον ἠδύναντο νὰ καταφύγωσιν ἐντὸς αὐτοῦ οἱ Σύριοι. "Αλλως τε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Βυζαντινῶν ὅτε ἡ μὲν "Ανω Σύρος δὲν ἦτο οἰκισμένη ἔτι, αἱ δὲ δύο ἄλλαι παράλλαι τῆς νήσου πόλεις καὶ αἱ κωμοπόλεις οὐδὲ ἀσφαλεῖς ἦσαν, οὐδὲ μονίμως ἐνέκλειον τοὺς δεινοπαθοῦντας Συρίους, βεβαίως προσφευεστέρα θέσις πρὸς φύλαξιν κειμηλίων καὶ ἀπόκρυψιν τῶν κατοίκων ἦσαν τὰ σπήλαια τῆς νήσου, καὶ ἰδίως τὸ μεγαλειότερον καὶ ἀσφαλέστερον αὐτῆς, ἦτοι τὸ Σπήλαιον τοῦ Ῥόζου.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ σπηλαίου τούτου· ἄλλων δὲ εἰδήσεων καὶ παραδόσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην στερούμεθα. Ἐκ τῶν νεωτέρων ὅμως, ἦτοι ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς νέας πόλεως, "Ανω Σύρου ὀνομασθείσης, εἰκάζεται ὅτι πρὸ τοῦ 1204 ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἦτο λίαν ἡραιωμένος, καθ' ὅσον καὶ μετὰ τὴν συγχέντρωσιν τῶν Συρίων ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς "Ανω Σύρου δὲν ὑπῆρχαν ἐκτισμένοι τοσαῦται οἰκίαι, ὥστε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἦσαν πλείοτεροι τῶν τεσσάρων—πέντε χιλιάδων.

Καὶ ὄντως, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς εἰκόνας τῆς "Ανω Σύρου, τὴν μὲν ὑπὸ τοῦ Tournefort κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα γενομένην, τὴν δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα, τὴν παριστῶσαν ληστρικὴν τινα ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Συρίων, ἃς ἀμφοτέρας βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας συγγραφῇ, θέλει πεισθῆ ὅτι οἱ οἰκοῦντες τὴν πόλιν τῆς "Ανω Σύρου, μόλις ἔχουσιν διακοσίας, ἢ καὶ τριακοσίας οἰκίας κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα δὲν ἠδύναντο νὰ ὦσι πλεον τῶν τεσσάρων χιλιάδων κατὰ τοὺς προγενεστέρους αὐτοῦ καὶ ἰδίως τοὺς λεγομένους βυζαντινοὺς. Ταῦτα ὡς εἰκασίαν ὑποβάλλονται ὑπὸ τὴν κρίσιν ἐκάστου, λαμβάνοντος ὑπ' ὄψιν καὶ ὅσα ἐκτεθήσονται ἐν

τοῖς κατόπιν πρὸς ὑπολογισμόν ὑποθετικὸν τῶν κατοίκων τῆς νήσου κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον, ἣν ἤδη κλείομεν, ἤτοι τὴν βυζαντινὴν.

Περὶ δὲ τῶν διοικητικῶν καὶ δημοτικῶν ἀρχῶν τῆς νήσου, ὡς καὶ περὶ τῶν φόρων, ἃς ἀπέτιε τῷ κοινῷ ταμείῳ, οὐδὲν μαρτύριον θετικὸν καὶ εἰδικόν.

Εἶδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις των διαίρεσιν τοῦ κράτους εἰς θέματα. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἦτο ἐν τῶν 17 θεμάτων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἀσίαν, ἅπερ ἦσαν τὰ ἐξῆς τὸ Ἀνατολικόν, τὸ Ἀρμενικόν, τὸ Ὀψίχιον, τὸ Ὀπτίματον, τὸ τῶν Θρακησίων, τὸ Βουκελλαρίων, ἡ Χαλδία, ἡ Κολώνεια, ἡ Σεβάστεια, τὸ Σι. βυρραιωτῶν, τὸ τῶν Παφλαγόνων, ἡ Λυκανδός, ἡ Σελεύχεια, ἡ Μεσοποταμία, ἡ Κύπρος, τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ ἡ Σάμος. Δώδεκα ἕτερα θέματα ἀνήκον εἰς τὴν Εὐρώπην ἢ τὴν Δύσιν, ὥστε ἐν ὅλῳ 29 ἦσαν τὰ θέματα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους (1).

Περὶ πάντων τούτων τῶν θεμάτων δὲν ὑπάρχουσι πληροφορίαι, ἀλλὰ σποράδην τινες ἐνδείξεις. Περὶ δὲ τῶν θεμάτων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ ἐννέα ἔτι ἄλλων οὐδεμία ὑπάρχει ἐνδείξεις· ἀγνοεῖται δὲ καὶ αὐτὴ ἡ πρωτεύουσα τοῦ θέματος τῆς Ἑλλάδος.

Ὑπαρχούσης τοιαύτης ἐλλείψεως ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ θέματος τῶν Κυκλάδων, ἐπόμενον εἶνε ὅτι ὀλίγα δύναται τις νὰ εἴπῃ περὶ τῆς διοικητικῆς καὶ τοπικῆς ἀρχῆς τῶν νήσων τούτων. Ἐκαστον θέμα εἶχεν ἴδιον σ τ ρ α τ η γ ό ν, ἀνώτερον πολιτικόν καὶ στρατιωτικόν αὐτοῦ ἀρχηγόν, ὅστις ἐμισθοδοτεῖτο ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου λαμβάνων τὰς λεγο-

(1) α' Ἀλλ' ὁ κατάλογος οὗτος, προσεπισημειοῖ ὁ ἡμέτερος ἱστορικὸς, ὁ ἀναγραφείς κατὰ τὴν περὶ θε μ ά τ ω ν πραγματείαν τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, διαφέρει ἐν πολλοῖς ἐτέρων τινων καταλόγων.» Σελ. Ἱστορ. 35 Τόμ. Δ'. Παππαρηγ.

μένας ῥόγας. Ἀλλὰ καὶ οἱ στρατηγοὶ οὗτοι ὀνομαζόμενοι πολλάκις καὶ Κατεπάνω δὲν ἦσαν ισότιμοι, οὐδὲ τὸν ἴδιον μισθὸν ἐλάμβανον, καθὼς οὐδὲ τὰ θέματα ἦσαν ἴσα, τινὰ μάλιστα κατελέγοντο εἰς τὰ ἀνατολικά θέματα, ὡς τὸ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τὸ τῆς Θράκης, καίτοι ἀνήκοντα γεωγραφικῶς εἰς τὴν Εὐρώπην· ἡ διάκρισις δὲ αὕτη ἔφερε τὴν διάκρισιν τῶν βαθμῶν τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν μισθῶν των.

Ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν μισθῶν, οὓς ἐλάμβανον οἱ στρατηγοὶ διαφόρων θεμάτων δύναται τις νὰ συμπεράνῃ τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ θέματος τῶν Κυκλάδων κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν.

Ἐκ τοῦ βιβλίου τῆς Βασιλείου τάξεως (1) ἐν ᾧ κατεστρώθη τὸ μισθολόγιον τῶν ἀρχηγῶν τῶν θεμάτων, (Στρατηγῶν ἢ Κατεπάνω), ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λέοντος, γίνεται γνωστὸν ὅτι ὁ στρατηγὸς ἦτο ὁ διοικητὴς τοῦ θέματος τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐλάμβανεν ἐτήσιον μισθὸν δέκα χρυσῶν λιτρῶν, ἦτοι χιλ. δραχμῶν 12, καὶ 340 κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν τότε ἀξίαν τοῦ νομίσματος. Ἐάν τις συγκρίνῃ τὸν μισθὸν τοῦτον πρὸς τὸν μισθὸν, ὃν ἐλάμβανεν ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀρμενικοῦ θέματος, ἢ τοῦ τῶν Θρακησίων, θέλει ἰδεῖ ὅτι τὸ θέμα τοῦ Αἰγαίου ἦτο πολὺ ὑποδεέστερον τοῦ Ἀρμενικοῦ, καθ' ὅσον τούτου ὁ διοικητὴς ἐλάμβανεν τεσσαράκοντα λύτρας χρυσᾶς, ἦτοι πεντήκοντα περίπου χιλιάδας δραχμῶν ἐτησίως. Ἐπ' ἴσης οὕτως ἐξεταζόμενον τὸ θέμα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου φαίνεται ὑποδεέστερον τοῦ τῶν Βουκελλαρίων, τοῦ Ὀψικίου, τοῦ τῆς Μακεδονίας, ὧν οἱ στρατηγοὶ ἐλάμβανον ἀνὰ 36, 720 δραχ. ἐπ' ἴσης καὶ τοῦ τῆς Καππαδοκίας, Θράκης, Χαρσιανοῦ, Παφλαγονίας καὶ Κολωνείας ὧν οἱ στρατηγοὶ ἐλάμβανον ἀνὰ 24, 480 περίπου δρ. (2). Ἦτο ὁμῶς ἀνώτερον τὸ

(1) Κεφ. ν'. Βιβλ. Β'.

(2) Βλέπε τὰ περὶ διοικητικοῦ καὶ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ κρά-

θέμα τῶν Νήσων, ἐξεταζόμενον οὕτως, τοῦ θέματος τῆς Σεβαστείας, καὶ τῶν τῆς Σελευκείας, τῆς Λυκανδοῦ καὶ Λεοντοκόμεων, ὧν οἱ στρατηγοὶ ἐλάμβανον μόνον πέντε λύτρας χρυσοῦ, ἐν ᾧ ὁ τοῦ Αἰγαίου, ἐλάμβανεν, ὡς εἶδομεν, δέκα.

Τοσαῦτα εἶνε γενικώτερον γνωστὰ περὶ τοῦ στρατηγοῦ, ἥτοι τοῦ διοικητοῦ τοῦ θέματος τοῦ Αἰγαίου, ἀναλογοῦντος ὅπως δῆποτε πρὸς τὸν σημερινὸν νομάρχην. Τὰ ὀνόματα τῶν στρατηγῶν τοῦ θέματος τούτου δὲν διτηρήθησαν, οὔτε τὰ τῶν ὑποδεεστέρων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν διοικητῶν αὐτοῦ, ἥτοι τῶν καλουμένων κλεισοῦραρχῶν, οἵτινες ἦσαν φύλακες τῶν κλεισουργῶν ἐκάστου θέματος ἥτοι τῶν στενωπῶν, ἢ τῶν τουρμαρχῶν, ὑποδεεστέρων στρατιωτῶν διοικητῶν, ἢ τῶν πρωτονοταρίων, οἵτινες ἦσαν ἐπιτετραμμένοι ἰδίως τὰ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, καὶ ἐξηρτῶτο ἀμέσως ἀπὸ τὸν Χαρτουλαριον τοῦ Σακέλλου, ἀναλογοῦντα πρὸς τὸν σημερινὸν κεντρικὸν ταμίαν τοῦ κράτους.

Ὀνοματοθεσία τις τῆς νήσου δίδει χώραν εἰς εἰκασίαν τινα, ἴσως παρακεκινδυνευμένην. Ὑπάρχει ἐν τῇ νήσῳ, κατὰ τὸ βορειανατολικὸν μέρος τῆς νήσου ἡ παραλία θέσις Κλεισοῦρα, ὄνομα διατηρούμενον καὶ εἰς ἐγγράφα τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου. Εἶδομεν ἄνωτέρῳ ὅτι τὰ θέματα, ἥτοι οἱ νομοὶ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ὑπεδαιροῦντο εἰς Κλεισοῦρας, ἥτοι μικροτέρας ἐπαρχίας ἢ δήμους τοῦ θέματος. Ἡ ἀξιοσημείωτος αὕτη ὀνοματοθεσία τῆς νήσου Κλεισοῦρα δύναται νὰ παρέξῃ ἄρα γε νύξεις περὶ τῆς νήσου ὡς ὑπαγομένης εἰς τὴν τάξιν τῶν Κλεισοῦρῶν τοῦ θέματος τῶν Νήσων ; ἢ εἶνε σύμπτωσις ὀνομασίας, ἀποδοθείσης τῷ μέρει ἐκείνῳ ὑπὸ τῶν παλαιότερων Συρίων ; Τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν δύναται

τους ἐν τῷ προμνημονευθέντι Βιβλίῳ τῆς Βασιλείου τάξεως, ἅπερ ἀναλυτικώτερον ἐκτίθενται καὶ παρὰ Παππαρηγ. Τομ. Δ'. Βιβλ. ΙΑ'. 'Ελ. 'Ιστ.

νά λυθῇ, μὴ ὑπαρχουσῶν ἄλλων ἐνδείξεων. Κλεισοῦραι ἐλέγοντο ἰδία αἱ στενωποὶ ἐκάστου θέματος, τὰ ἐπικάαιρα, οὕτως εἶπεῖν, μέρη, ἅτινα εἶχον ἴδιον φύλακα. Οὐδόλως ἄρα ἄπορον ἐὰν τὸ θέμα, τοῦ Αἰγαίου ἀποτελούμενον ἐκ νήσων εἶχε κλεισουράρχην ἐδρεύοντα ἐν Σύρῳ, ἧς ἡ γεωγραφικὴ θέσις καὶ ἡ κλεισοῦρα ἦσαν προσφυέστατα πρὸς διαμονὴν κλεισουράρχου, φρουροῦντος τὰ παράλια καὶ ἐποπτεύοντος τὰς κινήσεις τῶν πειρατῶν.

Καίτοι πολλὰ τὰ πρόσωπα ἅτινα ἀπετέλουν τὸν διοικητικὸν καὶ πολιτικὸν ὀργανισμὸν τῶν θεμάτων, δὲν διεσώθησαν οὐχ' ἥττον ὀνόματά τινων τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν, ἀνηκόντων εἰς τὸ θέμα τοῦ Αἰγίου (1), ὅπερ ὡς ναυτικὸν θέμα ἀναμφιβόλως εἶχε τοὺς *Πρωτοκαράβους* καὶ *Ναυκλήρους* του κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν.

Καὶ περὶ δημοτικῶν δ' ἐπιτοπίων ἀρχῶν οὐδεμία ὑπάρχει ἐνδείξις. Naί μὲν ἐκ τῶν ὑστέρων, ἥτοι ἐπὶ Λατινοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας βλέπομεν καὶ ἐν Σύρῳ ἰσχύοντα τὸν ἐπιτόπιον ὀργανισμὸν τῶν ἀρχῶν, ἥτοι τοὺς *ἐπιτροπούς* καὶ *προεστῶτας*, οἵτινές εἰσι λείψανα τῶν ἀρχαιοτέρων πολιτικῶν θεσμῶν ἥτοι τῶν *βουλευτῶν* καὶ *γερόντων* (γερουσιαστῶν), οὐδεμία οὐχ' ἥττον ἐνδείξις περὶ τοιούτων ἀρχῶν ἐν Σύρῳ κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον. Καὶ πιθανώτατα μὲν ὑπῆρχον ἀρχαὶ ἐκπροσωποῦσαι τὸ ἡθικὸν τῆς κοινότητος πρόσωπον, καθ' ὅσον ἀναφέρεται εἰς τι χωρίον Κωνσταντίνου

(1) Ἐκαστον θέμα εἶχεν ἐκτὸς τοῦ ἀρχηγοῦ στρατηγοῦ, *Κόμητος* τῆς Κούρτης καὶ *Χαρτουλάριον* ἥτοι γενικὸν ἐπιμελητὴν καὶ *Δομέστικον* ἀναπληρωτικὸν στρατηγόν, καὶ *τουρμάχους* καὶ *δρουγχαροκόμητας* καὶ *ἐκατοντάρχους* καὶ *δεκάρχους* καὶ *πρωτοκαράβους* καὶ *ναυκλήρους* καὶ ἄλλους ὑποδεστέρους καὶ προαγέτας, πληθὺν τέλος ἀξιωματῶν, ἅτινα συνεδυσάθησαν κατόπιν ἐν τοῖς ἀξιώμασι τοῦ φεουδαλικοῦ συστήματος.

τοῦ Πορφυρογεννήτου (ἐν ἔτει 647) ἡ ἔκφρασις ὁ μ ἄ ς τοῦ χωρίου πρὸς ἀντίθεσιν τοῦ ὅρου κ ἄ τ ο ι κ ο ς τοῦ χωρίου, ἀλλ' ἐλλειπούσης πάσης περὶ τοιούτων κοινοτήτων καὶ ἀρχῶν ἐν Σύρῳ εἰδήσεως, εἰκάζεται μόνον ὅτι καὶ οἱ Σύριοι ἀπετέλουν κοινότητα ἔχουσαν ἴδιον ἄρχοντα, ἀλλ' ἄσημον πλέον ἔνεκα τῶν περισπασμῶν καὶ τῆς ἀραιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν. Διότι δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν ὑπῆρχε δεσμὸς τῶν κατοίκων διοικούμενος ὑπὸ ἰδίου ἀρχοντος, πιθανῶς ἐκλεγομένου ὑπ' αὐτῶν τῶν κατοίκων· διότι ἐκ τινων νύξεων ἐνδεικνύεται ὅτι αἱ τότε πόλεις, ὅσῳ ὀλιγάνθρωποι καὶ ἂν ᾔσαν, εἶχον οὐχ' ἥττον τὸν πρωτεύοντα, ὅστις, κατὰ τὸν χρονογράφον Λέοντα «μετὰ καὶ τῶν πατέρων τῆς πόλεως τὰ πάντα ἦν διοικεῖν (1)».

Θέλομεν ἰδεῖ κατόπιν καὶ ἄλλα λείψανα τῶν βυζαντινῶν θεσμῶν καὶ ἐθίμων ἃ ἐπεκράτησαν ἐν Σύρῳ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἐννοῶ δὲ τοπικὰ ἔθιμα τὰ διέποντα ἀντὶ νόμων τοὺς Συρίους ἐν ταῖς κοινωνικαῖς καὶ οἰκο-

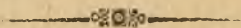
(1) Καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος μαρτυρεῖ ὅτι κατὰ τὸν ἑννέκτον μ. Χ. αἰῶνα ὑπῆρχον ἐν Πάτραις ἄρχοντες τῆς πόλεως καὶ οἰκήτορες αὐτοῖς βουλευόμενοι περὶ τοῦ πρακτέου, οἵτινες ἀνελόγουν βεβαίως πρὸς τοὺς κατόπιν Ἐπιτρόπους καὶ Προεστώτας. (Παραβ. Παπαρρηγ' ἐνθ' ἄνωτέρῳ). Ὡς πρὸς τοὺς πλωίμους δὲ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν τότε βυζαντινὴν θεσμοθεσίαν δὲν ἠδύναντο πάντες νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐν ταῖς στρατείαις, ἀλλ' ἀπητεῖτο ἀκίνητος κτῆσις, ἐξαιρετικῶς διὰ τοὺς πλωίμους τοῦ θέματος τοῦ Αἰγαίου, τῆς Σάμου καὶ τῶν Κιθυρραιωτῶν ἢ ἀκίνητος κτῆσις ὠρίσθη εἰς τέσσαρας λίτρας. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἐξηγῶν τὴν διαφορὰν ὡς πρὸς τοὺς πλωίμους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους λέγει περὶ αὐτῶν ὅτι αὐτόστολοι ὄντες καὶ αὐτερέται βραχείας μετιᾶσι τὰς ὑπηρεσίας· τοῖς δὲ τὰ βασιλικὰ πλωῖμα ἐπὶ ῥόγαις ὑπερστούμενοις καὶ τοῖς λοιποῖς πλωίμοις ἤδη ἐκράτησεν ἐκ συνηθείας δύο λιτρῶν εἰς ἐκάστην στρατείαν κτλ.,

γενειακαῖς σχέσεσιν, ὡς καὶ τὴν διατήρησιν δημοσίων βιβλίων λεγομένων *Καπιτούλων*, εἰς ἃ κατεγράφοντο αἱ ἐπίσημοι πράξεις.

Ἐξετάζων δέ τις κατὰ βάθος τὴν δημώδη γλῶσσαν καὶ τὰ ἄσματα τῶν Συρίων θέλει ἰδεῖ ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν ἐπιρρεάσθη ὑπὸ τῶν ξενικῶν φύλων ἃ παρέμενον ἐστὶν ὅτε ἐν τῇ νήσῳ, πιθανῶς δὲ ἤρξατο χαλαρουμένη ἐπὶ Βυζαντινῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς Λατινοκρατίας κ' ἐντεῦθεν συνανемίγη μὲν μετὰ πολλῶν ξενικῶν λέξεων, οὐχ' ἥττον διέμενε πάντοτε ἡ αὐτὴ γλῶσσα ἐλληνίς, ἐπιμαρτυροῦσα ὅτι οὐδέποτε ἔπαυσαν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ὄντες Ἑλληνες κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα καὶ κατ' ἄλλα γνωρίσματα τῆς ἐθνικότητος, ἀνεξαρτήτως τῆς διαφοράς τοῦ θρησκείματος, ὅπερ οὐχ' ἥττον ἦν χριστιανικόν.

Μετὰ τὴν σύντομον ταύτην ἀνακεφαλαίωσιν τῆς καταστάσεως τῆς νήσου καὶ τῶν κατοίκων κατὰ τὴν Βυζαντινὴν μετὰ βῶμεν ἤδη εἰς νέαν ἱστορικὴν περίοδον πολλὰς περιλαμβάνουσιν δεκαετηρίδας καὶ ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ 1204.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἄρχεται ἡ Λατινοκρατία, ἐγκαθιδρυθεῖσα μετὰ πολλοῦ πατάγου ἐν τῇ καταπιπτούσῃ Βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΗ΄.

Ἡ Σύρος ὑπὸ τοὺς Ἑνετούς.

Σύστασις Δουκάτου Ναξίας. - Δουκεία Σαρούδων.

Ἐγκατάστασις ξένων οἰκογενειῶν εἰς τὰς Κυκλάδας.

Τῷ 1204 ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἐκνενευρισμένη ὑπὸ τοσοῦτων περισπασμῶν καὶ παραλυσιῶν, πολεμουμένη πάντοθεν παρίστα οἰκτρὸν θέαμα καταρρέοντος οἰκοδομήματος. Οἱ

σταυροφόροι τῆς Δύσεως ἐπιτυχόντες τῆς εὐκαιρίας κατήνεγκον καίριον τραῦμα κατὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς 23 Μαΐου 1204 ἀνηγέρθη θρᾶσεία ἡ Λατινικὴ Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία.

Μετὰ τὴν διαρπαγὴν τῶν θησαυρῶν καὶ τὴν φοβερὰν πυρπόλησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν σύλησιν τῶν ναῶν καὶ τὴν διάπραξιν παντὸς ὀργίου καὶ ἐγκλήματος, τὰ σμῆνῃ τῶν σταυροφόρων ἐξελέξαντο μεταξὺ τῶν βαρόνων καὶ κομήτων ἐξ Ἑνετοῦς καὶ ἐξ Γάλλους, οἵτινες ἀνεκέρουσαν πρῶτον αὐτοκράτορα τῆς νέας αὐτοκρατορίας Βαλδουῖνον τὸν κόμητα τῆς Φλάνδρας. Ὁ εἰς ἄκρον παραλυσίας ἐληλακῶς βυζαντινὸς ὄχλος δὲν ἤργησε νὰ ἐπευφημήσῃ εἰς τὴν ἀνακέρουσιν τοῦ Λατίνου Αὐτοκράτορος, μολονότι ἐκάπνιζον ἔτι τὰ ἐρείπια τῆς πυρποληθείσης πόλεως καὶ ἔκειντο ἄταφα τὰ πτώματα τῶν ἀτιμασθεισῶν καὶ τῶν καέντων (1)

Καὶ ναὶ μὲν ἡ Φραγκικὴ δυναστεία ἰδρύθη ἀπὸ τοῦ 1204,

(1) «ὦ πόλις πόλις, ἐπιφανεῖ ὁ Νικήτης, παρασταθεὶ μάρτυς τῆς αξιοθρνήτου ταύτης καταστροφῆς, πόλεων πασῶν ὀφθαλμὲ, ἄκουσμα παγκόσμιον, θέαμα ὑπερκόσμιον ἐκκλησιῶν γαλουχέ, πίστεως ἀρχηγέ, ὀρθοδοξίας ποδὶ γέ, λόγων μέλημα, καλοῦ παντὸς ἐνδιαίτημα τίνες κακοποιοὶ δυνάμεις ἡτήσαντό τε καὶ ἔλαβον εἰς συνίσιν, τίνες ἀλάστορες, φθονεροὶ καὶ ἀμείλικτοι δαίμονες κῶμόν σου ἐπεκώμασαν ἄγριοι ;» καὶ ἀλλαχοῦ προστίθουσιν : Ἦν εἰς πόνον πᾶσα κεφαλὴ, ἐν στενωποῖς θρῆνοι καὶ οὐαὶ καὶ κλαυθμὶ, ἐν τριόδοις ὀδυρμοὶ, ἐν ναοῖς ὀλοφυρμοὶ, ἀνδρῶν οἰμωγὰι, γυναικῶν ὀλολυγμοὶ, ἐλκυσμοὶ, ἀνδραποδισμοὶ» κλπ. ἄτινα καίτοι ἐξηγκωμένα ὡς ὑπὸ συναξαριστικῆς γραφίδος οὐχ' ἤττον ἐκδηλοῦσι τὸν φοβερὸν ὄλεθρον ὃν ἐπῆνεγκον οἱ Βενετοὶ καὶ Γάλλοι κυριεύσαντες τὴν Κωνσταντινουπόλιν καὶ ἐνδρυσαντες τὴν Λατινικὴν αὐτοκρατορίαν (Παραβ. Νικήτ. ἐν β. σουρτζούφλου—Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν—Lebeau, XVII. 124—Michaud et Poujoulat III. 113—Ἴδε καὶ τὴν ἀρίστην πραγματείαν τοῦ Κυρ. Ε. Σταματιάδου Ἱστο. τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ Φράγκων).

ἀλλ' ἐδραιώθη καὶ ἐπεξετάνθη ἰδίως κατὰ τὸ 1207 διὰ τοῦ ἐξῆς τρόπου. Ὅτε διενεμήθη τὸ βυζαντινὸν κράτος εἰς τοὺς Ἑνετοὺς καὶ Γάλλους κατακτητάς ἢ Ἑνετικὴ δημοκρατία ἔλαβεν ὡς κληρον τὰ τρία ὀγδοα τῆς διαμελισθείσης βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Εἰς τὴν μερίδα ταύτην τῶν τριῶν ὀγδόων συμπεριελήφθησαν καὶ πᾶσαι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

Ἡ διαμέλισις αὕτη καὶ διανομὴ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἐκانونίσθη ἐν Συμβουλίῳ, συγκροτηθέντι ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ δώδεκα πατρικίων καὶ μεγιστάνων Ἑνετῶν καὶ ὑπὸ ἰσαρίθμων ἵπποτῶν σταυροφόρων Γάλλων. Καὶ οἱ μὲν Ἑνετοὶ παρέλαβον τὰς Κυκλάδας, τὰς Σποράδας, τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Προποντίδος, τὴν Ἀνατολικὴν παραλίαν τοῦ Ἀδριατικοῦ, ὡς καὶ πόλεις τινὰς οἷον τὴν Ἀδριανούπολιν, Διδυμότειχον κλπ. Οἱ δὲ Γάλλοι ἔλαβον τὴν Θράκην, Βιθυνίαν, Θεσσαλονίκην, Ῥωμανίαν, τὴν ἀπὸ Θερμοπυλῶν μέχρι Σουνίου Ἑλλάδα καὶ τινὰς ἐκ τῶν μεγαλειτέρων νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους (1) ἀλλ' αἱ διανεμηθεῖσαι πόλεις ἦσαν πολλαί, τὸ κράτος τῶν Βενετῶν καὶ Γάλλων λίαν ἐκτεταμένον, αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐνέκλειον ἔτι Ἑλληνας ἀνδρας. πῶς λοιπὸν οἱ Ἑνετοὶ καὶ Γάλλοι ἤθελον καταλάβει τοσαῦτα μέρη καὶ πῶς ἤθελον φρουρήσει καὶ διατηρήσει αὐτά;

Ἡ δυσχέρεια αὕτη ἤρθη διὰ τοῦ ἐξῆς τρόπου.

Ἡ κερδαλεόφρων Ἑνετικὴ Δημοκρατία προῖδοῦσα εὐθὺς ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ δεσπόσῃ ἀσφαλῶς ὅλων αὐτῆς τῶν κτήσεων, (διότι τοῦτο καὶ δαπάνην ἀπῆτει καὶ πολὺν στρατὸν καὶ στόλον ἐμελλε ν' ἀπασχολήσῃ), θέλουσα δὲ ἀφ' ἐτέρου νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κτήσεις τῆς, ἐξέδοτο ἐν ἔτει 1207 ψήφισμα, διακρινωθὲν εἰς πλεῖστα μέρη, καθ' ὃ παρεχόρει τὴν ἄδειαν εἰς πάντα Ἑνετὸν πολίτην νὰ ἐξοπλίσῃ ἰδίαις δαπάναις πολεμικὸν πλοῖον καὶ νὰ κατακτήσῃ οἵανδήποτε νῆστον ἢ πόλιν, ἐκ τῶν κληρω-

(1) Σταματ. ἐνθ' ἀνωτέρω—Παράβ Ville Harduin 144, 161—Bembo Hist. Venet. III, 1 18—Ramnusio L 4. Doutreman 4, 2.

θεισῶν αὐτῇ, θεῖσα εἰς ὄρον τὴν ἀναγνώρισιν τῆς κυριαρχίας τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας.

Ἡ προκήρυξις αὕτη τῆς πανισχύρου τότε Ἑνετικῆς δημοκρατίας ἐγαργάλισε τὴν πλεονεξίαν μὲν τῶν κερδοσκόπων, τὴν φιλοδοξίαν δὲ τῶν εὐγενῶν καὶ τυχοθρῶν καὶ ἐν τάχει ἔμποροι, στρατιωτικοί, χρεωκοπημένοι εὐγενεῖς καὶ παντὸς εἶδους τυχοθῆραι κατήρτισαν στολίσκους ἰδίαις δαπάναις καὶ ἀμέσως ἐτράπησαν εἰς κατακτήσεις.

Τότε ὁ Μάρκος Σανούδος κατέλαβε τὴν Νάξον, Πάρον, Μήλον, Θήραν, Ἴον, Ἀνάφην, Σύρον, Φολέγανδρον, Σίφνον, καὶ τινὰς ἐλάσσονας νήσους. Οἱ ἀδελφοὶ Ἀνδρέας καὶ Ἱερεμίας Γκίζαι κατέλαβον τὰς νήσους Τήνον, Μύκωνον, Σκύρον, Σκίαθον καὶ Σκόπελον. Ὁ δὲ Μαρῖνος Δάνδολος ἀνεψιὸς τοῦ Δουκὸς τῆς Ἑνετίας τὴν Ἀνδρον. Οὗτος κατόπιν συγγενεύσας μετὰ τῆς οἰκογενείας Σομαρίπα, ἣ Σομαρίβα, προσεκόλλησεν εἰς τὸ Δουκάτον του καὶ τὴν Πάρον. Ὁ δὲ Πέτρος Ἰουστινιάνης, καὶ ὁ Δομνικὸς Μικέλης κατέκτησαν τὴν Κέα, ἧς τὸ ἥμισυ κατεῖχον οἱ Γκίζαι· ἐπ' ἱσῆς ἡ Σέριφος κατελήφθη ἐξ ἡμισείας ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Γκίζη καὶ Μικιέλη καὶ Ἰουστινιάνη. Ἄλλοι δὲ οἷον οἱ Γοζαδίνοι κλπ. τὰς λοιπὰς κατέκτησαν νήσους (1).

(1) Ἴδε Sanutto, I. p. 4. c. 7—Sabell. Decad I. V. II.—Hopf, Griechische Geschichte (Allgemeine Encyclopedie etc) Tom L. XXXX. σελ. 408 καὶ ἐξῆς.—Chronic. Anrea Danduli p. 15.—Bembo Hist. Venet. 11, 118—Ῥαγκαβῆ Ἑλλην. Τομ. III'. 165—Σταμ. Ἰστ. Ἀλ. Βυζαντίου Κεφ. I'.—Π. Δάμπρος ἐν Ἀρχ. ἐφημ. Τεῖχ. 1872—σελ. 392—396—Livres de la Conquete σελ. 6696 καὶ ἐξῆς.—Buchon, Recherches et matériaux pour servir à une histoire de la domination Française aux XIII, XIV et XV. siècle. Paris. M. DCCC. XI ἐν deuxième paire Duché de Na-

Καὶ πάντες μὲν οὗτοι δὲν ἔμειναν δοῦκες τῶν αὐτῶν νήσων καθ' ὅλην τὴν ἐποχὴν τῆς λατινικῆς δεσποτείας ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Πολλοὶ ἐγένοντο μεταρρυθμίσεις καὶ ἀνταλλαγὰς νήσων καὶ προσθαφαιρέσεις, ἕως οὗ ἐκαθαρίσθησαν τὰ ὅρια καὶ ἡ δικαιοδοσία ἐκάστου Δουκός. Οἱ δυστυχεῖς νησιῶται ἔκριναν ματαίαν πᾶσαν ἀντίστασιν, καταπεσούσης μάλιστα τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἥς ἦσαν τέως μέρη, καὶ οὕτω ἀμαχητί καὶ ἀθορύβως ἐνεθρονίσθησαν εἰς τὰς νήσους οἱ Ἑνετοὶ οὗτοι, μεταβαλόντες εἰς δουκᾶτα τὰς ἀτυχεῖς νήσους καὶ ἐκλατινίσαντες καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ συμπλέγματος αὐτῶν ὄνομα εἰς Agio pelago.

Ἐκ τῶν δουκῶν καὶ τῶν δουκᾶτων τούτων τὸ ἰδίᾳ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς ἐνταῦθα εἶνε τὸ καὶ μεγαλείτερον ὅλων Δ ο υ κ ᾱ τ ο ν τ ῆ ς Ν α ξ ί α ς, εἰς ὃ ὑπῆχθη καὶ ἡ νῆσος Σύρος.

Ἴδου πῶς ἱστορεῖ συγγραφεὺς τις Γάλλος τὴν κατὰκτησιν τῆς Νάξου καὶ τὴν σύστασιν τοῦ δουκᾶτου Ναξίας.

«Τῷ 1207, τρία ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἱππóται Γάλλοι ἐγένοντο πρίγκιπες τῆς Ἀχαΐας καὶ δοῦκες Ἀθηνῶν καὶ Μεθώνης, ἡ Βενετία ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς ὑπηκόους τῆς νὰ κατακτήσωσιν εἰς ὄφελός των τὰς Κυκλάδας.—Ὁ Μάρκος Σανουδός δεινὸς πολεμιστῆς, ὅστις ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὰς σταυροφορίας, καταναλῶσας τὴν περιουσίαν του εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον καὶ τὰς ἀσωτίας, συνήθροισε τοὺς συντρόφους του, ἐδανείσθη ἀπὸ Ἰουδαίους δύο ἄθλια πλοιάρια κατὰ μίαν νύκτα τῆς ἀποκρέω, ἐξέπλευσε τῆς προκυμαΐας τῶν Σ κ λ α β ο ὑ ν ω ν, ἀπέβη εἰς Νάξον καὶ τὴν ἐκυρίευσεν ἀμαχητί· εἶτα ὠχοδόμησε τὸ φρούριον τὸ ὑπερχειμένον τῆς πόλεως καὶ ἀνηγόρευσε ἐαυτὸν Δ ο ὕ κ α τ ο ὕ

x o s σελ. 352—363—Histoire nouvelle des anciens ducs et autres souverains de l'archipel par le père Sauder I. vol in 12—ἐπ' ἔσης καὶ ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μωρέως δύναται τις νὰ ἴδῃ πολλὰ σχετικὰ πρὸς τὴν κατὰκτησιν Κυκλάδων ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω Ἑνετῶν.

Ἀρχιπελάγους. Τινὲς ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Γριμάλδου, λαβόντες παρὰ τοῦ Σανούδου φέουδα τὸν συνέδραμον εἰς τὸ νὰ ὑπερασπισθῇ καὶ νὰ ἐκτείνῃ τὰς κτήσεις του, λαβόντες καὶ αὐτοὶ τὰ μερίδιά των. Ἀνήγειρε λοιπὸν πύργους μεταξὺ τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου καὶ ἐντὸς τῶν κοιλάδων ἢ παρὰ τοὺς ὁρμούς ἀγροκήπια (1)».

Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Μάρκος Σανούδος μόνος ἀνηγόρευσε αὐτὸν Δουκά τοῦ Ἀρχιπελάγους. Ὁ τίτλος οὗτος ἐδόθη αὐτῷ ὡς ἐξῆς: Ὁ Σανούδος περιεποιήθη ἰδίᾳ τὸν Λατῖνον Αὐτοκράτορα Ἑρρίκον, ὃν καὶ ἀνεγνώρισεν ὑπέρτατον κυριάρχην. Ὁ δὲ Ἑρρίκος ἐν τῇ κατὰ τὸ 1216 συγκροτηθῇ ἐν Ῥαβέννῃ Συνελεύσει ἐνομιμοποίησε τὴν κατάκτησιν τοῦ Σανούδου, παραχωρήσας αὐτοῦ τὴν ἐπιδεσποτείαν τοῦ ὅλου Αἰγαίου καὶ τῆς κληθείσης Δωδεκανήσου. Ἐκτοτε ὁ Μάρκος Σανούδος ἐπιτλοφορεῖτο Δοὐξ Ναξίας καὶ Αἰγαίου Πελάγους, ὅπερ διεφθάρει κατόπιν εἰς Agio Pelago. Ἐδυνάστευσε δὲ οὗτος μέχρι τοῦ 1227 περίπου.

Ἐπειδὴ τὸ Δουκάτον τῆς Ναξίας συμπεριελάμβανε καὶ τὴν νήσον Σύρον, νομίζω σχετικὸν πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης νὰ σημειώσω ἐνταῦθά τινα, πρὶν ἢ ἐκτεθῶσιν εἰδικώτεραι περὶ τῆς νήσου λεπτομέρειαι.

Τὸν Μάρκον Σανούδον δυναστεύσαντα μέχρι τοῦ 1227 διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀγγελος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Λατῖνος αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Ῥοβέρτος. Οὗτος ἀναδεχθεὶς τὸ σκήπτρον τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Φραγκικῆς Αὐτοκρατορίας ἐν ἔτει 1221, παρέλαβε τὴν ἡγεμονείαν ἐν ἣ ἐποχῇ εἶχον περιέλθει εἰς ψυχρότητα καί, σχεδὸν εἰπεῖν, ἔριδα οἱ Γάλλοι καὶ Βενετοί· καὶ κατέγινεν μὲν εἰς τὸ νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα, ἀνανεῶνων τὰς μετὰ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας συνθήκας,

(1) Ὁρα Revue de deux mondes Βασιλικὴ ἡ κόρη τῆς Χίου, μετάφρ. ἐν Εὐτέρπης Τόμ. ΣΤ'.

οὐχ' ἤττον ἢ διχόνοια μεταξὺ Γάλλων καὶ Ἑνετῶν βαρόνων καὶ κομητῶν εἶχε κορυφωθῆ. Ὁ Ἄ γ γ ε λ ο ς Σ α ν ο ὕ δ ο ς Β'. Δοῦξ τῆς Ν α ξ ί α ς, ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς ἔδωκε τὸν ὄρκον τῆς ὑποτελείας εἰς τὸν Λατῖνον τοῦτον αὐτοκράτορα. Ἀποθανόντος δὲ τούτου ἐπανελάβε τὸν ὄρκον τῆς ὑποτελείας εἰς τὸν διάδοχόν του Βαλδουῖνον τὸν Β'. καὶ κατόπιν εἰς Γουλιέλμον Β'. τὸν Βιλλαρδουῖνον (Ville Harduin), ἡγεμονεύοντα τῆς Ἀχαΐας, πρὸς ὃν ὁ αὐτοκράτωρ Βαλδουῖνος ἀπωλέσας τὸν θρόνον εἶχε παραχωρήσει τὴν ἐπι- κυριαρχίαν τοῦ Δουκάτου.

Ἐν ἔτει 1262 ἀποβιώσαντος τοῦ Ἀγγέλου Σανούδου ἀνέ- λαβε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Δουκάτου Ναξίας ὁ ἔγγονος τοῦ Μάρ- κου Σανούδου καὶ αὐτὸς καλούμενος Μάρκος (Β'. Σ α ν ο ὕ δ ο ς). Ὁ νέος οὗτος Δοῦξ Ναξίας εἶχεν ἀνατραφῆ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας, ἔνθα καὶ ἡξιώθη τοῦ ἱππο- τικοῦ ἀξιώματος. Τὸν Μάρκον δὲ διεδέχθη ὁ Γ ο υ λ ι έ λ μ ο ς Σ α ν ο ὕ δ ο ς, τοῦτον δὲ περὶ τὸ 1303 ὁ Νικόλαος Α'. Σανούδος, ὅστις ἡγεμόνευσε μέχρι τοῦ 1341 (1),

(1) Ἐπὶ τῆς δουκείας τοῦ οἴκου τῶν Σανούδων συνέβησαν πολλὰ ἀξιοσημεῖωτα ἀ λεπτομερέστερον μὲν ἐκτίθενται παρὰ πλείστοις καὶ ἰδίως παρὰ Hopf, εἰδικῶς ἀσχοληθέντι περὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἑλληνι- κὴν ἱστορίαν, περιληπτικῶς δὲ συνοψίζει τινα ὡς ἑξῆς καὶ ὁ πολυ- μαθὴς Κυρ. Π. Λάμπρος.

Ἀτὸν Γουλιέλμον Α'. Σανούδον, θανόντα κατὰ πιθανώτατον λόγον τῷ 1323 διεδέξατο ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱὸς Νικόλαος Α'. (*) Ὀλί- γον χρόνον μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀρχῆς προσκληθεὶς μετὰ πολ- λῶν ἄλλων ὑποτελῶν ὑπὸ Φιλίππου ἐκ τοῦ Τάραντος ἵνα παράσχη τὴν βοήθειαν αὐτοῦ τῷ ἡγεμόνι τῆς Ἀχαΐας Ἰωάννη τῷ ἐκ Γραυ- νῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς χώρας, ὑπήκουσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν καὶ

(*) Hopf Grieschische Geschichte (Allgemeine Encyklopedie von Ersch und Gruber, 1167. Tons. L. XXXV. σελ. 372.

Τὰ κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ Δουκάτου Ναξίας δὲν εἶν' ἐντε-
λῶς ἐξηκριβωμένα. Ἡ ἐπικυριαρχία τοῦ Δουκάτου, ἡ ἀνή-

μετέβη εἰς Μωρέαν ὅπου καὶ διέμεινε παρὰ τῷ ἡγεμόνι κατὰ τὸν χει-
μῶνα τοῦ 1324 πρὸς τὸ 1325 (*).

«Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον δραξάμενοι τῆς εὐκαιρίας οἱ Τοῦρκοι, οἵ-
τινες διέσχιζον τὸ Αἰγαῖον ὡς πειραταὶ, ἐλεηλάτησαν καὶ τὴν Νάξον·
εἰς μάτην δὲ προσεπάθησεν ὁ Νικόλαος νὰ συναντήσῃ αὐτοὺς διὰ
τοῦ στόλου καὶ τιμωρήσῃ. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐπιδρομαὶ αὗται ἐξηκολού-
θουν καὶ ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν 15,000 κάτοικοι ἀπῆχθησαν,
ἐφυγαδεύθησαν καὶ ἐσφάγησαν, ἡ δὲ Ἑνετία ἄφινεν ἀπροστατεύτους
τὰς εἰς τὸν Νικόλαον ἀνηκούσας νήσους, ἀπεφάσισεν οὗτος τῷ 1329
νὰ συνδέσῃ συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ἀνδρονίκου Γ'. μεθ' οὗ πρότερον διέ-
κειτο εἰς ἐχθρικὰς σχέσεις μετέβη λοιπὸν πρὸς αὐτὸν παραλαβὼν
τρεῖς γαλέρας, τρία ἄλλα πλοῖα καὶ ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἱππεῖς καὶ συγ-
κομίζων πλούσια δῶρα (**) ἐξασφαλισθεὶς δὲ ἀπὸ τῶν Τούρκων τῷ
1332 δι' ἀνακωχῆς καὶ προμηθευθεὶς πολεμοφόδια ἐξ Εὐβοίας, ἤσκει
τὴν πειρατείαν χεῖρον καὶ αὐτῶν τῶν ἀπίστων, ἐφορμῶν κατὰ τῶν
γειτονικῶν νήσων, εἰς διηνεκῇ ἔχθραν μετὰ τῶν δυναστῶν αὐτῶν εὐ-
ρισκόμενος καὶ πολλὰ κατ' αὐτῶν ἐπιχειρῶν. Οὐχ' ἦττον μεθ' ὅλας
ταύτας τὰς βιαιοπραγίας ἡ Ἑνετικὴ πολιτεία προσεκάλεσε μὲν αὐτὸν
νὰ μεταβῇ αὐτοπροσώπως εἰς Ἑνετίαν, παρέσχε δ' αὐτῷ ὅπλα πρὸς
ἄμυναν τῶν νήσων του, ὑποθέτουσα ὅτι ὁ Νικόλαος ἤθελε παράσχει
σπουδαίας ὑπηρεσίας κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Τούρκων μελετωμένην
ἐκστρατείαν. Ὁ Νικόλαος ἐνυμφεύθη τὴν Ἰωάνναν, θυγατέρα Οὐγω-
νος τοῦ ἐκ Βρυέννης, ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου γάμου μετὰ τῆς Ἑλένης
θυγατρὸς Ἰωάννου Α'. δεσπότης τῆς Θεσσαλίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ γάμου
τούτου οὐδεὶς βλαστὸς προῆλθε καὶ οὕτω τὸν Νικόλαον ἀποθανόντα
τῷ 1341, ἄτεκνον διεδέξατο ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης Α'.» (Ἀνεκδ.
Νομ. ἐν Ἀρχαιολογικῇ ἐφημ. Τεῦχ. ΙΕ'. Περ. Β'. 1872. σελ.
392—396). Περὶ δὲ τῆς ἐν ἐτει 1286 πολιορκίας τῆς νήσου Σύρου
ὑπὸ τοῦ Δουκὸς τῆς Τήνου Γκίζη κατωτέρω γενήσεται λόγος.

(*) Αὐτόθι σελ. 468.

(**) Livre de la conquete σελ. 6696, 6705.

κουσα πρὶν μὲν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Αὐτοκράτορι τῶν Φράγκων, κατόπιν δὲ τῷ ἡγεμόνι τῆς Ἀχαΐας, ἦτο ψιλῶ ὀνόματι κυριαρχία, καθ' ὅσον βλέπομεν πολλοὺς δοῦκας Ναξίας καὶ τῶν λοιπῶν δουκάτων τῶν Κυκλάδων νήσων ἔχοντας αὐτόχροημα βασιλικᾶς προνομίας, οἷον τὴν τοῦ συνάπτειν συνθήκας, κηρύττειν πόλεμον, παραχωρεῖν νήσους, τοῦ κόπτειν νομίσματα κλπ.

Τὸ προνόμιον τοῦ κόπτειν νομίσματα π. χ. εἶνε σπουδαία ἐνδειξις τῆς ἀνθυπαρξίας τῶν δουκῶν Ναξίας.

Περὶ τούτου, ὡς σχετικοῦ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Σύρου, ἣτις ὑπήγετο εἰς τὸ Δουκάτον Ναξίας, παρεντίθημι τὰ ἐξῆς μετ' ἀποτυπώματος ἑνὸς νομίσματος Δουκὸς Ναξίας.

ἌΤῶν δουκῶν τῆς Νάξου, γράφει ὁ ἀκάματος νομισματολόγος κ. Παῦλος Λάμπρος, μεθ' ὅλας τὰς ἐπὶ εἰκοσαετείαν ἐρεύνας μου ἐν μόνον νόμισμα ἠδυνήθην ν' ἀνακαλύψω ἀνήκον εἰς τὸν Νικόλαον Α'. (Σανουδον). Ἀπέκτησε δὲ τοῦτο τῷ 1856 μετ' ἄλλων ἀρχαίων τῆς Νάξου νομισμάτων. Τὸ μοναδικὸν τοῦτο τῆς συλλογῆς μου νόμισμα εἶνε τὸ ἐξῆς.

+ NIC(OL)AYS DUX * μεταξὺ δύο κύκλων ἐκ σφαιριδίων — ἐν τῷ μέσῳ σταυρός.

Ὅπισθεν. + ACIOPEL NIXEI μεταξὺ δύο κύκλων ἐκ σφαιριδίων. Ἐν τῷ μέσῳ κεφαλὴ νεανικὴ ἀντωπός. = Κράμα.

Μὴ ὄντος ἄχρι τοῦδε γνωστοῦ ἄλλου τινὸς νομίσματος τῆς δουκείας Νάξου ἀγνοοῦμεν ἂν καὶ ἄλλοι δοῦκες ἐποίησαντο χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ κόπτειν νομίσματα. Ἐὰν ὁμως ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἄλλοι ὑποδεέστεροι ἡγεμονίσκοι τῆς Ἑλλάδος, ὡς οἱ αὐθένται τῶν Σαλῶνων, ἡ Ἑλένη βαρωνίς τῆς

Καρυταίνης καὶ ὁ Γεώργιος Α΄. Γκίτζη, δυνάστης τῆς Τήνου, ἅπαντες προγενέστεροι τοῦ δουκὸς Νικολάου ἔκοπτον νομίσματα καὶ ὅτι καθ' ἑκάστην ἀνευρίσκονται καὶ ἀνακαλύπτονται νομίσματα τέως ἄγνωστα, δὲν εἶνε τολμηρὸν ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι εἶνε πιθανώτατον θᾶπτον ἢ βράδιον ν' ἀνακαλυφθῶσι καὶ ἄλλα νομίσματα τῶν τε προγενεστέρων καὶ μεταγενεστέρων τοῦ Νικολάου Α΄. δουκῶν τῆς Νάξου. Ἴσως ἡδύνατό τις νὰ φέρῃ ἀντίρρησην ὅτι τὸ ἡμέτερον νόμισμα ἐκόπη πιθανῶς καὶ ὑπὸ Νικολάου τοῦ Β΄. ἀλλ' ὁ Δοῦξ οὗτος ἡγεμόνευσεν ἀπὸ τοῦ 1371 μέχρι τοῦ 1383, ὅτε πλέον εἶχον παύσει νὰ κόπτονται νομίσματα ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι· ἀνεκδοιάστως λοιπὸν φρονῶ ὅτι τὸ ἀνωτέρω περιγραφὲν ἀνέκδοτον νόμισμα ἀνήκει εἰς τὸν Νικόλαον Α΄.

Ὁ Κ. Hopf, πρὸς ὃν ἔδωκα τὴν ἐπιγραφὴν τοῦδε τοῦ νομίσματος μετὰ καὶ ἄλλων, ποιῶν λόγον περὶ αὐτοῦ ἀναφέρει ὅτι εἶνε ἀπομίμησις τῶν Ἑνετικῶν γρόσσων, τῶν κοινῶς λεγομένων μεταπανίων (matapani) (1), ἀλλ' ὁ ῥηθεὶς ἱστοριογράφος σφάλλει, διότι τὸ ἡμέτερον νόμισμα οὐδ' ἐκ καθαροῦ ἀργύρου εἶναι, οὐδὲ κατὰ τὸν τύπον ἢ τὸ μέγεθος ἔχει τι παρρημερὲς πρὸς τὸ Ἑνετικὸν γρόσσον. Ἄν ἔπρεπε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι νόμισμά τι ἑνετικὸν ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον, τοῦτον εἶνε τὸ maguescio, ὃπερ φέρει μὲν τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀγίου Μάρκου ἀνωπὸν, ὡς τὸ τῆς Νάξου νόμισμα, εἶναι δ' ἐκ κράματος καὶ ἔλκει περίπου τὸ αὐτὸ βάρος (2)».

Ἐκτὸς τούτων οἱ δοῦκες Σανοῦδοι εἶχον καὶ ἴδιον οἰκόσημον·

Τὸ οἰκόσημον τῶν Σανούδων σώζετ' ἔτι ἐγγεγλυμένον ἐπὶ μαρμάρου ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Νάξου. Εἶνε δὲ λίαν ἀπλοῦν, παριστὰν τὸν ὠοειδῆ θυρεὸν τεμνόμενον ὑπὸ δύο παραλλήλων γραμμῶν· ἄνω δὲ αὐτοῦ ἔχει προτομὴν, πιθανῶς τοῦ Μάρκου

(1) Hopf αὐτόθι σελ. 361.

(2) Ἀρχαιολ. ἐφημερ. αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω.

Σανούδου καὶ ἄνω τῆς προτομῆς στέμμα, οἷονεὶ στέφον αὐτόν· πέριξ δὲ καμπύλας ταινίας καὶ ἐξ λευκοὺς κυκλίσκους, κάτωθεν δὲ κόσμημά τι ἐν εἶδει φύλλου. Τοῦ οἰκοσήμου τούτου πιστὴν εἰκόνα ἐδημοσίευσεν ὁ Κύρ. Ι. Δεχιγάλλας (1).

Τοιοῦτο ἦν τὸ οἰκόσημον τῶν πρώτων πριγκήπων τοῦ Ἀρχιεπελάγου καὶ Δουκῶν Ναξίας, εἰς ἣν περιελαμβάνετο καὶ ἡ νῆσος Σύρος.

Περὶ τῶν ἄλλων Δουκῶν τοῦ δουκάτου τούτου, οἷον τῶν Δελλὰ Κάρκερη καὶ τῶν Κρίσπων, ὡς καὶ περὶ τῶν οἰκοσήμων των, κατωτέρω γενήσεται λόγος.

Οὕτω συνεστάθη κατ' ἀρχὰς τὸ Δουκάτον Ναξίας, τὸ ὁποῖον οἱ Σανούδοι, ἡγεμονεύσαντες μέχρι τοῦ 1308 παρέδωκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν Δελλὰ Κάρκερη. Ἀνεγνωρίσθη δὲ ὑπὸ πάντων καὶ ἐνομιμοποιήθη ὑπὸ τῶν τότε λατίνων αὐτοκρατόρων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πολλαὶ δυτικαὶ οἰκογένειαι, ἐπιτυχοῦσαι τῆς εὐκαιρίας τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν ξένων δουκῶν ἐν ταῖς νήσοις τῶν Κυκλάδων ἤλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους, ἀπολαύσασαι φέουδα καὶ πλοῦτον.

Καὶ ἄλλαι μὲν προσεκλήθησαν ὑπὸ τῶν Δουκῶν τῶν νήσων, συγγενῶν ἢ φίλων, ἢ πολιτικῶν ὁπαδῶν, ἄλλοι δὲ τυχοῦνται αὐτόκλητοι ἤλθον καὶ ἀπέκτησαν γαίας καὶ δι' ἐπιγαμιῶν καὶ ποικίλων σχέσεων καὶ συμφερόντων συνεδέθησαν μετὰ τῶν δουκῶν καὶ τῶν νησιωτῶν τοσοῦτον ὥστ' ἐξελληνίσθησαν βαθμηδόν, μὴ διατηρήσαντες εἰμὴ τὸ ξενικὸν τοῦ θρησκευματος, ἤτοι τὸν καθολικισμόν (1).

(1) Ἐν Πανδώρας Τομ. Ζ'. σελ. 166.

(1) Ἵνα ἐξηγηθῇ σαφέστερον ἡ ἐπικράτησις τοῦ λατινικοῦ στοιχνίου ἐν ταῖς νήσοις ταύταις καὶ τοῦ καθολικισμοῦ ἐπὶ τοσοῦτους χρόνους, παρατίθημι ἐνταῦθα σημειώσεως τινὰς περὶ τινων οἰκογενειῶν, ὧν τὰ μέλη διασπαρέντα εἰς τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων, ἐλθόντα εἰς ἐπιμιξίαν μετὰ τῶν ἐγχωρίων, ἐπιρρεασθέντα ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κλί-

Βαθμηδὸν λοιπὸν ἐπὶ Λατινοκρατίας ἀπετελέσθη κατὰ μέγα μέρος ὁ ξενόμορφος πληθυσμὸς τῶν νήσων Κυκλάδων καὶ τῆς Σύρου.

Ἀπὸ τοῦ 1207 κ' ἐντεῦθεν ἤρξαντο μεταναστεύουσιν καὶ ἐγκαθιστάμεναι εἰς τὰς Κυκλάδας αἱ οἰκογένειαι τῶν Σουμμά-

ματος καὶ τῆς γλώσσης, ἀπετέλεσαν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ πλεῖστον σχεδὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νήσων κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας. Καὶ ναὶ μὲν ὁ πληθυσμὸς οὗτος εἶχε ξενόμορφόν τι, ὅπερ ἐξεδηλοῦτο καὶ ἐκδηλοῦται ἔτι διὰ τῶν ξενικῶν ὀνομάτων καὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ θρησκευματος, οὐχ' ἥττον χάρις εἰς τὰς θαυμασίους ἐπιδράσεις τῶν στοιχείων τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐμνηδενίσθη σχεδὸν τὸ ἀλλόφυλον τῶν πλείστων ξένων κατοίκων, συνεξωμοιόθησαν δὲ οὗτοι πρὸς τοὺς ἐγχωρίους, ἄφ' οὗ δὲν τοὺς χωρίζει ἔτι νῦν εἰμὴ τὸ καθολικὸν τοῦ θρησκευματος. Ὁ ἐπὶ Ἐνετοκρατίας ξενόμορφος οὗτος πληθυσμὸς ἐξελληνισθεὶς, ὡς εἴρηται, διὰ τῶν μεθ' Ἑλλήνων ἐπιγαμιῶν καὶ διὰ τῆς μεγάλης ἐπιδράσεως καὶ δυνάμεως τῶν στοιχείων τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐξελληνίσθη ἐπὶ πλέον διὰ νέων μεταναστεύσεων Βυζαντινῶν Ἑλλήνων, οἵτινες μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1455, φεύγοντες τὴν μάχαιραν ἐκείνων διεσπάρησαν εἰς πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη καὶ εἰς τὰς νήσους, ὧν ἐκγονοὶ ἔτι σώζονται. Οὕτως ὁ μεσαιωνικὸς πληθυσμὸς βαθμηδὸν ἐξελληνίζετο καὶ τὰ ἑλληνικὰ στοιχεῖα αὐτοῦ ἐπεκράτησαν μέχρι σήμερον, καθ' ὅσον ἐκτὸς τῶν βυζαντινῶν Ἑλλήνων καὶ πλεῖστοι ἔτι Ἕλληνες τῆς κυρίως Ἑλλάδος κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας μετηνάστευσαν εἰς τὰς Κυκλάδας, οἷον καὶ ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ ἐκ Ναυπλίου καὶ ἐξ Αἰγίνης καὶ ἐκ Κρήτης καὶ ἐκ πολλῶν νήσων.

Αἱ πλεῖσται τῶν ξένων οἰκογενειῶν αἵτινες ἐπὶ Λατίνων μετηνάστευσαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς Κυκλάδας, ἰδίως δὲ εἰς Νάξον, Τήνον, Σύρον, Πάρον καὶ Θήραν εἰσι γνωσταὶ καὶ τὰ οἰκόσημα αὐτῶν διατηροῦνται μέχρι σήμερον, τινὰ δὲ καὶ ἐξεικονίσθησαν ἐν περιοδικοῖς συγράμμασιν ὑπὸ τοῦ ἀκαμάτου Κυρίου Ι. Δεκιγάλλα, παρ' οὗ λαμβάνομεν τὰς πλείστας περὶ τῶν οἰκογενειῶν τούτων σημειώσεις.

ρίπα (Sumeripa) * ἡ Sommarive, τῶν Δε Κι γά λ λ α (DeCigalla) **, τῶν Δε λ α 'Ρ ό κ κ α (Dela Rocca) ***, τῶν Γ ρ υ

* α Λέων ὁ Σομμαρίπας ἔχων τὴν καταγωγὴν του ἐκ Λιγκουαδόκης ἦλθεν ἐκ Βερώνης εἰς Πελοπόννησον ὅπου ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Γουλιέλμου τοῦ Βιλαρδάνου καὶ ἔσχε τρεῖς υἱοὺς α) Λεωνίλλον (Lionello) νυμφευθέντα τὴν θυγατέρα τοῦ κόμητος τῆς Κεφαλληνίας β) Νικόλαον τὸν νυμφευθέντα τὴν θυγατέρα τοῦ κόμητος Βεβιλάκου καὶ γ) Φραγκίσκον προεχειρισθέντα Καρδινάλιον. Ὁ υἱὸς τοῦ Λεωνίλου Γάσπαρις τοῦνομα ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν ἀπόγονον Μάρκου Σανούδου τοῦ Δουκὸς τοῦ Ἀρχιεπαύγου καὶ ἔλαβεν εἰς προῖκα τὰς νήσους Πάρον καὶ Ἀντίπαρον, ὧν ἀνηγορεύθη Κύριος. Οὕτω πάλιν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κοροῖρος ἔλαβεν εἰς προῖκα τὴν νῆσον Ἀνδρον ἧς ἀνηγορεύθη ὡσαύτως Κύριος. Τούτων οἱ διάδοχοι διετήρησαν τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀνδρου μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατακτίσεως αὐτῆς » (Ι. Δε-Κιγάλλας ἐν Πανδώρας Τόμ. Ζ'. σελ. 94—95). Τὸ οἰκόσημον τῆς οἰκογενείας Σομμαρίπα, φέρον ἐμβλημα λέοντα, δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐν Παρδώρα (ἐνθ' ἀνωτέρω).

** Ἡ οἰκογένεια τῶν Δε-Κιγάλλας ἦλθεν ἐξ Ἰταλίας καὶ ἐγκατέστη ἐν Νάξῳ. Κατὰ τὸ 1597 ὁ αὐτοκράτωρ Ῥοδόλφος Ε'. ἀπένειμε βαθμὸν Κόμητος τῷ ἀρχηγῷ αὐτῆς. Πρὸ δὲ τοῦ 1597 ἦσαν Μαρκέσιοι ἐν ἔτει 1774 προσετέθη Αὐτοκρατορικῇ χάριτι τὸ De καὶ οὕτω ἐσχηματίσθη τὸ De-Cigalla.

Τὸ ἐμβληματικὸν σῶμα τῶν De Cigalla ἔφερεν δύο τέπτιγας καὶ ἀετόν. Ἀποτύπωμα αὐτοῦ κατεχωρήθη ἐν Πανδώρας τομ. ΣΤ'. σελ. 519 μετὰ καλλίστης καίτοι συντόμου πραγματείας περὶ οἰκοσήμεων.

*** Ἡ οἰκογένεια αὕτη, κατὰ τὸν Κύριον Δεκιγάλλαν κατάγεται ἐκ τῶν τότε Δουκῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ Κυρῶν (Sire) τῶν Θηβῶν Dela Roche ἢ Della Rocca. «Πλεῖστοι εἰσέτι Δελλα Ρόκκαι, ἐπιπροσθίτοι ὁ κ. Δεκιγάλλας, ὑπάρχουσιν ἐν Νάξῳ, Σύρῳ καὶ ἀλλαχοῦ πλὴν ἁδελῶν ἃν τινες τούτων ἦ καὶ πάντες εἶνε τῆς αὐτῆς τῶν μνησθέντων Δουκῶν καταγωγῆς». Τὸ οἰκόσημον τῶν Dela Rocca εἶχεν ἐμβληματικὸν σῆμα τρεῖς ἀστέρας καὶ ὑποστηρίγματα τοῦ θυρεοῦ.

μάλδ η (Grimaldi) * τῶν Συρίγων (Sirigo), ** τῶν Δελένδα (Delenda) ***, τῶν Δεμάθα (DeMatha ἢ DeMatta) ****, τῶν Βαζεγγίων ἢ Μπαζέων (Bajeggio) *****, τῶν Μαρινέλλα (Marinelli) *****, τῶν Φραγκοπούλων (Fran-

δύο λέοντας. Τὴν εἰκόνα αὐτοῦ κατεχώρησεν ὁ Κ. Δεκιγάλλας ἐν Πανδώρα τομ. Θ'. σελ 196.

* Οἱ Γριμάλδαι (Grimaldi) καταγόμενοι ἐκ Γενούης ὑπῆρξαν οἰκογένεια ἐκ τῶν διασημοτέρων ἐν Νάξῳ, κατὰ τὸν Λέχτυλον (Lechti) ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας ταύτης σώζονται ἔτι ἐν Νάξῳ.

Τὸ ἐμβληματικὸν σῶμα τοῦ οἰκοσήμεου τῶν Γρυμάλδ η ἦτο αὐτοῦ. Καὶ τοῦ οἰκοσήμεου τούτου κατεχωρήθη ἡ εἰκὼν ἐν Πανδώρα Τομ. Ζ'. σελ. 71).

** Οἱ Συρίγοι (Sirigi) ἤλθον ἐξωθεν καὶ οὗτοι καὶ ἐγκατεστήθησαν κατὰ πρῶτον εἰς Θήραν. Ὁ ἀρχηγέτης αὐτῶν νυμφευθεὶς συγγενῇ τινα Δουκὸς τῆς Ναξίας ἀνηγορεύθη Τοποτηρητῆς (Capitano) πῖθα ὡς τῆς νήσου Θήρας, κατὰ τὸν Κυρ. Δεκιγάλλαν. Τὸ πολυποικίλον αὐτῶν οἰκόσημον διατηρούμενον ἔτι δύναται νὰ ἴδῃ τις ἐν Πανδώρα (Τομ. Θ'. σελ. 436).

*** Οἱ Δελένδαι (Delenda) ἤλθον ἐξ Ἰσπανίας καὶ εἶν' ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκογενειῶν τῶν ἐγκατασταθεισῶν ἐπὶ λατινοκρατίας εἰς τὰς Κυκλάδας. Ἐμβληματικὸν σῶμα τοῦ οἰκοσήμεου αὐτῶν ἦτο πύργος τεμνόμενος ὑπὸ ξίφους. (Βλ. αὐτὸ ἐν Πανδώρα Τόμ. Ζ' σελ. 74).

**** Τῶν Δεμάθα (De Matha) ὁ ἀρχηγέτης ἀποκαταστάς κατὰ πρῶτον εἰς Πάτμον, ἐγκατέστη κατόπιν εἰς Νάξον· μέλη δὲ τῆς οἰκογενείας ταύτης σώζονται ἔτι. Ἐμβληματικὸν σῶμα τοῦ οἰκοσήμεου αὐτῶν ἦσαν δύο ξίφη καὶ σταυρός. (Βλ. Πανδ. Τομ. Ζ'. σελ. 114).

***** Καὶ οἱ Βαζέγγιοι ἦσαν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ξένων τῶν ἐγκαταθέντων εἰς τὰς νήσους ταύτας καὶ ἰδίως ἐν Θήρᾳ, ὧν ἐκγόνοι ἔτι μένουσι. Τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ἔφερε ἐμβληματικὸν σῶμα δύο ἀστέρων. (Καὶ τούτου τὴν εἰκόνα κατεχώρησεν ὁ Κ. Δεκιγάλλας ἐν Πανδ. Τομ. Ζ'. σελ. 114).

***** Ἡ οἰκογένεια τῶν Μαρινέλλα κατάγεται ἐξ Ἰταλίας. «Τὸ οἰκόσημον αὐτῆς φέρει ἐπὶ τοῦ θυρεοῦ σταυρὸν καὶ ἄνωθεν τοῦ στέμ-

eoroli) *, τῶν Κοζαδίνων (Cozzadini) **, τῶν Γυράρδη (Girardi) ***, τῶν Γκίζη (Gizi) ****, τῶν Λομ-

ματος πῖλεν ἱσραητικὸν μὲ ἐξ ἐκατέρωθεν θυσάνους, δηλοῦντας τὸν ἀτομικὸν βαθμὸν τοῦ πρῶτον ἐπισκόπου τῆς ἐν Θήρᾳ Δυτικῆς ἐκκλησίας» Δεκιγάλλας ἐν Πανδ. Τομ. Ζ'. σελ. 380. Ἐμβληματικὸν σῆμα τοῦ οἰκοσῆμου τῶν Marinelli εἶνε πύργος καὶ τρία δένδρα παρ' αὐτῷ, ἄνωθεν τῶν ὁποίων φαίνεται ἀνατέλλων ὁ ἥλιος. Τὴν εἰκόνα τοῦ οἰκοσῆμου τῆς ἐπισῆμου ταύτης οἰκογενείας τῶν Marinelli, ἀρκούντως γνωστῆς καὶ τοῖς συγχρόνοις Συρίοις, δύνανται τινεὶ νὰ ἴδῃ ἐν Πανδώρα (αὐτόθι ἐνθ' ἄνωτέρω). Περί τῆς οἰκογενείας Marinelli θέλει γίνεαι καὶ ἀλλαχοῦ τῆς παρούσης συγγραφῆς λόγος.

* Τῶν Φραγκοπούλων ἀγνοεῖται ἀκριβῶς ἡ καταγωγὴ· τεκμαίρεται ὅμως ὅτι ἦσαν ἐκ τῶν σρ/αισιτέρων ξένων τῶν ἐγκαταστάντων εἰς τὰς Κυκλάδας. Ἐμβλημα τοῦ οἰκοσῆμου των ἦν σταυρὸς καὶ ἐν μέσῳ λέων (ἴδε αὐτὸ ἐν Πανδ. Τομ. Θ'. σελ. 242).

** Ἀ'Η τῶν Κοζαδίνων οἰκογένεια ἔλκει τὸ γένος ἐκ Βονωνίας ὅπου ἔτι σώζεται καὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἔσχε τὴν διάσημον Βητισίαν (Bettisia) ἣτις οὐ μόνον ἠξιώθη τοῦ διδασκατορικοῦ διπλώματος ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐκάθησεν ἐνδόξως εἰς ἔδραν δημοσίου καθηγητοῦ ἐν τῷ ἐν Βονωνίᾳ περιωνύμῳ πανεπιστημίῳ. Τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ὑπάρχει ἔτι ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ ἄστεως (Κάστρου) τῆς νήσου Σίφνου» (Δεκιγάλλας ἐν Πανδ. Τομ. Θ'. σελ. 380). Ἐμβλημα δὲ φέρει τὰ μονογράμματα Ν. C. καὶ ἄνω αὐτοῦ τὸ ἔτος Μ. C C C (1460).

*** Οἱ Γιράρδαι ἦλθον καὶ κατάγονται ἐξ Ἑνετίας, ἔκγονοι αὐτῶν διατηροῦνται ἔτι ἐν Σύρῳ, Θήρᾳ καὶ ἄλλαις νήσοις. Ἀ'Αρχηγέτης αὐτῶν ὑπῆρξε Νικόλαός τις, ἱππότης ἀγνοῶ ποίου τάγματος, ὅστις τῷ 1550 ἀπεκατεστάθη ἐν Νάξῳ, ἐνυμφεύθη τὴν τοῦ Μαρκεσίου Βάφου (Marchese Baffi) θυγατέρα. καὶ ἔσχε τέσσαρας υἱοὺς, ἐξ ὧν κατάγονται οἱ νῦν Γιράρδαι». (Πανδ. Τομ. 10. σ. 533).

**** Οἱ Γκίζαι ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν ἰδίως ἐν Τήνῳ καὶ Μυκόνῳ ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Ἀνδρέας Γκίζης, καταλαβὼν ἐν ἔτει 1207 τὴν Τήνον ἀνηγορεύθη Δούξ αὐτῆς. Τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ἐξικονίσθη ἐν Πανδ. Τομ. I. σ. 432.

Βάρδη (Lombardi) *, τῶν Σιγάλλα (Sigalla) **, τῶν Πίντων (Pinto) ***, τῶν ΔαΚορόνια (DaCorogna) ****, τῶν Δ' Ἀργέντη (D' Argenti) *****, τῶν Κουκούλα (Cuculla) *****, τῶν Βαρότζη (Baro-

* Ἐξ Ἰταλίας κατὰγονται καὶ οἱ Λομβάρδοι, ἐγκαταστάντες εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ αὐτοὶ καὶ ἔχοντες ἴδιον οἰκόσημον.

** Καὶ οἱ Σιγάλλαι εἰν' ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ξενικῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐγκατασταθεισῶν ἰδίως ἐν Τήνῳ ἐπὶ Λατινοκρατίας. Τοῦ οἰκοσήμεου αὐτῶν εἰκὼν κατεχωρήθη ἐν Πανδ. (αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρῳ).

*** Πίρτος τις, κατὰ τὸν Κύρ. Δεκιγάλλαν, ἐχρημάτισεν ἀρχιῦπότης ἢ Μέγας Μαῖστρος τοῦ ἐν Μελίτῃ Ἱεροσολυμικοῦ τάγματος τῶν Ἱπποτῶν. Ἀγνωστον ἔκν οἱ Πίντοι οἱ ἐγκατασταθέντες εἰς τὰς Κυκλάδας εἶχον συγγένειαν μετὰ τοῦ εἰρημένου Πίντου. Τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ἔχει ἔμβλημα πέντε ἡμισ λήνους. ("Ἴδε αὐτὸ ἐν Πανδ. Τομ. Θ' σ. 436).

**** Οἱ ΔαΚορόνια κατήγοντο ἐκ Καστιλίας τῆς Ἰσπανίας. Ἀρχηγέτης τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπῆρξεν Ἰωάννης τις ἱππότης τοῦ Ἱεροσολυμικοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὅστις πρὶν ἢ καταταχθῇ εἰς τὸ ἐν ἀγαμία διατελοῦν τοῦτο τάγμα ἔσχε δύο υἱοὺς, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐχρημάτισε Κύριος τῆς νήσου Σίφου (Signore di Sifano ἢ Sifanto) ὁ δὲ ἕτερος Γεώργιος διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς τὴν ἱπποτικὴν ἀξίως χρηματίσας καὶ κύριος τῆς Τρεβίζης (Signore di Treviso) Δεκιγάλλας ἐν Πανδ. Τομ. ΣΤ. σ. 572, ἐνθα καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ παρασήμου του.

***** Οἱ Δ' Ἀργένται κατήγοντο ἐξ Ἰταλίας. Ἐγκατασταθέντες ἐν ταῖς νήτοις τῶν Κυκλάδων καὶ ἰδίως ἐν Θήρᾳ, καὶ ἀπέκτησαν φέουδα. Ἐκτὸς τοῦ οἰκοσήμεου των δύναται τις νὰ ἴδῃ καὶ ἔγγραφον τὸν Φραγκίσκου Κορονέλλου Τοποτηρητοῦ Δου ὡς Νάξου Ἰωσήφ Νάκη πρὸς τοὺς Δ' Argenti ἐν Πανδῶρᾳ (αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρῳ).

***** Οἱ Κουκούλαι καταγόμενοι ἐξ Ἰταλίας καὶ ἐγκατασταέντες ἐν ταῖς νήσοις τῶν Κυκλάδων ἐχρημάτισαν πρὸ πάντων ἱερωμένοι, ὡς δεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ οἰκοσήμεου των φέροντος ἐπὶ τοῦ θυρεοῦ σταυρὸν ἀρχιεπισκοπικὸν καὶ ἄνωθεν πῖλον ἱερατικόν, ἐκατέρωθεν δὲ δέκα

zzi) *, τῶν Κόκκων (Cocco) **, τῶν Μπέλλων (Bello) ***,
τῶν Λορεδάνων (Loredano) ****, τῶν Πρατούνα (Pra-
tuna) *****, τῶν Γιουστινιάνη (Giustiniani) *****, τῶν

θυσάνους δηλοῦντας τὸν βαθμὸν τοῦ Μητροπολίτου τῆς ἐν Νάξῳ Δυ-
τικῆς ἐκκλησίας Φ. Κουκούλλα. (Πανδ. Τομ. Β'. σελ. 253).

* Οἱ Βαρότζαι ἦσαν Ἐνετοί. Ἐγκατατάντες πρῶτον εἰς Κρή-
την, ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ὅπιν ἐν Νάξῳ. Σώζονται δὲ τούτων
ἐκγονοὶ καὶ σήμερον. Τὸ οἰκόσημά των βλέπε ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ
συγγράμματι (αὐτόθι).

** Οἱ Κόκκοι ἀπεκατεστάθησαν μετὰ τῶν πρῶτων Ἐνετῶν
ἐν Νάξῳ καὶ ἴσως ἀρχηγέτης αὐτῆς ἦτο Ἰάκωβος ὁ Κόκκος, ὁ κατὰ
τὴν μαρτυρίαν Γεωργίου τοῦ Φραντζῆ πυρπολήσας τρεῖς τῶν θωμα-
νῶν τριήρεις. Ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἦν καὶ ὁ διδάκτωρ Φραγ-
κίσκος ὁ Κόκκος εἰς ὃν ἀνήκουσι αἱ ἐλληνικαὶ ἐπιστολαὶ αἱ περιεχό-
μεναι ἐν τῷ ἐπιστολαρίῳ τοῦ Κορυδαλέως (Δε-Κιγάλλας ἐν Πανδ.
αὐτόθι, σελ. 495, ἔνθα καὶ τὸ οἰκόσημον τῶν Κόκκων).

*** Οἱ Μπέλοι ἢ Βέλλοι καταγόμνοι ἐξ Ἰταλίας ἐγκατέστη-
σαν ἰδίως ἐν Νάξῳ. (Βλ. τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ἐν Πανδ. αὐτόθι).

**** Ἐπ' ἴσης ἐξ Ἰταλίας μετηνάστευσαν καὶ οἱ Λορεδάνοι ἔχοντες
καὶ ἴδιον οἰκόσημον (Πανδ. αὐτόθι). Ἄλλ' ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐξέλειπε
πλέον ἐν Νάξῳ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κυρ. Δεκιγάλλα.

***** Καὶ οἱ Πρατοῦναι ἦσαν ἐξ Ἰταλίας καὶ ἐκγονοὶ αὐτῶν σώ-
ζονται ἐτι καὶ νῦν. Τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ἐμβλημα εἶχεν λέοντα ὀρ-
θιον. (Πανδῶρ. αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω).

***** Οἱ Γιουστινιάναι κατήγοντο ἐκ Γενούης «διεκρίθησαν οὐ μόνον
εἰς πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ὑπουργήματα, τῆς Γενουηνσίου
πολιτείας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ γράμματα αὐτὰ καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
χρηματίζαντες πολλὰκις Καρδινάλιοι, Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι
καὶ εἰς αὐτὰς ἐτι τῶν μερῶν ἡμῶν τὰς ἐπισκοπὰς». Ὑπῆρξαν
καὶ αὐθένται τῆς Χίου (Δεκιγάλλας ἐν Πανδ. Τομ. ΙΔ'. σ. 474). Τὸ
οἰκόσημον αὐτῶν ἔχει ἄνωθεν μὲν ἱερατικὸν πῖλον, ἐμβλημα δὲ πύρ-
γον καὶ ἄνω πτηνὸν πιθανὸν φοῖνικα. (Βλ. ἐν Πανδ. αὐτόθι).

Βρέστ (Brest) *, τῶν Δελλασούδα (Della Souda), τῶν Πρίντεζη (Printezi), τῶν Δαλεζίων (Dalezio), τῶν Καπέλλα (Capella), τῶν Βιτάλη (Vitali), τῶν Κονταρίνη (Contarini), τῶν Δελαγραμμάτικα καὶ πολλῶν ἄλλων, ὧν ἀγνοεῖται ἀκριβῶς ἡ ἐποχὴ τῆς ἐνταῦθα ἐγκαταστάσεως, οἷον τῶν Κορνέρη (Korneri), τῶν Δαμόφλη (Damofli), τῶν Προβελεγγίων (Provilegii), τῶν Δουράτζων καὶ ἄλλων ἐγκατασταθέντων βραδύτερον, οἷον τῶν Σειστρίνη, τῶν Βουτζίνων, τῶν Βακονδίων (κατ' ἀρχὰς ὀνομαζομένων Dallé, κατόπιν δὲ Vacondio=Va con dio) τῶν Φρέρη, τῶν Μαλαππίνια, τῶν Λαστίκ, τῶν Γασπάρεων, καὶ πολλῶν ἄλλων, Οὗτοι πάντες διεσπάρησαν εἰς τὰς Κυκλάδας, πλείστοι δ' ἐν Σύρῳ, ἐξ ὧν τῇ ἐνώσει τῶν ἰθαγενῶν Συρίων, οἷον τῶν Βαρθαλιτῶν, τῶν Βασάλων, τῶν Μεσκούίνων καὶ ἄλλων προσελθόντων ἐξ ἐλληνίδων πόλεων ἀπετελέσθη βαθμυδὸν ὁ πληθυσμὸς τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ'

Πολιορκία Σύρου ὑπὸ τοῦ Λουκῶς Γ' τοῦ Γκίζη.

Συνοικισμὸς Ἀνω Σύρας.

*Πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ κατάστασις τῆς
νήσου ἐπὶ Λατινοκρατίας.*

Οἱ Ἑνετοὶ καταλαβόντες τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων δὲν ἤρκεσθησαν εἰς ὅσας ἀρχήθην κατέκτησαν, ἀλλὰ μυρία ἐπανε-

* Οἱ Βρέστ ἐγκατασταθέντες κυρίως ἐν Μήλῳ ἦσαν οἱ Γάλλοι, ἐκ τῆς ὁμωνύμου Γαλλικῆς πόλεως. (Τὸ οἰκόσμημα βλ. ἐν Πανθ. αὐτόθι).

Τῶν λοιπῶν οἰκογενειῶν δὲν εἶε ἀκριβῶς γνωστὴ ἡ ἐποχὴ τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ ἡ καταγωγὴ οἱ πλείοτεροι ὅμως ἐγκατεστάθησαν βραδύτερον.

ουν ὅπως εἶτε δι' ἀρπαγῆς, εἶτε δι' ἀγορᾶς, εἶτε διὰ τῆς βίας προσκολλῶσιν εἰς τὰ Δουκάτα αὐτῶν καὶ ἄλλας νήσους. Πρὸς τοιοῦτόν τινα σκοπὸν διενεργήθη καὶ ἡ κατὰ τὸ 1286 πολιορκία τῆς νήσου Σύρου ὑπὸ τοῦ Δουκὸς τῆς Τήνου Βαρθολομαίου Γκίτζη. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔχει τι κωμικὸν ἐξεταζόμενον σήμερον ψυχρῶς, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, τοῦ πολέμου καὶ τῶν ναυμαχιῶν ἐπλυθύνθησαν· ἀλλ' ἐξεταζόμενον σχετικῶς πρὸς τὰς τότε περιστάσεις, πρὸς τὴν σμικρότητα τῶν ἀναριθμήτων Δουκῶν τῶν Κυκλάδων καὶ τὴν ἀσημειώτητα τῶν νήσων τούτων πατῶν, εἶνε ἀρχοῦντως ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης (1).

Ἐν ἔτει 1286, ἡγεμονεύοντος τοῦ Δουκάτου Ναξίας Μάρκου τοῦ Β'. Σανούδου, ἦτοι ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἤρχισαν συγκεντρούμενοι περὶ τὸν λόφον τῆς ἁνῶ Σύρου οἱ εὐάριθμοι γχώριοι μετὰ τῶν προτελθόντων ἔξωθεν ξένων, πειραταὶ τινες εἶχον ἀρπάξει ἀπὸ τῶν ὀνοστασίων τοῦ Δουκὸς τῆς Τήνου Γκίτζη εὐμορφον ὀχευτὴν ὄνον, ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἀπατέλουν τὸν πολυτελεῆ κόσμον τῶν ἵπποτῶν τῶν νήσων.

Οἱ πειραταὶ θεωρήσαντες πολῦτιμον τὴν λείαν ἔσπευσαν νὰ πλεύσωσιν εἰς Νάξον καὶ νὰ πωλήσωσι τὸν ἀρπαγέντα ὄνον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου Σανούδου Γουλιέλμον, ὁστις νεαρὸς ἔτι ἡγεμονόπαις καὶ πρίγκηψ ἔμελλε νὰ ποιῇ τὰς ἐκδρομάς του εἰς τὴν νήσον δι' αὐτοῦ. Ὁ Τήνιος Δούξ μαθὼν τὴν ἀρπαγὴν τοῦ ὄνου καὶ τὴν πώλησίν του εἰς τὸν Γουλιέλμον Σανούδον μαίνεται, ὑποπτεύεται μυστικῇ τινα συνεννόησιν τοῦ Ναξίου πρίγκηπος μετὰ τῶν πειρατῶν. Τὸ γεγονὸς

(1) Τοῦτο ἱστορεῖται παρὰ Horf, τῷ τσαῦτα πολῦτιμα τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν ἱστορίας ἐξευρόντι. Ἀφηγήθη δὲ τοῦτο μετὰ χάριτος ἐν τῷ Οἴκῳ. Ἡμερολογίῳ καὶ ὁ ἀριστερὸς ἡμῶν φίλος Σ. Π. Λάμπρος. («Ἐπεισόδιον τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς νήσου Σύρου.» Οἶκ. Ἡμερολόγιον 1872).

λαμβάνει πολιτικὸν χαρακτῆρα καὶ ἄνευ τελεσιγράφων καὶ αἰ-
τήσεων ἱκανοποιήσεως προετοιμάζεται νὰ ἱκανοποιηθῇ· μόνος
ἄρπαζων μετὰ τοῦ ὄνου καὶ μίαν νῆσον ἀπὸ τοῦ Δουκάτου
Ναξίας καὶ τοιαύτην εὔρε τὴν πλησιεστέραν αὐτῷ, ἦτοι τὴν
Σύρον, ἣν ἤλπισε ἄνευ δυσχερειῶν νὰ κατακτήσῃ καὶ προσκο-
λήσῃ εἰς τὸ Δουκάτον τῆς Τήνου (1). ἐξοπλίζει λοιπὸν τὸν

(1) Βεβαίως ἐν τῇ πολιορκίᾳ ταύτῃ τῆς Σύρου τὸ μῆλον τῆς ἔρι-
δος δὲν ἦτο ὁ ἄρπαγεις ὄνος, ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ἡ Σύρος. Ἡ ἄρπαγὴ τοῦ
ὄνου ἦτο πρόχειρος ἀφορμὴ πρὸς κατὰκτησιν τῆς νήσου, ἣν δὲν ἠδύ-
νατο κατὰ τὰ φαινόμενα νὰ φρουρήσῃ ὁ Δοῦξ αὐτῆς Σανουῦδος,
καθόσον ἀφήκεν αὐτὴν πολιορκουμένην καὶ ὑπερσπιζομένην ὑπὸ μό-
νων τῶν κατοίκων αὐτῆς, οἵτινες ἀπετέλουν ἄτακτον καὶ πολὺ γλωσ-
σον ἔτι πληθυσμὸν, συγκροτηθέντα ἐκ τῶν συρρευσάντων αὐτοῖσι ξέ-
νων. Ὁ εὐμαθὴς φίλος μου Σ. Π. Λάμπρος ἐκτιθέμενος μετὰ χαρι-
τολογίας τὰ τῆς ἄρπαγῆς τοῦ ὄνου προστίθισι: « Ἀλλὰ τὸ πρᾶγ-
μα ἦτο σπουδαῖον. Δὲν πρόκειται περὶ κοινῆς ἄρπαγῆς ἢ κλοπῆς· ἂν
ὁ ὄνος ἡγοράζετο παρὰ ναξίου τινὸς ὁπωροπώλου καὶ ἠναγκάζετο
νὰ μαστιγῶται μεταφέρων πορτοκάλια ἢ σταφυλάς, ὑπομονή! θὰ
ἐτιμωρεῖτο δικαίως διότι ἔστερξεν εἰς τὴν ἄρπαγὴν, ἐπειδὴ ἀληθεύει
καὶ περὶ τῶν ὄνων ὅτι εἶπεν ὁ Ἡρόδοτος περὶ τῶν γυναικῶν, ὅτι
εἰ μὴ αὐταὶ ἐβούλοντο οὐκ ἂν ἠρπάζοντο. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν οὕτως ἡ
ὑπόθεσις. Ὁ ὄνος ἐπωλήθη εἰς τὸν υἱὸν τοῦ γείτονος δουκὸς καὶ λοιπὸν
ὁ κύρ Γουλιέλμος, ἐποχούμενος ἐπὶ τοῦ ἠρπαγμένου δασύτριχος ἀγ-
γέλου, πλουσίως κεκοσμημένον διὰ πορφυροβαφῶν καὶ χρυσοῦ φάντων
φαλάρων, θὰ κατῴρθου θαυμάσια πράγματα, θὰ ἐπετύγχανε νὰ θέλ-
ξῃ τὴν νησιωτικὴν καμμιᾶς ναξίας νύμφης καρδίαν, αἱ δὲ παράλιοι
καρδία, ἂν καὶ ψυχρότεραι τῶν μεσογείων διὰ τὴν πνέουσαν ποντιᾶ-
δα, μετέχουσιν ὅμως καὶ τῆς οἰονεὶ εὐωδίας τῆς θαλάσσης καὶ τῆς
ἁρμονίας τοῦ κύματος, ἂν καὶ κάπου κάπου ἀρέσκονται νὰ ὁμοιάσωσι
πρὸς τὰ θολωμένα νερά τοῦ τεταραγμένου αἰγιαλοῦ. Πάντα ταῦτα
καὶ ἔτι ἄλλα πολλὰ, ἱπποτικώτερα καὶ δυναστικώτερα, ἔβλεπε κατὰ
νοῦν ὁ τήνιος δοῦξ Βαρθολομαῖος καὶ ἐσκέφθη, ὅτι ἡ παρὰ τοῦ Γου-
λιέλμου ἀγορὰ τοῦ ὄνου ἦτο προσεχὴς, ἣν δὲν ᾤφειλε ν' ἀνεχθῇ.

δουκικὸν στόλον του, ἤτοι πλοιάριά τινα, ναυλοχοῦντα ἐν τῷ λιμένι τῆς Τήνου καὶ ἐκπλέει κατὰ τῆς Σύρου, ἣν πολιορκεῖ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀποκλείει τὸν λιμένα αὐτῆς καὶ προσκαλεῖ τοὺς Συρίους εἰς παράδοσιν. Ἀλλ' οἱ Σύριοι ἀντέστησαν καὶ ἐμήνυσαν τὸν κίνδυνον τῷ Δουκὶ Μάρκῳ Σκανοῦδῳ εὕρισκο- μένῳ τότε ἐν Ἀνδρῳ. Ἀλλ' ἐπικουρία δὲν ἔφθανεν· ἡ πολιορ- κία δὲν ἐλύετο καὶ ἴσως ἤθελεν εὐχερῶς περιέλθει ἡ Σύρος εἰς τὸν τήνιον Δοῦκα, ἐὰν δὲν ἐλύετο ἡ πολιορκία τῇ ἐπεμβάσει Γάλλου ναυάρχου. Ἴδου πῶς ἱστοροῦνται τὰ τῆς λύσεως τῆς πολιορκίας καὶ τῆς συμφιλιώσεως τῶν πολεμίων Δουκῶν Τή- νου καὶ Ναξίας. Καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπολιορκεῖτο ἔτι ἡ Σύρος ὑπὸ τοῦ Γκίτζη ὁ ἀρχιναύαρχος τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας **Ναρζωτος Δὲ Τουσύ** (Narjaut De Toucy) διευθυνό- μενος μετὰ τοῦ στόλου του, ἤτοι τῶν δύο κατέργων του καὶ ἑνὸς πλοίου, εἰς Ἀντιόχειαν, ἧς ἡγεμονίς ἦν ἡ Δουκία, προ- σήγγισεν εἰς τὴν νῆσον Μῆλον, εἴτ' ἐκ τρικυμίας ἀναγκασθεὶς, εἴτ' ἐκ πόθου ἵνα ἐπισκεφθῇ τὴν αὐγενῆ του **Κασσάνδραν Σανούδου**, σύζυγον τοῦ νεωτέρου υἱοῦ τοῦ Σκανοῦδου καὶ ἡγεμονίδᾳ τῆς Μήλου. Ἡ Κασσάνδρα, γυνὴ ἱκανότητος, συγ- γενῆς ἰσχυρῶν βαρόνων καὶ πριγκήπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, θυγάτηρ τοῦ Ἑνετοῦ βαρόνου Καλαβρύτων Γοττφρείδου Δὲ Τουρναί, γνωρίζουσα τὸν κίνδυνον ὃν διέτρεχεν ἡ πολιορκου- μένη Σύρος, ἀνήκουσα εἰς τὸ Δουκάτον τοῦ πενθεροῦ τῆς Σκα- νοῦδου, ἐπισκέπτεται τὸν ναύαρχον Narjaut De Toucy, καὶ τὸν πείθει νὰ μεσολαβήσῃ ὑπὲρ τῶν Συρίων, λύων τὴν πολιορκίαν αὐτῆς καὶ κηρυττόμενος σύμμαχος τοῦ Δουκὸς Σκανοῦδου.

Καὶ λοιπὸν, ὡς ἄλλος Ναπολέων, ἐγρήγορα ἐγρήγορα παρασκευάζει τὸν στόλον αὐτοῦ, ὅσα δηλαδὴ πλοῖα τῷ εὗρέθησαν πρόχειρα, καὶ ἀποπλέει . . . Κατὰ τῆς Νάξου, ὅπου τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος; Οὐχί, ἀλλὰ κατὰ τῆς Σύρου, ὑποκειμένης καὶ ταύτης εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πατρὸς τοῦ αὐθαδῶς ἀγοράσαντος τὸν κλοπιμαῖον ὄνον». Ἡμ. Οἶκ. 872.

Ὁ ναύαρχος ἐκπλέει ἀμέσως, παραλαμβάνει ἐξ Ἀνδρου τὸν ἐκεῖ διαμένοντα Δοῦκα Σανοῦδον καὶ ἐλθὼν εἰς Σύρον λύει τὴν πολιορκίαν αὐτῆς καὶ συντελεῖ εἰς τὴν φιλίωσιν τῶν πολεμίων Δουκῶν, Σανοῦδου καὶ Γκίζη, οὓς ἐπὶ πλεόν διήλλαξεν συμπεριλαβὼν μετ' αὐτοῦ ἀμφοτέρους εἰς Εὐριπον, ἔνθα ὡς διαιτητῆς εἰρήνευσεν αὐτοὺς ὁ Ἐνετὸς Βάϊλος Ἰάκωβος ὁ Δαμολῖνος. Καὶ ἡ μὲν Σύρος ἔμεινε πάλιν τῷ Δουκὶ Ναξίας, οὐχ' ἥττον ἢ πολιορκία αὕτη καὶ ἡ ἀντίστασις ἐπήνεγκον δι' ἀμφοτέρους δαπάνην, τριάκοντα χιλιάδων σολδίων, ἅτινα βεβαίως δι' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ τοὺς πτωχοὺς Συρίους ἦσαν πολλά.

Ἐκτὸς τοῦ γεγονότος τούτου μόλις διασώζονται ἀμυδραῖ τινες παραδόσεις περὶ ἄλλων συμβάντων κατὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Ἐνετοκρατίας ἐνταῦθα.

Ἀλλὰ τᾶλλα παραλείπων ὡς μὴ στηριζόμενα ἐπὶ ἱστορικῶν πηγῶν ἢ ζωηρῶν παραδόσεων ἐκτίθημι ἐνταῦθα ἐν τῶν σπουδαιοτέρων θεμάτων τὰς ἱστορίας τῆς νήσου ἥτοι τὰ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς ἐπικληθείσης Ἀνω Σύρας, ἥτις ὑψωθείσα ἐπὶ τοῦ ὑπερφηάνου λόφου αὐτῆς διεφύλαξεν τὴν ἐθνικότητα, τὴν γλῶσσαν, τὰ ἔθιμα καὶ τὸ ὄνομα τῆς νήσου ἀπὸ τῆς καταστρεπτικῆς ῥοῆς τοῦ χρόνου καὶ τῆς πορείας τῶν πειρατῶν καθ' ὅλον τὸν μεσαῖωνα μέχρι τοῦ 1821, χρησιμεύσασα ὡς ἐνωτικὸν σημεῖον τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Σύρου καὶ συνεχίσασα τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Σύρου, ἥτις ἴσως θὰ ἐτελείωνεν ἐνταῦθα, ἐὰν δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς ἡ Ἀνω Σύρα, ὡς ἡ Κιβωτὸς ἐπὶ τοῦ Ἀραράτ.

Εἶδομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ὅτι πληθὺς ξένων οἰκογενειῶν διεσπάρη καὶ ἐγκατέστη εἰς τὰς Κυκλάδας ἅμα τῇ ιδρύσει τῶν Ἐνετικῶν δουκᾶτων. Ἐκτὸς τῶν Δελλαρόκα, Κουκούλα, Γκίζη, Γιράρδη, ΔελαΣοῦδα, Καπέλλα, Δαλεζίων, Προβελεγίων, ὧν πολλοὶ ἐγκατέστησαν ἐν Σύρῳ, καὶ ἄλλοι βαθμηδὸν προσετίθεντο, ὀνομασθέντες ἐκ τῶν μερῶν ἐξ ὧν ᾗλθον. Μεταξὺ τῶν ξένων τούτων πρέπει νὰ καταλεχθῶσιν

οἱ πολυάριθμοι Πρίντεζη (1), οἱ Δαπόλλαι (Dapolla) *, οἱ ΔελαΣοῦδα (DelaSuda), οἱ κατόπιν ἐλθόντες Σαλάχαι, οἱ Νιῶται ἐξ Ἰου, οἱ κατόπιν κληθέντες Τοῦνται καὶ ἄλλοι πολλοί.

Ἄλλ' οἱ ξένοι οὔτοι ἐλθόντες εἰς Σύρον δὲν εὔρον τὴν νῆσον ἐντελῶς ἔρημον κατοίκων. Ναὶ μὲν συνεπεία τοσούτων ὀλέθρων καὶ νόσων ὀλίγιστοι ὑπελήφθησαν ἰθαγενεῖς Σύριοι, ἐγκαταλιπόντες τὰς δύο ἀρχαίας πόλεις των καὶ ζῶντες εἰς κώμας καὶ ἀγροὺς τῆς νήσου, οὐχ' ἥττον ἐπιβεβαιοῦται διὰ παραδόσεως τηρουμένης ἔτι εἰς τὴν μνήμην τῶν γηραιότερων Συρίων, ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἦλθον οἱ ξένοι οὔτοι μετανάσται εἰς τὴν νῆσον ἦτοι κατὰ τὸν ΙΓ'. αἰῶνα, ἐσώζοντο ἔτι τινες κάτοικοι ἐγχώριοι οἷον οἱ Βαρθαλιταί, οἱ Βασάλλοι, οἱ Μπεσκούϊνοι καὶ τινες ἄλλοι. Ἄλλ' ἐὰν κρίνη τις ἐκ τῶν ἐν τῇ νήσῳ μέχρι σήμερον σωζομένων οἰκογενειῶν, τῶν Βαρθαλιτῶν λ. χ. οἵτινες βεβαίως εἶνε ἔκγονοι τῶν ἰθαγενῶν Συρίων, θέλει ἰδεῖ ὅτι ὁ κατὰ τὸν συνοικισμόν τῆς Ἀνω Σύρας ἐγχώριος πληθυσμὸς δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ δέκα ἢ εἴκοσι πρόσωπα. Πιθανὸν ἢ παραδόσις δὲν διέσωσε τὰ ὀνόματα τῶν ἐναποληφθέντων γνη-

(1) Ἐκατὸν περίπου Πρίντεζη εἶνε ἐγγεγραμμένοι ἔτι σήμερον εἰς τὰ δημοτολόγια τοῦ Δήμου Σύρου, ἔλκοντες τὴν καταγωγὴν ὑπὸ τῶν ἐγκαταστάντων ἐν Σύρῳ Πρίντεζη καὶ διακρινόμενοι ἀπ' ἀλλήλων διὰ παρωνυμιῶν.

* Κατὰ παράδοσιν ξένος τις ἐλθὼν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Σύρῳ καὶ ἐρωτηθεὶς περὶ τοῦ ὀνόματός του ἀπεκρίθη Da Polla, νομίσας ὅτι ἡρωτᾶτο πόθεν ἦτο. Ἐκτοτε ἐκλήθη ὁ ἀλλόγλωστος ξένος Δαπόλλας. Οἱ δὲ Δαπόλλαι, οἱ Πρίντεζη, οἱ Δαλέζιοι εἶν' ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων κατοίκων τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου. Κατ' ἐγγραφα σωζόμενοι τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος οἱ Δαπόλλαι καὶ Δαλέζιοι διετέλεσαν νοτάροι καὶ καντζιλίεραί τῆς νήσου ἀπ' ἐκείνων τῶν χρόνων καὶ ἔγραφον ἑλληνιστί, ὡς θέλομεν κατωτέρω ἰδεῖ.

σίων Συρίων κατὰ τὸν ΙΓ'. αἰῶνα, ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἔπεται ὅτι μόνον οἱ Βαρθαλίται καὶ δύο ἄλλαι ἐτι οἰκογένειαι Σύριοι εἶχον περισωθῆ. Κατὰ τὴν παράδοσιν τριῶν οἰκογενειῶν Συρίων περιεσώθησαν τὰ ὀνόματα. Ἀκριβῶς δὲ ἡ παράδοσις μαρτυρεῖ ὅτι εἶχον ἐναποληφθῆ κάτοικοι, ἤτοι οἱ Βαρθαλίται, οἱ Βασάλοι καὶ οἱ Μπεσκούϊνοι καὶ δεκατρεῖς κόραι ἰθαγενεῖς αἵτινες ἐνυμφεύθησαν, ἐλθόντων τῶν ξένων, Ἑνετοὺς καὶ Ἰταλοὺς. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὰ ὀνόματα μόνον διέσωσεν ἡ παράδοσις, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν περιωθέντων κατοίκων (1), διότι οὗτοι ἦσαν πολὺ πλείοτεροι θεβαίως τῶν δεκαπέντε. Καὶ πράγματι ἐξετάζων τις τὰ ὀνόματα καὶ τὰς συγγενείας τῶν κατοίκων τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου βλέπει συχνὰ ἐνώπιόν του ὀνόματα ἐλληνικώτατα. Τῶν Βαρθαλιτῶν λ. χ. αἱ οἰκογένειαι δὲν ἦσαν ὀλίγαι. Ἄνδρες μόνον φέροντες τὸ ὄνομα τῶν Βαρθαλιτῶν σώζονται σήμερον. πλεόν τῶν ἐξήκοντα κατὰ τὰ ἐπίσημα δημοτολόγια τοῦ Δήμου Συρίων. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ ὅπόσοι ἦσαν οἱ Βαρθαλίται καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν οἱ ἐλθόντες εἰς ἐπιγαμίας μετὰ μελῶν πλείστων ἄλλων οἰκογενειῶν.

Ὁ σοφὸς Ἀββᾶς Dela Rocca (2) ἐξηγῶν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ

(1) Ἡ οἰκογένεια τῶν Βασάλων καὶ ἡ τῶν Μπεσκούϊνων ἐξέλειπε πρὸ πολλοῦ τοὺναντίον ἡ τῶν Βαρθαλιτῶν ἐπολλαπλασίασε τὰ μέλη αὐτῆς. Ὅτι ὁμως συγκεχυμένως διεσώθη ἡ παράδοσις δῆλον καὶ ἐκ τούτου ὅτι τὸ ὄνομα Μπεσκούϊνος δὲν εἶνε γνήσιον ἐλληνικόν, ἴσως μάλιστα παρήχθη ἐκ τοῦ Βισκαΐα καὶ διέκρινεν ἀνθρώπους ἐκείθεν ἐλθοντας. Ἐπίσης καὶ τῶν Βασάλων δὲν φαίνεται γνήσιον ἐλληνικόν διότι βασάλοι ἰταλιστὶ λέγονται οἱ ἀπελεύθεροι. Οὐχ ἥττον εἶναι ἀξιοσημείωτον τὸ ὄνομα, διότι Βασάλο καλεῖται ἐκ παλαιῶν χρόνων τοποθεσίς τις τῆς νήσου.

(2) *Traité complet sur les abeilles avec un précis historique sur l'île de Syra. Chap. V. Du gouverneman temporelle et spirituel de Syra.*

λατινικοῦ στοιχείου τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου ἐπιλέγει: «Πράγματι τὰ τρία τέταρτα τουλάχιστον τῶν ὀνομάτων τῶν Συρίων οἰκογενειῶν εἰσὶν εὐρωπαϊκὰ, οἷον τὰ τῶν Δαμηράλλη (Damiraglia), τῶν Ρούσσων (Roussaux), τῶν Ρώσση (Rossi), τῶν Καπέλλων (Capello), τῶν Καπέλλα (Carpella), τῶν Δαμόφλη (Damofli), τῶν Δελαρρόκα (Della Rocca), τῶν Δαπόλα (Dapola), τῶν Δελακροῦα (Dela Groix), τῶν Λαπιέρων (Lapierre), τῶν Μαρινέλλη (Marinelli), τῶν Πρίντεζη (Brindisi), τῶν Δαλεζίων (Dalegio), τῶν Δουράτζων (Durazzo), τῶν Προβελέγιων (Privilegio), τῶν Βακονδίων (Vaconcondio), καὶ πολλῶν ἄλλων. Δὲν δύνатаί τις ν' ἀποδώσῃ εἰς τὰ ὀνόματα ταῦτα οὔτε χαρακτῆρα, οὔτε καταγωγὴν ἑλληνικὴν. Εἰκάζεται ὅτι καταστρεπτικώτατος ὄλεθρος ἀπεγύμνωσε τὴν Σύρον ὅλων τῶν κατοίκων τῆς καὶ ὅτι, πλείστων νεανίδων ἐγκαταληφθεισῶν, οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ἄλλα πρόσωπα τοῦ Ἑνετικοῦ στόλου ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ νήσῳ, ἐνυμφεύθησαν καὶ ἔφερον εἰς τὴν νῆσον τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν γενεάν, ἥτις ἔκτοτε διατηρεῖται αὐτόθι» (1).

Ὡς βλέπομεν ὁ Dela Rocca ἐξηγεῖ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ πολλαπλασίασιν τῶν ξένων ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, συνομολογῶν ὅμως ὅτι οὗτοι ἐνυμφεύθησαν ἐν τῇ νήσῳ μετὰ ἐγκαταλελειμμένων νεανίδων. Καὶ εἰς τοῦτο συμφωνῶ· διαφωνῶ ὅμως μετὰ τοῦ πολυμαθοῦς Ἀββᾶ ὡς πρὸς τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ ξενικοῦ πληθυσμοῦ οὓς ἀρύεται ἐκ τῶν ὀνομάτων καὶ τῷ ἀπαντῶν διὰ τῶν αὐτῶν ἐπιχειρημάτων. Ἐκ τε τῶν παρ' ἐμοὶ ἐγγράφων τοῦ ΙΣΤ'. καὶ ΙΖ'. αἰῶνος, καὶ ἐκ τῶν δημοτικῶν καταλόγων τῶν σημερινῶν Συρίων, καταγομένων ἐκ τῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ἀπετέλουν κατὰ τὸ πλεῖστον τὸν μεσαιωνικὸν τῆς νήσου πληθυσμὸν, οἷος περιεσώθη μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος

(1) Della Rocca αὐτόθι.

αἰῶνος ἐξάγονται ἄλλοῖα συμπεράσματα, ἀποδεικνύοντα ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ II'. αἰῶνος μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος δὲν ἦτο ξενικὸς κατὰ τὰ τρία τέταρτα τουλάχιστον, ὡς ἰσχυρίζεται, οὔτε κατὰ τὴν ἐθνικότητα οὔτε κατὰ τὰ ὀνόματα οὔτε κατὰ τὴν θρησκείαν, οὔτε κατὰ τὴν γλῶσσαν.

Βεβαίως ἐν ἀρχῇ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἄνω Σύρας ἐνδεχόμενον ἐπὶ τινας χρόνους ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς νὰ συνετίθετο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ ξένων καὶ ξενικῶν ὀνομάτων· ἀλλ' ὁ πληθυσμὸς οὗτος δὲν ἔμεινεν στάσιμος, ἀλλὰ μετερρουθμίσθη, προσλαβὼν νέους κατοίκους Ἑλληνας φυγάδας ἐκ τε τοῦ Βυζαντίου, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Κρήτης καὶ ἄλλων τῆς Ἑλλάδος πόλεων.

Τότε δὲ ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ νήσῳ οἱ Ξανθάκαι (1), οἱ Βενιζέλαιοι (2), οἱ Κομνηνοὶ (3), οἱ Φωκᾶ, οἱ Παλαιολόγοι, οἱ Σαργολόγοι, οἱ Στέφανοι, οἱ Βαμβάκαραι, οἱ Χάλκαροι (4), οἱ Μαραγκοὶ, οἱ Πολύδωροι, οἱ Μακρυωνῖται, οἱ Παπαμανώλαιοι, οἱ Περρῆδες, οἱ Χαλαβαζῆδες (5), καὶ ἄλλοι ὀνομασθέντες ἐκ τῶν

(1) Ἀπὸ τὰ 1600 μνημονεύονται εἰς ἔγγραφα Συρίων οἱ Ξανθάκαι ὡς *ροτάροι* τῆς χώρας. Κατίζονται δὲ ἐκ Κεφαλληνίας.

(2) Βενιζέλων οἰκογένεια εἶνε κυρίως γνωστὴ ἡ ἐξ Ἀθηνῶν καταγομένη· πολλὰ δὲ αὐτῆς μέλη εἶχον ἐγκατασταθῇ καὶ ἀλλαχοῦ Ἀγνοῶ ἐὰν οἱ Σύριοι Βενιζέλοι κατίζονται ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴν ταύτην τῶν Ἀθηνῶν οἰκογένειαν. Γνωρίζω μόνον ὅτι εἶν' ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων κατοίκων τῆς Ἄνω Σύρου.

(3) Τὰ ὀνόματα τῶν Κομνηνῶν, τῶν Φωκᾶ, τῶν Παλαιολόγων, προφανῶς εἶνε βυζαντινά.

(4) Οἱ Χάλκαροι κατίζονται ἐκ Ναυπλίου.

(5) Τὰ ὀνόματα τούτων φαίνονται προφανῶς ἑλληνικά. Οἱ Μαραγκοὶ ἄγνοῶ πόθεν καὶ πότε ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν νῆσον. Γνω-

μερῶν ἐξ ὧν ἦλθον, οἷον Ἀθηναῖοι, Μιτυληναῖοι, Νιῶταις, Δουναβιοί, κλπ. καὶ πλείστοι ἄλλοι τῶν κατοίκων τῆς Ἀνω Σύρου, ὧν τὰ ὀνόματα ὄντα ἐλληνικώτατα, διατηροῦνται εἰς πλείστους ἔτι Συρίους γεωργοὺς, γαιοκτήμονας, χειρῶνακτας καὶ τεχνίτας (1).

ρίζω μόνον ὅτι εἶνε ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων κατοίκων τῆς Ἀνω Σύρου καὶ ἰδιοκτητῶν γαιῶν.

(1) Σημειῶ ἐνταῦθα ὀνόματα τῶν πολυμελεστέρων οἰκογενειῶν τῶν Συρίων, κατοικησάντων ἐκ παλαιᾶς ἐποχῆς τὴν Ἀνω Σύρον καὶ διατηρουμένων μέχρι σήμερον πρὸς ἀπόδειξιν τῶν περὶ πληθυσμοῦ καὶ ἐθνικότητος ἰσχυρισμῶν μου.

Ἐπὶ παραδείγμ. τῶν Συρίων, τῶν ἐχόντων ἐλληνικὰ ὀνόματα καὶ ἀποτελεσάντων τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου μέχρι τοῦ 1821 καὶ ἀποτελούντων ἔτι τὸ ἥμισυ περίπου σχεδὸν τοῦ Δήμου Σύρου, τὰ ὀνόματα εἰσὶ τὰ ἐξῆς *Παλαμάρη, Δάσκου, Μιτηλιναίου, Μαρουσίου, Στεφάνου, Βαμβακάρη, Μακρυωρίτη, Ξανθάκη, Πολυδώρου, Βαρθαλίτου, Τοῦντα, Σαργολόγου, Δούραβη, Παλαιολόγου, Βάρδα, Περρῆ, Χαλαβαζῆ, Χάλκαρη, Πετράκη, Πολυκρέτη, Ἀρχαγγέλου, Βενιζέλου, Παππαμανώλη, Σταυράκη, Παππαδάκη, Χανιώτη, Δήμου, Τοῦντα, Χέλημ, Παππαδοπούλου*, καὶ πλείστα ἄλλα, ἃ εὐχερέστερόν τις δύναται νὰ ἴδῃ ἐν τοῖς δημοτολογίοις τῶν Συρίων μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Ἀπέναντι τῶν ὀνομάτων τούτων, ὧν μόνον τὰ τῶν Ξανθάκη, Παλαιολόγων, Στεφάνων, Σαργολόγων, καὶ Βερθαλιτῶν ἀνήκουσιν εἰς πλείονας τῶν διακοσίων Συρίων οἰκογενειῶν, ἀντιτάσσονται ἂν οὐχὶ ὀλιγώτερα τουλάχιστον ἰσάριθμα ξενικὰ ὀνόματα, οἷον τὰ τῶν Πρίντζη, Δαλεζίων, Βακοντίων, Γὰδ, Δέλα Ρόκκα, Δελασοῦδα, Βουτζίνων, Προβελεγίων, Σαλάχα, Φρέρη, κλπ. καὶ ἄλλα πιθανῶς ξενικῆς καταγωγῆς, ἀλλ' ἐλληνικὰς καταλήξεις καὶ ἐν γένει ἐλληνικὴν μορφήν περιβληθέντα, οἷον τὰ τῶν Ρούσσων, Μαραγκῶν, Ἀλτουβῆ, Ρωσσολάτων, Μαϊδιωτῶν, Λούβαρη, Ἀρμάων, Ραουζαίων, κλπ.

Ἐκ τούτων βλέπομεν τὸν πληθυσμὸν τῆς ἄνω Σύρας, νῦν δὲ Δήμου Συρίων σύμμικτον, ἥτοι περιέχοντα ἰσάριθμα περίπου ξενικὰ καὶ

Ἄλλ' ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς γλώσσης, ἣτις ἀείποτε ὑπῆρξεν ἐλληνικὴ ἐπιδληθεῖσα καὶ υἱοθετηθεῖσα ἀμέσως καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀλλογλώσσων μεταναστατῶν.

Βεβαίως ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ ἐπισκοπικοῦ γραφείου τῆς νήσου δὲν ἦτο ἡ ἐλληνικὴ· ἀλλ' ἀπὸ τῆς συστάσεως καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ Προεστώτων ἐπίσημος γλῶσσα τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἐγγράφων αὐτῶν ἦτο ἡ τῶν Ἑλλήνων. Αὐτὴ δὲ ἦτο καὶ ἡ γλῶσσα τῶν ιδιωτικῶν συμβολαίων, τῶν ἐπιστολῶν, τῆς δημώδους ποιήσεως καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἡ ἐπικρατοῦσα γλῶσσα.

Ἡ γλῶσσα εἶνε τὸ ἰδιαίτατον βεβαίως γνώρισμα ἐκάστης ἐθνικότητος. Ἄλλ' ἀποδεικνυμένου ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Συρίων ἦτο ἀδιακόπως ἐλληνικὴ τί πρέπει νὰ συμπεράνωμεν; Δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι οἱ ἔξωθεν ἐγκαταστάντες ἐν τῇ νήσῳ ἔφερον καὶ τὴν ἐλληνίδα φωνήν; βεβαίως οὐχί. Εἰκάζεται λοιπὸν ὅτι δὲν ἦσαν ὀλίγιστοι οἱ ἰθαγενεῖς; Σύριοι, ἀφ' οὗ κατώρθωσαν νὰ ἐπιβάλλωσιν ἐν βραχεὶ τὴν γλῶσσαν εἰς τοὺς νέους κατοίκους. Οἱ ἔξωθεν ἐλθόντες λαβόντες συζύγους ἰθαγενεῖς Συρίας καὶ τεκνοποιοῦντες ἠναγκάζοντο νὰ ὁμιλῶσι τὴν γλῶσσαν τῆς συζύγου· τὰ τέκνα παρὰ τῆς μητρὸς τὴν ἐλληνίδα ἐμάνθανον φωνήν καὶ οὕτω τῇ ἐπιδράσει τῶν ἐγχωρίων φυσικῶν καὶ ἠθικῶν στοιχείων ἐξελληνίζοντο κατὰ τὴν γλῶσ-

ἐλληνικὰ ὀνόματα. Ἀλλὰ τὸ ἰσάριθμον τῶν ξενικῶν καὶ ἐλληνικῶν ὀνομάτων δὲν ἀρκεῖ εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἰσάριθμος ἦν καὶ ὁ πληθυσμὸς κατὰ τὴν ἐθνικότητα, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεία τοῦ ἐλληνισμοῦ· διότι ἐν γένει θέλει ἀποδειχθῇ ὅτι ὅσοιδήποτε καὶ ἂν ἦσαν οἱ ξένοι, ἡ γλῶσσα παρέμενεν ἀδιακόπως ἐλληνικὴ ἐν τῇ νήσῳ, ὅπερ εἶνε πηγὴ νέων συμπερασμάτων περὶ τῶν Συρίων τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς.

σαν, ἣν ἐλάχιστον ἠδυνήθησαν νὰ νοθεύσωσι διὰ πολλῶν πα-
ρεισάκτων ξενικῶν λέξεων (1).

(1) Ἐπὶ παραδείγματος καταχωρῶ ἐνταῦθα τινὰ τῶν παρ' ἐμοὶ καὶ
ἄλλοις σωζομένων ἐγγράφων τῶν Συρίων διακοσίων καὶ πλέον ἐτῶν,
ἅτινα καὶ ὡς ὑποδείγματα συμβολαίων κατὰ τοὺς τότε τύπους καὶ
ὄρους συντεταγμένων δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀφετηρία πρὸς νύξιν
πολλῶν τότε πραγμάτων.

Εν Σίρα 1664 μηνὸς αὐγούστου.

*Παρόντων ἀξιολίστων καὶ προσκαλεστῶν μαρτύρων δὴν καὶ που-
λεὶ εἰς πουλισίαν ἢ κυρὰ κάρτια τοῦ αρμουλᾶ το
ιδιόκτιτο χοράφι ὅπου εἶχανε ἀπὸ τοῦ κουροῦ της στο σταβρὸ σήμ
πλιο τοῦ ἀγοραστή καὶ τοῦ πουλιτῆ καὶ ἀγοράζει το ἢ κυρὰ μαρία
τοῦ νικολοῦ Γουτζάνου διὰ διάρικια δύο . . . ἄσπρα διακόσια
καθὸς εταιριάσανε ἀναμεσά τοις καὶ στέργεται ἢ ἀνοθεν κυρὰ κάρ-
τια πληρωμένη σ α τ ζ ι φ α ρ ι σ μ ε ρ η ἀπὸ τὴν λεγομένη κυρὰ μα-
ρία, νὰ τὴν μ α ρ τ η ν ι ᾶ ρ η εἰς πᾶσα καιρὸ αὐτὴ καὶ τὰ καλὰ της
διὰ τὸ ἀληθὲς βάζου μάρτυρας*

ἀξιόπιστους

. . . Λεωνάρδο Πέρι (;) τοῦ Ἰω.

. . . Λουκᾶ Δαπόλλα τοῦ Πρίντεζη

*Πρ. Μάρκος Κομνηνὸς Φανερός
Κατ'ἑλιέρης ἔγραψα.*

Ἰδοὺ καὶ ἕτερον.

1665 Ἰανουαρίου στίς 11 εἰς τὴν σίρα.

*"Εμπροσθε" εἰς τοὺς ἀξιόπιστους καὶ προσκαλεστοὺς μάρτυρας
ἐμολόγησεν ἢ μαροῦλα τοῦ γεώργι δαλέζιον ὅτι πὸς ἐπούλισεν τὸν
περασμένο μᾶν τὸ χοράφι ὅπ ὄχει στὰ βουρλίδια με ὅλα του τὰ δι-
καιόματα καὶ με τὰ πόξω τὴν σκληρὴ καὶ με τὴν ἐλιά καὶ ἀγορα-
σέν το ὁ κύρ νικόλας γουτζάνος τοῦ ποτε πετρίτζι δια ριάλια . . .
τρία καθὸς τὰ ἐπόκειψεν ὁ κύρ. Φραντζέσκος καπέλας καὶ ἔλαβε
τὰ ἄνω στὸ χέριν της καὶ κράζεται πληρωμένοι σ α τ ζ ι φ α ρ ι σ μ ε ρ
οι ἀπὸ τὸν ἄνο ἀγοραστή πέρναιται νὰ τοιὰ μ α ρ τ η ν ε ρ η εἰς*

Ἰδίως ἡ γλῶσσα τῶν Συρίων οὐχὶ ἀπὸ τῆς Ἑνετικῆς ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτῆς ἤρχισε νὰ νοθεύηται, παρεισαγομένων νομικῶν τινων ὄρων, οἵτινες ἤδη εἶχον εἰσαχθῇ καὶ εἰς τοὺς βυζαντινοὺς

πᾶσα καιρὸ αὐτὴ καὶ τὰ καλὰ της. Διὰ τὸ ἀληθὲς βάλλου μάρτυρες παρακαλετοὺς

. . . αντόνις γουτζάνος τοῦ πέτρου

ἀκόμη εἶναι καὶ ὁ ἀποκοφτήσ

μάρτυρες ὁ ἄνδρ κύρ. Φραντζέσκος Καπέλος

Μάρκος ἱερεὺς Κατζιλιέρης

ἐγγράφα.

Εἰς ἐγγραφὸν τι τοῦ 1678 ὑπάρχουσι πέντε ξενικαὶ λέξεις, ἧται εἰς τὸ ἐξῆς.

1678 δεκεμβρίου 16.

τιν σήμεραν δίνει καὶ πουλὶ ἡ ἄντρα τοῦ γεώργι μαρούλου το ἀμπελί ὅπ ἔχι στὰ ποσίδια οσ καθὸς ἐβρίσκεται σ ἰ μ π λ ι ο τοῦ γεωργι μαρούλου τοῦ Ἰω. καὶ ἀγοράζει το ὀγλίγορις καὶ δωτίσ (;) . . .

. . . διὰ ριάλια τεσσαρα ἕμισι ἦτι ρ. 41]2 ὅσ καθὸς τὸ ἐστὶ μ ἄ ρ ι σ ε ρ ὁ πέτροσ Βαρθαλίτης τοῦ Φραγκούλη καὶ ὁ Μαρίνος Βαρθαλίτης τοῦ Νικόλα καὶ ἔλαβε τὰ ριάλια στὸ χερίν της ἀπὸ τον ἄνοθεν ἀγοραστή καὶ περνεταὶ νὰ τὸν μ ε ρ τ ι ρ ι ἐ ρ η αφτὶ καὶ τὰ καλὰ τισ ισ πᾶουαν κερὸ ὅπ ἦθελε τὸν μπιράξι κανίσ καὶ διὰ πλέο φ ἐ ρ μ ο τισ ἀληθὲς ἔβαλε καὶ μάρτυρας παρακαλετούς.

Αινάρδος ροῦσος τοῦ Ἰω. μαρτυρὸ

μ. Ζορζῆς γιραρδάκης μαρτυρῶ.

Φραγκούλης Δαπόλλας Φοῦρος
γοτάρος.

Πλεῖστα ἄλλα ἐγγραφα τοιαύτης φύσεως παραλείπω νὰ καταχωρήσω ἐνταῦθα. Οὐχ ἥττον ἐστὶν τινα, οἷόν τινα ἐγγραφα τῆς κοινότητος Σύρας τοῦ 12'. αἰῶνος καὶ ἄλλα, θέλω καταχωρήσει ἐν τοῖς κατόπιν ἐνθα γενήσεται λόγος περὶ ἐθίμων τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου καὶ καπιτούλων, ἥτοι τῶν δημοσίων βιβλίων, εἰς ἃ κατεγράφονται ποιήλαι πρᾶξεις, οἷαν ἀγοραπωλησίαι κλπ.

συγγραφείς ἔνεκα τῆς σχέσεως τῆς ῥωμαϊκῆς καὶ βυζαντινῆς νομοθεσίας.

Ἄλλ' ἡ χρῆσις τῶν ξενικῶν τούτων ὄρων ἐν τοῖς συμβολαίοις τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως εἰμὴ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῆς βυζαντινῆς νομοθεσίας πρὸ πάντων, ἥτις εἶχε θέσει εἰς χρῆσιν πλείστους ὄρους τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου.

Ἐν πᾶσι τοῖς ἐγγράφοις τῆς ἐπὶ λατινοκρατίας καὶ τουρκοκρατίας Σύρου δὲν παρατηρεῖται ἡ καταπληκτικὴ ἐκείνη ἀνορθογραφία, ἣν εἰς ἑγγράφα ἄλλων πόλεων πρὸ τοῦ 1821 παρατηρεῖ τις. Οὐδ' ἔχει τι τὸ ξενόμορφον, ὡς π. χ. ἡ ἐπτανησιακὴ γλῶσσα, εἰς ἣν παρεισέδυσαν πλείους ξενικαὶ λέξεις.

Ἡ γλῶσσα τῶν Συρίων, ἐξ ὧν τουλάχιστον ἐγγράφων τῆς λατινικῆς καὶ τουρκικῆς ἐποχῆς δεικνύεται, εἶνε ὁμαλὴ, γνησίᾳ ἑλληνικῇ, ἔχουσα μὲν καὶ ξενικὰς τινὰς λέξεις πρὸς ἑκφρασίαν τινων ὄρων, ἀλλὰ διασώζουσα πλείστους τύπους καὶ λέξεις τῆς ἀρχαίας καθαρᾶς γλώσσης. Ἐν δὲ τῶν προτερημάτων αὐτῆς εἶνε ὅτι δὲν ἡλλοιώθη ἐκ τῆς νησιωτικῆς προφορᾶς, ἥτις χαρακτηρίζει τὰς γείτονας νήσους καὶ ἥτις ἤθελε πολλὰς αὐτῆς λέξεις κολοβώσει. Αἱ καταλήξεις τῶν ῥημάτων καὶ τὰ ὀνόματα μένουσι σχεδὸν ἀκέραια καὶ ἐν τῇ γραφῇ καὶ ἐν τῇ προφορᾷ. Καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἡ γλῶσσα τῶν Συρίων δὲν φαίνεται παθοῦσα οὐδεμίαν οὐσιώδη ἀλλοίωσιν· τούναντίον διετηρήθη ἀδιακόπως ἡ αὐτὴ καὶ κατὰ τὴν ἐνετικὴν καὶ κατὰ τὴν τουρκικὴν ἐποχὴν. Ὡστε δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ κατὰ τὰς ἐποχὰς ταύτας κάτοικοι τῆς νήσου ἐξεταζόμενοι μόνον ἐκ τῆς γλώσσης ἦσαν Ἑλληγες, διότι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτο πάντοτε ἡ κοινὴ τῶν Συρίων γλῶσσα, ἐκτός τινων ἐξαιρέσεων, ἦτοι τῶν ἐπισκοπικῶν γραφείων, ἅτινα ἐπίσημον αὐτῶν γλῶσσαν εἶχον τὴν λατινικὴν.

Ἀλλὰ καίτοι ἐκ τῆς γλώσσης κρινόμενοι οἱ Σύριοι τῶν μέσων αἰώνων καὶ τῶν νεωτέρων ἦσαν Ἑλληγες, ἡ μᾶλλον εἶχον ἐν

τάχει ἐξελληνισθῇ πάντες, διεκρίνοντο οὐχ' ἥττον ἀπ' ἀλλήλων διὰ τοῦ θρησκευματος, ὅπερ ἔτι καὶ νῦν διακρίνει αὐτούς.

Ὅτι κατώρθωσεν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπιβληθεῖσα καὶ κατασταθεῖσα κοινὴ διὰ πάντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου, δὲν κατώρθωσεν ἡ ἀνατολικὴ θρησκεία τῶν ἰθαγενῶν Συρίων καὶ τῶν λοιπῶν ἔξωθεν ἐγκαταστάντων αὐτόθι Ἑλλήνων.

Τουναντίον· οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς νήσου μετέδωκεν μὲν τὴν γλῶσσαν τοῖς ξένοις κατοίκοις, συνεξωμοιώθησαν κατὰ τὴν γλῶσσαν, ἀλλ' ἐδέχθησαν παρ' ἐκείνων τὸ θρήσκευμα, ὅπερ τοὺς ἀφωμοίωσεν ἐκκλησιαστικῶς. Ἦτοι ταῦτόν εἶπεῖν, οἱ Ἕλληνες Σύριοι ἐγένοντο ὁμόθρησκοι τῶν ξένων καὶ οἱ ξένοι κάτοικοι ὁμόγλωσσοι τῶν ἰθαγενῶν. Οὕτω δὲ βαθμυδὸν ὁ ἀνάμικτος πληθυσμὸς τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου ἐγένετο ὁμοιόμορφος κατὰ τὴν γλῶσσαν, ἥτις ἦτο ἑλληνικὴ, ὁμοιόμορφος κατὰ τὸ θρήσκευμα, ὅπερ ἦν ὁ καθολικισμὸς. Οὗτος δὲ ὁ ὁμοιόμορφος πληθυσμὸς διετηρήθη μέχρις ἐσχάτων καὶ διατηρεῖται ἔτι μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῷ Δήμῳ Σύρου. Ὑπῆρχεν ὁμως καὶ μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τούτου πρεσβεῦον τὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ὅπερ διεκρίνετο τῶν λοιπῶν, κληθέντων πρὸς διάκρισιν **Φ ρ α γ κ ο σ υ ρ ι α ν ῶ ν**.

Πῶς ἀποτελέσθη τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου κατὰ τὸ καθολικὸν θρήσκευμα, ἥτοι συνεπέειν τίνων ἐπιδράσεων ὁ καθολικισμὸς ὑπῆρξε τὸ ἐπικρατοῦν θρήσκευμα τῶν Συρίων ἀπὸ τῆς Ἑνετικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερον, τοῦτο θέλω ἐξετάσει ἡδῇ.

Πρωτίστη μέριμνα τῶν λατίνων κατακτητῶν τῆς Ἀνατολῆς ἦτο ἡ ἀντικατάστασις τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν τῶν λαῶν αὐτῆς. Ὁ ἀναβρασμὸς καὶ αἱ διχόνοιαὶ αἰτινες ἐχώρησαν ἡδῇ ἀπὸ τοῦ 1038 ὀριστικῶς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐπόμενον ἦν νὰ λάβωσι μεῖζονα ἐπίτασιν κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων κατάκτησιν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Ὁ Πάπας πανίσχυρος ἡδῇ ἐψαλλίδισεν ἀρκούντως τὰ ὅρια τῆς

δικαιοδοσίας τοῦ ὀρθοδόξου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Αἱ ἐκκλησίαι τῶν ὀρθοδόξων ἐκλείοντο ὑπὸ τῶν σταυροφόρων τῆς Δύσεως, οἱ ἱερεῖς καθείργοντο καὶ ἐν γένει ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία ποῦ μὲν δι' ἡπίου προσηλυτισμοῦ, ποῦ δὲ διὰ τῆς δυνάμεως, ἐπιβάλλετο εἰς τοὺς ὀρθοδόξους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἥδη ἐκλελυμένους καὶ ἀσθενεῖς. Ὅπου ὑπῆρχεν ἀντίδρασις κατὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ παπικοὶ ἑξαρχοὶ ἐχρῶντο τῇ δυνάμει αὐτῶν καὶ πολλάκις ἐκλείον τὰς ἐκκλησίας καὶ ἐφυλάκιζον τοὺς ἱερεῖς τῶν ὀρθοδόξων (1.)

(1) «Ἡμεῖς μὲν, ἐβόων πρὸ τοῦ Λατίνου αὐτοκράτορος οἱ καθειργμένοι ὀρθόδοξοι ἱερεῖς, ἡμεῖς μὲν ἄλλου γεγονότες γένους καὶ ἄλλον ἀρχιερέα ἔχοντες, ἑαυτοὺς τῷ κράτει σου ὑπετάξαμεν, ὥστε σωματικῶς κατάρχειν ἡμῶν, οὐ μὴν γε ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς. Σοὺ μὲν γὰρ ἐν πολέμῳ ὑπερμαχεῖσθαι τῶν ἀναγκαίων, τῶν δ' ἡμετέρων ἐκστῆναι σεβασμάτων καὶ θρησκευμάτων τῶν ἀδυνάτων πάντων κατέστηκεν. Ἡ γοῦν λῦσον ἡμῖν τὰ ὑπελθόντα δεῖν, ἢ ἄφες, ὥς ἐλευθέρους ἐν τοῖς ἰθαγενέσιν ἀφίχθαι» (*Ἀκροπολίτου Χρον. Ἰστ. 17*).

Ὁ ἀναγνώστης βεβαίως δὲν θέλει παρεξηγήσει ἐνταῦθα τοὺς λόγους τούτους, δι' ὧν ἐν συντόμῳ πειρῶμαι νὰ ἱστορήσω τὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ καθολικισμοῦ ἐν Σύρῳ. Οὔτε δύναμαι νὰ ὑποπτεύσω ὅτι οἱ φίλτατοί μου καθολικοὶ Σύριοι θέλουσι δόσει ἄλλην ἔννοιαν εἰς τὴν συζήτησιν ταύτην ἐνταῦθα, δι' ἧς καὶ μόνης ἱστορικῶς θέλει ἐξηγηθῇ ἡ ἀποδοχὴ τοῦ καθολικισμοῦ ὑπὸ τῶν Συρίων τῆς μεσαιωνικῆς Σύρας, ὅπερ εἶνε καὶ τὸ σημερινόν ἔτι τῶν ἄνω Συρίων θρησκευμα' ἐκτὸς τοῦ ὅτι γράφων ἐνταῦθα ἱστορίαν πρέπει νὰ ἐκθέσω ὅσας κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν νομίζω ἀναγκαίας πληροφορίας πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἱστορουμένων, φρονῶ ὅτι ἐν τῷ σημερινῷ αἰῶνι τῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου ἤθελε προδόσει πνεῦμα ὀπισθοδρομικὸν καὶ περιορισμένον ὁ νομίζων ἐχθρὸς τοὺς καθολικοὺς καὶ ὀρθοδόξους, οἵτινες εἰσι πάντες χριστιανοί. Αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ διχόνοιαὶ τοῦ παρελθόντος εἶνε σήμερον δι' ἡμᾶς πάντας ἀπλᾶ ἱστορικὰ γεγονότα, ἅτινα βεβαίως οὐδεμίαν δύνανται ν' ἀνακινήσωσι χορδὴν ἐκκλησιαστικῆς διαμάχης Ἡ διαφορὰ ἥτις ἐχώρησεν καὶ χωρί-

Ἄφ' ἐτέρου οἱ λατῖνοι Δοῦκες, Βαρόνοι, Κόμητες καὶ Ἡγεμόνες λίαν προθύμως μὲν ἐπροστάτευσον τοὺς ὁμοδόξους ὑπηκόους των, δυσκολώτερον δὲ τοὺς ἑτεροδόξους, ἐν ᾗ ἐποχῇ αἱ ἐκκλησιαστικαὶ διχοστασίαι καὶ ἔριδες εἶχον κορυφωθῇ. Ὡστε ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀφ' ἐνὸς δύναμις τῶν Παπῶν, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἰσχύς τῶν Φραγγαρχόντων κατέστησαν εὐχερεστέραν τὴν ἀποδοχὴν τοῦ καθολικοῦ χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς πλείστοις, ἰδίως δὲ τοῖς νησιώταις, ἀφ' ὧν τὸ ἐγκατασταθὲν λατινικὸν στοιχεῖον ἦτο ἐπικρατέστερον, στενότερον συνδεθὲν μετὰ τοῦ ἐλληνικοῦ δι' ἐπιμιξιῶν καὶ ἐπιγαμιῶν, ἐξ ὧν ἀπώλεσε μὲν βαθμηδὸν τὸ ἀλλόφυλον, μετέδωκε δὲ τὰς ἐκκλησιαστικὰς πεποιθήσεις, μεθ' ὧν ἦλθεν ἐξῶθεν.

Ὁ λατινισμὸς πολιτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἦτο τοσοῦτον ὑπέρτερος καὶ ἐπιβλητικώτερος τοῦ ἀνατολικοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ οἰκτρᾷ ἐκείνῃ ἐποχῇ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ὥστε πᾶσα ἀντίστασις ἐλογίζετο ματαία.

Ὁ διάσημος ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν Μιχαὴλ ὁ Χω-

ζει τοὺς καθολικοὺς καὶ ὀρθοδόξους, οὐδένα τούτων καθιστᾷ ἥττονα χριστιανὸν, διότι αἱ πεποιθήσεις εἰσι σεβασταὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην διαφορὰν· ἀλλ' ἀμφοτέρων τῶν ἐκκλησιῶν κοινὸν θρησκευμα εἶνε ὁ χριστιανισμὸς, κοινὸς θεμελιωτὴς ὁ Ἰησοῦς, κοιναὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἀναθρασμοὶ, αἱ ἀντιπάθειαι τῶν ἑτεροδόξων χριστιανῶν τοῦ παρελθόντος κατέπαυσαν ἤδη πρὸ πολλοῦ καὶ οἱ ὁπαδοὶ τῆς θρησκείας ταύτης βλέπουσι ἤδη τὴν πάλιν τῶν ἑτεροδόξων ἐκκλησιῶν ἐν τοῖς παλαιότεροις χρόνοις, ὡς ἀπλὴν ἐκθεσιν ἱστορικῶν γεγονότων. Ἀπόδειξις τούτου, ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἠγνωσθῇ ὑπὸ πάντων τῶν χριστιανῶν ὁ κοινὸς διὰ πάντας σκοπὸς τοῦ χριστιανισμοῦ εἰσιν οἱ ἡμέτεροι φίλτατοι καθολικοὶ Σύριοι, μεθ' ὧν ταυτιζόμεθα ἀδιακρίτως, ὡς ἀδελφῶν, τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαφορᾶς μὴ ἀρκούσης ὥπως καταστήσῃ, εἴτε ἡμᾶς πρὸς αὐτοὺς, εἴτε τ' ἀνάπαλιν, ξένους τοὺς κοινούς κατοίκους μιᾶς ἐλληνίδος νήσου.

νιάτης ἰδὼν τοὺς ξένους γενομένους Δοῦκας καὶ Κυρίους τῶν Ἀθηνῶν, ἀντὶ νὰ συνεγείρῃ τὸ ποίμνιόν του κατὰ τῶν ξένων, κατέθεσε τὴν ποιμαντορικὴν ῥάβδον, ἀποφυγὼν οὕτω τὴν χύσιν τοῦ αἵματος τοῦ ποιμνίου του, αἵματος καθαρῶς ἑλληνικοῦ καθ' ἣν ἐποχὴν ἦτο τοῦτο τοσοῦτον πολῦτιμον. Ἀφ' ἑτέρου ὁ φραγκικὸς πατριαρχικὸς θρόνος Κωνσταντινουπόλεως, κατασταθεὶς μῆλον τῆς ἑριδος ἐδέχετο ἀλληλοδιαδόχως μετὰ τὸν Θωμᾶν Μοροζίνην, τὸν ἐξ Ἑτρουρίας Γερβάσιον, κατόπιν δὲ τὸν Ματθαῖον, τὸν Ἰωάννην δ' Ἀβεβίλ, τὸν Σίμωνα, τὸν Νικόλαον, τὸν Ἰουστινιάνην κλπ. Πανταχοῦ ἐγένοντο μεταβολαὶ καὶ ἀναρρήσεις ἐπισκόπων, ἀρχιερέων καὶ ἐξάρχων τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας.

Ἡ Σύρος, ἥς ἡ ἐπισκοπὴ, ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὑπήγετο εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἀθηνῶν, ἐξηκολούθει ὑπαγομένη εἰς αὐτόν, ἀλλὰ δεχομένη πλέον λατῖνον ἐπίσκοπον (1) α Syri quodam, sed nunc ibi Latinus episcopus est (quia multi Itali (2).

Ἀντὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Χωνιάτου, φυγόντος εἰς Ἀσίαν, ἐξελέχθη ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ὁ Λατῖνος Βεράρδος ἐποπτεύων δεκατεσσάρων ἐπισκοπῶν. Ἐκτοτε ἡ ἐπισκοπὴ Σύρου ὡς ἔχουσα λατῖνον ἐπίσκοπον κατετάχθη μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων ἐπισκοπῶν καὶ εἶχεν ὑποτελεῖς καὶ ἄλλας ἐφημερίας· ὁ δὲ Λατῖνος ἐπίσκοπος ἀνεπλήρου πολλάκις καὶ τὸν Λατῖνον ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν (3).

Ἐκ τῶν Συρίων πλεῖστοι ἦσαν ὡς εἶδομεν τοῦ δυτικοῦ δόγματος· ἕτεροι δὲ ὀρθόδοξοι εἴτ' ἐκ τῶν ἐγχωρίων, εἴτ' ἐκ τῶν

(1) Oriens Christianus Le Quien.—Βλ. καὶ σ. 345 τῆς παρ. συγγρ.

(2) Αὐτόθι.

(3) Vita di ven. Monsignore Andrea Carga vescovoe martire di Syra. Κεφ. IX.

κατόπιν ἐλθόντων ἀπεδέχθησαν τὸν καθολικισμόν διὰ πολλὰς αἰτίας, μέρος δὲ τῶν κατοίκων ἐξηκολούθει πρεσβεῦον τὰ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

Οἱ λόγοι δι' οὓς μερίς ὀρθοδόξων Συρίων καὶ ἄλλων κατοίκων Ἑλλήνων ἐξωθεν ἐλθόντων ἀπεδέχθησαν τὸν καθολικισμόν εἶνε πολλοί, ἥτοι αὐτοὶ οἱ λόγοι δι' οὓς καὶ παρὰ ταῖς γείτοσι νήσοις πλείονες ἀπεδέχθησαν τὸ δυτικὸν δόγμα.

Ἐκτὸς τῆς ἐπιδράσεως τοῦ πολιτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἰσχυροῦ καὶ πολυαρίθμου δυτικοῦ κλήρου, οἱ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ πρὸ πάντων οἱ νησιῶται ἠναγκάζοντο νὰ ἐξομοιωθῶσι κατὰ τὸ θρήσκευμα τοῖς δυνατοῖς ξένοις, οἵτινες εἴτε ὡς Δοῦκες, εἴτε ὡς δικασταί, εἴτε ἐν γένει ὡς ἄρχοντες καὶ γαιοκτῆται ἔβλεπον ὡς ξένους καὶ ἀναξίους προστασίας τοὺς ὀρθοδόξους νησιώτας· ἐπομένως οὗτοι χάριν πλείονος ἀσφαλείας καὶ προστασίας ἀπεδέχοντο τὸ θρήσκευμα τῶν φραγγαρχόντων καὶ ἐν περιπτώσει δικαστικῶν ἐρίδων, καθ' ἃς αἱ ἐκκαλούμεναι ὑποθέσεις ἐδικάζοντο παρὰ τῇ παπικῇ αὐλῇ, ὑπετάσσοντο εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς.

Πρώτη ἀποστολὴ Κ α π ο υ τ σ ί ν ω ν ἐγένετο ἐν Σύρῳ κατὰ τὸν ΙΓ'. αἰῶνα, ἐπὶ Λουδοδίκου XIII. Διὰ τῆς προστασίας τῶν Γάλλων βασιλέων ἐδραιώθη ἐπὶ πλέον ἐν Σύρῳ ὁ καθολικισμὸς δι' ἰδρύσεως νέων μονῶν καὶ ιδίως τῆς τῶν Λ α ζ α ρ ι σ τ ῶ ν, κατόπιν δὲ τῆς τῶν Ἰ α κ ω β ί ν ω ν καὶ ἄλλων, περὶ ὧν λεπτομερέστερον γενήσεται λόγος κατόπιν.

Ὑπῆρχεν ὅμως ἀνέκαθεν καὶ μερίς ὀρθοδόξων Συρίων ἔχουσα ἴδιον ἐπίσκοπον καὶ τινὰς ἐκκλησίας. Τοῦτο πιστοῦται ὑπὸ πλείστων μαρτυριῶν.

Βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἰθαγενεῖς μόνον Σύριοι καὶ ιδίως ἐκεῖνοι ὧν διέσωσεν ἡ παράδοσις τὰ ὀνόματα, ἥτοι οἱ Β α ρ θ α λ ῖ τ α ι, οἱ Β α σ ἄ λ ο ι καὶ οἱ Μ π ε σ κ ο υ ῖ ν ο ι καὶ αἱ κατὰ τὴν παράδοσιν δεκατρεῖς κόραι ἦσαν οἱ μόνον ἐν Σύρῳ ὀρθόδοξοι Σύριοι, καθ' ὅσον ἀπεδεί-

χθη, φρονῶ, ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι πλείονες τῶν Συρίων τούτων ἦσαν οἱ διασωθέντες ἐκ τοῦ παλαιοῦ πληθυσμοῦ τῆς Σύρου· ἄλλως τε ἡ μερίς τῶν ὀρθοδόξων Συρίων εἶχεν αὐ· ξηνηθῇ διὰ τῶν ἔξωθεν προσελθόντων ὀρθοδόξων Ἑλλήνων· καὶ ἐλλείπουσι μὲν εἰδήσεις εἰδικαὶ περὶ τῶν ἐκάστοτε διατελεσάντων ὀρθοδόξων ἐν Σύρῳ ἐπισκόπων, ἀλλ' εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ Σύρος εἶχεν ἐπίσκοπον, περιλαμβάνοντα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του καὶ ἄλλας νήσους καὶ ὅτι συνηθέστερον διέμενεν οὗτος εἰς τὰς ἄλλας νήσους.

Οἱ ἐν τῷ νήσῳ ὀρθόδοξοι ναοὶ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, τῆς Ἀγίας Τριάδος, καὶ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου εἰσιν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων, ἥτοι ἐκτίσθησαν πρὸ δύο τουλάχιστον αἰώνων. Ὁ τῆς Ἀγίας Τριάδος μόνον ἀνωκοδομήθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος ὡς δεικνύει τὸ ἐπὶ τῆς εισόδου αὐτοῦ ἐπίγραμμα (1).

Κατὰ τὸν ΙΣΤ'. αἰῶνα ἡ Σύρος ἀπετέλεσεν ἰδιαιτέραν μητροπόλιν ἧς ἀρχιεράτευεν κατὰ Χρυσάνθον Νοτταρᾶν (2) ὁ κατόπιν πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιος Β'. ὑπὸ τὸν τίτλον Μητροπολίτης Σύρας καὶ ἔξαρχος πασῶν τῶν Βορείων Κυκλάδων». Ὁ εἰρημένος συγγραφεὺς λέγει ὅτι ὁ μητροπολίτης Σύρου καὶ τῶν

(1)

(1694).

ΕΤΟΣ Ξ(ΩΤΗ)ΡΙΟΝ ΑΧΥΔ : ΕΝ ΜΗΝΙ ΑΠ(Ρ)ΙΛΙΩ ΧΗ :
ΟΥ : ΟΝΑΟΣ ΚΛΕΟ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ ΕΥΛΑΒΕΣΤΑΤΟΥ
ΙΕΡΕΩΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΟΥΚΟΝΟΜΟΥ ΝΟ-
ΤΑΡΙΟΥ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΘΗ ΕΙΣ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΥ ΤΡΙΑ-
ΔΟΣ ΔΟΞΑΝ ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ
ΤΩΝ ΚΤΙΤΟΡΩΝ ΑΥΤΟΥ. (Παρελήφθησαν τὰ δυσανάγνωστα).

(2) Χρυσάνθου Νοταρᾶ, περὶ ὀφικίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Τόμ. ΙΙΙ. σελ. 289.

Βορείων Κυκλάδων προϋχειρίσθη ιδίως τῷ 1594 ὅτε ἐγένετο ἡ ἐπισκοπικὴ αὕτη διαίρεσις. Ἐν τῷ Supplement de la biographie Universelle τοῦ Weiss (1) λέγεται περὶ τοῦ Σωφρονίου τούτου « . . . dilecto figlio Christi Sopphronio electo Syrae fuit ».

Κατὰ τὸ 1594 ὅμως βλέπω ἄλλην ἐπισκοπικὴν διαίρεσιν τῆς Σύρου καὶ τινων ἄλλων νήσων.

Κατὰ νεκρικὴν ἐπιγραφὴν σωζομένην ἔτι μέχρι σήμερον ἐν τῷ ἐν Ἀνδρῶ νὰ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15Τ'. αἰῶνος ἡ ἐπισκοπὴ Σύρας περιελάμβανε καὶ τὴν Κέα καὶ Κόθον, ἐπίσκοπος δὲ αὐτῶν ἦτο ὁ Συμεὼν ἀποθανὼν τὸ 1594 καὶ ταφείς ἐν τῷ εἰρημένῳ τῆς Ἀνδρου νὰ. Καθ' ὅτι τὸ ἐπίγραμμα ἔχει οὕτως Συμεὼν ἐπίσκοπος Σύρας, Τζιαξ, Θερμιῶν 1594 (E) N. μηνὶ Ἰανουαρίῳ 15 (2).

Ὁ ἐν Ἀνδρῶ θάνατος καὶ ταφὴ τοῦ ἐπισκόπου τούτου τῆς Σύρας ἐνδεικνύει ὅτι οἱ τότε ἐπίσκοποι Σύρας δὲν διέμενον εἰς Σύρον, ἀλλ' εἰς ἄλλας νήσους ὑπαγομένας εἰς τὴν ἐπισκοπὴν των, πιθανῶς ἔνεκα τοῦ πολυαριθμοτέρου ποιμνίου των ἐν ταῖς ἄλλαις νήσοις.

Καὶ ἐτέρωθεν ὅμως ἔχομεν ἐνδείξεις περὶ τῆς ἀδιακόπου ὑπάρξεως ὀρθοδόξων Συρίων ἐν τῇ νήσῳ. Ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ κατὰ τὸ 1617 ἀπαγχονισθέντος ἐν τῷ λιμένι Σύρου Λατίνου ἐπισκόπου Ἰωάννου Ἀνδρέα Κάργα ὑπὸ τῶν Τούρκων, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι, κατὰ τοὺς λατίνους βιογράφους τοῦ εἰρημένου ἐπισκόπου, ὑπῆρχεν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἱκανὴ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ λατινικοῦ κλήρου ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων Συρίων.

(1) Weis Supplement de la biographie Unisver selle tom, XXI. μ. 104. (1715).

(2) Ἴδου αὐτὸ ὡς ἔχει :

ΣΥΜΕΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠ(Ο)Σ CYPAC, ΤΖΙΑΞ ΘΕΡΜΙΩΝ
1594 (E) N ΜΗΝΙ ΙΑΝΟΥΑΡΙΩ 15.

Καὶ ἐξ ἄλλων δὲ κατόπιν θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ναὶ μὲν ἐπικράτει ὁ καθολικισμὸς ἐν τῇ νήσῳ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἑνετοκρατίας, ἀλλ' οὐχ' ἤττον ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐποχῆς δὲν ἔλειψεν ὑφιστάμενον μέρος ὀρθοδόξων Συρίων κατοίκων, καίτοι λίαν εὐαρίθμων.

Ὑπολείπονται ἤδη νὰ λεχθῶσί τινα περὶ τῆς πολιτικῆς τοπικῆς καταστάσεως τῆς νήσου ἐπὶ Λατινοκρατίας.

Ἡ Λατινικὴ αὐτοκρατορία ἰδρυθεῖσα τῷ 1207 ἐν Βυζαντίῳ μόλις διήρκεσε μέχρι τοῦ 1261, ὅτε οἱ Βυζαντινοὶ ἐπανέκτησαν τὸ Βυζάντιον καὶ ἐπανίδρυσαν τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Βεβαίως ἐν διαστήματι ἐξήκοντα ἐτῶν καθ' ἃ ἐξ αὐτοκράτορες λατῖνοι διεδέχθησαν ἀλλήλους, ὁκτὼ δὲ ὠνομάσθησαν ἐπίτιμοι αὐτοκράτορες, πέντε ἀντιβασιλεῖς, ἐξ παπικοὶ ἑξαρχοὶ καὶ εἴκοσι λατῖνοι πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ συνεχείᾳ τοσούτων ἀνωμαλιῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ρυθμισθῇ ἡ Λατινικὴ αὐτοκρατορία κατὰ τὸ πολιτικὸν σύστημά της ὁμοιομόρφως πανταχοῦ· δι' ὃ ἀφέθησαν πλεῖστα αὐτῆς μέρη εἰς τὴν ὀργανιστικὴν ἱκανότητα τῶν βαρόνων, κομήτων, ἡγεμόνων καὶ πριγκήπων αὐτῶν. Οἱ Ἑνετοὶ δοῦκες τῶν Κυκλάδων εἰσῆγαγον τὸ φεουδαλικὸν σύστημα, ἀνέλαβον αὐτοὶ τὴν συγχέντρωσιν τῆς διοικήσεως, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡναγκάσθησαν νὰ παραδεχθῶσιν τὸν θεσμὸν τῶν **Π ρ ο ε σ τ ῶ ν** καὶ **Ἐ π ι τ ρ ό π ω ν**.

Τὰ τιμαριωτικὰ ἔθιμα ἐρριζοβόλησαν βαθύτερον ἐν Νάξῳ, ἥτις παρέμεινεν ἔδρα τοῦ Δουκὸς μέχρι τοῦ 1540. Εἰς τὰς λοιπὰς ὅμως νήσους δὲν διετηρήθησαν ἐπὶ μακρὸν τὰ τιμαριωτικὰ ταῦτα ἔθιμα τῶν μέσων αἰώνων (1).

(1) α Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ φραγκικοῦ τούτου Δουκάτου (Ναξίας) (σημειοὶ ὁ Κυρ. Ι. Ρ. Ῥαγκαβῆς), καὶ τοῦ τιμαριωτικοῦ αὐτοῦ συστήματος χρονολογεῖται ἡ ἐπὶ τῆς Νάξου γενεολογία τῶν δυτικῶν εὐγενῶν, οἱ μετὰ τοσαύτας μεταβολὰς καὶ περιπετείας κατέχουσιν ἔτι τὰ

Ἐν Σύρῳ ἰδίως πολὺ ὀλιγώτερον, διότι ἡ νῆσος αὕτη ὀλίγους χρόνους ἔμεινεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἐνετοῦ Δουκὸς Ναξίας, καθ' ὅσον ὑποβληθεῖσα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Γάλλων βασιλέων, ἀπετέλει αὐτοδιοίκητόν τινα κοινότητα, ἧς ἀρχηγέτης ἐλογίζετο ὁ Λατίνος ἐπίσκοπος καὶ ἀνώτερος αὐτῆς ὑπάλληλος, ἐκπληρῶν χρέη, πρὸς τοῖς ἄλλοις συμβολαιογράφου καὶ ληξιάρχου, ὁ Καντζιλιέρης· ὑπέπιπτον δὲ οὗτοι ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὸν Πάπαν, καὶ διετέλουν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν Γάλλων βασιλέων· καθ' ὅσον μετὰ τὸν Λουδοβίκον ὁγδοον, ἐγκαθιδρύσαντα ἐν Σύρῳ τοὺς Καποουτσινοὺς καὶ οἱ κατόπιν βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ αἱ Πάπαι δὲν ἔπαυον προστατεύοντες τοὺς Συρίους. Καὶ διαρκούσης ὁμῶς τῆς ἐνετικῆς ἐξουσίας τῶν Δουκῶν Ναξίας ἐν Σύρῳ, φαίνεται ὅτι διεκρίνοντο μεταξὺ τῆς κοινότητος οἱ ἀποτελοῦντες τὴν τάξιν τῶν προϋχόντων καὶ γερόντων, οἵτινες ὄντες λείψανα τοῦ παλαιότερου θεσμοῦ τῶν

πλείστα καὶ κάλλιστα κτήματα τῆς νήσου καὶ χωρίζονται ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀποτομώτερον ἐνταῦθα ἢ ἐφ' οἷασδὴποτε ἄλλης νήσου, φυλάττοντες αἰεὶ ἐπιμόνως καὶ ἀμετακλήτως παλαιὰ τινα καταπιεστικά καὶ ἐξευτελιστικά τῶν γεωργῶν τιμαριωτικά ἔθιμα, ἐξ οὗ μᾶλλον ἢ ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ θρησκευματος ἐγεννήθη ἀμοιβαία πρὸς ἀλλήλους ἀντιπάθει· οὐχ' ἦττον δὲ καὶ οἱ ποτὲ οἰκήτορες τῶν πύργων βαρόνοι ἐμμένοντες αἰεὶ εἰς τὸν βαθμὸν καὶ τὴν καταγωγὴν αὐτῶν, οὐδέποτε ἐπιλανθάνονται τῆς τιμητικῆς προσωνομίας αὐτῶν, ἀλλὰ μεταβιβάζουσιν αὐτὴν καὶ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν ἃ καλοῦνται ὑποκοριστικῶς βαρονάκης ἢ βαρονέτος· ἐν πάσῃ δὲ οἰκίᾳ φαίνεται τὸ παράσημον τῆς οἰκογενείας, καὶ ἂν ποτε οἱ κύριοι αὐτῶν ἀπολέσωσι κατὰ περίστασιν τὰ λοιπὰ ἔγγραφα καὶ ἀποδεικτικά ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ποτε δυνάμεως καὶ ἀκμῆς αὐτῶν, διατηροῦσιν ὁμῶς ἐπιμελῶς τὸ δένδρον τῆς γενεολογίας αὐτῶν, καὶ συνεχέστατα ἀπαντάται τὸ οἰκόσημον τῶν Κρίσπων εἰκονίζον δύο ὀρθῶς ἱστάμενα ξίφη μεταξὺ τριῶν ῥόμβων.» (Ἑλληνικά ὑπὸ I. P. Παγκαβῆ Τομ. 3 σελ. 167)

βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν, κατόπιν, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἀνέλαβον αὐτοὶ τὴν ἐγχώριον διοίκησιν, μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ Προεστώτων. Τὸ δὲ διοικητικὸν τοῦτο σύστημα παρέμεινεν μέχρι ἐσχάτων, ἥτοι μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὡς θέλομεν κατόπιν ἰδεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ'.

Δειροπάθειαι Αἰγαιοπελαγιτῶν ἐκ τῶν Τουρκο-Ενετικῶν πολέμων.

Δουκεία Κρίσπων καὶ Δελλὰ Κάκρεση.

Ἡ Σύρος ὑπὸ τοὺς Τούρκους.

Τῷ 1261 ἐξωσθέντων τῶν Φράγκων ἐκ τοῦ Βυζαντίου κατέπεσεν ἡ Ἀνατολικὴ Λατινικὴ αὐτοκρατορία καὶ ἐγκαθυδρίθη πάλιν ἡ Βυζαντινὴ, οὐχ' ἦττον τὰ ἐνετικά δουκάτα παρέμεινον ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, εἴτε ὑποστηριζόμενα ὑπ' ἄλλων ἐθνῶν εἴτε λησμονούμενα ἐν τῇ ἀσημότητι αὐτῶν. Κατὰ τὸ 1247, ἥτοι διαρκούσης τῆς λατινικῆς δυναστείας ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Ἰωάννης Βατάτζης αὐτοκράτωρ ἐν Νικαίᾳ, ἀνέλαβε πλείστας νήσους ὑποταχθείσας τοῖς Ἐνετοῖς, ἀλλ' οἱ ἀφηγηθέντες τὸ γεγονὸς τοῦτο συγγραφεῖς Νικηφόρος Γρηγορᾶς, Ἰωάννης Δοῦκας καὶ ἄλλοι δὲν ἀναφέρουσι τὰ ὀνόματα τῶν νήσων τούτων. Ἀνορθωθείσης δὲ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἐν ἔτει 1277 συμμαχήσας μετὰ τῶν Γενουνησίων προέτρεψε τοὺς Ἕλληνας καὶ Γενουνησίους νὰ καταλάβωσιν ὡς τιμὰρῖά των τὰς ὑπὸ Βενετῶν κατεχομένας νήσους· ἀλλὰ κατὰ τὰς μαρτυρίας τινων συγγραφέων (Πέτρου Βελλώνη, Καρόλου Χόφ κλπ.) ἐκ τῶν Κυκλάδων δὲν ἐξεδιώχθησαν οἱ Ἐνετοί. Ὑπέφερον ὁμῶς οὐκ

ὀλίγα αἱ Κυκλάδες ἐκ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, ὧν κυριώ-
 τεραί εἰσιν αἱ ἐξῆς, ἥ τοῦ 1283, ἐπιδραμόντος κατὰ τῶν νή-
 σων τούτων τοῦ Πέρσου πειρατοῦ Ὁσμάν τοῦ Ἐρτογ-
 ροῦλ (1) ἥ κατὰ τὸ 1292, ὅτε ὁ Σικελιώτης Ρογήρος
 Λοῦλια προσέβαλε τὰς νήσους ταύτας, ἥ τοῦ 1304 ὅτε
 οἱ Κατελάνοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ρογήρου Φλώρου ἐπή-
 νεχον οὐ μικρὰς εἰς τοὺς νησιώτας βλάβας, ἥ τοῦ 1307 ὅτε
 ἐληλατήσαν οἱ Ὀθωμανοὶ πολλὰς Κυκλάδας νήσους, ἥ τοῦ
 1346, ὅτε ἐπέδραμεν ὁ φοβερὸς ὀθωμανὸς πειρατὴς Ὁσμάν,
 ἔγγονος τοῦ Ὁρχάνου, ἥ τοῦ 1343, ἐπὶ Ἰωάννου Ε' τοῦ
 Παλαιολόγου, ὅτε ἰδίως ἐληλατήθη ἡ Νάξος καὶ αἱ γείτονες
 νῆσοι ὑπὸ τοῦ Ὁμοῦρ Ἀττήν, ἥ τοῦ 1379 ὅτε ἐπε-
 φάνη δεινὸς καταστροφεὺς ὁ Βαγιαζήδ Χάν ('Αστρο-
 πητής), ἐπιπεσὼν, κατὰ Hammer, ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἥ
 τοῦ 1395, ἐπὶ Μανουὴλ Β' τοῦ Παλαιολόγου ὅτε, κατὰ Γ.
 Φραντζήν, ἐπῆλθε μετὰ πολυαρίθμου φυλῆς σκηνιτῶν κατὰ
 τῶν Κυκλάδων ὁ Ὁρτογροῦλ Ἀμούρ.

Αἱ ἀλλεπάλληλοι αὗται ἐν διαστήματι ἐνὸς αἰῶνος ἐπιδρο-
 μαί τῶν φύλων τούτων κατὰ τῶν ἀτυχῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου
 ἐπόμενον ἦν ὅτι ἐμελλον νὰ ἐξασθενήσωσιν ἐπὶ πλεόν τοὺς
 νησιώτας, οἵτινες προσεκολλῶντο εἰς τοὺς ἰσχυροτέρους, ἀπε-
 δέχοντο τὰς προτροπὰς καὶ τὴν θρησκείαν τῶν δυτικῶν λαῶν,
 οἵτινες ἐμελλον νὰ προστατεύσωσιν αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐπερχο-
 μένων βαρβαρικῶν φυλῶν.

Πιθανῶς ἡ Σύρος ὀλιγώτερα ὑπέστη ἐκ τῶν λεηλασιῶν

(1) «Τότε δὲ, λέγει ὁ Γ. Παχύμερος, ἄλλ' ἐκείνων καὶ ἀκόντων
 κατὰ φόβον ἀπαλλαξάντων, τὸ Περσικὸν ὅσον ναυπηγησάμενον ταῖς
 Κυκλάσιν ἐπέχραον καὶ κακῶς ἐποίουν καὶ τούτῳ μὲν Χίῳ, τούτῳ
 δὲ Σάμῳ καὶ Καρπῳ καὶ αὐτῇ Ῥόδῳ, καὶ πολλαῖς σὺν αὐταῖς ἐτέ-
 ραις οὐκ ὀλίγαις προσβάλλοντες ταῖς ναυσὶν τοὺς τέως ἐνοικισμένους σχε-
 δὸν ἀοικήτους εἰργάζοντο».

τούτων δεινὰ ἔνεκα τῆς ἐκδηλωθείσης ἤδη προστασίας τῶν Γάλλων καὶ τοῦ Πάπα· οὐχ ἤττον μὴ ὑπαρχούσης εἰδικῆς μαρτυρίας περὶ Σύρου εἰς περιγραφὰς τῶν λεηλασιῶν τούτων, μόνον ἐπιτρεπτὴ εἶνε ἡ εἰκασία ὅτι καὶ αὕτη ἐπιρρεάσθη ὑπὸ τῶν δεινῶν τούτων καταστροφῶν τῶν γειτόνων τῆς νήσων.

Οἱ Ἑνετοὶ Δοῦκες Ναξίας ὀλίγιστον πλέον ἐφρόντιζον περὶ τῆς εἰς τὸ δουκάτον αὐτῶν ὑπαγομένης νήσου· καὶ ἴσως ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶχον ἐγκαταλείψει αὐτὴν εἰς τὴν προστασίαν τῶν Φράγκων, ἐὰν μὴ γεγονός τι συμβῇ τῷ 1384 δὲν μαρτυρεῖ ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐλογίζετο καὶ ἡ Σύρος μέρος τοῦ Δουκάτου Ναξίας. Δοῦξ Ναξίας κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἦν ὁ Φραγκίσκος Κρίσπης αὐτοκράτωρ δὲ τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος.

Ὁ Δοῦξ Κρίσπης θέλων νὰ ὑπανδρεύσῃ τὴν θυγατέρα τοῦ Πετρονίλλαν μὲ τὸν Δοῦκα Πέτρον Ζένον διεπραγματεύθη μετ' αὐτοῦ περὶ προικὸς καὶ τῇ 20 Μαρτίου 1384 τῷ παρεχώρησεν ὡς προῖκα τὰς νήσους Ἄνδρον καὶ Σύρον. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου δύο τινα ἐξάγονται, πρῶτον ὅτι ἡ Σύρος ἦτο ὑπὸ τὴν πολιτικὴν κυριαρχίαν τοῦ Δουκὸς Ναξίας ἀκόμη, καὶ ὅτι τόσον αὐτὴ ὅσον καὶ ἡ Ἄνδρος ἦσαν ἀρκετὰ ἄσημοι ἅφ' οὗ ἐδίδοντο δίκην ἀγρῶν εἰς προῖκα (1).

(1) Τὸ Δουκάτον Ναξίας διὰ τοιούτων καὶ παρομοίων προσθαφαιρέσεων βαθμυκῶν ἐσμικρύνετο. Ἑπτὰ Δοῦκες Σανουδοὶ διεδέχθησαν ἀλλήλους ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, ἦτοι τὸν Μάρκον Α' Σανουδόν, ὁ Ἀγγελοῦς τοῦτον δὲ ὁ Μάρκος Β'. τοῦτον Γουλιέλμος ὁ Α'. τοῦτον δὲ Νικόλαος ὁ Α'. τοῦτον δὲ Ἰωάννης ὁ Α'. Τοὺς Σανουδοὺς διεδέχθησαν ἐπὶ τινα ἔτη οἱ Δοῦκες *Δελλὰ Κάρκερη*, ἦτοι ὁ Ἰωάννης Β'. *Δελλὰ Κάρκερη* ἑγγονος τοῦ Ῥαβὰν *Δελλὰ Κάρκερη*, εὐγενοῦς ἐξ Εὐβοίας ἄρχοντος καὶ γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Δουκὸς Ἰωάννου Α'. Σανουδοῦ, τὸν Ἰωάννην τοῦτον Β'. διεδέχθη καὶ πάλιν Σανουδός τις, ὁ Νικόλαος Β'. Τοῦτον δὲ Νικόλαος Γ'. ὁ *Δελλὰ Κάρκερη*, ὃν ἐφόνευσεν ὁ Φραγκίσκος Κρίσπος ἄρχων τῆς Μήλου ἐν ἔτει 1401, καὶ ἤρπασε τὸν θρόνον τῆς

Ἐκτὸς τοῦ γεγονότος τούτου ἕτερα σπουδαῖα γεγονότα δεικνύοντα τὰς σχέσεις τοῦ Δουκὸς Ναξίας πρὸς τοὺς Συρίους

Ναξίας. Ἐκτοτε ἤρξατο ἡ Δουκεία τῶν Κρίσπων ὧν δεκατρεῖς ὑπῆρξαν κατὰ σειράν δοῦκες μέχρι οὗ ὑπεδουλώθη τὸ Αἰγαῖον εἰς τοὺς Τούρκους.

Οἱ δεκατρεῖς τελευταῖοι Δοῦκες Ναξίας εἰσιν οἱ ἐξῆς κατὰ τὸν Πάσ Δὲ Κρίνεν καὶ Λίχτλον.

I. Φραγκίσκος Α'. Κρίσπος, ἄρχων τῆς Μήλου, ἀναλαβὼν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Δουκάτου Ναξίας μετὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ διενεργηθέντα φόνον τοῦ Νικολάου Γ'. Δελλὰ Κάρκερη.

II. Ἰάκωβος Α'. Κρίσπος υἱὸς τοῦ Φραγκίσκου Α'. ἀπέθανεν ἄπαις.

III. Ἰωάννης Γ'. Κρίσπος ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω.

II. Ἰάκωβος Β'. Κρίσπος υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω.

V. Ἰωάννης Ἰάκωβος Κρίσπος υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω.

VI. Γουλιέλμος Β'. Κρίσπος υἱὸς Φραγκίσκου Α'. Κρίσπου, ἄρχων Ἀράφης.

VII. Φραγκίσκος Β'. ἔγγονος Φραγκίσκου Α'. Κρίσπου, ἄρχων Σαντορίνης καὶ τῆς ἐν Κρήτῃ Σούδας.

VIII. Ἰάκωβος Γ'. Κρίσπος υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω.

IX. Ἰωάννης Δ'. Κρίσπος ἀδελφὸς αὐτοῦ.

X. Φραγκίσκος Γ'. υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω.

XI. Ἰωάννης Ε'. Κρίσπος· οὗτος ἐγένετο ἐν ἔτει 1537 φόρου ὑποτελὲς τῷ Σουλτάνῳ Σουλεϊμάνῃ τῷ Β'.

XII. Φραγκίσκος Δ'. Κρίσπος· κατὰ τὸν Λίχτλον, ἡρέθη ἐπιτροπεύων Δούξ· κατὰ τὸν Πάσ Δε Κρίνεν οὐδέποτε ἀνέλαβε τὴν δουκικὴν ἀρχήν.

XIII. Ἰωάννης ΣΤ'. Κρίσπος υἱὸς Ἰωάννου Ε'. Κρίσπου· οὗτος ἐκθρονίζεται καὶ ἐκδιώκεται ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάνῃ τοῦ Β'.

Οὗτοι μετὰ τῶν προκατόχων των Σανούδων καὶ Δελλὰ Κάρκερη, ἥτοι ἐν ὧν 22 Δοῦκες διετήρησαν τὸ Δουκάτον Ναξίας μέχρι τῆς εἰς τὸν Σελίμην τὸν Β' ὑποταγῆς τῶν νήσων.

Τῶν Σανούδων καὶ Κρίσπων σώζονται ἔκγονοι· τῶν Δέλλα Κάρκερη οὐδεὶς· καὶ τῶν τριῶν δὲ τούτων δουκικῶν οἴκων σώζονται τὰ οἰκόσημα.

δὲν εὖρον. Πιθανὸν ὅμως μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας εἰς τὰς ἐν Βενετία, Ῥώμῃ καὶ ἀλλαχοῦ βιβλιοθήκας νὰ ἐξευρεθῶσιν τινες πληροφορίαι περὶ τούτου. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τούτων γίνεται ἐτέρωθεν γνωστὸν ὅτι πολὺ ἐνωρίτερον τῶν ἄλλων νήσων ἡ Σύρος ἀπεσπάρθη ἀπὸ τοῦ Δουκάτου Ναξίας, ὅπερ ἐπὶ τέλους κατελύθη τῷ 1529 ὑπὸ τοῦ Βαρβερούσου, θέντος αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ ὀθωμανοῦ Σουλτάνου Σολιμάνου.

Ὅριστικώτερον δὲ κατελύθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν τοῦ Β' τῷ 1537. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς καταλύσεως τοῦ Δουκάτου Ναξίας συνέβησαν ἀξιοσημεῖωτα ἐν τῷ Αἰγαίῳ συμβάντα δίδοντα νύξιν τῆς καταστάσεως εἰς ἣν διετέλουν αἱ νήσοι αὗται.

Τῷ 1453 κατέπεσεν ἡ Κωνσταντινούπολις τὸ κέντρον καὶ ὁ πυρὴν τοῦ ἐλληνισμοῦ, ἄλωθεῖσα ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, οἵτινες ἔκτοτε ἐγκατεστάλησαν εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἔνθα μέχρι σήμερον μένουσι.

Τὸ Ἀρχιπέλαγος ὑπέστη τὰς πρώτας ἐπιθέσεις· Ἐμμανουὴλ ὁ Γεωργιλᾶς, ῥόδιος στιχουργὸς λέγει :

Ἡ Πόλις ἦτο τὸ σπαθί, ἡ Πόλις τὸ κοντάρι

Ἡ Πόλις ἦτο τὸ κλειδὶ τῆς Ῥωμανίας ὅλης.

Τὸ τῶν Δελλα Κάρκερη ὑπάρχει ἔτι ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Νάξου· ἔχει δὲ ἐμβληματικὸν σῆμα πύργον, ἐκ τοῦ παραθύρου τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται χεὶρ προσφέρουσα κλάδον εἰς ἑλαφον ὀρθίαν ἱσταμένην ἐξωθεν τοῦ πύργου (Ἴδε εἰκόνα αὐτοῦ ἐν Πανδώρας Τόμ. Ζ'. σελ. 114).

Τῶν δὲ Κρίσπων τὸ οἰκόσημον ἐμβλημα ἔχει δύο ὀρθῶς ἱστάμενα ξίφη μετὰξὺ τριῶν ῥόμβων. Κατὰ δὲ τὴν δοθείσαν ἐν Πανδώρα εἰκόνα, καὶ περιγραφὴν ὑπὸ τοῦ Κυρ. Δεκιγάλλα σῆμα αὐτῶν φαίνεται δύο μέλανες σταυροὶ καὶ ἄλλα τινὰ ἐμβλήματα (Ἴδε Πανδ. Ζ'. σελ. 71). Οὗτοι κατὰγονται ἐξ Ἀκβίλης τῆς Νεαπόλεως, κλάδοι δὲ αὐτῶν, ἦσαν κόμητες Ῥεγγίου. Κατὰ τὸν Κύρ. Δεκιγάλλον ἄγνωστον ἐὰν οἱ νῦν Κρίσποι τῆς Νάξου κατὰγονται ἐκ τῶν δουκῶν Κρίσπων.

Κ' ἐκλείδωνε κ' ἐσφάλιζε ὅλην τὴν Ῥωμανίαν

Κ' ὅλον τὸ Ἀρχιπέλαγος ἐσφικτοκλείδωνέτο (1).

Ἡ πτώσις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρξε νέα ἀρχὴ ὠδίνων καὶ διὰ τὰς ἀτυχεῖς νήσους· οἱ Ἑνετοὶ ἀμυνόμενοι κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων Τούρκων κατέστησαν τὸ Αἰγαῖον πεδῖον πολυνέκρων ναυμαχιῶν.

Λουδοβῖκος ὁ πατριάρχης Ἀπουλίας μετὰ μεγάλου στόλου ἐπεφάνη τῷ 1457 εἰς τὰς Κυκλάδας καταδιώκων τοὺς Τούρκους.

Τῷ 1463 ἐπὶ τῆς παπυσύνης Καλλιῆστου τοῦ Γ' ἕτερος Ἑνετικὸς στόλος διέπλεε τὸ Αἰγαῖον παροτρύνων τοὺς νησιώτας εἰς συνδρομὴν πρὸς καταδίωξιν τῶν Τούρκων. Οἱ ἐν ταῖς νήσοις Ἑνετοὶ πειθόμενοι εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ ναυάρχου τοῦ στόλου τούτου Λορεδάνου διενήργουν ἀποστασίας.

Τῷ 1469 ἀρξαμένου νέου τουρκο-ενετικοῦ πολέμου πολλὰ νῆσοι ἐγένοντο θέατρον ὀλεθρίων συμφορῶν. Οἱ Τούρκοι ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῇ τὸν Σουλτάνον ὀδηγοῦντα 120000 πεζῶν καὶ τὸν μέγαν Βεζύρην Μαχμουτ Πασσᾶν ναύαρχον, κατέλαβον τὴν Εὐβοίαν καὶ διήλθον τῆς Σύρου, ἣν ἐλεηλάτησαν μετὰ πείσματος ἔνεκα τῆς ἀντιστάσεως ἣν εὗρον παρὰ τῶν ἐν Λίμνῳ Ἑνετῶν (2).

Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου δῆλον ὅτι ἡ Σύρος μέχρι τοῦ ἔτους τούτου (1469) ἐθεωρεῖτο ἀποτελοῦσα μέρος τοῦ Δουκάτου Ναξίας καὶ ὑποκειμένη εἰς τοὺς Ἑνετούς.

Τρία ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ ἐνετικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν

(1) Στίχ. 231—235 ἐν Τουρκοκρ. Ἑλ. Σάθα Τομ. Α'.

(2) Ἴδε Τουρκοκρ. Ἑλ. Σάθα σελ. 20 καὶ ἐκτενestsτέραν τῆς ἐκστρατείας ταύτης περιγραφὴν παρὰ τοῖς μνημονευομένοις Hammer Histoire de l' Empire Ottoman Tom. III. liv. XIII. XIX.—Lecugier VII. l. b. XXVI.—Capelletti Storia della republica di Venezia VI. lib. XXIII.

τοῦ Πέτρου Μοντσενίγου ἐπήνεγκεν οὐ μικράν φθοράν εἰς τὴν Δῆλον καὶ τὰς περὶ αὐτὴν Κυκλάδας. Τῷ δὲ 1502 ἐπεφάνη εἰς τὰς Κυκλάδας ὁ μέγας στόλος τῶν συνησπισμένων βασιλέων τῆς Γαλλίας, Ἰσπανίας, Οὐγγαρίας καὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ τάγματος, ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Πεζάρου, ἐμφυχώσας τοὺς Ἑνετοὺς καὶ Ἑλληνας εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα. Ὁ τουρκο-ενετικὸς οὗτος πόλεμος μετὰ πολλὰς περιπετείας ἔλαβε πέρας τῷ 1502. Τῇ δὲ 14 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους συνωμολογήθη ἡ μεταξὺ τῆς ἐνετικῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ ὀθωμανοῦ Βαγιαζήτ εἰρήνη καὶ ὑπεγράφη ἡ ἑλληνιστὴ συνταχθεῖσα συνθήκη ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν.

Ἰδοὺ τὸ σχετικὸν μέρος τῆς συνθήκης τοῦ Βαγιαζήτ καὶ τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας τὸ διαλαμβάνον τὰ περὶ Ναξίας καὶ τῶν περὶ αὐτὴν νήσων αὐτολεξεῖ (διότι ἐπίσημος τότε γλῶσσα τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἦτο καὶ ἡ ἑλληνικὴ).

« Σουλτάν Παγιαζήτ Χάν βασιλεὺς μέγιστος καὶ αὐτοκράτωρ ἀμφοτέρων τῶν Ἑπειρῶν Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης καὶ τῶν ἐξῆς· εἰς τὸν ὑψηλότετον καὶ ἐκλαμπρότατον τοῦζιον (Δόγην) τῆς ἐκλαμπροτάτης αὐθεντίας τῶν Βενετιῶν χαίρειν. Εἰς ἐποῦτον τὸν καιρὸν ἀπὲ τῆς Βενετίας τῶν αὐθεντῶν εἰς τὴν μεγάλην μου Πόρτα ἤρθεν ἀποκρισιάρης, καὶ ὡς ἐγύρεψας ἵνα γένη εἰς τὴν μέση ἀγάπην καὶ ἐγὼ τὴν ἀγάπην ἐστερξά την ἀπάνου εἰς αὐτά Ὅτι καὶ μὲ τῆς Ναξίας τὸ νησί καὶ μὲ τὰ ἄλλα νησία ὅπου ἔνε πρὸς ἐκείνης νὰ ᾔηνε εἰς τὴν μέση μας φιλία καὶ ἀπὸ τοὺς σαντζακπέηδές μου ὅπου ᾔηνε εἰς τοὺς τόπους των καὶ τὰ κάστρα των καὶ τοὺς πύργους των καὶ τοὺς ἀνθρώπους των κανεῖς νὰ μὴ βλάβῃ οὐδὲ ζημιώσῃ καὶ ἂν βλάβῃ κανεῖς ἀπὲ τοὺς ἀνθρώπους μου ἐκείνων τοὺς τόπους καὶ τὰ κάστρια ἢ τοὺς πύργους των ἢ τοὺς ἀνθρώπους των, ἐκείνην τὴν ζημίαν καὶ τὴν βλάβην νὰ τὴν βάλλω εἰς τὸν τόπον της καὶ ἐκεῖνους ὅπου ἐβλάβασιν νὰ τοὺς παιδεύσωσι σὰν πρέπει· καὶ ἐκείνοι πάλιν ἔτζι νὰ τὸ πάρουν ἀπάνο των ὅτι τοὺς τόπους καὶ τὰ κάστρα μου καὶ τοὺς πύργους μου ἀπ' ἐκείνων τῶν αὐθεντῶν καὶ ἀπὲ τοὺς ἀνθρώπους των οὐδέ τινα κακὸν καὶ ζημίαν νὰ μὴ ποίσουσιν,

καὶ ἂν κακὸν ἢ ζημίαν ποίσοις ἐκεῖνο τὸ κακὸν καὶ τὴν ζημίαν νὰ τὰ βάλλουσιν εἰς τὸν τόπον του καὶ ἐκεῖνους ὅπου θέλουν ποίσει τὸ κακὸν νὰ τοὺς παιδεύσουσι σὰν πρέπει » (1)

Ἄλλ' ἡ εἰρήνη αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Ἐτη τινα μετὰ ταῦτα ὁ διαδόχτος Χαῖρεδὶν ὁ Βαρβεροῦσος ἐπελθὼν κατὰ τῶν Κυκλάδων ἐλεηλάτησε τὴν Σύρον καταλύσας τὴν ἐνετικὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τε τῆς νήσου ταύτης, τῆς Πάρου, Ἰου, Νάξου, Τήνου καὶ ἄλλων τινων.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἔλαβε χώραν τῷ 1522, ὁ δὲ Βαρβεροῦσος ὑπέταξε τὸ δουκάτον Ναξίας εἰς τὸν Σουλτάνον Σολιμάνον, ἀφείς τὸν δοῦκα Ἰωάννην Κρίσπον νὰ διοικῇ αὐτὸ, ὡς διοικητῆς ὑποκείμενος ἀμέσως εἰς τὸν Σουλτάνον (2).

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν ταύτην ἦτο πλέον ἀνέφικτος ἡ διατήρησις τῶν ξενικῶν δουκάτων. Δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα ἦτοι τῷ 1537 πλημμυρησάντων τῶν Τούρκων ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ὁ τελευταῖος δοῦξ τῆς Νάξου Ἰωάννης ΣΤ' ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σελίμη τοῦ Βου ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων διὰ σπουδαίου ὑπομνήματος, ἐν ᾧ ἀνεκεφαλαίου τὰ τοῦ δουκάτου Ναξίας, καὶ τὸν κίνδυνον ὃν διέτρεχεν ἡ χριστιανωσύνη ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπικρατήσεως τῶν Ὀθωμανῶν (3). Ἄλλ' εἰς μάτην, διότι ἔκτοτε κατέπεσε

(1) Τὸ φερμάνιον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ πολυμαθοῦς Κ. Σάθα, παρ' οὗ τὸ ἡρανίσθη (Τουρκ. Ἑλ. σελ. 71).

(2) Buchon Recherches etc. σελ. 390.

(3) Τὸ ἐκτενὲς καὶ σπουδαῖον τοῦτο ὑπόμνημα δύναται νὰ ἴδῃ τις παρὰ Buchon ἐν Recherches et materiaux pour servir á une histoire de la domination Francaise aux XIII a XIV et XV siècles. —Duchè de Naxos σελ. 352.

Τὸ ὑπόμνημα ἀρχεταὶ οὕτως :

« Joannis Crispi Aigei maris Naxique ducis Bizantini imperatores triburarii ad Pontificam Romanum et Christianus principes epistola.

μετὰ τῶν δουκάτων καὶ ἡ τάξις τῶν εὐγενῶν ξένων καὶ ἐγκα-
τεστάθησαν τουρκικαὶ ἀρχαί.

Οὕτω κατελύθη ἡ Ἑνετικὴ ἀρχὴ ἐν Νάξῳ καὶ ταῖς εἰς αὐ-
τὴν ὑπαγομέναις νήσοις. Ὅσα συνέβησαν ἀκολούθως ἐν Νάξῳ,
ἦτοι αἱ διπλαῖ φορολογίαι, ἃς ἀπέτιον τῷ τε Ὀθωμανῷ ναυ-
ἀρχῳ καὶ τοῖς Ἑνετοῖς οἵτινες περιεπόλουν ἀκόμη εἰς τὸ Αἰ-
γαῖον καὶ ἐπέβαλον φορολογίας καθ' ἃς ἐποχὰς δὲν εὕρισκον
εἰς τὰς νήσους Ὀθωμανοὺς, παραλείπω, οὐδὲν εὕρισκων σχετικὸν
ἀμέσως μετὰ τὴν Σύρον, ἥτις ἤδη πρὸ τοῦ 1600 ἦτο ἐντελῶς ὑπο-
τεταγμένη τοῖς Τούρκοις καὶ εἶχεν ἰδίᾳ τοπικὰς ἀρχάς. Ὁ Κα-
πετὰν πασᾶς ὑπέταξε τὴν Σύρον ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν δεσπο-
τείαν, οὕτω δὲ παρέμεινεν ὑποτεταγμένη ἕως οὗ τῷ 1774 ὁ
Σουλτάνος Ἀβδούλ Ἀμὴδ, ἀποκεφαλίσας τὸν διοικητὴν τῆς
Σύρας ἐκληροδότησε τὴν νῆσον ταύτην καὶ τὴν Ἀνδρον εἰς τὴν
ἀνεψιάν του Σάχ Σουλτάναν, ἀδελφὴν τοῦ διαδεχθέν-
τος αὐτὸν Σουλτάνου Σελιμάν. Ἡ βασιλόπαις
αὕτη, προσθέτει ὁ Della Rocca, ὑπερεχάρη ἐπὶ τῇ νέᾳ ταύτῃ ἀπο-
κτῆσει καὶ ἐδείχθη ἔνθερμος προστάτης τῶν ὑπηκόων της.
Καὶ ἐπέβαλε μὲν τοῖς Συρίοις φορολογίαν ἐτησίαν ἐπτὰ χι-
λιάδων γροσίων, ἀλλ' οὔτε τὸ ἥμισυ ἀπελάμβανεν πράγματι,
οὔτ' ἐπέβαλλε καταπιεστικούς εἰσπράκτορας τοῦ φόρου. Ἀπ' ἑναντίας,
ὡς θέλομεν κατωτέρω ἰδεῖ, ποικιλοτρόπως εὐηργέτει
τοὺς Συρίους καὶ ἐπὶ τέλους διώριζεν εἰσπράκτορας τῶν φό-
ρων ἐγχωρίους. Οὕτω δὲ σχεδὸν οὐδέποτε διέμενον ἐν τῇ νήσῳ
Τοῦρκοι.

Τελευτᾷ δὲ οὕτως . . . Ex Naxo Datae cal Decemb. anno ad
exixa et puerperio virgineo. M. D. XXXVII.

Περιέρχεται δὲ ὁλόκληρον ἐν ταῖς σελ. 360—368 τοῦ μνημονευ-
θέντος Buchon.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ΄.

Μαρτυρικός θάνατος τοῦ ἐπισκόπου Συρίων

Ἰωάννου Ἀνδρέα Κάργα.

Ἡ τουρκικὴ δυναστεία ἐδραιώθη ἐν Σύρῳ δι' αἱματοχυσίας· Ἡ μικρὰ Σύρος ἔσχεν τὸν Γρηγόριόν της Ε'. Ὁ κατακτητὴς ἔστησεν τὴν ἀγχόνην καὶ εἰς Σύρον καὶ σεβαστὸς ποιμενάρχης ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον.

Εὐρισκόμεθα εἰς τὸ ἔτος 1617. Ἦδη ἡ Σύρος ἦτο ὑποταγμένη μετὰ τῶν λοιπῶν νήσων εἰς τοὺς Ὀθωμανούς. Αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ εἶχον διοργανωθῆ κατὰ τὸ σύστημα τῶν Ἑπιτροπῶν καὶ Προεστώτων, ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, ἡ τοσαύτην σχοῦσα ἐπιρροὴν ἐν τῇ νήσῳ ἦτο διαπεπιστευμένη εἰς χεῖρας τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου Ἀνδρέα Κάργα, ἀνδρὸς σπουδαίου, διασήμου θεολόγου καὶ ἐν γένει ἐναρέτου γέροντος.

Αἱ ἀρεταὶ καὶ ἡ πίστις τοῦ ἀνδρὸς κατέστησαν αὐτὸν ἀγαπητὸν καὶ σεβαστὸν καὶ παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις Συρίοις· πάντες δὲ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου, καίτοι ὑποδουλωθέντες ἔζων οὐχ' ἤττον ἐν εὐημερίᾳ καὶ ἀρμονίᾳ, ὅτε γεγονός τι κατετάραξε τὴν νῆσον καὶ ἐστέρησε μὲν αὐτὴν τοῦ δυτικοῦ ποιμεναρχοῦ της, ἀλλὰ τῇ ἀπέδωκεν ἓνα δοξασθέντα μάρτυρα ! (1).

(1) Τὰ τοῦ βίου καὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἐπισκόπου Συρίων Κάργα περιέχονται ἐν τοῖς ἐξῆς : Vita e martirio di Mr. Fra. Giovanni Andrea Carga Vescovo di Sira, dedicata alli Sig. Provveditori e Comunità di Cividale del Friuli. Da Giorgio Valentini, Venezia 1626.—Lucrezio Treo Udinese : Sacra Monumenta Provinciae Forijulii edita Utini per Jo. Dominic. Murero anno 1724—pag. 124.—Le' Quien : Oriens Christianus Tom. III. pag. 866—P. Fra Michiele Cavalieri Domenicano,

Ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης Ἀνδρέας Κάργας καταγόμενος ἐκ διασήμευ οἰκογενείας τῆς Sandanielle del Friuli di Udine, πατέρα ἔσχε τὸν Cruccio (ἐκ τοῦ Carzio ἢ Cuccio) μητέρα δὲ τὴν Ἑνετὴν Modesta Franceschi, ἐγεννήθη δὲ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1560 καὶ νεαρὸς κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Δομινίκου. Τῷ 1856 λοιμοῦ ἐπισυμβάντος

Galleria dei Sommi Pontifici, dei Patriarchi e dei Vescove dell'Ordine Domenicano tom. I. pag: 565 no 39 —P. M. Fra Innocenzo Maria Fontana Ordine dei Predicatori παρὰβλ. ἐν Actis Concistorialibus Pauli V, ἐν Regestris Cancellariae Apostolicae, ἐν Appendice ad Theatrum Dominicanorum Par. I. cap. V. Tit. 571. p. 303.—P. Fra Tommaso Ripoll Bollario dell'Ordine dei Frati Domenicani, illustr. dal P. Fra Antonio Brimond ediz. di Roma 1733.—Flaminio Corner Senatore Veneto, illustrazione della Chiesa Veneta tom. VII. pag. 271.—P. Domenico Zucchini di Venezia Domenicano dei Sestiere di Castello etc Tom. I.—P. Fernando Concertario Proedicatorum Salamanca 1618. P. Fra. Jacopo Echard Indice dei Vescovi Domenicani. Tom. 2. p. 3. de scriptoribus Ordinis Praedicatorum.—Mr. Giovanni Lopez Vescovo di Crotone lib. IV. cap. 57.—Anche il' Loregas Vita di Urbano VIII. pag. 950.—Καὶ ἄλλαι δὲ βιογραφίαι, ἀνώνυμοι ἐπιστολαὶ σχετικαὶ πρὸς τὸν βίον καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ ἐπισκόπου τούτου εὕρηνται, ὧν τὰς παραπομπὰς ἴδε ἐν Vita del venerabile Monsignore Giovanni Andrea Carga di Sandanielle vescovo e martire di Sira, dedicata a Sua Eminenza Reverendissima Fabio Maria Asgini etc dal' Francesco Luigi Pingani, παρ' οὗ ἠρύσθη τὰς πλείονας περὶ τούτου εἰδήσεις. Πλείονας βεβαίως οὐ μόνον περὶ τούτου ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων εἰδήσεις συνέλεξεν καὶ συλλέγει πρὸ ἱκανοῦ χρόνου ὁ σεβ. Ἐπίσκοπος Marinelli, μνημονεύμενος καὶ παρὰ τοῦ ἀνωτέρω Pinzani ἐν ταῖς παραπομπαῖς. Οὐχ ἥττον, καθ' ἃ μ' ἐπληροφόρησεν ὁ σεβ. Marinelli, δὲν ὑπάρχουσιν περὶ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς Σύρας πλήρεις ἢ ἀκριβεῖς βιογραφίαι.

ἐν Ἑνετία ἐστερήθη πατὴρ, ἀδελφῆς καὶ ἀδελφοῦ καὶ ἐπεδόθη μετὰ πολλοῦ ζήλου, σχεδὸν ἀσκητεύων, εἰς τὴν φιλολογίαν, θεολογίαν καὶ τὰς ἐγκυκλίους γνώσεις.

Μετὰ τὴν κατάταξιν του εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἀγίου Δομινίκου εἰσῆλθε εἰς τὸ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου καὶ Παύλου ἐν Ἑνετία καὶ καὶ ἐγένετο κληρικὸς μόλις δεκαοκταετῆς, ὅτε ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα Ἰωάννης Ἀνδρέας, τέως ὀνομαζόμενος Μαρτίνος Κάργας. Τότε ἐσπούδασεν ἰδίως τὰς Ἀγίας Γραφάς, τὴν δογματικὴν, ἠθικὴν θεολογίαν, κανονικὸν δίκαιον καὶ ἐν γένει τὰς ἰδιαιτέρας σπουδὰς τῶν Δομινικανῶν. Πατριαρχεύοντος δὲ τοῦ Ἰωάννου Τρεβενιανοῦ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Ἑνετίας καὶ ἡϋδοκίμησεν ὡς ἱεροκῆρυξ ἐν Ἑνετία καὶ πολλαῖς τῆς Ἰταλίας πόλεσιν. Ἡ φήμη του ἔφθασε μέχρι Ῥώμης καὶ ὁ μέγας Ποντίφηξ τῷ ἔδωκε τὸν τίτλον Predicatore generale Apostolico (Γενικοῦ ἀποστολικοῦ ἱεροκῆρυκος).

Ἐκτοτε τὸ ἐκκλησιαστικὸν μέλλον τοῦ διασήμου ἱεροκῆρυκος ἦτο ἐξησφαλισμένον. Ἡ παπικὴ ἀρχή, φροντίζουσα ὅπως προάγῃ τοὺς ἱκανοὺς κληρικοὺς πρὸς εὐχερεστέραν ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ δὲν ἤργησε νὰ προαγάγῃ καὶ τὸν Κάργαν. Ἐγένετο λοιπὸν ἡγούμενος, ἀρχιμανδρίτης (priori) τῶν Δομινικανῶν ἐν Γαλατᾷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ, κατὰ τὸν βιογράφον του Pinzani, ἦτο ἐπιτετραμμένος ἐν εἵδει ἐκκλησιαστικοῦ πράκτορος τὰς ὑποθέσεις τῶν διαφόρων πρεσβεύσεων τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ ἐκκλησιῶν· πολλοὺς δὲ τότε Μωαμεθανοὺς καὶ Φωτειανοὺς προσηλύτησεν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ἐπισκοπὴ Σύρου ἐχήρευεν. Ἡ προπαγάνδα καὶ πολλοὶ ἐπίσκοποι τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, γνωρίζοντες τὴν ἱκανότητα τοῦ Κάργα προὔτεινον αὐτὸν ὡς ἐπίσκοπον Σύρου, ὁ δὲ πάπας Παῦλος Ε' δὲν ἐδράδυνε νὰ διορίσῃ αὐτὸν καὶ τῇ 13 Ἰουλίου 1607 ὠνομάσθη ἐπίσκοπος Σύρου.

Οἱ γράψαντες περὶ τοῦ Ἀνδρέα Κάργα, δυτικοὶ ἱερωμένοι

ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐξαίρουσι μετ' ἐγκωμίων τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρός, τὰς φροντίδας τοῦ ὑπὲρ διαδόσεως τοῦ καθολικισμοῦ, τὰς μεταρρυθμίσεις ἃς ἐπήνεγκεν εἰς τὸν ἐν Σύρῳ κληρὸν, τὰς ὑπ' αὐτοῦ διαταχθεῖσας ὁδηγίας πρὸς πρόληψιν τῶν δυσαρέστων συνεπειῶν τῶν μικτῶν γάμων. Ὁ Luigi Pinzani ἀφιερῶν περὶ ἐκάστου τούτων ἴδιον κεφάλαιον, ὥς καὶ περὶ τῶν πειθαρχικῶν ἀποφάσεών του, περὶ τῶν θαυμασίων ἐπενεργειῶν τῶν διδασκαλιῶν του ἐπὶ τοῦ ποιμνίου του καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ὁ ἀνὴρ ἐθεωρεῖτο ἄξιος τῆς θέσεως ἣν κατεῖχε, κατὰ ἄλληλος δὲ πρὸς μεταρρύθμισιν καὶ βελτίωσιν τοῦ κλήρου καὶ τοῦ ποιμνίου, ὧν ἀνεδείχθη ποιμενάρχης.

Μετὰ δέκα ἔτη, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ἡγαπήθη παρὰ πάντων ὁ ἐπίσκοπος, γεγονός τι ἐπέφερε τὸν μαρτυρικὸν θανατόν του.

Ὁ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀντιβασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως δούξ Ossuma εὐρίσκόμενος εἰς ἔριδας μετὰ τῆς ἐνετικῆς Δημοκρατίας ἀπέστειλε στολίσκόν τινα ἐκ γαλερῶν ὑπὸ τὴν ναυαρχίαν τοῦ Rivera εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου, τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὅπως καταδιώκῃ τοὺς εἰς τὰς νήσους ταύτας εὐρίσκομένους ἐτι Ἑνετοὺς. Ἵνα δὲ ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ συμμάχους ἰσχυροὺς διέδωκεν ὅτι προτίθεται νὰ καταδιώξῃ τοὺς πλημμυρήσαντας τὴν Ἀνατολὴν Τούρκους καὶ ἐπεκαλέσθῃ ἐπὶ τούτῳ τὴν συνδρομὴν τοῦ Πάπα, τοῦ τάγματος τῆς Μελίτης καὶ τῆς μικρᾶς δημοκρατίας τῆς Ραγούζης. Καὶ οὕτοι μὲν δὲν ἐβοήθησαν τὸν ἀντιβασιλέα· τινὰ ὁμῶς πλοῖα του φέροντα τὴν νεαπολιτανικὴν σημαίαν καταδιώκοντα ἄλλα ἐνετικὰ εἰς τὰς Κυκλάδας ἐλλιμενίσθησαν εἰς Σύρον, ἔνθα ἦτο ἡγχυροβολημένον καὶ πλοῖόν τι μελιταῖον.

Φαίνεται ὅτι οἱ Τούρκοι ἀκτοπλοοῦντες εἰς τὰς ὑποταχθεῖσας εἰς αὐτοὺς Κυκλάδας κ' ἔχοντες κατασκόπους ἔμαθον ὅτι ἐν τῷ λιμένι Σύρου εὐρίσκονται πλοῖα τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Νεαπόλεως· ἔχοντες δὲ ἐχθρικὰς πρὸς τὸν ἀντιβασιλέα διαθέ-

σεις ἔσπευσαν ὅπως τὸν καταδιώξωσιν· ἐστάλη δὲ ἰδίᾳ ὁ Κ α-
π ε τ ᾶ ν Ἀ λ ῆ Π α σ σ ᾶ ς διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐνταῦθα ὁ Luigi Pinzani, ὁ βιογράφος τοῦ ἐπισκόπου Κάργα
ἐκτίθησιν ὅτι ἡ μερίς τῶν ὀρθοδόξων Συρίων, ἐπωφελουμένη
τῆς παρουσίας τῶν νεαπολιτανικῶν πλοίων ἔσπευσε νὰ συκο-
φαντήσῃ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην τὸν Ἐπίσκοπον τῶν Δυτικῶν
Συρίων ὡς συνεννοηθέντα μετὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Νεαπό-
λεως καὶ τοῦ Πάπα ἵνα ὑποτάξῃ τὴν νῆσον εἰς αὐτοὺς, ἐκδιώξῃ
δὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς.

Τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ζητήματος τούτου δὲν ἄπτομαι ὡς
ἀνυποστηρίκτου καὶ διὰ τὸν ἱερωμένον βιογράφον καὶ δι' ἐμέ
ἔνεκα ἐλλείψεως θετικῶν ἀποδείξεων.

Προβαίνω περαιτέρω ἀντιγράφων σχεδὸν ἐνταῦθα τὸν εἰρη-
μένον βιογράφον τοῦ Ἐπισκόπου.

« Ἡ κατηγορία ἔσχεν ὑπόστασιν ἐν Κωνσταντινουπόλει
καὶ ἀνεξετάστως ἐστάλη εἰς Σύρον ὁ Καπετὰν Ἀλῆ Πασσᾶς
μετὰ πολεμικοῦ πλοίου ἵνα τιμωρήσῃ τοὺς ἀποπειραθέντας
τὴν συνωμοσίαν. Τὸ ὀθωμανικὸν πλοῖον ἔφθασεν εἰς Σύρον τῇ
15 Ὀκτωβρίου 1617. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ οἱ καθολικοὶ
ἅπαντες ἔντρομοι κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη. Μόνος ὁ ἐπίσκοπος
μετὰ τοῦ ἐφημερίου του ἔμεινον ἵνα παρουσιασθέντες εἰς τὸν
Πασσᾶν ἀπολογηθῶσι δι' ἑαυτοὺς καὶ διὰ τοὺς ὑπ' αὐτούς. Ὁ
Πασσᾶς ἀποβιβασθεὶς καὶ βλέπων μετ' ἀγανακτήσεως καὶ θαυ-
μασμοῦ ὅτι πάντες οἱ κάτοικοι εἶχον φύγει καὶ ὅτι μόνος ὁ
ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ ἐφημερίου του καὶ ἐνὸς φιλοξενουμένου
φίλου του ἦσαν ἐπὶ τῆς παραλίας, προσεκάλεσεν αὐτοὺς ἐνώ-
πιόν του, ὀργίλως δὲ καὶ ἀπειλητικῶς μετ' αὐστηρᾶς φωνῆς
τοῖς ἐπέβαλε νὰ καλέσωσιν ἐνώπιόν του τοὺς κατοίκους, πρὸς
ὃ ὁ ἐπίσκοπος ἀπήντησεν ὅτι διασπαρέντας καὶ κεκρυμμένους
εἰς τὰς φάραγγας δυσκόλως ἠδύνατο νὰ συναθροίσῃ αὐτούς.
Ὁ πασσᾶς οὐδόλως φροντίζων περὶ τῆς δικαιολογίας διέταξεν
ὅπως δέσωσι δι' ἀλύσσεων τὸν ἐπίσκοπον, τὸν ἐφημέριον καὶ

τὸν ξενιζόμενον φίλον καὶ τοὺς ἐγκλείσωσιν εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ πλοίου, ἐπιφυλαχθεὶς ὅπως τιμωρήσῃ αὐτοὺς τὴν ἐπομένην. » Οὕτω δὲ ὁ ἐπίσκοπος καὶ ὁ ἐφημέριος ἔμεινον δέσμιοι μέχρι τῆς ἐπομένης (1).

(1) Τὰ τῆς συλλήψεως, ἀνακρίσεως καὶ καταδίκης τοῦ Ἐπισκόπου ἔχουσι πολὺ τὸ δραματικὸν καὶ ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ἐκ τῶν ἀνακρίσεων ἐξαγομένας ὑποψίας τοῦ Καπετὰν Πασσᾶ καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Συρίων ἐκθύμως γενομένην ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου. Παρατίθημι ἐνταῦθα ὡς τὰ μάλιστα ἀξίαν ἀναγνώσεως λεπτομερῶς τὴν ἀνάκρισιν καὶ καταδίκην, ὅπως περιγράφει αὐτὴν ὁ βιογράφος του Luigi Pinzani, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1685 λεπτομεροῦς ἐκθέσεως τοῦ τότε καθολικοῦ ἐπισκόπου Ἀνδρου Παύλου Πουγκιარέλλη ἀποσταλείσης τῇ ἐν Γαλατᾶ Μονῇ τῶν Δομινικανῶν. Οὗτος ἀφηγεῖται ταῦτα περίπου ὡς ἐξῆς. Ὁ ξενιζόμενος φίλος τοῦ Ἐπισκόπου Κάργα, ἐλθὼν τυχαίως εἰς Σύρον πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Κάργα καὶ συλληφθεὶς μετὰ τούτου καὶ τοῦ ἐφημέριου ὑπὸ τοῦ Καπετὰν Πασσᾶ ἐγνώσθη ὅτι ἦτο ὁ Ἐπίσκοπος Τήνου Νικόλαος Δυρίγος ὑπὴκοος τῆς ἐνετικῆς Δημοκρατίας, μεθ' ἧς ἡ Ὑψηλὴ Πύλη διέκειτο εἰς φιλικὰς σχέσεις, καὶ ἀφῆθη ἐλεύθερος ὑπὸ τοῦ Πασσᾶ. Πρὶν ὅμως ἀφήσῃ αὐτὸν ἐλεύθερον τὸν ἀνέκρινεν ὡς ἐξῆς. — Εἰξεύρετε νὰ μοι εἰπῇτε ποθεν ἦλθεν ὁ στολίσκος, ὁ πρό τινων ἡμερῶν ἀγκυροβολήσας εἰς τὸν λιμένα Σύρου, καὶ ἀπὸ ποῖον καὶ πρὸς τί προσεκλήθη; — Οὐδὲν γνωρίζω, ἀπήντησεν ὁ Ἐπίσκοπος Τήνου, διότι πρὸ ολίγου ἐλθὼν ἐνταῦθα ἄγνοῶ τὰ ἐν Σύρῳ. — Ἀλλὰ, ἀπήντησεν ὁ Πασσᾶς, τί ἔχει ὁ ἄπιστος Ἐπίσκοπος Σύρου κατὰ τοῦ μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει Κυρίου; Δὲν εἶνε φίλος σας; — Μάλιστα εἶναι φίλος μου, ἀλλ' εἰς ὅσα μ' ἐρωτᾶτε δὲν γνωρίζω τίποτε. — Ἀπέλθετε τῷ εἶπεν ὁ Πασσᾶς· αὐτὰ εἶνε δικαιολογήσεις αἰτινες δὲν μὲ πείθουσι. Σᾶς συγχωρῶ ὅμως διότι εἰσθε ὑπὴκοος τῆς ἐνετικῆς Δημοκρατίας». Οὕτως ἠλευθερώθη ὁ Δυρίγος.

Κατόπιν ἀνεκρίθη ὁ Ἐφημέριος. — Ποῖος εἰσθε σεῖς, τῷ λέγει ὁ Πασσᾶς; — Εἰμαι ὁ ἐφημέριος τοῦ Ἐπισκόπου Συρίων, ὀνόματι Μιχαὴλ καθολικὸς ἱερεὺς. — Ποῦ κατοικεῖς; — Εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Σύρου

Καὶ ὁ μὲν ξενιζόμενος φίλος τοῦ Ἐπισκόπου ἦτο ὁ Ἐπίσκοπος Τήνου Νικόλαος Δυρῆγος, ἀνακριθεὶς δὲ καὶ ὁμολογήσας πλήρη ἄγνοιαν ἐπὶ τῶν κατηγοριῶν ἀφέθη ἐλεύθερος ὑπὸ τοῦ Πασσᾶ, καθὸ μάλιστα ὑπήκοος τῆς ἐνετικῆς Δημοκρατίας, μεθ' ἧς διετελεῖ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη εἰς στενάς τότε σχέσεις· ὁ δὲ Ἐπίσκοπος Κάργας καὶ ὁ ἐφημέριος Μιχαήλ

μετὰ τοῦ ἱεράρχου μου. Λοιπὸν εἶσαι ὁ ἐμπεπιστευμένος τοῦ Ἐπισκόπου καὶ ἐπομένως γνωρίζεις τὰς κακούργους ἐνεργείας του καὶ ῥαδιουργίας. Τί ἐπραξεν οὗτος πρό τινων ἡμερῶν ὅτε αἱ νεαπολιταναὶ καὶ μελιταῖαι γαλέραι ἠγκυροδόλησαν εἰς τὸν λιμένα; Αὐτὸς δὲν τὰς προσεκάλεσεν εἰς τὴν τὴν νῆσον ταύτην; Δὲν τοῖς ἐπρομήθευσε μετὰ τῶν καθολικῶν τροφὰς καὶ χρήματα; Σὺ βεβαίως γνωρίζεις αὐτὰ καὶ ἂν μοι τὰ κρύψης . . . ἀλλοίμονον . . .

« Λοιπὸν ἐξηγήθητι, ὁμίλησον.—Ὁ ἐπίσκοπός μου εἶνε ἀνάξιος ἄνθρωπος πρὸς ἀπάτην, οὐδὲ φροντίζει περὶ ἄλλων πραγμάτων, εἰμὴ περὶ ὅσων ἀρμόζουσιν εἰς αὐτὸν ὡς ποιμενάρχην. Οὐδεμίαν τῶν ἀποδιδομένων αὐτῷ κατηγοριῶν γνωρίζω· ἐὰν ἄλλοι τὸν ἐνοχοποιῶσιν, εἶνε μελανάι συκοφανταί.—Ἐνόησα, εἶπεν ὁ Ἀλῆς, εἶσαι καὶ σὺ συνεργάτης καὶ συνένοχος τῶν δολίων μηχανορραφιῶν του. Ἐπίστρεψον εἰς τὴν φυλακὴν καὶ αὐρίον θέλεις ἀνταμειφθῇ δι' αὐτά. Φύλακες, φρουρήσατέ τον καὶ φέρετε ἐδῶ τὸν Ἐπίσκοπον.

— Ποῖος εἴσθε; εἶπε πρὸς τὸν προσαχθέντα Ἐπίσκοπον Κάργαν ὁ πασσᾶς μετὰ φωνῆς ἀπειλητικῆς. — Εἶμαι ὁ Ἐπίσκοπος Σύρου.— Ποῖος σᾶς ἔστειλεν εἰς τὴν τὴν νῆσον; — Ὁ Πάπας! — Λοιπὸν σὺ καὶ ὁ Πάπας ἐνεργεῖτε συνωμοσίαις μετὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Σουλτάνου ὅπως εἰσαγάγητε κατασκόπους, ἄρπαγας τόπων καὶ νήσων τῆς αὐτοκρατορίας του; — Ὅχι, ἀπήντησεν ὁ Ἐπίσκοπος, οὔτε ἐγὼ, οὔτε ὁ Πάπας ἐνεργοῦμεν τοιαῦτα. Μάλιστα ἐνεκα τῶν περὶ εὐθύτητος καὶ θρησκείας ῥητῶν ἃ ἔχομεν ἐγκεχαρχγμένα ἐν τῇ καρδίᾳ εἴμεθα λίαν μακρὰν τοῦ νὰ λάβωμεν μέρος εἰς τοιαύτας ἀποτροπαίους πλοκάς συνωμοσιῶν καὶ ἀπάτης.—Καὶ διατὶ λοιπὸν ἐκαλέσατε τὰς νεαπολιτανικάς καὶ μελιταῖας γαλέρας εἰς τοῦτον τὸν λιμένα μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ καταλάβουν τὴν νῆσον διὰ τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Νεαπό-

ὑπεβλήθησαν εἰς ἀνάκρισιν αὐστηράν, ἐξ ἧς οὐδέν προέκυψε ἐνισχύον τὴν κατὰ τοῦ Ἐπισκόπου κατηγορίαν καὶ ἐνοχοποι-
οῦν τὴν αὐτὸν ἢ τοὺς Συρίους.

Οὐχ' ἤττον ὁ Καπετὰν Πασσᾶς ἔμεινεν ἀκλόνητος ἐν τῇ πεποιθήσει του ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος, τῇ βοήθειᾳ τῶν Συρίων, συ-
νεγνωσθή μετὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ τοῦ

λεως καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Πάπα ; Διατὶ τοῖς ἐχορηγήσατε τρο-
φὰς καὶ χρήματα ; — Εἶνε συκοφανταίαι ἅς ἐπιρρίπτει καθ' ἡμῶν ἡ
κακεντρέχεια καὶ ἡ κακοβουλία ἀτόμων τινων. Οὔτε εἰς ἐμὲ, οὔτε
εἰς τοὺς καλοὺς μου ὁμοθρήσκους (diocesani) ἤλθόν ποτε κατὰ νοῦν
τοιαῦται πράξεις ἢ συνωμοσίαι. Μάλιστα καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν εἰκα-
ζομένην ἀρπαγὴν (τῆς νήσου) δύνασθε νὰ βεβαιωθῇτε ἰδίους ὁμμασιν
ὅτι ὁ λιμὴν εἶνε κενός, οὔτε νεαπολιτανικαί, οὔτε μελιταῖι γαλέραι
ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ, οὔτε ἄλλα πλοῖα ἰσχυρῶν ἐχθρῶν. — Εἶνε ἀλη-
θές· ἀλλ' ἐὰν τώρα εἶνε κενός, δὲν ἦτο οὕτω καὶ κατὰ τὰς παρελ-
θούσας ἡμέρας, καθ' ἃς ἦτο ἐλλιμενισμένος ὁ νεαπολιτανικὸς καὶ με-
λιταῖος στόλος, εἰς ὃν ἐδώκατε τροφὰς καὶ χρήματα καὶ ὅστις προ-
σεκλήθη ἐνταῦθα πρὸς σκοποὺς προδοτικούς . . . Ἡ εἰδήσις βεβαία
καὶ ἀληθὴς ἐφθασεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Σουλτάνου. Ἐμπρὸς λοιπὸν
εἶπε νὰ ἔλθουν ἐμπρὸς μου οἱ Χριστιανοὶ τῆς νήσου. Θέλω καὶ οὗτοι
νὰ μοὶ δώσωσι λόγον τῶν πράξεων των.

Εἰς τούτους τοὺς λόγους ἀδέβαιος καὶ περιπεπλεγμένος ἔμεινεν ὁ
σοφὸς ἱεράρχης καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτηται καθ' ἑαυτὸν οὕτως :

« Ἐὰν τοὺς καταδιβάσω ἀπὸ τὰ ὄρη, εἰς ἃ κατέφυγον καὶ τοὺς
παραδώσω εἰς τὸν θηριώδη ἀρχηγόν, θὰ ἦμαι αἰτία τῶν σκληρῶν συ-
κοφαντιῶν, εἰς ἃς ἀναμφιβόλως ἤθελον ὑποκύψει, αἰτία τῶν βασά-
νων, εἰς ἃς ἤθελον ἐκτεθῇ καὶ πιθανῶς αἰτία τῆς ἀποστασίας των ἢ
τοῦ θανάτου των. Κάλλιον εἶνε νὰ πέσῃ ἐπ' ἐμοῦ ἡ ὀργὴ τοῦ ἀδίκου
διώκτου. Ἰδοὺ περίστασις, καθ' ἣν ὡς ποιμενάρχης ὀφείλω νὰ θυ-
σιάσω τὴν ζωὴν μου ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου μου. Σκεφθεὶς οὕτω σπου-
δαίως — Κύριε, εἶπεν πρὸς τὸν Ἀλῆν, δὲν δύναμαι νὰ σᾶς χρησιμεύσω
εἰς ὅ,τι μοὶ λέγετε. Οἱ Σύριοί μου ἐντρομοὶ οὐχὶ ἀπὸ ἐνοχὴν, ἀλλ'
ἀπὸ τὴν ἀπειλητικὴν παρασκευὴν τῆς ἐχθροικαθοῦς ἐλεύσεώς σας, δις-

Πάπα ἵνα παραδώσῃ τὴν νῆσον εἰς τὸν νεαπολιτανικὸν στόλον καὶ ὑποτάξῃ αὐτὴν εἰς τὸ κράτος τοῦ Ἀντιβασιλέως. Ὁ Τοῦρκος ναύαρχος ἔχων αἰτίαις ἐχθροπαθείας κατὰ τοῦ Ἀντιβασιλέως καὶ τοῦ Πάπα ἐπέμενεν ὅπως ὁ Ἐπίσκοπος Κάργας καλέσει τοὺς διασπαρέντας εἰς τὰ ὄρη Συρίους ἵνα δώσωσι λόγον πρὸς αὐτὸν τῆς συνωμοσίας ταύτης. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο δυ-

σκορπίσθησαν εἰς τὰ ὄρη. Καὶ ἂν ἤθελον ἀκόμη δὲν ἠδυνάμην νὰ τοὺς συναθροίσω ἐνώπιόν σας. — Αἶ! ἅς τελειώσωμεν! αὐταὶ εἶνε προσποιήσεις καὶ φλυαρίαι. Οἱ χριστιανοὶ σου θὰ πληρώσωσι τὰς συνεπειάς τῶν ἐγκληματικῶν πράξεών των μὲ φοβερὰν σφαγὴν, καὶ σὺ καὶ ὁ ἐφημέριός σου θὰ τὰ πληρώσῃτε ἐπὶ τῆς ἀγχόνης. Ἰδοὺ τὸ δίλημμα ὅπερ σᾶς προτείνω πρὸς σωτηρίαν σας: Ἡ γίνεσθε Τοῦρκοι, ἢ θ' ἀποθάνητε ἐπὶ τῆς ἀγχόνης. Σκέφθητε τὴν θέσιν σας καὶ περιμένω ἕως αὔριον τὴν ἀπόφασίν σας. »

« Εἰς τοῦτο τὸ δίλημμα, ἐξακολουθεῖ ἀφηγούμενος ὁ Luigi Pinzani, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐδίστασεν ὁ ἀτρόμητος ποιμενάρχης νὰ δηλώσῃ ὅτι εἶν' ἑτοιμος νὰ ὑποστῇ οἰανδήποτε τιμωρίαν καὶ οἰονδήποτε εἶδος θανάτου μᾶλλον ἢ νὰ παραιτηθῇ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πίστεως, λέγων ὅτι δὲν εἶχεν ἀνάγκην χρόνου ὅπως ἐκλέξῃ· διότι ἀμέσως εἶχεν ἀποφασίσαι· ἐνόμισεν ὅμως καλὸν καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοὺς καλοὺς του χριστιανοὺς ν' ἀνανεώσῃ τῷ Πασσᾷ τὴν εἰλικρινῇ δήλωσίν του ὅτι δὲν εἶνε ἔνοχος τῶν ἀποδιδομένων κατηγοριῶν, διαμαρτυρούμενος ἐντόνως, ὡς καὶ πρότερον ὅτι οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ ὑπ' αὐτὸν χριστιανοὶ εἶχον σχέσεις καὶ συνεννοήσεις μὲ τοὺς Νεαπολιτάνους, οὔτε μὲ τοὺς πράκτορας τοῦ Ἀντιβασιλέως τῆς Νεαπόλεως, οὔτ' ἔδωκαν ἐπικουρίαν οὐδενὸς εἰδους εἰς τὰς γαλέρας· διότι καὶ ἕνεκα τῆς ἀπορίας δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ παρέξῃ τοιαύτας καὶ ἂν τῷ ἐζητοῦντο. »

« Μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρήσεις του, αἵτινες ἔπρεπε νὰ πείσωσι τὸν Πασσᾶν, οὗτος ἦτο ἀμετάτρεπτος· ὥφειλεν δὲ οὗτοι ν' ἀποθάνωσι διὰ χειρὸς τοῦ δημίου. Μολαταῦτα ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πασσᾶ ἀνεβλήθη διὰ τὴν ἐπαύριον. Οὕτως ὁ Ἐπίσκοπος ἀπήχθη εἰς τὰ δεσμὰ, ἐνθα εὐρίσκετο καὶ ὁ ἐφημέριος, κ' ἐπαρηγόρουν ἀλλήλους. »

Ταῦτα ἐγένοντο τὴν 16 Ὀκτωβρίου 1617, τὴν ἐπομένην δὲ ὁ

νατόν, οὔτε ἤθελεν, οὔτε ἠδύνατο ὁ Ἐπίσκοπος νὰ πράξῃ τοῦτο. Ἐπὶ τέλους ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς προβάς εἰς προτάσεις ἐκτουρκισμοῦ τοῦ Ἐπισκόπου, (κατὰ τὸν βιογράφον του καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἐν ἔτει 1685 Ἐπισκόπου Ἀνδρου), καὶ ἀποτυχὼν κατεδίκασε τὸν τε Ἐπίσκοπον Κάργαν καὶ τὸν ἐφημέριόν του Μιχαήλ εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον.

Πασσᾶς ἐπανάλαβε τὴν πρότασίν του: Ἡ Τοῦρκος ἡ ἀγχόνη! Ἀλλ' ὁ ἐπίσκοπος ἐνέμεινεν ὡς καὶ πρότερον. Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς λεπτομερῶς ἐκτεθειμένης ὑπὸ τοῦ Pinzani σκηνῆς παρτίθῃ συνοψίζων καὶ τὰ τῆς ἐκτελέσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς, ὡς περιγράφει αὐτὴν ὁ εἰρημένος βιογράφος.

« Ἡ φοβερὰ προπαρασκευὴ ἐγένετο ἀμέσως. Δύο βρόγχοι προσεκολλήθησαν ἐπὶ τῶν κερχισίων τοῦ ἱστοῦ τοῦ πλοίου. Δύο κλίμακες ἐκ σχοινίου ἐτοποθετήθησαν ἵνα φθάσωσιν οἱ κατάδικοι μέχρι τῆς ἀγχόνης. Ἀμφότεροι οἱ κατάδικοι μετεφέρονται ἀπὸ τῆς φυλακῆς τοῦ πλοίου εἰς τὸ κατάστρωμα· περικαλύπτουσιν αὐτοὺς μὲ τὸ λευκὸν ἐπανωφόριον, ἥτοι τὸ ὑποκάμισον τῶν καταδίκων. Κατόπιν διατάσσεται ὁ ἐφημέριος νὰ προηγηθῇ καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Ἐπίσκοπος ἔν' ἀναβῶσιν καὶ τοποθετηθῶσι παρὰ τὴν ἀγχόνην. Ἀλλ' ὁ ἐφημέριος ἀνεγείρει τοὺς ὀφθαλμοὺς, προσηλῶνει αὐτοὺς ἐπὶ τῆς ἐκ σχοινίου κλίμακος, ἐπὶ τῶν κερχισίων, ἔνθα ἦσαν οἱ βρόγχοι, καταβάλλεται καὶ ἀρχίζει νὰ τρέμῃ. Μόλις ἐννοήσας τοῦτο ὁ Ἐπίσκοπος ὑψώνει τὴν φωνὴν καὶ τῷ ἐμπνέει θάρρος, λέγων — Ἀκριβέ μου Δὸν Μιχαήλ, ἱερεῦ τοῦ Κυρίου, ἔχε θάρρος, ἰδοὺ ἡ κλίμαξ ἡ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἄγουσα. Ἐνθυμοῦ τὸν Ἰησοῦ μας! ἔστω σοι παράδειγμα· ὑπέστη τὸ μαρτύριον τοῦ θανάτου καὶ τὸν σταυρὸν, οὐδόλως ἀναλογιζόμενος τοὺς πόνους καὶ τὴν ἄτιμον καταδίκην. »

« Ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῶν λόγων τούτων ὁ Ἐφημέριος ἀναβαίνει εὐτόλμως μετ' αὐτοῦ δὲ ὁ ἀτρόμητος ἱεράρχης. Ἀλλὰ μὲ ποία αἰσθήματα; Δὲν πορεύεται τόσον εὐθυμὸς ὁ νυμφίος νὰ ἐρτάσῃ τοὺς γάμους του, οὔτε τόσον ἱλαρὸς νέος πρίγκηψ ἀναβαίνει τὸν θρόνον του ὅπως οὗτος· βαίνει πρὸς τὸν θάνατον. Ὁ δῆμιος ἀμφοτέρους πλησιάζοντας πρὸς τὸν δόλωνα περιβάλλει μὲ τὸν βρόγχον καὶ ὠθεῖ δι' ἰσχυ-

Ο ἀπαγχονισμὸς ἔλαβε χώραν τὴν ἐπιοῦσαν, ἤτοι τὴν 17 Ὀκτωβρίου 1617 ἐν τῷ πλοίῳ· ἔμενον δὲ τῶν ἀπαγχονισθέντων τὰ πτώματα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας ἀπηλωρημένα ἐπὶ τῆς ἀγγλόνης πρὸς ἐκφόδῃσιν τῶν ἐνθεν κακεῖτε διεσκορπισμένων Συρίων.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Πασσᾶς μεταβὰς εἰς Ἄνω Σύρην ἐποίησεν ἐρεῦνας εἰς τε τὴν Ἐπισκοπὴν καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ μὴ ἀνακαλύψας ἐνοχοποιητικὰ ἔγγραφα ἢ ἄλλας ἐνδείξεις παρήγγειλε τοῖς Συρίοις ὅτι ἐπιτρέπει αὐτοῖς νὰ ἐνταφιάσῃσι τὰ πτώματα τοῦ Ἐπισκόπου καὶ Ἐφημερίου του. Πράγματι δὲ ἀποβιβάσθέντα εἰς τὴν ξηρὰν ἐτάφησαν εἰς τὸ παρεκλήσιον τοῦ Ἀ γ ί ο υ Μ ά ρ κ ο υ, κείμενον τότε ἐν ἡ θέσει τὸ σημερινὸν ἐργοστάσιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας.

Οὕτως ἔληξε τὸ γεγονός διὰ δραματισθὲν ἐν Σύρῃ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1617. Ἡ ἐλλιμένισις ὀλίγων γαλερῶν νεαπολιτανικῶν καὶ μελιταίων ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ πρὸς σύλληψιν ὑπονοιῶν, ὧν θύματα ἔπεσαν ὁ Ἐπίσκοπος καὶ ὁ ἐφημέριός του.

Κατόπιν τὸ πτώμα μετηνέχθη ἐκ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἀ γ ί ο υ Μ ά ρ κ ο υ εἰς τὸν Ἀ γ ι ο ν Γ ε ώ ρ γ ι ο ν, με-

ρᾶς ὠθήσεως ἀπὸ τὰς βαθμίδας. Μένουσιν ἀπηλωρημένοι. Οὕτω καταπάυει ἡ πνοή των καὶ παραδίδουσιν ἐντὸς ὀλίγου τὸ πνεῦμα τῷ Κυρίῳ. » *

* Luigi Pinzani Vita del venerabile Monseignore Giovanni Andrea Carga, vescovo e martire de Sira XVII XIII, καὶ ἐξῆς.

Ἀκολούθως ἀφηγεῖται ὁ εἰρημένος βιογράφος ὅτι τὰ πτώματα αὐτῶν οὕτως ἀπηλωρημένα ἔμειναν ἐπὶ τοῦ ἰστοῦ τρία ἡμερονύκτια, μετὰ παρέλευσιν τῶν ὁποίων ὁ Πασσᾶς μετ' ἀκριβεῖς ἐρεῦνας εἰς Ἄνω Σύρην μὴ εὐρὼν ἔχνη ἐνοχῆς ἐπέτρεψε νὰ ἐνταφιάσῃσι τὰ πτώματα ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐνταφιασθέντων εἰς τὸ παρεκλήσιον τοῦ Ἀγίου Μάρκου, παρὰ τὴν παραλίαν.

γαλοπρεπῶς κηδευθὲν ὑπὸ τῶν Συρίων καὶ ἄλλων νησιωτῶν ἐπὶ τούτῳ ἐλθόντων.

Ἡ εἶδησις τοῦ μαρτυρικοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ἡ φήμη τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ ζῶντος καὶ τῶν θαυμάτων, ἃ ἐθρυλοῦντο μετὰ τὸν θάνατόν του (1), παρήγαγον μεγάλην ἐντύπωσιν παρὰ τοῖς καθολικοῖς καὶ πανταχοῦ ἐμνημονεύετο τὸ ὄνομα καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ Κάργα. Ὁ Πάπας Οὐρβάνος VIII ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ 1624 ἐποιήσατο τὸν προσήκοντα λόγον, κατόπιν δὲ καὶ ἐν τῇ τοῦ 1645 ἐμνημονεύθη τὸ ὄνομα καὶ μαρτύριον τοῦ ἐπισκόπου Συρίων (2).

Ὁ ἐπίσκοπος Κάργας, θεωρούμενος σπουδαῖον ἱστορικὸν πρόσωπον ἐν τῇ καθολικῇ ἱστορίᾳ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας τιτλοφορεῖται ἤδη ἐν τῷ Καθολικῷ χριστιανισμῷ διὰ τοῦ τίτλου τοῦ μακαρίου (Beatus). Κατὰ τὴν αὐτὴν δεκαετηρίδα δύο ἀρχιερεῖς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τῶν Τούρκων διὰ τὰς αὐτάς αἰτίας. Ὁ ἀρχιερεὺς Τρίκκης Διοnúσιος κατηγορηθεὶς ὅτι συνεννοήθη μετὰ τῶν Νεαπολιτανῶν καὶ τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ τάγματος ἐν ἔτει 1611 ἔν' ἀποστατήσῃ τὴν Ἑπειρον κατὰ τῶν Τούρκων κατεσφάγη οἰκτρῶς ὑπ' αὐτῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἐποχὴν ἕτερος ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὁ Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου Σεραφεῖμ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ὑπέστη μαρτυρικὸν

(1) Ὁ Luizi Pinzani ἀναφέρει ὀνομαστί τινὰς ἐφ' ὧν ἐθαυματουργήσεν ὁ θανὼν ἐπίσκοπος, οἷον τὸν Θωμᾶν Σιγάλλαν Σύριον, τὴν Εἰρήνην θυγατέρα Γεωργίου Ρούσσου, τὴν Χιμαζὲν (Chiemasé) τὴν Μαρίαν Σιγάλλαν καὶ ἄλλους ἔτι. S. Vinzani αὐτόθι σελ. 79 καὶ 80).

(2) Ὁ Pinzani δημοσιεύει καὶ ἀπόσπασμα σχετικὸν πρὸς τοῦτο, ἐξαχθὲν ἐκ τῶν ἀρχαίων τῆς ἐν Ῥώμῃ Προπαγάνδας, διαβιβασθὲν δὲ αὐτῷ ὑπὸ τοῦ I. Pollano, ὃ ἴδε ἐν τῇ ῥηθείᾳ βιογραφίᾳ. Ἐπ' ἑσῆς αὐτόθι ἴδε καὶ ἀπόσπασμα τῶν ἐν τῷ γραφείῳ τῆς Ἐπισκοπῆς Σύρου ἐκθέσεων, ἀφορωσῶν εἰς τὰ τῆς κηδεύσεως καὶ ἐνταφιασμοῦ του (σελ. 80).

θάνατον, καταταχθεὶς ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἐν τῇ χορείᾳ τῶν Ἀγίων. (Ὁ Ἀναστάσιος Γόρδιος συντάξε τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἀγίου τούτου ἐν ἔτει 1740 (Σάθα Τουρκ. ἐλ. σελ. 214) ὁ δὲ ἑλληγὴν λαὸς ἀπεθανάτισε τὸν μάρτυρα διὰ συγκινητικοῦ ἄσματος περιεχομένου ἐν τῇ Συλλογῇ τοῦ Vassow Vagularia Carmina Graeciae 372—373). Καὶ ἄλλαι δὲ σφαγαὶ ἐγένοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόνοιαν, δι' ἣν ἀπηγγονίσθη ὁ ἐπίσκοπος Συρίων καὶ οἱ ἀνωτέρω δύο ἀρχιεπίσκοποι.

Ὁ ἐπίσκοπος Κάργας κατὰ τὸ ἔτος τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου αὐτοῦ διήρχετο τὸ 63 ἔτος. Διάδοχος δὲ αὐτοῦ μετὰ τινα χρόνον ἤρθε ὁ ἐπίσκοπος Marengo.

Τὰς λεπτομερείας τοῦ γεγονότος τούτου συνέλεξεν νωπὰς ἔτι ὁ Ἐπίσκοπος Ἀνδρου Πουκκιαρέλη, ὅστις ἐν ἔτει 1685 ἔπεμψεν ἐκθεσιν περὶ τούτου εἰς τὴν ἐν Γαλατᾷ Μονὴν τῶν Δομινικανῶν, ὅθεν μέσῳ τοῦ Ἐπισκόπου Marinelli ἔλαβεν ἀντίγραφον αὐτῆς ὁ βιογράφος τοῦ Ἐπισκόπου Κάργα Luigi Pinzani. Πιθανῶς δὲ αἱ λεπτομέρειαι τῆς συλλήψεως καὶ ἀνακρίσεως αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐφημερίου του διεσώθησαν ἐκτεθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Τήνου Νικολάου Δυρίγου, ὅστις, ὡς εἶδομεν, ξενιζόμενος τότε ἐν Σύρῳ συνελήφθη μετὰ τῶν ἀπαγχονισθέντων καὶ ἠλευθερώθη ὠφεληθεὶς τῆς ἐνετικῆς ὑπηχοότητός του, καθ' ὅτι, κατ' ἐξαίρεσιν, τὸ Δουκάτον τῆς Τήνου διετηρεῖτο τότε, καὶ τελευταῖον τῶν ἄλλων νησιωτικῶν δουκᾶτων ὑπετάχθη τοῖς Ὀθωμανοῖς.

Μετὰ τὸ δρᾶμα τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τούτου ἡ Τουρκικὴ δεσποτεία ἐγκατεστάθη μονιμώτερον ἐν Σύρῳ, χωρὶς νὰ διατηρῇ αὐτόθι τουρκικὴν φρουράν· ὁ ἐπισκοπικὸς θρόνος ἐχήμεν ἐπὶ τινα χρόνον· ἀλλ' ἐκτοτε ἡ γαλλικὴ προστασία ἐξησφάλισεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν κοινότητα τῶν Συρίων, ἣτις καίτοι ὑπὸ τοὺς Τούρκους οὐχ ἦττον ἦν σχεδὸν αὐτοδιοίκητος, ἔχουσα ἰδίας τοπικὰς ἀρχὰς καὶ ἀποτίουσα τὸν ἐτήσιον φόρον τῇ Τουρ-

κία ἢ δι' ἀπεσταλμένου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ τινι βοεβόδα ἐν Σύρῳ μένοντι, ἀλλ' οὐχὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον· διότι ὡς θέλομεν κατωτέρω ἰδεῖ, καὶ αὐτὸς ὁ βοεβόδας ἀνεκλήθη καὶ διωρίζετο Σύριος πρὸς εἰσπραξιν καὶ ἀποστολὴν τοῦ ἐτησίου φόρου.

Βαθμῆδόν δὲ ἐπῆρχοντο βελτιώσεις καὶ μεταρρυθμίσεις εἰς τὸν δυτικὸν κληρὸν τῆς Σύρου καὶ συνιστῶντο νέα τάγματα, περὶ ὧν γενήσεται λόγος ἐν τῷ περὶ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τῆς Σύρου ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ'.

*Διοικητικὴ καὶ φορολογικὴ κατάστασις τῆς Νήσου
ἐπὶ Τουρκοκρατίας.*

Ἐπίτροποι, — Προεστῶτες, — Καρτζιλιέραι.

Ἐγγράφα νομικὰ ἔθιμα Συρίων.

Ἡ Τουρκικὴ δυναστεία εἶχε καθιερώσει ἴδιον διοικητικὸν σύστημα, διαιρέσασα τὴν Ἑλλάδα εἰς τμήματα καλούμενα τουρκιστί *Σαντζάκια* ἢ *Αγιάτεις*. Οὕτως ἡ Πελοπόννησος ἀπετέλει τὸ μεγαλειότερον *Σαντζάκι* καὶ διωχεῖτο ἀπὸ Πασσᾶν ἔχοντα τίτλον *Μώρα Βαλεσῆ*. ὑπεδιαιρεῖτο δὲ εἰς 24 ἐπαρχίας, αἵτινες εἶχον 24 *Καδῆδες*, 48 *Κοτζαμπάσιδες*, 24 *Σεντοῦκ* *Ἐμίρας* (ταμίας) καὶ 24 *Μετλουμπάσιδες* (ἀστυνόμους). Αἱ Κυκλάδες ἀπετέλεσαν ἴδιον *σαντζάκιον*. ἐκάστη δὲ αὐτῶν εἶχεν ἴδιον ἐπιστάτην τοῦ δεκάτου, *Ζαμπίτην* τουρκιστί λεγόμενον, *Μουσουλμάνον* ἢ *Χριστιανόν*. Κατὰ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ « Πανελληνίου », συστηθεῖσαν κατόπιν ἵνα περισυνάξῃ τὰ ἀφορῶντα τὴν διοικητικὴν, φορολογικὴν καὶ δημοτικὴν κατάστασιν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ἐπὶ τουρκοκρατίας, βεβαιοῦται ὅτι

« ἐκάστη τῶν νήσων τούτων εἶχεν τοὺς Προεστῶτάς της ἐκλεγομένους ἐκ τῆς κλάσεως τῶν πλουσιωτέρων καὶ ἰσχυροτέρων καὶ βοηθουμένους παρὰ δύο συνεργατῶν. Αἱ διαφοραὶ ἐθεωροῦντο ἀπὸ τοὺς Προεστῶτας ἢ αἵρετοκριτὰς, ἀλλ' ἐκκαλοῦντο εἰς τὸν Καπετὰν Πασσᾶν, ὅστις ἀπεφάσιζε πάντοτε τὰ ἐγκληματικά ». « Καμμία ἄλλη ἀρχὴ δὲν εἶχε τὴν παραμικρὰν ἐπιρροὴν εἰς τὰς νήσους ταύτας καὶ οὐδ' αὐτὸς ὁ Σουλτάνος δὲν ἔστελλεν εἰς αὐτὴν ἀμέσως διαταγὰς » (1).

Ἡ Σύρος ἀποτίουσα ἐτήσιον φόρον ἐκ γροσίων 5500 εἶχε ἴδιον εἰσπράκτορα, κατ' ἀρχὰς Ὁθωμανὸν, κατόπιν δὲ Σύριον Ὁ τελευταῖος μάλιστα τοιοῦτος ὑπάλληλος (Κ α π ο Ὑ Κ ε χ α γ ι ᾱ) ἦτο ὁ Σύριος Λαπιέρ.

Εἰς τὸν Καποῦ Κεχαγιᾶ ἦτο ἀνατεθειμένη ἡ εἰσπραξις τοῦ φόρου. Κρατῶν οὗτος βιβλίον τῶν ἰδιοκτησιῶν ἐσημείωνε κατ' ἔτος τὸ ἀναλογοῦν ἐκάστῳ καὶ συνέλεγε τὴν ἀναλογίαν παρ' ἐκάστου Συρίου.

« Κρίνων τις, λέγει ὁ Della Rocca, ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ ἐν Σύρῳ καὶ πάσαις σχεδὸν ταῖς ἄλλαις νήσοις διοικητικοῦ συστήματος, ἤθελε πιστεύσει ὅτι αὗται εἶνε μικραὶ δημοκρατίαι φόρου ὑποτελεῖς. Πᾶσα ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία εἶνε εἰς χεῖρας τοῦ Ἐπιτρόπου. Τὸ ἀξίωμα δὲ τοῦτο εἶν' ἐνιαύσιον· ἀλλ' ἐάν ὁ Ἐπίτροπος δειχθῇ ἄξιος τοῦ ἀξιώματος τοῦτο δύναται νὰ τὸ διατηρήσῃ καὶ ἐπὶ δύο καὶ τρία ἔτη » (2) ὁ αὐτὸς Δέλλα Ρόκκας γράψας ἐν ἡ ἐποχῇ ἰσχυον οἱ θεσμοὶ οὗτοι ἐκτίθησι καὶ ἄλλας ιδιότητας καὶ ἐνεργείας τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων καὶ ἰδίως τῶν ἐν Σύρῳ. Ὁ Ἐπίτροπος λ. χ. εἶχεν ὡς συμβούλιον τοὺς Προεστῶτας, οἵτινες καθίσταντο τοιοῦτοι ἅμα ἀπεχδύομενοι τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπιτρόπου. Οὕτω

(1) Μάμουκα, τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος Τόμ. ΙΑ'. σελ. 320 καὶ ἐξῆς.

(2) Abbé dela Rocca αὐτόθι Ch. V.

πᾶς ἐπίτροπος, οὗ ἔληγεν ἡ περίοδος ἐγένετο Προεστῶς. Ὁ ἐπίτροπος δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ νεωτερίσῃ, ἀλλ' ἠκολούθει ἀπαρεγκλίτως τὰ καταγεγραμμένα ἐν τοῖς δημοσίοις βιβλίοις (ἢ τὰ Καπίτουλα) δι' ὧν ἐδιοικεῖτο ἡ κοινότης πρὸ χρόνων ἀμνημονεύτων.

Ἐρρέθη ὅτι ὁ ἐτήσιος φόρος τῆς Σύρου εἶχεν ἐσχάτως ὀρισθῇ εἰς 5500 γρόσια· ἀλλὰ δὲν ἦτο πάντοτε τοσοῦτος. Ἐν ἀρχῇ ὁ ἐπὶ τῶν γαιῶν φόρος εἶχεν ὀρισθῇ εἰς 500 γρόσια. Ἐπιστάται ἀποσταλέντες ὑπὸ τῆς Πύλης (κατὰ τὸν Della Rocca) διέτρεξαν πᾶσαν τὴν νῆσον μετὰ πραγματογνωμόνων καὶ ἀναλόγως προσδιώριζον τὰς ἰδιοκτησίας ἐκάστου τμήματος τῆς νήσου, κατὰ λόγον τῆς ἐκτάσεώς των, τῆς ποιότητος αὐτῶν καὶ τῆς πρὸς τὴν πόλιν γειτνιασεώς των. Οὕτω κατ' ἀρχὰς ἡ Σύρος ἐπλήρωσε 500 γρόσια, κατόπιν δὲ διπλασιαζομένων καὶ τριπλασιαζομένων τῶν φόρων ἐδιπλασιαζέτο καὶ ἐτριπλασιάζετο καὶ ὁ ἐπὶ τῶν γαιῶν, ἕως οὗ ἀπὸ 500 ἀνέβη τὸν ἀριθμὸν τῶν 8000 γροσίων κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος· ὥστε γαῖα τις ἥτις κατ' ἀρχὰς ἐπλήρωνεν ἐν ᾧ σ π ρ ο ν, ἐπλήρωνε μετὰ ταῦτα ἐννέα. Περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ ὀλικὸς ἐτήσιος φόρος τῆς νήσου ἀποτελεῖτο ἀπὸ 15 ἢ 16 βαλάντια (bourses), ἐκάστου αὐτῶν ὑπολογιζομένου εἰς 500 γρόσια, ἤτοι τὸ ὅλον 8000 γρόσια, ὧν τὸ ἥμισυ περίπου προήρχετο ἀπὸ τῶν φόρων τῶν γαιῶν, τὰ δὲ λοιπὰ ἀπὸ τὸν κ ε φ α λ ι κ ὸ ν καὶ τὸν αὐ θ α ῖ ρ ε τ ο ν φόρον.

Ὁ κ ε φ α λ ι κ ὸ ς φ ὅ ρ ο ς (κεφαλιάτικο) τῶν Συρίων ὀρίζετο ὡς ἑξῆς. Ἀπαντες οἱ ἄρρενες, οἱ ἔχοντες ἡλικίαν περὶ τὰ 30 ἔτη ὑπέκυπτον εἰς τὸν φόρον τοῦτον.

Οἱ οἰκογενειάρχαι ἐπλήρωνον 4 γρόσια, ἐκτὸς τῶν νεωστὶ νυμφευθέντων, οἵτινες ἐπὶ τινα χρόνον ἐπλήρωνον κατὰ τι ὀλι-

(1) Τὰς σημειώσεις ταύτας συνοψίζω ἐκ τοῦ σχετικοῦ κεφαλαίου τοῦ βιβλίου τοῦ Ab. Della Rocca.

γώτερον. Οἱ παῖδες καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἐπλήρωνον τὸ ἥμισυ. Ἀποθνήσκοντος τοῦ οἰκογενειάρχου, ὁ υἱός του, ἐὰν εἶχε τοιοῦτον, οἰασδῆποτε καὶ ἂν ἦτο ἡλικίας, ὑπεισῆρχετο εἰς τὴν θέσιν τοῦ πατρὸς καὶ ἐπλήρωνεν ὁλόκληρον τὸ κεφαλικὸν φόρον τοῦ πατρὸς του.

Ἐκτὸς αὐτοῦ τοῦ φόρου ὑπῆρχεν καὶ τις μικροτέρου ποσοῦ, εἰς ὃν ὑπέκειντο οἱ ἀρχηγοὶ οἰκογενειῶν, ὃν οἱ Τοῦρκοι ἐκάλουν διὰ ἰταλικῆς λέξεως Σπέτζα (ἐκ τοῦ Spesa=δαπάνη). Ἀμφότεροι δὲ οἱ φόροι οὗτοι ἀπετέλουν τὸ ποσὸν τῶν 2500 γροσίων.

Τὸ ὀλικὸν ποσὸν τοῦ ἐτησίου φόρου ὃν ἐπλήρωνεν ἡ Σύρος εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς συνεπληροῦτο διὰ τοῦ φόρου εἰς ὃν ὑπέκειντο οἱ οἰκοκυραῖοι καὶ ἔχοντες ἐπάγγελμά τι. Ὁ φόρος οὗτος προσδιωρίζετο, εἰσεπραττέτο καὶ διενέμετο δι' ἐπιτροπῆς ἐκλεγομένης μεταξὺ τῶν γερόντων ὑπὸ τῆς κοινότητος. Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην, διαφόρων ἐπαγγελμάτων ὄντες, εἶχον πρόεδρον τὸν ἐκάστοτε ἐπίτροπον· δι' αὐτῶν δὲ ἐτακτοποιοῦντο οἱ φορολογικοὶ κατάλογοι καὶ ἀπεστέλλοντο τὰ εἰσπραττόμενα χρήματα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα παραδοθῶσιν εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον, καὶ μετὰ τὴν παραχώρησιν τῆς νήσου εἰς τὴν Σάχ—Σουλτάναν, εἰς τὸν θησαυροφύλακα αὐτῆς.

Τοῦ φόρου τούτου ἦσαν ἀπηλλαγμένοι οἱ ἐκκλησιαστικοί· μόνον δὲ ἐπὶ ἐκτάκτων εἰσφορῶν εἰς ἃς ὑπεβάλλετο ἡ κοινότης προσεκαλοῦντο ἵνα συνεισφέρωσιν ἐλευθέρως ὅ,τι ἤθελον.

Οὗτος ἦτο ὁ ἐτήσιος φόρος ὃν ἐπλήρωνον οἱ Σύριοι κατ' ἀρχὰς τῷ Καπετάν πασσᾶ, κατόπιν δὲ τῇ Σάχ—Σουλτάνᾳ, ἣτις ὁμως πολλάκις ἐδέχετο καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ φόρου, διώριζε Συρίους εἰσπράκτορας, ὧν τελευταῖος ἦν ὁ Σύριος Λαπιέρος καὶ ἐν γένει περιποιεῖτο ἰδιαζόντως τοὺς Συρίους, ἐκείνους μάλιστα, οἵτινες μετέβαινον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐργασίαν καὶ ἔχαιρόν τινα προνόμια καὶ εὐκολίας ἐπιδεικνύ-

οντες εἰς τὰς ἐκεῖ ἀρχὰς τὰ διαβατήριά των ἢ ἄλλως πιστοποιοῦντες τὴν συρίαν καταγωγὴν των.

Ἄφ' οὗτου ἡ νῆσος ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου τῇ εἰρημένῃ Σάχ—Σουλτάνα ὁ φόρος ἐπληρῶνετο εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Χαζινὲ (θησαυροφυλάκιον) τῆς Σουλτάνας, ἥς ἀναφέρεται τὸ ὄνομα ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς κοινότητος μετὰ πολλῶν ἐπιθέτων, ἥτοι «ἐπήραμεν παρὰ τῆς ὑψηλοτάτης καὶ γαληνοτάτης Βασιλίσσης εἰμὸν Κυρίας Κυρίας Σάχ Σουλτάνας τὸ εἰλτίζαμι τοῦ νησιοῦ μας Σύρας κλπ».

Ἡ Σάχ Σουλτάνα ἀφῆκεν τὴν νῆσον Σύρον αὐτοδιοίκητον, προσκολλήσασα εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον Γύαρον (1). Συνεφώνησε δὲ μετὰ τῆς κοινότητος Σύρας ὅπως παραχωρήσῃ αὐτῇ πάντα αὐτῆς τὰ φορολογικὰ δικαιώματα τὰ τουρκιστὶ λεγόμενα οὐσοῦρια, ζουμπρούκια, χαράτζια, σπέζα, νόμιστρα, ζαμπιτιλίκια, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀνῆκε τῷ μουκατᾶ τῆς νήσου ταύτης ἀντὶ τοῦ ἐτησίως διδομένου αὐτῇ φόρου γροσίων 6500. Σῶζονται δέ τινα τῶν σχετικῶν ἐγγράφων τῶν διαπραγματεύσεων τούτων καὶ ἐγγράφων ὑποσχετικῶν τῆς κοινότητος Σύρας (2).

(1) Περί τῶν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης δικαιωμάτων τῶν Συρίων ὑπάρχει ἐκκερμῆς ἐτι παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ δίκη περὶ ἧς ἀλλαχοῦ γενήσεται λόγος.

(2) Ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων καταχωρῶ ἐνταῦθα αὐτολεξεί δύο διασωθέντα, μεταγενεστέρας μὲν ἐποχῆς. οὐχ' ἦττον ὁμως λίαν ἐνδεικτικὰ τῶν σχέσεων τῆς κοινότητος Σύρας καὶ τῆς Σουλτάνας ἐν οἷς καταδείκνυται καὶ τὸ ὕψος τῶν ἐπιστήμων ἐγγράφων τῆς κοινότητος, τῶν ἀποστελλομένων εἰς τὴν Σουλτάναν.

«Ἐν εἰσιγράφῳ μαρτυρικοῦ γράμματος γίνεται διπλὸν ἀπὸ ἑμας ὄλλους τοὺς κάτωθεν εἰπογραμένους ἐπίτροπους καὶ προεστοὺς καὶ ὄλλος ὁ βραγῆς τοῦ παρόν μας νησίου τῆς Σύρας ἐπύραμεν παρὰ τῆς ὑψηλοτάτης καὶ γαληνοτάτης Βασιλίσσης εἰμὸν Κυρίας Κυρίας σαχ

Ἡ ἐποχὴ τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου τούτου ἦσαν αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ μηνὸς Αὐγούστου, τὰ δὲ σχετικὰ ὑποσχετικὰ ἔγγραφα τῆς κοινότητος ἐξεδίδοντο πρὸ πέντε ἢ ἑξ μηνῶν ὑπογραφόμενα ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων ἐνεργούντων ἐν ὀνόματι ὅλου τοῦ *ῤαγιᾶ* τῆς νήσου Σύρας.

Οὕτως ἡ νῆσος διὰ τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου τούτου ἀπηλλάσσετο τῶν ἐνοχλήσεων Τούρκων εἰσπρακτόρων καὶ ἐποπτῶν, διωκεῖτο ὑπὸ τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων καὶ ἀπετέλει αὐτοδιοίκητον κοινότητα συνδεομένην διὰ τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου τούτου μετὰ τῆς Ὀθωμανίδος Σουλτάνας.

Σουλτάνας τὸ *εἰλητῆζαμι* τοῦ νισιοῦ μας Σύρας μας τοῦ ἀπάνου εἰσε μας ὀλλονοῦ τοῦ *ῤαγῆ* διλαδὶ οὐσούρη ζουπροῦκι, *χαράτζη*, *σπίτζα*, *ρόμιστρα*, *ζαμπιτιλίκε*, τὸ νισὴ Ἰούρα καὶ ὅτι ἄλλο ἀνγίξει τοῦ *μουκατᾶ* τοῦ παρόν μας νισιοῦ Σύρας καὶ εἰποσκαίβγόμεστε νὰ ἔχομε νὰ δίνουμε εἰς τὰς εἰστερες αὐγούστου μηνὸς τῶν 1801 = ἔτος ἐδικόν μας τοῦ ἀκολουθόντα χρόνου εἰς τὸ Χαζινὲ τῆς ὑψηλοτάτης Βασιλίσσης εἰμὸν Κυρίας Κυρίας Σαχ Σουλτάνας ἀσηλάνια τῶν ἀριθ. ἑξὲ χιλιάδες καὶ πεντακόσια ν. ρ. γρ. 6,500 = διὰ πληρομὶ τοῦ ἄνω *εἰλητῆζαμίου* τῆς ἄνω λεγόμενης χρονίας καὶ εἰς ἐνδixιν ἐδόσαμε τὸ παρὸν ὅλλος ὁ *ῤαγῆ* καὶ τυπώνουμεν τὴ βοῦλα τοῦ ὁμοίου Κινοῦ καὶ ὑπογράφομεσθιν ὡς ἀκόλουθα.

Γεώργιος Προβελέζιος ἐπίτροπος.

Ἄντ. Προβελέζιος τοῦ Γεώργη προεστός.

Γεώργιος Βαμβακάρης προεστός.

Μάρκος Βουτζῖνος προεστός.

Ἀπόστολος Κουκούλας προεστός.

Λεονάρδος Χαλαβαζῆς προεστός.

1800 μαγίου 26 Ε. Ν. Σύρα.

(Τ. Σ).

ΙΩ. ΔΑΜΟΦΛΙΣ Καντζιλιέρης.

Ἡ μετὰ τῆς Σουλτάνας αὕτη συνθήκη ὑπῆρξε λίαν εὐεργετική ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις πρὸς τοὺς Συρίους, καθόσον ἀφ' ἐνὸς ἀπεμάχρυνον τοὺς Τούρκους ἐπιστάτας, εἰσπράκτορας καὶ καταπιεστὰς, οὕτω δὲ ἡ κοινότης αὐτοδιοικουμένη ἔμενεν ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ στοιχείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐδόθη

« Διὰ τοῦ παρόντος γράμματος καὶ καθολικῆς μας ἀποδίξεως γίνετε δῖλο φανερόν· με εἰς γέροντες καὶ προεστί, κὲ ὅλλη εἰ ῥα-
γιαδες τοῦ παρόν μας νησιῦ Σύρας, ἐπύραμε παρὰ τὴν ὑψηλοτάτις γαλη-
νοτάτις Βασιλιτζας Κυρίας Κυρίας μας *Σαχ Σουλτάνα* τὸ *ἐλτίζαμι* τοῦ
νισιοῦ μας σίρα, . . . ἀπάνο εἰς ὅλο ἐμάς τοῦ ῥιγιαῖ εἰγουν οὐσοῦρι,
γιουμπροῦκι, χαράτζη, σπέντζα, ρομοστρα, ζαμπιτιλκι, τὸ νισί *γι-
οῦρα*, τὰ μικρὰ νησιὰ τὰ περιτρίγινα καὶ ὅτι ἄλλο ἀγγίξει τοῦ μου-
κατὰ τοῦ νησιῦ Σύρας καὶ εἰποκεθόμεστα νὰ ἔχομε νὰ δίδομε
εἰσταῖς ὕστεριναις τοῦ Αὐγούστου μηνὸς τοῦ 1790 εἰστὸ *χαζινὲ* τῆς
ὑψηλοτάτης μας Βασιλιτζης Κυρίας Κυρίας *Σαχ Σουλτάνας* ἀσυλάνια
ἔκσι χιλιάδες, κὲ πεντακόσια, λέμεν ν. ρ. γρόσια 6500 διὰ πληρομὴ
τοῦ ἄνωθεν *εἰλτιζαμίου* τίς παρὸν χρονίας καὶ εἰς ἔνδιξιν ἐδόσαμε τὸ
παρὸν ὅλλος ὁ ῥαχηὰς καὶ τιπόνουμε καὶ τὴν βουῶλαν τοῦ ὁμίου νησιῦ
καὶ ἀπογραφόμεστε.

Ἰω. Σεστρίνης ἐπίτροπος.

Ἀποστ. Κουκούλας ἐπίτροπος.

Μαρίνος Δουράτζος »

Στέφανος Βιτάλης. »

Γιαννούλης Στράτου. »

Γιαννούλης Σαλάχας. »

Ἀντ. Προβελέζιος. »

Αὐγουστέης Καπέλος. »

Γιώργ. πρίντεζης. »

Λεωνάρδος Μακρυωνίτης »

(Τ. Σ.)

ΜΑΡ. ΒΑΜΒΑΚΑΡΗΣ Κατζιλιέρης.

1790 Γεναρίου 22.

μείζων δικαιοδοσία καὶ κύρος εἰς τὸ ἀξίωμα τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων· οὕτω δὲ ἀρχηγέται οὗτοι τῆς κοινότητος, ἐκλεγόμενοι μεταξὺ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῇ νήσῳ ἡδύναντο εἰς πᾶσαν κρίσιμον ἐποχὴν νὰ ἐπιβληθῶσι συμβουλευόντες καὶ ἐνεργοῦντες ἐπ' ἀγαθῷ τῆς κοινότητος. Ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλην ἐποψιν ἀπέβη εὐεργετικὴ ἡ ἀπλοποιήσις τῶν σχέσεων τῆς Σουλτάνας καὶ τῶν Συρίων, ἥτοι ὁ περιορισμὸς αὐτῶν εἰς τὴν ἐτησίαν ἀποστολὴν τοῦ ποσοῦ τούτου, καθ' ὅσον ἔνεκα τῆς εὐνοίας καὶ προστασίας τῆς πανισχύρου ταύτης Σουλτάνας, οἱ Σύριοι ὀλιγώτερον καταπιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἔχοντες ἀφ' ἑτέρου τὴν γαλλικὴν προστασίαν, ἐτήρησαν ἐν τοῖς κατόπιν χρόνοις εἰδὸς τι κατὰ τὸ φαινόμενον οὐδετερότητος, ἥτις ἀπεδείχθη τὰ μάλα εὐεργετικὴ καὶ δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τοὺς οἰκιστὰς τῆς Ἑρμουπόλεως.

Οἱ Προεστώτες λοιπὸν καὶ οἱ Ἐπίτροποι διηύθυνον τὰ τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων, τὴν δημοτικὴν ἀστυνομίαν καὶ ἐπεφορτίζοντο τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων. Οὕτω, λέγει ὁ Μενδελσὼν Βαρθόλδης, « διετηρήθη κατὰ τοὺς σκοτεινότερους τῆς τουρκικῆς δυναστείας χρόνους ἐλευθέραις χωρικὴ τάξις καὶ συνάμα τύπος τις ἐλευθέρας δημοτικῆς διοικήσεως· δημοτικοὶ ἄρχοντες δημογέροντες καλούμενοι καὶ προεστοὶ ἐλευθέρως ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῶν κατοίκων ἐκλεγόμενοι ἦσαν ἐπιτετραμμένοι τὰ τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων, τῆς δημοτικῆς ἀστυνομίας καὶ τῆς τῶν φόρων εἰσπράξεως » (*).

Ἐκτὸς τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων ἰδίᾳ ἀρχὴ ἦτο ἡ **Καγκελαρία**. (1)

(*) Καρ. Μεν. Βαρθόλδης. Ἰστ. Ἑλλ. ἐν μεταφρ. Α. Βλάχου σελ. 7.—Σημειωτέον ὅτι τὰ περὶ φόρων ἐν Σύρῳ ἐλήφθησαν ἐκ τῶν τοῦ Della Rocca.

(1) Ἐκ τῆς ἐξῆς σημειώσεως γίνεται ἐννοητὴ ἡ φύσις καὶ ἡ δικαιοσύνη τῶν Καγκελαρίων οὐ μόνον τῆς Σύρου ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων νήσων. «Κάθε κοινὸν πρέπει νὰ ἔχῃ μίαν Καγκελαρίαν καὶ ἕνα

Οἱ Καγκελλάριοι ἦσαν εἰδὸς τι συμβολαιογράφων καὶ λη-
ξιάρχων, πιστοποιούντων τὰ συμβόλαια τῶν τῆς κοινότητος
καὶ ἄλλας πράξεις ἐπισήμους, δικαστικὰς καὶ ἰδιωτικὰς.

Ἡ Καγκελλαρία Σύρας, εἶχεν ἰδίαν σφραγίδα, παριστῶσαν
τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸν πολιοῦχον τῆς νέας Σύρας, καὶ πέ-
ριξ αὐτοῦ τὰ γράμματα

SIGILLO DELLA COMUNITA DI SIRA.

Ἐν πολλοῖς δὲ ἐπισήμοις ἐγγράφοις φέρεται ἐν κεφαλίδι :
Ἡ Λ α τ ι ν ι κ ῇ κ ο ι ν ό τ η ς Σ ύ ρ α ς .

Ἐπίσημος γλῶσσα τῆς Καγκελλαρίας τῆς κοινότητος Σύ-
ρας ἦν ἡ ἑλληνική. Καὶ τακτικὸς μὲν κατάλογος τῶν ἀπ'
ἀρχῆς μέχρι τοῦ 1821 διατελεσάντων Καγκελλαρίων εἶνε
δύσκολον νὰ καταστρωθῇ ἔνεκα χασμάτων τινων τῆς ἀρχαιο-
τέρας μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς νήσου, ὀνόματα δὲ πολλῶν

Καγκελλάριον. Ὅταν δὲ τὸ κοινὸν (ἡ κοινότης) σύγκειται τυχὸν
ἀπὸ πολλὰ χωρία, τὰ ὁποῖα εἶνε ἀπομεμακρυσμένα ἀπὸ τὴν κοινὴν
Καγκελαρίαν καὶ εἰς τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε τυχὸν μῆτε ἀρχιερατικὸς
Πρωτονωτάριος, τότε τὸ χωρίον ἐκείνο ἂς ἐκλέγῃ ἓνα, ὅστις νὰ ᾔη
καὶ ἰδεάτος τῶν νόμων καὶ ἔμπειρος γραμμάτων καὶ διὰ Καγγελα-
ρικοῦ γράμματος νὰ διορίζηται, διὰ νὰ γράφῃ τὰ περὶ ὑποθέσεων γράμ-
ματα, αἱ ὁποῖαι δέονται ὑπογραφῆς Καγγελαρικῆς καὶ μαρτυρίας.
Ταῦτα δὲ εἶνε πωλήσεων γράμματα, προικοσύμφωνα καὶ διαθήκαι, τὰ
ὁποῖα ἔχει χρέος ὁ ῥηθεὶς διορισμένος γραφεὺς νὰ τὰ παρρησιάζῃ εἰς τὸν
Καγγελάριον τοῦ κοινοῦ διὰ νὰ ὑποβῇ αὐτοῖς καὶ νὰ τὰ καταγράφῃ εἰς
τὸν κοινὸν Κώδικα· δὲν ἔχει δὲ ἄδειαν ὁ γραφεὺς ἐνὸς χωρίου νὰ γράφῃ
γράμματα ἄλλου χωρίου, ἂν ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ ᾔῃ ἄλλος γραφεὺς
κλπ. Συνέχειαν τούτων ἶδε ἐν ἐθίμοις Νάξου, *Θέμις* Τόμ. 5. σελ.
145—147, ἐνθα καὶ τὸ ἐξῆς : « Τὰ περὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων
γράμματα καὶ αἱ ἐγγραφοὶ ἀποφάσεις τῶν κριτῶν πρέπει νὰ κατα-
γράφωνται εἰς τοὺς Κώδικας ἐκάστου κοινοῦ », καὶ ἄλλαι σημειώσεις
καὶ μεταρρυθμίσεις προταθεῖσαι ὑπὸ τοῦ αὐθέντου Παν Μουρούζη,
(Ἰδε ἐθίμα Νάξου — Κεφ. Β').

Καγκελαρίων διεσώθησαν, ὧν σημειῶ ἐνταῦθα τὰ τοῦ Γεωργίου Κομνηνοῦ, Μάρκου Βαμβακάρη, Πέτρου Βιτάλη, Ἰωάννου Δαμόφλη, Φ. Δαπόλλα, Ἰωσήφ Σειστρίνη, Μάρκου Βαρθαλίτη, καὶ ἄλλα ἃ θὰ ἴδωμεν ἀλλαχοῦ.

Ἐκ τῶν παλαιότερων δὲ νοτάρων τῆς χώρας εἰσιν ὁ Νικόλαος Ξανθάκης, ὁ Μαρῖνος Βαρθαλίτης, ὁ Φραγκούλης Δαπόλας.

Ἐπ' ἴσης δὲ ἀνέφικτος καὶ ὁ κατάλογος ἀπάντων τῶν ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων μέχρι τοῦ 1821 διατελεσάντων τοιούτων. Οὐχ ἥττον πολλῶν διετηρήθησαν τὰ ὀνόματα καὶ τὰ αὐτόγραφα, οἷον τοῦ Λεονάρδου Μακρυονίτου τοῦ Μάρκου Βουτζίνου, τοῦ Γεωργίου Βαμβακάρη τοῦ Λεονάρδου Προβελεγίου, Λεονάρδου Καπέλλα, Γεωργίου Προβελεγγίου, Στρατῆ I. Ἀρχαγγέλου, Μάρκου Προβελεγγίου Παγκάλου Σαργολόγου, Λ. Πρίντεζη, Πορτόλου Λέχου, Στρατῆ Δουράτζου, τοῦ Μαρινέλλα, πατρὸς τοῦ πολυμαθοῦς Ἐπισκόπου Μαρινέλλα, Ἐπ' ἴσης δὲ τῶν Ξανθάκη, Βαρθολίτη. Δαλεζίων, Κομνηνῶ, Μαραγκῶν, Σαλάχα, Δουνάβεων, Βακονδίων, Ἐπισκοποούλων κλπ.

Ὡς πρὸς τὰ δικαστικά δὲ, φαίνεται ὅτι πρὸ τῆς ὑπαγωγῆς τῆς νήσου ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Σάχ Σουλτάνας ὑφίστατο τουρκικόν τι ποινικὸν δικαστήριον. Εἷς τινὰ ἔγγραφα τοῦ 12^{ου} αἰῶνος, ἐλληνιστὶ συντεταγμένα φαίνονται ἄνωθεν τουρκικαί τινες λέξεις, ἐπέχουσαι τόπον τινος ἐπισήμου χαρτοσημάνσεως· ἀλλ' αὗται πιθανόν ἦσαν τοῦ συνήθως ἐν Ἀνδρῶ ἐδρεύοντος Καδδῆ τῆς Σύρας ὅστις μετὰ ταῦτα ἀνεκλήθη, μετὰ τὴν συγχέντρωσιν τῶν διαφόρων ἐξουσιῶν εἰς χεῖρας τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων. Σῶζονται δὲ καὶ πρακτικὰ δικαστικῶν

ἀνακρίσεων πιστοποιούμενα ὑπὸ τῶν Καντζιλλιέρων τῆς κοινότητος (1)

Ἐγγράφον τι τοῦ 1706 τουρκιστὶ συντεταγμένον, μαρτυρεῖ τὴν περιοδικὴν παρουσίαν τοῦ Καδδῆ ἐν Σύρῳ πρὸς ἐκδίκασιν ποινικῶν πρὸ πάντων ὑποθέσεων. Τὸ τουρκικὸν τοῦτο ἔγγραφον χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1122 τῆς Ἑγίρας, ἤτοι τοῦ 1706, φέρον τὰς ὑπογραφὰς τῶν δικαστῶν Ἰμπραῖμ Ἑλ. Μάουλη, καὶ Χασσάν Ἑλ. Μάουλη εἶνε ἀπόφασις ποινικῆς

(1) Καταχωρῶ ἐν τούτων πρὸς βεβαιώσιν καὶ ἐνδείξιν τοῦ ὕφους τῶν ἐγγράφων ἀνακρίσεων αὐτολεξεί :

1709 μὴν Φεβρουαρίου 25 Συρα.

Ἐμπροσθε εἰσεμένα τὸν κάτοθι γεγραμμένο φανερό Κατζιλιέρη ἐνεφανίσθηκε ὡς μάρκος τοῦ Τζάνε ἀνεξιτημένος ἀπὸ τὴν Μαρῆα τοῦ λινάρδου ὡπῆος μαρτιρᾶ καὶ ὁμολογὰ εἰς φόβον Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ψυχὴν του λέγοντας ὅτι πως ἐγρίκνησεν τῆς ἄνω Μαρῆας τοῦ λινάρδου καὶ εἶπετε τῆς Κατερίνας τοῦ Μειχάλη ράγκου, ποταί, μὲ μούζοσες καὶ πορπατίς καὶ λείτο ; ἐτζι ἀποκρίθηκε ἡ λεγομένη Κατερίνα, ποταί πὸς τέτλο λόγο δὲν τὸν εἶπα τοῦτο μαρτυρὰ στὴν ψυχὴν του.

ΓΚΟΥΖ. ΣΕΙΣΤΡΗΝΙΣ Κατζιλλιέρης τῆς Κοινότητος.

Τὴν ὡμῆαν εἰμέραν καὶ μπλέξιμον μαρτυρὰ ὡς νικόλας τοῦ λινάρδου εἰς φόβον Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ψυχὴν του ἀναξιτιμένος ἀπὸ τὴν ἄνω Μαρῆα, λέγοντας πὸς τὸ ἔκουςεν ἀπὸ τὸ στόμα τῆς λεγομένης Κατερίνας καὶ τὸ ἐρνήθηκε καὶ ἐψεματίστηκε, τοῦτο μαρτυρὰ στὴν ψυχὴν του.

Γ. ΣΕΙΣΤΡΗΝΙΣ Κατζιλλιέρης τῆς Κοινότητος.

Αἱ ἐν τοῖς ἄνω ἐγγράφοις ἀνορθογραφίαι δὲν εἶναι τι σύνηθες ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις τῆς κοινότητος. ὥστε πιθανῶς ἐγένετο ὑπὸ ἡμιμαθῶν γραφέων καθόσον οἱ Κατζιλλιεραὶ ἐν τοῖς ἰδιοχείροις ἐγγράφοις δὲν εἶχον τοσαύτας ἀνορθογραφίας.

δίκης ἐπὶ συκοφαντία κατὰ τινος ἱερέως ἐκ μέρους γυναικὸς τινος Ἀνδριάννας καλουμένης. Μάρτυρες κατὰ τὴν δίκην παρέστησαν οἱ Ὀθωμανοὶ Μουσταφᾶς Ἀλὰ Μανάλης καὶ Μωάμεθ Ἀβδουλλὰχ, καὶ οἱ Ἑλλήνες Μαρκάκης Γεωργίου, Ἰωάννης Λουκᾶς, Νικόλαος Λεονάρδου, Β. Μπορνῆς καὶ Μανουὴλ Γεωργίου. Πάντες οἱ μάρτυρες καταθέτουσιν ἐν τῇ δίκῃ ταύτῃ ὅτι τὰ ἀγνὰ ἦθῃ τῆς κοινότητος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτρέψωσι τοιοῦτόν τι καὶ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ γυνὴ εἶναι ἡ μόνη, ἐξ ὧσιν ἐνθυμοῦνται ἥτις παρεξέκλινε τῆς ἠθικῆς πορείας τῶν συμπολιτίδων τῆς (1).

Ἐκτὸς τῆς ποινικῆς ταύτης τουρκικῆς δικογραφίας ἄλλα μαρτύρια δὲν ὑπάρχουσι περὶ τῆς διατηρήσεως τακτικοῦ τουρκικοῦ δικαστηρίου ἐν Σύρῃ. Ἐκτὸς τῶν δικῶν διαζυγίου, ἃς ἐδίκαζεν ὁ ἐπίσκοπος, τὰς λοιπὰς διεξήγον οἱ Ἐπίτροποι καὶ προεστώτες ὧν αἱ πλείονες ἀποφάσεις ἔφερον ἐπὶ κεφαλίδος τὸν τίτλον: *Ἐμεις κοτζαμπάσιδες καὶ προεστώτες τῆς νήσου Σύρας*. Οἱ ἐρχόμενοι εἰς τὸ Κριτήριον ἐκλήτευον (ἀνεζήτουν) τὰ πρόσωπα δι' ὧν διεξήγετο ἡ δίκη· ὅθεν οἱ κλητευόμενοι ἐκαλοῦντο ἀνεζητημένοι· τὸ μέρος δὲ ἐν ᾧ ἐδικάζετο ἡ ὑπόθεσις *Κριτήριο*· ὑπῆρχε δὲ πάντοτε μεταξὺ τῶν Προεστώτων εἰς *Προχοιράτορε* τοῦ Κοινοῦ.

Ὁ δικαστικὸς οὗτος ὀργανισμὸς καὶ οἱ τύποι τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων παρέμεινον οἱ αὐτοὶ μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως (2).

(1) Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐκ πλείστων ἄλλων τεκμηρίων ἀποδείκνυται κατὰ πόσον ἦσαν ἀγνὰ τὰ ἦθῃ τῆς φιλησύχου κοινότητος τῶν Συρίων. Ἡ πάνδημος ὁμολογία τῶν ἄνω μαρτύρων ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτρέψωσι τὰ ἀγνὰ ἦθῃ τῆς κοινότητος παράνομον συμβίωσιν ἱερέως καὶ ἡ καταδίκη τῆς γυναικὸς ταύτης ὡς τῆς μόνης ἐκκλινάσης τῆς ἠθικῆς πορείας εἶνε οὐ σμικρὰ ἐνδείξεις τῆς ἀγνότητος τῶν ἡθῶν.

(2) Ἐκ τῶν εἰς χεῖράς μου καὶ παρ' ἄλλοις σωζομένων δικαστι-

Ὑπαρχουτῶν ἀντιρρήσεων περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἢ τὸ κύρος τῶν διαθηκῶν, ἢ περὶ τὰ συμβόλαια τοῦ γάμου, ἐδίκαζε κατ' ἔφεσιν ὁ Ἐπίσκοπος.

Οἱ χριταὶ τῶν Συρίων δὲν ἐδίκαζον κατ' ἀρχὰς κατὰ γραπτὸν δίκαιον· ναὶ μὲν τὸ βυζαντινὸν δίκαιον ἐπέδρα σπουδαίως

κῶν ἀποφάσεων τοῦ Κριτηρίου τῆς Κοινότητος Σύρας καταχωρῶ ἐν-
ταῦθα αὐτολεξεῖ τινὰς πρὸς δῆλωσιν τοῦ τρόπου τῆς ἐκδικάσεως καὶ
τοῦ τύπου τῶν δικογράφων.

Σίρα 18 Ἀγούστου (τὸ ἔτος δυσανάγνωστον). Coptia.

Εἰς Κοτζάμπαση καὶ προσετότε τῆς Νίσου Σύρας

Μὲ το νὰ ἐσικόθικεν τὴν σήμερον ὁ φραντζέσκος . . . τοῦ μανόλι
εἰς προσοπον τὶς γινεκοςτου . . . ἀνοχλίζοντας τὸ Νικόλα . . .
διὰ το χοράφι στὸ γιὰλὸ καὶ περὶ αὐτὸ εἰντρέξε ὡ φραντζέσκος εἰς
το κριτήριο μας ζιτόντας νὰ παρὶ ἀπο τὸ νικολὸ αὐτὸ τὸ χοράφι εἰς
προτιμη τὶς γινεκός του, υἱὲς λοιπὸν τὴν σήμερον, ἀγρικόντας τὰ δι-
κεόματα τοσον ἀπο το ἕνα μέρος ὅσον καὶ ἀπο το ἄλλο, ἡδμεν πος
ὡ φραντζέσκος ἡνεχι κανενα δικαίωμα νὰ ἀνεγυρέβι τὴν σήμερον ἀπο
τοῦ νικολα αὐτὸ το χοράφι.

Ἐπιδὶ δὲ καὶ αὐτὸ το χοράφι ἤτονε τὶς πεθερας τὶς Μαρίας, ἔστον-
τας ἡ αὐτὴ ἤχε το παρὶ με ἀλαξία δινοντας εἰς τὴν τίνον αλο πραγμα
ἐδικότης, Δεύτερο το ἔχε ὁ Νικολας αγορασμένο ἀποτὶν ομία πεθε-
ράτου ἐδὸ κ' ἐνιά χρόνια καὶ ἀνγκαλὰ νὰ μὴν ἐκάμανε γράμμα εἰς
τὴ Καντζελαρία διὰ μερικὲς αἰτίαις, μολταῦτα εβεθεοθήκαμε πος ὁ
Νικόλας τὸ ἔχει ἀγορασμένο κατὰ τὶς ἀποδείξεις καὶ μαρτυρίας ὅπου
ἐφάνέρωσε,

Τρίτον τέλος πάντων τὰ ἄλλα πεδία τὶς Μαρίας ὀνόματι Ἀνεζα καὶ
Μαντ. τὸ εἰξεύρουνε πὸς αὐτὸ τὸ χοράφι τὸ ἔχι ὁ Νικόλας ἀγορασ-
μένο καὶ ποδεδαρισμένο, καθὸς ἡ ὀμία Ἀνεζα ἔχι μία μαρτυρία δοσμένη
εἰς τὴν Κασζελαριαν μας εἰς ταῖς 15 Μαγίου ἡ ὀπία (ἐπονται ἐκθέ-
σεις μαρτυριῶν).

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐμὶς τὴν σήμερον καθὼς ἐγρικίσαμεν τὲς προτεν-
τζίδες τόσον ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ὅσον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ περιπλέον
ταῖς μαρτυρίαις καὶ ἀποδείξιν τοῦ ἀνο λεγομένου Νικόλα.

ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῶν νομικῶν ἐθίμων, ἀλλ' οὐχ' ἥττον τὰ ἔθιμα τῶν Συρίων ὅλως τοπικὰ καὶ διαφέροντα ἐν τισι τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἦσαν τὸ ἰσχύον ἐν τῇ νήσῳ δίκαιον μέχρις ἐσχάτων. Καὶ μέχρι μὲν τινος τὰ ἔθιμα ταῦτα, ἄγραφα ὄντα, ἐφηρομόζοντο εἰς τὰς δικαστικὰς διαφοράς, κατὰ δὲ τὸ 1695 ἤρχισαν ἐπισήμως καταγραφόμενα καὶ εὐτυχῶς περιεσώθησαν μέχρι σήμερον τὰ σχετικά ἔγγραφα τῆς κοινότητος.

Κρίνομεν καὶ ἀποφασίζομεν πῶς αὐτὸ τὸ χωράφι στο γιαλὸ εἶνε καλὰ πολιμένο καὶ ἀγορασμένο ἀπὸ τὸν ἄνο λεγόμενον Νικολὰ καὶ ὁ ῥηθεὶς Φρατζέσκος δεν ἔχι κανένα δικαίωμα νὰ τὸ ἀνεγίρῃσι πλέον εἰς τὸ ἐρχόμενο οὔτε νὰ ἐνοχλῇσι τὸν νικόλα εἰς τὸ παραμικρότερο, ἀλλὰ ἦτονε νὰ εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὁμίου Νικόλα νὰ τὸ κάμῃ ὡς θέλει καὶ βούλετε,

“Ὅθεν εἰς δυναμὶν τοῦ παρόντος ὑπογράφομέν το.

ΠΑΓΚΑΛΟΣ ΣΑΡΓΟΛΟΓΟΣ Ἐπίτροπος

ΑΝ. ΠΡΙΝΤΕΖΗΣ Προεστὸς

ΠΟΡΤΟΛΟΣ ΔΕΧΟΣ »

ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΡΑΤΖΟΣ »

Ὁ Καντζιλιέρης τῆς Κοινότητος

(Τ. Σ.)

Ι. ΣΕΙΣΤΡΙΝΗΣ.

Ἰδού ἕτερον.

1809 Ἰανουαρίου 5 Ι. Ν. Σίρα. Coria

Μὲ τό νὰ ἔτρεχε μία διαφορὰ ἀνάμεσα τοῦ καὶ τοῦ ἡ ὁποία διαφορὰ εἶνε διὰ ἓνα δρόμον καὶ αὐλῆσιν τοῦ περιβολιοῦ τοῦ εἰς τὸ Γιαλὸ κατὰ τὴν συμφωνία τους ὅπου εἶχανε ἀνάμεσόν τους δηλαδὴ τοῦ περιβολιοῦ τοῦ ὅτι νὰ εἶνε καὶ νὰ αὐλίζεται ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ καπετὰν Ζώρζη καὶ τὸ Πισκοικιανὸ χωράφι, μένοντος στρεκτὸς ὁ ῥηθεὶς Σιὸρ Γιαννούλης νὰ μὴ περνᾷ ἀπὸ τὸν δρόμον αὐτὸ ἀμὴ νὰ εἶνε ὁ δρόμος τοῦ ἀπὲ τὸ ὅμοιο χωράφι (κλπ.) ἐδιόρισαν (ὁ εἰς τῶν διαδίκων) ἐκ μέρους τοῦ τὸν Σιὸρ Μάρκο Βουτζίνο τὸν Νε-

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα τοπικὰ ἔθιμα τῆς μεσαιωνικῆς Σύρας ἐδημοσίευσεν ὁ διάσημος Μάουρερ μέλος τῆς ἀντιβασιλείας ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, προτάξας τὰς σχετικὰς σημειώσεις καὶ ἀπαντήσεις τῆς δημογεροντίας Σύρας.

δᾶλη ὡς Κόνσολος καὶ τὸν Σιὸρ Ἐπίτροπον Λεωνάρδον Πρεβελέζιον τῆς παρὸν χρονιᾶς, ὁμοῦ μὲ τοὺς προεστούς του ὡς ἀκολουθοῦν, Κύρ Γεώργιον Πρεβελέζιον τοῦ Φραγκούλη, Κύρ Ζώρτζη Περῇ τοῦ Ἰωάν. Κύρ Μάρκο Πρεβελέζιο τοῦ Γεώργι, καὶ Κύρ Λεωνάρδο Καπέλλο προκουρατόρε τοῦ κοινοῦ καὶ Σιὸρ Στρατῇ Ἀρχάγγελον τὸν Γιαννούλη, ὅτι νὰ πᾶνε ἐκεῖ ἐπάνω μὲ κάθε ἀκριβῆ στόχασιν καὶ νὰ τοῦ δοθῇ ὁ δρόμος τοῦ ἄνω λεγομένου Σιὸρ Γιαννούλη. Λοιπὸν ὄντας ἐπάνω στὸν τόπον ὅλοι οἱ ἄνω λεγόμενοι, στοχάζοντες ταῖς τοποθεσίαις ὅλαις τοῦ περιβολιοῦ καὶ τοῦ τόπου ὅλου αὐτοῦ.

Εὗρικαν εὐλογον νὰ τοῦ δοθῇ ὁ δρόμος ἀπὸ μέρος τοῦ σιὸρ Ἀποστόλη (ἔπεται ἡ περιγραφή)

καὶ ἐδόθηκε ὁ δρόμος βάζοντας καὶ τὰ ροθίσια καθὼς φαίνονται.

Ἔτσι λοιπὸν ἐκρίναμεν ἐπάνω στὸν τόπον καθὼς μὲ τὸ παρόν μας κρίνομεν καὶ ἀποφασίζομεν.

Καὶ εἰς ἔνδειξιν καὶ δύναμιν τῆς παρόν μας ἀποφάσεως ὑπογράφομέστιν, ὡς ἀκολουθοῦ ὅλοι οἱ ἄνω λεγόμενοι καὶ ὡς ἀγράματοι γράφονται μὲ χέρι τοῦ Κατζιλιέρη.

ΛΕΩΝΑΡΔΟΣ ΠΡΟΒΕΛΕΖΙΟΣ Ἐπίτροπος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΟΒΕΛΕΖΙΟΣ τοῦ Γρ. Πρεστός.

ΖΟΡΖΟΣ ΠΕΡΙΣ »

ΜΑΡΚΟΣ ΠΡΟΒΕΛΕΖΙΟΣ τοῦ Γεώρ. »

ΣΤΡΑΤΗΣ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ τοῦ Γιαννούλ. »

(Γ. Σ.) ΙΩΑΝ. ΔΑΜΟΛΦΗΣ Καντζιλ. τῆς Κοινότητος.

Τῆς παρούσης ἀποφάσεως ἴσως κατὰ τι εἶνε παρηλλαγμένη ἢ ὀρθογραφία, καθότι ἔλαβον αὐτὴν ἐξ ἐπισήμου ἀντιγράφου τοῦ συμβολ. Σύρου Ν. Αλεξίου καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου.

Κυριώτερα δὲ τῶν ἐθίμων Σύρας ἦσαν τὰ ἐξῆς, ὡς συνοψίζει αὐτὸ ὁ Μάουρερ. (1)

« Οἱ γονεῖς ὑπεχρεοῦντο ν' ἀφήσωσιν εἰς τὴν διαθήκην αὐτῶν ὅλην τὴν περιουσίαν εἰς τὰ τέκνα, δέκα τοῖς ἑκατὸν μόνον ἠδύναντο νὰ διαθέσωσιν κατ' ἀρέσκειαν· σημειωτέον ὅμως ὅτι ἠδύναντο νὰ διανέμωσιν αὐτὴν μεταξὺ τῶν τέκνων ὅπως ἤθελον· ἐὰν π. χ. εἶχε περιουσίαν ἑκατὸν χιλ. δραχμ. καὶ πέντε τέκνα, ἠδύνατο νὰ ἀφήσῃ εἰς μὲν ἐν 40 χιλιάδ. εἰς τὸ ἕτερον 30 χιλιάδ. καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἀνά δέκα· τοιαύτη διαθήκη ἦτο ἀμετάτρεπτος. »

« Τὸ προικισθὲν τέκνον οὐδὲν εἶχε πλέον δικαίωμα ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν γονέων καὶ ὤφειλε νὰ ᾔῃ εὐχαριστημένον εἰς τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ προῖκα, ἂν οἱ γονεῖς ἐγκατέλειπον τρι. πλασίαν περιουσίαν ἀπ' ἐκείνην ἣν εἶχε ὅτε ἐπροικοδότησεν αὐτό. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ προῖξ δὲν ὑπέκειτο εἰς οὐδὲν τῶν γονέων χρέος γενόμενον μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ· ἐὰν δὲ τὰ χρέη ἦσαν παλαιότερα, ὑπέκειτο καὶ ἡ προῖξ εἰς τὴν τούτων πληρωμὴν. »

« Ἄνευ ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως, ἡ προῖξ καὶ δι' ἀμοιβαίας ἀνάγκας δὲν ἀπηλλοτριοῦτο. »

« Ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου μέχρι τοῦ θανάτου ἐνὸς τῶν συζύγων ὅλα ὅσα ἀπέκτησαν κινητὰ ἢ ἀκίνητα ἦσαν κοινά. »

« Διαφοραὶ προερχόμεναι ἐκ προικοσυμφώνων καὶ διαθηκῶν ἐδικάζοντο ἐκκλητῶς μὲν παρὰ τοῦ ἀρχιερέως ἐπισκόπου τοῦ τόπου, καὶ ἀνεκκλητῶς ὑπὸ τῆς καθέδρας τῆς Πρώτης· αἱ δὲ ἀποφάσεις αὗται ἐξετελοῦντο ἄνευ ἀναβολῆς ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. »

Λεπτομερέστερον δὲ κατεγράφησαν τὰ ἔθιμα Σύρας διὰ τῶν

(1) Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνηθειῶν ἐξ ἐπισήμων πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν ἀπαντήσεων. Μετάφρασις Δ. Χρυσανθοπούλου Ἀθῆναι σελ. 73—83.

ἀπὸ 13 Ἰουνίου 1995, ἀπὸ 12 Ἀπριλίου 1861 ἀπὸ 22 Ἰανουαρίου 1763 καὶ ἀπὸ 25 Δεκεμβρίου 1812 ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν Ἐπιτρόπων, Προεστώτων καὶ Γερόντων τῆς Κοινότητος Σύρας. (1)

(1) Τὰ τέσσαρα ταῦτα πολύτιμα ἐγγράφα, ἐν οἷς κατεγράφησαν τὰ ἐκ παλαιᾶς ἐποχῆς ἰσχύοντα ἐν Σύρῳ ἔθιμα, εἰσὶν ἄξια μελέτης καὶ σχολιάσεως μακρᾶς, ἐξ ἧς δυνατόν ν' ἀποδειχθῇ ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὸ ἰσχύον τότε δίκαιον καὶ ἐν γένει ἡ ἐπίδρασις τοῦ βυζαντινοῦ καὶ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῶν τοπικῶν ἐθίμων τῶν νήσων.

Ἰδού ταῦτα ὅπως περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν.

1695 Ἰουνίου 13 Ε. Ν. Σύρα.

Τὴν σήμερον συμμαζόμενοι ἡμεῖς οἱ κάτωθεν γεγραμμένοι ἐπίτροποι καὶ προεστοί, καὶ ὅλοι οἱ ἐπίτροποι τοῦ παρόντος νησίου, ξεκαθαρίζομεν ἐδῶ παρὼν ὅλας τὰς πράξεις ὅπου ἐσταθήκασι στὸ νησί μας ἀπὸ τὸ ἔκπαλαι, ὡς καθὼς εὐρεθήκαμεν καὶ ἐβεβαιωθήκαμεν ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ἀνθρώπους πῶς ἦτον πάντα, καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν εὐρίσκωνται γεγραμμένα, συμφωνημένοι ὅλοι εἰς μίαν γνώμην, θέλομεν νὰ τὰ θάλωμεν διαγράφου διὰ νὰ ἀκολουθοῦσιν ὅλοι ὡς καθὼς φαίνονται, καὶ νὰ μὴν σηκώνεται καθ' ἑνα νὰ χαλᾷ ταῖς συνήθειαις, διὰ τοῦτο ὅλοι τὰς βεβαιόνομεν πῶς εἶναι ἡ γνώμη μας καὶ ἀπογραφούμεσται ἀπὸ χειρὸς τοῦ Κατζελλέρη τῆς κοινότητός μας.

1ον. Λέγομεν, ὅτι ὅποιος θέλει νὰ πουλήσῃ κανένα πρᾶγμα ἀκίνητον, πρέπει νὰ διαλαληθῇ μὲ τὸν καστελάνον ἔμπροσθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου καὶ Ἀγ. Ἰωάννου· ὅποιος εἶναι ἐκεῖνος ὅπου ἔχει προτιμὴ νὰ τὸν ἀγοράζῃ εἰς τέρμινον ἡμ. 10 εἰς ἐκείνους ὅπου εὐρίσκονται ἐπάνω στὸν τόπον, καὶ περάσοντας ἐν 10 ἡμέραι καὶ δὲν ἤθελε γυρέψῃ τὰ δικαιώματά του, νὰ τὰ χάνῃ· ὁ ξενιτεμένος νὰ ἔχῃ τέρμινον ὡς ἓνα χρόνον, ἤγουν ἀπ' ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκεται, ἢ ἂν ἔχῃ ἐδῶ ἐπιτροπικὸν διὰ γιενιά, νὰ τοῦ μηνᾷ νὰ γυρέψῃ τὰ δικαιώματά του, καὶ ἂν δὲν τὰ γυρέψῃ εἰς τὸ τέρμινον τοῦ χρόνου νὰ τὰ χάνῃ. Ὁ σκλάβος ὡς ὅπου νὰ ἔλθῃ στὸν τόπον νὰ στέκωνται τὰ

Ἡ Δημογεροντία Σύρου ἀπαντῶσα εἰς τὰς τεθείσας αὐτῆς ἐρωτήσεις ὑπὸ τῆς Γραμματείας τῆς Δικαιοσύνης παρετήρησεν ὅτι θεωρεῖ ἀδύνατον τὸν παραλληλισμὸν τῆς συνηθείας (ἐθίμου) μὲ τὸν νόμον, καθ' ὅσον οἱ κάτοικοι τῆς νήσου διетήρησαν τὰ διάφορα ἔθιμα τῆς ἀρχαίας πατρίδος αὐτῶν, συμβουλευθέντες μολαταῦτα τοὺς εἰδήμονας,» ἀπήντησαν ἐπὶ τῶν προταθεισῶν ἐρωτήσεων.

δικαιώματά του καὶ τὸ πρᾶγμα ν' ἀποκόβεται μὲ δύο ἀποκοφτάδες, καὶ διαληγμένον ἀπὸ τὰ δύο μέρη.

2ον. Λέγομεν ἐπάνω σταῖς γυναῖκες ὅπου ξεπέσωσι, ὅποια ἤθελε ξεπέσει μὲ τὸ θέλημά της, νὰ μὴν ἔχη καμμίας λογῆς δικαιώματα ἀπ' ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα, καὶ μάλιστα νὰ εἶναι παιδεμένη καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους, καὶ ὅποιους ἄνδρας ἤθελε πάγει νὰ φορτζᾶρη καμμίαν γυναῖκα καὶ ἤθελεν εἶσθαι βεβαιωμένος μὲ μαρτύρους νὰ εἶναι κορταναριμένος διὰ τὸ κάτεργον.

3ον. Στὰ ἀνδρόγυνα ὅποιον μέρος χρέψει καὶ ἔχει παιδιὰ νὰ πέρνουν τὰ πεδιὰ τῶν ἀποθαμένων ὅλα των τὰ πράγματα ὡς κληρονόμοι, καὶ τὸ ζωντανὸν μέρος νὰ εἶναι κρατημένον· ἂν ἴσως καὶ γυρέψη νὰ μεταπανδρευθῇ νὰ δίνη τῶν παιδιῶν του τὰ τρίτα τῶν πραγμάτων, ἤγουν ἀνίσως καὶ τὰ ρεφουδάρη καὶ δὲν τὰ κυβερνᾷ· εἰδεμὴ καὶ σταθεῖ ὡσὰν καλὸς γονέος, κατὰ τὸν θεόν, καὶ τὰ παιδιὰ νὰ εἶναι κρατημένα νὰ κυβερνοῦσι τοὺς γονέους των εἰς ἐκεῖνο ὅπου τῶν χρειάζεται, ὡς γηρατεῖα των κατὰ τὴν δυνάμιν των.

4ον. Ὅποιοι εἶναι ἄκληρος καὶ θέλει νὰ κάμῃ τεσταμέ, το ν' ἀφήσῃ τὰ πράγματά του, ἤγουν, τὰ προικιὰ τὸν τῶν κληρονόμων του κατὰ τὰ προικοσύμφωνα ὅπου ἔχουμεν, ἤγουν νὰ στρέφωνται τὰ πράγματα στοὺς πρόσσημους, ἂν δὲν κάμουν κληρονόμον, καὶ ἂν καὶ κάμουν καὶ κληρονόμον καὶ ἀποθάνῃ πάλιν νὰ στρέφωνται εἰς τοὺς πρόσσημους· παρὰ ὅσα εἶναι κόποι των, ἀγοράδες ἀπὸ τοὺς κόπους των, νὰ εἶναι νοικοκύρης νὰ ταῖς ἀφίνῃ ὅπου θέλει, καὶ ἂν δὲν ἔχη κόπους ὁλότελα καὶ θέλει ν' ἀφήσῃ ψυχικόν, ν' ἀφίνῃ ἀπὸ τὸ προυνί του στὰ δέκα ἓνα καὶ ὄχι περισσότερον.

5ον. Σὰν ἀποθάνῃ τὸ ἓνα μέρος ἀπὸ τ' ἀνδρόγυνον καὶ θε νὰ μοι-

* Η διατήρησις τῶν ἐθίμων τούτων εἶνε πολύτιμος οὐ μόνον ὑπὸ νομικῇ ἐποψίν ἐξ ἧς βλέπομεν τὴν σχέσιν πολλῶν ῥωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν διατάξεων πρὸς ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἱστορικὴν καὶ γλωσσικὴν, καθ' ὅσον καταδείκνυται ὅτι ἡ νῆ-

ράσωσιν οἱ κληρονόμοι μὲ τὸ ζωντανὸν μέρος εἰς ὅλαις των ταῖς ἀγοράδες, νὰ ταῖς μοιράζωσιν ἴσια, καὶ ὅσα ῥοῦχα ἔχουν, ταῖς φορεσίαις των, τ' ἀνδρῖκια ῥοῦχα νὰ τὰ πέρνη τὸ μέρος τ' ἀνδρὸς, καὶ τὰ γυνέκια ῥοῦχα νὰ τὰ πέρνη τὸ μέρος τῆς γυναικὸς, ἐξέχως ἂν ἔχωσι μαλαματικά ἢ ἀσημικά νὰ τὰ μοιράζουν ἴσια.

Βον. Ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ κρίσιματα λέγομεν ὅτι ὁπότε περάσουν τριάκοντα χρόνοι Ν. 30 καὶ δὲν ᾔθελεν γυρέψει ποτὲ κανένας τὰ δικαιώματά του, ὁλότελα νὰ μὴν ἀνεφανισθῇ εἰς καμμίαν κρίσιν, νὰ μὴν ἔχη πλέον δικαιώματα.

(Ἐπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν τότε ἐπιτρόπων, προκρίτων καὶ λοιπῶν πολιτῶν τὸν ἀριθμὸν 33.)

(Τ. Σ.) Πρεγιώργης Κομνηνὸς Φανερός Καντζελλέρης.

1761. μηνὸς ἀπριλίου 12 Ε. Ν. Σύρα.

Συμμαζωμένοι ὅλοι ἡμεῖς μεγάλοι καὶ μικροὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀγ. Ἰωάννου ἐπίτροποι καὶ προεστοὶ καὶ τὸ ἐπίλοιπον κοινόν, ὅλοι εἰς μίαν βουλὴν καὶ γνώμην, σημειόνομεν καὶ θέλομεν ὅτι ὅλα ταῦτα τὰ καπίτουλα τοῦ νησίου μας ὅπου ἦτον ἔκπαλαι νὰ ᾔναι στερεὰ καὶ ἀμετάθετα, καὶ μερικὰ θέλομεν ὅτι ὅποιος θέλει νὰ κάμῃ ἀλλαξία, ἢ ἀλλαξία καμομένη ὅπου νὰ εἶναι ἀπὸ πρᾶγμα ἀκίνητον, ξεδιαλίζομεν χωράφι μὲ χωράφι, σπῆτι μὲ σπῆτι, νὰ μὴν εἰμπορῇ κανένας ἐπίτροπος νὰ κάμῃ πρετέντζα κόντρα εἰς αὐτὸ, καὶ διὰ τ' ἀληθὲς ἀπογραφούμεθα καθὼς φαίνεται.

(Ἐπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν τότε ἐπιτρόπων, προεστῶν καὶ λοιπῶν πολιτῶν τὸν ἀριθ. 56.)

(Τ. Σ.) Μάρκος Βαμπακάρης Καντζελλέρης.)

σος αὕτη ἀπετέλει αὐτοδιοίκητον κοινότητα ἔχουσιν ἰδίους θεσμούς καὶ τινας μάλιστα ἐναντίους τῶν παρὰ ταῖς ἄλλαις νήσοις παραδεδεγμένων ἢ εἰλημένων ἀπὸ τοῦ βυζαντινοῦ διακαίου καὶ διατηροῦσαν τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἀδιακόπως

1763 Γεραίου 22 E. N.

Τὴν σήμερον συμμαζωμένοι ἡμεῖς ὅλοι οἱ κάτωθεν ἀπογραμμένοι ἐπίτροποι προεστοὶ καὶ ὅλοι οἱ ἐπίλοιποι τοῦ νησίου μας, ξεκαθαρίζομεν ἀνάμεσα εἰς ὅλα τὰ καπίτουλα τοῦ νησίου μας ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ ἐμπρὸς σταθερόνομεν καὶ ἐποῦτο καὶ λέμε, πῶς ὁποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπου εὔρεθεῖ ἄρρωστος ἢ ἂν εἶναι καὶ καλὰ καὶ θέλει νὰ κάμῃ παραγγελία καὶ διὰ τὴν ψυχὴν του, ἢ διὰ τὰ παιδιὰ του, καὶ ὅ,τι νὰ εἶναι ἐκεῖνα ὅπου θέλει νὰ παραγγείλῃ, νὰ κράζῃ τὸν Καντζιλλέρην τῆς ἐκκλησίας νὰ κάμῃ τὴν παραγγελιὰ καὶ ἂν δὲν ἔχῃ καιρὸν νὰ κράζῃ τὸν Καντζελλάρην, νὰ τὸ λέγῃ τοῦ Πάροκου ὅπου θέλει νὰ ἐξαγορεύσῃ, εἰδὲ ἄλλῶς καὶ κάμῃ παραγγελιὰ μ' ἄλλους ἀνθρώπους ἢ γυναῖκα νὰ εἶναι *ρούλα* αἱ παραγγελίαι τοῦ ὅπου θέλει κάμῃ καὶ ὅλαι αἱ παραγγελίαι ὅπου θέλουν γίνεῖ ν' ἀγρικουῦνται κατὰ τὰ τί *καπίτουλα* ξεδυναλύζομαι, ὅτι ὅσαι ἄλλαι παραγγελίαι εὐρεθοῦν ὅπου νὰ μὴν εἶναι κατὰ τὰ καπίτουλα νὰ εἶνε *ρούλες* καὶ ἀνώφελες, εὐγάζοντες τὸν καιρὸν τοῦ θανατικοῦ, καὶ εἰς ἓνα ἐξάφνου θάνατον καὶ ὁποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπου ἀτόστου ξέβρῃ νὰ γράψῃ, νὰ εἶναι καλὴ ἡ παραγγελία του, ἡγουν ὡς δηλοῖ ἄνωθεν κατὰ τὸ *καπίτουλον*, καὶ διὰ τὸ ἀληθές ὑπογραφούμεσται ὡς φαίνεται.

(Τ. Σ.)

Μ. Βαμβακάρης Κατζελλάριος.

Εἰς τὰ 1812 Δεκεμβρίου 25.

Ἀγκαλὰ καὶ εἶχανε κάμῃ οἱ προαπερασμένοι μας εἰς τὰ 1695 *καπίτουλον*, θέλοντες ὅτι ὁποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπου θέλει νὰ πωλήσῃ πρᾶγμα ἀκίνητον ν' ἀποκόβεται μὲ δύο ἀποκοφτάδες, καὶ οὕτω νὰ τὸ πέρνῃ ὁ πρόσημος, τὸ ὅποῖον αὐτὸ καπίτουλον καλὸν καὶ ἀξιοπαίνετον διὰ ἐτότε καιροῦ, ὅμως προβλέποντες ἡμεῖς τὴν σήμερον ὅτι αἱ παρὸν περιστάσεις ἤλλαξαν, καὶ φέρνει μεγάλην ζημίαν τῆς φτωχο-

μέχρι σήμερον εἰς τὰ ἐπίσημα αὐτῆς ἔγγραφα καὶ τὰ κατα-
γραφέντα νομικὰ αὐτῆς ἔθιμα. (1)

Ἐκ πάντων τούτων καταδείκνυται τὸ ἀρχαῖκόν καὶ φιλόνο-
μον τῆς κοινότητος Σύρας, ἐν ᾗ κατὰ τὸν Della Rocca

λογίας, διὰ ἐτοῦτο ἡμεῖς ἐπίτροποι, προεστώτες καὶ γέροντες, ἐστο-
χασθήκαμεν καὶ ἐσταθερώσαμεν ἄλλο νέον καπίτουλον εἰς ὄφελος καὶ
καλὸν τῆς φτωχολογίας· λοιπὸν ἀπὸ τὴν σήμερον λέμε καὶ δίδομεν
ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν ὅποιος θέλει νὰ πουλήσῃ ἐδικόν του πρᾶγμα κι-
νητὸν καὶ ἀκίνητον νὰ εἶναι νικοκύρης νὰ τὸ πωλῇ ὅσον εὖθρει, μὲ
ἀλήθεια, καὶ ὄχι μὲ καμμία λογιῆς ψευτιά, δίχως ἀποκοπὴν, θέλει
μερικὰ, συμφωνόντες οἱ δύο τους, μὰ πάντα εἰς τὴν κοινὴν κατζελ-
λαρίαν, καὶ νὰ διαχλῶνται πριτὰ δέκα ἡμέρας εἰς τὸ κοινὸν διὰ ὅ-
σον πρόσιμον εἶναι εἰς τὸν τόπον, καὶ ἕνας χρόνος διὰ τοὺς ξενητεμέ-
νους, καὶ ὁπόταν ἔλθῃ ὁ σκλαβομένος· ἂν θελήσῃ ὅμως νὰ δώσῃ ὁ
πρόσιμος ὅσα δίνει ὁ ξένος, νὰ ἔχῃ τὴν προτιμὴν, δίχως ἐναντιότητα·
ἔτζι ζητᾷ ἡ ἀδελφὴ ἀγάπη, ὁμοίως καὶ ὁ κολοτεράνος ἂν δίνη ὅσο
δίνει ὁ ξένος νὰ μὴν γίνεταί ἐναντιότητα, καὶ ὁ πρόσιμος ἀγροικέται
ὅποιος εἶναι πλέον κοντὰ ἢ προτιμὴ του εἰς ἐκεῖνο ὅπου πουλεῖ, καὶ
ὄχι ἀπεκεῖ ὅπου ἦτον πρῶτα τὸ πρᾶγμα ὅπου πουλιέται καὶ οὕτω,
λείπουν αἱ ἐνοχλήσεις καὶ τὰ σφάλματα, καὶ ὅποιος ἐναντιωθεῖ εἰς τὰ
ἄνωθεν περιεγραμμένα νὰ εἶναι πεδεμένος· οὕτως συμμόγνωμοι ὑπο-
γραφόμεσταν.

(Ἐπονται αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ τότε ἐπιτρόπου καὶ προεστῶν, ὡς καὶ
τῶν λοιπῶν πολιτῶν τὸν ἀριθμὸν δεκαεννέα.)

(Τ. Σ.)

Γιουζέπε Σαστρίνα Καντζελ. κοινότητος.

(1) Εἶχον ἐτοίμην ἐκτενὴ ἀνάλυσιν τῶν ἐθίμων τῆς κοινότητος
Σύρας μετὰ παραλληλισμοῦ αὐτῶν πρὸς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ
Ῥωμαϊκοῦ δικαίου· ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἐκτάσεως ἣν ἔλαβεν ἡ προκομμένη
συγγραφὴ, ἰδίως δὲ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀναγκάζομαι ἀντὶ τῆς πραγ-
ματείας ταύτης νὰ προσθέσω αὐτὰς ταύτας τὰς ἀπαντήσεις τῆς Δη-
μογεροντίας Σύρας τὰς δοθείσας ἐπισήμως τῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ Πα νε λ
λ η ν ί ο υ.

σπανιώτατα ἀνεφύοντο ἔριδες καὶ ὀλίγισται δικαστικαὶ ὑποθέσεις ἔνεκα τοῦ ὁποίου ὁ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας διορισθεὶς Καδδῆς τῆς νήσου ἡναγκάζετο δι' ἑλλειψιν ὠφελειῶν νὰ παραμένῃ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς Ἀνδρον, περιοδικῶς διερχόμενος τῆς Σύρου, ἧς οἱ κάτοικοι διὰ τινων φιλοδωρημάτων τὸν ἀπέπεμπον, μὴ ἀνεχόμενοι τὴν παύσάν Τούρκων, μάλιστα Καδδῆδων δικαζόντων αὐτούς.

Κληρονομικὸν δίκαιον. Τὰ ἔθιμα τῶν Συρίων συμφωνοῦσι μὲ τὸν νόμον, ὡς πρὸς τὸ δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων καὶ πρὸς τὰς γενικάς τοῦ δικαίου τούτου ἀρχάς. Κατ' ἔθιμον ὅμως πολυχρόνιον καὶ ἀδιάκοπον αὐτῶν πατὴρ μόνον τὸ δέκατον τῆς περιουσίας τοῦ ἡδύνατο νὰ διαθέσῃ πρὸς ὄφελος ξένων· εἰς τοὺς υἱούς τοῦ δὲν ἐπροσδιώριζεν ἄνισα μέρη διὰ τῆς διαθήκης του. — Ἐν ἑλλείψει κληρονόμων κατιούσης γραμμῆς προσκαλοῦνται πρὸς διαδοχὴν τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς οὐχὶ μόνον οἱ τούτου συγγενεῖς ἀλλὰ καὶ ἅπαντες οἱ τῆς συζύγου του. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σύζυγος ὑπεχρεοῦτο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς νὰ πληρώσῃ τὰ χρεῖα αὐτοῦ μὲ τὴν προῖκά της. — Ἡ προκισθεῖσα ἀπεκλείετο τῆς κληρονομίας· ὅθεν δὲν ἦτο ἀναγκαῖον νὰ καταθέσῃ τὴν προῖκά της εἰς τὴν κοινὴν κληρονομίαν. Τοῦτο ἔσχε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ προῖξ προήρχετο εἰς τοὺς ἀδελφούς της· ἡ ἀδελφὴ ἀπεκλείετο τότε καὶ ἀπὸ τὴν κληρονομίαν. — **Οἱ κογενεῖαι καὶ δίκαιον.** Ἀπειδὴ διὰ τοῦ γάμου συνάπτεται εἰσαίρια, καὶ κατὰ συνέπειαν κέρδη καὶ ζημίαι εἶνε κοινὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἀμφότεροι οἱ γονεῖς ἐξήσκουν ἐπὶ τῶν τέκνων μέχρι τῆς ἐνηλικιότητος αὐτῶν ἔσθ' ἐξουσίαν. — Ὁ ἐπιζῶν σύζυγος ἐκαρποῦτο προσέτι καὶ τὴν περιουσίαν τῶν ἀνηλικίων τέκνων του. Τὰ ἔθιμα τῶν Συρίων δὲν γνωρίζουσι τὰ χρημάτια (peculia). Ὅσα ἀποκτήσωσιν τὰ τέκνα μένουσι μετὰ τὴν ἐνηλικιότητα αὐτῶν εἰς τὴν ἰδίαν κυριότητα· ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἔθιμα δὲν ἀναγνωρίζουσιν οὐδεμίαν ἐνηλικιότητα ὁ ὑπεξούσιος δύναται καὶ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ν' ἀποκτήσῃ κτήματα καὶ νὰ τὰ διαθέτῃ ὅπως θέλει. — Ἡ πατρικὴ ἐξουσία παύει μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ

16 ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν τέκνων. — Ὁ θετὸς υἱὸς κληρονομεῖ μόνον

Οὕτω πολιτευομένη καὶ αὐτοδιοικουμένη ἡ κοινότης Σύρας διετήρησεν ἀγνὰ μὲν τὰ ἥθη αὐτῆς, ἀβλαβῆ δὲ κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἤττον τὴν δημώδη ἐλληνικὴν γλῶσσάν της, διασώσασα ἐπὶ τοῦ λόφου αὐτῆς τὰ πολύτιμα ταῦτα στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν μέσῳ ἀνωμαλιῶν καὶ ποικίλων δεινοπαθειῶν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους.

τὰ κτήματα, δι' ὧν ὁ θεὸς πατὴρ ἐπροίκισεν αὐτόν· ταῦτα δὲ πρέπει νὰ ᾔηεν ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ κεκτημένων, καθ' ὅσον τὰ ἐκ πατρὸς ἐπιστρέφονται ἢ μεταβιβάζονται εἰς τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς. — Ἡ προικισθεῖσα ἀπεκλείετο τῆς κληρονομίας. — Οἱ ἀδελφοὶ ὤφειλον νὰ φροντίζωσι διὰ τὸν γάμον τῆς ἀδελφῆς των. — Πρὸς ἐκποίησιν τῆς προικὸς ἀπαιτεῖται πάντοτε κατεπείγουσα ἀνάγκη τῶν συζύγων καὶ ἡ συγκατάθεσις τῆς συζύγου. — Μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων ὁ πρεσβύτερος υἱὸς ἐλάμβανε συναινέσει τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν συγγενῶν τὴν ἐπιτροπείαν, ἐκτὸς ἐὰν ᾔτο ἀνήλικος. — Ὁ ἐπίτροπος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκποιήσῃ κτῆμα ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Ἐπισκόπου ἢ τῶν Προεστώτων. — Μὴ ὑπαρχούσης διαφορᾶς μεταξὺ ἐφθῶν ἢ ἀνθῶν τὰ ἔθιμα τῶν Συρίων δὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν λεγομένην κηδεμονίαν. — Π ρ α γ μ α τ ι κ ὸ ν δ ῖ κ α ι ο ν. Νομὴ ἀκινήτου ἀποκτᾶται μετὰ τριακονταετῇ κατοχῇ. Τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ τὰς δουλείας. — Πρὸς ἰσχυροποίησιν ἀπαλλοτριώσεως κτημάτων τινος ἀπαιτεῖται σύνταξις πωλητηρίου ἐνώπιον τοῦ Καντζιλιέρη. — Ὁ κατέχων τὸ νομίμως ἀγορασθὲν δὲν ζημιοῦται ἢν κατέβαλε τιμὴν καὶ μάλιστα εἰς τὰ κινητὰ, καίτοι μὴ ἐπὶ δημοπρασίας ἀπὸ μεταπράτας ἀγορασθέντα. — Τὸ τῆς βουκῆς δικαίωμα ἀνῆκεν εἰς τὰς νομίμους δουλείας, καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ ποιμένες ἐχορήγουν κατ' ἔτος εἰς τὰς δημοτικὰς ἀρχὰς μιᾶς ἡμέρας γάλα τοῦ ποιμνίου των καὶ ἓν ἀρνίον. »

Ὡς πρὸς τὰ προνόμια καὶ τὰς ὑποθήκας τὰ ἔθιμα δὲν ἀντιτάσσονται πρὸς τὸν νόμον οὐσιωδῶς. Οὐχ' ἤττον βλέπε περὶ τούτων ὡς καὶ περὶ τῶν ἀνωτέρω λεπτομερείας ἐν τῇ μνημονευθείσῃ Συλλογῇ τῶν τοπικῶν ἐθίμων τῆς Ἑλλάδος, (σελ. 73—83), ἔνθα ὑπάρχουσιν αἱ σχετικαὶ ἀπαντήσεις τῆς Δημογεροντίας Σύρας, ὧν τινες συνοψίζων παρήθηκα ἀνωτέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ'.

Προϊόντα τῆς νήσου. — Πληθυσμὸς κατὰ τὸν 12 αἰῶνα.

Γαλλικὴ προστασία. — Ἑκκλησιαστικά. — Ρῶσσοι ἐν τῷ Αἰγαίῳ.

Ἡ Σύρα τὸν ΙΖ'. αἰῶνα δὲν εἶνε ἡ Σύρος τῶν μέσων αἰώνων καθ' οὓς ἐν τῷ σκότει ἀνεζητοῦμεν ἱστορικὰς πληροφορίας ἐκ παραδόσεων καὶ πεπαλαιωμένων ἐγγράφων. Ἦδη μάρτυρες αὐτόπται καὶ γλαφυροὶ, ὁ Della Rocca, ὁ Tournesfort, ὁ Choiseul Gouffier καὶ ἄλλοι παρουσιάζουσιν ἡμῖν ἀπεικονήσεις τῆς νήσου καὶ τῶν κατοίκων τῆς ζωηροτέρας καὶ λεπτομερεστέρας.

Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου ἀντιθέτως πρὸς τὸ πετρῶδες τῆς ὀψεώς του εἶναι γόνιμον εἰς ποικίλα προϊόντα. Βεβαίως καὶ κατὰ τὸν ΙΖ'. αἰῶνα δὲν παρουσιάζει τὴν εὐφορίαν καὶ ὄψιν τοῦ ἐδάφους τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς, οἷαν εἶδομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πρώτοις κεφαλαίοις· ἀλλὰ μετὰ τοσαύτας καταστροφάς, ὑλοτομίας, δηλώσεις, ἐρημώσεις τῆς νήσου καὶ ἐλλείψεις ἐπὶ τινας αἰῶνας ἀνδρῶν γεωπόνων, ἐπόμενον ἦν ὅτι ἐμελλε νὰ ὑποστῇ μεταβολὰς αἵτινες μέχρι τινος ἠδύναντο νὰ δικαιολογήσῃσι τὴν ὑπερβολικῶς ἐκφραζομένην περὶ αὐτοῦ παροιμίαν Σ ύ ρ α ψ ε ῖ ρ α.

Οὐχ' ἦττον ἡ παροιμία αὕτη ἴσως δὲν ἀφώρα μόνον τὸ ἄγονον τοῦ ἐδάφους ἀλλὰ καὶ τὴν ἀσημότητα εἰς ἣν περιέπεσεν ἡ νῆσος κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας· καθ' ὅσον ὡς πρὸς τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους ὑπάρχουσιν μαρτυρίαι ἀξιόπιστοι. Αὐτὸς ὁ Della Rocca διατρίψας ἐπὶ χρόνους πολλοὺς ἐν Σύρῳ καὶ ἐπιμελέστατα ἐξετάσας τὸ ἔδαφος καὶ τὰ προϊόντα τῆς νήσου μαρτυρεῖ ὅτι ὁ τυρὸς τῆς εἶνε πρώτης ποιότητος, ἡ κριθὴ δὲ ἡ καλλίστη τῶν ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Ἀρχιπελάγους· ὁ ἄρτος τῶν Συρίων ἐθεωρεῖτο ὁ καλλίων· ἴσως κατὰ τὸν

αὐτὸν, ἕνεκα τοῦ προζυμίου ᾧ ἐχρῶντο. Ἐπ' ἱσῆς οἱ ἐρέβινθοι τῆς Σύρου κιτεζητοῦντο ἐν τοῖς νήσοις καὶ ὁ βάμβαξ δὲ, καίτοι κατὰ τι ἐρυθρὸς ἦτο καλῆς ποιότητος. Ἐπ' ἱσῆς καὶ ὁ σῖτος ἦτο καλῆς ποιότητος καὶ ἐξήρκει διὰ πᾶσαν τὴν κοινότητα.

Ἐν ἐκ τῶν ἀφθόνων τῆς νήσου προϊόντων εἰσιν τὰ σῦκα. Μολονότι δὲ πολυπληθῆ δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς δύο εἶδη εἰς τὰ γ λ υ κ ο μ ᾶ ρ ο ν α καὶ τὰ ξ υ ν ο μ ᾶ ρ ο ν α. «Τὰ πρῶτα ὅταν ᾔνε ὠριμα δὲν ἀξίζουσι τόσον ὅσον ὅταν ξηρανθῶσιν εἰς τὸν ἥλιον καὶ ἐψηθῶσιν εἰς τὸν κλίβανον. Τὰ δευτέρα ἔχουσι ἐξαίρετον γεῦσιν. Μολονότι ὁ Tournesfort εὕρκει τὰ ξηρά μας σῦκα κατώτερα τῶν τῆς Προβιγκίας, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, οὐχ' ἦττον τὰ γ λ υ κ ο μ ᾶ ρ ο ν α τῆς Σύρου καὶ τὰ μ ι τ υ λ ι ν ἐ ἷ κ α τῆς Χίου εἶνε ἀνωτέρας ἀξίας καὶ προτιμητέα. Αἱ συκαὶ εἰσιν μέγισται (enormes) εἰσὶ δὲ πυκναὶ ἐν τῇ θέσει τῇ καλουμένη Κ α β ε ῖ ρ ι, 90 ποδῶν περιφερείας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τῆς παρήγαγε 18 φορτία ξηρῶν σύκων, ἥτοι 1400 λίτρας (livres), ὑπολογιζομένου τοῦ φορτίου πρὸς 105 περίπου λίτρας. (1)

Καὶ ὁ Tournesfort δὲ ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἀφθονίαν τῶν προϊόντων τούτων ὡς καὶ τῶν ἐπομένων. (2)

Οὐχ' ἦττον ἀφθονοὶ εἰσὶ καὶ οἱ σταφυλαί. Ὁ Della Rocca ὁμιλεῖ πρὸ πάντων περὶ τοῦ εἶδους τοῦ καλουμένου ξ υ λ ο μ α χ α ι ρ ο ὑ δ ι α, ὑποδιαιρουμένου εἰς λευκά καὶ εἰς μαῦρα. Διὰ τῶν κλημάτων αὐτῶν κατεσχεύαζον οἱ Σύριοι καὶ δίφρακτα ἢ σκιάδας (treillages ou des berchaux). Τὰ λευκά ξυλομαχαϊρούδια ἔχουσι λεπτοὺς κλῶνας, τὰ δὲ μαῦρά εἰσιν πυκνό-

• (1) Della Rocca ch. IV. — Τὰ λεγόμενα ἰδίως λομβάρδικα δὲν ἦσαν ὡς φαίνεται τότε ἀφθονα, ἐκτὸς ἂν ὁ Della Rocca τὰ ἀναφέρει εἰς μίαν τῶν ἀνωτέρω δύο κλάσεων.

(2) Tournesfort relation d' un voyage let VIII.

ΠΕΡΑΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ ΕΝ ΣΥΡΩ. — ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΙ ΣΥΡΙΩΝ.

(Εκ πιστης αντιγραφῆς εἰκόρος του παρελθόντος αἰῶνος.)

τερα καὶ ὑπάρχουσι βότρυς ζυγίζοντες 11 λίτρας (livres).
Ἡρίθμησαν διαδοχικῶς ἐπὶ τρία ἔτη 134 βότρυς ἐπὶ ἐνὸς
στελέχους καὶ ἐφ' ἐνὸς ἄλλου κλήματος 480 βότρυς. Ὁ τότε
ἐπιστάτης τῆς Ἐπισκοπῆς ἐβεβαίον τὸν Della Rocca ὅτι ἐπλή-
ρωσεν 75 φιάλας οἴνου μὲ τὰς σταφυλὰς ἐνὸς μόνοῦ
κλήματος. (1)

Φαίνεται ὅτι ἡ ἐξοχὴ Κροῦσα ἢ Χροῦσα παρήγαγε τὰς καλ-
λιτέρας σταφυλὰς, ἂν πρέπει, καὶ πρέπει νὰ πιστεύσωμεν τὸ
δημῶδη δίστιχον τῶν Συρίων.

Ν' ἄ χ α ν ε ρ ὸ τ ο ὕ Σ ύ ρ ι γ γ α, σ τ α φ ύ λ' ἄ π ὸ τ ἄ
Χ ρ ο ὕ σ α

Κ' ἔ ν α κ λ ω ν ἰ β α σ ι λ ι κ ὸ ἄ π ὸ τ ῆ ν Κ υ π ε ρ ο ὕ σ α.

Ἐπ' ἴσης ἀφθόνως παρήγοντο ἐλαῖαι. Καὶ μέχρι μὲν σή-
μερον διατηροῦνται ἀρκεταὶ ἐλαῖαι, ἀλλὰ βεβαίως αὗται δὲν
ἐξαρκοῦσι διὰ τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου ὀκταπλασιασθέντα
μετὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως· ὅσαι ὅμως ὑπῆρχον
προηγουμένως ἐξήρχουν διὰ τὴν κοινότητα τῶν Συρίων. Λέ-
γουσι μάλιστα ὅτι τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων τῆς νήσου ἐλαιο-
τριβεῖων, ὧν ἐν ἀνεκαλύφθῃ κατὰ τὴν θέσιν Γύρι, ἕτερον
δὲ παρὰ τὸν Κ ο ἷ μ ὸ ν ἐχρησίμευσαν κατὰ τὸν παρελθόντα
αἰῶνα πρὸς τὸν σκοπὸν δι' ὃν κατεσκευάσθησαν καὶ ὑπὸ τῶν
ἀρχαίων Συρίων. Εἰς πλεῖστα πωλητήρια δύο καὶ τριῶν αἰώ-
νων βλέπει τις δένδρα ἐλαιῶν πωλούμενα κατὰ πεντάδας ἢ δεκά-
δας ἄνευ τοῦ ἐδάφους· καθ' ὅσον κατ' ἔθιμον τῶν Συρίων
ἠδύναντο συκαῖ καὶ ἐλαῖαι νὰ μεταβιβασθῶσι κατὰ κυριότητα
μένοντος τοῦ ἐδάφους εἰς τὸν ἀρχικὸν κύριον. Ἐπ' ἴσης δὲ
ἐκ τινων παλαιῶν καταστίχων παντοπωλῶν καταδεύονται ἡ
ἀφθονος παραγωγὴ ὀσπρίων καὶ λαχανικῶν, ἃ πρῶτῳ
φύονται ἐν τῇ νήσῳ, ἐξ οὗ βλέπομεν μέχρι σήμερον ἐτι τὴν

(1) Abbè Della Rocca αὐτόθι: ἔνθ' ἀνωτέρω.

έντεϋθεν γενομένην κατ' έτος άποστολήν πολλών τοιούτων είδών είς Σμύρνην, Κωνσταντινούπολιν καί άλλας τής 'Ανατολής πόλεις.

α Το έδαφος τής Σύρου είνε γονιμώτατον είς παραγωγήν όσπρίων, λέγει ό Abbè Della Rocca. 'Η νήσος αύτη άλλοτε παρήγαγεν άπίστευτον ποσότητα όσπρίων, αλλά πρό πολλών έτών, παρεισερπύσαντος όλεθρίου τινος βοτάνου, καλουμένου λ ύ κ ο υ, μόλις δύνανται νά τά φάγωσιν νωπά. Το βότανον τοϋτο όμοιάζον πρός άσπάραγγον, ύψοϋται 10—12 δάκτυλα άνω τής έπιφανείας τής γής, σκορπίζει μέγαν άριθμόν κλώνων έν τή ρίζη του καί έν τή βλαστήσει τών όσπρίων κατατρώγει τόν σπόρον καί τά καταστρέφει.» (1)

α' Έχομεν έν Σύρα, έξακολουθεϊ ό ειρηνένος συγγραφεϋς, δύο είδη ώχρας (safran), ήμερον καί άγρίαν. 'Η πρώτη, καί μόνη ήν έκτιμώμεν, παράγεται φυσικώς έπί τών όρέων μας, πρό πάντων έν τῷ άνατολικῷ τής νήσου μέρει. 'Εν Παρισίοις παρέβαλον τήν ήμετέραν ώχραν (safran) μέ τήν άγγλικήν καί μέ τήν έν Rambouillet τήν ύπό τοϋ Abba Tessier παρατεθεισαν καί άνεγνώρισαν ότι ή ώχρα τών νήσων τής 'Ανατολής δύναται νά δώση πεντάκις πλειοτέραν βαφήν παρά αί τής Γαλλίας καί 'Αγγλίας, αίτινες νομίζω άξίζουσιν όσον καί ή ήμετέρα άγρία ώχρα.»

'Εκτός τοϋ βλαβεροϋ βοτάνου λ ύ κ ο υ, ύπήρχε κατά τόν αύτόν συγγραφέα, έν τή νήσῳ έτερον έπ' ίσης βλαβερόν, άειθαλλές, ποῶδες καί άκανθῶδες, τὸ καλούμενον 'Α λ ω ν ί δ α παρά τών έγχωρίων. Τοϋτο πρό πάντων συμφύεται μετά τοϋ σίτου καί μίγνυται τοσοϋτον μετ' αύτοϋ, ώστε δυσκόλως άποσπᾶται. 'Εν μεγάλη άφθονία έφύετο καί κατέκλυε τās παρὰ

(1) Ταύτας ως καί τās κατωτέρω πληροφορίας μεταφέρω κατ' έλευθέραν παράφρασιν έκ τών τοϋ Abbè Della Rocca, ως τοϋ μάλλον άξιοπίστου μάρτυρος.

τὸν λιμένα ἰδίως γαίας. Οἱ Σύριοι ἐπίστευον ὅτι τὸ βλαβερὸν τοῦτο χόρτον μετηνέχθη καὶ ἐπολλαπλασιάσθη ἐν τῇ νήσῳ των ἐκ τῆς Ἀνδρου κατὰ τὰς ἐκεῖθεν ἀποστολάς βοῶν. Ὅπως καὶ ἔχῃ, ἐπισημειοῖ ὁ συγγραφεὺς, θέλει εἶσθαι εὐεργέτης τῆς νήσου καὶ τῶν κατοίκων τῆς ὅστις δυνήθη νὰ δείξῃ τὸν τρόπον τῆς καταστροφῆς τοῦ λύκου, τοῦ ἐχθροῦ τῶν ὀσπρίων καὶ τῆς ἀλωνίδος βοτάνου ὅπερ ἀναγκάζει τοὺς Συρίους νὰ δακρύωσι καὶ νὰ βλέπωσι καθημαγμένας τὰς χεῖράς των. (1)

(1) Ἐνταῦθα ὁ Della Rocca ἐπισημειοῖ «Τὸ βότανον τοῦτο ἀλωνίδα νομίζω ὅτι εἶνε τὸ alhagi maurorum, οὗ μᾶς δίδει ἐκτενῇ περιγραφὴν ὁ Tournefort καὶ ὅπερ παρήγαγε τὸ περίφημον μάννα τῶν Περσῶν· τοῦτο μὲ ἀναγκάζει νὰ παραθέσω ἐνταῦθα ὅ,τι λέγει περὶ τῆς φύσεως καὶ χρησιμότητος αὐτοῦ. Τίς οἶδεν ἂν οἱ Σύριοι καὶ ἄλλοι νησιῶται ἐξεγερθέντες καὶ διδασκέντες ὑπὸ τῆς πληροφορίας ταύτης τοῦ (Tournefort) δὲν ἀνεύρωσι πλεονεκτήματα εἰς βότανον, ὅπερ μέχρι σήμερον τοῖς ὑπῆρξεν ὀλέθριον!»

Περὶ τοῦ ἐν Σύρῳ ἀφθόνως τότε φερομένου τούτου φυτοῦ σπουδαίας παρατηρήσεις ἐποίησαν ἐκτὸς τοῦ Della Rocca καὶ Tournefort καὶ ὁ Rauwolf καὶ Wheeler. Ὁ Tournefort ἐξεπλήχθη ἰδὼν ἐν Σύρῳ φυτὸν ὅπερ καθωραΐζει τὰς πεδιάδας τῆς Ἀρμενίας, τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Περσίας. Ὁ Rauwolf, ἰατρὸς τοῦ Aushourg τὸ εἶχεν ἀνακαλύψει τῷ 1537 κατὰ τὸ εἰς Ἀνατολὴν ταξιδίδιον του, ὁ Wheeler τὸ εἶχε παρατηρήσει ἐν Τήνῳ. Ὁ Tournefort περιγράφει λεπτομερέστατα τὸ φυτὸν τοῦτο ὅπερ ὀνομάζει Alhagi maurorum, ὁ δὲ Abbé Della Rocca φρονεῖ ὅτι τοῦτο εἶνε τὸ τέως παρὰ τοῖς Συρίοις θεωρούμενον βλαβερὸν φυτὸν Ἀλωρίδα. Ὁ Tournefort ἀγνοεῖ ἂν τὸ ἐν Σύρῳ alhagi παράγῃ μάννα· οὐχ ἥττον εἰξεύρει ὅτι οἱ Σύριοι ἀγνοοῦσι τὰ πλεονεκτήματα τοῦ φυτοῦ τούτου, οἷς χρῶνται ἐν Ταυρίδι ὑπὸ τὸν ὄνομα Trunqibin ἢ terejabin — Πλείονα περὶ τῶν ιδιοτήτων τοῦ φυτοῦ τούτου ἴδε ἐν Tournefort relation d'un voyage en Orient Lettre V III. καὶ Traité complet sur les abeilles etc Ch. V.

Ἰπάρχουσιν ἐπ' ἴσης πληροφορίαι περὶ τῆς ἐν τῇ νήσῳ ξυ-
 λείας, ἥτις κατὰ τὸν ΙΖ'. παρίσταται οὐχὶ ὀλίγη, μολονότι οἱ
 περιγηγῆται λίαν ζωηρῶς ἀποφαίνονται περὶ τοῦ πετρώδους
 καὶ γυμνοῦ τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου. Ἐρρέθη ἀλλαχοῦ ὅτι ἡ
 νήσος αὕτη δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μείνῃ ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῆς
 καταστάσει καὶ τοιαύτη μάλιστα οἷα ἐξεικονίσθη ὑπὸ τοῦ
 Ὁμήρου. Ἐν τῇ παρελεύσει τῶν αἰώνων ὑπέστη καὶ αὕτη ὅ,τι
 καὶ πάντα σχεδὸν τῆς γῆς τὰ μέρη, ἅτινα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ
 ἔχῃ ἀναλλοιώτον τὴν ἐπιφάνειαν καὶ μόνιμον τὴν ἀρχικὴν
 αὐτῶν γονιμότητα. Μάλιστα συνεπεῖα τοσούτων δηώσεων τῆς
 νήσου καὶ ἐρημώσεων αὐτῆς, ἐξ ὧν παρημελήθη ἡ γεωργία,
 ἐπόμενον ἦν ὅτι ἐμελλε νὰ γυμνωθῇ τὸ ἔδαφος τοῦ πρασίνου
 καλύμματος του, αἱ δὲ βροχαὶ νὰ παρασύρῃσι βαθμηδὸν ἀπὸ
 τὰς ἀκαλλιεργήτους γαίας πᾶν συμβάλλον εἰς τὴν βλάστησιν
 τῶν φυτῶν καὶ δένδρων. Μολαταῦτα ἀξιόπιστοι μαρτυρίαι
 πείθουσιν περὶ τοῦ ἐναντίου. Αὐτὸς ὁ Della Rocca, ζήσας ἐπὶ
 πλεῖστον ἐν Σύρῳ ἀνασκευάζει τὸν Tournefort εἰπόντα ὅτι ἡ ἐν
 Σύρῳ ξυλεία εἶνε ὀλιγίστη. Ἄ Ἡ ξυλεία λέγει δὲν εἶνε τοσοῦ-
 τον σπανία, ὥς εἶπε ὁ Tournefort· ἦτο μάλιστα ἀφθονωτέρα
 πρὸ τῶν πολέμων τῶν Τούρκων καὶ Βενετῶν. Οὗτοι κατέ-
 στρεψαν τὰ ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων τῆς νήσου τῶν ἀντικρῦ
 κειμένων τῆς Δήλου δάση (forets) τῆς Σύρου. Ταῦτα ἦσαν κε-
 καλυμμένα ἀπὸ δένδρα ἃ ὁ Tournefort καλεῖ cedres à feuilles
 de cypré, ὁ δὲ Della Rocca arefties ἢ fidhes, ἅτινα, κατὰ τὸν
 τελευταῖον, παράγουσι σπόρον ὅμοιον πρὸς τὰς ἀρκευθίδας
 (κεδροκούκουτσα) καὶ προσφέρουσι ξυλείαν παράγουσαν ζωηρό-
 τατον καὶ λαμπρότατον πῦρ, οὗ ἡ φλόξ, καθ' ἃ λέγουσι, τήκει
 καὶ τὸν χαλκόν. αὐρίσκονται ἀκόμη ἐν Σύρῳ ἀρκετὰ δεν-
 δρύλλια, σχῖνοι, λυγαριαί, (agnus castus), ἄγρια ἐλαῖαι, καὶ
 ἄλλα ἃ προσφέρουσι πλείστην χρήσιμον ξυλείαν εἰς τοὺς κα-
 τοίκους. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τοὺς κλιβάνους μεταχειρίζονται θά-
 μνους πρὸς θέρμανσιν.»

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς οἰκίας καὶ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν τῶν Συρίων κατὰ τὸν ΙΗ'. αἰῶνα ἀρύομαι τὴν περιγραφὴν ἐκ τῆς αὐτῆς ἱστορικῆς πηγῆς. «Πᾶσαι περίπου αἱ οἰκίαι, προστίθῃσιν ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ἔχουσιν ἴδιον κλίβανον. Ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος ἦτοι κατὰ πᾶν σάββατον κατασκευάζουσιν ἄρτους· λίαν δ' εὐχαρίστως αἰσθάνεται τις τὴν ὁσμὴν τοῦ ἐλελιφάσκου, τοῦ θάμνου, τοῦ σχίνου, καὶ ἄλλων ἀρωματικῶν θάμνων, οὓς καίουσιν.»

«Πᾶσαι αἱ οἰκίαι ἔχουσι μῦλον· συνήθως δ' ἐκάστη οἰκογένεια ἀλήθει τὸν σῖτον ἐν αὐτῷ. Οἱ ἄρτοι εἶνε ἀσυγκρίτως καλλίονες τῶν κατασκευαζομένων ἐξ ἀλεύρου (farine) τῶν ἀνεμομύλων.»

«Ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ ἀνεμόμυλοι ὑπάρχουσι πλησίον τῆς πόλεως (Ἀνω Σύρας)· εἶνε δὲ ὠκοδομημένοι ἐν σχήματι στρογγύλου πύργου, ὅστις μένει ἀκίνητος, μόνον τοῦ θόλου ὄντος κινήτου. Ἐνεργοῦσι δὲ δι' ὀκτὼ ἰστίων.» Ἐκτὸς τῶν λεπτομερειῶν τούτων ἐρανίζομαι καὶ ἄλλην περιγραφὴν τῆς Ἀνω Σύρας ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσαν.

«Ἡ κορυφὴ τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη ἡ πόλις, κατέχεται ὑπὸ τῆς Ἐπισκοπῆς καὶ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ, ὡς κάλλιστα εἶπεν ὁ Tournefort καὶ ὅχι ὑπὸ τῆς οἰκίας τοῦ Τούρκου διοικητοῦ (;) ὡς ἔγραψεν ὁ Kleement (ἐν τοῖς ταξειδίοις του). Ὁ Kleement ὅστις διέμεινε ἐν Σύρῳ ἡδύνατο νὰ γνωρίζῃ τοῦτο. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης τοῦ Kleement πρέπει νὰ διδαχθῶμεν, νὰ ὤμεν προσεκτικοὶ ἀπὸ τὰς πληροφορίας παρομοίων περιηγητῶν.»

«Ἐκτὸς τῆς μητροπόλεως (τοῦ Ἀγίου Γεωργίου) ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πόλει ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἐκκλησίαι, ὧν αἱ δύο ἔχουσιν ἐφημερίους ἑλληνας ἱερεῖς (papas grecs). Ἡ ἑτέρα τῶν δύο τούτων ἐλληνικῶν ἐκκλησιῶν ἀνήκει κατὰ κυριότητα εἰς μίαν οἰκογένειαν δυτικοῦ δόγματος.» (1)

(1) Abbé Della Rocca αὐτόθι ἐνθ' ἄνωτέρω.

Αἱ δύο αὖται ἀνατολικαὶ ἐκκλησίαι εἰσιν αἱ μέχρι σήμερον σωζόμεναι τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ τῆς Ἀγίας Τριάδος, περὶ ὧν καὶ ἀλλαχοῦ ἐγένετο λόγος· αἱ δὲ ἐξ— ἐπὶ δυτικάι, αἱ καὶ μεγαλείτεραι καὶ πλουσιώτεραι, ἦσαν, ἐκτὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ἡ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, τοῦ Ἀγίου Σεβαστιανοῦ καὶ ἄλλαι περὶ ὧν κατόπιν. Καὶ ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου κατὰ τὴν 18 ἑκατονταετηρίδα συμποσούμενου εἰς τετρακισχιλίους κατοίκους κρίνων τις, καὶ ἐκ τῆς σημερινῆς ἀπαριθμήσεως τῶν οἰκιῶν τῆς Ἀνω Σύρας, δύναται νὰ ὑπολογίσῃ ὅτι αἱ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα οἰκίαι τῆς πόλεως ταύτης ἦσαν περίπου 600.

Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς ἦσαν στεναὶ καὶ οὐχὶ πᾶσαι ὁμαλαὶ ἕνεκα τοῦ ὄρεινου καὶ ἀνωφεροῦς ἐδάφους. Πλατύτεραι δὲ καὶ οὕτως εἰπεῖν δημοσιώτεραι ἦσαν ἡ πρὸς τὴν μητρόπολιν ἄγουσα, ἡ τῆς ἀγορᾶς καὶ ἡ τοῦ Σεβαστῆ (νοῦ), ἐξ οὗ τὸ δημῶδες ἄσμα τῶν Συρίων.,

Ἐκ τοῦ Σεβαστῆ τ' ἀνήφορο θὰ στήσω κτλ.

Ἐκ τῆς εἰκόνος τῆς Σύρου, ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ Tournefort καὶ ἣς βλέπει ὁ ἀναγνώστης πιστὴν ἀντιγραφὴν ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας συγγραφῇ, ἀναπαρίσταται ζωηρὰ ἐνώπιόν μας ἡ μεσαιωνικὴ Σύρα, οἷα ὑπῆρξε θεβαίως ἀπ' ἀρχῆς τῆς κτίσεώς της.

Ἐν ταύτῃ βλέπει τις καὶ κλίμακα μεγάλην, διερχομένην τοῦ σημερινοῦ Πανσυλίπου καὶ φθάνουσαν μέχρι τῆς παραλίας τοῦ λιμένος. Βεβαίως ἐνταῦθα ὁ εἰκονίσας τὴν πόλιν ἐπὶ Tournefort δὲν ἐδείχθη λίαν ἀκριβῆς καὶ ἀξιόπιστος· ἐν πρώτοις δὲν κατέδειξεν ἀκριβῶς τὴν ἀπόστασιν τῆς ἄνω Σύρας ἀπὸ τοῦ λιμένος· ἔπειτα δὲ καὶ τὴν κλιμακῆδόν κατερχομένην ὁδὸν λίαν πλατεῖαν καὶ κανονικὴν παρέστησεν, ὅπερ δὲν εἶν' ἐντελῶς σύμφωνον μὲ τὴν μέχρι τοῦ 1821 κατάστασιν αὐτῆς, οἷαν ἀντελήφθησαν καὶ περιγράφουσιν οἱ ἐπιζῶντες Σύριοι καὶ Ἑρμουπολῖται. Ναὶ μὲν ἡ ἄνω πόλις δύο εἶχε κυρίας ὁδοὺς, δι' ὧν συνεκοινῶναι μετὰ τοῦ λιμένος καὶ τῆς λοι-

πῆς νήσου, ἀλλ' αἱ ὁδοὶ αὗται ἦσαν κανονικαὶ καὶ ὁπωσοῦν εὐθεῖαι μέχρι τοῦ λεγομένου Ξηροκάμπου· δὲν ἔφθανε δὲ ἡ κλιμακοειδὴς ὁδὸς τῆς ἄνω Σύρας μέχρι τῆς παρὰ τὴν σημερινὴν Πλατεῖαν τῆς Ἑρμουπόλεως παραλίας, ὡς ἐξεικόνισεν αὐτὴν ὁ Tournefort. Οὐχ ἦττον πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου εἶνε ἡ εἰκὼν αὕτη, ὡς καὶ ἡ περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν γενομένη, ἡ παριστῶσα πειρατικὴν κατὰ τῶν Συρίων ἐπίθεσιν καὶ ἥς βλέπει πιστὴν ἀντιγραφὴν ἐν τῇ ἀνά χειρας βίβλῳ ὁ ἀναγνώστης.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ εἰκόνι φαίνεται πλαγίως μὲν ἡ ἄνω Σύρα, μέγα δὲ μέρος τοῦ λιμένος, τὸ τότε ἔτι κεχωρισμένον τῆς νήσου Νησάκι, καὶ τὸ σήμερον λεγόμενον Φανάρι· διὰ ταύτης γίνεται καταληπτοτέρα ἡ κατάστασις τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς ἄνω πόλεως, καὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ λόφου Ἀληθινῆς καὶ τῶν πέριξ. Ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ ἰδίως καθιστᾷ τὴν εἰκόνα ταύτην πολύτιμον εἶνε ἡ ἐξεικόνισις τῶν Συρίων ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδῶν μετὰς ἐνδυμασίας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Οἱ Σύριοι οὗτοι παρίστανται κατερχόμενοι ἤδη ἐκ τῆς ἄνω πόλεως διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Σέβαστιανοῦ καὶ εὐρισκόμενοι ἤδη ἄνω τοῦ Ξηροκάμπου (1)· σπεύδουσι δὲ ὅπως συγκεντρωθῶσι ἐν τῇ παραλίᾳ καὶ ἰδίως ἐν τῷ Νησακίῳ ἔνθεν ἄλλοι Σύριοι πυροβολοῦσι κατὰ τῶν πειρατῶν.

Οἱ Σύριοι, οἵοι παρίστανται ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ, οἵοι περιεγράφησαν ὑπὸ τῶν περιηγητῶν καὶ ὑπὸ τῶν παραδόσεων καὶ οἵοι εἰκάζονται ἐκ τῶν σημερινῶν, ἦσαν εὐρωστοί, δραστήριοι, ὑγιεῖς. Ἐπὶ τὸν ὡραιότερον οὐρανὸν, λέγει ὁ Della Rocca

(1) Καὶ ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ ὁ ζωγράφος ἐφάνη λίαν ἀνακριβὴς εἰς τὰς ἀποστάσεις τῶν ὁρέων· οὐχ ἦττον ὁ γνωρίζων τὴν νῆσον δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὰς τοποθεσίας καὶ ν' ἀναπληρώσῃ οὕτω τὰς ἐλλείψεις τῆς εἰκόνης.

ὑπὸ τὸ καθαρώτερον καὶ ὑγιεινότατον κλίμα, ἐν μέσῳ ὄλων τῶν ἀγαθῶν τῆς φύσεως, τὸ ἀνθρώπινον γένος δὲν δύναται νὰ ᾔηνε τὸ ἀτελέστερον τῶν πλασμάτων του. Οὕτω βλέπομεν ἐν Σύρῳ ἐν γένει ἄνδρας καλῶς πεπλασμένους (bien faits) ῥωμαλέους (robustes), δραστηρίους (agiles) καὶ θαρραλέους (courageaux) Αἱ Σύριοι δὲ γυναῖκες, ἅς αἱ ἐξοχικαὶ ἀσχολίαι δὲν ἔχουσι παραμορφώσει καὶ ἐξαντλήσει καὶ εἰς ἅς ἡ εὐπορία ἐπιτρέπει νὰ διέλθωσιν εὐχάριστον καὶ ἥσυχον βίον, ἡ νὰ κατοικήσωσιν ἐπ' ὀλίγον ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν Σμύρνῃ, εἰσιν ὡραῖαι, ὥς πᾶσαι αἱ γυναῖκες τῆς Ἀνατολῆς καὶ δικαίως δύνανται νὰ τὰς ἐγκωμιάσωσιν ἐπὶ τούτῳ. (1)

Ἡ κοινότης Σύρας ἐκ παλαιῶν χρόνων διεκρίνετο διὰ τὰ ἁγνὰ αὐτῆς ἦθη, τὸ φιλεργὸν τῶν κατοίκων παντὸς γένους, τὸ φιλόθρησκον καὶ φιλόπατρι αὐτῶν. Μολονότι κατῴκουν νῆσον, ἡ γεωγραφικὴ τῆς ὁποίας θέσις ἡδύνατο νὰ τοὺς ἀναδείξῃ μᾶλλον ναυτικούς ἢ χερσαίους, ἐπεμελήθησαν ἰδιαζόντως τῆς γεωργίας καὶ οἱ μὲν μείναντες ἐν Σύρῳ ὡς τοιοῦτοι ἦσαν καὶ εἶνε ἄξιοι ἐπαίνων, καθόσον καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν πετρωδῶν ὁρέων κατῴρθουν νὰ βλέπωσι βλαστάνοντα φυτὰ καὶ κριθήν, οἱ δὲ ἀποδημοῦντες ἀλλαχοῦ καὶ ἰδίως εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐθεωροῦντο ἐπιζήτητοι ὡς τοιοῦτοι.

Μία τῶν ἀρχαιοτέρων ἐφημερίδων τῆς Ἑρμουπόλεως ὁ «Ἑρμῆς» τοῦ 1837 δίδει ἡμῖν τὴν ἐξῆς εἰκόνα τῆς ἄνω Σύρας, οἷα διετρεῖτο πρὸ τοῦ 1824. Παρατίθημι ἐνταῦθα αὐτὴν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς περιγραφῆς τῆς ἄνω Σύρου.

Πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἡ Σύρα ἦτο νήσος ἄσημος καὶ εἶχε μίαν μόνην Κωμόπολιν ὁμώνυμον τῆς νήσου κειμένην ἐπὶ λόφου δυσβάτου, καὶ βλέπουσαν πρὸς τὰ Ἀνατολικονότια· εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Τουρνεφορτίου, πρὸ ἐνὸς δηλονότι περίπου αἰῶνος, ἡ Κωμόπολις αὕτη περιεῖχε ὑπὲρ πᾶς 6000 κατοίκους τοῦ δυτικοῦ ῥήτοῦ, καὶ 7

(1) Αὐτόθι ἐνθ' ἄνωτέρῳ.

ἡ 8 οἰκογενείας τοῦ Ἀνατολικοῦ, τὴν σήμερον δὲ περιέχει οὐκτακοσίας οἰκίας δυτικῶν ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι 28 τῶν Ἀνατολικῶν καὶ τέσσαρας χιλιάδας κατοίκους ὅλους δυτικούς πλην ὀλίγων τινῶν Ὀρθόδοξων. Ἡ οἰκία ὅπου κατοικεῖ ὁ δυτικὸς Ἐπίσκοπος καὶ ἡ ἐκκλησία τῶν Καπουκίνων, ἐν ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου κεῖνται εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου ἄριστερόθεν τῆς Πύλης τοῦ ναοῦ τούτου φαίνεται μάρμαρον μέγα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐγχαραγμένη ἡ λέξις (C Y P O C) περὶ τῆς ὁποίας προαναφέραμεν· εἶναι δὲ ὑπερθέβαιον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν κατοίκων ὅτι τὸ ῥηθὲν μάρμαρον καὶ πολλὰ ἄλλα στήλαι εὐρέθησαν εἰς τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς Σύρου καὶ μετεκομίσθησαν ἐκεῖθεν, ὅτε ἐκτίζετο ὁ Ναὸς τῶν Καπουκίνων· παρεκτὸς τοῦ Ναοῦ τούτου ἔχουσιν ἄλλους δύο οἱ Δυτικοὶ εἰς τὴν Κωμόπολιν καὶ δύο οἱ Ὀρθόδοξοι.

Πολλοὶ τῶν κατοίκων τῆς Κωμοπόλεως ταύτης, ἀμελοῦντες τὴν γεωργίαν μετέβαιναν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐπροσκολλῶντο εἰς ὑπηρεσίαν τῶν ἐκεῖ πλουσίων καὶ δυνατῶν ὁμοθρήσκων των Εὐρωπαίων, οἱ δὲ μένοντες εἰς τὴν νῆστον ἐγεώργουν τὴν ὀλίγην γῆν των ἐκ τῆς ὁποίας ἐπορίζοντο ὀλίγην κριθὴν καὶ τὸν ἐξαιρετον οἶνόν των. Τιαύτη ἦτον ἡ κατὰστασις τῆς νήσου ταύτης μέχρι τοῦ 1821 ἔτους.

Ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῆς νήσου κατὰστασιν προστίθημι τὰ ἐξῆς, ἀκολουθῶν τὰς ἀνωτέρω ἀξιοπιστοὺς μαρτυρίας.

Οἱ καθολικοὶ Ἐπίσκοποι Σύρας διωρίζοντο μὲν ὑπὸ τοῦ Πάπα, διετέλουν δὲ πάντοτε ὑπο τὴν προστασίαν τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ἀλλ' ἵνα ἐγκατασταθῶσιν ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ καὶ ἀναγνωρισθῶσιν ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης εἶχον ἀνάγκην τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἐκδόσεως ἐπισήμου ὀθωμανικοῦ ἐγγράφου καλουμένου Τουρκιστὶ μ π α ρ ᾶ τ (barat).

Διὰ τούτου ὀρίζοντο τὰ ἐξῆς, ἥτοι ἡ δικαιοδοσία τῶν Ἐπισκόπων ἐπὶ τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς ἐθνικότητός των καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας των, ἡ ἀπολαβὴ τῶν παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ἐθιζομένων δικαιωμάτων καὶ ἀμοιβῶν τῶν

Ἐπισκόπων, καὶ ἡ ἐποπτεία τῆς ἐκδικάσεως τῶν ὑποθέσεων τῶν κληρικῶν των. (1)

Ἐπ' ἴσης δὲ ἐδίδοντο καὶ ἄλλα τινα προνόμια διὰ τῶν μ πα ρ α τ τοῖς Ἐπισκόποις Σύρας.

Ὁ ἐκάστοτε ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐζήτει παρὰ τῆς Πύλης τὸ προνομιαχὸν τοῦτο ἔγγραφον ὑπὲρ τοῦ Ἐπισκόπου Σύρας. (2)

Τὰ εἰσοδήματα τοῦ Ἐπισκόπου Σύρας ἦσαν γλίσχρα, μόλις ἀνήρχοντο εἰς 400 γρ. (piastres) συναριθμουμένων μεταξύ αὐτῶν 100 διδομένων ὑπὸ τοῦ ταμείου τοῦ Γαλλικοῦ ναυτικοῦ καὶ ἐτέρων 100 ὑπὸ τῆς αὐλῆς τῆς Ῥώμης.»

Ὁ Della Rocca ποιεῖ λόγον περὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἐπισκόπου Σύρας Θ ω μ ᾱ Φ ο ν τ ῶ ν ο ς (Thomas Fonton) καταγομένου ἐξ ἐπισήμου οἰκογενείας, ἧς γόνος τις εἶχεν ἐγκαταστήσει πρῶτος τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ τέλη τοῦ προτελευταίου αἰῶνος.

Δυστυχῶς μεθ' ὅλας τὰς προσπάθειάς μας δὲν ἠδυνήθημ νὰ καταστρώσω πλήρη κατάλογον τῶν καθολικῶν Ἐπισκόπων Σύρας ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ καθολικισμοῦ ἐνταῦθα μέχρι τοῦ 1821. (3)

Οἱ παρὰ τοῖς προειρημένοις συγγραφεῦσι μνημονευόμενοι

(1) «Συνεπεία τούτου, προστίθουσιν ὁ Della Rocca, παρ' οὗ ἀρῶμαι τ' ἀνωτέρω, ὁ ἄλλοτε ἐν Σύρᾳ διαμένων Καθδῆς δὲν ἠδύνατο νὰ καλέσῃ εἰς δίκην ἐκκλησιαστικὸν τινα ἢ μοναχὸν ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Ἐπισκόπου.» (Abbè Della Rocca Chap. V.)

(2) «Ce barat coute 40 piastres pour chaque nouvel Eveque et pareille somme à l'avenement au trone de chaque nouveau Sultan pour le renouveler.» Πλείονα δὲ περὶ τούτου ἐν Tableau de l' Empire Ottoman par Le Chevalier de Mouradgèa.—Abbè Della Rocca traité complet etc. Ch. V.

(3) Καὶ ὁ πολυμαθὴς Ἐπίσκοπος Marinelli μετὰ πολυχρονίους ἐρεῦνας μόλις, καθ' ἃ μοι εἶπεν, εὔρεν 7 ἢ 8 Ἐπισκόπων ὀνόματα.

Ἐπίσκοποι εἰσιν ὁ Ἰωάννης Ἀνδρέας Κάργας, ὁ διάδοχός του Marengo, ὁ Θωμᾶς Fonton ὁ Plénquis, οὐχ' ἦττον περιεσώθησαν καὶ ἄλλων ὀνόματα ἃ παλαιοὶς ἐγγράφοις, ὧν δημοσιεύω τινα κατόπιν. (1)

« Ὑπάρχουσιν προσέτι ἐν Σύρῳ τέσσαρες ἱερεῖς ἐκ τῶν καλουμένων ἐφημερίων, ὁ δὲ λοιπὸς ἐν Σύρῳ καθολικὸς κληρὸς ἦτο ἀρκούντως πολυάριθμος σχετικῶς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς νήσου καὶ ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ. Πεντήκοντα περίπου δυτικοὶ κληρικοὶ ἐχρησίμευον πρὸς λειτουργίαν τῶν τῆς θρησκείας καὶ πρὸς ἀνατροφὴν τῶν νέων. Οἱ ἐν Σύρῳ μάλιστα κληρικοὶ ὄντες ἐκ τῶν διακεκριμένων κληρικῶν ἐν τοῖς γράμμασι ἐπέζητοῦντο καὶ ἀλλαχοῦ πρὸς μόρφωσιν τῶν νέων καὶ ἀξιοπρεπεστέραν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων. « Εἰς πάντα τὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς λέγει ὁ Della Rocca, εἰς ἃ ὑπάρχει πρόξενος τῆς Γαλλίας εὐρίσκεται ἱερεὺς τις τῆς Σύρας ὡς ἐκκλησιαστικὸς τις ἐπόπτης (aumonier).

Εἰκοσιπέντε περίπου Καπουτζίνοι τῆς τάξεως τοῦ Ἀ γ ί ο υ Φ ρ α γ χ ί σ κ ο υ (Tiers-Ordre de François) ὑπῆρχον ἐν Σύρῳ, καθ' ἃ καὶ ὁ Tournefort σημειοῖ, ἕτεροι δὲ εἰκοσιπέντε τοῦ τάγματος τῶν Ἰ α κ ω β ί ν ω ν.

Ἐκτὸς τούτων δύο μοναχαὶ τοῦ τάγματος τῶν Ο ὕ ρ σ ο υ.

(1) Δυστυχῶς ἐκτὸς τοῦ αἰδ. κ. Marinelli εἰδικῶς ἀσχοληθέντος ἐφ' ἱκανὸν χρόνον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, ἰδίως τὴν μεσαιωνικὴν, καὶ ἄλλοι τινες κατέχουσιν ἐγγράφα παλαιὰ, ἐξ ὧν δύνανται νὰ ἐξευρεθῶσι πολλαὶ πληροφορίες, ἀλλὰ δὲν εὐρέθησαν πρόθυμοι νὰ μοι χορηγήσωσιν αὐτά· ἀποσιωπῶ ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα αὐτῶν, διότι ἴσως καὶ οὗτοι οὐχὶ ἐκ κακῆς προθέσεως μοι τὰ ἀπέκρυψαν. Εὖχομαι ἐκ καρδίας ὅπως ἄλλος τις ἱκανώτερος ἐμοῦ συμπληρώσῃ τὸ ὡς πρὸς τὸν κατάλογον τῶν Ἐπισκόπων τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου χασματώδες τῆς ἱστορίας μου, ἥτις οὐχ' ἦττον ἐκ τούτου μόνον δὲν καθίσταται ὅλως ἀνωφελής.

λίγων (Ursulines) ένασχοιοῦνται εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν κορασίων.

Οἱ Σύριοι οἱ γεωργικῶς πρὸ πάντων βιοῦντες ἦσαν καὶ εἶναι ἀρκοῦντως φιλόθρησκοι· ἡ ἐκπλήρωσις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων ἐθεωρεῖτο ἐν τῶν μᾶλλον ἀπαραιτήτων· ἐξ οὗ ἐξηγεῖται καὶ ἡ πληθὺς τῶν καθολικῶν παρεκκλησιῶν, ἅτινα ποικίλουσι τὸ γυμνὸν τῶν πλείστων ὁρέων καὶ λόφων. Πλεῖσται ἐξ αὐτῶν ἔλαβον τὰς ὀνομασίας των, οἷον ἡ Δελαγρατία (Dellagrata) ἡ Ἀγία Βακοῦ, Σάν Γιάκομο Σταυρός, Ἀγία Ἀννα, Σάν νερό καὶ ἄλλαι πολλαί.

Τοιαύτη τις περίπου εἶν' ἡ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς συμποσούμενος τότε εἰς 4500 κατοίκους, ἤρξατο κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐπαυξάνων ἕνεκα τῶν προσφύγων, οἵτινες καὶ πρὸ τοῦ 1821 ἐζήτουν ἄσυλον παρὰ τῆς κοινότητος τῶν Συρίων, ἥτις ἀπήλαυε τῶν ἀγαθῶν τῆς ἰσχυρᾶς γαλλικῆς προστασίας.

Κατὰ τὰ τέλη ὅμως τοῦ παρελθόντος αἰῶνος σπουδαῖα πολιτικὰ συμβάντα ἐπέδρασαν οὐκ ὀλίγον ἐπὶ τῆς γαλλικῆς ταύτης ἐπιρροῆς· ἡ δὲ κατὰ τὸ Αἰγαῖον ἐμφάνισις τῶν Ῥώσων ἀφῆκεν ἵχνη καὶ ἀναμνήσεις ζωηρὰς ἐτι διαμενούσας.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ μεγαλειέπιβολος Αἰκατερίνη αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας ἐνεθάρρυνε τοὺς πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ὀργῶντας Ἑλλήνας· κατὰ δὲ τὸ 1770 Ῥωσσικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Σπιριτῶφ ἐπεφάνη ἀπειλητικὸς εἰς τὸ Αἰγαῖον· ἐτέρωθεν δὲ ὁ Θεόδωρος καὶ Ἀλέξιος Ὁρλώφ ἐπολέμουν τοὺς ἐν Ἑλλάδι Τούρκους καὶ ἐνεψύχουν τοὺς Ἑλλήνας. Ὁ ὑπὸ Σπιριτῶφ Ῥωσσικὸς στόλος παραχρυσμάσας ἐν Πάρῳ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Μυκωνίου ναυηγοῦ Ψαροῦ ὑπέταξεν τὰς νήσους Πάρον, Μῆλον, Κίμωλον, Πολύκανδρον, Σί-

κινον, Ἴον, Θήραν, Ἀμοργόν, Νάξον, Μύκωνον, Δήλον, Τήνον, Ἄνδρον, Κέα, Κύθον, Σέριφον, Σίφνον καὶ Ἀντίπαρον. (1) Ἡ Σύρος δὲν ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν ὑποταχθεῖσων τοῖς ῥώσσοις νήσων, αἵτινες ἦσαν, κατὰ τὸν Pasch De Kriemen δεκαοκτῶ, οὔτε ὑπετάχθη, ὥς αἱ ἄλλαι, ἕνεκα τῆς ἰδιαζούσης γαλλικῆς προστασίας ἣν ἔχαιρεν. Αἱ ἐπίλοιποι ὅμως Κυκλάδες εἶχον ὑποταχθῆ· διαταγῇ δὲ τοῦ Σπιριτῶφ οἱ Αἰγαιοπελαγίται ὠρκίσθησαν πίστην καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν αὐτοκρατεῖραν Αἰκατερίνην.

Ὁ Σπιριτῶφ ἐξέδοτο τὴν 15 Ἰανουαρίου 1774 ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Πάρου διάταγμα πρὸς τοὺς Αἰγαιοπελαγίτας· Τότε δὲ διώρισε γενικὸν ἐπιμελητὴν πασῶν τῶν Κυκλάδων ὁ Ἀλέξιος Ὁρλώφ, ὡς πληρεξούσιος τῆς αὐτοκρατείας Αἰκατερίνης τὸν Μυκόνιον Ἀντώνιον Ψαρὸν (2) ὅστις ὑπὸ τὴν

(1) Breve descrizione dell' Archipelago, e particolarmente delle diciotto isole sottomesse l' anno 1774 al dominio Russo dal Conte Pasch de Kriemen. Livorno 1773.—Σάθα Τουρκοκρατ. Ἑλλάς, σελ. 517, ἐνθα σημειοῦται ὅτι ἐκάστη τῶν νήσων τούτων διωκεῖτο ὑπὸ συνδίκων καὶ ἐνὸς Καντζιλιέρη ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς κοινότητος· οὕτως ἡ μὲν Τήνος εἶχεν ἐννέα συνδίκους, ἡ Ἄνδρος οκτῶ, ἡ Θήρα καὶ ἡ Πάρος ἑξ καὶ αἱ ἐπίλοιποι ἀνὰ τέσσαρας.»

(2) Ὁ Ἀντώνιος οὗτος Ψαρὸς ἦτο Μυκόνιος· προσκολληθεὶς παρὰ τῷ Σπιριτῶφ ὡς ναυηγὸς ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς θαλάσσαις κατάρθωσε νὰ διορισθῇ ὑπὸ τοῦ Ὁρλώφ Ἐπιμελητὴς πασῶν τῶν Κυκλάδων τῶν ὑπαχθεῖσων εἰς τὴν ῥωσικὴν δεσποτείαν. Ὁ Ψαρὸς οὗτος ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ταύτην ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Αἰγαιοπελαγίτας τὸ ἐξῆς ἐγγραφον ὅπερ δημιοῦσιν πρὸς δῆλωσιν τῆς δεσποτείας ἣν προσκαίρως ἐξήσκησεν ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἡ Ῥωσσία. (Σάθα αὐτόθι ἐνθ' ἄνωτ.).

«Ὁ ὑπέρλαμπρος καὶ ὑπερένδοξος ἡμῶν γενεράλης καὶ καβαλίστης διαφόρων τάξεων, πληρεξούσιος τῆς αὐτοκρατορικῆς μεγαλειότητος Κύριος Κύριος κόμης Ὁρλώφ με διώρισεν νὰ κοινολογήσω ἐγγράφως εἰς ὅλα τὰ ὑποταχθέντα νησιά εἰς τὴν αὐτῆς μεγαλειότητα ὡς ἐπι-

ιδιότητα ταύτην ἐξέδοτο διαταγὰς πρὸς τὰς ὑποτεταγμένας τῇ Ῥωσσίᾳ Κυκλάδας.

Ἡ ῥωσσοκρατία αὕτη ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἦτο πρόσκαιρος, καθ' ὅτι κατὰ τὸ 1774 συνωμολογηθείσης συνθήκης ἐν Κουτζούκ Καϊναρτζῇ ἀπεδόθησαν αἱ νῆσοι εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην. «Εὐμενεστέρα, λέγει ὁ Μενδελσὼν Βαρθόλδης, τῆς τῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς ἦν ἡ μοῖρα τῶν νησιωτῶν· διότι ἡ Πύλη ἀσθενὴς ὅλως κατὰ θάλασσαν δὲν ἴσχυε νὰ τιμωρήσῃ αὐτοὺς ἐπαισθητῶς διὰ τὰς ῥωσσικὰς αὐτῶν συμπαθείας καὶ διότι ἄλλως ἢ κατὰ τὸ 1774 ἐν Κουτζούκ Καϊναρτζῇ συνομολογηθεῖσα συνθήκη εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἀπέβη ἰδίως ὠφέλιμος. (1) Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἡ Ῥωσ-

τηρητῆς τῶν αὐτῶν ὅπου εἶμαι ὅτι ἡ ἀνακωχὴ τῶν ἄρμάτων, δηλαδὴ ἡ τρέβα τῶν τε Ὀθωμανῶν καὶ τοῦτε βασιλείου τῆς Ῥωσσίας ἐτελειώθη καὶ ἄρχισε πάλιν ἀπὸ τοῦ νῦν πόλεμος· καὶ ἐλπίζομεν θείᾳ συνάρσει διὰ πρεσβειῶν τῆς Θεοτόκου εἰς τὰ θεοσεβῆ καὶ τροπαιοῦχα ἄρματα τῆς ὑψηλοτάτης καὶ εὐλαβεστάτης ἡμῶν βασιλίσσης Κυρίας Κυρίας ἱμπερατρίσσης Αἰκατερίνης τῆς δευτέρας καὶ εἰς τὴν γεναιότητα καὶ μεγαλοψυχίαν τοῦ ὑπερεκλάμπρου καὶ ὑπερενδόξου ἡμῶν ἡμῶν αὐθεντοῦ κόμητος Ἀλεξίου Ὁρλώφ πῶς θέλει κατατροπωθῇ ὁ ἐχθρὸς τοῦ σήμερον ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος· διὰ τοῦτο διορίζομεν καὶ τοῦ λόγου σας ἀπὲ τὴν σήμερον νὰ φυλάττεται μὲ ἀγρυπνον καὶ ἀσφαλτον ὀφθαλμὸν τὰς προτέρας φυλάξεις καὶ διαταγὰς ὅπου εἰς καιρὸν κατ' ἀρχὰς πολέμου σᾶς ἐδώκαμεν ἀπροφασίστους.

Ὅλως ἐδικὸς σας καὶ καλοθελητής.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΨΑΡΟΣ.

Τὰ κατὰ τὰς λοιπὰς νήσους συμβάντα ἐπὶ τῆς προσκαιροῦ ταύτης ῥωσσοκρατίας ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ὡς καὶ τὰ διαμειφθέντα ἐγγράφα παραλείπω ἐνταῦθα ἕνεκα τῆς ἐκτάσεως ἣν ἔλαβεν ἡ συγγραφὴ, περιορίζομενος ἰδίως εἰς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν νῆσον Σύρον.

(1) Μενδ. Βαρθόλδης Ἰστ. Ἑλ. μεταφρ. Βλάχου σελ. 89.

σία ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Πύλην τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἡ δὲ Πύλη κατὰ τὸ ἄρθρ. 17 τῆς συνθήκης ὑπέσχετο εἰς τὰς ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας ἐπιστραφείσας νήσους ἀμνηστεῖαν καὶ αἰωνίαν λήθην πάντων τῶν πραγματικῶν καὶ ὑποτιθεμένων ἐγκλημάτων καὶ ζημιῶν, ὡς ἐπ' ἴσης παντελῆ ἀποχὴν ἀπὸ πάσης πιέσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἐλευθερίαν ἀνεγέρσεως, ἀνοικοδομῆς καὶ ἐπισκευῆς ἐκκλησιῶν, ἀτέλειαν διὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ῥωσικοῦ πολέμου καὶ ἐπὶ δύο ἔτι ἐνιαυτοὺς, καὶ πλήρη ἐλευθερίαν μεταναστεύσεως ἐπὶ ἓν ἔτος.»

Μετὰ τὴν Ῥωσικὴν ἀποτυχίαν ἤρξατο πάλιν ἡ γαλλικὴ ἐπιρροή προσηλυτίζουσα ὑπὲρ ἑαυτῆς τοὺς νησιῶτας καὶ ἰδίως τοὺς Συρίους, οἵτινες διετέλεσαν ἀκλόνητοι ἐν τῇ φιλογαλλικῇ πολιτικῇ των. (1)

(1) Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1789, καὶ ὁ μεγαλεπίβολος Βοναπάρτης ἤδη ἐξήγειραν ἐπὶ πλεόν τὸν θαυμασμὸν τῶν Ἑλλήνων. Αὐτὸς ὁ Βοναπάρτης μετεχειρίσθη πλεῖστα μέσα ὑπὲρ τῆς γαλλικῆς ἐν Ἑλλάδι ἀποστολῆς, οἱ δὲ γάλλοι ἀπόστολοι διεσπάρησαν εὐέλπιδες εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδίως τὴν Σύρον, ἣν, ὡς ἐν τοῖς κατόπιν θέλομεν ἰδεῖ, Γιβραλτάρ τῆς Ἀνατολῆς ἐκάλουν.

Ἰδοὺ πῶς ἐξηγεῖ ὁ Μενδελῶν Βαρθόλδους τὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων εὐνοϊαν τοῦ Βοναπάρτου τότε . . . Ἀντὶ τῆς Ῥωσικῆς πολιτικῆς ἐκράτησε τότε ἡ γαλλικὴ ἐπιρροή . . . Ἰδίως ὅμως ἐκορυφώθη ὁ ἀναβρασμὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατὰ τῆς Αἰγύπτου γαλλικῆς ἐκστρατείας. Ἦσαν μὲν ἀντιπαθεῖς εἰς τὸ καίσαρικόν τοῦ Βοναπάρτου ἔμφυτον ὁ τε χαρακτὴρ καὶ ὁ πολιτικὸς ὄργανισμός τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπῆρσκεν αὐτῷ ἐπ' ἴσης ἢ τε ποικιλόμορφος καὶ δαψιλῆς ἀτομικὴ ἀνάπτυξις τοῦ βίου καὶ τὸ ἄτακτον αὐτῶν καὶ ἀπαιδαγώγητον. Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον διεννοεῖτο τὴν λαμπράν εἰς Αἴγυπτον στρατείαν εὐχρηστοὶ ἦσαν αὐτῷ οἱ Ἕλληνες ὡς μέσον, ὡς ἀναζυμωτικὸν τῆς Ἀνατολῆς φύραμα· ἐθώπευσε λοιπὸν τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν ἐλπίδας ὡς εἶχε θωπεύσει τὰς τῶν Πολωνῶν καὶ τοὶ δὲν συνεμερίζετο αὐτάς, οὔτε τὴν πραγματοποιήσιν αὐτῶν σπουδαίως διελογίζετο. Γαλλικὸς

Ἡ Σύρος, ὡς εἶπον ἄνωτέρω, δὲν ἔμεινε ὅλως ἀνεπηρέαστος τῶν ῥωσικῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῆς προσκαίρου κατακτήσεως τῶν λοιπῶν Κυκλάδων. Ὁ διαβόητος πειρατὴς Μῆτρος Μάρας (ὃχι Mi-Tromara ὡς ἔγραφεν ὁ Della Rocca, ἀλλὰ Μητρος Μάρας, ὡς ἐδιόρθωσεν ὁ Κύριος Σάθας), ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῶν ῥωσικῶν ἀνωμαλιῶν ἐν τῇ Αἰγαίῳ καὶ συγκροτήσας πειρατικὸν στολίσκον ἐκ τῶν ἐκ Πελοποννήσου καὶ στερεᾶς Ἑλλάδος φυγόντων ἀνταρτῶν μετεβλήθη ἀπὸ τρομεροῦ ἀρματωλοῦ, ὡς βεβαίῳ ὁ Κ. Σάθας, εἰς τὸν τρομερώτερον τῶν καταδρομέων, ἐρημώσας ὅλα τὰ παράλια τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ μέχρι Σύρου ἐκτείνας τὰς πειρατικὰς αὐτοῦ ἐκδρομάς.» (1)

χρυσὸς καὶ γαλλικαὶ ἐπαγγελίαι διεδέχθησαν τότε τὰ ῥωσικὰ διαβουκολήματα. Ἐν Πελοποννήσῳ παρέστησαν δύο Κορσικανοὶ μανιᾶται τὸ γένος Δῆμος καὶ Νικολὸς Στεφανόπουλοι καλούμενοι, ὥραιοι τάτας φράσεις περὶ Ἀθηνῶν καὶ Λακεδαιμόνος ἀπαγγέλλοντες καὶ τοὺς Γάλλους ἀντὶ τῶν Ῥώσων κηρύσσοντες ὡς ἐλευθερωτὰς τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ παρουσία τοῦ μόνον ἥρκει — ἐγγραφον εἰς τὸν Γάλλον ἀρχιστράτηγον — ὅπως ἐκταθῶσι μέχρι Βοσπόρου τὰ ὅρια τῆς γαλλοελληνικῆς ἐλευθερίας (Ἰστ. Ἑλλ. μετ. Βλ. σελ. 97.)

Παρέθηκα ἐνταῦθα τὰς σκέψεις ταύτας τοῦ διασήμεου Βαρθόλδη ὅπως ἐξηγηθῇ σαφέστερον καὶ ἡ κατὰ τὰς Κυκλάδας καὶ ιδίως τὴν Σύρον ἐπὶ πλείστους χρόνους ἐπικρατήσασα γαλλικὴ ἐπιδρομή, ἥτις ἐδείχθη, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων γίνεται γνωστὸν, λίαν ἐπωφελὴς καὶ διὰ τὴν Σύρον καὶ διὰ τοὺς κατὰ τὸ 1821 προσφυγόντας κατὰ χιλιάδας πρόσφυγας, τοὺς οἰκιστὰς τῆς νῦν Ἑρμουπόλεως.

(1) Della Rocca αὐτόθι ἐνθ' ἄνωτέρω. τομ. I. — Κ. Σάθας Τουρκ. Ἑλλάς σελ. 520.

Καὶ ἄλλαι δὲ συνέβησαν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον πειρατικαὶ ἐπιδρομαὶ, ὧν αἱ σπουδαιότεραι ἦσαν τοῦ ἐκ Ναυπάκτου Πίσιπρη, τοῦ ἐκ Βονίτσης Γράφου, τοῦ Νίκου, τοῦ Κάψη, ὅστις ἐχειροτονήθη βασιλεὺς τῆς Μήλου. (Σάθας αὐτόθι καὶ ἐν ἄρθ. ὁ βασιλεὺς τῆς Μήλου. Tournafort

Οὐχ' ἤττον φοβερός κατέστη ὁ Λάμπρος Κατζώνης· περὶ τούτου γράφει ὁ εἰρημένος Βαρθόλδης: «Ὅτε ὁ Λάμπρος Κατζώνης ἐξέπλευσε τῷ 1790 ἐκ Τεργέστης μετὰ μικροῦ τινος στόλου ἐξοπλισθέντος δὲ ἐκουσίῳ τῶν Ἑλλήνων συνεισφορῶν καὶ ῥωσσικὴν φέροντος σημαίαν, καὶ ἤρχισε περιπλέων τὸ Αἰγαῖον, συνεταράχθη τὸ ἄλλως τοσοῦτον ἀδρανὲς Διβάνιον καὶ μέρος τοῦ ἐν τῷ Εὐξείνῳ Τουρκικοῦ στόλου διετάχθη νὰ πλεύσῃ κατὰ τοῦ καταδρομέως. Οὗτος προσέβαλε τότε τὴν Κέα, ἐκυρίευσεν αὐτὴν καὶ κατέστησεν ἐκεῖ τὸν κύριον σταθμόν, ὅπου στηριζόμενος ἐπέτρεχε τὸ Αἰγαῖον. Προσβληθεὶς ὁμως παρὰ τὴν Κέα, ὑπὸ ἐπτὰ ἀλγερίων πειρατῶν, ἐνωθέντων μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου καὶ μὴ δυνηθεὶς ν' ἀντιστῇ εἰς τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ ὑπερβάλλον πυροβολικὸν τῶν ἐχθρικών πλοίων διέφυγε μετ' ἀπελπιν ἀγῶνα ὁ τολμηρὸς καταδρομεὺς ἐπὶ ἀκαταστρώτου σκάφους μετὰ δύο μόνον συντρόφων, ἐν ᾧ κατεβυθίσθη ὑπὸ τῶν πειρατῶν ὅλος ὁ λοιπὸς αὐτοῦ στόλος. Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ἠρνήθησαν αὐτῷ οἵανδ' ἴσως βοήθειαν οἱ Ῥῶσσοι ἀπόστολοι καὶ ὁ Λάμπρος περιήλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ φέρεται ὡς πλάνης καὶ

Tom. I. σελ. 176). «Αἱ περισσότεραι τῶν Κυκλάδων ἐξηγόραζον διὰ χρημάτων τὴν εἰρήνην καὶ οἱ πρὸς καταδίωξιν τῶν ἀμφιβίων τούτων ἄρματων ἐξεληθότες οὐδὲν ἄλλο ἔπραττον ἢ νὰ τοὺς διερεθίζουσιν εἰς νέας ἐκδρομας καὶ αἱματοχυσίας. Ὁ Κάψης μὴ δυνάμεινος ν' ἀνθέξῃ εἰς τὰ θέλγητρα αἰμαίας τινὸς ἐκ Μήλου ἐγκατέλειπε τὸν ἀδελφόν του (*Τρομάραν*) καὶ νυμφευθεὶς ἀπεκατέστη ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Τρομάρας συλληφθεὶς ὑπὸ γαλλικοῦ πλοίου παρεδόθη εἰς τὸν Τουρκικὸν ναύαρχον καὶ ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν δι' ἀνασκομισμοῦ θάνατον.» (Σάθα αὐτόθι.) Ὁ Κάψης ἀφ' ἑτέρου, καίτοι τιτλοφορούμενος βασιλεὺς τῆς Μήλου, ἤρχισε κατόπιν τὸ πειρατικὸν στάδιον, ἕως οὗ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπηγχονίσθη ἐν τῷ Μπαρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

αυτόνομος ἱππότης, ἀπὸ νήσου εἰς νήσον ἀργυρολογῶν τοὺς εἰρηνικοὺς νησιώτας καὶ κατασχύνων διὰ πειρατείας τὸ ἐθνικὸν ἔργον» (1).

Κατὰ τε τὴν παράδοσιν καὶ τὰς δημοσιευθείσας πληροφορίας οἱ Ῥῶσσοι κατὰ τὸ 1771 ἐπισκεφθέντες τὴν Σύρον παρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν φυγόντες τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ἀνδριανοῦ.

Ἐρρέθη ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς Σύριοι ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ ἀνδριάντα ἐν τῷ μέρει ἔνθα σήμερον ὑπάρχει ὁ ναὸς τῆς Κοιμήσεως. Μέχρι τοῦ 1771 ἴστατο ὁ ἀνδριάς ἐπὶ τῆς βάσεώς του· τότε δὲ κατὰ τε τὰς παραδόσεις, τὰ ἐν τῇ παλαιᾷ Αἰγιναίᾳ Ἐφημερίδι ὑπὸ Μουστοξύδη γραφέντα (2) καὶ κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Le Bas, ἐξετάσαντος πρὸ ἐτῶν τὰ τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἀνδριάντος (3), οἱ Ῥῶσσοι μετῆνεγκον ἀλλαχοῦ τὸν ἀνδριάντα, ἀφέντες τὴν βάση, ἥτις μετηνέχθη μετὰ ταῦτα εἰς ἄνω Σύραν, χρησιμεύσασα εἰς τινα ναὸν.

Γεγονότα δὲ ἕτερα σχετιζόμενα κατὰ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος μετὰ διαμονῆς τῶν Ῥώσσων ἐν τῷ Αἰγαίῳ δὲν διεδραματίσθησαν ἐν Σύρῳ ἄξια νὰ σημειωθῶσιν ὡς ἱστορικὰ γεγονότα· καθ' ὅσον, ὡς προερρέθη, ἡ Σύρος διαχειμέ-

(1) Μενδ. Βαρθόλδης Ἰστ. Ἑλλ. μετ. Βλάχου σελ. 95.

(2) Αἰγιναία Ἐφημ. σ. 10 καὶ ἐξῆς.

(3) Ἐάν τις φαντασθῇ ὅπόσον θὰ ἐκοσμεῖτο ἡ ἡμετέρα πόλις καὶ ἰδίως ἡ συνοικία τῶν Ψαρριανῶν ἐκ τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀνδριάντος τούτου, δὲν δύναται ἢ νὰ λυπηθῇ ἐγκαρδίως ἐπὶ τῇ φιλαρχαίᾳ ἐπιθυμίᾳ ἥτις ἀνεπτύχθη τοῖς Ῥώσσοις ἐν Σύρῳ ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἀνδριάντος τούτου. Ὁ περιηγητὴς Le-Bas ἀναφέρων τὰ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ῥώσσων γενομένης ταύτης μεταφορᾶς τοῦ ἀνδριάντος, ἐπισημειοῖ ὅτι ἡ βάση αὐτοῦ ἐχρησίμευσε ὡς κολυμβήθρα ἐν τινὶ ἐκκλησίᾳ τῆς ἄνω Σύρας (Le-Bas Itineraire T. II σελ. 23 καὶ ἐξῆς). Τὸ ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ἐπίγραμμα κατεχωρήθη ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας συγγραφῇ.

νη ἐν οὐδετερότητι πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας ἤκιστα ἠνωχλήθη ὑπὸ τῶν Ῥώσων.

Ἐπ' ἴσης δὲ μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς ἐλλ. ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 δὲν ὑπάρχουσιν ἕτερα ἀξιοσημείωτα συμβάντα. (1)

Λεπτομερείας ἄλλας μὴ ἐχούσας ἱστορικὴν βαρύτητα παραλείπω νὰ παραθέσω ἐνταῦθα, πολλῶ μᾶλλον καθ' ὅσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἦτοι τὰς παραμονὰς τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὸ ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἱστορίᾳ σπουδαιότατον γεγονός τοῦ συνοικισμού τῆς Ἑρμουπόλεως ἐπισκιάζει τὰς λοιπὰς λεπτομερείας τὰς ὀλίγον προηγηθείσας αὐτοῦ. Οὐχ' ἤττον μολονότι μετὰ τὴν ἐλλ. ἐπανάστασιν τὸ σπουδαότερον μέρος τῆς ἱστορίας τῆς νήσου κατέχει ἡ τῆς νέας πόλεως, ἡ ἄνω Σύρος δὲν ἔπαυσε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων λαμβάνουσα μέρος ἐνεργὸν καὶ κατέχουσα ἀρκούσας σελίδας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου.

(1) Ἐνταῦθα λήγει τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἱστορίας τῆς νήσου. Ἐκπληρώσας τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐφ' ὅσον μοι ἦτο ἐφικτὸν, ἀνομολογῶ ὅτι πολλὰ πιθάνον τὰ ἐν αὐτῷ χάσματα· ἀλλ' ἡ ἔλλειψις δὲν ἦν ἐμή. Ἄν ἀναλογισθῇ τις τὸ δυσχερὲς συγγραφῆς ἱστορίας νήσου, τέως φαινομένης ὅλως ἐστερημένης ἱστορίας, τὸ δυσέφικτον ἀνευρέσεως πάντων τῶν ἐγγράφων ὅσα ἤθελον ἐπιχύσει φῶς εἰς τὴν μεσαιωνικὴν πρὸ πάντων ἱστορίαν, ἃν τέλος ἐνθυμηθῇ τις ὅτι οὐ μόνον τῆς Σύρου ἀλλὰ πάσης τῆς Ἑλλάδος ἡ μεσαιωνικὴ ἱστορία ἔχει πολλὰ τὰ σκοτεινὰ καὶ δυσαπόδεικτα θέλει μὲ δικαιώσει ἐπὶ τοῖς ἐλλείψεσιν. Ἴσως τινὰ τῶν χασμάτων ἡδύνατο νὰ πληρωθῶσιν, ἐὰν καλοθεληταί τινες κάτοχοι παλαιῶν ἐγγράφων τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου μοι ἔδιδον ἀντίγραφα αὐτῶν. Οὐχ' ἤττον ἡ ἔλλειψις τῶν δὲν εἶνε τοσοῦτον ἐπαισθητή· ἀλλὰ καὶ ἂν εἶνε, βεβαίως οὐχὶ ἐγὼ ὁ πταίστης καθ' ὅσον δὲν ἡδυνάμην νὰ ὑπεξαίρῃσω αὐτὰ, μολύνων οὕτω τὴν ἀφιλοκερδῆ διάθεσίν μου πρὸς συγγραφὴν τῆς ἱστορίας ταύτης διὰ τοιούτων πράξεων.

Θέλομεν δὲ ἰδῆ ὅτι ἡ οὐδετερότης ἦν ἐτήρουν οἱ Σύριοι ἦτο ἔργον βαθείας πολιτικῆς φρονήσεως οὐ μόνον τῶν Συρίων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· οἱ δὲ Σύριοι ἀπὸ τῶν παραμονῶν τοῦ 1821 προητοίμασαν τὰ πράγματα οὕτως ὥστε διηκόλυναν τὴν ἔλευσιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν προσφύγων τοῦ ἱεροῦ καὶ καταπληκτικοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΥ Α'. ΜΕΡΟΥΣ *

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

*"Εγγράφα καὶ μεταφράσεις ἀποσπασμάτων σχετικῶν
πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Σύρου.*

Α'. Αἱ πρὸς τοὺς Γάλλους συμπάθειαι τῶν Συρίων.

(Μετάφρασις εὐχαριστηρίων ἐγγράφων τῶν γάλλων πλοιάρχων καὶ ἐμπόρων δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ Abbé Della Rocca.)

Σημείωσις. Ἐρρέθη ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι πολλάκις ὑπέστη ἡ Σύρος πειρατικὰς ἐπιδρομάς. Κατὰ τὸ 1781 πειραταὶ εἶχον προσβάλ-
λει ἐν τῷ λιμένι τῆς Σύρου γαλλικὸν ἐμπορικὸν πλοῖον. Οἱ Σύριοι
ἐπιδείξαντες ἔκτακτον ἡρωϊσμὸν διέσωσαν τὸ πλοῖον καὶ κατετρόπω-
σαν τοὺς πειρατάς· ἰδίως δὲ πρωτηγωνίστησεν ὁ Σύριος Γεώργιος
Ξανθάκης πεφημισμένος τότε καθ' ὅλον τὸ Αἰγαῖον ἐπ' ἀνδρείᾳ
καὶ τόλμῃ. Ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου καὶ πλείστων ἄλλων παρομοίων
ἐν τῷ λιμένι τῆς Σύρου συμβάντων, ὧν ἐν βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν
τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι, διεφημίσθησαν οἱ Σύριοι ὡς ἀνδρεῖοι καὶ φιλό-
ξενοι. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ δὲ τούτου ἐξέδωκαν ἐν ἔτει 1781 πολλοὶ Γάλλοι
πλοῖαρχοι καὶ ἔμποροι δύο εὐχαριστήρια πρὸς τοὺς Συρίους ἐν εἴδει

* Ἐν τῷ παραρτήματι τούτῳ καταχωρεῖται καὶ ἔγγραφόν τι δημοσιευθὲν ὑπὸ
τοῦ Della Rocca ὡς καὶ ἀποσπάσματα περὶ χαρακτῆρος, φυσικῶν κλίσεων καὶ
γλώσσης τῶν Συρίων, ἄξια μελέτης, περιεχόμενα ἐν τῷ Traité sur les a beilles
τοῦ Abbé Della Rocca, vicaire-generale de Syra (Tom. A' Precis
historique sur l' ile de Syra). Ἐπ' ἴσης παρατίθημι ἐνταῦθα καὶ τινὰς ση-
μειώσεις μου συμπληρωτικὰς τοῦ πρώτου μέρους, ὡς καὶ τὰ δημ. ἄσματα τῶν Συρίων.

προκληρύξων πρὸς τοὺς λοιποὺς συναδέλφους των. Ἰδοὺ αὐτὰ ἐν με-
ταφράσει, λαμβανόμενα ἐκ τῶν τοῦ Della Rocca.

«Οἱ ὑποφαινόμενοι ἐμποροπλοῖαρχοι κινούμενοι ὑπὸ αἰσθήματος
εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς Συρίους διὰ τὰς ἀγαθὰς καὶ ἐπανειλημένας
ἐκδουλεύσεις των πρὸς ἡμᾶς διακηρύττομεν καὶ διαβεβαιοῦμεν τοὺς
ἐνδιαφερομένους ὅτι μεταξὺ τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους, εἰς ἃς ἐλ-
λιμενίζομεθα δι' ἐμπορικὰς ὑποθέσεις, ἡ Σύρος δικαίως ἀπολαμβάνει
τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς στοργῆς τῶν Γάλλων, αἰσθημάτων ὧν εἶνε
ἄξιος ὁ λαὸς οὗτος διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, τὸν εἰδικὸν ζῆλον καὶ τὴν
εἰλικρινῆ ἀφοσίωσίν των πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς μας, ὡς εἰ ἀπετέλουν
μέρος τῆς ἐθνικότητός μας. Προθυμοποιοῦνται νὰ μᾶς προσφέρωσι
πᾶσαν βοήθειαν, εἴτ' ἐν περιστάσεσι ναυαγίων ἐν ταῖς ἀκταῖς των,
εἴτε πειρατικῶν ἐπιθέσεων, ὡς ἐκείνας ἃς ὑπέστημεν παρὰ τῶν λυμαι-
νομένων τὴν Ἀνατολήν, ἀπὸ τοῦ τελευταίου Τουρκικοῦ πολέμου, καὶ
ὧν τὰ πλοῖά μας θὰ ἦσαν λεία, ἐὰν οἱ νησιῶται οὗτοι ἐνόπλως δὲν
μᾶς ὑπερησπίζοντο, εἴτε τέλος ἐν ἐποχαῖς λοιμῶν, ὧν θύματα ἤθελον
ἦσθαι τὰ πληρώματα τῶν πλοίων μας ἄνευ τῶν δαψιλῶν βοηθειῶν
ἃς μᾶς παρέσχον εἰς τὰς φρικτὰς ἐκείνας περιστάσεις· ἐφ' οἷς εὐχα-
ρίστως διακηρύττομεν ὅτι τὰ γαλλικὰ πλοῖα θέλουσιν εὖρεϊ ἐν τῇ
νήσῳ ταύτῃ πλεονεκτήματα ἃ ἐν οὐδεμίᾳ ἄλλῃ τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ
δύνανται νὰ ἐλλιμενίζωνται αὐτόθι μετὰ πλήρους πεποιθήσεως.

Εἰς πίστῳσιν τούτων συντάσσεται τὸ παρόν.

Ἐν Μασσαλίᾳ 2 Μαΐου 1784.

Υπογεγραμμένοι. P. A. Martichou, Rivière, J. J. Coste, P. Blane,
J. Couhier, R. Perou, Broutin, I. Doumergu, Beaussier, Rei-
baud, A. Catelin, Bone, A. Cuirard, H. F. Cuirard, David, C.
D' Allest, R. Murat, Boze, Coreil, Fournier.

Ἡμεῖς Lazarre De Gerin Ricard, Conseiller da Roi κλπ. πι-
στοποιοῦμεν τὸ γνήσιον τῶν ἄνω ὑπογραφῶν κλπ.

Σημ. Ὅμοιον περίπου ἔγγραφον ἐδημοσίευσαν πολλοὶ μεγαλέμπο-
ροι τῆς Γαλλίας, περιεχόμενον ἐν τῷ ἰδίῳ συγγράμματι.

B'. Χαρακτήρ καὶ φυσικαὶ κλίσεις Συρίων.

(Μετάφρασις τῶν τοῦ Della Rocca, ch. VII. σελ. 120 --125.)

«Ἐλθωμεν ἐπὶ τοὺς Συρίους. Κατοικοῦντες ἐν τῷ κέντρῳ σχεδὸν τῶν Κυκλάδων καὶ ἐν μέσῳ τῶν δύο ἑλληνικῶν μερῶν (De deux Grèces, κυρίως Ἑλλάδος καὶ Ἀνατολῆς) μετέχουσιν ἀναντιρρήτως τῶν ἠθικῶν προνομίων τῶν Ἑλλήνων, πολλῷ μᾶλλον καθ' ὅσον ὡς γνωστὸν οἱ νησιῶται ἔχουσι τι μᾶλλον ἐλευθέριον ἔξοχον καὶ ἐν τῇ εὐφύίᾳ αὐτῶν παρὰ οἱ τῶν ἡπειρωτικῶν μερῶν καὶ πράγματι μεταξὺ τῶν μεγάλων καὶ διασήμεων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος πλείστους διακρίνομεν νησιώτας»

«Οἱ Σύριοι περιωρισμένοι πάντοτε ἐν τῇ νήσῳ αὐτῶν, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν των, μόλις δὲ πρὸ μικροῦ ἀρξάμενοι συγκοινωνίας τινος μετὰ τε τῶν γειτόνων των καὶ ξένων, ὀλιγωτέρας εὐκαιρίας ἐπέτυχον τῶν ἄλλων νησιωτῶν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς εὐφυΐας των καὶ γνωστοποίησιν αὐτῆς· ἐκ τούτου δὲ θεωροῦνται ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει ὡς ἄνθρωποι καθ' ὑπερβολὴν ἀπλοῖ.»

«Ἀφ' οὗτο ὁμῶς ἐπέδόθησαν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ ἐμπορίαν εἴτ' ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἴτ' ἐν Σμύρνῃ, εἴτ' ἐν Θεσσαλονίκῃ ἢ ἐν ἄλλοις λιμέσι τῆς Τουρκίας μετέτρεψαν τὰ προκατειλημμένα πνεύματα, τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀνεπτύχθη, καὶ ἀπέδειξαν ὅτι εἰς Σύριος ἐξισοῦται τουλάχισον πρὸς ἓνα τῶν πνευματωδεστέρων καὶ ἀνεπτυγμένων κατοίκων τῶν ἄλλων νήσων. Ἐν γένει δ' εἰπεῖν, οὐδεὶς δύναται νὰ τοῖς ἀρνηθῇ δραστηριότητα, πλεονέκτημα προερχόμενον ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν ἐνδελεχῶν διδασκαλιῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποιμένων των· διότι λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Συρίων δὲν ὑπάρχει λαὸς πανταχοῦ τῆς χριστιανωσύνης ἀποδεχόμενος τοσαύτας πνευματικὰς βοηθείας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Tournefort διαβεβαίωσεν ὅτι ὁ κλῆρος τῶν Συρίων εἶνε ὁ μᾶλλον πεσπαιδευμένος ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει.»

«Ζωηροὶ, ἀγχίνους (penetrans) οἱ συμπατριῶταί μου ἐπέδειξαν πάντοτε τὰς καλλίστας διαθέσεις πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπέδωσαν εἰς πάντα. Ἐφημίσθησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ διὰ τὴν καλαισθησίαν των ἐν τοῖς χοροῖς καὶ τῇ μουσικῇ, πρὸ πάντων γνωρίζουσι κάλλιστα τὸ λαοῦτον (luth) καὶ τὴν λύραν, εἶδος τριχόρδου βαρβίτου. Τινὰ δὲ πα-

ραδείγματα ἀποδεικνύουσιν ὅτι εἰσιν ἱκανοὶ ἐξ ἴσου πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων. Πρὸ τινος ἐκόμισέ τις ξύλινον ὥρολόγιον ἐκ τῶν κατασκευαζομένων ἐν Γερμανίᾳ· πλείστοι νεανῖαι κατεσκεύασαν ἀμέσως τοιαῦτα ἐπιτυχῶς καὶ τὰ ἐπώλουν πρὸς 4 ἢ 5 σκουῖδα (ecus) ἕκαστον. Ἐγνώρισα ῥάπτην ζωγραφίσαντα διὰ γραφίδος (à la plume) γαλλικὴν φρεγάταν ἐλλιμενισμένην ἐν τῷ λιμένι. Ὁ πλοίαρχος εἰς δὴν προσήνεγκε τὴν εἰκόνα ταύτην εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῆς ἐξεικονήσεως τὸν ἐφιλοδώρησε γενναίως, διαβεβαιώσας ὅτι ἤθελε διατηρήσει ὡς κειμήλιον τὸ προῖον τοῦτο τοῦ καλάμου διὰ ν' ἀποδείξῃ ἐν Γαλλίᾳ τί δύναται νὰ κατορθώσῃ Ἕλλην μὴ λαβὼν τὰς σοικειώδεις καὶ ἀρχὰς τῆς ζωγραφικῆς. Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας νέος τις ἱερωμένος γραμματεὺς τοῦ Ἐπισκόπου ἀπέμαθε μόνος τὴν ἐλαιογραφίαν καὶ ἐκόσμησε διὰ τῶν ἐλαιογραφιῶν του τὰς ἐν Σύρῳ ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἄλλων μερῶν τοῦ Ἀρχιεπαύχους. Βεβαίως αἱ εἰκόνες αὗται δὲν εἶνε ἡ τελειότης τῆς ζωγραφικῆς, ἀλλὰ περιποιῶσι τιμὴν εἰς τὸν ζωγράφον των. Ἡδυνάμην ν' ἀναφέρω καὶ πολλοὺς Συρίους ἀπομαθέντας τέχνας ἄνευ διδασκάλων.»

«Ὡς πρὸς τὴν ἀγχίνοιαν (sagacité) εἰς τὰς ὑποθέσεις οἱ Σύριοι οὐδενὸς εἶνε ὑποδεέστεροι τῶν ζώντων ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς Ἑλλάδος. Ἐγνώρισα χωρικὸν διατρίψαντα καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, διῦλίζοντα τὰς ὑποθέσεις, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος, ἔχοντα τὴν κανονικωτέραν κεφαλὴν, τὸ εὐθύτερον πνεῦμα καὶ τὴν ἀσφαλεστέραν λογικὴν ἐστενοχώρει μετὰ τοσαύτης δυνάμεως τὸν ἀντίδικόν του ὥστε κατέφευγεν οὗτος εἰς τὴν σιωπὴν. Ἐν ἡ ἐποχῇ ὁ ῥωσικὸς στόλος διεσταύρου τὸ Αἰγαῖον, ἀνεφύει τις ἕρις περὶ τινων ὑποθέσεων τῆς κοινότητος. Πλείστοι Σουηδοὶ, Δανοὶ, Λιβόνιοι ἀξιωματικοὶ ἐν τῇ ῥωσικῇ ὑπηρεσίᾳ ἀποβάντες εἰς τὴν νῆσον δι' ὑγιεινοὺς λόγους (πρὸς τέλεσιν καθάρσεων), μάρτυρες αὐτόπται τῶν ἀναριθμῶν τεχνασμάτων, τῶν συνωμοσιῶν, τῶν ἐπιθέσεων, τῶν ἀνταπαντήσεων, τέλος τῶν κατεσπευσμένων μέτρων ἃ ἐλάμβανον αἱ διαμαχόμεναι μερίδες πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ των ὡμολόγησαν μετ' ἐκπλήξεως ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Εὐρώπης εἶδον τοσαύτην ἐνέργειαν, τοσαύτην ζέσιν πρὸς ὑποστήριξιν ἀξιώσεων ἢ τοσαύτην ἐπιτηδειότητα πρὸς ἐξεύρεσιν νικητηρίων λόγων ἢ τοῦλάχιστον εὐνοϊκῶν. . . . »

«Εἰσέλθωμεν ἔτι εἰς τινας λεπτομερείας εἰδικὰς περὶ Συρίων καθ' ὑπερβολὴν φιλόξενοι, πρὸ πάντων πρὸς τοὺς ἑτάλλους, εἰσι ἀδυσώπητοι ὡς πρὸς τὴν κλοπὴν. Ἐνθυμοῦνται νεανίαν, κλέψαντα κράμβας, οὐ πᾶσα ἡ οἰκογένεια προῦκάλεσε τὴν τιμωρίαν· οὗτος κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν. Τὸ προτέρημα τοῦτο τῶν Συρίων εἶνε τοσοῦτον γνωστὸν ὥστε οἱ ἐμπορικοὶ οἴκοι τῶν Γάλλων καὶ ἄλλων ἔτι, προτιμῶσιν αὐτοὺς πάντων τῶν ἐξ ἄλλων μερῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ.»

«Εἰσὶν εὐκίνητοι, ῥωμαλέοι καὶ λίαν θαρραλέοι. Ἐν πάσῃ ἐποχῇ ἐπέδειξαν ἀνδρείαν. Ἐν τῇ ἐρήμῳ νήσῳ τῆς Γυάρου, ὑποκειμένη τοῖς Συρίοις, Γεώργιος τις Ξανθάκης πεφημισμένος ἐπ' ἀνδρείᾳ καθ' ὅλον τὸ Ἀρχιπέλαγος, μετὰ τινος συνεταίρου του κατέλαβε καὶ ἀφώπλισε δεκαοκτὼ Ζακυνθίους.»

«Ὁ αὐτὸς Γεώργιος ἐπέδειξε πολλάκις ἀνδρείαν κατὰ τῶν ληστῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου καὶ τῆς διαμονῆς τῶν Ῥώσων ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει. Εἰς τῶν ἀνεψιῶν τοῦ Ξανθάκη, ὁ Ἀντώνιος Ῥώσσης ἀντεστάθη μόνος ἐναντίον τοῦ διαβοήτου Μιτρομάρᾳ (Mi-tromara sans peur), ὅστις μετὰ τριάκοντα Ἀλβανῶν ἐπέδραμε κατὰ τῆς Σύρου ἵνα λεηλατήσῃ αὐτήν. Ὁ Ῥώσσης οὗτος, νεανίας ἔτι μόλις εἴκοσι ἢ εἰκοσιδύο ἐτῶν, καταλαβὼν μέρος ὅθεν ἔμελλεν νὰ διέλθωσιν οἱ πειραταὶ, κατακλιθεὶς χαμαὶ καὶ στηρίζων τὸ ὄπλον ἐπὶ τῶν ἄκρων τοῦ ποδός του, κατὰ τὸν ἀλβανικὸν τρόπον, ἐσχοποβόλησε τοσοῦτον καλῶς ὥστε ὁ Μιτρομάρᾳ ἐπληγώθη εἰς τοὺς ὤμους μετὰ δύο ὀπαδῶν του καὶ ἠναγκάσθη ἐπιτίθασθαι ν' ἀπέλθῃ. Οἱ Σύριοι διαρκούσης τῆς διαμονῆς τῶν Ῥώσων ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει ἀπέκτησαν τοσαύτην φήμην κατὰ τὰς πλείστας κατὰ τῶν πειρατῶν συναντήσεις, ὥστε οὐδ' ἐφοβοῦντο αὐτοὺς, οἰοσθήποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν. Τουναντίον οὗτοι κατελήφθησαν ὑπὸ τοσοῦτου τρόμου (frayeur) ὥστε δὲν ἐτόλμων πλέον νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῆς Σύρου.»

«Καὶ ἐκ πλείστων ἄλλων παραδειγμάτων ἀκόμη ἡδύνατό τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἂν οἱ Σύριοι ἐξησκούντο πρὸς τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν, ἤθελον προσφέρει ἀξιολόγους στρατιώτας καὶ ἤθελον ἀναδείξει μετὰ αὐτῶν ἀξιολόγους ἀξιωματικούς. Ἐὰν ἐκ τινος εἰδικοῦ γεγονότος δύναται τις νὰ διαγνώσῃ τὴν διάνοιαν ἐν γένει

στ'.

λαοῦ τινος, περὶ Συρίων ἡδύνατο νὰ εἶπῃ ὅτι ἤθελον ἐπιτύχει ἐντε-
λῶς ἐν τῇ στρατιωτικῇ πειθαρχίᾳ· γνωστὸν δὲ ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐφη-
μίσθησαν ἐν τῇ πολεμικῇ τέχνῃ. Σύριός τις τῆς οἰκογενείας *Στεφάνου*
ἐπονομαζόμενος *Καγνάζος* (*Gagnazzo*) ὑπηρετήσας ἐν Αὐστρίᾳ προση-
νέχθη μετὰ τοσαύτης εὐφυΐας καὶ ἀνδρείας, ὥστε ἡ *Μαρία* *Θηρεσία*
τὸν ὑπερετίμησεν, ἀναδιβάσασα εἰς τὰς μᾶλλον διακεκριμένas θέσεις
τῶν ἀξιωματικῶν τῆς. Κατατάξασα αὐτὸν μετὰ τῶν εὐγενῶν ἤθελε
τὸν ἀναδιβάσει ἔνεκα τῶν στρατιωτικῶν του προτερημάτων εἰς τὰς
ἀνωτάτας τάξεις τοῦ στρατοῦ ἃν δὲν ἐφονεύετο ἐν τῇ ἀλώσει τῆς
Πράγας· ἀναβὰς πρῶτος ἐπὶ τοῦ ῥήγματος τοῦ φρουρίου ἐστήλωσε τὴν
σημαίαν. Ἀφ' ἐνὸς ὁ ἡρωϊσμὸς οὗτος, ἀφ' ἑτέρου ἡ *ζηλοτυπία* ἣτις
ἀνεπτύχθη κατ' αὐτοῦ ἐπήνεγκον τὸν θάνατόν του ἐπὶ τοῦ πεδίου
τῆς μάχης. Οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν καὶ τὸ ἀλλοεθνὲς αὐτοῦ εἰς τὸ
νὰ πολλαπλασιασθῶσιν οἱ ἐχθροὶ του. Ἡ αὐτοκράτειρα προσεκάλεσε
ἓνα τῶν ἀδελφῶν του ὀνομαζόμενον *Δαβὶδ* ὃν καὶ εἰσάγαγεν εἰς τὸ
σχολεῖον, ἔνθα ὁ νέος Σύριος προήγετο μεγάλως, ὅτε, ἐκ τῆς πολ-
λῆς ζέσεως μεθ' ἧς ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν, παρεφρόνησε. Τὸν
εἶχον ἀποστείλει ἔνεκα τούτου εἰς Σύρον, ἔνθα τὸν ἐγνώρισα. Ἦτο
ἐπιτήδειος *κολομβήτης*· διηγοῦνται δὲ περὶ αὐτοῦ ὅτι διῆλθε *κολυμβῶν*
τὸ ἀπὸ Σύρου εἰς Τήνον διάστημα δεκαοκτῶ μιλίων».

«Οἱ Σύριοι εἰσι πεπροικισμένοι διὰ μεγάλης δυνάμεως τῶν ὀπτι-
κῶν ὀργάνων. Ἐν αἰθρίῳ καιρῷ διακρίνουσιν ἐκ Σύρου τοὺς χωρικοὺς
περιπατοῦντας καὶ ὀργόνοντας ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Τήνου, ἥτοι εἰς
ἀπόστασιν πλέον τῶν δέκα λευγῶν. Διακρίνουσιν ἐπ' ἔσης εὐκολώ-
τατα ὄρτυγας κρυπτομένας (*qui se tiennent cachées*) καὶ ἀναπαυ-
ομένας ὑπὸ τὴν σκιὰν μικρῶν θάμνων, θύμων, ἐλελιφάσκων καὶ
ἄλλων φυτῶν· τὰς καλύπτουσι ἀμέσως διὰ δυκτίου καὶ οὕτω συλλαμ-
βάνουσι πληθὺν τῶν μικρῶν τούτων πτηνῶν.»

«Οἱ νησιῶται μας μανθάνουσιν εὐκολώτατα καὶ τὰς γλώσσας ἃς
λαλοῦσι λίαν καλῶς. Πλεῖστοι ὁμιλοῦσι τέσσαρας, Ἑλληνικὴν, Τουρ-
κικὴν Ἰταλικὴν καὶ Γαλλικὴν κτλ.» (1)

(1) Abbé Della Rocca Tom. A'. Ch. VII.

Γ'. Γλώσσα τῶν Συρίων.

Σημείωσις. Ὁ Abbé Della Rocca ἀφιερῶν ἴδιον κεφάλαιον περὶ τῆς γλώσσης τῶν Συρίων καὶ τῶν λοιπῶν νεωτέρων Ἑλλήνων κατέχων τὰς σελ. 194—195 τοῦ Γ'. Τόμου τοῦ περὶ μελισσοτροφίας συγγράμματός του. Μολονότι ὀλίγιστα ἀναφέρει εἰδικῶς περὶ τῆς γλώσσης τῶν Συρίων εὐχαρίστως ἤθελον παραθέσει μετὰφρασιν ὅλου τοῦ κεφαλαίου ὡς μελέτην περὶ τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος. Ἡ ἔκτασις ὁμῶς τοῦ κεφαλαίου δὲν μοι ἐπιτρέπει τοῦτο ἐνταῦθα· δι' ὃ περιορίζομαι εἰς τὰ συμπεράσματα τοῦ Della Rocca περὶ τῆς τῶν Συρίων γλώσσης.

Ἡ γλώσσα τῶν Συρίων καὶ τῶν νησιωτῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους ὡς καὶ τῶν ἡπειρωτικῶν Ἑλλήνων εἶνε ἀληθῆς Ἑλληνικὴ γλώσσα. Ἡ προφορὰ τῆς εἶνε ἀπαράλλακτος τῇ τῶν ἀρχαίων. Δὲν εἶνε δὲ ἡ γλώσσα τινων σοφῶν τῆς Γαλλίας οἵτινες ἀξιούσι νὰ μᾶς τὴν ἐκμάθωσι. Συμπεραίνοντες λέγομεν ὅτι ἡ γλώσσα τῶν Συρίων καὶ ὅλων τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἶνε ἀληθῆς ἑλληνικὴ γλώσσα, μετεβιβασθεῖσα ἡμῖν ὑπὸ τῶν προγόνων, καίτοι πτωχοτάτη καὶ ὀλιγώτερον γλαφυρὰ τῆς τοῦ Ὁμήρου καὶ τῶν λοιπῶν διασῆμων συγγραφέων.» (1)

Δ'. Περὶ δημώδους ποιήσεως τῶν Συρίων.

Γινώρισμα ἀλάνθαστον τῆς διατηρήσεως τῆς γλώσσης, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων καὶ ἐν γένει τῶν στοιχείων τοῦ ἐθνισμοῦ εἶνε ἀναμφιβόλως καὶ ἡ ποίησις ἡ δημοτικὴ. Ναὶ μὲν δὲν κατώρθωσα νὰ περισυνάξω πάντα τὰ δημῶδη τῶν Συρίων ἄσματα, διότι πλεῖστα τροποποιηθέντα ὑπὸ τῶν ἄλλων νησιωτῶν, εἰς οὓς μετεβιβάσθησαν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἀπώλεσαν τὴν οὕτως εἰπεῖν ἰθαγένειάν των,

(1) Μόνον αὐτὰ εἰδικώτατα γράφει συμπεραίνων παρὰ τῆς γλώσσης τῶν Συρίων. Σημειωτέον δὲ ὅτι καίτοι ἡ περὶ γλώσσης μελέτη τοῦ Della Rocca εἶνε γενικὴ· οὐχ' ἦρτον εἶνε λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ ὡς τοιαύτη. Λυπούμενος διότι δὲν δύναμαι τὰ καταχωρήσω ἐνταῦθα ὅσα μετέφρασα ἐκ τῶν τοῦ Della Rocca ἀνομολογῶ ὅτι πλεῖστα ὠφελήθην ἐκ τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ, ὅστις φιλελληνικώτατος ὢν προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ διὰ πικρὸς μέσου ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ οἱ Σύριοι πάντες εἶνε γνήσιοι Ἕλληνες ἢ ἐκ γενεᾶς ἢ ἐξ ἀγχιστείας ἢ ἐξελληνισθέντες. Πιθανῶς ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ θὰ δημοσιεύσω τὴν λοιπὴν μετὰφρασιν τοῦ περὶ Σύρου μέρους τοῦ φιλελληνικωτάτου Abbé Della Rocca.

κατασταθέντα κοινὰ τῶν νησιωτῶν ἄσματα· οὐχ ἥττον τὸ ἐρωτικὸν καὶ ἐλεγειακὸν τὸ παρατηρούμενον καὶ εἰς αὐτὰ τὰ δίστιχα τῶν Συρίων, ὡς καὶ τὸ περιγραφικόν, δίδουσιν ἡμῖν νύξιν τοῦ ὕφους καὶ τῆς δυνάμεως τῆς δημοτικῆς ποιήσεως τῶν Συρίων ὡς θέλομεν ἰδεῖ.

Εἰς οὐδεμίαν συλλογὴν δημοτικῶν τῆς Ἑλλάδος ἁσμάτων ἀπῆν-
τησά τι εἰδικῶς σύριον. Τινὰ τῶν ἐν τῇ συλλογῇ Fauriel Τόμ. II.
Δ'. καὶ Ε'. καὶ ἐν Τόμῳ Β'. Distiques chantés dans les îles de l'
Archipel etc καὶ τῶν ἐν τῇ τοῦ Arnoldus Passovv (Popu laria
Carmina Grreciae) δημοσιευθέντων νησιωτικῶν ἁσμάτων (278, 288,
584, 341, 391, 437, 439, 476, 556, 557, 582, 591) πιθανῶς
εἶνε Σύρια. Οὐχ ἥττον ἐν αὐτοῖς δὲν περιέχονται τὰ ἀρχόμενα ἐκ
τῶν νωστῶν στίχων:

Nācha νερό τοῦ Σύριγγα, σταγύλ' ἀπὸ τὰ Χροῦσα,

K' ēva κλωρί βασιλικὸ ἀπὸ τῇρ Κυπεροῦσα.

καὶ τὸ

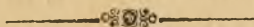
Στοῦ Σεβαστὰ τ' ἀνήφορο θὰ στήσω καλτερήμυ

Γὰ νὰ περοῦν ἡ Ἀλεύθρες νὰ κάρουνε σεῖρι.

Ἀγίε μου Γεώργι συριανέ

Μὴ κάμης ἄδικο σὲ 'μέ.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἐγχωρίαν μουσικὴν, αὕτη θεωρεῖται ἐκ τῶν
παθητικωτέρων τῆς δημοτικῆς ποιήσεως ἔχουσα ὅλην τὴν περιπάθειαν
τῆς ἀνατολικῆς μουσικῆς καὶ τὸ ἐλεγειακὸν καὶ ἐρωτικὸν τῆς λοι-
πῆς Ἑλλάδος. Συλλογὴν δὲ ἁσμάτων συλλεχθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ δημοσιεύω
μετὰ τὰ ἐξῆς ἔγγραφα.

ΕΓΓΡΑΦΑ

(Ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Δημαρχίας Σύρου). (*)

Σημείωσις — Κατὰ τὸ 1748 οἱ Σύριοι ἐστασίασαν κατὰ τοῦ τότε ἐπισκόπου
τῶν καθολικῶν ἐν Σύρῳ Δ α ρ ί ο υ Δ ε λ ο γ χ ί ς, κατηγορηθέντος ὡς ἀσεβήσαν-

* Τόσα ὅτι ἡ πληθὺς τῶν ἐγγράφων τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νέας Σύρου, ὥστε μετὰ
μεγίστης δυσκολίας ἠδυνάμην νὰ προτιμήσω τινα πρὸς δημοσίευσιν ἐνταῦθα. Προτιθέ-
μενος ἵνα ἐν ἰδίῳ παραρτήματι προσιχώρῃς καταχωρήσω συλλογὴν ὁλόκληρον σπουδαίων
ἐγγράφων ὑπὸ γλωσσολογικὴν καὶ ἱστορικὴν ἔποψιν περιορίζομαι ἤδη καταχωρῶν
τρία τέσσαρα καὶ ταῦτα οὐχὶ κατ' ἐκλογὴν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ προχείρου λαμβάνων
αὐτὰ ἐκ τῆς πληθύος τῶν παλαιῶν ἐγγράφων τῆς κοινότητος Σύρας.

τος καὶ συνενοημένου μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Τὸ ἐξῆς ἐπίσημον τοῦ 1748 ἐγγράφον ἐκτίθησι ταῦτα. Λίαν ἀξιοσημεῖωτος εἶνε ἐν τῷ ἐγγράφῳ τοῦτῳ ἡ λέξις Ἑλληες, ἀποδεικνύουσα ὅτι οἱ Σύριοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον συναίσθησιν πλήρη τῆς ἐθνικότητός των καὶ τὴν δούλην τότε Ἑλλάδα λησμονηθεῖσαν παρ' ὅλων, καλουμένην δὲ Ῥωμανία οἱ Σύριοι ἐθεώρουν πατρίδα των καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς ἔγραφον ὀρθῶς.

1748 I. N. γεναρίου 3.

“Ὅλοι ἐμῖς οἱ κάτωθεν γραμένοι ὁμολογοῦμεν πῶς ὁ αἰδέσιμος Πατριάρχης Ἀγγέλικος ἀπτὶν Ῥαῦμ καπουτζίνος εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἔκαμεν ἐδὸ στό νισί τις σίρας μισιονάριος τὸν ἐγνωρίσαμεν μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον ζηλοτὶ τις ἀποστολικῆς ἐπαγγελίας καὶ πατρικὸν στό γιερατικὸν του τάγμα καὶ δι' αὐτὸ ὡς καθολικά παιδιὰ τις ἀγίας Ῥομικῆς ἐκκλησίας παρακκαλοῦμε τοὺς πνευματικούς μας γονιοὺς καὶ προεστοὺς τοῦ ἐδεδίμου πατέρα νὰ δόσου πίστι εἰς τὸ παρὰ μας γράμμα τὸ περισσότερο ποῦ ἀγκικοῦμε πὸς τοῦ κάμουν ἐγκλητὴ τις διόξιος τοῦ Ἐπισκόπου Δαριοῦ Δελογκῆ, τὸ ὅποιον εἶνε καθαρὴ ἀθανιά διὰ τί καὶ νὰ κλέγομέστε πρὸς αὐτὸ ποῦ ἐστάθηκε ἀφορμὴ ἢ ἔνα χρόνον προτίτερα ἢ κοινότης ἤθελεν νὰ τὸν διόξῃ διὰ δίκιες ἀφορμάς ποῦ πνευματικοὶ ὡς γονίμας ἤθελον νὰ μάθου εἴμεσταν ἑτοιμοὶ νὰ φανερόσμε τὰ ἐντάλματά του διὰ νὰ μὴ τύχη καὶ λογιάσετε πὸς ἐστάθιμε τόσον ἄθεοι καὶ ἀγκίζαμεν τὸν τύπον τοῦ σοτήρος διατὶ ἤμεσταν μακριὰ ἀπὲ τὴν χριστιανοσύνην καὶ ἐδὲ στὴν Ἑλλάδα νὰ μᾶς πέρνετε διὰ σχισματικοὶ ἢ διὰ ἀγαρινοὶ ἀμὶ διὰ νὰ θριαμβέψῃ τὸ καθολικὸν μας καὶ ἅγιον ρίτο εἰς τοῦτο τὸ νησί διαφεντεμένο ἀπὸ τὸν χριστιανικότατο βασιλέα τῆς Φράντζας, ὁ ἄνωθεν πατέρας βλεπόντας στὸν ὄχλον εἰς πολὺν σύχισιν ἐφίλαξεν τὸν ὅμοιον Ἐπίσκοπον στὸ μοναστήρι του καὶ ἐκεῖ δὲν ἠθελήσαμεν νὰ πᾶμε πλέον ὀμπρὸς μόνε μὲ ἐδικές του συμβουλές ἐπαρακίνησε καὶ ἐρίνεψε τὸ κινὸ καὶ μὲ τὸν ἐρχομὸν τοῦ μητροπολίτου τις Ἀζιάς ὁ ἐπαινεμένος βοσκὸς ἔκαμε τὸν Ἐπίσκοπό μας καὶ ἔταξεν νὰ περάσῃ μίαν ζῶην κατὰ τοῦ ἐξετῆ τὸ τάξιμόν του κτλ. κτλ.

Κυρ. Γ'. Βαμπακάρης Ἐπίτροπος.

(ἔπονται 77 ὑπογραφαί.)

I. ΔΑ ΠΕΡΙΣ.

Κατζιλιέρης.

Πουγιουρδὶ

(Μετάφρασις γενομένη τῷ 1807).

Προσταγὴ τοῦ ἐκλαμπροτάτου Μεῖμετ Ραγίπ Εφέντι Μέγας τε-
 φτερτάρης τοῦ βασιλικοῦ θισαβροῦ, πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους καὶ
 Προγεστοὺς, Γέροντας, Ἀρχοντες καὶ πτοχοὺς, τίς Νίσος σίρας εἰς
 τὴν ἄσπριν θάλασσαν καθὼς ἀκολουθὰ εἰσφραγισμένο μὲ τὸ ὄνο-
 μά του.

Μὲ τὸ νὰ ἐβρίσκετεν εἰς τὴν ἄσπριν θάλασσαν εἰ Νίσος Σίρα εἰς
 τὸν Βασιλικὸν θισαβρόν τοῦ *Εἰράτι Τζετιτιοῦ*, τὴν σήμερον σᾶς δίνο
 τὴν εἰδισιν διὰ νὰ σᾶς γίνῃ γνωστὸν ὅτι εὐκλόθηκεν καὶ ἐβρίσκετεν
 τώρα διγικίτης, ὁ ἐκλαμπρότατος Μεῖμετ Ραγίπ Ἐφέντις Μέγας τε-
 φτερτάρης τοῦ βασιλικοῦ θισαβροῦ, διὰ ἐτοῦτο προστάζομεν καὶ κά-
 μνομεν γνωστὸν τὸν ἐπίτροπον τίς Νίσου Σίρας ὅτι μὲ τὸ νὰ ἐπιπρό-
 νετεν κατὰ τὸ ἐκπαλε διὰ δόσιμον τίς Νίσου Σίρας τὰ καθέκαστον
 χρόνον γρόσια ἑπτὰ χιλιάδες, τὴν σήμερον μὲ τὸ τοῦ ἐμπίκαμεν εἰς
 τὸν ἔφτιχον χρόνον τοῦ ἐτους 1222, ἀρχίζουσιν τὰ δόσιμάτα σας ἀπὸ
 πρότι Μαρτίου καὶ τελιόνουν τέλος Φλεβαρίου, διὰ ἐτοῦτο σᾶς καμνο-
 μεν γνωστὸν ὅτι ἐπὶ ὁμολογίαν χρεοστικὴν διὰ ἑπτὰ χιλιάδες γρό-
 сия διὰ τὴν παρὸν χρονιὰν ὁλόκληριν ἀπὸ τὰ ἐδὸ Καπικιαχαγιαῖ σας
 τίς Νίσου Σίρας ὀνόματι Γιαγκος καὶ τὴν κράτισα ἕως τὴν τελεφτέαν
 πλιρομὴν εἰς τὸν βασιλικὸν θισαβρόν, Μὲ τὸ νὰ ἔχετε προτερήματα
 τίς ἐλεφτερίας σας στέλνο τὸ φερμάνι τίς παρὸν χρονιάς διὰ τὸ δόσι-
 μον τίς Νίσος σίρας καὶ λαμβάνοντές το θέλετεν προσπαθίσι μὲ κάθε
 ἐπιμέλειαν καὶ προτοχὴν διὰ νὰ συνάζετεν ὅλα τὰ βασικά δόσιμάτα
 καὶ τὸ συντομότερον νὰ τὰ στέλετεν τοῦ ἐδὸ Καπὶ Κιαχαγιαῖ σας Γι-
 ἀνκο καὶ ἐκείνος θέλει τὰ μετρίσῃ εἰς τὸν βασιλικὸν θισαβρόν διὰ
 νὰ λάβῃ τὴν ἐκσόφλησιν τίς παρὸν χρονιάς, ἂν καὶ ἤθελεν ἐρεθὶ διὰ
 τινὰς διὰ νὰ ἀνακατόσι καὶ νὰ ἐμποδίσῃ διὰ τὸ βασιλικὸν δόσιμον
 εἶστεν κρατιμένι εἰς εἰ ἐπιτρόπι τίς Νίσου Σίρας νὰ μὲ δόσετεν τὴν
 εἰδισιν διὰ γραφοῦ μὲ τὰ ὀνόματά του καὶ παρονόματά του, καὶ ἐγὼ
 θέλω τὸν κάμη τὴν πέδιαν ὅπου τὸν ἀνκίζῃ, λαμβανοντάς τὸ παρὸν
 μου πουγιουρδὶ δὲν θέλετε πράξι εἰς ἄλλον τρόπον ἀλλὰ νὰ συνάζετεν
 τὸ πλέον σιντομότερον ὅλα τὰ βασιλικά δόσιμάτα καὶ νὰ τὰ στέλε-
 τεν τοῦ ἐδὸ Καπὶ Κιαχαγιαῖ σας Γιαγκο' σᾶς ξανα προστάζω σφοδρὸς

διὰ νὰ κάμετεν στόχασιν εἰς τὰ γραφόμενά μου ὅς ἀνοθεν γραμμένα
καὶ εἰσφραγισμένα μὲ τὸ ὄνομά μου εἰς τὸ ὅπῃον θέλετεν ἔχει τιν εἰ-
ποταγὴν καὶ ὅλον τὸ σέβας.

ετος τούρκικο 1222 μίνα σάπαν 25.

Νέον ετος 1807. οκτωβρ. 25.

(Μεταγλωτισμένον λόγον πρὸς λόγον ἀπὸ τὰ ἀνοθεν).

Γ'.

1744 2 Φλεβαρίου Ι. Ν. Στρα.

Σιμαζομένοι ὅλοι μεγάλοι καὶ μικροὶ καὶ τὸ ἐπίλιπο κινὸ ὅλοι εἰς
μίαν γνώμην καὶ βουλὴ ψιφοῦν καὶ διαλέγουν νὰ στίλουν στήν πόλιν
διὰ ἐπιτροπικοὺς τὸν Κυρ. Ν. Χαλαβαζῆ καὶ Κυρ. Σίμον Χαλαβαζῆ
νὰ ἔβγουν στοὺς ἀφεντάδες μας νὰ γιρέψουν τί νισί μας ἂν ἦνε βο-
λετὸ νὰ ἀπομένῃ ἀπάνου εἰς τὸ φτοχὸ ραγιά δίνοντάς του τὴν ἐξου-
σία νὰ ἐργαστοῦνε εἰς καθὲν ἐμπιστοσύνη καὶ φόβον θεοῦ, παρακα-
λοῦντες τοὺς τοὺς ἀφεντάδες μας νὰ μᾶς κάμουν αὐτὸ τὸ ἔλεος καὶ
ἂν κανένα ἄλο χαρτί ἐβρεθῇ στήν πόλιν ἐναντίον στοὺς ἀνοθεν ἐπι-
τροπικοὺς τοῦ νισιοῦ μας νὰ ἦνε ψεύτικο καὶ νὰ βεβαιώνετε πῶς τὸ
ἔκαμε καὶ νὰ ἦνε πεδμεμένος ἀπὸ τὸν κόσμον φανερά νὰ μὴν σταθῇ καὶ
τὴν ἀπερασμένη χρονιά καὶ διὰ τὸ βέβαιον ὑπογράφουντο ὅς φαίνοντε
καὶ θάζομε καὶ τὸ σύγλλο τῆς χώρας καὶ ἂν ἔχουν χρία ἄσπρα νὰ
τοὺς δίνουν καὶ ἐμῖς τὰ δίδομεν.

(Τ. Σ)

Α. Βουτζῆνος Ἐπίτροπος

Ι. Δα Περίς

Α. Καπέλας προεπίτρ.

Καντζιλιέρης.

(Ἐπονται αἱ ὑπογραφαί.)

Σημ. Συλλογὴν πολιτίμων ἐγγράφων τῆς μεσαιωνικῆς καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας
Σύρου ἐπιφυλάσσομαι νὰ δημοσιεύσω ἐν χωριστῷ παραρτήματι, μετὰ συλλογῆς ὅ-
λων τῶν ἀσμάτων τῶν Συρίων τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἅτινα ἀποτελοῦσιν ἐν ὅλῳ στί-
χους περίπου 1000, ἐν οἷς δέκα ἐπύλλια (βίμες) πολλοῦ λόγου ἄξια. Λυποῦμαι
διότι καίτοι ὑποσχεθεὶς ἀνωτέρω (σελ. 7) ὅτι δημοσιεύσω ἐνταῦθα συλλογὴν ἀσμά-
των παραλείπω ἔνεκα τῆς πληθύος αὐτῶν καὶ τῆς δυσκόλου ἐκλογῆς μεταξὺ αὐ-
τῶν· καθ' ὅσον πάντα εἶνε ὠραῖα, ἑλληνικωτάτης ποιήσεως, ἐρωτικά, θαυχικά
κλπ. καὶ ἅτινα ἀποτελέσουσι μετὰ τῶν ἀνεκδότων ἐγγράφων θησαυρὸν ἀληθῶς
περιέργου καὶ τερπνῆς γλωσσολογικῆς καὶ ποιητικῆς ὕλης.

ΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ ΕΝ ΣΥΡΩ.

Κατάλογος τῶν ἀπὸ τοῦ 14'. αἰῶνος μέχρι σήμερον

Λατίνων Ἐπισκόπων καὶ ἐκκλ. τοποτηρητῶν.

Εἰσαχθέντος τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς Σύρον πρὸ τοῦ 7'. αἰῶνος ὑπήχθη ἐκκλησιαστικῶς ἡ νῆσος ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ μητροπολίτου Κορίνθου, κατόπιν δὲ κατὰ τὸν 8'. αἰῶνα ὑπὸ τὴν τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν· μέχρι δὲ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204) ὁ ἐν Σύρῳ κλῆρος, ὁ Ἐπίσκοπος καὶ ὁ λαὸς ἦσαν τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος. Ἀπὸ τοῦ 1204 ὑπαχθείσης τῆς Σύρου εἰς τὸ Δουκάτον Ναξίας, εἰσέχθη ὁ καθολικισμὸς ἐν Σύρῳ. Τότε ὑπήχθη ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν μέχρι τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, ὅτε ἡ ἐκκλησία τῆς ὑπήχθη εἰς τὴν μητρόπολιν Νάξου, γενομένης μητροπόλεως τῶν Κυκλάδων. Πρώτη ἀποστολὴ *Καπουτσίνων* ἐγένετο τῷ 1637 ἐπὶ Ἐπισκόπου Marengo, Ἰησουϊτῶν δὲ τῷ 1744 ἐπὶ Ἐπισκόπου Δαρίου Δελόγκη.

Ὁ Ἅγιος Γεώργιος μητρόπολις τῆς νήσου ἠγέρθη καὶ ἀφιερώθη τῷ πολιούχῳ Ἀγίῳ ὑπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος Ἐπισκόπων τῆς Σύρου· ἔκτοτε δὲ ἐγένετο μητρόπολις τῆς ἐν Σύρῳ καθολικῆς ἐκκλησίας. (1) Ὡστε τὸ ἀρχικὸν κτίριον ἦτο ἐπτὰ αἰώνων.

(1) Τὰς πληροφορίας ταύτας ὡς καὶ τὸν κατάλογον τῶν ἐπισκόπων ὁφείλω εἰς τὸν πεπαιδευμένον Ἐπίσκοπον Νικόλαον Μαρινέλλην, ἐσχάτως ἀποβιώσαντα, ἄνδρα διακεκριμένης οἰκογενείας, πολυμαθέστατον καὶ πολλὰς καταβαλόντα προσπάθειας καὶ μελέτας πρὸς συγγραφὴν τῆς ἱστορίας Σύρου. Μεγάλῃ ἀληθῶς ἡ ζημία ἐπὶ τῇ ἀπώλειᾳ τοῦ πολυμαθοῦς καὶ φιλελληνικοτάτου Μαρινέλλη οὗ ὁ πατήρ προσήνεκε μεγάλας τῇ νήσῳ ἐκδουλεύσεις ὡς Ἐπίτροπος, Δῆμ. Σύμβουλος καὶ πρῶτον τῆς νήσου. Εὐχομαι ὅπως οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀποβιώσαντος δημοσιεύσωσι τὰς ἱστορικὰς σημειώσεις τοῦ ἀειμνήστου Μαρινέλλη αἵτινες θεοαίως θέλουσι συμπληρῶσαι πολλὰ κενὰ τῆς ἱστορίας μου ταύτης, ἰδίως δὲ τὰ ἀφορῶντα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς. Δραττόμενος τῆς εὐκαιρίας ἐκπροθύμως εὐγνωμοσύνην καὶ τῷ νῦν Σεβασμίῳ Ἐπισκόπῳ I. Alberti προθύμως καὶ εὐγενέστατα προσεγγίζοντος μοι τὰς αἰτηθείσας πληροφορίας.

Οἱ ἀπὸ τοῦ ΙΑ'. αἰῶνος μέχρι σήμερον διατελέσαντες Λατίνοι Ἐπίσκοποι εἰσιν οἱ ἑξῆς.

1ος. Ἐπίσκοπος *Ψύλλος* (τελευταῖος Ἐπίσκοπος Ἑλλην, τῶν Συρίων ὄντων πάντων ἀνατολικοῦ δόγματος μέχρι τοῦ 1207. Ἐπὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς αὐτοῦ ἐν Σύρῳ, κατακτηθείσης τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Λατίνων καὶ εἰσαχθέντος τοῦ καθολικισμοῦ, ὁ Ἐπίσκοπος Ψύλλος ἠσπάσθη τὸν καθολικισμόν, ὥστε θεωρεῖται ὁ) πρῶτος Λατῖνος Ἐπίσκοπος Σύρου. Ἡ χρονολογία τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του εἶνε σκοτεινὴ· οὐχ' ἔπτον ἐκ τοῦ ἄνω ἱστορικοῦ τεκμαίρεται ὅτι συμπίπτει μεταξὺ τοῦ 1200—1300.

2ος. Ἐπίσκοπος *Πέτρος Γκάου* Δομενικανὸς (ἐποχὴ τοῦ διορισμοῦ του ὡς Ἐπισκόπου) τὸ 1350.

3ος. Ἐπίσκοπος *Μηκέλης Ἀβελλάνο* Δομενικανὸς (Ἄγνωστον τὸ ἔτος.)

4ος. Ἐπίσκοπος *Φραγκῆσκος Μαστοράνο* (1523).

5ος. Ἐπίσκοπος *Οὐβερτῖνος Τζεράτο* (1526).

6ος. Ἐπίσκοπος *Δελβιόγια* (Delvioja) Ἄγνωστον τὸ ἔτος.

7ος. Ἐπίσκοπος *Νικόλαος Γκουάσκο* (Quasco) πρὶν ἢ χειροτονηθῆ διετελεῖ ἐν χρεῖα πατὴρ ὡν ἐνὸς τέκνου.

8ος. Ἐπίσκοπος *Βενεδέττος Στέψια* (Benedettos Stepsia) Χῖος Δομενικανὸς (1583).

9ος. Ἐπίσκοπος *Αὐγουστῖνος Τζιζόλφο* Gizolfo Δομενικανὸς (1598).

10ος. Τοποτηρητὴς Ἐκκλησιαστικὸς *Ἀνδρέας Περγῆς* ἱερεὺς Σύριος.

11ος. Ἐπίσκοπος *Ἰωάννης Ἀνδρέας Κάργας* Δομενικανὸς ἐκ Santanielle. Ὑπέστη μαρτυρικὸν δι' ἀπαγχονισμοῦ θάνατον τῷ 1617 καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μητροπόλει Ἀγίου Γεωργίου. Εἶχε χειροτονηθῆ Ἐπίσκοπος Σύρου τῷ 1611.

12ος. Ἐπίσκοπος *Ἰωάννης Γιράρδη* (Girardi) Πάριος, Φραγκισκανὸς (1619)

13ος. Ἐπίσκοπος *Δομέρικος Μαρέγχο* (Marengo) Χῖος Φραγκισκανὸς (1625).

14ος. Πάτερ Alessio, ἀποστολικὸς Καπουτσίνο. Τοποτηρητὴς (1644).

15ος. Πάτερ Ἰωάννης Μαρία Δε Μάνη (Giamaria De Mani) προεστὼς τῶν Καπουτσίνων (1646).

16ος. Ἐπίσκοπος Ἰωάννης Δε Κούρτης (De Curtis, Coucoutsa) Καρμηλίτης (1650).

17ος. Ἐπίσκοπος Ἰωσήφ Γουάρκη (Giuseppe Cuargi) (1665.)

18ος. Ἐκκλ. Τοποτηρητὴς Φραγκῖσκος Βαρθαλίτης ἱερεὺς Σύριος (ἀποστολικὸς τοποτηρητὴς (1669).

19ος. Ἐκκλ. τοποτηρητὴς Θωμᾶς Βαδέττος (Toumazo Badetto) (1673).

20ος. Ἐπίσκοπος Ἀνδρέας Ρόζα (Roza) Νάξιος, πρῶην Ἐπίσκοπος Ἀνδρου (1688). Ἀπέθανεν ἐν Σύρῳ (1710).

21ος. Ἐκκλ. Τοποτηρητὴς Ἰωάννης Ξανθάκης ἱερεὺς Σύριος (1689)

22ος. Ἐπίσκοπος Ἀγγέλως Βενιέρης (Benier) ἔχων ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του καὶ τὴν Τήνην (1689).

23ος. Ἐκκλ. Τοποτηρητὴς Δημήτριος Πρίντεζης Δαπόντες ἱερεὺς Σύριος (1694).

24ος. Ἐπίσκοπος Ἀρτῶνιος Ἰουστινιάνης (Justiniani) ἐκ τῶν ἐν Χίῳ γεννηθεὶς ἐν Νάξῳ. Εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του καὶ τὴν Μήλον, Ἀνδρον καὶ Κέα· ἦν δὲ συγχρόνως ἀποστολικὸς Ἐπόπτης τοῦ Αἰγαίου Πελάγους (1700). Κατόπιν ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Νάξου.

25ος. Ἐκκλ. Τοποτηρητὴς Δημήτριος Πρίντεζης Δαπόντες (1701)

26ος. Ἐπίσκοπος Μιχαὴλ Κάρο (Caro) Χῖος (1703). Ἀπέθανεν ἐν Σύρῳ τῷ 1707.

27ος. Ἐκκλ. Τοποτηρ. Μαρίος Ρόσσης, ἱερεὺς Σύριος (1707).

28ος. Ἐπίσκοπος Νικόλαος Δεμίλλης (Demillis) Χῖος· πρῶην τοποτηρητὴς Ἀποστ. Σμύρνης. Διορισθεὶς Ἐπίσκοπος Σύρου καὶ μόλις ἐλθὼν ἔνθα χειροτονηθῇ ἀπέθανεν (1708).

29ος. Ἐπίσκοπος Νικόλαος Πορτογιέζης (Portoghieji) Χῖος Φραγκισκανός. (1710). Ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς ἐν Σύρῳ ἐνσκηψάσης πανώλους ἐν ἔτει (1728).

30ος. Ἐπίσκοπος *Καστέλλι* (Castelli) Χῖος, Δομενικανός, πρῶην ἀρχιεπίσκοπος Μαριανουπόλεως. Διωρίσθη ἐπίσκ. Σύρου τῷ 1710, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη.

31ος. Ἐκκλ. Τοποτηρητῆς *Βερναρδῖνος Δὲ Παρίτζης* (Bernardino De Parigi) ἡ ὁ ἐκ Παρισίων. Ἀπέθανεν ἐν Σύρῳ ὑπὸ τῆς πανώλους τοῦ 1728.

32ος. Ἐκκλ. Τοποτηρ. *Νικόλαος Μαρέγκος* (Marengo) ἱερεὺς Σύριος· πρῶην τοποτηρητῆς Ἀνδρου ἐν ἔτει 1702. Σύρου δὲ ἐν ἔτει 1718.

33ος. Ἐπίσκοπος *Φραγκῖσκος Ἰωάννης Ρόσσης* ἐκ Μεδιολάνου Φραγκισκανός. Διωρίσθη τῷ 1730 Ἐπίτροπος· ἀλλὰ μὴ δεχθεὶς, διωρίσθη Ἀρχιεπίσκοπος Νάξου.

34ος. Ἐπίσκοπος Ἀτῶνιος *Ματούρης* (Maturi) ἐκ Τρεδέντου Φραγκισκανός· πρῶην τοποτηρητῆς Σμύρνης, (καὶ Ἐπίσκοπος Χίου ἐν ἔτει 1730). Ἀγνωστον πότε ἐχειροτονήθη Ἐπίσκ. Σύρου.

35ος. Ἐκκλ. Τοποτηρητ. Ἀτῶνιος *Μαρινέλλης* ἱερεὺς Σύριος, ἱσρατεύσας καὶ παρὰ τῷ Βενετικῷ στόλῳ (1733).

36ος. Ἐπίσκοπος *Εὐμπαρουήλ Καράντζας* (Carantza) Νάξιος (1734). Ἀπέθανεν ἐν Νάξῳ μετὰ 33 μῆνας.

37ος. Ἐκκλ. τοποτηρ. Ἀτῶνιος *Μαρινέλλης* ἱερεὺς Σύριος.

38ος. Ἐπίσκοπος Δάριος *Δελόγκης* (Dario Deloguis) Χῖος ἀνεψιὸς τοῦ Ἐπισκόπου Quargi, Ἐπισκόπου Τήνου. (1736). Ἐπὶ τῆς ἀρχιεροσύνης του ἦλθον οἱ Ἰησουῖται εἰς Σύρον. Εἴτα ὠνομάσθη συμβοηθὸς τοῦ Ἐπισκόπου Τήνου. Παρητήθη καὶ ἀπέθανεν εἰς Ῥώμην.

39ος. Ἐπίσκοπος Ἀτῶνιος *Ματούρης* (Maturi) μετατεθεὶς ἐκ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Νάξου (1749). Ἀπέθανεν εἰς Σύρον τῷ 1751.

40ος. Ἐκκλ. Τοποτηρ. *Μαῖρος Ρόσσης* ἱερεὺς Σύριος (1751).

41ος. Ἐπίσκοπος *Γάκιρθος Ἰουστινιάνης* Χῖος, Δομενικανός (1757). Παρητήθη καὶ ἀπέθανεν εἰς Ῥώμην (1798) ἐν τῇ *Παραγία* ἐπικαλουμένῃ Minerva.

42ος. Ἐπίσκοπος *Ἰωάννης Βαπτιστῆς Φόντον* (Jean Baptista Fonton) Φραγκισκανός, Ἀντωνῖνος, (1787). Ἦν πρότερον τοποτηρητῆς Τήνου καὶ πρῶην Ἀποστ. τοποτηρητῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἔτει 1799.

ιστ'.

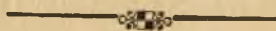
43ος. Ἐκκλ. τοποτηρ. *Λεωνάρδος Πρίντζης* ἱερεὺς Σύριος ἐκ τῆς Προπαγαντιστῶν (1800).

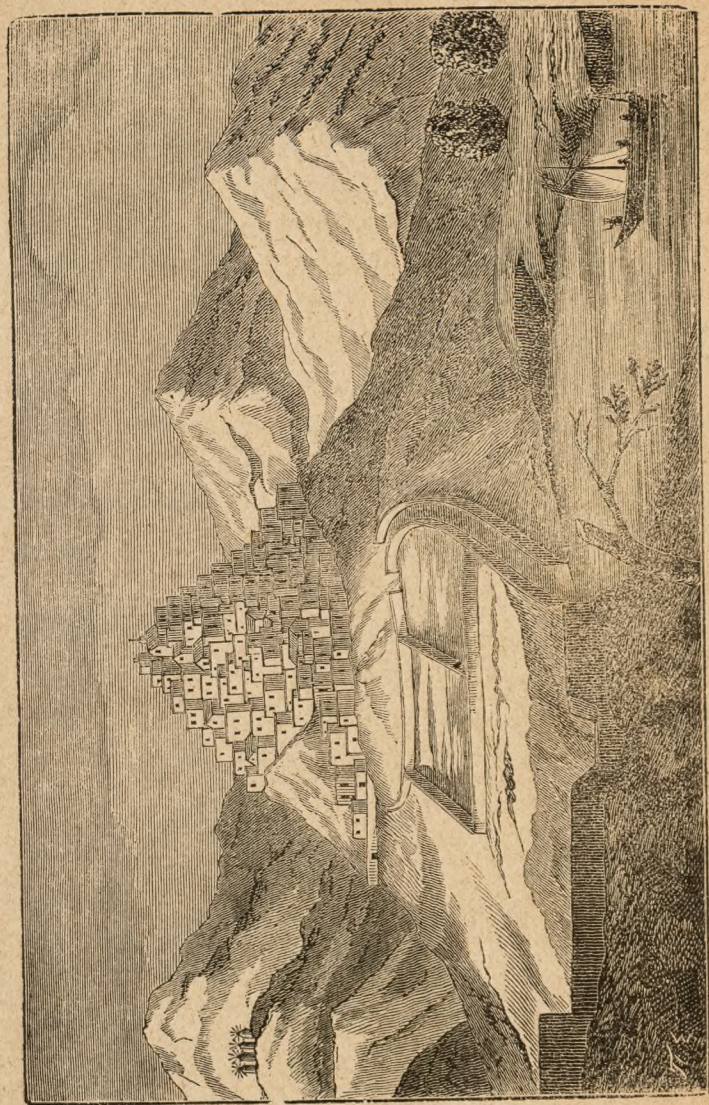
44ος. Ἐπίσκοπος *Ἰωάννης Βαπτιστῆς Ροσσίνης* (Rossini) Τήνιος. Διωρίσθη τῷ 1800· ἐχειροτονήθη τῷ 1801 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ῥώμην τῷ 1829.

45ος. Ἐπίσκοπος *Λουῖγγος Μαρία Βλαγκίς* (Luigi Maria Blagnis) ἐκ Πεδεμοντιῦ, Φραγκισκανὸς, (πρώην Ἐπίσκοπος Κανατᾶ καὶ τοποτηρ. Σύρου 1825). Διωρίσθη Ἐπίσκοπος Σύρου τῷ 1830. ὠνομάσθη ἀποστολικὸς ἐπίτροπος ἐν Ἑλλάδι τῷ 1834. Ἀπέθανεν δὲ ἐν Σύρῳ γέρον τὴν ἡλικίαν τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1851.

46ος. Ἐπίσκοπος *Ἰωσήφ Μαρία Ἀλβέρτης* (Juseppe Maria Alberti) Σμυρναῖος ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ Προπαγάνδᾳ. Ἦτο πρότερον Ἐκκλ. τοποτηρητῆς Σμύρνης, κατόπιν Ἐπίσκοπος Εὐμενεῖας (Eumeneia) καὶ συμβοηθὸς τοῦ Ἐπισκόπου Σύρου τῷ 1843. Διωρίσθη δὲ καὶ ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος Σύρου τῷ 1851, ὀνομασθεὶς συγχρόνως καὶ Ἀποστολικὸς Ἐπόπτης ἐν Ἑλλάδι. Διατελεῖ δὲ μέχρι σήμερον Ἐπίσκοπος Σύρου κεκτημένος πᾶσας τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς, αἵτινες ἐμπρέπουσιν εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἀξίωμα.

Βιογραφικὰς λεπτομερείας περὶ τῶν ἀνωτέρω Ἐπισκόπων δὲν ἡδυνήθην νὰ ἀνεύρω· ἀλλ' οὐδ' ὁ ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἐρευνήσας Μαρινέλλης κατάρθωσε τοῦτο. Τὰ περὶ Ἰησουϊτῶν ἐν Σύρῳ ἶδε ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ Emile Legrant τεύχει *Relanion de l' Etablissement de P. P. De la Compagnie de Jesus en Levant*. σελ. 56.

Ο ΛΙΜΗΝ ΚΑΙ Η ΓΩΛΙΞ ΞΥΡΙΩΝ

Πρὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, κατὰ τὸν Tournefort,

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

1821.

Οὐδετερότης Συρίων.

1821! Ἴδου ἀριθμὸς ὅστις διὰ πάντα Ἑλληνα διὰ πάντα φιλελεύθερον, διὰ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα περικλείει ὁλόκληρον, μυριοσέλιδον ἱστορίαν, οὐ μόνον τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' αὐτῆς ταύτης τῆς ἐλευθερίας. Ἐν τῇ παρελεύσει τοσοῦτων αἰώνων, ἐν τῇ ἀμετρήτῳ σωρεία τοσοῦτων ἐτῶν, τὸ 1821 διακρίνεται περιλαμπές, ἡλεκτρίζον τὴν καρδίαν παντὸς γνωρίζοντος τὴν θέσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ!

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ Ἑλλάς ἡ σώσασα τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ κατακλυσμοῦ ἐν Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι, ἡ Ἑλλάς ἡ γαλουχήσασα τὰ ἔθνη διὰ τοῦ ζωηφόρου γάλακτος τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν, καὶ βαυκαλήσασα αὐτὰ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς ποιήσεως, ἀνίστατο ἀμαζῶν ἀκαταγώνιστος ἦν τὸ 1453 ὑπέβαλεν εἰς εἰρκτὴν τεσσάρων αἰώνων. Ναί μὲν κατὰ τὴν μακραιώνα αὐτῆς δουλείαν ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε κοιμηθῇ τὸν δυσοίωνα τῆς δουλείας ὕπνον, διότι ἀγῶνες, ὅτε μὲν φανεροί, ὅτε δὲ λανθάνοντες ἀφύπνιζον τὰ ἀρηίφιλα τέκνα τῆς, ἀλλ' οὐχ' ἤττον τὸ μέγα γεγονός τοῦ 1821 ὑπῆρξε το-

μούπολις ἐκηρύχθη κοινή πατρίς τῶν δουλωθέντων καὶ ἐλευθερωθέντων Ἑλλήνων καὶ οἱ λόφοι αὐτῆς ἐμυρώθησαν διὰ τοῦ αἵματος ὅπερ ἀπέσταζεν ἔτι ἀπὸ τῶν χειρῶν καὶ καθημαγμένων ἐνδυμάτων τῶν συνοικιστῶν. Χῖοι, Κρήτες, Μακεδόνες, Ψαρριανοί, Κυδωνιεῖς, Σμυρναῖοι, Θράκες, Ὑδραῖοι, Κωνσταντινουπολῖται, καὶ ἐκ πάσης γενεᾶς Ἑλληνες, τιμαλφῇ λείψανα τοῦ αἱματηροῦ ἐκείνου ἀγῶνος, ἀνεκήρυσσον κοινήν αὐτῶν θετὴν πατρίδα τὴν νέαν πόλιν, ἥτις ἔμελλε ν' ἀναδειχθῇ πρωτεύουσα τῶν ἐπαρχιῶν ἐν Ἑλλάδι, πρωτεύουσα ἐμπορικῶς ἐν Ἀνατολῇ καὶ Μεσογείῳ καὶ νὰ γίνῃ γνωστὴ, καὶ δι' αὐτῆς, καὶ τὸ τῆς Ἑλλάδος ὄνομα, εἰς τὰς ἀπωτάτας πόλεις τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ λοιποῦ ἐμπορικοῦ κόσμου.

Τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως ταύτης ἐνδιαφέρουσιν οὐχὶ μόνον τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ἀλλὰ πάντα τὸν ἑλληνισμόν πειρῶμαι, ἐφ' ὅσον μοι ἐφικτὸν, νὰ ἐκθέσω ἐν τῷ Β' τούτῳ μέρει τῆς συγγραφῆς τῆς ταύτης, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν πρὸ τοῦ συνοικισμοῦ αὐτῆς.

Ἦδη κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1821 ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ἀπέστειλεν εἰς τὸ Αἰγαῖον ὡς ἐπίτροπόν του τὸν Δημήτριον Θέμελην, ἐπικαλεσθεὶς πρὸς τοῦτο τὴν συνδρομὴν τῶν Σπετζιωτῶν (1). Ὁ Θέμελης διαδοὺς τὸν ἐπαναστατικὸν ὄργασμὸν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς Κυκλάδας ἐφρόντισε περὶ τοῦ ἐπαναστατικοῦ διοργανισμοῦ αὐτῶν.

Αἱ Κυκλάδες εὐρέθησαν ἑτοιμοὶ ὅπως μετὰσχῶσι τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος. Ἀτὴν ὑπὸ τῶν Σπετζιῶν, τῶν Ψαρῶν καὶ τῆς Ὑδρας δοθεῖσαν ὤθησιν, λέγει ὁ Μενδελῶν Βαρδόλδης, παρηκολούθησαν ἐντὸς ὀλίγου αἱ λοιπαὶ τοῦ Αἰγαίου νῆσοι· ἐν Θήρᾳ μόνον, Ἄνδρῳ καὶ Τήνῳ ἀπεποιήθησαν οἱ καθολικοὶ κάτοικοι νὰ συμπράξωσι μετὰ τῶν ἀνατολικοῦ δόγ-

(1) Σπετζιωτικά Ἀναγύρου σελ. 112.

ματος ἀδελφῶν των καὶ προὔτίμησαν νὰ πληρώσωσι μᾶλλον διπλοῦς φόρους εἰς τε τοὺς Τούρκους καὶ τὸν ἑλληνικὸν στόλον ἢ νὰ κατανικήσωσι τὸν φανατισμὸν αὐτῶν καὶ τὴν θρησκευτικὴν των φανατικότητα.»

Οἱ Σύριοι ἔνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν θέσεως ὄντες μᾶλλον εὐπρόσβλητοι ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, μὴ ἔχοντες δὲ σπουδαίας αἰτίας μίσους κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἀφῆκαν αὐτοὺς αὐτοδιοικουμένους ἐτήρησαν θέσιν ἐπιφυλακτικὴν, προτρέπομενοι κατ' ἀρχάς ὑπὸ τῶν Γάλλων, κατόπιν δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων εἰς διατήρησίν τινος οὐδετερότητος.

Ἡ σύνεσις ὑπηγόρευσε τότε τὴν διατήρησιν κατ' ἐπιφάνειαν τινος ἀρμονίας μεταξὺ Τούρκων καὶ Συρίων· βαθύτερον ὅμως ἐξεταζομένη ἡ σχέσις αὕτη ἀπέβη τὰ μάλιστα ἐπωφελῆς· διότι κατόπιν οἱ Σύριοι ἐκηρύχθησαν οὐδέτεροι κατὰ τὸ φαινόμενον· τοῦτο δὲ ἀπεχοίμιζε τοὺς Τούρκους· ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἐβοήθει τοὺς ἐπαναστάτας καὶ χρηματικῶς καὶ προσωπικῶς ἡ κοινότης τῶν Συρίων, ὡς θέλομεν ἐν τοῖς ἐπομένοις ἰδεῖ.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οἱ λοιποὶ νησιῶται ὑπώπτευν τοὺς Συρίους καὶ ἰδίως τοὺς καθολικοὺς ὡς μὴ ἀποδεχομένους τὸν πανελλήνιον ἀγῶνα. Ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος τῶν Ὀρθοδόξων Παροναξίας Ἱερόθεος ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς νησιώτας ὑπογεγραμμένην ὑπ' αὐτοῦ, τοῦ Μαυρογένους, τοῦ Δημητράκοπούλου, τοῦ Μάτζα καὶ Φρ. Ῥαυτοπούλου ἐν ἣ συμβουλεύει τοὺς Αἰγαιοπελαγίτας νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τῶν Ἀνδρίων καὶ Μυκωνίων ἐκστρατευσάντων κατὰ τῆς Καρύστου καὶ τῶν Παρίων καὶ Ναξίων ἐταιμαζομένων διὰ τὴν ἐκστρατεῖαν τῆς Τριπολιτζᾶς· προτρέπει δὲ νὰ ἀντικρούωσι τὰς ἀντενεργείας καὶ ἰδίως νὰ ἐποπτεύωσιν τὰς ἐνεργείας τῶν Συρίων καὶ ΦραγκοΣαντορινίων καὶ ἰδίως τινὸς ἐν Σύρῳ τότε προξένου(1).

(4) Τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐδημοσιεύθη πρὸ ἐτῶν ἐν τινὶ ἐφημερίδι, τῷ Αἰῶνι ἢ τῇ Ἑλπίδι τοῦ 184 . . . νομίζω, καθ' ὅσον ἀπώλεσα δυστυχῶς τὴν σχετικὴν σημείωσιν.

Πιθανόν ἐν τῷ τότε ἀναβρασμῷ οἱ λοιποὶ νησιῶται ἐδικαιολογοῦντο κατὰ τι ὑποπεύοντες τοὺς Συρίους ὡς μὴ μέτεχοντας τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐνεργείας. Τὰ πράγματα ὅμως δὲν εἶχον οὕτω, καθ' ὅσον ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη ὅτι ἡ πολιτικὴ ἦν ἡκολούθησαν ἦν προϊόν συνέσεως, ἀποληξάν εἰς ὠφέλειαν οὐ μόνον τῶν Συρίων ἀλλὰ καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδων Ἑλλήνων, οἵτινες προσέφυγον εἰς τὴν νῆσον. (1)

(1) Δὲν πρέπει νὰ παραληφθῇ ἐνταῦθα ὅτι οἱ Τούρκοι παρεξηγοῦντες ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν οὐδετερότητα τῶν Συρίων διήρχοντο πολλάκις φίλοι καὶ ἀνύποπτοι τῆς Σύρου, πιθανῶς μάλιστα καὶ ἀπευθύνοντό τισι ζητοῦντες τροφὰς καὶ βοηθείας· ἴσως μάλιστα καὶ τινες ἐμπορεούμενοι σίτον ὑπῆκον εἰς αὐτοὺς καὶ τοῖς ἐπώλουν ζωοτροφίας. Ἀλλ' ἐξεταστέον ἐν τούτοις, τί κοινὸν μεταξὺ τῆς κοινότητος τῶν Συρίων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν τούτων ἐμπορικῶν ἢ ἄλλων σχέσεων δύο, τεσσάρων, δέκα τὸ πολὺ προσώπων; Δυσὶν θάτερον· ἐὰν οἱ Σύριοι εἴτε διὰ τὸ ἑαυτῶν συμφέρον, εἴτε ὑπεύκοντες εἰς τὰς θρυλουμένας προτροπὰς τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν ἐπεθύμουν νὰ σεβασθῶσι τὴν οὐδετερότητα, πῶς ἤθελον ἀποκρούσει τοὺς Τούρκους διερχομένους τῆς νήσου των, ἢ πῶς ἤθελον ἀρνηθῇ τὴν πώλησιν σίτου καὶ οἴνου διενεργουμένην ἀπὸ εὐαίθμους ἰδιώτας; Μεθ' ὅλην τὴν οὐδετερότητα αὐτῆς ἡ Σύρος ἐθεωρεῖτο μέχρι τῆς ἐγκαταστάσεως ἑλληνικῶν ἀρχῶν ἐν τῷ νήσῳ ὑποκειμένη τοῖς Ὀθωμανοῖς· ἐὰν ἐφέροντο ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς διερχομένους φιλικῶς καὶ ζητοῦντας ν' ἀγοράσωσι παρ' ἰδιωτῶν ζωοτροφίας Τούρκους, δὲν ἤθελον παραβιάσει τὴν οὐδετερότητα καὶ ἐκθέσει τὴν ἄνω πόλιν εἰς γενικὴν πανωλεθρίαν;

Ἀλλ' ἐξεταστέον καὶ ἄλλως τοῦτο. Ἡ κοινότης τῶν Συρίων ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4500 κατοίκους. Ἐὰν ᾖναι πιστευτὸν ὅτι τινὲς Σύριοι ἦλθον εἰς συνεννοήσεις κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως μετὰ τῶν Τούρκων, εἶνε λογικὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ πέντε μόνον οὗτοι ἀντεπροσώπουν ὁλόκληρον κοινότητα; Ἦθελεν εἶσθαι παράλογον νὰ ἰσχυρισθῇ τις ὅτι πάντες οἱ κάτοικοι τῆς νήσου, μηδενὸς ἐξαιρουμένου ἐσκέπτοντο ὁμοίως, καὶ εἶχον τὸν αὐτὸν ἐνθουσιασ-

Ὅτι δὲ ἡ οὐδετερότης τῶν Συρίων δὲν ὑπηγορεύθη ὑπ' ἄλλης αἰτίας εἰ μὴ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ὡς καὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τῶν φυγάδων ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς μυστικῆς συμμετοχῆς πολλῶν Συρίων εἰς τὴν τότε φιλικὴν ἐταιρίαν. Λέγεται ὅτι ὁ Ν. Ζαννέτος καὶ ὁ Γαβρίνας, ἔλκοντες τὴν καταγωγὴν

μόν, τὸ αὐτὸ θάρρος, τὰς αὐτὰς ἐλπίδας καὶ πεποιθήσεις κατὰ τὴν ἐκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν ἔναρξιν ἀγῶνος ἀνίσου σχετικῶς πρὸς τὸν τότε νομιζόμενον κολοσσὸν τῆς Τουρκίας. Εἰς οὐδεμίαν ἐπανάστασιν, μετὰ τοσοῦτων αἰώνων δουλείαν, δὲν ἐπαρουσιάσθη φαινόμενον τοιοῦτο, καθ' ὃ δηλαδὴ εἰς μετὰ χιλίων δὲν εὐρέθη ἐναντία φρονῶν, ἢ δειλιῶν, ἢ προδίδων, ἢ ἐμπορευόμενος μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἢ ἐξαπατῶν αὐτοὺς διὰ συνεννοήσεων μυστικῶν, σώζων δὲ συνάμα τὴν ἑαυτοῦ ὑπαρξιν καὶ τὰ συμφέροντα αὐτοῦ. Εἶναι μάλιστα ἐκ τῶν μᾶλλον σπανίων καὶ περιέργων ὅτι μετὰ πενταχισχιλίων περίπου κατοίκων, τοσοῦτον εὐάριθμοι, τὸ πολὺ ἴσως πέντε εὐρίσκονται ἐλθόντες εἰς σχέσεις μετὰ ἐχθρῶν, (οὓς ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας εἶχον κυρίους,) εἴτ' ἐκ πεποιθήσεως, εἴτ' ἐκ δειλίας, εἴτ' ἐκ συμφέροντος.

Εἶνε βεβαίως δυσχερὲς τὸ γράφειν ἱστορίαν γεγονότων τοιούτων, ἐπιζώντων ἴσως τῶν προσώπων· οὐχ' ἥττον ἀμερολήπτως κρίνων αὐτὰ, νεαρὸς ἐτι, ἀμέτοχος τῶν παθῶν, ἅτινα τότε ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν περιστάσεων, τολμῶ νὰ σαφηνίσω μίαν ἱστορικὴν ἀλήθειαν ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ κοινότης τῶν Συρίων παραδεχθεῖσα τὸ μέτρον τῆς οὐδετερότητος ἐν τῷ φοβερῷ δράματι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐπ' ἀγαθῷ αὐτῆς τε καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἐτήρησε τὴν θέσιν ταύτην ἀξιοπρεπῶς, μὴ δοῦσα νύξιν τοῖς Ὀθωμανοῖς τῶν κρυφίων ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐνεργειῶν της, ἕως οὗ μετὰ τὴν ἴδρυσιν Ἑλλ. ἀρχῶν ἔλυσε τὰς οὐδετέρας χεῖρας καὶ φανερῶς συνετάχθη τῷ μαχομένῳ πανελληνίῳ. Καὶ αὐταὶ αἱ θρυλούμεναι συνεννοήσεις τινων, ὡς καὶ πωλήσεις ζωοτροφῶν πρὸς τοὺς φιλικῶς ἐπισκεπτομένους τὴν οὐδετέραν Σύρον Τούρκους δὲν φέρουσι πιθανῶς τὸν προδοτικὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα, ὃν, καθ' ὃ εἰκάζω, τοῖς ἀπέδωκεν ἡ θυελλώδης ἐκείνη διὰ τοὺς μαχομένους Ἑλληνας ἐποχή. Καὶ ἂν εἶνε πι-

ἐκ Σύρου συγκαταριθμοῦντο μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας. Οὗτοι ἕνεκα μάλιστα τῆς ἐπισήμου θέσεως ἣν κατεῖχον ἐν Κωνσταντινουπόλει παρέσχον πολλὰς λυσitteλεῖς ἐκδουλεύσεις εἰς τὸν ἀγῶνα ἡθικῶς καὶ ὑλικῶς. Ἀναφέρουσι δὲ καὶ ἕτερον Σύριον, Μάριον καλούμενον ὅστις

στευται αἱ συνεννοήσεις αὗται, τίς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ὅτι οἱ παραδεχόμενοι τὰς προτάσεις τῶν Τούρκων περὶ πωλήσεως ζωοτροφιῶν εὐαριθμοὶ κατοικοὶ τῆς νήσου δὲν ἐπραττον τοῦτο ἔν' ἀποκοιμίζωσιν, οὕτως εἰπεῖν, αὐτοὺς δι' ἐπιπλάστου βεβαιώσεως ὑποταγῆς καὶ ἀφοσιώσεως ; Ἡ τίς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ὅτι δὲν ἀπεδέχοντο τὰς προτάσεις ταύτας ἢ πιεζόμενοι ὑπ' αὐτῶν, ἢ προσδοκῶντες κέρδη ἐκ τῶν προμηθειῶν τῶν ζωοτροφιῶν, ἢ πρὸς ἐξάλειψιν πάσης ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ὑπνοίας κατὰ τῆς κοινότητος ὡς μυστικῶς ἐνεργούσης ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς οὐδετερότητος ; Ἀλλὰ καὶ ἂν πρὸς στιγμὴν ὑποτεθῇ ὅτι ἐκ πεποιθήσεως συνετάσσοντο τοῖς Τούρκοις πέντε ἕως δέκα κάτοικοι μεταξύ πεντακισχιλίων, εἶνε τοῦτο ἐκτακτόν τι καὶ πρωτοφανὲς μετὰ δουλείαν τετρακοσίων χρόνων, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ παρ' ἄλλαι πόλεις τότε καὶ τώρα καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ἐσχάτως ἐν Κρήτῃ εἶδομεν ὁμοίαν τινα, καὶ ἀσυγκρίτως χεῖρονα ; Καὶ ἂν ἀποδειχθῇ ἡ συνεννόησις αὕτη, τιμὴ ἀρκοῦσα διὰ τὴν ἀρχαῖκὴν κοινότητα τῶν Συρίων εἶνε ὅτι πέντε μεταξύ πεντακισχιλίων δὲν ἐνεπνεύσθησαν ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου ἐνθουσιασμοῦ κ' ἐξηκολούθουν σχετιζόμενοι μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τὴν ἐκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δυσαπόδεικτον· δυσεύρετος δὲ καὶ αὕτη ἡ αἰτία τῶν σχέσεων τούτων· κατὰ πιθανωτέραν δὲ εἰκασίαν ἐξηγοῦνται καὶ αὗται ἐκ τῆς οὐδετερότητος τῶν Συρίων, ἣτις ἐδίδεν ἀφορμὴν τοῖς Τούρκοις πρὸς σύναψιν σχέσεων μετ' εὐαριθμῶν κατοίκων ἐπ' ἀγορᾷ ζωοτροφιῶν. Ἀλλ' ὡς προείπον ταῦτα δυσαπόδεικα καὶ οὐδεμίαν ἔχουσιν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς πορείας τῆς κοινότητος· καθ' ἣν ἐποχὴν ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν Σύρον ἡ οὐδετερότης τῆς νήσου ἐθεωρήθη συμφέρουσα σύμπαντι τῷ Ἑλληνισμῷ, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη.

ἐξεπλήρου τὰ χρέη ἐπιστολοχομιστοῦ τῆς τε φιλικῆς ἐταιρίας καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν.

Οἱ Σύριοι οὗτοι ἀνακαλυφθέντες μετ' ὀλίγον ὥς ἀποτελοῦντες μέρος τῆς φιλικῆς ἐταιρίας καθεύχθησαν καὶ κατόπιν ἀπηγγονίσθησαν· ὁ δὲ Μάριος ἀποδράς τῶν φυλακῶν διεσώθη καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας. Καὶ μεταξὺ δὲ τῶν ὀπλιτῶν ἐτάχθησαν τινες Σύριοι ὧν ἡ παράδοσις διέσωσε τὰ ὀνόματα. Μάλιστα κατὰ τὴν ἐν τῷ φαληρικῷ πεδίῳ μάχην τοῦ Καραϊσκάκη διέπρεψαν οἱ Σύριοι Νιώτης καὶ Βενιζέλος πεσόντες ἡρωικῶς. (1)

Ἐτέρωθεν οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ναύαρχοι τῶν Ἑλλήνων προέτρεπον τοὺς Συρίους ὅπως τηρῶσιν οὐδετερότητα, καθ' ὅσον ἐμελλεν ἡ Σύρος νὰ χρησιμεύσῃ ἄτυλον μὲν εἰς τοὺς τυχὸν καταδιωκομένους, ἀποθήκη δὲ ἀσφαλῆς τῶν κειμηλίων των. Πρῶτος ὁ Μαυροχορδάτος παρήνεσε πρὸς τοῦτο τοὺς Συρίους κατόπιν δὲ καὶ ὁ Μιαούλης καὶ ὁ Κουντουριώτης, οἵτινες καὶ ἔπεμψαν εἰς Σύρον πολυτίμους θησαυροὺς, ἵνα ἐξασφαλίσθωσιν ἀπὸ τῶν ἀρπακτικῶν χειρῶν τῶν ἐχθρῶν καὶ πειρατῶν.

Οἱ Σύριοι προθύμως ἀπέστελλον εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος οὐ μόνον τὰς ταχθείσας αὐτῇ εἰσφοράς, ἀλλὰ καὶ ἐκουσίως ἐκ πολλῶν χιλιάδων γροσίων, πολλὰς δὲ καὶ ἀφθόνους ποσότητας οἴνου καὶ σίτου. (2) Ὁ ναύαρχος Λάζα-

(1) Ταῦτα σημειῶ ἐνταῦθα κατὰ παράδοσιν μεταδοθέντα μοι καὶ κατ' ἐγγράφους σημειώσεις, ἰδίως τὴν τοῦ ἀξιοπίστου Κυρ. Γ. Δαλεζίου. Ἐπειδὴ ὁ τε Ζαννέτος καὶ ὁ Γαβρίνας, ὡς καὶ ὁ Μάριος δὲν εἶνε ἐκ τῶν τὰ μάλα γνωστῶν Συρίων, εἰκάζεται ὅτι ἦσαν κάτοικοι Κωνσταντινουπόλεως, εἴλον δὲ πιθανῶς τὴν καταγωγὴν οἱ πατέρες των ἐκ Σύρου μεταναστέυσαντες εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τοῦ παρόντος αἰῶνος· καθ' ὅσον τὰ ὀνόματα αὐτῶν δὲν συνήντησα μεταξὺ τῶν προεστώτων ἢ ἐπιτρόπων ἢ ἐν γένει τῶν προϋχόντων.

(2) Πρὸς πίστῳσιν τούτων καταχωρῶ ἐνταῦθά τινα τῶν σχετικῶν ἐγγράφων διαφόρων χρονολογιῶν τῶν Συρίων καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

ρος Λαλεχός. πολλάκις παρ' αὐτῶν ἔλαβεν ἐκουσίας συνεισφο-
ράς αἵτινες ἐχρησίμευσαν διὰ τὸν στόλον των.

Ἡ δὲ οὐδετερότης τῶν Συρίων ἦτο μέτρον οὐ μόνον ὑπ'
αὐτῶν ἐπινοηθὲν ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως ὑπο-
βληθὲν αὐτοῖς ὑπὸ τῆς προσωρινῆς Διοικήσεως, ὡς ὁμολο-
γεῖται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Συρίων, οἵτινες ἐν τῇ πρὸς τὴν ἐν

Κατὰ προσταγὴν τῆς Ὑδρας ἀπεσταλμένος εἰς τὴν Σύραν ἀ-
κοῦτο τοῦ δόσιμου ἐλάβαμεν γρόσια σαράντα χιλιάδας, λέγω Νο
40000 καὶ ὑποφαίνομαι.

Τὴν 30 Ἀπριλίου 1823. Σ Ὑ ρ α

Ὁ ναύαρχος

ΛΑΖΑΡΟΣ ΛΑΛΕΧΟΣ.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ ναύαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου Ὑδρας.

Ἐλάβομεν παρὰ τῶν προκρίτων τῆς Ν. Σύρας διὰ τὸ δέκατον
τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου γρόσια ἑξ ἑκατῶν καὶ γρόσια δύο χιλιάδας
πεντακόσια διὰ τὸν ἔρρανον. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ ἀποδεκάτωσις
αὕτη παρημελήθη ἐν καιρῷ τῆς Συλλογῆς τῶν προϊόντων καὶ ἐκ
τούτου προσκαλεσθέντες οἱ ῥηθέντες Πρόκριτοι ἐγένετο ἡ συγκατά-
βασις αὕτη, διὰ τὸν μέλλοντα ὅμως χρόνον εἶναι καὶ χρέος τὰ δώ-
σωσιν ἐν καιρῷ τῆς Συλλογῆς τῶν προϊόντων τελίαν τὴν ἀποδε-
κάτωσιν τῆς ὅσης ποσότητος περισυνάξῃ ἡ νῆσος πᾶσα εἰς κρασίᾳ
καὶ λοιπὰ εἶδη.

Ἐκ τοῦ ναυαρχικοῦ πλοίου ὁ Ἄρης.

τῇ ἀη. Νοεμβρίου 1823.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ.

Ὁ γραμματεὺς

Γεώργιος Τρίππος.

Ἄργει Συνέλευσιν τοῦ 1829 ἔγγραφον, ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς νήσου . . . «Δὲν ἐσύμφερον τῆς ἐτότες προσωρινῆς Διοικήσεως ὡς οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς μᾶς ἐκαθοδήγισαν διὰ νὰ διασώζεται ἡ οὐδετερότης τῆς νήσου, ὅπου μὲ αὐτὴν σημανδικὰς ποσότης χρημάτων ἐλάμβανε τὸ ταμεῖον . . . διὰ νὰ μένη ἄσυλον ἡ νῆσος Σύρας, καθ' οὗ καὶ ἔμεινε

Ἄλλῃ δὲ τοιαῦτα ἔγγραφα θέλω καταχωρήσει κατόπιν. Ἡ Σύρα ἐν πᾶσι φαίνεται πρόθυμος εἰς πληρωμὴν οὐ μόνον τῶν κανονισθέντων φόρων ὑπὸ τῆς προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐράνων, οὓς ἐνωρίτερον πολλάκις τῶν ἄλλων νήσων παρέδιδεν εἰς τὴν Ἑλλην. Διοίκησιν, ὅπερ δηλοῖ καὶ προθυμίαν πρὸς πληρωμὴν καὶ εὐπορίαν μέσων. Ἴδου ἕν σχετικὸν ἔγγραφον.

Γρ. 10000 ἦτοι δέκα χιλιάδας ἔλαβον ὁ ὑπογεγραμμένος ἀπὸ τὴν κοινότητα τῆς Νήσου Σύρας διὰ τὸ ἀνάλογον τοῦ ἐράνου ἀποβληθέντος ἀπὸ τὴν ἡμετέραν Διοίκησιν ἐπάνω εἰς ὅλας τὰς Νήσους καὶ διὰ διαταγὴν τῆς νὰ φοραχθῇ ἀπὸ τὴν ἐρανοελλεκτικὴν (;) δημελῇ ἐπιτροπὴν ὅτι ἡ νῆσος Σύρα πληρώσασα τὸ ἀνάλογόν της διὰ τὸν ἄνω ἔρανον ἐξόφλησεν κατὰ τοῦτο καὶ εἰς ἐνδειξιν.

Ἐρ Σύρα τῇ 25 Νοεμβρίου 1825.

(Τ. Σ.)

Ὁ ἑπαρχος Μηκῶνου καὶ Σύρας

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΤΡΙΤΖΑΣ.

Ἐλαβον ἀπὸ τὸν ἐπίτροπον Ἰωάν. Μαρινέλλο διὰ τοὺς τακτικούς ὅπου ἐξώδιασα] γρόσια τριακόσια πενήντα πέντε παράδες τριάντα.

Σύρα Δεκεμβρίου 5 1825.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΟΣΜΑ ΜΑΝΙΑΤΗΣ.

Ἄλλὰ περὶ τῶν ἐράνων τούτων λεπτομερέστερα ἐν τοῖς κατόπιν.

εἰς τὰς δεινὰς ἐτότες περιστάσεις ἀποταμειέβοντες πολλὰς σημανδικὰς καταστάσεις εἰς τοὺς οἴκους τῶν αὐτοχθόνων καὶ Μοναστηρίων, δίχως ἔλλειψιν ὀβολοῦ καὶ παραμικροῦ ἐξόδου, καθοῦ καὶ πρὸς τούτοις μὲ τὴν αὐτὴν οὐδετερότητά της διεσώθησαν χιλιάδες χριστιανῶν ψυχῶν καὶ ἀπὸ τὰς ἰδίας αὐτῶν πλησίον νήσους.» κλπ. (1)

Ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ σημειωθῶσιν ἅπαντα περὶ τῶν ὑπονομιῶν ὅσαι ἡγέρθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατὰ τῶν Συρίων, ὡς τεθέντων ἐν οὐδετερότητι.

Ἦτο πολὺ εὐχολον εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ ἐθνικὸς ὀργανισμὸς συνέσφιγγε τοὺς Ἑλληνας ἅπαντας, καθ' ἣν τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα διέθέρμανε πάντων τὰ στήθη, συνεπεία μάλιστα φανατικῶν διαδόσεων περὶ τῶν κατὰ τοῦ ἀγῶνος δυτικῶν Θηραίων νὰ μὴ βλέπωσι μὲ ὄμμα φίλιον οἱ λοιποὶ νησιῶται τοὺς οὐδετέρους Συρίους. Νῦν ὅμως ὅτε τὰ γεγονότα διὰ τοῦ χρόνου καθαρίζονται ἀποβάλλοντα τὴν ἀχλὺν μεθ' ἧς τὰ περιέβαλεν ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ κατὰ τῶν μὴ ἀμέσως μετασχόντων τοῦ πολέμου ἑτεροδόξων ἐχθροπάθεια, νῦν λέγω ἡ οὐδετερότης τῶν Συρίων, ἡ τότε μὴ καλῶς ἐξηγηθεῖσα, ἀποκαλύπτεται καθαρεύουσα ἐνώπιον ἡμῶν.

Ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν αἱ ἀνάγκαι τοῦ πολέμου ἀπῆτουν ἐν μιᾷ στιγμῇ συγκεντρώσεις καὶ συνελύσεις, δὲν ἔμενεν ἀρκετὸς χρόνος ὅπως οἱ οὐδέτεροι κατὰ τὸ φαινόμενον Σύριοι ἐξηγησώσιν εἰς τοὺς λοιποὺς νησιώτας καὶ ἐν γένει τοὺς Ἑλληνας τὰς αἰτίας τῆς οὐδετερότητος αὐτῶν. (2)

(1) Ταῦτα περιέχονται ἐν τῇ διαμαρτυρῇ τῶν ἀντιπροσώπων Σύρου Γεωργίου Ξανθάκη καὶ Γεωργίου Ρούτσου πρὸς τὴν ἐν Ἀργεῖ Ἑθνικὴν Συνέλευσιν. Τὸ κείμενον τῆς διαμαρτυρήσεως δημοσιευθὲν ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος τοῦ Κ. Μάμουνα θέλει δημοσιευθῇ ὁλόκληρον κατόπιν, διορθουμένων τῶν γραφικῶν λαθῶν ἵνα κατασταθῇ μᾶλλον εὐανάγνωστον καὶ καταληπτόν.

(2) Δυστυχῶς εἰς τῶν ἱστορικῶν τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως ὁ

Ἐντεῦθεν δὲ αἱ παρεξηγήσεις καὶ ἐξογκώσεις τῶν πραγμάτων, γενόμεναι πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν φανατικωτέρων περὶ τὰ τῆς θρησκείας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν.

Γράφων ἱστορίαν καὶ οὐχὶ ἐγκώμιον ἢ ἀπολογητήριον τῶν

αἰοίδιμος Σπ. Τρικούπης, αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος τῶν φανατικῶν διαδόσεών τινων θρησκομικῶν νησιωτῶν δὲν ἐχαρακτήρισεν ὡς ἔδει τὴν οὐδετερότητα τῶν Συρίων. «Ἡ ὑπὲρ ἐλευθερίας φωνὴ (τῶν ναυτικῶν νήσων) λέγει ἱστοριογραφῶν ὁ πατριωτικὸς Σπ. Τρικούπης, ἀντήχησε καθ' ὅλας τὰς Κυκλάδας καὶ πολλὰς τῶν Σποράδων. Μόνον αἱ καρδίαι τῶν τοῦ δυτικοῦ δόγματος Ἑλλήνων ἐκώφευσαν. Ἐφάνη κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ δόγματος τούτου ὅλη ἡ ἀσχισμὸς τοῦ φανατισμοῦ προτιμήσαντος τὴν ἡμιγέληνον τοῦ σταυροῦ καὶ τὴν δουλείαν τῆς ἐλευθερίας.»

«Οὐδεὶς, ἐξακολουθεῖ ὁ εἰρημένος συγγραφεὺς, τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τῇ στερεᾷ Ἑλλάδι Ἑλλήνων πρεσβεύει τὸ δυτικὸν δόγμα. Ἐνδεκαχιλίους τοῦ δόγματος τούτου περιεῖχον αἱ τέσσαρες νῆσοι τοῦ Αἰγαίου *Σύρα, Τήρος, Νάξος καὶ Σαντορήνη*. Ἐξαιρουμένων δὲ πολλὰ ὀλίγων φανέντων ἀληθῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος οἱ λοιποὶ καὶ ἀντεῖπον καὶ ἀντέπραξαν φανερά καὶ κρυφίως καὶ σχέσεις ἔλαβον μυστικὰς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἔθνους, καὶ χαρὰν μεγάλην ἀσυστόλως ἔδειξαν ἐπὶ ταῖς ἀποτυχίαις τῶν ὁμογενῶν. Ἀλλ' ὅποια καὶ ἂν ἦτο ἡ πρόθεσις καὶ τυφλότης των πρὸς τὴν Ἐθνικὴν τιμὴν καὶ τὰ κοινωνικὰ αὐτῶν συμφέροντα, ἐκλιναν καὶ οὗτοι τὸν αὐχένα ὑπὸ τὴν γενικὴν θέλησιν ὅλων τῶν ὁμογενῶν, τῶν μέχρι θανάτου ἀγωνιζομένων πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς ἐθνικῆς ἰσονομίας καὶ ἰσοτιμίας ἄνευ διακρίσεως δόγματος καὶ μακρὰν πάσης καταθλίψεως συνειδότης. Τόσῃν δὲ κλίσειν ἔδειξαν πρὸς τοὺς Τούρκους οἱ δυτικόφρονες ἐν γένει καὶ κατ' ἐξαιρέσειν οἱ τῆς Σύρας, οὓς εὐτύχησεν ἡ ἐπανάστασις καὶ τόσῃν ὀλίγην πεποιθήσιν εἶχαν ἐπὶ τῇ εὐοδίᾳ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ὥστε συνεισέφεραν διπλοὺς φόρους. τοὺς μὲν ἐξ ἀνάγκης χάριν τῶν Ἑλλήνων, τοὺς δὲ ἐκ προαιρέσεως χάριν τῶν Τούρκων. Τόσον τὸ μῖσος τῶν αἱρέσεων, σφοδρότερον πολλὰκις τοῦ μίσους τῆς ἑτεροθρησκείας σκοτίζει τὴν νοῦν καὶ πνίγει πᾶν αἴσθημα εὐγενές.» (Σπ. Τρι-

Συρίων ὠφείλω νὰ ἐκθέσω τὰ γεγονότα ὅπως εἶχον. Ὅταν ὁμιλῶσι αὐτὰ τὰ πράγματα δι' ἐγγράφων καὶ ἀριθμῶν, θεωροῦνται κενοὶ λόγοι οἱ ἀντλούμενοι ἐκ τῶν φυλετικῶν ἢ θρησκευτικῶν συμπαθειῶν ἢ ἀντιπαθειῶν. Πιθανῶς εὐάριθμοι,

κούπη Ἱστορ. Ἑλλ. Ἐπαναστ. Τόμ. Α'. Κεφ. Ι. σελ. 156 Β'. ἐκδ.)

Σεβόμενος τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς, ὀφείλω νὰ ἐπιστημειώσω ὅτι κατ' ἐμὴν κρίσιν τὸ καυστικὸν τῶν ἀνωτέρω φράσεων καὶ τὸ ζωηρὸν τῆς ἐκθέσεως ταύτης ὑπεγορεύθη εἰς τὸν συγγραφέα ὑπὸ ἀκράτου πατριωτισμοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν διαθρυλουμένων τότε περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν δυτικῶν Συρίων διαδόσεων ἃς ἐξωγκωμένας μετένεγκον εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα οἱ φιλοθρησκότεροι τῶν ὀρθοδόξων νησιωτῶν.

Ἀμερολήπτως κρίνων τὰ γεγονότα, ἐν ἰδίῳ προτίθεμαι νὰ ἀποδείξω κ' ἐνταῦθα, ἥτοι οὔτι αἱ κατηγορίαι αὗται κατὰ τῶν δυτικῶν Συρίων αἱ μονιμοποιηθεῖσαι ἐν τῇ περισπουδαστῇ ταύτῃ συγγραφῇ τοῦ αἰοδήμου ἱστορικοῦ δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν ὀλομέλειαν τῆς κοινότητος τῶν Συρίων, οἵτινες ἐν συνόλῳ λαμβανόμενοι ἦσαν Ἑλλῆνες, τοὺς αὐτοὺς ἐθνικοὺς πόθους ἔχοντες καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Μετριάζων τὸ καυστικὸν τῶν ἀνωτέρων περὶ Συρίων εἰδήσεων τοῦ αἰοδήμου Τρικούπη, παρατίθηναι ἐνταῦθα τὰ περὶ αὐτῶν σχετικῶς πρὸς τὰς διαδόσεις καὶ τὴν οὐδετερότητα των γραφέντα ὑπὸ ἑτέρου ἀνδρὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπ' ἴσης σπουδαίου καὶ πολυμαθοῦς ἀλλὰ ψυχρότερον ἐξετάζοντος τὰ γεγονότα, ὅπως προσήκει πρὸς κατάρτισιν ἀμερολήπτου ἱστορίας.

Ἰδοὺ πῶς ἐξηγεῖ τὴν οὐδετερότητα καὶ τὰς συνεπείας τῆς ἀνὴρ ἀξιοπistos καὶ πολυμαθῆς, ὁ Κύρ. Ἰάκωβος Ρ. Ῥαγκαβῆς (1). «Οἱ Σύριοι διῆγον εὐχαρίστως ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν, μηδέποτε βλέποντες ἐπὶ τῆς νήσου των Ὀθωμανοὺς, μηδ' ἐνοχλούμενοι ὑπ' αὐτῶν, μηδὲ συναισθανόμενοι ὡς ἄλλοι ἀλλαχοῦ τὴν ἐκ τῆς τυραννίας κατὰθλιψιν· διὸ καὶ ἔμειναν οὐδέτεροι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὡς

(1) Ἐν τοῖς Ἑλλήνικοις αὐτοῦ πολυτίμῃ τρίτῳ συγγράμματι, δημοσιευθέντι τῷ 1854.

δύο, τρεῖς ἢ καὶ πλείους Σύριοι, παρέσχον ἀφορμὰς ὑπονομιῶν ὡς μὴ ἀποδεχόμενοι τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα· ἀλλ' οἱ εὐάριθμοι οὗτοι δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρίσωσιν οὕτως ἢ ἄλλως ὁλόκληρον κοινότητα, ἥς τὰ ἐγγράφα καὶ τὰ πρὸς αὐτὴν ἀπευθυνόμενα δεικνύουσιν ὅτι μετέσχε τοῦ ἀγῶνος διὰ προσωπικῶν καὶ ὕλικῶν θυσιῶν καὶ ὅτι ἡ οὐδετερότης αὐτῆς, οὔσα φαινομενικὴ ἀπέβη ἐπ' ἀγαθῷ μεγάλου μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐὰν πρὸς ταῦτα εἶχον ἐναντίας ἀποδείξεις, ἤθελον ἐκθέσει αὐτὰς ἐνταῦθα ἀφίνων κριτὴν τὸν ἀναγνώστην.

Καὶ ἐκ τῶν προτέρων ὅμως καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων θέλει ἀποδειχθῇ ἡ ἀλήθεια τῶν ἱστορικῶν τούτων γεγονότων, (1) ἅπερ συνοψίζω δι᾽ ἄσχυριζόμενος ὅτι ἡ κοινότης τῶν Συρίων ἐν συνόλῳ θεωρουμένη καὶ ἐν ταῖς ἐπισήμοις αὐτῆς πράξει διὰ τῆς φαινομενικῆς αὐτῆς οὐδετερότητος μετέσχε τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος συντελέσασα εἰς τὴν διάσωσιν χιλιάδων Ἑλλήνων καὶ καταστήσασα τὴν Σύρον μυστικὸν ὀρμητήριον τῶν ἀγωνιζομένων κατὰ θάλασσαν Ἑλλήνων. Αἱ δὲ τυχὸν ἐναντία ἐνέργειαι εὐαρίθμων προσώπων, καὶ ἂν ὑπῆρξαν, δὲν ἔφεραν χαρακτῆρα

πρὸς τὴν Ἑλλάδα δὲ ἥτις κατ' ἐκείνας τὰς πρώτας ἀρχὰς ἦν ἀποκεκλεισμένη τῶν λιμένων τῆς Μεσογείου καὶ οὐδεμίαν ἔφεραν ἀνεγνωρισμένην σημαίαν, ἡ οὐδετερότης τῆς Σύρου μεγάλως ὠφέλησε, διότι παρεῖχεν εἰς αὐτὴν ἐμπορεῖον καὶ ἀποθήκην ἐξ ἧς οἱ ἐπαναστάται προσεπορίζοντο τὸν ἀναγκαῖον σίτον κομιζόμενον ἐκεῖ ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου ὑπὸ Αὐστριακῶν καὶ Ἰωνίων ἐμπόρων» (2).

(1) Πολλὰ δυστυχῶς τῶν σχετικῶν ἐγγράφων ἀπωλέσθησαν· οὐχ' ἤττον ἐκ τῶν περισωθέντων θέλω δημοσιεύσει τὰ συμβάλλοντα εἰς ἀπόδειξιν τῶν λόγων μου. Ἄλλως τε τὰ γεγονότα ταῦτα δὲν ἀπέχουσιν τοσούτου ὥστε νὰ κατασταθῶσι δυσαπόδεικτα, καθ' ὅσον πολλοὶ καὶ τῶν Συρίων καὶ τῶν παρόικων ἐπιζῶσιν ἀκόμη μάρτυρες αὐτόπται καὶ ἐνεργὸν τότε λαβόντες μέρος.

(2) Ἑ λ λ η ν ι κ & Τόμ. Γ'. Κυκλάδες—σελ. 117 καὶ ἐξῆς.

ἐπισήμου ἀποδοχῆς παρὰ πάσης τῆς κοινότητος· ἀλλ' ἀπλῶς ἤρκεσαν ὅπως δώσωσι χώραν εἰς παρεξηγήσεις ἀναιρουμένας ἤδη διὰ τε τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς τε κοινότητος καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Συνοικισμὸς Ἑρμοῦπόλεως.

Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως διαθρυληθείσης τῆς οὐδετερότητος τῶν Συρίων, ἡ νῆσος Σύρος ἐκρίθη ὡς τὸ ἀσφαλέστερον καταφύγιον τῶν καταδιωκομένων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες διεσώζοντο ἐκ τοῦ φοβεροῦ ὀλέθρου, τοῦ ἐπακολουθήσαντος τὴν ἀναστάτωσιν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων.

Ὅκτῳ χιλιάδες οἰκογενειῶν μὴ δυναμένων νὰ φέρωσι ὄπλα κατέφευγον κατὰ τὸ 1821 καὶ 1822 κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν νῆσον Τῆνον, ἐκτός τινων, Κυδωνιέων ἰδίως, οἵτινες προσωρμίσθησαν ἀπὸ τοῦ 1821 εἰς τὴν νῆσον Σύρον. «Τεσσαράκοντα περὶπου χιλιάδες Ἑλλήνων, γράφει ὁ «Ἑρμῆς» ἀρχαία ἐφημερίς τῆς Σύρου, (1) ἦτοι ὀκτῳ χιλιάδες οἰκογένειαι, μὴ δυνάμεναι νὰ φέρωσι ὄπλα, φυσικῶς ὄντες ἀδύνατοι, κατώκησαν τὴν Τῆνον, ἐκ τῶν ὁποίων τινες ἤρχισαν νὰ πορίζωνται τὰ ἀναγκαῖα τῶν διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ Ἑρμοῦ. Ἀλλ' ἡ ἔλλειψις τοῦ λιμένος τῆς νήσου ταύτης, ἡ ἐπισυμβᾶσα κατὰ τὸ

(1) Ἐν τῷ φύλλῳ αὐτῆς ἀριθ. 2. τῆς 11 Δεκεμβρίου 1837. Δημοσιεύω τὰς σχετικὰς πληροφορίας τῆς ἀρχαίας ταύτης ἐφημερίδος συντασσομένης ὑπὸ ἀξιοπίστων συντακτῶν, παρασταθέντων μαρτύρων αὐτοπτῶν τῶν τοῦ συνοικισμοῦ.

1823 ἔτος πανώλης, τινὰ πολιτικὰ αἵτια καὶ ἡ ἀκατάλληλος θέσις τῆς νήσου ταύτης ἠνάγκασάν τινας ἐξ αὐτῶν νὰ ζητήσουν ἄσυλον εἰς ἀσφαλέστερον καὶ καταλληλότερον μέρος διὰ τὸ ἐμπόριόν των καὶ ὡς τοιοῦτον ἐκλεξάν τὴν νῆσον Σύρον. Ὁ εὐρύχωρος καὶ ἀσφαλὴς λιμὴν τῆς νήσου ταύτης, ἡ ἐμπορικὴ θέσις τῆς, ἡ ὑπεράσπισις τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον τότε οἱ κάτοικοί τῆς ὑπὸ τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν, ὡς δυτικοί, παρεκίνησαν καὶ τοὺς ἐν Τήνῳ ἐπιλοίπους νὰ ἀκολουθήσουν τὰ ἔχνη τῶν πρώτων καὶ τοιουτοτρόπως ἡμέραν παρ' ἡμέραν συσσωρευόμενοι καὶ ἀπὸ ἄλλα διάφορα μέρη, ἠναγκάσθησαν νὰ κτίσουν νέαν πόλιν.» (1)

Βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ παρεδεχθῇ ὅτι αἱ τεσσαράκοντα αὗται χιλιάδες ταυτοχρόνως καὶ οὕτως εἶπεῖν ἐν σώματι, μετανάστευσαν εἰς Σύρον· ἀλλὰ κατὰ τε τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἀνωτέρω ἀξιολύσεις ἐκθέσεις πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀπὸ τὰ 1821 προσήρχοντο, ἐπολλαπλασιάσθησαν τῷ 1822 μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Χίου, κατὰ δὲ τὸ 1823 προσήλθον οἱ ὑποληφθέντες ἐν Τήνῳ φυγάδες· ἤρχισε δὲ μονιμοποιούμενος ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ 1823 μέχρι τοῦ 1828, ὅτε προσήλθον ἐξ Αἰγίνης Ψαριανοί, καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν Ὑδραῖοι, Κρήτες, Θεσσαλοί, Μακεδόνες, Ῥόδιοι, καὶ ἄλλοι πολλοί. Κατὰ τάξιν χρονολογικὴν ἐξεταζόμενοι οἱ πάροικοι, ὡς ἐκαλοῦντο τότε ὑπὸ τῶν Συρίων, τῆς Σύρου κατατάσσονται οὕτως· πρῶτον μετηνάστευσαν εἰς τὴν νῆσον Κυδωνιεῖς κατὰ τὸ 1821 μετὰ αὐτοὺς τὸ ἐπόμενον ἔτος Χῖοι καὶ Σμυρναῖοι· κατόπιν Ὑδραῖοι, Κρήτες, Θεσσαλοί, Μακεδόνες, Ῥόδιοι, Ψαριανοί καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. (2)

(1) Βεβαίως τὰ ἐν τῇ εἰρημένη ἐφημερίδι τοῦ 1837 ἐκτιθέμενα εἶνε τὰ θετικώτερα, καθ' ὅσον ἐγράφησαν ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν συνοικιστῶν καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν νωπὰ ἔτι, οὕτως εἶπεῖν, ἦσαν τὰ γεγονότα ταῦτα.

(2) Δυσχερὲς ἀληθῶς ἡ ὀνομαστὶ κατὰτάξις τῶν πρώτων οἰκι-

Οἱ πρῶτοι ἐλθόντες ἐνταῦθα φυγάδες (καὶ οὗτοι ἦσαν κατὰ τὴν παράδοσιν Κυδωνεῖς,) εὗρον τὴν παραλίαν τῆς νήσου ἐν ἣ κατόπιν ἐκτίσθη ἡ νέα πόλις ἔρημον καὶ κατέφυγον εἰς ἄνω

στῶν τῆς νέας πόλεως τῆς ἐγερθείσης ἐπὶ τοῦ ἐρήμου παραλίου ἐδά-
φους τῆς νήσου· δυσχερὲς δὲ, καθ' ὅσον ἐλλειπόντων μαρτυρίων
ἐγγράφων, μόνη πηγὴ πρὸς κατὰταξιν αὐτῶν εἰσιν αἱ προφορικαὶ πλη-
ροφορίαι τῶν ἐπιζώντων οἰκιστῶν. Δυστυχῶς ὅμως ὀλίγιστοι
ἐπιζῶσι ἐκ τῶν κατὰ τὸ 1821 καὶ 1822 ἀνδρῶν, οἵτινες ἠδύναντο
νὰ διατηρήσωσιν ἐν τῇ μνήμῃ των λεπτομερείας τοιαύτας. Καὶ αὐτοὶ
ὅμως οἱ ἐπιζῶντες εἴτ' ἐκ τοῦ γήρατος, εἴτ' ἐξ ὀλίγης μνήμης ἀόριστα
ἠδυνήθησαν νὰ μοὶ μεταδώσωσιν. Ναὶ μὲν πολλοὶ εἰσιν οἱ ἐπιζῶντες
ἐκ τῶν πρῶτων οἰκιστῶν· ἀλλ' οὐχὶ πάντες κατὰλληλοι πρὸς μετὰ-
δοσιν τοιούτων πληροφοριῶν· καθ' ὅσον μείζονα ἀξιοπιστίαν ἔχουσιν
αἱ μαρτυρίαι ἐκείνων οἵτινες κατὰ τὸ 1821 καὶ τὰ ἐπόμενα ἔτη
ἦσαν ἡλικίας ὠρίμου, μετέσχον τῶν τότε πραγμάτων εἴτ' ἐκ τῆς
θέσεώς των, εἴτ' ἐκ πολλῶν ἄλλων αἰτίων· αἱ δὲ μαρτυρίαι ἐκείνων
ὅσοι παῖδες ἢ καὶ μείρακες ἦσαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ συνοικισμοῦ
μεθ' ἡττονος αὐθεντίας δύνανται νὰ θεσπαιώσωσι γεγονότα τελεσθέντα
ἐν θυελλώδει ἐποχῇ, ἐν ἡμέραις κινδύνων, καταδιώξεων καὶ πολέμων.
Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἐτέραν ἔποψιν ἐξεταζόμενον τὸ ἱστορικὸν θέμα τοῦ
συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως παράγει ζήτημα ἐπὶ μᾶλλον καθιστάν
τὴν θέσιν μου δυσχερῆ. Πότε πρέπει νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὸν συνοικι-
σμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως; Τὸ 1823; Ἀλλὰ τότε διαγράφομεν τοῦ
καταλόγου τῶν συνοικιστῶν τοὺς Ψαριανοὺς, τοὺς Κρητάς, τοὺς
Θεσσαλοὺς καὶ ἄλλους πολλοὺς ὁμολογουμένως συντελέσαντας καὶ
διὰ τῶν προσωπικῶν των ἐκδουλεύσεων καὶ διὰ τῶν ἐγερθεισῶν οἰ-
κιῶν των εἰς τὸν συνοικισμὸν καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς νέας πόλεως.

Δὲν εἶνε δὲ τοῦτο μόνον. Θέλομεν ἰδεῖ κατόπιν ὅτι, καὶ μετὰ τὸ
1825, ἤτοι μετὰ τὴν κτίσιν τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως
καὶ τὴν βάπτισιν τῆς νέας πόλεως διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἑρμοῦ,
μέχρι τοῦ 1829, ὅτε ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τοῦ Ἀργους
τὸ ζήτημα τῆς ἀντιπροσωπεύσεως τῆς νέας Ἑρμουπόλεως, ἡμφισβη-
τήθη ἂν οἱ κάτοικοι τῆς νέας πόλεως ἐθεωροῦντο μόνιμος πληθυσμὸς

Σύραν, ἐπὶ ποδὸς μόνον διημερεύοντες εἰς τὰ ἡραιωμένα πα-
ραπήγματα τῆς παραλίας.

ἐλληνίδος πόλεως, καθ' ὅσον ἀβεβαιότης ἀκόμη ἐπεκράτει παρά
τισι περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν παροίκων, ὡς ἐκαλοῦντο μέχρι τοῦ 1829
ὑπὸ τῶν Συρίων οἱ Ἑρμοπολῖται. Ναὶ μὲν οὐδεὶς δύναται νὰ διαμφι-
σθητήσῃ ὅτι μέχρι τοῦ 1823 οἰκισταὶ τῆς νέας πόλεως ἐθεωροῦντο
οἱ Κυθωνεῖς, οἱ Χῖοι καὶ Σμυρναῖοι· ἀλλ' οὐδεὶς ἐπ' ἱσῆς δύναται νὰ
διαμφισβητήσῃ ὅτι συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς
πόλεως ταύτης οἱ Ψαριανοὶ οἱ Κρηῖτες, Ὑδραῖοι κλπ.

Ἐξεταστέον καὶ ἄλλως τὸ ζήτημα. Τί πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν διὰ
τῶν λέξεων *κτίσις τῆς Ἑρμοπόλεως*; Μέχρι τοῦ 1823 οἱ πάροικοι
λεγόμενοι προσωρινὰ εἶχον παραπήγματα, διενυκτέρευον δὲ κατὰ τὸ
πλεῖστον εἰς ἄνω Σύρον καὶ εἰς τοὺς ἐκεῖ ὀρθοδόξους ναοὺς ἐκκλησιάζ-
ζοντο. Ἀπὸ τοῦ 1823 ἰδίως καὶ ἐντεῦθεν, ὅτε μείζων τις βεβαιότης
ἐγενῆτο περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν παροίκων ἤρχισαν ἀντὶ ξυλίνων
παρχπηγμάτων ἐγείροντες οἰκίας· δὲν ἐννοῶ δὲ οἰκίας διορόφους ὡς
τὴν τοῦ πρώτου Δημάρχου Ἑρμοπόλεως Γ. Πετρίτζη κτισθεῖσαν
πρὸ τοῦ 1825 καὶ θεωρουμένην τότε ὡς τι φαινόμενον, ἀλλ' οἰκί-
σκους καὶ ἀποθήκας διαφερούσας τῶν ξυλίνων παραπηγμάτων· τοιαῦ-
ται δὲ ἠγέρθησαν οὐχὶ πρὸ τοῦ 1823. Τούτου τεθέντος πρέπει κατ'
ἐμὴν τοῦλάχιστον γνώμην νὰ θεωρηθῇ ἀρξαμένη ἡ κτίσις τῆς νέας
πόλεως καὶ ὁ συνοικισμὸς αὐτῆς ἐπιτυγχανόμενος κυρίως ἀπὸ τοῦ
1822, ἀναπτυχθεὶς δὲ τῷ 1826 ἢ τὸ πολὺ 1827, ὅτε ἡ νέα πόλις
ἀπετέλεσεν διὰ τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς ἐν ταῖς Ἐθνοσυνελεύσεσι
ἡθιλὸν νομικῶς πρόσωπον. Ἐξαιρετικὴν βεβαίως θέσιν μεταξὺ τῶν
συνοικιστῶν πρέπει νὰ καθεξῶσιν οἱ πρὸ τοῦ 1823, ἥτοι οἱ ἀπὸ τοῦ
1821—1823 ἐλθόντες πάροικοι καὶ στήσαντες παραπήγματα, ἢ
ἀπλῶς καλύβας, ὡς ὀνομάζει αὐτὰ ὁ *Ἑρμῆς* τοῦ 1837. Οὗτοι δὲ
ἦσαν οἱ Χῖοι, Σμυρναῖοι καὶ Κυθωνεῖς· ἴσως δὲ αὐτοὶ ἔπρεπε μόνον
νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρῶτοι οἰκισταὶ τῆς Ἑρμοπόλεως, ἔστω καὶ με-
αὐτὰς τὰς ξυλίνους καλύβας των, ἐὰν δὲν ἦτο ἐτέρωθεν γνωστὸν
ὅτι κατὰ τὰ δύο ταῦτα ἔτη τὰ ξύλινα ταῦτα παραπήγματα δὲν
ἦσαν αἱ μόνιμοι, οὕτως εἶπεῖν, οἰκίαι, καθ' ὅσον διενυκτέρευον καὶ

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Χίου ἤρξατο ἡ συρροὴ κατὰ χιλιάδας τῶν τότε καλουμένων παροίκων.

ἐκκλησιάζοντο εἰς ἄνω Σύρον, ἔνθα καὶ τὰ κειμήλιά των ἐναποταμίευσαν, ἐχρησιμοποιοῦν δὲ τὰς καλύβας πρὸς διημέρευσιν, καὶ πρὸς ἐνάσκησιν ἐμπορίου τινος ἐπὶ ποδός.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἀποφεύγων τὴν λεπτομερῆ κατάταξιν τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως, παρατίθημι ἐνταῦθα κατάλογον τῶν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1827 συνοικισάντων τὴν νέαν πόλιν. Ἴσως μετὰ τῶν ἀρχαιοτέρων τούτων κατοίκων εὐρίσκονται πρόσωπα τινα ἐλθόντα μετὰ τὸ 1827· ἐὰν ἐτέθησαν ἐνταῦθα ἐνεχ' ἀγνοίας τοῦ ἔτους καθ' ὃ ἦλθον, δὲν εἶνε ἴσως ἔγκλημα καθοσιώσεως, καθ' ὅσον καὶ ἂν ἐν ἡ δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ἦλθον συνετέλεσαν ὁμως εἰς τὴν ἐκτασιν τῆς συνοικιζομένης πόλεως ἐγείροντες οἰκίας ἢ ἀποθήκας ἢ προσενεγκόντες ἐκδοκυλεύσεις.

Ἰδοὺ κατάλογος τῶν συνοικιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως, τῶν ἐγκατασταθέντων ἐν αὐτῇ διαρκούντος τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ ἀντιπροσωπεύονται πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Πληρέστερος κατάλογος φαίνεται ὁ τῶν Χίων καθ' ὅσον διεσώθη τὸ πρωτότυπον ἀναφορᾶς ἣν οἱ ἐν Σύρῳ (Ἑρμουπόλει) εὐρισκόμενοι Χῖοι ἀπηύθυνον πρὸς τὸν Κυβερνήτην Καποδίστριαν κατὰ τὸ 1829. Ἐν τῇ ἀναφορᾷ ταύτῃ περιέχονται αὐταὶ αὐταὶ αἱ ὑπογραφαὶ ἀπάντων τῶν ἐν Σύρῳ τότε Χίων ἐξαιρέσει τῶν μὴ ὑπογραφόντων ὡς ἀγραμμάτων. Δημοσιεύω δὲ τὸν κατάλογον τῶν ὀνομάτων τῶν Χίων ὡς ἔχει ἐν τῇ ἐπισήμῳ ταύτῃ ἀναφορᾷ αὐτολεξεῖ.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τοὺς λοιποὺς οἰκιστὰς οἷον Σμυρναίους, Κρήτας Κυδωνιεῖς, Θεσσαλοὺς, Μακεδόνας, Ἑπειρώτας, Ῥοδίους, κλπ. καταχωρῶ κατάλογον συνταχθέντα σήμερον. Πιθανὸν μετὰ τῶν οἰκιστῶν νὰ παρέλειψά τινας. Εἰμὶ φρονῶ συγγνωστός, καθ' ὅσον δὲν παρεδόθη μέχρις ἡμῶν πλήρης καὶ αὐθεντικὸς κατάλογος τῶν πρώτων οἰκιστῶν, ὡς ὁ τῶν Χίων.

Ἦσαν λοιπὸν καὶ πρέπει νὰ θεωρῶντ' ἐκ τῶν συνοικιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως οἱ ἐξ ἧς, ἀδιαφόρως ἂν τινες τούτων ἦλθον μεταγενεστέρως, ἥτοι

Ἡ περιφέρεια τοῦ σημερινοῦ Δήμου Ἑρμουπόλεως παρουσίαζε θέαμα μελαγχολικῆς ἐρημίας. Τὸ μέρος τοῦ σημερινοῦ

κατὰ τὸ 1824 ἢ 1825· ἀρκεῖ ὅτι οἱ κάτωθεν συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ συνοικισθῇ καὶ κατασταθῇ πόλις σπουδαία ἡ Ἑρμούπολις, καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ λοιπαὶ τῆς Ἑλλάδος πόλεις κατεστρέφοντο διαρκούσης τῆς ἑλλ. ἐπαναστάσεως.

Χῆοι.

χ αντονη πουργιας	Π. Νεγρεπόντες
Κ. Κοκκινάκης	Α. Σκαρμαγκᾶς
Νικόλαος Φραγγόπουλος	Α. Κατινάκης
Νικόλαος Δίου Γιαννακόπουλος	Κωνσ.ος Ν. Γλυπιπῆ
Π. Πετροκόκκινος	Γος ψύχας
Ζ. Κάππαρης	λουκᾶς ντζίφος.
Σέφανος Γεννάδης	Δημήτριος Μάξιμος
Α. Κοντόσυλος	Ἑμμλ. Σκαρμαγκᾶς
Γ. Γλαράκης	Π. Ἀργέντης
Μ. λ. Μαυρογορδάτος	Ἰάκωβος ῥάλλης
Α. Γλαράκης	μαρκῆς θάκας
Παράσχος Νακάσης	Παντολέων μανοῦσος
Ἰων Εὐμορφόπουλος	δημήτριος παρπαρίας
Μιχαήλ Ξανθοπούλος	Ζωρζῆς Μ. Εὐμορφόπουλος
κοςτη μυρας	γεώργιος μαυρηδῶγλους
Π. Συνετάκης	Νικόλαος Γλύκας
Κ. Κουβελαῖς	Ζ. Ν. Εὐμορφόπουλος
Ν. Δημητριάδης	Ἰωάννης χρυσοβελόνης
Ζ: Α: Εὐμορφόπουλος	φραγκούλης γλύκας
Νικόλαος μαυράκης	Ιης Ιου Καράλης
Ι. Α. Παρώδης	Γ. Καλόγνωνμος
Μιχαήλ Κ. Καράλης	Θεόδωρος Πετροκόκκινος
Ανδρέας Θ. Ζυγομαλαῖς	Μιχαήλ Κοκκάλης
Παντολέων Δ. Ἀγέλαστος	Σέφανος Μαυρογορδάτος
Α. Ῥάλλης	φίλιππος Κ. Πούρπουρας
Ἄντ. Πεινιάτέλης	Ζανῆς Γ: Πετροκόκκινος

Βροντάδου, τοῦ Ποταμοῦ καὶ τῶν Βαπορίων
ὥς καὶ τὸ τῆς Μεταμορφώσεως μέχρι τῶν Πέντε

στέφανος στ᾽ ντζίφος
Ζ. Π. Νεγρεπόντες
κωνσταντῖνος κατλᾶς.
Ἰακός Κωστ. Νεγρεπόντης
Ἰωάννης ντζίφος
Σ. Π. τζιτζινίας
Ἰωάννης Ἀγέλασος
Παντιάς Ν. γιούκας
παντελὶς γιασεμολαδᾶς
Παντολέων Πολυριαλᾶς
νικολαὸς κογιας
νικόλαος δαμαλᾶς
Χρησοφης νικολακης
γεοργῆος αντονίου
σαμάτιος βαλεντῆς τοῦ Ἰω.
σρατης παυλίδις
σαματῖς μαρτακης
δημήτρι νικολα
Θεοδορὸ Χρησοφοῖ
μιχαήλ ἀγκερέτος
γεωργίως βολοικας
ζανῆς Καλληπέτης
ἀντώνιος ἀγέλαστος
πολύδορος διατζήντος
μηκες λουκας
Βύσράτιος Σκόρδιας
θεόδωρις πετρακίς
Γιανᾶκος τριπουσης
γεώργιος δαρας
σεφανίς χαλίκας
ἀλεξαντρὸς κουβελᾶ

φρανγγούλης βαφιιάδης
Νικόλαος κουμᾶκι
σεφανος Πουλλάκης
πετρὸς σουσουρίς
αντονιος καρκολανίς
ζωρζῆς φουρναρακίς
χατζι ατονιος γαφος
ηοανῆς φουσανᾶς
Ἰωάννης Μ. Παρώδης
Κωνσαντῖνος Πλατῦς.
Ἰωάννης Πρασσικᾶκης
Ἰωάννης Βουρουκλᾶς.
Ἀντωνιος Κουλμάσης
Παντολ, Πλατῦς.
νικολη σιριανος Χηος
Ἰωαννης βακας
Δημητριος Βαφιιάδης
γεοργίος σαγκαλας
Ἐμμαν. Πετροκόκκινος
Ἰωάννης χαντζι γεοργίου
Ζωρζης Ν. Καρυδιάς.
Ἰωάννης Καλαμάρης
ζαννῆς Γιανακόπουλος
Γ. μικές Πετζος
ζωρζῆς Καλθοκορέσης
λουκᾶς φιωρέντης
Παντολέων Φακῦρης
Ἰακωβος Ζερλέντης
μιχαήλ σπανούδη
Γεώργιος Κάτζαρις
λεόντιος καργᾶκης

Μύλων καὶ τῆς συνοικίας τῶν Ψαρριανῶν παρουσίαζε
συνέχειαν γαιῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκαλλιιεργήτων. Τὰ κύ-

Ἀντώνος ῥάλλης
ἀντώνιος ἀγκερέτος
ειωανεις φωτηνειας
Ἰωάννης λ. ῥάλλης
Ξεφανος Κάππαρης
Λουκάς Α Νεγρεπόντες
Ἰωάννης παΐδας
ἀντώνιος ζυγομαλάς
Ἰωάννης τζημπής
μηχαήλ Κουρπᾶς
δημητρος κουλουπας
Θεόδωρος μαρούτζης
Κονσαντῆς ζερβουδάκις
Κωνσ.ος δέριος
Ἄ. Ζ. Μάμουκας
μανολις θουργακις
λουρετζῆς Πετροκόκκινος
Ἰω. δροσωος
δημητρίος βιόλος
Παῦλος Γρυμάλτης
δημητρίος βιόλος
κονσαντῆς του αντρέα
ζορζις πουτου
θαματῆς πηθης
αντονις σαργός
μανολης . κουριαλις
νικολις τατανις
γιוריγις κουριαλις
μηχαήλ κτίς
νικόλαος ζηβίς
κοσατιν μυκαΐδακυ

αλέξις . βοληκας
φραγγιάς πανόριος
Ἰωαννης πανόρηος
πατελις· καρχαλις
ζανης Μασκας
διμιτρις τελεβιτο
χατζι μιχαηλος τζουρις
νικόλαος ξαιταις
γηόργιος κουτουρας
Ἀντών ος Ζολώτας
νικολαος κακανικός
βιαγκεληνός γιαλούρης
γανιος κουριαλις
Ἰοανις μαρινακις.
νικόλαος μαρτηράκις
νικολας παρασκεβᾶ
ζανῆς καλουτᾶς
μηχαήλ μάγκος
διὰ Παντελῆ ξεφανάκη
αλεξαντρος πογετζῆς
σηδεργῆς πατουνας
μηκαις σετερις
μηχαήλ καραλης
διμιτρις βακας
γεοργιός ζερβός.
ξαμάτις καλιμερις
γιανις πασουμας
νικολαος νικολιας
ζητιρατη σοτιρακις.
Μανουήλ Παρώδης
Μ. Φ. Μαυρογορδάτος

ματα τῆς παραλίας τοῦ λιμένος ἔφθانون μέχρι τοῦ κέντρου τῆς
σημερινῆς Πλατείας Λεωτσάκου, γεμούσης τότε βρύων.

Νικόλαος Α. Βούρος
Δημος Ν. Ροΐδης
Μιχαήλ Νιώτης
Μανόλης Ματαΐκias
Μιχαήλ Αύγερινος
αντονιος κίικιρις
Ἰωάννης φαρμάκης
νικολαος τζουρος
λουκάς σρογγυλάκης
κονσαντῖνος ῥοδοκανάκης
παντολέων τζούρος
σεργιος καζαζις
λουυᾶς σάγκαλας
Κωνσταντινος δαμαλᾶς
Ιωάννης πίσσας
χ. βασιλις παρασκεδης
Ζανῆς Σιδεрикoύδης
Ἰωάννης Καραθανάκης
Ἰάκωβος καλαμάρις
ζωρζῆς τζιμπής
Π: Καζανόβα
κομνηνος λουλουδης
Γεώργιος ψιακῆς
Διμητριος σάγκαλας
κωσαντίς πασπάτις
Ν: Σιδεрикoύδης
σαμάτιος Δαμαλᾶς
χ. χρικοφis τζεϋλέντης
λουκάς Ν. Νεγρεπόντης
ἀνδρέας ζογραφος
Ἀνδρέας Θεριέλης

Ἰης Θου Ζωγράφος
πανταλεον παρπαριας
νικολᾶος τριακοντάφιλλος
νικολῆς ζαουριανὸς
μανουῆλ κόβαι
Δημήτριος Καπετανάκης
αντρεϊς φακύρις
γεωργιος λελης
Διμητριος Πυταγούλης
γσοργιος πλάτης
γιοργιος τριπουσης
Γεώργιος Πάννος
γιωργιος πλατίδης
Γεωργιος ἀρφάνης
γιανις πιφανος
γεωργάντης γιοῦργας
Ζ. Α. Βούρος
Παντολέων Κωνσαντουλάκης
Ζωρζῆς σ- ῥοδοκανάκης
Ιωανίς παπαδόπουλος
νηκολῆς σίμος
διμιτρίως κονδῖς
Παναγιωτῇ χατζῆς μανολης
νικολῆς δεσπότακις
νικολις καλιτζις
κοσσαι σαλιαρις
μιχαλι φρανκάκι
γιοργιος φονρος
ζωρζῆς σύψωμος
Ἰῶης λαγουτης
διμητριος μαγκος

Τὸ κατόπιν ἐνωθὲν Νησάκι καθίστα τὸν λιμένα ὀλιγώτερον ἀσφαλῆ· ποῦ δὲ καὶ ποῦ διεκρίνετο δυτικόν τι παρεκκλήσιον

γεωργιος κλιμις
 Ἰωάννης μαῦρος
 Γεώργιος φακίρης
 Παΐσιος Μυρωνίδης
 παντ.ων Ψύχας
 Γεώργιος Δόντιας
 Εὐστράτιος Ν. Κλήμης
 πανταλέον καπόνις
 μανουὴλ ῥοῖδης.
 Θεοδόσιος Σμυρνούδης
 μανουὴλ Καπετανάκης
 Δημήτριος μιταράκης
 Λεοντικός τζερλέντης τοῦ Ἰω.
 δημητρίου· μπαρμπονις
 νικόλαος ζαραχάνης
 Γεώργιος Πατούνας
 Ἰάκωθος τριακοντάφυλλος
 σέφανος ντζίφος
 Ἰωάννης καλουτᾶς
 Δημήτριος Μαειδουσης
 ἀνδρέας Ἐμμανουὴλ
 γεώργιο μαχαιρᾶς
 χ νικμονιτης κουτελος
 ξενος του Γληα
 κοσαντης του νικολα Χουλῆ
 διμιτρι φομακι
 γιοργιος θακας
 αναγνοςις καρδαμυλιτις
 Ιωανις ανγκελος
 κοστατις χουμις
 διαματις πατελουουλος

χατζι κοπελος Κας
 Ἀντώνιος Καπετανάκης
 σέφανος Τ. Γαλάτης
 παναγιῶτις μαροῦτζις
 κοζης Νιότης
 Νικόλαος Καλθοκορέσης
 Ἀντώνιος τζιτζεκλῆς
 χ ξένω Χούλλης
 Νικόλαος τζιτζεκλῆς
 Ἰωάννης Σ. πρώιος
 Μανουὴλ Πρασκακάκης
 Δημήτριος Μλ. Μαυρογορδάτος
 Α. Π. Νεγρεπόντης
 Νικόλαος Σαλβάγος
 αὐγουστῖνος ποτούς.
 Ζωρζῆς Σεκιάρης
 Γεώργιος Πεινιατέλης
 Μανουὴλ Ζ. Ψυακῆς.
 σέφανος Πολυχρονιάδης
 Μ. Π. ἀγέλασος
 Ἀμβρόσιος Ζ. Δαμαλᾶς
 Ζ: Δου Ἀπαλύρας
 Κωνσος λουτράρης
 εὐστράτιος θαφιαδης
 ἀντώνιος Κορέσης
 Ἀντώνιος μπίλης
 Δος γαλάτης
 ζωρζῆς σγούτας
 σέφανος ἀγέλασος
 Κωνσαντῖνος Θου Ζωγράφος
 δημιτριος σελιανός

οἶον τὸ ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ Νησακίου, τὸ ἐρειπιωθὲν τοῦ
Ἀγίου Μάρκου ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ βράχου ἔνθα τὸ

Ἀντώνιος Σπανούδης
Νικόλαος Γ. Μάξιμος
Ζαννῆς Ν. λαγώνικος
Θεόδωρος Βοῦρος
Παντολεον Ζαφρακίς
Ἰωάννης Κορέσσης
Θεόδωρος μαγισράκης
Ἀθανάσιος ῥαφαέλης
λ. φραράκις
Στεφός Ν. Καράλλης
Ζωρζῆς σπανούδης
μανολῆς φραγκίας
Μανουὴλ Οἰκονομίδης
δημήτριος ἀρχοντίς

Νικόλαος Λαγώνικος
στρατὶς φιστάκις
κονσαντηνὸς καλλιπετις
χ. κονσαντης πετασος
γιουργὶς τροπος
δημήτριος Ψάθας
πάντελῆς κούτελός
αντονὶς κουρουνιότης
μιχάλης παντελιος
ζαματὶς μαθιος
Διαμαντὶς χαρτουλάρης
Λουκάς Ῥάλλης
Πέτρος Πεινιατέλης
Νὸς Πρασσακάκης

Ἀριθ. 48.

Ἐπικυροῦται τὸ γνήσιον τῶν ἄνωθι τριακοσίων εἰκοσιεπτὰ ὑπογρα-
φῶν Συμπολιτῶν μας.

Ἐν Ἑρμουπόλει Σύρας τῇ 10 Ἰουλίου 1829.

Οἱ Δημογέροντες τῶν Χίων

Ἀθανάσιος ῥαφαέλης

Δημήτριος Μάξιμος

Γὸς Ψύχας

Ὁ Γραμματεὺς

Ἰω. Χρυσοβόλονης

(Τ. Σ.)

Σημείωσις. Πολλοὶ τῶν ἄνωτέρω Χίων δὲν παρέμεινον μετὰ ταῦτα
ἐν Σύρῳ, ἀλλ' ἀνεχώρησαν διὰ πλεῖστα μέρη τῆς Εὐρώπης Ἀμερικῆς
καὶ Ἰνδιῶν, συστήσαντες σπουδαίους ἐκεῖ ἐμπορικοὺς οἴκους κατα-
σταθέντας διασήμους.

σημερινὸν ἐργαστάσιον τῆς Ἑλλην. Ἀτμοπλοίας, ὡς καὶ τις ἐσώγαιος οἰκίσκος παρὰ τὴν λεγομένην Σανιτάν, χρησι-

Βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι πάντες οὗτοι οἱ Χῖοι ἦσαν ἐκ τῶν οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως, καθ' ὅσον τινὲς τούτων ἦλθον βραδύτερον, ἤτοι κατὰ τὸ 1829, ἄλλοι δὲ οὐδόλως συνετέλεσαν εἰς τὸν συνοικισμὸν φυγόντες, τινὲς δὲ αὐτῶν δὲν πρέπει νὰ τεθῶσιν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μὲ τοὺς πράγματι διαπρέψαντας ἐπὶ ἐκδουλεύεσσι πρὸς τὸν τόπον, ὧν μόνον τὰ ὀνόματα ἀναμνηστικουσιν ἡμῖν τὴν διαπρεπῆ θέσιν ἣν ἔσχον ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ παντὶ τῷ ἐμπορικῷ κόσμῳ.

Ἐκτὸς τοῦ καταλόγου τούτου δυστυχῶς ἀκριβῆς καὶ ἀμερόληπτος πληροφορία δὲν μοι ἐδόθη περὶ πάντων τῶν ἐξ ἄλλων μερῶν προσελθόντων συνοικιστῶν καθ' ὅσον ὀλίγιστοι ἐνθυμοῦνται ἀκριβῶς τὰ ἔτη καθ' ἃ ἦλθον πλεῖσται ἄλλαι οἰκογένειαι ἐκ τῶν πρώτων τῆς συνοικιζομένης πόλεως. Μὴ ἔχων ἀκριβεῖς περὶ τούτων καταλόγους ἐσκέφθην ἐπὶ στιγμὴν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ θέσω τὸν προηγούμενον κατάλογον τῶν Χίων, ἃφ' οὗ δὲν εἶχον ἐπ' ἴσης ἐκτενῆ καὶ λεπτομερῆ τῶν λοιπῶν συνοικιστῶν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐθεώρησα ὀρθὸν διὰ πολλοὺς λόγους· πρῶτον ὁ προεκτεθεὶς κατάλογος τῶν Χίων δὲν συνετάχθη ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἀνεδημοσιεύθη αὐτολεξεί καὶ μὲ αὐτὰς τὰς ἀνορθογραφίας, ὡς διεσώθη ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἐν ταῖς ἐλληνικοῖς ἀρχαίαις· δεύτερον τὰ ὀνόματα ταῦτα τῶν κατὰ τὸ 1829 Χίων ἐν Ἑρμουπόλει κατοικούντων ἐμελλον νὰ δημοσιεύσω κατωτέρω ποιῶν λόγον περὶ τῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὸν Κυβερνήτην εἰς ἣν ὑπεγράφησαν οἱ εἰρημένοι ἐν Ἑρμουπόλει Χῖοι· ὥστε προκειμένου νὰ δημοσιευθῶσι κατωτέρω, ἐπικαίρως ἐδημοσιεύθησαν ἐνταῦθα ὡς κατάλογος τῶν πρώτων Χίων τῶν οἰκησάντων ἐν Ἑρμουπόλει. Τρίτον, ἐσκέφθην ὅτι ἡ πληθὺς τῶν ὑπογραφέντων Χίων δὲν δύναται νὰ τεκμηριώσῃ, ἐλλείψει καταλόγου τῶν λοιπῶν συνοικιστῶν, ὑπεροχὴν τινὰ καθόσον πάντες συνετέλεσαν ἐξ ἴσου ἐκ τῶν συνοικιστῶν· μάλιστα οἱ Σμυρναῖοι, οἵτινες καὶ προΐσταντο τότε ἐπὶ πολὺ τῶν δημοτικῶν πραγμάτων.

Ταῦτα πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω σχολιάσεων ἐπὶ τῇ ἐλλείψει λεπτομεροῦς καταλόγου τῶν λοιπῶν συνοικιστῶν· ἄλλως τε ὑποθέτω

μεύσας καὶ πρὸ τοῦ 1821 ἐν εἵδει ὑγειονομείου καὶ τελωνείου. Τοιαύτη τις ἡ κατάστασις τοῦ ἐρήμου ἐδάφους τῆς παραλίας,

ὅτι εἶνε δύσκολον ἂν μὴ ἀδύνατον, νὰ καταστρώσω πλήρη κατάλογον τῶν ὀκτῶ χιλιάδων οἰκογενειῶν, αἵτινες ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1828 καὶ 1829 συνώκησαν τὴν Ἑρμούπολιν ὡς ἀδύνατον καὶ δι' ἄλλον λόγον· καθ' ὅσον μέχρι τοῦ 1833 ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀρτισυστάτου κοινωνίας ἦτο κινήτος, μεταβαλλόμενος κατὰ τε τὰ πρόσωπα καὶ τὸν ἀριθμὸν. Ἐὰν ὁμοῦ διετηρεῖτο κατάλογος ἐν εἵδει ἀναφορᾶς ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τῶν λοιπῶν σωματείων, οἷον Συμυρναίων, Ψαριανῶν κλπ. συνταχθεὶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤθελον δημοσιεύσει αὐτόν· καθ' ὅσον φρονῶ ὅτι εἰσι μνηεῖς ἄξιοι πάντες, εἰ δυνατόν, οἱ συντελέσαντες εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς νέας πόλεως. Βλλείψει τοιοῦτου περιορίζομαι ἀναφῆρων ἐνταῦθα ἐκ τῶν λοιπῶν συνοικιστῶν ὅσους εἶδον ἐν ἐγγράφοις, ἢ ἤκουσα προσενηχόντας ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν νέαν πόλιν, ἢ δι' οἰκοδομῶν καὶ ἐμπορίου συντελέσαντες ὑπὲρ τοῦ συνοικισμοῦ καὶ τῆς προόδου τῆς Ἑρμούπολεως μέχρι τοῦ 1829. Ἀναφέρονται ἑπομένως:

Ἐκ τῶν *Συμυρναίων* αἱ οἰκογένειαι τῶν Πετρίτζη, Καραγιαννάκη Γεραλοπούλων, Παπαδούκα κλπ.

Ἐκ τῶν *Κυθωνιέων* αἱ οἰκογένειαι τῶν Ζωντανῶν, Ἐλ Χατζῆ Ἐλευθεριά, Καντερτζόγλου, Ἰσμυρλῆ, Φραγκοπούλου, Κουϊμζέλη, Π. Χ. Ἀνδρέου κλπ.

Ἐκ τῶν *Θεσσαλῶν* ὁ Π. Χ. Κανιοκέρης, ὁ Θ. Μάκαρης, ὁ Α. Ξηραδάκης, ὁ Ι. Κασσαβέτης, ὁ Χ. Χατζῆ Ἀδάμ, ὁ Κ. Ἀποστόλου, ὁ Πολυμέρης, οἱ Ἀποστολίδαι, οἱ Οἰκονόμου κλπ.

Ἐκ τῶν *Μακεδόνων* ὁ Αθ. Λαδόπουλος, ὁ Γ. Πάϊκος, ὁ Σ. Κυντὸς ὁ Γ. Μελισταγῆ, ὁ Ι. Ἰβος, ὁ Νέντοβικ, ὁ Ἰωαννόπουλος, ὁ Α. Ἰωάννου, ὁ Σ. Βικέλας, ὁ Πειλήδης, ὁ Δούκας κλπ.

Ἐκ τῶν *Ψαριανῶν* οἱ Δ. Παπανικολῆδες, ὁ Γ. Βαλαβάνος, οἱ Δομεστίναι, οἱ Παππᾶ, οἱ Φιλίνοι, οἱ Κεφάλαι, οἱ Γιάνναροι, οἱ Μήκαροι, οἱ Χειλᾶ, ὁ Καλάρης, ὁ Ι. Χατζῆ Ἀλεξανδρῆς, οἱ Κωῆδες, οἱ Καλημέραι, οἱ Μιτάραι, ὁ Ι. Καψόχολος, ὁ Βουρέκας, ὁ Βαρβαρέσος, ὁ Σκορδῆς, ὁ Κουρκούτης κλπ.

τὸ μελαγχολικὸν καὶ μονότονον τῆς ὁποίας διέκοπτεν ἡ ὑπερκειμένη αὐτῆς ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ ἁγίου Γεωργίου πόλις

Ἐκ τῶν Ὑδραίων ὁ Ἄνδρ. Κοσμᾶς, ἡ Δρούτζης, ὁ Νίκας, ὁ Ν. Ἐλευθερίου, ὁ Ἄν. Κοσκορόζης, ὁ Δ. Γιουρδῆς, ὁ Α. Μάρκος, ὁ Ποριώτης κλπ.

Ἐκ τῶν Κρητῶν ὁ Δ. Καλέργης, ὁ Κ. Μαριδάκης, ὁ Χατζῆ Γρηγόριος (ὀπλαρχηγὸς ἐλθὼν μετὰ τοῦ Κ. Κοσμᾶ) ὁ Σ. Μαγκάκης, οἱ Ἀλφιεράκai, ὁ Σβεστάρχης, ὁ Φουρναράκης, ὁ Ποθητὸς κλπ.

Ἐκ τῶν Ῥοδίων ὁ Π. Κάζικρας, ὁ Μηλαίνης, (ιδρυτὴς τοῦ Νοσοκομείου,) ὁ Ε. Κωνσταντίνου

Ἐκ τῶν Μιτυληναίων ὁ Ἐμ. Εὐστρατίου, ὁ Π. Σκαμπαθίς, ὁ Παρ. Δημητρίου κλπ. Ἐκ τῶν Ἑπειρωτῶν οἱ Μπαμπαγιῶται κλπ.

Πλεῖσται δὲ ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ἑρμουπόλεως ἦλθον ἐξ ἄλλων μερῶν, οἷον ὁ Ν. Γιαγιτζῆς καὶ Η. Κεχαγιᾶς ἐξ Ἀμφίσσης, ὁ Κ. Πάγκαλος ἐξ Ἀργους· ἄλλ', ὡς ἀνωτέρω, ἐρρέθη ἀδύνατος ἡ κατάστροφαις ὀνομαστὶ τῶν ἀποτελεσάντων τὸν πληθυσμὸν πάντων τῶν συνοικιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως. Εἶνε ἀληθές ὅτι πολλοὶ ἐγκαταστάντες εἰς τὴν νῆσον καὶ μετὰ τὸ 1829 συνετέλεσαν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐπέκτησιν καὶ καλλωπισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως· ἄλλ' ἐὰν ἀρχίσω ἀναφέρειν τοὺς μέχρι τοῦ 1833, ὅτε ἡ Ἑλλὰς ἀποκατέστη ἀνεξάρτητον βασιλεῖον ἐγκατασταθέντας ἐν Σύρῳ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν θὰ εὕρω ἐνταῦθα τὸ τέλος, θεωρῶ διεκφεῦγον τῶν ὁρίων τοῦ ἱστορικοῦ τούτου δοκιμίου καὶ θέτον με εἰς δυσχερῆ θέσιν ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατάταξιν αὐτῶν κατὰ τε τὴν χρονολογικὴν καὶ κοινωνικὴν τάξιν. Διὸ αἰτῶν συγγνώμην παρὰ τῶν ἐπιζόντων συνοικιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως, ὧν τὰ ὀνόματα τυχὸν παρέλειψα, μολονότι οὐχὶ ἅπαξ καὶ εἰκοσάκις ἐζήτησα ἀκριβεῖς πληροφορίας, παρεκτείνω τὴν αἵτησιν συγγνώμης διὰ τὴν παράλειψιν τῶν ὀνομάτων καὶ ἐκεῖνων, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν εἰς Σύρον καὶ προσήνεγκον τυχὸν ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν νέαν πόλιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐθεώρησα λήγοντα τὰ ὅρια τῆς διαρκείας τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως.

Περαιῶν τὰς περὶ συνοικιστῶν ταύτας σημειώσεις προλαμβάνω ν' ἀναφέρω ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχυσθῇ ὁ πληθυσμὸς τῶν συνοικιστῶν

τῶν Συρίων, παρηγοροῦσα τοὺς προσορμιζομένους ναύτας περὶ τοῦ κατοικησίου τοῦ νήσου.

Οἱ κατὰ πρῶτον ἐλθόντες εἰς Σύρον πρόσφυγες κατέλαβον προσωρινὴν οἶκῃσιν τὸ παρὰ τὴν παραλίαν ὑγειονομεῖον καὶ τελωνιακὸν σταθμόν. Ἐκ τοῦ προχείρου δὲ ἀνήγειρόν τινα παραπήγματα πρὸς διημέρευσιν. Τὴν νύκτα διήρχοντο οἱ πρόσφυγες εἰς τὴν πόλιν τῆς ἄνω Σύρου, ἧς οἱ κάτοικοι προσήνεγκον τὰ οἰκήματά των καὶ διεφύλαξαν τὰ χειμῆλια αὐτῶν. Ἡ ἐφημερὶς Ἑρμῆς τοῦ 1837 ἐκτίθησιν ὅτι «οἱ Σύριοι δὲν ἔβλεπον μὲ καλὸν ὄμμα κατ' ἀρχὰς τοὺς εἰς τὴν νήσόν των συσσωρευμένους ξένους.»

Τοῦτο δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐκδήλωσις δυσμενείας κατὰ τῶν παροίκων· καθ' ὅσον ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ κοινότης τῶν Συρίων δὲν ἦτο ἐκ τῶν λίαν εὐκαταστάτων καὶ ὅτι εἰς αὐτὴν ἐν πρώτοις κατέφυγον χιλιάδες προσφύγων, θέλομεν κρίνει περὶ τοῦ βασίμου τινων παραπόνων, ἃ ἀνεπτύχθησαν κατ' ἀνάγκην ἐν τῇ μικρᾷ τῶν Συρίων πόλει φιλοξενησάσῃ πλέον τῶν τριάκοντα χιλιάδων προσφύγων.

Βαθμηδὸν προσερχομένων καὶ ἄλλων Ἑλλήνων καὶ εὐωδουμένης τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως ἀνηγείροντο πλείονα οἰκήματα ἐν τῇ παραλίᾳ. «Τὰ κατ' ἀρχὰς οἰκήματά των, γράφει ἡ εἰρημένη ἐφημερὶς, καὶ αἱ ἀποθηκαὶ των ἦσαν ἀπλατὶ καλύβαι ὡς εἶνε φυσικὸν εἰς ὅλας τὰς ἀρτισυστάτους ἀποικίας καὶ διότι δὲν εἶχον πώποτε σκοπὸν νὰ μένουν πάντοτε εἰς τὴν

μὲ τὸν κατόπιν κατασταθέντα μόνιμον πληθυσμὸν τῶν κατοίκων τῆς Ἑρμουπόλεως ὅστις ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι σήμερον ἔπαθε πολλὰς ἀλλοιώσεις ἀριθμητικὰς καὶ φυλετικὰς· καθ' ὅσον θέλομεν ἰδεῖ ὅτι μετὰ ταῦτα καὶ πολλοὶ Αἰγαιοπελαγῖται καὶ ἕτεροι Κρήτες ἐγκατεστάθησαν· καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1854 περίπου ὁ ἐμπορικὸς πρὸ πάντων πληθυσμὸς συνετελέσθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ Χίους καὶ Πελοποννησίου, οἵτινες ἀποικισθέντες ἐν Ἑρμουπόλει εἰσὶ νῦν σπουδαῖον μέρος αὐτοῦ.

Ἑρμούπολιν, ἀλλ' ἐπερίμενον ἡμέραν παρ' ἡμέραν τὴν ἀπελευθέρωσιν ἄλλης τινος ἐμπορικῆς πόλεως διὰ τὰ κατοικήσουσιν διὰ πάντα.»

Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης πληροφορίας τῆς ἐφημερίδος τοῦ 1837 γίνεται γνωστὸν ὅτι μέχρι τοῦ 1825, ὡς κατωτέρω τοῦτο διασαφηνίζεται, οἱ πλημμυρήσαντες εἰς Σύρον Ἕλληνες δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ μένουν πάντοτε εἰς τὴν νέαν Ἑρμούπολιν.» Καὶ πράγματι ἐγένοντο πολλοὶ τότε προτάσεις καὶ διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως περὶ ἀποικισμοῦ τῶν παροίκων εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη.

Οὕτως εἰς μὲν τοὺς Κυδωνιεῖς προϋτάθη νὰ μετοικήσωσι καὶ συστήσωσιν ἀποικίαν πλησίον τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Γαστρούνης, ἐνθα ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις παρεχώρησε αὐτοῖς ἐθνικὴν γῆν· εἰς δὲ τοὺς Χίους νὰ συνοικισθῶσιν εἰς Δῆλον κατ' ἄλλην δὲ γνώμην, εἰς Πειραιᾶ, ἣν πρότασιν ἐπρότεινεν ὁ Κύριος Λ. Ράλλης, σπουδαῖον τότε διαδραματίσας πρόσωπον. Εἰς τοὺς Ψαριανοὺς ἐπροτάθη ὡς τόπος ἀποικισμοῦ ἡ Πάρος, εἰς τοὺς Κρήτας ἡ Μήλος καὶ εἰς ἄλλους ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη.

Οἱ σχεδιασθέντες οὗτοι ἀποικισμοὶ δὲν ἐπραγματοποιήθησαν εὐτυχῶς διὰ τε τὴν Ἑρμούπολιν καὶ σύμπασαν τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα· καθ' ὅσον ἂν διεσπᾶτο οὕτως εἰς ἀποικίας ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑρμουπόλεως, οὔτε αἱ ἀποικίαι αὐταὶ μεμονωμέναι θὰ προήγοντο καὶ ἐπετύγχανον, οὔτε ἡ Ἑρμούπολις θ' ἀπεκαθίστατο πλουσία καὶ μεγάλη ἐπ' ἀγαθῷ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὑπῆρχεν ὅμως ἀπ' ἀρχῆς τοῦ συνοικισμοῦ μέρος Ἑλλήνων, οἵτινες ἐνέμενον εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως, προβλέποντες ὅτι αὕτη ἐμελλεν νὰ κατασταθῇ μεγάλη οἷα καὶ πράγματι κατέστη. Τὰ γεωγραφικὰ προσσόντα τῆς νήσου ἐγένοντο ἀμέσως καταληπτὰ. . . . « Ἡ καθημερινὴ συρροή, ἐξακολουθεῖ ἐκτιθέμενος τὰ τοῦ συνοικισμοῦ ὁ Ἑρμῆς,

τῶν Εὐρωπαϊκῶν καὶ Ἑλληνικῶν πλοίων εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἑρμουπόλεως, αἱ σχέσεις τοῦ ἐμπορίου μὲ τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας μέρη, καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν Αἴγυπτον ἣτις εἶναι ἡ πηγὴ τῆς πανώλους, ἐνέπνευσε τὴν ιδέαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς οἰκοδομῆς ἐνὸς λοιμοκαθαρτηρίου καὶ ὑγειονομείου πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῆς τῆς ἀνθρωποκτόνου μάστιγος. (1)

(1) Ἑρμῆς 11 δεκεμβρίου 1837 φυλ. 2.

Περὶ τοῦ συνοικισμοῦ καὶ τῆς ὀνομασίας τῆς Ἑρμουπόλεως ταῦτα ἔγραψε κατὰ τὸ 1842 ὁ Κύρ. Γ. Α. Ναύτης ἐν δημοσιευθείσῃ ἐπιστολῇ· ὅσον ἀφορᾷ τὰ τῆς ὀνομασίας ἀπῆντησεν ἄλλοτε ὁ Κύρ. Λουκᾶς Ῥάλλης, ἐκθεὶς τὰ τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου.

«Κατὰ τὸν δέκατον ἑννατον αἰῶνα, ὁμοῦ μὲ τὸ μέγα τῆς συστάσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος συμβάν, ἔγινε καὶ ἡ ἀξιοθαύμαστος ἀνέγερσις τῆς Ἑρμουπόλεως ἐπὶ τῆς Σύρας· ἰδοὺ τῷ ὄντι μία τῶν σημαντικῶν πόλεων τῆς Μεσογείου, μεγαλυνθεῖσα εἰς ὀλιγωτέρους ἀπὸ τοὺς ἀναγκαίους διὰ τὴν ἐντελῆ ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου χρόνους· ἰδοὺ Πόλις γεννηθεῖσα καὶ αὐξήσασα ἐκ μόνων τῶν περιστάσεων, καθὼς τὰ φυσικῶς καὶ ἄνευ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου γενόμενα δένδρα. Μὴ στοχασθῆτε ὅτι ἀνθρωποὶ γνωρίζοντες, ὅτι ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς Ἀφρικῆς ἡ μείζων καὶ ἡ ἑλάσσων Ἑρμούπολις, ἠθέλησαν κατὰ μίμησιν νὰ ὀνομάσουν Ἑρμούπολιν τὴν πόλιν ταύτην. Μὴ στοχασθῆτε ὅτι διὰ τινος προκλήξεως ἢ διὰ νόμου ἐδόθη τὸ ὄνομά της. Εἶναι ἄγνωστον τίς πρῶτος ἔδωκε τὴν ὀνομασίαν τῆς πόλεως· ἀξιαπαρατήρητος σύμπτωσις δύο ἀγνώστων· τοῦ ὀνοματοθέτου τῆς Νήσου, καὶ τοῦ ὀνοματοθέτου τῆς Ἑρμουπόλεως. Εἶναι ὁμοῦ γνωστὸν ὅτι ὀνομάσθη Ἑρμούπολις διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο ἡ μόνη Ἑμπορικὴ Πόλις τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὡς τοιαύτη ἔλαβε τὸ ὄνομα πόλεως τοῦ Ἑρμοῦ, προστάτου τοῦ Ἑμπορίου».

«Πρῶτοι τῆς πόλεως οἰκισταί, εἶναι οἱ ἐκ τῆς Σμύρνης καὶ ἄλλων τῆς Ἰονίας Τόπων φυγόντες τὰ πρῶτα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἔτη χριστιανοί, οἵτινες πρῶτον μὲν κατέφυγον εἰς τὴν Τήνον, καὶ ἔπειτα μετέβησαν εἰς τὴν Σύραν, θεωροῦντες αὐτὴν ἀσφαλεστέραν ὥς ὑπὸ τῆς Γαλλίας προστατευομένην, καὶ καταλληλοτέραν δι' ἐμπόριον.

Οὕτως ἤρχισαν τιθέμενα ὀριστικώτερον τὰ θεμέλια τῆς Ἑρμουπόλεως. (1)

Μέχρι τοῦ 1824 ἡ νέα πόλις ἦτο σχεδὸν ἀνώνυμος καθόσον ἡ ὀνομασία αὐτῆς ὡς Σύρου, διακρινομένης τῆς παλαιᾶς τῶν Συρίων ὀνομαζομένης Ἀνω Σύρου δὲν ἦτο λίαν χαρακτηριστική. Τότε ὁ Λουκάς Ῥάλλης, ὁ Δρόσος Μανσόλας καὶ ἄλλοι, προβλέποντες ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἐμελλε νὰ κατασταθῇ μεγάλη καὶ νὰ διατηρηθῇ αὐξανομένη συνεσχέφθησαν περὶ ὀνομασίας αὐτῆς, καὶ τῇ προτάσει τοῦ Λουκᾶ Ῥάλλη παρεδέχθησαν νὰ ὀνομασθῇ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΣ ὡς ἰδίᾳ ἐμπορικῇ

Ἡ Κωμόπολις τῶν Συρίων, δὲν ἐξήρκει πρὸς κατοικίαν αὐτῶν, καὶ οὕτως ἤρχισαν νὰ οἰκοδομῶσιν οἰκίας εἰς τὸ παράλιον τοῦ λιμένος Ἡ καταστροφή τῆς Χίου, τῶν Κυδωνιῶν, καὶ τῶν Ψαρῶν ἔφερε πολλὰς χιλιάδας κατοίκων ἐπὶ τῆς Σύρας, οἵτινες ὅλοι ἐκατοίκησαν εἰς τὴν νέαν πόλιν. Πολλοὶ δὲ Κρήτες, Ὑδραῖοι, καὶ ἄλλοι ἐκατοίκησαν εἰς αὐτὴν· οὕτως ἤρχισε καὶ ἐπὶ ἐκχώρησεν ἡ οἰκοδόμησις καὶ ὁ οἰκισμὸς τῆς Ἑρμουπόλεως. Ἐφαίνετο δὲ ὅτι ἐμελλε νὰ ᾖναι προσωρινὴ Πόλις, ὡς ἡ ἐπὶ τῆς Νήσου Σαλαμῖνος κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν φυγάδων Ἀθηναίων, Θηβαίων καὶ ἄλλων. Διὰ τοῦτο δὲν κατεσκευάζον οἰκίας εἰμὴ καθ' ὅσον ἦτο ἀφευκτος οἰκημάτων ἀνάγκη, καὶ ἐπομένως ἐγίνοντο ὀλιγοδάπανοι, μικραὶ, καὶ πενιχραὶ· Γενικῇ ἦτο ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ Ἑρμούπολις ἐμελλε νὰ ἐρημωθῇ, ἅμα μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἡ ἀξιόλογος ἐμπορικὴ θέσις τῆς Νήσου, ἀσφαλὴς καὶ εὐρύχωρος λιμὴν αὐτῆς, ἡ ἐμπορικὴ ἱκανότης, καὶ αἱ μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ Τουρκίας ἐμπορικαὶ σχέσεις τῶν Ἐμπόρων τῆς Ἑρμουπόλεως, ἔφεραν εἰς ἀρίστην κατάστασιν τὸ Ἐμπόριον αὐτῆς.

(1) Ἀρχαιότεραι οἰκίαι ἐν Ἑρμουπόλει ἦσαν αἱ τῶν Συρίων Φ. Σαλάχα παρὰ τὴν πλατεῖαν, ἡ τοῦ προξένου Στεφάνου, ἐνθα νῦν τὸ ξενοδοχεῖον Ῥούσσου, ἡ παρακειμένη τοῦ Δελασσοῦδα, οἰκίσκοι τινες τῶν Ἀλτουβᾶ μετ' αὐτὰ ἔρχετε τὸ καφφενεῖον Bella Vista. Κατὰ τὸ 1823—1824 ἤρχιζαν κτιζόμεναι τινες τῶν παρῶν.

πόλις τιθεμένη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ προστατοῦ τοῦ ἐμπορίου. (1) Κατὰ τινὰς ἡ ὀνομασία αὕτη ἐξευρεθεῖσα ὑπ' αὐτῶν ἐδόθη τῇ πόλει διὰ πρακτικοῦ τῆς Δημογεροντίας τῷ 1824. Ἀλλὰ ἱστορικωτέρα μοὶ φαίνεται ἡ δημοσιευθεῖσα περὶ τοῦτου πληροφορία· ἦτοι κατὰ τὸ 1825 ὁ ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως ἤρξατο ἀνεγειρόμενος· τὸ προαύλιον αὐτῆς ἐχρησίμευσε κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ὡς νοσοκομεῖον τῶν πασχόντων καὶ ἔξωθεν ἐρχομένων, οἵτινες ὑπὸ σκηναῖς διενυκτέρευον ἐκεῖ, καὶ ὡς ἐπίσημος τόπος συνελεύσεων τῆς Ἑρμουπόλεως κατὰ τὰς κρισίμους περιστάσεις. Εἰς τὸ προαύλιον λοιπὸν τῆς Μεταμορφώσεως συνεκροτήθη συνέλευσις, ἐν ᾗ ὁ Λουκάς Ῥάλλης προὐκάλεσε τὸ θέμα τῆς ὀνομασίας τῆς πόλεως. Πολλὰ ὀνομασίαι προὔτεινοντο τῆς νέας πόλεως· ἀλλὰ μόλις προταθείσης καὶ ἀνεπτυχθείσης τῆς προτάσεως τοῦ Λ. Ῥάλλη ὑποστηριχθείσης δὲ ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Δρόσου Μανσόλα, τοῦ Ταρπουχτζί καὶ ἄλλων, πάντες ἐπεφώνησαν καὶ παρεδέχθησαν αὐτήν. Τότε τῇ προτάσει τοῦ Λουκά Ῥάλλη, ὅστις, καθ' ἃ ἀναγινώσκω ἐν τῇ Εὐτέρπῃ, δικαίως λέγει ὅτι «μετὰ πολλῶν ἀρχαίων Ἑρμοπολιτῶν συνεκινδύνευσε καὶ συνειργάσθη ὑπὲρ τῆς νέας πόλεως,» οἱ συνελθόντες συνέταξαν πρακτικὸν πιστοποιοῦν τὸ γεγονὸς τῆς ὀνομασίας τῆς νέας πόλεως, ὃ ἐγένετο δεκτὸν καὶ ὑπὸ τῆς δημογεροντίας.

Ἀνωτέρω ἐρρέθησάν τινα περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως. Ὁ ναὸς οὗτος ἀνεγερθεὶς διὰ συνεισφορῶν τῶν συνοικιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως ἔχει ἱστορίαν συγκινητικὴν διὰ τοὺς ἐπιζῶντας ἀρχαίους συνοικιστὰς τῆς πόλεως. Οἱ συνελθόντες κατὰ χιλιάδας εἰς τὴν ἔρημον παραλίαν τῆς νήσου ἠσθάνθησαν ἀπαραίτητον ἀνάγκην ναοῦ, ἵνα δέωνται τοῦ Ὑψίστου καὶ ὡς ἄνθρωποι πολυπαθεῖς καὶ ὡς Ἕλληνες περιμένοντες τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἀγωνιζομένου ἑλληνισμοῦ.

Προθύμως λοιπόν ἔδωκαν τὸν ὁβολόν των καὶ ἐν βραχεῖ ἀνηγέρθη περικαλλῆς ὁ ναὸς σκέπων τὰς περὶ αὐτὸν συρρεούσας κατὰ χιλιάδας οἰκογενείας. Ἡ κομψότης καὶ τὸ ἐπιβάλλον τοῦ ναοῦ καταδεικνύετο ἐναργέστερον ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν πτωχῶν ἔτι παραπηγμάτων, εἰς ἃ διαιτῶντο οἱ συνοικισταί· ἡ δὲ αὐλὴ αὐτοῦ, ὁμοιάζουσα τῇ τῆς ἐν Τήνῳ Εὐαγγελιστρίας κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς, ἔβριθε προσφύγων, πολεμοφοδίων, ζωοτροφιῶν, ἃ διενέμοντο τοῖς ἀγωνιζομένοις καὶ ἐχρησίμευσε πλειστάκις ὡς τόπος σπουδαίων συνελεύσεων τῶν συνοικιστῶν. (1)

Τότε, καὶ πρὸ τοῦ 1825 ἔτι, ὁ συνοικισμὸς τῆς νέας πόλεως παρήγαγεν οὐ μικρὰν ἐντύπωσιν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν πρὸς αὐτὴν ἔχοντα ἐστραμμένα τὰ ὅμματα κόσμον. Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις προβλέπουσα τὸ μέλλον τῶν συνοικιζομένων, κρίνουσα δὲ ὅτι οὗτοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διοικῶνται ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς κοινότητος Σύρας ἐσπευσε νὰ ἐγκαταστήσῃ διοικητικὰς ἐλληνικὰς ἀρχὰς καὶ τοπικὴν δημογεροντίαν. Τῷ 1823 διορίζεται Ἐπαρχος Σύρου καὶ Μυκῶνου ὁ Ἀλῆξ ἀνδρὸς Ἀξιότης, ὅστις ἤρξατο συγχρόνως συνεννοούμενος μετὰ τῶν Ἑλλήνων ναυάρχων περὶ συνδρομῆς τῆς Σύρου εἰς τὸν ἀγῶνα. (2) Ἡ ἀστυνομία ἀνατίθεται εἰς τὸν γενικὸν γραμματέα Μυκῶνου καὶ Σύρας Ἀντ. Ν. Πάνου, τὸ λιμεναρχεῖον εἰς τὸν Χριστόδουλον Γ. Ἀποστόλην. Ἐπίσκοπος δὲ διωρίσθη ὁ Ἀνθιμὸς, πρῶην Ἡλιουπόλεως, ὀνομασθεὶς Σύρου καὶ Ἀνδρου.

Ἐν ᾧ δὲ ἰδρύνοντο ἐν Σύρῳ αἱ ἐλληνικαὶ αὗται ἀρχαί, μυστικαὶ ἐνέργειαι ἐγένοντο ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τοῦ Μελετιαίου

(1) Λεπτομερείας περὶ τῆς οἰκοδομῆς καὶ ἀνακαινίσεως τοῦ πρώτου τούτου ναοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως θέλω παραθέσει ἐν τῷ περὶ ναῶν μέρει, ἵνα μὴ κατατέμνηται ἐνταῦθα ἡ ἱστορικὴ ὕλη.

(2) Σπετζιωτικά. — Ἀριθ. Ἐγκ. 502. Ἐπαρχος Σύρας καὶ Μυκῶνου πρὸς τοὺς Προκρ. τῆς νήσου Σπετζῶν,

Τάγματος πρὸς ἀποξένωσιν τῆς νήσου Σύρου ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπαγωγῆς αὐτῆς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἱπποτῶν τῆς Μελίτης. Οὕτως ἡ Σύρος ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς της καὶ τῶν συρρευσάντων Ἑλλήνων κατήντησε ἀληθὲς μῆλον τῆς ἔριδος, καὶ ἰδοὺ πῶς.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1823 ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς μινίστρος τῆς ἀστυνομίας καὶ ἀπεσταλμένος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἔστειλεν εἰς Παρισίους τὸν συνταγματάρχην Ζουρδαῖν πρὸς εὕρεσιν δανείου καὶ ἠθικὴν τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως ὑποστήριξιν. Ὁ Ζουρδαῖν συνεστήθη ἐν Παρισίοις τῇ μεσολαβήσει τοῦ δικηγόρου Τασίλδ τῷ τάγματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολιμίτου, ἢ ἄλλως τῶν Ῥοδίων καὶ Μελιταίων ἱπποτῶν καλουμένων. Τὸ τάγμα ἤλθεν εἰς διαπραγματεύσεις, καὶ παρεχώρει ἠθικὴν καὶ ὕλικήν ὑποστήριξιν τῇ Ἑλλ. Ἐπαναστάσει, ἀλλ' ὑπὸ τοὺς ὅρους νὰ παραχωρηθῶσιν αὐτῷ αἱ νῆσοι Ῥόδος Κάρπαθος καὶ Ἀστυπαλαῖα καὶ Σύρος, ἣν ἔμελλον οἱ ἱππῶται νὰ καταστήσωσιν ἄλλο Γιβραλτάρ. (1) Ἐπὶ τούτῳ ἐστάλη ἐκ μέρους τοῦ τάγματος ὁ Φίλιππος Chastelain εἰς Ἑλλάδα καὶ ἰδίως εἰς Σύρον ἔνθα φθὰς κατὰ τὸ 1823 παρέμεινεν ἐν τῇ νήσῳ μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1824, κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ ἐν Σύρῳ τότε προξένου τῆς Αὐστρίας Μαρίου Παλαιοκάπου. Ὁ Σατελαῖν φέρων τοὺς τίτλους «πλη-

(1) Τὰ τῶν διαπραγματεύσεων τούτων περιέχονται ἐν Ἱστορ. Δικτρ. Σάθα σελ. 57, παρ' οὗ ἀρύομαι τὰς σχετικὰς περὶ Σύρου εἰδήσεις. Ἡ προσωρινὴ τότε σύμβασις μεταξὺ Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ τάγματος ὑπεγράφη τῇ 10 Ἰουλίου 1823 ἐν Παρισίοις ὑπὸ τῶν Μαρκησίων Μαρσιὲ καὶ Δελαπόρτ ἀφ' ἑνὸς, ὡς ἀντιπροσώπων τοῦ τάγματος, καὶ τοῦ Ζουρδαῖν, ὡς ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως ἐπεκυρώθη δὲ ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἡγουμένου, Βαλῆ Λαστεϋρῆ, ὡς προέδρου. Ἄλλ' ἡ ὀριστικὴ κατόπιν σύμβασις δὲν ἐπετεύχθη καὶ οὕτω ἀπέτυχον αἱ ἐνέργειαι τοῦ τάγματος, ὅπερ ἀπέμεινε μὲ τὰς ὀνειροπολήσεις του μόνον περὶ Σύρου.

ρεξούσιος ἀπεσταλμένος, γραμματεὺς τῆς Καγκελαρίας τοῦ Ἰσπανικοῦ καὶ Πορτογαλλικοῦ τμήματος καὶ τοποτηρητῆς τοῦ Καγκελλαρίου,» ἔλαβε ἐγγράφως τὰς ἐξῆς ὑπὸ τῶν ἵππο-
τῶν ὁδηγίας περὶ Σύρου περιεχομένης ἐν ἄρθρ. 5 καὶ 40.

Ἄρθρ. 5. «Τὸ αὐτὸ θέλεις πράξει καὶ διὰ τὴν νῆσον Σύρον ἣν δι-
νάμεθα νὰ μεταποιήσωμεν εἰς ἓν Γιβραλτάρ. Οἱ κάτοικοι εἶναι καθο-
λικοὶ καὶ διαπληκτίζονται μετὰ τῶν σχηματικῶν Ἑλλήνων (1) τῆς
τε στερεᾶς καὶ τῶν νήσων. Πάντες σχεδὸν σιωπηλῶς διατελοῦσιν ὑ-
πὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Γαλλίας. Ὅθεν ἀπαιτεῖται τὰ καταδειξῆς
τὰς εἰς αὐτοὺς προσγεννησομένας ὠφελείας διὰ τῆς ἐνταῦθα καθιδρύσε-
ως τοῦ τάγματος, μεταχειριζόμενος τοὺς αὐτοὺς πειστικὸς λόγους
οὓς οἱ ἵπποται ἐλάλησαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Μελίτης, ὅταν ὁ
Κάρολος Ε'. παρεχώρησε τὴν νῆσον ταύτην εἰς τὸ τάγμα καὶ οὓς θέ-
λεις εὔρει ἐκτεθειμένους ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Μελέτης. Καθόσον δὲ ἀφο-
ρᾷ τὴν ἐν Τριπολιτζᾷ Κυβέρνησιν θέλεις δώσει αὐτῇ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι
παραχωροῦσα τὴν Σύρον εἰς τὸ τάγμα, οὐδενὸς ἀποστρεῖται, διότι
οὐδὲν ἀπολαμβάνει ἐκ τῶν κατοίκων τῆς νήσου ταύτης, μεθ' ὧν καὶ
δὲν ζῇ ἐν ἀρμονίᾳ καὶ τὴν ὁποῖαν οἱ ἵπποται θέλουσι καταστήσει
προμαχῶνα τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἐν γένει δὲ τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας
κατὰ τῶν Τούρκων.

Ἄρθρ. 40 Ἡ νῆσος Σύρος κατοικεῖται ὑπὸ καθολικῶν· δύ-
ναται νὰ καταστῇ νέον Γιβραλτάρ »

Εὐτυχῶς μολονότι εἶχεν ὑπογραφῇ ἢ προσωρινῇ σύμβασις
κατ' ἀρχάς, δὲν ἐπραγματοποιήθη, οὔτε τὸ ζητηθὲν δάνειον
παρὰ τῆς ἐν Τριπολιτζᾷ Ἑλλ. Κυβερνήσεως, οὔτε οἱ πόθοι
τῶν Ἰπποτῶν· ὁ δὲ Σατελαῖν διατρίψας ἐν Σύρῳ οὐκ ὀλίγους
μῆνας ἀπῆλθεν ἄπρακτος καὶ τεθαμβωμένος ἐκ τῆς ζωῆς καὶ
τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις ὑπῆρχεν ἐπὶ τεσσαράκοντα χιλιάδων πα-
ροίκων καὶ οἰκιστῶν τῆς Ἐρμουπόλεως.

(1) Ἐννοοῦσι φαίνεται καὶ τὰς κατὰ τὸ 1821 — 1823, ἔριδας
μεταξὺ Συρίων καὶ Κεφαλλήνων κ. λ. π. Αἱ ὁδηγίαι αὗται πρὸς τὸν
Σατελαῖν περιέχονται ἐν μεταφράσει ἐν ταῖς Ἱστορ. Διατριβαῖς τοῦ Κ.
Σάθα, ἔνθ' ἀνωτέρω.

Ἄφ' ἑτέρου τὰ βλέμματα τῶν Ἑλλήνων Κυβερνητῶν ἐστρέφοντο μετὰ πολλῆς στοργῆς καὶ ἐλπίδων εἰς τὴν πλήρη ζωῆς καὶ πόθων Ἑρμούπολιν, ἥτις περιέσφιγγε εἰς τὴν περιφέρειάν της τοσαύτας πολυτίμους ὑπάρξεις. Μικρογραφία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ Σύρος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὡς περιχλείουσα ἐκ παντὸς μέρους Ἑλληνας, διέρορξε ὑπερηφάνως τὴν σιωπηλὴν τῆς νήσου οὐδετερότητα καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας. Οὐδεμία Ἑλληνικὴ ἀρτισύστατος πόλις συνεισήνεγκεν τοσαῦτα ὕλικά καὶ ἠθικά κεφάλαια ὑπὲρ τοῦ καταπληκτικοῦ ἐκείνου ἀγῶνος. Τὸ ἐμπόριον ἐν βραχεὶ ἀνεπτύχθη ὑπὸ τῶν Ἑρμουπολιτῶν· ἀλλὰ, καθ' ἃ γράφει ὁ Ἑρμῆς τοῦ 1837 «τὸ πνεῦμα τῶν ἦτο γενικώτερον, ἦτο ἐθνικώτερον καὶ τὸ ἐμπόριόν των συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ σκοποῦ τῆς ἱερᾶς Ἐπαναστάσεως. Εἰς ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, τὸ ἐμπόριον τῆς Ἑρμουπόλεως ἐφωδίαζεν ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ Ἑλλ. στρατόπεδα ἀπὸ τροφᾶς, πολεμοφοδία καὶ ἐνδύματα, δὲν ἔλειπεν νὰ συνεισφέρῃ καθ' ἡμέραν ἀπείρους χρηματικὰς ποσότητας, ὥστε κατήντησεν ἡ Ἑρμούπολις τὸ καταφύγιον ὅλων τῶν δυστυχοῦντων ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων.»

Καὶ πράγματι, ὡς θέλομεν κατωτέρω ἰδεῖ, δι' ἀριθμῶν καὶ ἐπισήμων ἐγγράφων, ἡ Ἑρμούπολις ἐπέδρασε τοσοῦτον ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος, ὥστε δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι θεία πρόνοια συνεχέντρωσε τοὺς φυγάδας τῶν ἀλωθεισῶν πόλεων, ὅπως μετὰ τὴν ἐκείνων καταστροφὴν συντελέσῃ κατὰ μέγα μέρος ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς πρώτης πόλεως τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς συνοικίζετο καὶ ἡνδροῦτο ἡ Ἑρμούπολις μέχρι τοῦ 1825. Θέλομεν κατόπιν ἰδεῖ λεπτομερέστερον τὴν συνέχειαν τῆς ἱστορίας τοῦ συνοικισμοῦ, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐκθέσωμέν τινα ἱστορικὰ γεγονότα διαδραματισθέντα ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ πόλει ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1825.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἐπιδρομαὶ Νέστορος Φαζιόλη. — Πολιταρχία Ἀνδρέα Κοσμά.

Ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἑρμουπόλεως δὲν ἐτελέσθη ὑπὸ περιστάσεις ὁμαλὰς· τοῦναντίον ἐκτὸς τῆς γενικῆς ἀνωμάλου καὶ ἐκρύθμου καταστάσεως, εἰς ἣν διετέλει ὁ ἔνοπλος καὶ μαχόμενος γιγαντιαίως Ἑλληνισμὸς, πολλάκις ἀπὸ τοῦ 1821 ἠπειλήθη ἡ συνοικιζομένη πόλις, διασωθεῖσα ὑπὸ προσώπων, ἃ δύνανται νὰ κληθῶσι σωτῆρες αὐτῆς.

Τὰ διαδραματισθέντα τότε συμβάντα συνοψίζει ὡς ἐξῆς ἀνὴρ ἀξιόπιστος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Ἰάκωβος Ρ. Παγκαβῆς ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς αὐτοῦ.

«Αἱ τρεῖς πολεμικαὶ νῆσοι Ὑδρα, Πέτσαι καὶ Ψαρρὰ ἀνεγνώρισαν καὶ ἐσεβάσθησαν τὴν ἀξίαν τῆς Σύρας· καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ δὲ αὐτοί, ἂν καὶ συναισθανόμενοι τὴν ἐκ τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς εἰς τοὺς ἐχθρούς των προσγενομένην ὠφέλειαν δὲν ᾔθελησαν νὰ τὴν ἐγγίσωσιν. Ἐκ δεισιδαιμονίας θρησκευτικῆς, ἐξαπτομένης μάλιστα ὑπὸ τῶν Λατίνων ἱερέων, ἐχθροπάθεια μεγάλῃ ἀπεκράτησεν αἰετὰ μετὰ τῶν δύο κωμοπόλεων, τῆς ἄνω καὶ τῆς κάτω, καὶ ἔριδες συχνάκις ἀνεφάνησαν καὶ ἐτάραξαν τὴν ἡσυχίαν τῆς Σύρας· ἔτι δὲ μᾶλλον ἐταράχθη ἡ νῆσος ὅτε κατὰ τὸ ἔτος 1821 διενέξεως σφοδρᾶς ἐγεροθείσης μετὰ τῶν Συρίων καὶ τῶν Κεφαλληνῶν, ἦλθον εἰς χεῖρας καὶ ἐφονεύθησαν ἑκατέρωθεν ἄνθρωποι, καὶ τότε δραξάμενοι τὴν πρόφασιν ταύτην Ἐπτανήσιοί τινες ἐνωθέντες μετὰ τινῶν Ἑλλήνων τῶν μικροτέρων νήσων, καὶ σκοπεύσαντες διαρπαγὴν καὶ λεηλασίαν, διωργανίσθησαν τακτικῶς καὶ ἐπῆλθον τὸν Δεκέμβριον κατὰ τῆς Σύρας μετὰ δύο πλοίων ὑπὸ τινα τυχοδιώκτην Ζακύνθιον Φατσόλην καλούμενον· ἀλλ' ὁ λαὸς ἠγέρθη κατ' αὐτῶν καὶ συμπλοκῆς γενομένης περίπου τριάκοντα ἄνθρωποι ἐφονεύθη-

σαν. Τέλος δὲ τῇ βοηθείᾳ ἀποσπάσματος ἐκ πλοίου Αὐστριακοῦ οἱ Σύριοι ἀπεδίωξαν τοὺς ληστὰς· ἀλλ' οὗτοι ἐπιμένοντες εἰς τὸν σκοπὸν τῶν ἐπανῆλθον τῇ 10^ῃ Φεβρουαρίου ἐνδυναμωθέντες δι' ἄλλων ἔτι πειρατῶν καὶ συμποσούμενοι ἤδη εἰς 2000 ἀνθρώπων, οἱ ἐπιβαίνοντες στολίσκον ἐξήκοντα σκαφῶν, διήρπασαν πολλὰς ἀποθήκας εἰς τὸν λιμένα καὶ παρ' ὀλίγον προσέβαλλον καὶ τὴν πόλιν, ἀλλὰ φθάσασα ἐγκαίρως ἡ βασιλικὴ σκοῦνα ἡ Ἑστεφέττα, διέσωσε τὴν Σύρον ἀπὸ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς λεηλασίας, βιάσασα τοὺς ληστὰς ν' ἀναχωρήρῃσιν κατεσιτευσμένως. Κατὰ δὲ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1822 τῆς 4 Ἰουλίου ὁ αὐτὸς Ζακύνθιος Φατσόλης ἐπιβαίνων βρίκιον ἔχον εἴκοσι τηλεβόλα ἦλθεν εἰς τὸν λιμένα καὶ κοινοποιήσας πρὸς τοὺς τρέμοντας κατοίκους ὅτι ἦν διωρισμένος διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας, ἀπέβη ἐπὶ κεφαλῆς τινῶν Στερεοελλαδιτῶν, συνήθροισε περὶ ἑαυτὸν τὸν συρφετώδη ὄχλον τῆς ἀγορᾶς καὶ ἡτοιμάζετο νὰ μεταχειρισθῇ βίαν. Ἀλλ' αἰφνης ὁ Γάλλος ναύαρχος Δε-Ριγνὺ ὅστις ἠκολούθει πάντοτε τὰ ἔχνη του, φθάσας τῇ 5 τοῦ μηνὸς ἐπὶ τῆς φρεγάτας Μηδεΐας κατέσχευεν ἀμέσως τὸ βρίκιόν του, ὁ Φατσόλης ἐκρύβη ἐντὸς πλοίου Κεφαλληνίου, ἀλλ' ἀνακαλυφθεὶς καὶ σταλεὶς σιδηροδέσμιος εἰς τὰς Ἰωνικὰς νήσους, κατεδικάσθη εἰς κάθειρξιν ἐντὸς φρουρίου.» (1)

Αἱ πολλάκις ἐμβαλλοῦσαι εἰς κίνδυνον τὴν Σύρον πειρατικαὶ ἐπιδρομαὶ τοῦ διαβοήτου τούτου Νέστορος Φατσόλης, (2)

(1) *Ἑλληνικῶν* Τόμ. Γ'. Κυκλ. Νῆσοι σελ. 118.

(2) Περὶ τοῦ πρωτοφανοῦς τούτου εἰς τὰ χρονικά τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν γεγονότος ἔγραψε καὶ ὁ ἀοίδιμος Τρικούπης ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὰ ἑξῆς.

α' Ὀλίγον ἔλειψε νὰ χαθῇ ἡ Σύρα μετὰ τινὰς μῆνας (ἀπὸ τοῦ 1821) προφάσει τοῦ φανατισμοῦ τῆς καὶ τῆς ἐντεῦθεν Τουρκοκρατίας τῆς. Φατσόλης τις Ἐπτανήσιος βουλὴν ἔβαλε νὰ τὴν λεηλα-

κατετάραξαν σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα, ἔθηκαν δὲ εἰς κίνησιν καὶ αὐτοὺς τοὺς περιπολοῦντας αὐτὴν ναυάρχους τῶν ξένων ἐθνῶν. Καθ' ὅσον κατὰ πρῶτην ἴσως φορὰν δισχιλίοι ληστοπειραταὶ ἐνοῦνται ὑπὸ ἓνα ἀρχηγὸν καὶ δι' ἓνα σκοπὸν, ὃν ἐπεδίωξαν μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς.

Τὸ γεγονός τῶν ἐπιδρομῶν τοῦτο ἔχει ἐνταῦθα καὶ ἄλλην ἱστορικὴν σημασίαν. Βλέπομεν ἀπὸ τοῦ 1821, μόλις ἐπιφανέντος τοῦ ἐπιφόβου τούτου ληστοπειρατοῦ ἐνουμένου ἀδελφικῶς τοῖς Συρίους καὶ Ἑρμουπολίτας κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ,

τήσῃ συνάξας ὑπὸ πρόσχημα θρησκευτικοῦ ζήλου πολλοὺς πολλαχόθεν Ἕλληνας τοὺς ἔφερον ἐπὶ δύο πλοίων εἰς Σύρον, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι καὶ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου δόγματος ἐκινδύνευσαν ἐξ ἴσου ἀντέστησαν ὅλοι ἐκ συμφώνου, ἐπολέμησαν καὶ τὸν ἀπεδίωξαν διὰ τῆς συμπράξεως Αὐστριακοῦ πολεμικοῦ πλοίου εὐρεθέντος ἐν τῷ λιμένι. Ἐσκοτώθησαν δὲ καὶ τινες κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἀλληλομαχίαν. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Φατσόλην ἐπιμένοντες εἰς τὸν σκοπὸν τῶν εὐρόντες καὶ ἄλλους ἐπ' ἀρπαγῇ ἐτοίμους καὶ συμπληρωθέντος τοῦ ἀριθμοῦ εἰς δισχιλίους ἐπανῆλθον τὴν 10 Φεβρουαρίου εἰς Σύρον ἐπὶ πολλῶν πλοιαρίων καὶ ἔκκυσαν καὶ διήρπασάν τινας ἐπὶ τοῦ παραλίου ἀποθήκας.

Καθ' ἣν δὲ ὥραν ἔμελλον νὰ πέσωσιν εἰς διαρπαγὴν καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως, κατέπλευσεν ἀγαθῇ τύχῃ τὸ γαλλικὸν πολεμικὸν πλοῖον Estafette καὶ διέσωσε τὴν κινδυνεύουσαν πόλιν ἀναγκάσαν τοὺς δισχιλίους ληστοπειροτάς νὰ φύγωσιν ἐκεῖθεν διὰ τῶν πλοιαρίων τῶν. Ὁ ἀκούρατος κακοῦργος Φατσιόλης ἤλθε καὶ τρίτην φορὰν εἰς Σύρον τὴν 4 Ἰουλίου ἐπὶ τινος βρικήου 17 κανονίων ἐν συνόδῳ καὶ ἄλλων ὁμοίων του καὶ διέδωκεν ὅτι ἐστάλη ὡς ἀστυνύμος παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ὁ Δερινγῆς, ὅστις παρστήρει τὰ κινήματά του, ἔφθασεν εἰς Σύρον τὴν ὑστεραίαν ἐπὶ τῆς Μηδαίας συνέλαβε τὸ βρίκι, συνέλαβε καὶ τὸν Φασιώλην ἐντὸς ἰονίου τινος πλοίου κρυβέντα καὶ τὸν ἀπέστειλε σιδηροδέσμιον εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους.» (Σπ. Τρικούπη Ἰστ. Ἑλλ. Ἐπαν. Τόμ. Β'. σελ. 385. ἐν σημ. β').

λησμονοῦντας δὲ τὰς μικρὰς διχοστασίας, αἵτινες ἐλάβανον χώραν μεταξὺ αὐτῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως. Ἴσως δὲ δὲν εἶνε ἀληθὲς τὸ γραφὲν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Σ. Τρικούπη ὅτι ἀφορμὴν πρὸς τὰς πειρατικὰς ταύτας ἐπιδρομὰς ἔδωκεν ὁ φανατισμὸς τῶν Συρίων καὶ ἡ κατ' αὐτὸν τουρκολατρεία των. Ὁ Φασιώλης ἐπιδραμὼν κατὰ πρῶτον μετὰ δύο πλοίων κατὰ τῆς Σύρου δὲν ἐσκόπει νὰ τιμωρήσῃ δῆθεν τοὺς Συρίους ὥς μὴ ἀποδεχομένους τὸν ἀγῶνα· καθ' ὅσον ὁ Φασιώλης δὲν ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐπαναστάσεως, οὐδὲ εἶχε περιβληθῇ τοιαύτην τινα ἀποστολήν. Ἀπόδειξις ὅτι σύμπαντες οἱ ἐν Σύρῳ εὐρισκόμενοι κάτοικοι καὶ πάροικοι ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ συμπλοκῆς γενομένης ἐφονεύθησαν τριάκοντα. Ὁ Φασιώλης ἀποχρυσθεὶς τοσούτον γενναίως ἐξώπλισε ἐξήκοντα πλοῖα καὶ συνεκρότησε συμμορίαν ἐκ δισχιλίων ληστοπειρατῶν, οἵτινες προθύμως προσηνέχθησαν, καθ' ὅσον ἡ ἐλπίζομένη λεηλασία τῆς νήσου ἔμελλε νὰ προσφέρῃ αὐτοῖς βαρυτίμους θησαυρούς. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἐν μὲν τῇ ἄνω Σύρῳ εἶχον παρακατατεθῆ ἄφθονα πολύτιμα σκεύη καὶ κειμήλια τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων, ἐν δὲ τῇ συνοικιζομένῃ τότε πόλει ὑπῆρχον τοσαῦται χιλιάδες ἀνθρώπων, οἵτινες θὰ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ὅ,τι ἡδυνήθησαν νὰ διασώσωσι φυγόντες τὸν ὀλεθρον τῆς πατρίδος των. Ὁ Φασιώλης προϋπελόγιζεν ὀρθῶς τὸ μέγεθος τῶν προσδοκωμένων ὠφελειῶν ὥστε ἐν γνώσει αὐτῶν ἡδυνήθη νὰ καταπέσῃ δισχιλίους τυχодиῶκτας καὶ φεύγοντας τὸν ἔνδοξον ἀγῶνα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Συναισθανόμενός τις τὸν ὀλεθρον, ὃν ἔμελλεν νὰ προξενήσῃ ἡ πολυάριθμος αὕτη συμμορία, ἐὰν ἐπετύγχανε τῶν σκοπῶν του, δυνατὸν νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει σήμερον δὲν ἔμελλε νὰ ὑπάρχῃ ἡ Ἑρμούπολις, καθ' ὅσον δισχιλίοι ληστοπειραταὶ ῥιπτόμενοι λυσσῶδῶς, ἔνεκα τῶν προτέρων παθημάτων τοῦ Φασιώλη, ἐπὶ τῶν ἐν παραπήγμασι διαμενουσῶν τριάκοντα χιλιάδων παροίκων, λεηλατοῦντες δὲ

τὴν ἄνω Σύρον πρὸς διαρπαγὴν τῶν κεκρυμμένων κειμηλίων, ἤθελον μεταβάλλει τὴν νῆσον σχεδὸν εἰπεῖν εἰς γῆν Μαδιάμ καὶ ὅσοι προσῆλθον ζητοῦντες προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἤθελον διασκορπισθῇ.

Καὶ πράγματι ἂν ἐπετύγχανον τὰ ἀπαίσια σχέδια τοῦ διαβοήτου πειρατοῦ ἐλεηλατεῖτο δὲ ἡ νῆσος καὶ διεσκορπίζοντο οἱ πολυάριθμοι πάροικοι, ποῖα ἐχέγγυα ἀσφαλείας ἤθελε προσφέρει τότε καὶ ὁ λιμὴν τῆς Σύρου, εἰς ὃν ἐλλιμενίσθησαν ἐξήκοντα πλοιάρια πειρατικά, καὶ αὐτὴ ἡ νῆσος, ἣν ἐλεηλάτησαν δισχίλιοι ληστοπειραταί; Ὡφείλεται λοιπὸν ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη καὶ τοῖς Συρίοις καὶ παροίοις, οἵτινες ἠγωνίσθησαν τοσοῦτον ἥρωϊκῶς κατὰ τῆς συμμορίας ταύτης καὶ τοῖς ξένοις ναυάρχοις, ιδίως τῷ Δε-Ριγνὺ ὅστις ἐπὶ τέλος διεσκόρπισε τὸν πειρατικὸν στόλον τοῦ Φασιώλη καὶ αὐτὸν δὲ συλληφθέντα ἀπέστειλεν εἰς τὰς εἰρκτὰς τῆς Ἰονίας.

Τὸ περιεργότερον μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα εἶνε ἡ τόλμη τοῦ Νέστορος Φασιώλη, ἐνάξαντος τὸν Δῆμον Σύρας, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ βασιλείου, ὅπως πληρώσῃ αὐτῷ 18, 000 τάλληρα μετὰ τῶν ἀπὸ τοῦ 1823 τόκων κλπ. ἤτοι 200, 000 περίπου δρ. δι' ἀποζημίωσιν. Ἀπηύθυνε δὲ τὴν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Δήμου Σύρου, μὴ δυνηθεὶς νὰ συνενάξῃ καὶ τοὺς ἀπειραρίθμους παροίκους, οἵτινες μὴ ἀποτελοῦντες ἔτι τότε νομικὸν πρόσωπον, καθότι δὲν εἶχε συστηθῇ ἡ Δημογεροντία Ἑρμοπόλεως, δὲν ἦσαν ἐναγώγιμοι ἀμέσως, ἐμμέσως δὲ ὑπεννοοῦντο ὡς ὑπαγόμενοι εἰς τὸν Δῆμον Συρίων.

Ἡ περίεργος αὕτη ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν Ἑλλ. δικαστηρίων δίκη ἀρξαμένη τῷ 1839 ἔλαβε πέρας μετὰ τινα ἔτη ἀπορριφθείσης τῆς ἀγωγῆς τοῦ ληστοπειρατοῦ, ὑπογραφομένου ἐν τῇ ἀγωγῇ ὡς κα τ ο ί κ ο υ Σύ ρ ο υ ! Δικηγόροι παρέστησαν ἐκ μέρους μὲν τοῦ Δήμου Σύρου ὁ Κ. Πλατὺς, ἐκ μέρους δὲ τοῦ Νέστορος Φαζιόλη ὁ Πέτρος Βασιλόπουλος καὶ

ὁ Ι. Βεάκης. (1) Ἡ δικαστικὴ αὐτὴ ὑπόθεσις κατέστη περίπλοκος συνεπεία διαταχθεισῶν ἀποδείξεων, καθ' ἃς ὤφειλεν ὁ Φασιώλης ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ Σύριοι (καὶ ποῖοι ὀνομαστὶ) διέβαλον αὐτὸν κατὰ τὸ 1823 παρὰ τῷ Ἀντιναυάρχῳ Δε-Ριγνὺ καὶ ἐζήτησαν κατ' αὐτοῦ ἱκανοποίησιν, ὅτι οἱ Σύριοι (καὶ ποῖοι ὠρισμένως) διήρπασαν τὴν περιουσίαν του μετὰ τὴν ὑπὸ τὸν Δε-Ριγνὺ κατακράτησίν του καὶ ὅτι οἱ Σύριοι οὗτοι ἦσαν ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τῆς κοινότητος πρὸς διαρπαγὴν αὐτῆς καὶ καταγγελίαν τοῦ Φασιώλη παρὰ τῷ Γάλλῳ ἀντιναυάρχῳ. Ὡς εἰκὸς, τὰ θέματα δὲν ἀπεδείχθησαν καὶ ὁ Φασιώλης ἔμεινε μόνον μὲ τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι παρουσιάσθη εἰς Ἑλληνικὸν δικαστήριον οὐχὶ ὡς ληστοπειρατῆς ἀλλὰ πλούσιος πλοίαρχος συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τῶν Συρίων. (2)

(1) Φαίνεται ὅτι ἡ ὑπόθεσις δὲν ἐφαίνετο τότε τοσοῦτον ἄδικος καὶ ἀντεθνικῆ, ἃ τε δὴ βασιζομένη εἰς διαρπαγὴν τῆς περιουσίας τοῦ Φασιώλη ἐνεργηθεῖσαν ὑπὸ Συρίων ἐν τῷ πλοίῳ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἄλλως τε θὰ ἀπέφευγε τοῦ νὰ λάβῃ μέρος ὑπὲρ τοῦ Φασιώλη ὁ κατόπιν τοσοῦτον καταστάς ἐν Ἑρμουπόλει δημοφιλὴς δικηγόρος Ι. Βεάκης, διακριθεὶς ἐπὶ χρηστότητι, ἐπὶ φιλοπατρίᾳ καὶ ἐπιστημονικῇ μαθήσει μέχρι τῶν ὑστάτων ἡμερῶν του.

(2) Ἐκ τῆς πληθύος τῶν δικογραφιῶν τῆς δίκης ταύτης καταχωρῶ χάριν περιεργείας ἐν, ἐν ᾧ συνοψίζονται οἱ ἰσχυρισμοὶ καὶ ἡ βάσις τῆς ἀγωγῆς τοῦ Φασιώλη.

Ἀριθ. 162.

Τὸ Δικαστήριον τῶν ἐν Σύρῳ Πρωτοδικῶν.

Συγκείμενον ἀπὸ τὸν Πρόεδρον Σολομῶντα Νικολαΐδην καὶ τοὺς Δικαστὰς Ἰωάννην Σακελαρόπουλον καὶ Νικόλαον Γερασίου Ἰγγλέσην.

Συνεδρίασαν δημοσίως ἐν τῷ ἀκραιτέρῳ τὴν 13 Ἰουνίου 1840 παρόντων τοῦ Ἀντεισαγγελέως Κυριακοῦ Βασιλειάδου καὶ τοῦ Γραμματέως Ἰωάννου Στεκούλη διὰ νὰ δικάσῃ τὴν ἐξῆς αἵτησιν.

Οὕτως ἐτελείωσεν ἡ πολύκροτος ὑπόθεσις τοῦ Φασιώλη·

Ἐπαρχούσης δίκης ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτου μεταξὺ τοῦ ἀπολαύσαντος τὰ δικαιώματα τοῦ πενήτου Νέστωρος Φασιώλη κατοίκου ἐνταῦθα ἐνάγοντος, καὶ τοῦ δήμου Σύρου παρισταμένου ὑπὸ τοῦ Δημάρχου Σύρου ἐναγομένου, περὶ ἀποζημιώσεως δεκαοκτῶ χιλιάδων ἀριθ. 18008 ταλλήρων καὶ τῶν τόκων αὐτῶν, τὸ Δικαστήριον διὰ τῆς ἀπὸ 2 Αὐγούστου Π. Ε. ὑπ' ἀριθ. 237 παρεμπιπτούσης ἀποφάσεως τοῦ ὑπεχρέωσε τὸν διαληφθέντα Φασιώλην ν' ἀποδείξῃ εἴτε δι' ἐγγράφων, εἴτε διὰ μαρτύρων ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτου ἐντὸς 80 μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως α.) τίνες ἐκ τῶν Συρίων διέβαλον αὐτὸν ὡς λέγει κατὰ τὸ 1823 ἔτος παρὰ τῷ τότε Ἀντιναύαρχῳ τῆς Γαλλίας Δεριγνῇ καὶ ἐζήτησαν κατ' αὐτοῦ ἱκανοποίησιν. β.) τίνες ἐκ τῶν Συρίων διήρπασαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν εἰς τὰ δύο πλοῖα αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὡς λέγει, περουσιάν ἀφοῦ ὁ Δεριγνῇ τὸν κατεκράτησεν εἰς τὸ πλοῖόν του, γ.) ὁποῖον χαρακτῆρα ἔφερον ἐκ μέρους τῆς Κοινότητος τῆς Σύρου οἱ ἐνεργήσαντες, τὰ ἀνωτέρω κατ' αὐτοῦ καὶ δ.) ἂν ὑπῆρχε συναίνεσις ἐκ μέρους τῆς κοινότητος Σύρου καθ' ὅποιονδ' ἂν τρόπον εἰς τὴν τότε κατέδειξιν τοῦ Νέστωρος Φασιώλη· διὰ δὲ τῆς ἀπὸ 6 Ἰουνίου ε. ε. κλήσεώς του ὁ πληρεξούσιος τοῦ δήμου Σύρου δικηγόρος Κωνσταντ. Π. Πλατὺς ἐκλήτευσεν διαφόρους μάρτυρας τῆς ἀνταποδείξεως κατοικοῦντας ἐνταῦθα καὶ εἰς τὴν ἄνω πόλιν Σύρον διὰ νὰ ἐξετασθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτου, καὶ ταυτοχρόνως δι' ἐτέρας του κλήσεως, δι' ἧς ἐκθέτων ὅτι παρεκτὸς τῶν εἰς τὴν διαληφθεῖσαν πρώτην κλησίαν του ἀναφερομένων μαρτύρων ἔχει καὶ ἄλλους μάρτυρας νὰ παρυσιάσῃ τῆς ἀνταποδείξεως, οἵτινες διατρίβουν εἰς διάφορα μέρη ἐκτὸς τῆς Σύρου, ἡγουν τὸν Δομένικον Ὀριγώνην κτηματίαν, τὸν Χρήστον Σιδύρνιαν πρόξενον Αὐστριακὸν καὶ διευθυντὴν τῶν ἀτμοπλοίων τῆς αὐτῆς δυνάμεως κατοίκους εἰς Ἀθήνας, τὸν Μάρκον Ν. Τζούρτζ γραμματέα τοῦ εἰς Θεσσαλονίκην Ῥωσικοῦ Προξένου, κάτοικον εἰς Θεσσαλονίκην, τὸν Λουκά Σβίλαριτζ Πρόξενον Ῥωσικόν, κάτοικον εἰς Μιτυλίην καὶ τὸν Μάρκον Καραπανέλην διατελοῦντα παρὰ τῷ Ὑγειονομείῳ τῆς Ἀλεξανδρείας ὅπου καὶ κατοικεῖ, ἐκλήτευσεν τὸν Νέστωρα

αί συνέπειαι ὁμως τῶν ἐπιδρομῶν του ἦσαν ὀλέθριαι διὰ τήν

Φασιώλην διὰ νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸ ἀκροατήριον τήν προσδιορισθεῖσαν ἡμέραν καὶ ὥραν τῆς ἐξετάσεως τῶν ἄλλων μαρτύρων τῆς ἀνταποδείξεως διὰ νὰ γίνῃ συγχρόνως συζήτησις καὶ γίνῃ δεκτὴ παρὰ τοῦ Δικαστηρίου τούτου ἡ αἴτησίς του περὶ ἐξετάσεως τῶν ἐκτὸς τῆς Σύρου διαληφθέντων μαρτύρων ἀπὸ τοὺς κατὰ τὸν τόπον ὅπου ἕκαστος τούτων εὐρίσκεται, Εἰρηνοδίκην ἢ Ἑλληνικὸν Πρόξενον, χορηγουμένης συγχρόνως καὶ τῆς ἀναλόγου πρὸς τοῦτο προθεσμίας.

Ἀκοῦσαν τὸν δικηγόρον Κωνστ. Π. Πλατὴν αἰτήσαντα ν' ἀνατεθῇ ἡ ἐξέτασις τῶν εἰρημένων μακ.ἀν εὐρισκομένων μαρτύρων εἰς τοὺς κατὰ τὸν τόπον ὅπου οὗτοι κατοικοῦν Εἰρηνοδίκην ἢ ἑλληνικὸν Πρόξενον καὶ νὰ χορηγηθῇ ὡς πρὸς τὴν ἐξέτασιν ταύτην ἡ ἀνάλογος προθεσμία.

Ἀκοῦσαν τοὺς δικηγόρους Ἰωάννην Βεάκην καὶ Πέτρον Βασιλόπουλον δικαστικούς ἀντικλήτους τοῦ Νέστωρος Φαζιόλη παρόντος εἰς τὴν συζήτησιν, εἰπόντας ὅτι δὲν ἀντιτείνουν εἰς τὸν ἀντίδικον δικηγόρον.

Ἀκοῦσαν τὸν Ἀντισαγγελέα γνομοδοτήσαντα ὑπὲρ τῆς αἰτήσεως ταύτης.

Ἀναγνὼν τὴν Δικογραφίαν

Σκεφθὲν κατὰ τὸν Νόμον.

Ἐπειδὴ εἰς τὸν Νέστωρα Φαζιόλην ἐχορηγήθη διὰ τῆς ἀπὸ 5 Ἰουνίου ε. ε. ὑπ' ἀριθ. 144 ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου τούτου τεσσάρων μηνῶν προθεσμία διὰ νὰ ἀποδείξῃ διὰ μαρτύρων τοὺς ἄνω μνησθέντας ἰσχυρισμούς του, ἐντὸς τῆς ὁποίας δύναται καὶ ὁ Δήμαρχος Σύρου ν' ἀποδείξῃ διὰ μαρτύρων τὸ ἐναντίον, οἱ δὲ προτεινόμενοι παρ' αὐτοῦ μάρτυρες κατοικοῦν μακρὰν καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος.

Δυνάμει τῶν ἄρθρων 197, 198 καὶ 304 τῆς Πολιτ. Δικονομίας. Α'. Παραχωρεῖ εἰς τὸν Δήμαρχον Σύρου τὴν αὐτὴν προθεσμίαν μηνῶν τεσσάρων, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς παρελεύσεως τῆς χορηγηθείσης διὰ τῆς ἀπὸ 2 Αὐγούστου Π. Ε. ὑπ' ἀριθ. 237 ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου τούτου προθεσμίας, ν' ἀποδείξῃ διὰ μαρτύρων ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου Εἰρηνοδίκου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ἑλλήν. Προξένου Θεσσαλονίκης, Μυτιλήνης καὶ Ἀλεξανδρείας τὸ ἐναντίον τῶν ἐξῆς ἀντικειμένων, α.) τίνες ἐκ τῶν Συρίων διέβαλον τὸν Φαζιώλην ὡς λέγει κατὰ τὸ 1823 ἔτος

Σύρον καὶ τοὺς παροίκους, οὓς ἔθηκεν εἰς ἀνωμαλίαν, σύγχυσιν

παρὰ τῷ τότε Ἀντιναύρχῳ τῆς Γαλλίας Δεριγνῇ καὶ ἐζήτησαν κατ' αὐτοῦ ἱκανοποίησιν, β'.) τίνες ἐκ τῶν Συρίων διήρπασαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν εἰς τὰ δύο πλοῖα αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του ὡς λέγει περιουσίαν ἀφοῦ ὁ δ' ἀληφθεὶς Δεριγνῇ τὸν κατεκράτησεν εἰς τὸ πλοῖον, γ'.) ὁποῖον χαρακτηῖραν ἔφερον ἐκ μέρους τῆς κοινότητος Σύρου οἱ ἐνεργήσαντες τὰ ἀνωτέρω κατ' αὐτοῦ καὶ δ'.) ἃν ὑπῆρχε συναίνεσις ἐκ μέρους τῆς κοινότητος Σύρου, καθ' ὅποιον δὴποτε τρόπον εἰς τὴν καταδίωξιν τοῦ αὐτοῦ Νέστωρος Φαζιώλη. Β'. Προσκαλεῖ τὸν ἀρμόδιον Εἰρηνοδίκην Ἀθηνῶν νὰ ἐξετάσῃ ἐντὸς τῆς παραχωρηθείσης προθεσμίας ὡς ἀνωτέρω ἐπὶ τῶν ἄνω μνηθέντων ἀντικειμένων τοὺς προταθσομένους παρὰ τοῦ Δημάρχου Σύρου μάρτυρες τῆς ἀνταποδείξεως Δομένικον Ὀριγιώνην κτηματίν καὶ Χρῆστον Σορδώνιαν Πρόξενον Αὐστριακὸν καὶ διευθυντὴν τῶν ἀτμοπλοίων τῆς αὐτῆς δυνάμεως κατοίκων ἀμφοτέρων εἰς Ἀθήνας. Γ'. Παρακαλεῖ τὸν μὲν Ἑλληνικὸν Πρόξενον Θεσσαλονίκης νὰ ἐξετάσῃ ὁσαύτως ἐντὸς τῆς διαληφθείσης προθεσμίας ἐπὶ τῶν ἄνω μνησθέντων ἀντικειμένων τὸν προταθσομένον παρὰ τοῦ Δημάρχου Σύρου μάρτυρα τῆς ἀνταποδείξεως Μάρκον Ν. Τζόρτζ γραμματέα του εἰς Θεσσαλονίκην, τὸν δὲ ἀναπληροῦντα τὸν Ἑλληνικὸν Πρόξενον εἰς Μυτιλίνην, τὸν μάρτυρα Λουκὰν Σβίλαριτζ Πρόξενον Ῥωσικὸν κάτοικον Μυτιλίνης, τὸν δὲ Ἑλληνικὸν Πρόξενον Ἀλεξανδρείας, τὸν μάρτυρα Μάρκον Καραπανέλην διατελοῦντα παρὰ τῷ ὑγειονομείῳ τῆς Ἀλεξανδρείας ὅπου καὶ κατοικεῖ. Μετὰ δὲ τὴν γενομένην ἐξέτασιν κατὰ τοὺς τύπους τῆς Πολιτικ. Δικονομίας θέλουν πέμψει οἱ διαληφθέντες Εἰρηνοδίκης καὶ Πρόξενος τὰς περὶ ταύτην ἐκθέσεις των εἰς τὸν γραμματέα τοῦ Δικαστηρίου τούτου.

Γ'. Τὰ διὰ τὴν παροῦσαν ἀπόφασιν τέλη τοῦ χαρτοσήμου εἶναι εἰς ἔαρος τοῦ Δημάρχου Σύρου.

Ἐκρίθη καὶ ἀπεφασίσθη ἐν Σύρῳ τὴν 16 Ἰουνίου τοῦ 1840 ἔτους.

Ὁ Πρόεδρος

Σ. Νικολαΐδης.

Ἐδημοσιεύθη τὴν 17 Ἰουνίου τοῦ ἰδίου ἔτους.

Ὁ Πρόεδρος

Σ. Νικολαΐδης.

Ὁ Γραμματεὺς

Ἰωάν. Στεκούλης.

καὶ κίνδυνον διαλύσεως. (1) Πλεῖστοι ἐκ τῶν δισχιλίων ὁπαδῶν τοῦ Φασιώλη παρέμειναν ἐν Σύρῳ παρεισδύσαντες μεταξὺ τῶν παροίκων. Οὕτως πάλιν ἤρχισε ν' ἀπειλεῖται ἡ ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια τῶν παροίκων καὶ Συρίων καὶ νὰ πολλαπλασιάζωνται αἱ κλοπαί, αἱ αὐθαιρεσίαι καὶ τὰ ἐγκλήματα τὰ διαπραττόμενα ὑπὸ τῶν τολμηρῶν τούτων συμμοριῶν.

Ἡ ἐξορία αὐτῶν καὶ τιμωρία ἦτο δύσκολος, καθ' ὅσον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν προσήρχοντο καὶ ἔφρευγον τοσοῦτοι φουστανελλοφόροι, ναῦται, ναυμάχαι καὶ φυγάδες, ἡ διάκρισις τῶν ὁπαδῶν τοῦ Φασιώλη ἦτο δύσκολος. Ἐντεῦθεν τὸ κακὸν προέβαινεν ὁσημέραι καὶ τὸ ἀρξάμενον ν' ἀνθῇ ἐμπόριον τῆς νήσου ἠπειλεῖτο νὰ καταστραφῇ.

Κατ' αὐτὴν τὴν κρίσιμον ἐποχὴν (1824—1825) δύο ἄνδρες ἐπεφάνησαν εἰς Σύρον συντελέσαντες τὰ μέγιστα ὑπὲρ τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας τῆς νέας πόλεως, ὁ Ἀνδρέας Κοσμάς ἡ Δρούτζης καὶ ὁ Ἐλευθέριος Δρίτζας, ὁ μὲν ὡς πολιτάρχης, ὁ δὲ ὡς ἑπαρχος Σύρου καὶ Μυκῶνου.

Ὁ ἐξ Ὑδρας Ἀνδρέας Κοσμάς ὁ παρὰ πάντων τῶν ἐπιζώντων οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως καλούμενος εὐεργέτης αὐτῆς εἶχε φθάσει εἰς Σύρον τῷ 1824, διακριθεὶς ὡς

(1) Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου δι' ἄσματος ζῶηροτάτου περιέγραψαν τὰ γεγονότα ταῦτα καὶ ἐθρήνησαν τρεῖς ἐκ τῶν Συρίων πεσόντας κατὰ τὰς συμπλοκάς μετὰ τοῦ Φασιώλη, ἀπολέσαντος τεσσαράκοντα ἐκ τῶν ὁπαδῶν του. Πλεῖστα δὲ ὅσα διηγοῦνται περὶ τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Φασιώλη, ἀπαρτείνονται ὡς λεπτομερείας σχηνοτενεῖς εἰς τῶν Συρίων ὁ Κύρ. Βιτάλης, ῥαπίσας σφοδρῶς τὸν Φασιώλην ἐπωνυμάσθη Φασιώλης. Τὸ δὲ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Φασιώλη εἶχε τινα στρατηγικὴν τέχνην, καθ' ὅτι ἔμελλε νὰ προσβάλλῃ τὴν ἄνω Σύρον συγχρόνως διὰ τοῦ Ξηροκάμπου καὶ διὰ τοῦ ὀπισθεν μέρους· οἱ Σύριοι ὁμῶς ἀντέκρουσαν αὐτὸν ἀπὸ τε τοῦ τείχους τοῦ ἀγίου Γεωργίου καὶ ἀπὸ τοῦ περιζωννύοντος τότε τὴν ἄνω Σύρον παρὰ τὰ Πλακάκια τείχους.

μοίραρχος δέκα βρικήων ἐπὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Εὐρίπου καὶ Κρήτης. Καίτοι πολύτιμος ἐθεωρεῖτο ἡ προσωπική του παρουσία εἰς τοὺς κατὰ θάλασσαν ἀγῶνας, οὐχ' ἤττον ἀναγκαιοτάτῃ ἀπέβη εἰς Σύρον, ἣτις διέτρεχε κρίσιμους ἤδη στιγμὰς. Ἀνέλαβε λοιπὸν κατὰ τὸ 1825 τὴν πολιταρχίαν τῆς νήσου, συγχρόνως δὲ ἐκ Σύρου ὑπηρετεῖ παντοιοτρόπως τὸν Ἕλληνα. ἀγῶνα, ἐξαποστέλλων πυρίτιδα, χρήματα, ναύτας, ζωοτροφίας εἰδοποιῶν τοὺς ναυάρχους καὶ τὴν Ἑλλην. Κυβέρνησιν περὶ τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐν γένει εἰπεῖν συγχρόνως διασώζων τὴν ἀσφάλειαν τῆς νήσου καὶ ἐξυπηρετῶν τὸν πανελλήνιον ἀγῶνα. (1)

Σημειωτέον δὲ ὅτι μεθ' ὅλας τὰς πληροφορίας τοῦ τε Σπ. Τρικούπης καὶ Ἰακώβου Ραγκαβῆ περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν πλοίων καὶ ὀπαδῶν τοῦ Φασιώλη, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν φαίνεται ὑπερβολικὸς κατὰ τὰς πληροφορίας γηραιῶν Συρίων καὶ Ἑρμουπολιτῶν. Ὅπως οὖν μέγας ἦν ὁ ἀριθμὸς τῆς συμμορίας τοῦ Φασιώλη καὶ τῶν πλοιαρίων του. — Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο ὅτι ἔτι πλέον ἐπέσπευσεν νὰ λεηλατήσῃ διὰ τοσούτων ὀπαδῶν τὴν νῆσον, καθ' ὅτι πρὸ τῆς τελευταίας ἐπιδρομῆς του, συμπλοκῆς γενομένης ἐν τινι ξενοδοχείῳ, ἐφονεύθη μὲν εἰς τῶν συντρόφων του ὑπὸ τῶν Συρίων, ἐπληγώθησαν δὲ τρεῖς. Τοῦ γεγονότος τούτου τὰς λεπτομερείας δὲν θεωρῶ ἄξια λόγου ἱστορικὰ γεγονότα, καθ' ὅσον ὅτε συνέβησαν, δὲν εἶχε χαρακτηρισθῇ ὁ Φασιώλης, οἷος κατόπιν ἐγένετο· ἐπομένως ὡς ἰδιωτικὴ συμπλοκὴ δὲν ἀποτελεῖ σπουδαῖον γεγονὸς ὁλοκλήρου τῆς νήσου.

(1) Δημοσιεύω τινὰ τῶν ἐγγράφων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς ἐκ Σύρου ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐνεργείας του καὶ τὰς ἐν Ἑρμουπόλει.

«Πρὸς τὸν γενναιότατον Πολιτάρχην τῆς Ν. Σύρας

Κ. Ἀνδρέαν Κοσμᾶν.

Πληροφορούμεθα ὅτι αὐτοῦ εὐρίσκεται ἓνα καράβι βουλιμένο καὶ σὲ παραγγέλλομεν νὰ φροντίσῃς ἂν ἦνε τρόπος νὰ μᾶς ἀοράσῃς τ' ἀντενοκάτάρτα, τὸ μποπρέσον του, τοὺς μακαράδες, διότι μᾶς εἶνε πολὺ

Καὶ πολιτάρχης μὲν διετέλεσε μέχρι τοῦ 1826 ἀπὸ δὲ τοῦ 1826 ἀντιστατυνόμος, καταργηθείσης τῆς θέσεως τῶν τοπικῶν πολιταρχῶν. Κατὰ τὸν Αὐγούστου τοῦ 1826 ἀνετέθη αὐτῷ ἡ ἀντιστατυνομία δι' ἐγγράφου τῆς Διευθυντικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Αἰγαίου, (1) συγχειμένης ἀπὸ τὸν Μ. Α. Τζαμαδὸν, Κ. Μεταξᾶν καὶ τὸν γραμματέα Δ. Σαλτέλην.

ἀναγκαῖα διὰ τὸ νέον πυρπολικὸν ὅπου κατασκευάζομεν. Κύτταξε δὲ νὰ τ' ἀγοράσῃ καὶ μᾶς τὸ στείλῃς μὲ τὴν πλέον δυνατὴν ταχύτητα, διότι τὸ σκάφος τοῦ πυρπολικοῦ εἶνε ἑτοιμον, ὑγείαινε.

Ἰῆ 27 Ἀπριλίου 1825. Ὑδρα,

(Τ. Σ.

Οἱ Πρήκριτοι Ὑδρας.

(1) Ἐχόντος ὡς ἐξῆς.

«Ἡ Διευθυντικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Αἰγαίου.

Πρὸς τὸν Καπετὰν Ἀνδρέαν Κοσμᾶν.

Τὴν ἀσφάλειαν καὶ εὐημερίαν τῶν πολιτῶν προνοοῦσα ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη, ἐπειδὴ ἡ ἐπὶ τῆς παυσάσης τοπικῆς διοικήσεως Πολιταρχία ἔπαυσεν, ἐσύστησεν ἀντιστατυνομίαν πρὸς διατήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς εὐταξίας τῆς νήσου ταύτης. Ἀντιστατυνόμον δὲ διορίζει τὴν γενναιότητά σου, εἰς τὰ πατριωτικὰ φρονήματά σου καὶ περὶ ταῦτα ἀξιότητά σου θεμελιουμένη.

Σοὶ ἐσωκλείεται καὶ ἀντίγραφον τῶν καθηκόντων τοῦ ὑπουργήματός σου. Σ' ἀναγγέλλει λοιπὸν τὴν ἀγαθὴν ταύτην ἀγγελίαν καὶ σοὶ εὐχεται νὰ φανῇς ἄξιος τοῦ ὁποίου σ' ἐνεπιστεύθη ὑπουργήματος.

Ἐν Σύρῃ τῇ 16 Αὐγούστου 1826.

Ἡ Ἐπιτροπὴ

Μ. Α. Τζαμαδός.

Κ. Μεταξᾶς.

(Τ. Σ.)

Ὁ Γραμματεὺς

Δ. Σαλτέλης.

Αἱ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1826) ἐκδουλεύσεις καὶ ἐνέργειαι τοῦ Ἀνδρέα Κοσμᾶ ὑπὲρ τῆς τε ἀσφαλείας τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος κατέστησαν αὐτὸν δημοφελέστατον μὲν τοῖς Ἑρμουπολίταις καὶ Συρίοις, ἐπίφοβον δὲ τοῖς περιπλανομένοις κακούργοις καὶ πειραταῖς. Καταβαλὼν τὴν θρασεῖαν αὐτῶν κεφαλὴν περιεστοιχήθη ἀπὸ τοὺς καλλίστους τῆς κοινωνίας τῶν Ἑρμουπολιτῶν καὶ Συρίων καὶ μυρία αὐτῷ ἀπηυθύνθησαν εὐχαριστήρια παρὰ πάντων. Οἱ πρόξενοι τῶν διαφόρων ἔθνων ἀπηύθυνον αὐτῷ ἐν σώματι ἑγγραφον εὐχαριστήριον. Ἐπίσημα δ' ἐπ' ἱσῆς εὐχαριστήρια ἀπηυθύνθησαν αὐτῷ ὑπὸ τῶν Δημογεροντιῶν Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως, ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων, καθολικοῦ καὶ ὀρθοδόξου, ὑπὸ τοῦ Ἐμποροδικείου, ὑπὸ τοῦ I. Μαρινέλλου, ὡς *governatore cattolico di Syra*, ὑπὸ τῶν καταστηματαρχῶν καὶ ἕτερα ὑπὸ τοῦ λαοῦ μυρίας φέροντα ὑπογραφάς. (1) Τοιαύτη ὁμόφωνος ἐκδήλωσις εὐχαριστιῶν καὶ εὐγνωμοσύνης δύναται νὰ μαρτυρήσῃ εἰς ὁποίαν ἀνώμαλον κατάστασιν εὔρεν τὸν τόπον ὁ γενναῖος Κοσμᾶς καὶ διὰ ποίου ἡρωϊσμοῦ καὶ εὐφυΐας κατέβαλε τὴν θρασεῖαν κεφαλὴν τῶν ἐγκληματιῶν, διατηρήσας τὴν ἀσφάλειαν τῆς πολυανθρώπου νήσου.

Παγιωθείσης ὁπωσοῦν τῆς τάξεως ἐν Ἑρμουπόλει καὶ Σύρῳ ὁ Ἀνδρέας Κοσμᾶς, κλείων καρδίαν θερμὴν εἰς τὰ γενναῖά του στήθη, πνεῦμα ἐνεργὸν καὶ δραστήριον εἰς τὴν νοήμονα κεφαλὴν του δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἡμέραν ἄνευ ἐνεργείας τελεσφόρου ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος. Τότε ὁ Φαβιὲ ἐκινδύνευεν ἐν Καρύστῳ· οἱ Ἕλληνες κατεταράχθησαν ἐπὶ τούτῳ, ὁ δὲ γενναῖος

(1) Λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ καταχωρήσω τὰ θερμὰ εὐχαριστήρια τῶν ἀνωτέρω πρὸς τὸν γενναῖον τοῦτον Ὑδραῖον καὶ εὐεργέτην τῆς Σύρου. Τοσαύτη ἡ πληθὺς αὐτῶν ὥστε ἤθελον μοι χρειασθῇ οὐχὶ ὀλίγαι σελίδες πρὸς καταχώρησιν, ὅπερ δύσκολον ἕνεκα τῆς πληθύος τῆς ἱστορικῆς ὕλης τῆς τε προηγουμένης καὶ ἐπομένης.

Κοσμάς ἐστρατολόγει ἄνδρας μαχίμους πρὸς βοήθειάν του. Ἡ Δημογεροντία Ἑρμουπόλεως, ἐννοήσασα τὴν ἐπιθυμίαν του, ὑπολογίσασα δὲ τὴν ἐκ τῆς ἀποστολῆς του προδοκωμένην ὑπὸ τοῦ Φαβιῆ ὠφέλειαν, διώρισε αὐτὸν ἀρχηγὸν 120 μαχητῶν, οὓς παραλαβὼν παρευθὺς ὁ γενναῖος Κοσμάς ἐπέβη τοῦ πολεμικοῦ πλοίου Θ ρ α σ υ β ο ὕ λ ο υ, ναυλοχοῦντος τότε ἐν Σύρῳ καὶ ἔσπευσεν εἰς Κάρυστον ἔνθα ἠνδραγάθησεν.

Ἡ ἀπουσία του ὅμως ἐκ Σύρου καίτοι βραχεῖα ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς ἐγγληματίας ἵνα διαταράξωσι τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς Ἑρμουπόλεως, ἀλλ' ἐπανελθόντος τοῦ Ἀνδρέου Κοσμά, ἡ τάξις ἐπανῆλθε, ἡ δὲ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος διώρισε τὸν Ἀντιστυνόμενον Κοσμᾶν Ἀ ρ χ η γ ὸ ν τ ῆ ς ἐ κ τ ε λ ε σ τ ι κ ῆ ς δυνάμεως τῆς νήσου Σύρου, παραγγείλασα αὐτῷ ν' ἀναγνώρισῃ ἀντὶ τῆς Διευθυντικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Αἰγαίου τοὺς Δημογερόντας Ἑρμουπόλεως, ὡς δημοτικὴν ἀρχήν. (1)

(1) Ἀριθ. 5635.

«Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐκτελεστικῆς Δυνάμεως τῆς Νήσου Σύρας. Ἐπειδὴ τὰ μέλη τῆς Διευθυντικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους παρητήθησαν ἀπὸ τὰ χρέη τὰ ὅποια ἦσαν ἐπιφορτισμένοι, ἡ διοίκησις διὰ τὴν Κυβέρνησιν τῆς νήσου Σύρας διώρισε τοὺς Δημογερόντας τῆς Ἑρμουπόλεως μὲ τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα χρέη μὲ τὰ ὅποια ἦτον ἡ Διευθυντικὴ Ἐπιτροπὴ.

«Ὅθεν διατάττεσαι νὰ ὑπακούης προθύμως εἰς τὰς διαταγὰς τούτων τῶν Δημογερόντων καὶ νὰ σπεύδῃς νὰ τὰς ἐκπληροῖς μὲ τὴν ἀπαιτουμένην ταχύτητα.

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 10 Φεβρουαρίου 1827.

Ὁ Πρόεδρος
Ἀντ. Ζαΐμης.

Δ. Τζαμαδός.
Π. Μαυρομιχάλης.
Αν. Δελγιάννης.
Α. Χ. Ἀναγύρου,
Ι. Βλαχός.

Π. Δημητρακόπουλος.
Α. Μοναρχίδης
Κ. Ζῶτος.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Γ. Γλαράκης.

Ὁ τίτλος οὗτος δὲν στερεῖται εὐρυτέρας τινος σημασίας. Ὁ Ἀνδρέας Κοσμᾶς δὲν ἐθεωρεῖτο μόνον Ἀστυνόμος, ἀλλὰ φρούραρχος καὶ ἀρχηγὸς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως μεγάλης. αὐτὸς δὲ καὶ οἱ Δημογέροντες, οἵτινες εἶχον τὴν διοίκησιν τῶν δημοτικῶν πραγμάτων, ἦσαν αἱ μόναι ἐπιβάλλουσαι ἀρχαί. Εἰς ἣν δὲ θέσιν καὶ στρατιωτικὴν ὑπεροχὴν εὐρίσχετο ὁ Ἀνδρέας Κοσμᾶς ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ δικτάτωρ τῆς κοινωνίας περιεχούσης τεσσαράκοντα χιλιάδας κατοίκων συμπεριλαμβανομένων τῶν 5,000 Συρίων.

Εἶχε δὲ καὶ ἕτερον λόγον ἡ ἀνάθεσις ἀρχηγίας μεγάλης στρατιωτικῆς δυνάμεως εἰς τὸν Ἀνδρέαν Κοσμᾶν. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1825 εἶχεν ἀναγνωσθῇ ἐν Σμύρνῃ φερμάνι «δὶ οὗ ἡ Σύρος ἡ μέχρι τοῦδε μείνασα οὐδετέρα, ὑποπεσοῦσα εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Σουλτάνου ἐκηρύσσετο πολεμία καὶ διεκόπτοντο καὶ μετ' αὐτῆς αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις, διετάσσετο δὲ ὁ Τουρκικὸς στόλος ἐν πάσῃ εὐκαιρίᾳ νὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν.» (1) Ἐπομένως ἐχρειάζετο ἐν Σύρῳ ἀνὴρ γενναῖος μὲν καὶ τολμηρὸς ἐν ξηρᾷ, ἱκανώτατος δὲ κατὰ θάλασσαν ναυμάχος, ὅπως προστατεύσῃ ἐν τοιαύτῃ περιστάσει τὴν πόλιν καὶ τοιοῦτος ἐκρίθη ὁ Ἀνδρέας Κοσμᾶς.

Περὶ τῆς μισθοδοσίας τῆς ὑπὸ τὸν Α. Κοσμᾶν φρουρᾶς ἐφρόντιζαν καὶ αὐτοὶ οἱ ἔμποροι προκαλέσαντες ἑκτακτον φορολογίαν 10 τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῶν ἐνοικίων τῶν μαγαζείων(2).

(1) Ἐκ τῆς ἐφημερίδος *Φίλος τοῦ Νόμου* φύλλ. 94 τῆς 6 Φεβρουαρίου 1825.

(2) Ἰδοὺ τὸ πρὸς τὸν Ἐπαρχον Σύρου καὶ Μυκῶνου ἀπευθυνθὲν σχετικὸν πρὸς ταῦτα ἔγγραφον τῶν καταστηματαρχῶν.

«Προσκληθέντες παρὰ τοῦ Ἐπάρχου τούτου Μυκῶνου καὶ Σύρας οἱ ὑπογεγραμμένοι ἔμποροι καὶ ἀργαστηριάροι καὶ πολῖται κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης καὶ λόγου προβληθέντος παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου Ἐπάρχου Κυρίου Ἐλευθερίου Δρίτζα ὅτι εἰς διατήρησιν τῆς εὐταξίας

Ὁ Κοσμάς ἀνεδείχθη καὶ ἐν ἑτέρῳ γεγονότι διαδραματισθέντι ἐν Σύρῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ὁ ναύαρχος Σαχτού-

τοῦ τόπου τούτου, ἡσυχίας καὶ τῶν κατοίκων καὶ τῶν παροίκων καὶ ἐλευθέρως τοῦ ἐμπορίου ἐργασίας, εἶναι χρεῖα καὶ ἀναλόγου στρατιωτικῆς φρουρᾶς, ἐγνώμεν ὁμοφώνως καὶ ὁμογνημόνως ὅτι ἐπειδὴ καὶ τὸ βάσταγμα μιᾶς τοιαύτης στρατιωτικῆς δυνάμεως εἶναι ἀναγκαιότατον διὰ τοὺς ἄνω λόγους καὶ διότι ἄνευ ταύτης καὶ τὸ ἐμπόριον ἀδυνατεῖ καὶ ἡ ἰδίᾳ ὑπαρξὶς ἐκάστου διὰ τὴν πληθὺν τῶν κακούργων κινδυνεύει, ἀπεφασίσμεν, λέγω, οἰκεία βουλὴ καὶ θελήσει τὸ νὰ συγκαταβάλλομεν οἱ ὑπογεγραμμένοι μινιαίαν τινα χρηματικὴν συνεισφοράν, ἡ ὁποία διὰ νὰ μὴ φανῇ βαρεῖα καὶ ὀχληρὰ ἐνεκρίθη τὸ νὰ ἐπιβληθῇ ἐπάνω εἰς τὰ ἐνοίκια τῶν ἐνταῦθα μαγαζείων ἐνοικιασμένων παρὰ διαφόρων ἐμπορευομένων, ὡς καὶ ἐκεῖνων κατοικοιουμένων παρὰ τῶν ἰδίων ιδιοκτητῶν.

Ὑποσχόμεθα λοιπὸν οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀπὸ τὸν ἤδη ἀρχόμενον φεβρουάριον μῆνα τὸ νὰ πληρώνωμεν πρὸς τὸ Ἐπαρχεῖον τοῦτο ἀπροφασίστως δέκα τοῖς ἑκατὸν ἐπάνω εἰς τὰ ἐνοίκια τῶν μαγαζείων.

Εἰς ἐνδειξὴν ὑπογραφόμεθα ἰδιοχείρως.

Αργύριος Δ. Ταρποχτζής

Στέφανος Ζυγομαλάς

Γεώργ. Καραγιαννάκης

Μιχαὴλ Παπάζογλους

Ν. Ἐμμανουήλ

Αμβρ. Σκαρμαγκᾶς

S. Svilariel

I. Μάγ

Παν. Γεραλόπουλος

Μανουὴλ Γερνῆς

Δημήτρ. Χαϊδούσης

Αντ. Νίκας

S. Pusovlek

Μ. Γ. ἀδελφοὶ Κρίσπη

Παῦλος Ψυχαιτζής

Αμβρ. Μαυροκορδάτος

Σπυρ. Μπαλκατζής

Φιλ. Στεφανάκης

Ὅσοι κατοικοῦν εἰς μαγαζὶ

τοῦ Ὑσαλίκη.

Μαργαρ. Μεταξᾶς

Γεώργ. Βλετῆς

Αθ. Χ. Ζαννάκης

Διὰ Στάμον καὶ I. Καγκάδην

Βοντράφης Γ.

I. Βασιλειάδης

Δημ. Κουκούλας

N. Γ. Μεταξᾶς

ρης, μετὰ λαμπρὰν ναυμαχίαν, διεσκόρπισε τὸν στόλον τῶν Ὀθωμανῶν, ὧν μία κορβέττα φεύγουσα κατέπεσεν ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ἀκτῶν τῆς Σύρου. Οἱ ἐναποληφθέντες τοῦ Τουρκικοῦ πληρώματος περίπου ἑκατὸν ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηράν. Ἐν ἀχαρεὶ δὲ οἱ κάτοικοι ταραχθέντες ἐτέθησαν εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν· τότε ὁ Ἀνδρέας Κοσμάς παραλαβὼν εἰκοσιπέντε ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξῆλθεν καὶ αἰχμαλωτίσας τοὺς Τούρκους ἐκόμισεν δεσμίους εἰς τὴν πόλιν, θείς αὐτοὺς ὑπὸ φύλαξιν ἐν τῷ Ἐπαρχεῖῳ. (1) Μετὰ ταῦτα συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς Ὑδραν ἔνθα ἐχρησιμοποιεῖσθαι ὑποβληθέντες εἰς ἀναγκαστικὰς ἐργασίας ἐν τῇ πόλει. Ὡς εἰκὸς, πολλαὶ συνέβησαν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ταραχαὶ ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἔριδες φυλετικαὶ μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ

Ῥάλλης καὶ υἱὸς

(Στοῦ Ῥοῖδῃ τὸ μαγαζί.)

Δ. Χ. Γεωργίου Σάμιος

Υἱοὶ Α. Ν. Γλυπιπῆ καὶ Σητρ.

Β. Παντιᾶς Σισίνιας

Αργ. Εὐστρατίου

Χ. Ν. Ῥοῖδης

Θ. Αὐγερινὸς διὰ

Εὐστρ. Δημητριάδην

Πέτρ. Λαμπρινὸς

Ι. Χ. Παρασκευᾶς

Αν. Ν. Μαρκολάκης

Αθ. Ἰωάννου

Αντ. Σπ.

Βασ. Βρέτας

Μανολάκης (εἰς ἓνα
μαγαζεῖον).

διὰ Χ. Π. Ἀλ. Πάϊκος

Αθ. Λαδόπουλος

Περάκης Τζηγκλεράκης

Μιχ. Θεοδώρου

Ἀδελφοὶ Καράλλη

(1) Τὸ Ἐπαρχεῖον τότε ἔκειτο ἐν τῇ σημερινῇ πλατείᾳ, ἐν τῇ οἰκίᾳ Σαλάχα, ἔνθα ἀνηγέρθη πρὸ τινῶν ἐτῶν ἡ οἰκία τῆς Κυρ. Ἰουστινιάνη. Ἐν τῷ Ἐπαρχεῖῳ τούτῳ συνεκροτοῦντο πολλάκις αἱ συνεδριάσεις τῶν διαφόρων ἀρχῶν. — Τῆς Ὀθωμανικῆς ταύτης κορβέτας λείψανά τινα, οἷον τεμάχια τῶν ἰστῶν ἐχρησιμοποιεῖσθαι ὡς στηρίγματα στέγης οἰκίσκου, φαινόμενα ἔτι ἐν τῷ εἰρημένῳ οἰκίσκῳ σωζομένῳ ἐν Ποσειδεῖσις. — Ἡ Δημογεροντία Ἑρμοὑπόλεως ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1827 νέον εὐχαριστήριον ὑπὲρ τοῦ Ἀνδρέα Κοσμά ἐξάλρουσα τὴν ἀνδρείαν του ἐπὶ τῇ αἰχμαλωτῇ τοῦ Τουρκικ. πληρώματος.

βασιλείου, ὧν ἡ ἐξιστόρησις, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἤθελεν καθεῖξει ἀρκετὸν χῶρον ἐν τῇ παρούσῃ συγγραφῇ, δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται ἀναγκαία ἐνταῦθα καθ' ὅσον τοιαῦτα τοπικὰ συμβάντα ὑπὸ ιδιωτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γενόμενα, μὴ φέροντα χαρακτηρη-
ρα πράξεων, εἰς ἃς ἔλαβε μέρος εἴτε ἡ πόλις ὁλόκληρος, εἴτε ἐπισήμως οἱ δῆμοι Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως δὲν εἶνε ἱστορικὰ γεγονότα ἄξια περαιτέρω λόγου. Ἐπ' ἴσης δὲ πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως συνετέλεσαν ἐκτὸς τοῦ γενναίου Κοσμά καὶ ἄλλοι Ὑδραῖοι διὰ τε τῶν ἀξιωματῶν των, τῆς προσωπικῆς των γεν-
ναιότητος καὶ ἐπιρροῆς.

Ὁ Ἑλευθέριος Δρίτζας, ὡς κατωτέρω θέλομεν ἰδεῖ, ἀπῆλause τὴν ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην πάντων διὰ τὰς ἐκδου-
λεύσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν τόπον. Ἐπ' ἴσης οἱ Ὑδραῖοι, Ἀντ. Νίκας (1) καὶ Ἀνδρ. Κοσκορόζης (2) ἐγκατα-
στάντες κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς Σύρον εἰς πλείστας περι-
στάσεις προσήνεγκον ἐκδουλεύσεις καὶ συνετέλεσαν ὑπὲρ τῆς
προόδου τῆς Ἑρμουπόλεως ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς, θεωρούμενοι

(1) Ὁ Νίκας διεκρίνετο καὶ ἐπὶ προσωπικῇ ἀνδρείᾳ καὶ πολλάκις ἐκινδύνευsen ἐκτιθέμενος ὑπὲρ τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας τοῦ τόπου. Ἦν δὲ ἐκ τῶν σπουδαίων ιδιοκτητῶν, κύριος πολλῶν οἰκιῶν καὶ μα-
γαζείων κειμένων τότε παρὰ τὸν ἅγιον Νικόλαον.

(2) Ὁ Ἀνδρ. Κοσκορόζης γόνος εὐκλεοῦς οἰκογενείας, συγγενέων
μὲ τοὺς πρωτεύοντας τότε Ὑδραῖους ναυάρχους, ἀγωνιστῆς δὲ καὶ
ἀξιωματικὸς τοῦ Βασιλ. Ναυτικοῦ ἐγκατεστάθη εἰς Σύρον πρὸ τῆς
συστάσεως τοῦ βασιλείου· ἔνεκα δὲ τῶν ἐν τῷ Βασιλ. Ναυτικῷ ὑπη-
ρεσιῶν του δὲν διέμεινεν ἀπ' ἀρχῆς διαρκῶς ἐν Ἑρμουπόλει, οὐχ ἥττον
ἐφ' ὅσους χρόνους παρέμεινεν ἐν αὐτῇ παρέσχεν οὐκ ὀλίγας ἐκδουλεύ-
σεις ἐν ἐποχαῖς ἀνωμαλιῶν. Δυστυχῶς μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1859 θάνα-
τον αὐτοῦ ἀπωλέσθησαν τινὰ εὐχαριστήρια ἐγγράφα. Πολλὰ δὲ σώ-
ζονται ἀλλὰ μὴ ὄντα πρόχειρα μένουσιν ἀδημοσίεута. Τὴν ἑλλειψιν
δ' ἐνταῦθα τῶν σχετικῶν ἐγγράφων ἀναπληροῖ ἡ πάνδημος ὁμολο-
γία τῶν ἀρχαιοτέρων ἀμερολήπτων οἰκοκυραίων τοῦ τόπου.

πρεπόντως μεταξὺ τῶν πολιτῶν τῆς Ἑρμουπόλεως. Ὁ Ἄνδρέας Κοσκορόζης χαίρων μεγάλην ὑπόληψιν παρά τε τῇ Ὑδραϊκῇ φρουρᾷ καὶ πάσῃ τῇ κοινωνίᾳ Ἑρμουπόλεως, αὐθορμήτως πολλάκις ἐν κρίσιμοις περιστάσεσι ἐπεφαίνετο καταστέλλων τὰς ταραχάς· δι' ιδιοκτησιῶν δὲ καὶ τῆς προσωπικῆς ἐπιρροῆς συνετέλεσεν ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς Ἑρμουπόλεως, καίτοι βραδύτερον ἐγκατασταθείς.

Καὶ τοῦ Α. Νίκα τὸ ὄνομα μετὰ σεβασμοῦ ἀναφέρουσιν οἱ γηραιότεροι τῶν Συρίων. Ἀναδειχθείς ἄριστος πολίτης τῆς νέας πόλεως καὶ τῶν σπουδαιότερων οἰκοκυραίων τῆς νήσου, θεωρεῖται πρόσωπον διαδραματίσαν ἄριστα τὸ μέρος του ἐν τῷ συνοικισμῷ καὶ τῇ προόδῳ τῆς Ἑρμουπόλεως.

Ὁ Κοσμᾶς διὰ τῶν ἀνωτέρω ὑπηρεσιῶν καταστάς δημοφιλέστατον ἐν Σύρῳ πρόσωπον, διетήρησε τὴν ἀντιαστυνομίαν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυβερνήτου· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν τοῦ Ὁ θ ω ν ο ς θεωρηθείς ὡς ὁ καταλληλότερος φρουρὸς τῆς πόλεως μέχρι τοῦ 1836 διήρθυνε τὴν Ἀστυνομίαν παρασχὼν νέα δείγματα τῶν προτερημάτων αὐτοῦ καὶ τῆς τοπικῆς του ἐπιρροῆς. (1)

(1) Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέα Κοσμᾶ θέλομεν συναντήσῃ καὶ κατόπιν, καὶ μετὰ τὸ 1836. Οὐχ ἥττον πρὸς συμπλήρωσιν ἐνταῦθα τῶν ἐκδουλεύσεών του ὑπὲρ τοῦ τόπου σημειῶ ὅτι ἐξελέχθη πολλάκις δημογέρων, πολιτάρχης, Ἀντιαστυνόμος, Δημοαστυνόμος, ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως Σύρου· ὡς δὲ καὶ εἰς τῶν μᾶλλον φορολογουμένων ἀπετέλει πάντοτε μέρος τοῦ Δημαιοικιστικοῦ Συμβουλίου καὶ ἐξελέχθη πολλάκις Δημοτικὸς Σύμβουλος. Μέλος τῆς ἐπὶ τῆς προκυμαίας ἐπιτροπῆς, καὶ εἰς πολλάς ἄλλας δημοτικὰς θέσεις διετέλεσε, αἵτινες ἐνόμεναι μετὰ τῶν ναυτικῶν ἀνδραγαθιῶν του ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν ᾗ διετέλει μοίραρχος 12 βρικίων καὶ ἐν Καρύστῳ, ἀποτελοῦσι βιογραφίαν ἀρίστου ἀνδρὸς συντελέσαντος ποικιλοτρόπως καὶ πάσῃ δυνάμει ὑπὲρ τε τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς Ἑρμουπόλεως. Ἡ τελευταία δημοτικὴ θέσις, ἐν ᾗ ὑπηρέτησε ἦν ἡ ἀστυνομικὴ

Ἡ ἐποχὴ, μέχρι τῆς ὁποίας ἱστορῶν τὰ ἄνω ἔφθασα, εἶνε ἡ ἱστορικωτέρα διὰ τὴν Ἑρμούπολιν, καθ' ὅσον θέλομεν ἀμέσως κατωτέρω ἰδεῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1827 συνέβησαν πλεῖστα ὅσα ἀφορῶντα τὸν τε συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως, τὸν δημοτικὸν καὶ διοικητικὸν αὐτῆς διοργανισμὸν,

ἀστυνομεύσας μέχρι τοῦ 1851 ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον τὰ μάλα τιμώμενος ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1863, κηδευθεὶς μεγαλοπρεπέστατα ὑπὸ τῆς εὐγνωμονούσης πόλεως, ἥτις ἀνεξάληπτον φέρει τὴν μνήμην τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ βίου. Τὸ ἐξῆς ἔγγραφον τοῦ κατὰ τὸ 1844 Δημάρχου Ἑρμουπόλεως Ι. Α. Πάλλη συνοψίζει τὰς κυριώτερας τῶν ἐκδουλεύσεων τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρέα Κοσμᾶ.

Ἀριθ. 180.

Ἐν Ἑρμουπόλει 15 Φεβρουαρίου 1844.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Δήμαρχος Ἑρμουπόλεως

Πρὸς τὸν Κύριον Ἀνδρέαν Κοσμᾶν.

Καὶ ὡς πολιτάρχης ἐκπληρώσας τὰ χρέη ταῦτα εἰς Ἑρμούπολιν ὅτε διωρίσθης ὡς τοιοῦτος παρὰ τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὸ 1825 ἔτος, καὶ ὡς ἀρχηγὸς διορισθεὶς παρὰ τῆς τότε δημογεροντίας Ἑρμουπόλεως ἐπὶ κεφαλῆς ἑκατὸν εἴκοσι στρατιωτῶν καὶ ἐπιβίβασθεις μετ' αὐτῶν κατὰ τὸ 1826 ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου ὁ *Θρασύβουλος* ἀπέπλευσας ἐντεῦθεν εἰς Κάρυστον πρὸς βοήθειαν τοῦ Φαβιέρ, ἔδωκας Κύριε, ἱκανὰ δείγματα πατριωτικοῦ ζήλου καὶ ἱκανότητος· ὅτε δὲ ἐναυάγησεν ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν παραλίων τῆς νήσου ταύτης ἡ πολεμικὴ Ὀθωμανικὴ Κορβέττα, καὶ σταλεῖς παρὰ τῆς Κοινότητος Ἑρμουπόλεως ἐπὶ κεφαλῆς εἰκοσιπέντε στρατιωτῶν συνέλαβες τοὺς ἀποβιβασθέντας εἰς τὴν ξηρὰν Ὀθωμανοὺς καὶ δεσμίους ἔφερες αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν, ἡ πρᾶξις σου αὕτη μαρτυρεῖ ἀριδῆλως τὰ γενναῖα αἰσθηματὰ σου καὶ ἰδίως τὰς προσπαθείας σου ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς ἀσφαλείας καὶ ἡσυχίας τῆς πόλεώς μας κατὰ τὰς κρίσιμους ἐκείνας περιστάσεις τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἁγῶνός μας.

τάς ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐνεργείας καὶ συνεισφοράς τῶν Ἑρμου-
πολιτῶν καὶ ἄλλα τοπικά συμβάντα, μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν
ὁποίων θέλομεν ἰδεῖ τὴν Ἑρμούπολιν εἰς τὰς ἐθνικὰς Συνε-
λεύσεις ἐκ τῶν πρωτευουσῶν καὶ τὰ μάλα τιμωμένων Ἑλλη-
νίδων πόλεων τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος (1).

Τὴν ἀξιέπαινον ταύτην διαγωγὴν ἐκτιμῶσα ἡ Δημογεροντία ἐπα-
φῆκεν εἰς χεῖρας σου τὸ ὑπ' ἀριθ. 340, 28 Μαρτίου 1827 ἐνδει-
κτικὸν της.

Ἐπιβεβαιοῦντες δὲ καὶ ἡμεῖς τὰς ἐκδουλεύσεις σου ταύτας εἰς τὸ κοι-
νὸν τῆς Ἑρμουπόλεως, καὶ ὡς Δημογέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ὡς
πολίτης παρευρισκόμενος ἐνταῦθα ἀπὸ τὸ 1824 ἔτος, ἀναγνωρίζομεν
δίκαιον νὰ σοὶ ἐκφράσωμεν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τὰς εὐχαριστήσεις
διὰ τοῦ παρόντος ἐπισήμου ἐγγράφου κλπ.

Ὁ Δήμαρχος

I. A. Πάλλης.

(1) Ἀνωτέρω ἐσημείωσα ὅτι οἱ Σύριοι δι' ἄσματος δημῶδους πε-
ριέγραψαν τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Φασιώλη. Ἀργὰ ἤδη λαβὼν τὸ ἄσμα
τοῦτο καὶ πάραβαλὼν πρὸς τὴν ἐκτεθεῖσάν μοι προφορικῶς ὑπὸ Συρίων
χωρικῶν *ρίμαν*, εὔρον αὐτὴν σύμφωνον καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τοῦ
Φασιώλη παρατίθημι ἐνταῦθα.

Ἀκούσετε τί γίνηκε πέρσι τὸ καλοκαῖρι

Ποῦ στάθηκ' ἓνας πόλεμος κ' ἓνα κακὸ σεφέρι.

Κλείσαν' ἡ στράταις τοῦ Γιαλοῦ (1) κλείσαν' καὶ τὰ Πλακάκια.

Κ' ἡπατρωνάραν' τὸ Γιαλὸ τὰ Κεφαλλονητάκια.

Μὰ κάει κ' ἓνας ἀπ' αὐτοὺς ποῦ φώναζε γιουροῦσι,

Γιουροῦς Ν' Ὑδριώταις μας νὰ πάρωμε τὴ χώρα,

Κ' ἡπατρωνάραν' τὸ Γιαλὸ τὰ Κεφαλλονητάρια.

Τρεῖς Συριανοὶ σκοτώθηκαν σαράντ' ἀπὸ τῆς ἄλλους,

Ἡ μιὰ κλαίγει τὸν ἄνδρα της κ' ἡ ἄλλη τὸν ὕγὸ της,

Ἡ τρίτ' ἡ πρὸ μικρότερη τὸν ἀγαπητικὸ της.

(1) Γιαλὸς ἐκαλεῖτο τότε τὸ ἀπὸ τῆς πλατείας μέχρι τῆς παρα-
λίας μέρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Διοικητικὸς καὶ δημοτικὸς διοργανισμὸς Ἑρμουπόλεως. — Μικτὴ Ἐπιτροπή. — Συνεισφοραὶ Ἑρμουπολιτῶν. — Δάνεια καὶ δασμοὶ εἰς βάρος Ἑρμουπόλεως καὶ Σύρου. — Νοσοκομεῖον. Ναὸς Κοιμησεως. — Κοιμητήριον.

Μετὰ τὸ 1822, ὅτε οἱ προσφυγόντες εἰς Σύρον ἐθεωρήθησαν ἄρκετοὶ ὥπως ἀποτελέσωσι κοινωνίαν πόλεως οὐχὶ μικρᾶς, ἢ προσωρινῇ Ἑλληνικῇ Κυβέρνησις ἐμερίμνησε περὶ τῆς διοικητικῆς καὶ δημοτικῆς διοργανίσεως τῶν Κυκλάδων. Εἶδο-

ἽΠοῦ ἴταν ζωσμένος τὸ σπαθὶ ζωσμένος τὸ τουφέκι,
Στὰ μαγαζειὰ (1) ἴν' ὁ πόλεμος κ' ἐκεῖνος ἐκεῖ τρέχει.
Φαζώλης χώρας πάτησε καὶ κάττρα πολεμοῦμε,
Καὶ τοῦ κοράκου τὴ φωλιά θὰ τὴν ἐφοβηθοῦμε ;
Κλαῖνε πουλιὰ ἴστὰ μαγαζειὰ, ἴστὴ Παραγιά (2) ἀηδόνια,
Στοῦ Βαμπακάρη τὴν αὐλὴ δυὸ μαῦρε χελιδόνια. (3)

Καὶ ἄλλα δὲ δίστιχα περιεσώθησαν ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Φασιώλη κατὰ τῆς ἄνω Σύρου οἶον τό :

Μὰ ἴμεῖς χώραις ἴπατήσαμε καὶ κάστρα πολεμοῦμε
Καὶ τῆς Κουρούνας τὴ φωλιά θὰ τήνε φοβηθοῦμε ;

ἽΗνδραγάθησαν δὲ ἐκ τῶν Συρίων ὁ Γεώργιος Μαραγκὸς ἢ Μαλλάκας, ἀρχηγὸς τῶν ἐν Δῆλι (Μυλαράκι) Συρίων, ἐνθα ἐγένετο μεγάλη συμπλοκὴ μεταξὺ Συρίων καὶ Κεφαλλήνων· εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἡγωνίσθη γενναίως ὁ Παῦλος Ραουζέος, τοῦ ὁποῦ τοῦ υἱὸς ἽΙωάννης Π. ἽΡαουζέος ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων εἰς τὴν κατὰ τοὺς Τρεῖς Μύλους συμπλοκὴν.

(1) Μαγαζειὰ ἐκαλεῖτο τότε τὸ μέρος τὸ καταληφθὲν σήμερον ὑπὸ τῶν ἀμφοτέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἀγορᾶς μέρος.

(2) Παραγιά, ὁ νῦν δυτικὸς ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας.

(3) ἽΕφονεύθησαν δὲ ἐκ τῶν Συρίων ὁ Νιάφας Βαμβακάρης, Τζουάνης Πασχάλης καὶ ἽΙωάν. Π. ἽΡαουζέος.

μεν ἐν τῷ Α'. μέρει τῆς παρούσης συγγραφῆς ὅτι μέχρι τοῦ 1821 αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ συνεκεντροῦντο ἐν τοῖς προσώποις τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων καὶ ὅτι τελευταῖος ἐπίτροπος τῶν Συρίων ἦν ὁ Ἰωάννης Μαρινέλλης, ὅστις μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐπιτλοφορεῖτο Καθολικὸς διοικητῆς τῆς νήσου Σύρας. (Gouvernatore cattolico di Sira), περιορισθείσης οὕτω τῆς δικαιοδοσίας του ἐπὶ τῶν καθολικῶν Συρίων.

Τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἔμειναν οὕτως· τουναντίον μετ' ἐκτάκτου δραστηριότητος διωργανίσθησαν διοικητικῶς καὶ δημοτικῶς αἱ Κυκλάδες, διωρίσθησαν δὲ καὶ ἑκτακτοὶ ἐπιτροπαί, ὧν αἱ ἐνέργειαι ἦσαν διτταί, ἀποβλέπουσαι τό τε γενικὸν συμφέρον τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος καὶ τὸ τοπικὸν τῶν πόλεων ἐν αἷς διωρίζοντο.

Κατὰ τὸ 1822 τὸ Ἐκτελεστικὸν διώρισε Ἀρμοστὰς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ τῶν Σποράδων τὸν Βενιαμὶν Λέσβιον βουλευτὴν, τὸν Κωνσταντ. Μεταξᾶν ὑπουργὸν τοῦ δικαίου,

Καὶ ἄλλοι δὲ τῶν Συρίων ἐφημίσθησαν ἐπ' ἀνδρείᾳ, οἷον ἐπὶ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Τουρκαλθανοῦ Στάθῃ κατὰ τῆς ἄνω Χώρας, ὁ Ζωρζῆς Ξανθάκης, ὁ Λαρέζακας, ὁ Ζάνρες Μαραγκός, ὁ Γεώργιος Βαμπακάρης ὁ Κλειδάς. *

* Περὶ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ τουρκαλθανοῦ Στάθῃ δὲν ἔγραψα ἐν ἐκτάσει ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, καθ' ὅσον δὲν περιεσώθη ἡ παράδοσις πλήρης. Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι ὁ Στάθης ἐφώρμησε κατὰ τῆς ἄνω Σύρας καὶ ἐπροχώρησεν πέραν τοῦ Σεβαστιᾶ σχεδὸν μέχρι τοῦ Ἀγίου Γεωργίου· ἀλλ' οἱ Σύριοι ἀντέκρουσαν γενναίως αὐτὸν φονεύσαντές τινας τῶν ὁπαδῶν του, ἐν οἷς περιεσώθη τὸ ὄνομα τοῦ Φλώρη. Ὁ Στάθης εἶχεν εἰσελθεῖ κρυφίως διὰ νυκτός εἰς ἄνω Σύραν, ἀλλ' ἐννοηθεὶς ἀπεκρούσθη ἐγκαίρως. Ἐκτοτε ἐτάχθησαν τακτικοὶ φύλακες Σύριοι ἐν τῷ περικυκλῶντι τὴν Ἀνω Σύραν τείχει, οὗ ἐρείπια σώζονται μέχρι τοῦ νῦν,

τὸν Ν. Οἰκονόμου προὔχοντα Ὑδραῖον καὶ τὸν Βασ. Ν. Γκίνη, πρωτοκολλιστὴν δὲ τὸν Σάββαν Ὀδυσσέως. (1)

Οἱ Ἀρμοσταὶ οὗτοι λαβόντες λεπτομερεῖς ὁδηγίας ἐφθάσαν εἰς τὰς νήσους καὶ παρέμειναν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Σύρῳ. (2)

(1) Ἀριθ. 1180.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ διατάττει.

α.) Ὁ Σοφολογιώτατος Βουλευτὴς Κύριος Βενιαμὶν Λέσβιος, ὁ Μινίστρος τοῦ δικαίου Κύριος Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς, ὁ Κύριος Νικόλαος Οἰκονόμου ἐκ τῶν προυχόντων τῆς νήσου Ὑδρας καὶ ὁ Κύριος Βασίλειος Νικολάου Γκίνης διορίζονται Ἀρμοσταὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ τὰς Σποράδας.

β.) Συνδιορίζεται ὁ Κύριος Σάββας Ὀδυσσέως ἐπιφορτισμένος νὰ κρατῇ τακτικὸν Πρωτόκολλον τῶν πράξεων αὐτῶν.

γ.) Οἱ Κύριοι Ἀρμοσταὶ θέλουν ἀκολουθήσει κατὰ τὰς ὁποίας θέλουν λάβει ἐγγράφους ὁδηγίας διὰ τοῦ Μινίστρου τῶν Ἑσωτερικῶν.

δ.) Ὁ Μινίστρος τῶν Ἑσωτερικῶν νὰ ἐνεργήσῃ τὴν παροῦσαν διαταγὴν.

Ἐν Κορίνθῳ ἀ. Μαΐου 1822.

Ὁ Πρόεδρος

Α. Μαυροκορδάτος.

Ὅτι ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου.

Ὁ Μινίστρος ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων.

Θ. Νέγρης.

(2) Βλέπε τὰς ὁδηγίας ἐν ἐγγράφῳ 468 τῆς 4 Μαΐου 1822 περιεχομένῳ ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς Ἑλλην. Παλιγγενεσίας σελ. 330 ἐνθα ἐν § ἡ. ἀναφέρεται ὅτι «οἱ Ἀρμοσταὶ θέλουν ἐνεργήσῃ τὴν εἰσπραξίν τῆς ἀνά ψυχὴν συνεισφορᾶς τοῦ ἐνὸς γροσίου κατὰ τὸν προεκδοθέντα νόμον ἀπὸ 19 Ἰανουαρίου ὑπ' ἀριθ. 2, ἐξαιροῦντες ταύτης τῆς συνεισφορᾶς τοὺς ἀλλαχόθεν συρρεύσαντας δυστυχεῖς ὁμογενεῖς, οἷον Κυδωνεῖς Χίους κλπ.» — Βεβαίως ἐννοοῦσι τοὺς ἐν Τήνῳ

Διοικητικῶς διαιρεθείσης τῆς Ἑλλάδος κατ' ἐπαρχίας, ἡ Σύρος ἐνωθεῖσα μετὰ τῆς Μυκῶνου ἀπετέλεσε τὴν Ἐπαρχίαν Σύρας καὶ Μυκῶνου. Συνεστήθη δὲ καὶ Διευθυντικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Αἰγαίου ἔχουσα γενικωτέραν ἀποστολὴν καὶ δικαιοδοσίαν καὶ ἐδρεύουσα ἐν Σύρῳ, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1821, ἕνεκα τῶν προσελθόντων προσφύγων ἤρχισε πρωτεύουσα μεταξὺ τῶν Κυκλάδων.

καὶ Σύρῳ προσφυγόντας Χίους καὶ Κυδωνεῖς κατὰ τὸ ἔτος 1822.— Βλέπε προσέτι τὰ σχετικὰ ἔγγραφα τοῦ διορισμοῦ τῶν Ἀρμοστῶν Ἄρ. 471 τοῦ Μινιστηρίου τῶν Ἑσωτερικῶν. Οἱ Κυδωνεῖς περὶ οὗ ὁ λόγος δὲν κατέφυγον πάντες εἰς Σύρον καὶ Τήνον, ἀλλὰ καὶ εἰς Αἴγιναν, ἐνθεν πολλὰ ὑποφέροντες ἠναγκάσθησαν νὰ ἔλθωσιν εἰς Σύρον. Βλέπε ἔγγραφα Μινιστηρίου τῶν Ἑσωτερικῶν ὑπ' ἄρ. 492 καὶ ἀπὸ 8 Μαΐου 1822. Ἐπ' ἔσης καὶ τὸ ἐν Κορίνθῳ Βουλευτικὸν διὰ τοῦ ἀπὸ 30 Ἀπριλίου 1822 καὶ ὑπ' ἀριθ. 12 τοῦ Κώδικος τῶν Νόμων ἐκάνονισε τὰ τοῦ διοργανισμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπαρχιῶν. Διὰ τοῦ νόμου τούτου διοικητικῶς μὲν διηρέθη ἡ Ἑλλάς εἰς ἐπαρχίας καὶ ἀρτεπαρχίας, δημοτικῶς δὲ εἰς κοινότητας, ἥς προΐσταντο τρεῖς *Δημογερόντες* «ἐκλεγόμενοι μεταξὺ τῶν χρησιμωτέρων καὶ φρονιμωτέρων κατοίκων τῆς κοινότητος.» Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου συνεστήθησαν ἐν ἐκάστῃ μὲν κοινότητι εἰς *Εἰρηνοποιὸς Κριτῆς*, καὶ ἐν ἐκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἐν *Πρωτῶν Δικαστήριον* «προθεωροῦν κατὰ τὸ παρὸν καὶ τὰς ἐγκληματικὰς ὑποθέσεις, ἄχρις ἰδιαιτέρου διορισμοῦ *ἐγκληματικῶν δικαστηρίων*.» Ἐκ τῶν τριῶν δημογερόντων διώριζεν ἓνα ἡ Διοίκησις ὡς πρόεδρον, ὅστις εἰς τὰς κοινότητας ἀντιπροσώπευεν τὴν Διοίκησιν καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπήγετο εἰς τὸν Ἀντέπαρχον. Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου διωρίζοντο εἰς ἐκάστην κοινότητα εἰς ἐπιστάτης τῆς οἰκονομίας καὶ εἰς ὑπολιμενάρχης, εἰς ἐκάστην δὲ ἐπαρχίαν εἰς Γενικὸς *Γραμματεὺς* ἀναπληρῶν καὶ τὸν ἔπαρχον, εἰς *φροντιστὴς τῆς Οἰκονομίας* (εἰσπράκτωρ τῶν δημοσίων προσόδων), εἰς *φροντιστὴς τοῦ Πολέμου* (φρούραρχος ἢ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως, ὡς ἐκλήθη κατόπιν ὁ Ἀν. Κοσμάς ἐν Σύρῳ), εἰς *φροντιστὴς τῆς θαλάσσης* (ἐπόπτης τῶν

Διωρίσθησαν δὲ εἰδικοὶ τελῶναι, εἰσπράκτορες τῶν δασμῶν καὶ δανείων, λιμενάρχαι, ταμίαι καὶ λοιπαὶ ὑποδεέστεραι ἀρχαί, αἵτινες πολλάκις συνηνοῦντο ἄλλη τινι συγγενεῖ ἀρχῇ.

Καὶ δικαστικῶς δὲ διωργανίσθησαν αἱ νῆσοι Σύρος καὶ Μύκωνος συσταθέντος τοῦ *Πρωτοκλήτου Σύρας καὶ Μυκῶνου* καὶ διωρισθέντος πρώτου προέδρου τοῦ Ἰωάννου Βεάκη. (1)

Δημοτικῶς δὲ διωργανίσθη ἡ νῆσος διὰ τῆς συστάσεως τῶν *Δημογεροντιῶν*, καταργηθειῶν τῶν θέσεων Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων.

Ἰδίᾳ ἀρχῇ μετέχουσα δημοτικῆς καὶ διοικητικῆς δικαιοδοσίας ἦν ἡ *Πολιταρχία*, ἀναλογοῦσα πρὸς τὰς νῦν Ἀστυνομίας καὶ Φρουραρχίας συνηνωμένας, τοῦτο δ' ἐξάγεται ἐκ τῶν τίτλων, οἱ ἀπενέμοντο τῷ Πολιτάρχῃ Ἀνδρέᾳ Κοσμά, καλουμένῳ ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως καὶ Ἀρχηγῷ τῆς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως.

λιμένων καὶ λιμεναρχῶν) καὶ εἰς *φροντιστὴς τῆς Ἀστυνομίας* (ὁ κατόπιν ἐν Σύρῳ ὀνομασθεὶς Πολιτάρχης). Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου διορίζεται εἰς πᾶσαν κοινότητα, εἰς *Νοτάρως* (συμβολαιογράφος) καὶ ὁ Νοτάρως τῆς Ἐπαρχίας εἶνε πρῶτος τῶν λοιπῶν Νοτάρων.» Τοιοῦτος ἐν συνόψει ὁ ὀργανισμὸς τῆς Ἑλλάδος, ἐξ οὗ γίνεται γνωστὴ καὶ ἡ διαίρεσις τῆς Σύρου εἰς ἐπαρχίαν μετὰ τῆς Μυκῶνου καὶ ἡ διαίρεσις τῶν κοινοτήτων κατ' ἀρχὰς ἄνω Σύρας καὶ Σύρχας, κατόπιν δὲ Σύρου καὶ Ἐρμουπόλεως.

—Τινὲς τῶν Χίων εἶχον μεταβῆ ἀπὸ τοῦ 1822 εἰς Πελοπόννησον, ἀλλ' ἀνεχώρησαν ἐλθόντες καὶ αὐτοὶ εἰς Σύρον καὶ Τήνον. Τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς ἀπὸ 6 Μαΐου 1822 ἐν Κορίνθῳ ἀναφορᾶς τοῦ Παντιᾶ Πετροκοκκίνου πρὸς τὴν Διοίκησιν. (Ἐκ τῶν Ἀρχείων τῆς Ἑλλ. Παλιγγενεσίας. σελ. 417).

(1) Βραδύτερον συνεστήθη τὸ Ἐμποροδικεῖον ἐδρεῖον ἐν Σύρῳ, καὶ τὸ Ἐγκληματικὸν δικαστήριον ἐδρεῖον ἐν Μυκῶνῳ, ὡς κατόπιν θέλομεν ἰδεῖ. Τὸ πρωτόκλητον εἶχε σφραγίδα παριστῶσαν φοῖνικα (πτηνὸν) μετὰ σταυροῦ ἄνωθεν αὐτοῦ, πέριξ δὲ τὰς λέξεις. — *Πρωτόκλητον Σύρας καὶ Μυκῶνου 1821.*

Αὐταὶ ἦσαν αἱ ἀρχαὶ αἱ συσταθεῖσαι κατὰ πρῶτον ἐν Σύρῳ· περὶ τούτων δὲ λεπτομερέστερον σημειῶ τὰ ἐξῆς.

Πρῶτος ἑπαρχος διωρίσθη ὁ Ἀλέξανδρος Ἀξιώτης ἔχων γραμματέα τὸν Α. Ν. Πάνου ἐκπληροῦντα καὶ χρέη Ἀστυνόμου. Διάδοχος τοῦ Α. Ἀξιώτου ἦν ὁ Ἐλευθέριος Δρίτζας ὀνομασθεὶς ἑπαρχος τῷ 1824. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀπῆλause τῆς ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως πάντων τῶν κατοίκων τῆς νήσου ἕνεκα τῆς δραστηριότητος, ἣν ἀνέπτυξεν συμβιβάζων πᾶσαν ἔριδα καὶ ἀνωμαλίαν φυομένην μεταξὺ Συρίων καὶ παροίκων· ἐφ' ᾧ κατὰ τὸ 1825 ἱκετήριοι ἀναφοραὶ ἀπηυθύνθησαν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ τε τῶν Ἑρμοπολιτῶν καὶ τῶν Συρίων, παρακαλούντων αὐτὴν ὅπως διατηρήσῃ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ τὸν Ἐλευθέριον Δρίτζαν. (1)

(1) Ἴδου τὰ ἔγγραφα ταῦτα.

«Πρὸς τὴν σεβαστὴν Διοίκησιν

Καθρῶς καὶ πραγματικῶς γνωρίζοντες οἱ κάτοικοι τῆς Σύρας τὴν ἡρωϊκὴν εὐσπλαγχνίαν τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, λαμβάνομεν τὸ θάρρος νὰ ἐμφανισθῶμεν πρὸς αὐτὴν μὲ τὴν ἀκολουθοῦσαν παράκλησιν.

Γνωστὸν εἶνε ὅτι ἡ νῆσος μας ἐγένετο καταφύγιον κάθε φυλῆς καὶ γένους ἀνθρώπων καὶ εἰς τὰς συγκρούσεις τὰς ὁποίας φέρουν τὰ ἀντιφάσκοντα συμφέροντα τῶν διαφόρων ἀνθρώπων ὁ εὐτυχῶς νῦν ἑπαρχεὺς εὐγενέστατος Κύριος Ἐλευθέριος Δρίτζας ἐσυμβίβασε τὰ πάντα καὶ ἀπόλαυσε μὲ τὴν φρονιμὰν τοῦ κάθε σέβας κοινὸν ἀπὸ ὅλους.

Ὅθεν φοβούμενοι εἴτε προβλέποντες ὅτι αἱ ἀλλαγαὶ τῶν ὁδηγίων εἰμποροῦν νὰ μεταβάλλουν μίαν τέτοιαν εὐτυχίαν μας, οὕτω τολμῶμεν νὰ παρακαλέσωμεν τὴν Σεβ. Διοίκησιν νὰ μᾶς χάριση καὶ τὴν νέαν ταύτην χάριν τὸ νὰ διαμένῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον ἔτος ὁ ἴδιος Κύριος Ἐπαρχός μας.

Ἐλπίζοντες ὅτι θέλομεν εἰσακουσθῇ, μήτε ὅτι θέλει παρεξηγηθῇ ἡ

Ὡς πρὸς τὴν πολιταρχίαν εἶδομεν ὅτι τὸν προσωρινῶς ἐκτελέσαντα χρέη Ἀστυνόμου Ἀν. Πάνου διεδέχθη ὁ Ἀνδρέας Κοσμάς ὡς Πολιτάρχης, κατόπιν δὲ Ἀντιαστυνόμος, ἔπειτα δὲ πάλιν ὡς Πολιτάρχης καὶ Ἀστυνόμος.

δέησίς μας περνοῦμεν μὲ ὅλον τὸ σέβας νὰ τιμηθῶμεν ὑπὸ τῆς Σεβ. Διοικήσεως.

Οἱ Πρόκριτοι τῆς νήσου Σύρας.

Ι. Μαρινέλλος Ἐπίτροπος. Γεώργιος Στεφάνου, Βώρτολος Λέχος
Πρωεστῶς, Μιχάλης Μακρυωνίτης, Ἰωσήφ Σαστρίνης
Α. Πρίντεζης (Τ. Σ.) Καντζιλιέρης.

— Ἕτερον τῶν παροίκων.

«Πρὸς τὴν Σεβ. Διοίκησιν.

Οἱ ὁμογενεῖς πάροικοι τῆς Σύρας ἐγκαρδιωθέντες ἀπὸ τὰς κατὰ καιροὺς χάριτας τῆς Σεβ. Διοικήσεως, θαρρεῦομεν νὰ ἐμφανισθῶμεν πρὸς αὐτοὺς μὲ νέαν παράκλησιν.

Ἡ νῆσός μας ἐγένετο τὸ καταφύγιον κάθε φυλῆς καὶ γένους ἀνθρώπων καὶ εἰς τὰς συγκρούσεις τὰς ὁποίας φέρουν τὰ ἀντιφάσκοντα συμφέροντα τῶν διαφόρων ἀνθρώπων ὁ εὐτυχῶς νῦν ἐπαρχεὺς ἐγγενέστατος Κύριος Ἐλευθέριος Δρίτζας ἐσυμβίβασε τὰ πάντα καὶ ἔφερε τὸ σέβας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μας· γνωρίζοντες δ' ἐκ πείρας ὅτι αἱ συχναὶ ἀλλαγαὶ καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ τελειοτέρου δὲν κατωρθώνουν τὴν τύχην μας, τολμῶμεν νὰ παρκαλέσωμεν τὴν Σεβ. Διοίκησιν νὰ μᾶς χορηγήσῃ καὶ τὴν νέαν ταύτην χάριν τοῦ νὰ μεταμείνῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον ἔτος ὁ Κύριος Ἐπαρχός μας.

Εὐέλπιδες ὅτι θέλομεν εἰσακουσθῇ καὶ ὅτι δὲν θέλει παρεξηγηθῇ ἡ δέησίς μας, ὑπογραφομεθα.

Οἱ εὐπειθέστατοι πατριῶται.

Στέφανος Ζυγομαλάς, Γεώργιος Καραγιαννάκης. Ν. Ταρποχτζής
Στ. Καμπάνης, Στ. Κούζουβας, Λουκάς Πάλλης, Κωνστ. Γλυπητής,
Μιχ. Κασπάζογλος, Μ. Γερνός, Ν. Ἐμμανουήλ, Ἀντ. Σταματίου,
Γεώργ. Ν. Μηλιώσης, Ἀμβρ. Σκαραμαγκᾶς, Γεώργ. Ψύχας, Παῦλος

Συστηθείσης δὲ τῆς Δημογεροντίας Ἑρμοупόλεως ἀνεδείχθησαν ἐναλλὰξ Δημογέροντες, ὁ *Ι. Α. Ῥάλλης*, ὁ *Γ. Καραγιαννάκης*, ὁ *Γ. Πετρίτζης*, ὁ *Ἀθ. Λαδόπουλος*, ὁ *Ν. Β. Δρίτζας*, ὁ *Γ. Ἀποστόλου*, ὁ *Μιχ. Παπάζογλης*, ὁ *Ἀλ. Παῖκος*, ὁ *Α. Σάλτης*, ὁ *Ν. Ταρποχτζής*, ὁ *Α. Ῥάλλης*, ὁ *Γρ. Κ. Μελίδης*, ὁ *Ν. Πρπσακάκης*, ὁ *Π. καὶ Κ. Κάζηρας*, ὁ *Στ. Κωνσταντίνου*, ὁ *Νικ. Γιαγιτζής*, ὁ *Παῦλ. Α. Μαυρογορδάτος*, ὁ *Δ. Περίδης*, ὁ *Ζαρρῆς Βοῦρος*, ὁ *Δ. Μιαούλης*, ὁ *Ἀρ. Ταρποχτζής* καὶ ἄλλοι μέχρι τῆς συστάσεως τῶν δημαρχιῶν (1). Συνέστη δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἰδίᾳ Δημογεροντία τῶν ἐν Ἑρμοупόλει Χίων, ἀνεδείχθησαν δὲ Δημογέροντες αὐτῶν ὁ *Ἀθαράσιος Ῥαφαέλης*, ὁ *Δημήτριος Μάξιμος*, ὁ *Γεώργ. Ι. Ψύχας*, ὁ *Ἀμβρ. Σκαρμαγκᾶς*, ὁ *Ζ. Ν. Εὐμορφόπουλος* καὶ ἄλλοι.

Μία τῶν κυριωτέρων ἀναγκῶν μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τοσούτου πληθυσμοῦ ἐν Σύρῳ ἦν ἡ οἰκοδόμησις ἀρμοδίων καταστημάτων, τελωνείου, διαμετακομίσεως καὶ ἀποβάθρας· καθ' ὅσον τὸ ἐμπόριον ἤρχισεν ἐν ταχύτητι νὰ ἀκμάζῃ, (2) τὰ

Σκουλούδης, Ἀμβρ. Μαυροκορδάτος, Λουκᾶς Κατινάκης, Ἀντώνιος Ῥάλλης, Π. Γεραλόπουλος, Εὐστρ. Σουγδουρῆς.

— Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ τότε ὑπάλληλος ἐν τῷ Ἐπαρχείῳ Κ. Καραμάρος ἀνὴρ δεξιὸς καὶ συνετὸς διευκόλυνεν οὐκ ὀλίγον τὸν Ἐπαρχον πρὸς ρύθμισιν τῶν τῆς Ἐπαρχίας, ὡς ἀνομολογεῖται ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι τότε.

(1) Ἡ σφραγὶς τῆς Δημογεροντίας Σύρας εἰκόνιζε τὴν Ἀθηνᾶν ἑνοπλον, περίξ δὲ αὐτῆς τὰς λέξεις, ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΩΣ ΣΥΡΑΣ. Ἰδίαν Δημογεροντίαν εἶχεν ἡ κοινότης τῶν Συρίων ἀνεδείχθησαν δ' ἐναλλὰξ Δημογέροντες οἱ Σύριοι *Φ. Σαλάχας*, *Γ. Κουκούλας*, *Βαρθολομέος Λέχος*, *Ν. Φωκᾶς*, *Α. Σαλάχας Πρίντζης*, *Ζ. Μαραγκός*, *Γ. Ροῦσσος* καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν προϋχόντων.

(2) Καθ' ἣν ἐποχὴν ἤρχισαν προσφεύγοντες εἰς Σύρον, οἱ πρόσφυγες εὗρον τὸ ἐμπόριον τῆς νήσου περιωρισμένον εἰς ὀλίγας χεῖρας. Ἰδίως τότε διέπρεπον ἐπὶ πλούτῳ καὶ γαιοκτησίαις ὁ Ἀντ. Σαλάχας

ἐμπορεύματα ἀφθόνως συνεσωρεύοντο ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῆς διαμετακομίσεως, φόβος δὲ ὑπῆρχεν ἀπωλείας ἐμπορευμάτων ἐνεκα τῆς ἐπισηφαλοῦς θέσεως, ἐν ᾗ ἔκειντο. Μεθ' ὅλας τὰς προσπάθειάς τῶν Ἑρμοπολιτῶν μόλις μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας εἰς Σύρον ἐλήφθη φροντίς περὶ οἰκοδομῆς καταλλήλου τελωνείου, διαμετακομίσεως, ἀποθηκῶν, προκυμαίας καὶ ἐν γένει ἐλήφθησαν μέτρα περὶ ἐξασφαλίσσεως τῶν ἐλλιμενιζομένων πλοίων, περὶ κατασκευῆς τοῦ φάρου καὶ ἄλλων ἀντικειμένων, ἃ κατωτέρω θέλομεν ἰδεῖ.

Τὸ τελωνεῖον Σύρας, κείμενον κατ' ἀρχὰς ἐν μαγαζείῳ κειμένων παρὰ τὴν παραλίαν Σανιτᾶ δὲν ἀπέφερε τοσαῦτα καθαρά ἔσοδα ὅσα κατόπιν· καθ' ὅσον ἐπεβαρύνθη διὰ δασμῶν καὶ δανείων καὶ ἄλλων ὑποχρεώσεων ὑπέρ τε τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς πόλεως. Κατ' ἀρχὰς τὸ τελωνεῖον δὲν εἶχε ὠρισμένον Διευθυντὴν αὐτοῦ. Κατόπιν διωρίσθη πρῶτος τελώνης ὁ Ἀδαμάντιος Θ. Μάνιαρης, ὅστις καὶ πρὸ τούτου εἶχε διορισθῆ ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας Ἑρμοπόλεως Ἐπιστάτης ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν τελωνιακῶν δεσμῶν, ἐξ ὧν λαμβάνων τὸ διὰ τὸν ἐν Ἑλλάδι τότε εὐρισκόμενον φυλέλληνα Λόρδον Κόχραν ποσὸν τὸ ὀρισθὲν ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας, παρέδιδεν αὐτὸ εἰς τὸν λόρδον.

Αἱ ὠφέλειαι ἅς προσήνεγκεν ἡ Σύρος διὰ τοῦ τελωνείου τῆς θέλουσι καταδειχθῆ ἐκ τῶν κατωτέρω, ἐξ ὧν θέλομεν ἰ

καὶ ὁ ἐπ' ἱσῆς προύχων Φρ. Σαλάχας. Οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι Σαλάχαι, εἰς οὓς ἀνῆκεν μέγα μέρος τῶν γαιῶν, ἐφ' ὧν ἐκτίσθη ἡ Ἑρμοπούλις προσήνεγκον οὐ σμικρὰς βοηθείας τοῖς παροίκοις καὶ ἐκδουλεύσεις τῇ πόλει. Τὸ γήπεδον τοῦ Γυμνασίου, τοῦ Σχολείου, τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τῆς Μεταμορφώσεως καὶ Κοιμήσεως, ὅλη σχεδὸν ἡ πλατεῖα καὶ τὸ ἡμισυ περίπου τῆς περιφερείας Ἑρμοπόλεως ἀνῆκεν αὐτοῖς. Μέρος τῶν γηπέδων προσήνεγκεν δωρεὰν ὁ Ἀντ. Σαλάχας πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ Γυμνασίου, τοῦ Ἑλλην. Σχολείου κλπ.

δεῖ ὅποσον ἐπιζήτητος ἦν ἡ ἀγορά τῶν δασμῶν καὶ πόσον φερέγγυος ἡ ὑποθήκευσις τοῦ τελωνείου, μολονότι ἡ παρ' Ἑρμοπολιτῶν ἀγορά τῶν δασμῶν, εἶχε σκοπὸν ὅχι κερδοσκοπικὸν ἀλλ' ἐθνικόν. Πρὸ τούτου δὲ καιρὸς νὰ ἴδωμεν δι' ἀριθμῶν τὰς θυσίας, ἃς ὑπέστη ἡ Ἑρμούπολις ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ Ἑρμούπολις, ἀφ' ἧς ἤρξατο συνοικιζομένη, μετεδλήθη εἰς πολεμικὴν σκοπιάν, ἀφ' ἧς κατωπτεύοντο αἱ κινήσεις τῶν ἐχθρικῶν στόλων, ἀφ' ἧς καὶ δι' ἧς μετεδίδοντο εἰς τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν καὶ τοὺς Ἑλληνας ναυάρχους πᾶσαι αἱ ἐνδιαφέρουσαι εἰδήσεις.

Ἐκτὸς τῶν συνεισφορῶν ἃς ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἀπέτιον αὐθορμήτως οἱ Ἑρμοπολίται, ὧν οἱ πλεῖστοι ῥακένδυτοι φυγόντες τὸν ὄλεθρον τῆς πατρίδος των ἔζων μετ' ἀπιστεύτου λιτότητος (1) ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις ἔστειλεν καὶ ἰδίους ἀπεταλμένους πρὸς προμήθειαν ζωοτροφιῶν. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν ὁ Σπετζιώτης Κωνστ. Ὁρλάνδος προμηθεύων σίτον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, ὁ Ι. Λαζάρου, πεμφθεὶς ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ σώματος πρὸς προμήθειαν ζωοτροφιῶν ὑπὲρ τοῦ

(1) Διηγοῦνται οἱ ἀρχαιότεροι τῶν ἐγχωρίων Συρίων καὶ τῶν οἰκιστῶν τῆς Ἑρμούπολεως ὅτι αἱ κατὰ χιλιάδας συμπυκνούμεναι εἰς τοὺς εὐαρίθμους κατ' ἀρχὰς οἴκους καὶ τὰ παραπήγματα οἰκογένειαι πολλάκις ἔζων δι' ἄρτου μόνον, οὗ ἐποίκιλλον τὴν γεῦσιν δι' ἄλμης, ἣν εὐθηνότατα ἡγόραζον. Ἡ νῦν πλατεῖα Λεωτσάκου μέχρι τῆς Μεταμορφώσεως ὠμοιάζε συνέχειαν μυρμηκιῶν. Ἡ πηικιλία τῶν ἐνδυμασιῶν, τὰ φέσια τῶν φουστανελλοφόρων, τὰ καλπάκια τῶν Χίων, ἡ ἰδιόρρυθμος στολὴ τῶν Ψαριανῶν, τὰ λευκά καλύμματα τῶν Συρίων, ἐν γένει δ' εἰπεῖν αἱ Ὑδραϊκαί, Κρητικαί, Ψαριαναί, Χιακαί, Σμυρναϊκαί καὶ λοιπαὶ Ἑλληνικαὶ ἐνδυμασίαι, ὡς καὶ αἱ τῶν παρῆκτων ἢ διερχομένων φουστανελλοφόρων ὀπλιτῶν, ὡς καὶ τῶν γαυτικῶν παρίστων θέαμα ἐκ τῶν σπανιωτέρων δι' ἑλληνίδα πόλιν.

κινδυνεύοντος νὰ παραδοθῇ Νεοκάστρου (1). Τὴν 6 Ἰουνίου 1825 τὸ Ἐκτελεστικὸν σῶμα τῆς προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος ἐξέδωκε ψήφισμα καθ' ὃ «οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν αὐτῶν ἐπαρχιῶν θέλουν συνεισφέρει ἀναλόγως τριακοσίας χιλιάδας γρόσια (ἀριθ. 300000) πρὸς κατασκευὴν ἐμπρηστηρίων πλοίων» (μ. π. ο. ρ. λ. ό. τ. ω. ν.). Κατὰ δὲ τὸν κατάλογον τοῦ ψηφίσματος ἡ νῆσος Σύρος ὠρίσθη νὰ δώσῃ ἀναλόγως τῶν προϊόντων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἕως 15000 γρόσια μεταξὺ ἀπασῶν τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους. Περὶ τοῦ ἐράνου τούτου ἀντηλλάχθησαν ἔγγραφά τινα μετὰ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, οἱ δὲ πρόκριτοι τῆς Ὑδρας ἰδιαιτέρως προέτρεψαν τοὺς ἐμπόρους τῆς Σύρου πρὸς ταχυτέραν καταβολὴν αὐτοῦ (2).

Ἐκτὸς τοῦ ἐράνου τούτου ὃν ἔδωκεν κατὰ τὸ 1826 ἡ Ἐρμούπολις πρὸς κατασκευὴν μ. π. ο. ρ. λ. ό. τ. ω. ν., ὠρίσθη ὅπως καὶ τὸ ἥμισυ τῶν δασμῶν αὐτῆς χρησιμεύσῃ διὰ τὸν στόλον τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων (3).

Δι' ἐτέρου ἐγγράφου (ὑπὸ ἡμερομηνίαν 29 Σεπτεμβρίου 1826) διετάχθη «ἡ Διευθυντικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Σύρας νὰ πληρωθῇ εἰσέτι τριάντα χιλιάδας γροσίων (ἀριθ. 30000) ἀπὸ τὸν ἴδιον πόρον πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ στόλου».

Μετὰ τρεῖς ἀπὸ τούτου ἐβδομάδας ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος ἐπέβαλε δάνειον εἰς τοὺς δασμοὺς τῆς νήσου Σύρας, γρόσια ἑκατὸν τριάκοντα χιλιάδας (ἀριθ. 130000) (4).

(1) Σπετζιωτικὰ Ἀναργύρου σελ. 884. Τομ. Α'.

(2) Σπετζιωτικὰ Τομ. Α' σελ. 1023 καὶ ἐξῆς.

(3) Ἴδε τὸ ὑπ' ἀριθ. 3096 ἔγγραφον τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος.

(4) Ἀριθ. 3,784.

Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος.

Θεωροῦσα τὴν κατεπείγουσαν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην νὰ ἐξοικονο-

Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν ἐξέδοτο νέον ψήφισμα, δι' οὗ ἐπέβαλλε θίαιον δάνειον εἰς τὰς προσόδους τοῦ τελωνείου Σύρας γροσίων 40,000. (1)

ληθῇ ὁ στόλος καὶ τὴν ἐνεστῶσαν ἔνδειαν τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου, δυνάμει τῆς ὁποίας ἔλαβε πληρεξουσιότητα παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως νὰ ἐπιβάλλῃ θίαιον δάνειον εἰς τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας τῆς πατρίδος.

Διατάσσει.

Α'. Ἐπιβάλλεται δάνειον εἰς τοὺς δασμοὺς τῆς νήσου Σύρας γρόσια ἑκατὸν τριάνκοντα χιλιάδας (ἀριθ. 130000).

Β'. Οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν δασμῶν ταύτης ὀφείλουσιν ἐντὸς ἔνδεκα ἡμερῶν ἀφ' οὗ κοινοποιηθῇ ἡ παροῦσα ν' ἀναπληρώσωσι τὴν διαληφθεῖσαν ποσότητα τοῦ δανείου.

Γ'. Ἐὰν διστροπήσωσι καὶ ἐντὸς τῆς προσδιωρισμένης προθεσμίας δὲν ἀποπληρώσωσι τὸ δάνειον τοῦτο, διορίζονται ἐπιστάται παρὰ τῆς Διοικήσεως οἵτινες θέλουσιν εἰσπράττει ἀμέσως τὰς προσόδους τῶν δασμῶν, ἕως οὗ συμπληρωθῇ ἡ ἐπιβαλλομένη ποσότης τοῦ δανείου τῶν γροσίων ἑκατὸν τριάντα χιλιάδων (ἀριθ. 130,000) καὶ τὰ ἐξόδα τῶν ἐπιστατῶν.

Δ'. Ἡ Διευθυντικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους νὰ ἐνεργήσῃ τὴν παροῦσαν διαταγὴν.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1826.

Ὁ πρόεδρος

(Τ. Σ.)

Ἀν. Ζαΐμης.

Δ. Τσαμαδὸς — Ἀν. Δεληγιάννης — Γ. Βλάχος — Κ. Ζώτος —

Α. Χ. Ἀναργύρου — Α. Μοναρχίδης — Π. Δ. Δημητρακόπουλος.

Ὁ Γεν. Γραμμ. Γ. Γλαράκης.

(1) Ἀριθ. 3,385.

Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος.

Θεωροῦσα τὴν κατεπειγούσαν καὶ ἀναπόφευκτον ἀνάγκην νὰ ἐξοικονομηθῇ ὁ στόλος καὶ τὴν παροῦσαν ἔνδειπν τοῦ ταμείου, δυνάμει τῆς ὁποίας ἔλαβε πληρεξουσιότητα παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Συνε-

Ἡ ἐν διαστήματι 24 ἡμερῶν ἐπιβολὴ δανείων 200,000 γροσίων ἐπὶ τῶν δασμῶν Ἑρμουπόλεως, ἐκτὸς τῶν ἐκουσίων καὶ ἰδιωτικῶν εἰσφορῶν καὶ ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ ἡμίσεως τῶν δασμῶν, ὅπερ εἶχε προορισθῇ διὰ τὸν στόλον τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, ἐπόμενον ἦν ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπιφέρῃ ταραχὴν ἐν τῇ ἀρτισυστάτῳ ἀκόμῃ ἐμπορικῇ ταύτῃ πόλει· καθ' ὅσον ἐὰν ἐξηκολούθει ἡ αὐτὴ ἀναλογία ἐπὶ ἓν ἔτος, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τακτικῶν ἀπὸ τοῦ δασμοῦ εἰσφορῶν ἡ Ἑρμούπολις ἔμελλε νὰ συνεισφέρῃ ἴσως πλέον τῶν 2,000,000 γρ. ἐπὶ ἓν ἔτος, ἀφ' οὗ ἐπὶ 24 ἡμέρας ἐπεβαρύνθη ἐκτάκτως μὲ 200,000 γροσίων. Δι' ὃ οἱ Ἑρμουπολῖται, προβλέποντες τὴν δυσαναλογίαν ταύτην καὶ τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεχεν ἐμπορικῶς ἡ ἀρτισύστατος πόλις, ἀπηύθυνον ἀναφορὰς πρὸς τὴν Διευθυντικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ζητοῦντές τινας εὐκολίας καὶ συγκαταβάσεις περὶ τὴν εἰσπραξίν καὶ τὴν προθεσμίαν τῆς καταβολῆς (1). Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ δι' ἐγγρά-

λεύσεως νὰ ἐπιβάλλῃ βίαιον δάνειον εἰς τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας τῆς πατρίδος.

Διατάττει.

Α'. Ἐπιβάλλεται δάνειον εἰς τὰς προσόδους τοῦ τελωνείου τῆς νήσου Σύρας γρόσια σαράντα χιλιάδας (ἀριθ. 40,000).

Β'. Ἡ Διευθυντικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους νὰ ἐνεργήσῃ τὴν παροῦσαν διαταγὴν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1826.

(Τ. Σ.)

Ὁ πρόεδρος Α. Ζαΐμης

(ἔπονται αἱ λοιπαὶ ὡς ἄνω ὑπογραφαί).

(1) Ἴδου τὰ σχετικὰ ἐγγράφα.

Πρὸς τὴν Διευθυντικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους

Οἱ ὑπογεγραμμένοι, μετεκαλεσθέντες σήμερον εἰς τὸ ἰδίον τῆς κατὰλμα, τοῖς ἐγχειρίσθησαν τὰ πρωτότυπα τῶν διαταγῶν τῆς Σ. Δ. Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος διὰ τὸ ἐπιβαλλόμενον δάνειον εἰς τὸν

φου ἀπευθυνθέντος πρὸς τοὺς προκρίτους τῶν Σπετζῶν, ὧν τὰ πλοῖα ἐμελλον νὰ συντηρηθῶσι καὶ διὰ τῶν δανείων τούτων συνιστᾷ τὰ ἐξῆς: α Ἐπὶ πᾶσιν εἶνε μεγάλης προσοχῆς ἄξιον τὸ ἐφεξῆς. Ἡ νῆσος Σύρα εἶνε ὁ μόνος ἐμπορικὸς τόπος τῆς Ἑλλάδος ὅπου εἶναι καὶ πολλοὶ ἐμποροὶ ξένων δυνάμεων.»

δασμὸν τῆς νήσου ταύτης καὶ ὑπὲρ τῆς εἰσπράξεως τοῦ ἰδίου· προσέτι καὶ ἡ ἐπιστολὴ τῆς νήσου Ὑδρας τῆς ἰδίας ἐννοίας. Σκεψάμενοι οὖν δεόντως τὴν μὲν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐξοικονομηθῇ ὁ στόλος ἐγνώρισαν, ἔτι δ' ἐγνώρισαν ὅτι ἡ ἐκείνων πενία δὲν δύναται νὰ ἐξοικονομήσῃ τοιαύτην μεγίστην ἀνάγκην. Δὲν λανθάνει τὴν Σ. Ἐπιτροπὴν ὅτι ἡ ἀνάγκη μᾶλλον νὰ στηρίζωσι τὸ δυστυχὲς ἐμπόριόν των, ἀφ' οὗ ἀναφερθέντες πρὸς τὴν Σ. Δ. Ἐπιτροπὴν δι' ἀναφορὰς των, ἵνα ἐλλείψῃ ὁ δασμὸς, δὲν εἰσηκούσθησαν, τοὺς ἀπεφάσισε νὰ παρουσιασθῶσιν ἀγορασταὶ διὰ νὰ μὴ κατασπαράττωνται καὶ νὰ θυσιάζωνται τὰ ἰντερέσα των, παρὰ ἡ ἐλπίς τῆς ἀπολαύσεως οἰονδήποτε μικροῦ ἢ μεγάλου κέρδους ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐκείνης τοῦ δασμοῦ. Τούτου ἕνεκα μᾶλλον καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τοῖς ἐσυγχώρησε τὴν μικρὰν διορίαν τότε ὑπὲρ τῆς πληρωμῆς, πληρωθέντων τῶν ἡμῶν· καὶ πάλιν φιλοτιμούμενοι, ἔσπευσαν πάραυτα εἰς τὴν πρώτην ζήτησίν της, ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τῆς ναυτικῆς τῆς Ὑδρας δυνάμεως νὰ προπληρώσωσι καὶ τὰ ἐλλείποντα ἥτοι ὅλην τὴν ποσότητα ἀπὸ ἰδία των χρήματα. Ἄς συγχωρηθῇ ν' ἀναφερθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἡ ὑπόληψις τῶν ἐκποιήσεων τῶν κοινῶν προσόδων ὡς ἐκ τοιούτων παραδειγμάτων ἐλαττοῦται· πλὴν ἐπειδὴ τὸ φρόνημα τῶν ὑπογεγραμμένων δὲν ἦτον πώποτε νὰ ὠφεληθοῦν (ὡς ἀνεφέρθη) ἐκ τοῦ δασμοῦ καὶ ἐπειδὴ ὁ ὑπὲρ πατρίδος ζῆλος των ἐν πολλαῖς περιστάσεσιν ἐδείχθη, αὐτοὶς μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκπληρώσουν τὸ ἐπιβαλλόμενον δάνειον των γροσίων 130,000, παρακαλοῦσι νὰ τοῖς συγχωρηθῇ διὰ μικρὸν ἡ ἐπιστάσις τῆς ἀποσυνάξεως ὅσων μετρητῶν τοῖς ἐλλείπουσιν ἐκ τῶν προσκυρωθέντων διὰ τὸν δασμὸν καὶ τότε σπουδαίας θέλει παραχωρήσωσι πρὸς ὅποιον ἀνήκει τὴν τοιαύτην ἐπιστάσιαν καὶ ἀποξενοθῶσιν ἀπὸ κάθε δικαίωμα δασμοῦ· ἂν δὲ πάλιν καὶ τὰ ἐλλείποντα προπληρωθέντα μετρητὰ τοῖς πληρωθῶσι,

«Βεβαιώτατα ἡ παραμικρὰ καταδυναστεία ἥτις ἤθελε συμβῆ
εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ὅχι μόνον θέλει βλάψει οὐσιωδῶς τὴν
ὑπόληψιν τοῦ Ἔθνους, ἀλλὰ καὶ πραγματικὴν ζημίαν θέλει
φέρει εἰς τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ Ἔθνους εἰς τὴν παροῦ-
σαν κρίσιμον περίστασιν».

Ἐπὶ τέλους αἱ εὐχαὶ τῶν Ἑρμουπολιτῶν ἐπληρώθησαν, ἡ

εἰσιν ἑτοιμοὶ ν' ἀποξενωθῶσι καὶ γυμνωθῶσιν ἀπὸ τὴν στιγμὴν ταύ-
την κάθε δικαίωμα τῆς ἀγορᾶς.

Ταῦτα ἀναφέρουν ταπεινῶς καὶ μὲ τὸ προσῆκον σέβας ὑποση-
μειοῦνται.

Ἐν Σύρῳ τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1826.

Ἐλάχιστοι δοῦλοι.

Γ. Ψύχας, Εὐστ. Σουγδουρῆς, Ἑμμαν. Κωσταλᾶς, Κυρ. Ὁσάσιος,
Ν. Μεταξᾶς, Γιαννάκος Τελώνιος, Α. Σταμαχτίου, Κ. Μ. Γλυπιπῆς,
Ι. Κ. Πετρᾶς, Αθ. Λαδόπουλος, Κ. Δημητρίου, Θ. Ξένος, Α. Νίκας,
Γ. Γιουρδῆς, Ἀμβρ. Σκαραμαγκᾶς, Γ. Λέκας, Μ. Παπάζογλους. Π.
Σκαμπαθίας, Ι. Περίδης, Γ. Π. Δούκας, Ι. Ῥάλλης, Α. Κορνήλιος,
Ἰωσήφ Ἀγγελάκης, Δ. Θεοδωράκης.

Ἔπονται καὶ ἄλλαι ὑπογραφαί.

Ἦσαν τῷ πρωτοτύπῳ ἀπαράλλακτον.

Ἐν Σύρῳ 31 Ὀκτωβρίου 1826.

Ὁ γραμ. τῆς Διεθντικῆς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους Ἐπιτροπῇ.

Δ. Σαλτέλης.

Καὶ αὕτη μὲν ἡ ἀναφορὰ ἀφώρα τὸ δάνειον 130000 γροσίων. Διὰ
δὲ τὸ ἐπιβληθὲν δάνειον ἐπὶ τῶν προσόδων τοῦ τελωνείου Σύρας χά-
ριν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐκ γροσίων 40000, ἀπηύθυνον τὴν ἐξῆς
ἀναφορὰν οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν προσόδων τοῦ τελωνείου τούτου, ἣν δη-
μοσιεύω ὁλόκληρον ὅπως διαφωτισθῇ ἡσχέσις καὶ οἱ κόποι καὶ αἱ
ἐνέργειαι τῶν Συρίων μετὰ τῆς εἰρημένης Ἐπιτροπῆς πρὸς ἀπελευθέ-
ρωσιν τῆς Ἑλλάδος.

δὲ ἐν Ναυπλίῳ Διοικητικῇ Ἐπιτροπῇ παρεχώρησέ τινα προθεσμίαν πρὸς ἀπότισιν τοῦ δανείου, συνειδυῖα καὶ αὕτη τὸ βίαιον τῆς πληρωμῆς τοσαύτης ποσότητος εἰς ἑνδεκα ἡμέρας.

Τὰ δάνεια ταῦτα ἦσαν βαρέα διὰ τὴν ἀρτισύστατον Ἑρμούπολιν, διότι δὲν ἦσαν τὰ μόνα. Ἄν ὑπολογίσῃ τις ὁπόσα συγχρόνως ἐπλήρωνεν ἡ ἀρτισύστατος πόλις ὑπὲρ τοῦ ἀγῶ-

Πρὸς τὴν Σ. Διευθυντικὴν τοῦ Αἰγ. Πελάγους Ἐπιτροπῇ.

«Κατόπιν τῆς ὁποίας ἡ Σ. Ἐπιτροπὴ μᾶς ἀνέγνωσε διαταγῆς τῆς Σ. Διοικήσεως ὑπ' ἀριθ. 3785, δάνειον ἀπὸ τοῦ ἐνταῦθα τελωνείου, γρῶσ. 40000 ἐπιβαλούσης, ἀπαντῶμεν. — Ἡμεῖς δὲν ἡγοράσαμεν τὰς προσόδους τοῦ τελωνείου τούτου, παρ' ἐπιστηριζόμενοι εἰς τὴν ὁποίαν ἕκαστος πατριώτης ὀφείλει νὰ δίδῃ πίστιν πρὸς τὰς διαταγὰς τῆς Σ. Διοικήσεως. Κατὰ σεβαστὴν αὐτῆς διαταγὴν, τὸ τελωνεῖον ἐβλήθη εἰς δημοπρασίαν ἀπὸ τοὺς ἐπίτηδες καὶ ἐπισήμως παρ' αὐτῆς διορισθέντας· ἐκθέσαμεν τὴν κατάστασίν μας εἰς τὴν διάκρισιν παντὸς ἄλλου ἀγοραστοῦ καὶ ἀποτελοῦντες ἐπὶ δημοπρασίας τὴν ἀγοράν του ἐκθέσαμεν τὴν κατάστασίν μας ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Σ. Διοικήσεως Ἀποροῦμεν πῶς σήμερον ζητούμεθα νὰ πληρώσωμεν δάνειον τὸ ὁποῖον ἄλλο δὲν σημαίνει παρ' ὅτι ἡ Σ. Διοίκησις ἀπεφάσισε διὰ τῆς βίας νὰ ἀρπάσῃ τὸ εἰδικόν μας, καταφρονούσα τὰ περὶ ἰδιοκτησίας κατὰ νόμους δικαιώματα. Εἰς τοῦτο δύο τινα ἡμποροῦν νὰ ὑποτεθοῦν ἢ ὅτι ἡ δημοπρασία ἐγένετο κρυφίως καὶ δολερῶς, ἢ ὅτι ἡμεῖς ἡπατήσαμεν τοὺς παρὰ τῆς Σ. Διοικήσεως διορισθέντας δημοπράτας, καὶ τὸ ἡγοράσαμεν εἰς τιμὴν ἀσύμφορον πρὸς τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον. Ἄλλ' οὔτε τὸ ἓν, οὔτε τὸ ἄλλο ὑπάρχει· διότι δὲν ἐτελείωσεν ἡ δημοπρασία παρὰ ἐπ' ἀγορᾷ, ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν ἄλλων ἀγοραστῶν καὶ εἰς τὴν παρ' αὐτῆς τῆς Σ. Διοικήσεως διαταχθεῖσαν προθεσμίαν καὶ ἐπομένως ἄλλο δὲν ἡμποροῦμεν νὰ συμπεράνωμεν, παρ' ὅτι ἡ Σ. Διοίκησις ἀπεφάσισε φανερά φανερά νὰ μᾶς ἀδικήσῃ καὶ ἐξοντώσῃ μὲ τοῦτο τὸ δάνειον (τὸ ὁποῖον δὲν ἐλπίζομεν), ἢ ὅτι βιαζομένη ἀπὸ τὰς περιστάσεις τῆς καὶ ἀπὸ τὰς ταραχάδεις κραυγὰς καὶ ἐπιστήμους ραδιουργίας τῶν ὀχλαγωγούντων, ἠθέλησε νὰ κάμῃ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν ἐντελῶν

νος καὶ ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας τῆς, ἂν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς ἐκουσίας συνεισφοράς τῆς καὶ τροφοδοτήσεις πρὸς τοὺς διαβαίνοντας διὰ τοῦ λιμένος τῆς ἑλληνικοὺς στόλους δύναται νὰ δικαιώσῃ τοὺς Δημογέροντας Ἑρμουπόλεως οἵτινες γράφοντες κατὰ τὸ 1827 πρὸς τὸν ἐν τῷ Βουλευτικῷ Αἰγίνης ἀντιπρόσωπον Ἑρμουπόλεως Γεώργιον Πετρίτζην, σημειώνουν ποιητικῶς ὅτι

ἡμῶν πατριωτῶν ἀπὸ τὸ ὀλοπληρὲς τοῦ ἔθνους, καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς ἡμᾶς μόνον δάνειον, ὡς ἂν ἡμεῖς ἤμεθα μόνον ἐκεῖνοι καὶ οἱ ὅποιοι ἄφ' οὗ ἐπὶ δημοπρασίας τακτικωτάτης ἀγοράσαντες, ἐκθέσαντες τὴν ἀσφάλειάν μας ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Σ. Διοικήσεως, ἔχομεν καὶ τόσα ἄλλα.»

«Πρὸς συντήρησιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἑλλ. Ἐθνους, χρειάζονται χρηματικὰ μέσα. Δὲν ἐνθυμεῖται τοῦλάχιστον ἡ Σ. Διοίκησις τὴν ὅποιαν τὰ δύο μέλη τῶν πληρεξουσίων τούτων ἔκαμν προπέρῃ δημοπρασίαν καὶ ἐμποδίσαντες κάθε ἄλλον πατριώτην ἀπὸ τοῦ νὰ παρουσιασθῇ, ἠγγράσαν αὐτοὶ δολερῶς τὰς προσόδους τοῦ τελωνείου τούτου διὰ μόνον γρόσια 71 χιλιάδας καὶ ἡ Διοίκησις μ' ὅλον τοῦτο τὸ ἀπεισιώπησεν τοῦτο τὸ παρανομώτατον; — Σ. Ἐπιτροπὴ! ἱκανῶς καταφαίνεται πόσον εἰς τοῦτο ἀδικούμεθα· δὲν θέλομεν μ' ὅλον τοῦτο νὰ ἐμποδίσωμεν καὶ τὴν ὅποιαν ἡ Σ. Διοίκησις ἐστοχάσθη ἴσως ὠφέλειαν τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου, δὲν ἐπιθυμοῦμεν ὅμως καὶ νὰ ἐγγιχθῇ καὶ ἡ ἰδιοκτησία μας. Ὅθεν προβάλλομεν Α'. Νὰ μᾶς πληρωθῶσιν ὅσα ἐμετρήσαμεν εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ πολυθρυλλήτου τούτου τελωνείου, ἐκπιπτόμενοι ὅσα διὰ καθαρῶν καὶ τακτικῶν καταστίχων ἐσυνάξαμεν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα αὐτοῦ καὶ τότε εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ παραδώσωμεν τὴν σύναξίν του εἰς ὅποιον παρ' αὐτῆς διορισθῇ.»

«Β'. Ἄν τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, ἃς ἐκτεθῇ εἰς δημοπρασίαν ἐκ δευτέρου τὸ τελωνεῖον καὶ ἄφ' οὗ λάβωμεν ἡμεῖς ὅσα διὰ τὴν ἀγορὰν του ἐμετρήσαμεν, ἃς μένωσι τὰ ὑπόλοιπα πρὸς ὄφελος τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου, καὶ ἡμεῖς μὲ εὐχαρίστησίν μας ἀφιερῶμεν εἰς τὸ ἔθνος τὸ ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης δημοπρασίας γενησόμενον κέρδος.»

«Γ'. Ἄν ἡ Σ. Διοίκησις ἐπιμένουσα θελήσῃ δι' ἐκτελεστικῆς δυνάμεως νὰ ἐνεργήσῃ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἄδικον διαταγὴν τῆς, ἡμεῖς δὲν

«Ἡ Ἑρμούπολις εἶνε ἡ Πηνελόπη τῶν νεωτέρων χρόνων περὶστοιχιζομένη ἀπὸ τοσοῦτους μνηστῆρας».!

Ἡ ἐν Ναυπλίῳ Κυβέρνησις ἐπέβαλε κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀνάλογα δάνεια καὶ εἰσφοράς καὶ εἰς τὴν ἄνω Σύρον, ἥτις συγχρόνως ἐπλήρωνε ἀνάλογον ποσότητα πρὸς διατήρη-

εἶμεθα μῆτε ἱκανοὶ ν' ἀντισταθοῦμεν εἰς τὴν θέλησίν της, ἀλλ' οὔτε ποτε ἐφρονήσαμεν ἀντίστασιν κατὰ τῶν διαταγῶν της. Παραιτούμενοι ὅμως τοῦ ἔργου μας, διαμαρτυρούμεθα ἐπισήμως ἐνώπιον τῶν νόμων καὶ τοῦ ἔθνους κατὰ τῆς Σ. Διοικήσεως δι' ὅσας ἐκ τῆς ἐπιμονῆς ταύτης μᾶς ἀκολουθήσουν ἐνεστῶσαν καὶ μέλλουσιν ἐλπιζομένας καὶ ἀνελπίστους ζημίας. Προσκαλεῖται ἡ Σ. αὕτη Ἐπιτροπὴ νὰ ἐγκλείσῃ ἀντίγραφα τῆς παρουσίας μας πρὸς τὴν Σ. Διοίκησιν, παριστῶσα τὰ δίκαιά μας, καὶ ὅτι ἐκτὸς ἡμῶν τῶν ὑπογεγραμμένων εἶναι καὶ ἄλλοι ἀγορασταὶ περίπου εἴκοσιν οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς Ὑδραν, καὶ ὅλοι καθ' ἡμέραν θυσιαζόμεθα ὅπερ τῆς πατρίδος. Προσέτι δὲ νὰ ἐκδοθῇ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀντίγραφον ἕτερον, ἐπιβεβαιωμένον ἐπισήμως καὶ κατὰ τάξιν πρὸς ὁδηγίαν μας.

Μένομεν μὲ βαθύτατον σέβας.

Σύρα τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1826.

Ι. Αποστόλης, Γ. Σ. Δούκας, Γ. Γιουρδῆς, Ν. Σκούρτης, Αντ. Νίκας, Παν. Οἰκονομόπουλος, Θ. Ξένος, Γ. Παπ. Ἀντωνίου, Κωνστ. Παπ. Ἀντωνίου, Ἀνδρ. Σ. Δούκας, Βασ. Ν. Γκίνης.

Κατ' ἐπιταγὴν τῆς Σ. Ἐπιτροπῆς κοινοποιεῖται τὸ παρὸν ἀντίγραφον ἀπαράλλακτον τῷ ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτῆς πρωτοτύπῳ, πρὸς τοῖς ἀπὸ Ὑδραν ἀπεσταλμένους πρὸς ὁδηγίαν των.

Ἐν Σύρα τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1826.

(Τ. Σ.) Ὁ Γραμματεὺς τῆς Διευθυντικῆς Ἐπιτροπῆς

Δ. Σαλτέλης.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐστάλησαν εἰς τὴν ἐν Ναυπλίῳ Διοικ. Ἐπιτροπὴν τῆς Ἑλλάδος, ἥτις διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 4194 ἐγκυκλίου συνέστησε τοῖς ἐπιτετραμμένοις τὴν εἰσπραξὶν τῶν δανείων ὀλιγωτέραν σπουδὴν

σιν τῆς ἐν τῇ νήσῳ φρουρᾶς, (1) Ἐπλήρωσε δὲ ἐτησίως διὰ τὸ δέκατον γρόσια 6000, δι' ἔρανον δὲ 2000 ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ στόλου. (2) Ἐκτάκτως δὲ ἐπλήρωσε τῷ 1823 γρ. 4,000 τῷ ναυάρχῳ Λαλεχῷ. (3) Ἐτέρας 1,000 γρόσια διὰ τὴν ἔκτακτον συνεισφοράν, πληρωθείσας τῷ 1825. (4) Ἐπλήρωσε τέλος μέχρι τοῦ 1828 εἰς ἑράνους, δέκατα καὶ ὁ σίματα τοῦ Ἐθνικοῦ στόλου γρόσια 168,000, μὴ συμπεριλαμβανομένων πολλῶν μικρῶν ποσοτήτων πρὸς διατήρησιν τῆς Ὑδραϊκῆς φρουρᾶς καὶ ἄλλων στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς νήσου, (5)

καὶ πῖσιν τῶν Συρίων πρὸς ἀποπλήρωσιν τοῦ δανείου. Καὶ τὸ ἐπιδόν ἔτος συνέστησε τὴν αὐτὴν διαγωγὴν πρὸς εἰσπραξίν τῶν δασμῶν, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 308 ἐγγράφου τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, δι' οὗ εἰς τὴν Σύρον παρεχώρησε τετράμηνον προθεσμίαν διὰ τὴν ἀνάλογον αὐτῇ καταβολὴν ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ στόλου. Οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν εἰσπραξίν τῶν ἀναλόγων καταβολῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἔμενον τότε εἰς Σύρον, ἥτις ἔνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ τοῦ συνοικισμού τῆς κάτω πόλεως, καθίσταται τὸ κέντρον τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Διοικητικῆς τοῦ Αἰγαίου Ἐπιτροπῆς.

(1) Ἴδε τὰς ἀποδείξεις παραλαβῆς Ἀνδρέα Κοσμᾶ καὶ Ἐλ. Δρίτζα δημοσιευθείσης ἐν Κεφ. Α'. Β'. μέρους.

(2) Ἴδε τὸ ἀπὸ 4. Νοεμβρίου 1823 ἐγγραφον τοῦ ναυάρχου Α. Μιαούλη. (Κεφ. Α'. μέρος Β.)

(3) Ἴδε τὴν ἀπόδειξιν παραλαβῆς αὐτῶν τοῦ ναυάρχου Λαζάρου Δαλεχῷ ἀπὸ 30 Ἀπριλίου 1823.

(4) Ἴδε τὸ ἀπὸ 25 Νοεμβρίου 1825 ἐγγραφον τοῦ ἐπαρχοῦ Μυκῶνου καὶ Σύρας Ἐλ. Δρίτζα. (Κεφ. Α'. μέρος Β'.)

(5) Ἴδε τὸ ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου 1829 καὶ ὑπ' ἀριθ. 54 ἐγγραφον τῆς Δημογεροντίας Σύρας πρὸς τὸν ἐκτακτον ἐπίτροπον τῶν Βορείων Κυκλάδων εἶχον ὡς ἐξῆς.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Πρὸς τὸν εὐγενέστατον ἐκτακτον ἐπίτροπον τῶν Βορείων Κυκλάδων.

Ἡ Δημογεροντία τῆς νήσου Σύρας.

« Ἀναγνώσθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1458 Διαταγὴ τῆς ἐκτάκτου ταύτης Ἐπι-

ἄτινες συνεποσοῦντο κατὰ τὴν δημογεροντικὴν περίοδον τοῦ
1828 εἰς 11,042 γρόρια. (1)

τροπείας, ὁμοίος καὶ ἡ ἐν αὐτῇ περίκληστος ἐκύκλιος ὑπ' ἀριθ.
6084 τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας τὰ διαλαμβανόμενα
ἐπαρατηρήθησαν, εἰς ἀπάντησιν δὲ ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα. Ἡ
νῆσος Σύρας ἐπλήρυνε χρονικῶς εἰς τὴν Πόρταν διὰ δωσίματα νενο-
μισμένα καὶ αὐθέρετα γρ 14,205 καθὼς ἀποδείχνετε ἀπὸ τὸ ἐπι-
συναπτόμενον ἀν ἱγγραφον, ὃ ὅπο'ος ἕκαστον τοῦτον ἐδείδετο καὶ
ὅπου ἐλάμβανε διὰ ἐξώφλησιν τῆς αὐτῆς πληρομῆς παρὰ τοῦ τότε
Καπὶ-Κεχάγια Κ. Σάββα Βλαχούτζη.»

«Τὸ ποσὸν δὲ τοῦ χρέους αὐτοῦ ἕως εἰς τὸ 1820 ἦτον γρ. 13000
ἀπὸ τότε ἕως ὥρας ἔστοντας καὶ νὰ ὑπόφεραν μεγάλο ἐξοδὸ ἀφ' οὗ
ἡ Ἑλληνικὴ ἀναρχεῖα ἐλαμψαν διὰ τὴν εὐταξίαν καὶ προφύλαξιν της
παρὰ τῶν ἀτάκτων, καθὼς ἀκόμα δι' ὅσα ἐπλήρωσε εἰς τὸ ταμεῖον
τῆς Ἑλλάδος εἰς ἔρανον τετραετίας, δωσίματα τοῦ στόλου κτλ. τὰ
ὅποια σχεδὸν στίλβουν γρόσ. 168,000 ὑπέπεσε καὶ ἕως σήμερον ἔχει
χρέος λογαριασμέον μὲ τὰ διάφορά των σχεδὸν γρ 150,000.»

«Ταῦτα καθυποβάλλωμεν, ὑπ' ὅψιν τῆς ἐκτάκτου ταύτης Ἐπιτρο-
πείας διὰ ἀποπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας τῆς Σεβαστ. Κυβερνήσεως.»

Ἐν Κωμόπολει Σύρας τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1828.

«Ἴσον ἐξ ἴσου εὐρίσκόμενον εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς παυσάσης Δημογε-
ροντίας τῆς ἄνω Σύρας.»

Οἱ Δημογέροντες
Βορτολομέος Λέχος
Φ. Σαλάχας.

Ἐν Σύρα τῇ 6 Ἰουλίου 1829.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Δημογεροντίας Σύρας

Γ. Γκιουστινιάνης.

(1) Κατὰ τὸ ἐξῆς ἔγγραφον.

Πρὸς τοὺς Δημογέροντας τῆς Ν. Σύρας.

«Κατ' αἵτησίν σας Κύριοι, σας διευθύνεται ὁ λογαριασμὸς τῶν ἐσό-
δων καὶ ἐξόδων διὰ ὅλην τὴν περίοδον εἰς τὴν ὁποίαν ἐπληρόναμεν
τὰ δημογεροντικὰ χρεὴ πρὸς πληροφориάν σας.»

Μεθ' ὅλας ταύτας τὰς δεινοπαθείας των οἱ κάτοικοι τῆς Σύρας δὲν ἔπαυσαν, καίτοι οὐδετέρας θεωρουμένης νὰ συντελῶσιν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς νήσου ὀνομαζόμενοι παρὰ τῶν Ἑλλήνων ναυάρχων «φιλολογενέστατοι καὶ ἡμέτεροι ἀδελφοί.» (1)

«Περικαλοῦμεν λοιπὸν νὰ μᾶς γνωρίσετε ὡς χρεωφειλέτας ταύτης τῆς Κοινότητος διὰ γρ. 11,042, 38 διὰ τὰ ὅποια νὰ φροντίσετε τὴν ὅσον τάχιστα πληρομὴν καθὼς γνωρίζετε καλῶς ὅτι αὐτὰ χρεωστοῦνται παρ' ἡμῶν πρὸς τοὺς στρατιώτας μας καὶ δουλευτάς μας.»

«Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ μένοντι εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Δημογεροντίας Ν. Σύρας.»

Οἱ προῖν Δημογέροντες

Βορτολομέος Λέχος.

Μιχαὴλ Λέχος.

Γεώργιος Μακρινίτης.

Γεώργιος Στέφανος.

Ἐν Σύρᾳ τὴν 9 Ἰουλίου 1829.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Δημογεροντίας Ν. Σύρας

Γ. Γκιουστινιάνης.

(1) Ἴδου ἔν τῶν ἐγγράφων τῶν ναυάρχων Ἀνδρέα Βώκου (Μιαούλη) καὶ Ν. Ἀποστολίδου ἀπευθυνόμενον «πρὸς τοὺς φιλογενεστάτους κατοίκους τῆς Σύρας.» Εἰκάζω ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦτο δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς παροίκους μόνον οἵτινες οὔτε πολυάριθμοι ἦσαν κατὰ τὸ 1822, οὐτε εἰς θέσιν νὰ προμηθεύσωσι μόνον τόσας βαρέλλας οἴνου. Ἐκ τοῦ ὕφους δὲ τοῦ ἐγγράφου καταδείκνυται ὅτι ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ἐγχωρίους Συρίους καὶ οὐχὶ ἰδίως πρὸς τοὺς παροίκους τοῦ 1822. Ἴσως οἱ ναῦαρχοι Μιαούλης καὶ Ἀποστολίδης συμπεριλαμβάνουσι καὶ τοὺς παροίκους ὅπως δῆποτε τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἶνε σπουδαῖον ὡς ἀπευθυνόμενον εἰς τοὺς Συρίους, οἵτινες κατὰ τὸ ἔτος μάλιστα τηρήσαντες πλήρη οὐδετερότητα παρεξηγήθησαν ὑπὸ πολλῶν, ὡς ἀνωτέρω διὰ μακρῶν ἐποίησα λόγον. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο εὔρον ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς Ἑλληνικῆς Παληγγενεσίας. σελ. 552

Πρὶν προβῶ εἰς τὰς κατωτέρω λεπτομερείας, ἐπειδὴ προχωροῦντες θὰ συναντῶμεν ὀνόματά τινα πολλάκις ἐν ἐγγράφοις σχετιζομένοις πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν τοῦ συνοικισμού τῆς Ἑρμοπόλεως, προσημειῶ ἐνταῦθα ὅτι καθ' ὅλην τὴν ἐποχὴν τοῦ συνοικισμού ἐπεφάνησαν ἐπὶ τῶν Δημοτικῶν πραγμάτων καὶ διεκρίθησαν μεταξὺ τῶν οἰκιστῶν τῆς Ἑρμοπόλεως εἴτε ὡς Δημογέροντες, εἴτε ὡς ἰδρυταὶ καταστημάτων εἴτε ὡς λαβόντες λίαν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν συνοικισμόν καὶ τὴν πρόοδον τῆς πόλεως οἱ Γεώργιος Καραγιαννάκης Σμυρναῖος, *Ιωάννης Α. Ῥάλλης* Χῖος, Γεώργιος Πετρίτζης Σμυρναῖος, *Λουκᾶς Ῥάλλης* Χῖος, Παρασκευᾶς Κάζηρας Ῥόδιος, Νικόλαος Πρασακάκης Χῖος, Ἀργ. καὶ Νικ. Ταρποχτζῆ ἐκ Σερρών, Εὐστ. Σουγδου-

«Φιλογενέστατοι κάτοικοι τῆς Σύρας χαῖρετε.

Ἐκ τοῦ Ἑλλην. στόλου τῇ 20 Ἰουνίου 1822 ἐν ἔτει Ἐλευθερίας.

«Εἵμεθα πλέον παραβέβαιοι ὅτι νὰ ἔγινε γνωστὸν εἰς τὴν φιλογένειάν σας ἕως τῶρα, ὅτι κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ἐνδοξα καὶ ἡρωικά κασσορθώματά μας καὶ τὸ κάψιμον δύο ντελινίων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἐν ἦτον τοῦ Πασσα-γεμισῆ, καὶ διὰ ταύτην τὴν πληροφορίαν νὰ δείξητε δημοσίως τὴν ἄκραν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν ὅπου ἐγέμισεν ἡ ψυχὴ σας τιμῶντας καὶ ταύτην μας τὴν νίκην μὲ ἐορτὴν χαρμόσουνον τὰ ὁποῖα ὅλα αὐτὰ ἐλπίζομεν νὰ ἐτελειώθησαν ἀπὸ τὴν φιλογένειάν σας, ὡς καλῶς φρονοῦντες περὶ τῆς ἐλευθερίας ὁλοκλήρου ἡμῶν ἔθνους ὡς καὶ ὑμεῖς Ἕλληνες, διὸ καὶ δὲν ἐκτεινόμεθα περισσότερον. Μὲ τὴν παροῦσάν μας δὲ σᾶς εἰδοποιοῦμεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀδύνατος καὶ κατατρωματμένος, ἐπῆγε καὶ ἐμβῆκε μέσα εἰς τὴν Μιτυλήνην, ὅπου καὶ ἡμεῖς ὁ τῶν Ἑλλήνων στόλος περιφερόμεθα μεταξὺ Χίου καὶ Μιτυλήνης, προσμένοντες μήπως ἐβγῇ διὰ νὰ δώσωμεν τὸ τέλος τῶν ἐνδόξων ἀνδραγαθημάτων μας. Αὐτὸς ὅμως ὁ ἄνθρωπος δὲν τολμᾷ νὰ ἐξέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἐλπίζομεν ὅμως ὅτι εἰς ὀλίγας ἡμέρας νὰ σᾶς εἰδοποιήσωμεν τὸν τέλειον ἐξολοθρευμὸν τοῦ βαρβάρου, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ. Σεῖς δὲ, φιλογενέστατοι καὶ ἡμέτεροι ἀδελφοί, ἅμα ὅπου λάβετε τὴν παροῦσάν μας ἀμέσως θέλετε μᾶς προφθάσει

ρῆς Χῖος, Κωνστ. Κάληρας Ῥόδιος, Π. Α. Μαυρογορδάτος Χῖος, Ἰωάννης Περίδης Χῖος, Θ. Πλατανίτης Ὑδραίος, ὁ κτίτωρ τῆς Κοιμήσεως, Σ. Μπαλαμπάνος Ψαρριανός, Ν. Φωκᾶς Ἑπτανήσιος, οἱ Παππαδοῦκαι Σμυρναῖοι, ὁ Α. Ζ. Πετροκόκκινος Χῖος, Γ. Ψύχας Χῖος, ὁ Κ. Ἀποστόλου, ὁ Ν. Β. Δρίτζας, ὁ Ζαννῆς Α. Βούρος Χῖος, ὁ Μηλιώνης ὁ Ῥόδιος καὶ πρῶτος ἰδρυτὴς τοῦ Νοσοκομείου, Νικόλαος Γιαγιλῆς Ἀμφισσεύς, ὁ Π. Γεραλόπουλος Σμυρναῖος, ὁ Π. Ἀργέντης Χῖος, ὁ Στ. Ζυγομαλάς, Ν. Σιδερικούδης, Ἰάκ. Ῥάλλης, Δ. Ν. Ροῖδης, Ι. Σ. Πρώιος, Ζ. Ν. Λαγώνικος, Δ. Μάξιμος, Ε. Σκαραμαγκᾶς Χῖοι, Στ. Κωνσταντίνου Ῥόδιος, ὁ Μ. Σάλλας, ὁ Ἀθανάσιος Λαδόπουλος, ὁ Ζ. Ν. Εὐμορφόπουλος, ὁ Ἀν. Ῥάλλης, ὁ Γ. Παῖκος, ὁ Κ. Λουτράρης, ὁ Γ. Πειριατέλης,

πεντακοσίας βαρέλλας κρασί, ὡς ἀναγκαῖον διὰ τοὺς ἀνδρείους ναύτας μας, τὸ ὅποῖον θέλετε ἀπεράσει εἰς τὸν λογαριασμόν ἔχετε νὰ πληρώσετε εἰς τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ὡς καὶ ὑμεῖς μέλος τοῦ ἔθνους, καὶ δὲν ἐλπίζομεν νὰ εὐρωμεν καμμίαν ἀντίστασιν εἰς τὰ προσταττόμενα σας. Δὲν μένει λοιπὸν εἰς ἡμᾶς ἄλλο, εἰμὴ νὰ προσμένωμεν μὲ ἄκραν ἀνυπομονησίαν τὴν ἀδελφικὴν σας ἀπόκρισιν, εὐέλπιδες ὄντες εἰς τὴν ἄκραν φιλογενεϊάν σας καὶ ἀσπάζόμενοι σας μένομεν.

Ταύτην τὴν στιγμὴν ἐλάβαμεν νεωτέρας καὶ χαρμωδέστερας εἰδήσεις ἀπὸ Ῥούμελιν, τὰς ὁποίας ἐκρίναμεν εὐλογον νὰ ταῖς κοινοποιήσωμεν καὶ τῇ ἡμετέρᾳ φιλογενεῖᾳ, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὡς ἀκολούθως.

Ὁ Ῥουσούτ πασσᾶς, καὶ φοβερὸς ἐχθρὸς τοῦ Γένους μας, ἐβγῆκεν ἀπὸ Ἰωάννινα μὲ εἰκοσιδύω χιλιάδας βαρβάρους, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ σπεῖρῃ φθορὰν εἰς τὸ ἐλληνικὸν Γένος. Ἀλλ' εἰς τὴν δίοδον ἀπήντησεν τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας, τοῦ ὁποίου ἀφ' οὗ ἔφθειραν τὰ στρατεύματα, ἔφυγε κακὴν κακῶς καὶ περιεκλείσθη μέσα εἰς τὸ κάστρο τῆς Λάρισσας μὲ ἑκατὸν μόνον βαρβάρους. Τοιαῦτα ἥρωικά καὶ ἀξίεπαινα ἀνδραγαθήματα ἔκαμαν οἱ ἀνδρεῖοι καὶ ἀκαταμάχητοι Σουλιώται.

Οἱ Ναύαρχοι τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΩΚΟΣ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ.

Δ. Μιαούλης Ὑδραῖος, *Δ. Παπάζογλης* Χῖος, οἱ προειρημένοι *Δ. Κοσμάς* καὶ *Ἀν. Νίκας* Ὑδραῖοι, καὶ ἄλλοι πολλοί, ὧν τὰ ὀνόματα θέλομεν ἰδεῖ πολλάκις ἐν ἐπιτροπαῖς διαφόροις καὶ ἐφορίαις διαφόρων θρησκευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν, ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων (1).

Κατὰ τὸ 1827 νέα δάνεια, φορολογίαι καὶ συνεισφοραὶ ἐπεβλήθησαν τῇ Ἑρμουπόλει. Κατ' ἐγγραφον (ὑπ' ἀριθ. 662 τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1827) τῆς δημογεροντίας Ἑρμουπόλεως πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπόν της ἐν Αἰγίνῃ Γ. Πετρίτζην ἐπεβλήθησαν.

Α΄.) Δάνειον 15,000 ταλλήρων ἐκτὸς τοῦ δασμοῦ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

(1) Οἱ ἀναφερόμενοι ἀνωτέρω εἰσιν ἐκεῖνοι οὓς βλέπω ἐν ἐγγράφοις ἐπισήμοις μνημονευομένους εἴτε ὡς Δημογέροντας, εἴτε ὡς ἰδρυτὰς καταστημάτων, εἴτε ἐν γένει κατὰ τὸ διάστημα τοῦ συνοικισμοῦ μέχρι τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου περιβληθέντας τίτλους τεκμηριοῦντας τὰς σπουδαίας πρὸς τὸν τόπον ἐκδουλεύσεις καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ἀγάπην τῶν πολιτῶν, τιθεμένων αὐτοὺς ἐπὶ τῶν τοῦ τόπου πραγμάτων. Μετὰ τὴν ἐξήγησιν ταύτην περιττὸν νὰ εἶπω ὅτι πλεῖστοι ἄλλοι καίτοι μὴ χρηματίσαντες δημογέροντες καὶ ὠρισμένως καθέξαντες θέσιν τινα συνετέλεσαν, οὐχ' ἥττον εἰς τὸν συνοικισμόν καὶ τὴν πρόοδον τῆς πόλεως. Μέχρι τοῦ 1835 καὶ ἐξῆς θέλομεν συναντήσῃ πολλάκις τὰ ὀνόματα τῶν *Γεραλοπούλων*, *Εὐμορφοπούλων*, *Λαδοπούλου*, *Παῖκου*, *Καρισκέρη*, *Ν. Ἑλευθερίου*, *Ξέρου*, *Σκαρμαγκᾶ*, *Σαλβάγων*, *Ψύχα*, *Παγκάλου*, *Ῥάλλη*, *Κορνηλλου*, *Κάππαρη*, *Καράλλη*, *Πετροκοκκίνων*, *Μαυρογορδάτων*, *Ῥοδοκανάκη*, *Μεταξᾶ*, *Κορωνιοῦ*, *Γαλάτη*, *Κατινάκη*, *Γλυπιπῆ*, *Καλλέργη*, *Γιουρδῆ*, *Δαμαλᾶ*, *Σκαμπαβία*, *Φραγκοπούλων*, *Νεγρεπόντε*, *Τομπακάκη*, *Τζερλέντη*, *Πρωῶν*, *Κορέση*, *Ἀπαλῖρα*, *Νιόττη*, *Φακίρη*, *Σεκιάρη*. *Ἀγελάστου*, *Μιταράκη*, *Τζιτζεκλή*, *Σπανοῦδη*, *Φραγκιᾶ*, *Ζαραχάνη*, *Τζίφου*, *Πολέμη*, *Καλθοκορέση*, καὶ πλείστων ἄλλων, τῶν ὁποίων τινες μνημονεύονται ἐν τῷ προεκτεθέντι συνοπτικῷ κατὰ λόγῳ τῶν ἐξ ἐκάστης πόλεως ἐλθόντων παροίκων.

Β'). Πληρωμή 32 ἵππων πρὸς τάλληρα 54 ἑκαστον.

Γ'). Πληρωμή 10,000 γρ. πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ζητηθεισῶν 20,000.

Ἔτι δὲ διετάχθησαν οἱ Ἑρμουπολῖται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως νὰ πληρώσωσι ἀ.) τάλληρα 2,000 τῷ Βαφιοπούλῳ, β.) γρ. 3,200 κατ' ἐπανάληψιν τῷ Βρούσκῳ γ.) ἕτερα τόσα τῷ Γεωργίῳ Π. Μικέ. δ.) ἀνὰ 2,000 τῷ Καναβῷ, τῷ Ξένῳ τῷ Τοπάλλῃ κλπ. ε.) καὶ ἄλλας ποσότητας τῷ Ὑγειονομείῳ κλπ.

Τελευταῖον δὲ διετάσσοντο οἱ κάτοικοι τῆς Σύρας ν' ἀποκλείσωσι τὴν Τήνον, καὶ ἐγένετο ἐνέργεια παρὰ τῶν Κυβερνητῶν τοῦ ν' ἀποσταλῇ κατ' ἐξαίρεσιν εἰς τὴν Σύρον Θεματάρχης, κατὰ μίμησιν φαίνεται τοῦ βυζαντινοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ. Οὕτω κατήντησεν νὰ θεωρῇται ἡ Σύρος σχεδὸν εἰπεῖν ταμεῖον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκτελεστικὴ αὐτῆς δύναμις!

«Ἐὰν ἡ Σύρα, ἔγραφον οἱ πατριῶται Δημογέροντες Ἑρμουπόλεως πρὸς τὸν ἀξιόλογον ἀντιπρόσωπον Γεώργιον Πετρίτζην, εἰάν ἡ Σύρα ὑπολήπτεται ὡς Περοῦ καὶ Μεξικὸν τῆς Ἑλλάδος, αὐτὸς ὁ ξηρὸς βράχος ὁ πρὸ ὀλίγου οἰκισθεὶς ἀπὸ δυστυχεῖς καὶ καταδιωγμένους τῆς γῆς τῶν τυράννων, δύναται μόνος αὐτὸς νὰ βαστάσῃ εἰς τοὺς Ἀτλαντεῖους ὤμους τοῦ τὸ βάρος τῆς ἐνεστώσης ἐλληνικῆς ἀπορίας; Ὡ πόση τιμὴ καὶ πόση δόξα διὰ τὴν Σύραν! ἀλλὰ φεῦ! ἡ ἀλήθεια ἴσταται πάντοτε εἰς τὰ μετέωρα καὶ δὲν καταδέχεται νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα!». » (1)

(1) Τοιαῦτα ἔγραφον οἱ πατριωτικώτατοι Δημογέροντες τοῦ 1827 πρὸς τὸν ἐν Αἰγίνῃ τότε ἐν τῷ Βουλευτικῷ διατελοῦντα ἀντιπρόσωπον Ἑρμουπόλεως Γ. Πετρίτζην. (Ἀρ. ἐγγρ. Δημογ. Σύρας 662).

α Δὲν δυνάμεθα, ἐξακολουθοῦσιν οἱ Δημογέροντες, νὰ κατανοήσωμεν πόθεν προέρχεται ἡ περισπούδαστος φροντίς καὶ μεριμνα, τοῦ νὰ σταλῇ ὅσον οὐπω Θεματάρχης, μόνον κατ' ἐξαίρετον εἰς τὴν Σύραν,

Οἱ ἐν Ἑρμοῦπόλει συνέδραμον δι' ἀδρῶν ποσοτήτων οὐ μόνον διὰ τὰς ἐθνικάς ἀνάγκας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἀπελευθε-

ἐν ᾧ περὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς ἐπικρατείας, οὔτε καὶ μνεῖα δὲν γίνεται. "Εφθασαν ἄρ' γε παράπονα μεγάλα εἰς τὴν Σεβ. Κυβέρνησιν δι' ἀδικίας, ληστείας, ἀρπαγὰς, ἐμπρησμοῦς, ἢ ἄλλων δεινῶν, καταστροφῶν, συμβάντων εἰς Σύραν ἀπὸ κακοβουλίας, ἢ ἀναξιοτήτα τῶν νῦν ἀμισθὶ ἐπισκεπτομένων τὴν ἡσυχίαν τῆς Σύρας; Ἐσπετερίσθησαν τὰ εἰσοδήματα ἢ τὰ ἔθνικα χρήματα ἀπὸ αἰσχροκερδεῖς ἢ φιλαδέλους; Πιστεύομεν ὅτι δὲν ὑπάρχει τι τῶν τοιούτων. "Επρεπεν ὅμως νὰ προστεθῇ ἄρθρον εἰς τὸ πολίτευμά μας ὅτι τὰ ὑπουργήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπλάσθησαν διὰ νὰ κυβερνῶνται οἱ ὑπουργοὶ καὶ ὄχι διὰ νὰ κυβερνοῦν. Ἴσως ἡ Σύρα εἶναι ἢ ποτὲ Πηνελόπη διότι κατόρθωσε νὰ ἔχῃ τόσους μνηστῆρας!»

«Ὅσον δὲ περὶ τοῦ δοθέντος δανείου καὶ τοῦ ζητουμένου ἐκ νέου, Κύριε, ἐρώτησον τὴν Σ. Βουλὴν, ἐπειδὴ ἡμεῖς εὐρισκόμεθα εἰς ἄκραν ἀπορίαν, ἡγοῦν τὸ δάνειον ἀπὸ 20 χιλιάδ. ταλλήρ. ὅπου ἐπροσφέραμεν, κατὰ χρέος ἐθνικὸν ἐγένεν, ἢ κατὰ πατριωτικὴν χάριν, ἂν ἔγινε κατὰ χρέος, διατὶ νὰ μὴ φανοῦν καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἐπικράτειαν ἀναλόγως παρόμοια δάνεια, ἢ καὶ πολλὰ ὀλιγώτερα; ἢ μήπως ἡ Σύρα λογίζεται ἀποικία, ἢ ἄλλως πως θεωρουμένη κατωτέρα, καὶ ὑστερημένη τῶν νομίμων Ἑλληνικῶν δικαιωμάτων;»

«Ἄν ἔγινε κατὰ χάριν πατριωτικὴν, ὅποιον τὸ ἀντάλλαγμα; ἢ διατὶ νὰ ἀπαιτῶνται ἀδιακόπως καὶ χρεωστικῶς καὶ ἄλλα παρόμοια δάνεια; Αἱ μικραὶ πατριωτικαὶ συνεισφοραὶ τῶν ἐν Σύρᾳ, καίτοι ὑπὲρ δύναμιν δι' αὐτοὺς ἀδυνατοῦν νὰ ὠφελήσῃσι τὴν πατρίδα, ἐπειδὴ δὲν ἐνισχύονται καὶ ἀπὸ ἄλλας τῆς λοιπῆς ἐπικρατείας, ὡς ἔπρεπε· αἱ γειτνιάζουσαι ἡμᾶς Νῆσοι . . . χαίρουσιν ἄκραν ἀσυδοσίαν δι' ἀνεξήγητον αἰτίαν, καὶ τοῦτο ἐρεθίζει τὰ παράπονα τῶν ἐμπόρων μας, ἐπειδὴ ἀφ' ὅτου πρὸ τεσσάρων μηνῶν εἰσέχθη ὁ δασμὸς, ὅλοι σχεδὸν αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἔμειναν ἀσύδοτοι καὶ ἐλεύθεροι ἀπὸ αὐτὸν, ὥστε οὐ μόνον ὁ λαὸς τοῦτος ἐξοδεύει ἀκριβότερα τὰ πρὸς χρῆσιν του διὰ τὴν ἐπιφόρτησιν τοῦ δασμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπόριον ἐσμικρύνθη καὶ ἀπεδήμησεν εἰς τὰς διαφόρους Νήσους τῆς ἀσυδοσίας· εἰς

ρώσεις πολλῶν ἑλληνικῶν μερῶν. Ἐκτὸς τῆς σπουδαιοτάτης εἰς Χίον ἐστρατείας διωργανωθείσης ὑπὸ τῶν ἐν Ἑρμουπόλει

ὅλας τὰς Νήσους ὑπάγουν κατ' εὐθείαν πολλόταται πραγματεῖαι καὶ μάλιστα σιτάρια, ἐξαιρέτως εἰς Σάμον, Ἀνδρον καὶ Σαντορίνην, ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ ὁ δασμὸς, ἡ δὲν εἰσπράττεται διόλου, ἡ εἶναι ἀσήμαντος.»

Ἄ Ἡ Δημογεροντία μας καὶ ἡ Ὀμήγουρις τῶν ἐμπόρων μας δύναται νὰ καυχηθῇ θαρραλέως ὅτι ἐτίμησε τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, διὰ τῆς εὐθύτητος καὶ ἐπιμελοῦς οἰκονομίας τῶν Ἑθνικῶν προσόδων ὅπου τοῖς ἐνεπιστεύθησαν. Εἶναι πασίδηλον ὅτι οἱ ἄμισθοι ἐπιστάται τοῦ δασμοῦ καὶ τοῦ Ὑγειονομείου θεωροῦν τὰ Ἑθνικὰ χρήματα ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, καὶ ὡς τὰ πλέον ἱερά, ὥστε δὲν συγχωρεῖται ἡ παραμικρὰ ὑποψία ὅτι ἐσφετερίσθη παρ' αὐτῶν ὁ ἐλάχιστος ὀβολός. Οἱ κάτοικοι τῆς Σύρας ἐπιβαρύνονται ἀδιακόπως ἀπὸ τοὺς ἀδρούς μισθοὺς τῶν Ὑδραίων Κολιντζίδων ὅπου ἀναγκάζοντες νὰ μισθόνωσι διὰ νὰ διατηροῦσιν τὴν ἐνρεχομένην εὐταξίαν, περιπόθητον εἰς τοῦτον τὸν δεινὸν καιρὸν διὰ τὸ ἀκχθεκτὸν πνεῦμα τῆς ἀπειθείας τὸ ὅποῖον προξενεῖτε ἤδη μᾶλλον ἀναισχύντως ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἰδίους οἵτινες ἐπαγγέλλονται τὴν εἵσαξιν τῆς Εὐνομίας. . . Ἄρά γε ταῦτα τὰ ἐξοδα δὲν εἶναι εἰς χρέος τοῦ Ἑθνικοῦ Ταμείου δι' ἓνα τόπον ἀπὸ τὸν ὅποῖον, ἐκτὸς τοῦ κοινοῦ χρέους, ἀπολαμβάνει ἡ Κυβέρνησις πολλαπλάσια εἰσοδήματα ;

Τὸ Σ. Βουλευτικὸν ἅς λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ἂν μία ἡσυχος καὶ ἐμπορικὴ Κοινότης χρεωστεῖ νὰ κατασταθῇ Ἐκτελεστικὴ Δύναμις τῆς Κυβερνήσεως· ἂν ἡ Δημογεροντία τῆς Σύρας, χρεωστῇ ἢ ἂν πρέπη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν τῆς Σ. Κυβερνήσεως, ἀποκλείουσα τὴν Τήνον, ἢ κατακρατοῦσα μερικὴν Τηνακὴν περιουσίαν διὰ νὰ ἀποζημιωθῇ ὁ Κύριος Α. Δούκας, δι' ὅσα τῷ ὀφείλονται ἀπὸ τὴν Κοινότητα Τήνου, καὶ τέλος πάντων ἅς γενῇ σκέψις, ἂν αὕτη ἡ ὁδὸς εἶνε αὕτη τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ βαδίσῃ ἡ Σ. Κυβέρνησις διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν χρεωστούμενην εὐπειθειαν ἀπειθῇ Κοινότητα.»

Ἄ Ὅπως ἡ λύπη κατακυριεύει τὴν καρδίαν μας, ὅταν μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰς διαταγὰς τῆς Σ. Κυβερνήσεως, ἀναγκαζόμεθα νὰ φανῶμεν ἀπειθεῖς καὶ παρήκοοι ! ἂν ἡ τοιαύτη, ἡ ἐκ τῆς ἀπορίας καὶ ἀμηχανίας παρακοή μας καταντᾷ ἔγκλημα, ἄρά γε δὲν εἶναι θεμιτὸν

Χίων, τῇ συνδρομῇ τῶν ἀπανταχοῦ Χίων καὶ λοιπῶν ὁμογε-

νὰ παραπονεθῶμεν εἰς τὸ Σ. ὑπουργεῖον τῆς Οἰκονομίας τὸ ὅποιον χωρὶς νὰ καλοζυγιάσῃ τὰ χρέη μας ἢ τοὺς πόρους μας, μᾶς ἐπιφορτίζει μὲ ἀλλεπαλλήλους διαταγὰς πολλὰν χιλιάδων ταλλήρ. πληρωμὰς;

«Εὐρίσκεται ἐγκλειστον τὸν λογαρ(σμὸν τῶν ἐπιστατῶν τοῦ δασμοῦ κατὰ τὸν ὅποιον μέχρι τέλους τοῦ ἀπελθόντος μηνὸς (καθ' ὃν καιρὸν ἔγραφεν ὁ Κύριος *Ἀερομνήμων* ἐλπίζων τὴν ἀποσύναξιν δανείου διὰ τὸν αὐτὸν μῆνα). Ἐσυνάξαμεν μόνον γρ 166 40[22 καὶ μένει εἰσέτι νὰ λάβωμεν 75182, 40[28 Ὅθεν μὴ λήψητε νὰ παραστήσητε εἰς τὸ Σ. Βουλευτικόν, ὅποῖαι ψευδεῖς ἀγγελίαι πέμπονται συνήθως ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ διάφορα ὑπουργήματα, διὰ νὰ μάθωσι νὰ πιστεύωσι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὅσα γράρουσιν.»

«Ὅσον δὲ περὶ τοῦ ἐρωτήματος, ἂν δανείζουν οἱ ἔμποροι τῆς Σύρας τὰ γρ. 300 χιλιάδες ποσότητα τὴν ὁποίαν ἐπρόσφερον ἀγορασταὶ διὰ τὸ τελωνεῖον, κατὰ φυσικὸν λόγον πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἐρωτήσωμεν διὰ μέσου σας τὴν Σ. Βουλὴν, καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ὁ ἀγοραστὴς τοῦ τελωνείου ἐπ' ἐλπίδι κέρδους δίδει τόσην ποσότητα, (ἢ ὅποια δὲν πιστεύομεν νὰ εἶναι ὅλη μετρητὴ), οἱ ἔμποροι διὰ ποῖον λόγον νὰ τὰ πληρώσουν; Ἴσως ὑποθέτεται διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὅπου ἔδωσαν τὰ διὰ τὸν δασμὸν, ἢ διὰ νὰ μὴ πέσουν ἐκ νέου εἰς κανένα γαζέπι· ἄλλο δὲν μένει νὰ συμπεράνωμεν.»

«Κύριε! Βεβαιώσατε θαρραλέως ὅσον τὸ Σ. Βουλευτικὸν τόσον καὶ τὴν Σ. ταύτην Κυβέρνησιν, ὅτι οἱ ἔμποροι τῆς Σύρας, αἰσθάνονται κάλλιστα τὰς ἀνάγκας τῆς πολυπαθοῦς καὶ τεθλιμμένης πατρίδος, ὥστε δὲν ἤθελαν ἀποφύγη τοῦ νὰ κάμουν ὅλας τὰς δυνατάς θυσίας, πρὸς θεραπείαν αὐτῆς, ὅταν ὅμως αἱ θυσίαι εἶναι κοιναὶ καὶ γενικαί, οὐχὶ ὁμῶς τοπικαὶ καὶ μερικαί, ὥστε ν' ἀδικοῦνται αὐτοὶ μόνον, καὶ χωρὶς νὰ ἐλπίζουν τὸν παραμικρὸν καρπὸν πρὸς βοήθειαν τῆς πατρίδος.»

Ταῦτα πρὸς τὸ παρὸν καὶ ἀσπαζόμενοί σας μένομεν.

Ἐν Ἑρμούπολει Σύρας τῇ 22 7ερίου 1827.

Οἱ Δημογέροντες Σύρας.

Ι. Α. Πάλλης.

Μιχ. Παππάζογλους.

Νικόλας Β. Δρίτζας.

νών, συνέδραμον καὶ τοὺς Κρήτας συστήσαντες εἰδικὰς πρὸς τοῦτο ἐπιτροπὰς (1).

(1) Τὸν Αὐγούστου 1828 ὁ Στ. Ζυγομολᾶς καὶ Α. Κατινάκης ἤρχισαν εἰσπράττοντες συνεισφορὰς διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κρήτης. Ἰδοὺ ἐν τῶν σχετικῶν ἐγγράφων εὑρεθέντων ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ Ι. Α. Ῥάλλη.

«Δηλοποιοῦμεν οἱ ὑποσημειούμενοι ὅτι οἱ Κύριοι Στέφ. Ζυγομολᾶς, Λουκάκης Ῥάλλης Χῖοι καὶ Χατζῆ Ἀδάμης Ῥουμελιώτης ἐπαραστάθησαν καὶ ἐσύναξαν μὲ ὅλην τὴν ἀνήκουσαν προθυμίαν τοῦ ἐκ προαιέσεως δοθέντα ἀπὸ διαφόρους φιλογενεῖς γρόσια χίλια τετρακόσια, σαράντα τέσσαρα ἀριθ. 1444, τὰ ὅποια ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κρήτης, ὅθεν καὶ εἰς ἐνδειξιν τοῖς δίδεται τὸ παρόν.

Σύρα τῇ 21 Αὐγούστου.

Οἱ Κρήτες

Δ. Βαρνάβας πάνγκαλλος. Ὁ Καπετάνος, Α. Χατζιδάκης, — Ν. Ἀλφιεράκης, Κ. Παπαδάκης, Γ. Χατζιδάκης, Β. Μηκέλης, Γ. Χ. Σκορδίλης καὶ λοιποί.

— Ἐτερον ἐγγραφον σχετικὸν πρὸς τὴν συνδρομὴν τῶν Ἑρμουπολιτῶν ὑπὲρ τῆς Καρύστου.

Πρὸς τὸ σεβ. Ἐπαρχεῖον Μυκῶν καὶ Σύρας.

Κύριοι.

«Νιὲ λύπην μας ἄκραν μανθάνομεν ὅτι ἡ τοῦ Συνταγματάρχου Κυρ. Φαβιὲ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Εὐρύπου δι' ἑλλειψιν τροφῶν κινδυνεύει ὅχι μόνον νὰ ματαιωθῇ ἀλλὰ καὶ τὸ τακτικὸν νὰ λάβῃ πληγὴν καιρίαν ἀνίσως δὲν προμηθευθῇ μὲ ὅλην τὴν ταχύτητα.»

«Τὰ χρήματα τοῦ ἀπὸ Σύραν Δανείου θέλουσι βέβαια χρησιμεύσει διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος καὶ ποία ἄλλη μεγαλειτέρα ἀπὸ ταύτην τοῦ κινδυνεύοντος τακτικοῦ μας; καὶ ἡ φρόνησις καὶ τὸ χρέος ἀπαιτεῖ νὰ προφθασθῇ ὅσον τάχος αὐτὸ τὸ σῶμα μέρος τῶν εἰσπραττομένων χρημάτων ἐξοδευομένων ἐκ τροφῶν ἀγοραὶ καὶ στελλομένων παρευ-

Ἀδράς ποσότητας γροσίων καὶ πολεμοφοδίων ζητηθείσας ἐν ἔτει 1826 ὑπὸ τῶν ὀπλαρχηγῶν *Νικολάου Κριεζιώτου καὶ Βάσσου* κατέβαλον ἐπίσης οἱ Ἑρμουποῖται (1).

Ἀρχοῦντως κατεταράχθη ἡ Ἑρμούπολις ἐκ τῶν διαδοθέντων περὶ σχεδίων ἐπιθέσεως κατὰ τῆς νήσου καὶ θιαίως λήψεως χρημάτων ὑπὸ τῶν εἰρημένων Κριεζώτου καὶ Βάσσου.

α' Ἐδῶ μανθάνομεν—γράφουσιν πρὸς τοὺς ἐν Σύρῳ παροίκους ὁ Κριεζιώτης καὶ ὁ Βάσος—διὰ φήμης ὅτι ὑποπτεύεσθαι διὰ τὰ μὴ γίνῃ κανένα ἐνάντιον κίνημα διὰ τὴν νῆσον σας· ἡμεῖς σὰς βεβαιῶμεν ὅτι ποτὲ δὲν ἐφαντάσθημεν διὰ τὰ βλάψωμεν καμμίαν ἐπαρχίαν ἢ νῆσον τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν πρέπει νὰ ἔχετε τὴν παραμικρὰν ὑποψίαν· καὶ αὕτη ἡ ζήτησίς μας ἔγινεν, θιαζόμενοι, ἐπειδὴ δὲν ὑμποροῦμαι ἀλλέως νὰ ἐξικονομήσουμε τοὺς στρατιώτας μας, ἀλλὰ νὰ λάβουμε ἐφόδια καὶ τροφὰς καὶ νὰ κινήσουμε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος καὶ πίστεως».

Οἱ πατριῶται
νικόλαος κριεζιότης
Βάσος (1)

θὺς, θέλει χρησιμεύσει πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅποιανδήποτε ἄλλην ἄλλην ἀνάγκην τῆς πατρίδος.»

α Παρακαλοῦμεν ὅθεν τὸν Ἑκλαμπρ. "Επαρχον νὰ ἐνεργήσῃ καὶ συγκαλέσῃ τὴν περὶ τῆς εἰσπράξεως τοῦ ἐν Σύρῳ δανείου Επιτροπὴν ὅπως γενῇ καὶ τοιαύτη ἐξοικονόμησις ἀνευ ἀναβολῆς καὶ ὑποσημειούμεθα.»

Οἱ "Εμποροι.

Π. Γεραλόπουλος, Γ. Καραγιαννάκης, Γρ. Τζιτζεκλής, Παπαδούκας, Μ. Γέρνας, Δτμ. Μαυρογορδάτος, Κορωνιός, Π. Οἰκονομόπουλος, Α. Δ. Ταρποχτζής, Λουκάς Ῥάλλης, Ἄν. Νίκας, Δ. Ν. Ῥοῖδης Ι. Πετρεῖς Λιμπράνις, Δ. Χαϊδούσης. (αἱ λοιπαὶ ὑπογραφ. δυσανάγνωστοι.)

(1) Τὸ πρωτότυπον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἔχω εἰς χεῖράς μου· μοὶ ἐπρομήθευσε δὲ αὐτὸ ὁ Κυρ. Σωκρ. Ι. Ῥάλλης ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ μακαρίτου πατρὸς του εὑρεθέντων.

« Ἐπροχθές ἐπεράσαμε ἀπὸ τὴν πατρίδα σας, — γράφουσιν ὁ Κριεζιότης καὶ Βάσος ἐν ἑτέρα πρὸς τοὺς Ἑρμουπολίτας ἐπιστολῇ — καὶ μᾶς ἐπεριποιηθήκατε τόσον ὅπου πολλὰ ἐμίναμε καταφρωνεμένοι, ὡς κατάδικοι, κλέπτε, ὡς κακοὶ ἄνθρωποι, χορῆς νὰ εἶδῃται τὴν παραμικρὰν ἐνόχλησιν ἢ ζημίαν ἀπὸ ἐμᾶς, πλὴν ἡμῖς δὲν ἐφερθήκαμε διαφορετικὰ, πρότον διατὶ ξέρομεν ὅπου ὁ ἑπαρχος εἶναι ὅλοι ἢ ἐτία καὶ ὁ ἑπαρχος εἶναι μεγάλος ἐχθρὸς τῆς Νίσου σας καὶ θενὰ ἔλθῃ μία ἡμέρα, ἂν δὲν σταθῇται ἄρκετι καὶ τὸν ἀφίσεται ἀκόμη νὰ διατρίψῃ εἰς τὰ αὐτοῦ, θενὰ ἔλθῃ λέγω μίαν ἡμέρα ὅπου κοντὰ εἰς αὐτὸν νὰ κινδυνεύσεται καὶ ἡ εὐγενίαν σας καὶ ἡ πτόχια ἐπιδὶ καὶ ἔχει πολλὰ καυομένα καὶ καθημερινῶς κάμνει, θαρρόντας τοὺς ἀνθρώπους διὰ γ ο μ ᾶ ρ ι α » (1).

Τὸ λοιπὸν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἔχει οὕτω.

*Τιμιώτατοι Ἑμποροὶ καὶ κύριοι πρόκριτοι
τῆς νίσου Σύρας.*

Χθές ἐλάβαμεν τὸ ἀπὸ τὰς 7 τούτου γράμμα σας· εἶδομεν νὰ μᾶς γράφεται νὰ στίλωμεν ἄνθρωπον διὰ νὰ λάβῃ τὰ συνταχθέντα ἐφόδια καὶ τροφάς· λοιπὸν στέλνωμεν σήμερον ἐπίτηδες τοὺς ἐπιφέροντας τὸ παρὰ μας καὶ ἐνυηρήσετέτα.

Τὴν 10 Ἀπριλίου 1826

Κάστρον Ἀνδρου

Οἱ Πατριῶται

νικόλαος κριεζιότης

Βάσος

(1) Ταῦτα ἀντιγράφω αὐτολεξεὶ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κριεζιώτου καὶ Βάσσου εὐρισκομένης ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ Ἰωαν. Α. Ῥάλλη. Ἡ ἐπιστολὴ ἀπενθύνεται οὕτως:

ἐν Κάστρο Ἀνδρος τῇ 2 Ἀπριλλίου 1826.

« Εὐγενέστατη Πρόκριτοι. Δημογέροντες. Πραγματευτέ· ὁμογενεῖς ὅπου βρῖσκεσθε εἰς Νίσον σίρα. »

Τὸ λοιπὸν δὲ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς ἔχει οὕτως αὐτολεξεὶ. Εἶναι δὲ ἄξιον περιεργείας.

« . . . δευτέρο ὅπου μᾶς ἐβίαζε ἡ ἀνάγκη τῆς πατρίδος διὰ νὰ

Ἰδίως δὲ ἀναφερόμενοι πρὸς τὸν Ἐπαρχον, ἀπειλοῦσι λέγοντες. « Ἄν τὰ κατακρατῇ (τὰ χρήματα καὶ πολεμοφόδια) διὰ νὰ τὰ χονέψι, ἡμπορεῖται νὰ τοῦ τὰ πάρεται βιαίως διατὶ δὲν εἶνε εἰς τὴν σέρα Τούρκι ἀλλὰ ἡ Τούρκι εἶναι εἰς τὸ μεηντάνι καὶ ἂν ἀγαπάγι ἔρχεται μαζί μας καὶ τοῦ δίχνομε ἡμῖς πὸς σκοτόνουνε τοὺς Τούρκους ».

τρέξομε νὰ γλιττώσωμε τοὺς πολιορκημένους ἀδελφούς μας ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ, καθοῦ ἐτρέξαμεν καὶ τοὺς γλιτόσαμεν ποῦ ἂν εἰκοσιτέσσαρες ὅρες δὲν ἤχαμε τοὺς προφθάση θαιβεα ἦτον ὅλοι χαμένοι ποῦ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ παραστήσωμε, ἐπιδὶ θαρῶμεν καὶ νὰ ἐπληροφορήθῃται διὰ ζώσις φωνῆς.»

« Τώρα δὲ μελετῶμε νὰ βαρέσωμεν δεύτερον ἐχθρὸς πατρίδος εἰς τὰ πλησιέστερα μέρη ποῦ νὰ εἰμπορέσωμε, πλὴν ἐπιδὶ καὶ μᾶς λῖπουν τὰ πολεμο ἐφόδια, πίπτομεν εἰς τὴν εὐνοϊαν καὶ φιλογενειάν σας διὰ νὰ μᾶς στίλῃται ἐκίνα τὰ ὅποια σᾶς ἐγράφαμε ἀπὸ τζίαν καὶ κατὰ τὸ γράμμα σας ὅπου μᾶς ἐγράφεται ὅτι τὰ ἤχεται ἐτιμάσι καὶ ὅταν ἐμάθατε ὅτι ἀναχοροῦμε διὰ τὰ μέρη τῆς ἀσίας, τὰ ἐφιλάξεται· ὅταν ἀνάγκης τιχούσης· τώρα δὲ μεγαλειτέραν ἀνάγκιν δὲν ἡμπορὶ νὰ βρεθῇ διατὶ σᾶς εἶναι γνωστὸν πολὺ καλὰ. « Ὅπου πλέον δὲν ἔχομεν τὸν πόρον διὰ νὰ ἀγοράσωμε ἐξ ἡδίου μας καὶ ἂν τὰ κατακρατῇ ὁ Κύριος ἐπαρχος διὰ νὰ τὰ χονέψι αὐτός, ἡμπορῇτε νὰ τοῦ τὰ πάρεται βιαίως διατὶ δὲν εἶναι εἰς τὴν σέραν τούρκι νὰ πολεμήσι καὶ νὰ σᾶς τὸ πὶ αὐτός μὲ τοὺς τζεπιχανέδες τὸν ὁμογενὸν φιλογενόν καὶ ἀδελφούς μας ἀλλὰ ἡ Τούρκι εἶναι στὸ μεηντάνι καὶ ἂν ἀγαπάγι ἔρχεται μαζί μας καὶ τοῦ δίχνομε ἡμῖς πὸς σκοτόνουν τοὺς Τούρκους. Ταῦτα καὶ μὲ ἀνιπομονισίαν μας περιμένομε ἀπόκρισίν σας καὶ ἂν ἀγαπᾶται λάβεται τὸν κόπο δίο ὑποκείμενα ἀπὸ λόγους σας ἕως ἐδὸ διὰ νὰ λάβεται ἐκ μέρους μας τὸ ἀνίκον σας ἀποδιχτικὸν διὸ καὶ μὲ τὴν ἀδελφικὴν καὶ πατριωτικὴν ἀγάπην μένομε.»

Ἐν Κάστρο Ἀνδρος
τῇ 2 Ἀπριλ. 1826

Οἱ πατριῶται καὶ
ὡς ἀδελφοί σας
νικόλαος κριεζιώτις
Βάσος

Τοιαύτας καὶ τοσαύτας ἐν γένει εἰπεῖν συνεισφορὰς καὶ φόρους ἀπέτιον οἱ κάτοικοι τῆς πολυανθρώπου διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νήσου. Εἶναι δέ τι σπάνιον πόλεις περικλείουσα λείψανα φοβερῶν ὀλέθρων καὶ δεομένη ἀρωγῆς ἡθικῆς καὶ ὕλικῆς νὰ προσφέρῃ τοσαύτην ὕλικὴν βοήθειαν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ἣτις ἐζήτει παρὰ τῆς νεωτέρας τῆς θυγατρὸς, ὅ,τι πολλὰ ὁμοῦ πόλεις δὲν εἶχον νὰ προσφέρωσιν.

Ἄ Ἡ μεγαλόπολις τῆς Ἑρμουπόλεως — ἔγραφον οἱ ἐν Ἀργεὶ πληρεξούσιοι αὐτῆς Παρ. Κάζηρας καὶ Ι. Περίδης — ἔδωσεν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα κατὰ διαφόρους καιροὺς, πυρπολικά, στρατιωτικοὺς μισθοὺς, συνεισφορὰς ἀναγκασιτάτας, βοηθείας εἰς τὸ ἀείμνηστον Μεσολόγγιον, εἰς τὰς Ἀθήνας, (πρόσθετες εἰς τὴν Χίον, εἰς τὴν Κάρυστον, εἰς τὴν Κρήτην) εἰς τὸ ναυτικὸν τακτικὸν στράτευμα τῆς Ἑλλάδος· αὕτη ἐχρησίμευσε πολλὰ· κίς ὡς ἄλλη ἀποθήκη τοῦ πολέμου» (1).

«Τὴν δὲ μπαρούτι ὅπου ἐπροχθὲς μᾶς ἐστίλათαι ἄς ἐλθῇ καὶ ἓνας ἄνθρωπος νὰ τὴν περιλάβῃ ὁπίσω διατὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μπαρούτι ἀλλὰ εἶναι κοπριά.»

Καὶ πάλιν κατὰ τὴν εἰρημένην περίστασιν ἡ δραστηριότης καὶ γενναιότης τοῦ πολιτάρχου Ἀνδρέα Κοσμᾶ προῦλαβεν σπουδαίως ἐν τῇ νήσῳ ταραχάς. Ἀποβιθασθέντων τοῦ Κριζιώτου καὶ Βάσσου εἰς τὴν παρὰ τὸ νῦν ἐργοστάσιον τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοῖας ἀκτὴν καὶ παρεξηγηθείσης ὑπὸ τῶν Ἑρμουπολιτῶν τῆς ἀποβιθάσεως ταύτης, ἔσπευσαν ὁ Ἀνδρ. Κοσμᾶς καὶ παραδοὺς τὰ αἰτηθέντα καὶ καταβληθέντα ὑπὸ τῶν Ἑρμουπολιτῶν πολεμοφόδια, ἐπέισε τοὺς ὀπλαρχηγοὺς νὰ μὴ προχωρήσωσιν εἰς τὴν πόλιν, ὅπερ καὶ ἐπραξάν πεισθέντες εἰς τοὺς λόγους τοῦ λαλοῦντος τοῦ πολιοῦ τὴν γλῶσσαν, ἦτοι τὴν ἀλβανικὴν, γενναίου Πολιτάρχου.

Ταῦτα τὰ κατὰ τὸν Κριζιώτην καὶ Βάσσον ἐν Σύρῳ.

(1) Ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τῶν πληρεξουσίων Ἑρμουπόλεως πρὸς τὴν Δ'. Ἐθν. Συνέλευσιν — Μάμουκα Τομ. ΙΑ'. σελ. 213.

« Ἡ Ἑρμούπολις — ἔγραφον οἱ αὐτοὶ τότε — ἡ Ἑρμούπολις μόνη συστήνει τὴν Σύραν· χωρὶς αὐτὴν ἡ Σύρα ἦτο καὶ θέλει εἶναι μηδέν ».

« Ἡ νῆσος Σύρα — ἀπὴντων ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει τοῦ Ἄργους οἱ Σύριοι πληρεξούσιοι Ξανθάκης καὶ Ῥούσσος — ἡ νῆσος Σύρα ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τούτου μὲ τὴν οὐδετερότητα ἔκαμε νὰ στερεωθῇ τὸ ἐμπόριον καὶ νὰ κάμωσι καταστασιν οἱ πάροιχοι. Τί ἄραγε εἴχουν νὰ προβάλουν εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν περὶ τῆς πατρίδος μας ; τὰ ὑποστατικά τους, τοὺς ἀμπελωνάστους, τὰς ἰδιοκτησίας τους ἢ τὴν δεκατιὰν ὅπου πληρώνουν καὶ θέλουν νὰ ἔχουν δικαίωμα πληρεξουσίου ; !!! » (1).

Ἐκ τῶν ἄνω περικοπῶν φαίνεται ὅποια φλογερὰ ἡγέρθη ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει διαμάχη μεταξὺ τῶν Συρίων καὶ Ἑρμουπολιτῶν, αἰτίας ἔχουσα δύο, τὴν ἀποστολὴν ἀντιπροσώπων ἐκ τῆς πόλεως τῶν παροίκων, γενομένην συγχρόνως μὲ τὴν τῶν αὐτοχθόνων Συρίων καὶ τὴν ὑπὸ τῶν παροίκων κατάληψιν γηπέδων τῆς νήσου ἀνηκόντων εἰς Συρίους.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑρμουπόλεως ἐν οἰκείῳ τόπῳ γενήσεται λόγος· ὡς πρὸς τὰς καταλήψεις γαιῶν καὶ ἐπ' αὐτῶν οἰκοδομὰς οἴκων καὶ μαγαζείων συντόμως σημειῶ ἐνταῦθα τινα, ἐπιφυλατσόμενος νὰ λαλήσω ἐκτενέστερον ἀλλαχοῦ.

Οἱ Σύριοι βλέποντες ἐγχειρομένας οἰκοδομὰς ἐπὶ τῶν γηπέδων διεμαρτυρήθησαν ἀρμοδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως. Οἱ δὲ πάροιχοι ὑπολαβόντες τὴν γῆν ἐθνικὴν ἀνήγειραν τὰ παραπήγματα των προφυλάξαντες οὕτω τὴν ὑπαρξίν των καὶ τὴν περιουσίαν.

Τοῦτο ὑπῆρξε ἡ κυριώτερά αἰτία τινῶν ἐρίδων συμβασῶν

(1) Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλ. Μάμουκα αὐτόθι σελ. 322. — Ὁλόκληρα τὰ ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει διαμειφθέντα ἔγγραφα Συρίων καὶ Ἑρμουπολιτῶν θέλω δημοσιεύσω ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

μεταξύ Συρίων καὶ Ἑρμουπολιτῶν, ἢ αυτοχθόνων καὶ παροίκων ὡς ἐλέγοντο τότε.

Ἡ Κυβέρνησις θέλουσα νὰ συμβιβάσῃ τὴν διαφορὰν συνέστησε τότε τὴν λεγομένην *Μικτὴν Ἐπιτροπὴν* (1) ἐκ Συρίων καὶ Ἑρμουπολιτῶν, διορίσασα δύο αὐτόχθονας καὶ δύο παροίκους οἵτινες ἐμελλον νὰ ἐξετάσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Συρίων καὶ κανονίσωσι τὰς ἀποζημιώσεις, ἃς ἐμελλον νὰ λαμβάνωσι μόνον οἱ ἰδιοκτῆται γαιῶν, ἐφ' ὧν ἀνήγειραν οἰκοδομὰς οἱ πάροικοι. Καὶ τοῦτο ἦν μέτρον συνετὸν, καθ' ὅτι ὅσον ἀφ' ἐνὸς παράλογον ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὅτι ὀλόκληρος ἡ νῆσος ἦν ἰδιοκτησία τῶν Συρίων καὶ οὐχὶ τοῦ ἔθνους, τόσον ἀφ' ἑτέρου ἄδικον ἤθελεν εἶσθαι νὰ στερηθῶσι τῶν γαιῶν των ἄνευ ἀποζημιώσεως ὅσοι τῶν αὐτοχθόνων εἶχον τίτλους κυριότητος.

Τοιαύτη καὶ ἡ *Μικτὴ Ἐπιτροπὴ* ἥτις συνετέλεσεν οὐ σμικρὸν εἰς ἀδελφοποίησιν τῶν αὐτοχθόνων καὶ παροίκων, ὧν ὅσοι ἤγειραν ἐπὶ γηπέδων ἰδιοκτητῶν Συρίων ἐπλήρωσαν· τινὲς δὲ καὶ μέχρι σήμερον ἀποτίουσιν ἐδαφικὸν τέλοςμα· οὐχ' ἦτον οὐχὶ ὀλίγαι περιπλοκαὶ ἀνεφύησαν περὶ κυριότητος, περὶ διακρίσεως τῶν ἀδεσπότην, ἥτοι ἐθνικῶν γηπέδων ἀπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν, αἵτινες προϊόντος τοῦ χρόνου ἐξέλειπεν.

Ἀλλὰ ταῦτα ὑποπεσόντα ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν δικαστηρίων ἔλαβον βαθμυδὸν χαρακτῆρα ἰδιωτικῶν διαφορῶν. Ἰδωμεν ἤδη ἕτερα ἱστορικὰ γεγονότα διαδραματισθέντα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως, ὡς καὶ τὰ περὶ ἀντιπροσωπείας τῆς.

(1) Ἡ Ἐπιτροπὴ συνέκειτο κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὸν *Κ. Κάληραν*, *Γ. Ροῦσσον* καὶ *Ν. Ἐμμανουήλ* κλπ. ὠνομάζετο δέ. Ἡ *τετραμελής Ἐπιτροπὴ* ἐπὶ τῶν μεταξὺ τῶν παροίκων τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ τῶν αὐτοχθόνων *Συριανῶν* περὶ οἰκοδομῶν διαφορῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἡ Ερμούπολις καὶ ἡ Σύρος ἐν ταῖς Ἐθνικαῖς Συνελεύσεσι.

Α. Δ. Ταρποχτιζῆς, Π. Ὀμηρίδης, Γ Πετριτζῆς. Π. Κάζηρας,

Ι. Περίδης, — Σύρου Γ. Ξανθάκης, Γ. Ροῦσσορ.

Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως οἱ ἐκλεκτοὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἤρχισαν συνερχόμενοι καὶ καταρτίζοντες συνελεύσεις, αἵτινες κατ' ἀρχὰς οὔσαι μερικαὶ ὠρισμένων τμημάτων τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν γενόμεναι ἀπὸ τοῦ 1822 Ἐθνοσυνελεύσεις, συγκροτηθείσης πρώτης τοιαύτης ἐν Ἐπιδαύρῳ. Ἀλλὰ διὰ τὰς ἀνωμαλίας τῶν τότε περιστάσεων καὶ τὴν ἔλλειψιν νόμου περὶ ἐκλογῆς δὲν ἀντεπροσωπεύθησαν πᾶσαι ἀνεξαίρετως αἱ πόλεις εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνοσυνέλευσιν, μάλιστα ἡ Ερμούπολις, ἡ μήπω συνοικισθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ Ἀστρεὶ Ἐθνοσυνελεύσεων. Κατὰ τὸ 1827 ὅμως συγκροτηθείσης τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνελεύσεως ἐπεμφε τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς, ἀντιπροσωπεύσαντας τὴν πολυπληθεστέραν τότε τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. (1)

(1) Βεβαίως ἀντιπροσώπους τῆς Ερμουπόλεως καὶ τῆς Σύρου δὲν πρέπει τις νὰ ζητῇ ἐν ταῖς πρὸ τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνελεύσεσι· διότι κατὰ τὸ 1821, ὅτε συνεκροτήθη ἐν Καλάμαις μὲν ἡ Μεσσηνιακὴ Γερουσία, ἐν τῇ Μονῇ δὲ τῶν Καλιτσετσῶν ἡ Πελοποννησιακὴ καὶ ἐν Μεσολογίῳ, ἡ τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος, ἡ μὲν Ερμούπολις δὲν ἀπετέλει πόλιν, ἡ δὲ Σύρος καὶ ἀν' λύουσα τὴν οὐδετερότητά της ἀπέστελλεν ἀντιπροσώπους, οὗτοι δὲν θὰ εἶχον θέσιν ἐν ταῖς μερικαῖς ταύταις Συνελεύσεσιν, αἵτινες ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος δείκνυνται, ἦσαν ὠρισμένων τμημάτων τῆς Ἑλλάδος. ἤτοι τῶν Μεσσηνίων, Πελοποννησίων καὶ τῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλ' οὐ μόνον εἰς αὐτάς τὰς Συνελεύσεις, ἀλλὰ οὐδ' εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Α'. Ἐθνοσυνέλευσιν (1822) παρευρέθη ἀντιπρόσωπός τις

Πρῶτοι ἀντιπρόσωποι Ἑρμουπόλεως ἐξελέχθησαν οἱ Ἀργύριος Δ. Ταρποχτζής καὶ Π. Ὀμηρίδης· ἡ δὲ ἐν Τροιζῆνι Συνέλευσις διὰ ψηφίσματος ἀνεγνώρισε τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ παρεδέχθη τοὺς εἰρημένους ὡς νομίμους πληρεξουσίους (1).

Δυστυχῶς ἡ ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνέλευσις ὑπῆρξε βραχύβιος, ἔνεκα τῶν διχονοιῶν διαλυθεῖσα· « ἤρχισε κατὰ τὸν Σπ. Τρικρούπην καὶ ἐτελείωσεν ἐν διχονοίαις, δυσπιστίαις καὶ παραχαῖς » (2) Ἐνεκα δὲ τούτου δὲν ἔτυχον εὐκαιρίας ὅπως διακριθῶσιν οἱ πληρεξούσιοι Ἑρμουπόλεως, μὴ λαβόντες μέρος εἰς τὰς διαιρέσεις τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἐκείνης· ἐπομένως στερούμεθα λεπτομερειῶν περὶ τῶν ἐνεργειῶν των καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐν Τροιζῆνι διαμονῆς των.

Οἱ Σύριοι δὲν ἐπεμψαν ἀντιπροσώπους εἰς τὴν ἐν Τροιζῆνι Συνέλευσιν· κατὰ μὲν τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἑρμουπόλεως, διότι « δὲν ᾔθελαν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων ἐκείνης τῆς Νήτου » (3) κατὰ δὲ τοὺς ἐν

νήσου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. « Διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀταξίαν, λέγει ὁ Σπ. Τρικρούπης, διὰ τὸ νεοφανὲς τοῦ πράγματος καὶ διὰ τὴν ἐξ ἀνάγκης ἑλλειψιν ὅποιουδήποτε περὶ ἐκλογῆς νόμου, αἱ ἐκλογαὶ τῶν ἀντιπροσώπων, λεγομένων τότε παραστατῶν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνωσι τακτικαί· ἐκτὸς δὲ τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων καὶ τῆς Κάσσου καὶ Σκοπέλου οὐδεμία τῶν τοῦ Αἰγαίου ἔστειλεν εἰς τὴν Συνέλευσιν πληρεξουσίους » (Ἱστορ. Ἑλλ. Ἑπαν. Τόμ. Β'. σελ. 123).

Πρῶτον λοιπὸν ἐπέμψθησαν πληρεξούσιοι Ἑρμουπόλεως εἰς τὴν ἐν Τροιζῆνι συκροτηθεῖσαν τῇ 1827. Ἐν ταύτῃ δὲν φαίνονται πληρεξούσιοι τῶν αὐτοχθόνων τότε λεγομένων Συρίων.

(1) Βλ. Ἀναφορὰν Πληρεξ. τῆς ἐν Σύρῃ Ἑρμουπόλεως ἐν Τοῖς κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος τοῦ Α. Ζ. Μάμουκα Τόμ. ΙΑ'. σελ. 211.

(2) Τρικρούπη Τόμ. Δ'. σελ. 124.

(3) Ἀναφορὰ πλ.ρεξ. Ἑρμουπ. ἐν Μάμουκα, ἐνθ' ἀνωτέρω.

”Αργεῖ Συρίους πληρεξουσίους, διότι α δὲν ἐσύμπερνε τῆς ἐ-
τότες προσωρινῆς Διοικήσεως, ὡς οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς μᾶς
καθοδήγησαν, διὰ νὰ διασώζεται ἡ οὐδετερότης τῆς νήσου μας
ὅπου μὲ αὐτὴν σημανδικὰς ποσότης χρημάτων ἐλάμβανε τὸ
ταμίον, καθὸς καὶ ἕως τοῦ νῦν καὶ περιπλέον δὲν ἄφιναν τὸν
ἐρχομὸν τοῦ παραστάτου διὰ νὰ μένη ἄσυλον ἡ Ν. Σύρας κα-
θοῦ καὶ ἔμεινε εἰς τὰς δινὰς ἐτότε περιστάσεις.» (1)

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνελεύσεως οἱ
πληρεξούσιοι Ταρποχτῆς καὶ Ὀμηρίδης ἐπανῆλθον εἰς Σύρον.
Ὀλίγον χρόνον μετὰ ταῦτα συγχροτηθέντος τοῦ Β ο υ λ ε υ-
τ ι κ ο ὗ ἐ ν Α ἰ γ ῖ ν η (κατὰ τὸ 1827), ἡ Ἐρμούπολις παμ-
ψηφεῖ ἐκλέξασα ἔπεμψεν εἰς τὸ Βουλευτικὸν ἀντιπρόσωπόν της
τὸν Γεώργιον Πετρίτζην Σμυρναῖον, μεγάλην τότε χαίροντα
ὑπόληψιν διὰ τὰς πολλὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, τὸ πρᾶον τοῦ χα-
ρακτῆρος, τὸν ἄμετρον πατριωτισμὸν καὶ θεωρούμενον δικαίως
ἐκ τῶν ἀνεπτυγμένων καὶ πεπαιδευμένων τῆς ἐμπορικῆς
ἐκείνης κοινωνίας. (2)

(1) Αὐτολεξεῖ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου τῆς ἀναφορᾶς τῶν ἐν Ἄργεϊ
πληρεξουσίων τῶν Συρίων Γ. Ρούσσου καὶ Γ. Ξανθάκη, περιεχ. ἐν
Μάμουκα. «Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν κτλ. αὐτόθι ἐνθ’ ἀνωτέρω.»

(2) Ἐχω ἀνὰ χεῖρας πληθὺν ἐπιστολῶν καὶ ἐπισήμων ἐγγράφων
συνταχθέντων ὑπ’ αὐτοῦ. Πλεῖστα δὲ τῶν ἐπισήμων καὶ διεξοδικῶν
ἐγγράφων τῆς τε Δημογεροντίας καὶ τῆς Δημαρχίας ὑπ’ αὐτοῦ συνετάς-
σοντο, προτιμωμένου διὰ τὴν ὀρθόπειαν, τὴν λογικότητα καὶ γλα-
φυρότητα. Καίτοι μὴ ἀσχοληθεὶς ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν φιλολογίαν,
καθ’ ὃ ἔμπορος, μετεχειρίζετο τὸν κάλαμον δεξιῶς· γλωσσομαθὴς δὲ
καὶ γνωρίσας τὸν εὐρωπαϊὸν κόσμον ἕνεκα τῶν σχέσεών του διεκρίνετο
κατὰ τὴν τότε ἐποχὴν οὐ μόνον ἐν Ἐρμούπολει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ
Ἐθνοσυνελεύσει, ἰδιαζόντως ἀποκτῆσας τὴν ὑπόληψιν παρὰ τοῖς τότε
πολιτευομένοις καὶ αὐτῷ τῷ Κυβερνήτῃ ἕνεκα τῶν προτερημάτων
τούτων, σπανίων δὲ ἔμπορον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τῶν λοιπῶν ἀρε-
τῶν του, ὧν τοσοῦτον ζωρὰ διαμένει ἡ ἀνάμνησις πᾶσι τοῖς
Ἐρμουπολίταις.

Ὁ Πετρίτζης ἐμφρόνως καὶ πατριωτικῶς πολιτευθεὶς ἐν τῇ πολυθορύβῳ τῆς Τροϊζήνος Ἐθνοσυνελεύσει ἐμερίμνησε σπουδαίως ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ τῆς κοινῆς πατρίδος. (3)

Ἡ ἐν τῷ Βουλευτικῷ Αἰγίνης παρουσία τοῦ Γ. Πετρίτζη ἦτο πολύτιμος καὶ δι' ἄλλον γενικώτερον λόγον· καθόσον τότε διαιρεθέντων τῶν ἐν τῷ Βουλευτικῷ ἀντιπροσώπων εἰς Πελοποννησίους καὶ Στερεοελλαδίτας καὶ προδάντων μέχρι διαπληκτισμῶν καὶ ἐρίδων, ἡ μερίς τῶν νησιωτῶν ἀντιπροσώπων ἐν μὲν ταῖς ψηφοφορίαις ἔφερεν τὸ ἀποτέλεσμα, ἐν δὲ ταῖς ταραχαῖς συνετέλει εἰς τὸν συμβιβασμὸν καὶ τὴν κατάπαυσιν τῆς ταραχῆς. Οἱ λοιποὶ νησιῶται πληρεξούσιοι ὑποληπτόμενοι τὰ μάλιστα τὸν πρᾶον καὶ πατριωτικὸν Πετρίτζην, παρηκολούθουν ἐν πολλοῖς αὐτὸν πολιτευόμενον. Οἱ νησιῶται κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σπ. Τρικούπη ἔκλιναν πρὸς τοὺς Στερεοελλαδίτας, οἱ δὲ μετριοτέροι τῶν πληρεξουσίων πεσόντες εἰς τὸ μέσον καθησύχασαν τὰ δεινὰ ταῦτα. (1)

(1) Τὰ πρὸς αὐτὸν ἀπευθυνόμενα ἔγγραφα τῶν Δημογερόντων I. Ῥάλλη. Ν. Β. Δρίτζα, Γ. Ἀποστόλη καὶ Δ. Παπᾶζογλη ὑπ' ἀριθ. 348, τῆς 6 Δεκεμβρίου 1827, — 646 τῆς 17 Σεπτεμβρ. 1827 — 667 τῆς 24 Σεπτεμβρ. 1827, — 915 τῆς 10 Ἰαν. 1828 — 885 τῆς 28 Δεκεμβρ. 1827. ἂ, καίτοι προμηθευθεὶς λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ δημοσιεύσω διὰ τὴν ἔκτασιν αὐτῶν καὶ πλεῖστα ἄλλα σωζόμενα παρὰ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, πραγματεύονται περὶ τῶν ἀναγκῶν καὶ συμφερόντων τῆς Ἑρμουπόλεως, ὧν ἡ προστασία ἀντίθετο τῷ Γ. Πετρίτζη. Ὁ Γ. Πετρίτζης κατήγετο ἐξ ἀρχαίας σμυρναϊκῆς οἰκογενείας διακλαδωθείσης διὰ πολλῶν μελῶν. Μετ' αὐτοῦ ἦλθε κατὰ τὸ 1823 εἰς Σύρον καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀδ. Πετρίτζης, καὶ ὁ ἄντ. Πετρίτζης ἐκ τῶν ἀρχαίων οἰκιστῶν καὶ οἰκοκυραίων τῆς Ἑρμουπόλεως, μετέχοντες δὲ τῶν ἀρετῶν ὅσαι ἐχαρακτήρισαν πάντοτε τὰς οἰκογενείας Πετρίτζη.

(1) Πολλὰ ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὰς ἐν τῇ συνελεύσει τῶν Αἰγί-

Εἰς τοὺς μετριοπαθεστέρους τῶν ἀντιπροσώπων τούτων κατετάσσετο καὶ ὁ νησιώτης ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑρμουπόλεως, ὁ εἰρηνικὸς Πετρίτζης.

Μετὰ δύο ἔτη συγκροτηθείσης τῆς ἐν Ἀργεὶ Δ'. τῶν Ἑλλήνων Ἑθνικῆς Συνελεύσεως ἐξελέχθησαν καὶ ἀπεστάλησαν ἀντιπρόσωποι Ἑρμουπόλεως μὲν οἱ ἐκ τῶν πρώτων οἰκιστῶν καὶ οἰκοκυραίων αὐτῆς *Παρασκευᾶς Κάζηρας* Ῥόδιος (1) καὶ *Ἰωάννης Περίδης* Χίος (2), Σύρας δὲ ὁ *Γεώργιος Ξανθάκης*

νῆς ἐμφυλίους διαιρέσεις. «Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν γράφει ὁ Σπ. Τρικούπη, οἱ εὐνοοῦμενοι τοῦ Κυβερνήτου διέσπειραν ὅτι οἱ ἐν Αἰγίνῃ πρόκριτοι Πελοποννήσιοι συνελθόντες ἔγραψαν μυστικῶς τῷ Πρέσβει τῆς Ἀγγλίας ὅτι ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐξήρκουν εἰς σύστασιν ἑλληνικῆς ἐπικρατείας» (Ἑλλ. Ἰστ. Τόμ. Δ' σελ. 386 σημ. β'). Τοῦτο ἠρέθισε τοὺς στερεοελλαδίτας, ὡς καὶ τοὺς συκοφαντηθέντας Πελοποννησίους· οἱ δὲ Αἰγαιοπελαγῖται ἀντιπρόσωποι, ἐν οἷς ἦν ὁ Πετρίτζης, ἀπεδοκίμασαν τὰ διαδοθέντα ἴσως δὲ τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ κλίνωσι πρὸς τοὺς στερεοελλαδίτας. Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ στραταρχικαὶ ἀντιζηλῖαι εἶχον ἐξερεθίσαι ἀρκούντως τοὺς διαιρεθέντας ἀντιπροσώπους. Ἀλλ' ἡ ἐξέτασις τούτου δὲν ἀνήκει τῇ συγγραφῇ ταύτῃ.

Τὸν περὶ Γ. Πετρίτζη ὡς ἀντιπροσώπου λόγον διακόπτω ἐνταῦθα καθ' ὅτι ἀλλαχοῦ γενήσεται ἐκτενέστερος λόγος περὶ αὐτοῦ ὡς πρώτου Δημάρχου Ἑρμουπόλεως.

(1) Ἀδελφὸς μὲν τοῦ ἐπ' ἱσῆς ἀρχαίου οἰκιστοῦ Ἑρμουπόλεως *Κωνσταντίνου Κάζηρα*, διατελέσαντος πλειστάκις Δημογέροντος, καὶ πλείστας ἄλλας καθέξαντος δημοτικὰς θέσεις, πατὴρ δὲ τοῦ ἀξιολόγου καὶ πολυτίμου συμπολίτου μας *Ἀριστείδου Κάζηρα* γεν. γραμματέως τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοΐας.

(2) Ὁ *Ἰωάννης Περίδης* ἐκ τῶν οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως, συγγενεὺν μὲ τὰς καλλίστας χιακὰς οἰκογενεῖας, αἵτινες μετηνάστευσαν ἀπὸ τοῦ 1823 εἰς Σύρον διεκρίθη πολλάκις ὡς Δημογέρων, ὡς πολίτης, καὶ ἔμπορος ἔχαιρε δὲ μεγάλῃν ὑπόληψιν ὡς ἐκ τῶν σπουδαίων τοῦ τόπου οἰκοκυραίων. Περὶ τούτου γενήσεται πλατύτερος λόγος κατωτέρω.

(1) καὶ Γεώργιος Ροῦσσοι (2) ἀμφοτέρω Σύριοι ἐκ τῶν προὔχόντων τῆς νήσου καὶ μεγάλην ὑπόληψιν παρὰ τοῖς Συρίοις χαιρόντων.

Συγχρόνως δ' ἀπεστάλησαν ἐκ μέρους μὲν τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Χίων ἀντιπρόσωποι αὐτῶν ὁ Λουκάς Πάλλης καὶ ὁ Νικόλαος Πρασάκης, ἀρχαῖοι ἀμφοτέρω οἰκιστὰι τῆς Ἑρμουπόλεως, ὧν ὁ μὲν ὑπῆρξε καὶ ὀνοματοδότος τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ Δημογέρον, ὁ δὲ καὶ Δήμαρχος κατόπιν αὐτῆς. (3)

Ἐκ μέρους δὲ τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Κυδωνιέων καὶ Μοσχονησιῶν ἐξελέχθη εἰδικὸς ἀντιπρόσωπος αὐτῶν ὁ Εὐστράτιος Πετράς. (4)

(1) Τῆς ἀρχαιοτάτης ἐν Σύρῳ οἰκογενείας τῶν Ξανθάκη ἐμνήσθην πολλάκις καὶ ἐν τῷ Α'. μέρει τῆς παρούσης συγγραφῆς. Ἐγκατασταθεῖσα ἐν Σύρῳ πρὸ τεσσάρων καὶ ἐπέκεινα αἰώνων ἐπολλαπλασίασε τὰ ἑαυτῆς μέλη, ἅτινα ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος μέχρι σήμερον καθίζειν τὰς σπουδαιότερας ἐν τῇ νήσῳ θέσεις. Πολλοὺς τῶν Ξανθάκη εἶδομεν Νοτάρους, Ἐπιτρόπους, Προεστῶτας, κατόπιν Δημογέροντας, δημάρχους καὶ ἀντιπροσώπους Συρίων. Περὶ δὲ τοῦ εἰρημένου Γ. Ξανθάκη καὶ ἀλλαχοῦ ποιήσω τὸν προσήκοντα λόγον.

(2) Καὶ τῶν Ροῦσσων ἡ οἰκογένεια εἶνε γνωστὴ τῷ ἀναγνώστῃ ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς νήσου ταύτης. Ἀρχαιοτάτη καὶ αὕτη ἐν Σύρῳ ἀριθμεῖ οὐκ ὀλίγα μέλη αὐτῆς διαπρέψαντα ἐν τῇ νήσῳ ἐν τοῖς ἀξιόμασι τῶν Ἐπιτρόπων, Προεστῶτων, Δημογερόντων καὶ ἄλλαις δημοτικαῖς ἀρχαῖς. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀντιπρόσωπος τῶν Συρίων ἐν τῇ ἐν Ἀργεῖ Συνελεύσει ἦν ἀνὴρ χαίρων πολλὴν ὑπόληψιν ἐν τῷ τόπῳ ὅπερ τεκμαίρεται καὶ ἐκ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς πρώτου ἀντιπροσώπου τῶν Συρίων εἰς τὰς Ἑθνικὰς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεις.

(3) Περὶ ἀμφοτέρων τῶν μεταξὺ τῶν ἐμπόρων καὶ οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως διακριθέντων τούτων Χίων ἐπιφυλάσσομαι νὰ ἐκθέσω τὰ εἰκότα ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει.

(4) Οἱ ἐν Ἑρμουπόλει Κυδωνεῖς καὶ Μοσχονήσιοι ἀπήρτισαν ἰδίαν Δημογεροντίαν.

Ἡ ἐκλογὴ ὅμως καὶ εἴσοδος τῶν τεσσάρων τούτων ἀντιπροσώπων τῆς νήσου παρήγαγε ζήτημα ὅπερ ἐγέννησε μακρὰς συζητήσεις περὶ τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ ζητήματος τῆς νέας Ἑλληνίδος πόλεως Ἑρμοποπόλεως. Ναὶ μὲν εἶχεν ἀναγνωρισθῇ τὸ δικαίωμα αὐτῆς παρὰ τοῖς ἐν Τροϊζήνι Συνελεύσεως, ἀλλὰ νῦν οἱ κατὰ πρῶτον ἐρχόμενοι εἰς τὴν ἐν Ἀργεὶ Ἐθνοσυνέλευσιν αὐτόχθορες Σύριοι πληρεξούσιοι διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς παραδοχῆς ἐτέρων πληρεξουσίων ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου, διίσχυριζόμενοι ὅτι δὲν ἔχουν δικαίωμα ν' ἀντιπροσωπεύσωσι τοὺς ἐν τῇ ἰδίᾳ των νήσῳ παροικίσαντας ἕνεκα τῶν ἐξῆς λόγων. (1)

(1) Καταχωρῶ ἐνταῦθα αὐτολεξεῖ, ὡς ἔχουσιν ἐν τοῖς πρωτοτύποις, τοῖς δημοσιευθεῖσι ὑπὸ τοῦ κυρ. Ἀν. Ζ. Μάμουκα (ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος. Τόμ. ΙΑ'. σελ. 210 καὶ ἐξῆς) πάντα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα, τὰ περὶ ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑρμοποπόλεως ἐγεθέντος ζητήματος ἐν τῇ ἐν Ἀργεὶ Ἐθνοσυνελεύσει. Τὰ τρία ταῦτα ἔγγραφα ὧν ἐν τῶν Ἑρμοποπολιτῶν πληρεξουσίων, δύο δὲ τῶν Συρίων, εἰσι σπουδαιότατα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ μέρους τούτου, ἀνάγκη δὲ ὅπως τὰ διεξέλθῃ ὁ ἀναγνώστης ἐπισταμένως διότι ἐν αὐτοῖς συνοψίζονται πλεῖστα ὅσα λίαν ἐνδιαφέροντα. Ἀκολουθῶν τὸν Κ. Α. Μάμουκα καταχωρῶ τὰ ἔγγραφα καὶ τὰς διαμαρτυρήσεις τῶν Συρίων αὐτολεξεῖ, δι' οὗς λόγους καὶ ἐκεῖνος ἐκτίθησιν.

Ἀναφορὰ τῶν Πληρεξουσίων τῆς ἐν Σύρῳ Ἑρμοποπόλεως.

Πρὸς τὴν Δ'. Ἐθνικὴν Συνέλευσιν. (1)

Σεβαστὴ Συνέλευσις τῶν Πληρεξουσίων τοῦ Ἐθνους.

Οἱ ὑποφαινόμενοι τῆς Ἑρμοποπόλεως λαμβάνουσι τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρουν εἰς τὴν Συνέλευσιν, ὅτι ἡ ἐξεταστικὴ τῶν ἐγγράφων ἐπιτροπὴ, ἀφοῦ εὗρηκε νόμιμα καὶ τακτικὰ τῆς πληρεξουσιότητός των τὰ ἔγγραφα, παραδόξως ἀμφιβάλλει, ἂν πρέπει νὰ δώσῃ καὶ εἰς τοὺς

(1) Πρωτότυπον, φέρον ἐπισημείωσιν ἀριθ. 7 Ἑλεγχ. Συνεδρ. ἐν τῷ φακέλῳ ἀριθ. 3552. νῦν δὲ, Βουλ. Ἀντιπρ.— Σμη. Α. Μ.

Α'. Ἡ Ἑρμούπολις δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ πόλις ἑλληνικὴ δυναμένη ν' ἀντιπροσωπευθῇ ὡς τοιαύτη εἰς τὰς Ἐθνοσυνελεύσεις, καθ' ὅσον οἱ εἰς τὴν νῆσον Σύρον προσφυγόντες

δύω ἡμᾶς τὴν ἄδειαν τῆς εἰσόδου καὶ ψήφου εἰς τὴν Δ'. Ἐθνοσυνέλευσιν, ἥ μόνον εἰς τὸν ἓνα ἐξ ἡμῶν. Μένει εἰς τὴν Σ. Συνέλευσιν νὰ ἐκτιμῇσθαι τοὺς λόγους τῆς τοιαύτης καινοτομίας καὶ ν' ἀποφασίσῃ κατὰ τὸ δίκαιον. Ἡμεῖς νομίζοντες ὅτι τὸ πρῶτον καὶ πολυτιμώτερον δικαίωμα τοῦ πολίτου εἶναι τὸ τῆς ψήφου, ὅτι ὡς τοιοῦτον θεωρεῖται παρὰ πᾶσι καὶ ὅτι ὅποιαδήποτε εἰς αὐτὸ μεταβολὴ καὶ ἐλάττωσις, ἀντιβαίνουσα εἰς τοὺς καθεστῶτας νόμους, εἶναι αὐτοφάνης ἀδικία, χρεωστοῦμεν εἰς τὴν Κοινότητά μας, ἡ ὁποία μᾶς ἐτίμησε μὲ τὴν ἐμπιστοσύνην της, νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν τὴν ἐξακολούθησιν αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος ἀκέραιον, προβάλλοντες διὰ τοῦ παρόντος ἐν συντόμῳ τοὺς κυριωτέρους λόγους, εἰς τοὺς ὁποίους στηρίζεται ἡ ἀπαίτησίς μας.

Εἶναι πασίγνωστον ὅτι ἡ ἐν Τροιζήνι Συνέλευσις ἐξ ἀναφορᾶς καὶ κατ' αἴτησιν μόνον τῶν κατοίκων τῆς Ἑρμούπολεως, ἔκρινε δικαίωμα τὸ νὰ δώσῃ καὶ εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιπροσωπίας, βεβαιωμένον διὰ ψηφίσματος, καὶ ἐπομένως ν' ἀποδεχθῇ τοὺς τότε δύο σταλέντας πληρεξουσίου, τοὺς Κυρίους Α. Δ. Ταρποχτζήν καὶ Π. Ὁμηρίδην· ὅτι ἐπειτα, κατὰ συνέπειαν τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος, ἡ Ἑρμούπολις ἐκλέξασα ἔπεμψεν εἰς τὸ Βουλευτικὸν ἀντιπρόσωπόν της τὸν Κύριον Γεώργιον Πετρίτζην, ὅστις συνέπραττε μὲ τοὺς λοιποὺς τοῦ Ἐθνους ἀντιπροσώπους μέχρι τῆς παύσεως αὐτοῦ τοῦ σώματος.

Οἱ κάτοικοι τῆς λεγομένης ἄνω Σύρας, οἱ ὁποῖοι μόλις εἶναι τὴν σήμερον τὸ πεμπτημύριον τῶν κατοίκων τῆς Ἑρμούπολεως, ἔδειξαν παρ' ἐλπίδα ἕως χθὲς ἄκραν ἀδιαφορίαν περὶ τῶν κοινῶν τοῦ Ἐθνους τῶν συμφερόντων· δὲν ἠθέλησαν οὔτε τότε νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων ἐκείνης τῆς Νήσου· καὶ ὅταν προσφάτως τελευταῖον ἀπεφάσισαν νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὸ Ἐθνος των, ὅχι μόνον δὲν εἶχον τὴν διάθεσιν νὰ συνεδριάσουν μὲ τοὺς πολλοὺς συνεπαρχιώτας των διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων εἰς τὴν Συνέλευσιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ παραλόγως διαμαρτυρηθέντες, ἐκήρυξαν ἄνομον καὶ τὴν

πάροικοι προσωρινῶς εἶχον ζητήσῃ ἄσυλον εἰς τὴν νῆσον· προϋτίθεντο δὲ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς πατρίδας των μόλις ἰδρυομένου τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

Συνέλευσιν, καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων τῆς Ἑρμούπολεως, ἂν καὶ νομιμοτάτη, συνοδεύσαντες τὴν διαμαρτύρησιν ταύτην μὲ πολλὰς ἀπρεπεῖς ἐκφράσεις.

Πρὶν κατοικηθῇ ἐπὶ καιρῷ τοῦ πολέμου τούτου ἡ Ἑρμούπολις, τὴν σήμερον πόλις μεγάλη καὶ ἐμπορικωτέρα τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἄνω πόλις τῆς Σύρας μὲ τοὺς ὀλίγους κατ'ίκους τῆς ἐμπεριλαμβάνετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Μυκῶνου. Εἰς τῆς Ἑρμούπολεως τὴν σύστασιν καὶ αὐξήσιν, χρεωστέῃ ἡ Νῆσος τοῦτο, ὅτι μετράται τὴν σήμερον ὡς μία χωριστὴ Ἑπαρχία.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι μετὰ τὴν ἐν Τριζῆνι Συνέλευσιν, ὕστερον ἀπὸ πολὺν καιρὸν, ἀπεφάσισαν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς ἄνω πόλεως νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὴν Βουλὴν τῆς ἀντιπροσωπίας τὸ δικαίωμα τὸ ὁποῖον ἔχαιρεν ἡ Ἑρμούπολις· ἡ Βουλὴ παρεχώρησε διὰ θεσπίσματός της καὶ εἰς ἐκείνους αὐτὸ τὸ δικαίωμα, χωρὶς νὰ ἐγγιχθῇ ἐκεῖνο τῆς Ἑρμούπολεως· ὥστε καὶ ἡ ἄνω πόλις ἔκλεξε τῶρα καὶ ἔστειλε τοὺς δύο πληρεξουσίου της, καθὼς ἔκαμεν ἡ Ἑρμούπολις.

Ἡμεῖς πάντοτε νομίζομεν δίκαιον ὅτι ἡ νῆσος Σύρα, κατὰ τὴν σημερινὴν πληθὺν τῶν κατοίκων της ἐμποροῦσε κατὰ τοὺς ὑπάρχοντας περὶ ἐκλογῶν κανόνας, νὰ ἔχῃ τοὺς τέσσαρας πληρεξουσίους· ἐὰν ὅμως, τὸ ὁποῖον δὲν πιστεύομεν, ἡ Σ. Συνέλευσις δὲν εὔρῃ δίκαιον νὰ δεχθῇ τέσσαρας πληρεξουσίους ἀπὸ τὴν Ἑπαρχίαν τῆς Σύρας, δὲν πιστεύομεν οὐδὲ ὅτι θέλει εὔρει δίκαιον νὰ ἐλαττώσῃ τὸ δικαίωμα τῆς Ἑρμούπολεως δι' ὁποιοῦνδήποτε λόγον. Εἶναι ἄρα γε χρεῖα νὰ παραστήσωμεν εἰς τὴν Σ. Συνέλευσιν, ὅπου εἶναι τόσα φῶτα καὶ ὁ ἑλληνικὸς πατριωτισμὸς συγκεντρωμένος, τὴν ἀξίαν τῆς πόλεώς μας, τὴν σταθεράν προθυμίαν μας πρὸς τὰς ἐθνικὰς ἀνάγκας ἐν διαστήματι ὅλου τοῦ πολέμου τούτου, ὅσων ὠφέλειαν ἔχει τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον ἀπὸ τὸ ἐμπορίον της, ὅσα καλὰ ἡ εὐτυχὴς ὑπαρξίς της δύναται νὰ προσενήσῃ; Ἡ Ἑρμούπολις μόνη συστήνει τὴν Σύραν· χωρὶς αὐτὴν, ἡ Σύρα ἦτον καὶ θέλει εἶναι μὴδέν. Ἡ μεγαλόπολις τῆς Ἑρμούπολεως, τὴν

Β'. Καὶ ἂν ἔπρεπε ν' ἀντιπροσωπευθῶσιν οἱ πάροικοι ἐν ταῖς Ἐθνοσυνελεύεσιν, δικαίωμα εἶχον νὰ τοὺς ἀντιπροσωπεύσωσιν οἱ αὐτόχθονες ἀντιπρόσωποι τῆς Νήσου Σύρας, εἰς ἣν

ὅπλιαν ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ παραστήνωμεν εἰς τὴν Σ. Συνέλευσιν ταύτην, ἔδοσεν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα κατὰ διαφόρους καιροὺς πυρπολικά, στρατιωτικοὺς μισθοὺς, συνεισφορὰς ἀναγκαιοτάτας, βοηθείας εἰς τὸ ἀείμνηστον Μεσολόγγιον, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὸ τακτικὸν στράτευμα τῆς Ἑλλάδος· αὕτη ἐχρησίμευσε πολλὰκις ὡς ἄλλη ἀποθήκη τοῦ πολέμου· αὕτη σχετίζει ἐμπορικῶς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν μὲ τὸν ἔξω κόσμον· μήπως τέλος πάντων αἱ δύο μυριάδες ἐμπόρων, τεχνητῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων, δὲν ἀξίζουσιν τὰς δύο ψήφους εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν; Μὴν ἀμφιβάλλοντες, ὅτι μίᾳ ἀπὸ τὰς σοφὰς τῆς Συνελεύσεως γνώμας θέλει εἶσθαι καὶ τὸ νὰ περιθάλψῃ καθ' ὅποιονδήποτε τρόπον τοιαύτην πόλιν, γέννημα καλὸν τοῦ ἐθνικοῦ πολέμου εἰς τὸ ἔθνος ὠφελιμώτατον, πεπεισμένοι ἐνταυτῷ κατὰ συνείδησιν, ὅτι οἱ συμπολιταὶ μας δὲν θέλουν ἔχει ποτέ διαφορετικὴν τινα γνώμην κατὰ τοῦτο, ζητοῦμεν, ὡς προείπομεν, ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην τῆς Σ. Συνελεύσεως τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ δικαιώματος τῆς Ἑρμουπόλεως κατὰ τὸ ὅποῖον μᾶς ἐκλεξε τοῦς δύο, ὅπως ἔκαμε καὶ ἄλλοτε. Τὸ ζήτημά μας δὲν εἶναι νέον, εἶναι δίκαιον, καὶ ὡς φύσει τοιοῦτον, καὶ ὡς πρὺπάρχον. Τὸ δίκαιον, πρέπει νὰ εὐχαριστῇ τοὺς πάντας, καὶ ἡ Πατρίς ἀναμφιβόλως δὲν χρεωστεῖ νὰ εὐχαριστήσῃ ποτὲ τὰ τέκνα τῆς κατ' ἄλλον τρόπον, εἰμὴ κατὰ τὸ δίκαιον.

Μένομεν μὲ τὸ προσῆκον σέβας

Τὴν 11 Ἰουλίου 1829 ἐν Ἀργεῖ.

Οἱ Πληρεξούσιοι τῆς Ἑρμουπόλεως

Παρασκευᾶς Κάζηρας

Ἰωάννης Περίδης.

κατέφυγον· ἦτοι μὲ ἄλλους λόγους δὲν εἶχε λόγον νομιμοποιήσεως ἢ ἀντιπροσωπεῖα πόλεως εἰς ἣν προσωρινῶς κατέφυγον οἱ πάροικοι.

«Πρὸς τοὺς ἐντημοτάτους πληρεξουσίου τοῦ Σεβαστοῦ

Ἑλληνηκοῦ Ἐθνους, εἰσερχομένη εἰς τὴν Δ'.

Εθροσυλέλειψιν. (1)

Οἱ ὑπογεγραμμένη αὐτόχθωνες, ψυφυσμένοι νόμῃ μὴ πληρεξούσοι τῆς Νύσου Σύρας, διὰ τὴν Δ Ἐθνοσπνελευψιν, διεύθυναν ἀναφορὰν τοὺς πρὸς τὴν ἐξεταστικὴν Ἐπυτροπὴν, τῇ 8 πνέοντος παρατίθεντάς εἰς αὐτὴν δικεολογούμενος τὴν ἀναμότιν (2) τῶν λεγόμενον πάρικον πλιν ρεξούσιον τῆς Ἑρμοῦπύλλεος, καὶ ὅτι κατὰ νόμον, καὶ κατὰ ὀρθὸν λόγον, νὰ μὴν συνχορήγη εἰς αὐτοὺς τὴν οἰσοδὸν εἰς τὴν Δ Σ. Ἐθνοσπνελευψιν, ἀνελπύστος ὅμος, μαὶ ὅλον ὅπου δικοιωματικὸς ἔπρεπεν ἡ ῥηθίσα Ἐπυτροπὴ, νὰ δόσῃ ὅποιαν δ' ὑποτε ἀπάντισις, ἐμνηνε σποπηλὸς, καὶ πρὸς τοῦτης παρεδρίσκοντε εἰς τὴν σπνᾶθριτιν ταύτην, ἡ προηριθὲν πάροικη. Παρακαλεῖτε λοιπὸν τὸ εὐθίδικον καὶ ἡ δικεοσῆνη τῶν ἐντημοτάτων πληρεξουσίων κάμνοντας τὴν ἀνάγκοσιν τῆς ἀναφορᾶς ταύτης, καθοῦ καὶ τῆς προλαβοῦσης, ἀντίγραφον τῆς ὁποίας ἐδὸ

(1) Τῆς ἀναφορᾶς ταύτης τὸ πρωτότυπον, πρότερον μὲν ὑπῆρχε ἐν τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ, ἐν τῷ φατέλῳ ἀριθ. 3552· νῦν δὲ σώζεται ἐν τοῖς χαρτοφυλακίοις τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων. Ἐτήρησα ἀκριβῶς τὸ ἀπαράλλακτον, χάριν εὐαρέστου μὲν ἀναμνήσεως τῶν καθ' ἡμᾶς, περιεργείας δὲ τῶν μεθ' ἡμᾶς, διότι οὗτος ὁ ἐν Σύρῳ τότε γενικῶς ἐπιχωριάζων ἰδιωτισμὸς τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραφῆς, κατήντησε σήμερον, μετὰ παρέλευσιν εἰκοσαετίας ἤδη, νὰ ᾔναι σπνῆθης εἰς μόνην τὴν τελευταίαν κλάσιν τῶν κατοίκων Σύρου· καὶ λυπηρὸν μὲν εἶναι τὸ ὅτι οἱ κατὰ τὸ 1829 Πληρεξούσιοι Σύρου μετεχειρίθησαν χεῖρα ἀγραμμάτου εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τῆς ἀναφορᾶς, ἥτις ἄλλως, διὰ τὴν ἀφέλειαν τοῦ ὕφους καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἰδεῶν, ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν κα' ἦν ὑπηγορεύθη καὶ συνετάχθη, δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτος. Εἶναι ὅμως κατὰ πολλὰ εὐχάριστον τὸ ὅτι, ἐν τῷ εἰρημένῳ διασηματι τοῦ χρόνου ἡ παιδεία εἰσεχώρησεν καὶ ἔκαμεν ἐξαιρέτους προόδους εἰς ἔκτείνον τὸν δῆμιον, καθὼς ἀκόμη καὶ τὸ ὅτι σχεδὸν ἀπεσκορακίσθη ἀπὸ τὸ πινῆμα τῶν Συρίων ἡ ἰδέα τῆς διακρίσεως αὐτοχθόνων καὶ ἐτεροχθόνων.

(2) Ἀναμότιν καὶ ἀναμότην τὸ ἐναντίον τῆς νομιμότητος. (Ὀνομ. ἀνομότη, Γεν. ἀνομότης, Δοτ. ἀνομότη, Αἰτ. ἀτομότην). Κατωτέρω εὐρίσκεται καὶ κατ' ὀνομαστικὴν, ἡ ἀνομότητα. (Σημ. Α. Ζ. Μάμουκα καὶ ἡ ἀνωτέρω.)

Γ'. Ἐπειδὴ οἱ Χῖοι, Κυδωνιεῖς, Ψαριανοί, Κρήτες καὶ λοιποὶ προσφυγόντες εἰς τὴν Σύρον συνέστησαν εἰδικὰς Δημογεροντίας καὶ ἰδίους ἔστειλαν πληρεξουσίου εἰς τὴν ἐν Ἀργεῖ

ὑπάρχει ἐνομένο, καὶ ἐπομένους γηνομένη ὀριμον σκέψιν τὰ εἰς αὐτὰς διαλαμβανόμενα δικαιώματα, νὰ ἀποφασῇσι τὸ δέον καὶ ἐνομον, ἀποξενονντάστους ὡς ἀπαράδεχτους. ὡς μὴν νόμημη πληρεξούσκει τῆς πατρίδος Σύρας, διαμένοντας τὸ ἱερὸν καὶ τοπικὸν δικέομα, εἰς τοὺς μόνους αὐτόχθονας ὑπογεγραμμένους.

Πρὸς τούτης νομῆζομε δίκειον νὰ προσθέσομε ἐξόχος ἀπὸ τὴν προλαβοῦσα ἀναφορὰν ἐπαρισιάσαμε εἰς τὴν ἐξεταχτικὴν Ἐπυτροπίν, νὰ φανερόσομεν καὶ εἰς τὴν μπαροῦσαν μας ταπυνὴν, καθηποβάλοντας εἰς τὴν σκέψιν τῶν δικεοτάτον ἐντιμον πληρεξουσίων τοῦ Σ. Ἐθνους, ὅπου καὶ μαὶ τοῦτο νὰ ἀναγνорίσουν πόσον ἀδικίαν γήνεται εἰς τὰ τοπηκὰ δικέοματα τῶν αὐτοχθόνων πληρεξουσίων Σύρας καὶ ὑδοῦ.

Ὁ Κύριος ἐκτακτος Ἐπύτροπος τῶν Βορείων Κυκλάδων, ἐσχυμάτισε κατὰ τὰς ὀδιγίας ἤχε παρὰ τῆς Σ. Κυβερνήσεως ἡδιετέραν Δημογεροντία, τῶν ἀποίκων Ἑρμουπόλεως, καὶ ἡδιετέρος τῶν αὐτοχθόνων, χορῆς νὰ σχηματίζετε Ἐπαρχιακὴ, ἀλλὰ νὰ ἐνασχολεῖε ἐκάστη ὡς πρὸς τὴν περιφέρειαν τῶν χρεόν της, ὡς δύνατε νὰ βεβαιωθῇ μαὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. Διάταξιν 3193.

Τελοθέντος τοῦ ἔργους τούτου, καὶ ζητόντας μαὶ ἀναφορὰν ἀρ. 131, ἡ αὐτόχθονη Δημογεροντία, πρὸς τὸν ῥηθέντα Κύριον Ἐπύτροπον ὅτι, δὲν δύνατε νὰ κάμη ὁμοῦ τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων μαὶ τὰ τῆς Ἑρμουπόλλεως, ὁ ἐκτακτος Ἐπύτροπος καθηποβάλοντας ὑπ' ὅψιν τῆς Σ. Κυβερνήσεως τὰ ἀναντίριτα αὐτὰ δικέοματά των, ἐβεβαίωσε τὴν αὐτόχθονον Δημογεροντία, μαὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 3290, ὅτι ἡ Κυβέρνησις θέλει λάβῃ εἰς ὀριμον σκέψιν τὰς αἰτιση Σας, καὶ δὲν θέλει σηγχορέση νὰ σὰ σφεντεριστόση τὰ νόμημα δικαιώματα τοῦ Κοιροῦ σας κ.λ.π. Ἐνχυρίζόμενος μαὶ τὰ ταῦτα ὁ κατάλογος τῶν ἐκλογέων, αὐτοχθόνων, καὶ τὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν Σ. Κυβέρνσιν καὶ μαὶ τὰ παρέλευψις ἡμερόν, ἐδημοσίευσε πρὸς αὐτοὺς διάταξιν ἀρ. 3676, λέγοντας, ὅτι ἡ Σ. Κυβέρνησις ἔχουση καλὸς δηλαδὴ τὴν ἡδιετέραν ἐκλογὴν τῶν ἐκλογέων αὐτοχθόνων, ὀθορίζοντας καὶ πρὸς

Συνέλευσιν, ἀντεπροσωπεύθησαν ὅλοι οἷτινες καὶ ἀπετέ-
λουν τὸν πληθυσμὸν τῶν παροίκων, ἐπομένως ἡ ἀντιπροσω-
πεία τῆς Ἑρμουπόλεως ὡς ἰδίας πόλεως ἐπλεόναζεν, ἡδύ-
νατο δὲ νὰ περιληφθῇ εἰς τὴν τῶν αὐτοχθόνων Συρίων

τοῦτης, μαὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 12399 πρόεδρον, τῶν ὑπογεγραμμένων Γε-
ώργιον ρούσσον, διὰ τὴν ἐξ ἀκολουθίαν τῆς ἡδιετέρας ἐκλογῆς τῶν
πληρεξουσίων των.

Ἐντηρότατη Κύριοι ! ἡ πληρεξούσοις τῆς Ἑρμουπόλλεως, δικαιο-
μα δὲν ἔχουν νὰ γήνουν δεχτὴ εἰς τὴν Σ. Δ. Ἐθνοσυνέλευσιν διὰ
τὰ δικα, ὅς εἴρητε, καὶ διὰ ὅσα ἑτερα διαλαμβάνη τὸ ἐνομένο ἀντι-
γραφον τῆς προλαβοῦσης ἀναφοράς, μαὶ τὸ νὰ ἐσχυματίστυκαν ἡδη-
ετέρος τῶν Χύον, Αἰθαληότων, καὶ λ.π. ἡ πληρεξουσίη τους, κά-
μνοντας ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν οἰκογενειῶν ἀπὸ τῶν πάρικον
ἐβρισκομένον εἰς Ἑρμοῦπολιν, μέλοντας νὰ ζητίσουν τὰ ἡδιετέρα
τῶν μπατρίδον τον δικεόματα, καθον καὶ ἡ ἐβρισκομένη πλησμονὴν
οἰκογενειὸν Ψαριαλὸν, οὔτε ἀπὸ ἐτοῦτους τοὺς ὕστερους, δὲν παρε-
βρέθη τινὰς εἰς τὴν *διαίαν ἐκλογὴν* ἐγνε, διὰ τοὺς δυὸ αὐτοὺς Κυρί-
οις ποίον ὄχλον λοιπὸν αὐτὴ παρισιάζουν, μαὶ τὴν πληρεξουσητοτη-
τά των ; τὴ ἀνάλογο ἐμνε ἀπὸ τοὺς πάρικους ἀφερόντας Χύους, Αἰ-
θαληότες. Εὐρόπέους, αὐτόχθονη Σύροι (κάτικη εἰς Ἑρμοῦπολιν),
Ψαριανὴ, Κρίται, Νησηότες καὶ λ. π. ὅπου δὲν ἐσημέθεξαν εἰς τὸν
ψύφον αὐτῶν τῶν δὴον πληρεξουσίων Κάζηρα καὶ Περιδην : ὅποις
ὅλη ἡ ῥηθέντες ἀπέστυλαν τοὺς ἀντιπροσώπουςτον εἰς τὴν Σ. Δ. Ἐ-
θνοσυνέλευσιν, καὶ πὸς δύναντε ἡ ῥηθέντες δυὸ Κυροίς νὰ παρισιά-
σουν σήμερον λαὸν, ὅσους δὲν τοὺς ἐψύφισε, ἀλλ' οὔτε θέλη νὰ τοὺς
γνορίζῃ πληρεξουσίου ; καθὶ εἰς ἐκλεγμένους πληρεξούσιος ἐξ ὁποι-
ἀδῆποτε ἐπαρχείας διὰ νὰ ἀνάγνωριστῇ τοιοῦτος, πρέπη νὰ φέροι ἐν
ἐαυτῷ ὅλην τὴν θέλεισιν καὶ ὅλας τὰς ψύφους ὅλων τῶν συνεπαρχιω-
τον του. ποία ἀραγε; εἶνε ἡ θέλεισις τῶν πάρικον ὅπου αὐτὴ παρα-
στένου ; ἄλοι ἡ μὴν ἐκήνην ὅπου δὲν ἠθελαν, ἀλλ' οὔτε ἐσηνδραμον
εἰς τὴν ψηφοφορίαν αὐτῶν τῶν δυὸν Κυρίον. Ἴσος θέλουν νὰ προσ-
ποιθοῦν ὅτι δύδουν διὰ τὸ ἐμποριὸν τους δόσης χρημάτων εἰς τὸ Ἐ-
θνος ! οὔτε αὐτὸ ποσὸς δὲν τοὺς δικαίωνη, ἐπυδῇ καὶ διὰ τὴν ἡδηο-

Δ'. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Κάζηρα καὶ Περιίδου δὲν ἔλαβον μέρος οἱ Χῖοι, Σμυρναῖοι καὶ Ψαριανοί, ἐκτὸς ὀλίγων προσελθόντων εἰς τὴν ἐκλογὴν ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως.

τελὴν τοὺς ὀφέλειαν, ὅθεν καὶ ἂν ἐβρίσκοντον ἐπρεπε νὰ πληρόνουν, ἡ πηγὴ δὲ τοῦτου κατορθώματος ἐγενήθη μαὶ τὴν οὐδετερότητα ἀπέδωξε ἡ Νῆσος Σύρα, ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ ἀγόνου τούτου, αὐτὸ ἔκαμε νὰ στερεοθῇ τὸ ἐμπόρειον καμνόντας οἱ πάρικι ὡς γνοστὸν τῆς πάσης κατάστασιν, καθοῦ ἡ ἀναφερόμενη, προφηλάτουν ἐν καιρῷ δέοντι καθέν τους ἄλο δικέσμα κατ' αὐτῶν, διὰ νὰ ἀποδήξουν λεπτομερὸς τὰς ἀνοίκουστας ἀδικίας τοῦς ἐγηναν τῶν δυστυχῶν αὐτοχθόνων.

Ἀποδηννομένου λοιπὸν ὅτι ὁ Κύριος Κάζηρας καὶ Κύριος Περιίδης μαὶ τὴν δι εὐλογουμένην ἐκτασιν τῆς παροῦσης, καὶ τοῦ ἐνομένου ἀντιγράφου, θέλει γήνουν ἀπαρσέδεχτη ὡς πληρεξούσοι ἐρμουπόλλεος Ν. Σύρας ἀπὸ τὴν Σ. Δ. τοῦ ἔθνους Συνέλευσις.

Ἀποδηννομένου, ὅτι, ὁ ὄχλος ὅλος σχεδὸν τῶν πάρικων, ἐσχυμάτισαν ἡδιετέρως καὶ Δημογεροντίας (ὅποια ἐστὶ ἐκύνην τὸν Χῦον) καὶ ἐπομένως τοῦς πληρεξουσίουστους.

Ἀποδηννομένου ὅτι, ἀπὸ τοῦς ἀποληφθέν πάρικους, Ψαριανοῦς, Κρίτας, Νυσίότες, Εὐροπέη καὶ λ. π. δὲν ἔδωσαν ψύφον εἰς τοῦς ἀνοημένους δυὸ Κυρίους.

Ἀποδηννομένου ὅτι, ἂν καὶ ἐδέχτη πάρικος παραστάτης εἰς τὴν Τριζίει τῶν Ελλύνων Γ. Εθνοσηνέλευσιν, τὸ ἀπόβαλαν μόνη τους τι οὔτο δικέσμα μαὶ τὰ κόματα ἐπραξαν ἐν τὸ ἀναμεταξίν τους ὡς εἴριτε.

Ἀποδηννομένου ὅτι διὰ νὰ ψυφυστοῦν πληρεξούσοι ἡ δὴ Κύριοι αὐτῇ, ἐμμησολάβισε ἡ βία.

Ἀποδηννομένου τέλος πάντων ὅτι ὁ ψύφιστον, εἶνε ἐναντίον τοῦ ἀρθρου 21 τῶν ὁδηγίων τῆς Σ. Κυβερνήσεως τοῦ αρ. 10050 καὶ τοῦ ἡδίου αὐτοῦ νόμου 17 τῆς Ἐπυδαύρου εἰς τοὺς 5 σημηθέντες τήπους περὶ παραστάτου.

Οἱ ὑπογεγραμμένη παρακαλοῦν ταπυνὸς τὸ Σ. ἔθνος, νὰ ἀποδόσῃ τὴν δικαιοσύνην του, κάμνοντας τὰς ὑπεναντίους ἀπαρτελετους, πρὸς

Ε'. Ἡ ἐκλογή τοῦ Κάζηρα καὶ Περίδου διεξήχθη μετὰ βίας.

ΣΤ'. Καὶ τελευταῖον οἱ πάροικοι δὲν εἶχον δικαίωμα ψήφου διότι δὲν διήνυσαν ἐν Ἑλλάδι τὰ πέντε ἔτη καὶ ἡ ψηφο-

διατίρισιν τῶν τοπικὸν δικεομάτων καὶ αὐτοχθόνου, καὶ διὰ τῆς χαρίτος καὶ λ. π.

Ἐν Ἀργοὶ τῇ 12 Ἰουλιοῦ 1829.

Οἱ αὐτόχθονες πληρεξούσοι τῆς Νυσοῦ Σύρας

γ. ρουσσοί.

Γ. ξανθάκης.

Τὸ ἐν τῇ ἀναφορᾷ ἐπισυνημμένον Ἀντίγραφον.

Πρὸς τὴν ἐντὶμον Ἐξεταχτικὴν Ἐπιτροπὴν συστηθεσομένη διὰ

τὴν ἐρευναν τῆς Νομικότητος τῶν Πληρεξουσίων τῆς Δ.

τῶν Ἑλλάνων Ἐθνωσυνέλεψις.

Δυνάμη τοῦ ψυφίσματος ἀρ. 10049 καὶ ὁδηγίαι 10050 τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, ἡ Κυνότης τῆς Νύσου Σύρας, μὲ ὅλλυν τὴν ἀπετουμένην τάξιν, ἐψύφησε τοὺς ὑπογεγραμμένους νόμηνους πληρεξουσίουστας, τὸ νὰ ἡσέλθουν εἰς τὴν προσεχὲς τῶν Ἑλλάνων Δ. Ἐθνωσυνέλεψις, καθοῦ καὶ πραγματικῶς ἀποδύχτη ἀπὸ τὰς πράξεις, καθιπόθεσαν εἰς τὴν αἰξέτασις τῆς ἐντημότητος. (1)

Μανθάνομε καὶ τὰ βεβαιώτικως, ὅτι οἱ λεγόμενη πληρεξούσοι τῆς Ἑρμοπόλλεος, παρῤισιάζοντας καὶ τοῦτη τὰς πράξεστων, ἐπυμένου νὰ γοῖνου δεχτῇ, δημοσιάζοντας ὅτι, θέλουν κάμνη ἀπαράδεχτους τοὺς νόμηνους αὐτόχθωνας (ὅς αν φερ' ὑπὲρ νὰ οἰκητοποιεῖθὲ τὸν οἶκον τῆς (2) τοῦ ἑτέρου). νομίζομεν λοιπὸν χρέος μας ἀπαρέτιτον, νὰ καθυποβάλομεν εἰς τὴν σκέψιν καὶ ἐξέτασιν Σας τὴν ἀναμότην αὐτῶν, καὶ ὅτι δὲν δύνονται, καὶ κατὰ νόμον, καὶ κατὰ ὁρθίων λόγων, νὰ

(1) Ἡ φράσις ἡθέλεν εἶσθαι πλήρης οὕτως, «ἀπὸ τὰς πράξεις, (τὰς ὁποίας) ὑπέβαλαν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐντίμου (ἢ τῆς ἐντιμοτάτης) ἐπιτροπῆς.»

(2) Τῆς, ἀντὶ τοῦ ἑτέρου τῆς· ὡς ἐὰν ἐγράφετο, «νὰ οἰκειοποιηθῇ τις τὸν ἑτέρου οἶκον.» Σ. Α. Μ.

φορία ἐνηργήθη ἐναντίον τοῦ ἄρθρ. 7 τῶν Ὁδηγιῶν τῆς Κυβ. καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6050 καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17 νόμου τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνοσυνελεύσεως.

γίνουν δεχτὴ εἰς τὴν Δ' τῶν Ἑλλύνων Ἐθνοσυνέλεψιν καὶ ἡδοῦ πὸς ἀποδινῆτε.

Προκυρίτοντας ὁ Κύριος ἐκτακτος Ἐπύτροπος τῶν Βορείων Κυκλάδων, τὸ νὰ συναθριστοῦν οἱ πάροιικη Ἑρμοπούλλεος εἰς τὸν Ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως, κύμενος εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν, ἀρχησε τέλος πάντων ἢ σηνάθρισις. καὶ πλήρης γενόμενη, ἀρχυσε ὁ ὄχλος αὐτῶς νὰ ἐστανθῇ εἰς τὸν ἑαυτόντου ὅτι, δικαίωμα μὴν ἔχον νὰ ὀνομάσῃ πληρεξουσίου τῆς Ἑρμοπούλλεος Σύρας, οὔσα ξένη παρῆς αὐτῶν, καὶ γενομένη ἐν τὸ ἀναμεταξὶν τοὺς λογοτριβὴν ἀφορόσαν τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἐπερίσχυσε ὁ πλοῖον ἀριθμὸς τοῦ ὄχλου, καὶ οὗτος ἢ συνάθρισις διελήθη τοῦτο ἀποδήχυντε πραγματικὸς ἀπὸ τὴν ἡδιετέραν Δημογεροντία ἐσχηματιστὴ τῶν Χῦων, καὶ ἔπομένος τῶν μερικόν πληρεξουσίων τον ἔχοντας πρὸ ὀφθαλμὸν νὰ ὀμνήσῃ εἰς τὴν Δ. Ἐθνοσυνέλεψιν, τὰ ἡδιετέρα συμφέροντα τῆς πατρίδος, καὶ οὐχὶ τὰ τῆς Ἑρμοπούλλεος.

Ἀκολούθος μαὶ τὰ παρέλεψιν ἡμερὸν ἐπροκύριχτη παρὰ τοῦ ρηθέντος ἐκτάκτου Ἐπ τρόπου νέαν προκύριξιν. προσκαλόντας εἰς συνάθρισιν τοὺς αἰτέρους παρίκους διὰ νὰ σχηματίσουν τοὺς πληρεξουσίουστον, καὶ τούτῃ ἢ δευτέρα διάταξις, ποσὸς δὲν ἐστερεόθη, ἐπυδῇ ὅλη ἢ ἐκὴ εὐρισκομένη Αἰθαλότες νομίζοντας τῶν ἑαυτόν τους ὅς καὶ πρότερον, μὴν ἔχοντας δικαίωμα ψύφου εἰς τὴν πατρίδα μας Σύρα καὶ μαὶ τὸ νὰ μὴν εἶνε αὐτόχθονες τῆς ἡδίας, καὶ ὅτι τὰ πέντε ἔτη, ὁ πολυἀριθμὸς αὐτῶν δὲν παρεβρίσκετο παντοτινὰ ἀπρικυσμένος εἰς ταύτην, θέλοντας καὶ πρὸς τοῦτης, νὰ φυλάξουν τοὺς ὅρους τῶν ὀδηγιῶν τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ Κυβερνήτου, ἐλέχοντάστους καὶ ἢ ὑδία αὐτῶν συνοίδυσης, διὰ νὰ μὴν ὀρκυστοῦν ματέος, καὶ πρὸς διατίρισιν τῶν 5 σηματοθέντων τίπων τοῦ νόμου ἱζ', δὲν ἤθελον νὰ ἡσέλθουν εἰς συνέλεψιν μὴν ἔχον δικέομα τινὰ, καὶ ὅτι μῆαν των ἡμερὸν ἔχουν νὰ ἐξέλθουν (καθοῦ ἀδιακόπος ἐξελθοντε) ἀλλαχόθεν ὅς μὴν πατρίστον ἢ Ν. Σύρας, ἐπρότιναν ταῦτα πάντα πρὸς τὸν Κύριον ἐκτακτον Ἐπύτροπον, προτίνοντάστου περιπλέων ὅτι, θέλουν σχηματίσουν

Οἱ Ἑρμουπολῖται ἀντέκρουσαν τοὺς Συρίους, διΐσχυρισθέν-
τες ὅτι,

Α'. Ἡ Ἑρμούπολις ἦτο οὐ μόνον συγκεκροτημένη τότε

μίαν ἡδιετερὶν τοὺς ἐπυτροπήν, διὰ τὰ παρισιασὴν ἂν δικεόματα ἔχουν
ἡδιετέρος εἰς τὴν Δ. Ἐθνοσυνέλεψιν ὁ Κύριος Ἐκτακτος, μὴν εὐχα-
ριστοῦμενος εἰς τοὺς δικεολογουμένους λόγους αὐτῶν ἐμεταχειρίστη
βίαν διατάτοντας τὴν ὁλόκληρον σφάλυσιν τῆς πολιτείας Ἑρμουπόλ-
λεος, προκυρίτοντας ὅτι δὲν θέλει συνχορεῖσθαι τὸ ἐλεύτερον τινὸς τὰ
κάμῃ τὸ ἐργοχυρὸν τοῦ καὶ τὴν ἐμπορικὴν τοῦ πράξιν εἰς δὲν ἤθε-
λε σπυαχτοῦν εἰς συνάθρῃσιν τὰ ψηφοφορίσουν τοὺς πληρεξουσίους,
ταύτη ἡ διάταξις διεσόνετο διὰ ὁλοκλήρας ἡμέρας τρεῖς, καὶ πάντοτε
ἐτύμον τῆς διαταγῆς. ἔλεποντας λοιπὸν τὸ ἀμετάθετο τῆς γνώ-
μης, ἐν μέρος σχεδὸν 150 ἀτόμων βάναψ (1), καὶ χαλκῶν,
μὴν ἔχων τῶν ἐποιοῦσιν αὐτῶν ἄρτων, ὄντας σφαλισμένα τὰ ἀργα-
στυριά των, ὅπου καὶ τὴν καθήμερινὴν οὐλευψίντους διέσωνα τὰς
πενηχρὰς φαμελείαστους, μὴ ἐβρίσκοντας καὶ ψομὶ εἰς τὸν φόρον,
καὶ τὸ τὰ εἶπον καὶ αὐτὶ εἰς σφάλυσιν ἀπεφάσκεισαν ἡ ταλέποροι διὰ
τὴν ἐλευτερίαν τῶν μαγαζίων τοὺς καὶ ἡσθήσαν εἰς τὸν Ναὸν,
σχυματίζοντας καὶ ὀφθαλμοὺς σφαλισμένους τὸν Κύριον Κάζυραν
καὶ Κύριον Περήδην, ὁ ἓνας ρόδιος, καὶ ὁ ἕτερος τζεσμελής.

Εἰς ὅλον τοῦτο τὸ νέων ἀπαραδυγμάτιστον φαινόμενο, δὲν ἔλυσε
ἀπὸ ἐκτὴν τὰ ἱερὰ χρέη ἡ αὐτόχθονη Δημογεροντία τὰ διαμαρτιριθῆ
ἐπυσήμος εἰς τὴν ἀνομον ταυτὶν πράξιν, καὶ ἐπύσχημον ἐνγραφόντις
πρὸς τὸν Κύριον ἔκτακτον ὑπ' ἀρ. 56.

Οἱ ῥηθέντες ὀνομαζόμενη πληρεξούσοι. τυχας προσποιῶντες ὅτι
τιαύτο δικεόμα ἐλάβαν παρὰ τῆς ἐν Τριζίνις ἱ. τῶν Ἑλλύνων Ἐθνο-
συνέλευσιν, τοῦτο λέγομεν ὅτι, ὁλίγην γνώρισιν ἔχουν εἰς τὰ πράγ-
ματα τῆς πατρίδος, διατὶ δὲν ἔκαμαν τὰ 5 ἔτη εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ
νεοφερμένη εἶνε, καὶ διατὶ τέλος ὁ ἐτότε παραστάτης πάριος ἐφέρ-
θη εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, καὶ τὸ τὰ μὴν ἐβρίσκετο εἰς αὐτὴν ἡ νό-
μῃ αὐτόχθονες τῆς πατρίδος, καὶ τοῦτο διατὶ! δὲν ἐσήμμενε

(1) Βάναψ ἀντὶ βαναύσων.

πόλεις, ἀλλὰ περιεῖχε πενταπλασίους κατοίκους τῶν τῆς ἄνω Σύρου. Μάλιστα ἐθεωρεῖτο τότε ἐκ τῶν πολυανθρωποτέρων πόλεων καὶ τῶν τὰ μέγιστα ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος συντελεσασῶν.

τῆς ἐτότε προσορινῆς Δοικεύσεως ὅς ἡ ἀντιπρόσωπη αὐτῆς μας καθο-
δήγιζαν, διὰ νὰ διεσόζετε ἢ οὐδετερότις τῆς Νήσου μας ὅπου μαὶ αὐ-
τὴν σημανδικὰς ποτότις χρῆμάτων ἐλάβθανε τὸ ταμῆον, καθοῦ καὶ
εἰς τοῦ νῦν, καὶ περιπλέον δὲν ἀφηναν τῶν ἐρχομόν τοῦ παραστάτου
διὰ νὰ μένη ἀσηλον ἡ Νύσο· Σύρας καθοῦ καὶ ἐμνηε εἰς τὰς δυνὰς ἐ-
τότε περιστάσις, ἀποταμνέθοντας πολλὰς σημανδικὰς καταστάσις εἰς
τοὺς οἴκους τῶν αὐτοχθόνων καὶ Μοναστηρίον, δίχος ἐλυψιν ὁδολοῦ
καὶ παραμικροῦ ἐξόδου, καθοῦ πρὸς τοῦτης μαὶ τὴν αὐτὴν οὐδετερο-
τιτὰ της, διεσόθισαν χιλιάδαι χριστηανῶν ψυχόν, καὶ ἀπὸ τὰς ἡδί-
ας αὐτῶν πλησιον Νύσον, ἐὰν ὅμως μαὶ ὅλα ταῦτα, ἤθελε ὁμολογεῖ-
ση τὴν ἀλείθιαν τοῦ πράγματος ὁ ἐτότε παραστάτις τῶν πάρικον
εἰς τὴν Τριζίνην Ἐθνοσηνέλευψιν ὅτι, ἡ σημπολήτεστου μαὶ τὴν δύνα-
μην τοῦ ὑσχυροτέρου ἐχτιζαν οἰκίας ἄνω τῶν μαγαζίων τῶν αὐτο-
χθόνων, οἰκοδομημένα πρὸ ἐ-η 50, καὶ ὅτι ἀρπαξαν τὰς ἡδποχτισί-
ας, καμνοντας ἐμπόρειον μαὶ αὐτὰς καὶ μέχρη τοῦ νῦν, θεβαιότατα
δὲν ἤθελε γένη δεχτὸς εἰς μίαν τιαύτην λαμπράν καὶ δικέαν Ἐθνο-
σηνέλευψιν.

Τιούτος ἐστάθη ὁ τρόπος, μαὶ τῶν ὁποῖον ἐσχυματίστυκαν πληρεξού-
σοιαι ἢ ῥηθέντες δύο κυροί, καὶ ἐπυδὴ βλέπομεν τιούτον ἀνομότατο
ἐργων νὰ ἐπυμένουν τὸ νὰ παρεβρεθοῦν πασχύζοντας νὰ λάβουν μέ-
ρος εἰς τὴν Σ. Δ'. τῶν Ἑλλύνων Ἐθνοσηνέλευψιν, ζητόντας νὰ ἀρπά-
ξουν τὰ ἱερὰ δικαίωματα τῆς πατρίδος μας. καὶ ὅπου αὕτη δὲν εἶνε
στερεὴ εἰς τὴν μπατρίδα μας, ἥσος μαὶ τὴν ἐπιστροφὴν τοὺς εἰς ταύ-
την δὲν ἤθελον ἐβρουν τοὺς ὁμήρους ὅποιε τοὺς ἐκλεξαν, καὶ τὸν ἡ-
δίον αὐτῶν πρέεδρον τῆς σιναθρισήστον, μαὶ τὸ νὰ ἀνναχοροῦν καθη-
μερινός, διὰ τοῦτο δ' αμαρτιρόμεθα ἐπυσήμος ἐναντίοντων, καὶ ἐπυ-
στηρίζομεθα εἰς τοὺς ἱερούς νόμους, καὶ εἰς τὴν ἀφυλοπρόσωπον δικε-
οσήνην Σας ὅτι, δὲν θέλετε τοὺς κάμη δεχτοὺς μὴν ἔχον τὸ παραμι-
κρὸν δικέωμα τὸ νὰ ὀνομάζονται ἢ τιούτη πληρεξούσοιαι τῆς πατρί-
δος μας, ἀλλὰ νὰ δημοσευτὴ ἐπυσήμος ἡ ἀνομότητάτους.

Ἦτο δὲ ἐσχηματισμένη πόλις καθ' ὅσον καὶ ἰδίας δημοτικάς καὶ διοικητικάς ἀρχὰς εἶχε καὶ ὄνομα ἴδιον.

Β'. Προκειμένου ν' ἀντιπροσωπευθῇ πόλις ὁλόκληρος ἀπὸ τοὺς αὐτόχθονας δύο πληρεξουσίου, δικαιοτέρον ἦτο οἱ τῆς Ἑρμουπόλεως ν' ἀντιπροσωπεύσωσιν ὁλόκληρον τὴν νῆσον, ἥς οἱ αὐτόχθονες ἦσαν τὸ πεμπτημόριον τῶν παροίκων πρὸ πάντων ὅμως μὴ θέλοντες νὰ ἀποκλείσωσι τοὺς Συρίους ἀντιπροσώπους ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ Ἑρμούπολις ἔχει ἀναφαίρετον δικαίωμα ἀντιπροσωπείας πολλῷ μᾶλλον, καθ' ὅτι ἐγέννημα τοῦ πολέμου ἦτο μικρογραφία τις τοῦ ἐλληνισμοῦ, περιχλείουσα χιλιάδας Ἑλλήνων ἐκ πλείστων ἐλθόντων μερῶν, ἐγκατασταθέντων ἐν αὐτῇ.

Τῇ ἄραγε εἶχον νὰ προβάλουν εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν περὶ τῆς πατρίδος; τὰ ὑποστατικάτους, τοὺς ἀμπελόνιστους, τὰς ἡδιοχτησίαςτους, ἢ τὴν δεκατιὰν ὅπου πληρόνουν, καὶ θέλουν νὰ ἔχουν δικέομα πληρεξουσίου!!! Ἐὰν ἀποβλέπη διὰ τὸ ἐμπορεῖόν τους οὕτε διὰ αὐτὸ δὲν ἔχουν δικαίωμα πληρεξουσίου, ἐπυδῇ καὶ εἰς τὴν πατρίδα μας ὑπάρχει Ἐμπορικὸν Δυναστῆριον, καὶ ἐμποροῦν εὐκόλος νὰ θεωροῦν τὰς ὑποθέσειςτους καὶ οὐχὶ τὰ τοπικὰ δικαιώματα ὅπου οὐδὲς ἄλος κατὰ νόμον δὲν δύνετε νὰ χέρετε ἡμῖν μόνον ὁ αὐτόχθον καθὲ πατρίδος.

Παρακαλοῦμε νὰ μᾶς τιμῆσετε ἐγγράφου ἀποκρισέον σας διὰ ταύτην τὴν δικαίαν αἰτίσιν μας, εἰς προφήλαξιν τῶν ἐνεμπυστευμένων δοθήσαν εἰς ἡμᾶς χρεῶν παρὰ τῆς κυνοτητόσματος κάμνοντας πρὸς ταῦτης Γενικὴν προφήλαξιν ὅλον τῶν ἄλων ἐτέρον δικεομάτων μας ἐναντίον των, διὰ νὰ παρισιάσομε ἐνόπηνον τοῦ Σ. Ἐθνους τὰς ἀνοίκουςας ἀδουκίας καὶ καταχρήσης ἐκαμαν πρὸς ἡμᾶς οἱ πάροιχη τῶν δικεομάτων μας, καὶ προνόμηνον μας, καὶ διὰ τῆς χαριτος καὶ λ. π.

Ἐν Ἀργοί, τῇ 8 Ἰουλίου 1829.

οἱ πληρεξούσοι τῆς Ν. Σύρας

(ὑπογεγραμμένη)

Γεώργιος ρούσσο

Γεώργιος ξανθακῆς.

Γ'. Οἱ ἐκ μέρους τῶν Χίων, Κυδωνιέων κλπ. ἀποσταλέντες εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν εἰδικοὶ ἀντιπρόσωποι εἶχον ἀποστολὴν ν' ἀντιπροσωπεύσωσι τὰ συμφέροντα τῶν Χίων καὶ Κυδωνιέων, οὐχὶ μόνον τῶν ἐν Σύρῳ ἀλλ' ἐν γένει τῆς Χίου, τῶν Κυδωνιῶν κλπ. Οὐδ' ἦτο λογικὸν καὶ νόμιμον οἱ εἰδικοὶ πληρεξούσιοι τῶν Χίων καὶ Κυδωνιέων ν' ἀντιπροσωπεύσωσι τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς Ἑρμουπόλεως· διότι ἐὰν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Χίων καὶ Κυδωνιέων ἀντεπροσώπευον τὰ εἰδικὰ ταῦτα μέρη τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως, τίς ἤθελεν ἀντιπροσωπεύσει τὴν Ἑρμούπολιν ὡς πόλιν τριάκοντα χιλιάδας Ἑλλήνων περιέχουσαν;

Δ'. Τὰ περὶ μὴ μετοχῆς τῶν Χίων, Ψαριανῶν, Κρητῶν κλπ. εἰς τὴν ψηφοφορίαν ἐθεωρήθησαν ἀναπόδεκτα, ἄλλως τε δὲν εἶχον ἐπιρροὴν καθ' ὅσον ἡ Ἑρμούπολις προσκληθεῖσα εἰς τὸν νόον τῆς Μεταμορφώσεως ἵνα ἐκλέξῃ τοὺς πληρεξουσίους τῆς, αὐτοὺς ἐξέλεξεν ψηφισάντων πάντων τῶν προσελθόντων ἐκλογέων.

Ε'. Τὰ περὶ βίας ἐν τῇ ἐκλογῇ φαίνονται γραφέντα ἐξ ἐρεθισμοῦ, ὡς ἐνδείκνυται ἐκ τοῦ ὕφους τῆς διαμαρτυρήσεως τῶν Συρίων ἀντιπροσώπων.

ΣΤ'. Τὰ δὲ περὶ τῆς μὴ ἀποκτήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι, ὡς μὴ παρελθόντων τῶν πέντε ἐτῶν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταστάσεως δὲν ἐθεωρήθησαν βάσιμα, καθ' ὅσον οἱ πάροικοι εἶχον συνοικίσει τὴν Ἑρμούπολιν πρὸ πενταετείας.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑρμουπόλεως ἀντέταξαν τὸ δεδουλευμένον, καθ' ὅσον ἡ ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴ Συνέλευσις τοῦ 1827 εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑρμουπόλεως, παραδεχθεῖσα τότε τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς Ταρποχτῆζην καὶ Ὀμηρίδην.

Σφοδραὶ ἡγέρθησαν ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τοῦ Ἀργους συζητήσεις περὶ τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ δικαιώματος τῆς Ἑρμου.

πόλεως, ἀλλ' ἐπὶ τέλους τὴν 15 Ἰουλίου 1829 κατὰ τὴν Γ'. Συνεδρίασιν προεδρεύοντος τοῦ Γ. Σισίνη... «μετὰ μακρὰς ἐνστάσεις καὶ συζητήσεις ἐπεκυρώθη ἡ γνώμη τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, ὡς σύμφωνος μὲ τὴν πράξιν τῆς ἐν Τροιζήνι Συνελεύσεως, τὸ νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν ἐνεστῶσαν συνέλευσιν οἱ παρουσιασθέντες (τέσσαρες) πληρεξούσιοι νὰ ἔχωσι δὲ δύο ψήφους μόνον, μίαν ἐκάτερον μέρος, νὰ θεωροῦνται δὲ εἰς τὸ ἐξῆς ἡνωμένοι ἡ Ἐρμούπολις καὶ ἡ ἄνω Σύρος κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς διαληφθείσης πράξεως.» (1)

Οὕτω ἐτελείωσε τὸ ζήτημα τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς νήσου καὶ εἰσῆχθησαν οἱ ἀντιπρόσωποι Παρ. Κάζηρας καὶ Ἰωάν Περίδης ἔχοντες μίαν ἀμφοτέρω ψῆφον καὶ ὁ Γ. Ξανθάκης καὶ Γ. Ροῦσσος ἔχοντες ὁμοῦ ἐπ' ἴσης μίαν.

Καὶ οἱ τέσσαρες ἐπολιτεύθησαν καλῶς ἐν τῇ Συνελεύσει, μάλιστα οἱ τῆς Ἐρμουπόλεως παρασταθέντες μέχρι τῆς περατώσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς, (2) καταστήσαντες ἀξίαν μεγάλης προσοχῆς παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλησι τὴν μικρὰν νῆσον τοῦ Αἰγαίου, ἥτις ὡς κιβωτὸς κατ' ἀρχὰς περισώσασα τὰ λείψανα

(1) Ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς 15 Ἰουλίου 1825. Συνεδρ. Γ'. ἀριθ. 11. Σελ. Συλλογῇ Μάμουκα.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀναφέρουσι τὰ πρακτικά.

«Ἐπρόβληθη κατὰ συνέπειαν τούτου νὰ διορισθῶσι διὰ ψήφισματος τὰ δικαιώματα τῶν αὐτοχθόνων. παροίκων, μετοίκων καὶ ξένων καὶ ἐγένετο δεκτὸν τὸ πρόβλημα.»

Ἐν Ἀργεὶ τὴν 15 Ἰουλίου 1824.

Ὁ Πρόεδρος.

Γ. Σισίνης.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος.

Γ. Μαυρομμάτης.

Οἱ γραμματεῖς.

Ἰακωβάκης Ῥίζος.

N. Χρυσόελας.

(2) Τῇ 6 Αὐγούστου ὅτε ἡ Ἐθνοσυνέλευσις κηρύττει περατωθείσας τὰς ἐργασίας τῆς φαίνονται ὑπογεγραμμένοι μόνον οἱ τῆς Ἐρμουπόλεως ἀντιπρόσωποι.

τοῦ καταπληκτικοῦ ἐκείνου ἀγῶνος μετεβλήθη διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως εἰς ἐστίαν μὲν ἀναθερμαίνουσαν τὰ στήθη τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων, κατόπιν δὲ κέντρον τοῦ ἐμπορίου καὶ πόλιν αἰείποτε μέχρι σήμερον προμαχήσασαν ὑπὲρ τῆς συνταγματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Συνέχεια τῶν περὶ συνοικισμοῦ Ἐρμουπόλεως. — Ἀπογραφή πληθυσμοῦ καὶ οἰκοδομῶν — Νοσοκομεῖον. — Ναὸς Κοιμῆσεως. — Νεαὶ ἐνέργειαι Ἐρμουπολιτῶν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος. — Ἡ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου ἐκστρατεία. — Ι. Α. Ῥάλλης. — Δημογεροντία Χίων. — Διοικητικὸς ἐπὶ Κυβερνήτου ὀργανισμός.

Διελθὼν ἐν συντόμῳ τὰ τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐρμουπόλεως ἐν ταῖς Ἐθνικαῖς Συνελεύσεσιν, ἐπανέρχομαι εἰς τὰ τοῦ συνοικισμοῦ αὐτῆς καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐνεργειῶν τῆς.

Ἡ κατὰ τὸ 1824 συμβᾶσα πολυθρήνητος καταστροφή τῶν Ψαρρῶν ἐπηύξησε κατὰ τι τὸν πληθυσμὸν τῆς συνοικιζομένης πόλεως· καίτοι ὀλίγοι οἱ κατ' ἀρχὰς προσελθόντες πρόσφυγες Ψαριανοὶ ἔδωκεν οὐχ' ἥττον ὥθησιν εἰς τὴν ναυπηγίαν, ἥτις κατόπιν ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεπτύχθη.

Εἶδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις τὰ τοῦ πρώτου διοικητικοῦ διοργανισμοῦ καὶ τῶν πρώτων Ἐπαρχῶν Ἀξιῶτου καὶ Δρίτσα. (1) Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ θέλομεν ἰδεῖ καὶ τὸν ἐπὶ Κυ-

(1) Παρέλειψα νὰ σημειώσω ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει ὅτι μεθ' ὅλας τὰς ἱκετηρίους ἀναφορὰς τῶν Συρίων καὶ Ἐρμουπόλεως ὑπὲρ τῆς παρατάσεως τῆς διαμονῆς τοῦ Ἐπαρχοῦ τούτου, οὗτος εἶχεν κατόπιν

βερνήτου διοργανισμόν. Πρὸ τούτου δὲ, ἐξακολουθῶν τὰ τοῦ συνοικισμοῦ, σημειῶ τὰ σπουδαιότερα τῆς ἐποχῆς ταύτης γεγονότα.

Τρία τινα ἐθεωρήθησαν ἀπαραίτητα εἰς τὸν συνοικισμόν τῆς Ἑρμοῦπόλεως, Νοσοκομεῖον, Ναοὶ σχολεῖα (1) καὶ ρύθμισις τῶν τοῦ τελωνείου.

Κατὰ τὸ 1826 μετὰ τὴν Μεταμόρφωσιν ἤρχισεν γενομένη λίαν ἐπαισθητὴ ἢ ἑλλειψις νοσοκομείου· τότε ὁ πατριωτικώτατος Γ. Μηλιώτης ὁ Ῥόδιος ἀνεδείχθη ἰδρυτὴς τοῦ Νοσοκομείου, οὗ ἡ οἰκοδομὴ ἀρξαμένη τῷ 1826 ἐπερατῶθη καὶ ἐδέχθη ἀσθενεῖς τῷ 1827.

Ἡ γενναιοδωρία ἀφ' ἐνός τοῦ εὐεργέτου Μηλιώνου, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκούσiai πολλῶν εἰσφοραί, ὧν ἀξιοσημείωτος καὶ ἡ τοῦ Θ. Χατζῆ Δημητρίου ἀφέντος πρὸ τοῖς ἄλλοις καὶ 200 δίστηλα, ἤρκεσαν ὅπως ἰδρυθῇ περικαλλὲς καὶ εὐρύχωρον τὸ

δυσαρεστήσει τοσοῦτον τοὺς κατοίκους, ὥστε τῇ παρακλήσει τῶν Συρίων ὁ Γάλλος ναύαρχος Δεριγνῆς ἐλθὼν εἰς Ἑρμοῦπολιν παρέλαβεν τὸν Ἐπαρχον καὶ τὸν ἀπήγαγεν εἰς τὴν τότε ἔδραν τῆς Κυβερνήσεως.

(1) Πρῶτον δημοτικὸν σχολεῖον συνεστήθη κατὰ τὸ 1826, μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸ Παιδαγωγεῖον τῆς Ἀποστ. Ἀγγλικῆς ἐταιρίας διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Φρ. Χίλδνερ. Ἀρχαιότεροι δὲ διδάσκαλοι ἦσαν ὁ Ἀγ. Πόλιτας, Δωρ. Στεφανάκης, Ι. Ξενοφοντιάδης, Φ. Μ. Σαλβάγος, Ι. Συσίνης, Ἀν. Ν. Ζολώτας, Α. Μ. Σταθίκος, Φωτεινίας, Ἐπαρχ. δὲ Δημοδ. ὁ Ε. Μαγκάκης, καὶ ἄλλοι δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν νέων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ συνοικισμοῦ. Περὶ πάντων δὲ τούτων βλέπε πιστοποιητικὰ ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς Δημογεροντίας 1828—1834.

Ἱατροὶ δὲ ὁ Ν. Βελισσάριος, ὁ Π. Ζωντανός, ὁ ἀξιόλογος συμπολίτης μας Βιτάλης, καὶ ἄλλοι· ἀρχαιότερος δὲ πάντων ὁ ἱατρὸς καὶ χειρουργὸς Ἰωσήφ Βοτάρος, ἀπὸ τοῦ 1824 ἐγκταστάς ἐν Ἑρμοῦπόλει καὶ πολλαχῶς εὐεργετήσας τὸν λαὸν τῆς συνοικιζομένης πόλεως, ὡς βλέπω ἐξ εὐχαριστηρίων ἐγγράφων τῆς Δημογεροντίας (3615, 4 Ἀπριλ. 1834. κλπ.)

νοσοκομείον. (1) Πόροι αὐτοῦ ἦσαν αἱ ἐκούσαι εἰσφοραὶ καὶ 4 0/0 κατὰ μῆνα ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων τοῦ τελωνείου Σύρου. Αἱ μηνιαῖαι δαπάναι τοῦ νοσοκομείου ἔφθανον τὰς 2,000 δρχ. ὧν αἱ 1300 ὡς ἔγγιστα, ἐπληρώνοντο ἀπὸ τοῦ ποσοστοῦ τῶν τελωνιακῶν εἰσπράξεων. Πρῶτοι δὲ Ἐπίτροποι αὐτοῦ ἦσαν ὁ Ἀμβρόσιος Σκαραμαγκᾶς Χίτος, Ἰωάννης Ἀποστόλου, Σμυρναῖος, Π. Λαμπρούνης Ἰωαννίτης, Χατζῆ Ἀναστάσιος Θεσσαλονικεὺς, Γ. Μερινὸς Σμυρναῖος, διορισθέντες τῷ 1827. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀντεκατεστάθησάν τινες αὐτῶν διὰ τοῦ Α. Κορνηλίου, Θ. Ξένη, Π. Σκουλούδη, Γ. Γαϊτάνου καὶ Γ. Λέλη.

Πρῶτος ἰατρός αὐτοῦ ὁ Μιχαὴλ Ναύτης Σμυρναῖος, χειροῦργος δὲ ὁ Ἀν. Ἀνδρόνικος Κυδωνιεὺς, ἐπιστάτης δὲ ὁ Β. Χ. Ἀστερίου ἐκ Σερρῶν. Οἱ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη εἰσερχόμενοι ἀσθενεῖς ἀνήρχοντο περίπου εἰς 400.

Τὸ νοσοκομεῖον βαθμηδὸν καλλωπιζόμενον, ἀποκτήσαν καὶ δεξαμενὴν, ἣν ἀνήγειρεν ἰδίαις δαπάναις ὁ Ι. Μ. Μιέσσερ, κατέστη πολύτιμον διὰ τε τὴν Ἑρμούπολιν καὶ πάντας τοὺς ἔξωθεν προσερχομένους, ἐφ' ᾧ ὀφείλεται διάπυρος εὐγνωμοσύνη τῷ τε ἰδρυτῇ αὐτοῦ Μηλιῶνι καὶ ἐκεῖνοις οἱ συνετέλεσεν ὑπὲρ αὐτοῦ, οὓς θὰ ἰδωμεν κατόπιν ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει.

Ἐν ἔτος μετὰ ταῦτα, ἦτοι τῷ 1828 ἕτερος μεγάλθυμος καὶ γενναιόδωρος ἀνὴρ, ὁ Δ. Πλατανίτης Ὑδραῖος διευκόλυνε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Μέχρι τοῦδε οἱ πολυπληθεῖς κάτοικοι τῆς Ἑρμουπόλεως ἐκκλησιάζοντο εἰς τὸν ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως, ὅστις βεβαίως δὲν ἐξήρχει διὰ τοσοῦτον πληθυσμόν· οἱ ὑπολειπόμενοι τῶν παροίκων ἐκκλησιάζοντο ἔτι ἐν τοῖς ἐν Ἄνῳ Σύρα ὀρθοδόξοις ναοῖς· ἡ δὲ συνοικία τῶν Ψαριεῶν, πολυάνθρωπος καταστᾶσα ἑσπερεῖτο ναοῦ· ἐπικαίρως λοιπὸν πρὸς τὰς ἀναποφεύκτους ταύτας ἀνάγκ.

(1) Περὶ τοῦ νοσοκομείου πλατύτερος γεννήσεται λόγος ἐν τῷ περὶ δημοτικῶν καταστημάτων κεφαλαίῳ.

κας ὁ Δ. Πλατανίτης προσήνεγκε μέγα μέρος τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ, συνδραμόντων τῶν, παροίκων καὶ τοῦ νοσοκομείου. Κατ' ἐγγραφον τῶν ἐφόρων τῶν θρησκευτικῶν καταστημάτων (τῆς 4 Ἰουλίου 1833) ὁ ῥηθεὶς Πλατανίτης ἐνέμετο τὰ εἰσοδήματα πρὸς ἀποζημίωσιν μέχρι τοῦ 76ρίου 1832· ἔκτοτε δὲ μετέβη ὑπὸ τὴν κυριότητα τῆς κοινότητος ἐπὶ συμφωνίᾳ ν' ἀποζημιωθῇ ὁ κτήτωρ δι' ὅσα ἔμεινε νὰ λαμβάνῃ κατὰ τοὺς ἐπεξεργασθέντας καὶ ἐγκριθέντας λογαριασμοὺς ἀναβαίνοντας εἰς δίστηλα ἰσπανικοῦ δύο χιλιάδες περίπου.»

Τὰ εἰσοδήματα τοῦ ναοῦ ἔφθانون κατ' ἀρχὰς εἰς δρ. 160 κατὰ μῆνα, κατόπιν ἐπολλαπλασιάστησαν. (1)

Ὁ ναὸς ἐκτίσθη κατὰ τὸ 1828· οὐχ' ἦττον μέχρι τοῦ 1830 ἐκκλησιάζοντο ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως τὰ 3[4 τῶν παροίκων.

Ἀμφότεροι δὲ οὗτοι οἱ ναοὶ ἦσαν διὰ τὴν τότε ἐποχὴν καὶ τὴν τότε ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ καλαισθησίας περικαλλέστατοι, μολονότι καὶ σήμερον δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀρκούντες περικαλλεῖς· διότι καὶ οὐκ ὀλίγα ἐδαπανήθησαν δι' αὐτὸν νέγερσίν του. Οὕτως ἡ μὲν ἀξία τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως ἀνῆλθε τὰς 200,000 δραχμῶν, ἡ δὲ τῆς Κοιμήσεως τὰς 140,000. Ἡ πρόσοδος δὲ τῆς μὲν πρώτης ἀνέρχεται εἰς 16500 δρ. ἡ δὲ τῆς δευτέρας εἰς 12000 ἐτησίως.

(1) Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου γενήσεται λεπτομερέστερος λόγος ἐν τῷ περὶ ναῶν μέρει· καὶ τοῦτο ὅπως μὴ κατατέμνηται ἐνταῦθα ἡ ἱστορικὴ ὕλη.

Τοῦτο δὲ θέλει γίνεαι καὶ ἐπὶ ἄλλων κτιρίων καὶ καταστημάτων & θ' ἀναφέρονται μὲν ἱστορικῶς ἐν συντόμῳ καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγένοντο· θ' γίνηται δὲ ἐκτενέστερος λόγος εἰς τὰ καθ' ὕλην κεφάλαια. Παρέλπισα ν' ἀναφέρω πρὶν ὅτι ὁ κώδων τῆς Μεταμορφώσεως εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος τοῦ Ἀγίου Νικολάου τῶν Ψαρρῶν, μετενεχθεὶς ἐκεῖθεν κατὰ τὴν πολυθρύλλητον ἄλωσιν τῆς ἡρωϊκῆς ἐκείνης νήσου.

Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 1823 ἐγένετο ἐπαισθητὴ ἡ ἔλλειψις νεκροταφείου, ἀλλ' ἔνεκα ἀναφυεῖσιν δυσχερειῶν περὶ τὴν εὑρεσιν γηπέδου καταλλήλου καὶ περὶ τοὺς πόρους πρὸς ἀγορὰν τοιοῦτου ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐθάπτοντο οἱ νεκροὶ τῶν παροίκων σποράδων εἰς πολλὰ τῆς νέας πόλεως μέρη· ἕως οὗ εἶχεν ὀρισθῆ κατὰ τὸ 1824 τόπος ταφῆς τὸ ὀπισθεν τῆς Κοιμήσεως μέρος, ὅπερ ἦτο τὸ κύριον νεκροταφεῖον τῆς Ἐρμουπόλεως μέχρι τοῦ 1834.

Ἀπὸ τοῦ 1828 ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἐρμουπόλεως ἤρχισε καθιστάμενος μόνιμος· ναὶ μὲν πολυάριθμοι ἔμενον προσωρινῶς χάριν τοῦ ἐμπορίου ἢ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Ἐρμούπολιν, οὐχ' ἦττον ἀπὸ τοῦ 1828 ἐγνώσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν μονίμως ἐγκαταστάντων κατοίκων καὶ ὁ τῶν οἰκοδομῶν. Ἵνα κατορθωθῇ ἡ ἀπογραφὴ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν οἰκοδομῶν καὶ κατασταθῇ εὐχερὴς ὁ προσδιορισμὸς καὶ ἡ εἰσπραξις τῶν φόρων, ἡ τότε Δημογεροντία ἀποτελουμένη ἀπὸ τὸν Π. Γεραλόπουλον, Ν. Ταρποχτσὴν καὶ Π. Ἀριέντην διήρесе τὴν πόλιν εἰς τέσσαρα τμήματα, εἰς Δεξιὸν, Ἀριστερόν, Ὅρεινόν καὶ Φόρον (1).

Γενομένης ἀπογραφῆς ἐξήχθησαν τὰ ἑξῆς.

Τὸ δεξιὸν Τμήμα εἶχεν οἰκοδομ.ὰς	1702	Κατοίκους	5931.
Τὸ ἀριστερόν » » »	653	»	2369.
Τὸ ὀρεινόν » » »	884	»	3157.
Ὁ Φόρος » » »	328	»	2348.
Εἶχεν πρὸς τοῦτοις ὁ Φόρος Μαγαζεῖα	346		
Ἐργαστήρια καὶ παραπήγματα	256		
Τὸ ὅλον τῶν οἰκοδομῶν	3167	Πληθυσμ.	13.805.

(1) Ἴδε Ἑγγρ. Δημογ. Ἐρμ. ἀρ 17 τοῦ 1828. — Ἀξιοσημείωτος ἐνταῦθα ἡ λέξις Φόρος ἐκ τοῦ Forum σημαίνοντος Ἀγοράν. Διωρίσθησαν δὲ πρὸς καταγραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν οἰκοδομῶν τοῦ μὲν δεξιοῦ τμήματος ὁ Μ. Πολέμης καὶ Γ. Περίδης, τοῦ δὲ ἀριστεροῦ ὁ Α. Λαδόπουλος καὶ Ν. Μπαλῆς, τοῦ δὲ ὀρεινοῦ ὁ Ν. Μεταξᾶς καὶ Ν. Κουβεῖλᾶς, τοῦ δὲ Φόρου ὁ Π. Σκαμπαβίας καὶ Γ. Κουβεῖλᾶς.

Πρὸς τοῦτοις κατῴκουν ἐν ἄνω Σύρῳ Ἑρμουπολίται ὡς οἰκιστὰί 1,134

Τὸ ὅλον τῶν παροίκων (Ἑρμουπολιτῶν). 34.929

Γενομένης δὲ ἀπογραφῆς καὶ ἐν ἄνω Σύρῳ εὐρέθησαν κάτοικοι (αὐτόχθονες). 5.268

Ἦστε ὁ σταθερὸς πληθυσμὸς τῆς νήσου ἦν 40.197

Ὁ δὲ ἀριθμὸς ὄλων τῶν ἐν τῇ νήσῳ οἰκοδομῶν μέχρι τοῦ 1828 ἦν·

Ἑρμουπόλεως 4,167

Ἄνω Σύρου 1,175

5.342

Ἐκ δὲ τῶν 14,929 κατοίκων τῆς Ἑρμουπόλεως ἦσαν (1).

Χῖοι 4500. Κωνσταντινουπολιταὶ 1000

Ῥουμελιῶται 1000. Πελοποννήσιοι . 1000

Σμυρναῖοι 1500. Ὑδραῖοι 200

Κυδωνεῖς καὶ Μοσχονήσιοι 2000. Αἰγαιοπελαγῖται . 250

Ψαρριανοὶ 250. Αἰγαιοπελαγῖται τοῦ

Ἑπτανήσιοι 500. τουρκικοῦ Ἀρχιπε-

Ἑτεροεθνεῖς 200. λάγους 2600

9,950.

5050

Ἦτοι τὸ ὅλον 15000.

Πρὸς ζωοτροφὴν τούτων εἰσήρχοντο κατὰ τριμηνίαν πε-
ρίπου 539,288 κοιλὰ σίτου (2).

Τὸ πλεῖστον τοῦ πληθυσμοῦ ἦσαν ἔμποροι καταβάλλοντες
φόρον ἐπιτηδεύματος ἀναλόγως τῆς καταστάσεώς των, ἦτοι

(1) Ἴδε τὴν ἀπογραφὴν ἐν ἐγγρ. Δημογ. Ἑρμ. 524 τοῦ 1828.

(2) Τοσαῦτα εἰσῆλθον κατὰ τὴν ἀπὸ ἀ. Μαΐου — ἀ. Αὐγούστου
1828 τριμηνίαν, ἦτοι Κοιλὰ σίτου μὲν 342,430, κριθῆς 91,159,
καλαμποκίων δὲ 104,694 καὶ ὀσπρίων 1005, ἦτοι τὸ ὅλον κοιλὰ
539,288. (βλ. ἐγγρ. Δημογ. 524).

οἱ μεγαλέμποροι γρ. 100, οἱ μετ' αὐτοὺς 70, οἱ μεσαῖοι 50
καὶ οἱ μικρέμποροι γρ. 25.

Εἰσεπράττοντο δὲ καὶ οἱ ἐξῆς φόροι.

14	Καφφενεῖα	Α'.	τάξεως	πρὸς	γρ.	30	.	.	420
19	Σφαιριστήρια	ἐν	καφφενείοις	»	»	40	.	.	760
33	Καφφενεῖα	Β'.	τάξεως	»	»	15	.	.	495
6	Φαρμακοπωλεῖα	Α'.	»	»	»	40	.	.	240
4	»	»	Β'.	»	»	»	20	.	80
36	Καπηλεῖα	Α'.	»	»	»	20	.	.	720
17	»	»	Β'.	»	»	»	10	.	170
34	Φορτηγίδες (Μαοῦνες)		»	»	»	10	.	.	340
	Οἱ Κρεοπῶλαι	διὰ	τὴν	ἐθνικὴν	γῆν.	.	.	.	100
	Τὸ καρενάγιον (Πακτωτήριον)		.	.	.	.	.	.	100
									3436

Ἐπὶ πλεόν προστίθῃμι ὅτι πρὸς ἀσφάλειαν τῆς νήσου ἡ
Ἀστυνομία

Ἐξώδευε κατὰ τριμηνίαν περίπου γρ. . . . 3445 17

Ἐσώδευεν ἀπὸ διαβατήρια κλπ. » . . . 2110.17

Ὡστε ἐπεβάρυνον τὴν κοινότητα γρ. . . . 1334.20

Αἱ δὲ ἐκ τῶν δασμῶν τοῦ τελωνείου δοθεῖσαι μόνον εἰς
τὰς τρεῖς ναυτικὰς νήσους μέχρι τοῦ 1827 ποσότητες, συμ-
περιλαμβανομένων τινων ἐπὶ τῶν τελωνειακῶν προσόδων δα-
νειῶν ἦσαν :

Αἱ κατὰ τὸ 1825 δοθεῖσαι γρ. 26,145.50

Αἱ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰσπραχθεῖσαι ὑπὸ τῆς

N. Ὑδρας . . . 49,597. 6

Αἱ ὑπὸ τῶν Σπετσῶν » 33,064.

Αἱ ὑπὸ τῶν Ψαρρῶν » 13,883.22

122,689.78

Τὰ ἐπὶ Λόρδου Κόχραν δοθέντα ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ τελωνείου δίστηλα 2000.

Εἰς τὸν ὑπὲρ τοῦ Μεσολογγίου στόλον γρ. 53.069

Εἰς ταῦτα προσθετέα καὶ ἐν πλοῖον πυρπολικὸν παραδοθὲν τῷ ναυάρχῳ Κ. Κανάρη καὶ ἄλλαι μικρότεραι ποσότητες, ἃς διεσπαρμένως καὶ ἀχρονολογήτως βλέπει τις ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Δημογεροντίας τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Ἐκ τῶν στατιστικῶν τούτων πινάκων βλέπει τις τὴν κατὰ τῆς ἀρτισυστάτου πόλεως καθ' ἣν ἐποχὴν πρόκειται νὰ ἐξιστορήσω τὰ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ συνοικισμοῦ τῆς καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως ἐνεργείας τῶν κατοίκων αὐτῆς.

Σπαυδασιότατον γεγονός τῆς συνοικιζομένης πόλεως ἦν ἡ κατὰ τὸ 1827 ἐνεργηθεῖσα ἐν Ἑρμουπόλει ἐκστρατεία πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου, ὅτε ἡ Ἑρμούπολις μετεβλήθη εἰς αὐτόχρομα στρατόπεδον καὶ ἀποθήκην πολεμοφοδίων καὶ ζωοτροφίων.

Οἱ ἐν Ἑρμουπόλει πεντακισχίλιοι Χῖοι, ἄνθρωποι φιλοπατρίδες καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εὐποροὶ, ἀδιαλείπτως εἰργάζοντο ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας καταστροφῆς τῆς πατρίδος. Εἰς πρὸ πάντων ὁ Ἰωάννης Α. Ῥάλλης οὐ μόνον ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην ἀπὸ τοῦ 1821 ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ 1821, ὧν ἐταῖρος τῆς θαυματουργοῦ Φιλικῆς ἐταιρίας εἶχεν ἀναδεχθῆ ἀπὸ τῆς ἐλληνοφιλοῦς δυάδος τῶν Ὑψηλάντων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν τὴν μεγάλην ἀποστολὴν τῆς ἐλευθερώσεως τῆς πατρίδος του. Δι' αὐτὸ δὲ ἐπεφυλάχθη ἐνταῦθα νὰ λαλήσω περὶ αὐτοῦ, ἵνα συνδυάσω τὰ κατὰ τὸν Ι. Α. Ῥάλλον μετὰ τῶν πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς Χίου ἐνεργειῶν τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Χίων· καθ' ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ πατριωτικωτάτου τούτου ἀνδρὸς μένει ἀναποσπαστῶς συνδεδεμένον μετὰ τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως ἱστορίας τῆς Χίου καὶ Ἑρμουπόλεως.

Ὁ εὐπατρίδης Ἰωάν. Λαυρ. Ῥάλλης, ἐκ Χίου, λαβὼν ἐντολὴν

παρὰ τοῦ Α. Ὑψηλάντου κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως ὅπως μεταβῇ εἰς Πελοπόννησον καὶ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν πρὸς ἐξέγερσιν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ τῆς Χίου, κατῆλθε ἐξ Ὀδησοῦ καὶ διῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθ' ἃς ἡμέρας ἀμέτρητοι ἀπηγγιζόντο καὶ ἐσφάζοντο μετὰ τοῦ μάρτυρος Γρηγορίου Ε'.

Συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐν Κων/πόλει λοιπῶν μελῶν τῆς Φιλικῆς ἐταιρίας ἔφθασεν εἰς Τρίκορφα τὸν Ἰούνιον τοῦ 1821 ὅτε παρευρεθεὶς εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τροπολιτῆς γενναίως ἠγωνίσθη ὡς ἑκατόνταρχος. (1)

(1) Αἱ ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1844 διμαρχίας αὐτοῦ προσωπικαὶ καὶ ὕλικαι θυσίαι καὶ ἐκδουλεύσεις τοῦ ἀειμνήστου Ι. Α. Ράλλη ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἰδίως τῆς Χίου καὶ Ἑρμουπόλεως δύνανται, ἀληθῶς εἰπεῖν, ν' ἀποτελέσωσι τόμον ὁλόκληρον. Γράφων ταῦτα ἔχω ὑπ' ὄψιν μου πληθὺν αὐτογράφων τῶν Ὑψηλάντων, τοῦ Μαυροκορδάτου, τοῦ Κωλέττη, τοῦ Καποδίστρια, τοῦ Κανέλλου Δεληγιάννη, τοῦ Π. Μαυρομιχάλη, τῶν Ἑλλήνων ναυάρχων καὶ πολλῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως, ἀπευθυνομένων πρὸς τὸν Ι. Α. Ράλλον, ὡς ἑκατόνταρχον, ὡς φιλικὸν ἑταῖρον, ὡς πλῆρεξόστου τοῦ Γεν. Ἐπιτρόπου Ὑψηλάντου, ὡς δημογέροντα καὶ ὡς Χίον εὐπατρίδην. Μολονότι ἐκ μετριοφροσύνης καὶ ἐπιμόνου ἀποφυγῆς ἐπιδεικτικῆς πατραγαθίας ὁ ἀξιόλογος αὐτοῦ υἱὸς καὶ ἔγκριτος συμπολίτης μας Σωκράτης Ι. Ῥάλλης ἀπέφευγε νὰ μοὶ χορηγήσῃ ταῦτα, οὐχ' ἤττον τῇ ἐπιμόνῳ μου παρακλήσει, μοὶ παρέδωκε ταῦτα, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ὀγκώδεις φακέλλους περιέχοντας πᾶν ὅ,τι σχετικόν πρὸς τὴν κατὰ τὸ 1827 πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου ἐκστρατείας, ἦτοι τὰς ἀλληλογραφίας τῆς ἐν Σύρῳ καὶ Χίῳ Δημογεροντίας τῶν Χίων πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Χίους, τοὺς καταλόγους πάντων τῶν συνδραμόντων, τὰς ἀνταποκρίσεις τῶν Ἑλλ. ναυάρχων καὶ ἀρχηγῶν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως, τὰ σχέδια καὶ τοὺς ἰσολογισμοὺς τῆς ἐκστρατείας, τοὺς καταλόγους τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, τὰ μετὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐγγραφα καὶ ἐν γένει εἰπεῖν σειρὰν ἐπιστήμων καὶ μὴ ἐγ-

‘Ο Δ. Ύψηλάντης ἐξέδωκεν ἐν Τρικόρφοις τὴν 23 Ἰουλίου 1821 τὴν πρὸς τοὺς Ἑλληνας προκήρυξιν ἀρχομένην οὕτως: «Προσκαλεῖται νὰ ἔλθῃ ὅστις θέλει νὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Γένους ὑπὸ τὴν στρατηγίαν μου κλπ..»

«Εἰς τὸν φέροντα τὸ παρὸν Κύριον Ἰωάννην Ῥάλλην θέλανε δόσει πίστιν, ὡς παρ’ ἡμῶν στελλόμενον διὰ νὰ στρατολογήσῃ κατὰ τὸ ἀνωτέρω κήρυγμα.»

Ἐν Τρικόρφοις 23 Ἰουλίου 1821.

Δημήτριος Ύψηλάντης.

Πληρεξούσιος τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου.

Ἀπέστειλε δὲ τὸν Ι. Α. Ῥάλλην εἰς τὰς Κυκλάδας ὡς ἐπίτροπόν του πρὸς στρατολογίαν καὶ διάδοσιν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐτέρωθεν

γράφων ἐκτιθειμένων ἐν πλάτει τὰ τῆς ἐθνικῆς ἐκείνης ἐκστρατείας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πολυπαθοῦς Χίου.

Ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐγγράφων τούτων, καὶ ἰδίως τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ ἐν γένει τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως σπουδαίας ἐκδουλεύσεις τοῦ Ι. Α. Ῥάλλη, ἐπεθύμουν νὰ δημοσιεύσω τινα καὶ ὡς ἐπίσημα πειστήρια τῶν ἱστορουμένων καὶ ὡς ἱστορικὰ κειμήλια μετ’ ἐνδιαφέροντος ἀναγινωσκόμενα ὑπὸ παντός Ἑλληνος, καθ’ ὅσον τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος αὐτόγραφα τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως χρονολογούμενα τὰ πλεῖστα ἀπὸ τοῦ 1821 εἶνε ὄντως κειμήλια καὶ ἀψευδεῖς μάρτυρες τῶν προσωπικῶν ἐκδουλεύσεων ἐκάστου. Ἀλλ’ ὁμολογῶ ὅτι προτιθέμενος νὰ ἐκλέξω τινα πρὸς καταχώρησιν ἐνταῦθα εὗρέθην εἰς δυσχερῆ θέσιν καθ’ ὅσον ἡ προτίμησις μοι ἐφαίνετο δύσκολος· ἐὰν ὅμως δὲν μοι παρεδίδοντο ἀργά, ἤθελον οἰκονομήσει ἀρκετὸν χῶρον ἐν τῇ παρούσῃ συγγραφῇ παραλείπων τινα ἄλλα ἐκ τῶν προδημοσιευθέντων. Οὐχ ᾔττον τὴν ἑλλειψιν ταύτην θ’ ἀναπληρώσω ὡς ἐξῆς. Ἐπειδὴ ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει ἀρκετὸς πλέον χῶρος πρὸς καταχώρησιν τῶν σχετιζομένων μὲ τὰς τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Χίων ἐνεργείας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Χίου, καὶ ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου Ι. Α. Ῥάλλη, ὡς καὶ τὸ τοῦ ἀξιοτίμου Λουκᾶ Ῥάλλη, εἶναι ἀναποσπᾶστος συνδεδεμένα μετὰ τῆς ἀπὸ τοῦ

δὲ τὸ *Μινιστέριον* τοῦ πολέμου διευθυνόμενον τότε ὑπὸ τοῦ περιωνύμου *I. Κωλέττη* συνίστα θερμῶς τοῖς Ἑλλησι καὶ ἰδίως τοῖς Χίοις τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Ἑψηλάντου *I. Ῥάλλην* (διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 883 ἐγγράφου του). ὁ δὲ Γεν. Ἀρμοστής τῆς Ἀστυνομίας *K. Μετάλλας* παρήγγειλε πάντας νὰ προσφέρωσι πᾶσαν βοήθειαν τῷ *I. Ῥάλλη*, «ἀπερχομένῳ εἰς διαφόρους νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους δι' ὑποθέσεις τῆς Διοικήσεως.»

(1) Δυστυχῶς ἡ ἐπισυμβᾶσα κατὰ τὸ 1822 σφαγὴ τῆς Χίου παρεκώλυσε τὰ σχέδιά του καὶ ἔφθασεν κατὰ τὸ 1822 εἰς Τήνον μετὰ τῶν λοιπῶν διασωθέντων· κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος μετέβη εἰς Σύρον ἔνθα διέμεινεν ἔκτοτε συντελέσας ἀπὸ τοῦ 1822 εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως, ἧς διετέλεσε πρῶτος δημογέρων, δὲν ἔπαυσε δὲ ἐνεργῶν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος καὶ ὀνειρώττων τὴν ἀνάστασιν τῆς πατρίδος του Χίου μέχρι

1821 μέχρι τοῦ 1827 ἱστορίας τῆς πολυπαθοῦς Χίου, ἐπιφυλάσσομαι νὰ δημοσιεύσω ὁσονούπω ἐν εἵδει παραρτήματος τῆς παρουσίας συγγραφῆς ἐκτενῆ διατριβήν. *Περὶ τῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου ἐκστρατείας καὶ τῶν σχετικῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐν Ἑρμουπόλει καὶ ἀλλαχού Χίων*, μετὰ πάντων τῶν σχετικῶν ἐγγράφων, ἐν οἷς καὶ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν *I. Α. Ῥάλλην*.

Περαιῶν τὴν ἀναγκαίαν ταύτην σημειώσιν ἐκφράζω τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου τῷ ἀξιολύμῳ Κυρ. Σωκρ. *I. Ῥάλλη*, ὅστις διὰ τῶν εἰρημένων ἐγγράφων, ἐκτὸς τοῦ ὅτι μοι παρέσχεν πᾶσαν σχεδὸν τὴν ὕλην πρὸς συγγραφὴν τῶν τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1827, μ' ἐβοήθησεν οὐκ' ὀλίγον εἰς διευκρίνησιν πολλῶν ἱστορικῶν γεγονότων τοῦ συνοικισμοῦ, εἰς ὃν συνετέλεσεν οὐκ' ὀλίγον ὁ ἀπὸ τοῦ 1822 ἐγκαταστάς ἐν αὐτῇ αἰδίδιμος πατὴρ του. Ἐπ' ἱσῆς ἐκφράζω τὰς διαπύρους εὐχαριστίας μου τῷ θεῷ αὐτοῦ Κυρ. *A. Ῥάλλη* πολλὰς παρασχόντι μοι πληροφορίας καὶ διασαφίσαντος πλεῖστα τοῦ συνοικισμοῦ.

(1) Βλέπε τὸ ὑπ' ἀριθ. 7 τῆς 9 Ἀπριλίου 1822 Ἀστυνομίας Κορίνθου.—883 Μινιστ. Πολεμ. — Τὰ ἀπὸ Τρικόρφων ἐγγράφα τοῦ Ἑψηλάντου τοῦ Ἰουλίου 1821.

τοῦ 1827 ὅτε ἐκυφορήθη ἡ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς ἐκστρατεία.

Κατὰ τὸ 1827 ἡ Δημογεροντία τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Χίων, ἀποτελουμένη ὑπὸ τοῦ Ἀμβρ. Σκαρामαγκᾶ, Γ. Ν. Ψύχα καὶ Ζωρᾶ. Ν. Εὐμορφοπούλου ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τῶν ἐν Ἑρμουπόλει πεντακισχιλίων Χίων νὰ ἐπισημοποιήσῃ τὰς ἰδιωτικὰς αὐτῶν πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς Χίου ἐνεργείας, ἐκδίδουσα προκήρυξιν πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ διεσκαρπισμένους Χίους, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Συγχρόνως δὲ συμπραττόντων τῶν πρώην Δημογερόντων Ι. Α. Πάλλη, Ν. Σιδερικουδῆ, Κ. Γαλάτη καὶ Δ. Μαξίμου ἀπεστάλησαν γράμματα προκλητικὰ συνεισφορῶν ὑπὲρ τῆς ἐκστρατείας. Ἐγκαίρως δὲ ἀπεστάλησαν πρὸς ἐνέργειαν τῶν ἐν Χίῳ οἱ πατριῶται Λουκᾶς Πάλλης, Σκαρामαγκᾶς, Στ. Ζυγομαλᾶς καὶ Ζ. Εὐμορφόπουλος. Προηγουμένως δὲ ἐξεπέμφθη ὁ Α. Πάλλης εἰς Αἰγιναν ἵνα συνενοηθῇ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως κατόπιν εἰς Πόρον ἵνα λάβῃ τὰς βοηθείας τοῦ φιλελληνικοῦ κομητάτου καὶ εἰς Μέθερα ἔνθα εὕρισκετο ὁ Φαβιέρος. Στρατολογήσας δὲ ὁ Α. Πάλλης τὸν ἄτακτον στρατὸν περιέμενεν εἰς τὸ νησιδίων Ἀγγίστρι τὸν Φαβιέ καὶ τοὺς ναυάρχους Παπᾶ Νικολῆ, Ἀνδρουτῆζον καὶ Κανάρην. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἡ Ἑρμούπολις μετεβλήθη εἰς στρατόπεδον, ἐξ οὗ ἐπέμποντο εἰς Μέθενα σωρηδὸν ἐθελονταὶ καὶ τακτικοὶ στρατιῶται. Εἰς μὲν τὸν λιμένα ἐλλιμενίζοντο ἐθνικὰ καὶ ἰδίως χιακὰ πλοῖα, εἰς δὲ τὴν πόλιν συνεσσωρεύοντο ἀφθόνως χρήματα, ὅπλα, σῖτος, πυρίτις.

Τετρακισχίλιοι περίπου ὀπλίται, τακτικοὶ, ἄτακτοι, ναῦται, ἐθελονταὶ ἐπιβάντες βαθυμερὸν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν πλοίων καὶ ἐτέρων τριάκοντα μισθωθέντων ὑπὸ Χίων ἀπέπλευσαν ἐκ Μεθάνων πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς πολυπαθοῦς Χίου, προπεμπόμενοι ὑπὸ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν δακρύων μυριάδων Ἑλλήνων. (1) Ἀρ-

(1) Κατὰ τὸ ἰσοζύγιον τῆς ἐκστρατείας ταύτης συνταχθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Ἑρμουπόλει Δημογεροντίας Χίων, ἐδαπανήθησαν γρῶς. 1,578

χηγούμενοι ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος Φαβιέ, Γάλλου, καὶ πολλῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἐνδόξων ναυάρχων τῶν ναυτικῶν νήσων ἠγωνίσθησαν ἡρωϊκῶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς μάρτυρησάσης Χίου· ἀλλὰ δυστυχῶς μεθ' ὅλην τὴν φιλοπατρίαν καὶ γενναιοδωρίαν τῶν πολυτίμων τέκνων τῆς Χίου, μεθ' ὅλον τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν ἀρηϊφίλων Ἑλλήνων μαχητῶν, ἡ δύστηνος Χίος εἶνε δούλη ἀκόμη! καθ' ὅσον ἐν ᾧ πέντε μῆνας ἐμάχετο καὶ ἐθριάμβευεν, ὑπεγράφετο ἐν Λονδίνῳ τὸ περὶ Ἑλλάδος πρωτόκολλον καὶ ἡ Χίος ἀπέμεινεν δι' αὐτοῦ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ σχηματισθέντος βασιλείου.

Δὲν θέλω ἐκθέσει ἐνταῦθα τὴν ἔκδασιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἀποτελούσης ὁλόκληρον αὐτοτελῆ ἐκστρατείαν, ὁφείλω ὅμως νὰ σημειώσω ὅτι οἱ ἐν Σύρῳ πενταχισχίλιοι Χῖοι ἀνεδείχθησαν τέκνα τοῦ ἑλληνισμοῦ γνήσια, ἀναδειξαντες κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὴν Ἑρμούπολιν ἐπαναστατικὸν πυρῆνα καὶ κατάλληλον πολεμικὴν σκοπιὰν καὶ ἀποθήκην, καὶ προδιαγράφασαν τὴν ὁδὸν ἣν ἔμελλεν νὰ βαδίσῃ ἐν τῷ μέλλοντι ἀνεγειρομένη πρώτη πρόμαχος τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν, ὡς θέλομεν κατόπιν ἰδεῖ. (1)

Καθ' ἣν ἐποχὴν συνέβαινον τ' ἀνωτέρω ἤρξατο κυβερνῶν τὴν Ἑλλάδα ὁ Ι. Καποδίστριας. Ὁ ἀνὴρ οὗτος διοργανίζων

434 καὶ 36 — ἐξεστράτευσαν δὲ 2,300 ἄτακτοι, 900 τακτικοὶ ὑπὸ τὸν Φαβιέ καὶ 200 ναῦται ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μιαούλην. Εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον δὲν συμπεριλαμβάνονται 700 στρατιῶται ἐν Χίῳ, οὐδ' εἰς τὰ ἐξοδα προστετέθησαν τὰ ὑπὸ τῶν Χίων μισθωθέντα 30 πλοῖα, οὐδ' ἄλλα ἐξοδα καταβληθέντα ἰδιαίτερος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας ὑπὸ τῶν Χίων. Λεπτομερείας περὶ τῆς ἐκστρατείας ἐκθέσω ἀλλὰ χροῦ, ὡς εἶπον ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσει ἐν σ. 604.

(1) Τὸν Φαβιέ ἐπανελθόντα ἐκ Χίου καὶ ἀποβιβασθέντα εἰς Σύρον ὑπεδέχθη ἡ πόλις ψυχρότατα καὶ χάριν εἰς τοὺς μετροπαθεστέρους Ἑρμουπολίτας προυλήφθη σκηνὴ ἥτις ἔμελλε νὰ ἐλάβῃ καιρῶς τὴν ἀρτισύστατον πόλιν.

διοικητικῶς καὶ δημοτικῶς τὴν Ἑλλάδα ἐπέστησεν ἰδιαζόντως τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπὶ τῆς ἑλληνοφιλοῦς καὶ πλουσίας Ἑρμουπόλεως ἣτις ἐμελλε ν' ἀναδειχθῇ πρωτεύουσα τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, πρωτεύουσα δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἐμπορικῶν πόλεων τῆς Μεσογείου.

Διοικητικῶς διαιρεθείσης τῆς Ἑλλάδος εἰς τμήματα, ἡ Σύρος μετὰ τῆς Σερίφου, Κύθνου, Κέας, Ἀνδρου, Τήνου καὶ Μυκόνου ἀπετέλεσε τὸ τμήμα τῶν Βορείων Κυκλάδων τῶν λοιπῶν νήσων ἀποτελεσασῶν τὰ τμήματα τῶν Νοτίων καὶ Κεντρικῶν Κυκλάδων. Πρῶτος δὲ ἑκτακτος Ἐπίτροπος τῶν Βορείων Κυκλάδων ἐδρεύων ἐν Σύρῳ διωρίσθη τῷ 1828 ὁ ἀρχαῖκος Μπενιζέλος Ροῦφος ὁ ἐκ Πατρῶν, ἀνὴρ διὰ τῆς ἐπιρροῆς καὶ βαρύτητός του δυνηθεὶς ἀξιοπρεπῶς νὰ διοικήσῃ τὰς Βορείας Κυκλάδας αἵτινες εἶχον πρωτεύουσαν τὴν πολυάνθρωπον καὶ ἀκμάζουσαν ταύτην νῆσον.

Διεδέχθη δὲ τὸν Μπενιζέλον Ροῦφον ὁ ἐπ' ἴσης τότε μεγάλης ὑπολήψεως τυγχάνων Κ. Μεταξᾶς, ὃν διεδέχθη κατὰ τὸ 1829 ὁ ἀξιότιμος συμπολίτης μας Νικόλαος Καλλέργης ἐκ τῶν σπουδαίων ἀγωνιστῶν καὶ ἀνεπτυγμένων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Διάδοχος δὲ τοῦ Ν. Καλλέργη ἦν κατὰ τὸ 1831 ὁ Κ. Ἀμβροσιάδης ἀνὴρ ἀπολαμβάνων ἐπ' ἴσης πολλῆς ὑπολήψεως. (1)

(1) Ὁ πλήρης πλοῖων καὶ ἐμπορικῆς κινήσεως λιμὴν τῆς Σύρου προσήλκυσε οὐχ' ἥττον τὴν προσοχὴν τοῦ Κυβερνήτου. Πρὸς ἐξέτασιν τῶν τοῦ λιμένος, τῆς προκυμᾶίας Ἑρμουπόλεως ὡς καὶ τῶν λοιπῶν λιμένων τοῦ Αἰγαίου διώρισε τότε ἐπιθεωρητὴν τῶν λιμένων τὸν δεξιώτατον Τζούνην ὅστις παραλαβὼν τὸν Διευθυντὴν τοῦ Τελωνείου τῆς Πρωτεύουσας Δ. Ἀμπελᾶν, πατέρα τοῦ γράφοντος ταῦτα ἐδῶ, ἐφθασεν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1828 εἰς Σύρον. Ὁ Τζούνης ἀφ' ἐνὸς θαυμάζων τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τῆς ἀρτισυστάτου πόλεως, ἀφ' ἑτέρου

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1828 ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν Σύρον συνέζη Ἐμποροδικεῖον ἐν Ἑρμουπόλει ὅπερ ἦτο τότε τὸ μόνον ἐν Ἑλλάδι. (1)

Ἐκτὸς τούτων ἡ Κυβέρνησις ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν Σύρον προϋτίθετο νὰ διορίσῃ καὶ Θεματάρχην ἐδρεύοντα ἐν Σύρῳ ὅπερ ὅμως δὲν ἐπετεύχθη. (2) Ἐν γένει δ' εἶπεῖν ὁ Κυβερνήτης ἐπέδειξεν οὐ σμικρὰν ὑπὲρ τῆς Σύρου μέριμναν, πεισθεὶς ὅτι ἐν ταύτῃ ἔγκειται ζωὴ καὶ πλοῦτος καὶ μέλλον· καὶ ὅτι αἱ πρὸς πόλιν τοιαύτην περιποιήσεις τοῦ ἡθελον κερδίσει ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν καὶ εὐνοίαν κοινωνίας μέγα σημαινούσης.

Δυστυχῶς ὅμως πρῶτην ἀφορμὴν δυσαρεσκείας κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ὑπῆρξεν ἡ τοῦ 1827 ὑπὲρ τῆς Χίου ἐκστρατεία, ἐν τῷ ζητήματι τῶν ἐξόδων τῆς ὁποίας ὁ Κυβερνήτης δὲν ἐπέδειξε συμβιβαστικὴν δεξιότητα. Γνωρίζει ὁ ἀναγνώστης τὰ ἐν συντόμῳ ἐκτεθέντα περὶ τῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου ἐκστρατείας τοῦ 1827 διενεργηθείσης κυρίως ἀπὸ τοὺς ἐν

δ' ἐπειγόμενος ὅπως ἐπιθεωρήσῃ τοὺς λοιποὺς λιμένας τοῦ κράτους ἀφῆκε τὸν Δ. Ἀμπελᾶν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς Ἑρμούπολιν πρὸς συλλογὴν λεπτομεσετέρων πληροφοριῶν περὶ τῆς κινήσεως τοῦ ἐμπορίου καὶ πρὸς ῥυθμισιν τῶν τῆς διαμετακομίσεως.

Ἐνῷ δὲ εὐρίσκετο ἐν Σύρῳ συλλέγων τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας περὶ τοῦ ἐμπορίου ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του ὁ Δ. Ἀμπελᾶς καὶ ῥυθμίζων τὰ τῆς Διαμετακομίσεως ἀνεκλήθη μετὰ ἓνα περίπου μῆνα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διορισάσης αὐτὸν Γενικὸν Διευθυντὴν τῶν Ταχυδρομείων τοῦ Κράτους. Οὐχ' ἦττον αἱ πληροφορίες ἃς ἐκόμισε τῷ Κυβερνήτῃ περὶ τε τῆς κινήσεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἐμπορικῆς ταύτης πόλεως εὐηρέστησαν οὐκ ὀλίγον τὸν Κυβερνήτην, ὅς τις ἐσκέπτετο τότε νὰ συστήσῃ ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν Σύρον τὸ κατὰ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ἔτους συστηθὲν ἐν αὐτῇ Ἐμποροδικεῖον.

(1) Ἴδε ψήφισμα 10 τῆς 15 Δεκεμβρίου 1828.

(2) Ἴδε ἐν τῷ Κεφαλ. Δ'. δημοσιευθεῖσαν ἐπιστολὴν τῆς Δημογεροντίας Ἑρμουπόλεως πρὸς Γ. Πετρίτζην.

Ἑρμουπόλει Χίους· ναὶ μὲν ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος αὐτῶν, οὐχ' ἦττον ὁ σκοπὸς ἦτο ἐθνικὸς.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας ταύτης χαρακτηρίσθειας ἐθνικῆς οἱ δανεισταὶ καὶ πωληταὶ σίτων, καὶ πολεμοφοδίων ἐζήτησαν τὰς δαπάνας πάσας παρὰ τῆς ἐν Ἑρμουπόλει Δημογεροντίας τῶν Χίων, ὁ δὲ Καποδίστριας ἀπεφάνθη ὅτι καλῶς ἐζητοῦντο παρ' αὐτῶν, ἔδωκε δὲ τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς δανειστὰς νὰ προβῶσιν εἰς ἐκποίησιν τῶν μαγαζιῶν τῶν Δημογερόντων καὶ δὴ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πρόσωπικὴν αὐτῶν κράτησιν. (1)

Τοῦτο καὶ ἐγένετο καὶ οἱ δανεισταί, ἰδίως ὁ πωλῆσας σίτον Τζάνος προέβη καὶ ἐπροσωποκράτησε τοὺς δημογέροντας Δ. Μάξιμον, Δ. Γαλάτην, Ν. Σιδερισκούδην καὶ Κ. Λουτράρην. (2)

Οἱ ἐν Ἑρμουπόλει Χῖοι συνελθόντες ἀπέστειλαν εἰς Αἰγίναν ἐπιτροπὴν συγχειμένην ἐκ τῶν Ν. Πρασακάκη καὶ Ἀνδρέα Ῥάλλη, οἵτινες παρέστησαν τῷ Κυβερνήτῃ ὅτι ἄδικον ἦτο νὰ πληρωθῶσι τοσαῦτα ὑπέρογκα ποσὰ ἀπὸ εὐαρίθιμους Χίους, ἐν ᾧ ὁ σκοπὸς ἦν ἐθνικὸς καὶ ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Χίου ἦτο ὠφέλεια καὶ δόξα πάσης τῆς Ἑλλάδος. Ἐξ ὧσιν ἔχω ἀνὰ χεῖρας ἐπιστολῶν βλέπω ὅτι ὁ Καποδίστριας ἦν ἄκαμπτος, καὶ ἠναγκάσθησαν καὶ πάλιν τὰ μεγάθυμα τέκνα τῆς πολυπαθοῦς Χίου νὰ καταβάλωσι ἀναλόγως μεταξὺ των τὰ ὑπέρογκα ἔξοδα τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς ἐκστρατείας. (3)

(1) Κατὰ τὴν ἀπὸ 13 Ὀβρίου 1829 ἐξ Αἰγίνης ἐπιστολὴν τοῦ Καποδίστρια πρὸς τὸν ἐν Σύρῳ Ζαννὴν Πετροκόκκινον, εὕρισκομένην ἐν τοῖς ἐγγράφοις Ι. Α. Ῥάλλη.

(2) Τὰ τῆς προσωποκρατήσεως σχετικὰ ἔγγραφα εὕρισκονται ἐπίσης ἐν τοῖς ἐγγράφοις Ι. Α. Ῥάλλη.

(3) Πάντα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα καὶ λογαριασμοὺς θέλω δημοσιεύσει ὁσονούπω ἐν τεύχει ἰδίῳ ἀφηγουμένῳ τὰ τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας τοῦ 1827 καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνεργειῶν καὶ θυσιῶν τῶν ἐν Ἑρμουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ Χίων.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἡρέθησεν οὐκ ὀλίγον οὐ μόνον τοὺς ἐν Ἑρμουπόλει Χίους, οἵτινες μεθ' ὅλας τὰς δεινοπαθείας των εἶχον δειχθῆ τοσοῦτον φιλοπάτριδες καὶ γενναιόδωροι ἐν πάσει ἐθνικῇ περιστάσει, ἀλλὰ πάντας τοὺς Ἑρμουπολίτας ὀφείλοντας κατὰ μέγα μέρος τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως εἰς αὐτοὺς καὶ ἐκ πεποιθήσεως φρονοῦντας ὅτι ἢ εἰς Χίον ἐκστρατεία δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπιβαρύνῃ μόνον τοὺς Χίους, ὅπερ οὐκ ὀλίγον ἐκλόνησε τὸ ἐμπόριον τῆς ἀρτισυστάτου ἐκείνης πόλεως.

Οὕτω βαθμηδὸν ἀνεπτύχθη ἐν Ἑρμουπόλει δυσαρέσκεια, ἥτις ἴσως ἤθελεν ἐξαλειφθῆ ὑποχωρούντων ἐκ πατριωτισμοῦ τῶν Ἑρμουπολιτῶν εἰς τὸ κρίσιμον τῶν τότε ἐθνικῶν περιστάσεων, εἰ μὴ ἕτερον γεγονός δὲν ἀνερρίπιζε τὴν δυσμένειαν καὶ δὲν ἐκλόνιζεν ἐκ βάθρων τὴν πόλιν, ἥτις ἐχρησίμευσεν ἄσυλον μὲν εἰς μυριάδας Ἑλλήνων, πολεμικὴ δὲ ἀποθήκη καθ' ὅλον τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Τὰ περὶ διαιρέσεως τῶν ἐμπόρων νομοσχέδια τοῦ Κυβερνήτου.

Δημεγεροσία ἐν Ἑρμουπόλει.—"Αφίξις Κυβερνήτου.

Ἡ εἰς τὸ Ἑγκληματικὸν Μυκῶνου παραπομπὴ τῶν κατηγορηθέντων ὡς ἀρχηγῶν στάσεως.

Ὁ Κυβερνήτης εἴτ' ἐξ ὑπερμέτρου ζήλου πρὸς τακτοποίησιν τῶν ἐν Ἑλλάδι, εἴτε πειθόμενος εἰς προτροπὰς ἐμπόρων τινων εἰθισμένων εἰς τιμαριωτικὰς ἔξεις, εἴτε τέλος θέλων νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μεγάλην μερίδα τῶν ἐν Σύρῳ τότε μεγαλεμπόρων διὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν ἀντιπροσώπων καὶ ἐν γένει τὴν ἠθικὴν ὑποστήριξίν του, συνεννοήθη μετὰ τινων ὅπως ἐφαρμώσῃ ἐν τῇ ἐμπορικῇ κοινωνίᾳ θεσμούς, οὓς ἀποκρούουσι

ἀπὸ παλαιότητος ἐποχῆς τὰ ἔθιμα, αἱ ἔξεις καὶ αἱ δημοκρατικαὶ τάσεις τῶν Ἑλλήνων.

Κατὰ τὸ 1830 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἑρμουπόλει ἐμπόρων ἦν μέγας, ἐμπόρων μάλιστα χαιρόντων μεγάλην ὑπόληψιν παρὰ παντὶ τῷ ἐμπορικῷ κόσμῳ. Ὁ Καποδίστριας ἐφρόνησεν εὐχολὸν νὰ διαιρέσῃ τοὺς ἐν Ἑρμουπόλει ἐμπόρους εἰς τάξεις, ἥτοι νὰ διαιρέσῃ τὴν κοινωνίαν εἰς κλάσεις διακεκριμένας, ἄνισα ἐχούσας δικαιώματα, ὡς ἐξήγετο τοῦτο ἐκ τῶν σχετικῶν διατάξεων καὶ τοῦ πνεύματος τῶν νομοσχεδίων.

Συντάσσει λοιπὸν καὶ ἀποστέλλει πρὸς συζήτησιν εἰς τὸν λαὸν Ἑρμουπόλεως διὰ τοῦ τότε ἐκτάκτου ἐν Σύρῳ Ἐπιτρόπου Νικολάου Καλλέργη τρία νομοσχέδια, ὧν τὸ ἐν μὲν ἀφώρα τὴν διάκρισιν τῶν ἐμπόρων καὶ μεσιτῶν, ἥτοι τὸν χωρισμὸν τῆς ὑπηρεσίας τῶν μεσιτῶν ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῶν ἐμπόρων, τὸ δὲ, φορολογικοῦ σκοποῦ ἔργον, διέτασσε τοὺς ἐνεργοῦντας ἐξωτερικὸν ἐμπόριον νὰ δηλώσωσι τοῦτο ταῖς ἀρχαῖς πρὸς κανονισμὸν καὶ μεταρρύθμισιν τῶν τελῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου· τὸ τρίτον δὲ διέκρινε τοὺς ἐμπόρους εἰς τάξεις, καὶ ἐκὰνόνιζε τὰς σχέσεις καὶ ὑποχρεώσεις τῶν ἐνεργούντων ἐσωτερικὸν ἐμπόριον πρὸς τὰς ἀρμοδίας ἀρχάς.

Τῶν νομοσχεδίων τούτων ὁ σκοπὸς, καὶ πρὶν ἔτι γίνωσι ἐπίσημως γνωστὰ ἐν τῇ συνελύσει τῶν πολιτῶν, κατὰ τὰ τότε κεκανονισμένα, ἀπεκαλύφθη εἰς τινὰς τῶν ἐμπόρων. Ἀμέσως δὲ ἡ πόλις κατεταράχθη· τὸ καινοφανὲς καὶ ξενικὸν τοῦ πράγματος, τὸ ἀντιτιθέμενον ἀμέσως πρὸς τὰς συνταγματικὰς καὶ ἔτι πλεόν τὰς δημοκρατικὰς ἀρχὰς καὶ ἔξεις τῶν Ἑλλήνων, ἡ ἐκ τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων προβλεπομένη δέσμευσις τῶν ἐμπορευομένων, καὶ ἡ ἀνατροπὴ πλείστων ἐμπορικῶν ἐθίμων ἐν γένει δ' εἰπεῖν, τὸ ἥκιστα ἐθνικὸν καὶ ἀπροσδόκητον, τοῦ πράγματος ὄζοντος τιμαριωτισμοῦ καὶ τυπικότητος καὶ τίτλων, παρήγαγε βαθεῖαν ἐντύπωσιν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἑρμουπόλεως ἥς αἱ ὑπόνοιαι ἐπὶ μᾶλλον ηὔξηθησαν ἕνεκα τοῦ μυστικοῦ

τρόπου, δι' οὗ συνετάχθησαν τὰ νομοσχέδια καὶ ἔμελλον ἐξ ἐφόδου, οὕτως εἰπεῖν, νὰ ἐπιβληθῶσιν ἀφαρπαζομένης ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστῃ τῆς συναινέσεως τῶν πολιτῶν.

Οἱ πολῖται ἐπιμόνως ἐζήτουν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν νομοσχεδίων παρὰ τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας καὶ ἕτερά τινα συνετέλουν εἰς τὴν ἑξαψιν παθῶν καὶ προοιμίαςαν τὸ γεγονὸς τῆς 12 Ἀπριλίου 1830.

Τὰ αἷτια ταῦτα ἅτινα συνοψίζω ἐκ τοῦ ἐγγράφου ἀπολογητηρίου ἡ μᾶλλον τῆς διαμαρτυρήσεως τῶν καταγγελλέντων ὡς ἀρχηγῶν τῆς συνωμοσίας ταύτης Ἑρμουπολιτῶν εἰς τὸ ἐν Μυκόνῳ Ἑ γ κ λ η μ α τ ι κ ὸ ν Δικαστήριον, εἰσὶ τὰ ἐξῆς. (1)

(1) Τὸ ἱστορικὸν μόνον μέρος ὑπομνήματος τῶν συνηγῶρων τῶν κατηγορουμένων περιλαμβάνει 14 σελίδας μεγάλας. Εὐρίσκεται δὲ ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ σεβαστοῦ συμπολίτου μας Ν. Γιαγιτζῆ, ὅστις τῇ παρακλήσει μου προθύμως μοὶ παρέσχεν οὐ μόνον αὐτὸ ἀλλὰ πάντα τὰ ἔγγραφα τῆς πολυκρότου ἐν Μυκόνῳ ἐπὶ στάσει δίκης τῶν Ἑρμουπολιτῶν ἀποτελοῦντα σελίδας περίπου τετρακοσίας. Τὰ εἰς χεῖρας τοῦ Κυρ. Γιαγιτζῆ εὐρισκόμενα ταῦτα ἔγγραφα εἶνε ἀντίγραφα ἐπισήμως κεκυρωμένα πασῶν τῶν καταθέσεων τῶν μαρτύρων, τοῦ βουλευματος, τῶν καταγγελιῶν καὶ ἐν γένει τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν δίκην ἐγγράφων. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι δυσχερὲς νὰ παραθέσω σύνοψιν αὐτῶν ἐνταῦθα, ἀρκοῦμαι ἀντλῶν τὸ ἱστορικὸν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἀπὸ τῶν ἐπισήμων τούτων ἐγγράφων.

Εὐγνωμονῶ δὲ τῷ Κυρ. Γιαγιτζῇ βοηθήσαντί με διὰ τῶν ἐγγράφων τούτων εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ γεγονότος τούτου, ὅπερ ἀμερολήπτως ἄνευ τῶν ἐγγράφων τούτων δὲν ἤθελεν ἐκτεθῆ, καθ' ὅτι πολλὰ τῶν προσώπων τῶν λαβόντων τότε ἐνεργὸν μέρος καὶ εὐρεθέντων ἀντιθέτων ζῶσι διακρινόμενοι νῦν μετὰ τῶν καλῶν συμπολιτῶν μας. Ἐὰν δημοσιευθῶσι τὰ ἔγγραφα ταῦτα καὶ ἐκτεθῇ ἐν πλάτει τὸ γεγονὸς τοῦτο, θέλουν εὐχαρίστως ἀναγνωσθῇ ὡς περίεργα καὶ ἐκτιθέμενα γεγονότα σπουδαῖα τῶν ἐπὶ Κυβερνήτου, ἅπερ προοιμίαςαν τὴν κατ' αὐτοῦ στάσιν τοῦ 1831, περὶ ἧς ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ θέλω ἐκθέσει τινα.

Πρώτον, αἱ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν πληρεξουσίων ἐνέργειαι τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου ὅπως ἐκλεχθῶσι κυβερνητικοὶ πληρεξούσιοι καὶ ἀποκλεισθῶσιν οἱ ἐκλεχθέντες Π. Κάζηρας, Ι. Περίδης καὶ Ν. Γιαγιτζής, γνήσιοι τῶν Ἑρμουπολιτῶν ἀντιπρόσωποι. Δεύτερον ἡ πρὸς τινὰς Κωνσταντινουπολίτας ἐν Ἑρμουπόλει ἐμπόρους, δεσποτικῶν φρονημάτων, εὐνοια αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνάθεσις αὐτοῖς τῶν δασμοτελωνειακῶν ἐσόδων· ἐξ οὗ, καθ' ἃ ἰσχυρίζοντο οἱ κατηγορούμενοι, ἐξημιώθησαν καὶ ἐχρεωκόπησαν πλεῖστοι ἔμποροι μὴ δυνάμενοι νὰ πωλήσωσι τὰ ἐμπορεύματα εἰς τιμὰς εὐτελεῖς, ὥς ἐπώλουν αὐτὰ οἱ λαθραῖον ἐξασκοῦντες ἔμποριον.

Τρίτον, ἡ ἐκ δυσμενείας πρὸς τὸν Ἐκτακτον Ἐπίτροπον παραιτήσεις τῶν Δημογερόντων καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτῶν ὑφ' ἄλλων χωρὶς νὰ εἰδοποιηθῇ ἅπας ὁ λαὸς περὶ τῆς ἐκλογῆς των. Τέταρτον, ἡ ἐπιδιωκομένη εἰσαγωγὴ εἰς τὸ Ἐμποροδικεῖον ἀνδρῶν φίλων τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου καὶ κυβερνητικῶν. Πέμπτον δὲ ἡ πρὸ πολλοῦ κυοφορουμένη διαίρεσις τῶν ἐμπόρων εἰς τάξεις.

Οἱ Ἑρμουπολίται εἶχον πληροφορηθῇ ὅτι ὁ Κυβερνήτης προϋτίθετο νὰ ἐπιβάλῃ τὸ τερατιῶδες τοῦτο νομοσχέδιον.

«Τοῦτο ἐψιθυρίζετο γενικῶς, λέγουσιν οἱ συνήγοροι τῶν κατόπιν κατηγορηθέντων, καὶ ὅλοι ἐκυριεύοντο ἀπὸ ἀπελπισίαν.»

«Κατὰ τὴν 10 Ἀπριλίου μανθάνουσιν ὅτι ἡ Γραμματεία τοῦ Δικαίου ἔστειλεν αὐτὸ τὸ σχέδιον εἰς τὸν ἔκτακτον Ἐπίτροπον ἵνα τὸ κοινοποιήσῃ εἰς τοὺς ἐμπόρους διὰ νὰ κάμωσι τὰς παρατηρήσεις των.»

«Μέγας θόρυβος γίνεται καὶ αἰτεῖται διὰ τῶν Δημογερόντων καὶ ἀμέσως ἀπὸ τὸν ἴδιον Καλλέργην ἡ κοινοποίησις τοῦ σχεδίου διὰ νὰ ἡσυχάσωσι τὸν τετρομασμένον νοῦν του. . . . Ἐρχεται ἡ 12 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς (Ἀπριλίου) καὶ ὁ Καλλέργης ἐτοιμάζεται ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Ναύπλιον.»

Ὁ λαὸς συναθροίζεται ὁλοὲν ἀπαιτῶν τὴν ἀνάγνωσιν· εἰς

πολίτης ὁ Α. Θεργκέλης φυλακίζεται ὡς ἀπειθῶν εἰς τὴν πρόσκλησιν διαλύσεως.

« Ἴδου τὸ σημεῖον τῆς ἐγέρσεως τοῦ ὄχλου· εἴμπορεῖ τις νὰ εἰπῇ ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ πλέον ἄμεσος αἰτία εἰς τὴν ἐξαψιν τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀπελπισίας. Ὁ λαὸς βλέπει ὅτι ὄχι μόνον κινδυνεύει ἡ ἐλευθερία του, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ὑπαρξίς του. » Παραχρῆμα κλείει ἡ ἀγορά, ἤχουσιν οἱ κώδωνες, ἀναστατοῦται ἡ πόλις καὶ μόλις μαθοῦσα ὅτι προσκαλεῖται ὁ λαὸς εἰς τὸν Ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως ἵν' ἀκούσῃ τὰ νομοσχέδια, πληροὶ τὸν ναὸν καὶ τὰ προαύλια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀνυπόμονος περιμένει τὴν ἀνάγνωσιν τῶν σχεδίων, ἅτινα προσέβαλον τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν καὶ τὴν ἐμπορικὴν κατὰστασιν τῆς ἀρτισυστάτου πόλεως.

Ἡ Δημογεροντία Ἑρμοπόλεως ἀποτελουμένη τότε ἐκ τῶν Π. Ζωντανοῦ, Ι. Πάλλη, Ἀθ. Λαδοπούλου καὶ Γ. Γιορδῆ ἔμεινεν οὐδετέρα, οὐδ' ἦτο δυνατόν ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ λαοῦ. (1)

Αἰφνης διαδίδεται φήμη ὅτι ὁ Ἐκτακτος Ἐπιτροπος μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Φρουρᾶς Ε. Α. Γαροφαλιᾶ καὶ τινων στρατιωτῶν διευθύνεται πρὸς τὴν ἀγοράν. Ὁ λαὸς εὐρίσκεται ἐν ἀνυπομονησίᾳ· μετ' ὀλίγον καταφθάνουσιν εἰς τὸν ναὸν οἱ Δημογέροντες· μετ' αὐτοὺς δὲ ἀντὶ τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου ὁ Γραμματεὺς αὐτοῦ Γ. Δ. Οἰκονομίδης συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀστυνόμου, καὶ χομίζων τὰ πολυθρόλλητα σχέδια τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Καποδίστρια.

(1) Λέγω ὅτι ἔμεινεν οὐδετέρα· τοῦτο δ' ἐξάγω ἐκ τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐγγράφων τῆς· ἐν μόνον ἀναφέρεται εἰς τὴν δημεγερσίαν ταύτην. Ἐν αὐτῷ ἐκτίθεται τὸ γεγονός, ὅπως τὸ ἀντελήφθησαν οἱ Δημογέροντες, ἀλλ' ἐπέχῃσι τοῦ νὰ ἀποδοκιμάσωσιν αὐτὸ ὀριστικῶς, ἀναγνωρίζοντες, ὅτι « ὁ λαὸς τῆς Ἑρμοπόλεως εἶχε λάβῃ μέρος εἰς τὸ κίνημα τοῦτο. » (Ἀρ. Ἑγγ. 3927).

Ὁ παρωργισμένος λαὸς ἐτήρησεν ὑπομονήν, ἀφῆκε τὸν Οἰκονομίδην ν' ἀναβῇ ἐπ' ἄμβωνος ὅπως ἀναγνώσῃ τὰ σχέδια· ἀλλ' ἄμέσως ψιθυρισμοὶ ἀκούονται ἀνὰ πάντων τὰ στόματα. Ἀναπτύσσεται ὑπόνοια ὅτι ὁ Γραμματεὺς ἀναγινώσκων τὰ σχέδια ἤθελε παραλήψῃ τὰς παραγράφους ἐκείνας αἵτινες ἀπῆρεσκον εἰς τὸν λαὸν καὶ οὕτω, κεκολωδομένα ἀναγινώσκων αὐτὰ, ἤθελεν ἀφαρπάσει τὴν γνώμην τῆς συνελεύσεως τῶν πολιτῶν. Μεταξὺ τῆς πολυπληθοῦς ἐν τῷ ναῷ συνελεύσεως ὁ Ἰωάννης Περίδης ἐγερθεὶς κατέστησε προσεκτικὸν τὸν λαὸν ἐπὶ τῆς ἀναγνώσεως ἐξηγήσας τὸ δεσποτικὸν τῶν προτεινομένων μεταρρυθμίσεων. Ἡ ἄστυνομία μετὰ μέλους τινος τῆς Δημογεροντίας ἐπεμβᾶσα ἠθέλησεν νὰ περιορίσῃ τὸν Περίδην, ὅτε οὗτος ἐγερθεὶς ἐφώνησεν. «Ἡμεῖς Δημογεροντίαν δὲν ἀναγνωρίζομεν, διότι εἶναι εἰδική σας· ἀκούσαντες τοὺς κώδωνας συναθροίσθημεν ἐδῶ πάντες οἱ πολῖται· ἅπαξ συνετρίψαμεν τὰς ἀλύσους τοῦ Σουλτάνου· νέας ἀλύσους δὲν δεχόμεθα· οὐδεὶς δὲ ἔλαβεν ἐντολὴν παρὰ τοῦ ἔθνους νὰ μᾶς ὑποβάλλῃ εἰς ζυγόν.» Συγχρόνως ἐτέρωθεν ὁ Ν. Γιαγιτζής, ὁ Κομνηνὸς Αουδουδάκης, ὁ Λουκάς Κατινάκης, ὁ Μιχαήλ Μισυρλής, ὁ Κοσμᾶς Πηλειάδης ὁ Γανωχωρίτης καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐξήγουν εἰς τὸν λαὸν τὴν ἔννοιαν τῶν σχεδίων. Ἰδίως δὲ ἠκούσθησαν τὰ ἐξῆς. «Σκλάβους, ῥώσσοις δὲν μᾶς κάμνετε, οὔτε σεῖς, οὔτε ἡ Κυβέρνησίς σας.» Ἡ ἄστυνομία ἀδυνατεῖ νὰ καταστείλῃ τὸν ἐξαπτόμενον λαὸν, ἥδη ἐκφραζόμενον πλαγίως κατὰ τοῦ Κυβερνήτου, ὑποβολέως τῶν σχεδίων τούτων. Γενικὴ δὲ φωνὴ ἀκούεται τῶν πολιτῶν ζητούντων ὅπως ἀποτελειώσῃ τὴν ἀνάγνωσιν, ὁ Λουκάς Κατινάκης ἢ ὁ Κοσμᾶς Πηλειάδης. Παραγρῆμα δὲ δεκάδες τινὲς πολιτῶν ἀναρριχῶνται ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος ὅπως καταβιβάσωσι τὸν Γραμματέα Οἰκονομίδην. Μεταξὺ τούτων διεκρίνοντο ὁ Θ. Μισυρλής, ὁ Ι. Νικητόπουλος, ὁ Ζαῖνης Μα-

νέτας, ὁ Κ. Κουκούλας, καὶ ἄλλοι. Τότε ὁ Λ. Κατινάκης ἐδημηγόρησεν πρὸς τὸ πλῆθος ἀρξάμενος διὰ τῶν λέξεων « Ἄκουσον Δ ἤ μ ε ! »

Ἡ ἐπελθοῦσα πλεόν ἀναστάτῳσις τοῦ πλῆθους ἐν τῇ Μεταμορφώσει κατέστησεν ἀδύνατον τὴν ἀνάγνωσιν τῶν σχεδίων, ἅτινα ἀπερρίφθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ τοσούτου πανηγυρικοῦ τρόπου. Πολλοὶ ἐσπευσαν, λαβόντες δαδάς νὰ πυρπολήσωσιν τὰς οἰκίας τοῦ Δούμα καὶ ἄλλων γνωμοδοτησάντων ὑπὲρ τῶν σχεδίων, ἀλλ' ἀνεχαιτίσθησαν ὑπὸ τῶν μετριοφρονεσέρων.

Τὸ γεγονός ἐλαβε χαρακτῆρα ἀνταρσίας ἢ ὅπως τὴν ἐχαρακτήρισεν τὸ βούλευμα προβολῆς ἀνταρσίας καὶ Δημεγέρεως (promesse rivoluzione). Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰδοποιεῖ ὁ Ἐκτακτὸς Ἐπίτροπος τὸν Κυβερνήτην (διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6315 12 Ἀπριλίου ἐγγράφου) περὶ τῶν διατρεχόντων, συνάμα δὲ εἰδοποιεῖ τὸν ἀρχηγὸν ναυτικῆς μοίρας Γ. Σαχίνην νὰ σπεύσῃ εἰς Σύρον, αὐξάνει τὴν φρουρὰν μέχρις 120 στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ε. Γαρουφαλιᾶ. Συγχρόνως πέμπει ἀπεσταλμένον εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὸν ἀστυνόμενον ἄνω Σύρας Κ. Τζένιον καὶ ἐξαιτεῖται τὴν ἀποστολὴν 150 ἔτι στρατιωτῶν. (1)

Ὁ Κυβερνήτης παραχρῆμα, παραιτῶν πᾶσαν ἄλλην ὑπόθεσιν τοῦ Κράτους, ἔρχεται ἐσπευσμένως εἰς Σύρον· συγχρόνως ἐλλιμενίζεται καὶ ἡ Κορβέττα Ὑδρα.

Ὁ Καποδίστριας ἰδὼν ζωηρὰν καίτοι σιωπηλὴν κατ' αὐτοῦ δυσἀρέσκειαν τῶν Ἑρμουπολιτῶν, ἣ κατ' ἄλλους μὴ δοῦς μεγάλην βαρύτητα, ἀνεχώρησε τὴν ἐπιούσαν, διατάξας ὅπως συληφθῶσιν οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ἔλθῃ σύσσωμον τὸ Ἐγκληματικὸν Δικαστήριον Μυχόνου πρὸς ἐκδίκασιν τῶν στασιαστῶν. Ὁ Ἐκτακτὸς Ἐπίτροπος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπ' ἀριθ. 3928 ἀναφορᾶς τῆς Δημογεροντίας καὶ ἀπὸ 1348 τοῦ Φρουράρχου Γαρο-

(1) Ταῦτα συνοψίζω ἐκ τοῦ εἰς χεῖράς μου ἐγγράφου ὑπ' ἀριθμ. 6315 τοῦ ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου· ὡς ἐκτενὲς δὲ παραλείπω ἐνταῦθα.

φαλιᾶ καὶ 6316 τῆς ἀστυνομίας καταγγέλλει τὴν 21 Ἀπριλίου ὡς στασιάσαντας κατ' αὐτῆς τῆς Κυβερνήσεως, ἥς ἐξηυτέλισαν τοὺς ὑπαλλήλους καὶ κατέσχον τὰ ἔγγραφα τοὺς ἐξῆς, *Ιωάννην Περὶδην Χῖον*, ἀντιπρόσωπον Ἑρμουπόλεως, *Λουκάν Κατινάκην Χῖον* ἔμπορον, *Νικόλαον Γιαγιτζῆν Ἀμφισσέα* ἔμπορον, *Κοσμάν Πηλειαδὴν Γανοχωρίτην* ἔμπορον, τὸν *Γ. Ἰβου* ἐξ Ἀμπελακίου ἔμπορον, *Κ. Κακουλίδην Σμυρναῖον* καπνέμπορον, *Δ. Ἰωάννου Κοζάκον Σμυρναῖον* ἔμπορον, *Ι. Νικητόπουλον Πελοποννήσιον* ἔμπορον, *Κομνηνὸν Λουλουδάκην Χῖον* ἔμπορον καὶ ὡς συνεργοὺς τὸν *Γ. Βολίκαν*, *Στ. Πατουβᾶν*, *Ζαννὴν Μανέταν*, *Δ. Γεωργόπουλον*, *Ι. Θεοδώρου*. *Στ. Παπήλιαν*, *Μιχ. Θεοδ. Μισυρλήν*, *Βασ. Ι. Ἐφέσιον*, *Δημήτριον Παππαῖ*, *Διατζέντον Σερβιετάκην*, *Κ. Θεοδώρου* καὶ *Ἐμμ. Καλαθάκιαν*.

Ὁ φρούραρχος Γαροφαλιᾶς συνέλαβε πάντας ἐκτὸς τοῦ *Δ. Παπαῖ* ἢ Τριπολιτζιώτη φυγόντος εἰς Πάρον. Οἱ συλληφθέντες ἐκρατήθησαν ἐν τῇ Κορβέττᾳ Ὑδρα, ἐνθα ἐνηργήθησαν αἱ ἀνακρίσεις, διεξαχθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ (ἐξεταστικοῦ *Δικαστοῦ*) *Ι. Κούζοβικ* καὶ διαρκέσασαι ἀπὸ τῆς 22 Ἀπριλίου μέχρι τῆς 29 τοῦ αὐτοῦ μηνός, μεθ' ὃ ἅπαντες οἱ καταγγελθέντες μετηνέχθησαν εἰς Μύκωνον ὑποβληθέντες εἰς φυλάκισιν. Γενομένων δ' ἐκεῖ ἐξετάσεων τριάκοντα μαρτύρων διαρκεσασῶν ἀπὸ τῆς 14 Μαΐου μέχρι τῆς 14 τοῦ ἔτους 1830, ἀπηλλάχθησαν τῆς κατηγορίας, ἐκτὸς δύο.

Τὴν 19 Ἰουνίου ἐξεδόθη ἐν Μυκόνῳ πολυσέλιδον βούλευμα, οὗ τινὲς παράγραφοι τοῦ σκεπτικοῦ ἔχουσιν οὕτως.

« Α'. Ὅτι ἡ συνάθροισις τῆς εἰς τὸν ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως συμβάσεως, ὀχλαγωγίας κατὰ τὰς 12 τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου δὲν

ἡδύνατο νὰ συγκροτηθῇ χωρὶς τῆς συνεργείας τῶν Δημαγωγῶν οἵτινες εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐρεθίζουν τὸν ἀμήχανον λαόν, ὅστις δὲν κινεῖται πώποτε χωρὶς τοὺς συνεργούς του.

« Β'. "Οτι ἀγκαλὰ νὰ μὴν ἀνεκαλύφθησαν οἱ πρωταίτιοι μιᾶς τοιαύτης προμελετημένης στασιώδους ἀγμεγερείας, οὔτε ἀπὸ τὰς ἰδίας ἐξομολογήσεις τῶν ἐγκαλουμένων, οὔτε ἀπὸ ὅλας ἐκείνας τὰς μαρτυρίας, ἃς ἔλαβε τὸ ἐξεταστικὸν τοῦτο Βῆμα ἀπὸ τοὺς προσβληθέντας παρὰ τῆς Ἀστυνομίας μάρτυρας, μόνον τοῦτο ἐφάνησαν ὡς ἀρχηγοὶ τῆς ἐν τῷ Ναῷ ὀχλαγωγικῆς σκηνῆς ὁ Λουκάς Κατινάκης καὶ Κοσμάς (Πηλειάδης) Γανοχωρίτης καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται πραγματικῶς ἀπὸ τὴν πρᾶξιν τοῦ ἐγκλήματος (Del fatto del delitto), κλπ. κλπ.

« Γ ν ω μ ο δ ο τ ε ῖ. »

I. Ὁ Λουκάς Κατινάκης καὶ Κοσμάς Γανοχωρίτης Πηλειάδης εἶναι ὑπεύθυνοι ὡς ἀρχηγοὶ τῆς ἀνταρτικῆς ταραχώδους ὀχλαγωγίας, συμβάσης κατὰ τας 12 Ἀπριλίου παρελθόντος εἰς Ἑρμούπολιν ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως καὶ ἀπειθεῖς κατ' ὅλα εἰς τὰ διαταγὰς τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως καὶ παραβιαστὰι εἰς τοὺς ὑπαλλήλους αὐτῆς καὶ ὡς τοιοῦτοι εἰσάγονται εἰς δίκην διὰ νὰ τιμωρηθῶσι κατὰ τοὺς Γενικοὺς νόμους» κλπ. κλπ.

Ἐν Μυκόνῳ τῇ 19 Ἰουνίου 1830.

Ὁ Ἐξεταστικὸς Δικαστὴς

Ὁ γραμματεὺς

Ἰω. Ν. Κρύζοβικ.

I. Βεάκης.

Ἡ ὑπεράσπισις ἦν καὶ δι' ἐγγράφου ὑπομνήματος ἀπήγγειλον οἱ κατηγορούμενοι ἐνώπιον τοῦ Ἑγκληματικοῦ Δικαστηρίου πλήρης δυνάμεως, ἐπιχειρημάτων καὶ φλογερῶν ἀποστροφῶν κατὰ τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου εἶνε ἀρίστη δι' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ἀποδεικνύουσα τὴν ἀξιοπρέ-

πειαν τῶν Ἑρμουπολιτῶν καὶ τὴν δικανικὴν δύναμιν τοῦ τότε συνηγόρου Ἀθ. Πετσάλη. (1)

Ἡ ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἐν Μυκόνῳ φυλάκισις τοσούτων πολιτῶν κατετάραξεν, ὡς εἰκός, τὴν Ἑρμούπολιν· ἀναφοραὶ δὲ καὶ διαμαρτυρήσεις ἀπηυθύνοντο τῷ Κυβερνήτῃ. Ἐτέρωθεν δὲ ὁ Ν. Γιαγιτζῆς ἀπεστάλη ἐκ μέρους τῶν φυλακισθέντων εἰς τὸν Κυβερνήτην ἵνα παραστήσῃ ζωηρότερον τὰ πράγματα καὶ τὰς συνεπειὰς τοιαύτης καταδιώξεως. Ἐπὶ τέλους μετὰ πολλὰς δεινοπαθείας ἡλευθερώθησαν καὶ οἱ ὡς ἀρχηγοὶ κατηγορηθέντες Α. Κατινάκης καὶ Κ. Πηλειάδης, ἀλλ' ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς στερηθέντες τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἐμπορίου των ἐπὶ τόσους μῆνας ἀπώλεσαν τὴν περιουσίαν των.

Τὸ γεγονός τοῦτο τῆς 12 Ἀπριλίου 1830 καταταράξαν τὴν φιλοπάτριδα καὶ εἰρηνικὴν Ἑρμούπολιν, δὲν ἔμεινεν ἄνευ συνεπειῶν ἐπὶ βλάβῃ τοῦ Κυβερνήτου, ὡς θέλομεν ἐν τῷ κατόπιν κεφαλαίῳ ἰδεῖ.

Κρίνων τὸ γεγονός τοῦτο οὐχὶ ἐκ τῶν προφορικῶν πληροφοριῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ὀγκωδεστάτης δικογραφίας τῆς ἐπὶ στάσει ταύτης ποινικῆς δίκης, ἥθελον ἐν πλάτει ἐκθέσει τὰς κρίσεις μου, ἐὰν ὑπῆρχεν ὕλικὸς ἐνταῦθα πρὸς τοῦτο χῶρος. Ὁ διεξερχόμενος τὰ τῆς δίκης ταύτης καὶ θέλων νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς σημετοχῆς τῆς Ἑρμουπόλεως ἀπάσης εἰς τὸ κίνημα τῆς 12 Ἀπριλίου, θέλει διστάσει πρὸς στιγμὴν μὴ βλέπων μεταξὺ τῶν ἐνοχοποιθέντων καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι διαπρεπόντων τότε ἐν Ἑρμουπόλει.

Ἀλλ' ἐὰν σκεφθῇ ὅτι αἱ προτεινόμεναι δεσποτικαὶ καὶ ἡκιστα συνταγματικαὶ ἐμπορικαὶ μεταρρυθμίσεις ἔθιγον ἰδίως οὐ-

(1) Ἦθελον δημοσιεύσει μέρος ἂν οὐχὶ τὸ ὅλον τοῦ ὑπομνήματος τῆς ὑπερασπίσεως ταύτης, σωζομένου παρὰ τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρ. Ν. Γιαγιτζῇ, ἐὰν ἡδυνάμην ν' ἀποσπᾶσω τοιοῦτό τι, αὐτοτελές. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπάρχει ἀλληλουχία τις ἐν αὐτῷ ἀξία παρατηρήσεως, οἷον δὴ ποτε ἀπόσπασμα αὐτοῦ μεμονωμένον θέλει φανῇ κεκολοβωμένον.

χὶ τοὺς πρωτεύοντας ἐν τῷ ἐμπορίῳ τῆς νήσου, ἀλλὰ κυρίως τοὺς μετ' αὐτοὺς ἐρχομένους μέχρι τοῦ τελευταίου παραγματοῦ καὶ χειρώνακτος βλαπτομένου καὶ αὐτοῦ ἐμμέσως· ἐὰν σκεφθῇ ὅτι ὁ ἐν τῇ Μεταμορφώσει προσκληθεὶς λαὸς πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν νομοσχεδίων, εἶχε χαρακτῆρα κοινοτικῆς συνέλευσεως, ἅτε δὴ παρισταμένων τῶν τε δημοτικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν, θέλει ἀποδώσει τὸν προσήκοντα χαρακτηρισμὸν εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῆς Ἑρμοπόλεως. Δὲν ἐπεμβαίνω εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ κινήματος καὶ τῶν αἰτιῶν, καθ' ὅσον ἀποδοκιμάζων τὰ τότε ληφθέντα ὑπὸ τῆς Διοικητικῆς ἀρχῆς μέτρα, πρέπει νὰ ἐκθέσω τοὺς λόγους τῆς ἀποδοκιμάσεως, ὅπερ θέλει παραγάγει οὐχὶ σύντομον ἐνταῦθα συζήτησιν. Πρέπει οὐχ' ἥττον νὰ περατώσω τὰ περὶ τοῦ γεγονότος τούτου λόγον ἐκτιθέμενος ὅτι ἡ Ἑρμούπολις συναισθανθεῖσα πρώτη τὰς ἀπορροφητικὰς τάσεις τῆς πολιτικῆς τῆς τότε Κυβερνήσεως, ἔδωκε ῥάπισμα εἰς τοὺς δεσμεύοντας τὴν ἐλευθερίαν ἐν γένει μὲν τοῦ πολίτου, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἐμπορικῆς τάξεως, ἀποκρούσασα τοσοῦτον πανηγυρικῶς τὰ ἐπιβλαβῆ ταῦτα ἀναμορφωτικὰ σχέδια τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1830.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἡ Ἑρμούπολις ἐπαραστατεῖ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου καὶ ἐνοῦται μετὰ τῆς Ὑδρας. — Κατάλυσιν φιλοκυβερνητικῶν ἀρχῶν καὶ ἀποστολὴν ἀντικυβερνητικῶν πληρεξουσίων. — Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδίστρια. — Ἡ διὰ νυκτὸς ἐγκαθίδρυσις νέων ἀρχῶν ὑπὸ τοῦ Αὐγ. Καποδίστρια.

Ἡ Ἑρμούπολις ὁσημέραι προώδευεν ἐμπορικῶς καὶ κοινωνικῶς. Κατ' ἀρχάς, γράφει ὁ Ἑρμῆς τῆς Σύρου τοῦ 1837,

κατὰ ἤθη τῶν κατοίκων ἦσαν ἀπλούστατα. τὰ ἐνδύματά των λιτότατα, οἱ χοροὶ καὶ τὰ συσσίτιά των Σπαρτιατικά· ἔβλεπέ τις τῷ ὄντι εἰς τὴν Ἑρμούπολιν τὸ πρωτότυπον μιᾶς παλαιᾶς ἑλληνικῆς ἀποικίας καὶ ὅλα ταῦτα συνέτεινον εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας της.» (1) Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυβερνήτου, καὶ τὴν πρόοδον τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν οἰκοδομὴν λιθίνων οἰκῶν καὶ καταστημάτων, ἐκλειψάσης τῆς ιδέας τῆς προσωρινότητος τῆς ἀποικίας, ἡ πόλις ἐσχηματίζετο κανονικώτερον, ἡ κοινωνία ἐτακτοποιεῖτο ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον καὶ ἐμπορικώτερον· συνεστήθη Ἀέσχη Ἐμπορικὴ χρησιμεύουσα καὶ ὡς χρηματιστήριον· ἰδρύθη τὸ πρῶτον ἀσφαλιστικὸν κατάστημα ὁ «Φοίνιξ» διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Ν. Πρασακάκη, κατόπιν δὲ τὸ τῶν Φίλων Ἀσφαλιστῶν διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Ι. Α. Ῥάλλη. Αἰθουσαί τις καταστήματος μετεβλήθη εἰς Θέατρον ἐν ᾧ ἐδιδάσκοντο τὰ πατριωτικώτερα καὶ ἠθικώτερα τῶν δραμάτων τῆς τότε ἐποχῆς. Ἐν γένει δ' εἶπεῖν ἡ πόλις παρίστα τὸ φαινόμενον πόλεως ἀκμαίας περιεχούσης πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς καὶ τάσεις πρὸς τὸν πολιτισμόν.

Ἀλλ' ἐν ᾧ τοπικῶς ἡ πόλις προώδευεν καὶ παντὶ σθένει ἐπλήρου ἐκ τῶν ἐνόντων τὰς ἀνάγκας της δὲν ἐλησμόνει ὅτι ἡ ἐπίζηλος θέσις, ἣν κατεῖχε μεταξὺ τῶν Ἑλληνίδων τότε πόλεων, ἀπῆτει τὴν ἄμεσον συμμετοχὴν της καὶ πρωτοβουλίαν εἰς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, ᾧν ἡ διοικητικὴ προστασία ἦτο ἀνατεθειμένη τῷ Κυβερνήτῃ Ι. Καποδίστρια.

Ἡ Ἑρμούπολις εἶχεν αἰτίας σπουδαίας δυσμενείας κατὰ τοῦ τότε Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Τ' αὐστηρὰ μέτρα ἃ διέταξε κατὰ τὸ 1829 κατὰ τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Χίων πρὸς πληρωμὴν τῶν ὑπερόγκων δαπανῶν τῆς εἰς Χίον Ἑθνικῆς ἐκστρατείας καὶ ἡ πρὸς τοῦτο φυλάκισις τῶν Δημογερόντων τῶν ἐν

(1) Ἑρμῆς φυλλ. 3. τοῦ 1837.

Ἐρμουπόλει Χίων ἀφῆκαν δυσαρέστους ἀναμνήσεις ἀπάσῃ τῇ πόλει. Δεύτερον δὲ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ νὰ ἐπιβάλλῃ τὰ περὶ διαιρέσεως τῶν ἐμπορίων ἀτυχῇ ἐκεῖνα σχέδια, τὰ προκαλέσαντα τὴν δημεγερσίαν τῆς 10 Ἀπριλίου 1830 καὶ ἡ φυλάκισις τοσούτων ἐμπορίων ἐκ τῶν τιμιωτέρων πολιτῶν, κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ Ἐ ρ μ ο Ὑ, ἐπηύξησε τὴν κατὰ τοῦ Κυβερνήτου δυσμένειαν καὶ ἐπέσπευσε τὴν τελευταίαν καὶ διαρκεστέραν κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἀντιπολίτευσιν, καταλῆξασαν εἰς στάσιν.

«Τὰ μέτρα τῆς Κυβερνήσεως γράφει ὁ Ἑρμῆς, ἐξιστορῶν τὰ τῆς στάσεως. — ὡς πρὸς τὸ γενικὸν πολίτευμα τοῦ ἔθνους ἐφάνησαν ἤδη ὅτι ἐλάμβανον χαρακτῆρα ὅχι πλέον συνταγματικῆς Κυβερνήσεως· τὸ ἐμπόριον ἀσθενεῖ· ἡ Ὑδρα πρώτη ὑψώνει σημαίαν ἐπαναστάσεως· ἐφημερὶς ἀντιπολιτευτικὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀ π ὅ λ ω ν ἐκδιδομένη ἐντὸς τῆς Ὑδρας ζητεῖ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν Νόμων καὶ τοῦ καταπατηθέντος ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Συντάγματος· τὸ ἔθνος διαιρεῖται εἰς Κυβερνητικούς καὶ Συνταγματικούς! Ἡ Ἑρμούπολις δὲν ἠδύνατο ἢ ν' ἀκολουθήσῃ τὰ ἔχνη τῆς προστάτιδος καὶ φίλης τῆς Ὑδρας· ἐμβαίνει λοιπὸν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν μόνον καὶ κύριον σκοπὸν προτιθεμένη τὴν κοινὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν νόμων. Ἀναφορὰ ὑπογεγραμμένη ἀπὸ πενταχοσίους Ἑρμουπολίτας διευθύνεται πρὸς τὴν Κυβέρνησιν αἰτοῦσα τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Συντάγματος, τὴν ἐμφύχωσιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ ἄλλας ἐθνικὰς ὠφελείας. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις δὲν ἀποκρίνεται.» (1)

«Οὕτω,» γράφει ὁ Εἰρ. Θεήρσιος ἐν ταῖς Τύχαις τῆς Ἑλλάδος, «ὠρίμαζε παρὰ τοῖς Ὑδραίοις ἡ ἰδέα τοῦ νὰ μὴ πεισθῶσι τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Μετ' αὐτῆς δὲ συνεισφέρουν καὶ οἱ τῆς Σύρας κάτοικοι, ὥστε οἱ διοικηταὶ τοῦ

(1) Ἐφ. Ἑρμῆς αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω.

προέδρου (Κυβερνήτου) δὲν ἀναγνωρίζοντο πλέον καὶ αἱ ἐκ τοῦ Τελωνείου πρόσοδοι τῆς Σύρου δὲν ἀπεδίδοντο.» (1)

Σπουδαιότατον χαρακτηῖρα ἔδωκεν εἰς τὴν κατὰ Κυβερνήτου ἐν Ὑδρᾷ ἀντιπολίτευσιν ἢ κατ' αὐτοῦ στάσις τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ ὡς πόλεως πολυανθρώπου καὶ ἀκμαζούσης καὶ ὡς μόνης ἀποτιούσης τοσούτους ὑπερόγκους προσόδους τῷ Δημοσίῳ. Τοῦτο κατετάραξε τὸν Κυβερνήτην, ὅστις καὶ πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐννοήσας τὸν κατ' αὐτοῦ ἐν Ἑρμουπόλει ἀναδρασμὸν ἔγραφεν εἰς τινας ἐμπόρους ιδίως τὸν Ι. Α. Ῥάλλην καὶ Ζ. Πετροκόκκινον, ἀναφορικῶς πρὸς τὰ παράπονα τῶν Ἑρμουπολιτῶν διὰ τὰ κατὰ τῶν Χίων ἐπιβληθέντα μέτρα πρὸς πληρωμὴν τῶν δαπανῶν τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας, περιποιητικωτάτας ἐκφράσεις, μὴ θέλων νὰ παρεξηγηῇται «ὕπὸ τοσούτων ἐντίμων πολιτῶν καὶ ἐμπόρων διαπρεπόντων ἐμπορικῶς οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.» (2) Ἀλλὰ μετὰ τὸ γεγονὸς τῆς 12 Ἀπριλίου, μετὰ τὴν μὴ ἀκριβῆ τήρησιν τοῦ συντάγματος καὶ τὴν ἐκ τῆς διαστάσεως τοῦ Ἑλλ. λαοῦ καὶ τοῦ Κυβερνήτου ἐπελθοῦσαν χαλάρωσιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν νόμων, τέλος μετὰ τὴν μὴ ἐκπλήρωσιν τῶν περὶ ἀνορθώσεως τούτων αἰτήσεων τῶν Ἑρμουπολιτῶν, ἡ Ἑρμούπολις συνετάχθη τῇ Ὑδρᾷ, ἀποκατασταθεῖσα μετ' αὐτῆς ὁ πυρὴν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καταλύσασα τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγει φιλοκυβερνητικὰς δημογεροντίας, ἐνεργήσασα τὴν ἀποστολὴν ἀντικυβερνητικῶν πληρεξου-

(1) Τύχαι τῆς Ἑλλάδος Εἰρ. Θειρσίου. Μεταφρ. ἐν Περιοδ. Συγγρ. Παλλάς.—Τὰς πλείστας τῶν πληροφοριῶν τούτων ὀφείλω τῷ κ. Α. Ῥάλλῃ.

(2) Καὶ αἱ εἰρημέναι ἐπιστολαὶ εὐρίσκονται ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ ἀειμνήστου Ι. Α. Ῥάλλῃ· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰσὶν ἐκτενεῖς, σχετίζονται δὲ μετὰ τῶν συμβάντων, ἅτινα ἐπηκολούθησαν ἐν Ἑρμουπόλει κατὰ τὸ 1828 συνεπεῖα τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας, δημοσιεύσω ταύτας ἐν τῇ περὶ ταύτης διατριβῇ μου.

σίων εἰς Ὑδραν ἐξ ὧν τῶν νήσων καὶ δοῦσα χαρακτῆρα ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως κατὰ τοῦ Κυβερνήτου. Καὶ αὐτὸς ὁ κυβερνητικὸς Διοικητὴς ἐν Σύρῳ βλέπων τὸ ἀκαταγώνιστον τῆς ἀντιπολιτεύσεως συνετάχθη τῇ ἀναστάτῳ γενομένῃ πόλει, ἀνεγνώρισε τὰς ἀντικυβερνητικὰς ἀρχὰς καὶ ἔπαυσε τὴν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Κυβερνήτου ἀλληλογραφίαν του.

Τῇ 28 Ἰουλίου 1831 ἡ Δημογεροντία Ἑρμοупόλεως συγχειμένη ἀπὸ τὸν Γ. Καραγιαννάκην, Ἀμβρ. Σκαραμαγκᾶν, Εὐστρ. Σουγδουρῆν καὶ Ἀντ. Νίκαν ἐξέδωκε τὸ ἐξῆς αὐτῆς ὑπ' ἀρ. 6649 ἑγγραφον, δι' οὗ ἐκ μέρους τῆς Ἑρμοупόλεως ἀνεγνώριζε καὶ ἀπεδέχετο τὸ κίνημα τῆς Ὑδρας.

«Ἐπειδὴ τὸ κοινὸν τῆς Ν. Σύρας ἰδὼν ὅτι ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος παρεξηγήσασα τὰς πρὸς τὴν Α. Ε. γενομένας ἀναφοράς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ παροξυνθεῖσα ἄνευ λόγου ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς δηλουμένων νομίμων αἰτήσεων τῶν πολιτῶν παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ αὐστηρότατα καὶ δυναστικώτατα ἐκτελεστικὰ μέτρα κατὰ τῶν εἰρημένων νήσων καὶ ὀρμηθὲν εἰς τὰς εἰλικρινεῖς αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων προμηθείας ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ προλάβῃ δραστηρίως καὶ νὰ ματαιώσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν προειρημένων καταστρεπτικῶν μέτρων, ἡ Κοινότης τῶν Πολιτῶν τῆς ἐν Σύρῳ Ἑρμοупόλεως ἐγκρίνουσα καὶ ἀποδεχομένη τὸ καθ' ἑαυτὴν πᾶν ὅ,τι τὸ κοινὸν τῆς νήσου Ὑδρας ἔκρινεν εὐλογον μέχρι τοῦδε κατὰ ταύτην τὴν περίστασιν νὰ πράξῃ, ὁμολογεῖ προσέτι ὅτι ἐγκρίνει καὶ ἀποδέχεται ἀκόμη καὶ ὅσα ἄλλα μέτρα τὸ κοινὸν τῆς Ὑδρας ἤθελεν ἀκολουθῶς ἀποφασίσαι νὰ λάβῃ καὶ συντελεστικὰ πρὸς διατήρησιν τῆς κοινῆς ἀσφαλείας καὶ πρὸς ταχεῖαν ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀθετηθέντος πολιτικοῦ Συντάγματος.»

Τὴν 24 Ἰουλίου ἡ Δημογερ. Ἑρμ. (διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. 6655) ἑγγράφου πρὸς τὴν κοινότητα τῆς Ὑδρας ἔγραψεν « ἡ ἐν Σύρῳ Ἑρμ. κοινότης ἐπιθυμοῦσα νὰ ἴδῃ ὅσον τάχιστα κα-

ταπειπαυμένην τὴν δυστυχῶς ἐπικρατοῦσαν δυσαρέσκειαν καὶ διάστασιν μεταξύ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς Προσωρινῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐκτελουμένης τὰς παρανόμους ἀθετηθείσας βάσεις τοῦ πολιτικοῦ τῶν Ἑλλήνων συντάγματος»
 « κοινῇ γνώμην ἐψηφίσατο ἀντιπροσώπους αὐτῆς τοὺς Κυρ. Θεόδ. Μανοῦσιν καὶ Παν. Γεραλόπουλον, ἄνδρας συνετοὺς καὶ ἀπολαμβάνοντας τὴν κοινὴν ἐμπιστοσύνην διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ζήλου των, δίδουσα αὐτοῖς τελείαν πληρεξουσιότητα ὅπως συσκεφθῶσι μετὰ τῆς κοινότητος τῆς Ὑδρας περὶ τῶν μέσων τῶν καταλληλοτέρως συντελούντων πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ ἐπανόρθωσιν τῶν διακινδυνεύοντων μεγάλων συμφερόντων τῆς πατρίδος καὶ οὐχ' ἥττον πρὸς διατήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς εὐταξίας καὶ τῆς ἀπάντων ἀσφαλείας, ἔχοντες ἄδειαν καὶ δύναμιν νὰ παρουσιασθῶσι καὶ ἐνώπιον τῆς ἰδίας ἐξουσίας καὶ ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων καὶ ἄλλων ἀποσταλμένων τῶν ξένων δυνάμεων διὰ νὰ λαλήσωσι καὶ συνηγορεύσωσι, συμφῶνως μὲ τὴν κοινότητα τῆς Ν. Ὑδρας ὑπὲρ πάντων ὅσων ἀναγνωρίζει ἡ πατρίς πολυτιμοτέρων καὶ τιμαλφεστέρων συμφερόντων της.»

Ὁ Γραμμ.

Κ. Ἀγγελίδης.

Οἱ Δημογέροντες.

Α. Σκαρμαγκᾶς.

Εὐστάθ. Σουγδουρῆς.

Α. Νίκας.

Γ. Καραγιαννάκης

Ἡ κοινότης Ὑδρας, καὶ ὁ Ναύαρχος Α. Μιαούλης διὰ τῶν ἀπὸ 23 Ἰουλ. 1831 γραμμάτων ἐπέστειλον τοῖς ἐν Σύρῳ τὰς πρὸς τὸν πλοίαρχον Ῥάπτην καὶ τοὺς λοιποὺς πλοιάρχους τῶν ἐθνικῶν πλοίων διαταγὰς.

Συγχρόνως δὲ ἡ Δημογεροντία ἐμίσθωνε πλοῖα καὶ ἐστελλεν ἐν σπουδῇ τοὺς ἀντιπροσώπους της, οἵτινες ἀνεχώρησαν

ἐκ Σύρου τὴν 26 Ἰουλίου 1831. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀνεχώρησαν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Ψαρριανῶν Ἀποστολῆς Ν. Ἀποστολῆς καὶ Α. Μοναρχίδης. (ἀρ. 6660 Δμγ.) (1).

Τὴν 26 Ἰουλίου 1831 ἡ Δημογεροντία Ἑρμουπόλεως ἐξέδωκε φλογερὰν ἐγκύκλιον πρὸς πάντας τοὺς Αἰγαιοπελαγίτας καλοῦσα αὐτοὺς ἐν ὁμόματι τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας εἰς σύμπραξιν καὶ ἀποστολὴν πληρεξουσίων εἰς Ὑδραν. Συνέστη δὲ καὶ ἴδιον ἐπαναστατικὸν γραφεῖον διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ Ῥάλλη, ἀνδρὸς δραστηριωτάτου.

Τὴν 29 Ἰουλίου ἀνεχώρησαν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι ἄνω Σύρας Γ. Ἰουστινιάνης καὶ Γ. Ξανθάκης (ἀρ. ἐγγ. 6678 Δημογ. Ἑρμ.) Τὸν αὐτὸν μῆνα ἐπειδὴ τινὲς τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις νήσοις ἐδειλίασαν ἡ Δημογεροντία Ἑρμουπόλεως προὔκალεσε τὴν ἐμφάνισιν ἐθνικῶν πλοίων· ὁ δὲ Μιαούλης ἐπέμφε τοὺς πλοιάρχους Κιοσσὲ καὶ Κοκονέζην· ἐπέμφθησαν δὲ εἰς Σύρον καὶ ἔκτακτοι ἀπεσταλμένοι τῆς Ὑδρας Ι. Κριεζῆς καὶ Ν. Β. Μπουδούρης, ὅπως συνεννοούμενοι μὲ τοὺς Ἑρμουπολίτας ἐνθαρρύνωσι καὶ τοὺς λοιποὺς νησιώτας καὶ ἐνεργήσωσι τὴν ἀντικατάστασιν τῶν Δημογερόντων εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ ὅσον οἱ ὑφιστάμενοι τότε ἦσαν διωρισμένοι ἐπὶ Κυβερνήτου. Τότε ἐξέδωκεν ἐγκυκλίους ἡ Δημογεροντία Ἑρμουπόλεως πρὸς τὰς τῶν ἄλλων μερῶν. (1) Συγχρόνως δὲ ἀπέστειλεν καὶ ἰδίους ἀπεσταλμένους πρὸς κατάργησιν τῶν

(1) Τότε ἡ πειρατεία ἐλόμαινε τὰς Κυκλάδας. Ἡ Δημογεροντία ἀνέθηκε τῷ Νικ. Ῥάπτῃ πλοιάρχῳ τῆς Ἑλ. Κορβέτας Ψαρρὰ νὰ καταδιώξῃ τοὺς πειρατὰς. (6663 Δμγ.) Συγχρόνως δὲ κατασταλείσης αὐτῆς ἡ Κορβέττα Ψαρρὰ ἐχρησίμευσεν εἰς τὰς συνεννοήσεις τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ Ὑδρας. Ἐπίσης καὶ ἡ ναυαρχὴ τοῦ Μιαούλη Ἀρης.

(1) Ἴδε τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ἐν τοῖς ἀρχείοις Δημογεροντίας Ἑρμ. ὑπ' ἀριθ. 6715 — 6698 — 6718 — 6721 — 6726 — 6755 — 6783 — 6781 — 6808 — 6868 — 6883 τοῦ 1831.

Κυβερνητικῶν Δημογεροντιῶν εἰς τινας νήσους, αἵτινες δὲν ἠ-
θελον ν' ἀντικαταστήσωσι τὰς ἀρχὰς διὰ νέων δημογερόντων
καὶ ν' ἀποστείλωσι πληρεξουσίους.

Μὴ ἀναγνωρίζομένων πλέον ἐν Ἑρμουπόλει τῶν Κυβερνη-
τικῶν ὑπαλλήλων, ἡ Δημογεροντία ἀνέλαβε τὴν εἰσπραξιν
τῶν τελωνειακῶν δικαιωμάτων, παρέδωκε δὲ κατ' Αὐγούστον
τοῦ 1831 εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους ἐξ Ὑδρας Α. Μαυρογορ-
δάτον καὶ Α. Κοντόσταυλον κατ' ἀρχὰς γρ. 18200, μετὰ
δύο ἡμέρας ἐτέρας 30,000, ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς τὸν σκο-
πόν. (1)

Πρὸς μείζονα ἐκδήλωσιν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐνεργηθει-
σῶν κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1831 ἐκλογῶν τῶν ἀντιπρο-
σώπων Ἑρμουπόλεως διὰ τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Ε'. Ἐθνικὴν Συ-
νέλευσιν, ὁ λαὸς τῆς Ἑρμουπόλεως ἔδωκε τὰς ψήφους του
εἰς τὸν ἐπὶ Κυβερνήτου ὡς στασιώτην κατηγορηθέντα Ἰωάν-
νην Περὶδην καὶ τὸν Ἀργύριον Ταρποχτζήν,
οἵτινες ἀποσταλέντες ὡς ἀντιπρόσωποι εἰς τὴν Ε'. ἐθνουσνέ-
λευσιν ἔλαβον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ εἰδικὴν ἐντολὴν «ὅπως
συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τῶν δικαίων τῶν Χίων, ἀδικουμένων
τρεῖς ἤδη χρόνους.» (2)

Ἐνεργήσασα τὴν κατάλυσιν τῶν κυβερνητικῶν ἐν τῷ Αἰ-
γαίῳ Πελάγει ἀρχῶν ἡ Ἑρμούπολις, ὡς καὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν
πληρεξουσίων, ἐξηκολούθει ν' ἀποστέλλῃ τὰς προσόδους τοῦ
τελωνείου εἰς τὴν Ἀντικυβερνητικὴν ἐπιτροπὴν καὶ νὰ ἐνεργῇ
τελεσφόρως ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ.

Τότε συνεστήθη, καὶ ἡ πρώτη ἐφημερίς τῆς Ἑρμουπόλεως
ὑπὸ τὸν τίτλον Ἑλληνικὴ Μέλισσα.

Τὸ τέλος τῆς ἀντιπολιτεύσεως ταύτης ἰδοὺ πῶς ἱστορεῖται

(1) Ἑγγρ. Δμγ. ἀρ. 6781 τῆς 20 Αὐγ. 1351.

(2) Ἰδε ἐγγρ. Δμγ. Ἑρμ. 6839 τῆς 28 Αὐγ. 1831.

ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ μᾶλλον ἀξιοπίστων μαρτύρων, (2) ἰδίως δὲ τοῦ ἐνεργὸν λαβόντος μέρος Α. Ῥάλλη.

« Ἡ Ἑρμούπολις δίδει ἤδη τὴν μεγαλειτέραν βαρύτητα εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, στέλλει τοὺς πληρεξουσίους τῆς εἰς Ὑδραν διὰ νὰ συγκροτηθῇ ἐθνικὴ συνέλευσις, ἀλλ' ὁ ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Α. Καποδίστρια, συμβὰς κατὰ τὴν εἰκοστὴν Σεπτεμβρίου δίδει τέλος εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν. Τὸν διαδέχεται ὁ ἀδελφός του Αὐγουστῖνος Α. Καποδίστριας, στέλλει στολίσκον εἰς τὴν Ἑρμούπολιν διὰ νὰ τὴν καθυποτάξῃ, ἐνεργεῖ τὴν ἀντικατάστασιν ἄλλων ἀτόμων εἰς τὰς τοπικὰς ἀρχάς. Οἱ Ἑρμουπολίται συγκροτοῦσι συνέλευσιν περὶ τούτου· σκέπτονται καὶ ἀποφασίζουσιν νὰ μὴ ἀναγνωρίσουν οὔτε τοὺς ἐν τῷ στολίσκῳ, ἀλλ' οὔτε καμμίαν ἄλλην ὑπερτάτην ἀρχὴν τοῦ ἔθνους παρ' ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἤθελε ἐκλέξει ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις. Ἀλλὰ διὰ τινος ραδιουργίας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν προδοσίας ὁ στολίσκος ἀποβιβάζει διὰ νυκτὸς τὰς νέας τοπικὰς ἀρχάς καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἡ Ἑρμούπολις εὐρίσκεται βιασμένη νὰ παραχωρήσῃ. Μετ' οὐ πολὺ οἱ ἐν τῷ στολίσκῳ ζητοῦσι δι' ἀπάτης νὰ κυριεύσουν τὴν φρουράν ἣτις ἔμεινεν ἡ αὐτὴ, ἀλλ' ἀνακαλύπτεται, γίνονται τινες ἀκροβολισμοὶ καὶ ἡ νίκη μένει εἰς τὴν Ὑδραϊκὴν φρουράν. Τὸν Αὐγουστῖνον διαδέχεται ἐπταμελὴς ἐπιτροπὴ συγχειμένη ἀπὸ ὅλα τὰ κόμματα, συγκροτεῖται Ἐθνικὴ Συνέλευσις καὶ ἡ Ἑρμούπολις στέλλει τοὺς πληρεξουσίους τῆς. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἑρμουπόλεως μέχρι τοῦ 1833 ἔτους ὅτε ὁ βασιλεὺς Ὅθων ἐφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. »

(2) Βεβαίως οἱ συντάσσοντες τὰς σπουδαίας κατὰ τὸ 1837 ἐφημερίδας Ἑρμουπόλεως, Ἑρμῆς Γ. Καλόγνωμος, Λουκάς Ῥάλλης, Βάμβας καὶ ἄλλοι δικηγόροι καὶ εὐπόληπτοι ἔμποροι ἀξιοπιστότερον ἐκθέτουσι τὰ πράγματα, περιγραφέντα ὅτε ἦσαν νωπὰ καὶ εὐμνημόνευτα. "Ἐχω δὲ ὑπ' ὄψιν μου καὶ ἔκθεσιν ἐκτενῆ τοῦ Κ. Α. Ῥάλλης, ὃ ἐὺ γινωμονῶ.

Ἐκ τῶν γεγονότων τούτων βλέπομεν τοὺς ὑπὲρ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν ἀγῶνας τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ τὴν ἐπιμονὴν αὐτῆς οὐ μόνον μὴ ἀναγνωρισάσης καὶ τὸν Αὐγούστινον Καποδίστριαν ἀλλὰ καὶ μέχρις ὀπλων ἐλθούσης μετὰ τῆς στρατιωτικῆς ἐκείνου δυνάμεως, ἐξ οὗ ἡ νίκη ἀπέμεινεν εἰς τὴν Ὑδραϊκὴν φρουράν, ἥτις πολλάκις προσήνεγκεν τελεσφόρους ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν ἀρτισύστατον πόλιν. Τοιαῦτα τὰ ἐπὶ Κυβερνήτου γεγονότα ἐν Ἑρμουπόλει ἅτινα κατέχουσιν οὐκ ὀλίγας σελίδας ἐν τῷ συνταγματικῷ βίῳ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Τὰ μέχρι τῆς συστάσεως δημορχιῶν. — Γυμνάσιον. — Σχολεῖα. — Ὅδοι, πλατεῖαι. — Τυπογραφεῖα. — Ναυπηγεῖον. — Ἐμπόριον. — Αἱ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος πρῶται ἀρχαὶ — Ἐμπορικὴ καὶ κοινωνικὴ εἰκὼν τῆς Ἑρμουπόλεως. — Δημογέροντες.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων σπουδαίων ἐπὶ Κυβερνήτου γεγονότων ἐν Ἑρμουπόλει ἔλαβον χώραν καὶ ἕτερα ἥττονος ἱστορικῆς βαρύτητος καὶ τινα ἀφορῶντα πρὸ πάντων τοπικᾶς διαμάχας.

Τοιαύτη λ. χ. ἦτο ἡ κατὰ τὸ 1829 διακοπὴ τῶν σχέσεων τῆς Κοινότητος Συρίων καὶ τῆς τῶν Ἑρμουπολιτῶν, ἀρνηθέντων τῶν πρώτων νὰ πληρώσωσι τοὺς τότε κανονισθέντας φόρους· ἀλλ' ἡ ἕρις αὕτη διελύθη μετὰ τινα χρόνον. (1)

(1) Ἴδε τὰ σχετικὰ ἔγγραφα τῆς Δημογ. Ἑρμ. ὑπ' ἀριθ. 1376 — 1377 — 1378 — 1392 — 1393 καὶ 1410 τοῦ ἔτους 1829.

Ἐπ' ἴσης ἐτέρα τις ἔρις μεταξύ Ὑδραίων καὶ Ψαρριανῶν κατὰ τὸ 1830, καὶ ἄλλη τις μεταξύ διαφόρων πολιτῶν κατὰ τὸ 1834. (1) Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ ναύαρχος Ῥικάρδος ἐλθὼν εἰς Σύρον ἐπειράθη νὰ κατασχέσῃ θρίκιόν τι ἐλλιμενισμένον, ἀλλ' ἡ Δημογεροντία ἐπεμβᾶσα ἐματαίωσε τὴν πρᾶξιν τοῦ ναυάρχου ὁμολογήσασα ὅτι τὸ διατηρεῖ εἰς τὸν λιμένα πρὸς φύλαξιν τῆς πόλεως. (2)

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἠπειλήθη σπουδαιότατα ἡ Ἑρμούπολις ἀπὸ μετάδοσιν ἐξ Αἰγύπτου τῆς βροτολοιγοῦ χολέρας, ἀλλὰ προύληφθη χάρις εἰς τὰ σύντονα μέτρα τῆς ὑγειονομικῆς ἐπιτροπῆς συγκεimenῆς ἐκ τῶν Κυρ. Π. Κάζηρα, Α. Μανaráκη, Α. Κομπλίτου, Στ. Ζυγομαλαῖ καὶ Ι. Βρατζάνου.

Τοιαῦτα συνέβαινον πολλὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἃ θέλω παραλείψει ὥς στερούμενα ἱστορικῆς σπουδαιότητος.

Τὸ ἐπίκαιρον ἐνταῦθα εἶνε ἡ ἐξιστόρησις τῶν μέσων, δι' ὧν ἡ πόλις βαθμυδὸν προώδευεν καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς καθίσταντο πολῖται πόλεως εὐημερούσης καὶ λαμβανούσης ὄψιν μεγαλοπόλεως καὶ κοινωνίας πεπολιτισμένης.

Μετὰ τὰ ἐπὶ Κυβερνήτου γεγονότα καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν ἡσυχίαν ἐν τῷ κράτει πρωτίστη μέριμνα τῶν Ἑρμουπολιτῶν ἦν ἡ διάδοσις τῶν γρμμάτων καὶ ἐν γένει ἡ ρύθμισις τῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Μέχρι τοῦ 1829 ἡ κατάστασις τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑρμουπόλει ἦτο ἡ ἐξῆς. Ὑπῆρχον δύο ἀλ λ η λ ο δ ι δ α κ τ ι κ ᾶ διατηρούμενα ὑπὸ τῆς Κοινότητος· τὸ μὲν τὸ τῶν ἀρρένων διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Ν. Μάγνητος καὶ εἶχε μαθητὰς 263· τὸ δὲ τὸ τῶν θηλέων ἔχον διδασκαλίσσας τὴν Α. Ἐλευθερίου καὶ Ε. Ἐλευθερίου, περιεῖχε μαθητριάς 164. Ἀμφοτέρων δὲ διευθυντῆς ἦν ὁ Δ. Κόρκ.

(1) Ἴδε ἔγγραφα Δημογερ. Ἑρμ. ὑπ' ἀριθ. 7150.

(2) Ὁ Ῥώσος οὗτος εἶχε σταλῆ ἀπὸ τὸν Κυβερν. νὰ ὑποτάξῃ τὴν Σύρον καὶ συλλάβῃ τὴν ναυαρχίδα "Αρης τοῦ Μιαούλη.

Ἐδαπανήθησαν δὲ πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ μὲν πρώτου γρ. 17,805,12, τοῦ δὲ δευτέρου 13,075, 4. Ἐσοδα δὲ τοῦ μὲν πρώτου ἦσαν 19,475 16, τοῦ δὲ δευτέρου 10,226 5. Ἐξώ-
 δευε δὲ πρὸς συντήρησίν των ἡ κοινότης κατὰ μῆ·α γρ. 360.

Πρὸς τούτοις ὑπῆρχον τρία ἰδιαιτέρα ἄλληλοδι-
 δακτικὰ α.) τὸ τοῦ Ἀθ. Καλαφατέλη Κυδωνιέως ἔχον
 90 μαθητάς· β.) τὸ τοῦ Π. Δημνίου μαθ. 60 καὶ γ.) τὸ τῶν
 θηλέων τῶν διδασκαλισσῶν Α. Ζωντανοῦ καὶ Μ. Δημητρίου.

Ὑπῆρχον πέντε ἰδιαιτέρα Ἐλληνικὰ Σχολεῖα α.)
 τὸ τοῦ Ν. Γεωργιάδη Σμυρναίου ἔχον μαθητάς 50, β.) τὸ
 τοῦ Ἀθ. Ἀδαμαντίδου Κυδωνιέως ἔχον μαθητάς 40. γ.) τὸ
 προσηρηγμένον τῶν θηλέων διευθυνόμενον ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς
 του ἔχον 20 μαθητρίδας. δ.) τὸ τοῦ Ν. Σιφνίου μαθητάς 40
 καὶ ε.) τὸ τοῦ Αλ. Οἰκονομίδου ἔχον μαθητάς 39.

Ἀλλὰ μετὰ τὸ 1829 ἐθεωρήθη ἀπαραίτητος ἡ σύστασις
 Γυμνασίου, καὶ ἡ οἰκοδομὴ εὐρυχώρου πρὸς τοῦτο καταστή-
 ματος. Ὁ κατὰ τὸ 1832 Δημογέρων Λουκᾶς Ῥάλλης μετὰ
 πλείστων ἐγκρίτων πολιτῶν ἔρριψεν τὴν ιδέαν. Τότε ὁ Γ.
 Καραγιαννάκης, ὁ Ε. Σουγδουρῆς, ὁ Ν. Ταρποχτζῆς, ὁ Φ.
 Μ. Πούρπουρας, ὁ Γ. Ἀσλάν, ὁ Παντ. Ῥάλλης, ὁ Π. Παρ-
 παρίας, ὁ Ν. Γιαγιτζῆς, ὁ Ζ. Ν. Λαγώνικος ὁ Ν. Φωκᾶς, ὁ
 Γρ. Ι. Πετρόπουλος, ὁ Θ. Παλαιολόγου, ὁ Ν. Μεταξᾶς, ὁ
 Α. Σαλάχας, ὁ Θ. Παλαιολόγος, ὁ Σ. Ζυγομαλᾶς ὁ Θ. Ἀ-
 μιρος καὶ ἄλλοι ἀνέλαβον τὴν πραγματοποιήσιν τῆς συνει-
 συνεγχόντες μὲν καὶ αὐτοί, πρὸ πάντων δὲ ἐξευρόντες πό-
 ρους.

Πρώτη φροντίς ἦν ἡ τοῦ γηπέδου. Ἐπειδὴ ἐκρίθη κατάλ-
 ληλον μέρος πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ Γυμνασίου ἡ θέσις, ἐν ᾗ
 κεῖται, ἀπετάνθησαν εἰς τὸν ἀξιόλογον συμπολίτην μας Ἀν-
 τώνιον Σαλάχαν κύριον τοῦ γηπέδου ἵνα εὐθηνῶς ἀ-
 γοράσωσιν αὐτό. Ἀλλ' ὁ Ἀντώνιος Σαλάχας τῇ ἐνεργείᾳ
 τοῦ ἀόκνου Λουκᾶ Ῥάλλη ἐδώρησε μέγα μέρος τοῦ γηπέ-

δου καὶ οὕτω διὰ τινων σενεισφορῶν καὶ δανείου συνομολογηθέντος ἐπὶ τούτου κατετέθη ὁ θεμέλιος λίθος τῷ 1833. Ἄλλ' οἰκοδομὴ τοσοῦτον σπουδαία δὲν ἦτο δυνατόν νά προχωρήσῃ μὲ τοὺς ὀλίγους κατ' ἀρχὰς πόρους. Οἱ τότε ἔφοροι τῶν εκπαιδευτικῶν καταστημάτων Παντ. Ῥάλλης, Δ. Α. Μιαοῦλης, Θ. Ἀμηρος καὶ Γ. Καραγιαννάκης κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν· ἰδίως ὁ Φ. Κ. Πούρπουρας ὅστις ἦν καὶ ὁ εἰσπράκτωρ τῶν συνεισφορῶν τῶν ἐμπόρων ὑπὲρ τοῦ Γυμνασίου.

Τῷ 1834 διωρίσθη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ πρὸς περάτωςιν τῆς οἰκοδομῆς συγκειμένης ἀπὸ τὸν Γ. Καραγιαννάκην, Γ. Πετρίτζην, Ε. Σουγδουρῆν, Ν. Ταρποχτζήν, Παντ. Ῥάλλην, Ἀντ. Σαλάχαν, Θ. Ἀμηρον, Ι. Περίδην, Σ. Ζυγομαλᾶν καὶ Νικόλαον Μεταξᾶν. Ὁρίσθησαν καὶ ἄλλοι ταμίαι τῆς ἐπιτροπῆς ὁ Ν. Φωκᾶς καὶ ὁ Ζ. Λαγώνικος, συγχρόνως δὲ ἀπεστάλη ὁ Ν. Γιαγιτζῆς εἰς Ναύπλιον ὅπως ἐνεργήσῃ παρὰ τῇ Ἀντιβασιλείᾳ ὑπὲρ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ τοσοῦτον πολυτίμου τότε διὰ τὴν Ἑλλάδα Γυμνασίου. Ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως ἐν τῷ ἤδη περατωθέντι μέρει τῆς οἰκοδομῆς προσωρινῶς διδάσκωνται παῖδες, ὧν οἱ ἀνήκοντες εἰς εὐπόρους οἰκογενείας ἐπλήρωνον δρ. 4 μηνιαίως· ἐνργήθη δὲ παρὰ τῆς Δημογεροντίας, ὅπως ἐπιβληθῇ ἴδιος φόρος ἐπὶ τῶν νεοναυπηγημένων πλοίων ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Γυμνασίου. Ἐπ' ἴσης τὰ σπουδαιότερα καταστήματα ἔθετον ὅρους ἐν τοῖς κανονισμοῖς αὐτῶν καθ' οὓς ποσοστόν τι τῶν κερδῶν ἔμελλε νά διατίθεται ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Γυμνασίου.

Τοῦτο δὲ ἐνήργησεν ὁ Ι. Α. Ῥάλλης διευθυντῆς τοῦ ἀσφαλιστικοῦ καταστήματος τῶν Φίλων Ἀσφαλιστῶν, καὶ ὁ τοῦ Φοίνικος Ν. Πρασακάκης προσενεγκόντες ἐκ διαλειμμάτων σπουδαῖα μερίσματα ἐκ τοῦ καθαροῦ κέρδους τῶν ἐταιριῶν των, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἐπίσης ἀσφαλιστοῦ Α. Ῥάλλη.

Συγχρόνως δὲ παρετέθησαν καὶ δίσκοι ἐν τοῖς ναοῖς.

Διὰ τῶν πόρων τούτων καὶ τοῦ συνομολογηθέντος δανείου πρὸς ἀποπεράτωσιν κατορθώθη βαθμηδὸν ἡ οἰκοδόμησις τοῦ περιθλέπτου ἐν Ἀνατολῇ τότε Γυμνασίου. (1)

Ἡ Κυβέρνησις δὲ διὰ τοῦ ἀπὸ 25 Ἀπριλίου 1835 κατατάξασα τὸ Γυμνάσιον εἰς τὴν Α'. τάξιν, ἤτοι εἰς ἣν ἀνῆκε καὶ τὸ τῆς πρωτεύουσας, διώρισε Γυμνασιάρχην τὸν ἀοιδίμον Νεόφυτον Βάμβαν Ἀρχιμανδρίτην, καθηγητὰς δὲ τὸν Ν. Φαρδούλην, ἀπὸ τοῦ 1827 εὐεργετήσαντα τοὺς ἐν Ἑρμουπόλει ἑλληνοπαῖδας διὰ τῶν τελεσφόρων διδασκαλιῶν του, τὸν Α. Δουραμάνην, Κάρολον Φαβρίκιον καὶ Κ. Παπᾶ, ἄνδρας ἀπολαμβάνοντες τὴν γενικὴν ὑπόληψιν καὶ μέχρις ἐσχάτων διατελέσαντας τοιοῦτους. Σχολάρχην δὲ τὸν πατριωτικώτατον Γ. Σουρίαν τὸν κατόπιν Γυμνασιάρχην, ᾧ ὀφείλομεν εὐγνωμοσύνην τοσοῦτοι Ἑρμουπολῖται μαθηταὶ του

Τῇ 18 Νοεμβρίου 1834 ἐτελέσθη ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ Γυμνασίου ἐκφωνήσαντος ἄριστον πανηγυρικὸν τοῦ ἀοιδήμου Νεοφύτου Βάμβα.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ τούτῳ πρωτεύοντι μέχρις ἐσχάτων ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ ἐδιδάχθησαν τὰ γράμματα πλείστοι τῶν παρ' ἡμῖν ἑλληνομαθῶν καὶ καθηγητῶν.

Μετὰ τῆς ἀνεγέρσεως καὶ προόδου τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων ἀνεγείροντο καὶ ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ τὰ τυπογραφεῖα, ἐν οἷς ἐξετυπώθησαν πλείστα διδακτικὰ βιβλία καὶ ἐφημερίδες. Ἦδη κατὰ τὸ 1834 ὑπῆρχον τέσσαρα τυπογραφεῖα, τὸ Φιλελληνικὸν διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Ι. Ρόβερτσον, ὁ Ἀνεξάρτητος ὑπὸ τοῦ Παν.

(1) Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ τὰς λεπτομερείας καὶ προσπάθειάς τῶν ἀοιδίμων καὶ πρώτων ἰδρυτῶν τοῦ Γυμνασίου παρὰπέμπεται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Δημογεροντίας Ἑρμ. τῶν ἐτῶν 1833 — 1835, ἐνθα περὶ τοῦ 100 ἔγγραφα ὑπάρχουσι περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Πλείονα δὲ περὶ Γυμνασίου καὶ καθηγητῶν ἐκθέσω ἐν τῷ περὶ Δημοτικῶν καὶ Δημοσίων καταστημάτων μέρει.

Κ. Παντελῆ, νεώτερα δὲ τούτων τὸ τοῦ Γ. Μελισταγοῦς Μακεδόνοιο καὶ τοῦ Γ. Πολυμέρη.

Ἐν γένει δ' εἶπεῖν κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα (1830—1835) ἡ σύγχρονος ἀνάπτυξις πάντων τῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως, βιομηχανίας, ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας ἐν Ἑρμουπόλει παρίστα φαινόμενον ἔκτακτον διὰ τὰς ἐλληνίδας πόλεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκτὸς τῆς κινήσεως τοῦ ἐμπορίου, τοῦ ναυπηγείου τῆς Ἑρμουπόλεως ἀδιακόπως ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν πλοῖα ἀρίστης κατασκευῆς. Ἐκτὸς διακοσίων περιήπου μικρῶν καὶ μεγάλων ναυπηγηθέντων ἀπὸ τοῦ 1826 μέχρι τοῦ 1830 (1) ἐναυπηγήθησαν κατὰ μὲν 1833 καὶ 1833 45 πλοῖα, τὸ δὲ 1837 55, ὧν τὰ μὲν 28 ἄνω τῶν 60 τόνων, τὰ δὲ λοιπὰ μέχρις 60 (2)

Τοιοῦτο καὶ τὸ ναυπηγεῖον εἰς ὃ εἰργάζοντο καὶ ἐξ οὗ ἐτρέφοντο οὐκ ὀλίγαι οἰκογένειαι.

Ἡ συγχέντρωσις τῶσαύτης ἐργασίας ἐδίδεν οὐχὶ εὐκαταφρονήτους προόδους. Κατὰ τὸ 29 Φεβρουαρίου 1832 ἔγγραφον τῆς Δημογεροντίας εἰσεπράττοντο κατὰ τριμηνίαν φοίνικες 4000 μόνον ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτῆτας οἰκιῶν, ἐργαστηρίων, καὶ μαγαζείων.

Ἀλλ' οὐ μόνον ταῦτα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ σύμπτωσις τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πολιτῶν κατώρθωσε πλεῖστα. Δὲν περιέμενον οἱ πολῖται παρὰ τῆς ἀρχῆς ὤθησιν πρὸς τοῦτο ἢ ἐκείνο· μάλιστα οἱ τότε πολῖται, ἥχιστα φίλαρχοι, ἀπέφευγον τὰ ἀξιώματα, διότι ἐφρόνουν ὅτι οἱ θέλοντες νὰ συντελέσωσιν ὑπὲρ τῆς προόδου τοῦ τόπου ἠδύναντο νὰ κατορθώσωσιν τοῦτο καὶ

(1) Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Δημογεροντίας (1828—1830) ἧτις ἐκράτει καὶ τὸ νηϊολόγιον πρὸ τῆς τακτικῆς συστάσεως τῶν λιμεναρχείων μέχρι τοῦ ἔτους 1834.

(2) Ταῦτα ἀρθρομαὶ ἐκ τῶν παρὰ τῷ ἐνταῦθα λιμεναρχεῖῳ νηϊολογίων, ἐν οἷς κατεγράφησαν ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι σήμερον πρώτης μὲν τάξεως πλοῖα 3350, δευτέρας δὲ 1724, ἥτοι τὸ ὅλον 5,077.

ὥς ἰδιῶται. Ἐντεῦθεν παρατηρεῖται ἡ σύγχρονος καὶ ἄμεσος ἐνέργεια τῶν Δημογερόντων καὶ τῶν ἰδιωτῶν.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων κατὰ τὸ 1834 κατέβαλον προσπάθει-
ας οἱ τε Δημογέροντες καὶ οἱ πολῖται ὑπὲρ συστάσεως Ἐφε-
τείου, οἰκοδομήσεως Τελωνείου, Διαμεταχομίσεως, Περιτα-
ποθήκης, Ἰχθυοτροφείου Κρεοπωλείου, Φυλακῶν, Προκυμαί-
ας, Χρηματιστηρίου, Νεκροταφείου, κατασκευῆς ὁδοῦ καὶ
πλατειῶν.

Καὶ πρῶτον ὡς πρὸς τὸ Ἐφετεῖον. Ἡ ἀνάγκη τῆς
συστάσεως Ἐφετείου ἐν Ἑρμουπόλει δὲν εἶνε σημερινή· συνα-
νεφύη, οὕτως εἶπεῖν, μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου
καὶ ὑπῆρξεν ἀπὸ τοῦ 1833 ἐπιθυμία καὶ ἀπαίτησις πάντων
τῶν Ἑρμουπολιτῶν. « Εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖ-
ον ἐνταῦθα » — ἔγραφον οἱ Δημογέροντες τοῦ 1834
πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον εἰς τὴν πρωτεύουσαν Ν. Γιαγιτζήν
— Ἐφετεῖον ἐν Ἑρμουπόλει. Τοῦλάχιστον δι' ἐν ἡ δύο ἔτη·
ἐπειδὴ μόνον ἀπὸ τὸ ἐμπορικὸν δικαστήριον Σύρας βεβαιώ-
νουν ὅτι εἶνε ἕως τώρα 300—350 ὑποθέσεις διὰ τοὺς ἐφέτας
καὶ ἄλλα τόσαι ἀπὸ τὰ πρωτόκλητα κλπ. Στοχασθῆτε λοιπὸν
πόση φθορὰ καὶ ζημία θέλει προξενηθῇ εἰς τοὺς ἐμπόρους καὶ
τὸ ἐμπόριον, ν' ἀφήσωσι τὰς ἐργασίας των καὶ νὰ τρέχωσιν
ἐδῶ κ' ἐκεῖ διὰ τὰς κρισολογίας των. Παρακαλεῖσθε λοιπὸν
νὰ παραστήρητε ταῦτα ὅπου ἀνήκει καὶ νὰ προσπαθήσητε ὁ-
λαις δυνάμεσι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν δικαιοτάτων αἰτήσεων
τῶν συμπολιτῶν μας (1) Δυστυχῶς ἡ Κυβέρνησις ἐκώφευσεν
εἰς τὴν πράγματι δικαιοτάτην ταύτην αἴτησιν τῶν Ἑρμουπο-
λιτῶν καὶ μέχρι σήμερον, καίτοι παρισταμένης τῆς ἀνάγκης
τοσοῦτον ἀπαραιτήτου διὰ τὴν εὐκολίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν
ταχυτέραν ἐκδίκασιν τῶν διαφορῶν ὑποθέσεων, δὲν κατορθώθη

(1) Ἄρ. Ἐγγρ. 4456 τῆς 17 Νοεμβρ. 1834 Δμγ. Ἑρμ.

νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ αἴτησις τῆς ἐμπορικωτέρας πόλεως τῆς Ἑλλάδος. (2)

Ὡς πρὸς τὸ τελωνεῖον καὶ τὴν Διαμετακόμισιν, οἱ Ἑρμουπολίται ὠφεληθέντες τῆς εὐκαιρίας τῆς εἰς Σύρον ἀφίξεως τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας δι' ἐπιτροπῆς παρέστησαν αὐτοῖς τὴν ἀνάγκην τῆς οἰκοδομῆς τοιούτων καταστημάτων καὶ διὰ ζώσης καὶ δι' ἐκτενεστάτου ὑπομνήματος συνταχέντος ὑπὸ τοῦ Κυρίου Α. Ράλλη. Ἡ ἀντιβασιλεία ἔλαβεν ὑπὸ σπουδαίαν ἐποψιν τὴν αἴτησιν καὶ μετὰ τινα χρόνον ἀνηγέρθησαν τὰ καταστήματα τοῦ Τελωνείου καὶ τῆς Διαμετακομίσεως.

Ἐπ' ἴσης ἀπαραίτητος ἐκρίθη κατὰ τὸ 1833 ἡ ἀνέγερσις πυριταποθήκης καθ' ὅσον ἐνεργουμένου ἐμπορίου καὶ τοιούτου εἵδους ἐπηπειλεῖτο ἡ πόλις ἐξ ἐνδεχομένης πυρκαϊᾶς. Συνῆλθε λοιπὸν ὁ λαὸς καὶ ἐν συνελεύσει ἐξέλεξεν ἐπιτροπὴν πρὸς ἀνέγερσιν καταλλήλου πρὸς τοῦτο οἰκοδομῆς. Ἀλλ' ἐνεκα τινων ἐμποδίων ἀναβληθείσης τῆς οἰκοδομῆς, ἡγέρθη αὕτη τῷ 1834 κατὰ τὴν Ἀ μ μ ο ν συνετελεσάντων πρὸς εὐρεσιν πόρων καὶ περάτωσιν αὐτῆς τῶν ἐπιτρόπων Ν. Μεταξᾶ,

(2) Καὶ νῦν ἔτι ὁ ἐν Σύρῳ δικηγορικὸς σύλλογος, οὗ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ᾔμαι μέλος, κατανοεῖ τὴν ἀνάγκην ταύτην τῆς συστάσεως τοῦ Ἐφετείου, ἐξ ἧς ἄνευ ζημίας τοῦ δημοσίου προκύψουσιν οὐ σμικραὶ ὠφέλειαί καὶ εὐκολίαι παντὶ τῷ Νομῷ Κυκλάδων καὶ τοῖς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ὧν αἱ ὑποθέσεις μέλλουσι νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἐφετείου Σύρου, ὡς πλησιεστέρου γεωγραφικῶς πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν· εὐτυχῶς ὁ ἐμπορικὸς Σύλλογος ἐσχάτως ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν καὶ αἴτησιν ταύτην πρὸς τὴν Κυβέρνησιν· ἀλλ' ἀπόκειται καὶ τοῖς ἀντιπροσώποις τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ὅπως μεριμνήσωσιν ὑπὲρ τῆς ἐπιτεύξεως. Εὐχομαι ὅπως εὐρεθῇ ἐπὶ τέλους βουλευτὴς τις τῆς ἡμετέρας ἐπαρχίας ἢ ἄλλης νήσου, δυνάμενος νὰ ὑποστηρίξῃ προσηκόντως τὴν αἴτησιν ταύτην, δικαιοτάτην οὔσαν καὶ συναναφεύσαν μετὰ τῆς προόδου τῆς ἐμπορικῆς ταύτης πόλεως, πρωτευούσης μεγάλου νομοῦ.

Α. Οικονόμου, Έμμ. Εύστρατίου, Δ. Κωνσταντινίδου, Εύστρ. Διαμαντάρη, Ι. Βολανάκη, Ν. Σάββα καὶ Μ. Σαμματόνογλου, καὶ τῶν πρώτων ἐπιστατῶν Ν. Εύστρατίου καὶ Ε. Βόμ-πολα.

Ἐφ' ὅσον δὲ προώδευεν ἡ πόλις ἐπὶ τοσοῦτον παρίσταντο νέαι ἀνάγκαι, αἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ πληρωθῶσιν μόνον ὑπὸ τῶν πολιτῶν· πολλῶ μᾶλλον καθ' ὅσον καὶ τὸ Δημόσιον, ὁ-περ ἀπελάμβανεν τσαῦτα ἐκ τῶν προσόδων τῆς Ἑρμουπόλε-ως, ἀνελάμβανε καὶ ὑποχρεώσεις πρὸς οἰκοδομὴν δημοσίων καταστημάτων, καὶ ῥυμοτομίαν καὶ διὰ κόσμησιν τῆς πό-λεως διὰ πλατειῶν. Ἐφ' ᾧ ἡ Δημογεροντία τῇ αἰτήσῃ τῆς Κυβερνήσεως παρέστησεν ὡς ἐξῆς τὰς κατὰ τὸ 1834 ἀναφυ-είσας ἀνάγκας τῆς πόλεως.

«Ἐντὸς τῆς πόλεως φαίνονται ἀναγκαῖαι δύο πλατεῖαι καὶ τρεῖς ἡ τέσσαρες ἄλλαι, ὅλαι μετρίας περιοχῆς καὶ κατ' ἀνα-λογίαν τῆς πόλεως δι' Ἀρτοποιεῖον, Ἰχθυοτροφεῖον, Λαχα-νοπωλεῖον καὶ Κρεοπωλεῖον. Καταστήματα δι' ἄλλα εἶναι πολλὰ· κυριώτερα δὲ Α'.) Οἰκοδόμημα διὰ τὰ Δικαστήρια, καὶ Φυλακὰς. Β'.) Νομαρχεῖον. Γ'.) Εἰς Στρατῶν. Δ'.) Δημαρ-χεῖον. Ε'.) Μία Βύρσα (Bourse) ΣΤ'.) Μία τρίτη Ἐκκλησία πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως. Ζ'.) Δύο Δημοτικά Σχολεῖα κα-τὰ δύο τῆς πόλεως ἄκρα. Η'.) Τελευταῖον θρύσεις εἰς διά-φορα μέρη ποτίμου ὕδατος, οὐδεμιᾶς ὑπαρχούσης ἤδη.» (1)

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἤρchiσε ἡ ῥυμοτομία τῆς πόλεως καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῆς ζώνης αὐτῆς. Ἐπὶ τούτῳ δ' ἐ-ἐστάλη ὁ ὑπολογαγὸς τοῦ Μηχανικοῦ Βέβερ καὶ ἐκ τῆς συγ-χρόνου συνερgeίας τῆς Δημογεροντίας, τῆς Νομαρχίας καὶ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Μηχανικοῦ ἐρρυθμίσθησαν τὰ τῶν ὁδῶν καὶ πλατειῶν καὶ ὠρίσθη ἡ ζώνη τῆς πόλεως, περὶ ἧς ἡ Δη-

(1) Ἄρ. Ἑγγρ. Δμγ. 4416. ἐνθα ἐν πλατεῖ ἐκτίθενται αἱ ἀνάγκαι τῆς πόλεως καὶ αἱ ζητούμεναι βελτιώσεις.

μογεροντία ἐξέθηκε τὰ ἐξῆς: « Ἡ Ἑρμούπολις ἀνεγερθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἑλλ. ἀγῶνος καὶ ἀρτιπαγῆς οὕσα ποτὲ δὲν ἔλαβεν ὅρια προσδιωρισμένα. Διὰ τὴν πληθύν ὅμως τῶν κατοίκων τῆς καὶ τὴν προοδεύουσαν αὐξησίν τῆς, ὡς καὶ τὰ πολυειδεῖς χρεῖας τῶν πολιτῶν ἀπαιτεῖται νῦν, καθ' ὃ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς νήσου καὶ διὰ λόγους φυσικοὺς καὶ χάριν τῆς δημοσίου ὑγείας νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν Ἑρμούπολιν ὅρια ἀρκετὰ ἐκτεταμένα. Νομίζεται μάλιστα συμφέρον καὶ αἱ δύο πόλεις τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ Ἄνω Σύρας ν' ἀποτελῶσι τοῦ λοιποῦ ἓνα καὶ μόνον Δῆμον καὶ διὰ τὴν μεγάλην γειτνιάσιν των, ἥτις εἰς ὀλίγων ἴσως ἐνιαυτῶν διάστημα προμηνύει ἔνωσιν ἀμφοτέρων κατὰ τὰς οἰκοδομὰς καὶ πρὸς ἀποφυγὴν πολλῶν καὶ ἀναποφεύκτων περὶ ὁρίων καὶ κτημάτων διαφυλονεικήσεων, ἐν ᾧ μάλιστα μέγα μέρος τῶν ἰδιοκτησιῶν τῶν αὐτοχθόνων, τὸ σημαντικώτερον ἴσως εὐρίσκεται εἰς ταύτην τὴν πόλιν καὶ πολλοὶ τῶν παροίκων ἀπέκτησαν ἤδη εἰς τὰς ἐξοχὰς τῆς νήσου ἰδιοκτησίας καὶ πλειοτέρας θέλουν πιθχνῶς ἀποκτήσει εἰς τὸ μέλλον. » (1)

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἤρξατο καὶ ἡ κανονικὴ κατασκευὴ τῶν ὀχετῶν, ὁ καθαρισμὸς τῆς παραλίας ὁδοῦ καὶ ἔναρξις προκαταρκτικῶν ἐργασιῶν πρὸς κατασκευὴν προχώματος (Quai). Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἡ πλάτυνσις τῶν δύο δημοσίων τότε ὁδῶν (περιπάτων) ἤτοι τῆς παραλίου, ἥτις συνεκοινώνει τὴν πόλιν μετὰ τῆς ἐξοχῆς καὶ τῆς τῶν Βαπορίων. (2)

(1) Ἀρ. Ἑγγρ. Δημογ. 4416.

(2) Ἡ θέσις Βαπόρια ἢ τοποῦτον γραφικὴν θέσιν ἔχουσα ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ ἀνεμουύλων, οἵτινες διὰ τὴν ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα τῶν κινήσεων τῶν πτερύγων των ὠνομάσθησαν Βαπόρια, ὅτε μάλιστα πρώτην φοράν ἐφάνησαν ἐν Σύρῳ ἀτμόπλοια. Τοιαύτην τινα ἐτυμολογίαν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσω ἐκ πληροφοριῶν τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως. Μοι φαίνεται δὲ πιθανώτερα ἐτέρας τινος, καθ' ἣν ὠνομάσθησαν τὰ Βαπόρια οὕτως ἐκ τῶν ἐκεῖ προσορμισθέντων κατὰ πρῶτον ἀτμοπλοίων.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Δ. Χρηστίδου, ὠκοδομήθη τὸ Λοιμοκαθαρτήριον, ὁ Φάρος καὶ τινες ἄλλαι οἰκοδομαί.

Πρὸς τούτοις ἡ οἰκοδόμησις πλείστων οἰκιῶν περίξ τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως περιέφραξε τὸ τότε νεκροταφεῖον τῆς πόλεως κείμενον ἐν ἡ θέσει νῦν ἡ πλατεία Μωραϊτίνη. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ὑγεία τῆς ἐκεῖ συνοικίας καὶ ὅλης τῆς πόλεως ἡπειλεῖτο καὶ δυσάρεστος καθίστατο ἡ γειτνίασις οἰκῶν καὶ τάφων. Διὸ ἀπὸ τοῦ 1833 ἐγένετο ἐνέργεια πρὸς μεταφορὰν αὐτοῦ ἐκτὸς τῆς πόλεως· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπητοῦντο πεντακισχίλια δραχμαὶ πρὸς ἀγορὰν γηπέδου καταλλήλου, δὲν εἰσεπράχθησαν δὲ τσαῦται ἀμέσως, (1) μόλις κατωρθώθη ἡ ἀγορὰ γηπέδου καὶ ἡ μεταφορὰ κατὰ τὸ 1834 διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐπίτηδες συστηθείσης Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἀπὸ τὸν Γ. Καραγιαννάκην, Ν. Ταρποχτζήν, Γ. Ψύχαν, Ἑμ. Μπαλαμπάνον καὶ Π. Α. Ῥάλλην.

Πρὸς τούτοις ἡ καθημερινὴ συρροὴ ξένων πλοίων καὶ ἐμπόρων εὐρωπαϊῶν κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν ὑπαρξιν εὐρυχώρου δυτικῆς ἐκκλησίας ἐν Ἐρμουπόλει, δι' αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐν Ἐρμουπόλει δυτικούς.

Ἦδη ὅμως ἀπὸ τοῦ 1829 δαπάναις τοῦ Γρηγορίου Στεφάνου προξένου τῆς Αὐστρίας ἀνοικοδομηθεῖσα ἡ ἐκκλησία τῆς Εὐαγγελιστρίας, οὕσα πρὶν ἀπλοῦν παρεκκλήσιον, διακοσμηθεῖσα εὐπρεπῶς, ἐπλήρωσε τὴν θρησκευτικὴν ταύτην ἀνάγκην τῶν ἐν Ἐρμουπόλει δυτικῶν καὶ τῶν διερχομένων καθ' ἡμέραν ξένων.

Διὰ τοιούτων καὶ τοσούτων θρησκευτικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, δημοτικῶν καὶ δημοσίων καταστημάτων κοσμηθεῖσα ἡ Ἐρμούπολις ἐνεποίησεν ἀρίστην ἐντύπωσιν τοῖς τότε ἐν τοῖς πράγμασι τῆς Ἑλλάδος· ἀρκούντως δὲ ἡὐχαριστήθησαν ἐκ τῆς θέας

(1) Ἀρ. Ἑγγ. Δημογ. 3246.

τῆς ἀρτισυστάτου πόλεως τὰ ἐπισκεχθέντα αὐτὴν μέλη τῆς ἐπὶ Ὀθωνος ἀντιβασιλείας, ἥτις ἠννόησεν ἀπ' ἀρχῆς ὅτι ὁ νομὸς τῶν Κυκλάδων ἐμελλεν νὰ κατασταθῇ ἐκ τῶν σπουδαιότερων τοῦ κράτους ἕνεκα τῆς Ἑρμουπόλεως. (1)

(1) Ἰδοὺ καὶ ἄλλαι πληροφορίες περὶ Ἑρμουπόλεως καὶ Ἑρμουπολιτῶν, ἃς διεβίβασεν ἡ Δημογεροντία (διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4493 ἐγγρ. τοῦ 1894) πρὸς τὴν Νομαρχίαν.

Ἀἷ νεόκτιστος πόλις αὕτη αὕτη ἰδίαν γεωργήσιμον γῆν δὲν ἀπέκτησεν· ἡ μικρὰ νῆσος αὕτη εὗρέθη ὁλόκληρος οἰκειοποιημένη ἀπὸ τοὺς αὐτόχθονας, τοὺς παλαιούς κατοίκους τῆς ἄνω πόλεως Σύρας. Εἰς μόνον δὲ τὰ περίξ τῆς Ἑρμουπόλεως, ὅπου ἄλλοτε ἦτο γῆ χέρσος, ἐκεῖ μόνον διὰ τῆς φιλοπονίας τῶν παροίκων γεωργῶν ἀνηγέρθησαν κηπουρικά καταστήματα οὐκ ὀλίγα, ἐξ ὧν ἡ πόλις λαμβάνει τὰ πρὸς χρῆσιν τῆς λάχανα· διὰ τὸ ἄγονον ὅμως τῆς γῆς καὶ τὴν κακὴν ποιότητα τῶν ὑδάτων, αὐτὰ δὲν δύνανται νὰ βελτιωθῶσι ἐπὶ πολὺ.

Τὸ ἐμπόριον γνωστὸν εἶναι ὅτι ὑπάρχει ὁ κυριώτερος κλάδος τῆς βιομηχανίας τῶν κατοίκων, τὸ ὅποιον δὲν γνωρίζομεν νὰ ἔκαμε σημαντικὴν τινα πρόοδον εἰς τὸ ἐνεστὼς ἔτος. Τοῦτο δὲ διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ ἀκμάσῃ ἐπὶ πλέον, δὲν ἀπαιτεῖ ἴσως ἐνίσχυσιν ἰδιαίτην, ἀπαιτεῖ μόνον ὅ,τι καὶ πᾶς ἄλλη ἐμπορικὴ πόλις, δηλονότι ἰσότηता τελῶν καὶ τούτων ὅσον ἐνεστὶν ἐλαφρῶν, μέσα τακτικὰ καὶ ἀσφαλῆ, κοινωνίας μὲ τὰς ἄλλας πόλεις τοῦ κράτους καὶ τὰ ἐμπορικώτερα τῶν ξένων ἐπικρατειῶν μέρη, διατήρησιν τοῦ κατὰστάματος τῆς διαμετακομίσσεως, μέσον πρόσφορον εἰς αὐξήσιν καὶ ἐμφύχυσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου.

Ἀεὶς τὴν Ἑρμούπολιν τέχναι δὲν ὑπάρχουσιν, ἔχουν τοιαῦται ὁποῖαι νὰ σχηματίζουσι κλάδον τινα βιομηχανίας λόγου ἄξιον. Σημαντικώτερος πάντων εἶναι ὁ τῆς βιομηχανίας, καὶ αὐτὸς εἰς μαρμαρὸν ἤδη διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν δυστυχίαν τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου. Ὑπάρχουσι καὶ τινες ἄλλαι βάνανσοι τέχναι, ὡς ἡ Σιδιπουργία καὶ Βυρσοδεψία, αἵτινες φαίνονται κατὰ τι ἀκμάζουσαι, ὅλαι ὅμως ἐμφαίνουσι τὴν νηπιώδη κατάστασιν τοῦ ἔθνους. Οὐδὲ δυνατόν φαίνεται νὰ

Ἡ Κυβέρνησις τοῦ αἰοιδίου ἐκείνου βασιλέως κατέβαλεν ἀπ' ἀρχῆς πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως συντελέσῃ ἐπὶ πλέον εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἑρμουπόλεως. Τοῦτο δὲ κατεδείχθη ἀμέσως ἐκ τῶν σπουδαίων προσώπων εἰς ἃ ἐνεπιστεύετο τὰς δημοσίας ἐν αὐτῇ θέσεις καὶ τῶν εὐνοϊκωτάτων ὑπὲρ αὐτῆς διαθέσεων. «Ἡ νῆσος Σύρα, — ἔγραφε πρὸς τὸν βασιλέα Ὁθωνα ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Γ. Λασάνης ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ προϋπολογισμοῦ, — ἔπρεπε νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως τῆς Υ. Μ. Κτίρια στερεὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ σχεδιασθέντα κατὰ τὸ προλαβὸν ἔτος διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀποθήκαι τῶν διαμετακομιζομένων πραγματειῶν ἄρχισαν ν' ἀνεγείρονται ἐκεῖ κατὰ τὸ 1834. Ταῦτα ἔμελλον νὰ προμηθεύσωσιν πλεονεκτήματα εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, ἡ δὲ κατασκευὴ τοῦ φάρου ἐξησφάλισε τὴν πρὸς τὸν λιμένα ἐκείνον ναυτιλίαν.» (1)

Διὰ τοῦ ἀπὸ 27 Δεκεμβρίου 1833 διαιρεθέντος τοῦ κράτους εἰς Δήμους ἡ Ἑρμούπολις κατετάχθη εἰς τὴν Α'. τάξιν, ὁ δὲ τῆς Σύρου εἰς τὴν Β'. Μέχρι ὅμως τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου δημοτικοῦ συστήματος διηύθυνον τὸν Δῆμον οἱ Δημογέροντες, περὶ ὧν κατόπιν ἐκθέσω τινα.

ἐλπίσῃ τις σημαντικὴν εἰς αὐτὰς βελτίωσιν, ἂν δὲν προοδύσῃ ἡ τοῦ ἔθνους εὐημερία, ἔργον τοῦ χρόνου, τῆς εὐνομίας καὶ τῆς εἰρήνης ἀποτέλεσμα.»

«Πανηγύρεις ἐμπορικαὶ δὲν φαίνονται ἀναγκαῖαι ἐνταῦθα καὶ οὕτε δύνανται νομιζομεν νὰ ὑπάρξωσι, τὸ μὲν διότι αἱ περὶ νῆσοι οὕτως ἢ ἄλλως ἐντεῦθεν πρέπει νὰ προμηθευθῶσιν ὅσων ἔχουσιν χρεῖαν. Τὸ δὲ διότι δὲν εἶναι εὐκόλον μεταξὺ νήσων νὰ φυλαχθῇ τακτικὴ συγκοινωνία, ὥστε νὰ προσδιορισθῶσιν ἡμέραι πανηγύρεων. Ὁρθότερον ἦθελεν εἶπει τις ὅτι εἰς τὴν Ἑρμούπολιν ὑπάρχει καθημερινὴ σχεδὸν πανήγυρις κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐξωθεν χάριν ἐμπορίου προσερχομένων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀνθοῦσα.»

(1) Ἴδε τὴν ἀπὸ 26 Δεκεμβρίου 1836 ἐκθεσιν τοῦ Ὑπουργείου.

Δικαιρεθέντος δὲ τοῦ κράτους εἰς διοικήσεις ἢ τῆς νήσου Σύρου ἀνετέθη εἰς τὰ σπουδαιότερα τότε πρόσωπα, ἦτοι τὸν Ἰάκωβον Πρίζον διορισθέντα τῇ 23 Ἀπριλίου 1833 καὶ προδιβασθέντα εἰς Σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1834, τὸν Δημήτριον Χρηστίδην ἐπὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ ὁποίου πολλὰ καλὰ ἐγένοντο ἐν τῇ νήσῳ τὸν Κ. Πραΐδην διορισθέντα τῷ 1834, ἀνακληθέντα δὲ κατὰ Αὐγούστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὴν πρωτεύουσιν ὅπως διευθύνῃ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης· τὸν Λαστίκ Βιγουροῦ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὀνομασθέντα ὑπουργικὸν Σύμβουλον καὶ τὸν διάδοχον τοῦ Λαστίκ Βιγουροῦ Σ. Σχοῦφον τέως νομάρχην Ἀττικῆς καὶ Βιωτίας, πάντας ἀποδειχθέντας ἀρίστους διοικητὰς τῆς ἀκμαζούσης νήσου τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος.

Ἄμα τῇ ἐγκαθιδρύσει τῆς βασιλείας διωργανίσθησαν ἄριστα τὰ ἐν Ἑρμουπόλει ἀνατεθεισῶν τῶν λοιπῶν ἀρχῶν τοῖς δοκιμωτέροις καὶ εἰδικωτέροις. Διωρίσθησαν δὲ διευθυντῆς μὲν τοῦ Τελωνείου ὁ Στ. Λεβίδης, τῆς Διεματαχομίσεως δὲ ὁ Διὰμ. Μάνιαρης ἀμφοτέρω ἐιδικοὶ περὶ τὴν ὑπηρεσίαν. Λιμενάρχης δὲ ὁ Ν. Βελισσάριος, ὑγειονόμος δὲ ἀντὶ τοῦ Γ. Ρούσσου ὁ Κυπριανὸς Θησεύς. Ἐφορος δὲ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς νήσου ὁ Ι. Κοκκῶνης· Μοίραρχος δὲ ὁ Δ. Κουτσογιαννόπουλος μετὰ Ὑπομοιράρχων Ι. Μέξη καὶ Συνετάκῃ. Γενικὸς Ἐφορος Κυκλάδων ὁ Ἀντ. Ἀλεξόπουλος Ἐφορος δὲ Σύρου καὶ Τήνου ὁ Χαρ. Στεκούλης· Εἰρηνοδίκαί ὁ Κ. Π. Ζωγτανὸς καὶ Κ. Δασκαλόπουλος.

Ταμίας ὁ Δ. Γεωργίου τοῦ δὲ ἐπαρχιακοῦ ταμείου Σύρου περιλαμβάνοντος καὶ τὰς νήσους Κέα, Κύθον, Σέριφον καὶ Μύκονον ἢ διευθύνσεις ἀνετίθετο τοῖς ἐκάστοτε ἐπιστάτοις τοῦ Τελωνείου.

Διὰ δὲ τοῦ ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1834 διατάγματος διαιρεθέν-

τος τοῦ νομοῦ Κυκλάδων εἰς ἑπτὰ ἐπαρχίας, ἡ Ἐρμούπολις μετὰ τῆς Σύρου, τῆς Γυάρου καὶ τῶν παρακειμένων ἐρημονήσων ἐσχημάτισεν ἰδίαν ἐπαρχίαν περιλαμβάνουσαν κατοίκους 16, 943, ἤτοι οἰκογενείας ἐν ὧν 3830. Δι' ἰδιαιτέρων δὲ διαταγμάτων ἀποσπασθεῖσα ἐκκλησιαστικῶς ἡ Σύρος ἀπὸ τῆς Ἀνδρου ἀπετέλεσεν ἰδίαν ἐπισκοπὴν μετὰ τῆς Τήνου ὀνομασθέντος Ἐπισκόπου τοῦ πρώην Ἡλίουπόλεως Ἀνθίμου, ὄντος τοιοῦτου καὶ πρὸ τῆς τελευταίας ταύτης ἐπισκοπικῆς μεταρρυθμίσεως. (1)

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος διωρίσθη ἱατρός τοῦ Νομοῦ ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀσκληπιαδῶν καὶ πανελληνίου φήμης καὶ ὑπολήψεως ἀπολαμβάνων *I. Βοῦρος* ἀδελφὸς τοῦ τότε Δημογέροντος *Ζαννῆ Α. Βούρου*.

Εἰς τοιαῦτα διακεκριμένα πρόσωπα ἀνατεθεισῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν, διοικητικῶν, δημοτικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἀρχῶν τῆς νήσου ἐπόμενον ἦν ὅτι ἐμελλε νὰ εὐημερήσῃ ἡ ἀρτισύστατος Ἐρμούπολις, ἀφ' οὗ καὶ πάντες αὐτῆς οἱ πολῖται ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ἐκλέγωσιν ἐν πάσῃ Ἐπιτροπῇ τοὺς ἀξιολογώτερος τῶν πολιτῶν. (2)

(1) Πολὺς προσήκει ἐπαινος τῷ μακαρίτῃ Σύρου καὶ Τήνου Ἀρθίμῳ καὶ τοῖς *Α. Καμπάνη* πρωτοσυγγέλῳ καὶ *Νικ. Νικητοπούλου* ἀρχidiaκόνῳ διὰ τὴν εὐπρεπῆ μόρφωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐν Σύρῳ πραγμάτων.

(2) Ἐκτὸς τῶν προσώπων, ὧν τὰ ὀνόματα πολλάκις εἶδεν ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας συγγραφῇ, ἀπειράκις δ' εὕρισκονται ἐκτεθειμένα ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς Δημογεροντίας ἀπὸ τοῦ 1829—1835, καὶ πλείστοι ἄλλοι διέπρεψαν καὶ προσήνεχον ἐκδουλεύσεις ὑπὲρ τῆς πόλεως. Μεταξὺ τούτων βλέπω ἐν τοῖς ἀρχείοις διορισμοὺς διαφόρους καὶ εὐχαριστήρια ὑπὲρ τοῦ *Γ. Μακκᾶ*, *Ι. Ἀπαλύρα*, *Θ. Τομπακάκη*, *Ν. Ἐλευθερίου*, *Ι. Ξένου*, *Ν. Ναύτη*, *Ν. Λοιδορίκη*, *Μ. Ἀγγελάστου*, *Μ. Σολιμῆ*, *Π. Οἰκονόμου*, Ἀβ. *Χ. Κυριάκου*, *Ι. Ζαχαρίου*, *Α. Κορνηλίου*, *Γ. Γαϊτάνου*, *Ιρηγορίου Παΐκου*, *Π. Σκουλούδη*,

Καὶ ἡ μὲν Κυβέρνησις τοῦ Ὁθωνος οὕτως ἐρύθμισε τὰ τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς ἑδρας αὐτοῦ· ἡ δὲ δημοτικὴ διοίκησις τῆς πόλεως ἦτο ἐμπεπιστευμένη μέχρι τῆς ὀριστικῆς συστάσεως τῶν δημαρχιῶν εἰς τοὺς Δημογέροντας Α΄.) Ζαννὴν Α. Βοῦρο· ἄνδρα μεγάλης ὑπολήψεως παρὰ τῷ τόπῳ τυγχάνοντα ὡς ἀνήκοντα ἐκ τοὺς διακριθέντας τότε οἰκιστὰς τῆς Ἑρμοупόλεως, (ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἀ. Αὐγούστου 1831 πρακτικῶν τῆς συνελεύσεως τῶν πολιτῶν, ἀναδειξάντων αὐτόν διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας πρῶτον δημογέροντα), καὶ ἐκ τῶν προεδριῶν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου αἰτινες ἀνετέθησαν αὐτῷ κατὰ πλείστας δημαρχικὰς περιόδους μέχρι σήμερον.

Β'. Νικόλαον Γιαγιτζήν πολλάκις χρηματίσαντα Δημογέροντα, ἀντιπρόσωπον καὶ κατοπινὸν Δήμαρχον.

Γ'. Σταμάτιον Κωνσταντίνου Ῥόδιον ἐκ τῶν εὐυπολήπτων οἰκιστῶν τῆς Ἑρμοупόλεως, χρηματίσαντα δὲ εἰς πλείστας δημοτικὰς ἀρχὰς καὶ πρῶτον ἀναδειχθέντα πάρεδρον τῆς πρώτης δημαρχικῆς περιόδου. (1)

Ι. Μαλσάμου, Χατζῆ Ἀναστασίου, Χατζῆ Ἀδάμ, Π. Λαμαράκη, Ι. Βολανάκη, Εὐμ. Εὐστρατίου, Α. Οἰκονόμου, Φιλίππου Πούρπουρα, Κ. Μπαλαμπάνου, Ἀντ. Σαλάχα, Γ. Γιουρδῆ καὶ ἄλλων πολλῶν, οἵτινες συνετέλεσαν ποικιλοτρόπως ὑπὲρ τῶν τῆς πόλεως. Ἦθελον εὐχαρίστως πάντων τούτων ἐκθέσει ἰδίᾳ τὰς ἐκδουλεύσεις, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν σώζονται τὰ πρακτικὰ ὅλων των Δημογεροντιῶν, οὐδὲ τὰ σωζόμενα δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν ἐνταῦθα, περιλαμβανόμενα εἰς δέκα ὀγκώδεις τόμους, εὐρισκομένους ἐν τοῖς ἀρχείοις, ἀνομολογῶ τὴν ἐπὶ τούτῳ λύπην μου ἀναγκαζομένου νὰ περιορισθῶ εἰς τὸν γενικὸν περὶ τῶν ἀρχαίων τούτων οἰκητόρων τῆς νήσου λόγον

(1) Τῆς Δημογεροντίας ταύτης ἀπετέλει μέρος κατὰ τὸ 1832 ὁ Παῦλος Α. Μαυρογορδάτος ἀνὴρ ἐπ' ἱσῆς μεγάλης ὑπολήψεως τυγχάνων· τούτου ἀποσυρθέντος ἐξελέχθη ὁ Ζαννῆς Βοῦρος διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας, δικαιώσας τὰς περὶ αὐτοῦ πεποιθήσεις τῶν πο-

Οἱ δημογέροντες οὗτοι, συνεχίζοντες τὰς μεγάλας ὑπὲρ τοῦ συνοικισμοῦ καὶ τῆς προόδου τῆς Ἑρμουπόλεως ἐκδουλεύσεις των, παρέδωκαν τὴν πόλιν εἰς τὸν πρῶτον Δήμαρχον ἀνθηράν, πλουσίαν καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εὐήμεροῦσαν. Πλείστα ὅσα ὁμολογουμένως ὀφείλονται εἰς τὰς πατριωτικὰς καὶ φιλοπροόδους αὐτῶν ἐνεργείας· διαχάραξις τινῶν πλατειῶν καὶ ὁδῶν, ἡ περάτωσις πλείστων οἰκοδομῶν δημοτικῶν, ἡ βελτίωσις τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, ἡ μεταφορὰ τοῦ νεκροταφείου, ἡ καλὴ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ Δημοτικοῦ Ταμείου καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἡ εὐημερία τῆς Ἑρμουπόλεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὀφείλονται ὁμολογουμένως εἰς τὰς ἀόκνους προσπάθειαι τῶν Δημογερόντων τῆς ἐποχῆς ταύτης.(1)

λιτῶν διὰ τῆς ἀκεραιότητος καὶ συνέσεως αὐτοῦ ἐξ ὧν ἀπέκτιθεν ἀπ' ἀρχῆς τὴν ἰδιαιτέραν εὐνοίαν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, ἐρωτῶντος πολλάκις ἐν ζητήμασι ἀφορῶσι τὴν Σύρον τὴν γνῶμην αὐτοῦ διὰ τοῦ παρ' αὐτῷ ἱατροῦ ἀδελφοῦ του.

(1) Ἐν πλάτει βλέπει τις ταύτας ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς Δημογεροντίας ταύτης. Ἐκτὸς τούτων πανδήμως ὁμολογοῦνται αἱ ἐκδουλεύσεις τῶν Δημογερόντων· ἡ δὲ πόλις ἐκτιμῶσα καὶ εὐγνωμονοῦσα αὐτοῖς ἀνέδειξε τοὺς ἐπιζήσαντας ἐπὶ μακρὸν δημοτικούς αὐτῆς ἄρχοντας. Ζωηροτάτη τούτου ἀπόδειξις ἡ εἰς τὸν διακεκριμένον συμπολίτην μας Ζαννὴν Α. Βούρον ἀποδοθεῖσα ἐπὶ πολλὰς δεκαετιρίδας μέχρι σήμερον τιμὴ διὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ διὰ μεγάλης πλειονυψηφίας ὡς Συμβούλου καὶ Προέδρου αὐτοῦ. Ἡ πόλις δὲν ἐλησμόνησε ποτὲ ὅτι ὁ Ζαννῆς Βούρος διεκρίθη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ συνοικισμοῦ ἄριστος πολίτης καὶ διέθεσε πολλάκις τὸ χρῆμα αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν σκοπῶν. Τὸ ὄνομά του ἀπῆντησα πολλάκις καὶ ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας, ὑπὲρ ἧς προσήνεγκε γενναίας συνεισφοράς. Κατόπιν δὲ μετὰ τὴν σύστασιν τῶν διμαρχιῶν συνετέλει ἀόκνως ὑπὲρ τῆς πόλεως διαθείς καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ διακεκριμένου μεταξὺ τῶν Ἀσκληπιαδῶν Ι. Βούρου ἐπιτροπὴν παρὰ τῷ ἄνακτι Ὁθωνι ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῇ πόλει, ἅτινα ἔτυχον πολλάκις ἰδιαζούσης

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1835 προκειμένου νὰ ἐνεργηθῇ ἡ ἐκλογὴ τοῦ πρώτου Δημάρχου ἡ Δημογεροντία ἔδωκε τὴν ἑαυτῆς λογοδοσίαν, ἐξ ἧς προέκυψε περίσσευμα ἐσόδων δραχ. 3854. Κατὰ Μάϊον δὲ τοῦ 1835 ἀπέστειλεν εἰς τὴν Νομαρχίαν ὅλα τὰ εὐρεθέντα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος ἑγγραφα καὶ βιβλία (Ἀρ. ἐγγρ. 4854 Δμγ. Ἑρμ.).

Οὕτω ἐντίμως καὶ ἐλληνοπρεπῶς πολιτευθέντες οἱ Δημογέροντες κατέθηκαν τὴν δημογεροντικὴν ἀρχὴν εἰς τὴν ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς συστηθεῖσαν Δημαρχίαν.

Δίδω πέρας εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο διὰ τῆς ἐξῆς περικοπῆς τῆς ἐκθέσεως, ἣν συνέταξαν οἱ Δημογέροντες οὗτοι περὶ τῆς

προστασίας παρὰ τῷ βασιλεῖ ἐκείνῳ πειθομένῳ ταῖς προτροπαῖς καὶ παρακλήσεσι τοῦ πεφιλημένου αὐτοῦ ἱατροῦ. Ταῦτα καθ' ἱστορικὴν ἐκτίθημι ἀληθειαν· περιορίζομαι δὲ εἰς αὐτὰ καθ' ὅσον κατ' ἀρχὴν ὀλίγα θέλω ἐκθέσει περὶ πάντων τῶν ἐπιζώντων καὶ διανούντων ἐτι τὸ ἐν τοῖς δημοτικοῖς πράγμασι στάδιον αὐτῶν, περὶ ὧν μάρτυρες ζῶντες εἰσὶ τὰ ἑαυτῶν ἔργα καὶ ἡ κοινὴ ὑπόληψις.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σημειώσεων τοῦ Κεφαλαίου τούτου ἤθελον παραθέσει τακτικὸν κατάλογον τῶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ συνοικισμοῦ μέχρι τοῦ 1835 διατελεσάντων εἰς διαφόρους ἐν τῇ νήσῳ ἀρχάς. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ σωζόμενα βιβλία τῶν Δημογεροντιῶν ἀνέρχονται μόνον μέχρι τοῦ 1828, τὰ δὲ προηγούμενα στηρίζονται μόνον ἐπὶ εἰδήσεων ἀορίστων, ἀρκοῦμαι ἀναφερόμενος εἰς τὴν προηγουμένην ἱστορικὴν ὕλην, ἐν ἣ ἐξετέθησαν τὰ ὀνόματα πάντων τῶν ἐν ἐγγράφοις ἀναφερομένων Δημογερόντων, Διοικητῶν καὶ λοιπῶν τῆς νήσου ἀρχῶν. Πρὸς συμπλήρωσιν μόνον προστίθημι καὶ τὰ ὀνόματα τριῶν διατελεσάντων ἐπὶ τινὰς μῆνας ἀστυνόμων Θ. Π. Ἀρτωρίου (1823), Α. Καλομογδάρτου (1828), Ι. Τομπακάκη (1829) καὶ δύο ἀγορανόμων τὸν Α. Μεσχίνη (1829) καὶ Α. Ζερβοῦ (1831). Περὶ ἄλλων δὲ διατελεσάντων εἰς ὑποδεστέρας θέσεις, δὲν κρίνω ἀπαραίτητον νὰ ποιήσω ἐκτενὴ λόγον. Θέλω δὲ καὶ εἰς τοὺς κατόπιν εἶσθαι συντομώτερος ἐφ' ὅσον πλησιάζω εἰς τοὺς σημερινούς χρόνους.

ὑπὸ κοινωνικὴν, ἡθικὴν καὶ ὕλικὴν ἔποψιν καταστάσεως τῆς Ἑρμουπόλεως.

«Εἰς τὴν ἀρτισύστατον ταύτην πόλιν ἐνυπάρχουσι ἤδη ὅλα τὰ στοιχεῖα δι' ἧς δύναται νὰ μορφωθῇ εἰς λαὸς βιομήχανος καὶ κατὰ πολλοὺς λόγους χρήσιμος εἰς τὴν κοινωνίαν. Μολονότι οἱ κάτοικοι τῆς Ἑρμουπόλεως εἶναι πολλῶν καὶ διαφόρων πόλεων ἐρανίσματα, μολονότι ἀγωγῆς καὶ καταγωγῆς διαφόρου, αἱ κοιναὶ ὁμως συμφοραὶ, ἡ μακρὰ συμβίωσις καὶ τὸ κοινὸν συμφέρον, συνεφύρασαν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ συνέσφιγξαν αὐτοὺς ὡς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως τέκνα· σὺν τούτοις δὲ καὶ τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν, ὃν κυρίως ἡ ἐμπορικὴ βιομηχανία, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ συνοικειώσῃ αὐτοὺς ἐπὶ μᾶλλον καὶ νὰ τοὺς καταστήσῃ ὁμοιομόρφους καὶ σχεδὸν καὶ συμπαθητικοῦ πρὸς ἀλλήλους χαρακτῆρος. Ὅθεν καὶ ἐν μέσφ των πλέον δεινῶν περιστάσεων τῆς πατρίδος ἐδείχθησαν ὁμόφρονες, σταθεροὶ, δραστήριοι καὶ θυσιάζοντες εἰς τὸ γενικὸν συμφέρον τὰ ἴδια αὐτῶν συμφέροντα.» (1)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η' (*)

ΔΗΜΑΡΧΟΙ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Γ. Πετριτζής. — Ν. Πρασακάκης. — Γ. Καραγιαννάκης.

Ι. Α. Ράλλης. — Αρ. Ταρποχτής. — Ν. Γιαγιτζής.

Αμ. Δαμαλάς. — Δ. Παππαδάκης.

Δ. Βαφιαδάκης.

Μετὰ τὴν ὀριστικὴν σύστασιν καὶ τὸν διοργανισμόν τοῦ ἐλλ. κράτους, ἡ Ἑρμοῦπολις ἡ τοσοῦτον τελεσφόρως συναγωνισ-

(1) Ἀριθ. Ἑγγρ. Δημογ. Ἑρμοῦπ. 3248.

(*) Ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τούτου καὶ ἐξῆς συντομώτερον θέλω διεξέλθει τὰ τῶν Δημάρχων οἱ λόγοι δὲ εἶναι πολλοί· πρῶτον, ἀπὸ

θεῖσα ἐν πάσῃ ἐθνικῇ περιστάσει ἐπεδόθη μετ' ἐκτάκτου δραστηριότητος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἑαυτῆς καὶ ταχύτατα πρωτηγωνίστησεν ἐν τῇ ἀμίλλῃ τῆς ἐμπορικῆς, βιομηχανικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς προόδου. Προκηρυχθεισῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν ἡ πόλις ἐπεζήτησεν ἄνδρα ἀκέραιον, εἰρηνικόν, συνδεόμενον δι' ἀναμνήσεων καὶ συμφερόντων μετὰ τοῦ τόπου καὶ λαβόντα ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἑρμοупόλεως. Συγχρόνως δὲ κατεβλήθη μέριμνα ὅπως ἐκλεχθῇ συμβούλιον περιέχον τοὺς ἀντιπροσωπεύοντας πάντας τοὺς ἐκ διαφόρων μερῶν ἐλθόντας συνοικιστὰς καὶ καταβαλόντας μετὰ τῶν ἄλλων τὸν θεμέλιον τῆς Ἑρμοупόλεως λίθον.

τῆς ἐκλογῆς τοῦ πρώτου Δημάρχου μέχρι τῆς ληγοῦσης δημαρχικῆς περιόδου τοῦ Δ. Βαφιαδάκη δὲν συνεπληρώθησαν οὐδὲ τεσσαράκοντα ἔτη ἐπομένως φρονῶ ὅτι δὲν εἶναι ἐποχὴ ὅπως ἐλεγχόμενοι οὗτοι ἐν λεπτομερείᾳ κριθῶσιν ἀμερόληπτως· διότι πλείστα τῶν προσώπων ἃ ἀνῆλθον τὰς δημοτικὰς ἀρχὰς ζῶσιν ἔτι, τινὰ δὲ καὶ διατελοῦσι ἐν αὐταῖς· ἀπεδείχθη δὲ ὅτι ἡ ἱστορία τῶν συγχρόνων ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶνε λίαν δυσχερὴς, δὲν δύναται νὰ ᾔηνε πλήρως καὶ δικαίᾳ· τοῦτο δὲ παρατηρεῖται οὐ μόνον εἰς τὰς μερικὰς ἱστορίας πόλεων ἀλλὰ καὶ ἐθνῶν· αἱ δὲ βιογραφίαι τῶν θανόντων — οὐχὶ οἱ ἐπικηδεῖοι — εἰσιν ἱστορικώτεραι τῶν ἐγκωμίων ἢ τῶν ἐπικρίσεων, οἷς ἔτυχον ζῶντες. Ἡ παρέλευσις τοῦ χρόνου πολλάκις σθεννύει τὰς συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας, ἀλλ' οὐχ' ἤττον καθιστᾷ ψυχρὸν καὶ ἀμερόληπτον τὸν κριτὴν καὶ βιογράφον. Ἡ πλειὰς τῶν δημοφιλῶν τούτων Δημάρχων θὰ λάβῃ ἐκτενέστεραν θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου τούτης. Ἀλλ' οὐ τοῦ παρόντος ἔτι χρόνου· εὖχομαι ὅπως ἐν ἑτέρᾳ ἐκδόσει τῆς παρουσίας συγγραφῆς, γεννησομένη μετὰ χρόνους τινάς, νὰ εὑρεθῇ εἰς θέσιν ὅπως συμπληρώσω τὴν νεωτάτην ἱστορίαν τῆς Ἑρμοупόλεως, κρίνων καὶ ἀναγράφων ἐν πλάτει τὰ τῶν μέχρι σήμερον ἐννέα δημοφιλῶν Δημάρχων αὐτῆς. Δεύτερον δὲ αἱ ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι σήμερον πράξεις ἀπάντων τῶν Δημάρχων καὶ δημοτικῶν ἀρχόντων τηρούμεναι ἐν τακτικοῖς πρακτικοῖς δὲν εἶνε φόβος μὴ λησμονηθῶσιν. Ἦτο βεβαίως ἀνάγκη μεγάλη, ἥσον ἀφορᾷ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑρμοупόλεως, ν' ἀπομνημονευθῶσιν

Ἐξελέχθη λοιπὸν καὶ διωρίσθη κατὰ τὴν 25 ὁβρίου 1835 πρῶτος Δῆμαρχος Ἑρμουπόλεως ὁ εἰρηνικὸς καὶ πατριωτικώτατος Γεώργιος Πετρίτζης, Σμυρναῖος, οὗ τὸ ὄνομα εἶνε ἀναπόσπαστον ἀπὸ τῆς ἱστορίας τοῦ συνοικισμοῦ τῆς πόλεως ταύτης.

Πάρεδροι δὲ ὁ Στ. Κωνσταντίνου, Νικ. Φωκᾶς, Παν. Γεραλόπουλος, Ἐμμ. Γερούσης Ι. Περὶδης καὶ Κωνστ. Ν. Πάγκαλος, ἅπαντες γνωστοὶ τῷ ἀναγνώστῃ ἐκ τῶν προηγουμένων.

Δημοτικοὶ δὲ Σύμβουλοι ὁ Γ. Καραγιαννάκης, Ν. Ταρποχτζής, Ε. Σουγδουρής, Ι. Ρενιέ-

ἐκεῖνα πρὸ πάντων ἂ ἐκινδύνεον ν' ἀπολεσθῶσι, μὴ περισυναζόμενα εἴτ' ἐκ διεσπαρμένων ἐγγράφων, εἴτ' ἐκ προφορικῶν παραδόσεων· ἐννοῶ δὲ τὰ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς πόλεως μέχρι τοῦ 1835. Τρίτον δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι σήμερον σπουδαιότατα γεγονότα δὲν ἔλαβον χώραν, ἐκτὸς τῆς στάσεως τοῦ 1862 καὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Κρήτης, εἰς ἃς ἡ Ἑρμούπολις ἔλαβε τοσοῦτον ἐνεργὸν μέρος.

Ὑπάρχει ὅμως ἄλλη ἱστορικὴ ὕλη, ὑπάρχει ἡ βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἱστορία τῆς νήσου μέχρι σήμερον, ἣν κατὰ τὸ γ' ἐμοὶ ἐφικτὸν θέλω ἐκθέσει μετὰ τακτικῶν καταστατικῶν πληροφοριῶν, εἰς ἃς ἐγκατοπρίζεται ἐναργῶς ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου, τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως ταύτης. Πρὸς τακτοποίησιν δὲ τῆς κατόπιν ὕλης θέλω ἀκολουθήσει οὐχὶ τὴν συγχρονιστικὴν μέθοδον, ἀλλὰ τὴν καθ' ὕλην, ἥτοι θέλω κατατάξει εἰς ἴδια κεφάλαια τὴν ὁμοειδῆ ὕλην· διὰ τούτου δὲ θέλω ἀποφύγει τὰς ἐπαναλήψεις πολλάκις τῶν αὐτῶν λόγων. "Ἄλλως τε δὲν δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι τὸ πλεῖστον ὀφείλεται εἰς τὸν δεῖνα Δῆμαρχον ὠρισμένως· διότι πολλὰ δημοτικὰ ἔργα, καταστήματα κλπ. ἔγιναν βαθμηδὸν, τῇ διαδοχικῇ ἐνεργείᾳ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν. Θέλω δὲ ἀπλῶς σημειῶσαι τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ταῦτα ἐπερατώθησαν. Ἴδιον κεφάλαιον θέλω ἀφιερῶσαι μόνον εἰς τὰ δύο σπουδαιότερα γεγονότα, ἅτινα ἔλαβον χώραν ἐν Ἑρμουπόλει ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι σήμερον, ἥτοι τὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1862 καὶ τὰ τῶν Κρητικῶν.

ρης, Θ. Τομπακάκης, Π. Χατζή Ἀνδρέου, Ἀβρ. Χ. Κυριάκος, Ἀθ. Λαδόπουλος, Γ. Καλέργης, Παρ. Κάζηρας, Νικ. Μεταξᾶς, Ν. Πρασακάκης, Γ. Μερίκας, Θεοδ. Παλαιολόγος, Γ. Γαϊτάνος, Η. Ζωντανός, Γ. Ψύχας, Γ. Ἀσλάν καὶ Ν. Ἐμμανουήλ.

Ὁ ἐκλεχθεὶς Δήμαρχος Πετρίτζης, ἀνὴρ ἤμιστος φίλαρχος κατέθηκε παραχρῆμα τὴν παραίτησίν του. Ἀλλὰ μὴ γενομένης δεκτῆς ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του καὶ τῇ συμπτᾶξει τοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Διοικητικῆς ἀρχῆς κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν ἐν Ἐρμουπόλει. (1)

Ἐπὶ τῆς Δημαρχίας Πετρίτζη συνελθόντες ἐνενήκοντα ἐκ τῶν προκρίτων συνέστησαν τὴν τότε ἀξιολογωτάτην Λέσχην Ἑρμῆς, ἣτις ἀπειράκις ἐχρησίμευσεν ὡς τόπος οὐ μόνον ἀναψυχῆς τῶν Ἐρμουπολιτῶν ἀλλὰ καὶ συνελεύσεων καὶ ἡθικῶν καὶ πολιτικῶν καὶ θεατρικῶν ἀκροαμάτων. Ἡ σύστασις τῆς Λέσχης ταύτης, ἐπισημοποιηθεῖσα δι' ἐγκυκλίου τῆς τότε νομαρχίας Κυκλάδων ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῆς τότε ἐμπορικῆς κοινωνίας. Διευθυνομένη κατ' ἀρχάς ὑπὸ τῶν ἐφόρων Γ. Ψύχα, Ν. Παπαδοῦκα, Δ. Μ. Καράλη, Ἰακ. Ράλλη καὶ Ν. Γιαγιτζή, ἐχρησίμευσε πολλάκις καὶ ὡς σύλλογος, ἐμπορικῶν πρὸ πάντων ὁμιλιῶν καὶ συζητήσεων.

Μία τῶν αἰθουσῶν αὐτοῦ, ἐχρησίμευσε καὶ ὡς θέατρον ἐν ᾧ ἐδιδάσκοντο ἑλληνικά δράματα. Ὁ Queux de Saint Hilaire ἐποίησε περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν τῇ πραγματείᾳ *Le Théâtre dans la grèce moderne* λέγων ὅτι ὁ ἡθοποιὸς ὅστις ἐδίδασκεν ἐν τῷ Θεάτρῳ τούτῳ τῆς Ἐρμουπόλεως ἦτο καὶ ὁ ποιητὴς τῶν

(1) Τακτικὰ πρακτικὰ τοῦ Δημ. Συμβουλίου τῆς Δημαρχικῆς ταύτης περιόδου δὲν ὑπάρχουσιν· ἀλλ' ἀπὸ τῆς Δημαρχίας τοῦ Πρασακάκη (1839), ῥυθμισθέντος ὀριστικῶς τοῦ γραφείου τῆς Δημαρχίας, ἤρχισαν τηρούμενα, ἐν βιβλίοις δεδεμένοις, μέχρι σήμερον,

διδασκομένων δραμάτων. Καὶ ὁ M. Grasset ἐν τῷ Souvenirs de la Grece ποιεῖ περὶ τοῦ θεάτρου τούτου τῆς Λέσχης Ἑρμῆς λόγον, (1) ἀλλὰ δὲν ὀνομάζει τὸν ποιητὴν καὶ ἠθοποιὸν καὶ Διευθυντὴν αὐτοῦ. Συμπεραίνω ὅμως ὅτι οὗτος ἦν ὁ Θ. Ἀλκαῖος, ποιητὴς τῆς Ἀλώσεως τῶν Ψαρρῶν ὅστις ἦν συγχρόνως ποιητὴς καὶ ἠθοποιός.

Κατὰ τὸ 1836 ἐπληρώθη ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ ἑτέρα ἀπαραίτητος ἀνάγκη τοῦ τόπου, ἡ ἔκδοσις ἐφημερίδων πρὸς κοινολόγησιν πολιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν εἰδήσεων. Ἀνεφάνησαν ὅτε δύο, ὁ Ἑρμῆς τῆς Σύρου καὶ ὁ Ἑρμῆς ἐφημερίς τῶν Κυκλάδων διευθυνόμενος ὑπὸ τοῦ Π. Κ. Παντελῆ, αἵτινες μάλιστα ἤλθον εἰς δημοσιογραφικὰς διαμάχας, τῆς τελευταίας ἀνηκούσης εἰς τοὺς Χίους. (2)

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς δημαρχικῆς περιόδου ἐνηργήθη καὶ ἡ σύστασις γραμμῶν ἀτμοπλοικῶν Ἡ Κυβέρνησις τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἐν Σύρᾳ προῦκαλεσε τὴν σύστασιν τοιούτων· συνεστήθη δὲ ἡ Ἑταιρία τῶν ἰστιοφόρων Φεράλδης, ἣτις διηυκόλυνε οὐκ ὀλίγον τὴν συγκοινωνίαν. Τῷ 1837 ἐγένετο ἐνέργεια πρὸς σύστασιν πρακτορείου ἐν Σύρᾳ τῆς Ἀτμοπλοίας Λόυδ. Πράγματι δὲ συσταθέντος τοιούτου, ὁ λιμὴν τῆς Σύρου καθεῖξε ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῷ δρομολογίῳ τῆς μεγάλης ταύτης ἑταιρίας. Πασίδηλος δὲ ἡ ἐκ τῶν προσεγγίσεων τῶν ἀτμοπλοίων Λόυδ προσγεννηθεῖσα τότε ὠφέλεια εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ

(1) Annuaire pour l'association de l'encouragement des etudes grecques en France. Paris 1873. σελ. 207.

(2) Σειρὰν τῆς τελευταίας ταύτης κῆτύχισα ν' ἀποκτήσω ἀλλ' ἀποφεύγω νὰ λαμβάνω ἐξ αὐτῆς πληροφορίαν περὶ τῶν τότε φυλετικῶν ἐρίδων ἐν Ἑρμοπόλει Χίων καὶ Σμυρναίων, καθότιον αὕτη περιγράφει τὰ πράγματα ζωηρῶς, ἔνεκα τοῦ κομματισμοῦ. Ἀλλως τε τοιαῦτα γεγονότα δὲν εἶνε ἀπαραίτητος ἀναγκαῖα νὰ ἐξιστορηθῶσιν ἐνταῦθα, ὡς συνήθως συμβαίνοντα ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ.

ἐν γένει τὴν Ἑρμούπολιν. Δι' αὐτῆς συνεκοινώνησεν ἀμέσως ἡ Σύρος μετὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Εὐρώπης καὶ ἐπραγματοποιήθη ἡ πρόρρησις πολλῶν περιγητῶν γραψάντων ὅτι ἡ Σύρος ἔμελλε νὰ κατασταθῇ τὸ Γιβραλτάρ τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ ἐπὶ τῆς δημαρχίας Πετρίτζη κίνησις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας καταδεικνύνεται ἐκ τῶν ἑξῆς στατιστικῶν πληροφοριῶν κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους μῆνας.

Εἰσπράξεις 1837.

Τελωνείου.		Διαμετακομίσεως.	
Ἰανουάριος	Δρ. 73,951	7,247	
Φεβρουάριος	60,971	5,197	
Μάρτιος	103,622	8,598	
Ἀπρίλιος	54,286	8,264	
	<u>290,830</u>	<u>29,306</u>	
Λιμενικάι.		Ναυτικαί.	Υγειον. καὶ λοιμοινῶν.
Ἰαν.	1,193	229	2,099
Φεβ.	1,689	211	2,291
Μαρ.	2,673	352	2,031
Ἀπρ.	1,777	192	2,765
	<u>7,332</u>	<u>984</u>	<u>9,186</u>

Ἦτοι ἐπὶ μίαν τετραμηνίαν τὸ ὅλον δρ. 338,038, ἀριθμὸς ἀρκούντως ἐκφραστικὸς τῆς κινήσεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας. (1)

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς δημαρχικῆς διεισοδῶς περιόδου ἐβελτιώθησαν ἐπὶ πλεόν καὶ τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐπαγιώθη ἡ τάξις, ἐκοσμήθη ἡ πόλις διὰ περιπάτων, ἤρξατο ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐπιθαλασίου βραχίονος (Μώλου), τὸ Γυμνάσιον καὶ τὰ σχολεῖα πε-

(1) Τὰς στατιστικὰς ταύτας πληροφορίας λαμβάνω ἐκ τῆς τότε ἐφημερίδος Ἑρμῆς.

ριέλαβον πλειοτέρους μαθητάς, συνεστήθη δὲ καὶ ἐν τῷ Γυμνασίῳ Μοῦσεῖον. Ἐπ' ἴσης καὶ ἡ Ἀσφαλιστικὴ ἐταιρία ἔνωσις διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Ι. Γ. Καράλη ἔχουσα δὲ κεφάλαιον ἀρχικὸν 600000 δρ. Καὶ διὰ συστάσεως δὲ μεγάλων ἐμπορικῶν καταστημάτων ἐπαγιοῦτο ὅλον ἐν ἡ ἐμπορικῇ πίστις καὶ εὐημέρει ἡ πόλις δημαρχοῦντος τοῦ Γ. Πετρίτζη.

Οὕτω σωφρόνως καὶ τιμίως πολιτευθεὶς ὁ ἐνάρτεος Πετρίτζης κατέθηκεν ἐν ἔτει 1837 τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ν. Πρασακάκη ἐγκαταλείψας ἀρίστas ἀναμνήσεις εἰς πᾶσαν τὴν πόλιν.

Ἡ Ἐρμούπολις ὁμῶς ἐκτιμῶσα τὸν ἐνάρτεον πολίτην, τὸν δίκαιον τοῦτον Ἀριστείδην αὐτῆς, ἐπανηλειμμένως μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἀνεδείκνυνεν αὐτὸν δημοτικὸν αὐτῆς ἄρχοντα. (1)

Ν. Πρασακάκης. — Διάδοχος τοῦ Γεωργίου Πετρίτζη ἐξελέχθη καὶ διωρίσθη τῇ 8 Ἀπριλίου 1837 ὁ Νικόλαος Πρασακάκης Χίος, διατελέσας πολλάκις δημογέρων, ἀντιπρόσωπος τῶν Χίων ἐν ταῖς Συνελεύσεσιν, ἰδρυτῆς τῶν Φίλων Ἀσφαλιστῶν, καὶ διακριθεὶς μεταξὺ τῶν οἰκιστῶν τῆς Ἐρμουπόλεως καὶ μεγαλεμπόρων αὐτῆς.

Μετ' αὐτοῦ ἐξελέχθησαν,

Πάρεδροι ὁ Π. Γεραλόπουλος, Ν. Φωκάς, Ἀπ. Ν. Ἀποστολόπουλος καὶ Κ. Ν. Πάγκαλος.

Δημοτικοὶ δὲ σύμβουλοι ὁ Ι. Α. Ῥάλλης, Ζαννῆς Α. Βούρος, Κωνστ. Γλαράκης, Γ. Καλλέργης, Ν. Ταρποχτζῆς, Ἀρ. Ταρποχτζῆς, Γ. Καραγιαννάκης, Ζ. Λαγώνικος, Θ. Τομπακάκης, Ι. Περίδης, Γ. Μαυριδόγλους, Θεόδ. Παλαιολόγος, Παῦλ. Νεγρεπόντες, Ν. Σιδερικουδης, Ε. Σουγδουρης, Π. Γεραλόπουλος, καὶ Ν. Φωκάς.

(1) Ὁ αἰοίδιμος Πετρίτζης ἐτελεύτησε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1862.

Ἡ δὲ Ἀστυνομία ἀνετέθη καθ' ὅλην τὴν περίοδον ταύτην καὶ μέχρι τοῦ 1842 εἰς τὸν Ἰωάννην Ζαραχάνην, ἔχοντα ὑπαστυνόμον τὸν Κ. Ἀγγελίδην διατελέσαντα τοιοῦτον ὁκτῶ ἔτη (1838—1846).

Διὰ τῶν ἀνωτέρω προσώπων ἐδιοικήθη ἄριστα ὁ Δῆμος καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ Νικολάου Πρασακάκη. Ἐκ πολλῶν δὲ καταστατικῶν πληροφοριῶν, αἵτινες εἶνε οἱ ἀψευδέστεροι μάρτυρες τῆς καταστάσεως τῶν πόλεων ἀποδεικνύεται ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τούτων.

Κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον ἐτελέσθησαν οὐκ ὀλίγα· πρὸ πάντων δὲ ἤρχισεν ἡ πόλις ἀνακαινίζομένη, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τῆς καταδαφίσεως τῶν παραπηγμάτων καὶ τῶν τεμνομένων ὑπὸ τοῦ νέου σχεδίου τῆς πόλεως οἰκοδομῶν, διὰ τῆς διαχαράξεως τῶν 124 ὁδῶν αὐτῆς καὶ τῆς ὀνομασίας των, διὰ τῆς κατασκευῆς δημοτικῶν ἀποθηκῶν, τινῶν πλατειῶν καὶ ἰδίως τῆς πλατείας Ὁθωνος. (1)

Ὁ διεξερχόμενος τὰ πρακτικὰ τῶν δημ. Συμβούλων τῆς δημαρχικῆς ταύτης περιόδου βλέπει ὅτι κυριώτερα ἐπησχολήθη ὁ Δῆμος εἰς πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς πόλεως καὶ καλλωπισμὸν αὐτῆς. Κατὰ πρῶτον λοιπὸν συνέστησεν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν Κ. Βαίλλερ καὶ Α. Τζαλίκη πρὸς σύνταξιν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως, τέως οὔσης ἀνωμάλου· διώρισε δ' ἐπιτροπὴν πρὸς ὀνοματοθεσίαν μὲν τῶν ὁδῶν τοὺς Θ. Παλαιολόγον, Π. Ζωντανὸν καὶ Σεοῦτιον, προεδρευομένην ὑπὸ τοῦ Δημάρχου· πρὸς ἀποζημίωσιν δὲ τῶν κατεδαφιζομένων πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τὸν Α. Λαδόπουλον, Πολέμην καὶ Κοτζίαν, πρὸς παραχώρησιν δὲ τῶν τεμαχίων γῆς τοῦ δημοσίου κατὰ τὸ σχέδιον πολλοὺς τῶν ἐγκρίτων πολι-

(1) Κατὰ τὸ σχέδιον ἐχαράχθησαν 124 ὁδοὶ καὶ ἔνδεκα πλατεῖαι ὧν ὅλων τὰ ὀνόματα ἐκθέσω ἐν τῇ σημερινῇ περιγραφῇ τῆς πόλεως.

τῶν κατὰ τριμηνίαν ἀλλασσομένων. Ἠγόρασε γήπεδον ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς πλατεῖα, ἥτις καὶ ὠνομάσθη διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων. Ἐνηργήθη ἡ ἀνέγερσις τρίτης ἐκκλησίας, διωρισθέντων πρὸς συλλογὴν συνεισφορῶν τῶν Ι. Α. Ῥάλλη, Ν. Σιδερικούδη, Ν. Ταρποχτζή, Ν. Πρασακάκη καὶ Δούμα, οἵτινες συνέλεξαν ἀρκετὸν χρηματικὸν ποσόν, δι' οὗ ἀνηγέρθη ἡ τρίτη ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Συγχρόνως δὲ ἐνηργήθη καὶ ἡ ἀνέγερσις νεκροστασίου ἐν τῷ νέῳ νεκροταφείῳ, ἡ κατασκευὴ τριῶν μεγάλων ὀχετῶν τῆς πόλεως· ἐψηφίσθη δὲ ἡ ἀντὶ 4000 δρ. κατασκευὴ ἀνδριάντων τοῦ Ῥήγα Φερραίου καὶ Ἀδ. Κοραῆ καὶ ἡ τοποθέτησις αὐτῶν πρὸ τῆς Πύλης τοῦ Γυμνασίου, ὅπερ δὲν ἐπετεύχθη, καίτοι ἐθεωρεῖτο ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἡ ἀνέγερσις τῶν ἀνδριάντων ἀρίστη.

Καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου δὲν ἔβαινον κακῶς· ναὶ μὲν κατὰ τὸν προϋπολογισμόν τοῦ 1840 τὰ ἔξοδα ἦσαν πλείονα τῶν ἐσόδων κατὰ 35,434 δρ. οὐχ' ἦττον ὁ Δῆμος κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα εἶχεν ὑποστῆ σπουδαίας δαπάνας ἕνεκα τῆς ἀνακαινίσεως τῆς πόλεως, πλείστων ἀποζημιώσεων καὶ ἐγέρσεως δημοτικῶν ἀποθηκῶν. Τὸ ἔλλειμμα τοῦτο ἐξηλήφθη μετ' οὐ πολὺ ἐπενεχθειῶν τινων οἰκονομικῶν. Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περιόδου ταύτης ἦτοι τὸ 1839 τὰ ἔσοδα τοῦ δήμου ἦσαν κατὰ 6088 πλείονα τῶν ἐξόδων. τὸ δὲ περίσσευμα τοῦτο ἐδόθη πρὸς ἐπισκευὴν τῆς αἰθούσης τοῦ Γυμνασίου. (1)

Ζωηρὰ ἦτο καὶ ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ ναυτιλίας κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα. Ἐκ τοῦ ἐξῆς πίνακος μιᾶς τετραμηνίας τοῦ ἔτους 1837 δείκνυται ἡ ἀλήθεια τούτου.

(1) Περὶ τοῦ Ν. Πρασακάκη ὡς δημάρχου θέλω ἐκθέσει καὶ ἀλλὰ χού τινα· διότι ἐξελέχθη καὶ μετὰ ταῦτα Δήμαρχος Ἐρρουπόλεως.

Εἰσπράξεις.

	Τελων.	Διαμετ.	Λιμενικαί.	Ναυτιλ.	Υγειονομ.
Μάιος.	39,556	4,856	1670	328	2445
Ἰούν.	38,081	4,085	1721	222	5,683
Ἰούλ.	53,523	5,246	2041	414	7,720
Αὐγ.	55,154	4,780	6151	305	6,787
	<u>185,214</u>	<u>18,967</u>	<u>11,383</u>	<u>1267</u>	<u>22,635</u>

Ἐναυπηγήθησαν δὲ πλοῖα κατὰ τὴν τριετίαν ταύτην (1837 — 1840) 70 Α'. τάξεως, 65 δὲ Β'. τάξεως.

Γεώργιος Καραγιαννάκης (1840 — 1843). Τὸν Νικόλαον Πρασακάκην διεδέχθη δημοφιλῆς καὶ πολύτιμος πατριώτης ὁ Γεώργιος Καραγιαννάκης, ἀνὴρ χαίρων ἀπ' ἀρχῆς τοῦ συνοικισμοῦ πάνδημον ὑπόληψιν διὰ τὴν φιλοπατρίαν, ἀκεραϊότητα καὶ σύνεσιν αὐτοῦ. Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀφ' ἧς ἡμέρας κατετέθη ὁ πρῶτος θεμέλιος λίθος οἰκίας Ἑρμουπόλεως, δὲν ὑπῆρξε ἔργον, οἰκοδόμημα, ναὸς, σχολεῖον, εἰς ὧν τὴν ἔγερσιν δὲν φαίνεται συντελέσας ὁ ἄρκυος οὗτος καὶ διακεκριμένος μεταξὺ τῶν οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως ἀνὴρ. Δὲν ὑπῆρξεν Ἐπιτροπὴ, Ἐφορία, δημοτικὴ ἀρχὴ εἰς ἣν δὲν ἐκλήθη ὁ ἥκιστα φίλαρχος ἀλλὰ τὰ μάλιστα φιλόπατρις καὶ φιλοπρόδος Καραγιαννάκης. (1)

Ἐλθὼν ἐκ Σμύρνης (2) μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου

(1) Ἀπειράκις ἀπῆντησα τὸ ὄνομα τοῦ Γ. Καραγιαννάκη ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Δημογεροντίας καὶ Δημαρχίας. Διετέλεσε πολλάκις ἔφορος ἐκπαιδευτικῶν, φιλανθρωπικῶν καὶ ἱερῶν καθιδρυμάτων, Δημογέρων, Δημ. καὶ Ἐπαρχ. Σύμβουλος, Πάρεδρος κ.τ.λ. Ἐτελεύτησε δὲ Δήμαρχος ὢν.

(2) Ὁ Γεώργιος Καραγιαννάκης θεωρεῖται Σμυρναῖος, διότι ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς Σύρον· ἀλλὰ κατήγετο κυρίως ἐκ Πελοποννήσου. Καθ' ἃ μὲ πληροφθεῖ ὁ ἀξιώτιμος αὐτοῦ υἱὸς καὶ ἔγκριτος συμπολίτης

εἰς Σύρον, δὲν ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἀπλοῦν φυγάδα ἐλθόντα αὐτόθι πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ζωῆς καὶ περιουσίας του, ἀλλ' Ἑλληνα ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν τῆς λέξεως ἔννοιαν, δυνάμενον νὰ χρησιμοποίησῃ τὸν χρόνον καὶ τὸ χρῆμα ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ καὶ συμφέροντος. Φιλόπατρις ὢν καὶ φιλόθρησκος καὶ φιλάνθρωπος προεῖδεν ἀπ' ἀρχῆς ὅτι αἱ κατὰ χιλιάδες ἐλθοῦσαι εἰς Σύρον οἰκογένειαι ἔμελλον νὰ συγκροτήσωσιν ὁλόκληρον κοινωνίαν· κατέγεινεν λοιπὸν μετὰ τῶν λοιπῶν προκρίτων εἰς ἀνέγερσιν ναοῦ καὶ νοσοκομείου· εἶδομεν δὲ αὐτὸν μεταξὺ τῶν πρώτων ἰδρυτῶν τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τοῦ Νοσοκομείου. Ἐκτοτε δι' αὐτὸν ἡ Ἑρμούπολις ἦτο πεφιλημένη πατρὶς καὶ αἱ μέχρι τῆς τελευτῆς του ἐκδουλεύσεις του διατρανοῦσι τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρός.

Ἦδη κατὰ τὸ 1840 ἡ ψῆφος τῶν πολιτῶν ἐκάλεσε αὐτὸν ἐπὶ τὴν δημοτικὴν διοίκησιν.

Ἀνέλαβε δὲ τὴν ἀρχὴν τῇ 19 Νοεμβρίου 1840 ἔχον Συμβούλους μὲν τὸν Ι. Α. Ῥάλλην, Γ. Πετρίτζην, Ν. Μεταξᾶν, Ζαν. Α. Βοῦρον, Φίλ. Κ. Πούρπουραν, Ἀμβ. Θ. Ῥάλλην, Ν. Σιδεριοῦδην, Ι. Καράλην, Ι. Χρυσοβελώνην, Στ. Γαλάτην, Ι. Α. Ῥάλλην, Θ. Τομπακάκην, Π. Χ. Ἀνδρέου, Δ. Μ. Καράλην, Κ. Φραγκιᾶν, Ἀβρ. Χ. Κυριάκου, Γ. Μαυριδόγλου, Π. Ζωντανόν καὶ Α. Μικρουλάκην.

Παρέδρους δὲ τὸν Ι. Περίδην, Δ. Καλημέρην, Ν. Πρασακάκην καὶ Κ. Πάγκαλον.

Ἐπὶ τῆς δημαρχίας Καραγιαννάκη ἐτελέσθησαν πλεῖστα

μας Θεμιστοκλῆς Καραγιαννάκης, ὁ Γ. Καραγιαννάκης παῖς ὢν μετηνάστευσεν εἰς Σμύρνην, ἔνθα μέχρι τοῦ 1821 ἦτο ἐγκατεστημένος· ἐκ τούτου δὲ θεωρεῖται Σμυρναῖος· τοῦτο εἶχεν ἐπιρροὴν τότε καθ' ὅσον γνωστὴ ἡ πολυχρόνιος ἐν Ἑρμούπολει ἀμιγῆς μετὰ Σμυρναίων καὶ Χίων, ἥτις εὐτυχῶς ἐξειλήφθη πρὶν μετατραπῇ εἰς ἀντιζηλίαν καὶ ἀντενέργειαν.

ἔργα ἀφορῶντα τὴν ὑλικὴν καὶ διανοητικὴν πρόοδον τῆς πόλεως. Πρὸ πάντων δὲ ἐβελτιώθησαν τὰ τοῦ νοσοκομείου ἐπενεχθεῖσων πολλῶν προσθηκῶν καὶ διακοσμήσεων καὶ διορισθέντος ἱατροῦ αὐτοῦ τοῦ Γ. Μακκᾶ. Ἐβελτιώθησαν τὰ τῶν Σχολείων καὶ Γυμνασίου δαπανηθέντων πολλῶν χρημάτων πρὸς ἐπισκευὰς αὐτῶν, καὶ πρὸς διατήρησιν ἑδρας φυσικῆς καὶ πλουτισθείσης τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Γυμνασίου διὰ πολυτίμων ἐργαλείων πειραματικῶν καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ δήμου ἀγορᾶς βιβλιοθήκης (1. Ῥώτα) ἐκτιμηθείσης ἀντὶ δεκακισχιλίων δραχμῶν. Κατεβλήθη μεγάλη ἐνέργεια πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως χάραξιν καὶ λιθόστρωσιν πολλῶν αὐτῆς ὁδῶν. Ἐν γένει δ' εἰπεῖν αἱ βελτιώσεις ἐπῆρχοντο ἀλλεπάλληλαι καὶ ἐξωργοῦντο ἢ ἐργασία, τὸ ἐμπόριον, ἢ ἐκπαίδευσις· καὶ μεθ' ὅλας τὰς δαπάνας ἕνεκα τοσοῦτων δημοτικῶν ἔργων, τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου εὐρίσκοντο εἰς καλὴν κατάστασιν ὥς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἑξῆς.

1841	Ἔσοδα	123, 063.	Τὸ ἔλλειμα ἐξηλήφθη ἀφαιρε-
	Ἔσοδα	120, 504.	θέντων κατόπιν τινων κανδυλιῶν
1842	Ἔσοδα	105, 885.	
	Ἔσοδα	111, 805.	
1843	Ἔσοδα	111, 190.	
	Ἔσοδα	120, 102.	

Ἡ Ἑρμούπολις κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἡγωνίσθη καὶ διὰ τῆς δημοσιογραφίας ὑπὲρ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου 1843 τὰ δημοσιογραφικὰ αὐτῆς φύλλα εἰς ᾧ προσετέθη καὶ ἕκτον ὁ Αἴολος ἐπέδρασαν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ κοινοῦ φρονήματος.

Μέχρι δὲ τοῦ 1843 διοικῶν τὸν Δῆμον ὁ Καραγιαννάκης, ἦτοι μέχρι τῆς 8 Ἰανουαρίου 1843 εἶχεν ἐν νῶ καὶ ἐν προκαταρκτικαῖς ἐργασίαις μυρία σχέδια ὑπὲρ τῆς πρόοδου τῆς πεφιλημένης του Ἑρμουπόλεως, ὅτε τὰς ἀρχὰς τοῦ 1843 ὁ θάνατος ἀφῆρπασεν αὐτὸν, τὸ Γ' ἡδὴ ἔτος δημαρχεῦντα,

ἀπὸ τοῦ κόσμου, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ πόθοι αὐτοῦ ἐπληροῦντο βλέποντος τὴν Ἑρμούπολιν τοῦ πόλιν μεγάλην τῆς φιλτάτης αὐτοῦ πατρίδος.

Ἡ Ἑρμούπολις ἀπορφανισθεῖσα ἐνὸς τῶν ἀρίστων αὐτῆς πολιτῶν πρόεπεμψε μέχρι τῆς ὑστάτης κατοικίας εὐγνωμονοῦσα τὸν Γεώργιον Καραγιαννάκην, ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὁποῦο ἀναπαρίσταται ὡς ἐν εἰκόνι τελούμενος ὁ συνοικισμὸς καὶ αἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιπέτειαι καὶ πρόοδοι αὐτῆς. (1)

Ἰωάννης Α. Ῥάλλης (1843—1846). Ἀντάξιος διὰδοχος τοῦ ἀποβιώσαντος Γ. Καραγιαννάκη ἦν ὁ Ἰωάννης Α. Ῥάλλης, ἀνήκων εἰς τὴν ἱστορικὴν πλειάδα τῶν δυναμένων ἐξόχως νὰ ὀνομασθῶσι θεμελιωταὶ τῆς Ἑρμουπόλεως. Τὸ ὄνομα τοῦ Ι. Α. Ῥάλλη οὐ μόνον ἀναφαίρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλ' ἀπαντᾷται καὶ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλήν. Ἐπαναστάσεως.

Μυηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας πρὸ τοῦ 1821, θεωρηθεὶς δὲ ἄξιος ἰδιαζούσης ἐμπιστοσύνης παρὰ τοῖς τότε ἀρχηγοῖς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἰδίως τοῖς Ὑψηλάνταις ἀπεστάλη εἰς μεγάλην ἐθνικὴν ἀποστολὴν, τὴν ἐξέγερσιν τῶν Χίων καὶ τῶν Κυκλάδων· τῷ 1821 φθάς εἰς Πελοπόννησον, ἡγωνίσθη ἐν

(1) Κλείων ἐνταῦθα τὸν περὶ Γ. Καραγιαννάκη λόγον, περιττὸν ν' ἀνακεφαλαιώσω τὰς πράξεις αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς πόλεως. Ἑλληνικώτατος τὴν καρδίαν, χριστιανικώτατος τὴν ψυχὴν συνετέλεσεν εἰς περτι· καὶ ἄλλος εἰς τὸν συνοικισμὸν καὶ τὴν πρόοδον αὐτῆς. Κρίνων αὐτὸν ἐκ τῶν προτέρων τελεσφόρων ὑπὲρ αὐτῆς ἐκδουλεύσεων αὐτοῦ συμπεραίνω ὅτι ἤθελε καὶ πλείονα ἔτι ὑπὲρ αὐτῆς πράξει εἰ μὴ ὁ θάνατος ἀφῆρπαζεν αὐτὸν ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἐνεργείας καὶ δημοτικῆς ἀρχῆς διατελοῦντα. Κριταὶ αὐτοῦ καὶ ἐπαινεταὶ εἰσιν αὐταὶ αἱ πράξεις του, αὐτὰ τὰ πράγματα, ἅτινα λαλοῦσι εὐγλωττότερον τῶν λόγων. Συνδεθὲν τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῆς συνοικιζομένης καὶ ἀναδειχθείσης κατόπιν Ἑρμουπόλεως μένει ἀναπόσπαστον ἀπὸ τῆς ἱστορίας τῆς.

τῇ πολιιορχίᾳ τῆς Τριπολιτζᾶς, εἴτα μετέβη ὡς ἐπίτροπος τῶν Ὑψηλαντῶν εἰς τὰς Κυκλάδας, τὴν Σάμον καὶ Χίον· μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ἦλθε εἰς Σύρον, ἐν ᾗ εἰργάσθη εἰπερ τις καὶ ἄλλος ὑπὲρ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως ἧς ἐξελέχθη πρῶτος Δημογέρων, διετέλεσε δὲ τοιοῦτος ἐπὶ πολλὰς περιόδους, καὶ κατ' ἐπίσημα ἔγγραφα τῶν Διοικητῶν Μπενιζέλου Ῥούφου, Ν. Καλλέργη καὶ Ι. Ἀμβροσιάδῃ, (1) «συνήργησε τὰ μέγιστα εἰς ἀποκατάστασιν τοῦ ὑγειονομείου καὶ καθακτηρίου,» εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ νοσοκομείου, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἐμπορίου, συστήσας ἐν τῶν ἀρχαιοτέρων ἀσφαλιστικῶν καταστημάτων. (2)

Ἦδη ἡ Ἑρμούπολις διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας ἐξέλεξεν αὐτὸν Δήμαρχον αὐτῆς, διαδεχόμενα τὸν ἀείμνηστον Κα-

(1) Ἴδε τὸ ὑπ' ἀριθ. 309 ἔγγραφον τοῦ Διοικητηρίου Σύρας ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1828. — Ἀρ' 5694 τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπ. Βορ. Κυκλάδων ἀπὸ 19 Φεβρ. 1830 — Ἀριθ. 2876 Διοικητ. Σύρας 25 Ἰουν. 1831.

(2) Ἐχὼ ἀνὰ χεῖρας πληθὺν ἐγγράφων πιστοποιούντων τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ. Ἀντὶ δὲ νὰ δημοσιεύσω περίληψιν αὐτῶν ἐνταῦθα παραπέμπω εἰς τὰ ἀρχεῖα τῶν Δημογεροντιῶν καὶ Δημαρχιῶν ἀπὸ τοῦ 1828 μέχρι τοῦ 1854 ἐνθα ἐκτίθενται πλεῖστα ὅσα. Ἀρκοῦμαι παρατιθέμενος ἐνταῦθα ἀπόσπασμα τοῦ ἐν τῷ μνημοσύνῳ αὐτοῦ ἐκφωνηθέντος λόγου ὑπὸ τοῦ Γυμνασιάρχου Γ. Σουρία . . . «Διὰ δὲ τὰς τοιαύτας ἀρετὰς καὶ πράξεις ὁ μακαρίτης οὐδέποτε διέλιπεν ὑπὸ μὲν τῆς Ἑρμουπόλεως τιμώμενος, ὑπὸ δὲ τῆς Κυβερνήσεως εὐνοούμενος. Διὰ ταύτας οὐδεμία ἐν Ἑρμουπόλει ἐντιμος ἀρχή, ἣν οὐκ ἤρξεν, οὐδεμία σοβαρὰ ἐπιστασία, ἣν οὐκ ἐπεστάτησεν, οὐδεμία σπουδαία ἐπιτροπή, ἧς μέλος οὐκ ἀνεδείχθη . . . » (Λόγος εἰς Ι. Α. Ῥάλλην ὑπὸ Γ. Σουρία. σελ. 12.) — Πλείονα περὶ τοῦ μακαρίτου Ῥάλλη δημοσιεύσῃ ἐν τῷ παραρτήματι. «Περὶ τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας τοῦ 1827,» ἐνθα καταχωρήσω καὶ πλεῖστα ἐπίσημα ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὸν Ῥάλλην.

ραγιανανάκην τῇ 8 Ἰανουαρίου 1843, ἔχοντα δὲ Παρέδρους τὸν Ι. Περίδην, Ν. Γιαγιτζήν, Δ. Καλημέρην, Ν. Πάγκαλον, Α. Κοσμάν καὶ Ν. Πρασακάκην.

Τὸ διὰ τὴν περίοδον δὲ ταύτην συγκροτηθὲν συμβούλιον ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ προέδρου Ζ. Α. Βούρου, Ἀμβρ. Θ. Ῥάλλη, Ι. Περίδη, Α. Ῥοδοκανάκη, Δ. Μ. Καράλη, Ι. Α. Ῥάλλη, Γ. Μαυριδόγλου, Π. Χ. Ἀνδρέου, Ι. Γ. Καράλη, Ν. Πρασακάκη, Γ. Γιουρδῆ, Α. Σ. Μικρουλάκη, Κ. Φραγκιᾶ, Θ. Τομπακάκη, Ν. Φραγκοπούλου, Στ. Κάππαρη, Ι. Καλουτᾶ, Κ. Κάζηρα, Κ. Δημητρίου, Π. Κανισκιέρη, Ἀθαν. Κρίνου, Χ. Γιαγιτζῆ, Μ. Βεζέρη, Ζ. Ν. Ἀπαλῦρα καὶ Δημ. Καλημέρη, ὧν τινες ἦλθον μετὰ ταῦτα πρὸς ἀντικατάστασιν τινων παρατηθέντων ἢ ἀποσυρθέντων.

Ὁ τε Ι. Α. Ῥάλλης καὶ τὸ συμβούλιον ἀνέλαβον μετὰ ζήλου τὰ καθήκοντα ἀνακαινίσαντες καὶ βελτιώσαντες τὰ τῆς πόλεως, ἧς τὸ σχέδιον εἶχε κεχαραγμένας 124 ὁδοὺς καὶ ἑνδεκα πλατείας. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ περατωθῇ ἐπὶ τῶν προηγουμένων μόνον δημαρχιῶν. Ἐπεδόθησαν λοιπὸν οὗτοι μετ' ἐκτάκτου δραστηριότητος εἰς τὴν χάραξιν καὶ ἰσοπέδωσιν τῶν πλατειῶν, εἰς τὴν λιθόστρωσιν τῶν κυριωτέρων τῆς πόλεως ὁδῶν, ἰδίως τῆς τοῦ Ἑρμοῦ, (δαπανηθεῖσων 43190 δραχ. ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μηχανικοῦ Εμμ. Ψύχα), ἐπ' ἴσης δὲ καὶ τῶν ὁδῶν Ἀγορᾶς, Αἵμασιᾶς, Ὑγειονομείου καὶ Ἡφαίστου.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν θεωρηθείσης ἀναγκαίας καὶ τετάρτης εὐρυχώρου ἐκκλησίας, συνεστήθη Ἐπιτροπὴ πρὸς ἀνέγερσιν τῆς τοῦ Ἀγίου Νικολάου, συγκειμένη ἐκ τῶν Ι. Α. Ῥάλη, Ν. Φωκᾶ, Ι. Κασσαβέτη, Δ. Καράλη, Ν. Σιδερικούδη, Ἀν. Μαυρογορδάτου Ι. Μπαμπαγιώτου καὶ Ε. Ψύχα.

Ἐψηφίσθη πρὸς τούτοις ἡ μεταφορὰ ποτίμων ὑδάτων, προϋπολογισθείσης τῆς ἐπὶ τούτῳ δαπάνης ἐκ δρ. 50,000 ὑπὸ τοῦ Ὑδραυλικοῦ Κ. Γ. Ζάκου, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου τοῦ

οποίου ἔμελλε νὰ γίνη ἡ μεταφορὰ εἰς τὴν πόλιν τῶν ὑδάτων τῆς Πηγῆς, ἐνωμένων μετὰ τῶν τριῶν ἐκεῖ φρεάτων. (1)

Τὰ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων ἔβαινον ἐπὶ ἴσης καλῶς, δαπανήσαντος τοῦ Δήμου ἱκανὸν ποσὸν πρὸς διατήρησιν τῆς ἑδρας φυσικῆς πειραματικῆς καὶ ἀγορὰν πειραματικῶν ἐργαλείων.

Καὶ τὰ τῶν ἱερῶν καθιδρυμάτων ἐβελτιώθησαν, δαπανήσαντος ἐξ ἰδίων τοῦ Δήμου πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως.

Τὸ ἐμπόριον ἤνθει· συνιστῶντο βαθμηδὸν νέα ἐμπορικὰ κακαστήματα καὶ ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρίαι ἐν αἷς ἡ τοῦ Ποσειδωνοῦ. Ἡρξάτο τῶν ἐργασιῶν του καὶ τὸ ὑποκατάστημα τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς διευθυνόμενον κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Ἰωάν. Α. Ράλλη καὶ διευκολύνων τὰ μάλιστα τὸ ἐμπόριον. Συνήργησε δὲ μεγάλως ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας καὶ τάξεως τῆς πόλεως ὁ Νικόλαος Ἐλευθερίου διορισθεὶς Ἀστυνόμος καθ' ὅλην τὴν δημαρχικὴν ταύτην περιόδον. Εἰς τὸν χρηστὸν δὲ τοῦτον πολίτην, διατελέσαντα πολυλάνκις, εἰς πλείστας δημοτικὰς θέσεις, ἀναπληρώσαντα δ' ἐπὶ χρόνον κατόπιν καὶ δημάρχους ὀφείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ χάραξις τῶν ὁδῶν Τερψιθέας (Βαπορίων), Πέντε Μύλων καὶ μέρους τοῦ τῆς Ποσειδωνίας. (2)

(1) Δυστυχῶς τὸ πολύκροτον τοῦτο διὰ τὴν σύρον ζήτημα τῆς μεταφορᾶς ποτίμων ὑδάτων δὲν κατορθώθη· μολονότι ἐδαπανήθησαν τότε εἰς προπαρασκευαστικὰ ἔργα τετρακισχίλια δραχμαὶ καὶ ἄλλαι κατόπιν.

(2) Αἱ πρὸς τὴν πόλιν ἐκδουλεύσεις τοῦ ἐγκρίτου τούτου πολίτου καταδείκνυνται ἐκ πληθύος ἐπισήμων ἐγγράφων φερόντων ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦς ἀριθ. 3567, 478, 709, 2907, 2140, 2046, 9745, 7351, 2932 καὶ πλείστων ἄλλων ἐγγράφων, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ἡ μεγάλη ὑπόληψις ἣν ἔχαιρε διακριθεὶς μεταξὺ τῶν πατριωτῶν καὶ ἐντίμων οἰκοκυράων καὶ πολιτῶν.

Καὶ οἰκονομικῶς ὁ Δῆμος εὐρίσκετο εἰς εὐάρεστον κατάστασιν, μολονότι ἐπιβαρυνθεὶς μὲ πλείστας ὅσας ἐκτάκτους δαπάνας πρὸς βελτίωσιν τῶν τῆς πόλεως. Ἐκ τῶν ἐξῆς ἀριθμῶν καταδεικνύεται ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ Δήμου, ἐν ᾗ συμπεριλαμβάνονται πάντα τὰ ἔκτακτα ἔξοδα.

1844.

Ἔσοδα 129,209.12.

Ἔξοδα 113,330.38.

1846.

Ἔσοδα 118,719.

Ἔξοδα 151,062.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς δημαρχίας ἐγένετο σκέψις περὶ οἰκοδομῆς Κρεοπωλείου καὶ περὶ ἐγέρσεως ἐξοχικῆς ἐκκλησίας. Τότε ὁ εὐπόληπτος καὶ πλούσιος γαιοκτήμων Νικόλαος Μεταξᾶς λαμβάνει τὴν πρωτοβουλίαν καὶ δωρεῖ τὸν ἐν τῇ ἐξοχῇ Ἐπισκοπείου λόφον πρὸς οἰκοδομὴν εὐπρεποῦς ἐκκλησίας, καταβάλλει δὲ καὶ τὰς πρὸς ἔγερσιν αὐτῆς δαπάνας.

Εἰς τὴν θεοσεβῆ ταύτην πράξιν τοῦ διακεκριμένου Ἑρμουπολίτου Ν. Μεταξᾶ ὀφείλεται ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Προφήτου Ἡλίου, ἀποπερατωθέντος καὶ διατηρηθέντος ἐκουσίαις συνισφοραῖς τῶν φιλοχρίστων πολιτῶν.

Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἐξεδήλουν τὴν ζωὴν καὶ κίνησιν τῆς πόλεως. Τότε συνεστήθη τὸ σπουδαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα Ἀποθήκης τῶν ὠφελίμων Γνώσεων. Συνιστῶντο καὶ προήγοντο νέα καταστήματα, εἰς ἃ πρό τινων ἐτῶν εἶχε προστεθῇ ἡ Ἐλλάς ἀσφαλιστικὸν κατάστημα διευθυνόμενον μέχρι μὲν τοῦ 1847 ὑπὸ τοῦ Παρ. Κάζηρα, ἀπὸ δὲ τοῦ 1848—1857 ὑπὸ τοῦ Ἀριστ. καὶ τοῦ Κ. Κάζηρα.

Ἐν γένει δ' εἰπεῖν ὁ ἔκτακτος ὀργανισμὸς περὶ πάντα ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἐνδεικνύμενος ἐν Ἑρμουπόλει ὅλον ἐν ἡύξανει καὶ εὐελπίς ὁ ἔξω ἐλληνισμὸς ἔστρεφε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν πόλιν ταύτην.

Σπουδαῖον πολιτικὸν γεγονὸς ἐπὶ τῆς Δημαρχίας Ῥάλλη ἦν ἡ μεταβολὴ τῆς γ'. Σεπτεμβρίου 1843, ὅτε ἡ πρόμαχος τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν Ἑρμούπολις ἔσπευσε μεταξὺ

τῶν πρώτων Ἑλληνίδων πόλεων ν' ἀσπασθῇ τὴν ἐπελθοῦσαν πολιτικὴν μεταβολὴν καὶ νὰ συγχαρῇ τῷ βασιλεῖ Ὁθωνι διὰ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῇ ὑπογραφῇ τοῦ Συντάγματος.

Τοιαῦτα ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ τὰ κατὰ τὴν Δημαρχικὴν περίοδον τοῦ ἀειμνήστου πατριώτου Ι. Α. Ῥάλλη, ἀναδειχθέντος ἀρίστου ἀρχοντος τῆς πόλεως, πρὸς ἧς τὴν ὑπαρξιν συνετέλεσε τὰ μάλιστα, καταθεῖς μετὰ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τὸν θεμέλιον αὐτῆς λίθον.

Ἐπὶ τεσσαράκοντα περίπου μῆνας διατελέσας Δήμαρχος παρέδωκε τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ εὖ ἔχουσαν τὴν πόλιν, ἐφ' ᾧ ἀπηυθύνθησαν αὐτῷ Ἀθήνηθεν μὲν ὁ σταυρὸς τοῦ Σωτῆρος καὶ ἐπίσημα εὐχαριστήρια, ἐκ τῶν τῆς πόλεως δὲ ἐκφράσεις διαπύρων εὐχαριστιῶν καὶ εὐγνωμοσύνης. (1)

Ἀργύριος Δ. Ταρποχτζῆς (1846 — 1848). Διεδέχθη τὸν Ι. Α. Ῥάλλον ὁ Ἀργύριος Δ. Ταρποχτζῆς ὁ ἐκ Σερρῶν ἀρχαῖος τῆς Ἑρμουπόλεως οἰκιστῆς καὶ Δημογέρων καὶ ἀντιπρόσωπος, καὶ ἀρχοῦντως γνωστὸς ἐκ τῶν προτέρων τοῦ ἐκδουλεύσεων. Κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν τῆς περιόδου ταύτης ἴσων ψήφων ἔτυχον δύο ὁ Ἀργ. Ταρποχτζῆς καὶ ὁ Ι. Περίδης· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς διώρισε τὸν Ταρποχτζῆν, ὅστις ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν τῇ 16 Ἰουνίου 1848, συγκροτηθέντος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἐκ τῶν Ζ. Α. Βούρου προέδρου, Ν. Φραγκοπούλου, Στ. Κάππαρη, Π. Κανισκιέρη, Κ. Κάζηρα, Θ. Ι. Ῥοδοκανάκη, Γ. Γιουρδῆ, Ν. Γιαγιτζῆ, καὶ τινων ἐκ τῶν προηγούμενων.

(1) Πλείονα περὶ τοῦ αἰοιδίμου τούτου Δημάρχου καὶ ἀγωνιστοῦ ἐκθέσω ἐν τῇ μονογραφίᾳ *Περὶ τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας τοῦ 1827*. Δραττόμενος τῆς εὐκαιρίας ἐκφράζω καὶ αὖθις τὰς διαπύρους εὐχαριστίας μου τῷ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ υἱῷ καὶ διακεκριμένῳ συμπολίτῃ Σωκρ. Ι. Ῥάλλῃ δι' ἃς μοι ἐχορήγησεν πληροφορίας διὰ τῆς πληθύος τῶν ἐγγράφων τοῦ μακρίτου αὐτοῦ πατρός.

Καὶ βραχεῖα μὲν ἦν ἡ ἐν τῷ δημαρχικῷ ἀξιώματι διατήρησις τοῦ Ἀργ. Ταρποχτζῆ, διότι μετὰ δύο ἔτη εἶχε παυθῆ, (1) οὐχ' ἥττον πολλὰ ἦσαν τὰ ἐπὶ τῆς δημαρχίας αὐτοῦ τελεσθέντα δῆμ. ἔργα.

Πρωτίστη μέριμνα τῆς δημοτικῆς ταύτης ἀρχῆς ἦν ἡ ἀνέγερσις δημοτικῶν ἱδρυμάτων καὶ ἡ ἐκτέλεισις τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως ὡς καὶ ἡ πρόοδος τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ ἀγίου Νικολάου, ἐφ' ᾧ συνεστήθη ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Ν. Φραγκοπούλου, Θ. Τομπακάκη, Ι. Γ. Καράλη καὶ Γ. Φακίρη.

Ἐπὶ τῆς διετοῦς ταύτης περιόδου ἐκτίσθη τὸ Ἰχθυοπωλεῖον καὶ Κρεοπωλεῖον, δαπανηθεῖσων κατ' ἀρχὰς δραχ. 50,500. Συνεστήθη ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Ζ. Βούρου, Ι. Περίδου, Ν. Γιαγιτζῆ, Α. Κρίνου, Δ. Μάνιαρη καὶ Α. Μικρουλάκη πρὸς ἀνέγερσιν Παντοπωλείου. Ἐπισκευάσθησαν τὸ δῆμ. Σχολεῖον Μαγκάκη, ὁ ναὸς τῆς Καμῆσεως, ἐλιθοστρώθησαν αἱ πλατεῖαι Ὑγειονομείου, Κρεοπωλείου καὶ Ἰχθυοπωλείου, ἰσοπεδώθη ἡ πλατεία τοῦ Ὁθωνος, κατεσκευάσθη ὁ βραχίων (Μῶλος) τοῦ ναυπηγείου (μέτρων 1344, μήκους 47,69, πλάτους 28,25), τῇ ἐπιστασίᾳ τοῦ μηχανικοῦ Γ. Μεταξᾶ καὶ δαπάνῃ δεκακισχιλίων δραχ. τοῦ Δήμου· ἐπ' ἴσης ἡ προκυμαία κατὰ 1345 μέτρα τετραγωνικά. Καὶ ἄλλα δὲ δῆμ. ἔργα ἐγένοντο τῇ διευθύνσει καὶ τῶν μηχανικῶν Ἐρλάχερ καὶ Ψύχα, οἷον κατασκευὴ μαρμαρίνων δωματίων παρὰ τὴν προκυμαίαν πρὸς πλήρωσιν διαφόρων ἀναγκῶν τῶν πολιτῶν, λιθόστρωσις ὁδῶν, κατασκευὴ τοῦ περιβόλου τῆς Μεταμορφώσεως καὶ ἄλλα πολλὰ καταδεικνύοντα ὅτι καὶ ὁ Αργύριος Ταρποχτζῆς καὶ τὸ ἄριστον αὐ.

(1) Ἐπιδοθεὶς ἀνενδότης εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ διοίκησιν τῶν τοῦ Δήμου καὶ ἀπασχοληθεὶς τῶν ἄλλων ἐμπορικῶν ὑποθέσεων περιῆλθεν εἰς κατὰστασιν πτωχεύσεως, μεθ' ᾧ ἀπελύθη τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος.

τοῦ δημ. συμβούλιον εἰργάσθησαν λίαν καλῶς καὶ ἐβελτίωσαν τὰ τῆς πόλεως.

Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ δήμου, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἀπολογισμῶν, εἶχον οὕτως.

1847	1848
Ἑσοδα 182,619	Ἑσοδα 114,939
Ἑξοδα 128,555	Ἑξοδα 219,409

Τὰ κατὰ τὸ 1846 καὶ 1848 ἐλλείματα ἐξηγοῦνται ἐκ τῶν ὑπερόγκων δαπανῶν ἃς ἀπέτισεν ὁ ἄνθρωπος ὑπὲρ τῶν δημ. καταστημάτων, ἐξ ὧν οὐκ ὀλίγα ὠφελήθη κατόπιν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνίστατο τὸ περιώνυμον ἐν Ἀνατολῇ Ἐκπαιδευτήριον καὶ Οἰκοτροφεῖον Ι. Β α λ έ τ τ α διατηρηθὲν μέχρι τοῦ 1858 καὶ ἀμιλλώμενον πρὸς τὸ ἐπίσης ὀνομαστὸν Λύκειον τοῦ Χ ρ. Ε υ α γ γ ε λ ί δ ο υ συστηθὲν τῷ 1846 καὶ διατηρηθὲν μέχρι τοῦ 1857. Εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα ἐξεπαιδεύθησαν ἑκατοντάδες ὁμογενῶν, οἵτινες συγχροτοῦσι σήμερον τὸν ἔξω Ἑλληνισμόν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Ἑρμούπολις ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου ἀπεδείχθη τὸ κοινὸν παιδευτήριον τῆς Ἀνατολῆς. Πάντες οἱ ὁμογενεῖς καὶ οἱ εἰς μεμακρυσμένας χώρας οἰκοῦντες ἐπέστελλον τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς Ἑρμούπολιν, ἐνθα ἐκτὸς τοῦ Γυμνασίου τῶν δέκα σχολείων, ἰδιοσυντηρήτων καὶ δημοτικῶν, ὑπῆρχον ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια περιέχοντα 500 καὶ 600 πολλάκις μαθητὰς. Οὕτως ἀπεδεικνύετο ἡ Ἑρμούπολις ἀληθὲς κέντρον τῆς ἐθνικῆς ζωῆς καὶ κοινὸν παιδευτήριον τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ τάξις εἶχον καλῶς καὶ κατὰ τὴν διετὴ ταύτην χρονικὴν περίοδον, ὄντος ἀστυνόμου τοῦ δεξιωτάτου Ε υ σ τ ρ α τ ι ο υ Κ α ν τ α ρ τ ζ ό γ λ ο υ, ἐκπληρώσαντος τὰ καθήκοντα αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1849. Ἀλλ' ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν ἔτει 1848 ἐπαπειληθείσης τῆς τάξεως παρεκλήθη ὅπως φρουρήσῃ τὴν πόλιν ὁ ἀξιωματικὸς Ἀ ν. Κ ο σ κ ο ρ ό ζ η ς.

Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὴν δημαρχίαν Ἀρ. Ταρποχτζῆ, οὗ αἱ ἐκδουλεύσεις διατηροῦνται ζωηραὶ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν Ἑρμουπολιτῶν, τὰ δὲ ἔργα ἐμονιμοποιήθησαν, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τῆς οἰκοδομῆς τῶν ἀνωτέρω δημ. ἰδρυμάτων.

Ν. Π ρ α σ α κ ά κ η ς. Ἀποσυρθέντος τῆς Δημαρχίας ἐν ἔτει 1848 τοῦ Ἀρ. Ταρποχτζῆ, διωρίσθη Δήμαρχος τῇ 23 Νοεμβρίου 1848 καὶ πάλιν ὁ Ν. Πρασακάκης, δεύτερον ἤδη περιβληθεὶς τὸ δημαρχικὸν ἀξίωμα. Συνεργασθεὶς ὁ Πρασακάκης μετὰ τοῦ συμβουλίου προεδρευομένου καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Ζαννῆ Βούρου ἀποτελουμένου δὲ ἐκ τῶν τοῦ προκατόχου, τῇ προσθήκῃ τῶν Ν. Σ. Βλαστοῦ, Μ. Γαλάτῃ, Η. Κεχαγιά, Ε. Κανταρτζόγλου, καὶ Π. Βασιλοπούλου, ἔχον δὲ παρέδρους τὸν Ι. Α. Ῥάλλην, Ἀμβρ. Δαμαλᾶν, Δ. Καλημέρην καὶ Ἀντ. Μάρκου, ἐξηκολούθησε τὴν ὁδὸν τῶν βελτιώσεων καὶ ἐπέσπευσε τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν νεωστὶ ὠκοδομηθέντων ἰδρυμάτων ἰδίως δὲ συνεστήθησαν νέαι ἐπιτροπαὶ πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὀρισθεισῶν ἀναλόγων συνεισφορῶν εἰσπρακτέων καὶ ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, οἷον δρ. 3,000 ἀπὸ τῆς Κοιμήσεως, 5,000 τῆς Μεταμορφώσεως καὶ 2000 τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Κατεσκευάσθη πρὸς τοῦτοις ἡ ἐνοῦσα τοὺς Δήμους Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως κατὰ τὸ Παυσίλυπον γέφυρα, ἐπεσκευάσθη τὸ νεωρεῖον, τὸ νοσοκομεῖον καὶ ἐλιθοστρώθησαν τινὲς ὁδοί, οἷον ἡ τοῦ Ἐπισκοπειοῦ, τῶν Χρούσων καὶ Ποσειδωνίας.

Ἡ τάξις διετηρεῖτο καλῶς μέχρι τινος, ἐπτά μόνον ὄντων ἄξυνομικῶν κλητῆρων. Ἀλλὰ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1848 διασπαρείσης φήμης ἐπιθέσεως τινων ἐκ Τήνου διὰ πολιτικούς καὶ ἄλλους λόγους καὶ ἐπαπειληθείσης τῆς ἐν Ἑρμουπόλει ἡσυχίας, ἡ Δημοτικὴ Ἀρχὴ δι' ἐπανελημένων πράξεων τοῦ δημ. Συμβουλίου ἐπεκαλέσθη τὴν ἔλευσιν στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος χωροφυλάκων. Μὴ στελλομένων τοιούτων, ἀδυνατοῦντος δὲ τοῦ τότε Μοιράρχου νὰ φρουρήσῃ ὁλόκληρον πόλιν μὲ δύο

χωροφύλακας, ἡ Δημοτικὴ ἀρχὴ παρεκάλεσε τὸν τότε ἐν Σύρῳ διατρίβοντα Ἀνδρέαν Κοσκορόζην ὅπως συγκροτῶν σῶμα πολιτοφυλακῆς φρουρήσῃ τὴν πόλιν. Εὐρεθεισῶν τινων δυσκολιῶν ἔνεκα τοῦ βαθμοῦ, ἀξιωματικοῦ βασιλ. ναυτικοῦ, ὃν ἔφερεν ὁ Ἀν. Κοσκορόζης, κωλυόμενος νὰ δεχθῇ θέσεις ἄλλας, ἡ Δημαρχία προσεκάλεσε τὸν Ἀν. Κοσμᾶν. Ἀλλὰ καὶ τούτου μὴ δεχθέντος ἀνέλαβε τὴν πολιταρχίαν ὁ Ἀνδρ. Κοσκορόζης παρακληθεὶς καὶ ἰδιωτικῶς ὑπὸ τε συμβούλων καὶ ἰδιωτῶν. Διατηρήσας δὲ τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς νήσου ἐπὶ τινας μῆνας κατέθηκε τὸ πολιταρχικὸν ἀξίωμα. Διὰ τὴν τελεσφόρον δὲ ταύτην ἐκδούλευσιν τὸ Δημοτικὸν συμβούλιον ἐψήφισεν εὐχαριστήρια ψηφίσματα ὑπὲρ τοῦ δραστηρίου ἀξιωματικοῦ Κοσκορόζη. (1)

Κατόπιν ἐκλήθη ἀστυνόμος καθ' ὅλον τὸ 1850 ὁ Ἀνδρ. Κοσμᾶς καὶ ὑπαστυνόμος ὁ Ι. Α. Πατρινός.

Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου ἐπὶ τῆς νέας ταύτης περιόδου τοῦ Ν. Πρασακάκη εἶχον οὕτως.

Ἐξοδα 276,740, 27 Ἑσοδα 265,353, 09.

Ἡ δὲ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ αὐξήσις αὐτοῦ κατεδείχθη γενομένης ἀπογραφῆς, ἐξ ἧς ἐφάνη ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας ἀποτελούμενος ἐκ 30,055.

Ὁ Ν. Πρασακάκης κληθεὶς ἐπὶ τὰ δημοτικὰ πράγματα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς δημαρχικῆς περιόδου καὶ ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀρ. Ταρποχτζῆ, ἐπέδειξε καὶ κατὰ τὸ διετὲς τοῦτο διάστημα τὸν ἰδιον ζῆλον καὶ δραστηριότητα, ἃ εἶχε κατὰ τὴν πρώτην δημαρχικὴν του περίοδον. Ὁ ἀναγινώσκων τὰ πρακτικὰ ἀμφοτέρων τῶν δημαρχικῶν του περιόδων δὲν δύναται εἰ μὴ νὰ ἀνομολογήσῃ ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀφείλεται ἡ ἀνακαίνισις καὶ βελτίωσις τῶν τῆς πόλεως εἰς τὴν δραστηριότητα καὶ φιλοκαλίαν τοῦ καλλίστου τούτου πολίτου, εὐδοκιμήσαντος

(1) Ἴδε Συνεδρ. ΚΖ'. 1 Ἰουλίου 1848 — ΚΔ'. ὑπ' ἀριθ. 164.

εἰς πᾶσας τὰς ἀρχὰς εἰς ἃς τὸν ἀνεβίβασεν πλειστάκις ἡ προσωπική του ἀξία καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τῆς πόλεως.

Νικόλαος Γιαγιτζῆς (1850—1853). Τὸν Νικόλαον Πρασακάκην διεδέχθη ὁ Νικόλαος Γιαγιτζῆς, οὗ τὸ ὄνομα πλειστάκις ἀνεγράφη ἐν τοῖς προηγουμένοις.

Ὁ Γιαγιτζῆς καταγόμενος ἐξ Ἀμφίσσης, ἤδη κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως ἦν μεμυημένος τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας. ζῶσθεις τὸ ξίφος ἐνωρὶς παρευρέθη εἰς τὸ πεδὶον τῆς δόξης, συναγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ προσενεγκὼν μετὰ τῶν προσωπικῶν του ἐνεργειῶν καὶ ὕλικήν ἀρωγὴν τοῖς ἀγωνιζομένοις.

Μόλις κατευνασθέντος ὅπωςδῆποτε τοῦ ἐπαναστατικοῦ πυρὸς, ὅτε ἡ Ἑρμούπολις συνεχέντρον ἔκτακτον ἐθνικὴν καὶ ἐμπορικὴν ζωὴν, ἤλθεν εἰς Ἑρμούπολιν ἥν εὗρε ἔτι ἀποτελουμένην ἐκ παραπηγμάτων. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ ἐμπόριον ηὐπόρησεν ἀποκτήσας πρὸς τούτοις καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν Ἑρμουπολιτῶν, ὧν ἐξελέχθη καὶ Δημογέρων καὶ Ἀντιπρόσωπος καὶ τελευταῖον Δήμαρχος. (1)

Ἐκλεχθεὶς Δήμαρχος Ἑρμουπόλεως ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν τῇ 10 Δεκεμβρίου 1850, συγκροτηθέντος τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου ἐκ τῶν Ζαννῆ Βούρου προέδρου, Ι. Περίδη, Στ. Κάππαρη, Ν. Ζ. Βλαστοῦ, Γ. Μαυριδόγλου, Π. Κανισκιέρη, Κωνστ. Δημητρίου, Κ. Ν. Παγκάλου, Ν. Φραγκοπούλου, Κ. Κάζηρα, Ι. Καράλη, Ἡλ. Κεχαγιᾶ, Θεοδ. Ι. Ῥοδοκανάκη, Α. Δ. Κρίνου, Μιχαὴλ Γαλάτη, Π. Χ. Ἀνδρέου Ι. Κασσαβέτη, καὶ ἐκλεχθέντων Παρέδρων τῶν Ι. Α. Ῥάλλη, Ἀνδρ. Κοσμᾶ, Δ. Καλημέρη καὶ Ἀντ. Μάρκου.

(1) Διετέλεσε πρὸς τούτοις μέλος πλείστων Ἐπιτροπῶν, Ἐφοριῶν, πολλάκις Δημ. Σύμβουλος, Δημ. Πάρεδρος, Ἐπαρχ. Πάρεδρος κλπ. Κατηγορήθη ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπὶ Κυβερνήτου ἐν Ἑρμουπόλει Δημογεροσίας, περὶ ᾧν ἴδε τὸ σχετικὸν κεφάλαιον.

Κατὰ τὴν Δημαρχικὴν περίοδον τοῦ Γιαγιτζῆ ἐτελέσθησαν τὰ ἑξῆς. Ἐψηφίσθη ἡ ἀνέγερσις τοῦ Παντοπωλείου, διορισθείσης ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν Μ. Γαλάτη, Η. Κεχαγιᾶ, Ι. Ἀγχα, Α. Βουτζινᾶ, Δ. Μάνιαρη καὶ Ε. Χ. Ἀδάμ. Ἡ νοίχθησαν ὁδοὶ τινες πρὸς τὰς ἐξοχάς· ἀνηγέρθη ὁ ἐν Χρούσοις ναὸς τῶν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου, δαπάναις φιλοθρήσκων πολιτῶν· συνεστήθησαν νέα ἐμπορικὰ καὶ ἀσφαλίστικα καταστήματα. Συνεστήθη τὸ παιγνιοχαρτοποιεῖον τοῦ Σπυρ. Σαμψωνίδου καὶ Β. Γιαννούτζου· ἐκαλλωπίσθη ἡ πόλις, λιθοστρωθεισῶν τινων ἔτι ὁδῶν· τὰ δὲ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου ἐβελτιώθησαν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἑξῆς ἀριθμῶν.

	1850	1851	1852
Εἰσπρ.	137,597	148,209	168,000
Δαπάν.	136,000	146,289	150,000

Τὸ ἐμπόριον εὐρίσκετο εἰς καλὴν κατάστασιν. Αἱ εἰσπράξεις ἔφθανον καὶ ὑπερέβαινον τὸ ἑκατομμύριον, τὰ δὲ δικαιώματα τῆς ἐξαγωγῆς ἔφθανον κατ' ἔτος εἰς 27 — 30,000, τὰ λιμενικὰ καὶ ναυτιλιακὰ εἰς 30,000 τὰ τῆς διαμετακομίσεως εἰς 90,000· ὑπολογίζεται δὲ ὅτι κατὰ ἔτη ταῦτα εἰσῆγοντο ἐμπορεύματα ἀξίας ἄνω τῶν δέκα ἑκατομμυρίων. Εἰς τὸ νηϊολόγιον δὲ τῆς Σύρου ἐνεγράφησαν κατὰ τὸ 1850 πλοῖα Α'. μὲν τάξεως 245, Β'. 504, τὸ ὅλον πλοῖα 749 φέροντα τόνους 93,289 καὶ πληρώματα ἐξ 4,800 ἀνδρῶν. «Μέγας ὁ πλοῦτος, — ἔγραφέ τις κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο — τῆς Ἑρμουπόλεως, διότι ἐκτιμωμένης τῆς ἀξίας ἐκάστου τόνου εἰς δραχ. τοῦλάχιστον 100, τὸ ναυτικὸν τοῦτο φέρει ἀξίαν δέκα περίπου ἑκατομμυρίων.» (1) Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ πολλὰ βιομηχανικὰ καταστήματα θυρσοδεψικῆς,

(1) Εὐτέρπης Τόμ. ΣΤ'. σελ. 353.

σιδηρουργίας, σαπωνοποιίας, βαφικῆς, ζυμοπλαστικῆς καὶ λεπτουργίας. (1)

Ἡ τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια διετηρεῖτο καὶ καθ' ὅλην τὴν τριετῇ ταύτῃ περιόδον ἀστυνομεύοντος ἀπὸ μὲν τοῦ 1850—1852 τοῦ Ἰωάννου Α. Πατρινου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1853 — 1855 τοῦ Ε. Κανταρτζόγλου.

Ἡ ἐν Ἑρμούπολει ἐκπαίδευσις ἀδιακόπως προσήλκυε τοὺς παῖδας τῶν ἔξω Ἑλλήνων καὶ ὁσημέραι ἡ Ἑρμούπολις ἐλληνοφιλεστέρα καθίστατο.

Ἐπὶ τῆς δημαρχίας Γιαγιτζῆ γενομένης νέας ἀπαριθμίσεως τῶν κατοίκων ὀλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας εὐρέθη ὁ πληθυσμὸς ἀποτελούμενος ἐκ 30,252.

Ὁ Γιαγιτζῆς μετὰ μῆνας τριάκοντα παραδοὺς τὴν ἀρχὴν τὸ 1853 τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ Ἀμβρ. Δαμαλᾶ ἀφῆκε κριτὰς τῶν ἐνεργειῶν του αὐτὰς ταύτας τὰς πράξεις, αἵτινες ἐτελέσθησαν ἐπὶ τῆς δημαρχίας του. (2)

Ἀ μ β ρ ό σ ι ο ς Δ α μ α λ ᾶ ς (1853 — 1862). Διεδέχθη δὲ τὸν Ν. Γιαγιτζῆν ὁ Χῖος εὐπατρίδης καὶ διακεκριμένος μεγαλέμπορος Ἀ μ β ρ ό σ ι ο ς Δ α μ α λ ᾶ ς ἐπὶ δύο συνεχεῖς δημαρχικὰς περιόδους, ἐκλεχθεὶς Δήμαρχος.

(1) Πρὸς ἀποφυγὴν πολυλογίας δὲν ἀναφέρω ἐνταῦθα, ὡς οὐδ' ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις, λεπτομερείας περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ 1835 μὲν ἄρτι σήμερον συστηθέντων βιομηχανικῶν καταστημάτων διότι περὶ τούτων ποιήσω λόγον ἐν τοῖς καθ' ὕλην κεφαλαίοις, ἐνθα λεπτομερείας καὶ περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ιδρύθησαν.

(2) Κατ' ἀρχὴν μὴ ἐκτεινόμενος ἐπὶ τῶν ἔργων καὶ κρίσεων τῶν ζώντων προσώπων περιορίζομαι εἰς ταῦτα, προστιθέμενος ὅτι ἐκτὸς τῶν τε πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεων καὶ τῶν πρὸς τὴν Ἑρμούπολιν, ἐφ' αἷς ἐτιμήθη καὶ ὡς ἀγωνιστῆς διὰ τοῦ ἐθνικοῦ παρασήμου καὶ ὡς δημοτικὸς ἄρχων δι' ἐγγράφων εὐχαριστηρίων, ἐτιμήθη καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ βασιλέως Ὁθωνος διὰ τε τοῦ σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος καὶ ἑλλην. συγχαρητηρίων ἐγγράφων.

Τὸ ὄνομα τοῦ μακαρίτου Δαμαλᾶ δὲν ἀπηντήσαμεν ἐν τοῖς τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως· διότι ὁ δημοτικός θίος τοῦ Δαμαλᾶ ἤρχισεν μετὰ τὸν συνοικισμόν τῆς Ἑρμουπόλεως· ἡ ἐπιρροή δὲ ἦν ἀπέκτησεν καὶ ὡς ἔμπορος καὶ ὡς ἰδιώτης καὶ ὡς πολίτης ἐξεδηλώθη ἐναργῶς τότε διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῶν πολιτῶν ἐκλεξάντων αὐτὸν δις δήμαρχον καὶ ἐκδηλωσάντων ποικιλοτρόπως τὴν πρὸς αὐτὸν μεγάλην τῆς πόλεως ὑπόληψιν.

Αἱ δύο συνεχεῖς αὗται περίοδοι (1853—1862) ἀφῆκαν ἐποχὴν ἐν Ἑρμουπόλει, ἐνεκα τῶν βελτιώσεων αἵτινες ἐπηνέχθησαν εἰς τὰ τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῷ λοιπῷ ἐμπορικῷ κόσμῳ τιμητικὴν θέσιν, εἰς ἣν ἀνεβιβάζετο ὁ πλοῦσιος καὶ φιλόκαλος Δῆμος Ἑρμουπόλεως.

Ὁ Δαμαλᾶς ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν τῇ 16 Ἀπριλίῳ 1853 ἣν παρέδωκε τῷ διαδόχῳ του μετὰ ἐβδομήκοντα δύο μῆνας.

Ἐξελέχθησαν πάρεδροι οἱ Ι. Α. Ῥάλλης, Δ. Βαφιαδάκης, Ν. Ἐλευθερίου, Α. Κρίνος, Δ. Παπᾶς καὶ Δ. Καλημέρης,

Σύμβουλοι δὲ Ζαννῆς Α. Βοῦρος πρόεδρος, Α. Κοσμᾶς, Α. Βουτζινᾶς, Ι. Καλουτᾶς, Ε. Κανταρτζόγλους, Α. Κορέσης. Ν. Ζ. Βλαστός, Ι. Ἀγκᾶς, ΙΙ. Ψύχας, ΙΙ. Μάσχας, Γ. Α. Μεταξᾶς, Ι. Περίδης, Δ. Παρασκευᾶς, Κ. Μαριδάκης, Δ. Λέστος, Ι. Γ. Καράλης, Ἀντ. Ναύτης, Μ. Γαλάτης, Ι. Α. Ῥάλλης, Ἡλ. Κεχαγιᾶς, Α. Ν. Ἀποστολόπουλος, Χ. Βουρδουμπάκης, Μ. Πουτοῦς, Ι. Δούνιας, Ἀν. Χ. Ποριώτης, Ε. Εὔστρατιου, Κ. Πηλεΐδης, ΙΙ. Ῥάλλης, ὧν τινες ὄντες ἀναπληρωματικοὶ ἀντεκατέστησαν τινὰς ἀποσυρθέντας.

Ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ ἐπεδόθη ἀνενδότως εἰς τὰ τοῦ Δήμου, ὃν ἐπλούτησε δι' ὠραίων οἰκοδομῶν διατηρήσασα τὴν μεγάλην ἠθικὴν ὑπόληψιν αὐτῆς.

Πρώτη πράξις τοῦ Δημ. Συμβουλίου ἦν ἡ ἀνέγερσις μαρμαρίνης προτομῆς τῷ βασιλεῖ Ὁθωνι. Ἡ Ἑρμούπολις δὲν ἐλησμόνει ὅτι ὁ φιλέλλην ἐκείνος ἀγαθὸς βασιλεὺς ἔτρεφεν

ιδίαν στοργήν πρὸς τὴν ἀνθηρὰν καὶ πλήρη ζωῆς καὶ πλούτου ταύτην Ἑλληνίδα πόλιν· ἐφ' ᾧ ἐγκαινιάσθη οὕτως εἶπεῖν ἡ νέα Δημ. Ἀρχὴ διὰ τοιαύτης ἐκδηλώσεως εὐχαριστιῶν πρὸς τὸν ἄνακτα. Καθ' ὅλην δὲ τὴν πρώτην δημαρχικὴν περίοδον ἦτοι μέχρι τοῦ 1858, ἐγένοντο τὰ ἑξῆς.

Ἀνηγέρθη ὀριστικῶς διὰ δανείου τὸ Παντοπωλεῖον, ἰσοπεδώθη ἡ τρὸς βορρᾶν παραλία, κατεδαφίσθη καὶ ἰσοπεδώθη τὸ Νησάκι, τέως βραχῶδες καὶ ἀπότομον· ἠνοίχθη δημ. ὁδὸς ἄγουσα πρὸς Ποσειδωνίαν μέχρι τοῦ Μάννα διορισθείσης ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν Δ. Παρασκευᾶ, Α. Βουτζίνα, Α. Κοσμᾶ, Π. Μάσχα· ἰσοπεδώθη καὶ ἐλιθοστρώθη ἡ ὁδὸς Ταλάων· ἐψηφίσθη ἡ κατασκευὴ δεξαμενῆς ἐν τῷ Νησάκι· ἠγοράσθη τὸ κατάστημα τῆς παλαιᾶς διαμενακομίσεως (transito). ἀπεπερατώθη ἡ ὁδὸς Φύλακος καὶ συνεπληρώθη ἡ λιθόστρωσις τινῶν ὁδῶν καὶ ἡ δενδροφυτεία τῆς πλατείας Ὅθωνος. Ἀνηγέρθη δὲ καὶ ἡ ἱερατικὴ Σχολὴ ἐν ἀγίῳ Γεωργίῳ ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου τῆς Διεθύνσεως Μηχανικοῦ καὶ δαπάνη 17,710.

Ἄλλ' οὐ μόνον ὥς πρὸς τὰ τῆς πόλεως ἀλλ' ἔτι γενικώτερα πατριωτικώτερα οἱ δημοτικοὶ ἐκεῖνοι ἄρχοντες ἐσκέφθησαν καὶ ἐψήφισαν.

Οὕτως κατὰ Ἰανουάριον 1858 τῇ προτάσει τοῦ προέδρου τοῦ Δημ. Συμβουλίου Ζαννῆ Α. Βούρου ἐψηφίσθη ἡ ἴδρυσις τροπαίου ὑπὲρ τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν πεσόντων ὑπὲρ τῆς Ἑλλην. παλιγγενεσίας καὶ ἡ ἐν Δηλίῳ (Μυλαρακίῳ) ἀνέγεσις αὐτοῦ. Διὰ τοῦ ψηφίσματος δὲ τούτου ἐξεδήλου ἡ Ἑρμούπολις ὅτι οὐδέποτε ἐλησμόνησε ὅτι εἶναι θυγάτηρ οὕτως εἶπεῖν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως, φοίνιξ ἀναπηδήσας ἐκ τῶν φλογῶν τοῦ πυρὸς τοῦ πολέμου, ἐφ' ᾧ καὶ εὐγνώμων ἐνθυμεῖτο τοὺς μεγαθύμους ἥρωας τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. (1)

(1)

ΣΥΝΒΑΡΙΑΣΙΣ ΧΔ'.

Τὸ Δημ. Συμβούλιον Ἑρμουπόλεως, συγκαίμενον κλπ.

α Ἀκροασάμενον τοῦ Κ. Προέδρου προτείνοντος ὅτι ἀπο-

Γενναϊόδωρος καὶ φιλόανθρωπος ἔστρεψεν ἡ Ἑρμούπολις καὶ πρὸς τοὺς ἀλλαχοῦ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ξένους καὶ ὅτε ἐ-

δεικνύει τὴν πρὸς τὰς ΑΑ. ΜΜ. ἀφοσίωσιν τῆς πόλεως ταύτης καὶ συνάδει μὲ τὴν πρὸς τὴν θερμὴν ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀγάπην καὶ μέριμναν τῶν ΑΑ. ΜΜ. συνάδει δὲ καὶ πρὸς τὰ ὀφειλόμενα εἰς ἀδελφούς ἀπαγχονισθέντας, σφαγιασθέντας καὶ πεσόντας ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, μοῖρα δὲ μορσίω ἀτάφους μένοντας, ἅμα δὲ καὶ χρησιμεύει οἷον διαθήκη πρὸς τοὺς ἀπογόνους ἡμῶν ἡ δημοτικῇ δαπάνῃ ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ τὴν πόλιν λοφίσκου μαρμαρόκτιστος ἀνέγερσις ἄξιου τῆς Ἑρμουπόλεως μνημείου, μέλλοντος αἰέποτε ν' ἀναμνησθῇ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐκ τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀνεξαρτησίας ἱεροῦ Ἀγῶνος ἐπιζήσαντας καὶ τοὺς ἀφ' ἡμῶν τὸ χρέος τὸ ὀφειλόμενον πρὸς τοὺς μάρτυρας ἡμῶν Ἑλλήνας καὶ φιλέλληνας, ὧν τὰ ὅστ' ἄταφα κεῖνται ἐν γῇ Ἑλληνικῇ μὲν ἀλλὰ δούλῃ. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης τοῦ Δήμου ἡμῶν, Κύριοι Σύμβουλοι, θέλομεν προξενήσῃ ἀγαλλίασιν εἰς τὰς Ἑλληνικάς καρδίας τῶν ΑΑ. ΜΜ., θέλομεν ἐφελκύσει τὰς εὐφημίας τῶν ἀπανταχόθεν ὁμογενῶν ἡμῶν, θέλομεν δείξει εἰς τοὺς ἀπογόνους ἡμῶν ὅπερ ὀφείλουσι πρὸς τὴν ἀρετὴν τῶν προγόνων αὐτῶν, θέλομεν κοσμήσει τὴν ὑφ' ἡμῶν ἀνεγερθεῖσαν καὶ οἰκισθεῖσαν πόλιν διὰ μνημείου ἀφθίτου διδάσκοντος μὲν τοὺς μεθ' ἡμᾶς, ὅτι ἀνδρείων Ἑλλήνων εἶναι ἀπόγονοι, τὸν δὲ καταπλέοντα ξένον ἐρωτῶντα περὶ τοῦ ὑπὲρ τὴν πόλιν ἰδρυμένου περιφανοῦς Μνημείου πληροφοροῦντος ὅτι ἰδρυταὶ ἀτάφων ἡρώων τε χρηστιανικῆς πίστεως καὶ τῆς Ἑλλ. Ἐλευθερίας μαρτύρων ἱερὰ μνήμη. Θεωροῦν ὅτι ἡ ἐν τῷ λόγῳ πρότασις τοῦ Κ. Προέδρου συνάδει πληρέστατα μὲ τὰς εὐχὰς καὶ ἐπιθυμίας τοῦ λαοῦ τοῦ ἡμετέρου Δήμου, ὅστις σύγκαιται ἐκ τῶν κατοίκων τῶν ἔτι ὑπὸ δουλείαν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἐπομένως εἶναι κατὰ πάντα παρὰδεκτὸν κλπ.

Ψηφίζει

Ν' ἀνεγερθῇ κλπ. μεγαλοπρεπὲς Μνημεῖον ὑπὲρ τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀπαγχονισθέντων καὶ κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα πεσόντων Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων κλπ.

Ὁ Πρόεδρος

Ζ. Α. Βούρος.

Ἔπονται αἱ ὑπογρ. τῶν μελῶν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου,

γνώσθη ἡ ἐπελθοῦσα ἐκ πλημμυρῶν συμφορὰ ἐν Γαλλίᾳ ἐν ἔτει 1858 παραχορῆμα ἐψηφίσθη ὑπὸ τοῦ Δημ. Συμβουλίου δεκακισχιλιόδραχμος συνεισφορὰ ὑπὲρ τῶν ἐκ τῆς πλημμύρας παθόντων Γάλλων.

Ἄλλ' οὐ μόνον ὁ Δημος, ἀλλὰ καὶ ἰδιωτικῶς πολλοὶ Ἑρμουπολῖται ἐδείκνυντο οὐχὶ ἐν λόγοις ἀλλ' ἐν πράγμασι φιλοπόλιδες καὶ φιλάνθρωποι. Ἀφ' ἐνὸς ὁ Ἀχ. Ν. Μεταξᾶς, υἱὸς τοῦ διακεκριμένου Ἑρμουπολίτου Ν. Μεταξᾶ ἐδωρεῖτο ὀκτακοσιόμετρον ἀγρὸν τῷ ἐν Ἐπισκοπείῳ ναῶ τοῦ Προφῆτου Ἡλίου· ἀφ' ἐτέρου ὁ Σωκρ. Ι. Ῥάλλης, υἱὸς τοῦ μακαρίτου Ι. Α. Ῥάλλη οἰκίσκον τῷ Δήμῳ, καὶ ἄλλοι δὲ χρηματικὰς συνεισφοράς, ὡς ὁ βουλευτὴς Κ. Πλατὺς τὰς βουλευτικὰς ἀντιμισθίας καὶ ἀποζημιώσεις τῷ Δήμῳ, ὁ Ἀλ. Μπαμπανγιώτης καὶ ὁ Ἀλ. Ι. Κασσαβέτης ὑπὲρ τοῦ ὀρφανοτροφείου ἄλλοι ὑπὲρ τοῦ νοσοκομείου κλπ.

Καὶ αὕτῃ ἡ Κυβέρνησις συνέτρεχεν εἰς πλουτισμὸν καὶ καλλωπισμὸν τῆς πόλεως· οὕτως π.χ. συγκατατέθη εἰς τὴν κατασκευὴν πακτωτηρίου πρὸς ὄφελος τοῦ Δήμου, δαπάναις αὐτοῦ ἐκ τῶν τῆς προκυμαίας εἰσπράξεων.

Σπουδαιότατον γεγονὸς ἦν κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἡ σύστασις τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Ἑρμουπόλει Ἀτμοπλοίας γενομένη τῷ 1857 διὰ μεθέξεων. Ὀρισθείσης τῆς Σύρου ὡς κέντρου τῆς διευθύνσεως αὐτῆς, ἀνατεθείσης εἰς διοικητικὸν Συμβούλιον αποτελούμενον κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Ἀμβρ. Δαμαλᾶ, Πέτρ. Ῥάλλη, Ἡλ. Κεχαγιᾶ, Γ. Τομπάζη καὶ Κ. Ι. Βολανάκη, ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν ἐν μέσῳ πανελληνίου ἐνθουσιασμοῦ πρῶτην φορὰν βλέποντος τοιαύτην ἐθνικὴν ἐπιχείρησιν. Ἡ δὲ Σύρος ἡ τέως συγχωινωνοῦσα μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ δι' ἱστιοφόρων καὶ ἀτμοπλοίων ξένων ἀπεκαθίστατο κέντρον νέας ζωῆς καὶ πλουτισμοῦ.

Ἀνοιχθεισὼν νέων γραμμῶν συγχωινωνίας, ἰδίως μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ, διωχετεύθη ὡς δι' ἀρτηριῶν τὸ ἐν αὐτῇ σφύζον,

οὕτως εἶπεῖν, αἶμα τῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς ζωῆς.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν μεγάλων τούτων ὠφελειῶν καὶ εὐχολιῶν ἃς προσήνεγκε τῷ ἐμπορίῳ, ἐκτὸς τοῦ ἐθνικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως, προσετέθη διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας νέα τις δύναμις ἠθικὴ τε καὶ ὕλική τῇ Ἑρμουπόλει, διότι ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, πλειστάκις ἐχρησιμοποίησε τὰ ἑαυτῆς ἀτμόπλοια πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἐθνικῶν σκοπῶν, καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἄνευ τῆς Ἀτμοπλοίας προσενεγκούσης πρώτης χεῖρα ἀρωγὸν καὶ ὁ ἐθνικὸς ἀγὼν ἐν Κρήτῃ καὶ ἄλλοι ἤθελον ναυαγήσει ;

Καὶ διὰ τοῦ ἐργοστασίου της δὲ τοῦ κατόπιν ἰδρυθέντος καὶ καταστάντος μοναδικοῦ ἐν Ἀνατολῇ καὶ τελειοτάτου ἐν τῷ εἶδει του, ἀνύψωσεν ἐν Ἑρμουπόλει τὴν βιομηχανίαν ταύτην εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον σχετικῶς πρὸς τὰ ὀλίγα ἀπὸ τῆς συστάσεώς του ἔτη καὶ μετέβαλεν αὐτὸ ἐν τῇ Κρητικῇ ἐπαναστάσει εἰς γόνιμον χυτήριον τελειοτάτων πυροβόλων. Ἀλλὰ ταῦτα θέλουσιν ἀποδειχθῇ δι' ἀλανθάστων ἀριθμῶν ἐν τῷ οἰκείῳ περὶ Ἑλλ. Ἀτμοπλοίας κεφαλαίῳ ἔνθα θέλει ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ σύστασις τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοίας ἐν Ἑρμουπόλει ἦν τῶν σπουδαιοτέρων γεγονότων τῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἱστορίας της, καὶ οὐ μόνον αὐτῆς ἀλλὰ καὶ τῆς νεωτέρας ἐμπορικῆς ναυτικῆς ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων· διότι ἐκτὸς τῶν ὑπὸ ἐμπορικὴν καὶ ναυτικὴν ἔποψιν προσγενηθειῶν ὠφελειῶν, δι' αὐτῆς κατηρτίσθη στόλος ἀτμοπλοίων καὶ ἐργοστασίων, δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσι τὰ μὲν εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν ἀνάγκην, τὸ δὲ ὡς ἀκούραστος παραγωγὸς ἀρίστων Ἑλλήνων τεχνητῶν καὶ μηχανικῶν καὶ τελείων πυροβόλων καὶ μεγάλων λεβήτων καὶ παντὸς εἶδους μηχανῶν. (1)

(1) Περὶ Ἀτμοπλοίας καὶ Ἑργοστασίου καὶ Νεωρείου αὐτῆς ἴδε τὰς ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει λεπτομερέστερον ἐκτεθειμένας καταστατικάς.

Τὰ οἰκονομικά δὲ τοῦ Δήμου εἶχον οὕτως.

	Ἑσοδα	Ἐξοδα
1853	266,134,72	300,433,44
1854	210,832,45	334,396,36
1855	272,068,24	331,982,38
1856	287,425,86	

Καὶ ἡ δημοσίᾳ τάξις καὶ ἀσφάλεια διετηροῦντο καλῶς ἀστυνομεύοντος ἀπὸ τοῦ 1853 — 1855 τοῦ Εὐστρ. Κανταρτζόγλου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1858 — 1861 τοῦ Κωνσταντίνου Κολιοπούλου.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ συμβᾶσα τῷ 1854 χολέρα ἐπηρέασεν οὐκ ὀλίγον τὸ ἐμπόριον καὶ τὸν πληθυσμόν. Μεθ' ὅλας δὲ τὰς ἐνεργείας τῶν Δημοτ. καὶ Διοικητ. ἀρχῶν καὶ τῶν ιδιωτῶν ἐστερήθη ἡ πόλις πολλῶν αὐτῆς πολιτῶν ἐν οἷς οὐκ ὀλίγοι διακεκριμένοι.

Ἰδιαζούσας ἐκδουλεύσεις προσήνεγκον ὑπὲρ τῆς μολυσθείσης πόλεως πάσαι μὲν αἱ ἀρχαί, ἐξαιρετικῶς δὲ ὁ Δήμαρχος Ἀμβρ. Δαμαλᾶς ἐπιδείξας δραστήριον, ἄοκνον καὶ ἀπτόητον ἐπαγρύπνησιν καὶ ἐνέργειαν καὶ ὑλικῶς περιθάλψας τοὺς πάσχοντας καὶ ἀπέρους· οἱ ἱατροὶ Δ. Παρασκευᾶς ἱατρὸς τοῦ Δημ. Νοσοκομείου, Σ. Ἀλβέρτης ἱατρὸς Ὑγειονομείου καὶ οἱ Θ. Σκάσης καὶ Θ. Ἐρλάχερ, Ε. Κανταρτζόγλους Ἀστυνόμος ἐκπληρώσαντες τὰ ἐπίμοχθα καὶ κινδυνώδη αὐτῶν καθήκοντα μετὰ ζήλου καὶ παραιτήσαντες ὑπὲρ τῶν ἐνδεῶν τὴν ψηφισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Δημ. Συμβουλίου ἀντιμισθίαν, ἐφ' οἷς ἐξεδόθη τὸ κατὰ τὴν ΛΘ. συνεδρίασιν ψηφισθὲν εὐχαριστήριον ψήφισμα.

Κατὰ τὸ 1858 ἐνεργηθειῶν νέων ἐκλογῶν, ἐξελέχθησαν Δήμαρχος μὲν ἐκ νέου ὁ Ἀμβρ. Δαμαλᾶς, πάρεδροι δὲ οἱ Ἀχ. Ν. Μεταξᾶς, Στ. Κάππαρης, Ἀθ. Βουτζινᾶς, Δ. Παρασκευᾶς, Δ. Καλημέρης, καὶ Δ. Παππᾶς. Δημοτικοὶ δὲ Σύμβουλοι ὁ Ζαννῆς Βούρος καὶ πάλιν ἐκλεχθεὶς πρόεδρος, Ἐλ.

Λαδόπουλος, Γ. Μεταξᾶς, Π. Ψύχας, Ἄλ. Σ. Κάππαρης, Π. Ῥάλλης, Μ. Γαλάτης, Ἀμβρ. Θ. Ῥάλλης, Π. Μάσχας, Χ. Βουρδουμπάκης, Ἡλ. Κεχαγιᾶς, Α. Ναύτης, Α. Κορέσης, Δ. Καλάρης, Π. Καλουτᾶς, Ἄλ. Δ. Ἀλεξάνδρου, Κ. Μαριδάκης, Μ. Πουτούς, Ι. Δούκας, Κ. Χαραλαμπίδης καὶ ἄλλοι ἀναπληρωτικοί, ἀντικαταστήσαντες κατόπιν τινας αὐτῶν.

Κατὰ τὴν τετραετίαν ταύτην καὶ ὁ Δῆμος καὶ οἱ ἰδιῶται ἡμιλλῶντο εἰς τὴν διάπραξιν ἔργων κοινωφελῶν καὶ βελτιώσεων ὑπὲρ τῆς πόλεως. Ἐν πρώτοις δὲ ἀπερρίφθησαν τὰ τεθνήκτα ὑπὸ τῆς τότε ἐπιτροπῆς στενὰ ὅρια τῆς περιφερείας τοῦ Δήμου Ἑρμοупόλεως· ἔπειτα δὲ ἐπεξετάθη τὸ σχέδιον μέχρι Βαπορίων· ὠκοδομήθη διὰ μεθέξεων τὸ κατὰ τὸ Νησάκι Δημοτ. καφφενεῖον· ἐκαλλωπίσθη ἡ πλατεία Ὁθωνος, εὐρυνθεῖσα διὰ τῆς ἐξαλείψεως τοῦ παρὰ τὴν Λέσχην κήπου τοῦ Ἀμβρ. Δαμαλᾶ, προθύμως προσενεγκόντος αὐτόν ὑπὲρ τοῦ καλλωπισμοῦ τῆς πόλεως.

Ἀφ' ἑτέρου τὸ Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον συνεζήτει περὶ βελτιώσεων καὶ ἐλαττώσεων φόρων, ἰδίως δὲ ἐνήργει ὑπὲρ τῆς βαθμιαίας καταργήσεως τῶν τελωνειακῶν δασμῶν. (1)

Ἡ ἀδιάκοπος συρροὴ τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐλληνοπαίδων στελλομένων πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς Ἑρμούπολιν κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν σύστασιν καὶ τρίτου μεγάλου καὶ εὐρυχώρου

(1) Αἱ ἐνέργειαι τῶν συνετῶν τούτων Ἑρμοπολιτῶν ἀπέβλεπον εἰς τὴν βαθμιαίαν κατάργησιν τῶν δασμῶν, ἧτοι εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λιμένος· καὶ αὕτη δὲ ἡ Κυβέρνησις ὑπέβαλε τότε νομοσχέδιον περὶ τροποποιήσεως τοῦ τελωνειακοῦ νόμου· δυστυχῶς ὅμως μικραὶ ἐπῆλθον τροποποιήσεις. Εἰς τὰς περὶ τούτου σχετικὰς ἐνεργείας τοῦ Ἐμπορ. Ἐπιμελητηρίου κατατακτέαι καὶ αἱ ἐνέργειαι τοῦ ἀξιολόγου συμπολίτου μας Φρ. Α. Κριεζῆ, ἐργασθέντος σπουδαιότατα ὑπὲρ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ κοινοῦ πόθου, ἐφ' ᾧ τὸ Δημ. Συμβούλιον ἀδρῶς ἀντήμειψε τὸν ἄνδρα, ὡς ἐκ τοῦ εἰς αὐτόν εὐχαριστηρίου ἐγγράφου παρατηρῶ.

Ἐκπαιδευτηρίου καὶ Οἰκοτροφείου. Συνεστήθησαν λοιπὸν καὶ νέα ἐκπαιδευτήρια καὶ οἰκοτροφεῖα ἐν οἷς τὸ τοῦ Ν. Πετρῆ, παρ' ᾧ πλείστοι ἐδιδάχθησαν ἑλληνόπαιδες. Ἀνέλαβε δὲ τὴν διεύθυνσιν τοῦ οἰκοτροφείου καὶ ἐκπαιδευτηρίου Β α λ έ τ τ α ό Ν. Κρίσπης, ἐπὶ ἐν μὲν ἔτος (1558) συνεργασθεὶς μετ' ἐκείνου ἀπὸ δὲ τοῦ 1858 μόνος. Ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ Σχολείῳ ἐνεγράφοντο κατ' ἔτος 300—400 μαθηταί. Ἰσάριθμοι περίπου εἰς τὰ ιδιοσυντήρητα. Τούτοις προστιθεμένων καὶ τῶν ἐν δημοτικοῖς καὶ ιδιωτικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις ἀπετελεῖτο ἀριθμὸς ἐκπαιδευομένων νέων ὑπερβαίνων τὰς δύο χιλιάδας. (1)

Ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ ναυτιλίας ὡς καὶ ἡ εὐπορία τοῦ Δήμου, καταδείκνυται ἐκ τῶν τελωνειακῶν εἰσπράξεων καὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ Δήμου, ἣτις εἶχεν ὡς ἐξῆς, κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην δημαρχικὴν περίοδον τοῦ Ἀμβρ. Δαμαλᾶ.

1858

Χρῆς. Δήμ.	311,388,53	Διαχείρ. Δήμ.	281,976,35
» Νοσοκ.	56,602,96	» Νοσοκ.	30,494,8
	<u>367,991,96</u>		<u>311,570,33</u>
Περίσευμα	56,421,16.		

1859

Χρῆς. Δήμ.	335,459,93	Διαχείρ. Δήμ.	309,293,23
» Νοσοκ.	59,953,87	» Νοσοκ.	31,924,4
	<u>394,408,87</u>		<u>380,887,27</u>
Περίσευμα	46,401,95		

1860

Χρῆσις Δήμου	304,000	— Διαχείρ.	366,856,29
--------------	---------	------------	------------

1861

Χρῆσις Δήμου	375,829,14	— Διαχείρ.	371,140,67
--------------	------------	------------	------------

(1) Ἐκ τῶν κατόπιν καταστατικῶν θέλει ἀποδειχθῇ ἡ ποσότης τῶν ἐκπαιδευομένων, ἰδίως δὲ τῶν ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ τοῖς Σχολείοις· διότι ὁ τῶν ἐκπαιδευτηρίων δυσεὔρετος διαλυθέντων πρὸ πολλοῦ.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γενομένης ἀπογραφῆς τῶν δήμων Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως εὐρέθησαν κάτοικοι Ἑρμουπόλεως μὲν 18,511, Σύρου δὲ 4567, ὅλης δὲ τῆς ἐπαρχίας ἦτοι συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Μυκόνου 27,684. (1)

Ἐν ἔτει 1861 ἀπεφασίσθη ἡ οἰκοδομὴ δύο σπουδαίων δημοτικῶν καταστημάτων, ἡ τῆς Λέσχης καὶ ἡ τοῦ Θεάτρου διὰ μεθέξεων, συστηθείσης ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς καὶ συμβληθείσης μετὰ 160 λαβόντων μετοχάς. Ἡ πρωτοβουλία τῆς ἐγέρσεως αὐτῶν ὀφείλεται κατὰ πολὺ εἰς τὸν Μ. Σαλβάγον. Δι' ἀμφοτέρων δὲ τῶν ἰδρυμάτων τούτων σχεδιασθέντων ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Σαμπῶ ἐκαλλωπίσθη ἐπὶ πλέον ἡ πόλις, καὶ ἐπληρώθησαν ἀνάγκαι σπουδαῖαι τῆς κοινωνίας Ἑρμουπόλεως. Ἐκ τούτων δὲ ἡ Λέσχη, μοναδικὸν ἐν Ἑλλάδι τοιοῦτου εἶδους κτίριον ἴσως δὲ καὶ ἐν Ἀνατολῇ δικαίως ἐπεσύρει τὸν ἔπαινον τῶν διερχομένων ξένων.

Ἡ μαρμαρόκτιστος αὐτῆς πρόσοψις, οἱ καλλιτεχνικοὶ αὐτῆς ἐξώσταί, ἡ μεγαλοπρεπὴς εἴσοδος, αἱ εὐρυχωρόταται αἵθουσαι χοροῦ, συνδιαλέξεων, σφαιριστηρίου, ἀναγνωστηρίου, παιγνίων καὶ τὸ κάτωθεν αὐτῆς μέγα καφφενεῖον συνιστῶσι τὸ κτίριον ὥς ἐν τῶν ὠραιότερων καὶ μᾶλλον προσοδοφόρων δημοτικῶν κτιρίων. Δυναμένη νὰ περιλάβῃ καὶ πλέον τῶν τριακοσίων μετόχων ἐν ἀνέσει, κεκοσμημένη διὰ καταλλήλων ἐπίπλων, περιέχουσα ἀναγνωστήριον τριάκοντα καὶ πλέον ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν συγγραμμάτων ἑλληνικῶν καὶ ξένων, ἔχουσα προσόδους ἱκανὰς ἔκ τε τοῦ κάτωθεν αὐτῆς καφφενεῖου, καὶ τῆς ἀστυνομίας μένει περικαλλὲς μνημεῖον τῆς φιλοκαλίας καὶ τοῦ πλοῦτος τοῦ Δήμου καὶ τῶν μετασχόντων κατ' ἀρχὴν τὴν πρὸς ἔγερσιν δαπανῶν ἀνελθουσῶν εἰς δραχμὰς 160,000

Ἄφ' ἐτέρου δὲ τὸ θέατρον κοσμούμενον διὰ τοῦ ὀνόματος

(1) Πολιτ. πληρ. Α. Μανσόλα 1867 —σελ. 30.

τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀνάλογον διὰ τὴν Ἑρμούπολιν, περικαλλῆς καὶ ἀπέριττον συμπληροῖ τὸν καλλωπισμὸν τῆς πόλεως. (1)

Τοὺς μισθοὺς αὐτοῦ ἐδώρει ὁ Δαμαλᾶς τῷ Δήμῳ, ἐμερίμνα δὲ μετὰ τοῦ Διοικ. Συμβουλίου πρὸς ἐναποταμίευσιν σίτου, ὁσάκις προὔμηνυετο σιτοδεία.

Ἄλλ' οὐ μόνον ταῦτα· ἡ ἐπὶ Δαμαλᾶ δημοτικὴ ἀρχὴ ἀφῆκεν ἐποχὴν ἀναμορφώσασα, καλλωπίσασα καὶ πλουτίσασα τὴν πόλιν, καὶ ἀναδείξασα αὐτὴν διὰ τοιούτων ἔργων ἀξίαν τῆς πανελληνίου καὶ εὐρωπαϊκῆς ἐπὶ πλούτῳ καὶ ζωῇ καὶ φιλοκαλίᾳ φήμης αὐτῆς καὶ ὑπολήψεως.

Ἀξιοσημεῖωτον πολιτικὸν γεγονὸς ἐν Ἑρμουπόλει διαδραματισθὲν κατὰ τὴν τετραετίαν ταύτην, ἣν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1862 κατὰ τοῦ καθεστῶτος συστήματος τῆς βασιλείας Ὁθωνος, κλονίσασα τὰς πεποιθήσεις καὶ ἐλπίδας τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου βασιλέως, ὅστις ἐγνώριζε κατὰ βάθος τὴν πολιτικὴν σημασίαν τοῦ κινήματος τῆς Ἑρμουπόλεως, ἥς τὸ κοινὸν φρόνημα ὁσάκις ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἐπήνεγκε τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν πόθων.

Ἡ λεπτομερὴς ἐξιστόρησις τοῦ γεγονότος τούτου καὶ αἱ ἐπ' αὐτοῦ κρίσεις εἰσιν λίαν ἄκαιροι ἔτι· διότι τὸ γεγονὸς λίαν ἔτι πρόσφατον. Περιληπτικώτατα δὲ ἀφηγοῦμαι τοῦτο ὡς ἐξῆς. Ἐξεγερθείσης τῆς ἐν Ναυπλίῳ φρουρᾶς κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1862, τὸ Δημ. Συμβούλιον Ἑρμουπόλεως ἀπεδοκίμασε τὸ κίνημα κατὰ τὴν Εἰρ. συνεδρίασιν. Δὲν ἐξετάζω ἂν ἦτο τυπικὴ ἢ ἀποδοκιμασία· εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ λαὸς τῆς Ἑρμουπόλεως μετεῖχε τοῦ γενικοῦ ἐρεθισμοῦ, ὅστις ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ τότε ἐπικρατοῦντος συστήματος τῆς Κυβερνήσεως Ὁθωνος· ἐξέφραζε δὲ ποικιλοτρόπως τὴν δυσμένειάν του, μάλιστα κατὰ τὴν βουλευτικὴν ἐκλογὴν τοῦ 1861. Ἡ ἀντιπο-

(1) Περὶ ἀμφοτέρων λεπτομερέστερα τίθενται ἐν τῷ περί Δημοτ. καταστημάτων μέρει.

λίτευσις ἐγένετο ἐπισήμως ἐμφανῆς τῇ 28 Φεβρουαρίου 1862, ὅτε ὁ ἐν Σύρῳ τότε φρούραρχος Ν. Λεωτσάκος, ἀνήκων εἰς τὸ ἐπαναστατήσαν ἐν Ναυπλίῳ τάγμα τοῦ Ἀρ. Μήχου καὶ ὁ Π. Μωραϊτίνης ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ κρατούμενος ἐν Σύρῳ διὰ πολιτικοὺς λόγους, ἐλθόντες εἰς συνεννοήσεις μετὰ τινων Ἑρμοπολιτῶν, ἰδίως τοῦ Λ. Εὐμορφοπούλου, Δ. Καλάρη, Ι. Ἰουστινιάνη, Κ. Κατσάκου, Ἀμβρ. Θ. Ῥάλλη, Ἀρ. Τζάτζου, Θρ. Κανάρη καὶ πολλῶν ἄλλων φανερώς ἐκηρύχθησαν κατὰ τοῦ καθεστῶτος συστήματος, εὐρόντες σύμφωνον ὅλην περίπου τὴν Ἑρμούπολιν. Πλεῖστοι ἐθεώρουν τὴν στάσιν τῆς Ἑρμουπόλεως ἀνωφελῆ, μὴ οὔσης ὀχυρᾶς ἢ στρατ. τῆς πόλεως. οὐχ' ἤττον ἦσαν σύμφωνοι· οὕτω δὲ διευκολύνθη ἡ ἐκ Σύρου ἀναχώρησις τοῦ Λεωτσάκου, Μωραϊτίνη καὶ τινων στρατιωτῶν καὶ ἐθελοντῶν, οἵτινες ἔμελλον νὰ μεταβῶσιν εἰς Τήνον πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἐκεῖ ἀποσπάσματος, καὶ κατόπιν εἰς Κύθον πρὸς ἐλευθέρωσιν καὶ παραλαβὴν τῶν ἐκεῖ κρατουμένων ὡς ὑπόπτων συνωμοτῶν κατὰ τοῦ βασιλέως, ἦτοι τῶν Ἐπ. Δεληγεώργη, Δ. Καλλιφρονᾶ, τοῦ στρατηγοῦ Σωνιέρου, τὸν Ὁδ. Ἰαλέμου, τοῦ Καλλισπέρη καὶ ἄλλων ἔτι, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀγ. Σκαρβέλης.

Ἐσχεδιάσθη δὲ ἡ πτῶσις τοῦ βασιλέως ἐκ συνεννοήσεως τῶν τε ἐν Σύρῳ, Κύθῳ καὶ Ἀθήναις. Ὁ Λεωτσάκος καὶ οἱ

(1) Μολονότι ἐν τινι σημειώσει τοῦ κεφαλαίου τούτου ἐσημείωσα ὅτι δι' ἰδίου κεφαλαίου ἐκθέσω τὰ κατὰ τὴν στάσιν ταύτην καὶ τὰ κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν, ὡς τὰ σπουδαιότατα τῶν πολιτικῶν γεγονότων ἐν Ἑρμουπόλει κατὰ τὰς δημοχικὰς ταύτας περιόδους, οὐχ' ἤττον μετὰ δευτέραν σκέψιν περιορίζομαι εἰς τὴν ξηρὰν αὐτῶν ἐνταῦθα ἀφήγησιν, ἐπιφυλασσόμενος ἐς ἄλλοτε τὴν λεπτομερεῆ ἐξιστόρησίν των. Οἱ λόγοι εὐνόητοί. Γεγονὸς τόσον σπουδαῖον καὶ τόσον πρόσφατον ὑποβιβάζεται κρινόμενον ἀπὸ τοῦδε καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς λεπτομερείας καὶ παράγει παρεξηγήσεις καὶ περὶ τὰ πρόσωπα καὶ περὶ τὰς κρίσεις.

ἐν Κύθνῳ πολιτικοὶ ἐξόριστοι ἔμελλον ν' ἀποβῶσιν εἰς Χαλκίδα, ἐνθα ἐφρουράρχει ὁ ἀδελφὸς τοῦ Λεωτσάκου, ν' ἀφήσῃσι δέ τινας εἰς Σούγιον καὶ ἰδίως τὸν Καλλιφρονᾶν πρὸς ἐξέγερσιν τῶν χωρικῶν τῆς Ἀττικῆς. Ἐκ Χαλκίδος δὲ ἔμελλον νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἀθήνας, ἐνθα ἦσαν συνεννοημένοι μετὰ τῶν ἐκεῖ πρὸς ἀποκήρυξιν τῆς δυναστείας. Ἡ ἀναστατωθεῖσα κατὰ τὴν 28 Φεβρουαρίου Ἑρμούπολις παρεῖξε τῷ Λεωτσάκῳ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ τὰ πρὸς τὸν ἀπόπλουν ἐφόδια. Συνελθὼν αὐθωρεὶ τὸ δημ. Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀλ. Ἀλεξάνδρου ἀπεδέχθη τὸ κίνημα τοῦ λαοῦ τῆς Ἑρμούπολεως ἐν τῇ ΞΑ'. συνεδριάσει διὰ ψηφίσματος ἀρκούντως ἡτιολογημένου. Διαρκῶς δὲ συνεδριάζον κατὰ τὴν 28 Φεβρουαρίου διώρισεν ἐπιτροπὴν μὲν ἵνα συσκέπτηται μετ' αὐτοῦ καὶ τῆς στρ. ἐπιτροπῆς (συγκειμένης ἀπὸ τὸν Ν. Λεωτσάκον, II. Μωραϊτίνην καὶ Ἀρ. Τζιάτζου), τὸν Α. Εὐμορφύπουλον, Δ. Παρασκευᾶν, I. Παλαιολόγον, Δ. Καλάρην, Δ. Παπανικολῆν καὶ I. Σακόρραφον· ἀνέθηκε τὴν φρούρησιν τῆς πόλεως εἰς τέσσαρας ἀστυνομούς, τὸν Ἀνδρ. Κοσμᾶν, II. Σεβαστόπουλον, Γ. Ζερλέντην καὶ I. Σακόρραφον· ἐζήτησε παρὰ τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοίας ἀτμόπλοια δύο, τὴν Ὀμόνοϊαν καὶ Καρτερίαν πρὸς μεταφορὰν τῶν περὶ τὸν Λεωτσάκον· ἐνέκρινε δὲ νὰ παραδοθῶσιν αὐτοῖς 60 βαρέλια πυρίτιδος, 25,000 σφαῖραι μολύβδιναι καὶ 1500 κιβωτίδια καψιλίων· συγχρόνως δὲ νὰ παραδοθῶσι τὰ εἰς τὸ Βασ. Ταμεῖον χρήματα. Τούτων ὅμως μετενεχθέντων ὑπὸ τοῦ Ταμίου εἰς ἄνω Σύρον ἀφ' ἐσπέρας τὸ δημ. Συμβούλιον ἐζήτησεν παρὰ τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς ὑπ' ἐγγύησίν του δραχ. 50,000 αἵτινες καὶ παρεδόθησαν. Οὕτως ἐφοδιασθέντες οἱ περὶ τὸν Λεωτσάκον ἐπιβίβασθησαν τῆς Καρτερίας οἷς ἐπλοιάρχει ὁ Β. Ὀρλώφ, προσυνεννοημένος μετὰ τε αὐτῶν καὶ τῶν ἐν Κύθνῳ καὶ Ναυπλίῳ. Συγχρόνως ἡ δημ. ἀρχὴ ἐπελήφθη δρατηρίως τῆς διατηρήσεως τῆς τάξεως· συνεστήθη ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Α. Δαμαλά,

Δ. Παππαδάκη, Ν. Παππανικολῆ, Ι. Ἀγκᾶ, Ἀμ. Θ. Πάλλη καὶ Π. Μάσχα, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῶν Συρίων καὶ προλάβῃ διαφρημιζομένας τινὰς συγκρούσεις, ἐτέρα δὲ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Κ. Πιτζιπιοῦ, Στ. Κασιμάτη, Στ. Γαλάτη, Ν. Στούπη καὶ Ι. Παλαιολόγου, ἐστέλλετο εἰς τὰ ἐν τῷ λιμένι ἀγγλογαλλικὰ πλοῖα ἵνα ζητήσῃ τὴν προστασίαν τῶν κατὰ πάσης ἐπιθέσεως, ἀφ' οὗ ἡ Ἑρμούπολις σέβεται μὲν τὸν βασιλέα, ζητεῖ δὲ νομίμως τὴν διακοπὴν τῆς ἐν Ναυπλίῳ αἵματοχυσίας καὶ τὴν τήρησιν τοῦ συντάγματος.

Τὴν τρίτην ἡμέραν δεινὸν ἔφθασε μῆνυμα· ὁ ἐν Κύνῳ θάνατος τοῦ Ν. Λεωτσάκου, Π. Μωραϊτίνῃ καὶ Ἀγ. Σκαρβέλῃ συμπλακέντων μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Τζίρον βασιλικῶν στρατιωτῶν σταλέντων διὰ τῆς φρεγάτας Ἑλ λ α δ ο ς πρὸς καταστολὴν τῆς στάσεως. Ἀπερίγραφτος ἡ συγκίνησις τῆς Ἑρμουπόλεως ἰδούσης μετὰ τοιοῦτον γεγονὸς ἐπανερχομένην τὴν Κ α ρ τ ε ρ ί α ν. Ἐγκατερίσαντες ἀνεγνώρισαν τὰς διοικ. ἀρχάς· τὸ δημ. Συμβούλιον ἀνεκάλεσε τὰ ἐπαναστατικὰ ψηφίσματα· τὰ πολεμefόδια καὶ τὰ χρήματα ἐπεστράφησαν, ἐκτὸς μικροῦ ποσοῦ πληρωθέντος κατόπιν ὑπὸ τοῦ Δήμου. Οὐχ' ἦττον ἡ τριήμερος ἐν Ἑρμουπόλει στάσις ἔσχε σπουδαίαν ἐπιρροὴν εἰς τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1862. Ἄλλ' ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ γεγονότος τούτου ἐν ἐλευσομένῳ χρόνῳ δειχθεῖσεται ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἀληθείᾳ καὶ βαρύτητι, ὡς ἀπεδείχθη καὶ ὁ τῆς κατὰ τὸ 1831 στάσεως τῆς Ἑρμουπόλεως κατὰ τοῦ Καποδίστρια, ἥτις ἐπήνεγκε τὴν πτῶσιν αὐτοῦ. (1)

(1) Ἴδε τὸ σχετικὸν κεφάλαιον. Ὅτι δὲ ἡ στάσις τοῦ 1831 ἐπήνεγκε τὴν πτῶσιν αὐτοῦ μαρτυρεῖται καὶ ὑπ' ἀνδρῶν ἐμπειροτέρων καὶ κριτικωτέρων. — «Ἡ Σύρος ἀπετέλει τότε ὅλην τὴν ἐθνικὴν ζωὴν» — λέγει ὁ Ὑπουργὸς Χαλκιόπουλος ἐν τῷ εἰς Βενιζέλον Ῥοῦφον ἐπικηδεῖᾳ του, — ἐκεῖ (εἰς Σύρον) εἶχε συγκεντρωθῇ ὅλον τὸ ἔλλην. ἐμπόριον καὶ ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Σύρου, ἐλογίζετο ἡ μάλλον

Μετά τὸ γεγονός τοῦτο ληγούσης τῆς δημαρχικῆς περιόδου ὁ Δαμαλᾶς διαβλήθεις τῷ Βασιλεῖ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὡς συνεννοηθεὶς μετ' ἄλλων πρὸς ἀνακλήρουξιν ὡς βασιλέως τοῦ Ὑψηλάντου, (1) ἀπεσύρθη μετὰ τινα δὲ χρόνον μετέβη εἰς Μασσαλίαν, ἔνθα ἀπεβίωσε.

Ἡ πόλις θρηνοῦσα τὸν αἰδίδιμον αὐτῆς δημ. ἄρχοντα παρ-
εωρέθη σύσσωμος εἰς τὴν κηδείαν τοῦ νεκροῦ μετενεχθέντος
ἐκ Μασσαλίας τῷ 1869, ἐνταφιασθέντος δὲ τῇ 28 Δεκεμ-
βρίου 1869. (2) Κατὰ τὸν βιογράφον του Ἑμμ. Κόκκινον «ὁ
Δαμαλᾶς ἐνεκαίνισε νέαν ἐποχὴν δημοτικῆς διοικήσεως
διὰ τὴν Ἑρμούπολιν. Ἀνεβίβασε τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν εἰς
τὴν περιωπὴν τελείας ἀπὸ τῶν μικροπολιτικῶν ἐν τῇ πόλει
πατριῶν ἀνεξαρτησίας. »

Δ η μ ῆ τ ρ ι ο ς Π α π π α δ ᾶ κ η ς (1862—1870). Μετὰ
τὰ γεγονότα τοῦ Φεβρουαρίου 1862 ἡ τότε Κυβέρνησις ἔ-
παυσε τὸ Δημ. Συμβούλιον καὶ τὸν Δήμαρχον ὡς συμμερισ-
θέντας ἐπισήμως ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν ἡμέραν τὸ ἐπαναστατι-
κὸν κίνημα τῆς 28 Φεβρουαρίου. Ἐνεργηθεῖσων νέων ἐ-
κλογῶν κατ' Αὐγούστον τοῦ 1862 ὁ Ἀμβρ. Δαμαλᾶς ἐξε-
λέχθη πάλιν εἰς ἐκ τῶν τριῶν ὑποψηφίων διὰ τὴν θέσιν τοῦ

πεφωτισμένη καὶ ἐπομένως ἡ μᾶλλον ἰσχυρά. » (Ἴδε δὲ τὴν συνέχειαν
ἐν *Παραλ. Βίοις* ὑπὸ Γούδα Τόμ. ΣΤ'. σελ. 332, ἔνθα ἀποδεικνύει
ὁ Χαλκιδόπουλος ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Σύρου συνετέλεσεν εἰς τὴν
πτῶσιν τοῦ Κυβερνήτου. — Ἀλλὰ ἐν δευτέρᾳ ἐκδόσει τῆς ἱστορίας,
εἴ ποτε ἀποφασισθῇ, ἐκθέτω τὰς περὶ τῆς τοῦ 1862 κρίσεις, ὡς καὶ
ἄλλας περὶ τῆς τοῦ 1834, ἐν οἷς καὶ ἄλλας σημειώσεις, ἃς ἀργὰ
ἔλαβον.

(1) Ἴδε τὸν εἰς Ἀμβρ. Δαμαλᾶν ἐπικήδειον λόγον Σ. Κοκκίνου.

(2) Δημοτελεστάτη ὄντως ἦν ἡ κήδευσις τοῦ ἀρίστου ταύτου πο-
λίτου, οὗ ὁ βίος καὶ αἱ ἐκδουλεύσεις ἐξετέθησαν ἐν πλάτει ὑπὸ τοῦ
ἀξιολόγου καθηγητοῦ τοῦ Διοικ. Δικαίου, Κοκκίνου ἐν τῷ ἐπικηδείῳ
αὐτοῦ λόγῳ, εὗρισκομένῳ εἰς χεῖρας πλείστων Ἑρμούπολιτῶν.

Δημάρχου· ἀλλὰ τοῦ Δαμαλᾶ ἐνωρὶς παραιτηθέντος τῆς ὑποψηφιότητος, διωρίσθη Δήμαρχος ὁ Δημήτριος Παπαδάκης ἐκ Τριπόλεως καταγόμενος, διακριθεὶς δ' ἐπὶ νοημοσύνῃ καὶ δραστηριότητι. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκλογὴν ἀνεδείχθησαν Πάρεδροι μὲν ὁ Σωκρ. Ι. Ῥάλλης, Κ. Ν. Πάγκαλος, Α. Κορέσης, Ι. Ἀγκᾶς, Ε. Χ. Ἀδάμ καὶ Ν. Φαμελιάρης. Σύμβουλοι δὲ ὁ Στ. Γ. Γαλάτης, π ρ ό ε δ ρ ο ς, Ἀμβρ. Δαμαλᾶς, Δ. Καλάρης, Ἀλ. Μαυρογορδάτος, Π. Ψύχας, Ι. Βεάκης, Μίνως Μπογιατζόγλους, Ι. Ῥοδοκανάκης, Ἀμβρ. Θ. Ῥάλλης, Στ. Ι. Πρώιος, Δ. Παρασκευᾶς, Α. Εὐμορφόπουλος, Ἐμ. Εὐστρατίου, Α. Μαρινάκης, Π. Φραγκιᾶς, Ζωρ Π. Νεγρεπόντες, Π. Τελπέρογλους καὶ Ἀθ. Μίχας.

Ἡ νέα Δημοτ. ἀρχὴ ἅμα μαθοῦσα τηλεγραφικῶς τὴν ἐν Ἀθήναις πολιτικὴν μεταβολὴν τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1862 ἐσπευσε ἀμέσως νὰ συγχαρῇ τῇ ἐν Ἀθήναις Κεντρικῇ Κυβερνήσει, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22 ψηφίσματος (Συνεδρ. Ε΄.) τοῦ Δημ. Συμβουλίου γενομένου ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ νὰ ὑποσχεθῇ πᾶσαν συνδρομὴν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπὲρ τῆς παγιώσεως τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

Ἐκ τῶν πρώτων μεριμνῶν τῆς νέας δημοτ. ἀρχῆς ἦν καὶ ἡ διατήρησις τῆς τάξεως. Χάρις δὲ εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ ἀστυνόμου Εὐστρ. Κανταρτζόγλου διατελέσαντος τοιοῦτου ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1862 μέχρι Σεπτεμβρίου 1863 καὶ εἰς τὰς ἀόκνους φροντίδας τῶν ἀστυνομουσάντων διαδοχικῶς δημαρχικῶν παρέδρων Σωκρ. Ι. Ῥάλλη, Ν. Φαμελιάρη, Ι. Ἀγκᾶ καὶ Ἐμ. Χ. Ἀδάμ (μέχρι τοῦ 1864), καὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ 1864 — 1867 ἀστυνομεύσαντος Ι. Σαχορράφου διετηρήθη πληρῆστα ἡ τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια συντελεσάσης τὰ μέγιστα τῆς ἐν Ἑρμουπόλει Ἐθνοφυλακῆς, ἄριστα καταρτισθείσης καὶ γυμνασθείσης.

Ἡ τότε πολιτικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος ἐρρύθμησε τὰς

πράξεις τοῦ Δημ. Συμβουλίου πρὸς τὰς τότε ἐθνικὰς περιστάσεις. Μετωνομάσθησαν διὰ ψηφίσματος αἱ πλατεῖαι Ὅθωνος, Ἀμαλίας καὶ Τερψιθέας διὰ τῶν ὀνομάτων τοῦ Λεωτσάκον Μωραϊτίνῃ καὶ Σκαρβέλῃ. Ἐτελέσθησαν δημοτελεῖ μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν ἐν Κύθνῳ καὶ Ναυπλίῳ πεσόντων ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν σκοπῶν· κατεβλήθη δὲ μέριμνα ἔκτακτος ὑπὲρ τοῦ διοργανισμοῦ τοῦ ἐν Ἑρμουπόλει σώματος τῆς Ἐθνοφυλακῆς.

Ἡ Ἑρμουπολις καθ' ὅλην τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον παρίστα φαινόμενον ἐκτάκτου ζωῆς καὶ κινήσεως.

Τρισχίλιοι περίπου Ἐθνοφύλακες κοσμίως ἐνδεδυμένοι καὶ τακτικῶς ἀσκούμενοι μετέβαλον συχνάκις τὰς πλατείας καὶ ὁδοὺς αὐτῆς εἰς στρατόπεδα ἠλεκτρίζοντα τὴν καρδίαν παντὸς φιλοπάτριδος. Ἡ ἐμπορικὴ αὕτη πόλις ἔσχεν εὐκαιρίαν ὅπως ἐπιδείξῃ ἑκατοντάδας πολιτῶν δυναμένων νὰ βαστάσωσιν οὐ μόνον τὴν ἐμπορικὴν γραφίδα ἢ τὸν πῆχυν ἀλλὰ καὶ τὸ ὄπλον. Ἐπιπόλαιος ἡ σκέψις τινῶν φρονούντων ὅτι ἡ προθυμία περὶ τὴν ἀσκησιν καὶ τὴν συγκρότησιν τοῦ σώματος τῆς Ἐθνοφυλακῆς προήρχετο ἐξ ἐπιδείξεως μόνον. Ἰσως δικαίως θὰ ἐπιστεύετο τοῦτο, ἐὰν τότε παρουσιαζομένης ἐθνικῆς τιнос ἀνάγκης καὶ καλουμένων τῶν ἐθνοφυλάκων οὗτοι παρήτουν τὰ ἑαυτῶν ὄπλα. Γνωστὴ ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἐθνοφυλακῆς· ὁ θεσμὸς οὗτος ὁ ἐθνοσωτήριος ἀληθῶς κατήντησεν εἰς ἀχρηστίαν καὶ σήμερον ἡ ἱστορία αὐτῆς, καὶ μερικώτερον τοῦ ἐν Ἑρμουπόλεως σώματος αὐτῆς, ὄνειρον παρίσταται εἰς τὴν μνήμην μας. (1)

(1) Ὀλίγα περὶ ἐν Ἑρμουπόλει Ἐθνοφυλακῆς ἐκτίθημι διότι ἐν γένει ὀλίγα περὶ τῶν χθεσινῶν γεγονότων ἀναφέρω ἕνεκα τοῦς λόγους οὓς ἐξέθηκα ἀρχόμενος τοῦ κεφαλαίου τούτου· θὰ ἔλθῃ ἐποχὴ καθ' ἣν θὰ τύχῃ πρεπούσης θέσεως καὶ κρίσεως ὁ ἐν Ἑρμουπόλει οὗτος ὑπὲρ τῆς Ἐθνοφυλακῆς ὀργασμὸς, ἀξιοσημείωτος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐμπορικῆς ταύτης πόλεως.

Ἐπ' ἴσης κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς σύστασιν πολιτικῶν συλλόγων· συνεστήθη δὲ ἡ Λέσχη τοῦ Λαοῦ, δυστυχῶς ὀλίγον διαρκέσασα. Ἀνεγείροντο δὲ καὶ προώδευον πρὸς τούτοις, νέα καταστήματα βιομηχανικὰ καὶ ἀσφαλιστικά.

Καὶ τὰ ἱερά δὲ καθιδρύματα ἐβελτιοῦντο καὶ ἐκαλλωπίζοντο, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ αἰοδίμου ἀρχιερέως Δανιὴλ διαδεχθέντος τὸν Ἀνθιμόν. Ἀνηγέρθη δὲ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ναὸς νέος ἐξοχικὸς, ναὸς, ὁ τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων, καταβαλλόντων τὰς πρώτας δαπάνας τῶν Δ. Παρασκευᾶ, Ἀλ. Οἰκονόμου καὶ Ι. Π. Μαρινάκη.

Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου εἶχον κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὡς ἑξῆς.

1863	1864
Ἔσοδ. 279,558	Ἔσοδ. 259,538
Ἔξοδ. 356,533,29	Ἔξοδ. 356,533
1865	1866
Ἔσοδ. 453,268	Ἔσοδ. 542,424
Ἔξοδ. 453,298	Ἔξοδ. 594,504

Τὰ ἔξοδα τοῦ Δήμου εἶχον πλεονάσει ἕνεκα ἐκτάκτων δαπανῶν· ἰδίως 10,000 δραχ. πρὸς κατασκευὴν παραπηγμάτων ἐν Δήλῳ, 15,000 ὑπὲρ τῆς Ἐθνοφυλακῆς καὶ ἄλλων πολλῶν.(1)

Συμπληρωθείσης τῆς δημαρχικῆς ταύτης περιόδου ἐνηργήθησαν νέαι ἐκλογαί, καθ' ἃς ἐξελέχθη καὶ διωρίσθη ἐκ νέου

(1) Ἀξιοσημεῖωτοι ὄντες κατὰ τὴν τετραετίαν ταύτην ἦσαν αἱ τοῦ Ι. Π. Σαλβάγου προσενεγκόντος κατὰ τὸ 1864 1000 φιορίνια ὑπὲρ τοῦ Γυμνασίου, ἡ τῆς Ἀσπ. Δ. Χάμπα δωρησάσης τῷ ναῷ ἁγίου Νικολάου μίαν τριόροφον οἰκίαν καὶ τὸ ἡμισυ ἐτέρας. — Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Δημοσίου τῷ Δήμῳ χέρσος ἀμμώδης πρὸς ἀνέγερσιν νέου ναυπηγείου.

Δήμαρχος ὁ Δημήτριος Παππαδάκης. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἀπὸ τινων ἐτῶν ἐγκατάστασις πλείστων Πελοποννησίων ἐμπόρων, ἀνδρῶν δεξιῶν ἀποκτησάντων οὐ σμικρὰν ἐν τῷ τόπῳ ἐπιρροὴν συνετέλεσαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἐν Ἑρμουπόλει μεγάλην ἐπιρροήν, ἣν ἔχαιρεν ὁ Δ. Παππαδάκης, ἀνήκων εἰς τοῦτο τὸ στοιχεῖον τοῦ ἐμπορικοῦ αὐτῆς πληθυσμοῦ.

Ὁ Παππαδάκης ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ἐκ νέου τῇ 21 Ἀπριλίου 1866 συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ νεωστὶ ἐκλεχθέντος δημ. Συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἀπὸ τῶν Στ. Κ. Πρωτοῦ, Ι. Ῥοδοκανάκη, Μίνως Μπογιατζόγλου, Στ. Ι. Κασσιμάτη, Ἄλ. Δ. Ἀλεξάνδρου. Δ. Λέστου, Ι. Θ. Παλαιολόγου, Ἀθ. Μίχα, Ι. Ῥαπίτη, Ν. Τρυπούση, Στ. Ι. Πρωτοῦ, Ἀχ. Κατακουζηνοῦ, Ν. Θ. Παλαιολόγου, Γ. Βουτζινά, Χαρ. Βουρδουμπάκη, Δ. Κούμανη, Γ. Παγκάλου, Ε. Κριαρᾶ καὶ Κ. Βοττάρου.

Διὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἐξελέχθησαν πάρεδροι οἱ Γ. Ζωγραφάκης, Γ. Λουλουδάκης, Ἀντ. Παρασκευᾶς καὶ Α. Πουτος. Πρόεδρος δὲ τοῦ Συμβ. ὁ Στ. Κ. Πρώιος καὶ πρωτοκολλιστὴς ὁ Μ. Μπογιατζόγλους.

Ὁ Παππαδάκης καὶ οἱ λοιποὶ δημ. ἄρχοντες ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὴν ὁδὸν τῶν βελτιώσεων. Ἰδίως δὲ ἐμερίμνησαν περὶ κατασκευῆς ὁδῶν καὶ καλλωπισμοῦ τῆς πόλεως. Ἐπὶ τῆς περιόδου ταύτης ἤρχισαν χارασσόμεναι καὶ κατασκευαζόμεναι αἱ ἀμαξιτοὶ ὁδοί, ὀφειλομένης κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς κατασκευῆς αὐτῶν εἰς τὸν φιλόκαλον καὶ δραστήριον Νομάρχην Γεράσιμον Δρακόπουλον ἄνδρα ἀφῆσαντα ἐποχὴν ἐν Ἑρμουπόλει διὰ τὰ ἔργα αὐτῷ τοιοῦτος ἐνήργησεν. Αἱ ὁδοὶ αὗται, πλατεῖαι, καὶ στερεαὶ ἤγνωσαν τοὺς δύο λιμένας Σύρου καὶ Ποσειδωνίας (Δελαγρατσίας), ἔφθασαν μέχρι Χρουσῶν καὶ μέχρι τινος ἐπλησίασαν τὴν ἐξοχὴν τοῦ Ἐπισκοπείου. Ἐχαράχθησαν δὲ ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ διακεκριμένου λοχαγοῦ Νικολάου Σοῦτσου, πολλὰς καταβαλόντος προσπάθειας καὶ

ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ ὡς ιδιώτης πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου· καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίστασίαν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Μηχανικοῦ Θ. Σαχτούρη, καὶ Ἀλ. Ἀμπελᾶ.

Ἡ διεύθυνσις τῆς δημοτ. ἀστυνομίας εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς τὸν Ι. Σακόρραφον μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1867 διατελέσαντα τοιοῦτον· κατόπιν δὲ εἰς τὸν Δ. Τσώκρην ἀστυνομεύσαντα μέχρι τέλους Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, κατόπιν, καθ' ὅλον τὸν Ἰούλιον εἰς τοὺς δημ. παρέδρους Γ. Ν. Ζωγραφάκην καὶ Γ. Λουλουδάκην· μετ' αὐτοὺς διωρίσθη ἀστυνόμος ὁ Π. Οἰκονομίδης, ἀπὸ Αὐγούστου 1867 μέχρι Μαΐου 1867. Βος δὲ ἀστυνόμος καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Δ. Βολανόπουλος. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰουνίου 1868 μέχρι Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους διηύθυνον διαδοχικῶς τὴν ἀστυνομίαν οἱ δημ. πάρεδροι Γ. Λουλουδάκης, Γ. Ν. Ζωγραφάκης καὶ Ἀν. Παρασκευᾶς. Ἀπὸ 13 Σεπτεμβρίου 1868 μέχρι Μαρτίου 1869 διετέλεσεν ἀστυνόμος ὁ Α. Ἀναστασόπουλος. Ἀπὸ Μάρτιον δὲ 1869 μέχρι τέλους Ἰανουαρίου 1870 πάλιν ὁ πάρεδρος Γ. Λουλουδάκης, ἀπὸ δὲ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τέλους Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Μ. Πετρόπουλος.

Κατὰ τὴν Β'. ταύτην περίοδον ἐγένοντο τὰ ἑξῆς.

Ἠγοράσθη τὸ διὰ τὸ νέον ναυπηγεῖον γήπεδον ὑπὸ τοῦ Δήμου καὶ ἐψηφίσθη ἡ διὰ μεθέξεων σύστασις αὐτοῦ· μετερρυθμίσθησαν τὰ προπύλαια τοῦ Ἀγ. Νικολάου μαρμαροκτισθέντα εὐπρεπέστερον. Ἀνηγέρθη τὸ εὐρύχωρον Ὀρφανοτροφεῖον τῶν Θηλέων, προσενεγκόντος τοῦ μεγαθύμου εὐεργέτου τοῦ Δήμου Ἀλ. Παμπαγιώτου τὸ πρὸς τοῦτο γήπεδον καὶ ὑποσχεθέντος τὴν ἰδίαν δαπάναις συντήρησιν αὐτοῦ διὰ τῶν τόκων τῆς μεγάλης αὐτοῦ περιουσίας.

Ἐδωρήθησαν δὲ τῷ Δήμῳ ὑπὸ μὲν τοῦ φιλανθρώπου καὶ φιλοθρήσκου Π. Μάσχα γήπεδον μεγάλης χωρητικότητος πρὸς ἀνέγερσιν Δημ. Σχολείου καὶ ἱεροῦ ναοῦ· ὑπὸ δὲ τῶν

συζύγων Ἀλεξανδρίδου οἰκί τῷ Ι. ναῶ τῆς μεταμορφώσεως· παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ δημοσίου τῷ Δήμῳ τὸ ἀπὸ τῆς ἀποθήκης Στ. Χρυσοῦ μέχρι Μυλαρακίου (σφαγίου) παραλία γήπεδον. Ἐδωρήθησαν δὲ τῷ Δήμῳ καὶ οἱ δημαρχικοὶ μισθοὶ τοῦ τοῦ Δημάρχου Δ. Παππαδάκη.

Τὰ δὲ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου τῆς περιόμου παρουσίασαν ἔλλειμα κατὰ μὲν τὸ 1867 δρ. 50,700,45, κατὰ δὲ τῷ 1868 58,460. Τὰ δὲ ἔτη 1870 ἦσαν ἔξοδα μὲν 851,020 ἔσοδα δὲ 606,077, πρὸς ἐξίσωσιν τῶν ὁποίων ἐψηφίσθη δάνειον 250,000 δραχμ.

Ἐδαπάνησε δὲ ἐκτάκτως ὁ Δήμος 22,000 ὑπὲρ τῶν ἀπόρων Κρητῶν· 1000 ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ στόλου, 2,500 ὑπὲρ τῶν ἐκ τσῦ σεισμοῦ παθόντων Κεφαλλήνων, 5,000 ὑπὲρ τῶν ἐν Λευκάδι παθόντων κλπ.

Ἐπερατώθη δὲ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ὠρολογίου τῆς πόλεως ἀρχετοῦ ὕψους ὠφελιμώτατον ἀφιέρωμα τοῦ Βουλευτοῦ Σύρου Κ. Πλατῦ.

Σπουδαιότατον δὲ γεγονὸς τῆς τετραετίας ταύτης, οἷον ἡ Κρητικὴ ἐπανάστασις πρὸς ἣν ἡ Ἑρμούπολις προσήνεγκε πρώτη χεῖρα βοηθείας καὶ μέχρι τέλους αὐτῆς (1869) ἐχρησίμευσε ὡς σταθμὸς καὶ ἀποθήκη τῶν ἐκεῖ στελλομένων. (1)

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1870 συνεπληρώθη ἡ δευτέρα δημαρχικὴ περίοδος τοῦ Δ. Παππαδάκη. Ἐκπληρώσας μετὰ ζήλου ἐπὶ ὀκταετίαν ὀλόκληρον τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα ὁ Δ. Παππαδάκης, κοπιάσας εἴ περ τις καὶ ἄλλος ἐν τῇ ἐνασχήσει τοῦ πολυμόχθου

(1) Ὅμως ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως εἶχε συστηθῇ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Λ. Εὐμορφοπούλου, Δ. Μπογιατζόγλου, Δ. Καλάρη, Στ. Κ. Πρωΐου, Ν. Γιαγιτζῆ καὶ Α. Κρίνου, ἧτις προχείρως συλλέξασα ποσὸν δρ. 108, 109 ἐξέπεμψεν εἰς Κρήτην τὰς πρώτας βοηθείας· μετ' οὐ πολὺ ὅμως ὅτε ὁ ἀγὼν ἔλαβε μερίζονας διαστάσεις καὶ ὁ συγκινηθεὶς Ἑλληνισμὸς ἔπεμψεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Κεντρικὴν ὑπὲρ τῶν Κρητῶν ἐπιτρο-

καθήκοντος, εἶνε ἄξιος πολλῶν σελίδων καὶ ἐπαίνων, ὧν θεβαίως θέλει τύχει ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων.

Δημήτριος Βαφιαδάκης (1870—μέχρι σήμερον). Τὸν Δ. Παππαδάκην διεδέχθη ἐν τῷ Δημαρχικῷ ἀξιώματι ὁ Δημήτριος Βαφιαδάκης Χίος, ἀνὴρ ἐκτάκτου ἐμπορικῆς νοημοσύνης καὶ ἐμπειρίας, ἀντιπροσωπεύων τὰ ζωτικώτερα στοιχεῖα τοῦ τόπου, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Διὰ τὴν πρώτην δημαρχικὴν περίοδον τοῦ Δ. Βαφιαδάκη ἐξηλέχθησαν, Πάρεδροι μὲν ὁ Σωκράτης Ι. Ῥάλλης, Θεμ. Καραγιαννάκης, Ε. Ζερβουδάκης, Ἀχ. Μεταξᾶς, Ν. Γιασεμολαδάς, Ι. Ἀγκᾶς.

Δημοτικοὶ δὲ Σύμβουλοι ὁ Ζαννῆς Α. Βοῦρος, Πρόεδρος, Ἀλ. Μαυρογορδάτος, Ἐμ. Σαλοῦστρος, Ἐλ. Λαδόπουλος, Α. Εὐμορφόπουλος, Α. Μαρινάκης, Δ. Καλάρης, Ι. Α. Κοσμάς, Γ. Βουτζινᾶς, Γ. Βέλτζος, Ν. Χειλᾶς, Ἐμ. Πούρπουρας, Στ. Χρυσός, Ν. Τριπούσης, Ἀλ. Γλαράκης, Γ. Σ. Γαλάτης, Α. Κατακουζινός καὶ Α. Σκάσης. (1)

Ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιον 1870 ἄρχεται ἡ δημαρχικὴ περίο-

πὴν 8,908,641 δρ. συνεστήθη ἡ ἐπὶ τῶν ἀποστολῶν ἐν Σύρῳ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Δ. Βαφιαδάκη, Μ. Μπογιατζόγλου, Μ. Θ. Πούρπουρα Ν. Γιαγιτζῆ καὶ Ι. Ζαλώνη, ἧτις ἐπὶ τετραετίαν διηύθυνε ἐκ Σύρου τὸν ἀγῶνα. Κατὰ δημοσιευθέντας καὶ ἐγκριθέντας ἰσολογισμοὺς τῆς γενομένου ἐν πληρεστάτῃ τάξει κατ' εἶδος κατὰ μῆνα καὶ καθ' ἡμέραν ἐδαπανήθησαν εἰς τὰς ἀποστολάς δρ. 6,014,635, ἐξετελέσθησαν δὲ ἐννεμήκοντα πλόες διὰ τῶν ἀτμοπλοίων Ὑδρα, Πανελλήνιον, Κρήτη Ἀρκάδι καὶ Ἐνωσις ὑπὸ τῶν πλειάρχων τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοίας Τζώτζη, Σαχτούρη, Κιοσσέ, Ὀρλώφ, Κουρεντῆ, Ἀγγελικάρα καὶ Ζουρμελῆ. Ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν συνδρομὴν ἣν παρέσχεεν ὁ Ἑλληνισμός διὰ τῶν συνεισφορῶν, ἡ Ἑλλ. Ἀτμοπλοία διὰ τῶν ἀτμοπλοίων καὶ πλοιάρχων καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἀποστολῶν Ἐπιτροπὴ, ὁ ἀγὼν ἐτελείωσεν ἄνευ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς ἡρωϊκῆς Κρήτης.

(1) Ὁ Γ. Δουλουδάκης διωρίσθη ἀστυνόμος ἀπὸ Ἰούνιον τοῦ 1870.

δος τοῦ Δημητρίου Βαφιαδάκη μέχρι δὲ ταύτης τῆς ἐποχῆς φθάνουσιν αἱ ἱστορικαὶ σημειώσεις τοῦ δοκιμίου μου τούτου. (1)

Ἡ ἐκλογή τοῦ τελευταίου τούτου Δημάρχου δις μάλιστα ἐκλεχθέντος τοιούτου, δὲν εἶνε ἄσχετος πρὸς τὴν ἀπὸ τινων χρόνων τροπὴν τῆς πόλεως ἰδίως ἐπὶ τὴν βιομηχανίαν, μεθ' ἧς οὗτος συνέδεσε τὰ σπουδαῖα αὐτοῦ συμφέροντα. Ἀλλὰ αἱ κρίσεις αὗται, ὡς καὶ ἡ ἐξιστόρησις τῶν κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν δημαρχικὴν περίοδον τοῦ Δ. Βαφιαδάκη πεπραγμένων οὐ τοῦ παρόντος ἔτι χρόνου.

Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι τοῦ 1870 δημαρχικὰς περιόδους γενόμενα. Κλείων ἐνταῦθα καὶ τὸν περὶ δημάρχων Ἑρμοπόλεως συντομώτατον λόγον ἐπισημειῶ ἀνακεφαλαιῶν ἐν δυσὶ λέξεσιν, ὅτι ἡ ἐλληνοφιλὴς καὶ πολυανθρωπώτερα τῶν Ἑλληνίδων πόλειον Ἑρμοῦπολις ἡτύχησε ν' ἀ-

(1) Μολονότι ἐνταῦθα περατοῦται ἡ ἱστορία, ἀβλαβὲς κρίνω νὰ σημειώσω, ἄνεν κρίσεων καὶ λεπτομερειῶν ὅτι τὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐψηφισμένα ἢ ἐν τῷ γίνεσθαι ἔργα εἰσι τὰ ἐξῆς. 1.) Ἡ ἀνέγερσις δημ. καὶ δημοτικῶν καταστημάτων (Ἀρχείου). 2.) Διοχέτευσις καὶ πλουτισμὸς τῆς πόλεως διὰ πηγαίου ποσίμου ὕδατος. 3.) Φωτισμὸς τῆς πόλεως δι' αἰερίφωτος. 4.) Τελειοποιήσις ἀμαξιτῶν ὁδῶν. 5.) Διαρρύθμισις τῶν ἐσωτερικῶν διὰ λιθοστρώσεως, πεζοδρομίων καὶ ὑπονόμων ὅπου ὑπάρχει ἀνάγκη. 6.) Χωροστάθμησις τῆς πόλεως. 7.) Τελειοποιήσις ἁγίου Νικολάου. 8.) Μεταφορὰ τοῦ ὑπάρχοντος Νεκροταφείου εἰς καταλληλότερον τόπον καὶ ἡ διαρρύθμισις τοῦ ὑπάρχοντος εἰς κενοταφεῖον. 9.) Ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου εἰς τὰς ἐπιλοίπους ὁδοὺς καὶ ἀνέωξις τῶν κεχαραγμένων ἐπιλοίπων ὁδῶν καὶ πλατειῶν. 10.) Πτοχωκομείον. Καὶ πολλὰ ἄλλα ἃ ἐλέπω ἐν τοῖς ἀρχείοις κεκανονισμένα νὰ γίνωσιν ἢ διὰ δανείου ἢ διὰ συνεταιρισμοῦ.

Ἐκ τῶν κατόπιν καταστατικῶν πινάκων γίνεται δὴ ἡ κοινω-νικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Ἑρμοπόλεως καὶ ἡ τῆς βιομηχανίας, ναυτιλίας καὶ ἐμπορίου κατὰ τὸ 1870.

ποκτήσῃ δημοτικωτάτους ἄρχοντας, ἀξίους τῆς ἠθικῆς βαρύ-
τητος ἣν ἀπ' ἀρχῆς ἀπέκτησεν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος καί
τοῦ Ἑλληνισμοῦ. (1)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

*Δήμαρχοι Συρίων. — Βουλευταὶ Ἐπαρχίας Σύρου. — Διοι-
κηταὶ καὶ Νομάρχαι.*

Τὸ Β'. μέρος τῆς παρούσης ἱστορίας ἐστράφη κυρίως εἰς
τὰ τῆς Ἑρμουπόλεως ἥς ἡ καταπληκτικὴ διὰ τὸ ὀλιγοχρό-
νιον ἀνάπτυξις ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν ἱστορίαν τῆς νήσου ἀπὸ
τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ Ἑλλ. Βασιλείου μέχρι τοῦ νῦν. Ἡ

(1) Ἡ τῆς ἱστορ. ὕλης συμπύκνωσις ἔνεκα τῆς ὁποίας πιθανῶς
μοι διέφυγόν τινα, μὲ ἀνάγκασε νὰ παραλείψω λεπτομερείας καὶ περὶ
πολλῶν ἄλλων συντελεσάντων τὰ μάλιστα ὑπὲρ τῆς πόλεως, καίτοι
μὴ ὄντων δημάρχων. Ἀλλὰ τινὲς τούτων, ὧν τὰ ὀνόματα δὲν βλέ-
πει τις εἰς τοὺς καταλόγους τῶν δημαρχόντων ἔπαυσαν τὸ δημ.
αὐτῶν στάδιον ἢ ἀπελθόντες, ὡς ὁ Λ. Πράλλης, Π. Γεραλόπουλος
κλπ. κλπ. ἢ ἀποθανόντες ὡς ὁ Ι. Περίδης, ὁ Π. Κάζηρας κλπ.
Ἀλλων δὲ αἱ ἐκδοιούσεις καὶ ἡ κοινὴ ὑπόληψις ἦν ἔχαιρον δει-
κνύεται καὶ ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἔργων καὶ τῶν δημ. ἀξιομάτων
ἃ κατέλαβεν. Οὕτως ἡ ἐκλογή τοῦ Ζαννῆ Βούρου ἐπὶ πολλὰς δημοτ.
ὀλοκλήρους περιόδους ὡς προέδρου τοῦ Δημ. Συμβουλίου εἶνε τι σπα-
νιώτατον εἰς τὰ χρονικά τοῦ δημοτικοῦ βίου τῶν ἐλληνίδων πόλεων·
αὕτη αὕτη καθ' ἑαυτὴν, ἄνευ σχολίων εἶνε τρανοτάτη ἔνδειξις ἐπιρ-
ροῆς διαρκοῦς, οὐχὶ ἐφημέρου ἀλλ' ἀποκτηθείσης διὰ τῶν ἔργων. Καὶ
περὶ ἄλλων ἡδυνάτὸ τις νὰ ἐκφέρῃ κρίσεις· ἀλλ' ὅταν τὰ πράγματα
ἀφ' ἑαυτῶν λαλοῦσι καὶ τοσοῦτον σαφῶς, ἄκαιροι αἱ κρίσεις, αἵτινες
ζώντων τῶν κρινομένων δύνανται νὰ παρεξηγηθῶσι.

πόλις τῶν Συρίων δυστυχῶς δὲν συμπαρηκολούθησε τὴν πρόσ-
δον τῆς νέας πόλεως· κατὰ τὰς ὁμολογίας δὲ αὐτῶν τῶν Συ-
ρίων ἡ στασιμότης αὐτῆς μικροῦ δεῖν μετεδάλλετο εἰς μα-
ρασμόν. Φρονῶ ὅτι ἡ ἐκ πολλῶν λόγων προσελθοῦσα ἀπομό-
νωσις αὐτῶν ἐν τῷ λόφῳ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου εἶνε ἡ μόνη
αἰτία τῆς στασιμότητος, ἥτις ἀντιτιθεμένη πρὸς τὴν ἔκτακτον
κίνησιν τῆς Ἑρμουπόλεως παρίστατο μέχρις ἐσχάτων δυσοίω-
νος. Ἐὰν ἀπ' ἀρχῆς συνεκοινώνουν καὶ συνεδέοντο δι' ἐμπορι-
κῶν ἐπιμιξιῶν καὶ δι' ἐπιγαμιῶν μετὰ τῶν Ἑρμουπολιτῶν θὰ
εὐρίσκοντο εἰς κρείττονα θέσιν. Ἀπόδειξις τούτου οἱ εὐάριθμοι
ἐν Ἑρμουπόλει Σύριοι οἵτινες κατεστάθησαν εὐπορώτεροι καὶ
μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι τῶν μὴ συγκαινωνηράντων καὶ συνδε-
θέντων μετὰ τῆς Ἑρμουπόλεως. Εὐχομαι ὅπως ἐν βραχεῖ
χρόνῳ ἀναζωογονημένη ἡ πόλις τῆς Σύρου καθέξη θέσιν καλ-
λίονα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου. Ἡ Ἑρμούπολις καὶ ἐν γένει
ἡ Ἑλλὰς οὐδέποτε λησμονήσει ὅτι οἱ Σύριοι, καθολικοὶ τὸ
θρήσκευμα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀλλ' Ἑλληνες τὴν ἐθνικότητα,
διετήρησαν ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τὴν ἑλλην.
γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα ἐπὶ σειρὰν αἰῶνων παραδόντες ἡμῖν τὴν
νῆσον Ἑλληνίδα, καὶ διὰ τῆς οὐδετερότητος αὐτῶν καὶ τῆς
γεωγραφικῆς θέσεως τῆς νήσου διευκολύναντες τὴν συρροὴν
τῶν προσφύγων τοῦ πολυπαθοῦς Ἑλληνισμοῦ, οἵτινες ἔκτι-
σαν τὴν Ἑρμούπολιν.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ὀλίγα ἐπὶ τοῦ παρόντος ἱστορήσω,
ἢ μᾶλλον περιορίζομαι εἰς τὴν μνημόνευσιν τῶν διακεκρι-
μένων Συρίων οἵτινες ἐδιοίκησαν ἀλληλοδιαδόχως τὸν Δῆμον
Συρίων ἀπὸ τῆς συστάσεως τῶν δημαρχιῶν μέχρι τοῦ 1870.

Οἱ ἀναδειχθέντες ἀπὸ τοῦ 1835—1870 δημοτικοὶ ἄρχον-
τες Συρίων εἰσιν οἱ ἑξῆς.

1835—1837. Δήμαρχος Γ. Ἰουστινιανός. πάρεδροι, *I. Ξαρ-
θάκης καὶ Ζάγγελος Μαργαχός*. Σύμβουλοι, *I. Μαρτινέλλης, II. Πα-
ουζέος, Ἰάκ. Πρίντζης, Ἀντ. Χαλαβαζῆς, Γ. Α. Δαλέζιος, Γ. Ζ.*

Μαραγκός Μαλάκας, Κ. Βουτζίνος, Γ. Ρούσσοι, Πασχ. Σαργολόγος, Γ. Α. Στέφανος.

Ἀστυνόμος δὲ ἦτο πρὸ μὲν τῆς συστάσεως τῶν Δημάρχων ὁ *Γ. Ζαρ. Μαραγκός* ἀπὸ τοῦ 1823—1828, Πολιτάρχης. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1837—1840 ὁ Δήμαρχος ἐξεπλήρου χρέη Ἀστυνόμου.

1838—1840. Δήμαρχος, *Ι. Δούναβις*, πᾶρεδροι *Γ. Α. Δαλέζιος, Ι. Ξανθάκης, Ι. Βαμπακάρης*. Σύμβουλοι δὲ ὁ *Γ. Μαραγκός, Γ. Ρούσσοι, Γ. Ίουστινιανός, Ι. Βαρθαλίτης, Ζωρ. Ι. Ρούσσοι, Ἰάκ. Πρίντζης, Α. Πρίντζης Μοροζίνης καὶ Ν. Στέφανος.*

1841—1844. Δήμαρχος, *Ζάννης Μαραγκός*. Πᾶρεδροι καὶ Σύμβουλοι οἱ προηγούμενοι. — Ἀστυνόμος ὁ *Π. Μακρυονίτης.*

1845—1847. Δήμαρχος ὁ ἴδιος. Πᾶρεδροι καὶ Σύμβουλοι οἱ αὐτοί. Ἀπολυθέντος δὲ διὰ *Β. Διατ.* συνεπείᾳ συμπλοκῆς μεταξὺ Συρίων καὶ Ἑρμοπολιτῶν μὴ διαλυθείσης ἐγκαίρως ἐδημάρχευσεν ἐπὶ διετίαν ὁ δημ. Πᾶρεδρος *Γ. Α. Δαλέζιος*. Ἀστυνόμος ὁ Ἀρτ. *Α. Βιτάλης.*

1848—1850. Δήμαρχος, δευτέραν ἤδη ἐκλεγόμενος ὁ *Ἰωάννης Δούναβις*. Πᾶρεδροι οἱ προηγούμενοι. Δημ. Σύμβουλοι οἱ *Ζ. Μαραγκός, Γ. Α. Δαλέζιος, Ν. Προβελέγγιος, Σ. Δελασούδας, Στ. Βιτάλης, Ἰάκ. Πρίντζης, Γιαν. Βαρθαλίτης, Γ. Μαραγκός, Π. Μακρυονίτης, Ζ. Ι. Ρούσσοι, Κ. Βουτζίνος, Ι. Βαμπακάρης.*

Ἀστυνόμος δὲ ὁ *Πέτρος Ι. Βιτάλης* (1845—1846).

1851—1859. Δήμαρχος *Γεώργιος Α. Δαλέζιος* ἐπὶ δύο συνεχεῖς περιόδους. Πᾶρεδροι *Ν. Γ. Κουκούλας καὶ Ν. Α. Προβελέγγιος*. Σύμβουλοι, *Σ. Δελασούδας, Ι. Δούναβις, Ι. Καπέλας, Ἀρτ. Ψεγούαρδος, Ι. Φρ. Στέφανος, Ι. Μαρινέλλης, Γ. Μαραγκός, Ν. Προβελέγγιος, Στ. Βιτάλης.*

Ἀστυνόμος ὁ Ἀρτ. *Ι. Βαρθαλίτης* ἐπὶ δέκα ἐννέα ἔτη, (1846—1866.

1860—1866. Δήμαρχος *Ι. Ξανθάκης*, Πᾶρεδροι *Γ. Μαραγκός, Ξ. Πρίντζης*, Σύμβουλοι *Ζ. Μαραγκός, Γ. Α. Δαλέζιος, Ι.*

Δούραβις, Ν. Μακρυνορίτης, Ἀρτ. Π. Βιτάλης, Π. Μακρυνορίτης, Φ. Σαλάχας, Σ. Δελλασοῦδας, Π. Βιτάλης, Γ. Βακόντιος, Γ. Ποῦσος.

1866—1870. Δήμαρχος *Φρ. Σαλάχας*, Πάρεδροι *Γ. Μαργαγκός, Ν. Α. Προβελέγγιος, Ἀν. Α. Κουκούλας, Ν. Σιγάλας, Σύμβουλοι, Φ. Δούραβις, Γ. Ποσσολάτος, Ν. Μακρυνορίτης, Ι. Ν. Μαργαγκός, Περιέρης Πρίντζης, Ι. Καπέλλας, Β. Δελλασοῦδας, Γ. Α. Δαλέζιος, Ν. Βαρθαλίτης, Ζ. Μαργαγκός, Γ. Ραουζέος.*

Ἀστυνόμος *Ἀρτ. Στεφάνου (1867—1872).*

Κατὰ δὲ τὸ 1870 ἐξελέχθησαν Δήμαρχος *Ι. Ξανθάκης*, Πάρεδροι, *Γ. Μαργαγκός, Ν. Σιγάλας, Ι. Ξενόπουλος καὶ Γ. Φρέρης*, Σύμβουλοι, *Γ. Α. Δαλέζιος, Ν. Μακρυνορίτης, Γ. Γ. Δαλέζιος, Α. Ι. Δαλέζιος, Φ. Βαρθαλίτης, Ν. Βαρθαλίτης, Π. Ξανθάκης. Ρ. Πρίντζης, Ξ. Πρίντζης, Ζ. Ποῦσος.*

Διωρίσθη δὲ Ἀστυνόμος κατόπιν *Ν. Α. Βιτάλης (1872—1873).*

Ὁ πληθυσμὸς ἄνω Σύρου ἀπὸ τοῦ 1835—1870 ὑπερβαίνει τὰς 4000, οὐχὶ δὲ καὶ τὰς 5,000. Σχολεῖον ὑπάρχει Ἑλληνικὸν καὶ ἕτερον τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἑλέους. Τὰ τῶν ναῶν καὶ τοῦ κλήρου εἶδομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ Α'. μέρει. Τὰ ἦθῃ τῶν κατοίκων ἀρχαῖκὰ καὶ ἀμιγῆ διαφθορᾶς. Ὁ Ἐπίσκοπος *J. Alberti* ἐξασκεῖ σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἡθικῆς μορφώσεως τῆς κοινωνίας, καθ' ὅλα οὕσης ἑλληνικῆς.

Βουλευταὶ Ἐπαρχίας Σύρου. (1)

Ἡ Ἐπαρχία Σύρου, περιλαμβάνουσα τοὺς δήμους Ἑρμοποπόλεως Σύρου καὶ Μυκόνου, καθέξασα ἐπίζηλον θέσιν ἐν τοῖς Κοινοβουλίοις τῆς Ἑλλάδος ἔνεκα τῆς Ἑρμοποπόλεως, ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ διακεκριμένων πολιτῶν αὐτῆς καὶ πολιτικῶν τῆς νέας Ἑλλάδος, ὧν προεξάρχει ὁ *Ἰωάννης Κωλέττης* δημότης Ἑρμοποπόλεως, ὅστις ἐσεμνύνετο ἀντιπροσωπεύων τότε τὴν διασημότεραν πόλιν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος.

(1) Πληρεξούσιοι τῆς ἐν Ἀθήναις Συνελεύσεως τοῦ 1843 ἦσαν ὁ *Π. Γεραλόπουλος*, καὶ *Ι. Περίδης* ἐκ μέρους τῆς Ἑρμοποπόλεως.

Οἱ ἀντιπροσωπεύσαντες τὴν Ἐπαρχίαν Σύρου εἰσι οἱ ἐξῆς.

Κατὰ μὲν τὴν Α'. Βουλευτικὴν περίοδον 1844—1847 οἱ Ἀμβρ. Σκαρामαγκᾶς Ν. Καλλέργης Στ. Δάρας, διακεκριμένοι πολῖται τῆς Ἑρμουπόλεως.

Κατὰ δὲ τὴν Βαν περίοδον (1847—1849) οἱ Ἰωάννης Κωλέττης, Ἰωάννης Περίδης καὶ Ἀνδρέας Ζ. Μάμουκας ὧν ὁ μὲν πασίγνωστος τῷ πανελληνίῳ ὡς περινούστατος πρωθυπουργός, ὁ δὲ πολλάκις μνημονευθεὶς ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ· ὁ δὲ Α. Ζ. Μάμουκας, Χῖος, λογιώτατος ἀνὴρ καὶ συγγραφεὺς ἀρχαῖος δὲ τῆς Ἑρμουπόλεως δημότης ἀπὸ τοῦ συνοικισμοῦ αὐτῆς.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀποβιώσαντος τοῦ Ἰωάννου Κωλέττου ἐξελέχθη ὁ Ν. Βαλσαμάκης, ἀκυρωθείσης δὲ τῆς ἐκλογῆς του καὶ ἐνεργηθείσης νέας ἐξελέχθη ὁ Δημήτριος Χρηστίδης, πρῶην διοικητὴς Σύρου, πλειστάκις χρηματίσας Ὑπουργός, ἰδίως τῶν οἰκονομικῶν, Γερουσιαστὴς, κλπ.

Κατὰ δὲ τὴν Γην Βουλ. περίοδον (1849—1853). Ζάρρες Μαγαγκῆς, Ἀνδρ. Ζ. Μάμουκας καὶ Μ. Σολωμός.

Κατὰ δὲ τὴν Δην περίοδον (1853—1859) οἱ Γ. Ναύτης, Στ. Δάρας, Μ. Σολωμός καὶ Ἀντ. Περουάρδος. Παραιτηθέντος δὲ τοῦ Στ. Δάρα, καὶ δεχθέντος ἔμμισθον θέσιν καὶ ἐνεργηθείσης πρὸς ἀντικατάστασίν του νέας ἐκλογῆς ἐξελέχθη πάλιν ὁ ἴδιος.

Κατὰ δὲ τὴν Εην περίοδον (1756—1859), Γ. Ναύτης, Κ. Πλατὺς, Α. Περουάρδος καὶ Μ. Σολωμός.

Κατὰ δὲ τὴν ΣΤην (1859—1861), Γ. Ναύτης, Μ. Σολωμός, Κ. Πλατὺς καὶ Α. Περουάρδος.

Κατὰ δὲ τὴν Ζην περίοδον (1861—1862) οἱ Κ. Πλατὺς, Γ. Ναύτης, Α. Περουάρδος καὶ Α. Πρασακάκης.

Ἐπελθούσης δὲ τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1862 καὶ συγκαλεσθείσης Ἐθνοσυνελεύσεως ἐξελέχθησαν πληρεξούσιοι οἱ ἐξῆς.

Λεων. Εὐμορφόπουλος, Ι. Βεάκης, Μ. Σαλβάγος, Ι. Παλαιολόγος, Κ. Κανάρης, Α. Ἰουστινιάνης, Ε. Ἀντύπας καὶ Κ. Πλατὺς.

Μετά δὲ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ἐξελέχθησαν βουλευταὶ διὰ τὴν πρώτην περίοδον οἱ *Μ. Κανάρης, Ἀχ. Μεταξάς, Κ. Πλατὺς Α. Δελασσούδας* (1865). Κατὰ δὲ τὴν ἐπομένην (1869) ὁ *Π. Σεβαστόπουλος, Α. Γλαράκης καὶ Ἀμ. Βαφιαδάκης*.

Οὗτοι εἰσιν οἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν φθάνει τὸ ἱστορικόν μου τοῦτο δοκίμιον ἀντιπροσωπεύσαντες τὴν Ἐπαρχίαν Σύρου. Ἦθελον εὐχαρίστως θυσιάσει πολλὰς σελίδας καταχωρῶν ἐνταῦθα ὅσα ἕκαστος τῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Βασιλείου μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐνήργησεν ὡς βουλευτῆς διὰ τὴν ἐπαρχίαν καὶ ἰδίως τὴν Ἐρμούπολιν. Δυστυχῶς ἡ προθυμία μου αὕτη δὲν εὕρισκε ἔργα ἄξια πολλοῦ λόγου ἐνεργηθέντα ὑπ' αὐτῶν ἀπὸ τοῦ βήματος. Ὁμολογουμένως ἡ ἐκλογὴ τοῦ Κωλέττου ἐτίμησεν τὴν ἐπαρχίαν· ἀλλ' ὁ ἔξοχος ἐκεῖνος ἀνὴρ καίτοι πολυάσχολος ὀλίγον χρόνον ἐπέζησεν μετὰ τὴν ἐκλογὴν του ὡς βουλευτοῦ Σύρου. Ὁ Χρηστίδης διέπρεψεν ὡς οἰκονομολόγος, ὡς Γερουσιαστῆς, ὡς Πρέσβυς, ἀλλὰ ταῦτα εἰσιν ἄσχετα πρὸς τὸν βουλευτὴν Σύρου. Καὶ ἄλλοι τῶν βουλευτῶν τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀνεβιβάσθησαν εἰς τὰ ὑπουργικὰ ἐδῶλια, ὁ Κ. Πλατὺς, ὁ Γ. Μπούμπουλης καὶ ἐπὶ βραχὺν χρόνον ὁ Ι. Παλαιολόγος. Τινὲς τούτων, δὲν παρέμενον πάντοτε ἐν Σύρῳ, ὡς ὁ Κ. Πλατὺς, ὅστις καὶ Ἀθήνηθεν δὲν ἐλησμόνει τὴν Σύρον, καὶ ἰδίως τὴν Ἐρμούπολιν, εἰς τὸν Δῆμον τῆς ὁποίας ἐδωρεῖτο τὰς βουλ. ἀντιμισθίας κλπ.

Περίεργον ὅμως! διεξερχόμενος τις τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς σπανιώτατα ἀπαντᾷ ποῦ καὶ ποῦ τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἐν ᾧ ἀπειράκις ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα καὶ τοῦ μικροτέρου χωρίου τῆς Πελοποννήσου ἢ Στερεᾶς, βλέπει δὲ τις μακρὰς καὶ περὶ τοῦ τελευταίου γραφίσκου αὐτῶν συζητήσεις. Ἐπέχω νὰ ἐρευνήσω τὰς αἰτίας ἐπὶ τοῦ παρόντος· τοῦτο μόνον σημειῶ ὅτι, εἴπερ τις καὶ ἄλλη Ἑλληνικὴ πόλις, ἡ Ἐρμούπολις ἔπρεπε ν' ἀναφέρεται ἀπὸ τοῦ βήματος πολλάκις· διότι πόλις ἥτις συνεισφέρει ἐτησίως εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον τρία κατὰ μέσον ὄρον

ἐκατομμύρια, πόλεις ἤτις ἀποτίει ἀδρότατα ποσὰ διὰ τὰς ὁδοποιίας καὶ λοιπὰς τοῦ Κράτους ἀνάγκας, πόλεις ἤτις ἀπὸ τοῦ συνοικισμοῦ της μέχρι σήμερον καίτοι παρασχοῦσα τῷ ἐθνικῷ Ταμείῳ ἑκατοντάδα περίπου ἑκατομμυρίων, ἐλάχιστα δὲ παρὰ τοῦ ἔθνους καὶ χάριν αὐτοῦ ζητήσασα, οἷον κατάργησιν τινων δασμῶν, σύστασιν ἐφετείου καὶ ἄλλα δίκαια αἰτήματα, ἀβλαβῆ διὰ τὸ ἔθνος, πόλεις τέλος ἧς ἡ κοινὴ γνώμη ἄλλοτε ἦτο ἡ ἐπικρατοῦσα καὶ ἐδίκαζε τὴν τύχην τῶν Κυβερνητῶν, (1) ἐλημονήθη ἐν τῷ κοινοβουλευτικῷ βίῳ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος ἧς εἶνε ὁ εὐθαλέστερος καὶ παραγωγικώτερος βλασός. (2)

(1) Ὅρα λόγον Π. Χαλκιοπούλου εἰς Βεν. Ῥοῦφον ἐν Παραλ. βίοις Γουῆα σελ. 331.

(2) Ἄνευ συντόνου ἐνεργείας τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς, ἄνευ τῆς ἐπιτεύξεως τῶν δικαίων αἰτήσεών της, τῆς ἐλευθερίας τοῦ λιμένος ἢ τῆς παντὶ τρόπῳ προστασίας τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας της καὶ πολλῶν ἄλλων ἀναζωογονητικῶν φαρμάκων, ἡ ἐλληνοφιλὴς Ἑρμούπολις θὰ παραμείνῃ στάσιμος ἐν τῷ μέλλοντι. Εἶθε ὁ καταρτίσων πρεπόντως τὴν ἱστορίαν αὐτῆς νὰ εὑρεθῇ εἰς θέσιν ν' ἀναγράφῃ τὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἐνεργείας τῶν νέων ἀντιπροσώπων της Νικολάου Σούτσου καὶ Γ. Μπούμπουλη μεγάλης ὑπολήψεως ἀξίων διὰ τὴν δραστηριότητα καὶ σύνεσιν αὐτῶν, ὡς καὶ τὰς τοῦ Δ. Χρηστίδου καὶ Κ. Πλατὺ πρὸ τριακονταετίας περίπου γνωρισάντων τὰς ἀνάγκας της καὶ ἀντιπροσωπευόντων αὐτήν. Μόνον ὁ Κ. Πλατὺς ἐφαίνετο ἰδίως μεριμνῶς ὑπὲρ τῆς Ἑρμουπόλεως, π. χ. εἰς τὸ περὶ τόνων ζήτημα κλπ. Ἀλλ' ἡ ἐπαρχία ἐλπίζει ἤδη πρὸ πάντων εἰς τοὺς νέους βουλευτάς της Νικόλαον Σοῦτζιον ἄνδρα ἀποκτήσαντα τὴν γενικὴν τῆς ἐπαρχίας ἀγάπην διὰ τὴν ἡθικὴν βαρύτητα καὶ τὴν δραστηριότητα καὶ τὸν Γ. Μπούμπουλη ἐγνωσμένης ἱκανότητος καὶ νουνεχείας.

— Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν καθεξάντων τὰς δημοτ. καὶ διοικητ. θέσεις ἐν Ἑρμουπόλει ἤθελον παραθέσει κατάλογον τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν πράξεων τῶν ἀπὸ τοῦ 1835 Νομαρχῶν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀνέκει ἰδίως τῇ ἱστορίᾳ Σύρου. Οἱ κατὰ καιροὺς Νομάρχαι δυνατὸν νὰ συνθέτεσαν ὑπὲρ τοῦ νομοῦ δι' ἔργων ἀξίων λόγου τοῦτο ὅμως

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ἐμπόριον—Βιομηχανία—Τέχναι.

*Ἦτοι ἡ σύγχροτος βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ κατάστασις
Ἑρμουπόλεως.*

ΕΜΠΟΡΙΟΝ. Τὸ ἀπὸ τοῦ συνοικισμού τῆς Ἑρμουπόλεως μέχρι τοῦ 1870, ἦτοι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν φθάνουσιν αἱ ἱστορικαί μου αὐταὶ σημειώσεις ἐποίησεν τεραστίους προόδους, ὀφειλομένας εἰς τὴν εὐφυΐαν καὶ ἐπιδεξιότητα τῶν Ἑρμουπολιτῶν καὶ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς νήσου. Ἀθροίζων τις τὰς καταστατικὰς πληροφορίας τῆς τελευταίας δεκαετηρίδος, βλέπει ὅτι ὁ ἐτήσιος κύκλος τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων εἰδῶν φθάνει τὰ **ὀγδοήκοντα** ἑκατομμύρια, συμπερι-

ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν οὐχὶ μόνως τῆς Σύρου ἀλλὰ πασῶν τῶν Κυκλάδων. Οὐχ' ἦττον σημειῶ ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα τῶν κατὰ καιροὺς Νομαρχῶν, οἵτινες εἶνε πολυάριθμοι κατὰ τὴν τακτικὴν ἣν ἀκολουθοῦσιν ἀνέκαθεν αἱ Ἑλλ. Κυβερνήσεις, ὀλίγον χρόνον διετέλουν αὐτοὺς εἰς τὸν νομόν. Πρὸ τῶν Νομαρχῶν ἦσαν *Ἐκτακτοὶ Ἐπίτροποι* ὁ Β. Ροῦφος (1828), Κ. Μεταξᾶς (1829), Ν. Καλλέργης (1830), Ι. Ἀμβροσιάδης (1831). *Διοικηταὶ* Ι. Ρίζος (1833). Δ. Χρηστίδης (1834), Κ. Πραϊδης (1834), Λαστικ Βιγουροῦ (1834) Σ. Σκοῦφος (1834), Δ. Χρηστίδης (1835), εἶτα δὲ ὁ Πονηρόπουλος, Ἀδὰμ Δούκας κλπ. *Νομάρχαι* δὲ ὁ Κ. Πάδος (1847), ὁ Ι. Ἀμβροσιάδης (1850), Α. Ζυγομαλᾶς (1851), Γ. Οἰκονομίδης εἶτα πάλιν Ζυγομαλᾶς (1854), Ἀν. Χ. Ἀναργύρου (1855), Σπ. Ἀντωνιάδης Π. Παπαδημητρακόπουλος (1857), Ἀλ. Ἀλεξανδρόπουλος (1861—1862), Σ. Ῥωσσέτος (1862), Κ. Δαρειώτης (1862), Β. Θεαγένης (1863), Ν. Μαρίνος, Ν. Καλλισπέρης (1865), Γ. Δρακόπουλος (1866) ὧ ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ χάραξις τῶν ἐξοχικῶν ὁδῶν καὶ ὅστις ἔμεινεν μέχρι τοῦ 1871.

λαμβανομένου τοῦ ἰδίως συναλλαγματικοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἀσφαλ. ποσοτήτων. Αἱ ἐτήσiai τελωνειακαὶ εἰσπράξεις ὑπερέβησαν τὰ δύο ἑκατομμύρια. Μόνη δὲ ἡ βιομηχανία ἐν ὄλῳ λαμβανομένη κάμνει ἐτήσιον κύκλον εἰδὼν ἀξίας κατὰ μέσον ὅρον τεσσαράκοντα ἑκατομμυρίων. (1)

Τὸ ἐμπόριον τῆς Ἑρμουπόλεως καταμερίζεται εἰς Εἰσ-α-γ-ω-γ-ι-κ-ὸ-ν, ἀποτελούμενον ἐξ ὅλων τῶν εἰδῶν τῆς Εὐρ. καὶ ἐν μέρει τῆς τουρκικῆς τέχνης, ἐκ τῶν τροφίμων, τῶν οἰκοδομησίμων, ναυπηγησίμων, θυροδεψικῶν καὶ πασῶν τῶν χρησίμων ὑλῶν. 2) Εἰς Ἐξ-α-γ-ω-γ-ι-κ-ὸ-ν, ἥτοι τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανίας τοῦ τόπου. 3) Εἰς Δι-α-μ-ε-τ-α-κ-ο-μ-ι-σ-τ-ι-κ-ὸ-ν ἥτοι τῶν διὰ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὴν Τουρκίαν εἰδῶν. 5) Εἰς Με-τ-α-γ-ω-γ-ι-κ-ὸ-ν, κλάδον τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἀποτελούμενον ἀπὸ τὰ ἐξ Ἑλλάδος εἶδη ἃ ἔρχονται πρὸς ἀποστολὴν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν· καὶ 5) Εἰς Σ-υ-ν-α-λ-λ-α-γ-μ-α-τ-ι-κ-ὸ-ν ἥτοι τὸ διὰ τῶν τραπεζιτικῶν ἐργασιῶν, συναλλαγματικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κλπ.

Ἐκ τῶν δεδημοσιευμένων πινάκων γίνεται ὡς ἔγγιστα δῆλη ἡ κατάστασις τοῦ ἐμπορίου κατὰ τὰ τελευταία ἔτη. Συ-

(1) Πᾶσας τὰς ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου καὶ ἐξῆς καταστατικὰς πληροφορίας ἀρύομαι ἐκ τῶν ἐπισήμων καταστατικῶν πινάκων τοῦ τελωνείου. τῶν δεδημοσιευμένων καταστατικῶν πληροφοριῶν ὑπὸ Αλ. Δρ. Μανσόλα, τῶν βιβλίων τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων, τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοίας, τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἑθν. Τραπεζῆς, καὶ πλείστων ἄλλων ἐγγράφων ἰδιωτ. καὶ δημοτ. καταστημάτων.

Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ἡ σύνταξις πλήρους καταστατικῆς τῆς Ἑρμουπόλεως ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον ἔργον δυσεπίτευκτον μὲν, ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως πολλῶν μέσων, ἀγνοίας τῶν ἰδιωτικῶν συναλλαγῶν καὶ ἐν γένει καταστατικῶν τακτικῶν πάσης ὕλης, οὐχ' ἥττον ἔργον, ἐν ᾧ θὰ ἐγκατοπτρισθῇ δι' ἀριθμῶν ἡ πρόοδος τῆς Ἑρμουπόλεως ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν.

νοπτικῶς ἐνταῦθα σημειῶ ὅτι αἱ τελωνειακαὶ εἰσπράξεις τοῦ μὲν 1853 ἦσαν 1,382,911 τοῦ δὲ 1864, 1,399,454, τοῦ δὲ 1868, 2,113,193, τοῦ δὲ 1869 ἀνῆλθον εἰς 2,170,668.

Κατὰ τὸ 1870 φαίνονται ἡλαττωμέναι αἱ εἰσπράξεις ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἐξῆς πίνακος.

Τέλη ἐμπορευμάτων.

Εἰσαγ.	Ἐξαγ.	Διαμ.	Λαθ. ποιναί.	Ἀπρ.
163,408	4,772	61,332	5,828	33,493
Υγείον.	Λιμεν.	Ναυτιλ.	Ἀναλ. 0[0	Ἐγγ. φόρ.
8,375	30,030	6,165	18,79	82,382
ἦτοι 1,725,563, ἐν ᾧ αἱ τοῦ 1869 ἦσαν 2,113,193.(1)				

Τοῦ δὲ συναλλαγματικοῦ ἐμπορίου ὁ ἐτήσιος κύκλος δυσυπολόγιστος, διότι τούτου αἱ ἐργασίαι εἰσιν ὀλίγαι, καὶ δὲν ὑποπίπτουσιν πᾶσαι εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ κοινοῦ. Οὐχ' ἥττον ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν χορηγήσεων τοῦ ἐνταῦθα ὑποκαταστήματος τῆς Ἑθν. Τραπεζῆς (2) δύναται νὰ τεκμαρθῇ ἡ ποσότης τινῶν συναλλαγῶν. Κατὰ τὸ πενταετὲς διάστημα 1845—1850 ἐχορηγήθησαν περίπου 1,000,000 κατὰ τὸ 1850—1855 1,500,000, κατὰ τὸ 1855—1860 2,500,000, κατὰ τὸ 1860—1865 3,000,000, κατὰ τὸ 1865—1870 3,500 000 καὶ κατὰ τὸ 1870—1871 4,500,000.

(1) Περὶ ἐμπορ. Σύρου ἴδε καὶ Ἑρ.π. Ἐγγ. Κ. Μελα σελ. 430.

(2) Μεγάλαι αἱ εὐκολίαι ἃς προσήνεγκε τῷ ἐμπορίῳ Σύρου τὸ ὑποκατάστημα τοῦτο. Συνεστήθη τῷ 1845 ὡς πρακτορεῖον, διευθυνόμενον ὑπὸ Ι. Α. Ῥάλλη μέχρι τοῦ 1849, ὅτε διεδέχθη αὐτὸν ὁ τέως ταμίας Διαμ. Μάνιαρης. Τῷ 1847 προὔβιβάσθη εἰς ὑποκατάστημα καὶ ἐξηκολούθει διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Δ. Μάνιαρη μέχρι τοῦ 1871 ὅτε ἀποθανόντος αὐτοῦ διωρίσθη διευθυντὴς ὁ τέως ταμίας Δ. Χρ. Κουτζοδόντης μέχρι τοῦ νῦν ἀριστα διευθύνων αὐτό.

ΝΑΥΤΙΑΙΑ. Ἀπὸ τοῦ 1834—1867 ἦσαν ἐγγεγραμμένα ἐν τῷ νηϊολογίῳ Σύρου πλοῖα Ἀγς μὲν τάξεως ἄνω τῶν 60 τόνων 2,596, Βας δὲ 1213. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1867 μέχρι σήμερον Ἀγς μὲν τάξεως 753, Βας δὲ 541, ἦτοι τὰ ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι σήμερον πλοῖα εἰσι τὸ ὅλον 4,103, πολλῶν ἐκατοντάδων χιλιάδων τόνων, ἐξ ὧν ὑπολογιζομένης τῆς ἀξίας ἐκάστου τόνου εἰς δραχ. 120, δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ἀξίαν τῶν ἐν Σύρῳ πλοίων ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἑκατομμύρια δραχ.

Ἐκ τῶν ἐν τοῖς νηϊολογίοις Σύρου πλοίων ἐναυπηγήθησαν ἐν Σύρῳ ἀπὸ τοῦ 1828 μέχρι σήμερον διςχίλια περίπου Ἀγς καὶ Βας τάξεως· τὰ δὲ λοιπὰ ναυπηγηθέντα ἀλλαχοῦ ἐπεσκευάσθησαν ἢ ἐνεγράφησαν εἰς τὸ νηϊλόγιον Σύρου ἐνεκα τῶν εὐκολιῶν ἃς εὑρίσκον οἱ ναυτιλλόμενοι ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ πόλει τοῦ Ἑρμοῦ. (1) Τὸ τελευταῖον ναυπηγηθὲν πλοῖον Ἀ ρ γ ὦ εἶνε τὸ μέγιστον ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ.

Ἡ κατὰ τοῦ 1870 κατάστασις τῆς ἐμπορ. ναυτιλίας Σύρου εἶχον ὡς ἐξῆς.

Ἰστιοφ.	χωρητικ.	Ἀτμοκ.	Ἀριθ.
567 Α'. τάξ.	10,652	12	πληρώμ.
875 Β'. τάξ.	187,652	χωρ.	15,360 11,015

Ὀλικὸν ποσὸν πλοίων 1454, χωρητικότητος τόνων 263, 604· ὑπολογιζομένου δ' ἐκάστου τόνου πρὸς δραχ. 120 ἡ ἀξία τοῦ νῦν ἐμπ. ναυτικοῦ τῆς Σύρου ὑπερβαίνει τὰ 20,000, 000. δρ. Ἑργάζονται δ' ἐν τῷ ναυπηγείῳ περίπου 1500 ἐργάται.

Ἑ λ λ η ν ι κ ῆ Ἀ τ μ ο π λ ο ῖ α. Ἰδρύθη τῷ 1857 δυ-

(1) Λόγου γενομένου περὶ ναυπηγηθέντων ἐν Σύρῳ πλοίων μνημονεύω ἐνταῦθα τῶν σποῦδαιοτέρων αὐτῆς ναυπηγῶν (τεθνεώτων καὶ ζώντων), Π. Μάσχα, Παγίδα πατρὸς καὶ υἱοῦ, Μ. Πουτοῦ. Ἀν. Λειβαδάρα, Χρηστοφῆ, Στ. Κουφουδάκη, Π. Μπούμη ναυπηγοῦ τῆς Ἀ ρ γ ο ὦ ς. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ἐπ' ἱσῆς ἱκανοί.

νάμει τοῦ μεταξύ τῶν μετόχων αὐτῆς συμβολαίου τῆς 3ης Ἰανουαρίου 1857, ἐγκριθεῖσα δι' εἴκοσιν ἔτη. Ἦρξατο τῶν ἐργασιῶν τῆς τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἡ Διοίκησις ἀνετέθη εἰς πενταμελὲς συμβούλιον, οὗ μέλη ἀπὸ τῆς συστάσεώς της μέχρι σήμερον διετέλεσαν διαδοχικῶς οἱ Ἀμβρ. Δαμαλᾶς, Ἡλ. Κεχαγιᾶς, Δ. Βαφιαδάκης, Π. Ῥάλλης, Δ. Βολανάκης, Ἐλ. Λαδόπουλος μεγαλέμποροι, Δημ. Σύμβουλοι, δύο δὲ αὐτῶν καὶ Δήμαρχοι, Ἀλεξ. Δομεστίνης ἰδιοκτῆτης πλοίων, κεφαλαιουχὸς κλπ. καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη Γ. Τομπάζης διακεκριμένος ἀξιωματ. τοῦ Βασ. ναυτικοῦ. (1)

Ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεώς της ἀνετέθησαν ἡ μὲν Γεν. Γραμματεία τῷ Ἀρ. Κάζηρα, τέως διευθυντῇ τῆς Ἀσφ. Ἑταιρίας Ἑλλάς, ἀνδρὶ δραστηριωτάτῳ καὶ εἰδικωτάτῳ περὶ τὸ εἶδος τῆς ὑπηρεσίας, τὸ δὲ λογιστικὸν τῷ εἰδικῷ περὶ τὸ λογιστικὸν Ἀν. Μαρκαντωνάκη καὶ τὸ κεντρικὸν πρακτορεῖον καὶ ταμεῖον τῷ Δ. Ἀμπελᾷ, τέως Ἐλεγκτῇ, Τελώνη κλπ.

Ἡ Ἑταιρία ἤρξατο ἀπὸ 2189 μετοχῶν καὶ τριῶν ἀτμοπλοίων· κέκτηται ἤδη μετοχὰς 7903· μεθ' ὅλον δὲ τὸ πολυδάπανον τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους δυσχερείας, εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐξῆς κατάστασιν κατὰ τοὺς ἐγκεκριμένους καὶ δεδημοσιευμένους ἰσολογισμοὺς τοῦ 1870. Διατηρεῖ γραμμάς 12· ἐξετέλεσεν ἀπὸ τῆς συστάσεώς της μέχρι τοῦ 1870 πλοῖας 4,764· μετήνεγκεν ἐπιβάτας μὲν 1,845,848, δέματα δὲ ἐμπορευμάτων 1,119,495, χρηματοδέματα δὲ 68,675. (2)

(1) Καθ' ἣν στιγμὴν τυποῦται τὸ μέρος τοῦτο τίθεται εἰς ἐνέργειαν ἡ νέα σύμβασις τῆς Ἀτμ. καὶ Κυβερν. δι' ἧς αὐξάνουσιν αἱ ἐπιχορηγήσεις πρὸς τὴν Ἑταιρίαν καὶ διορίζεται ἐνιαύσιος Διοικητής. Τοιοῦτος δ' ἐξελέγχθη ἐκ τῶν Διοικ. Συμβούλων ὁ Ἡλ. Κεχαγιᾶς ἀνὴρ δεδοκιμασμένης ἱκανότητος.

(2) Εἰς τοὺς πλοῖας τούτους δὲν συμπεριλαμβάνονται οἱ εἰς Κρήτην 90 πλοῖες τῆς Ὑδρας, Πανελληνίου, Κρήτης, Ἐνώσεως καὶ Ἀρκαδίου, ἐκτελεσθέντες διὰ τῶν πλοιάρχων τῆς Ἀτμοπλοίας.

Μέχρι τοῦ 1870 ἡ κτηματικὴ αὐτῆς περιουσία ἔφθασε μέχρι τῶν 5,964,381,69, συμπεριλαμβανομένων τῶν ὀφειλομένων αὐτῇ ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως 1,238,982,40 δρ. Ἡ περιουσία αὐτῆς συνίσταται ἐκ τῆς ἀξίας τῶν ἀτμοπλοίων τοῦ νεωρείου, τοῦ ἐργοστασίου, τοῦ καταστήματος τῆς Διευθύνσεως, τῶν γαιανθρακαποθηκῶν, τῶν φορτηγίδων τοῦ ὑλικοῦ, τῶν πρακτορείων, τοῦ Ταμείου κλπ. Ἄ ἐν πλάτει ἐκτίθενται ἐν τοῖς κατ' ἔτος δημοσιευομένοις ἰσολογισμοῖς. (1)

Ἀ λ λ α ι Ἐ τ α ι ρ ί α ι. Μετὰ δὲ τοῦ ἐξωτερικοῦ συγκοινωνεῖ ἡ Σύρος διὰ τῶν ἀτμοπλοίων τῆς Αὐστριακῆς Ἐταιρίας Λ ό ύ δ, ἧς τὸ ἐν Σύρῳ πρακτορεῖον διευθύνεται ὑπὸ τοῦ I. Maritzitz· διὰ τῶν Γαλλικῶν τῶν Θ α λ α σ σ ί ω ν Δ ι α π ο ρ θ μ ε ύ σ ε ω ν, ὧν τὸ πρακτορεῖον διευθύνεται ὑπὸ τοῦ Alfred Tallon· διὰ τῶν Ἀγγλικῶν ἀτμοπλοίων Π α π α γ ι ά ν ν η, Μ π ί μ π η, Μ α κ ί β ε ρ ὧν τὸ πρακτορεῖον διευθύνεται ὑπὸ τοῦ H. Ῥάλλη καὶ Σα, διὰ τῶν Ὁ λ λ α ν δ ι κ ῶ ν, ὧν πράκτωρ ἦν πρὶν μὲν ὁ Ἐπ. Κορωνιός, νῦν δὲ ὁ K. Κλέβε.

Ἄλλοτε προσήγγιζον καὶ ῥωσικά· ἀλλὰ διέκοψαν πρὸ ἐτῶν τὰς προσεγγίσεις· ἐσχάτως ἤρξαντο προσεγγίζοντα τὰ Αἰγυπτιακὰ τῆς Ἐταιρίας K ε δ ι β ι έ, ὧν τὸ πρακτορεῖον ἐν Σύρῳ διηύθυνε πρῶτον μὲν ὁ Ἰβραΐμ, νῦν δὲ ὁ Frederic bey.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ. Α'. Βυρσοδεψικὴ. Δέκα βιομηχανικὰ καταστήματα βυρσοδεψικῆς ὑπάρχουσιν ἐν Σύρῳ ὧν ὁ ἐτήσιος κύκλος τῆς ἀξίας τῶν εἰδῶν κυμαίνεται ἀναλόγως τῶν ἐργασιῶν μεταξύ 10 — 14,000,000. Τούτων πρωτεύουσι τέσσαρα.

I. Ἀτμομηχανικὸν Βυρσοδεψεῖον Παρ. Καλουτᾶ (νῦν Π. Καλουτᾶ καὶ υἱοῦ). Συνέστη τῷ 1842· μέχρι δὲ τοῦ 1858 κατέστη οἷον εἶνε μέχρι τοῦ νῦν. Ἐβραβεύθη εἰς τὰς ἐκθέσεις τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν Ὀλυμπίων· ἐτιμήθη δ' ἐσχάτως ὁ ἰδρυ-

(1) Περὶ δὲ τοῦ τελειοτάτου ἐν Ἀνατολῇ ἐργοστασίου αὐτῆς ἐν τοῖς κατέπιν γενήσεται λόγος.

τῆς καὶ διὰ τοῦ χρυσοῦ παρασῆμου τῶν Ἱπποτῶν τοῦ Σωτῆρος. Ἐτήσιος κύκλος ἀξίας ἐμπορευμάτων ἀναλόγως τῆς ἐργασίας ἄνω τῶν 3,200,000 περίπου. Ἐτησία κατεργασία 46,000 βουδοδερμάτων. Ἐργάται ἀναλόγως τῆς ἐργασίας 200—280. Χωρητικότητος 150,000 δερμάτων ὑπὸ κατεργασίαν.

II. *Ἀτμομηχανικὸν βυρσοδεφεῖον Ἐμμανουὴλ Σαλούστρου.* Συνεστήθη τῷ 1834. Βελτιωθὲν καὶ ἐπαυξηθὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ τινων χρόνων ἐκ μέτρων 5,000 ὠκοδομημένων καὶ 1,000 μὴ ὠκοδομημένων. Ἐβραβεύθη ἐν ταῖς ἐκθέσεσι τῶν Παρισίων καὶ τῶν Ὀλυμπίων. Ἐτήσιος κύκλος ἀξίας 2,600,000 καὶ πλέον. Κατεργασία βουδοδερμάτων 35—38,000 κατ' ἔτος. Ἀπὸ τὸ 1870 ἔχει ἐργάτας 150—200.

III. *Βυρσοδεφεῖον Ἀδελφῶν Μαρινάκη.* Συνεστήθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ε. Μαρινάκη τῷ 1839. βαθμηδὸν ἐπέξετάθη εἰς μέτρα 3911, πλουτισθὲν διὰ πολλῶν δεξαμενῶν. Ἐβραβεύθη μὲ χρυσοῦν βραβεῖον Βας τάξεως ἐν τοῖς τελευταίαις Ὀλυμπίαις. Ἐτήσιος γύρος 2,000,000 κατ' ἀνώτερον ὅρον. Ἐντριψίς πεύκου δι' ἀτμομηχανῆς Γ. Π. Δαμιανοῦ.

IV. *Ἀτμομηχανικὸν βυρσοδεφεῖον I. Κουρκουτάκη καὶ Γιού.* Συνεστήθη τῷ 1863. Ἐτήσιος γύρος ἀναλόγως τῆς ἐργασίας μέχρι 2,000,000. Κατεργασία ἐτησία δερμάτων καὶ τελατινίων 35,000. Ἐβραβεύθη ἐν ταῖς ἐκθέσεσι Βιέννης, Παρισίων καὶ Ὀλυμπίων, καὶ ἐτιμήθη διὰ γερμανικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ παρασῆμου.

Δευτερεύοντα δὲ βυρσοδεφεῖα μετ' ἀτμομύλου εἰσι τέσσαρα 1.) Γεωργίου Λαγουροῦ συστηθὲν τῷ 1851 καὶ ἔχον ἐργάτας κατὰ μέσον ὅρον 50. 2.) Παν. Γλύκα συστηθὲν τῷ 1850 ἐργάται περίπου 40. 3.) Μεν. Κορνηλάκη, συστηθὲν τῷ 1854, ἐργάται περίπου 55 καὶ 4.) Ἀλ. Γάγκου, συστηθὲν τῷ 1861 ἔχον δ' ἐργάτας 45—50.

Ἐκάστου τῶν τεσσάρων τούτων ὁ ἐτήσιος γύρος ἀναλό-

γως τῆς ἐργασίας περιστρέφεται μεταξύ τῶν 300 — 700,000 δραχμῶν.

Ἐπάρχουσι δὲ καὶ δύο μικροτέρου γύρου καὶ ἐργασίας ἐλάσσονος.

Β'. Ἀλευροποιία. Ἐτήσιος γύρος 6 — 7,000,000.

Ι. Ἀτμομηχανικὸν ἐργοστάσιον ἀλευροποιίας Σταύρου Χρυσοῦ. Συστηθὲν τῷ 1864. Βελτιωθὲν δὲ καὶ ἐπαυξήθην συντίθεται νῦν ἐκ τεσσάρων ὀροφῶν ὀλικῆς χωρητικότητος 10,000 μέτρ. Ἐβραβεύθη δὲ καὶ ἐτιμήθη ὁ ἰδρυτὴς αὐτοῦ διὰ τοῦ παρασήμου τῶν ἵπποτῶν τοῦ Σωτῆρος. Ἔργασία: ἄλεσις ἀλεύρου, πεύκου, κατασκευὴ ἄρτου καὶ παντὸς εἶδους ζυμαρικῶν. Εἶνε δὲ τὸ μέγιστον ἐν Σύρῳ ὡς πρὸς τὴν χωρητικότητα ἐργοστάσιον, ἐργαζόμενον ἐτησίως ἐπὶ 180,000 κατὰ μέσον ὅρον κοιλῶν, ἐκτὸς τῶν πεύκων κλπ.

Ἐτήσιος γύρος 2,100,000, ἔχει καὶ ἀτμομηχανικὸν σιδηρουργεῖον, οὗ ὁ ἐτήσιος γύρος 200,000. Ἐργάται ἐν ὅλῳ 100 συμπεριλαμβανομένων τῶν ἀρτοποιῶν. Παραθυρόφυλλα 240.

ΙΙ. Ἀτμομηχανικὸν ἐργοστάσιον ἀλευροποιίας Γ. Βέλτζου ἢ Θεσσαλίας. Συνεστήθη τῷ 1865. Ἔργασία ἐτησίως κοιλῶν 125,000. Κατασκευὴ ἀλεύρου καὶ παντὸς εἶδους ζυμαρικῶν. Ὁ ἰδρυτὴς ἐτιμήθη καὶ διὰ τοῦ παρασήμου τῶν ἵπποτῶν τοῦ Σωτῆρος. Οἰκοδομὴ λαμπρά. Ἐτήσιος γύρος 1,700,000.

ΙΙΙ. Ἀτμομηχανικὸν ἐργοστάσιον Γ. Π. Δαμαροῦ καὶ Σα. Συνεστήθη τῷ 1868. Κατασκευὴ ἀλεύρου, ἄρτου καὶ παντὸς εἶδους ζυμαρικῶν. Ἔργασία κοιλῶν περίπου 110 — 120,000 ἐτησίως, πολλάκις δὲ καὶ ξένων 40,000. Ἐντριψις πεύκου καθ' ἡμερονύκτιον 15 — 20,000. Ἐτήσιος γύρος 1,100,000. Τὸ ὄνομα τοῦ ἐργοστ. Δ ἡ μ ἡ τ ρ α. Δύν. ἵππ. 35.

ΙV. Ἀτμομηχανικὸν ἐργοστάσιον Π. Σεβαστοπούλου καὶ Ἀρ. Χειλᾶ (πρώην δὲ Γ. Μπούμπουλη). Συνεστήθη ὑπὸ Γ. Μπούμπουλη τῷ 1866. Ἔργασία κοιλῶν 80 — 100,000 ἀναλόγως

τῆς τιμῆς τῶν σίτων. Κατασκευὴ ἀλεύρου, ἄρτων καὶ παντός
εἶδους ζυμαρικῶν, ἐτήσιος γύρος 900,000 — 1,000,000.

Ἐκτὸς τῶν τεσσάρων τούτων μεγάλων ἐργοστασιῶν ὑπάρ-
χουσι πολλὰ ἄλλα μικρότερα· ἐν ἧ δύο δὲ ἐκ τούτων διελύ-
θησαν ὡς τὸ τοῦ Γ. Κοζαδίνου καὶ Σα. κατὰ τὸ 1870.

Γ'. Σιδηρουργικὴ Βιομηχανία.

Ἐργοστάσιον Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας. Ἰδρύθη τῷ 1861,
διαπρεπῆ καθέξαν θέσιν ἐν Ἀνατολῇ. Ἐργασίαι αὐτοῦ μηχαν-
ναί, λέβητες, ἐργαλεῖα παντοειδῆ κλπ. Ἐκπαίδευσις Ἑλλήνων
ὡς μηχανικῶν. Περιέχει δὲ καὶ χωνευτήριον, σιδηρουργεῖον
κλπ. Διευθύνεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιμηχανικοῦ Smith. Περιέχει δὲ
ἄριστον νεώρειον, ἐν ᾧ ἐκαθαρίσθησαν ἐκτὸς τῶν ἀτμοπλοίων
τῆς Ἑταιρίας καὶ τινα βασιλικά καὶ ἄλλα πολλὰ ξένων ἐθνι-
κοτήτων ἐν οἷς δύο αὐστρ. κανονοφόροι καὶ μία φρεγάτα.

Ἡξιώθη πρῶτου ἐπαίνου ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθέσει τοῦ
Λονδίνου καὶ χρυσοῦ μεταλλεῖου Αἰς τάξεως ἐν τῇ τῶν
Ὀλυμπίων. Τὰ μέχρι τοῦ 1870 ἔργα αὐτοῦ εἰσι πλεῖστα ιδίως
26 λέβητες διὰ τὰ ἐν Σύρῳ βιομ. ἐργοστάσια, 12 ἀτμομηχαναί,
ὕδραυλικαί, ἐλαιοπιεστικά, σαπωνοποιίας κλπ. πυροβόλα ῥα-
βδωτά, σφαῖραι κλπ., καπνοδόχοι καὶ ἄλλα παντοειδοῦς χρή-
σεως. Πρὸς τούτοις ἐν μικρὸν ῥυμουλκὸν ἀτμόπλοιον. Ἐξε-
παιδεύθησαν δ' ἐν αὐτῷ 13 μηχανικοὶ Ἑλληνες καὶ ἰσάριθμοι
λεβητοποιοί, ὧν οἱ πλεῖστοι εἶνε ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἀτμο-
πλοίων. Ἀξία κτιρίου καὶ μηχανῶν 276, 387, 24. Εἶνε τὸ
πρῶτον ἐν Ἀνατολῇ τελείως ἤδη κατηρτισθὲν ἀμιλλᾶται πρὸς
πολλὰ τοιοῦτου εἶδους ἐν Εὐρώπῃ.

Ὑπάρχουσι δὲ ἑπτὰ ἄλλα σιδηρουργεῖα. 1.) τὸ τοῦ Διο-
νυσίου Γιατρᾶ, 2.) τὸ τοῦ Γ. Κουμούλια, 3.)
τὸ τοῦ Ἀ. π. Βουργαράκη, 4.) τὸ τοῦ Κ. Κοατ-
ζάκη, 5.) τὸ τοῦ Τρυπάνη, 6.) τὸ τοῦ Χ. Ἀν.
Βουργαράκη, πρὸ πάντων κλινοποιεῖον· 7) καὶ τὸ τοῦ
Ι. Ἀποστόλου. Πάντα ταῦτα κατασκευάζουσιν κάλ-

λιστα σιδηρουργικά έργαλεῖα, περιέχουσί τινα τούτων χυτήρια καὶ ἐν γένει εἰπεῖν πληροῦσι τὰς ἀνάγκας τοῦ ναυπηγείου καὶ τῆς πόλεως, μετὰ πολλῶν ἄλλων, ὧν 25 τὰ λεγόμενα Γύφτικα.

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου ὑπάρχουσι δέκα ἔτη μικρὰ καὶ μεγάλα ἀγκυροποιεῖα, ἡλοποιεῖα, κλινοποιεῖα κλπ.

Δ'. *Υδολουργικὴ βιομηχανία.*

Πρῶτον ἐργοστάσιον ἀτμοκίνητον ὑδολουργικῆς ἰδρύθη ἐν Σύρῳ τῷ 1870 ὑπὸ τοῦ Ι. Ἀργυροπούλου, παράγον κάλλιστα ὑδολουργικά εἶδη, ὀνομαζόμενον δὲ Ἑρμῆς.

Ἐσχάτως δὲ ἰδρύθη νέον ἀτμομηχανικὸν τέλειον ἐπ' ἴσης εἰς τὸ εἶδός του ἡ Σιδων διευθυνόμενον ὑπὸ Πέτ. Ι. Ῥάλλη.

Ε'. *Βαμβακουργικὴ καὶ νηματοκλωστικὴ βιομηχανία.*

Περίφημον ἀτμομηχανικὸν ἐργοστάσιον βαμβακουργικῆς, Ἐκκοκιστήριον, Κλωστήριον, Ὑφαντήριο καὶ Πλεκτήριο, ἰδρύθη τῷ 1870, διευθυνόμενον ὑπὸ Γ. Καλαποδοπούλου ἐξ ἀδράκτων κατὰ τὸ παρὸν 2,616 μετὰ ἐκκοκιστικῶν μηχανῶν κλπ. Ἐργάζονται κατὰ τὸ παρὸν 90 ἄτομα, ἤτοι γυναῖκες καὶ ἄνδρες. Παραγωγὴ νήματος 30,000 πάχα ἀξίας δρ. 300,000.

ΣΤ'. *Ἀτμομηχανικὸν ἐργοστάσιον, σχολιοπλοκείου Γ. Χ. Γλύκα.* Ἀρτίως συστηθὲν καὶ κάλλιστα καταρτισθὲν.

Ζ'. *Ἀτμομηχανικὸν ἐλαιοχρωματοτριβεῖον Μ. Κατζιμαντῆ.* Πρὸ ἱκανῶν χρόνων συστηθὲν καὶ βελτιωθὲν, εἶνε τὸ πρῶτον ἐλαιοχρωματοτριβεῖον ἐν Σύρῳ.

Η'. Ὑπάρχουσι δὲ πλεῖστα ἄλλα καταστήματα διαφόρων τεχνῶν, οἷον

Ι. *Τυποβαφεῖα* τρία, 1.) τὸ τοῦ Π. Ἰωάννου, 2.) Π. Ἀναγνωστοπούλου 3.) Ν. Σταθοπούλου, ἐν οἷς ἐργάζονται πρὸς ἐκτύπωσιν σχημάτων ἐπὶ καλεμκερίων. 50 περίπου ἐργάται. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἴδιον *Κατασκευαστήριο Καλεμκερίων* τοῦ Δ. Εὐαγγελίδου πρὸς χρωματισμὸν

τῶν ἐπὶ καλεμκερίων σχημάτων ἔχον 40 — 50 ἐργάτιδας.

II. *Τυπογραφεία*. Ἐκτὸς τῶν πρὸ χρόνων διαλυθέντων τοῦ Ῥόβερτσον, τοῦ Π. Κ. Παντελῆ, τοῦ Μελισταγοῦς κλπ. ὑπάρχουσιν ἤδη 7, ὧν ἀρχαιότερον 1.) τοῦ Ν. Βαρθαρέσσου ἰδρυθὲν τῷ 1843 2.) τὸ τοῦ Ῥενιέρη Πρίντεζῆ ἰδρυθὲν τῷ 1854 μετὰ ταχυπιεστηρίου ἐκτυποῦντος 6 χιλ. ἀντίτυπα τὴν ἡμέραν, 3.) τὸ τῆς Πατρίδος κατ' ἀρχὰς μετοχικὸν νῦν Γ. Χάλαρη 4.) τὸ τοῦ Ἑθνικοῦ Μέλлонτος τοῦ Δημ. Λυμπερίου, 5.) τὸ τῆς Πανόπης τῶν ἀδελφῶν Φρέρη, 6.) τὸ τοῦ Ἀντ. Καραβατσέλου νῦν Ι. Καλομανιάτου, καὶ 7.) τὸ τοῦ Γ. Κανέλλου.

III. *Ζαχαροπλαστική καὶ λουκουμοποιία*. Ἀρχαιότατα καὶ μεγάλην ἀποκτήσαντι φήμην, βραβευθέντα δὲ εἰς τὰς ἐκθέσεις Παρισίων, Βιέννης καὶ εἰς τὰ Ὀλύμπια εἰσι δύο 1.) τὸ τῶν Ἀδελφῶν Δαπόλλα καὶ 2.) τὸ τοῦ Π. Σταματελάκη· ἐν τούτοις κατασκευάζονται τὰ κάλλιστα τῶν λουκουμιῶν ἐξοδευόμενα εἰς πλείστας πόλεις τῆς Εὐρώπης.

Τούτοις προσθετέον καὶ τὸ ζαχαροπλαστεῖον Δ. Βερδέση ἀξιωθὲν ἐπαίνου ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις.

IV. *Πηλοπλαστικῆς* ἐν ἐργοστάσιον ἄξιον λόγου ὑπάρχει ὁ Προμηθεὺς τοῦ Γ. Βαλμᾶ· ὑπάρχει δὲ πληθὺς μικροτέρων.

V. *Ξοανοποιητικῆς*, ἐν κατάστημα διατηρούμενον ὑπὸ Α. Φραγκούλη ἐκπαιδευθέντος ἐν Εὐρώπῃ καὶ βραβευθέντος. Ὑπάρχουσι δὲ πολλὰ ἄλλα ξοανοποιεῖα, ἐφοδιάζοντα τὰ μικρότερα πλοῖα διὰ ξοάνων.

VI. *Πιλοποιεῖον* εὐρωπαϊκῶς κατηρτισμένον διεθυνόμενον μὲν ὑπὸ τοῦ Ι. Χωροφᾶ, ἀνῆκον δὲ εἰς τὴν Τράπεζαν Πανδώρα διεθυνομένην ὑπὸ Ν. Γ. Νικολιάδη.

VII. *Φωτογραφικῆς καταστήματα*, κατὰ τὸ 1870 διετηροῦντο τέσσαρα, 1.) τὸ τοῦ Σ. Βενιοῦ, 2.) τὸ τοῦ Γ. Δα-

μικροῦ 3.) τὸ τοῦ Ν. Βλαχάκη καὶ 4.) τὸ τοῦ Π. Ζαφειροπούλου.

Ὑπάρχουσι δὲ πλεῖστα ἄλλα μικρὰ ἐργοστάσια διαφόρων τεχνῶν, οἷον Καλαποδοποιεῖα, ὡς τὸ πρὸ τεσσαρακονταετίας ὑπάρχον τοῦ Ἀν. Τζαγκάρη, καὶ δύο ἀξιόλογα καρεκλοποιεῖα εὐρωπαϊκοῦ ρυθμοῦ.

Ὑπῆρχον δὲ πρὸ τοῦ 1870 σαπωνοποιεῖα κατασκευάζοντα 7—8,000 καντ. σάπωνος ἑτησίως.

Καλλιτεχνικὰ ἐργοστάσια δὲν ἔχω δυστυχῶς ν' ἀναφέρω, ἐκτὸς τοῦ ἀνδριαντοποιείου καὶ ἀγαλματοποιείου τοῦ Γ. Βιτάλη βραβευθέντος εἰς τε τὰς εὐρωπ. καὶ ἐλληνικὰς ἐκθέσεις. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐξετιμήθησαν δεόντως· πολλὰ δὲ τούτων κοσμοῦσι τὸ ἐνταῦθα νεκροταφεῖον καὶ τινα τὰ ἐν Ἀθήναις ἀνάκτορα.

ΑΝΩΝΥΜΟΙ ΕΤΑΙΡΙΑΙ. Ἀσφαλιστικαί·

Τὰ ἐξῆς ἀσφαλιστικὰ καταστήματα ὑπῆρχον μέχρι τοῦ 1870,

- 1.) ἡ Ἀσφαλιστικὴ καὶ προεξοφλητικὴ Ὁμόνοια διευθυνομένη ὑπὸ Κ. Α. Σιγαλοῦ 2.) Ναυτικὴ Ἐταιρία διευθυνομένη ὑπὸ Γ. Α. Καλαποδοπούλου 3.) Ἀσφαλιστικὴ καὶ Προεξοφλητικὴ ἡ Ἀρμονία διευθυνομένη ὑπὸ Χ. Βουρδομπάκη 4.) ἡ Ἐρμούπολις διευθυνομένη ὑπὸ Β. Χειλᾶ 5.) Ποσειδῶν διευθυνομ. ὑπὸ Χ. Βρατσάνου 6.) ἡ Ἐλπὶς ὑπὸ Ν. Μπαλῆ, 7.) ἡ Ὀλγα ὑπὸ Μ. Παπανικολῆ 8.) ἡ Ἐρως τῶν Ψαριανῶν κατὰ τριμηνίαν διευθυνομένη ὑπὸ ἑνὸς μέλους τοῦ δωδεκαμελοῦς Συμβουλίου, 9.) τὰ Ψάρρα διευθυνομένη ὡς ἀνωτέρω 10.) ἡ Ἀμφιτρίτη ὑπὸ Ν. Κεφάλα 11.) ὁ Πρωεὺς ὑπὸ Λ. Κοσκορόζη 12.) ἡ Εὐτυχία ὑπὸ Κ. Κατζάκου. (1)

Ὑπῆρχεν πρὸς τούτοις Ἐταιρία Μετοχικῶν φορτηγίδων ἡ

(1) Ἐνεκα συμπτώσεως πολλῶν θαλασσιῶν δυστυχημάτων τινὲς τῶν ἀσφαλιστικῶν τούτων Ἐταιριῶν διελύθησαν πρὸ τοῦ 1870.

Καρτερία ὑπὸ Κ. Κολιοπούλου· μεταγενεστέρως συ-
νεστήθη ἡ *Εὐεργετικὴ Τράπεζα Πανδώρα Ν. Γ. Νικολιάδη*.

Ὑποκαταστήματα δὲ τῶν ἐν Ἀθήναις ἐταιριῶν εἰσι ἀρχαιό-
τερον μὲν πάντων τὸ τοῦ Φοίνικος διευθυνόμενον ὑπὸ
Ἡλ. Κεχαγιᾶ, μεταγενέστερον δὲ τὸ τοῦ Ἀρχαγγέλου
ὁ μετὰ τοῦ Νηϊογνώμονος, διευθ. ὁ Σ. Βουτσινᾶς, τὸ
τῆς Ἀγκύρας ὑπὸ τοῦ Κ. Σαλταμπάση καὶ τὸ τῆς
Πιστωτ. Τραπεζῆς διευθυνόμενον ὑπὸ Κ. Στυλιανοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

*Ναοί.—Ἐκπαίδευσις.—Δημοσιογραφία.—Ἀγαθοεργὰ κατασ-
τήματα.—Δημοτικά.—Ὀδοί.—Οἰκοδομαί.—Ἐξοχαί.*

*Πλατεῖαι.—Πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις
τοῦ Δήμου Ἑρμουπόλεως κατὰ τὸ 1870.*

ΙΕΡΑΤΕΙΟΝ. Τὸ ἱερατεῖον Ἑρμουπόλεως συνίσταται ἐκ
πεντήκοντα προσώπων, ὧν προΐσταται ὁ σεβασμιώτατος ἀρ-
χιερεὺς Σύρου καὶ Τήνου Ἀλέξανδρος διαδεχθεὶς τὸν
Δανιήλ, (1) ἀνὴρ διακεκριμένος ἐν τε τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πολι-
τείᾳ τῶν γραμμάτων, ἐν ᾗ διέπρεψεν ὡς καθηγητῆς τῆς Θεο-
λογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Τὰ δὲ μέλη τοῦ ἱερατείου εἰσιν
εἰς Πρωτοσύγκελλος, ὁ Ματθ. Εὐαγγελινός, πρὸ ἱκανῶν χρό-
νων κατέχων ἐπαξίως τὴν θέσιν ταύτην· 4 ἀρχιμανδρίται, ὧν
εἰς ἱεροκῆρυξ, εἰς Διευθυντῆς Ἱερατ. Σχολῆς καὶ δύο ἰδιω-
τεύοντες· 32 ἐφημέριοι τῶν ἐνωριῶν καὶ τῶν ἐξοχικῶν ναῶν·
7 ἱεροδιάκονοι διακονοῦντες ἐν ναοῖς καὶ 4 σπουδάζοντες.

(1) Οὗτος διεδέχθη τὸν Ἀνθιμον· ᾧ δὲ πρῶν Καρύστου, καὶ εἶχε
διαδεχθῆ τὸν Χίου Πλάτωνα. Τὸν Δανιήλ ἀποθανόντα τῇ 5 Μαΐου
1862 διεδέχθη ὁ Ἀλέξανδρος τῇ 12 Ἰουνίου 1866.

I. *Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτήρος*, παρ' ἧ καὶ ὁ μητροπολιτικὸς οἶκος· ναὸς ἱστορικὸς διὰ τὴν συνοικισθεῖσαν Ἑρμοῦπολιν. Ἀνηγέρθη τῷ 1824 διὰ δαπάνης ἰδιωτικῆς. Ἡ κτηματικὴ ἀξία αὐτοῦ εἶναι δρ. 200000, ἐτησίᾳ πρόσδοδος 16,500.

II. *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*. Ἀνηγέρθη τῷ 1829· ἀξία αὐτοῦ 140,000, ἐτησίᾳ πρόσδοδος 12000.

III. *Ἅγιος Γεώργιος*. Ἀνηγέρθη τῷ 1839. Ἀξία αὐτοῦ δραχ. 60,000. Ἐτησίᾳ πρόσδοδος 6000.

IV. *Ἅγιος Νικόλαος*. Ἀνηγέρθη τῷ 1848. Ἀξία τοῦ κτήματος. 500,000. Ἐτησίᾳ πρόσδοδος δραχ. 92,000. Ὑπολογίζεται δὲ ἡ κτημ. αὐτοῦ ἀξία σήμερον κοσμηθέντος διὰ τῶν κωδωνοστασίων καὶ προφυλαίων φθάνουσα τὸ 1,000,000.

Καὶ οὗτοι μὲν οἱ ναοὶ εἰσιν ἐν τῇ πόλει, ἐκτὸς δ' αὐτῆς,

V. *Προφήτης Ἡλίας* ἐν ἐξοχῇ Ἐπισκοπείου.

VI. *Ἅγιος Ἀθανάσιος*, παρὰ τὴν Πηγὴν.

VII. *Ἅγιος Ἰωάννης*, ἐν Ποσειδωνίᾳ (Δελαγρατσία).

VIII. *Ἁγία Παρασκευὴ*, ἄνω τοῦ λόφου τῆς Ἀληθινῆς, ἀνακαινισθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα διὰ κελλίων εὐρυχωρῶν κλπ.

IX. *Ἅγιος Σπυρίδων*, ἐν τῇ ἐξοχῇ Χροῦσα.

X. *Ἅγιοι Ἀράγγυροι*, ἐν τῇ ἐξοχῇ Μάννα.

XI. *Γενέθλια τῆς Θεοτόκου*, ἐν Χρούσοις.

XII. *Ἅγιος Δημήτριος*, (εὐκτήριος οἶκος παρὰ τὴν θέσιν Γύρι, ἰδιοκτησίας Δ. Χειλᾶ.)

ΕΚΠΑΔΕΥΣΙΣ. Γυμνάσιον. Εἰς τὸ ἐπὶ τινὰς δεκαετηρίδας περιώνυμον τοῦτο γυμνάσιον ὅπερ διηύθυνον διακεκριμένοι γυμνασιάρχαι ὁ Ν. Βάμβας, Γ. Σερούτιος, Γ. Σουρίας, Α. Κυπριανὸς κλπ. καὶ παρ' ᾧ ἐμαθήτευσαν ἑκατοντάδες ὁμογενῶν Ἑλλήνων καὶ πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῶν λογίων καὶ καθηγητῶν, μέχρι τοῦ 1870 ἐδιδάχθησαν τὰ γράμματα πλείονες τῶν τρισχιλίων ἑλληνοπαίδων· οἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη 1867—1870 ἐγγραφέντες εἰς τε τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Ἑλλ. Σχολεῖον ἀνῆρχοντο κατ' ἔτος μέχρι τῶν 500.

Κατὰ τὸ 1870 ὑπῆρχον 25 σχολεῖα δημοσυντήρητα καὶ ἰδιωτικὰ εἰς ἃ ἐφοίτων ἐν ὧν μαθηταὶ 2771 ἦτοι τὰ ἐξῆς.

1 Ἀνώτ. Σχολ. Θηλέων μαθ. 165 5 Κορασ. μαθ. 178

2 Κατωτέρ. ἐκπαιδεύς. ἀρρ. » 340 6 Ἀνατ. πλευρ. 143

3 Δυτικῆς πλευρᾶς ἀρρ. » 179 7 Δυτ. πλ. Κορ. 141

4 Νηπίων ἀρρένων 84 8 Νηπίων Θηλ. 111

Ἰδιοσυντήρητα δὲ 15, τὸ τοῦ Ἐμμ. Μαγιάκη μαθ. 34, τὸ τοῦ Γ. Κουϊμζέλη μαθήτρ. 131, τὸ τοῦ Ἀντ. Ν. Γοζαδίνου μαθ. 66, τὸ τοῦ Φ. Χίλδνερ μαθήτρ. 40, τὸ τοῦ Φ. Ταραντίνου μαθ. 35 καὶ 10 ἄλλα διευθυνόμενα ὑπὸ διδασκαλιστῶν.

Προστιθεμένων δὲ τούτοις καὶ τῶν μαθητῶν Ἱερατ. Σχολῆς περίπου 15—20 καὶ τῶν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, ἐξάγεται ἀριθμὸς ὀλίκός τῶν ἐκπαιδευομένων θηλέων καὶ ἀρρένων 3030 περίπου. (1)

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις ἀνέφερόν τινας ἐφημερίδας ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων. Ἐνταῦθα παρτίθῃμι σημειώσιν τῶν ἀπὸ τοῦ 1831—1870 ἀναφανεισῶν ἐν Ἑρμουπόλει ἐφημερίδων αἵτινες εἶνε: ἡ Ἑλληνικὴ Μέλισσα (1831) ὑπὸ Ι. Σφοίνῃ, Ἑρμῆς (1838) ἐκδότης Ι. Ἡσαίας, Ἑρμῆς τῆς νέας Σύρου (1838) ἐκδότης Π. Παντελῆς, Ἐφημερίς τῶν Ἀγγελικῶν ἐκδότης Γ. Μελισταγῆς, Ἡ Ἑλλάς (1838) ὁ Μισοβάρβαρος, ὁ Ἑρμουπολίτης, ὁ Ἀγγελικαφόρος συντασσόμενοι ὑπὸ διαφόρων, Αἶολος (1842—1861) ἐκδότης Ν. Βαρβαρέσος, συντάκτης Ἀλ. Ἀλεξάνδρου, Ἑρμούπολις (1842) συντάκτης Γ. Καράλης, Ἀβάβα

(1) Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1858 ἐκτίμησιν, ἡ τοῦ Γυμνασίου κτηματ. ἀξία ἦν 100,000. Καταβάλλει ὁ Δῆμος πρὸς συντήρησιν ἐτησίως 9,850· ἡ τῶν τεσσάρων σχολ. κτημ. ἀξία δρ. 140,000. Πρὸς 3,000. Συντηροῦνται ἐκ τῶν δημοτ. φόρων· ἐν τούτων εἶν' ἐν τῷ δήμῳ Συρίων.

ρον (1843) συντάκτ. Ι. Βεάκης, κατόπιν δὲ Αἰ Εὐχαί-
των Λαῶν ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἢ Σεπτεμβριανῇ ὑπὸ
τοῦ ἰδίου Ἑνωσις ἐκδότης Γ. Μελισταγῆς, συντάκτης
Εὐστάθιος Ἀθανασιάδης, Νόμος συντάκτης καὶ ἐκδότης
Μ. Περίδης, τινὲς ἄλλαι ἀγνώστων ἤδη συντακτῶν ὡς ὁ
Πόλεμος, ὁ Ἀγγελος τοῦ Ἐμπορίου· εἶτα
δὲ ὁ Ἀμερόληπτος ἐκδότης Ρ. Πρίντζης, ὁ Τηλέ-
γραφος τῶν Κυκλάδων, ὁ Ἀστήρ τῶν Κυ-
κλάδων, ἐκδ. Ν. Βαρβαρέσος, Τρακατροῦκα ἐφημ.
σατυρική, Μέλισσα τοῦ Αἰγαίου, συντάκτης Χέν,
Μέλεχος ἐκδότης ὁ Δημ. Τζώχρης Ἰππότης συν-
τάκτης Ν. Νικολιάδης, Σφιγξ συντάκτης ὁ αὐτός, Ἐρατώ
ἐφημ. σατυρική, Σάλπιγξ συντάκτης Δ. Λυμπερίου,
Ἔθνος συντάκτης ὁ αὐτός, Ἐθνικὸν Μέλλον
συντάκτης ὁ αὐτός. Πατρίς συντάκτης Γ. Ποσειδῶν,
Ἑρμούπολις συντάκτης Ν. Καβούρ, Χρηματισ-
τήριον συντάκτης Γ. Καλαποδόπουλος, Πανελλή-
νιον συντάκτης Δ. Καίρης· καὶ ἄλλαι δὲ μικροτέρου σχή-
ματος, οἷον τὸ Πνεῦμα ἢ Ἠχώ (Νικολιάδου),
τὰ Νέα ἐκδότης Α. Καραβατσέλος, τὸ Τύμπανον, ὁ
Σατανᾶς, ἡ γελοιογραφικὴ Μαυρῆς, ἡ Φωνὴ τοῦ
Λαοῦ ἐξεδόθησαν ὀλίγους μῆνας πρὸ ἢ μετὰ τὸ 1870.
Ἀπασαὶ δὲ αὗται, προτιθεμένων καὶ τῶν κατόπιν ἐκδοθεισῶν
οἷον τῆς Πανόπης ἐκδότης Γ. Κυτριλάκης, τῆς Ἀῦρας,
τῆς Σύρου, τῆς Καρτερίας, τοῦ Φάρου τῶν
Κυκλάδων, τῆς Τύχης, τῆς Πανδώρας, τοῦ
Μέλλοντος τῆς Σύρου καὶ ἄλλων ὀλίγων διατηρη-
θεισῶν, ἀποτελοῦσι τὸ ποσὸν περίπου ἑκατὸν ἐφημερίδων ἐκδο-
θεισῶν ἀπὸ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμούπολεως μέχρι σήμερον.
Περιοδικὰ δὲ συγγράμματα ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς. Ἀποθήκη
τῶν ὠφελίμων καὶ τερπνῶν γνώσεων συν-
τάκτης Ἰάκ. Πιτζιπιδός, Φάρος τῆς Μεσογείου

συντάκτης ὁ αὐτός, Ἐλευθερία τοῦ Ἐμπορίου
περιοδικὸν τῆς ὁμωνύμου Ἑταιρίας· ἐκδότ. Α. Εὐμορφόπου-
λος. Ἐξεδόθησαν δὲ καὶ ἄλλα τινὰ, οἷον ἡ Μέλισσα
τοῦ Αἰγαίου ἡ Καλλιόπη, ἡ Παλλὰς,
ὀλίγον χρόνον διατηρηθέντα. Νῦν οὐδὲν ἐκδίδεται περιοδικόν.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ Α΄. Ἀγαθοεργά.

I. *Δημοτικὸν Νοσοκομεῖον.* Ἀνηγέρθη τῷ 1826. Ἀξία
κτήματος 160,000. Ἐτησία πρόσοδος 30,000. Συντηρεῖται
ἀπὸ τὸν ὑπὲρ τούτου φόρον 1[4 τοῖς 0[0 ἐφ' ὄλων τῶν εἰ-
σαγομένων ἐμπορευμάτων, ἐκ τῶν ἐτησίων συνδρομῶν καὶ
ἐξ ἀφιερωμάτων. Ἴατροι (ἀπὸ τοῦ 1843) Δ. Παρασκευᾶς, καὶ
(ἀπὸ τοῦ 1868) Π. Κοσκοροζῆς. Ἐβελτιώθη ἐπαισθητῶς
πλουτισθὲν διὰ νέων δωματίων, ἱατρικῶν ἐργαλείων κλπ. Ἐν
αὐτῷ ἐκτελοῦνται καὶ αἱ τολμηρότεραι ἐγχειρήσεις λίαν ἐπιτυ-
χῶς. Δέχεται ἐτησίως ἀσθενεῖς 700—800.

II. *Ὁρφανοτροφεῖον ἀρρένων.* Ἀνηγέρθη τῷ 1856, δωρή-
σαντος τὸ κτῆμα τοῦ Ἀλ. Μπαμπαγιώτου. Ἀξία κτήματος
30,000. Ἐτησία πρόσοδος 2,500. Ἐτησία συντήρησις
δραχ. 14,200, καταβαλλόμεναι ἐκ συνδρομῶν καὶ ἐκ τοῦ
Δήμου· παῖδες 50 διδασκόμενοι τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν γνῶ-
σεων καὶ τέχνας. Διοικεῖται ὑπὸ Ἀδελφάτου.

III. *Ὁρφανοτροφεῖον Θηλέων.* Ἀφιέρωμα Ἀλ. Μπαμπα-
γιώτου, ὑποσχεθέντος τὴν ἐς αἰὲ συντήρησίν του διὰ τῶν τό-
κων μεγάλης περιουσίας του. Οἰκοδομὴ λαμπρὰ καὶ νεό-
κτιστος (1). Διοικεῖται ὡς τὸ ἀνωτέρω.

Β΄. Διάφορα Δημοτικὰ Καταστήματα.

I. *Κρεοπωλεῖον καὶ Ἰχθυόπωλεῖον.* Ἀνηγέρθησαν τῷ 1846
διὰ μεθέξεων, συμπληρωθεισῶν τῶν μεθέξεων ἐγένετο ἰδιο-
κτησία τοῦ Δήμου. Ἀξία κτήματος 100,000. Ἐτησία πρό-
σοδος 17,000 καὶ πλεόν. Διατηρεῖται ἐκ τῶν πόρων τοῦ
Δήμου.

(1) Μετὰ τὸ 1870 ἰδρύθη καὶ Πτωχοκομεῖον.

II. *Παρτοπωλείον*. Ἀνηγέρθη τῷ 1855 διὰ δανείου τοῦ Δήμου παρὰ τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς ἐκ δραχ. 80,000, τὸ ὑπόλοιπον πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς κατέβαλεν ὁ Δήμος. Ἀξία κτήματος δραχ. 124,000. Ἐτησία πρόσδοδος 24, 102, συντηρεῖται δὲ ἐκ τῶν πόρων τοῦ Δήμου.

III. *Σφαγεῖον*. Ἀνηγέρθη τῷ 1848 ὑπὸ τοῦ Δήμου. Ἀξία δραχ. 6,000, πρόσδοδος ἐτησία 2545. Συντηρεῖται ὡς ἄνω.

IV. *Δημοτικαὶ ἀποθήκαι*. Ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τοῦ Δήμου τῷ 1839. Ἀξία δραχ. 12,000, πρόσδοδος 1265.

V. *Νεκροταφεῖον*. Ἀνηγέρθη τῷ 1837. Ἀξία κτήματος 10,000. Συντηρεῖται ἐκ τῶν πόρων τοῦ Δήμου.

VI. *Πακτωτήριον*. Ἡ οἰκοδομὴ ἤρξατο τῷ 1857· προϋπολογίσθη ἡ δαπάνη εἰς 200,000 δραχ. Μέχρι τοῦ 1858 προκάτεβαλεν ὁ Δήμος 40,750. (1)

VII. *Δημοτικὴ Λέσχη*. Ἀνηγέρθη τῷ 1862 διὰ μεθέξεων, προϋπολογισθείσης τῆς δαπάνης εἰς δραχ. 93,636 ἐπὶ γηπέδου προστενεχθέντος ὑπὸ τοῦ Δήμου. (2) Οἰκοδομὴ λαμπρά.

VIII. *Θεάτρον Ἀπόλλων*. Ἀνηγέρθη μετὰ τῆς Λέσχης, προϋπολογισθείσης τῆς δαπάνης εἰς 60,380 ἐπὶ δημοτ. γηπέδου. Πληρωθεῖσων ὑπὸ τοῦ Δήμου τῶν μεθέξεων, ἀμφοτέρω εἶνε ἰδιοκτησία τοῦ Δήμου. Περὶ ἀμφοτέρων δ' ἐγένετο προηγούμενως λόγος.

Τῶν Δημοτ. καταστημάτων τούτων σήμερον ἡ ἀξία ὑπερβαίνει τὰ 3,000,000 συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐν τῇ πόλει τεσσάρων ναῶν, οὐχὶ δὲ τῶν ἐξοχικῶν, τῶν γηπέδων,

(1) Τὰς σημειώσεις ταύτας λαμβάνω ἐκ τῶν ἐπισήμων πινάκων τῆς Δημαρχίας (ἀ. Αὐγ. 1858). Ἡ νῦν ἀξία τῶν κτημ. τούτων εἶνε μείζων.

(2) Ἐν πλάτει ἴδε τὰ περὶ οἰκοδομῆς καὶ μετόχων Λέσχης καὶ Θεάτρου ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 51, 733 συμβολ. τοῦ Συμβολ. Α. Δαυίδ. Ὁρα ψηφ. Δημ. Συμβουλίου 126, 1861.

τῶν πλατειῶν κλπ. ἄλλων ἅτινά εἰσιν ἀξίας πολλῶν ἑκατομυρίων.

Τὰ ἔσοδα τοῦ Δήμου κατὰ τὴν πρώτην δημαρχικὴν περίοδον (1835—1837) ἦσαν δραχ. 70,000 περίπου, ἔξοδα δὲ 62,000, ἐν ᾧ κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα ὁ προϋπολογισμὸς ἀνῆλθε τὰς 500—700,000 δραχμ.

Ὅδοι καὶ Πλατεῖαι Ὑπάρχουσιν ἐν τῷ σχεδίῳ 124 ὁδοὶ καὶ 12 πλατεῖαι, ὧν πέντε αἱ μεγαλείτεραι, ἡ τοῦ Λεωτσακού, Μωραϊτίνης, Σκαρβέλης καὶ ἡ τῶν Ἑξω Βαπορίων, ἡ τοῦ Ὑγειονομείου. Ἀλλαι δὲ, ἡ τῶν Πέντε μύλων, ἡ τῆς Ἀποβάθρας, ἡ τοῦ Ἐργοστασίου τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοίας κλπ. (1)

Ὅδοι δὲ εὐρύτεραι καὶ λιθόστρωτοι εἰσιν ἡ τῆς Ἀγορᾶς, ἡ τοῦ Ἑρμοῦ, ἡ τῶν Βαπορίων, ἡ τοῦ Ὑγειονομείου, ἡ Παράλια ὁδὸς, ἡ τοῦ Χειμάρρου, ἡ τῶν Χαρίτων, ἡ πρὸς ἄνω Σύρον καὶ 50 ἔτι ἄλλαι λιθόστρωτοι. Πρὸς τούτοις δὲ ὑπάρχουσι μεγάλοι ὄχετοι 15 εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως. Ἐπαρχιακαὶ δὲ ἀμαξιτοὶ ὁδοὶ εἰσι τρεῖς ἡ τῆς Ποσειδωνίας, ἡ τῶν Χρουσῶν καὶ ἡ τοῦ Ἐπισκοπείου.

Ἐξοχαί. Ὀκτὼ αἱ κυριώτεραι ἐξοχαί, ἐν αἷς διέρχονται πλεῖστοι τοὺς θερινοὺς μῆνας, καὶ εἰς ἃς μεταβαίνουνσι πολλοὶ πρὸς κυνηγεσίαν, ἥτις εἶνε ἡ προσφιλεστέρα διασκέδασις πολλῶν Ἑρμουπολιτῶν. Ἐγγυτέρα ἐξοχὴ εἶνε ἡ τοῦ Ἐπισκοπείου μετὰ ναοῦ, ὕδατος ἀφθόνου καὶ καλῶν οἰκοδομῶν. Εἶτα δὲ τὰ Τάλαντα μετὰ ναοῦ ἤδη ἀνεγειρομένου τῇ πρωτοβουλίᾳ Θ. Καραγιαννάκη. Ὁ Κοῦμμὸς

(1) Ἐπιφυλάχθην ἐνταῦθα νὰ ἐκθέσω τὰ ὀνόματα πασῶν τῶν ὁδῶν, ἀλλὰ μετὰ δευτέραν σκέψιν ἐθεώρησα ἀνωφελὲς ταῦτο, διότι τῆς ὀνομασίας αὐτῶν γενομένης τῷ 1838 καὶ ὀρισθειςῶν τῶν ὁδῶν ἐκ τῶν τότε ιδιοκτησιῶν, εἶνε σήμερον δύσκολος ἡ περιγραφὴ, μεταβληθειςῶν τῶν ιδιοκτησιῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς πρὸς τὰ ὀνόματα.

μετὰ μεγάλου κήπου ἀνήκοντος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Κατζούφρη, λεμονῶνος καὶ πορτοκαλεῶνος. Μείζονος δὲ λόγου ἄξια τὰ Χροῦσα μετὰ δύο ἐκκλησιῶν, λαμπρῶν οἰκοδομῶν καὶ πολλῶν φυτειῶν. Ἡ Ποσειδωνία (Δελαγράτσια) μετὰ ναοῦ, πολλῶν οἰκοδομῶν, καρφενείων κλπ. καὶ ὁ παρακείμενος Φοίνικας γραφικωτάτη τοποθεσία μετὰ λιμένος· ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους δὲ τὸ Κόμητο μετ' ἀξιολόγου ἐξοχικῆς ἐπαύλεως ἀνηκούσης μὲν εἰς τὸν Ν. Πρασακάκην, κατοικουμένης δὲ τὸ θέρος ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως Σύρου καὶ Τήνου.

Ἀξιόλογος πρὸς τούτοις ἐξοχή εἶνε τὸ Μάνα ἐπὶ τῆς Ποσειδωνίας ὁδοῦ, μετὰ ὠραίων οἰκοδομῶν, ναοῦ, κλπ. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλαι ἐξοχικαὶ θέσεις, γραφικωτάτων τοποθεσιῶν οἷον τὸ παρὰ τὸν Βώλακα Κίνι, ἢ παρὰ τὰ Χροῦσα Βάρη, τὸ μετὰ Νεαπόλεως καὶ Ἐπισκοπείου Γύρι, ἔνθα αἱ ἐξοχικαὶ οἰκίαι τοῦ Ζαννῆ Βούρου καὶ Δ. Χειλᾶ μετ' εὐκτηρίου οἴκου· αὐτόθι ὑπῆρχον μέχρι τινος ἐρείπια τοῦ μεγαλειτέρου ὑδραγωγείου τῆς ἀρχαίας πόλεως. (1)

ΟΙΚΟΔΟΜΑΙ. Αἱ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπαρίθμησην οἰκοδομαὶ εἰσὶ Ἑρμουπόλεως μὲν 4050, Σύρου δὲ 195. Μαγαζεῖα δὲ καὶ ἀποθήκαι ἐν Ἑρμουπόλει μὲν 1435, ἐν Σύρῳ δὲ 75· ἐτήσια δὲ πρόσδοδος αὐτῶν 210,000. — Ἐτήσιος φόρος οἰκοδομῶν Ἑρμουπόλεως 107,000, Σύρου δὲ 2,339. Πρὸς τούτοις ὑπάρχουσιν οἰκοδομαὶ μὲν κατὰ νόμον φορολογούμε-

(1) Περιγραφὴν ἐκτεταμένην τῶν ἐξοχῶν τῆς νήσου πασῶν, τοῦ ποσοῦ τῶν οἰκῶν ἐκάστης, τῶν φυτειῶν κλπ. μετὰ ἐτυμολογίας τῶν ὀνομάτων καὶ τοῦ ἐν αὐταῖς ἐνεργουμένου κυνηγίου, ἔνθα καὶ περὶ τοῦ λαμπροῦ ἔπους τοῦ Θ. Ὀρφανίδου *Τύρι—Αὔρι*, εὐτραπέλως περιγράφοντος τὸ κυνήγιον ἐν Σύρῳ, καὶ ἄλλων πολλῶν σημειώσεων ἔχω ἐτοίμην· ἀλλὰ λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ δημοσιεύσω ἐνταῦθα ἔνεκα τῆς πληθύος τῆς ὕλης. Ἴσως ὅμως πράξω τοῦτο ἐν τῷ προσεχῶς δημοσιευθησομένῳ παραρτήματι τῆς ἱστορίας τῆς νήσου.

ναι 860. Ὀλικὸν ποσὸν τῶν ἐν Ἑρμουπόλει οἰκιῶν καὶ ἀποθηκῶν καὶ μαγαζείων 6,363 ἰδιοκτητῶν δὲ 2,178. Σύρου δὲ 270, ἀνήκousαι εἰς 217 ἰδιοκτητῆς. Συμπεριλαμβανομένων δέ τινων ἤδη ἐγειρομένων, τινῶν ἀκατοικήτων (73) καὶ ἄλλων δημοσ. καὶ δημοτ. καταστημάτων, ναῶν κλπ. ὑπάρχουσιν ἐν ὅλῃ τῇ νήσῳ πλέον τῶν 7,000 οἰκοδομῶν, ἐξαιρουμένων τῶν ἐξοχικῶν οἰκίσκων τῶν χωρικῶν κλπ.

Πολιτικὴ καὶ κοινοτικὴ κατάστασις τοῦ Δήμου Ἑρμουπόλεως (1).

Φύλον κατοίκων.

Ἄρρενες 11,468 Θήλεις 11,114

Ὀλικὸς πληθυσμὸς 21,581.

Ἐγγαμοί. Ἀγαμοί.

Ἄρρενες 3,660. Θήλ. 3,650. Ἄρρενες 6,500. Θήλ. 6,181.

Ἐν χρεΐᾳ. Ἄρρενες 367. Θήλεις 1283.

Ὀλικὸς ἀριθμὸς οἰκογενειῶν 5435.

Δημόται.	Ἑτεροδημόται.	Ἕλληνες μὴ δημόται.
8,773.	6,755	4,511.

Ἀλλοδαπ.	Καθολικ.	Ἀλλόθρησκ.	Μὴ λαλοῦντες Ἕλλ.
1,543.	378.	7.	137.

Ἀριθμὸς οἰκοδομῶν 4,427.

Ἐγγράμματοι. Ἀγράμματοι.

Ἄρρενες.	Θήλεις.	Ἄρρενες.	Θήλεις.
5,459.	3,744.	4,540.	6,860.
135.	69.	289.	441.

9,443.

7,301.

(1) Κατὰ τὴν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Δήμου Ἑρμουπόλεως ἐπίσημον ἀπογραφὴν γενομένην τῷ 1870.

Ἐκπαίδευσις.

Ἄρρενες.

Φοιτηταί.	Μαθ. Γυμν.	Μαθ. Ἑλλ.	Μαθ. Ἀλλ.	Ἄεργοι.
7.	159.	233.	1,034.	2,767.

Θήλεις.

Μαθήτρ. Ἑλλ.	Μαθήτρ. Ἑλληλοδ.	Ἄεργοι.
153.	835.	8901.

Ἐπαγγέλματα.

Ἐργοστασιάρχαι	Ἐργοστασιάρχαι	Κτηματῖαι	21
ἀλευροποιεῖων 4	βυρτοδεψείων 6	Ἐμποροὶ	159
Ξυλέμποροι 20	Πιλέμποροι 2	Παραγγελιοδ.	44
Δημότ. ὑπάλλ. 85	Δημ. ὑπαλλ. 115	Καγκελαρίσται	35
Πρ. ξένοι ὑπάλλ. 40	Ἐμποροῦπάλλ. 218	Ὑπ. Ἑλλ. Ἀτ. 14	
Ἐμπορομεσίται 49	Διευθ. Ἀσφαλ. 11	Μεταπράται	88
Νομικοὶ 30	Δικολάβοι 2	Ἀργυραμοιβοὶ 21	
Τυπογράφοι 19	Διδάσκαλοι 39	Σαμαροποιοὶ 2	
Παιδαγωγοὶ 6	Πρόξενοι 10	Ἑλληνοράπται 23	
Ἱερωμένοι 38	Βιβλιοπῶλαι 4	Ὀπωροπῶλαι 78	
Φαρμακέμποροι 3	Φαρμακοποιοὶ 8	Καπνοκόπται 13	
Ἱατροὶ 16	Μαῖαι 8	Κτενοποιοὶ 1	
Τρυπανισταὶ	Ὀνηλάται καὶ	Κεντήτριάι 41	
Κιβωτοποιοὶ	Ὑδροφόροι 53	Διορθωταὶ	
Λεπτουργοὶ 571	Σανάκται 42	Ἀλεξιδροχίων 3	
Χοροδιδάσκαλ. 2	Μακαροδοπ. 25	Ζωναροποιοὶ 8	
Ναυπηγοὶ 13	Πριονισταὶ 58	Βαφεῖς 24	
Δύται 5	Θαλαμηπόλοι 12	Μεταξουργοὶ 15	
Τροφοδόται 10	Τέκτονες 26	Κουρεῖς 47	
Μηχανικοὶ 34	Λιθοκόποι 24	Κλιβανεῖς 19	
Κτίσται 145	Κτηματῖαι 21	Ἀλιεῖς 44	
Τοκισταὶ 16	Προμηθευταὶ καὶ	Μακαρονοποιοὶ 10	

Μυλωνάδες	7	Ἀρτοποιοὶ	47	Φραγχορράπτ.	405
Ζυθοπῶλαι	4	Σιδηρουργοὶ	408	Πανοπῶλαι	17
Μαχαιροποιοὶ	5	Φανοποιοὶ	36	Ταμβακοπῶλαι	4
Καρφεπῶλαι	102	Οἶνοπῶλαι	121	Ὑφάντριάι	15
Βυρσοδέψαι	415	Ὑπηρέται	517	Διορθῶται	
Τροφοὶ	47	Λεμβοῦχοι	163	ὠρολογίων	8
Ἐργάται	322	Ἀχθοφόροι	306	Ὀπλοδιορθῶτ.	11
Ἀμαξηλάται	7	Δημοσιογρ.	3	Φωτογράφοι	12
Γαλακτοπῶλαι	6	Διδασκάλισσαι	29	Τυποβαφεῖς	22
Ἀνθρακοπῶλαι	10	Προξεν. ὑπαλ.	7	Ἐφαπλωματοπ.	9
Νεοκόροι	4	Βιβλιοδέται	6	Μάγειροι	39
Ἐμπορορράπται	4	Ναυτικοὶ	550	Ἰχθυοπῶλαι	27
Ὀψοπῶλαι	70	Ὀδοντοῖατροὶ	1	Ἐλαιοπῶλαι	5
Καπνοπῶλαι	47	Ἐργάτριάι τῶν		Ἀλευροπῶλαι	4
Κηροποιοὶ	3	Καλεμκεριῶν	143	Ἀρτοπῶλαι	30
Διφθερουργοὶ	2	Γλύπται	8	Ὀρειχαλκεῖς	27
Ῥάπτριάι	59	Σχοινοπλέκται	7	Χρυσοχόοι	42
Ζαχαροπλάσται καὶ		Καλαποδοποιοὶ	3	Σανδαλοποιοὶ	275
Πλακουντοποιοὶ	55	Θερμασταὶ	28	Ὑπηρέτριάι	877
Ζωγράφοι	42	Λιθοξόοι	33	Κήρυκες	6
Χρωματοποιοὶ	20	Χρίσται	57	Καθεκλοποιοὶ	18
Ὑελοπῶλαι	5	Βαρελοποιοὶ	18	Κηπουροὶ	36
Ξενοδόχοι	15	Ποιμένες	3	Μουσ. ἔ. Εκκλ.	20
Κρεοπῶλαι	54	Ζυγίσται	6	Σαπωνοποιοὶ	2
Δικτυοποιοὶ	2	Ἀσφαλτοπῶλ.	17		
Συμιγδαλοπ.	10	Σιτομέτραι	7		

Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ δὲ ἔχουσιν ἡλικίαν·

Ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι 12 μηνῶν Ἄρρ. 446. Θήλ. 489.

Ἀπὸ 1—5 ἐτῶν	Ἄρρενα	1033.	Θήλεα	1111.
» 5—10 »	»	1139.	»	1396.
» 10—15 »	»	926.	»	1257.
» 15—20 »	»	909.	»	1632.
» 20—25 »	»	844.	»	971.
» 25—30 »	»	1461.	»	1115.
» 30—35 »	»	978.	»	676.
» 35—40 »	»	723.	»	523.
» 40—45 »	»	447.	»	336.
» 45—50 »	»	477.	»	422.
» 50—55 »	»	246.	»	284.
» 55—60 »	»	366.	»	444.
» 60—65 »	»	179.	»	162.
» 65—70 »	»	178.	»	183.
» 70—75 »	»	48.	»	31.
» 75—80 »	»	47.	»	57.
» 80—85 »	»	6.	»	7.
» 85—90 »	»	6.	»	13.
» 90—95 »	»	2.	»	2.
» 95—100 »	»	1.	»	3.
» 100 καὶ ἐπέκεινα »	»	0.	»	0.

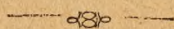
Τοιαύτη ἡ κατάστασις τῆς Ἑρμούπολεως, ἥτις κτισθεῖσα ἐπὶ ἐρήμου παραλλίου εἶδεν ἐντὸς πεντήκοντα ἐτῶν μυριάδας κατοίκων, ἀνυπολογίστους δὲ τοὺς διελθόντας ξένους. Ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς, γηπέδοις μόνις 500 τιμωμένοις δραχ. πρὸ τεῦ συνοικισμοῦ, ἐδαπανήθησαν καὶ ἐκυκλοφόρησαν ἐντὸς πεντήκοντα ἐτῶν πολλοὶ ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων καὶ διεδραματίσθησαν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα γεγονότα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Ἐνταῦθα καταλήγουσιν αἱ περὶ τῆς νήσου Σύρου ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1870 σημειώσεις μου, ἔκτενεῖς μὲν εἰς τινὰ μέρη τῆς πρὸ τοῦ 1821 ἐποχῆς, ἔνθα ἐλλειπουσῶν ἱστορικῶν πηγῶν ὑπῆρχεν ἀνάγκη πλατυτέρας ἐρεύνης καὶ δεδικοιολογημένων εἰκασιῶν, βραχύταται δὲ εἰς τὰ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς, ἐφ' ὅσον ἀναφέρονται εἰς πρόσωπα καὶ γεγονότα ἤδη γνωστά. Ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκτάσεως ἠνέελαβε τὸ ἱστορικὸν τοῦτο δοκίμιον νὰ παραλείψω μετὰ μεγάλης μου λύπης πληθὺν σημειώσεων συμπληρωτικῶν τῶν ἱστορουμένων παραδίδω εἰς τὴν δημοσιότητα τὴν ἀνὰ χεῖρας συγγραφὴν ἐν συναισθήσει τῶν ἐλλείψεων αὐτῆς, συγγνωστῶν ἄλλως διὰ τὸ δυσχερὲς τοῦ ἔργου. Ἡ πρόθεσις καὶ ἡ ἐπιθυμία μου συλλέγοντος καὶ δημοσιεύοντος τὰς ἀτελεῖς καὶ συντόμους ταύτας σημειώσεις, δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν συγγραφὴν τελείας ἱστορίας τῆς νήσου, ἔργον ἀναπολογίστως ἀνώτερον τῶν δυνάμεών μου καὶ ἀλλότριον τοῦ ἐπαγγέλματός μου. Ἐπιθύμουν ἀπλῶς νὰ ὑποδείξω ὅτι ἐν γένει μὲν ἡ νῆσος Σύρος δὲν στερεῖται ἱστορίας· ἰδίως δὲ ὅτι ἡ μὲν ἀρχαία Σύρος ἀπετέλει ἀξιόλογον καὶ ἐλληνικωτάτην μικροπολιτείαν διατηρηθεῖσαν μέχρι τῶν Βυζαντινῶν, κατόπιν δὲ διατηρήσασαν ἐν μέσῳ τῆς σκοτεινῆς ἐποχῆς τῶν βυζαντινῶν, τῶν μέσων αἰώνων καὶ τῶν μέχρι τοῦ 1821, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν γλῶσσαν ἐλληνίδος κοινότητος· ἡ δὲ Ἑρμούπολις, ἡ συνοικισθεῖσα ὑπὸ τῶν διασωθέντων ἐκ τῶν φλογῶν τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας πολέμου, κατέστη ὀνομαστὴ ἀληθῶς μετὰ τῶν πόλεων τῆς

ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, μεγαθύμως καὶ τελεσφόρως συν-
δραμοῦσα τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἀγῶνα, συγκεντρώσασα μέχρι
τινος ὅλην σχεδὸν τὴν ἐθνικὴν ζωὴν, ἀποδειχθεῖσα πρότυπον
πόλεως καὶ δήμου προαχθέντος διὰ τῆς εὐφυΐας, ἐργασίας καὶ
τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν πολιτῶν αὐτῆς.

Κατὰ πόσον κατώρθωσα τοῦτο ἀγνοῶ. Ἀρκεῖ δι' ἐμέ
ὅτι ἐκ τῶν ἐνόντων ἡδυνήθην νὰ συνεισφέρω τὸν δια-
νοητικὸν τοῦτον τῆς χήρας ὀβολὸν ὑπὲρ τῆς νήσου ταύτης,
ιδίως δὲ τῆς Ἑρμοупόλεως ἧς ἐθαύμασα τὰς καταπληκτικὰς
προόδους, ἧς μὲ συνεκίνησεν ἡ ἱστορία τοῦ συνοικισμοῦ καὶ
ἦν ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐθεώρησα πατρίδα μου.

Τ Ε Λ Ο Σ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ Κ. Κ. ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

	Σώμ.		Σώμ.
ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΩΣ.		Γ. Ε. Σκλούστρος	1.
Δῆμος Ἑρμουπολιτῶν	200	Παντ. Νεγρεπόντης	1
Ἑλλην. Ἀτμοπλοῖα	30	Μ. Ε. Μαγκάκης	1
Θεμιστ. Γ. Καραγιαννάκης	20	Ἰωάν. Καζήλας	1
Παῦλος Τσόλας	10	Γ. Σ. Γαλάτης	1
Μιχ. Α. Μαυρογορδάτος	10	Ἀν. Ἰουστινιάννης	1
Θεόδ. Π. Καλουτᾶς	10	Π. Γ. Πετρίτζης	1
Νικόλ. Πάγκαλος	10	Γ. Σ. Τσιρικλιάνος	1
Α. Γιαννόπουλος	10	Θ. Σκάσης	1
Θωμᾶς Βοττᾶρος	5	Κ. Χαντζόπουλος	1
Κωνστ. Ι. Ψύχας	5	Μιχ. Γ. Λέστος	1
Ἐπαμ. Κορωνίδης	3	Ἄρ. Γ. Γιαννίκογλου	1
Ν. Καλβοκορέσης	3	Α. Μαρινάκης	1
Ν. Γιαγιτζής	2	Ἀθ. Ε. Ἀδάμ	1
Στ. Κορέσης	3	D. I. Smith	1
Λύσαν. Κωνσταντίνου	2	Γ. Π. Δαμιανός	1
Ι. Ι. Δαμαλᾶς	2	Ν. Σουρμελῆς πλ. Ἑλ. Ἀτμ.	1
Ι. Ἀθανασίου	2	Ι. Γ. Ὀρλάνδος »	1
Διον. Καραθανασόπουλος	2	Σταμάτιος Ῥές »	1
Δημήτρ. Βλάχος	2	Θεόδ. Κιοσές »	1
Γ. Ι. Σίνος	2	Ι. Μ. Παρώδης	1
Θ. Α. Ξηραδάκης	2	Ι. Ἀλμπανάκης	1
Δημ. Παρασκευᾶς	1	Εὐστ. Α. Μαρκίδης	1
Κ. Κατσάκος	1	Μιλτ. Ζαχαρίου	1
Λάζ. Κοσκορόζης	1	Ν. Καπελλάκης	1
Ν. Π. Ῥάλλης	1	Ν. Σακελλίων	1
Π. Κοσκορόζης	1	Ἐμμ. Περδικάκης	1

	Σώμ.		Σώμ.
N. K. Κοντός	1	Πατρ. Σ. Σαλοῦστρος	1
Ἄρ. Γ. Ἀντωνάκης	1	Δημήτρ. Ἀθηναῖος	1
I. Π. Κρανιδιώτης	1	Κοσμᾶς Α. Κοσμᾶ	1
Δ. Καρυοφύλλης	1	Γ. Π. Περίδης	1
K. M. Συρμαλένιος	1	N. Δ. Παρασκευᾶς	1
N. Φιστάκης	1	Παντ. Δ. Παππαδάκης	1
I. Βλυσίδης	1	Δάζ. Μαρούλης	1
Δ. Εὐαγγελίδης	1	N. Γ. Ἀνδρόνικος	1
Π. Α. Μπούμης	1	Γκ. Α. Κοσμᾶ	1
N. Βεάκης	1	N. Βοηκλῆς	1
Ἐδμόν Σαλτέν	1	N. Δαμίγος	1
Δ. Γ. Βέλτζος	1	Τερ. Ζερβός	1
Π. Γλύκας	1	Ἄλ. Δρακάκης	1
N. Δ. Λιθαρόπουλος	1	Κωνστ. Λουτράρης	1
Δ. Ἀνδρόνικος	1	A. N. Κατακουζινός	1
Λ. M. Γαίτης	1	M. Μηλαίτης	1
I. M. Μαρινάκης	1	Θ. Δ. Τόμπρας	1
M. Μοικίνης	1	I. Ζίμπιλιτζ	1
Μιχ. Κουρκουτάκης	1	N. Σίμος	1
Ἐμμ. Μαριδάκης	1	N. I. Ξανθάκης	1
I. Τριανταφυλλάκος	1	A. Βιτσαράς	1
N. K. Χούμης	1	I. Α. Ποριώτης	1
A. Ζαλάμπας	1	Θ. K. Γιαννουκάτης	1
Λεων. Γκοβόστης	1	Γ. X. Τσαμαλῆς	1
Λ. Μεσχίνης	1	Π. Ἀλεξιάδης	1
Γ. Ῥετηνιώτης	1	N. K. Γεωργ. ἄδης	1
X. Α. Δαυῖδ	1	Γ. X. Παππαγιαννόπουλος	1
Γ. K. Χούμης	1	Στ. K. Νάζος	1
Ἀθ. N. Γιαννακόπουλος	1	N. Παππαδόπουλος	1
A. K. Λειβαδάρας	1	N. Βαρθαλίτης	1
Τρ. Βαλσαμάκης	1	K. Ὑβλεν	1
I. Οἰκονομόπουλος	1	N. Μαρένος	1
Σπ. Π. Δαμπρινός	1	X. Βουρδουμπάκης	1
Νικ. Σ. Δαμπρούσης	1	K. Καλομενόπουλος	1

	Σώμ.		Σώμ.
Ι. Φρονίστας	1	Γ. Γεωργακόπουλος	1
Εὐγ. Δεπάστας	1	Ι. Δαπόλας	1
Α. Νοστράκης	1	Ν. Χριστοδούλου ἡ Ἀρνέλης	1
Μ. Εὐμορφόπουλος	1	Ἀχ. Μεταξᾶς	1
Ι. Α. Παππαμανώλης	1	Ἀντ. Σαλάχας	1
Στ. Ναύτης	1	Ἐπ. Γρέζος	1
Π. Δ. Πικιώνης	1	Κ. Σκαμπαβίας	1
Ι. Ε. Μαυρογορδάτος	1	Γεώρ. Καλούδης	1
Α. Ε. Μαυρογορδάτος	1	Π. Ι. Ῥάλλης	1
Θ. Π. Θεοδωρόπουλος	1	Γ. Πάγκαλος	1
Σταμ. Τσόλας	1	Ν. Βαρβαρέσος	1
Ἀντ. Χατζιλῆς	1	Νικόλ. Καλάρης	1
Π. Σαμοθράκης	1	Γ. Βενιέρης	1
Δ. Γ. Ρ. (δυσαν ἄγν.)	1	Ἀντ. Σάββας	1
Ν. Ἐλευθερίου	1	Ἐπ. Φιορέντης	1
Δ. Μαρκόπουλος	1	Δ. Μάτζης	1
Ι. Ν. Βασιλόπουλος	1	Δ. Γ. Ῥωμανός	1
Μ. Κουτζοδόνητος	1	Ἀθ. Κόκκαλης	1
Ι. Μιχαλοπετράκος	1	Στ. Μισέζος	1
Δ. Μιχαήλ ἡ Καζαμίας	1	Ν. Κ. Γεωργιάδης	1
Ν. Κ. Ζένιος	1	Φ. Βουτσινᾶς	1
Φρ. Ἰλδνερ	1	Φιλ. Δ. Βολανόπουλος	1
Παντ. Περδικάκης	1	Π. Π. Τελπέρογλος	1
Ἀλ. Νιώτης	1	Γ. Γ. Sigala	1
Ἐλ. Λαδόπουλος	1	Γ. Αιγυοῦρς	1
Ι. Ῥενουάρδος	1	Μεν. Κορνηλάκης	1
Ζαν. Κόρτης	1	Γ. Χάλαρης	1
Γ. Ζωγραφάκης	1	Ι. Φραγκιάς	1
Δ. Βαλτετσιώτης	1	Π. Σαμοθράκης	1
Θεόδ. Παππαλεξόπουλος	1	Δ. Βαμβακερός	1
Δ. Γιαννουκάκης	1	Χρ. Βέλτζος	1
Ἡλ. Θεοδοσόπουλος	1	Ι. Α. Κρίνος	1
Σ. Βενιόπουλος	1	Ε. Πετρίτζης	1

	Σώμ.		Σώμ.
Ν. Δ. Λιθαρόπουλος	1	Μ. Μπογιατζόγλου	1
Β. Παδοβάς	1	Σ. Ν. Βάλληνηδας	1
Σ. Κ. Σπυριδάκης	1	Ι. Μακρινίτης	1
Ν. Μαρέγκος	1	Α. Νοστράκης	1
Σπ. Εύλάμπιος	1	Π. Μακροτάσος	1
Δ. Τσιροπινᾶς	1	Θ. Π. Θεοδώρου	1
Γ. Λουκάκης	1	Ι. Χατζιδάκης	1
Χ. Εὐαγγελίδης	1	Σ. Δ. Λάμαρης	1
Ἀδ. Μολοχάδης	1	ΣΥΡΟΙ.	
Μιχ. Ἀπαλύρας	1	Δῆμος Συρίων	10
Π. Πολύδωρος	1	Γ. Ι. Δαλέζιος	2
Α. Ζ. Νεγρεπόντης	1	Γ. Χαλαβιχῆς ἐφημέρ.	1
Γ. Ἀγκᾶς	1	Δ. Ροῦσσοις ἱερεὺς	1
Δ. Ἐλευθεριάδης	1	Ἰωάν. Πρίντεζης »	1
Ἀρ. Λέισος	1	Γ. Βαρθαλίτης »	1
Δ. Φουρναράκης	1	Γεώρ. Γάδ »	1
Θ. Σαχτούρης	1	Δομ. Βακόνδιος »	1
Ν. Μίκαρος	1	Δομ. Σπαδάρος »	1
Αδ. Πετρίτζης	1	Ἀντ. Πηλαιολόγος »	1
Ι. Maritzitz	1	Ἀντ. Π. Βιτάλης	1
Φιλ. Ψύλλας	1	Γ. Φ. Δαλέζιος	1
Δ. Χ. Κουτσοδόντης	1	Γ. Θ. Ξυπνητὸς	1
ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.		Ἀνδρ. Στουίτσιτς	1
Κ. Σαλταμπάσης	1	Γρ. Στέφανος	1
Α. Τόμαν	1	Μιχ. Τροφιμῶφ	1
Ε. Ἐλευθεριάδης	1	ΚΥΚΛΑΔΕΣ ΝΗΣΟΙ.	
Δ. Σχινᾶς	1	ΘΗΡΑ.	
Γ. Ποταμιάνος	1	Δῆμος Θηραίων	1
Ι. Μ. Ἀλεξόπουλος	1	Ἀχ. Παράσχος Ὑπαρχ.	1
Μ. Ἀνύσιος	1	Ν. Δ. Νομικὸς	1
Χ. Στεκούλης	1	Γ. Β. Ἀκύλας	1
Γ. Ν. Τσιτσεκλῆς	1	Γάσπ. Ἰακ. Δελένδας	1
Ε. Π. Κεχαγιᾶς	1	Περ. Α. Νομικὸς	1
Ν. Ἀμπαζῆς	1	Ν. Α. Βαρβαρίγος	1

	Σώμ.		Σώμ.
I. Χρ. Ἀσημῆς	1	Μιχ. Χ. Ἀθανασίου	1
N. Κ. Φωστέρης	1	M. Π. Λάμπρος	1
ΚΕΑ.		Βασ. I. Φλώρης	1
Δῆμος Κείων	1	N. Χ. Ἀπέργης	1
Τηλ. Ἀγγελίδης προεδ. Συμ.	1	Μιχ. Γ. Ναύτης	1
Δημ. Σ. Μίλιος	1	N. Μαργκός	1
ΝΑΕΟΣ.		Γ. Μαργκός	1
Δῆμος Ναξίων	1	I. Δ. Παππαδιαμαντόπουλος	1
Γ. Σ. Καλλιοπίτης	1	Σ. Ν. Βασιλειάδης	1
Γ. Α. Μπογιατζόγλου	1	Π. Περρῆς	1
Ματ. Ζωσμάλης διὰ Δῆμον		Α. Κ. Χούμης	1
Ἀπειρανθίας	1	Ε. Ῥαφαήλ	1
ΠΑΡΟΣ.		Κ. Στέφανος	1
Δῆμος Μαρπίσσης	1	N. Σχινᾶς	1
Γ. Γ. Βαρούχας	1	Δ. Κυριακίδης	1
ΑΝΔΡΟΣ.		N. Ἀμπελᾶς	1
Δῆμος Ἀνδρίων	1	Κ. Ἀμπελᾶς	1
Δῆμος Γαυρίου	1	Α. Ἀμπελᾶς	1
Ἀντ. Βλάσης Ἐπαρχος	1	Σπ. Περρῆς	1
ΣΙΦΝΟΣ.		Π. Σκιαδόπουλος	1
Δῆμος Σιφνίων	1	Κ. Κ. Παππαπάνος	1
I. Τ. Καρδίτζης	1	Νικ. Στούπης	1
Ἀριστ. Μονόπωλος	1	Κ. Φρειδερίκος	1
Ἀντ. Π. Κοκκίνης	1	Παντ. Μ. Καράλης	2
N. I. Δραγάτσης	1	Δ. Π. Μπούφης	1
ΤΗΝΟΣ.		M. I. Μαυρομαρᾶς	1
Δῆμος Τηνίων (1)	1	N. Ἀθ. Δαούτης	1
ΑΘΗΝΩΝ.		Ἀντ. Ν. Οἰκιάδης	2
Ἵπουργ. Δημοσ. Ἐκπ. Σώμ.	25	Γ. Τριανταφύλλου	1
N. Σοῦτζος	1	Ἀθ. Κ. Σταματιάδης	1
Α. I. Ὀλύμπιος	2	ΖΑΚΥΝΘΟΥ.	
I. Ε. Κρεστενίτης	2	Ἀναστασία Φ. Καρρέρ	1

(1) Ἐκ τῶν λοιπῶν νήσων δὲν ἐπεστράφησαν ἔτι αἱ ἀγγελίαι.

	Σώμ.		Σώμ.
Ἀγγελικὴ Σ. Καρβελλᾶ	1	Δ. Κ. Χωρέμης	1
Μαρία Στίβενς	1	Θ. Μ. Τύμπας	1
Ἰωάννης Σπ. Δομενεγίνη	1	Π. Μ. Σαλδᾶγος	1
Φρ. Κ. Καρρὲρ	1	Α. Γ. Καλθοκορέσης	1
Ἀντ. Ἐπισκοπόπουλος	1	Αντ. Μ. Ῥάλλης	1
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ.		Βλ. Καζανέρος	1
ΜΑΣΣΑΔΙΑΣ.		Ν. Παππακαλὸς	1
Ι. Α. Δαμαλᾶς	5	Ι. Π. Γρυπάρης	1
Ι. Ε. Σκαραμαγκᾶς	2	Γ. Α. Ζερλέντης	1
Ἐμμαν. Γ. Παῖκος	1	Θ. Μεταξᾶς	1
Μιχ. Μελᾶς	1	Α. Ι. Σάψης	1
Σ. Γ. Νικολαΐδης	1	Ν. Σπεράντζας	1
Ἐμμ. Μουλαδάκης	1	Ι. Ψα ρῶφ	1
Κ. Βουτζινᾶς	1	Α. Π. Γρυπάρης	1
Γερ. Ἰγγλέσης	1	Ἐπ. Βασιλειάδης	1
Δημ. Εὐσταθίου	1	Π. Α. Κρίνος	1
Θεαγ. Δελλαπάρτης	1	Ἀμβρ. Α. Κάπαρης	1
Χρ. Π. Ἡσαΐας	1	Π. Γλυμενόπουλος	1
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.		Δ. Μ. Τύμπας	1
Ἰωάννης Χωρέμης	10	Δ. Κ. Ἀποστολῆς	1
Γεωρ. Κ. Γαλάτης	3	Δ. Ε. Εὐστρατίου	1
Αλ. Σ Θεολόγης	1	Γρ. Δ. Παππαδάκης	1
Α. Γ. Γιαννόπουλος	1	Α. Α. Μυρίσης	1
Ἀθαν. Φιλιππίδης	1	Β. Ἀναστασιάδης	1
Πλ. Ἀργυριάδης	1	Ι. Ταθανιώτης	1
Δ. Ξενάκης	1	Ι. Π. Καλουτᾶς	1
Αρ. Σ. Θεολόγης	1	Μ. Μ. Καράλης	1
Λουκᾶς Α. Μπενάκης	3	Κ. Χ. Κουτσοδόντης	1
Στ. Α. Κρίνος	3	Μ. Ζωγράφος (ἐν Τάντα)	1
Δ. Σακελλαρίδης	1	ΔΙΒΕΡΠΟΥΔ.	
Δ. Ἀργ. Ταρποχτζῆς	1	Σπ. Γεωργαλᾶς	2
Π. Ἀλφιέρης	1	Μιχ. Κ. Ρίζος	4
Ζ. Θ. Μηταράκης	1	Π. Γ. Ἀπαλύρας	4
Σοφ. Θ. Ξένος	1	Γεώργ. Στ. Γαλάτης	4

	Σώμ.		Σ' μ.
Πικ. Μωραϊτίνης	2	N. Καλίνικος	1
Z. Γαλάτης	2	K. Παππᾶς Νόστιμος	1
A. Σκαναβῆς	2	ΛΟΝΔΙΝΟΥ.	
K. I. Νεγρεπόντες	4	N. A. Ἀμπανόπουλος	2
X. Δ. Χριστοδούλου	4	ΚΑΛΚΟΥΤΑΣ.	
Σοφ. I. Καράλης	2	I. A. Νεγρεπόντης	1
X. E. Ἀδὰμ	4	ΜΕΛΙΤΗΣ.	
Π. Ἀνδρουλῆς	1	Ἀρχιμανδ. Γ. Σολωμός	1
A. Δάλλας	4	Δ. E. Πετροκόκκινος	1
Θεοδ. Γ. Γαλάτης	2	ΠΑΡΙΣΙΩΝ.	
N. Γ. Πασπάτης	2	N. Πετρίτζης	1
A. Δ. Σγούτας	1	Ξεν. Ἀποστολίδης	1
Παντ. Γ. Σεκιάρης	2	ΟΔΗΣΣΟΥ.	
Π. Z. Ῥοδοκανάκης	1	A. N. Παρασκευᾶς	3
Δημ. Θ. Ῥάλλης	1	M. Βάβουλας	1
Ἀλέξ. E. Ῥάλλης	1	I. Π. Φακίδης	1
Δημ. Γαλάτης	1	Βαστ. Παρασκευᾶς	1
Δ. Παππακαλὸς	1	I. N. Μαρκίδης	1
I. Π. Σκυλίτζης	1	Σάβ. Σταυρίδης	1
K. N. Καλογιάννης	2	Γ. N. Σαμίας	1
Π. Χαραλάμπης	1	N. Κάβουρας	1
MANTZESTEP.		N. Φουντούλης	1
N. Z. Δάμπας	1	A. Κοσσένας	1
M. I. Χρυσοβελόνης	1	Γ. Βοηκλῆς	1
Δ. Καραλάβας	1	Γ. Κεράλας	1
A. N. Ἀθανασόπουλος	1	I. A. Παρασκάκης	1
M. E. Τσιμπῆς	1	N. Στυλιανούδης	1
Ῥοθων Κωνσταντίνου	1	Θ. Σταυρόπουλος	1
Θ. Φωτιάδης	1	Ἰωάν. Ζέρβας	1
Ἡλ. Παππαγιάννης	1	Σπυρ. Κεφαλᾶς	1
K. Σ. Μπούκουρας	1	Ἀντ. Κ. Ῥοϊζὸς	1
Παῦλος Ταμβάκος	1	Γ. Κάβουρας	1
I. Σοφιανὸς	1	Δ. Θεοδωρακόπουλος	1
Δ. Ῥοδοκανάκης	1	I. Κοανεζακῆς	1
Π. Καραπατᾶς	1	Ἀλέξ. Καλουτᾶς	1
Δημοσθ. Κουβελάς	1	Δ. Δάζαρεφ	1
I. Μαυρογορδάτος	1	N. Γ. Δαμβέργης	1
Ἐμμ. Κοντερίνης	1	Θεόδ. Σπορίδης	1
K. Ἰωαννίδης	1	I. N. Πετροκόκκινος	1

		Σώμ.			Σώμ.
Γ. Ν. Κούπας	1		Ἀβρ. Ματιάκας		
Χ. Γιαγτζόγλου	1		Χ. Α. Μπεξεβάνογλου		
Σ. Σακελλαρίου	1		Δ. Ι. Καλθοκορέσης		
Ν. Κυπριάδης	1		Δ. Κριτόπουλος		
Κ. Π. Γιαλᾶς	1		Ι. Alfassa		
Δ. Ζιβανίδης	1		Αλλ. Cargioni		
Ι. Μοντάφογλους	1		Α. Μαργαρίτης		
Κ. Βασσαλόπουλος	1		Π. Ἀθηναγένης		
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ.			Θεόδ. Ι. Ἀποστολίδης		
Ἱπποκρ. Καρχίας	1		Π. Δημητριάδης		
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.			Ζ. Σ. Λεβῆς		
Γ. Τσόλας	Σώμ. 1		ΧΙΟΥ.		
Π. Μάξιμος	1		Ἰάκωβος Σουρίας	Σώμ. 1	
Ἀντ. Πρώιος	1		Ἰωάν. Κυπριδάκης		
Γεώργ. Παππαδόπουλος	1		Δ. Ἀνδρεάδης		
Στ. Γενιτουριάς	3		Δ. Μπογάκης		
Ἀριστ. Τσιγαρίδης			Εὐστρ. Κοσσένας		
Ἀλέκος Ἀντωνιάδης	1		Π. Αὐγερινός		
Στ. Σεϊμέρης	1		Στ. Κωνσταντινίδης		
Παν. Μανολιάδης	1		Μ. Ν. Κεφάλας		
Νικ. Ματζαβίνος	1		Ἰωαν. Σήδη		
Δ. Ι. Φαλιέρος	1		Μ. Ν. Κεφαλᾶς		
Ι. Φωτιάδης	1		Ι. Πολεμίδης		
Ι. Νικολαΐδης	1		Σ. Ζερβούδης		
Δ. Καλλίνικος	1		Κ. Β. Μποτζάκης		
Μ. Θεοφιλίδης	1		Δ. Νομικός		
Ι. Μ. Καραγιαννίδης	1		Ζωρζῆς Μαυρογιάννης		
Β. Σαββάτογλους	1		Α. Μ. Καλλιμασίας		
Β. Τάξης	1				

Τῶν λοιπῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ συνδρομητῶν τὰ ὀνόματα δὲν μοι ἐστάλησαν.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

ΕΡΜΟΙ' ΠΟΛΕΩΣ.	Σωμ.		Σωμ.
J. Marichich	2	M. Κοντομίχαλος	1
'Αριστ. Χειλᾶς	1	Christophe S. Zerlendi	1
K. M. Φιλίνης	1	Δημοκλῆς M. Βακᾶς	1
K. Δ. Καλημέρης	1	Γεώργ. E. Εὐστρατίου	1
Δ. Δ. Σαφαρίκας	1	N. 'Αντύπας	1
Στ. Δ. Μάντζαρος	1	N. I. Σαμπασάκος	1
Λεων. Εὐμορφόπουλος	1	J. Draco	1
Χριστόδουλ. Χ. 'Ανδρέου	1		
'Ιωάν. Παυλίδης	1	ΣΥΡΟΥ.	
N. 'Ιγναντίου	1		
N. Νικολιάδης	1	Φ. I. Σαλάχας 'Ιατρός	1
I. Προβελέγγιος	1	Φ. Φ. Σαλάχας πλοίαρχ.	1
Σ. K. Κοντολέων	1	'Αντ. Στεφάνου	1
J. Sturits	1	A. B. Δελασούδας	1
Σ. Βιτάλης	1	Σ. Δελασούδας	1
Περικλῆς Διαμαντόπουλος	1	Νικ. Γιαννόπουλος	1
Εὐάγγελος Δημητριάδης	1	I. Πολύδωρος	1
		'Ιωσήφ Σαλάχας 'Εφημ. Εὐαγγ.	1
		N. Φ. Παππαμανώλης	1
		Πέτρος Πολύδωρος Συμβολ.	1
		Φραγκούλης I. Δούναδης	1
		Πέτρος Δουράτσος	1
		I. Γ. 'Ροσσολάτος	1
		Iάκ. Γ. Βουτζίνος	1

ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ.

Σόλων I. Βλαστός 1
 Κωνστ. Σ. Δεγριμῆς 1
 Σωτ. Γ. Βασιλειάδης 1
 Γεώργ. Κωστόπουλος 1

Σημ. Ἐν τῇ ἀνά χεῖρας συγγραφῇ παρεισέφερσαν δυστυχῶς τινα παρρηάματα, κατὰ δὴλα ἄλλως καὶ εὐνόητα, οἷον τὸ ἐν σελ. 660 κανδυλιῶν ἀντὶ κανδυλιῶν τὸ ἐν σελ. 47 ἄχαρες ἀντὶ ἄχαρι, καὶ ἄλλα τινα· παρελήφθησαν δέ τινα, ὡς ἐν σελ. 709 παράγραφ. II. «*Ἀτμ. Βυρσοδεψ. Ἐμμ. Σαλούστρου*», προσθετέον· «*Ἐβραβεύθη κλπ. διὰ χρυσῶν νομισματοσήμων, Α'. τάξ. τιμηθέντος τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ διὰ χρυσοῦ παρασήμου τῶν Ἱπποτῶν τοῦ Σωτῆρος.*»

Πιθανῶς καὶ ἄλλα τινα, ἐφ' οἷς αἰτεῖται ἡ ἐπιείκεια τοῦ ἀναγνώσου.

